2°/1

Cum priuilegio

Acutiſſime queſtiones de phyſico au/ditu fratris gratiadei eſculani or/dinis predicatoꝝ nuper reper te ⁊ impreſſe diligen/tiqꝫ caſtigatio/ne exculte

¶ Ad lectorem.

ASpice lector ſuauiſſime ⁊ conſidera ſi libet quātum debeas ſolertiſſimo ⁊ exercitatiſſimo in qui
buſcūq; agibilibus viro: Alexandro calcedonio piſaurenſi: ſuis enim probatiſſimis moribus:
ſua integritate ⁊ innocentia ſingulari adductus: ſancti doctoris ſcripta omnia tibi iam multis
annis exactis diligētiſſime ipreſſa ⁊ emaculata exhibuit: Quibus indicem ſingularem egregiuȝ
⁊ mirabilē addidit: vt tibi iam dudum ſuo munere licuerit ⁊ modo liceat in tanta dictoruȝ ⁊ ſen
tentia. um multitudine: que admodum infinita ⁊ imperſcrutabilis erat: breui ſpacio: quicquid volueris fa
cillime inuenire. Conſidera inquam quantum huic viro accuratiſſimo debeas. Qui nūc in lucem fruendas
tibi exhibet queſtiones omnes fratris gratiadei eſculani eiuſdem ſancti doctoris imitatoris diligentiſſimi
⁊ ſubtiliſſimi: ſuper octo libros phyſicorum: in quibus omnem ſpeculandi normam: ⁊ antiquorū phyloſopho
rum effigiem inuenies: ⁊ quam plurima multis obſcura ⁊ incognita aperta ⁊ manifeſtata accipies. Quib⁹
adiunctas tibi ſignificandum cenſui queſtiones .xvj. notabiliſſimas per eundem fratreȝ gratiadeum diſpu
tatas in florentiſſimo ſtudio patauino. Accipe igitur hoc nouum ⁊ egregium opus: ⁊ toto pectore amplectere gra
tias acturus nō minores ipſi Alexādro: qui illud nūc diſcipuli ⁊ imitatoris cum alijs q̄ plurimis doctoris
ſui ſancti iaȝ diu in luceȝ edidit: q̄ ipſis qui opera hec omnia ſuis lucubrationibus ediderūt. Nihil eniȝ aut
parum edere profuiſſet: niſi ab hoc viro accuratiſſimo omnibus communicanda exhibita eſſent. Vale.

Angelicus doctor

¶ Incipiũt articuli q̃onũ ſuper libro phyſicoꝝ q̃ edite fuerũt a fratre gratiadeo eſculano ordinis predicatorum.

¶ Utrũ de ſenſibilib⁹ poſſit eē ſcientia.
Utrum re ſcibili corrupta corrũpatur ſciẽtia.
Utrũ ſcia nãlis ſit poſterior methaphyſica i
Utrũ ſcia naturalis ſubalternetur phie prime.
Utrũ ſi oia entia mobilia eẽnt phica eẽt pria phia.
Utrum ens mobile ſit ſubiectum eius. 3
Utrũ ens mobile ſit ſubm in libro phyſicorum.
Utrũ liber phicoꝝ ſubalternet ſibi alios libros nãl ſcie
Utrũ intelliger e reſpiciat diffinitiones.
Utrum differant principiũ cauſa ⁊ elemẽtuꝫ.
Utrũ ad perfectã ſciam requirat cognitio oium cãrũ.
Utrum materia ſit vltimum in cognitione.
Utrũ oia ea q̃ ſũt iter ꝑmam mãꝫ ⁊ vltimã formã ſint compoſita 4
Utrũ magis vlia ſint nobis notiora
Utrum ſingulare ſit prius notum intellectui q̃ƺ vle.
Utruꝫ genus componatur ex ſpeciebus.
Utrum diffinitum ſit prius notum q̃ƺ diffinientia.

¶ Neceſſe eſt igit ⁊c. lectio ſcḋa.
Utrũ nãlis debeat ingrere de ꝑncipijs nãlibus.
Utrum poſſit diſputare contra negantes principia
Utrũ dialectica ſibi ſubalternet alias ſcientias. 5
Utruꝫ dictio excluſiua addita vim relaꝝ excludat
Utrum naturalis probet motum eſſe.
Utrum hoc poſſit demonſtrare.

¶ Principium autem. lectio tertia.
Utrum vllum accidens poſſit fieri ſine ſubiecto.
Utrũ Ari. bñ ſuppõat ꝯ ãtiquos q̃ƺtitatẽ eẽ aliḋ a ſba
Utrũ totũ etherogeneũ a ſua pte differat eẽntialr. 6
Utrũ rõ Ari. bñ cõcludat ꝯ ãtiq̃s eãdẽ eẽ rõnẽ entis ⁊ non entis.

¶ Cõturbari ſunt aũt. lec. q̃rta.
Utrum rationabiliter antiqui poſuerunt oia eſſe vnũ
Utrum valeat ratio meliſſi.
Utrum valeat tertia improbatio phyloſophi.

¶ Et ad ꝑmenidẽ autem. lectio quinta.
Utrum valeat ratio Ariſto. contra ꝑmenidem.
Utrũ idẽ ſit vnũ q̃ ẽ ꝑn^m nũero ⁊ q̃ ꝯuertit cũ ente. 7
Utrum diffinitio arguat multitudineꝫ.
Utrum idẽ poſſit eſſe diffiniens ⁊ diffinitum.
Utrum bona ſit diuiſio accidentis q̃ƺ ponit Ariſto.
Utrũ accñs q̃ ẽ i cũctis idiuidũs eiuſdẽ ſpẽi ꝯſequat (ſpẽm.

¶ Quidam aũt rõibus. lec. ſexta.
Utrum ens ſignificet tantum ſubſtantiam. 8
vtrum accidens poſſit intelligi ſine ſubiecto.
vtrum eſſentia accidentis ſit abſoluta.

¶ Sic autem phyſici dicunt. lectio. vij.
vtrum corpus ſit materia formaꝝ elementalium.
vtrum magnum ⁊ paruũ ſe teneant ex pte materie: ⁊ vnum ex parte forme.

¶ Si autem infinitum ſcḋm q̃. lectio. viij.
vtrum infinitũ ſit cognoſcibile ab aliquo.
vtrũ intellectus creatus poſſit intelligere infinita. 9
vtrum poſſit eſſe totũ etherogeneum infinitum.
vtrum in corpore naturali ſit dare minimum.
vtrum deus poſſit facere qualitatem ſine ſubſtantia.
vtrum poſſit continuũ diuidere in infinita.

¶ Omnes igit ꝯria principia faciũt. lectio. ix.
vtrum prima principia rerum naturalium ſint contraria.
vtrum ſint contraria ſḿ perfectam contrarietatem. x
vtrum prima contraria ideo ex alterutris non fiant: quia ſunt contraria.
vtrum poſſit aliquid fieri ex eo q̃ poteſt ſimul ſecuꝫ ſtare in eodem.

¶ Conſequens autem dictis. lectio. x.
vtrum ſit tantum vna prima contrarietas.
vtrum prima principia contraria ſint contraria ſube
vtrum prima principia ſemper maneant.
vtrũ vnũ cõtrariũ poſſit dici agere in alterum.
vtrum valeat ratio Ariſto. qua probat q̃ non ſola contraria ſunt principia.
vtrum poſſit dici materia principium formarum. xj.
vtrum omnium eſſentialium ſit vna materia.

¶ Sic igitur nos dicamus. lec. xj.
vtrũ tantũ tria exigãtur ad quodlibet fieri naturale
vtrum in permanentibus vti poſſimus duplici modo loquendi. iz
vtrum fieri ſimpliciter ſit ſubſtantiarum ſolum.

vtrum in fieri ſubſtantiarum regratur neceſſario ali/
quod ſubiectum.
vtrum fiat proprie compoſitum.
¶ Manifeſtum eſt igitur. lectio.12
Utrum priuatio ſit principium rerum naturalium
vtrum priuatio ſit per ſe principium fiendi.
vtrum h̄ priuatio ſit per ſe aliquid poſitiuum.
vtrū ſemper duo cōtraria ad mutationē requirātur. 13
vtrum materia prima ſit ſcibilis ſecundum ſe.
vtrum mā̄ poſſit dici vna numero.
¶ Quod autem ſingulariter. lectio.13
Utrum ex priuatione fiat aliquid per ſe.
vtrū nullo modo poſſit aliqd fieri ex nichilo.
¶ Tangentes quidem igitur. lectio.14
Utrum eſſentia materie ſit ſua potentia. 14
vtrum materia poſſit eſſe ſine forma.
vtrum materia appetat formam.
vtrum femina poſſit fieri maſculus.
vtrum materia maneat eadē in generato ⁊ corrupto. 15

¶ Liber ſecundus. Lectio prima.

¶ Eorum que ſunt.
Utrum omnia que mouentur motu naturali habeant
in ſe principium ſui motus.
vtrum habeant in ſe principiū actiuū ſui motus.
vtrum grauia naturaliter tendant ſurſum.
vtrum in his que mouentur naturaliter oporteat dare
aliquod principium formale eis datū ab agente. 16
vtrū elementa poſſint alterare ſeipſa.
vtrum inclinatio ad formas artificiales poſſit dici na/
turalis.
vtrū in diffinitione nature debeat cadere principium.
vtrum in ipſa debeat adiungi cauſa.
vtrum in ipſa debeat poni primum. 17
vtrū conuenienter dicatur per ſe ⁊ non per accidens.
vtrū ars ⁊ motus artis ſeparētur quantū ad ſubiecta.
¶ Uidentur autem ⁊ natura. lectio ſecunda
Utrum materia ⁊ forma ſint natura.
vtrum materia ſit magis natura q̄ forma.
vtrum tota eſſentia debeat dici natura.
vtrum priuatio diuidat naturam. 18
¶ Qm̄ autem determinatū eſt. lectio tertia.
Utrū vniuerſalia dici poſſint abſtracta ſm̄ rem.
vtrū in diffinitione naturalis ponatur mā̄ ſenſibilis.
vtrum aſtrologia ſit pars phyſice.
¶ Qm̄ aūt natura dupliciter dicitur. lec.q̄rta
Utrum forma ſit propter materiam.
vtrum materia ſit ad aliquid. 19
Utrum relatio materie ad formam fundetur in eſſen/
tia materie.
vtrum naturalis conſideret de anima ſeparata.
vtrum homo generet hominem.
¶ Determinatis autem his. lectio q̄nta
Utrum ſignatum diffinitionis bene dicatur quicquid
erat eſſe.
vtrum partes diffinitionis ſint forme. 20
vtrum idē eiuſdē poſſit eē cauſa ⁊ cauſatum.
vtrū ppōnes ſint materia concluſionis.
¶ Modi aūt cauſarum. lectio ſexta
Utrum cauſa magis vniuerſalis ſit dicenda prior.
vtrū cauſa per accidens vna ſit proximior altera.
vtrū diſſictiōes dare de cauſis poſſit applicari ad cā̄ta.
vtrū cauſata in actu ſimul ſint ⁊ nō ſint cū ſuis cauſis.
¶ Dicitur autem forma. lectio ſeptima
vtrū caſus ⁊ fortuna poſſint cadere i ꝯſideratōe nāl̄. 21
vtrū fiat aliquid a caſu ⁊ fortuna.
vtrum ratio phyloſophorum negantium caſum ⁊ for
tunam aliquid concludat.
vtrum in ſecūda opinione includatur contradictio
¶ Primū igitur: qm̄ videmus. lectio octaua.
Utrū diuiſio contingētis data a ph̄o ſufficiat.
vtrū pō Auic. ſit melior pōne Commēt. 22
vtrum raro contingentia ſint fortuita.
vtrū aliquid poſſit dici rarum per reſpectum ad cām.
vtrū fortuna ſit in his que fiunt propter h̄.
vtrū q̄cq̄d fit ex intentione ſit vt a fortuna.
vtrum fortuna ſit tantū vbi eſt intellectus.
¶ Infinitas igitur cauſas. lectio nona.
Utrū fortuna incidat in infinitas cauſas.
vtrum eodem modo agens per intellectum.
vtrum omnis cā̄ per accidens ſit caſualis. 23
¶ Differūt aūt fortuna ⁊ caſus. lectio.x.
Utrum fortuna ſit idem ꝙ felicitas.
vtrum paſſiue tm̄ ſit fortuna idem ꝙ felicitas.
vtrum caſus ſit in his quorum cauſa eſt extra.
vtrū preſcientia tollat contingentiā.
¶ Quoniam autem cauſe. lectio.xi.
Utrum forma ⁊ finis coincidant in idē numero.
vtrum generans ⁊ forma concidat in idē ſpecie.
vtrū nālis cōſiderare poſſit de motore primo. 24
vtrū agens eternū agat de neceſſitate ſui effectus.
¶ Dicendum eſt ergo ꝙ primum. lectio.12.
Utrum antiqui omnia reduxerint ad materiam.
vtrum aliqua actio reduci poſſit ad materiam. 25
vtrum forma proueniat ex neceſſitate materie.
¶ Sed impoſſibile eſt. lectio.xiii.
Utrum natura agat propter aliquid.
vtrum oīa que fiunt fiant vel a caſu vel propter finem.
vtrum ars perficiat naturam. 26
¶ Peccatum autem fit. lectio.xiiii.
Utrū ex mōſtris poſſit argui ꝙ nā̄ non agat pp̄ aliqd.
vtrum bona ſit argumentatio phyloſophi.
vtrū ſecundū motiuum antiquorum valeat.
vtrum tertium motiuum ipſorum aliquid concludat.
¶ Quoniam autem de neceſſitate. lectio. xv.
Utrū neceſſariū ex ꝓoribꝰ cāis ſit neceſſariū ſimplr̄. 27
vtrū neceſſitas cōmune in nālibus ſumat̄ ex materia.
vtrum naturalis ſemper demonſtrare per finem.

¶ Liber tertius. Lectio prima.

¶ Quoniam autem nā̄.
Utrum ignorato motu ignoretur natura.
vtrum motus ſit in pluribus predicamētis.
vtrū motus ſit in ſubſtantia.
vtrum motus ſit genus. 28
vtrū ſint ſpecies motus quot entis.
¶ Diuiſio aūt ſm̄ vnūquodq̄. lec.ſcd̄a
Utrum motus ſit actus.
vtrū in diffinitione motus ſit ponendum corpus.
vtrum in ipſo poni debeat ens naturale.
vtrū ꝓpriū ſubm̄ motꝰ ſit ponendū in eiꝰ diffōne. 29
vtrū in diffōne motus ſit ponēdū ens naturale.
vtrum proprium fundamentum motus ꝙ eſt forma ſit
ponendū in eius diffinitione.
vtrum ꝯuenienter dicatur entis in potētia ſꝫ ꝙ huiꝰ.
¶ Quod aūt bene dictū ſit. lectio tertia.
Utrū actus edificabilis ſit magis edificatio q̄ domus
vtrū motus dici poſſit non ens.
vtrum id ꝙ eſt in potentia pura moueatur.
vtrum motus ſit actus imperfectus. 30

vtrum forma completa ⁊ motus differant realiter.
vtruȝ motus ⁊ mutatio differant re a compoſito.
¶ Mouetur aũt ⁊ mouens. lectio quarta.
Vtrũ mouẽs phicũ patiatur:q2 mouet tactu.
vtrꝫ ſcd̃a diffinitio motꝰ ſit:ſiẽ mãlis reſpectu alteriꝰ. 31
vtrum ſpecies ſit mouens.
vtrũ motꝰ vnꝰ eſſe poſſit actu mouentis ⁊ mobilis.
¶ Habet autem defectum. lectio qnta.
Vtrum actio ſit in agente.
vtrum actio ⁊ paſſio ſint motus.
vtrum ſi eſſent diuerſi motus ⁊ differrent ſolo numero poſſent ſimul eſſe i eodem.
vtrꝫ idẽ motꝰ eẽ poſſit actio ⁊ paſſio ⁊ diſtinctio ꝓdi-
vtrum oĩs actio ꝑſupponat aliqd̃ ſubm. (ctarum. 32
¶ Qm̃ aũt de natura ſcientia. lectio ſexta.
Vtrũ de ĩfinito pertineat cõſiderare ad methaphyſicũ
vtrum intellectus a quodam principio operatur
vtrum ſi infinituȝ eſſet haberet rationẽ principij. 33
¶ Eſſe auteȝ infinitum. lectio ſeptima
Vtrum contingere ab eſſe differat in perpetuis.
vtrꝫ ſi ĩfinitũ eẽt ſubã idem eẽt infinitũ ⁊ infinito eẽ
vtrũ in ſeparatis a mã eſſe poſſit actu infinitum. 34
¶ Rationabiliter quidem. lectio octaua.
Vtrum rationes phi neceſſario concludant.
vtrum ratio phi ducat ad contradictioneȝ.
vtrum valeat ratio Ariſt. qua probat ꝙ ſi eſſet vnũ corpus infinitum non poſſent eſſe plura.
vtrum ſi eſſet corpus infinituȝ alia corrumperet.
vtrum in ipſo eſſet virtus infinita intenſiue. 35
¶ Opꝫ autem ⁊ de omni. lectio nona.
Vtrũ prima rõ huius lectionis ſit ſufficiens.
vtrũ ĩfinitas corpi ĩfinito ſit cã quietis violente.
vtrũ ſimpl'r ĩfinitũ ſi eſſet eſſet immobile.
vtrũ corpꝰ ĩfinitũ ſm vnã dimẽſionẽ tm̃ eẽt mobile.
vtrum ſpẽs dimẽſionis diſtinguantur ſꝫ numeros.
vtrũ ſpẽs magnitudinis attẽdant penes figuras. 36
vtrũ figura ſit accidẽs de neceſſitate ꝯñs dimenſionem
vtrũ deus poſſit facere magnitudinem actu infinitã.
¶ Quod quidem igitur corpus. lectio. x.
Vtrum ſit in potentia ⁊ non in actu completo.
vtrũ ꝑ appõnẽ i magnitudine nõ excedat ois determinata (magnitudo. 37
¶ Accidit aũt ꝯtrariuȝ. lec. xj.
Vtrũ ſi eẽt corpus infinitum in actu poſſet dici ꝑfectũ.
vtrũ magnũ ⁊ paruũ ſit in ydeis ſm platoneȝ.
¶ Scd̃m rationem autem. lectio. xij.
Vtrũ nũerus creſcẽs i ĩfinitũ ſit ſeꝑabilis ad eẽ ꝯtinui
vtrum ſi appoſitio iret in ĩfinitũ a magnitudine dari poſſet magnitudo infinita. 38
vtrũ i mã ſit potẽtia ad ĩfinitã magnitudineȝ.

¶ Liber quartus. Lectio prima.

Vtrum omnia que ſunt ſint in loco.
vtrũ locus ſit aliquid vniuocum in cunctis naturalibꝰ
vtrum locus attrahat locatuȝ.
vtruȝ neceſſario trahat ipſum per modum finis.
¶ Qm̃ aũt aliud quidem ſm ſe. lectio ſcd̃a.
Vtruȝ rationes phyloſophi ſint bone.
vtrum ſua penultima ratio ſit bona. 39
¶ Poſt h̃ autem. lectio tertia.
Vtruȝ aliquid poſſit eſſe in ſeipſo primo.
vtrũ ſi totũ eẽt in ſeipſo primo oĩs pars eẽt oẽs partes.
vtrum ratio phyloſophi h̃ cõcludat.
vtrum ſi aliquid eſſet in ſeipſo primo quicquid reciperetur in eo foret ideȝ ſibi.
vtrum ſi aliquod corpus foret in ſeipſo per aliud corpꝰ duo corpora eſſent in eodem. 40
¶ Quid autem forte. lectio quarta
vtrum locus ſit equalis locato.
vtrũ diffinitio ſubi ſit mediũ demonſtrationis.
¶ Ideo igitur manifeſtuȝ. lectio. quinta
Vtruȝ ſi ſpacium eſſet locus eẽnt infiniti loci. 41
vtrum locus ſit ſuperficies corporis.
vtrum in terre viſceribus ſit locus.
vtrum quilibet locus a quolibet loco differat ſpecie.
vtrũ ratio loci conſiſtat in indiuiſibili.
vtrum locus ſit immobilis per ſe ⁊ per accidens. 42
¶ Cui quideȝ corpori. lectio ſexta.
Vtruȝ vltima ſpera ſit in loco.
vtrum ſit in loco per ſe.
vtruȝ in loco materiali ſit potentia vel actu.
vtrum in tali loco ſit ratione partium. 43
vtrum poſſit dici eſſe in loco per centrum.
¶ Manifeſtum autem ex his. lectio ſeptima
Vtrum neceſſe ſit augeri locum cum locato.
vtrum ſimul apta nata ſint a ſe impaſſibilia.
vtrum locatum ſit. ſicut pars loci.
¶ Eodem autem modo. lectio octaua.
Vtrum de vacuo determinare debeat naturalis. 44
vtrum extra celum ſit vacuum.
vtrum idem ſit vacuum ⁊ corpus mathematicum.
vtrum vacuum faciat diſtinctionem in corporibus.
¶ Ad quale autem ſe habeat. lectio nona.
Vtrum vbi nihil eſt ſit vacuum.
vtrũ ſit vacuum vbi non eſt corpus tangibile.
vtrũ rõ de augmẽto ⁊ cinere impediat ſeipſam. 45
¶ Quoniam aũt non eſt vacuum. lectio. x.
Vtrum in dato vacuo eſſet motus naturalis.
vtrum in ipſo poſſet eſſe motus animalis.
vtrum in ipſo poſſet eſſe motus proiectionis.
¶ Amplius aũt ⁊ ex his. lectio. xj.
Vtrum totum impedimentum in motu proueniat ex plenitudine medij.
vtrũ ꝗ̃titas ſpatij faciat vt tẽpus reqrat in motu gra-
vtrũ i vacuo dato eẽt motꝰ in inſtanti. (uium. 46
vtrum in illuminatione aeris ſint plura mutata eſſe.
vtrum omnia illa mutata eſſe ſint in vnico inſtãti. 47
vtrũ in deſcẽſu grauis in vacuo eẽnt plura mutata eẽ.
vtrum illa omnia menſurentur vnico inſtanti.
vtrũ haberẽt adinuicem continuitatem. 48
vtrum illa plura inſtantia differrent ſolum ſm rõneȝ.
vtrum inter ipſa cadat media ſucceſſio.
¶ Et per ſe aũt conſiderantibus. lectio. xij.
Vtrum vacuum poſſit eſſe in natura.
vtrum intelligentia poſſit facere vacuum. 49
vtrum poſſit poni per virtutem cauſe prime.
vtrum ſi fieret ſequeretur accidens eſſe ſine ſubiecto.
¶ Sunt quidam qui per raruȝ. lectio. xiij.
Vtrum raritas in corporibus ſit ex vacuitate.
vtrũ mã aq̃ fiat ſub forma aeris nõ accepto aliquo. 50
vtrũ minꝰ calidũ fiat magis calidũ nullo addito.
¶ Conſequens autem dictis. lectio. xiiij.
Vtrum tempus ſit de numero entium.
vtrum ſimul poſſint eſſe plura nunc.
¶ Quid autem eſt tempus. lectio. xv.
Vtrũ ſi eẽnt plures primi motꝰ eſſent plura tẽpora.
vtrum ꝑcipiatur tempus non ꝑcepto motu.
¶ Accipiendũ aũt: qm̃ querimus. lec. xvj.
Vtruȝ tempus ſit idem ꝙ motus. 51
vtrum percipiatur eſſe temporis per vnum nũc.
vtrũ conuenienter dicatur ꝙ tempus eſt numerus.
vtrũ prius ⁊ poſterius tẽporis cadãt in eius diffõne.

Index queſtionum

¶ Et ſicut motus ſemper aliud. lectio.xvij.
vtrū nūc temporis ſit idem cum nūc eternitatis.
vtrū nūc temporis ſit idem cū ipſo mobili. 52
vtrū ſit idē nunc realr in toto tēporis decurſu.
vtrum nunc menſuret tempus.
vtrū phus bn̄ probet ꝙ ſimul de tpe nō ſit niſi vnū nūc.
vtrum nunc corrumpatur. 53
¶ Quod quidē igitur tempus. lectio.xviij.
vtrum in tempore ſit dare minimum. 54
vtrum motus per ſe menſuret tempus.
¶ Qm̄ aūt tēpus eſt lectio.xix.
vtrum tempus ſit menſura motus ⁊ moueri.
vtrū verū ſit ꝙ reb⁹ alijs a motu ſʒ idē ꝙ ſūt non rn̄det
vtrū eē mobiliū menſuret tēpori. ꝯtps: ſʒ nūc tpis.
vtrū que mēſurant̄ tēpore excedant̄ ab ipſo. 55
vtrum tempus ſit menſura quietis.
¶ Ipſum autem nunc. lectio.xx.
vtrū ſilr nūc ꝯtinuet tēpus ⁊ punctus linearum.
vtrū nūc ꝯtinuās ⁊ diuidēs tēpus ſit idem ſm rem.
¶ Mutatio autem omnis. lectio.xxj.
vtrum motus ſit per ſe corruptionis cauſa.
vtrum tempus ſit per ſe cauſa corruptionis. 56
¶ Dignum autē conſideratione. lectio.22
vtrum tempus ſit ſm eē cōpletuʒ extra animam.
vtrum dicat diſcretuʒ in continuo.
vtrum tempus menſuret omnem motum.

¶ Liber quintus. Lectio prima.

¶ Tranſmutatur autē.
vtrū ſubm motus ſit alter a quolibʒ extremo ſuo.
vtrum motus denominetur a termino ad quem.
vtrum forma poſſit dici mobilis.
¶ Quoniam aūt omnis mutatio. lectio ſecunda
vtrum generatio poſſit dici mutatio.
vtrū generatio ſolū icludēs alteratione ſit mutatio. 58
vtrum forma ſubſtantialis inducatur ſubito.
Notabilia bona de formis.
vtrum id ꝙ generatur ſit actu. 59
¶ Si igitur predicamenta. lectio tertia.
vtrum ſube ſit aliquod contrarium.
vtrum quelibet forma ſubſtātialis ſit indiuiſibilis.
vtrum ſuba poſſit ſuſcipere magis ⁊ minus.
vtrum propter graduʒ ſpecificuʒ poſſit ſuſtineri ꝙ forma ſubſtantialis non inducatur ſubito. 60
vtrū de nō relato fiat aliqd relatū abſqʒ mutatione ſui
¶ Qm̄ autē neqʒ ſube neqʒ ad aliquid lec.q̄rta.
vtrum ſit contrarietas in quantitate.
vtrum contrarietas ſit in vbi.
vtrū ꝯtrarietas ſit i q̄litate ſm ꝓpriā rōnē ſpē ei⁹. 61
vtrū mutatōes q̄litat̄ hēant ſpālia noia ab alijs: ⁊ q̄re
¶ Poſt h autem dicamus. lectio quinta.
vtrum poſſint aliqua eſſe ſimul.
vtrū corpa q̄ ſunt ſimul cōtinuētur ſibi in inuicē. 62
vtrū abſqʒ diſtinctiōe ſitus ⁊ ſubi magnitudies ſe cōtingentes fiat vna magnitudo.
vtrum duo corpora poſſint eſſe ſimul.
¶ Unus autem motus. lectio ſexta.
vtrū ſit idē mot⁹ ſemꝑ ſpē gē ab eodē in idem. 63
vtrum motus finitus poſſit reſumi idē numero,
vtrum forma corrupta poſſit redire eadem.
vtrum prima cauſa poſſit h facere.
vtruʒ ſi motus eſt diuerſus neceſſario forma ſit diuerſa
¶ Quoniā aūt ꝯtinuus. lectio ſeptima
vtrū motus regularis ſit magis vnus ꝙ irregularis
vtrum perfectio rei faciat ad eius vnitatē. 64
vtrum minus ſit ſemper permixtio contrarij.
¶ Amplius determinandum eſt lectio octaua.
vtruʒ ad perfectam contrarietatem motuum ſufficiat dare ꝙ ſit ad terminos contrarios.
vtrum motus trahat quantitatem ex termino a quo.
vtrū ratio mutatōis ponat̄ affirmato ſolo termio ad quē
¶ Quoniam autem motum. lectio nona
vtrum quies in vtroqʒ termino opponatur motui. 65
vtruʒ imutatio ⁊ imutatio a termio a quo opponat̄ pure
¶ Dubitabit aūt aliqs. lec.x. ꝯtradictorie.
vtruʒ nulla corruptio dici poſſit naturalis.
vtrū ſequēs motū violētū proprie dicatur generari.

¶ Liber ſextus. Lectio prima.

¶ Si autem eſt continuuʒ.
vtrum inter quelibet duo puncta ſit media linea.
vtrum puncta ſit conſequenter habentia.
vtrū ſol magnitudo ſpatij ſufficiat ad q̄titatē mot⁹. 66
¶ Similiter aūt neceſſe eſt lectio ſcda.
vtrū oīs motus poſſit eſſe velocior ⁊ tardior.
vtrum tempus ⁊ magnitudo ſe ſequatur in infinitate.
¶ Neceſſe eſt aūt ⁊ ipſum nunc. lec.tertia.
vtrum nunc ſecundum ſe ſit indiuiſibile.
vtrū ſit in eodē ordine ſcire iſtās iter p̄teritū ⁊ futuruʒ eſſe vnum ⁊ ſcire ipſum indiuiſibile.
vtrū rō phi valeat ad ꝓbādū ꝙ nl̄lū diſibile mutat̄. 67
vtrum neceſſarium mobile ſit diuiſibile ſm quantitatē
vtrū diuiſibile ſolū ſm formā ſit mutabile.
vtrum materia ſit diuiſibilis. 68.
¶ Motus autem eſt diuiſibilis. lectio quarta.
vtrum motus diuidatur ſm diuiſionem mobilis
vtrum forma naturalis coextendatur proprio ſubiecto
vtrum eedem ſint diuiſiones motus ⁊ moueri.
vtrum diuiſio omnium ſumatur a mobili.
¶ Quoniā autem omne ꝙ mutatur. lec.q̄nta.
vtrum idem ſit mutari ⁊ deficere.
vtrū in motu non ſit dare primo mutatum eſſe. 69
vtrū ſi in motu daret̄ p̄io mutatū eē ipſa nō eēnt hta.
vtrū ſi h daret̄ i idiuiſibili tpis idē ſil̄ moueret̄ ⁊ q̄eſceret
vtrū ſi h daret̄ eſſet impartibile ipartibili coniunctuʒ.
vtrū i alteratione ꝯtingat dare primo mutatū eſſe. 70
¶ Qm̄ autem omne ꝙ mutatur. lec.ſexta
vtrum ante oē mutari ſit mutatum eſſe.
vtrum ſimiliter ſit in generatione ⁊ corruptione.
¶ Qm̄ autē omne ꝙ mouetur. lec.ſeptima.
vtrū ſꝑ ipſi⁹ magnitudis alterum alter p̄ri⁹ motū ſit
vtrum ſi motus finitus non eſt in tempore infinito nō contingit fieri ⁊ corrumpi vnum eūdem.
¶ Qm̄ aūt oē aut mouetur aut q̄eſcit. lec.octaua.
vtrum id ꝙ ſtat moueatur.
vtrū i ipſo ſtare ꝯtingat dare p̄io ſtatū ex p̄te ante.
vtrum in quiete ſit dare primū ex p̄te ante. 71
¶ Zeno aūt derōcinatur. lectio nona.
vtrū ſufficienter zenonis rō de ſagitta ſoluatur.
vtrum ſolutio Ariſto. ſit conueniens.
¶ Oſtenſis autem his. lectio.x.
vtrū ex rōnib⁹ Ari. ſeq̄t̄ ꝙ itelligētia nō poſſit moueri. 92
vtrū omnis loci mutatio ſit in contrarijs.

¶ Liber ſeptimus. Lectio prima.

¶ Omne ꝙ mouetur neceſſe eſt.
vtruʒ aliquid poſſit moueri a ſeipſo primo.
vtrum demōſtratio Ariſto. ſit bona. 63
vtrum procedat ex ſuppoſitione impoſſibili.

Index queſtionum

Utrum ipſa ſit per cauſam.

¶ Qm̄ autem omne qꝫ mouetur lectio ſecunda.

Utrum mouens ſimul moueatur ⁊ ipſum.
Utrū demonſtratio Ariſt. deducat ad icōueniēs 74
Utrum ſit contingens oīa mouētia mobilia ꝯtinuari.

¶ Primum autem mouens. lectio tertia.

Utrum ſit nihil mediū inter mouens ⁊ motum.
Utrum motus trahentis ſit velocioꝛ motu tracti.
Utrum tractio fiat ad ſe vel ad alterū.

¶ At vero neqꝫ alterari. lectio quarta.

Utrū i alteratiōe alterās ꝓximū ſit imediatū alterato.
Utrum in viſione alterans ⁊ alteratum poſſint coniū gi abſqꝫ medio. 75

¶ Quoniā autē que alterantur. lectio quinta.

Utrum bene faciat Ariſtote. non faciendo mentionem de ſecunda ſpecie qualitatis.
Utrum ſit bona ratio Ariſt. de formis ⁊ figuris.
Utrum ſit bona diuiſitas quarte ſpeciei qualitatis q̄ hponitur ab Ariſto. 76
Utrum ſanitas ⁊ pulchritudo ſint ad aliquid.

¶ Neqꝫ itaqꝫ circa virtutes. lectio ſexta.

Utrum penes virtutem ſit alteratio.
Utrum in reſidere ⁊ quietari fiat homo prudens. 77

¶ Dubitabit autem aliquis. lectio ſeptima.

Utrum ad verā cōparationē requiratur vnitas ſpēi.
Utrum vbicūqꝫ eſt magis ⁊ minus ibi ſit equale.
Utrū bn̄ Ari. enumeret illa que exigūtur ad ꝯparationē

¶ Sic ⁊ circa motum eque velox. lectio octaua.

Utrum genꝰ ſit equiuocum.
Utrū multitudo gn̄is ſit multitudo anologie. 78
Utrum ſi numerus foret ſubſtantia numerus maioꝛ ⁊ minoꝛ foret ſimul ſpecies.

¶ Quoniam autem mouens. lectio nona.

Utrum eadē potentia moueat minus mobile in equa li tempoꝛe per maius ſpacium.
Utrum qꝫ h dicit comment. ſit verum.
Utrum mediū alterās alteret mediū in medio tēpoꝛe.

¶ Liber octauus. ¶ Lec. prima

¶ Utrum aūt factus ſit aliquando motus.

Utrum h inquiratur de motu in communi.
Utrū iſta inqſitio valeat ad ſciaꝫ de p̄io principio. 79

¶ Incipiemus aūt primum. lectio ſecunda.

Utrum neceſſario mobile precedat motum.
Utrum ſit ſimile de agente naturali ⁊ voluntario.
Utrum valeat ratio ſumpta ex parte tempoꝛis.
Utrum ſimul poſſit deſinere motus ⁊ mobile. 80
vtrum pꝛima ratio concludat.
vtrum ſecunda ratio ſit bona.
vtrum tertia ratio Ariſto. procedat.
vtrum quarta ratio concludat. 81

¶ Sed non aliquando quidem. lectio tertia.

vtrum ponere mobilia: aliquando fuiſſe: ⁊ aliquando non: ſit ſimile figmento.
vtrum finitum ad infinitum habeat aliquam rationē
vtrum ſempiterna habeāt a ſe cauſaꝫ ſue entitatis. 82

¶ Contraria autem his. lectio quarta.

vtrum homo cōueniēter dicatur minoꝛ mūdus.
vtrū motus celi immutet intellectū ⁊ volūtatem.

¶ Principiuꝫ autē ꝯſiderationis. lectio qnta.

vtrū dubitans de motu dubitet de omni ente.
vtrum omnes ſcientie vtantur motu.
vtrum dicens que quieſcūt ſemper quieſcere tollat om nem generationem.

¶ Mouentium igitur ⁊ eorum. lectio ſexta.

vtrū motus aīalis vllo modo ſit naturalis. 83
vnde ſumunt robur rationes Ariſto.
vtrum ſecunda ratio ſufficiat.
vtrum quarta ratio ſit bona. 84

¶ Sed accidit h ab aliquo. lectio ſeptima.

vtrum grauia ⁊ leuia ſe ipſa moueant per ſe.
vtrum ſe ipſa moueant per accidens.
vtrum moueantur a generante. 85
vtrū grauia magis deoꝛſum ſint magis grauia.
vtrum habeant in ſe ſolum principium patiendi.

¶ Hoc aūt dupliciter aut enīꝫ non. lcō octaua.

vtrum omne qꝫ mouetur moueatur ab alio.
vtrum mouenti conueniat ſecundū accidens moueri.
vtrum ſi duoꝛum coniunctoꝛum vnum ſeparatur ab alio: ⁊ reliquum poſſit ſeparari. 86

¶ Neceſſe eſt igitur omne qꝫ lectio nona.

vtrum idem ferat ⁊ feratur.
vtrum per accidens ī mouentibus tolli poſſit.

¶ Quoniā autem mouet aliud quideꝫ. lcō. x.

vtrum aliquid poſſit moueri a ſe ipſo pꝛimo. 87
vtrum in motu ſi ſit dare pꝛimum ex parte mobilis: ⁊ ex parte mouentis. 87

¶ Quoniam aūt opꝫ ſemper motum eſſe. lcō. xj.

vtrum omnia generabilia poſſint dici cauſa totiꝰ ſempiterne generationis.
vtrū melius ſit eē vnū pꝛimū mouēs q̄ plura.

¶ Et iterum conſiderans. lectio. xij.

vtrum mouens motū poſſit mouere motū ꝯtinuū.
vtrū motoꝛes ſcdoꝝ oꝛbiū moueantur per accidens.
vtrum motus ad formā poſſit eē imediate a pꝛia cā. 88

¶ At vero aliud faciētibus pꝛimū. lectio. xiij.

vtrū motus in quātitate ſit pꝛioꝛ motu alterationis
vtrum motus localis ſit pꝛioꝛ ſecūdum tempus.
vtꝝ motꝰ localis ſit p̄oꝛ aliis motibꝰ p̄oꝛitate pfectōis

Quoniam aūt loci mutatio. lectio. xiiij.

vtrum motus contrarij continuentur.
vtrum in eodē inſtanti poſſit in eodem ſubiecto termi nari vnus ⁊ inchoari alius. 89

¶ Quoniam aūt contingit. lectio. xv.

vtrū ī motibꝰ localibus poſſit fieri inflexio.
vtrum ratio phyloſophi concludat.
vtrū ī motibꝰ p accn̄s fiat inflexio ſine quiete.
vtrum accidat linee infinita media in ipſa eſſe.
vtrum vnio partium ſit forma continui. 90

¶ Manifeſtum eſt autem. lectio. xvj.

vtrū iſtans ſemper ſe teneat cum re poſteriori.
vtrū ſit ſiſe de inſtanti ⁊ tpe ⁊ tēpoꝛibꝰ īdiuiſibilibus.
vtrum ſi motus eſſent contrarij: ſtatim cum mobile in ciperet moueri a contrario tenderet ad ipſum.
vtrum ſi tempus continuum motus eſt continuus.

¶ Qui autem eſt in circulari. lectio. xvij.

vtrum motus circularis ſit ſemper in eiſdem.
vtrum motus rectus ſit imperfectus. 91
vtrum omnia menſurentur pꝛimo.
vtrum motus pꝛimus ſit menſura alioꝛum.

¶ Quod aūt neceſſe eſt īpartibile eē. lectio. xviij.

vtrū mouens finitū moueat tēpoꝛe infinito. 92
vtrū ex ꝯceſſu Ari. ſeqt̄ qꝫ nulla vꝛtꝰ motiua ſit īfinita
vtrū deꝰ poſſit trāſferre coꝛpꝰ de loco ad locū. 93
vtrum celum ſit compoſitum ex materia ⁊ forma.

¶ De his autem que feruntur. lectio. xix.

vtrum quieſcente motoꝛe neceſſariū ſit mobile qeſcere.
vtrū motus pꝛoiectoꝝ ſaluetur ſm modū Ariſto. 94

¶ Qm̄ aūt in his que ſunt. lectio. xx.

vtrum in ſeparatis a materia ſit alia virtus ab intel lectu ⁊ voluntate.
vtrum pꝛimus motoꝛ ſit magis in vna parte mobilis q̄ in alia. 95

¶ Expliciunt articuli queſtionuꝫ ſuper libꝛo phyſicoꝝ editi a fratre gratiadeo eſculano oꝛdinis pꝛedicatoꝛuꝫ.

Index queſtionum

¶ Incipit index queſtionuꝫ fratris gratiadei de eſculo excellentiſſimi ſacre pagine doctoris predicatorum ordinis per ipſum in florentiſſimo ſtudio patauino diſputate feliciter.

¶ Queſtio prima.

Utrum ens mobile: ⁊ non corpus mobile ſit ſubiectum naturalis phyloſophie. 96

¶ Queſtio ſecunda.

Utrum prima phyloſophia ſubalternet ſibi naturalē ⁊ doctrinalem phyloſophiam.

¶ Queſtio tertia.

Utrū oīum corporalium ſit eadem materia.

¶ Queſtio quarta.

Utrū eſſentia materie ſit pura potentia 104

¶ Queſtio quinta.

Utrum neceſſarium ſit ponere materia inchoationis formarum. 107

¶ Qō ſexta.

Utrum forma ſubtilis immediate coniungatur prime materie. 111

¶ Queſtio ſeptima.

Utrum actio ⁊ paſſio realiter tam inter ſe q̃ etiam ex motu differant. 112

¶ Queſtio octaua.

Utrum deus poſſit facere actu infinitum. 114

¶ Queſtio nona.

Utrū glibet locus ex quolibet loco differat ſpecie. 117

¶ Queſtio decima.

Utrum celum ſit in loco per partes ⁊ maxime vltima ſpera 118

¶ Queſtio vndecima.

Utruꝫ ſuppoſito vacuo in ipſo poſſit eſſe motus: ⁊ ſuppoſito ꝙ in vacuo aliquod graue deſcenderet: vtruꝫ deſcenderet in inſtanti. 119

¶ Queſtio duodecima.

Utrum tempus habeat aliquod eſſe in rex nā. 121

¶ Queſtio tertiadecima.

Utrum grauia ⁊ leuia mouent ſeipſa 124

¶ Queſtio quartadecima.

Utrum in ſubſtantia ſit motus 125

¶ Queſtio quintadecima.

Utrum in aliqua re creata eſſentia ⁊ potentia differāt ſecundum rem. 125

¶ Queſtio ſextadecima.

Utrum in aliquo indiuiduo ſubſtantie ſint plures forme ſubſtantiales. 127

FINIS

Petrus cal. lectoribus. S.

¶ Omnibus autem librum hunc intuentibus notum facimus: Alexandrum Calcedoniuꝫ cuius ſtudio ⁊ impenſa hec acutiſſime queſtiones in lucē prodiere ab Illuſtriſſimo venetoruꝫ ſenatu impetraſſe: vt nemini aliꝗ liceat: tam in inclytis Venetijs q̃ in terris Veneto dominio ſubiectis ad decēnium opus hoc imprimere aut imprimi facere: nec ſi forte alibi impreſſum in ditione veneta venale ſit: quod ſi quis hoc edicto neglecto: ſecus egerit libros impreſſos amittet ⁊ quingentorum aureorum numū pena multabitur: quorū Alexandri Calcedonij tertia pars erit: tertia vero accuſatoris: tertia autem magiſtratus ad queꝫ ea facta fuerit accuſatio. Caue igitur ne in hanc penam temere incidas. Vale lector ſuauiſſime: ⁊ opus hoc paruo emere ne grauere.

Laus deo

¶ Incipiunt preclariſſime queſtiones litterales edite a fratre gr̃a deo eſculano ſacri ordinis predicatorũ ſuper libros Ariſto. de phyſico auditu: ſm ordinem lectionum diui Thome Aquinatis.

Sicut dicit philoſophꝰ in ſexto metaphyſice: tres ſũt ptes philoſophie ſpeculatiue vʒ phyca mathematica ⁊ metaphyſica. Secũduʒ autẽ ꝙ ipſe aliqualr̃ ibi declarat: metaphyſica habʒ tractare de hys q̃ abſtracta ſũt a motu ⁊ mã ſm rõneʒ ⁊ ſm eſſe: mathematica ṽo de hys q̃ a materia ſenſibili: nõ quidẽ ſm eẽ abſtrahũt: ſed ſm rõneʒ tñ: phyſica ṽo de illis que materiã ſenſibilẽ ſimpr̃ cõcernũt ſm rõnem ⁊ ſm eẽ: abſtrahũt tñ a materia ſenſibili ſignata.

Plures autem ptes eſſentiales philoſophie ſpeculatiue eẽ non pñt: ſicut nec ẽt ens quod talis philoſophia conſiderat: põt pluribꝰ modis variari: qbꝰ poſſit per ſe ad ſciam ptinere. Nõ enim cõtingit dare aliqđ ens ꝙ a mã abſtrahat ſm eſſe: nõ aũt ſm rõnem. Cuiꝰ declaratio eſt: qꝛ rõ ſignificata ꝑ nomẽ eſt expſſiua eẽ vel qdditatis rei. Eſſe ãt aut idẽ ẽ cũ eẽntia: aut ſi ab ea differt ipam tñ aliquo mõ cõſeqtur. Unde neceſſariũ eſt qđ qđ hʒ eẽ ſupra mãʒ eleuatũ hr̃e eẽntiã mãm trãſcẽdẽtẽ. Ex quo euidẽter appet ꝙ oĩno ipoẽ eſt aliqd dare ꝙ ſit ſm eſſe abſtractũ a mã: nõ autẽ ſm rõnẽ. Si ṽo ens accipiatur vt cõcernẽs mãm ſignatã: nõ poterit tũc ꝑ ſe ptinere ad ſcientiam ſpeculatiuam. Non enim talia per ſe cadunt ſub conſideratione artis.

Eſt autẽ vlterius cõſiderãdũ ꝙ q̃ncunq; dat̃ aliq̃ ſcia cõſideras id in quo pmo reſeruat̃ ratio alicuius entis: neceſſariũ ẽ eã illud ens cõſiderare ſm vl̃itateʒ ſuã. Rõ autẽ entis pmo ⁊ pfectiſſime reſeruat̃ in ſubſtãtys ſepatis ſm eſſe a mã. Qꝛ igit̃ pma philoſophia huiꝰ ſubſtãtias cõſiderat: neceſſariũ eſt ꝙ ens ſũptũ vl̃r cõſideret. vnde dici poteſt eius ſbʒ: eẽ ens inquãtuʒ ens: mathematica ṽo verſat̃ circa ens quantũ. Quãtũ ṽo ſm ꝙ quãtũ eſt prius eſt ſenſibilibꝰ qualitatibꝰ. Et qꝛ poſteriora nõ cadũt in diffõne priorũ: euidens ꝙ mathematica conſiderat ens: ⁊ ſi nõ ſm eſſe: ad minꝰ tamẽ ſm rõneʒ ſegregatũ a mã ſenſibili: q̃ ſenſibilis nõ eſt niſi ſm ꝙ ſtat ſub qualitatibꝰ ſenſibilibus. Nãlis ṽo phia de hys ẽ: quoꝝ principiũ eſt nã: eſt ãt nã pncipiũ motꝰ ⁊ qetis eiꝰ in quo ẽ: ergo neceſſariũ eſt ꝙ nãlis philoſophia circa ens mobile ṽſetur. Mobilia aũt oĩa ſũt ſenſibilibꝰ q̃litatibus ſubiecta: motus ẽt qui eſt alteratio nõ cadit niſi iter dictas qualitates: vt in ſeptimo phyſicoꝝ declarat̃. Manifeſtũ eſt igitur ꝙ nãlis philoſophia: ⁊ ſi abſtrahat a motu ⁊ mã ſenſibili ſignata: nõ tñ abſtrahit a motu ⁊ mã ſenſibili ſimpliciter. Pretermiſſa aũt ad pſens ⁊ metaphyſica ⁊ mathematica: de ſola philoſophia nãli intẽdẽdum eſt. Qꝛ ṽo hec ſcia: vt dictũ eſt: cõſiderat ens mobile. Hoc autẽ põt accipi dupl̃r: qꝛ vel ſm ſe ⁊ ſimpl̃r: vel vt cõtractũ ꝑ determinatos motus: eſt autẽ pot cõſideratio q̃ aliqđ cõſiderat̃ ſimpl̃r q̃ illa q̃ aliquid cõſideratur vt cõtractum. Neceſſariuʒ ꝙ lib. phyſicoꝝ: in quo agit̃ de ente mobili ſimpliciter: prior ſit oĩbus alys libris ſcientie naturalis: in quibus agit̃ de ente mobili cõtracto. Circa librum igitur phyſicorum primo ⁊ principaliter intendere debemus declarantes dubitationes: que in ipo occurrere videntur.

¶ Queſtio prima.

Quia ṽo nunc dictuʒ eſt ꝙ naturalis philoſophia eſt de hys que nec ſm eſſe: nec ſʒ rõnem: abſtrahũt a mã ſenſibili: poſſumꝰ primo rõnabiliter querere. vtrum poſſit eſſe ſcia de ſenſibilibꝰ: vr̃ eni ꝙ nõ: qꝛ ſenſibile eſt obiectũ ſenſus: ſcibile ṽo obiectuʒ intellectus. Cũ igit̃ ſcia ſit itellectiua ⁊ nõ ſenſitiua cognitio: quãtũcũq; de ſenſibili ſenſitiua cognitio haberi poſſit: ex quo tñ eſt obiectũ ſenſus. vr̃ ꝙ de ipo nõ poſſit eſſe ſcia: obiectũ eni ſenſus non eſt obiectuʒ itellectꝰ: qꝛ opʒ ꝙ diuerſaꝝ virtutũ diuerſa ſint obiecta.

Ad hoc dicendum quod de ſenſibilibus ſcientia eſſe poteſt. ¶ Ad cuius intelligentiam ꝯſiderandum eſt: ꝙ cũ ſciẽtia: ſicut dictũ eſt: ſit intellectiua cognitio: oẽ ſcibile eo ipſo quo ſcibile eſt: opꝫ ꝙ ſit intelligibile. Intelligibile aũt inquãtũ huiꝰ eſt obiectũ intellectꝰ. Per ſe ṽo obiectũ intellectꝰ eſt vl̃e ⁊ non ſingulare. Sẽſibile igit̃ ſignatũ ꝑ ſe nõ eſt intelligibile: nec ꝑ cõſequẽs eſt ſenſibile: ſi aũt ſenſibile ſimpl̃r ſumatur: ⁊ nõ in eo ꝙ hoc vel illud: qꝛ ſic dr̃ aliquid vl̃e ⁊ nõ ſingulare põt eẽ per ſe itelligibile ⁊ ſcibile: ⁊ ꝑ ꝯſequẽs de ipſo poteſt eſſe proprie ⁊ per ſe ſcientia.

Sed iſtam reſpõſionem dicũt aliqui queſiri difficultatẽ nõ euãre: cuiꝰ declaratio ſm eos eſt: qꝛ ſolũ hoc dr̃ ſenſibile: ꝙ ſenſus ſentit: vel ſentire põt. Qđ autẽ tale ẽ hoc cũ ſit hic ⁊ nũc: vñ ſi nõ ſit hic ſenſus ipm nõ poterit ſentire: nec ꝑ ꝯſequẽs dici merebit̃ ſcibile: ponere igr̃ ꝙ nãlis ſcia ꝑ ſe nõ ꝯſideret ſenſibilia: ⁊ ꝑ ſe non conſideret hoc: vr̃ ꝙ ſit ponere cõtradictoria. Ad totã igit̃ difficultatẽ vitãdã cõſequẽter adiũgunt ꝙ ſenſibile dr̃ magis a ſenſu q̃ a ſentire. Sẽſus aũt eſt vl̃is: ſed ſentire ſingularis. Quãtumcunq; igit̃ habito reſpectu ad ſentire ipm ſenſibile ſinglare ſit, qꝛ tamẽ ſenſibile reſpicit directe ſenſũ: ⁊ ab eo pncipaliter denoiat̃: ex quo ſenſus: vt dictũ ẽ: ipiꝰ vl̃is eſt: nihil obſtat qn vl̃ia aliqua dicant̃ ſenſibilia.

Sed quod iſta non ſint omnino bene dicta de facili oſtendetur. Dicendum eſt igit̃ ꝙ obiectũ cognitiue ṽtutis cũ ſit ipiꝰ ꝑfectiuũ ſuper eã reſpicit ſicut põt ipam ꝑficere ⁊ ꝑficit. Perficit aũt eã per actũ. Igit̃ per actũ ⁊ mediãte actu ipam reſpicit: ⁊ ꝑ cõſequẽs actui adiũgitur ꝑ pus. Actꝰ aũt ſenſus eſt ſentire: ⁊ ſenſibile eſt obiectũ eius. Prius ergo ⁊ imediatius ſenſibile reſpicit q̃ ſenſũ. ¶ Et pterea reſpicere ſenſus non eſt cã ipſi ſenſibili ꝙ aliqđ habeat vnde ſenſũ mouere poſſit: ſed magis econtra habẽ in ſe aliqđ vnde poſſit ipm mouere cã ſibi eſt reſpeciẽdi ipm ſi igit̃ nõ qꝛ ſenſuʒ reſpicit põt ſentuʒ mouere: ſed quia ipm mouere põt hʒ ad eũ reſpectũ: vt obiectũ eiꝰ: cũ in motione ſenſus a ſenſibili cõſiſtat ꝓprie ſentire: ꝯcluditur ꝙ magis reſpiciat ſeu imediatius ſentire q̃ ſenſuʒ ⁊ ꝙ ab ipſo pncipalr̃ noiet̃. ¶ Hec ẽt ſatis pt patẽ ⁊ ex ipſa nois ſignificatione: nã ſenſibile hoc ſigñat ꝙ eſt aptũ natũ ſentiri. Sũt aũt vera q̃ ꝯcluſimꝰ i pmiſſis rõnibus: accipiẽdo ſentire ſm qđ eſt pati qđdã. ¶ Nõ ſoluʒ igit̃ ex ſenſu põt accipi ſenſibile vl̃r: ſed etiã ex ipſo ſentire. Eſt tñ q̃tũ ad hoc itera attẽdẽda dñia. Nã ſenſus nõ ſolũ vl̃r ſũptus: ſʒ ẽt ſinglariter reſpicit ſenſibile vl̃r actus aũt ſimpl̃r ⁊ indeterminate ſũptus: ⁊ ſi ſenſibile ſimpliciter reſpiciat: ſignatꝰ tamen ⁊ determiatꝰ nõ reſpicit niſi hoc. Huiꝰ ãt rõ eſt: qꝛ potẽtia ꝑ actũ ſibi debitam fertur in obiectum: ⁊ per conſequẽs ꝑ vnicum ⁊ ſi

gnatũ actũ ferꝛ in obm vnicũ ⁊ determinatũ. Non aũt potẽtia ſenſitiua in vnum numero actum põt: ſed i multiplicez: q2 nõ ſemel tñ ſentire põt: ſed multotiens: vnde etiam non fertur in vnum numero ſenſibile: quantum eſt de ſe: ſed in multa: q̃ tamẽ oĩa vniunꝛ in ſenſibili ſimpl'r: ⁊ idcirco ſenſitiua potẽtia ẽt ſignata quantum de ſe ẽ reſpicit ſenſibile ſimpl'r. Quia vero actus ꝓuenit ab obiecto: opꝫ ꝙ ſignatus actꝰ reſpiciat obiectũ ſignatum vel determinatũ. Et cũ eſt actus intellectiuꝰ reſpicit obiectũ determinatũ per eẽ itelligibile: ꝑ quã determinationẽ nõ trahiꝛ ad mãm ſignatã: q2 nec etiã actꝰ intelligẽdi fit per aliqḋ organũ mãle. Unde tale obiectuꝫ: nõ obſtãte ꝑdicta determinatiõe: remanet vle. ſed cũ eſt actus ſenſitiuus: ⁊ nõ fit niſi ꝑ determinatũ organum: opꝫ ꝙ reſpiciat obiectũ determinatum ꝑ mãm ſignatã. Sic igiꝛ ſenſibilia ſũpta ſimpl'r: ⁊ nõ ſolũ vt h̓ ſenſibilia dici poſſũt: ⁊ ſenſũ reſpiciũt: ⁊ ſentire ideterminate ſumptum: quia alias ſentiri non poſſet: niſi tantum vnicum numero ſenſibile.

Ad principale autem argumentum: dicendum eſt ꝙ de ſenſibili remanente in ſua vniuerſalitate habetur cognitio itellectiua ⁊ non ſenſitiua. Hoc aũt de ipſo hẽtur cũ applicatiõe ad h̓ ſenſibile: vel illud: ſicut ẽt ſenſibile eſt obiectũ itellectꝰ ꝙ in ſua vl'itate manẽs ſibi obijcitur i actu. Obiectũ aũt ſenſus ſic eſt ꝙ ſibi nõ obijciꝛ. niſi ad ſenſibile certũ applicatũ. ¶ Queſtio ſcḋa.

Viſo igiꝛ ꝙ de ſenſibilibꝰ põt eſſe ſcia q2 quedã ſenſibilia ſubiacẽt gñationi ⁊ corruptioni. Ulteriꝰ querẽdũ ẽ: vtꝝ re ſcibili corrupta poſſit remanere ſcia ꝓbabita de ipſa: videꝛ. n. ꝙ nõ: q2. n. ens eſt ꝓpriũ obiectũ intellectꝰ: neceſſariũ ẽ ꝙ vnumquodqꝫ ſit itelligibile iquatũ ꝑticipat vel hꝫ entitatẽ: ſicut ẽt q2 ſonus ẽ ꝓpriũ obiectũ auditꝰ: vnũqḋqꝫ ẽ audibile inq̃tũ hꝫ ſonũ: vel eſt ſonꝰ: ꝙ aũt corruptũ eſt dũ corruptũ eſt ñ manet entitatẽ habẽs: igiꝛ tũc nõ ẽ itelligibile ꝑ ſciẽtiã: q̃ aliqd itelligere poſſumꝰ: ⁊ nõ niſi ꝙ itelligibile ẽ igiꝛ corruptũ duꝫ ſic manet ſcire ⁊ intelligere nõ poſſumus: nec per ꝯñs tunc poteſt eſſe ſcientia de ipſo.

Ad huius queſtionis euidentiam conſiderandum eſt: quod cum ſcientia ſit in intellectu: ⁊ obiectum intellectus ſit ipſum intelligibile: ſic opꝫ rẽ quãlibet remanere: vt eiꝰ ſcia remanẽre poſſit: ſicut ipa ẽ itelligibilis: vel obiectũ itellectꝰ: eſt aũt res itelligibiꝛ: ⁊ obiectũ itellectꝰ: nõ qdẽ ẜm eẽ actualis exñtie: aut ẜm eẽ in actu: q2 tũc nihil poſſemꝰ itelligere: niſi itelligeremꝰ ipm exiſtere ẜm actũ: qḋ eſt manifeſte falſũ: ſed obiectũ itellectꝰ eſt ẜm eẽ nãlis eẽntie: ꝙ eſt ipm ꝙ qd erat eẽ ipſiꝰ rei: vt ergo remaneat ſcia hita de re: nõ exigiꝛ ꝙ ipſa res nõ deſinat eẽ actu: ſed ꝙ nõ deſinat hẽre ẜm qdditatẽ eẽ. Nã ſi quãtũ ad h̓ eẽ deſineret cũ ꝑ ipm hẽat ꝙ ſit itelligibiꝛ: neceſſario deſineret eẽ intelligibilis ⁊ ſcibiꝛ: ⁊ ꝑ ꝯñs nulla poſſet eſſe ẽt ſcia. Et ꝓꝑ hoc Auic. cũ dixiſſet in ꝑncipio ſecũdi metaphyſice ꝙ eẽ vel eſt rei ꝑ eẽntiã: vt hõi eẽ hoiem: vl' eſt ei ꝑ accñs vlteriꝰ adiũxit. Ea vero q̃ ſũt ꝑ accñs ifinita ſũt: attingamus igitur ⁊ tractemus ẜm ꝙ eſt eſſe per eſſentiam.

Hanc autẽ rñſionẽ qdã dñt iplicaꝛ ꝯdictionẽ: cuiꝰ rõ ẜꝫ eos ẽ: q2 res ꝑ eẽ actu ẽ qd ꝑticulare: ꝑ eẽ aut eẽntia ẽ qd vle: vle aũt: ⁊ ſi ꝑ ſe ñ corrũpaꝛ: tñ corrũpiꝛ ꝑ accñs: corrupto ꝑticulari. Ponere igiꝛ ꝙ res deſinat quãtũ ad eẽ actu: ⁊ ꝙ nõ deſinat quãtũ ad eẽ eẽntie eſt ponẽ ꝯdictoria. Aliꝛ igiꝛ ẜm eos qḋ dicta ſoluẽda ẽ: vt videlicet dicaꝛ: ꝙ ſi itroducaꝛ ꝓꝑ noĩa reꝝ ſcibiliũ: tñ q2 noĩa vniuoce ſignãt ⁊ re exñte ⁊ re corrupta: eo ꝙ nõ ſignãt res ſimpl'r: ſꝫ vt ꝯceptę ſũt ab itellectu: ſcia rei re corrupta remanere ꝑt. Si vero itroducaꝛ ꝓꝑ res ipas: tũc dicẽdũ ẽ ꝙ res: ⁊ ſi ẜm ſuũ eẽ corrupte ſint: remanẽt tñ in ſuis cãis: ⁊ q2 ꝑ cãs hẽtur cognitio itellectiua: ſcientia de ipis ẽt tunc haberi põt.

Sed quod iſta nõ ſint oĩo bene dicta de facili apparet: cum. n. obiectum itellectꝰ: ſit ens ⁊ eẽntia q̃ idẽ eſt: cũ eẽ eẽntie: ipoſſibile eſt ꝑ ſe itellectũ cõcipere: ꝙ per ſe eſſe eſſentie nõ hẽtur. Si igiꝛ cũ res deſũt hẽre eẽ in actu deſũt ẽt hẽre eẽ eẽntie: per qḋ habꝫ ꝙ ſit itelligibilis: de nẽcitate ſequeꝛ ꝙ cũ deſũt eẽ actu deſinãt eẽ conceptibiles ab itellectu. Et ſic ſequiꝛ qḋ re exñte noĩa ſignificẽt qd itellectu cõceptibile: ⁊ ꝙ re nõ exñte ſignificẽt qd nõ ꝯceptibile. Nõ igitur tũc noĩa vniuoce: ſꝫ equoce ſe habebũt re exñte ⁊ re corrupta. Et ponere ꝙ res eẽ eẽntie non hẽat: ⁊ tñ ſit ꝑ ſe in ꝯceptu intellectꝰ: eſt ponere ꝯdictoria: vt ex dictis appꝫet. ¶ Ulteriꝰ aũt qñ dr̄ ꝙ res: ⁊ ſi nõ maneat in ſe: tñ remanet in cãis ſuis: aut itelligiꝛ manere in cãis extrinſecis: ⁊ nõ itrinſecis eẽntie ſue: aut in intriſecis. ꝙ ſi dicaꝛ ſolũ remanere in extriſecis: cũ ꝑ cãs tales nũqꝫ hẽatur de re ꝓpria ⁊ ꝑfecta ſcia: ſequeꝛ de nẽcitate ꝙ re actu nõ exñte: ſcia ꝑfecta: q̃ prius hẽbaꝛ de ipa corrũpatur: quod eſt incõueniens: ⁊ apparet falſũ. Si aũt dicatur manere in cauſis eẽntialibꝰ: ſiue itrinſecis eẽntie: cũ ſolũ ꝑ iſtas cãs eſſe qdditatiuũ hẽatur: neceſſarium erit ponere qḋ res quãtũ ad ſuũ eſſe eẽntie non ſit corrupta ſed maneat. Ponere igiꝛ qḋ res deſinat hẽre eẽ eẽntie: ⁊ tamẽ maneat in ſuis cauſis eſſentialibꝰ eſt aperte cõtradictoria cõcedere. ¶ Argumẽtũ autẽ iſtoꝝ nõ eſt alicuius momẽti. Qñ enĩ dr̄ ꝙ corrupto ꝑticulari: corrũpitur vl'e per accidẽs: h̓ pro tãto veritatẽ hꝫ: q2 ad corruptionẽ ꝑticularis: neceſſariũ eſt quod vl'e deſinat exiſtere in actu: nõ tñ deſinit hẽre eſſe qdditatiuũ: ſicut nõ deſinit hẽre diffinitionẽ vel eſſe diffinibile. ¶ Per idẽ etiã apparet rñſio ad ꝑncipale argumẽtũ. Qḋ. n. corruptum eſt poſt corruptionẽ manet bene hñs entitatẽ eẽntialem: nõ tamẽ manet in actu exiſtẽdi: per eẽ enĩ eſſentie res nõ hꝫ ꝙ ſit actu: ſꝫ qḋ eẽ poſſit. ¶ Qõ tertia.

Habito ergo qḋ de ſenſibilibꝰ põt eẽ ſcia nãlis: ⁊ qḋ nõ corrũpiꝛ ad corruptionẽ ipſaꝝ: reſtat ꝯñter querere vtrum ipſa phiſica ꝓcedat ordine nãe metaphyſicã. Et videꝛ qḋ ſic: q̃to. n. aliqua ſcia eſt perfectior: tãto eſt ordine nãe prior. Perfectior autꝫ eſt ſcia diſtincta q̃ꝫ cõfuſa: ⁊ ſcia nãlis magis diſtinctã de ente videꝛ tradere cognitionẽ: q̃ꝫ metaphyſica: q2 hec determinat de ente indiſtincte ſũpto: illa aũt determinat de ente ſpãli ⁊ diſtincto: igitur ſcia nãlis ꝑfectior ẽ quã metaphyſica: ⁊ per conſequẽs ordine nature prior.

Ad iſtam queſtionẽ dicũt qdã qḋ metaphyſica prior eſt ſimpl'r quã phyſica: ſed phyſica eſt prior in ordine doctrine. Huiꝰ autẽ rõ ẜm eos eſt: q2 id qḋ eſt de rõne forme: dr̄ ꝑ ſe ſibi conuenire. quod aũt extra rationẽ eius eſt: ſibi cõuenit per accñs. vñ q2 participari in ſubo magis aut minꝰ ex rõne forme eſt: ſibi cõuenit per accidẽs. Nũc aũt ſcia ẜm rationẽ ꝓpriam ſpecificaꝛ ab obiecto: ⁊ idcirco ẜm ꝓpriaꝫ rationem illa eſt prior ordine nature: que reſpicit prius ⁊ nobilius obiectũ. Et ſic ſe hꝫ metaphyſica reſpectu phyſice. Quod aũt phyſica ſit prior ordine doctrine: hoc eſt ꝙ prius recipiꝛ in ſubo. Hoc aũt qḋ eſt in ſubiecto recipi prius extra rationẽ eſt ſcie: vñ ex hoc nõ hr̄ niſi ꝑ accidens quod phyſica ſit prior metaphyſica.

Sed quod iſta nõ ſint ſufficienter dicta ſatis faciꝉr apparet: nõ ſolũ enĩ ea

per ſe conueniūt alicui: que ſunt de qdditate eius: ⁊ ſic pertinēt ad ipſius rationē: ſed ēt aliqua que extra eius qdditatē ſūt: cuiuſmodi ſūt paſſiões ꝓprie. Quātūcūq ſūt extra intellectū forme qdditatis: ⁊ ꝑ per conſequēs extra eius formalē rationē: ſic qȝ ꝑ pri⁹ recipiať in ſbo adhuc tn̄ h nō obſtāte ſibi ꝑ ſe ꝯuenire poſſet: vt pote ſi eēt de cōſequētib⁹ ei⁹ ꝓpriā nām: nō rōne alterius: ſed rōne ſui: nō ergo ſufficit dicere: q recipi prius in ſubiecto quod eſt de rōne phyce: ⁊ nō methaphyſice ad oſtēdendū q ſibi per ſe prioritas iſta non debetur. ¶ Argumentū etiam primū factū nō ſoluitur per viam iſtam.

Eſt igitur dōm q ea per ſe alicui attribuūtur: que vel ſibi ꝯueniūt eſſentialiter: qꝛ videlicet ſūt de eētia ⁊ qdditate ei⁹: vel ſibi cōueniūt rōne ſue ꝓprie nāe. Que āt neutro iſtoꝝ modoꝝ alicui attribuūtur: ſi magis rōne alicuius q iueniť ex nāȝ ꝓpriā ipſoꝝ dñr ꝑ accñs ſibi eē attributa: ſicut muſicū gramatico. Nūc āt ꝑ prius ꝑticipari ab hūano itellectu phye nāli nō attribuiť rōne ſui: ſȝ magis rōne ſuſceptiui. Quia eni itellectus hūanus ſuā cognitionem accipit a ſenſu: ſenſibilia ⁊ mālia: q de ſe ſūt min⁹ nota ſibi prius inoteſcūt. De nā āt ſua illa ſcia ab intellectu pri⁹ ꝑticipari dꝫ: q de hꝫs ē: q ſimpľr ⁊ ſm nāȝ ꝓpriaȝ ſūt notiora: ⁊ priora: talis āt ſcia ē phya pria: ſicut de facili appet: ipſa igiť ſimpľr: ⁊ ſm nāȝ prioꝛ dꝫ eē. ¶ Argumētum āt factū i ꝯtriū ſoluiť de facili. Quāuis ⁊.n. cognitio magis ꝑfecta habeatur: hndo phycā ⁊ metaphyſicā: q hndo tm̄ metaphyſicā: eas tn̄ ab iuicē ſegregādo: metaphyſica magis ꝑfecta eſt q phyca: ſicut cognitio pp qd: ꝑfectior eſt q cognitio qꝛ. Quāuis āt de ente ſenſibili nō tradat cognitionē ſic ꝑfectā: qꝛ nō ſic diſtinctā vt phyca: tn̄ de ente magis ꝑfecto: ſic dente itelligibili ꝑfectā ⁊ diſtinctā hꝫ tradere ſciam: vn̄ tū pp hꝫ: tuȝ ēt qꝛ ꝑfectius eſt cognoſcere cām: q cognoſcere effectuȝ dōm eſt q ſimpľr loquēdo prima phyloſophia magis perfecta ⁊ prioꝛ eſt q phyſica. ¶ Nō quarta.

Oſtenſo igiť q phyca poſterioꝛ eſt ordie nāe q phya pria: ꝯnr vidēdū ē vtrū ſubalterneť ſibi: vľ eni q nō: qꝛ ſcia ſubalterna: nō diuidiť ex oppoſito ꝯ ſciaȝ ſubalternātē. Nūc āt phya nālis diuidit ſciaȝ ſpeculatiuā ex oppoſito ꝯ metaphyſicā: ſicut appet i. 6. meth. Nō ḡ ſbalternať ſibi.

Ad hanc qōnem dicūt aliq q prima phya nō ſubalternat ſibi nālē. Et rō ipſorū eſt: qꝛ nulla ſcia ſubalterna: facit reductionē ad per ſe nota. Nā ea ad que ſcientia ſubalterna reductionē facit: ſunt cōcluſiones ſcientie ſubalternātis. Cōcluſiones aūt nō ſunt ꝑ ſe cognite: ſed cognoſcūtur per principia: ex qbus ꝯcluduntur. Nūc aūt nālis phya: ad ꝑ ſe nota reductionē facit. igiť ipſa eſt ſcientia per ſe contra omnē aliam diſtincta ⁊ nulli ſubalterna.

Sed hec ratio iſtoꝝ appet euidēter laborare in equiuoco. Nam per ſe nota dici poſſunt aliqua vno quidem mō: qꝛ nā ipſoꝝ talis eſt: q nō habent aliqua priora ꝑ q poſſint demōſtrari: cuiuſmodi ē iſtud ꝓncipiū: ſi tn̄ eſt ꝓncipiū ipoſſe eſt idē eē ⁊ non eſſe. ¶ Alio vero mō dici poſſunt aliqua eē ꝑ ſe nota: non qꝛ nō habeāt aliqua priora: per que poſſint demōſtrari: ſed qꝛ ſūt tāte euidētie: q nō idigēt demōſtratione: ſed ſtati ꝓlata inoteſcāt itellectui: ſicut ꝓncipiū ē: oē totū eſt maius ſua parte.

Et primo qdē modo nſla ſcia excepta phia pria ad per ſe nota reductionē facit: qꝛ ꝓncipia oiuȝ ſciaȝ ſtabiliunť per principia phie prie: non oſtēſiōe qꝛ: ſȝ oñſiōe dicēte pp qd: vel cāȝ: ſicut patet per phm̄ in primo poſterioꝝ.

Secundo autem mō nō ſolū phia pria: ſȝ ēt aliqua ſpālis ſcia: ad ꝑ ſe nota reductionē facit: ſȝ iſta reductio nō ipedit ſciaȝ ſubalternationē: ſed pria: vn̄ ſolū pria phia pp rōne iſtaȝ nulli ſcie ſubalternať: de alijs vero ſciētijs pp rōne iſtā iſtud nō habeť. ¶ Et idcirco dicūt alij: q ad rōnē ſubalternatiōis exigiť: vt ſbm ſcie ſubalternate addat ſupra ſbm ſcie ſubalternātis: dñiaȝ extneā a nā ei⁹: quēadmodū ſbȝ muſice: ad ſbȝ ariſmetrice ſe hꝫ: itra qs ſubalternatio vā inueniť. Subȝ eni ariſmetrice ē numerus ſimpľr. Subm vero muſice eſt nūerus ſonorus. Nūerus āt ſonorus addit ſupra numeruȝ ipm ſonū: q extraneū qd eſt a nā numeri. Nunc āt ens mobile ſupra ſubȝ prie phie: q eſt ens inquātū ens: nō addit aliqd: q ſit extraneū a nā ei⁹: qꝛ q eſt extneū a nā entis ē nō ens: ⁊ nihil. Mobile āt additū ſupra ens aliqd eſt: ⁊ nō nihil. Scdm̄ h igiť ꝯcludūt iſti: q phia nālis: nō ſubalternať phie pme. ¶ Sed nec ēt iſta rō videť hoc ꝯcludere. Scdm̄ eni oēs ſcia medicinalis ſubalternať phie nāli: ⁊ tn̄ ens ſanabile: qȝ medic⁹ ꝯſiderat ſupra ens nāle: q ſbȝ eſt phie nālis: nō addit dñiaȝ aliquā extraneā a nā ei⁹. Vn̄ illa ꝯdictio: ⁊ ſi rōne aliquarū ſciaȝ ſubalternaȝ ꝯcurrat ad ſubalternationē eſſentialiter. tamē ⁊ per ſe ad ipſam non videtur pertinere: h autem poſtea declarabitur.

Et propterea ſunt adh alij: qui dicūt q ad h vt aliqne ſcie ſubalterne dicāť exigiť q ſcia ſubaltna vſeť circa ſuū ſbȝ ita q ꝯſiderationem faciat: nō de eo q addit ſupra ſbȝ ſcie ſubalternātis: ſȝ de eo q accipit de ſubo ſcie illius: quēadmodum ꝑſpectiua ſic circa viſualē lineā verſať q non conſiderat de viſuali: ſed conſiderat de linea. Nunc autem ſcientia naturalis ſupra ens: qȝ ſubiectū eſt in prima phia: addit mobile: ⁊ nō conſiderat de ente ſȝ ꝯſiderat de mobili: vn̄ vt ꝯcludūt nō vꝫ q poſſit dici ſcia ſubalterna ei⁹. Sed nec etiā iſta ꝯdictio vꝫ ad ſubalternationē neceē eē: appet eni iſtāria in multis ſciētijs ſubalternis: ſicut i ſcia d aialib⁹ ſubalterna ē ſcie que ē de corpe nāli: ⁊ i ſcia de yride q ſubalternať ꝑſpectiue ⁊ i ſcia ēt medicinali: q ſubalternatur phie nāli.

Videtur ergo mihi dōm: q phia nālis eſt ſubalterna phie prie. Cui⁹ āt pria rō ē: qꝛ nulla ſcia pōt ſtabilire ſbȝ ſcie alteri⁹: niſi ipſam ſibi ſubalterner. Quod eniȝ ſtabilit ſbm: ſtabilire hꝫ ꝓncipia ſubi: ⁊ qꝛ principia ſubi ſūt ꝓncipia ſcie: q ē de ſubo illo: ſeqtur q ſtabiliat pricipia ſcie. In principijs āt: qꝛ tota ſcia i vtute ꝯtineť: ſtabiliens pricipia ſtabilire hꝫ totā ſciaȝ: q ē ex ꝓncipijs illis Hec āt ꝯditio nullo mō eē pt: niſi ſcie ſubalternantis. Et pria qdē phia vt pꝫ ꝑ Auice. in ſua metha. ſtabilire hꝫ ſbm phie nālis. Idē ēt appet i fine qrti metha. vbi ad h iſinuādū ꝓbat: q nō poſſūt oia eē imobilia: ſȝ neceſſariū ē aliqd eē mobile: ⁊ ꝑ ꝯñs ꝓbat de ente mobili q ſit neceſſario: ergo ꝯſeq vꝫ: q pria phia ſubalternet ſibi nālē. ¶ Scda vero rō ad idem ſumiť ex ꝯdictionib⁹ q reqrūtur ad ſubaltenatiōnē: poſitis i p̄io lib. poſterioꝝ a pho. Iſte aūt ꝯdictiões due ſunt: qrū vna ē q ſbm ſcie ſubalternate dꝫ contrahere ſubiectum ſcientie ſubalternantis: ⁊ applicare ad māȝ. Secūda vero conditio ē q de illis dꝫ dicere ſubalternās ſcia pp qd: de q b⁹ ſubalterna dicit qꝛ tm̄: plures āt ꝯdictiōes inde nō accipiūtur: qꝛ ibi plures nō ponūtur. Nō āt iſtaȝ ꝯdictionū eē ꝑt: qꝛ cū ſcia ſit effectus demōſtratiōis ⁊ ꝯtra

te ꝯſiſtat tota demōſtratio ī medio: tūc ſcia accepta ꝑ de
mōſtrationē vna ē ſubalterna alteri: cū mediū vni⁹ de
mōſtratiōis fuerit ſub medio alteri⁹: tanꝙ̄ effect⁹ ſub
cā: ⁊ principiatū ſub principio. Et q: demſ̄ratio ꝙ̄ acci
pit cām: dicit ꝓꝓ qd: illa ṽo ꝙ̄ accipit effectū dicit quia
hic ē ꝙ ſubalterna ſcia q: tm̄ dicit de eo de quo aliqua
ſcilꝫ ſubalternās dicit ꝓꝓ qd. Nō āt alteri⁹ ꝯditionis
facit̄r appet: ſi eni ſubalterna accipit ſbm eq̄le cū ſub
alternāte eēt ſibi ſcia eq̄lis: nec ꝑ ꝯn̄s caderet ſub ea: vt
ſic dici poſſet eſſe ſibi ſubalterna. ¶ He due conditio
nes inueniſītur in ꝓpoſito: nā ſcia nālis ipſuꝫ ens ꝙ ē
ſbm methice applicat ad mām ſenſibilē: de ſuis ⁊ pri
mis ⁊ ꝓprijs pricipijs dicit tm̄ q: ⁊ meth. dicit ꝓꝓ qd
Nā demſ̄ratio taliū pricipioꝝ ꝑ pria pricipia phic pric
nō ē ex cāūs: ſed ex cauſis: ſicut pꝫ ꝑ phꝫ ī pīo poſterio
rū. Cōcludiṫ ergo euidēter ꝙ nālis phia ſubalternaṫ
prime. ¶ Dicit ēt Ariſt. in. xi. metha. hāc. i. nālē ⁊ ma
thematicā ꝑtes ſapiētie. i. prie phic eē ponēdas. Cōſtat
āt ꝙ nō dicūtur ꝑtes: q: ſunt de ꝑtibus ꝯſiderationis:
ad quā imediate ſe extēdit metaphyſica: q: tūc ab ipſa
nō diſtiguerenṫ: vn̄ relinqtur ꝙ ſic dicātur ꝑtes ei⁹ ſic
ꝯſideratio ſubalterna dr̄ pars ſubalternātis. Ali⁹ eni
modus quo vna ſciētia dicatur pars alterius mihi ad
preſens non occurrit.

Argumentum aūt factū in ꝯriūm
nō valet. Nā ſciētia
ſubalternās: ⁊ ſubalternata ſunt ſcie diuerſe: ⁊ idcirco
diuidere ſciaꝫ poſſunt e diuerſo: vn̄ videm⁹: ꝙ q̄tūcū
ꝙ geometria ⁊ muſica ſubalternētur ariſmetrice ſibi tm̄
diuidūtur ex oppoſito: vel dōm ꝙ ſcia ſubalternans ⁊
ſubalternata diuidūtur aliquo modo ex oppoſito: ſicut
vniuerſale ⁊ particulare. ¶ Nō quinta.

DEclarato itaqꝫ: ꝙ nālis phia
ſubalternatur prie:
vidēdū eſt ꝯn̄r vtrū ſi nulla ſba eēt ꝑter
mobilesꝫ phica eēt pria phia: ⁊ vr̄ ꝙ nō: q:
diuerſus modus ꝯſiderandi rē aliquā tra
hit ipſam ad diuerſas ſcias: ſi aūt nulla ſba eēt preter
mobiles: adhuc mobiṫ ſba ꝯſiderari poſſet in eo ꝙ ens
⁊ i eo ꝙ mobiṫ: ⁊ ꝑ ꝯn̄s de ipſa poſſent eſſe ſcie diuerſe
q̄rū vna eā ꝯſideraret in eo ꝙ ens: ⁊ diceret phia pria.
Alia ṽo ipſaꝫ ꝯſideraret in eo ꝙ mobiṫ: ⁊ diceret phia
nālis. Et ꝑterea pria phia nō ꝯſiderat tm̄ de ſba imāli
ſed ēt de māli. Quātūcūqꝫ ergo tolleret ſba immālis
adhuc tamen prima phyloſophia ſtaret determinans
de materialibus ſubſtantijs.

Ad hāc autem q̄ōnem dicūt aliqui
ꝙ ſcia ꝙ̄ ꝯſiderat de
eo ꝙ ꝯuenit oi tali: determinat de oi tali: ſi āt nullū ens
eēt ꝑter mobile mot⁹ ꝯuēiret oi enti: ⁊ phia ꝙ̄ ē ꝯſidera
tiuā ois motus eſſet cōſideratiua: omnis entis: ⁊ per cō
ſequens eſſet phyloſophia prima.

Ad argumentum aūt primū in
ꝯriuꝫ. Reſpō
dēt ꝙ illa ꝯſideratio: ⁊ ſi diuerſa eēt: nō tm̄ eēt ita diuer
ſa: ꝙ induceret diuerſitatem in ſciētijs. ¶ Sed ꝙ iſta
nō ſint ſufficiēter dicta de facili appet. Nō eni ſolū: ꝙ
eſt actu ens diciṫ: ſed ēt ꝙ actu eſſe pōt: vnde q̄tūcūqꝫ
nullū ens eēt actu ꝑter mobile: ſi tm̄ eſſe poſſet: tanꝙ̄ in
ſuo ſignificato nō includēs repugnātiā ad actū exn̄di
motus non eſſet dictus ſimpl̄r omni enti ꝯuenire: ſed
oi actu exiſtēti. ¶ Solō ēt ar. non eſt ſufficiens. Oport
tet eni ꝙ oñdaṫ quare ille diuerſe ꝯſideratiōes: diuer
ſitatē nō facerēt ſciarū: ꝙ tm̄ in illa ſolutione nō oñdiṫ
¶ Ut ergo ꝑfectus intellectus q̄ōnis hēatur: dōm eſt
ꝙ ſi n̄ nullū ens poſſet preter ens mobile inueniri: ex quo

phyſica de quolibet ente mobili determinat conſidera
ret ipſa tunc de omnibus: ⁊ eēt per ꝯn̄s vl̄is ⁊ pria phi
loſophia: ſi aūt ꝑ impoſſe nihil eēt actu: ꝑter nālia i to
ta vniuerſitate exiſtēntiū: eſſe tm̄ poſſet phica tūc nō eſſet
phia pria: q: ⁊ ſi cōſideraret de oi ente: nō tm̄ cōſidera
ret vl̄r de oi ente: nō ſolū eni dr̄ ens id ꝙ hꝫ actualē exi
ſtētiā in nā rerū: ſed ēt oē id cui debeṫ eſſe eſſentiale ſiue
ꝗdditatiuū: ꝑ ꝙ ordinatur ad actū exiſtēdi. Et ſm̄ qui
dē tale eſſe: entia ſunt ꝓprie obā intellectus: ⁊ vere ſci
bilia ꝑ ipm̄. Exiſtētia etenim ꝑ ſe ſol ꝑticularibus: de
beṫ: ſi aūt non ſoṫ: nihil eſſet: ſed nec ēt poſſet eē in reb⁹
ꝑter mobilia: tūc mobile eq̄pareṫ enti: ſicut ⁊ bonum.
Motus ēt ⁊ quies: tūc oibus entib⁹ ꝯuenirēt: ⁊ eſſent
ꝑ ꝯn̄s paſſiones entis inquātū ens: vt pote ꝓpria pn̄
cipia entis ꝯn̄tes: nā ea ꝙ̄ oibus entibus ꝯueniūt pria
principia entis ꝯſequūtur: ⁊ enti ꝯueniūt inquātum
ens. Et hoc nō ob aliud niſi q: ens eēt ꝓpriū ſbm mot⁹
ſicut ⁊ hō nō ob aliud niſi q: hō eſt: poniṫ ꝓpriuꝫ ſbꝫ
eē aptitudinis ad rōcinandū: ꝙ̄ ꝯuenit oi hoi ⁊ ſoli: ſic
etiā tūc mot⁹ ⁊ quies: nō tm̄ ſoli enti ꝯuenirēt: ſed etiā
cuilibet. Et q: eadē eſt ſcia ꝙ̄ ſbm ꝯſiderat ⁊ paſſionem
ex quo phyſica ſola determinat vniuerſaliter de mo
tu ⁊ quiete tractaret: ⁊ per conſequēs vniuerſaliter de
ente: ⁊ ſic eſſet: vt dictū eſt phyloſophia prima.

Ad primum ergo argumētuꝫ in
ꝯriū dōm eſt:
ꝙ ille diuerſus cōſiderādi modus quo res cōſideratur:
vt diuerſa ſcibilia: ⁊ diuerſa ſcie ſuba: vel diuerſe paſſi
ones: ad rē: vt ad diuerſa ſuba ꝑtinentes ſciam diuerſi
ficare hꝫ. Modus aūt diuerſus conſiderādi: quorum
vno ꝯſideratur ſubm ⁊ reliquo ipſa paſſio ſubiecti nō
diuerſificat ſciam. Et ratio eſt: q: ſicut ſbm eſt pn̄cipiū
ꝓprie paſſionis: ſic ēt cognitio: ⁊ ꝯſideratio ꝓprij ſubi
principiū eſt ꝯſiderationis ⁊ cognitionis proprietatis
ſue: queadmodū ēt itellectus qui eſt habitus principi
orum: pn̄cipiū ē ſcie: ꝙ̄ eſt cognitio ꝯcluſionū: ⁊ id circo
ſicut iſta ꝙ̄ ꝑtinēt ad eādē demōſtrationē nō reſpiciunt
ſcias diuerſas: ſed vnā ⁊ eādē: ſic ēt cognitio ſbi ⁊ paſſi
onis ad eādē ſciam ꝑtinere dꝫ. Quia igiṫ ens inquātū
ens: ſaluata ſuppoſitione facta: eēt ꝓpriū ſubiectū mo
tus: neceſſario tūc ꝯſideratio de ente inquātū ens: ⁊ cō
ſideratio de motu ꝑtinerēt ad eādē ſciaꝫ. ¶ Ad ſcōm ēt
pꝫ rō per idē: prim⁹ eni phs ꝯſiderat de ſba mobili: nō
inquātū mobilis: ſꝫ inquātū in ea reſeruaṫ rō entis: ⁊
ſub hac cui⁹ cōſideratio nō differret a ꝯſideratione de ſba
mobili i eo ꝙ mobiṫ: ſi nulla ſba eēt ꝑter mobiles.

Eſt autem hꝫ ꝯſiderādū: ꝙ ipoſſibile ē ſo
lā ſbam mobilē eē: ⁊ ipoſſibile
ēt ad eē deduci ſbaꝫ imobilē: ſi eēnt tm̄ entia mobilia:
q: ens māle ꝓductiuū entis immālis eſſe nō pōt. Ni
hil ēt pōt de nō eē ad eſſe deducere ſeipſum: hꝫ aūt nō ob
ſtante adhuc vera eſt illa ꝓpoſitio: qua diciṫ ꝙ ſi nulla
ſuba eſſet ꝑter mobiles: eſſe tamē poſſet ſcientia natura
lis nō eſſet pria phyloſophia. Nā veritas ꝯditionalis
nō tolliṫ ꝑ ipoſſibilitatē antecedētis. ¶ Nō ſepta

SCito igiṫ: ꝙ phyloſophia nālis eēt
phyloſophia pria: ſi eēnt tm̄ en
tia mobilia: ⁊ ꝙ tūc ens inquātū ens eſſet
eius ꝓpriuꝫ ſubiectū. Nūc vidēdū eſt vtꝝ
rebus ſic ſtātibus ponēduꝫ ſit ſbm eius eē
ens mobile: vel corpus mobile: ⁊ videṫ ꝙ ſit dōꝫ corp⁹
mobile. Nā cōmen. in. xū. metha. ſm̄ tranſlationē no
ſtrā: ſic dicit: ſi aliqs dixerit ꝙ dictum eſt in logica: ꝙ
nulla facultas haber ꝓbare ſua principia: ſed ſubiectū
ſcie nālis eſt corpus mobile: ⁊ eius principiū eſt ſubſtā
tia abſtracta: dicemus ꝙ hꝫ verū eſt: ergo corpus mobi
le eſt

le eſt ſubiectum in ſcientia naturali.

Ad hãc qõnem dicũt aliqui ꝙ ſm nãlis phie nõ ẽ ens mobile: ſꝫ corpus mobile. Cui⁹ rõnẽ triplicẽ aſſignãt. ¶ Quaꝝ prima eſt: qꝛ additio q̃ fit ad ens immediate nõ põt eẽ additio dr̃ie: cũ eni differẽtia non addat̃ niſi generi: ſi adderet̃ immediate enti: oporteret ipm̃ eſſe genus cuius ↄ̃riũ in .iiij. metha. oñdit̃: fit ãt ſibi additio modoꝝ eſſendi: ad eandẽ vero ſciam ꝑtinet conſiderare ens ꝛ modos eius. Si ergo mobile adderet̃ immediate enti pria phia que cõſiderat de ente ↄſideraret ẽt de mobili: ꝛ per ↄ̃ns nãlis phia non eẽt ſcia diſtincta a phia pria. ¶ Scða aũt ratio ipſorũ eſt: qꝛ quandocũqꝫ aliq̃ paſſio ſe hꝫ per accñs ad aliqđ ſbm de illo ſbo reſpectu illius paſſionis non põt eſſe niſi ꝑ accñs ſcia. Mobile ãt ꝑ reſpectũ addẽs ꝑ accñs ſe hꝫ: cũ nõ fluat ex principijs entis inquãtũ ens: igitur de ente reſpectu mobilis nõ erit ſcia niſi ꝑ accñs: ꝛ ꝑ ↄ̃ns phia nãlis: ſtãte facta ſuppõne: eẽt ſcia ꝑ accñs. ¶ Tertia aũt rõ eoꝛũdẽ eſt: qꝛ nulla ſcia põt facere reductionẽ ad imediata: ꝛ ꝑ ſe nota niſi reductionẽ faciat ad principia ſubi paſſiõis ſue ad pricipia ãt entis ſcia nãlis reductionẽ facere nõ pt qꝛ h̃ principia trãſcendũt limites ipſius. Si igitur ens mobile eẽt ipſius nãlis ſcie ſubm̃: ipſa nullo mõ ad imediata ꝛ ꝑ ſe nota poſſet facere reductionẽ: nõ igitur ens mobile: ſꝫ corp⁹ mobile ẽ ponẽdũ ꝓpriũ ſbm̃ hui⁹ ſcie.

Quod autem iſta poſitio ſtare nõ poſſit nõ eſt difficile oſtendere: ad eius tñ plenioreꝫ intelligẽtiã habẽdã cõſiderandũ eſt: p̄io vtꝝ mobile teneat ſe in rõne paſſionis in illa coniunctione: qua dr̃ corpus mobile vel ens mobile. ¶ Ad cuius euidentiã cõſiderãdũ eſt: ꝙ in oĩ eo ꝙ eſt ꝓpriũ alicuius ſcie ſbm̃: opꝫ de neceſſitate dare aliqđ ꝙ ſit tanq̃ rõ formalis determinãs ipm̃ ad cõſideratiõnẽ ſcie illi⁹. Cuius declaratio eſt: qꝛ cũ ſbꝫ ſit tãq̃ obm̃ ſcientie: q̃ hꝫ rõnẽ acq̃ſite potentie: queãdmodum eẽm aliqđ i ſe ꝑtinet: ꝙ eſt rõ formalis i oĩbus q̃ illã potẽtiã reſpiciũt: ſic ẽt neceſſariũ eſt ꝙ ꝛ ſbm̃ ſcie ſub aliq̃ formali rõne reſpiciat ꝓpriã ſciam: qua ſuo mõ ſaluet̃ in oĩb⁹ que in ipſa intẽdũtur. Nã ꝛ ratio formalis ẽ vnicuiqꝫ rõ: ꝛ pricipiũ: mouẽdi itellectũ ꝛ h̃ rõ nãlis. Quia igitur ſbm̃ ſcie eſt in ea primũ ꝛ principale motiuũ itellectus: queãdmodũ ꝛ ꝓpriũ obiectũ potẽtie ẽt i⁹ ꝓpriuꝫ ꝛ pricipale motiuũ: neceſſariũ eſt eẽ in ſubo ſcie ꝓpriaꝫ ſibi formalẽ rõnẽ: ꝑ ꝙ ipſum in ſcia illa mouere dicat̃ itellectũ: h̃ ãt maxime neceſſariũ eſt i eo ꝙ plurime ſcientie ↄſiderãt. Scientie eni nõ diſtinguũtur niſi ꝑꝑ formalẽ diſtinctionẽ ſuoꝛũ ſubiectoꝝ: vnde ſi in aliquo vna tm̃ ſit rõ formalis: vna tm̃ ſm h̃ erit ſcia de ipſo. Quod ſi plures ſint neceſſariũ ẽ ꝛ formales rões in ſcibili illo plures eẽ: h̃ aũt plurificatio formaliũ rõnuꝫ attẽdit̃ ſm pluralitatẽ modoꝝ: q̃bus res ipſa cõſiderari põt: ſiue igit̃ ens mobile: ſiue corpus mobile: dicat̃ eſſe nãlis ſcie: ſbm̃ ſuppoſito ꝙ mobile ſit paſſio: opꝫ de neceſſitate aliqđ dare in ente: vel in corpe: ꝙ ſit ſicut rõ formalis ipm̃ determinãs ad nãlis ſciẽtie cõſideratioñeꝫ: qꝛ illa nõ ſol a naturali phõ: ſed ẽt ab alio ↄſiderat̃. Nec aũt rõ formalis: nõ ex ſola entitate: nec ex ſola corpeitate ſumi põt: ſꝫ eni rõnẽ entitatis reſpiciũt phiaꝫ primã. Scðm vero rõnẽ corporeitatis circa corp⁹ nõ diſtiguit̃ phy̆c⁹ ꝛ mathic⁹: qꝛ vterqꝫ vꝫ ↄſiderat̃ rõnẽ illã. Nõ attẽditur ẽt hoc ſꝫ ſolã rõnẽ ſbẽ: qꝛ hãc magis reſpic̃ primus phs ꝙ phycus. ¶ Alteri⁹ ẽt ſi mobile dicat̃ eẽ paſſio impoſſibile eſt ꝙ rõ p̄dicta: ſm mobilitatẽ ipſam attẽdat̃. Prima ꝛ eni ratio formalis ſubi eſt cã oĩum paſſionũ eius. Nulla aũt ſubi paſſio põt eſſe cã oĩuꝫ ei⁹ paſſionũ: quia tũc eẽt cã ſui ipſius: ꝛ ideꝫ per ↄ̃ns reſpectu eiuſdẽ cã eſſet ꝛ cauſatũ: ſm vnum ꝛ eũdẽ cauſalitatis modũ ꝙ eſt ipoſſibile. Opꝫ igit̃ ante oẽs ſbi paſſiones ꝑintelligere ꝛ ꝑaccipe i ipſo ꝓpriã ſibi formalẽ rõnem ꝑ ꝙ hꝫ ꝙ ſit cã oĩuꝫ ſuaꝝ ꝓpriarũ paſſionũ: ꝛ ꝑꝑ quaꝫ eſt intẽtũ in ſcia q̃ de ipſo eſt. Cũ igit̃ nec in ente inquãtũ ens: nec in corpe inquantuꝫ corpus aliqđ accipiat̃: vñ ſumi poſſit perfecte talis rõ: nec aliqđ aliđ adiũgatur eis cũ dr̃ ens mobile: vł corpus mobile: ꝙ ipſa mobilitas vr̃ ꝙ ſit neceſſario dõm ꝙ ibi mobile nõ ſe teneat in loco paſſionis ſꝫ in loco formalis rõnis determinãs: vł ens: vel corpus: ad cõſideratiõnẽ ſcie nãlis: ꝙ ẽt ipſa reduplicatio facta ad mobile oñdere videtur: dicimus eni ꝙ ens mobile: vel corpus mobile: nõ iquantũ ens: vel corpus: ſed inquãtũ mobile eſt ſubꝫ phie nãlis ꝛ qꝛ reduplicatio dicit: cãꝫ oñdit̃ per h̃ ꝙ mobile tm̃ ẽ cã ꝛ rõ: ꝛ loco rõnis formalis ſumptũ in eo ꝙ ponit̃ ſbꝫ in ſcia predicta. Et qꝛ pria formalis rõ ſubi non eſt ſua paſſio: vt oſtenſuꝫ eſt: neceſſariũ eſt ꝙ mobile ibi nõ teneat locũ paſſionis: ſed locũ hũc tenebũt motus ꝛ q̃es. ¶ Si aũt aliquis velit oĩno ꝓteruiẽdo dicere ꝙ mobile eſt paſſio: ꝛ ſi ſumat̃ loco formalis rõnis queãdmodum ꝓpria accidẽtia in diffinitionibus ſumũtur loco dr̃iarũ: ẽt cõtra ipſum poterimus ꝓcedere. Nã ad minus ipm̃ ꝓcedere opꝫ: ꝛ de plano cõcedet ꝙ inquãtũ ſumit̃ loco formalis rõnis: non ſumitur loco paſſionis: ſumit̃ eni loco formalis rõnis: iquãtũ aliquo modo indicat principiũ oĩum paſſionũ: ꝛ ſumit̃ loco paſſionis iquãtũ dicit id ꝙ ꝓuenit in ſbo ex illo principio formali: tũc ãt ſi voluerim⁹ h̃ duo noĩb⁹ diſtĩguere: dicere poterimus ꝙ illud pricipiũ ẽ nã: ꝛ ſic nãle erit rõ foꝛmalis ꝛ mobile hẽbit rõnẽ paſſiõis: ſiue igit̃ h̃ ꝙ dico mobile ſiue h̃ ꝙ dico nãle ſit foꝛmalis rõ ſubiecti nãlis ſcie: videndũ ẽ mõ cõueniẽter: cui ſit ꝓprie addẽdũ vtrũ. ſ. corpori vel enti: h̃ eni viſo ſtatĩ erit notũ qđ ſit ſubiectũ iſtius ſcie: necẽ̃ ẽ eni h̃ eẽ aggregatũ ex addito ꝛ illo cui fit additio ꝙ ãt h̃ additio ꝓprie nõ poſſit fieri ad corp⁹: ſꝫ magis fiẽda ſit ad ens ð facili appet. Maĩfeſtũ ẽ eni ꝙ eẽ diſtinctiuum alicuius: ſiue modus ſit: ſiue dr̃ia ei ꝓprie tm̃ adiũgit̃ ꝙ cũ aliq̃ ſibi oppoſito diſtiguit ꝛ ñ alicui ſub illo diſtĩguibili cõtẽto: ſicut euidẽter i ſingulis appet ꝑ ſe. n. eẽ ꝛ ꝑ aliud que modi ſunt ens diſtinguẽtes: ex oppoſito ipſi enti adiungũtur ꝓprie dõ ens per ſe: vel ens per aliud. Nõ aũt debẽt addi ꝓprie alicui ꝙ ſub ente ꝯtineat̃. Nõ eni ꝓprie dr̃ ſba ꝑ ſe: nec ẽt ꝛ bñ dr̃ q̃titas per aliud: ſicut etiam qꝛ rõnale ꝛ irõnale diuidũt aĩal ex oppoſito ali ꝓprie addũtur: dõ aĩal rõnale: vel irrõnale aĩal. Nõ autem ꝓprie adiungũtur alicui poſito ſub eo. Nũc autẽ ita eſt ꝙ nãle ꝛ non nãle ſunt modi generales entis: ens ipſum diuidẽtes immediate ex oppoſito ꝙ qđẽ ex eo apparet: ꝙ nõ ſolũ quedã ſba eſt phyca: ꝛ qđã nõ: ſed ẽt quedã qualitates ſũt phyce: ꝛ quedã nõ: ꝛ quãtitas etiam nãlis inuenitur. Patet ergo ꝙ illa duo non ſunt modi ſpãles vni⁹ generis ſed modi generales pluribus generibus p̄dicamẽtoꝝ Sunt ergo modi diuidentes ipſum ens immediate ex oppoſito. Sibi igit̃ ꝓpriiſſime addunt̃: ꝛ nõ corpori Nam ꝛ ſi addantur proprie etiaꝫ ſbe h̃ non eſt etiaꝫ niſi inquantum ipſa diuiditur per eoſdẽ modos. Corpus autem per illos modos diuidi non poteſt: qꝛ omne corpus: quid phycum ꝛ naturale eſt.

Conſiderandum eſt autẽꝫ ꝙ naturale cum additur enti accipit̃ ſm totam vniuerſalitatem ſuam. Cuꝫ vero adiungitur ſube non ſumitur in ſua vniuerſalitate: ſed reſtringitur ad illa naturalia: que ſunt

in ſube predicamēto. Multo vero magis dato ꝙ poſſz
corpori adiūgi. Neceſſariū ēēt ipm̄ coartari ſicut intel
ligentibus apparet. Quia igitur phycus nālia cōſide
rat: ſm totā vſitatem ſuam: apparet euidēter ꝙ ens nā
le eſt eius proprium ſubiectum ⁊ non corpus naturale
Notādū autē ꝙ non proprie dicitur corpus aliud ma
thematicū aliud naturale: q2 idem eſt vtrūq3: ſm tn̄
differentē cōſiderationez. ¶ Ulterius aūt ſi dicatur ꝙ
ipm̄ met mobile eſt ratio formalis ſubi ſcie nālis idez
ēt appet. Nā mobile duplicez acceptionem h3: q2 vno
mō accipiꝛ pro eo ꝙ eſt ſb3 motus: ⁊ alio modo ſumiꝛ
pro eo ꝙ inducitꝛ: vel abijcitur per motū: ⁊ ſi ſumatꝛ vt
cōprehendens vtrāq3 acceptionem: tūc mobile ⁊ imo
bile ſunt modi trāſcēdētes: ⁊ ens ipſuz diuidunt imme
diate ex oppoſito. Si aūt coartetur mobile ad ſtanduz
pro eo tn̄ ꝙ eſt ſubm̄ motus: tūc ēt mobile: ⁊ immobile
nō diuidūt corpus: q2 oē corpus mobile eſt: ⁊ nullū eſt
imobile: diuidūt aūt ex oppoſito ſbaz imediate: ꝑꝑ ꝙ
aliq dixerūt ꝙ ſba mobilis eſt ſubm̄ phye nālis melius
dicētes: ꝙ illi qui ponunt h eē corpus mobile. Scdm̄
h igitur oīa manifeſtū eſt ꝙ nullo mō bene dictū eſt cor
pus mobile eſſe ſubiectum phye nālis: h idem ēt alr ap
paret. Phyloſophia enim nālis non ſolꝛ cōſiderat mo
tum qui eſt in quātitate qualitate ⁊ vbi: ſed ēt trāſmu
tationem que eſt in ſuba. Accipiendo igitꝛ mobile pro
ſubiecto op3 illud ſumere ꝙ in ſe cōprehendit ſbtā oīs
tranſmutationis: h aūt nō eſt corpus mobile. Corpus
enī mobile ſub ſe nō cōprehendit niſi corpus: nullū aūt
corpus eſt ſubiectū trāſmutationis: que eſt in ſba: op3
igitꝛ aliquid vniuerſaliꝰ accipere: ꝙ nō pōt eſſe niſi ſba
mobilꝛ: ⁊ magis ꝓprie ens mobile. Sub iſtis enim cōti
nētur nō ſoluz corpora: ſed ēt materia: que ſb3 eſt gene
rationis ⁊ corruptionis. ¶ Et tale ſubm̄ eſt vſius cor
pore mobili: idcirco phia nālis probare pōt corpus mo
bile. Quāuis enī ſcia nulla ꝓbare poſſit d ſubiecto ꝓ
prio ꝙ ſit: pt tn̄ bn̄ dſcēderꝛ ad h ꝓbādū d ꝯtētis ſb ſbo
ſuo: vnde ſi corpus mobile eēt ſb3 phie nālis: nullo mō
in ſcia nāli: probari poſſet ipſum eſſe. Nunc autem q2
eſt de contentis ſub ſubo eius: nullū inconueniens eſt
ſi ad probādū h deſcēdit. ¶ Si autem dicatꝛ ſicut quidā
dicūt ꝙ in ſcia nāli non probatꝛ corpus mobile eſſe: ſed
oñditur in. vj. phycoꝝ: ꝙ oē mobile eſt corpus apper d
facili ꝙ nihil eſt dictū. Non. n. ſcia inquirit de exiſten
tia actuali cōtentoꝝ ſub ſubiecto ſuo: ſ3 de eſſe ipſoruz
aptitudiali h āt de aliquo ſimplici oſtenditꝛ: ꝓbādo ip
ſuz nō hr̄e repugnātiā ad actū exiſtēdi: ſ3 ꝙ recordor
me dixiſſe in qōnibꝰ diſputatis in dterminatione hu
ius qōnis: d cōpoſito aūt illud dmōſtratꝛ oſtēdendo ꝙ
principia ipſum cōponētia nō habeant adinuicē ullā
repugnātiā: vn̄ ſi demōſtrari poſſet ꝙ ꝯponētia yrcocer
uum nō haberēt repugnātiam adinuicez ſtatim dmō
ſtratū eēt ꝙ yrcoceruus in rerū nā eſſe poſſet. Cōponen
tia aūt corpus mobile ſunt mobile ⁊ corpus ad oſtendē
dum igitꝛ ꝙ illud ꝯiunctuz ex illis duobus eſſe poſſit in
reꝝ nā: nō exigitꝛ niſi demōſtrare ꝙ illa duo adinuicē
repugnātiā nō habeāt. Quia ergo in. vj. phycoꝝ dmō
ſtratꝛ: nō ſolū ꝙ mobile nō repugnat corpori: ſed etiā ꝙ
ad ipſum neceſſariā h3 habitudinē: ſatis euidenter ap
paret: ꝙ de cōiuncto h: ꝙ ē corpus mobile eē aptitudina
le ibi demōſtratꝛ. ¶ Si āt ad h aliquis ꝓteruiēs dicat
ſicut etiam iſti dicunt: ꝙ h facit phycus nālis ſubindu
ens pſonā primi phy: apparet euidēter ꝙ h ēt ē falſuz.
¶ Nunq̄ enim aliqs artifex ꝓbat aliquid ſubinduēs
pſonā primi phi: niſi in probatione illa accipiat prin
cipia ipſius: qn̄ autē ꝓbationez facit p ſua met princi
pia: nō induit pſonā aliā ꝙ ſuā. Nūc aūt ita eſt: ꝙ phs
naturalis nō per principia prime phie: ſed per ſua tātū
ꝓbat corpus mobile eſſe. Ad ſumit enim ad h proban
dū ꝙ oē ꝙ mouetꝛ ptim eſt i termio a q̄ ⁊ ptiz i termino
ad quē: ꝙ eſt principiū ꝓpriū nō prie phie: ſed phye nā
lis. Nō ergo illā ꝓbationē facit inquātū primus phus
ſed inquātū phycus. Poteſt aūt h merito dici de ꝓba
tione illa q̄ facit in. viij. vbi oſtēdit ꝙ nō oīa ſunt imo
bilia: ſed aliqd eſt mobile: ⁊ p ꝯñs oñdit ens mobile eē.
Nec enī nō facit niſi ſub induēdo pſonā pmi phy. Un
de ēt ibi aliqua aſſumit: que trāſcēdūt facultatē ſuam.
Nō ſi ad h dicat aliquis ꝙ illa ꝓbatio per effectū eſt: ⁊
nō per cām: ſicut ēt dici pōt de ꝓbatiōe facta i. viij. ap
paret euidēter ꝙ nec etiam iſtud ſtare pōt. Nā ptim in
termio a q̄ eſſe: ⁊ ptim in termio ad quē: nō eſt effectus
mobilitatis: ſed magis cā idcirco etenī mobile mouetꝛ
actu: q2 nōdū eſt in termio ad quē ſm totū: ſed ptim ē
in ipſo ⁊ partim eſt in alio: vnde nō effectus mobilꝛ: ſ3
cāliſ rō magis aſſumitꝛ ad ꝓbādū nō de corpore: ſ3 de
toto cōiuncto: ꝙ eſt corpus mobile ꝙ ſit. Patet igitꝛ per
oīa que dicta ſunt modo ꝙ phya nālis deſcēdit per ſua
principia ſicut in aliqd cōtētū ſub ſubo ſuo: iſta ipſuz
corpus mobile ad probādū ipſum eſſe: vn̄ nullo modo
aliqs ſapiens d3 ꝯcedere ꝙ corpus mobile ſit ſbm̄ phie
naturalis. ¶ Hoc āt ſatis euidēter appet ꝯſiderādo ip
ſum ꝓceſſum quē Ariſt. tenuit in phia nāli. Cum eniz
ſcientia libri phyſicoꝝ ſit ps ſuprema phyloſophie na
turalis: id in ipſa notificare debuit ꝙ eſt ſubiectū eius
⁊ ſubiectū totius ſcientie ꝑdicte. Notificauit autē ibi
nām ex cuius notificatione ſtatim apparet notificatio
entis naturalis. Corpus aūt diffiniuit in parte huius
ſcie non cōmuni: ſed ſpeciali: ſicut in libro de ce. ⁊ mū.
vbi ēt ſatis euidēter apparet notificatio corpis phyſici
⁊ maxime ex eo ꝙ poſt notificationez corpis adiunxit:
ꝙ corpa phyſica naturaz hn̄t que eſt principiū in hqs
motus ⁊ quietis. Dans per h aperte intelligere ꝙ nec
corpus: nec corpus naturale eſt ꝯmune ſubiectū phylo
ſophie nālis: ſed quoddam pticulare ſub ipſo contētuz
⁊ in parte ſpeciali ⁊ nō cōmuni ⁊ ſuprema talis ſcie cō
ſideratū. Et h ē: ꝙ ait cōmētator in ſcdo phyſicorū.

Sciendum eſt inquit q̄ ſubm̄ iſtius libri. ſ. phyſicorum eſt
natura: ⁊ principia naturalia: cū ſint cōmunia oibus
rebus naturalibus: ⁊ ſtatim poſt adiungit: ⁊ ideo in h
libro. ſ. phyſicorū nō diffiniuit corpus: nec alia de qui
bus cōſiderat nālis: ſicut fecit in principio celi ⁊ mun
di: ex quibus verbis ſatis euidenter apparet ꝙ id cir
co corpus nō fuit diffinitum in libro phyſicoꝝ: q2 non
eſt ſubiectum eius: ſed eſt vnū de particularibus conſi
deratis in alijs partibus ſub ſubiecto contētis libri
predicti. ¶ Patet igitur ꝙ ſi dicamus mobile eſſe for
malem rōnē ſubiecti phie naturalis: non debemus ip
ſum addere ad corpus ullo modo. Uidendum eſt ergo
vtrum addendum ſit ſube: vel enti ꝙ autem enti ſit ad
dēdū ſi eſt paſſio etiam apparet. Si autem accñs adiū
gitur proprie ꝙ ponitꝛ in diffinitione ſua: ſicut patet p
accña cuncta diſcurendo. Quia. n. naſus ponitur in
diffinitione ſymi: q2 ſymum eſt naſus curuus: ipſi na
ſo ⁊ nō alteri ſymum adiungitur immediate dicendo
naſus ſymus. Ens aūt eſt ꝙ ponitur in diffinitiōe mo
bilis: cuius declaratio eſt: quia illud idez ꝙ ponitur lo
co generis in diffinitione paſſionis: ſcde ponitur illud
idem etiā loco generis in diffinitione paſſiōis pme nec
differūt i alio: niſi q2 i diffōne paſſiōis ſcde ponitꝛ cum
adiunctione paſſionis prime in diffinitione aūt prime
paſſionis non cadit cum ipſa tali paſſione: quia nulluz
diffinitum ponitur in diffinitione propria. Nunc aūt

ſm ꝙ iſti concedunt mobile eſt paſſio prima ⁊ motꝰ paſſio ſecūda. In diffinitiōe autē motus ponitur ens: cū adiunctione mobilis: qꝛ in tertio phyſicorū dicitur ꝙ motus eſt actus entis mobilis: igitur in ipſius mobilis diffinitione loco generis dꝫ poni ipſuꝫ ens: ⁊ per cōſequens immediate ſoli enti ipſum mobile adiungi debet dicendo ens mobile. Sube autem non additur ſic imediate: quia etiam ſua acceptio: vt ſupra dictum eſt i ipſa coartatur. Et propterea optime dicit phus in .xj. metha. quia naturalis accñā ⁊ principia ſpeculatur: non ait corpoꝝ: ſed entium: inquantum mota: non inquantuꝫ entia. Si autem dicatur: ſicut rei ꝟitas ſe habet: ꝙ mobile non eſt paſſio: ſed formalis ratio ſubiecti ſupradicti. Adhuc noſtra probatio manebit. Ideꝫ enī ē ꝙ ponitur loco generis: in diffinitiōe ſubiecti i dſcriptione paſſiōis: ⁊ in deſcriptione formalis rōnis. Nā aīal ponitur loco generis in diffinitione hoīs: ⁊ i deſcriptione rōnalis ⁊ riſibilis. Qð autē mobile non ſit paſſio: ſed dicti ſubiecti ratio formalis: oſtendetur in ſecūdo: ad preſens āt ſufficiat ſcire ꝙ ſiue mobile: ſiue naturale ſit p̄dicta ratio enti debet imediate addi ⁊ nō corpi. ¶ Rōnes aūt i contrarium de facili ſolnūtur: ſunt .n. duplices modi ipſius entis: qꝛ generales ipſum ſm ſe ꝯñtes: ⁊ hos conſiderare dꝫ illa eadem ſcīa: que conſiderat de ente ⁊ ſpeciales qui ipſum cōſequuntur: ex applicatione ⁊ ad materiam ſpecialem: quales modi ſunt mobile quantum ⁊ alia ſimilia. ¶ Et ſcientia conſiderās hos modos nō dꝫ aliter eſſe eadem cū metaphyſica: niſi ſicut ſcientia ſubalterna eadem eſt cuꝫ ſubalternante: ⁊ ſic ſe habet phyloſophia naturalis ad phyloſophiam primam. ¶ Unde patet rñſio ad primum argumentum. ¶ Scdm etiam iam ſolutum eſt. Motus enī orit̄ ex p̄cipijs entis mobilis īquātū mobile. Si autem dicatur ꝙ prima paſſio eſt mobile: tunc dicēdū ꝙ naturale ſibi preintelligitur tanquam ratio formalis ſubiecti phie naturalis. Et ex principijs quidem entis naturalis mobilitas cauſat̄. ¶ Ad tertium dicēdum eſt ꝙ phyloſophia naturalis reductioneꝫ facit ad principia ſubiecti ſui: ſiue h̄ dicatur ens naturale: ſiue mobile. ¶ Auctoritas aūt cōmunis ſic exponenda eſt: vt dicatur ꝙ ipſe concedit corpus mobile eſſe ſubiectū huius ſcīe: non ratiōe totius aggregati: nec ratiōe partis: que eſt corpus: ſed ratione eius ꝙ eſt mobile ꝙ qdeꝫ ratio formalis eſt huius ſubiecti: vt oſtenſum eſt: vnde ⁊ dicit ipſe i .iiij. metha. ꝙ ſcīe naturales cōſiderant de quadam parte entis .ſ. de ente mobili: ⁊ de accidentibꝰ eſſentialibus eius: ſm ꝙ eſt mobile.

¶ Qō prima.

Determinato itaqꝫ ꝙ ens mobile ſubiectuꝫ eſt in philoſophia naturali: videndū eſt ꝯñr vtrum h̄ ſit ſubiectum in libro phyſicoꝝ. Et videtur ꝙ non. Idem enim non eſt ſubiectum partis ⁊ totius. Ex quo igitur ens mobile ſubiectum eſt totius phyloſophie naturalis: non videtur ꝙ poſſit eſſe ſubiectum in ſcientia libri phyſicoꝝ. Probatio autem maioris eſt: quia ſicut tota ſcientia reſpicit totum ſubiectum: ſic etiam videt̄ ꝙ ptes ſcīe nō debeant reſpicere niſi partes tantum aliquas ſubiecti.

Ad hanc qōnem dōm ꝙ idem debet eſſe ſubiectū in libro phyſicorū: ⁊ in tota phyloſophya naturali: cuius ratio eſt: quia idem eſt ſubiectuꝫ in aliqua ſcientia ⁊ in ſuprema parte eius. Scientia autem libri phyſicorum eſt ſuprema pars phyloſophie naturalis: vñ ideꝫ debet eſſe ſubiectum vtrobiqꝫ: probatio autem maioris propoſitionis eſt: quia ſicut ſe habent principia vnius partis ſcientie ad principia aliaruꝫ partium: ſic etiam ⁊ ſubiectum illius vnius partis ſe habet ad ſubiecta aliarum. Principia autem ſuppreme partis ſcientie in ſua virtute continent principia omnium aliarum partium: ⁊ totaꝫ etiam ſcientiam: cum ipſa ſint prima ſcientie principia: vnde neceſſarium eſt ꝙ ſubiectum etiam iſtius partis in ſe aliarum contineat ſubiecta: ⁊ totum etiam ſubiectum ſcientie totius: hoc autem eſſe non poſſet niſi idem eſſet ſubiectum in tota ſcientia: ⁊ in ſuprema parte eius.

Ad argumentum autē factuꝫ in ꝯͣrium dicūt aliqui ꝙ ens mobile vniuerſaliter ſumptum eſt ſubiectum in libro phyſicorum ſumptuꝫ vero ſm omneꝫ moduꝫ ſuum eſt ſubiectum in tota phyloſophia naturali. Sed h̄ ratio non videtur aliqd valere. Tunc enim proprie aliquid ꝙ poteſt ſūmi multis modis ſumi dicitur vniuerſaliter quando ſumitur ſm omnes modos ſuos vnde ſi ens mobile ſumptum vlr eſt ſubiectum in libro phyſicorum ſumptum vero ſm omneꝫ modum ſubiectum eſt in tota phyloſophia naturali: eodem modo ſubiectum erit vtrobiqꝫ ꝙ eſſe non poteſt.

Et idcirco dicendum eſt ꝙ cum ſimpliciter dicatur ꝙ nullo addito dicitur: vt habetur in libro topi. Ens mobile ſimpliciter .i. ſic ſm ſe ſumptum: ſine ullo additamento: ſubiectuꝫ eſt in libro phyſicoruꝫ: ſumptum autem vniuerſaliter: ſiue ſꝫ totam: vel omnem conſiderationem ſuā: ſubiectum eſt in tota phyloſophia naturali. Unde tota phyloſophia naturalis reſpicit ens mobile ſm conſiderationem ſuā totaꝫ. Scientia vero libri phyſicoꝝ ipſum reſpicit non ſm totam: ſed ſm partem conſiderationis ſue. Et per h̄ patet quomodo intelligenda ſit probatio maioris propoſitionis ſoluti argumenti.

Qō prima.

Cognito igitur ꝙ idem eſt ſubiectum in tota phyloſophia nararali: ⁊ libro phycorū videnduꝫ eſt vlterius ſcꝫ vtrum ſcientia huius lib. ſibi ſubalternet ſcientiam omnium librorum ſequentiū: videtur enim ꝙ non. Partes enim ſcientie non vident̄ ſe mutuo ſubalternare. Sciētia vero libri phyſicorum vna eſt de partibus phyloſophie naturalis: non videtur ergo ꝙ inter ipſaꝫ ⁊ alias partes debeat cadere ſubalternatio.

Ad hanc qōnem dōm videtur ꝙ ſciētia libri phyſicorum: omnes alias partes phyloſophie naturalis ſibi ſubalternat. Cum enim tota ſcientia virtute in principijs conſiſtat: neceſſarium eſt habitudinem ſcientie ad ſcientiam correſpondere habitudini principioruꝫ ad principia. Nunc autem principia libri phyſicoruꝫ ſibi ſubalternant principia omnium aliarum partiuꝫ cum illa ſint prima: ⁊ alia ſecunda: ⁊ ſecunda in priorum virtute ſint contenta. Unde neceſſarium eſt ꝙ ſcientia libri phyſicoruꝫ ſibi ſubalternet oēs alias partes phyloſophie naturalis. Qð etiaꝫ ex eo apparet: qꝛ alie partes tam principia ꝙ ſubiectum proprium iſtꝰ contrahunt ⁊ applicant ſuo modo ad materiam.

Argumentum autem factum in cōtrarium ſoluere nō eſt difficile. Non enim eſſe partes vnius ſcientie impedit ſubalternationem: ſuppoſito ꝙ vna earum ſit ſuprema ⁊ continens prima principia totius ſcientie.

¶ Queſtio prima. Lectio prima.

Expeditis igitur qonibus que premittende erāt ante qones litterales: restat nūc persequi qōnes illas que ex snia phy. in h lib. quoquo modo sumi possunt. ¶ Primo aūt posset aliquis dubitare: qūo veritatē habeat h ꝙ dic̄ tho. vz ꝙ intelligere respicit diffinitiones: ⁊ scire respicit demōstrationes.

Ad quod dicendum est ꝙ scire ponit sciaȝ q̄ est habitus ꝯclusionū: intelligere vero ponit intellectū: qui ē habit⁹ p̄cipioꝝ. principia vero demōstrationis sunt duplicia: quia q̄dam extrinseca ⁊ q̄dā itrinseca. Intrinseca aūt p̄ncipia ꝓprie ⁊ ꝑfecte dmōstratiōis sūt diffōnes: ⁊ idcirco itellectus: q est habit⁹ p̄ncipioꝝ maxīe respicit cognitiōem illā q̄ d diffinito hr̄ ꝑ diffinitionē. Nec eni cognitio nō hētur ꝑ discursum rōnis: sed magis ꝑ intellectū distincte ītuentē q̄dditatē rei. Scientia vero q̄ est habit⁹ ꝯclusionis habeť ꝑ discursum rōnis a notis i ignota. In h āt discursu sciaȝ cāte ꝯsistit demōstratio: ⁊ ꝓ tāto tho. dixit: ꝙ scire respicit demōstratiōes: ⁊ itelligere diffinitiōes.

¶ Textus.

¶ Quoniā q̄dē itelligere ⁊ scire ꝯtingit circa oēs scias q̄rū sūt p̄ncipia: aut cāe: aut elā ex haꝝ cognitiōe.

¶ Qō scda.

Secundo posset dubitare aliqs qūo differant: ⁊ q̄d respiciant: p̄cipiū causa ⁊ elm.

Ad quod dicit tho: ꝙ cā i plus se hȝ ꝙ elm: elm eniȝ sicut hr̄ in. v. meth. ē ex quo cōponiť aliqd p̄io ⁊ manet i eo: vn̄ q̄r lr̄e p̄ie sūt i cōpōne sillaꝝ ⁊ manēt in eis dr̄r sillaꝝ elā: ſȝ h igiť elm dr̄ tm̄ de itrinsecis. ¶ Causa vero dr̄ de extrinsecis: nā cā id dr̄ ex quo res dependet ſȝ suū eē: vl' fieri: depēdet āt res i eēndo nō sol ab hꝭ q̄ sibi iexistūt: ſȝ ēt ab hꝭ q̄ ex̄ ipsaȝ sr̄: quēadmodū mixta nō sol depēdēt a sua mā ⁊ foꝛa: sed ēt a motu corpoꝝ celestiū. ¶ Pricipiuȝ vero ad h i plus ꝙ cā se hȝ: iportat eni ordinē cuiusdā ꝓcessus: q ēt i eo ꝙ nō ē cā repiť: vn̄ pūctū ē p̄cipiū linee: ⁊ nō ē ei⁹ cā. Qr ergo tot⁹ ꝓcessus rei inesse originať ab agēte ꝑ p̄cipia possūt h intelligi cāe mouētes: q̄r vero res i eēndo depēdēt a foꝛa q̄ ē rō eēndi: ⁊ i fiēdo depēdet a fine: q est rō fiēdi vnūq̄dq̄ ad finē ordinatū ꝑ cās itelligere possumus cās foꝛales ⁊ finales: ꝑ elā vero itelligūtur cāe māles: q̄r mā est p̄ncipiū i via generatiōis oīum q̄ igredīūtur cōpōnez rei.

¶ Textus.

¶ Tunc cognoscere arbitramur vnumquodq̄ cū causas primas ⁊ prima principia cognoscimus ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio posset dubitare aliqs vtrum ad ꝑfectā cognitionē d re habēdā exigať cognitio oīuȝ cāꝝ ei⁹ ꝓximarū ⁊ remotaꝝ: ⁊ vr̄ ꝙ nō. Cū eni res nālis hēat oēs cās: ⁊ p̄ia cā agēs ⁊ finalis ei⁹ sit cā tot⁹ vniuersi: scia nālis: q̄ huius cāe cognitionē tradere nō pōt: nō poterit tradere ꝑfectā cognitionē de rebus nālibus: ꝙ videtur esse inconueniens.

Ad hāc qōnē dōȝ est ꝙ ad ꝑfectā cognitionē rei exigiť cognitio oīuȝ cāꝝ ei⁹. Cuius declaratio ī re nāli ē: q̄a vnūq̄dq̄ se habet ad cognosci: sicut se hȝ ad eē: esse ēt rei nālis ꝯstituiť eētialr̄ ꝑ mām ⁊ formā: vn̄ necessariū ē: ꝙ cognitio tm̄ ēt ipsi⁹ ꝯstituať ex cognitiōe vtriusq̄: forma āt ꝑfecte cognosci nō pōt nisi sciať ꝙ re sit ꝑfectiōis: h āt non scitur nisi sciatur habere perfectionē limitatam ⁊ ꝙ nō est tā excellens: vt ipsam sortiať ex seipsa: ſȝ tm̄ ꝑ effluentiā ab aliquo agente per h aūt ad cām agētem iportatur habitudo. Res aūt iportans habitudinem ad aliquid: nō potest perfecte sciri quo ad cunta q̄ iportat: nisi cognoscatur ipsa habitudo: h vero non cognoscitur absq̄ cognitione termināntis ipsaȝ. Quia igitur habitudinē forme effluētis ab agēte: inq̄ntū hui⁹: hȝ ipse agens terminare. Manifestū est ꝙ perfecta cognitio talis forme: nō habetur nisi cognoscatur agēs: h āt perfecte inq̄ntū tale nō cognosciť: nisi cognoscať virtus actiua per q̄ agit: agēs vero ſȝ in vtute primi agit. Exigitur ergo necessario ad perfectā cognitionē rei nālis cognitio agētis ꝓpinqui ⁊ remoti. ¶ Ulterius aūt agēs inquantum agens nō cognosciť nisi cognoscatur ratio agēdi. Agit aūt ꝑ finē: ⁊ finis scdarius non mouet nisi in virtute principalis: requiritur ergo ēt cognitio finis vltimi ⁊ proximi: sic itaq̄ manifestuȝ est ꝙ ad perfectā cognitionē rei exigiť cognitio oīum cāꝝ eius vnde super illo verbo (tūc arbitramur ⁊c.) ait cōmentator: q̄cūq̄ dicit se aliqd scire n̄ dicit h nisi scieuerit illō ꝑ omnes suas causas propinquas: ⁊ remotas ⁊ ifra parum. Videť inqt mihi ꝙ intendit per p̄ia principia causas: que sunt extra rem. s. p̄mū agens: ⁊ vltimuȝ finem rerum omnium.

Ad argumētū in ꝯriū dōm est ꝙ scia nālis in genere suo est perfecta ⁊ non simpliciter: ⁊ istam perfectam cognitionem tradit de rebus naturalibus que potest per principia naturalia haberi.

¶ Qō quarta.

Quarto posset quis dubitare vtrū mā sit vltimū i cognitiōe sicut dicit tho. videť. n. ꝙ nō: nā ꝯfusa sūt nob prius nota: ſȝ cōfusa cōueniūt cū mā in qua nihil est distinctuȝ: ⁊ que ē potētia vnde videtur ꝙ ēt materia sit nobis prius nota.

Ad hanc qōnē simplr̄ dōm est: ꝙ materia q̄d vltimuȝ est in cognitione. Huius aūt declaratio est: q̄r actus ratio ē ⁊ principiū essendi ⁊ cognoscēdi. Mā vero nō est act⁹ sed potētia: actus aūt ⁊ ꝑfectio ipsi⁹ est ipsa forma: igitur mā nō cognosciť nisi per cognitionē sue forme: ⁊ sic cognitio forme p̄cedit cognitionē māe. ¶ Ulterius etiam: q̄r forma suū esse ab agente accipit ad perfectā sui cognitionē: p̄supponit cognitionē de agēte: agēs āt nō hȝ ꝙ sit agēs hūc effectū ꝑ se: nisi p̄supposita intentiōe finis: ⁊ sic ex cognitione eius dependet cognitio omniū aliorum: ita ꝙ s̄m h vltimū in cognitione est materia.

Ad rationē in contrarium dōm est ꝙ cōfusa claudūt in se actum ad minus imperfectum. Materia vero de se nullū actum ponit. Necessarium est autem ꝙ esse ꝙ cognoscitur cognoscatur per actum aliquem imperfectum: vel perfectum. Actus eni ꝑfecti⁹ est principium cognitionis ꝑfecte: iperfectus āt pōt esse principium cognitionis imperfecte: vnde nō est omnio simile de ꝯfuso ⁊ materia: q̄r per ꝓcessum ad materiam actus tollitur totaliter q̄ est ratio cognoscendi vnumquodq̄.

¶ Textus.

¶ Innata āt ē ex notiorib⁹ nobis via: ⁊ certiorib⁹ ⁊c.

¶ Qō quinta.

Quinto posset dubitare aliqs vtrum sit verū ꝙ hic dicit cōmentator. s. ꝙ ea q̄ sūt p̄ter primā mām: ⁊ vltimā formā cuiuslibet reꝝ nāliū: sūt māe cōpositorum: ⁊ formē cōposite: ⁊ vr̄ ꝙ nō: q̄a forme ēi simplici

ſimplici eē cōſiſtēs: vt dicitur in lib. vj. principiorum.

Ad iſtam qōnem eſt dōʒ: ꝙ per
primam mām
pōt cōmētatoꝛ intelligere mām: vel ſm ſe ſumptaʒ: vel
ſʒ ꝙ reſpicit formam eſſaleʒ: vł ſm ꝙ reſpicit formā en
titatis: ꝑ vltimā ēt formā pōt itelligere: vł formam eſſi
vel formā vłem: ſicut formā coꝛpis inquātū coꝛpus: vl
teri⁹ cōpoſitio duplex eſt: q̄ ſm rē: ⁊ ſm itētionē: ⁊ lo
quēdo qdē de cōpōne. ſm rē: ⁊ ſʒ itētionē: nulla forma
ſbalis eſt cōpoſita. Nā tūc aut eēt cōpoſitio ex pluribꝰ
formis: aut ex pluribꝰ materijs: aut ex mā ⁊ forma: ex
materijs āt tm̄ cōpoſita eē nō pōt: q̄ cū ꝑ nām māe: ſo
la potētia ponat̄ forma: tūc nō eēt actus: ſʒ potētia ꝙ ē
ipoſe. Nō pōt ēt foꝛa eē compoſita ex mā ⁊ forma: q̄ de
rōne forme ē ꝙ ſit actꝰ: vñ ⁊ actus ꝑdicat̄ cēnſr de foꝛa
Cōpoſitū āt ex mā ⁊ forma nō pōt dici actus: nō igitur
dʒ dici foꝛa ſed formatū. Eſt ēt forma ſʒ ſe totā ꝑfectio
māe: ꝙ nō poſſet eſſe: niſi in ſe clauderet māʒ: q̄ mā ꝑfe
ctio nulliꝰ pōt eē: nō ꝑt ēt eē cōpoſita ex pluribꝰ formis
realr differētibus: q̄ tūc eēnt plures forme ſbſtātiales
i eodē: ꝙ ē ipoſe: vł ēt accñs eſſet d̄ eēntie ſba: ſi altera il
laꝝ formaꝝ cōponētiū eēt accñs ꝙ ē ipoſe. Si āt loqua
mur de cōpōne q̄ eſt ſm itentionē: tūc cōpoſite ſunt oēs
foꝛe que ſūt ꝑter formā vltimam: ſiue forma vltima di
cat̄ foꝛa vłis: ſiue ēt forma eſſi forma eni mixti cōtinet
in ſe qcqd ꝯtinet forma eſſi: ⁊ ad hec ampliꝰ vñ claudit
in ſe gradū ꝑfectiōis eſſalis forme: ⁊ gradū ēt ꝑfectiōis
altioris: qui tm̄ gradus in ea realr nō differūt. Et idcir
co intelligit̄ eē ſm intentionē ex pluribus gradibus cō
poſita: forma ēt vłis ponit gradū generalē ꝑfectionis:
ꝙ foꝛa ſpālis in ſe claudit: ⁊ ſuꝑ addit ēt gradū ſpāleʒ
ſic ergo oēs forme ꝑter vltimaʒ cōpoſite dnr. Materie
ēt dicūtur cōpoſite: q̄ oēs gradus forme ſpālis ꝑter vl
timū ſunt veluti materiales: ⁊ ſic ſe tenēt: cū materia vł
ēt h̄ dicit̄: q̄ mā mixti reſpiciēdo formā mixti reſpicit
ēt ꝑfectionē eſſi ſʒ tm̄ ꝙ i iſto iuenitur: ita ꝙ vltra reſpe
ctuʒ ad ꝑfectionē eſſi claudit reſpectū ad ꝑfectionē alti
oꝛem: vel ēt h̄ itelligit̄ ꝑꝑ gradus diſpōnū ſibi ſuꝑ ad
ditos. ❡ Nō āūt dicit̄ forma ſimplex in eē: h̄ eſt ꝑꝑ ca
rētiam real̄ ⁊ nō itentionalis compoſitionis.

❡ Textus.

❡ Sūt āt ꝑmū nobis mãifeſta ⁊ certa ꝯfuſa magis ⁊c.

❡ Nō ſexta.

Sexto poſſet eſſe dubiū vtruʒ magis
vłia ſint nob magis notioꝛa
videtur ꝙ nō: quia magis vłia minus de
perfectione hñt: que āt minus participāt
de ꝑfectiōe minꝰ ꝑticipāt de cognoſcibilitate: igit̄ vłia
ſunt minus ⁊ per cōſequens ꝑ poſterius nobis nota.

Ad hāc qōnem dōm eſt: ſm ꝙ ait
Tho. ꝙ tanto ſunt
aliqua cognoſcibilia: ſm ſe ⁊ naturā ſuā quanto in en
titate ſunt ꝑfectioꝛa: eo ꝙ vnūquodꝙ ſicut ſe hʒ ad eſſe
ſic ſe habet ad cognoſci. Minus āt vłia perfectioꝛem
entitatē habēt: ꝙ̄ magis vniuerſalia: vnde ⁊ ſʒ ſe ⁊ na
turā ſuā ſunt eis notioꝛa ⁊ pꝛius nota: ſed ex parte no
ſtra econtrario ſe habet. Naʒ intellectus noſter in ꝓce
dendo de potētia ad actum: pꝛius deuenit ad actū iper
fectum ꝙ̄ completuʒ: actus āūt iperfectus: quandam
confuſionē ponit eo ꝙ ſolum actus completus princi
piū perfecte diſtinctionis eē poteſt: ⁊ idcirco intellectui
nřo pꝛius occurrunt confuſa ꝙ̄ diſtincta. Uniuerſalia
vero magis ad minus vłia cōparāt̄ur: vt cōfuſa ad di
ſtincta: inquātū plura ſub ſe indiſtincte cōtinent: ⁊ id
circo ipſa nobis inueniūtur eſſe notioꝛa: ꝙ̄uis ſint de
nāſua minus nota: ⁊ ꝑ h̄ patet ſolutio ad argumentū.

❡ Textus.

❡ Unde ex vłibus ad ſingularia opʒ ꝓcedere ⁊c.

❡ Nō ſeptima.

Septimo poſſet aliquis dubita
re vtrum ſingulare pꝛi
us ſit notum itellectui ꝙ̄ vniuerſale: ⁊ pꝛi
us etiā obijciatur ſibi: videtur enim ꝙ ſic:
quia vnūquodꝙ ſicut ſe habet ad eſſe ſic
ēt ſe habet ad intelligi: ad eſſe āt per pꝛius ſe habet ſin
gulare ꝙ̄ vniuerſale: quia eſſe pꝛimo: ⁊ per ſe: ē ipſoꝝ
ſingulariū: vniuerſaliū autem eſt ſecūdario ⁊ ex ꝯñti:
quia vniuerſale nō habet eſſe niſi per eē ſuoꝝ ſingulari
um: ergo ſingularia per pꝛius debēt itellecta eē ꝙ̄ vłia.

Ad hāc qōnē dōm eſt: ꝙ ſingulare nō
pōt eſſe pꝛimo intellectū
huiꝰ āūt declaratio eſt: q̄ ad h̄: ꝙ alicui dicat̄ aliquid
per ſe ⁊ ꝑmo cōuenire exigit̄ ꝙ nō claudat in ſe aliquid
poſt illud rōne cuius id attribuitur alicui. Nam ſi ali
qd poſt clauderet illud attributū iā ſibi non pꝛimo: ſed
ſecūdo ꝯueniret: quēadmodū quia poſſe ratiocinari at
tribuit̄ alicui ꝓpter rōnalitatē ipſaʒ: ⁊ hoc poſt ratio
nale nihil claudit in ſignificato ſuo dicimꝰ ꝙ poſſe ra
tiocinari per ſe ⁊ pꝛio ꝯuenit ſibi: quia vero hic hō: vl
tra h̄ ꝙ eſt aīal rationale claudit in ſe induiduationeʒ
⁊ deſignationē eius: dicimꝰ ꝙ poſſe rōcinari non per ſe
⁊ pꝛio cōuenit ſibi: ſed ſecūdario: q̄ in ꝙ̄tuʒ reſeruat̄ i
ipo rō hoīs: cui illd̄ pꝛio ꝯuēit: nūc āt ita ē ꝙ eē itellſe cō
uēit vnicuiꝙ ꝑ eē qdditatiuū ꝙ ē ſignatū diffōnis h̄ āt
vłe ſic i ſe hʒ: ꝙ nihil claudit vltra ſeipm: ſic nihil clau
dit vltra ſua diffiniētia pꝛicipia: vñ mãifeſtū eſt ꝙ eſſe
itelligibile ſibi pꝛio ꝯuēit. Sīgular̄ āt q̄ vltra ipʒ qddi
tatiuū eē: ꝙ ē ſignificatū diffōnis: claudit d̄ſignationē
⁊ idiuiduationē eiꝰ nullo mō pꝛio h̄ hʒ: ꝙ ſibi pꝛio: ⁊ ſʒ
ꝙ ipʒ ꝯueniat eē itelligibile: vñ ſoluʒ vłe ē illd̄ ꝙ ē pꝛio
obm̄ itellectꝰ. ❡ Ad argumētū i ꝯriū dōʒ ē ꝙ maioꝛ ꝓ
poſitio nō itelligit̄ de actu exñdi: q ꝯuenit ſingularibꝰ
ꝑ pꝛiꝰ: ſed de eē qdditatiuo: ꝙ eſt ſignatū diffōnis. Hoc
āūt ꝓpꝛio ei cōpetit cui pꝛio debet̄ diffinitio: h̄ vero ꝑ ſe
⁊ pꝛimo ſolū cōuenit vłibus. ❡ Nō octaua.

Octauo poſſet aliquis
dubitare: de h̄ de quo eſt ꝯtrouerſia inter Tho.
⁊ commentatoꝛē eſſe vtrum vʒ genus componatur ex ſpe
ciebus: videtur enim ꝙ ſic. Nam phyloſophus cum
pꝛemiſiſſet: ꝙ pꝛius nota ſunt nobis magis vniuerſa
lia: adiunxit poſt h̄ nota fiunt pꝛincipia ⁊ elemēta di
uidentibus h̄: ⁊ quia ſpecies vnum eſt de hijs que poſt
talem diuiſionem nota fiūt: videtur ꝙ ſpecies ſit gene
ris elementum: ⁊ per conſequens ꝙ eius compoſitionē
ingrediatur.

Ad hāc qōnē dōm ē ꝙ genus pōt ſumi
aut realr: aut itētionalr:
⁊ ſi realr qdē ſumat̄ ſic erit vnū ſimplr. Cū eni alia foꝛa
realis ſibi non debeat̄ a formis ſpērū eiꝰ: ſm ſpērum
multiplicitateʒ: ſibi forme reales multiplices corrñdēt
⁊ multe realitates q̄s tm̄ in ſe continet indiſtincte: ⁊ id
circo nō dicit̄ vnū ꝑꝑ vnitatē forme: ſm ꝙ ait cōmēta
toꝛ in. xij. meth. ſed ē vnū: ſm multarū formarū vnicā
indeterminationē ꝑꝑ ꝙ dr̄ in. vij. phyſicoꝝ: ꝙ infra ge
nera latēt mlta: h̄ ēt ſpēs generū eēa ⁊ pꝛicipia ponun
tur: q̄ vʒ genus realitatem aliā non habet vt dictum
eſt a realitatibus ſuarum ſpecierum. Et foꝛte ꝙ ſʒ hūc
intellectum commentatoꝛ dixit: ꝙ genera componun
tur ex ſpēbus. Si āt genus itētionalr ſumat̄ cū ſibi de
beat̄ vnus ſimplr cōceptꝰ: de cuius intellectu nō ſunt
cōceptus ſpecieꝝ eius: tūc ſpēs pꝛicipia generis nō erūt

nec dici poterit: ꝙ genus ex ſpēbus cōponat᷑. Nec etiā equoce erit p̄dicatū: ſed vniuoce: ⁊ ſm hūc itellectū credo tho. dixiſſe: ꝙ genus ex ſpeciebus non componitur. Unde apparet ratio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Suſtinent autē idem hoc quodammodo ⁊ nomina ad rationem ⁊c.

¶ Q̄ō nona.

Nono poſſet eē dubium vtrū diffinitū: pri⁹ nobis notū ſit: ꝙ diffiniētia: ſic h ait Ari. Ur̄ eni ꝙ nō: ſupra eni dcm̄ ē ꝙ magis vl̄ia ſūt nob̄ pri⁹ nota: ſūt āt aliq̄ diffiniētia vl̄iora diffinito: igit᷑ ſūt nobis nota p̄us ꝙ ip̄ꝫ diffinitū. ¶ Ad hui⁹ q̄ōnis itelligētiā ꝯſiderādū ē: ꝙ cū cognitio ponat motionē q̄dā v̄tutis cognoſcitiue ab obiecto cognito: ⁊ mouere ſit q̄ōdaꝫ agere: ad agere āt ſe hꝫ vnū quodq̄: ſicut ſe hꝫ ad eē: neceſſariuꝫ ē ꝙ id cui p̄mo ⁊ ꝑ ſe debet᷑ eē: p̄mo ⁊ ꝑ ſe moueat vim cognoſcitiuā: ⁊ ꝑ ꝯn̄s ꝙ ꝑ ſe ⁊ p̄mo cadat i cognitiōe eius. Cui ꝓ eē ꝑ ſe ⁊ p̄mo nō debetur: ſed ſcd̄o: vel ꝑ aliud: h̄ p̄io ⁊ ꝑ ſe: iquātū tale: nō p̄ōt ꝑ ſe ⁊ p̄mo mouere viꝫ cognoſcitiuā: ſed t̄m ſcd̄ario: nūc āt ita ē: ꝙ totū ē cui ꝑ ſe debet᷑ eē: p̄tes āt ſunt ſcd̄ario: q2 nō niſi ꝑ eſſe toti⁹. Neceſſariū ē vtriq̄: ꝙ cognoſcitiue ꝟtuti cuicunq̄ p̄mo occurrat ip̄m totū: idiſtincte ꝑ ſe ⁊ in ſe ip̄o repreſentans p̄tes: ⁊ ꝙ poſt ipſa uis cognoſcitiua ꝓcedat i diſtinctā cognitionē p̄tiū. Et q2 diffinitū totum eſt: ⁊ diffiniētia p̄tes: idcirco op3 ꝙ itellectui p̄mo offerat᷑ ſimpl̄r: ⁊ ſꝫ ſe totū illud ꝙ ē diffiniēdū: ⁊ ꝙ itellectus deinde ꝓcedēs ad diffinitionē ei⁹: diffiniētia ip̄m diſtinguat ⁊ cōſideret diſtincte. Dicit᷑ ergo diffinitū nobis eē notius noticia cōfuſa: q2 prius nobis occurrit indiſtinctū: ⁊ deinde ꝑ diffiniētia cognoſcit᷑ diſtincte: ita ꝙ iſta notiora nobis ip̄a ſunt ſm noticiā diſtinctā. ¶ Ad argumētuꝫ in ꝯ̄riū dd̄m ē: ꝙ magis vl̄e ſi accipiat᷑ ſm ꝙ totū q̄ōdā ē cōfundēs in ſe multas ſp̄ēs: per ip̄m diffiniēdas: ſic debet pri⁹ nobis eē notū: ſed ſi ſumat᷑: vt ē ꝑs minus vl̄is confuſa in eius continentia: ſic econuerſo ipſum min⁹ vniuerſale prius nobis notum inuenitur.

¶ Textus.

¶ Neceſſe āt ē aut vnū eē principiū: aut plura ⁊c.

¶ Lectio ſcd̄a. Q̄ō prima.

Hic primo querēdū ē: vtrū iquirere d̄ p̄ncipijs rerū nāliū ꝑtineat ad p̄hiam nālē. Videt᷑ eni ꝙ nō: nulla eni ſcia iq̄rit p̄ncipia ſui ſb̄i: vt declarat᷑ i poſteriorib⁹ analeticis: ſed ſupponit ea t̄m: principia ꝓ rerū nāliū: ſunt p̄cipia entis mobilis: ꝙ eſt ſub̄m in p̄hia nāli: igitur inq̄ſitio de talib⁹ principijs: vt vr̄: ad p̄hꝫ nālē nō pertinet.

Ad hāc q̄ōnē dd̄m eſt: ꝙ q̄libet ſcia vt accipit᷑ ex p̄io poſteriorū accipit de ſuo ſub̄o q̄d ē: ⁊ ſi ē: nō ꝓbādo. ſ. aliq̄d iſtorū: ſed vtrūq̄ ſumēdo ſimplici acceptiōe: d̄ paſſiōe etiā ſumit: nō ſi ē: ſꝫ q̄d ē: ꝙ d° ꝑ nomē. Q̄d aūt ſubi accipit᷑ accepta diffōne ei⁹ q̄ꝛ vocat᷑ poſitio: ⁊ radix poſita: q2 ſimpliciter abſq̄ ꝓbatiōe ponit᷑ i ſcia pro fundamēto ⁊ radice oīum: q̄ ſunt i ipſa d̄mōſtrāda. Nō p̄ōt āt ſumi diffinitio niſi ſumātur diffiniētia: que ſunt principia ſubiecti diffiniti. Quelibet igitur ſcia: ſꝫ h debet ſua ⁊ ſui ſubiecti p̄cipia accipere. Q̄d ſi h: que ſumit ignota ſint: oportet ea inquirere ⁊ inuenire ſine demōſtratione ⁊ poſt ad alia ꝓcedere. ¶ Uerū ē āt q2 eſt duplex via demonſtrādi: q2 vna ex p̄rioribus: ⁊ alia ex poſteriorib⁹ vt p̄ote ex p̄cipiantis: vel ex effectibus. Et p̄ma q̄dem via: nulla ſcia habet ſua principia p̄robare. Poteſt t̄n bene h facere per ſecundā viam: ſicut cōmētator ait: ſic autem videtur eē in ꝓpoſito: ꝓbatur eniꝫ: que ⁊ quot ſint rerū naturaliū ⁊ trāſmutabiliuꝫ principia: ex cōditionibus motus ⁊ trāſmutationis. Motus aūt nō cā: ſed effectus eſt talium principioꝝ: vnde patet ſolutio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Id quidem igitur ſi vnum ⁊ immobile ſit: quod eſt intendere: non de natura eſt intendere.

¶ Q̄ō ſecūda.

Secūdo poſſet forte aliq̄s querere vtrū nālis diſputare poſſit ꝯ negantē principia ipſius: videtur eni ꝙ ſic: quēadmodū enim ſcia cōmunis ad ſua p̄cipia ſe habet: ſic etiā: vt videtur: ſcia ſpecialis habet ſe ad ſua: p̄ōt autem diſputare: ⁊ diſputat primus p̄hs: ꝯtra ſua principia negātem: igitur pari rōne: vt videtur: artifex ſpecialis ſicut p̄hs nālis: cōtra negātes ſua principia diſputare p̄ōt.

Ad hoc dicēdum eſt: ꝙ nō eſt omnino ſimile de p̄ria p̄hia: ⁊ de p̄hia nāli. Primus ⁊ enim p̄hs verſat᷑ circa ens: ſm ſuā totalitateꝫ. Nihil autem poteſt adeo aliq̄s negare: qui nō cōcedat eſſe. Ex h aūt conceſſo: primus p̄hs viā habere p̄ōt ad diſputādū cōtra quēlibet: qui deſtruit p̄cipia eius: omnia enim h vel fundant᷑ ſuper eſſe: vel ſupra partes eius: q2 ꝓ p̄hs naturalis: non accipit ens i cōmunitate ſua: nō eſt neceſſariū cū qui negat principia ipſius: aliq̄d concedere ꝙ ad naturalem phyloſophum pertineat: ⁊ ex quo ipſe viam habere poſſit ad diſputanduꝫ contra eum. Poteſt aūt ſumere talem diſputationem: ⁊ adſumiti ſubinducendo primum philoſophum. Unde pꝫ ſolutio ad argumētū.

¶ Queſtio tertia.

Tertio quia ſcientia cōis: que habet diſputare cōtra negantes p̄ncipia dicitur eē metaphyſica: ⁊ dyalectica poſſet merito dubitare aliquis: vtruꝫ dyalectica ſibi ſubalternare poſſit ceteras ſcientias: ſicut metaphyſica: videtur enim ꝙ ſic: quia vt habetur in quarto meth. circa idem verſatur primus phyloſophus: ⁊ dyale. ⁊ vterq̄ conſiderat de omnibus igitur ſi p̄ria phyloſophia ſibi ſcias oēs ſubalternat pari ratione videtur ꝙ h debeat facere logyca.

Ad iſtam queſtionē dicendū eſt: ꝙ de talibus ſcientijs p̄ōt ſubalternatio duplex inueniri: vna quidē ſm modum ipſum argumentandi: quo ſcientie ſingule vtuntur: ⁊ alio modo ſm ipſam ſubſtantiaꝫ ſcientie. Et primo quidē mō dici poteſt ꝙ logyca ſibi ſubalternat ſingulas ſcientias. Moduꝫ enim argumentādi ipſa ſola conſiderat ſimpliciter: declarando per cām propter quid conditiones: ⁊ proprietates eius: quibus cetere ſcientie vtuntur: non dicendo de ipſis: niſi tantū quia: ⁊ non propter quid. Applicāt etiam ip̄a ad ſuas proprias materias. Si vero loquamur de ſubalternatiōe: ſecūdo mō ſumpta: q̄ ē ꝓp̄ria ſubalternatio ſciaꝝ n̄ vr̄ dd̄ꝫ: ꝙ logyca: ceteras ſcias ſibi ſubalternet. ¶ Nā q̄uis ens rōnis ꝙ ē ſb̄m ei⁹ ſe ad oia extēdat: nō t̄n ſūt alie ſcie de p̄tib⁹ entis: iquātū cadūt ſub ente rōnis: ſꝫ iquātū cadūt ſub ente ſimpl̄r: alias. n. oēs ſcie d̄ entib⁹ rōnis eē dicerēt᷑. Q2 igr̄ ens ſimpl̄r p̄m⁹ p̄hs ꝯſiderat dr̄ oportere ꝙ ſcie ſpeciales ꝯ̄hūt ſb̄m ei⁹. Nā ⁊ ſi videant᷑ ꝯ̄ſidere ip̄m ens rōnis: h t̄n nō directe faciūt: q2 ens rōnis: ſed q2 enti ſimpl̄r equipat᷑: ꝙ cetere ſciētie habēt ꝯ̄ſidere directe. ¶ Patet itaq̄ ſolutio ad argumentū n

quāuis

quãuis eni logyca circa oia verſeť: non tñ verſať circa ea inquãtũ pertinẽt ad ens ſimpliciter: ꝙ ſubiecta aliarũ ſciaꝝ ꝯbũt directe: ſed ƀʒ ꝙ ſpectat ad ens ipſum rõnis: vnde nõ eſt ſimile de ipſa ⁊ pħia prima. Hoc autẽ ꝑfectius declarare magis pertinet ad librum meth. ꝙ̄ ad iſtũ: ⁊ ideo dimittať ad p̄ſens. ¶ Qõ quarta.

Quarto q̄ ƀ queri cõſueuit vtrum dictio excluſiua addita vni relatiuoꝝ reliquũ excludat: poſſet aliquis de ƀ forte dubitare: ⁊ videť ꝙ nõ: q̄ relatiua poſita cũ ſe ponãt ꝑẽta ſe ꝑimãt: ad excluſionẽ vni⁹ ſeqtur excluſio alteri⁹: ex q̄ ſeqtur: ꝙ ſi dicto excluſiua addita vni relatiuoꝝ reliquũ excluderet. Neceſſario ẽt excluderet illud: cui addiť: ꝙ ẽ in cõueniens. Nõ videť ergo ꝙ vni addita reliquũ excludat.

Ad hãc queſtionẽ dicũt aliqui ꝙ dictio excluſiua addita alicui: nõ excludit illa: que ſunt de ꝑmo intellectu eius: nec que ſunt de eſſentia eius: ſicut addita hoi nõ excludit aial: q̄ ipſemet hõ eſt aial. Habʒ ãt excludere illa que nõ ſunt de intellectu primo: ẽt ſi ſint de itellectu ſcđo: vnũ ãt relatiuoꝝ: nõ ẽ de pᷣio itellectu alteri⁹: ⁊ ſi ſit de ipſi⁹ itellectu ſcđario: ⁊ id circo dictio excluſiua vni relatiuoꝝ addita: hʒ reliquũ excludere.

Sed iſta nõ ſunt ſufficiẽter dicta. Riſibile eni nõ eſt de intellectu hoïs: nec hõ de itellectu primo riſibiľ. ⁊ tñ dictio excluſiua vni ipſoꝝ addita nõ excludit reliquum. Sicut enim: ſi tm̃ homo eſt aial eſt: ⁊ ſenſibile eſt: ſic ẽt ⁊ riſibile eſt. Econuerſo ẽt: ſi tãtum riſibile eſt: homo eſt.

Et id circo dõm eſt melius ꝙ dictio excluſiua addita alicui: excludit ea oia que ſic diuerſa ſunt ab illo: ꝙ nec ad quidditatem eius pertinẽt: nec ad ipſam cõſequũtur: veꝝ eſt aũt ꝙ ꝯña quidditatẽ alicuius poſſunt accipi dupľr: q̄ aut in concreto: aut in abſtracto: ⁊ ſi ſumantur quidem in concreto dictio excluſiua ipſis addita: non excludit ea quoꝝ quidditatẽ ꝯſequũtur. Nã q̄ ipſum met. riſibile eſt hõ: nõ valet: tm̃ riſibile eſt: ergo hõ nõ eſt. Si ãt iſta ſumať in abſtracto: tunc dictio excluſiua: ipſis addita excludere habet illa: que ſequũtur: vnde bñ ſequiť: tm̃ riſibilitas eſt: ergo hõ nõ eſt. Nõ eni riſibilitas eſt hõ: ⁊ ab ipſo ẽt euidẽter abſtrahit. Si vero iſta ꝓcedentia ſumãtur in cõcreto: talia ꝯñtia dictio excluſina illis adiũcta nõ excludit: nec abſtractiue: nec ꝯcretiue ſumpta Unde nõ ſeqtur tm̃ hõ eſt: ergo riſibilitas nõ eſt. Naʒ quãuis hõ in ſua ſignificatiõe riſibilitatẽ non icludat ipſam tñ nõ excludit: ⁊ hʒ de neceſſitate ꝯſequẽtẽ ꝙ nõ ꝯtingit de accidẽtibus cõib⁹. ¶ Si vero iſta ꝓcedẽtia ſumantur in abſtracto. Nec ꝯñtia per dictionẽ excluſiuã: tũc bene excluduntur: vnde bene ſequitur tm̃ humanitas eſt: ergo riſibilitas nõ eſt. Nũc aũt vnũ relatiuorũ nõ eſt: nec de eſſentia alterius: nec originať ẽt ab ipſo quin magis: ſic diuerſa ſunt: ꝙ etiam habent adinuicẽ oppoſitionẽ: ⁊ idcirco dictio excluſiua alteri ipſorũ addita bene poteſt excludere ⁊ excludit reliquuʒ: vnde optime valet tm̃ pater eſt: ergo filius non eſt.

Ad argumetum factuʒ in contrarium dicendum eſt: ꝙ dictio excluſiua vni relatiuorũ addita: directe: ⁊ per ſe relatiuũ oppoſitũ excludit: ꝙ aũt tollať illud cui additur: ƀ ipſa per ſe non facit: ſed ƀ per accidens contingit: quia ſolum ratione ſui correlatiui ꝙ aufertur. Unde ex vi excluſionis non valet: tãtum principium eſt: ergo principium non eſt: quãuis ſublato principiato rediri poſſit poſtea ad negatiuam eius.

¶ Textus.

¶ Nobis autẽ ſubijciantur que ſunt natura aut omnia aut quedam moueri ⁊c̃.

¶ Qõ quinta.

Quinto aũt dubitaret forte aliquis vtruʒ naturalis ꝓbet motũ eẽ: vř eni ꝙ ſic: q̄ in. viij. phy. ꝓbať ꝙ impoſſibile eſt oia entia eſſe immobilia: ⁊ ꝙ neceſſariũ eſt aliq̄ moueri: ƀ aũt eſt probare motum eſſe: ergo ⁊c̃.

Ad iſtã q̃õnem dicunt aliq ꝙ cũ corpus mobile ſit illud ꝙ natũ eſt moueri: ſi poſſet phs nãlis ꝓbare: ⁊ ꝓbaret ẽt corpus eſſe mobile: ſtatim ipſe ꝓbare ẽt eẽ motũ aptitudie vel actu: ⁊ q̄ nos ſupra demõſtrauimus ꝙ corp⁹ mobile eẽ nãlis ꝓbat: ꝯſequiť ẽt ꝙ ꝓbet eẽ motuʒ: ꝙ ẽ cõtra id ꝙ phs ait in lectiõe iſta (Nobis ãt ſubijciãtur que nã ſunt oia: aut quedã moueri) ¶ Sʒ de facili apparet ꝙ iſta nihil valet. Si eni non ſupponẽdo eẽ mobile ⁊ ꝓbaret eẽ corpus mobile bñ ſequereť ipm ꝓbare motũ eẽ. Nũc ãt ſic ẽ: ꝙ ente mobili ſuppoſito: ⁊ ſuppoſito ẽt ex ꝯſequẽti motu in. vj phy. ꝓbat ꝙ mobile ẽ corpus: ⁊ ꝑ hũc modũ ꝓbat corpus mobile eẽ: ſʒ ꝯclarationẽ ſupra aſſignatã. Veꝝ ẽ aũt ꝙ i. 8. phy. ꝓbat q̃dã entia eẽ que mouẽtur: ſumẽdo ꝑſonã ꝑmi phi. Lcõ. vj.

Sexto poſſet aliquis dubitare: dato ꝙ nãlis motũ eſſe nõ demonſtret. Utrũ ƀ poſſit demõſtrare. Videť ꝙ nõ. Quicunq̄ eni ſupponit diffinitũ: nec ipſʒ demõſtrare põt: ſupponit ẽt diffiniẽs nec valet ipſum ꝓbare demonſtrando. Nãlis aũt phs ſupponit nãm eẽ: nec põt iſtud demõſtrare: igiť neceſſariũ ẽ ꝙ motũ q põiť i nãe diffõne nõ poſſit demr̃are eẽ.

Ad hãc q̃õnem dicũt aliq ꝙ nãlis nõ põt demõſtrare motũ: cui⁹ rõ ſm eos eſt: q̄ ꝑma paſſio ſbi de ipſo non pt demõſtrari. Motus ãt ẽ pᷣia paſſio corpis mobilis ⁊ id circo nõ pt a phõ nãli dmõſtrari de ipſo. Probatio ãt maioris ſʒ eos ẽ: ꝙ cũ dmõſtratio ꝓcedat ex imediatis: id ꝙ imediatũ pricipiũ non hʒ nũq̄ dmr̃abiť: pᷣia paſſio aliud pricipiũ nõ hʒ niſi ſbi qdditatẽ: ƀ vero nõ reſpič imediate ipaʒ: ſʒ mediãte eẽ i actu ꝙ ñ cadit i dmr̃atiõe: vñ mãifeſtũ ẽ: ꝙ ipa aliqd ñ hʒ: ꝑ ꝙ dmr̃ari poſſit.

Sed iſta nõ ſũt alicui⁹ momẽti. Dicit eniʒ phs i pᷣio poſterioꝝ: ꝙ ſcia ð ſbo accipit qd ẽ: ⁊ ſi ẽ: de paſſiõe vero nõ accipit ſi ẽ: ſʒ ƀ ipſa demõſtrat. Cũ ergo prima paſſio non ſit ſubiectum nõ debet verificari de ipſa id ꝙ de ſubiecto diciť: ſed illud ꝙ dicitur de paſſione: ſm igiť Ariſt. ſniam manifeſtũ eſt ꝙ ſcientia poteſt: ſi eſt de paſſione demonſtrare tam prima ꝙ̄ ſcđa. ¶ Et ꝓterea prima paſſio aut ipſa met. eſt cauſa propter quid ſue inherẽtie: aut nõ. Primũ ãt ſtare nõ poteſt. Accidẽtis eni ineſſe eſt ipſum eius eſſe. Nõ eſt aũt accñs cauſa ꝓpter qd ſui eſſe: q̄ cauſa talis eſt cã originarius rei. Nihil. ãt originať a ſeipſo. Igiť nulla paſſio pt eẽ cã iherẽtie ſue i ſbo. Eſt igř aliqd aliđ ab ea. ƀ aũt nõ põt eſſe accñs: q̄ tũc ſitr de accidẽte illo quereref: ⁊ ſic eẽt ꝓcedere in iſinitũ. Eſt igiť talis cauſa ipa qdditaſ ſbi. Quod ẽt pʒ ex coꝝ: q̄ ſubſtãtia mã cũ forma ẽ cã oiuʒ accñtiũ: vt dr̄ i fine hui⁹ ꝑmi. ¶ Accñia ãt ꝓpria ñ attribuũť ſbo gr̃a mãe: q̄ talia ſũt accñia ꝑ accñs q̄ attribuũť ſibi aut gr̃a forẽ aut gr̃a ꝯiũctõis eꝛ⁹ cũ mã: i q̄ ꝯiũctiõe ipa rei eẽntia ꝯſiſtit: hʒ igř pᷣia paſſio cãʒ ꝑꝑ qđ q̄ mediũ ẽ dmõſtrationis: ⁊ ꝑ ꝯñs dmr̃ari pt. Sʒ ſi dicať ſicut iſti dicũt ꝙ itra talẽ cãʒ ⁊ ꝑmã paſſionẽ cadit eẽ actu mediũ: appet ꝙ ƀ ſtare ñ pt. Quãdo

cūꝗ̄ enim aliq̄ res aliqͦd attributū reſpicit mediāte aliq̄ neceſſariū eſt ꝙ ipſum reſpiciat ēt illo mediāte cui illō intra mediū debet̄ primo. Queadmodū qꝛ aial reſpicit aptitudinē ad rōcināduꝫ mediante rōnalitate. que primo cōuenit hoī, reſpicit ēt dictam aptitudinē mediante hoīe. Si ergo quidditas ſpēi reſpicit paſſionē pmā mediāte actu cāe. ꝙ primo debet̄ īdiuiduo de neceſſitate ipſam reſpiciet indiuiduo ſuo mediāte. ⁊ ſic pma paſſio eſſet accñs per accñs: ꝙ eſt īpoſſibile oīa eni entia que a ſpē reſpiciunt̄ mediāte īdiuiduo ſunt accidētia ꝑ accidēs. Uñ māifeſtū ē ꝙ q̄ddītas ſpēi ſua ꝓpria accidētia reſpicit immediate. Nā ⁊ alr̄ nulla demonſtratio cōpletā per ſe faceret ſciam: qꝛ per ſe q̄ōneꝫ ꝓpt̄ qd nō valeret terminare. Et ꝓpterea Tho. dicēs ꝙ naturalis debet ſupponere ⁊ nō probare motū eſſe: nō adduxit aliā rōnē: niſi ꝙ nālis ſupponit nām. ⁊ in diffinitione nature debet poni motus.

Sed contra hanc poſitionē thome poſſet ēt eſſe cauillatio. Omne eni ꝙ cām habet ꝓpter qd. que nata eſt eē mediū in demōſtratione demōſtrari pōt. taleꝫ aūt cāꝫ habet motus: cū ſit paſſio: igit̄ motū eſſe in phylſophia naturali cuius eſt ꝯſiderare cāꝫ iſtā demōſtrari poteſt. ¶ Et idcirco ꝯſiderādū eſt ꝙ cū eis paſſio ſm nām ſuā demōſtrari poſſit: poteſt ēt ⁊ motus inquātū eſt de nā ſua demōſtrari. Sūt aūt quedā paſſiones: nobis minus note: ꝙ̄ ſit nā ſui ꝓpriȷ ſbi: ⁊ tales nō ſolū ſm nām ſuā: ſꝫ ēt ſm nos per diffinitionē ſui ſubiecti demonſtrari poſſunt. quedā vͦo alie ſunt nobis magis note ꝙ̄ nāe ſuoꝝ ſboꝝ. Et tales quāuis de ſua nā per diffinitionē ſui ſbi demōſtrari poſſint: nō tñ quātū eſt ex parte nr̄a per ipſaꝫ demōſtrari poſſunt. De nūero aūt taliū eſt ipſe motus: vñ ⁊ accipit̄ in diffinitione nāe: que eſt principiuꝫ ipſius: habet ergo ex ſua nā vñ demonſtrari poſſit. ſed hoc nō habet ex parte nr̄a. ⁊ idcirco in ſcia nāli ipſum ſupponere debemus: ⁊ h̄ eſt ītellect⁹ thome.

¶ Textus.

¶ Primum autem maxime eſt omnium propriū ⁊c̄.

Lcō. iij. Q̄ō pma.

QUia h̄ Ariſt. dicit ꝙ īpoſſibile ē accidētia ſeparari a ſubſtātia: poſſet hic merito dubitare aliq̄s: vtrū nullo modo fieri poſſit de aliq̄ accidente ſine ſubiecto ⁊ videtur ꝙ non: qꝛ id ꝙ eſt de rōne alicuius non pōt ab ipſo tolli ſine corruptione eius. Eſſe aūt in ſbo ē de rōne accñtis: igit̄ īpoſſibile eſt ipſum fieri ſine ſubiecto: niſi ab eo totaliter tollat̄ nā accidētis.

Ad hanc q̄ōnem dōm eſt ꝙ virtute nullius cauſe ſcd̄e pōt accñs ineſſe ſine ſubiecto ⁊ ꝯſeruari; bene āt h̄ pōt fieri virtute cauſe prime cuius declaratio eſt: qꝛ ꝙ de ſua nā depēdet ad ſubiectū: ⁊ originat̄ ēt ab ipſo: neceſſario h̄ꝫ nālē ordinē: habet in ſbo eē: accidētia ex ſua nā dependēt ad ſbm vt infra deo volēte ꝺclarabit̄: ⁊ originat̄ ēt ab ipſo: qꝛ ſubiecta mā cū forma cā eſt oīum accidentiū: igit̄ neceſſario oē accñs h̄ꝫ nālē ordinē habet in ſubiecto eē: ⁊ per ꝯñs ſine ſbo fieri nō pt̄: niſi ab eo tm̄ q talē ordinē īmutare pōt: nihil aūt intra hūc ordinē īcluſum pōt īmutare ipꝫ ⁊ qꝛ oīs cā ⁊ nā pter deū eſt in tali ordīe ꝯcluſa: patet ꝙ nulla ſcd̄a cā accñs pōt ſine ſbo ī eē ꝯſeruare. Quia vero deus bñdict⁹ ſupra totū talē ordinē eleuat⁹ ē: nec ipſe huic ordini ſed ordo ſibi ſubiacet: pōt nō obſtante neceſſitate talis ordinis: cui nō eſt ſubiecta ⁊ alligata ſua ꝟtus: accñs in eſſe abſq̄ ſbo ꝯſeruare: ſed vtrū h̄ poſſit de oī accidēte: qꝛ quidā dicūt ꝙ h̄ nō poteſt niſi de ſola q̄ntitate: infra ſi tñ placitum fuerit ſibi oſtendetur.

Ad argumentum in cōtrarium Rñdet Tho. in. iiij. ſniaꝝ dicēs ꝙ eē in ſbo nō ē de rōne accñtis: ſꝫ eē receptibile ī ſbo: ſꝫ h̄ dicat ꝙ eē ī ſbo de rōne accñtis eſt: ⁊ idcirco ne ꝯdictio videat̄ eſſe in dictis tanti viri Dicēdum eſt ꝙ eſſe in ſubiecto actu nō eſt de rōne accidentis: ⁊ ſic intelligit in q̄rto ſentētiaꝝ. Eſſe vͦo in ſubiecto ſm aptitudinē ē de rōne ei⁹: ⁊ ſic intelligit in libro iſto. Et accidēs quidē a ſubiecto ſeꝑatum ſemꝑ retinet nāꝫ illā: per quā eſt aptū natū eē in ſbo.

¶ Textus.

¶ Nec. n. oīa differūt multū: ⁊ ſūt īpoſſibilia dicet̄ ⁊c̄.

¶ Q̄ō ſcd̄a.

SEcundo quis poſſet dubitare qꝛ videt̄ qͦd Ari. ſupponat ꝙ ꝓbare debet. Nam antiqui poſuerunt quantitates dimenſiuas eē ſubſtantias: ſicut in ſeptimo meth. apparet: ⁊ etiam in. v. ipſe autem in ratione ſua ſupponit: ꝙ quantitas non ſit idem cum ſubſtantia. ¶ Sed dicendum eſt: ꝙ ſbſtātiā: ⁊ q̄ntitatē differre nālis h̄ꝫ differre ex trāſmutationib⁹ que in eis ſunt: que īueniunt̄ eē differētes. Et quoꝝ trāſmutationes differētes ſūt neceſſariū ē ēt ipſa differre. Nā trāſmutatio ī quātitate eſt augmētum ⁊ decremētuꝫ: trāſmutatio vͦo in ſubſtātia eſt generatio ⁊ corruptio. Poteſt aūt aliqd augeri vel decreſcere abſq̄ eo ꝙ generet̄ ⁊ corrūpat̄. Unde ex hac diuerſitate trāſmutationū manifeſtū ē: ꝙ q̄ntitas differt a ſubſtātia. Hoc autem manifeſti⁹ apparet ex hȷs que dicūtur in libro de generatione: vbi agit̄ de iſtis ſpālibus trāſmutationibus: vñ ⁊ forte ꝑꝑ hoc Ari. in hoc libro ī quo agit de motu in cōi: iſtā declarationē p̄termiſit: ⁊ ſupponit illa differre tanq̄ꝫ declarādū ex hȷs que in ſequētib⁹ libris dicere volebat.

¶ Textus.

¶ Amplius quoniam ⁊ ipm̄ vnum multiplr̄ dr̄ ⁊c̄.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio dubitare poſſet aliquis de ſecunda ratione Ariſto. dato. n. ꝙ oīa eēnt vnū ꝯtinuitate: ⁊ cōtinuū illō diuidi nō poſſet: ſic dicim⁹ de corꝑe celeſti: nō vr̄ ꝑꝑ hoc ꝯcludi poſſe vlla m̄ltitudo ¶ Ad ꝙ dicēdū eſt ꝙ in oī ꝯtinuo eſt dare partē extra ꝑtem: ita ſe habētes ꝙ vna eaꝝ nō eſt alia: ⁊ ex hoc neceſſariū eſt ꝙ ſtatiꝫ poſito cōtinuo q̄dā ponat̄ multitudo. ¶ Itē qꝛ oē ꝯtinuū eēntia ꝯtinuitatis ē in īfinitū diuiſibile: ſi īdiuiſibilitatē h̄ꝫ: oꝫ ꝙ hoc hēat ex nā alia adiūcta: ſicut de celeſti corpore apparet; ⁊ ſic ponunt̄ ſtatim plures nāe: qꝛ nā cōtinui ex qua diuiſibilitatē h̄ꝫ: ⁊ nā adiuncta ex q̄ ſortitur indiuiſibilitatē.

¶ Textus.

¶ Utrum vnum aut plura: pars ⁊ totū ⁊c̄.

¶ Q̄ō quarta.

QUarto poſſet eſſe dubium de toto etherogeneo: vtrū aliqua ſua parte differat eēntialiter: videt̄ enim primo ꝙ non. Que enim differunt eſſentialiter differunt in principio cōſtitutiuo quod eſt eſſentialis forma rei. Pars autem a ſuo toto in tali p̄ncipio nō differt: qꝛ ſm Tho. eadem eſt forma ſubſtātialis in toto ⁊ in parte: igit̄ pars a toto eēntialiter nō differt. ¶ Incōtrariū āt ē: qꝛ cū rō ſit ſermo expſſiuus q̄ddītatis: eēntie q̄ ſunt idē eēntialr̄: oꝫ ꝙ ſint idē ſm rōnē: ſed pars ⁊ totū nō ſunt idē ſm rationē: qꝛ tūc etiā oēs ptes que ſūt in toto etherogeneo eēnt eiuſdē rōnis: qͦd eſt īpoſſibile: ⁊ cōtra rationē tot⁹ etherogenei:

igitur impoſſibile eſt partem talis totius non differre eſſentialiter a ſuo toto.

Ad hãc queſtionẽ dicẽdũ ẽ: ꝙ ea ꝓprie ptinẽt ad eẽntiã ⁊ qdditatem alicuius: q̃ igrediunt̃ ipſaꝫ: virtus aũt ⁊ opatio rei eẽntiã eius nõ ingrediunt̃: ſꝫ ſic eam cõſequũtur ꝙ ipſa itegra ⁊ cõpleta: quãtũ ad oia q̃ ſũt de rõne ſua: preintelligit̃ vtriq̧. Cuꝫ ergo forma ſit de intellectu ⁊ ratione qdditatis rei: tanq̃ eius pma: ⁊ itrinſeca perfectio: oꝫ ꝙ actus ⁊ ꝯplemẽtũ eius ſit q̃tũ ad ſuã ſbãꝫ ſimpl̃r: ⁊ nõ ꝑ determiationẽ ad virtutẽ aliquã: q: tũc virtus foret itriſeca eẽntie: qd̃ eẽ nõ põt: ⁊ q: ipa ſic ſimpl̃r ſupra pncipiũ eſt oium virtutũ ⁊ opationum ipam conſequẽtiũ: que oẽs in toto tm̃ ſunt. Cõcluditur ꝙ ipſa ſic cõſiderata ſit pma ⁊ ꝓpria ꝑfectio totiꝰ ⁊ partiũ: nõ ſm qd̃ diſtincte: ſed ſm ꝙ vnite ſũt in toto ita ꝙ ſm hunc modũ nõ cadit ibi rõnum vlla multitudo: veꝝ q: virtutes organice nõ ſũt nate eam cõſeq: niſi ſub certa organoꝝ diſpõne: inquãtũ vltra eẽntiã ſupradicto mõ ſumptã ſuꝑaddunt̃ varie organoꝝ diſpões originare hꝫ virtutes diuerſas ad cõplemẽtũ diuerſaꝝ partiũ. Et ſm hoc inueniunt̃ ptes abinuicẽ ⁊ a toto in forma ẽt diuerſificari. Nã ad totũ forma ſic ſe hꝫ: ꝙ in ipſo nata ẽ originare ſuo mõ oẽs virtutes ipſaꝫ ꝯtes. Ad vnã ꝟo ptẽ ſic ſe hꝫ ꝙ in ipſa nõ põt originare quãlibet: ſꝫ illã tm̃ que illius ptis cõgruit diſpõni: ⁊ ſꝫ hoc ps a toto. ⁊ ab aliis ptibꝰ ſꝫ rõnẽ differt.

¶ Textus.

¶ Aꝰ ꝟo ſi rõ e vnũ ſt q̃ ſt oia: ſic ẽ tunica ⁊ idumẽtũ ⁊c.

¶ Nõ qnta.

Quinto poſſet aliqs dubitare: qũo ſequat̃ ex argumẽto Ar. ꝙ ſit eadẽ rõ entis ⁊ nõ entis. Si. n. oiuꝫ entium ſit eadẽ rõ: q: ꝯtraria ſt entia habebũt eandẽ rõnem: ⁊ ſil̃r etiã bonum ⁊ malũ ſi cõtraria ſũt eſſent eiuſdẽ rõnis: ⁊ nõ bonuꝫ ſm ꝙ ſtat ꝓ altero contrario erit cũ bono idẽ rõne. Et q: nõ bonũ vt ſtat ꝓ altero cõtrario eſt ens: nõ videt̃ ex hoc ꝯcludi poſſe quod eadẽ ſit rõ entis ⁊ nõ entis. ¶ Ad hoc ãt dici põt pmo vt ſaluemꝰ deductionẽ tho. qd̃ ⁊ ſi nõ bonũ ſit ens: nõ tñ ẽ illud ens: qd̃ tollitur ꝑ negationẽ iſtã ei additã: ⁊ quãtũ ad hoc hꝫ rõnẽ nõ entis. Unde põt ſic deduci: id qd̃ eſt nõ bonũ eſt idẽ bono: ſed nõ bonũ ponit nõ eẽ boni: igitur ꝙ nõ eſt idẽ ẽ cũ eo ꝙ eſt: vtputa ꝙ nõ eſt bonũ: cũ eo qd̃ ẽ bonũ. ¶ Uel dicẽdũ ꝙ cũ ea quoꝝ ẽ vna ratio ſint vnum: ſi eadẽ ratio eſt albi cũ rõne nigri: ponẽt iſta aliqd vnum qd̃ dicet̃ albuꝫ nigrum. Cuius ratio erit ipſa rõ albi: ipſa rõ nigri. Nũc ãt nihil eſt albũ nigrũ: q: cũ illud ſit nihil cui de ſe nulla eẽntia debet̃: ⁊ albũ nigrũ ſit tale: oꝑꝫ ipm eſſe nihil: ſicut hyrcoceruꝰ ẽt eſt nihil: ex quo cõcluditur: ſtãte pfata poſitione: ꝙ vna ⁊ eadẽ erit ratio entis ⁊ nihili.

¶ Textus:

¶ Conturbati ſunt autem ⁊ poſteriores quemadmodum ⁊ antiqui ⁊c.).

¶ Lectio q̃rta. ¶ Nõ pma.

Poſſet aliqs dubitare: qũo viri exercitati in philoſophia potuerũt moueri ad ponẽduꝫ tã irrõnabilẽ poſitionem. ¶ Ad huius ergo euidentiã conſiderãdum eſt: ꝙ tales philoſophi non perceperunt aliud principium niſi materiam: hanc autez ipſi cogebantur ponere nõ differre a nã quantitatis dimẽſiue. Cuiꝰ declaratio ẽ: q: idẽ eſt rõ ⁊ pncipiũ eẽndi vnicuiq;: ⁊ rõ atq; pncipiũ diſtinguẽdi: rõ autẽ eſſendi ipſi potẽtie ẽ actꝰ ꝓprius ipſius: igit̃ oꝫ qd̃ ẽt ex actu rõ diſtinctionis potẽtiaꝝ aſſumat̃: ⁊ q: ſublata diſtinctionis rõne: neceſſariũ eſt ipſam diſtinctionẽ ẽt auferri: ex quo diſtinctio potẽtiaꝝ ſumit̃ ex diſtinctione actuũ: neceſſarium eſt qd̃ diuerſitate actuũ ſublata potẽtiaꝝ diſtinctio tollatur: ſicut ẽt de mã apparet: que ſb diuerſis formis diſtincta inuenit̃: ſi tamẽ precidãtur ab ea ꝑ intellectuꝫ oẽs forme: remanebit ſtatim oĩno indiſtincta. Antiq autẽ philoſophi abſtulerũt diuerſitatẽ actuum ſubſtãtialiũ ⁊ accidẽtaliũ: q: nullũ actũ ſupra eẽntiam mãe ſubſtãtialẽ poſuere. Hic ãt fuerũt coacti ponere: ex eo ꝙ ponebãt ipam mãm actu exiſtẽtẽ. Nullũ eni actu exiſtẽs ſubiectũ eẽ põt actuũ ſubſtãtialiũ: ⁊ ſi poſſit eſſe ſbm actuũ accidẽtaliũ. Actꝰ ẽt accidẽtales ꝓpos nõ ponebãt: niſi illos qbꝰ q̃titas dimẽſiua termiat̃. Uñ ⁊ dicebãt penes rarefactionẽ diuerſaꝫ ⁊ condẽſationem: ex vno pncipio entia diuerſa ꝓuenire. Raritas aũt ⁊ dẽſitas ſũt qdã q̃titatis terminatiões. Sic ergo actũ ſbalem: nõ diſtinguebant ab eo: quo q̃titas dimẽſiua terminatur: ⁊ ꝑ ꝯñs neceſſariũ erat eos nõ diſtinguere naturã pme mãe: a nã q̃titatis dimẽſiue: q̃ eſt qdã forma: ⁊ quidam actus. Ex h autem apparet qũo cogebãtur ponere entia nõ diuerſificari in eſſe. Natura enim quãtitatis dimẽſiue ꝑ ſuas terminationes nõ diuerſificat̃ eẽntialit̃: q: ipſa ex ſe eſt eſſe actus: cui h oia accidũt: ⁊ ipſam per ꝯñs diuerſificãt tm̃ accñtaliter: ⁊ idcirco dicebant antiqui phi omnia eſſe vnum.

Sed vlterius conſiderãdũ eſt ꝙ dictaꝫ nãm dimẽſiue quantitatis dupliciter cõſiderare poſſumꝰ: q: vno modo ſimpliciter: ⁊ ſm ſe: ⁊ ſic eſt receptiua ois terminationis: ⁊ ꝑ ꝯñs nullã de ſe habet: ſicut enim ꝙ eſt receptiuũ oium colorũ ex ſe nullũ colorẽ habet: ⁊ ꝙ eſt receptiuũ oiuꝫ ſonoꝝ ex ſe nullũ habꝫ ſonũ: ⁊ natura prima que eſt receptiua omniũ formaꝝ ſbaliũ: ex ſe nõ habet aliquaꝫ formaꝫ: ſic ẽt nã q̃titatis dimẽſiue: quia eſt receptiua omniũ terminationũ oꝑꝫ ꝙ ex ſe nullam hẽat terminationẽ ſibi ꝓpriã: q: impediret receptionez aliarum. ¶ Dimẽſio aũt ſine terminatione infinita eſt: vnde manifeſtũ eſt: ꝙ h ens: ꝙ dicitur dimẽſiua quantitas: in ſe ſimpliciter cõſideratũ qd infinitũ eſt. ¶ Oꝑꝫ etiam ꝙ ſit vnũ infinitũ tm̃: ſi enim multa eſſent: cũ plures corporee dimẽſiões nõ poſſint ſimul eſſe: oporteret neceſſario vnã eſſe extra aliã: ⁊ per ꝯñs vna foret ad aliam terminata. Quia igitur de ſe interminata eſt: vt oſtendimꝰ oꝑꝫ ꝙ ſit vna tm̃. Ulteriꝰ etiã cõſiderabãt ipſam ſic ſꝫ ſe acceptam non debere dici factam: q: omnis factio in aliquid terminatũ tẽdit: oſtẽſum eſt aũt ꝙ talis natura de ſe interminata eſt. ¶ Oporteret etiam vlteriꝰ ꝙ immobilitatẽ habeat. Motus enim localis: aut rectꝰ ẽ aut circularis. Motu aũt recto nõ mouet̃ aliquid: niſi terminatũ ſit ad aliquẽ locũ ſibi cõtiguũ: ad quẽ moueri poſſit: motu ẽt circulari nihil moueri poteſt: niſi determinatum ⁊ finitum.

Ulterius etiam nihil mouetur motu alterationis ad aliquam qualitatẽ niſi maneat ſub qualitate oppoſita: queadmodum nihil mouetur ad albedinem niſi ſiet ſub nigredine: vel ſub aliquo medio colore. Et ois talis qualitas ponit in quantitate terminationem: ſic autem ẽ de motu decrementi ⁊ augmenti.

Secũdum igitur hanc viã pcedẽdo excuſare poſſumus meliſſum dicẽ. ſ. ꝙ ipſe reſpiciens ad interminatam quantitatem poſuit ens ꝙ continet entitatẽ oẽm eſſe vnũ: nõ factũ: infinitũ: imobile. Si ãt reſpiciamꝰ dimenſionẽ ipſam: ſm ꝙ ſtat ſub certis terminationi-

bus: ſic eſt neceſſario finita. Et ſm h dicere poſſumus ꝙ eā ꝑmenides reſpexit: qui poſuit ens finituȝ: ⁊ quia ſenſus eā nō ꝑcipit niſi ſub certa terminatione: quomodo multiplicari ⁊ partiri īuenitur: idcirco plura poſuit ſm ſenſum ⁊ motuȝ etiā eodē modo. Quia ꝟo realis intellectus nō diuerſificat niſi ꝑꝑ eſſe diuerſificationē eſſentia aūt oīum videbat eſſe vna: dixit ipſam ſm reȝ ⁊ ſm intellectū nō trāſmutari: neqȝ eſſe multa: ſed eē tātū vnum. Iſte igitur eſt vnus modus excuſandi iſtos veȝ eſt aūt ꝙ ſimplicius in cōmen. ce. ⁊ mū. allegans ꝟba iſtoȝ dicit eos intellexiſſe de pria cā: que de⁹ eſt: reſpectu vel operatione cui⁹ alia non entia dñr: qꝛ ex ſe ꝙ ſint habere non videntur.

¶ Textus.

¶ Quō gdē igit̄ meliſſus ꝑalogizat manifeſtum eſt.

¶ Qō ſcḋa

SEcundo poſſet quis dubitare: vtrum valeat prima ratio meliſſi: qua dicitur ꝙ eſt factuȝ: habet ꝑcipiū: ergo ꝙ nō eſt factū: nō habet ꝑcipiū: videtur enim ꝙ ſic: qꝛ quāuis a deſtructione antecedētis in terminis non conuertibilibus nō teneat: valet tñ bene i hijs: que cōuertuntur: ſicut h ſi riſibile eſt homo eſt: ſed riſibile nō eſt ergo hō nō eſt. Eſſe autem factum ⁊ principium hr̄e cōuertuntur ſibi inuicem vt videtur.

Ad hoc dicendum eſt: ꝙ factuȝ pt̄ accipi dupliciter: vno quidē mō pro omni eo ꝙ eſt ab alio ꝓductū: ⁊ ſic factū eē ⁊ habere principiū adinuicem cōuertunt̄. Alio modo pōt accipi factū pro eo tm̄ ꝙ eſt: ex mā preiacente productū: ⁊ ſic iſti accipiebant: h aūt modo habere principium in plus ſe habet ꝙ eſſe factum.

¶ Textus.

¶ Poſtea propter quid immobile ſi vnum eſt ⁊c.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſet eſſe dubiū de tertia improbatione. Cū enim oē ꝙ mouetur ab alio moueat̄ neceſſariū eſt ꝙ motus ponat entiū multitudinē: quia igr̄ meliſſus multitudineȝ entiū nō ponebat: poterat optime concludere: ꝙ ens moueri non poſſet: nec in proprio loco: nec etiā in alieno.

Ad hoc autem dō ē: ꝙ ſi ſic melliſſus ꝓceſſiſſet ꝯ ipſum rō Ariſt. nō cōcluderet: qꝛ ꝟo nō ex entiū vnitate: ſed ex carentia extrinſeci loci ꝓceſſit ad ꝓbādū entis immobilitatē: valet optime cōtra ipſum rō Ariſt. Ad h eniȝ ꝙ aliqs moueat̄ ñ exigit̄ ꝙ hēat extriſecū locū: qꝛ alterari poteſt abſqȝ eo ꝙ de loco ad locū trāſeat. Erat aūt ſm ꝙ dicit Ariſt. ꝓceſſus melliſſi tal̄: qḋ eſt factū hȝ pricipiū: ergo ꝙ nō eſt factū: nō hȝ principiū. Ens nō eſt factū: ergo nō hȝ principiū: ꝙ nō hȝ principiū: nō habet finē: ⁊ oē ꝙ tale eſt infinitum eſt: ergo ens eſt infinitū. Infinitū extra ſe locū nō habet: ⁊ oē tale eſt immobile igitur ens eſt immobile. Extra infinitū etiā nihil eſt: ⁊ cum ipſo aliquid aliud in eodeȝ loco eſſe non poteſt: eſt igitur ens vnum infinitum immobile.

¶ Textus.

¶ Et ad ꝑmenidem autem idem mod⁹ rationū eſt ⁊c.

¶ Lectio quarta. Qō prima.

HIc primo poſſet aliqs dubitare de oſtēſione Ariſt. qua oñdit rōnē ꝑmenidis peccare i forā: ex eo ꝙ nō tenet in oī materia: ait enim ꝙ ſi ſola alba recipiātur: ſignificāte vnuȝ albo in ratione. ſ. albi ad h; multe ſunt: que ſunt: ⁊ nō vnū: nec cōtinuatione nec ratione. In hac enim materia idcirco illa forma argumētandi nō tenetur: qꝛ ſm Ari. poſitionē albū habet ponere plura: ſed ſi poneret tm̄ vnū tunc forma valeret: ⁊ valet in oī conſili materia: ſic āt i mā de ente ſe hȝ ſȝ ꝑmenidē: vñ aſſumit ꝙ ens vnū ē Tal̄ etenī dr̄ fuiſſe proceſſus ei⁹. quicquid eſt ꝑter ens eſt nō ens. Nō ens eſt nihil: ergo quicqd eſt ꝑter ens: ē nihil ens: aūt eſt vnuȝ: ergo quicquid accipitur preter vnum eſt nihil: ergo eſt tantū vnū: ⁊ per ꝯñs non ſunt duo: quorū vnum ſit motor: ⁊ aliud ſit mobile: ſine quibus motus eē nō pōt. Eſt igitur vnū ens ⁊ immobile.

Ad hoc dicēdum eſt ꝙ materia aſſumpta de albo conſil̄is eſt materie aſſumpte a ꝑmenide. Eſt autē ſimilitudo in h ſȝ quoſdam: qꝛ ſicut albū ſignificat diſpoſitionē ſuperadditā enti: ſic etiā ⁊ vnū: qꝛ eſt principium numeri diſpoſitionē accñtalē ſuperadditā enti importat: ſed h ad propoſitū nihil valet. Nā in argumentatiōe facta nō ſumit̄ albū loco vni⁹: ſed ſumitur loco entis: ⁊ idcirco opȝ ꝙ h materie ſimilitudo ſumatur non ex cōuenientia albi cuȝ vno: ſed ex ꝯueniētia eius cū ente. ¶ Dōm eſt igitur ꝙ Ariſt. ꝓmiſſo exēplo de albo ipſum cōuenienter applicat ad ꝓpoſitū oſtendendo ſcȝ ꝙ ſicut albū multa ſignificat: qꝛ accñs ⁊ ſubm: ſic et ⁊ ens multa ſignificat: qꝛ accñs ⁊ ſubam cuius cōtrarium ponebat ꝑmenides: h aūt ipſe declarat oſtendendo primo ꝙ ſi ens ſignificat tm̄ vnū: illud vnuȝ accñs eſſe nō pōt: qꝛ cū oē accñs de ſbo dicatur: eſſent tūc neceſſario multa. Si ergo multa eē nō debēt; opȝ ꝙ illud vnū ſiet pro ſba: ꝙ ēt ꝑmenides ꝯcedebat. Ex h aūt vltra ꝓcedit: ꝙ cū accidētia q̄ ad ſenſum appent ñ ſint ſbē: oȝ ꝙ ſȝ veritatē entia nō ſint: ⁊ ſi ſint ſm ſenſum: ꝙ totū ponebat parmenides ſicut in cōmēto dñi alberti apparet. Et qꝛ accñā q̄ ad ſenſum apparēt de ſuba ꝑdicant̄ ꝙ etiā ꝑmenides nō negabat: ꝯcludit ex oībus iſtis datis: ꝙ non ens predicetur de ente: ⁊ ſic ꝙ ens ſit nō ens ⁊ qꝛ h eſt ipoſſe: concludit ex h ꝙ oȝ ens ſignificare multa. ſ. accñs ⁊ ſubm: ita ꝙ vtrūqȝ ſit aliqd ſȝ veritatē ⁊ nō ſm ſolā apparentiam. Et ſic declarata eſt ſimilitudo materie aſſumpte de albo: ad mām aſſumptā pri⁹ de ente ex quo manifeſtū eſt qꝛ illa arguendi forma nec tenet in aſſumpta materia de albo: nec ēt i mā de ente.

¶ Qō ſcḋa.

SEcundo poſſet aliquis dubitare qꝛ facta eſt mentio de vno ꝙ eſt pricipiū nūeri: vtrū h differat ab illo vno ꝙ conuertitur cū ente: ⁊ videt̄ ꝙ nō: qꝛ illud eſt indiuiſibile: ⁊ h etiā ē eſſentialiter indiuiſibile.

Ad hoc dciunt aliqui: ꝙ vnum ꝙ ē principium numeri differt ab eo ꝙ cum ente cōuertitur: qꝛ iſtud ſupra ens pōit ſolā idiuiſionē: id āt ꝙ ē pricipiū nūeri pōit foraȝ dimēſiue ꝗtitatis. Nā hec fora: ſȝ eos pt̄ accipi dupliciter: vno qdē mō ſimpliciter: ⁊ ſȝ ſe: ⁊ alio mō ſm ordinem ad partes. Et primo quidem modo non meret̄ dici cōtinuū: qꝛ cū continuum: ſit in infinitum diuiſibile ⁊ diuiſibilitas reſpiciat partes: neceſſarium eſt ꝙ cōtinuum in ſe claudat ordinem ad partes: vnde manifeſtum eſt: ꝙ forma que eſt dimēſiua quantitas: ſi ſic ſimpliciter: ⁊ ſm ſe ſumatur: nec continuuȝ dici debȝ: nec etiam diuiſibile. Et iſto modo ſumpta vt dicūt eſt ipſa vnitas: que eſt principium numeri. Si vero ſumatur ſm ordinem ad partes ſic debetur ei ⁊ continuitas ⁊ diuiſibilitas.

ſed

Sed iſta non videntur poſſe ſtare. Manifeſtum eſt enim ꝙ vbicū ꝗ inuenitur numerus ꝓprie dictus: ibi inuenitur vnitas. q̇ eſt principiū numeri: qꝛ numerus ex tali vnitatis replicatione cōſtituit̄. Cōſtat aūt ꝙ verus numerus in aiabus humanis a corpe ſepatis inuenit̄: igit̄ neceſſariū eſt ꝙ ī eis iueniat̄ vnitas: q̄ eſt propriū nūeri principiū. Si itaꝗ talis vnitas eſt ipſa quātitas dimēſiua in aiabus a corpe ſeparatis: q̄ntitas dimēſiua remanebit. ꝙ abſurdū eſt ⁊ ipoſſe: vnde ipoſſe videt̄ ꝙ vnitas que eſt principiū numeri ſit forma: q̄ eſt quantitas dimēſiua. ¶ Dōm eſt igit̄: ſicut dicit doctor noſter tho. ꝙ vnū ꝙ eſt numeri principiū differt ab vno ꝙ cōuertit̄ cū ente: qꝛ illud ꝙ ꝯuertit̄ cū ente ſolā idiuiſionē ponit ſupra ens: id aūt ꝙ eſt pricipiū numeri addit ſupra ipſuꝫ rationē mēſure. Hoc ergo ſufficiat ad preſens: alibi enim q̄ꝫ h̄ dꝫ iſtud perfecte declarari.

¶ Textus.

¶ Quidem autem diuiditur quod vere eſt ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio dubitari poſſet: vtrū per ea que ponunt̄ in diffōne poſſimus in entibus multiplicitatem oſtēdere: videt̄ ꝙ nō. Diffinientia eni nō conſtituūt niſi nām diffinite: h̄ aūt vna tm̄ eſt: qꝛ vnius diffiniti: vna eſt eſſentia. Nō igitur ex diffinientibꝰ poſſumꝰ arguere in entibus eſſe multiplicitatem.

Ad hanc qōnem dōm eſt: ꝙ phs adduxerat exemplū de albo: ꝙ dixerat ponere plura ſm rōnē: eo ꝙ alia eſt ratio albi: ⁊ alia eſt ratio ſbi: volēs igit̄ declarare: ꝙ ēt eſt ſiſe de ente adduxit primo de pribus magnitudinis: q̄ entia ſunt: ⁊ ſm rōnē differūt: qꝛ vtriꝗ partium alteꝝ eſt eſſe: alias eni nō eſſet magnitudo: ſed eſſet ens quidē oīno idiuiſibile. Indiuiſibile aūt in genere q̄ntitatis: neꝗ finitū: neꝗ infinitū eſt: ꝙ eſt cōtra parmenidē qui ponebat ens ēē finitū. Sed qꝛ aliquis poſſet dicere ꝙ pmenides intelligebat ens eſſe finitū: nō i quātitate: ſed in eſſentia: quomō ēt vnitas que eſt indiuiſibil finita dici pōt cū ſua eſſentia nō ſit perfectionis infinite: ſed limitate ⁊ finite: arguit ꝯñr cōtra h̄ dicēs: vl dicere intēdēs: ꝙ illud ꝙ eſt finitū in eſſentia eſt diffinibile: vel diffinitū. Nihil aūt eſt diffinibile per vnū: ſꝫ neceſſario per plura: vt oñditur in. 7. meth. h̄ aūt diffinientia: ⁊ ſi nō ſint aliud in re ſunt tm̄ aliud rōne: vt dicit̄ in litera: vn̄ ⁊ ex h̄ manifeſtū eſt ꝙ ſiſe eſt de ente: ⁊ de albo: quātū ad id ꝙ de albo dictū fuit. Nō eni dixerat phs ꝙ albū a ſubo realiter differat: ſed ꝙ aliud eſt eſſe. i. alia eſt rō albi: ⁊ ſuſceptibil̄. Si aūt dicat pmenides ꝙ diffinientia nō ſūt plura: neꝗ re: neꝗ rōne ſequitur ꝙ diffinitū ſit indiuiſibile: ⁊ per ꝯñs ꝙ nō ſit infinitū: neꝗ finitū: ſed ifinitū i eēntia: ꝙ ē totū cōtra parmenidē: qui ponebat ens finitū vt dictū eſt: vt aūt conſequētia itelligatur q̇ modo facta ē cōſiderādū eſt ꝙ illud dr̄ i eēntia finitum: ꝙ nō cōtinet in ſua qdditate totam eſſendi ⁊ pfectionis plenitudinē: ſed ſic eſt aliquid ꝙ tm̄ eſt determinatū ⁊ determinari generis ſpecifica cū ꝑ certā eius drīam: vn̄ in oī finito in eſſentia eſt conſiderare: ꝙ eſt aliqd: ⁊ ꝙ eſt h̄ certū ⁊ determinatuꝫ: ⁊ ꝑ ꝯñs de ipſe poſſunt itētiones plurime formari. Sicut eni in quātitate dimēſiua illud quo ipſa finitur nō eſt ipſum ꝙ finit̄: ſicut pūctum nō eſt linea: ſic ēt neceſſariuꝫ eſt: vt in eſſentia finita ſit alterius rōnis: illud ꝙ finitur ab eo quo id ſinibile finitur: ⁊ ifra certū cōſtringat gradū entitatis. Quapꝑ ſi ab eēntia tollat̄ ois diſtinctio: ⁊ā rei q̄ꝫ rōnis: oportebit ipſam eſſe infinitaꝫ ⁊ oēm ꝯtinere plenitudinē eſſendi. Infinitū enim id eſt in quo nō eſt finibile ſub finiēte poſitū: ⁊ ſm h̄ ex pibꝰ diffinientibꝰ poſſumus oñdere in entibus ad minus ēē multa: ſm rōnē. Hoc eni diffinitur ſol: ꝙ eſt in eſſentia finitū. Eſt igit̄ eſſentia diffinita vna ſm rē: ſed cōtinet ſm rōnē multa ⁊ per h̄ pꝫ rñſio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Accidens enim dicitur hoc aut quod contingit eſſe ⁊ non eſſe: aut cuius eſt in ratione hoc cui accidit ⁊c.

¶ Qō quarta.

Quarto poſſet eſſe dubiū vtrū verū ſit ꝙ diffinitū nō ponit̄ in diffōne diffinientibus ipſum: videt̄ eniꝫ ꝙ nō: qꝛ vnū relm ponitur in diffinitione alterius: ⁊ ipm recipit in diffinitione ſua.

Ad hanc qōnem dōm eſt: ꝙ illud ponitur in alicuius diffinitiōe a quo ipm diffinitū: ſꝫ ēē ſue qdditatis vel eēntie dependet. Nā cū diffinitio ſit oro qd eſt eſſe ſignificās: ⁊ ipſum pfecte declarās neceſſariū eſt ꝙ id a quo h̄ dpēdet accipiat. Sine h̄ eni nō pōt pfecte eſſe huiuſmodi cognitio. Si ergo aliqua duo ſint q̇ ita ſe habeant ꝙ vtrūꝗ ſm ſuū eſſe qdditatiuū ab altero depēdet neceſſariū eſt ꝙ ipſa per inuicē diffiniātur: ſic aūt ſe habēt ea q̇ ſunt vere rela. Nā ipſum ēē qdditatiuū taliuꝫ eſt ad aliud quodāmodo ſe hēre: ⁊ idcirco vnū relatiuorū poſitū in alteriꝰ diffinitione: ⁊ ipſum recipit in diffinitiōe ſua: qꝛ ēt mā ſm ſuā eēntiā hꝫ depēdentiā ad formā: ⁊ ipſa forme nālis eſſentia nālē hꝫ inclinationē ad māꝫ idcirco cōtingit ꝙ ꝑ inuicē diffiniūtur. ¶ Si ho ſint aliqua ita ſe habētia: ꝙ vnū ipſoꝝ ad alterū depēdeat: ⁊ nō ecōuerſo ſicut ſe habēt accñs ⁊ ſbm tūc vnuꝫ coꝝ ponetur in alteriꝰ diffinitione: ⁊ nō ecōuerſo: quēadmodū ſubm ad ꝙ accñs depēdet cadit in diffinitiōe accidentis: ipſum vero accidens nō cadit in diffinitiōe eius: ⁊ i talibus hꝫ veritatē ꝓpoſitio phi. Qꝛ igit̄ vere ens ꝙ eſt ſuba perfecta de cuius diffinitione h̄ phs rōcinat̄ ens abſolutū eſt nō habēs ēē quidditatiuū depēdens ab aliquo extrinſeco: ſed dependēs ſol̄ a pricipijs extrinſecis eſſentie: que tm̄ principia nō dependēt a toto: ſm ſuū eſſentialem vel quidditatiuum intellectum manifeſtum eſt ꝙ ipſum ſic diffinitur per ſua eſſentialia principia: que tm̄ in coꝝ ipſum met diffinitionibus non cadit: Et h̄ ſufficit ad proceſſum Ariſt.

¶ Qō quinta.

Quinto poſſet quis dubitare de diuiſiōe accidētiuꝫ q̄ꝫ ponit Ari. cū dicit ꝙ quedā ſunt accn̄tia ſeparabilia: ⁊ quedā ſunt in quoꝝ diffinitiōe ponitur ſbm. Nō enim videtur h̄ eſſe ſufficiens diuiſio. Nā nigredo corui non eſt accidens potēs a coruo ſeparari: ⁊ tm̄ in eius diffinitione coruus nō accipitur: ⁊ ſimile eſt de multis accidentibus.

Ad hāc qōnem dicunt aliqui: ⁊ bene ꝙ oīa accidentia: aut ꝓueniūt a principijs ſpeciei: aut ꝓueniūt a principijs indiuidui. ¶ Et illa quidē que ꝓueniunt a principijs ſpeciei ſbm accipiunt in diffinitione ſua: ⁊ talia ſunt oīa inſeparabilia: tam ſm rem: q̄ꝫ ſm intellectum. ¶ Scdm rem quidē inſeparabilia ſunt que principia ſequūtur: que cū ſint de intellectu rei nequeūt ab ipſa re ſeparari. ¶ Scdm etiam intellectū inſeparabilia ſunt quia ſol̄ illud accidens dicit̄ a ſubo ſeparabile per intellectū ꝙ de ipſo per intellectū cōſiderato poteſt veraciter negari. Sed illa que ſequūtur principia ſpēi non poſſunt de ſpecie negari. Quāuis eni intelligi poſ

ſit hō: non intellecta riſibilitate eius: vt ex libro diuiſio
num boetij accipitur. Non tamen poteſt intellect⁹ cō
cipe hoīez: ſm q hō eſt: ⁊ vere dicere de ipſo q nō ſit ri
ſibil. ¶ Accn̄a vero que proueniunt ex principijs indi
uidui ſōm in diffinitione ſua nō accipiūt: ⁊ ſunt oīa ſe
parabilia: per intellectum: quātūcūq aliqua ipſoꝝ
ſm rem ſeparari nequeant: q2 enim poteſt intellectus
intelligere ſpēm: nō ſol non intellecto indiuiduo: verū
etiā nō intelligēdo ipſum eſſe: poteſt optime intelligere
ſpēz: nō ſol non intellectis accidētibus indiuidualib⁹
ſed ēt intelligēdo ipſa nō ineſſe ſibi: quēadmodū poteſt
intellect⁹ intelligere coruū: vnde coruus eſt: ⁊ intelli
gere nullū ſingularē coruū eſſe actu: ⁊ intelligere p ōns
nigredinē coruo inquātū coruus nō ineſſe. Et h quidē
verū eſt: q2 coruo nō ieſt nigredo inquātū coruus eſt: ſed
inquātū eſt h coruus. Patet igitur q oē accn̄s aut inſe
pabile ē: ⁊ ſōm accipit i diffōne ei⁹: aut eſt ſepabile ⁊
ſōm in eius diffinitione non cadit. ¶ Nō ſexta.

Sexto pp illa q dicta ſunt: poſſet du
bitari aliqs vtrū accn̄a q ſūt
inſeparabilia: ſm rem: ⁊ inſunt oibus in
diuiduis eiuſdē ſpeciei quale accidēs ē ni
gredo corui, pueniāt ex pricipijs idiuidu i
aut ex principijs ſpeciei: ⁊ videt q debeāt oīa ex prici
pijs ſpēi, puenire: effect⁹ eni cōiter i oib⁹ idiuiduis rep
tus dz cōſequi principia que ſunt oib⁹ idiuiduis cōia
nō pōt eni effect⁹ eē cōior ⁊ vlior q cā: nec inueniri pōt
extra cām ſuā. Principia vo indiuidui que ſunt prici
pia indiuiduātia: ſunt illa p que indiuidua ipſa diſtin
gūtur. Ea aūt quibus diſtingūtur indiuidua ſūt neceſ
ſe i diuerſis indiuiduis diſtincta. Nā ⁊ iō h idiuiduū
diſtinctū eſt ab illo: q2 pricipia que ipſum idiuiduant
nō ſunt illa que habēt idiuiduare aliud. Alr eni opz ip
ſa manere indiſtincta: q2 entia nō diſtigūūtur in illis
⁊ p illa in quib⁹ cōueniūt: ſed per illa in quibus diffe
rūt: accn̄s igit q vnum: ⁊ idē inuenit in cūctis indiui
duis eiuſdē ſpeciei nō pōt, puenire ex principijs indi
uiduātibus: que nō ſolū nō in oibus: ſed nec ēt in pluri
bus eadē poſſunt inueniri: conſequuntur igitur h om
nia principia ſola ſpeciei.

Ad qōnem dicūt aliqui q duplicia pri
cipia cōia ſūt i idiuiduis: q2
principia ſpecifica: ⁊ cōplexio nālis alicui vlr ſpeciei
debita. Et illa quidē accidētia que nō ſequūtur princi
pia ſpecifica: dū tn̄ cōem cōplexionē conſequantur poſ
ſunt cōia eſſe cunctis indiuiduis illius ſpeciei: ⁊ cū to
to h eſſe accidentia per accidens.

Sed per iſtam rn̄ſionez dubitatio nō
tollit. Cum enim illa
cōplexio ſit accidēs: ⁊ cōis ſit cūctis idiuiduis: oz q ēt
ipſa a principijs cōibus, proueniat: que nō ſemp ſic, pce
dēdo erūt accn̄a: q2 in accidētibus vni rei debitis: ⁊ p
ſe adinuicē ordinatis in infinitū non, pcedit: vnde ne
ceſſarium eſt q tandē ad principia eſſentialia deuenia
tur. ¶ Et preterea accn̄s q, puenit ab accn̄te prouenī
ente ab eſſentia neceſſarium eſt q etiā ipſuz: ⁊ ſi nō pri
mo ab eſſentia proueniat: q2 q eſt cā cauſe: eſt etiaz ⁊ cā
cauſati. Cōplexio autē nālis ⁊ cōis oibus indiuiduis
eiuſdem ſpēi ab eſſentia ⁊ qdditate ſpeciei prouenit cu
ius declaratio eſt: q2 ipſa eſt diſpoſitio neceſſitās māam
ad formam complexionati: talis autē diſpoſitio ⁊ ſi in
via generationis ſub gradib⁹ imperfectis pcedat cō
iunctionē forme cum materia in gradu tn̄ perfectori in
via eſſendi eam conſequitur: ⁊ ex ipſa prouenit cauſali
ter. Quod autem primo prouenit ex hac coniunctione
eſt ipſa eēntia cōpoſiti: q vero ex ea prouenit, ſecūdo: eſt
accidens conſequens eſſentiam: q2 conſequitur coniū
ctionem in qua eēntia ꝯſiſtit. Quia igitur cōplexio nō
eſt ipſa eſſentia ſbi: cōcluditur q ex predicta coniuncti
one prouenit: nō primo: ſed ſecundo. Conſequitur ergo
eſſentiā: ſbi ⁊ ipſa: ⁊ alia que ex ea prouenire concedū
tur. ¶ Ut ergo tollatur difficultas huius qōnis conſi
derandum eſt q aliquid pōt prouenire ſecūdario ex cō
iunctione principioꝝ ſube māe. ſ. ⁊ forme dupliciter
Nā vnomodo poteſt aliquid ex ea ſimpliciter ⁊ abſolu
te prouenire: ⁊ h prouenit ex ea vbicūq poſita: ⁊ per cu
iuſcunq agentis actionē facta: q2 q ſimpliciter: ⁊ ſm
ſe cōſequitur eſſentiā: oportet q ſemper ipſaz conſequa
tur: ſua eadē nā remanēte: vnde ſiue cōiūctio fiat realr
materie cum forma: per actionem naturalis agentis ſi
ue intentionaliter per actionem intellectus: neceſſari
um eſt q ex eo proueniāt illa que ſimpliciter ipſam con
ſequuntur: ita tn̄ q dicatur prouenire ex ipſa realiter
cū ſit coniunctio per agens naturale: cuius eſt rem pro
ducere ⁊ nō intētionē. Intentionaliter vero cum ſit di
cta coniunctio per intellectum cuius actio nō ad rē: ſz
ad conceptū rei terminat. Et talia accidentia vere pn̄
cipia ſpecifica conſequuntur ſbi: ⁊ vere propria dicun
tur quomodo ſe hʒ ad hominez aptitudo ad ratiocinā
dum ⁊ alia que ipſam conſequūtur per ſe ⁊ nō per acci
dens. Naz ſi ab agente nāli fiat coniunctio materie cū
anima rationali: ſubſequitur, ſtatim in coniuncto ap
titudo ad rōcinādū. Si etiā intellectus coniūgat conce
ptum materie cū cōceptu anime rationalis reſultat ſta
tim in coniuncto ipſumq conſequitur conceptus di
cte aptitudinis. Alio autem modo poſſunt aliqua di
ctam conſequi coniunctionem non quidem ipſa ſimpli
citer ſumēdo: ſed ſoluz hʒ q nata eſt eē terminus actio
nis agentis naturalis. Et quia h eſt accidens eſſentie
ſm ſuam propriam rationē accepte: ⁊ conueniens ſibi
ſm q eſt poſſibil i indiuiduo: id circo talia cōuenientia
dicūtur eſſe accidentia per accn̄s: ⁊ accidētia idiuidui
⁊ de numero talium ꝯntium eſt diſpoſitio neceſſitans
materiam ad formā: ⁊ per cōſequēs ipſa etiam comple
xio. Non enim pōt nāle agens materiam cōiungere cū
forma niſi diſponēdo materiam ad acceptionem forme
Conſequūtur ergo talia accidētia eſſentiam ſumptam
vt eſt termin⁹ actionis agentis naturalis: q quia i in
diuiduis cunctis reperitur contingit q illa accidentia
ſunt oibus indiuiduis cōia. Nō autem dictam coniū
ctionem ſimpliciter ſumptam non ſequantur: ſed ſum
ptā ſicut dictum eſt: ex eo apparet q nō neceſſario intē
tionaliter, proueniunt ex ipſa cum ſit per intellectū. Si
cut intellectus nō premiſſo conceptu alicuius diſpoſi
tionis ſupra māe eſſentiam: poteſt ipſum talis eſſentie
conceptum immediate coniungere cuz conceptu forme
ſic etiam non neceſſarium eſt: q ex tali cōiunctione cō
ſequatur continuetam conceptus alicuius diſpoſitiōis
vel complexionis: vnde manifeſtum eſt: q talia ſunt ac
cidentia per accidēs: ⁊ inter indiuidualia ſunt connu
meranda. Apparet aūt conſiderantibus per ea que di
cta ſunt: rn̄ſio ad omnia argumenta facta in contrari
um: verum eſt autem q alie ad h queſtiones difficilio
res ex hac materia conſurgūt: quas dimittim⁹ ad pre
ſens vitande prolixitatis gratia.

¶ Textus.

¶ Quidam autem rationibus vtriuſq acquieſcūt ꝛc.

¶ Lectio ſexta. ¶ Nō prima.

Hic primo querendum eſt: vtꝝ
ens ſignificet vnum
q vere eſt. ſ. ſōm rationē: ⁊ videtur q ſic
quia ens h ſignificat cui debetur eē: ſub a

autem

autem eſt cui debetur eſſe ⁊ non accidens: quia eius nō eſt eſſe: ſed ineſſe tantum: igitur ens ſignificat tantum vnum ⁊ non multa.

Ad iſtam queſtionē dōm ē: ꝙ nō ſolum illud dicit̄ vnū ſignificare: ꝙ ſignificat vnuꝫ numero ſed ēt oē illud ꝙ non eſt vere equiuocū: ſed eſt vniuocū aut anologycū: ⁊ hui⁹ ratio eſt: q2 nō ſolū vnū dicitur de eo ꝙ eſt vnum numero: ſed ēt de eo ꝙ eſt vnuꝫ ſpē vel vnū gn̄e: vel vnū anologya: vnde hō q2 ſignificat vnū ſpē dicitur ſignificare vnuꝫ: ⁊ non multa. Aial ēt q2 ſignificat vnum genere: nō dicitur multa ſignificare: ſꝫ vnum. Id vero ꝙ eſt vnum anologya imperfectiſſime vnum eſt: vnde poteſt quidem dici vnum ſignificare: quia in ipſo aliqua vnius ratio reſeruat̄: ꝓpter vnitatis tn̄ imperfectionē dr̄ ſignificare nō ſol̄ vnū: ſꝫ multa. Propter diuerſas enī habitudines quas importat multa ſignificat: q2 tn̄ ille habitudines oēs finiuntur i vno: ⁊ i ordine ad aliqd vnū cōueniunt: dr̄ ſignificare vnū. Sed h in ſequētibus ſi deus cōceſſerit declarabit̄ ad preſens aūt ſufficiat ſcire ꝙ analogū ſignificat vnū aliquo mō: ⁊ aliquo mō multa. ¶ Hoc igit̄ viſo vlteri⁹ ſciēdū ē ꝙ analogū: ſumptū vt multa ſignificare dicit̄ nō ſignificat illa ex equo: ſed per prius ⁊ poſteri⁹: ſicut ſanū per prius ſignificat aial: ꝙ ſanitatis ē ſuſceptiuū ⁊ per poſterius illa q̄ ſanitatē ſignificāt: ⁊ q2 ſimpl̄r ſꝫ ſuū eſſe perfectū ē tm̄ in illo de quo per prius dr̄: idcirco dici cōſueuit: ꝙ ipm̄ anologū ſimpl̄r dictū dat vnū maxime itelligere: q2 illud de quo principal̄r p̄dicat̄. Ens aūt quid anologū eſt: dr̄. n. de oī eo cui debet̄ aliq̄ qddi tas vel eēntia. Nō ſolū aūt eſſentia debet̄ ſube: ſed etiā accidēti: ⁊ idcirco ens iportat qd ꝯne ad ſbam ⁊ accn̄a Quia ꝟo entitas accn̄tiū depēdet ex entitate ſbe: idcirco ꝑ prius ipſum ens de ſba: ⁊ ꝑ poſterius de accn̄tib⁹ p̄dicat̄: vnde manifeſtū eſt: ꝙ ens ⁊ multa ſignificat ⁊ vnum: non ſimpl̄r: ſed analoyce tm̄: ſed tamē cū ſimpl̄r profertur vnum dat maxime intelligere. ſ. ſbam cui ſoli conuenit eſſe ſimpliciter.

Ad argumentum in contrariuꝫ dōm eſt ꝙ ens dicitur cui cōperit eſſe eſſentie: h autem q2 debetur omni habenti eſſentiā: non ſolū ſba: ſed etiam ipſum accidens claudit̄ ſub entis ſignificato. ¶ Vlterius etiam ipſum ineſſe accidētiū: ⁊ ſi non dicat eſſe ſimpliciter dicit tamen aliquo modo eē: ⁊ idcirco accn̄s debet aliquo modo ens dici.

¶ Textus.

¶ Quis enim addiſcit ipſum quod eſt: niſi quod vere eſt aliquid ſit ⁊c.

¶ Qō ſcda.

SEcundo quia h Ariſt. dicit: qs enim intelligit ꝙ ē niſi ꝙ vere eſt aliquid ſit: poſſet aliquis querere vtrū accn̄s ſine ſubo poſſit intelligi ⁊ videtur ꝙ ſic: q2 vnumquodq3 intelligit̄ per eſſentiam ſuam: cū ergo ſbm ſit extra eſſentiam accidētis: videtur etiam ꝙ debeat eē extra itellectū ipſi⁹.

Ad hanc queſtionē dōm eſt: ꝙ ſi loquamur d̄ actu intelligēdi prime: qui ponit ipſaꝫ ſimplicem ⁊ primā apprehēſionē intelligibil̄: nō videt̄ ꝙ accn̄s ſine ſbo poſſit intelligi: huius aūt ratio eſt: q2 vnūquodq3 ſic ſe habet ad intelligi: ſicut ſe habet ad eſſe eſſentie accidentia aūt: ⁊ ſi in ſua eēntia ſbm nō claudāt: hn̄t tn̄ ipm ſuum eſſe quidditatiuuꝫ in ſubo fundatum: precipue cū h per pricipia ſbi aliquo modo conſtituātur vt ifra patebit. Relinquitur ergo ꝙ prima intellectus apprehenſione ipſum accidens non niſi in ſubo: ⁊ cū ſubo: apprehendatur. ¶ Hoc etiā ex eo apparet ꝙ intētio ⁊ ſpēs accidentis ſic i ſenſu recipitur: ꝙ nō ſol̄ ſpēs repreſentās accidens dici pōt: ſed repreſentans accn̄s ⁊ ſbm quēadmodū ſpēs coloris in oculo eſt notio non coloris tm̄: ſꝫ totius etiā colorati. Sil̄r etiam in fantaſia ſe habet vbi eſt talis intētio intellecta in potētia ⁊ non actu: q2 igit̄ intellectus agentis nō eſt vt intelligibilia ipſa diſtinguat: ſed ſolū: vt ꝙ itellectum faciat eſſe actu: ex quo illud intellectum in potentia: ꝙ eſt in fantaſia: non eſt accidens abſq3 ſbo: neceſſarium eſt ꝙ ſic faciat ipſum intellectum in actu: vt intellectui prime p̄ſentet̄ non eēntia accidētis cū preciſione ſubiecti: ſed magis cū ipſius cōcretione. Itē q2 itellectus cognoſcentis eſt cognoſcibilia ⁊ intelligibilia ipſa: que in re ſunt coniūcta: diſtiguere: actus vero diſtinctionis comprehenſionem diſtiguibil̄ preſupponit: neceſſariuꝫ ꝙ primo intellectus cōiuncti cōprehendat accidens cū ſubo: que in re coniuncta ieniūtur: ⁊ maxime ex pte accidētis: ꝙ hꝫ ad ſubiectū neceſſariā habitudinem: ⁊ p̄terea accn̄s ipm a ſbiecto diuidat ⁊ diſtiguat: ſic ergo prima intellectus apprehenſione accn̄s ſine ſubo apprehendi nō poteſt. Si vero loquamur de actu intelligēdi ſecūdo: qui cōſiſtit i diſtincta cōſideratione eorū que cōtinent̄ in intelligibili apprehēſo: ſic nihil prohibet ipſum intellectū verſari circa accidēs: abſq3 eo ꝙ ꝯſideret aliqd de ſubo: pt enī diſtinguere conceptū albedinis a cōceptu ſbi: ⁊ dicere ꝙ albedo eſt eēntialiter color: nō cōſiderādo ſbm albedinis: vel coloris: ſꝫ tamē ſi cognitionem etiam diſtinctam debet de ipſo habere ⁊ perfectam cum h non habeatur ſine diffinitione: nec diffinitio accidentis ſine ſubo poſſit eſſe perfecta: neceſſarium eſt ꝙ tunc cum ipſo ſubiectum intelligatur.

Ad argumentum ergo in contrarium dōm eſt ꝙ ⁊ ſi in eēntia accn̄tis non claudatur ſubiectum ē talis eſſentia nāliter in ſubiecto fundata: ⁊ idcirco etiaꝫ in ſubiecto apprehenditur.

¶ Qō tertia.

TErtio ꝓpter ea que dicta ſunt: poſſet aliquis dubitare vtrū entitas accidentis: ab eius ſubiecto ſit abſoluta: ⁊ videt̄ ꝙ ſic: hēnī dr̄ ens abſolutum ꝙ eſt ens ſm ſe: accidens autē eſt ſꝫ ſe ens ſicut patet in. vj. meth. igitur eſt ens abſolutū: ⁊ per cōſequens habet abſolutam entitatem.

Ad hanc qōnem dicunt aliqui: ꝙ accidens pōt cōſiderari dupliciter: q2 vel quātum ad eſſe eſſentie: vel̄ quātum ad eſſe actual̄ exiſtētie. Et ſi cōſideretur quantuꝫ ad eſſe exiſtētie: ſic dicūt ipſi accidens eſſe dependēs ad ſubiectū: q2 eius eſſe non eſt niſi ineſſe ſubiecto. Si vero conſideretur quantum ad eſſe eſſentie: ſic ſm eos a ſubiecto eſt abſolutum. ¶ Sed h poſitio ſtare non pōt cuius declaratio eſt: q2 tota ratio ꝑꝑ q̄ ens non eſt gen⁹ ex eo ſumitur ꝙ ipſum nō eſt vniuocē: ſed anoloyce predicatum: ſi enim eſſet vniuocum haberet neceſſario aut eſſentiales: aut accidētales differentias ipſum ſuo modo ex oppoſito diſtinguentes. Nam vniuocuꝫ omne diſtinguitur per aliquas dictarū differētiarū. Anologū vero per differentias nō diſtinguitur: ſed per diuerſos eſſendi modos: vel predicandi. Unde ſi ens foret vniuoce predicatum: differentias ipſum diuidentes de neceſſitate haberet: ⁊ per conſequens eſſet genus: tota enim ratio: propter ꝙ vult Ariſt. in tertio meth. ipſuꝫ non eſſe genus: ex h ſumitur ꝙ dicit ipſuꝫ differentias nō ha

bere. Non autem ſic eſt: ꝙ ſi accidens eſt ens abſolutuʒ neceſſarium eſt ipſum ens eſſe vniuoce predicatum huius vero declaratio eſt: q2 analogum per prius: ꝛ per ſe ꝑdicať de vno: de aliqs vero diciť per ordinem ꝛ habitudinē quandam ad illud. Quod autē de oībus de quibus diciť eque abſolute ꝑdicať eſt vniuoce predicatū ꝛ nō analogyce. Si aūt accn̄s hʒ eſſentiam abſolutā enſ diceť de ſb̄a abſolute: ꝛ abſolute ēt diceť de accidente Nō enim ens ꝙ diuidiť in deceʒ predicamenta ſumiť ab actu exiſtendi: ſed ab eſſe eſſentie: q2 ab eo accipitur per ꝙ res in predicamēto recipiť: in predicamēto autē reponitur aliqd per eſſe quidditatiuuʒ: ꝛ nō per eſſentiam actualē: ꝛ idcirco etiā propter h̄ oē ens ꝙ diuiditur in decē predicamēta de reb⁹ predicamentū cuiuſlibet ꝑdicať: vnde ſi nō ſolū ſb̄a: ſed ēt accidens haberet eſſe eſſentie abſolutum: ens tam de ſuba ꝙ̄ de accidente abſolute predicaretur: ꝛ non de accidente per ordinem ad ſubam: ꝛ ſic ens eſſet vniuoce predicatum: ꝛ eſſet per ꝯn̄s neceſſario genus. ¶ Et ꝓterea eſſentia accidentis inclinatur nāli inclinatione in ſuum eſſe: ſi ergo eius eſſe ē ſubiecto ineſſe: neceſſarium tūc eſt ꝙ naturaliter inclinetur ꝛ depēdeat ad ſb̄m: vnde manifeſtum eſt ꝙ ſi poniť depēdens quantū ad eſſe: neceſſariū ē ꝙ ponatur ēt habere eſſentiā depēdentē: ꝛ propterea nō preſentatur intellectui abſolute: ſed ſolū in ſubiectū vt ſupra eſt. Sed q2 ſb̄a ad accn̄s nō depēdet: nō hʒ ei⁹ eſſentia rōne ſui accn̄s cōiunctū: ꝛ idcirco pōt ſine accn̄tib⁹ intellectui preſentari: qn̄ facta eſt intellecta in actu.

Ad argumentum in ꝯriū dōm ē ꝙ i. v. meth. nō accipiť in diuiſione entis ens ſm ſe pro ente abſoluto: ſed pro eo ꝙ eſt ens per aliquam eſſentiā ſibi debitā ſiue abſolutam: ſiue dependentem.

¶ Textus.

¶ Sicut autem phyſici dicunt: duo modi ſunt ꝛc.

¶ Lectio. vij. ¶ Q̄ō prima.

Hic poſſet aliqs dubitare vtrū ante formas eſſentiales ſit accipe corp⁹ aliqd ꝙ ſit materia omniū elemētorū ꝛ elemētatoꝝ: ꝛ videť ꝙ ſic. Quēadmodum eni per elemētalē formā cōſtituiť corpus eēale: ſic ēt ꝑ formā corporeitatis cōſtituitur corpus. Eſt antē forma corporeitatis an̄ oēs eēales formas iciť: ꝛ corpus dʒ ꝑexiſtere oībus elementis.

Ad hanc queſtionē dicūt aliq ꝙ forma corporeitatis eſt forma realr differēs a formis elemētalib⁹ ꝛ recepta in mā ante oēs formas eēales ꝛ eis ēt ſubiecta ponūt ēt eā eē oīno iſepabilē a mā. ¶ Sed ꝙ h̄ ſtare nō poſſit ſic de facili appet. Cū eni ſint eiuſdē generis phyſica tm̄: vt habeť in. x. meth. intra que cadit trāſmutatio ꝑ ſe ꝛ nō ꝑ accn̄s: trāſmutatio vero ꝑ ſe: vt diciť ibidē: nō cadit niſi intra oppoſita quoꝝ vnū de neceſſitate colliť ꝑ aduerſū alterius: nulla forma ꝑt ad idē genus phſicum ꝑtinere cū illa: ꝙ̄ ſecū cōpatiť ī mā. Si ergo forma ꝑdicta ſupra ſe reciperet formas eēntiales: non poſſet cū eis eē eiuſdē generis phyſici h̄ ēt ſequitur ex eo ꝙ ipſa poniť inſepabilis a mā: ꝛ ꝑ ꝯn̄s incorrupabiľ. Alie uero ponūtur ſeparabiles ꝛ corruptibiles: corruptibile eni ꝛ icorruptibile nō poſſunt eſſe eiuſdeʒ generis: vt in. x. meth. dr̄. Que aūt nō poſſunt in idē gen⁹ nāle cōcurrere nō poſſunt cōſtituere vnā ſpēm nālē. Nō ergo ignis vel qdcūqȝ aliud elemētū erit aliqd vnū in genere: nec in ſpecie: nec erit vnū eēntialiter ꝛ ꝑ ſe: ſed erit tā ens ꝙ̄ vnū ꝑ accn̄s: q̄ oia abſurda. Neceſſariū eſt igiť ꝙ nulla forma ſb̄alis ī mā ante formas eſſentiales inueniatur.

Ad argumentum autem in contrarium dōm eſt: ꝙ in elemēto forma corporeitatis a forma elementi nō differt ſm rem: ſed ſol ſm rōnē. Per eadē enim formā realiter hʒ ignis ꝙ ſit ſb̄a: ꝙ ſit corp⁹: ꝛ ꝙ ſit ignis

¶ Textus.

¶ Nec autem ſunt contraria: vſr aūt excellētia ꝛ defectus: ſicut magnū dicit plato ꝛ paruum ꝛc.

¶ Q̄ō ſcd̄a.

Secundo poſſet aliqs dubitare q̄uo plato ponit magnū ꝛ ꝑuū ex ꝑte mãe: ꝛ vnū ex ꝑte forme. ¶ Ad ꝙ dōm eſt: ꝙ mām ipſe accipiebat large pro oī eo ꝙ in re eſt māle: reſpectu alteri⁹ ꝙ quidē ex eo apparet ꝙ poſuit magnū ꝛ paruuʒ nō ſol eſſe in ſenſibilibus: ſed ēt i itelligibilibus: in quibus tm̄ nō proprie eſt materia: videmus aūt in ſpecieb⁹ rerū ꝙ ſuperior in ſe cōtinet oēs perfectionū gradus: q in ſpecie inferiori reperiūtur: ꝛ ad h̄ amplius: ꝛ ſi vna fuerit īmediate ſupra aliā ordinata cōtinebit ſuperior vltra gradus in iferiori cōtentos vnicū gradū tm̄ ꝛ nō plures: vlterius ãt oēs gradus in ſpecie inferiori repti in ſuperiori ſpē ſunt ſicut māles: q2 ſunt determinabiles per illius ſpeciei gradū vltimū ꝛ ſupremū: qui vnicus tm̄ eſt: ꝛ nō plures: ꝑꝑ vnitatē igiť gradus vltimi qui ſolū vere i ſpecie eſt formalis: ipſe plato poſuit vnū ex parte forme. Quia vero gradus māles in ſpecie ſunt multiplices: ꝛ plures: vel pauciores ſm ꝙ ſpēs ipa altior fuerit: vel inferior: idcirco poſuit magnū ꝛ paruum ex parte materie. Scdm̄ etiā eundē intellectū ipſe poſuit in numeris ꝛ paruū ꝛ magnū loco materie: ꝛ vnum loco forme: ſpecificatur enim qlibet numerus per vltimā vnitatē: que vna tātū eſt: ꝛ non plures: vnitates vero ꝑcedētes ipſam: oēs māles ſunt que ſūt plures ꝛ pauciores: ſcdm̄ qd̄ maior fuerit: aut minor numerus.

¶ Textus.

¶ Si igitur infinitū ſcdm̄ ꝙ infinitum ignotū ē ꝛc.

¶ Lectio. viij. Q̄ō prima.

Hic poſſet primo dubiū eſſe alicui vtrū infinituʒ ſit ab aliquo cognoſcibile: ꝛ videť ꝙ nō: quia omne cognitū ē infra vim cognoſcitiuam concluſum. Nihil aūt tale videtur eſſe infinitum igitur infinitum cognoſci non poteſt.

Ad hanc q̄ōnem dōm eſt: ꝙ quanto vis cognoſcitiua eſt altioris vigoris tanto ad altiora cognoſcibilia ſe extendit: virtus aūt cognoſcitiua p̄ie cauſe infinite excedit in vigore oēm aliā cognoſcitiuā virtutē: vnde neceſſarium eſt ꝙ infinite altiora cognoſcibilia valeat cōprehendere. Poteſt igitur prima cauſa cognoſcere ꝛ cognoſcit nō ſolū finita veꝝ ēt infinita: q2 ꝟo virtus oīs cognoſcitiua creata eſt finiti vigoris: videtur ꝙ nulla talis poſſit infinita cognoſcere. Sed h̄ in ſequenti queſtione patebit.

Ad argumētum in ꝯriū dōm ē: ꝙ eſſe ꝯcluſuʒ a virtute finita contra rationem eſt infiniti: non autem contra rationem eius eſt eſſe comprehenſuʒ: precipue ab infinito tranſcendēte i perfectione quecūqȝ ēt infinita.

Q̄ō ſcd̄a.

Secundo poſſet aliquis dubitare vtrū aliquis intellectus creatus poſſit infinita cognoſcere: ꝛ videtur ꝙ non. Nulla enim virtus poteſt cognoſcere infinita: niſi ipa infinita ſit in vigore

vigore. Cum ergo omnis intellectus creatus ſit in vigore finitus videtur ꝙ nulł tał poſſit cognoſcere infinita.

Ad huius qõnis intelligẽtiã conſiderãdũ eſt: ꝙ quãtitas ⁊ perfectio oĩs cognitiõis mẽſurat̃ ſm ſpẽm q̃ eſt cognitiõis pñcipiũ: ita ꝙ ſi ſpẽs ipſa eſt notio iſinitorũ poterũt infił p eã iſinita cognoſci. Si aũt ẽ finitorum notio tm̃ de finitis poterit p ipſam hr̃i cognitio: queãdmodũ i viſu euidẽter appet. Nã ſi ſpẽs viſibił i oculo fuerit vni⁹ tm̃ ſimilitudo: vnũ tm̃ p ipſam viſus poterit ĩtueri: ſi ṽo fuerit ſiĩtudo multoꝝ multa poterit ſił videre p eã: qꝛ igr̃ ſpẽs nr̃i intellectus ad minus pro ſtatu pñſenti: nõ eſt notio niſi nãe ſpecifice: q̃ ſimpĺr qdẽ finita ẽ q̃uis q̃dã iſinitatẽ hẽat iquãtũ põt ad pticularia iſinita referri: neceſſarium ẽ ꝙ ipſe ſpẽm: ⁊ alia vĺia cognoſcere poſſit: ⁊ ſingularia ſub eis contenta confuſe ſolũ ⁊ idiſtĩcte ſił ĩtueri põt: ita ꝙ q̃tũcũqꝫ ſingularia illa iſinita eẽnt: ñ tñ iſinita cũcta ſimpĺr ⁊ diſtĩcte cognoſceret: ſꝫ bñ cognoſceret ea cognitiõe ↄfuſa: qꝛ ṽo ſpẽs intellect⁹ ãgelici: nõ ẽ notio tm̃ vĺis nãe: ſed ẽt idiuiduationẽ ipſaꝝ: vñ dõm ꝙ ſi eẽnt actu pticularia iſinita cõtenta ſub nã ſpecifica pñſentata p ſpẽm itellect⁹ angelici: poſſet tał itellect⁹ iſimul p illã ſpẽm: h iſinita diſtincte cognoſcere. ¶ Et h ẽt euidẽter appet tenendo cũ doctore nr̃o ꝙ mũdus eẽ potuerit ab eterno. Nã ſi fuiſſet equoꝝ gñatio ab eterno: eoꝝ oium q fuiſſent i eqna ſpẽ itelligentia ab eterno pducta potuiſſet cognitionẽ hẽre Et qꝛ ſił cognoſcere põt oĩa q̃ p eãdẽ ſpẽꝫ cognoſcũt̃ cõcludit̃ neceſſario ꝙ illa itelligentia mõ poſſet ſił equos iſinitos cognoſcere. ¶ Hoc aũt nõ videt̃ eſſe ꝫ rõnẽ iſiniti: ſm. n. ꝙ Tho. dicit iſinitũ nõ repugnat cognitiõi niſi inquãtũ repugnat nũeratiõi. Nã ptes iſiniti nũerare ẽ ſm ſe ipoſſe: ⁊ ꝫdictionẽ iplicãs: ſoł igr̃ itellectus cui⁹ ẽ cognoſcere ptẽ poſt ptẽ iſinita nõ põt cognoſcere Sꝫ ãgelicus itellect⁹ nõ ſic numerãdo cognoſcit idiuidua q̃ ſub vna ſpẽ ↄtinẽtur: ſꝫ ipa oĩa ſił ĩtuet̃: vñ non obſtat quod illa ſint ⁊ vtrũ finita vel iſinita eẽ q̃ ſimu cũcta cognoſcit. Seqtur aũt iſta nr̃a ↄcluſio non facta alia ſuppõne niſi ꝙ mũd⁹ eẽ potuerit ab eẽno: ⁊ ꝙ oĩa idiuidua eiuſdẽ ſpẽi ab angelo p vnã ſpẽꝫ cognoſcant̃ ⁊ ꝙ ipſe poſſit oĩa q̃ cognoſcũtur p vnam ſpẽm ſił intueri q̃ ſuppõnes ſumpte ſũt oẽs ex dictis doctoris nr̃i. ¶ Totũ tñ ſit dictũ nõ aſſerẽdo ſed dubitãdo: ⁊ ſine preiudicio ſententie melioris.

Ad argumẽtum ergo i ↄtriũ factũ dõm ẽ: ꝙ ſi ṽtus cognoſcitiua oꝫ cognoſcere ſimpĺr iſinitũ: oꝫ ꝙ i ſuo vigore ſit ſimpĺr iſinita. Et qꝛ nulla ṽtus cognoſcitiua creata ẽ tał: idcirco nulla creata ṽtus cognoſcere põt ⁊ cõphẽdere id ꝙ ẽ ſimpĺr iſinitũ: qłe ẽ illũ tm̃ ꝙ ẽ pfectio nũ oĩuꝫ ↄtentiuũ: indiuidua aũt ſub ſpẽ ↄtẽta ſũt pfectionis finite: ⁊ ſi ſint finita in multitudinẽ: vnde ṽtus cognoſcitiua ipoꝝ nõ opꝫ ꝙ hẽat infinitũ i perfectione vigoris: ſꝫ ſufficit ſi vigorẽ hẽat ſm q̃d iſinitũ: vt pote nõ p nãm non limitatã: nec rõne ſui: nec rõne obiecti. Et tał bene põt eſſe virtus cognoſcitiua creata.

¶ Textus.

¶ Am pli⁹ ſi omnia inſunt quidem ⁊c.

¶ Qõ tertia.

Tertio poſſet aliqs dubitare vtrũ totũ etherogeneũ iſinitũ ſit producibile: ⁊ videt̃ ꝙ ſic: q̃to eni ṽt⁹ vnius cãe trãſcẽdit ṽtutẽ alterius: tãto põt i altiorem effectũ: virtus aũt prime cãe in infinitum trãſcendit virtutes oẽs cãe ſcꝫ: igr̃ poterit effectum infinito altiorem producere. Sed virtus cauſe ſecunde poteſt in totum etherogeneũ finitũ: igitur ṽtus cãe pñe poterit i totũ etherogeneũ iſinitum.

Ad hanc qõnem dõm eſt: ꝙ de toto etherogeneo loqui poſſumus: aut ſm ꝙ etherogeneũ eſt: aut ſm ꝙ i ſe habet aliquod homogeneum. Et ſi infinitas quidẽ reperitur in ipſo ratione alicuius homogenei: nõ propter h dici poſſet ipſum ſm ꝙ etherogeneũ eſt eſſe infinitũ: ſm ꝙ modo de corporis infinitate eſt queſtio. Dicitur aũt corpus aliquod eſſe etherogeneũ ex eo ꝙ ptes hꝫ diſſiſium ſpẽrum. Tunc ergo ſm ꝙ etherogeneum ẽ dicetur proprie infinitum: ſi partes diſſiſium ſpẽrũ habuerit infinitas. Diſſimilitudo aũt ſpecieꝝ attendit̃ in ptibus vnius ⁊ eiuſdem totius: nõ propter diſſimilitudinem formarum ſcꝫ alium: qꝛ vna ⁊ eadẽ ſm Tho. ẽ forma ſubſtãtialis in toto ⁊ in ſingulis partibus eius Sed attenditur diſſimilitudo illa propter diuerſitatẽ virtutũ ⁊ potẽtiarũ a forma ſubſtãtiali prouenientiũ ita ꝙ ſi diuerſitates ſpẽrũ in partibus ſunt infinite: neceſſariũ eſt: ꝙ h ſit pp infinitatẽ virtutũ ⁊ potẽtiarum ab vna ⁊ eadẽ totius forma prouenientium. A nulla aũt forma prouenire poſſunt virtutes ⁊ potẽtie infinite: niſi ipſa fuerit in eſſentia infinite perfectionis: ⁊ per conſequens non contẽta in aliquo genere: qꝛ igitur impĺe eſt aliquã formã creataꝫ infinite perfectionis eſſe ⁊ i genere dico logyco non contineri: impoſſibile eſt omnino aliquam formam creatam eſſe aqua prouenire poſſint virtutes ⁊ potentie infinite. Et qꝛ abſqꝫ tali forma totũ etherogeneum: ſm ꝙ etherogeneũ eſt: infinitum eẽ nõ põt: ↄcluditur ꝙ tale totũ per ſe iſinitũ eſſe nõ poſſit.

Ad argumentũ ergo in contrarium dicendum eſt ꝙ virtus infinita aut poteſt in effectum infinite maiorem q̃ virtus finita: aut in eundẽ effectum poteſt modo infinite ſubtiliori: ſic autem ẽ in propoſito. Totũ eniꝫ ꝙ virtus finita poteſt producere: ſed nõ ex nihilo: virtus cauſe prime ex nihilo producere poteſt.

¶ Textus.

¶ Remota. n. ex aqua carnem: ⁊ iterum alia facta ⁊c.

¶ Qõ quarta.

Quarto poſſet aliquis dubitar̃ vtꝝ in corpore naturali ſit dare minimũ: ⁊ videtur ꝙ non: eſt enim corpus naturale quid continuum: continuum aũt ẽ diuiſibile i iſinitũ: ⁊ nł̃o tali ↄtigit minimũ accipe: igr̃ i corpe nãli minimũ dari nõ põt.

Ad iſtam queſtionẽ dõꝫ eſt: ꝙ in corpor nãli vt accipit̃ ex lib. de generatiõe ↄtingit dare duplices ptes: qꝛ ptes ſꝫ formã ⁊ ptes ſꝫ mãꝫ. Partes aũt ſꝫ formã ille dñr q̃ ẽt ſepare a toto formã retinent q̃ prius hẽbãt: ⁊ i acceptiõe taliuꝫ partium nõ ↄtingit in corpe nãli in infinitum procedere per diuiſionem ⁊ enim carnis ↄtingit deuenire ad carnẽ ita paruã: que ſi vlteri⁹ diuidatur in partibus diſiunctis forma carnis nõ remanebit: vnde ſm iſtũ ↄceſſuꝫ oꝫ dare neceſſario minimũ i corpe nãli. Partes ṽo ſꝫ mãm ille dñr eẽ q̃ i toto qdẽ manentes formã toti⁹ hñt. Sꝫ ſi diuidãtur formã illã nãlẽ ñ retinebũt: quo mõ ptẽ accipiẽdo ẽt minĩa ea ro ptes hꝫ: q̃ dũ ↄiũcte ſũt formã carnis hñt. Si ṽo ab inuicẽ ſepent̃ formã carnis nõ retinebũt. Et quãtũ ad tales ptes nõ ↄtingit in nãli corpe dare minimũ.

Ad argumentum autem in contrarium: facił eſt reſponſio. Corpus enim ſm ꝙ eſt continuum in infinitum ẽ diuiſibile non aũt ſm ꝙ eſt materiale.

¶ Textus.

¶ Nequaꝙ͂ aūt ſegregandū eſſe neſcientis dicitur ⁊c.

¶ Qō quinta.

QVinto dubiū poſſet eſſe vtrum cā prima poſſit qualitatē ſine ſbā: ⁊ ſine quantitate ſubiecta conſeruare in eſſe: ⁊ vr̄ ꝙ nō. Nō eni coextēſum ē ꝗ̄titati ſine ꝗ̄titate eſſe non pōt. Qualitates aūt corporales: de quibus nūc ē queſtio: ſunt ſb dimēſionibus coextēſe: igit̄ ſine ipſis ꝯſeruari nō poſſūt.

Ad huius qōnis intelligentiaꝫ cōſiderādum eſt ꝙ duplices qualitates reperiūtur: qꝛ quedā ſunt: q̄ vltra rem ⁊ nām ſbi aliquā reꝫ non ponunt: niſi tm̄ quēdaꝫ realē modū ſe habendi: ſicut pꝫ de raritate ⁊ denſitate. Raritas ⁊ eni moduꝫ realē ſe habēdi ponit in quantitate: quo ipſe quātitatis partes ſūt diſtātes magis aut extenſe: dēſitas vero illum realem modum ſe habendi ponit in quātitate: quo ipſe quātitatis partes ſunt ad inuicem magis compꝛehenſe. Et de talibus qualitatibus loquendo manifeſtū eſt: ꝙ ipſe ſine quantitate ſubiecta cōſeruari nō poſſunt. Non enim ponunt aliquid niſi quēdā ipſius realeꝫ eſſendi modum modus autem eſſendi ſine re exiſtente: cuius eſt modus: cōſeruari nō poteſt. Quedā aūt alie qualitates ſunt que vltra rem ⁊ nāꝫ ſbi nō ponūt ſolū eſſendi modū realē: ſꝫ magis rē ⁊ nāꝫ ꝓprie dictā: que ēt ratio eſt eſſendi ſuo modo: ⁊ ſibi mōi ēēndi attribuūtur. Cuiuſmōi q̄litates ſūt caloꝛ ⁊ lux ⁊ cōſilia. Et de talibꝰ ēt qualitatibus qdā dicūt ꝙ qꝛ ꝑ quātitatē indiuiduātur ſine quātitate ſubiecta conſeruari non poſſunt.

Sed iſta poſitio vt videt̄ ſtare nō pt cuius declaratio eſt qꝛ tota rō ſm̄ Tho. ꝑꝑ ꝗ͂ pōt deus cōſeruare quātitatē ſine ſbō: ⁊ nō māin ſine foꝛma: eſt qꝛ mā eſt pura potētia: quātitas aūt eſt actus. Cū igitur etiā ipſa predicta qualitas actus realis ſit oīno in realitate differens a quātitate ſubiecta: oīno pari rōne pōt deus ⁊ qualitatē: ſine ſubiecta quātitate ſeruare: ⁊ quātitatē ēt abſꝗ͂ ſubiecto. ¶ Motiuū āt ipſoꝝ nō valet: ab eo eni efficienter indiuiduat̄ aliqd a quo efficient̄ accipit eſſe: ſicut elicit̄ ex. viij. meth. Qualitas aūt efficient̄ accipit eſſe nō a quātitate: nec foꝛmalr̄: ſed efficiēter accipit h̄ a deo foꝛmalr̄ vero ex ipſo exiſtēdi actu: igit̄ ⁊ indiuiduationē foꝛmalr̄ ſumet ab eo: ⁊ efficiēter a deo: per quantitatē ꝓ mālit̄er ſoluꝫ: inquātū. ſ. in ipſa recipit̄: vnde ēt ⁊ ſi extra māꝫ maneat: ⁊ extra quātitatē: habebit ſufficienter vnde poterit indiuiduari: ſicut ⁊ alie foꝛme ſine materia exiſtentes.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dōm eſt ꝙ foꝛma quātitati coextēſa: ſine ipſa naturaliter eſſe nō poteſt: bene tamen poteſt h̄ contingere ſupernaturaliter ⁊ miraculoſe.

¶ Qō ſexta.

SExto poſſet aliquis dubitare vtrū deus poſſit ꝯtinuū in infinita diuidere: videt̄ eni ꝙ ſic: qꝛ nulla potētia paſſiua eſt creata: que nō ſubſit potentie actiue creantis: ſed in cōtinuo eſt potētia paſſiua ad diuiſionem in infinitum: qꝛ ipſum eſt in infinitum diuiſibile: igitur deus poteſt ipſum in infinitum diuidere.

Ad hanc qōnem dōꝫ eſt: ꝙ cōtinuum nunꝗ͂ pōt eē in infinitū diuiſuꝫ: niſi ſit ꝑ euētū ad indiuiſibilia: ad indiuiſibilia aūt reſolui nō pōt: qꝛ nihil reſoluitur niſi in ea ex quibus ꝯponitur: vnde qꝛ impoſſibile eſt ex indiuiſibilibus cōponi ꝯtinuū: ipoſſe eſt ꝙ ipm̄ ad indiuiſibilia reſoluatur: ⁊ per conſequens impoſſibile eſt eē actu in infinitum diuiſum.

Ad argumentum vero in contrariū dōm eſt: ꝙ in cōtinuo non ē potētia ad eē diuiſum in infinitū: ſꝫ ad h̄ ꝙ ſua diuiſio in īfinita ꝓcedat: ita vꝫ ꝙ nunꝗ͂ valeat terminari. Ex h̄ āt magis ſequit̄ ꝙ nō habeat ꝗ͂ ꝙ habeat potētiā ad eē in infinita diuiſum: qꝛ ex tali poſitione ſequeretur poſſe ſuam diuiſionem totaliter terminari: ꝙ eſt contra rationem continui.

¶ Textus.

¶ Omnes igitur contraria principia faciunt ⁊c.

¶ Lectio. ix. ¶ Qō prima.

HIc poſſet primo aliqs dubitare vtrū pꝛia pꝛicipia rerū nāliū ſint ꝯria: videtur eni ꝙ nō: quia pꝛia principia rerū nāliū debēt in rebꝰ nālibus oībus inueniri. Cōtraria aūt in oībꝰ talibꝰ rebus īueniri nō poſſunt. Sunt eniꝫ coꝛpa celeſtia res nāles ⁊ tn̄ abſoluta ſūt ab oī ꝯrietate: igit̄ pꝛima principia rerū nālia non ſunt contraria.

Ad hāc qōnem dōm eſt: ꝙ res nāles ſūt res trāſmutabiles: ⁊ inquantum tranſmutabiles ſunt: ⁊ ſub ente tranſmutabili cadūt: earū principia q̄ modo inquirūtur. Pꝛima autem principia trāſmutabilium: inquātū ſunt trāſmutabilia: ſunt illa que ſunt pꝛima vl̄ia pꝛincipia trāſmutationis: vltra ſbm aūt pꝛia principia trāſmutationum ſunt illa: īter que vniuerſaliter vertitur omnis mutatio. Quia igitur iſta ſunt ꝯria: manifeſtū ꝙ ꝯria pꝛima principia rerum naturalium opꝫ eſſe.

Ad argumentum ergo in ꝯriuꝫ dōm eſt: ꝙ coꝛpoꝛa celeſtia poſſunt accipi dupl̄r: vno qdē mō quātuꝫ ad ſuā ſubſtātiā ſimpl̄r: ⁊ abſolute dictā: ⁊ iſto mō ſub ente trāſmutabili nō cadūt: qꝛ in ipſoꝝ ſubā nō pōt eē trāſmutatio: vn̄ in eis h̄ mō ſumptis: nō opꝫ ꝙ inueniantur pꝛima trāſmutabiliū pꝛincipia: de quibus loquimur ad pꝛeſens. Alio vero modo poſſunt accipi per oꝛdinē ad aliquid extrinſecū: ⁊ ſic coꝛpa celeſtia tranſmutabilia īueniuntur eſſe: mutāt enim locum: vel ſubō ⁊ rōne: vel ratione tm̄. Et iſto modo in eis dicta pꝛincipia inueniuntur: dum enim ipſoꝛum partes ad aliqō vbi trāſmutant̄ hn̄t actu ſecū annexam pꝛiuationem eiꝰ: rōne vbi alterius a quo recedūt.

¶ Qō ſcōa.

SEcundo dubitare poſſet aliqs vtrum pꝛima pꝛincipia dicantur contraria pꝛopꝛie ⁊ perfecte ſumendo contrarietatem: videtur eniꝫ ꝙ ſic: quia iſta ſunt pꝛicipia entis mobil̄: ſꝫ ꝙ eſt mobile. Motus aūt extrema ſunt ꝓpꝛie ꝯtraria.

Ad iſtam qōnem dōm eſt: ꝙ pꝛia pꝛicipia de quibus modo loquimur non dn̄r contraria: ſm̄ perfectaꝫ rationeꝫ contrarietatis: h̄ autem declaratio eſt: qꝛ ſub ente tranſmutabili communiter dicto: non ſolum clauduntur: que per naturam tranſmutantur: ſed que trāſmutantur etiam per artem: tranſmutationes auteꝫ artificiales: non cadunt per ſe inter oppoſita: ſm̄ perfectā rationē contrarietatis vn̄ manifeſtum eſt ꝙ contraria pꝛopꝛie ⁊ perfecte ſumpta non ſe extendunt vniuerſaliter ad oēm tranſmutationē: nec per ꝯn̄s eſſe poſſunt pꝛima pꝛicipia entis trāſmutabil̄. Ulterius ēt dato ꝙ pꝛima pꝛincipia entis trāſmutabilis ſc̄a nāli ingrant̄ pꝛia: pꝛimi nā entis trāſmutabilis ſc̄a nāli

tranſmutatione

tranſmutatione: ad hoc dici non poteſt: quod contraria perfecte ſumendo contrarietatem ſint talia prima. Nam tranſmutatio non ſolum inuenitur in quantitate: qualitate: et ubi: in quibus eſt vera contrarietas: ſed etiam inuenitur in ſubſtantia cui nihil eſt contrarium perfecte ſumendo contrarietatem: vnde nec ad omnem tranſmutationem naturalem videtur ſe extendit perfecta contrarietas. Eſt igitur conſiderandum: quod prima contraria poſſunt vno modo dici illa: in quibus reſeruatur ſic perfecta ratio contrarietatis: quod omnia vere contraria: aut ipſa ſunt aut ex eis deriuantur. Et hoc modo prima contraria non dicuntur hec prima principia omnis tranſmutationis. Alio vero modo dici poſſunt aliqua prima contraria ſolum: quia in ipſis conſiſtit prima radix contrarietatis: et iſto modo priuatio et habitus videtur ſumpta prima contraria dicuntur. In omnibus enim contrariis vnum reſpectu alterius inuenitur eſſe diminutum: et pro tanto ſubinduit nomen priuationis: et reliquum ſortitur nomen habitus.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum eſt quod ens mobile ſumitur communiter non ſolum ad ea que mouentur motu locali: vel motu augmenti et decrementi: vel motu alterationis: ſed etiam ad ea que mouentur motu generationis et corruptionis.

¶ Textus.

¶ Oportet enim principia: neque ex alterutris eſſe: neque ex aliis: et alia etc.

¶ Queſtio tertia.

Tertio poſſet aliquis dubitare vtrum idcirco prima contraria ex alterutris non fiant: quia ſunt contraria: videtur quod non: quia ſicut hic dicitur omne quod fit et tranſmutatur non fit per ſe: nec tranſmutatur niſi ex contrario: igitur ex eo prima contraria contrarietatem habent: magis deberet concludi quod fiant quam quod non fiant ex alterutris.

Ad iſtam queſtionem dicendum eſt: quod dupliciter poteſt dici aliquid fieri ex aliquo: vno quidem modo ſicut ex termino ſue tranſmutationis: et hoc modo omne quod fit dicitur fieri ex contrario: tanquam videlicet ex termino: non ad quem: ſed a quo tranſmutationis ſue: et ſic contraria bene fiunt et fieri poſſunt ex alterutris. ¶ Alio modo modo poteſt dici aliquid fieri ex aliquo: tanquam ex habente cauſalitatem in conſtitutione ſua: quomodo media fiunt ex contrariis extremis: et ex primis qualitatibus actiuis et paſſiuis fiunt ſequentia contraria: et ipſe etiam qualitates prime actiue et paſſiue originantur ex ſubſtantialibus formis ſubſtantiarum: habentibus adinuicem oppoſitionem: ſupra quas etiam conſtitutionem inquantum ſunt oppoſita: cauſalitatem habent priuatio et habitus: verum etiam quod non idem cauſalitatis modus in omnibus predictis reperitur: hoc igitur modo et ſi ſecunda contraria fiant ex prioribus non tamen fit aliquod contrarium ex eo cui eſt contrarium: et ſic dicit in ſequentibus philoſophus quod amicitia non conducit diſcordiam ad eſſe: nec facit aliquid ex ea: ſic etiam intelligit quod prima contraria eo quod contraria non fiunt ex alterutris: et per hoc patet reſponſio ad argumentum. ¶ Queſtio quarta.

Quarto poſſet dubitare aliquis vtrum per ſe poſſit aliquid fieri ex eo quod ſecum poteſt ibi ſimul eſſe in eodem: et videtur quod ſic dicitur enim infra quod non fit aliquid per ſe ex ente: nec ex non ente: ſed ente in potentia: ens autem in potentia eſt ſubiectum vel materia. Et materia quidem manet cum eo quod producitur de ipſa: igitur aliquid poteſt per ſe fieri ex eo quod ſecum in eodem ſimul poteſt eſſe.

Ad hanc queſtionem dicendum eſt: quod nihil poteſt per ſe fieri ex eo quod ſecum poteſt ſimul eſſe in eodem: huius autem ratio eſt: quia fieri eſt tendere ad eſſe: nihil autem tendit ad id acquirendum quod iam habet: ſed ſolum ad acquirendum quod non habet. Neceſſarium eſt igitur quod omne quod fit: in permanentibus dico non habeat ſuum eſſe quamdiu eſt in fieri: et ſic fieri ſecundum rationem propriam ſuum: per ſe: in ſe claudit non eſſe eius quod fit: et per conſequens neceſſarium eſt: quod ex eo tantum fiat aliquid quod in ſe claudit: non eſſe eius quod fit per ſe ex ipſo. Quod autem claudit in ſe non eſſe alicuius non poteſt ſecum ſimul eſſe in eodem. Manifeſtum eſt igitur quod impoſſibile eſt aliquid per ſe fieri ex eo quod ſecum ſimul in eodem eſſe poteſt. ¶ Ex hoc autem euidenter deducitur quod impoſſibile eſt in aliquo ente vno ſecundum ſpeciem plures formas ſubſtantiales eſſe nam ſi plures eſſent aut inter eas poſſet cadere tranſmutatio per ſe: aut non: ſi dicatur quod non et contra illa que ſunt diuerſa in eſſentia: nec per ſe inter ipſa cadit tranſmutatio: non ſunt eiuſdem generis phyſici: ſicut patet in .x. metaphyſice. quod etiam de formis intelligendum: et non de illis quorum vnum eſt eſſentialiter forma et actus: et reliquum eſt eſſentialiter potentia: ſicut eſt ſola prima materia. Actus enim et potentia ad idem genus pertinent: quia genus phyſicum non a forma: ſed a materia accipitur. Que autem non ſunt eiuſdem generis phyſici non poſſunt concurrere ad vnam et eandem naturalem ſpeciem conſtituendam. Si ergo in ente vnius ſpeciei ſint plures ſubſtantiales forme non habentes per ſe adinuicem tranſmutationem: oportebit neceſſario quod ens vnius ſpeciei non ſit vnius generis: nec etiam vnius ſpeciei quod eſt implicare contradictionem. ¶ Si autem dicatur quod ille forme per ſe adinuicem tranſmutationem habent ſequetur ſecundum ſupradicta quod in eodem ſe in ſimul non compatiantur: vt pote oppoſitum adinuicem habentes: ponere igitur ipſas ſimul in eodem eſt ponere quod oppoſita et contradictoria: ſicut eſſe et non eſſe: ſimul in eodem eſſe poſſunt: quod totum eſt abſurdum.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum eſt: quod materia ſecundum quod entitatem quandam ponit remanet in eo quod ex ipſa fit: non autem ſecundum quod prius erat ens in potentia: immo tunc manet habet ens actu: quod eſt oppoſitum ad habere eſſe tantum in potentia.

¶ Textus.

¶ Conſequens autem vtique erit dicere etc.

¶ Lectio decima. ¶ Queſtio prima.

Hic poſſet primo aliquis dubitare vtrum ſit tantum vna prima contrarietas et videtur quod non prima enim contrarietas non eſt niſi contrarietas primi generis: prima autem genera ſunt ad minus decem igitur decem erunt prime contrarietates.

Ad iſtam queſtionem dicendum eſt quod prima contrarietas poteſt ſumi: vel ſimpliciter: vel in genere. Et contrarietas quidem non ſimpliciter prima: ſed in genere: non eſt vna ſed multiplex ſecundum multiplicitatem predicamentorum. Sumitur enim hic contrarietas communiter ad omnem oppoſitionem priuationis et habitus. In quolibet autem genere eſt dare oppoſitas differentias: quarum vna eſt vt habitus: et altera vt priuatio. Et oppoſitio quidem differentiarum immediate diuidentium genus generaliſſimum dici poteſt eſſe prima contrarietas in illo genere: ſed igitur predicamentorum multiplicitatem eſt etiam et multiplicitas contrarietatum prime non ſimpliciter: ſed in genere. Contrarietas autem ſimpliciter prima illa eſt que eſt primi generis ſimpliciter. Nullum autem genus ſimpliciter primum dici poteſt ſola ſubſtantia excepta: nullum enim genus quod ex alio genere prouenit equaliter et originaliter ſimpliciter primum dici poteſt. Ex ſubſtantia autem equaliter originantur genera cuncta accidentium: vnde nullum tale ſimpliciter dici poteſt primum vel etiam primum reſpectu alicuius coordinationis quemadmodum hoc quod dico quantitas genus primum eſt in coordinatione quantitatum ſubſtantia quantitatum: et qualitas genus primum eſt in coordinatione qualitatum ſubſtantia vero quoniam aliorum generum eſt eam ſimpliciter inuenitur eſſe primum genus ſic igitur ſimpliciter primum genus: vnum tantum eſt: et per conſequens vna tantum prima contrarietas: vnde patet reſponſio ad argumentum.

¶ Textus:

¶ Et eſt vna contrarietas in omni genere ⁊c.

¶ Q̄ō ſcda.

SEcundo dubitare poſſet aliqs vtrū prima principia cōtraria ſint prima cōtraria ſubē: videtur enim ꝙ nō: dictū eni fuit ſupra: ꝙ pria principia inueniri debēt in oībus reb⁹ nālib⁹ Pria ꝯo ꝯria ſbe nō ieniūtur in cūctis rebus nālib⁹ qꝛ nō ſunt niſi in ſubſtātijs: igiꝛ ipſa prima principia rerū naturalium eſſe non videntur.

Ad iſtam qōnem dōm eſt ꝙ aliq ꝯria poſſūt dici dupl'r: p'io ſʒ ꝙ duplicē diſtinctionē in ipſis inuenimus: primū ⁊ ſm videtur diſtinctionē quādā iportare. Inueniunꝛ āt aliqua abinuicē: ſm rē: ſiue realr diſtingui: qūo ſunt abinuicē diſtincta ſuba ⁊ accñs: ⁊ vl'r illa q̄ diuerſoꝝ p̄dicamētoꝝ ſt: q̄dā aūt abiuicē: ſʒ itētionē tm̄ diſtinguūtur: ſic ſe hn̄t ſupiora ⁊ iferiora. Et in ordine qdē diſtinctoꝝ primo mō pria ꝯria: ⁊ prima principia dn̄r ſola pria ꝯria ſubē: non enim an̄ ipſas ꝯria alia inueniūtur ab eis: ſm rē diſtictā: ſed ipſa alia oia p̄cedūt: vt eſt declaratuꝫ in p̄cedēti qōne. Hoc āt modo pria principia ſumēdo nō oꝫ ꝙ in oibus eſſentialr inueniātur: ſed in rebus tm̄ primi generis. ¶ In ordine āt diſtinctoꝝ: ſcdo modo prima pricipia: ⁊ pria cōtraria ſunt habitus ⁊ priuatio: q̄ primā radicē iportāt cōtrarietatis ⁊ in oibus contrarijs ſaluantur. ¶ Quamuis enim ante cōtraria ſube nō ſint alia ꝯria abeis diſtincta: ſm rē diſtincta: bene tm̄ ante ipſa ſunt aliqua ab ipſis diſtincta: ſʒ intētionē: ⁊ h̄ ſunt habitus ⁊ priuatio q̄ vt dictū eſt: nō in eis ſol ſaluātur: ſed ēt i oibus ꝯrijs vnde vl'iora ſūt: ⁊ per ꝯn̄s priora. Et de talibus primis principijs intelligēdū eſt: ꝙ inueniri debēt in omnib⁹ tranſmutabilibus: vnde pꝫ reſponſio ad argumentuꝫ.

¶ Textus.

¶ Principia autem ſemper oportet manere.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio poſſet eſſe dubium vtrum prima principia ſemper maneant: ſicut dicit h̄ philoſophus: videtur enim ꝙ nō. Iā enim dictum eſt ꝙ ipſa ſunt contraria: contraria autem non ſimul manent in eodem: igitur nec ambo pricipia p̄dicta poſſunt ſemper in rebus nālibus manere.

Ad iſtam qōnem dōm eſt: ꝙ pricipia pria ſemper manēt in rebus ſingulis trāſmutabilibus: ſi eſſe debēt trāſmutabiles. Hec autē declaratio eſt: qꝛ cū nihil trāſmutaꝛ ad eius ꝙ hꝫ aſſecutionē: ſʒ ad adeptionem eius ꝙ nō hꝫ: neceſſarium eſt: ꝙ ſi aliqd dꝫ eſſe trāſmutabile. vt in eo p̄exiſtat carētia illius ad ꝙ trāſmutari pōt: cū aptitudine ad ipſum. Talis aūt carentia priuatio vocaꝛ neceſſarium eſt igitur in oi tranſmutabili in quantū eſt trāſmutabile aliquaꝫ priuationē eſſe: qꝛ alr non poteſt eſſe tranſmutabile: h̄ aūt priuatio tollens a ſubo diſpōnē vnā in ipſo relinquit neceſſario ꝯriam ⁊ h̄ diſpoſitio ſe tenet in ratione habitus. Itēꝫ ēt talis priuatio nō pōt oēm actū tollere: qꝛ tūc tolleretur eſſe actu eē: ⁊ p ꝯn̄s ois trāſmutabilitas: qꝛ cuꝫ mot⁹ nō ſit primus act⁹: ſed ſecūdus: ſine actu exiſtēre nō pōt inueniri. Talis actus ⁊ forma in ſubo manēs habitus vocatur: neceſſariū eſt igitur in ente trāſmutabili ſemper habituꝫ ⁊ priuationem inueniri: ⁊ per ꝯn̄s manifeſtū eſt ꝙ principia prima ſemper manēt.

Ad argumentum ergo in ꝯriuꝫ dōm eſt ꝙ prima principia nō ſunt h̄ contraria: vel illa: ſed priuatio ⁊ habitus vl'r ſumpta. Quāuis aūt nullus habit⁹ cuꝫ priuatiōe ſibi oppoſita ſimul eē poſſit in eodē: hn̄ tn̄ ꝯſtare ⁊ de neceſſitate ſtat cū carētia ⁊ priuatiōe habit⁹ habētis ad ipm̄ oppoſitionē: h̄ aūt habitus: ⁊ h̄ priuatio in ſe claudūt rōnē priuationis ⁊ habitus ſimpl'r: ꝙ prima principia dn̄r. Et pro tanto dicimus ꝙ principia prima ſemper manent.

¶ Textus.

Deficiet enim aliquis qualiter dēſitas raritatem facere aliquid apta nata ſit ⁊c.

¶ Q̄ō quarta.

QVarto poſſet aliqs dubitare vtrū vnū cōtrariū poſſit dici i alterum agere ⁊ facere aliquid ex ipſo: vi enim ꝙ ſic ad ſenſum eni appet calm ageꝛ i frigidū: ⁊ ex frigido calidū educere.

Ad iſtam queſtionē dōm eſt: ꝙ ꝯrium pōt accipi dupl'r: vno qdē mō ſimpl'r ⁊ ſʒ ſe cū p̄ciſiōe ſ. ſbi: ⁊ tūc ſicut dicit Tho. vnū cōtrarium nō pōt agere in alterum. Cuius ratio eſt: quia cum vnumquodqꝫ agat ſibi ſimile: neceſſarium eſt ꝙ illud poſſit in ſe recipere agentis actionem ꝙ poteſt recipere ſimilitudineꝫ ipſius: ⁊ per conſequens ad ipſum manet in potentia. Non eſt autem poſſibile ꝙ vnum contrarium excluſo ſubiecto ſit in potētia ad h̄ vt aſſimileꝛ alteri. quēad modū caliditas nō eſt in potentia ad frigiditatem: qꝛ tunc eſſet in potentia ad corruptionem ſuam: ⁊ ipſam etiam appeteret: ꝙ eſt impoſſibile: vnde impoſſibile eſt ꝙ excluſo ſubiecto vnum contrarium agat in reliquuꝫ ⁊ faciat aliquid ex ipſo. Si autem ſubiectum nō excludatur: ſed magis includatur: quia ipſum eſt in potentia ad vtrumqꝫ contrarium poterit tunc vnum contrarium agere in aliud: ⁊ ſic calidū dicitur agere in frigidum: quia agit in frigidum: educit etiam calidum de frigido non ratione frigiditatis: ſed ratiōe ſubiecti ꝙ eſt calidum in potētia: ⁊ ſic pꝫ rn̄ſio ad argumētum.

¶ Textus.

¶ Adhuc autem amplius ⁊ de hoc aliqs dubitabit ⁊c.

¶ Q̄ō quinta.

QVinto poſſet eē dubium de rōne Ari. p ꝙ p̄bat: ꝙ nō ſola ꝯria ſunt pricipia: qꝛ ipā ſunt accn̄a: ⁊ nō ſbe h. n. vr̄ eſſe falſuꝫ dictū eni ē ꝙ pria principia nō ſūt q̄cūqꝫ ꝯria: ſed tm̄ aliq̄ iter q̄ cadit pria ꝯrietas ſ'e. Iſta ꝯo ꝯria nō ſūt i p̄dicamēto accidentis: ſed ſube.

Ad hanc queſtionē dōm ē ꝙ cū phs i h̄ p'io lib. accipiat ꝯrietatē large: qūo ēt iueniꝛ in ſuba: nihil p̄hibet imo neceſſariū ē. ꝙ pria ꝯria ad p̄dicamēta ſbe ptineāt. Sʒ qꝛ ad p̄badū numerū principioꝝ p̄cedit ex datis a priorib⁹ phis: q nō ꝯceperūt actū aliumꝫ vel formā ꝙ accn̄talē: ⁊ ꝯtraria ſunt forme: idcirco dicit ꝙ ꝯria ſunt accn̄a. ¶ Vel dici pōt ꝙ cū ꝯria fieri habeāt circa idē ſuſceptiuū: neceſſariū ē ꝙ ſint forme nate recipi i aliquo. Sbā āt cōpoſita: ⁊ pria mā nō ſūt receptibilia i aliquo: vn̄ ipſis nihil ē ꝯriū. Et qꝛ de eis ꝓprie ſbe dſt a ſumpta iquātū a ſubſtādo dr: idcirco phs ait ꝙ ſbe nihil ē ꝯriū ⁊ ꝙ contraria ſunt accn̄ria: forme eni que addiciūtur ſuis ſuſceptiuis: hn̄t quādā ratione accidētiū vnde vocatur forma ſubſtantialis: qualitas mā. Sunt igitur pria ꝯria in p̄dicamēto ſ'e: nec tn̄ ita proprie ſube dn̄r: ſicut cōpoſitū ⁊ mā: ſbaꝫ ſumēdo ſm ꝙ a ſubſtādo dicta eſt: vn̄ pꝫ rn̄ſio ad argumentum.

¶ Textus

¶ Textus.
¶ Sūdm eniʒ principiū: ⁊ prius videt̄ eē p̄dicato ⁊c.
¶ Q̄ō ſexta.

Sexto dubitare poſſet aliquis dato
ꝙ materia ſit magis ſuba: ꝙ̄
forma: ſm vnam ſube acceptionem: vtruʒ
ipſa dici poſſit principium formaꝝ: ⁊ vr̄
ꝙ nō: id eni per ꝙ aliqd reponit̄ in eē ē p̄n
cipiū ipſius: ⁊ nō ecōuerſo. Materia aūt in eſſe reponi
tur per formā: igr̄ forma eſt pricipiū materie: ⁊ nō ma
teria principium eſt forme.

Ad huius q̄ōnis intelligētiā conſi
derādū ē: ꝙ māʒ
⁊ formā poſſumus accipere dupliciter q2 vel quantum
ad ſuas eſſentias: vel quātū ad eē: ſi aūt quātuʒ ad eſſe
formā ⁊ mām accipiamus. Adhuc duplr̄ poterit h̄ fie
ri: q2 aut ſument̄ q̄tū ad eſſe ſpecificū aut quantuʒ ad
eſſe ꝙ eſt exiſtere in actu. Si ergo ſumant̄: h̄ ſc̄dō modo
tūc dōʒ eſt ꝙ forma ꝓprie ſupra mām cālitateʒ hʒ. Eſt
eni ipſa ratio ⁊ principiū eēndi ipſius māe: ⁊ nō econ
uerſo: vnde ſm h̄ ꝓprie dici pōt: ꝙ principiuʒ materie
ꝑ ꝙ .ſ. ipſa in eē reponit̄ eſt forma. Nō aūt forma per
māʒ in eſſe conſtituitur: vnde nō proprie dr̄ ꝙ mā ipſi
forme ſit principiū eſſendi. Sed ſi magis large noīe p̄n
cipij vtimur dicere poſſumus aliquo mō: ꝙ ēt mā prin
cipiū eſt forme: ꝙ duplr̄ appet. Primo qdem ſi accipia
mus formā quātū ad ſuū eſſe cōpletū: cū h̄ actu non ha
beat niſi i mā: dicere poſſum⁹: ꝙ quātū ad actuale com
plemētū ipſi⁹ eē: mā ſupra formā aliquā equalitatē hʒ:
h̄ aūt cauſalitas in h̄ ꝯſiſtit: ꝙ mā: terminat ipſi⁹ for
me depēdētiā: vn̄ ēt aīa humana extra corpus poſita eſ
ſe ſuū quoddāmodo ꝑꝑ h̄ imperfectum habet.

Secundo hoc etiam apparet ex eo ꝙ̄
illud de quo aliqd edu
cit̄ ad actū eſt principiū ipſi⁹: ⁊ prius eſt ipſo in via ge
nerationis: forme aūt ad actū eēndi educunt̄ de potē
tia māe: vnde manifeſtū eſt ꝙ ſm hūc ēt modū mā eſt
principiuʒ forme: ⁊ prior in via generationis ꝙ̄ forma
Et ideo dicit h̄ phs: ꝙ ſdm principiuʒ: ⁊ prius videtur
eſſe p̄dicato. ¶ Si ꝟo mā ⁊ forma: quātū ad eſſe ſpeci
ficū ſumātur: erit ēt quaſi cōſilr̄ dōm. In eſſe enim ſpe
cifico materia reponit̄ ꝑ formā: ⁊ ideo forma ē pricipiū
māe. Sed tn̄ in h̄ ēt forma eſſe non pteſt reponi ſine ma
teria: quia non ſoluʒ forma: ſed ēt mā pertinet ad eē qd
ditatiuuʒ: ⁊ ſpecificū ſube: ꝯpoſite intelligitur ēt educi
ſuo mō de potētia māe. Cū eni de tali potētia educitur
eē ſpecificū: ſʒ idiuidualiter ſuptū: dici pōt ex ꝯñti te
ta eē ſpecificū educi: vn̄ ēt quātū ad h̄ mā ſuo mō prici
piū ē forme. Si aūt materia ⁊ forma quātū ad ſuas eſ
ſentias ſumātur: tūc dōm eſt: ꝙ eē materie: nō eſt efficiē
ter a forma: neqȝ ecōuerſo: ſʒ originat̄ māe eēntia a cre
ante. Eēntia vero forme originat̄ eſſentialr̄ nō a mā ſʒ
a creāte ⁊ generāte. Et q2 nō originat̄ a generāte: niſi ꝑ
eductionē ſui ⁊ cōpoſiti d̄ potētia māe: ꝙ d̄ eē māe reſpe
ctu forme: dicere nō poſſumus: idcirco quantū ad h̄ di
citur forma ſuo modo originari a mā: ⁊ non ecōuerſo:
vnde quātū ad h̄ nō forma māe: ſed materia principiū
eſt forme. ¶ Vlterius etiā ſicut forma ſuā eſſentiaʒ for
malr̄ habet per ſeipſam: ſic ēt mā: hʒ ſuam eſſentiam
per ſeipſaʒ formaliter: ⁊ nō per formā: quāuis illud vo
cabulū .ſ. formalr̄ inuſitatū videat̄ in propoſito: vnde
quantū ad hūc modū: nec materia principiū eſt forme
nec forma eſt principiū māe: verū ē aūt ꝙ q2 materia ē
per formā: vnde ⁊ eē nō poſſet materia: que eſt in poten
tia formarū: niſi eē poſſet eēntia ipſi⁹ forme: dicere poſſu
mus: ꝙ ſm hec eſſentia forme: ſupra eēntiā māe dictaʒ

cauſalitatē hʒ: quāuis aūt non proprie dicat̄ forme eēn
tia eſſe propter eſſentiam māe: q2 meliora propter peio
ra nō dn̄r eē: h̄ tn̄ verū eſt: ꝙ ſi nō poſſet eſſe eēntia māe
nō poſſet etiā eſſe eſſentia forme: de māe potētia educte
vnde intelligi pōt quātū ad h̄ quādā cauſalitatē mate
ria hr̄e ad eſſentiaʒ ipſius forme. Sic ergo manifeſtū ē
ꝙ ⁊ forma dicitur principiuʒ materie: ⁊ mā principiū
eſt forme: ⁊ quot modis h̄ contingit. ¶ Ad argumētuʒ
autem per predicta manifeſta eſt reſponſio.

¶ Textus.
¶ Ad patiendum quidem .n. ſufficiens eſt vnum.
¶ Q̄ō ſeptima.

Septimo q2 dicit phs: ꝙ ad pati
endū ſufficit vnū prin
cipiū: principiū vero paſſiuū eſt materia:
poſſet eē dubium: vtrū oīum corporalium
materia ſit vna: videt̄ enim ꝙ ſic propter
rōnē modo dictā. ¶ Sc̄dō q2 in h̄ libro ponunt̄ princi
pia cōmunia oibus reb⁹ nālibus: ponitur āt vna tātū
rō materie: ⁊ nō multiplex: ⁊ q2 ratio indicat eēntiam
ſequitur ꝙ eſſentia materie ſit tantum vna.

Ad iſtam q̄ōnem dicūt aliqui ꝙ
vna tn̄ ē mate
ria cūctoꝝ corꝑaliuʒ: ⁊ rō ipſorū eſt: q2 ſi eēnt materie
plres i eēntia: oporteret vnā eē altioris gradus: ꝙ̄ alia:
⁊ ꝑ ꝯñs magis vna ꝙ̄ alia recederet anichilo: ꝙ videt̄
ipoſſibile: q2 materia eſt ꝓpe nihil: cuʒ ſit pura potētia
⁊ ꝑꝑ h̄ quecūqȝ mā ſit prope nihil eē dicit̄. ¶ Sc̄dā rō
ē: q2 cū eēntia nuda māe ſit pura potētia: ⁊ i pura potē
tia: nihil ſit diſtinctū: opʒ ꝙ i eēntia māe nō cadat aliq̄
diſtictio. Eſt igitur mā vna tn̄ in eſſentia: ſm iſtos: h̄
āt eēntia hʒ ꝙ ipſi dicūt poteſt accipi duplr̄: q2 vel cum
priuatione: vel ſine priuatione. Et cū priuatione quidē
ſtat ſb̄ formis generabiliū ⁊ corruptibiliū. Sine priua
tione vero ſtat ſub formis corpoꝝ celeſtiū: ⁊ idcirco ſm
cos corꝑa celeſtia i ſua ſbā nō p̄nt trāſmutari: q2 carēt
altero pricipiis trāſmutationis ꝙ dicit̄ priuatio.

Sed iſta poſitio nullo mō ſtare p̄t
cui⁹ pria declaratio
eſt: q2 quādocūqȝ alique due potētie: ita ſe habēt ꝙ vna
eaꝝ reſpic̄ obm: ꝙ alia reſpicere nō p̄t: ⁊ ecōuerſo: neceſ
ſariū ē: ꝙ iſte potentie ſint ita diuerſe: ꝙ vna eaꝝ nullo
mō poſſit eē alia: queadmodū de viſu ⁊ auditu appet
tota eni rō propter q̄ viſus nullo modo eadem poten
tia cū auditu eē poteſt: inuenitur eē: q2 viſus ſic reſpicit
colorem: ꝙ nullo modo poteſt reſpicere ſonum: ⁊ audi
tus: ita ſonum reſpicit ꝙ reſpicere colorem: nullo mo
do poteſt. Nunc autem ita eſt ꝙ eēntia māe eſt pura po
tentia: vt infra declarabitur: ⁊ materia quidem celeſti
um: ita reſpicit celeſtem formam: ꝙ nullo modo poteſt
reſpicere formam generabilem: et mā iſtorum ex oppo
ſito ſic reſpicit formā generabilē ꝙ reſpicere formam ce
leſtem: nullo modo poteſt: alias oporteret etiaʒ corpus
celeſte eē generabile ⁊ corruptibile: quia materia nō re
ſpicit niſi formas: ſub quibus ſtare poteſt. De neceſſita
te igitur cōcedere oportet ꝙ potentia illa que eſt eēntia
māe celeſtis: ſit omnino alia ⁊ diuerſa ab ea potentia
q̄ ē eēntia māe iſtoꝝ ita .ſ. ꝙ vna nullo mō eē poſſit alia.

Secunda autem declaratio eiuſ
dem eſt: q2 poten
tia ſm ꝓpriaʒ rationem conſequitur de neceſſitate re
ſpectus ⁊ inclinatio ad actū. Ipſa aūt māe eſſentia pu
ra eſt potētia. De neceſſitate igitur nāli ipſaʒ conſequi
tur reſpectus ⁊ inclinatio ad formam. Si ergo ipſa eſt
vna eſſentia erit vna potētia oīuʒ formaꝝ. Iā eniʒ di
ctū eſt: ꝙ eſſentia ⁊ potentia idē ſūt i ea. De neceſſitate igr̄

naturali eã conſequitur reſpectus ⁊ inclinatio ad oẽs formas: id autem ꝙ cõſequitur per ſe aliquam quidditatẽ: vel eẽntiã: nullo mõ põt tolli ab eo: niſi ipſa ei⁹ eẽntia tollat̃. Si ergo i corpore celeſti a materia ablata eſt inclinatio ⁊ reſpectus ad oẽs formas: ſequet̃ de neceſſitate ꝙ ab ipſa ſit ipſa eius eſſentia ſublata ꝙ eſt impoſſe. Neceſſe eſt igitur ponere ſi vna eſt in eẽntia oium materia: ꝙ in corpe celeſti ſit inclinatio ad formã corporis corruptibilis: ꝙ eſſe non poteſt niſi ponatur corruptibile: igitur impoſſibile eſt eſſe vnã omniũ mãm. ¶ Apparet aũt ꝙ impoſſibile eſt ſi vna eſt materia ꝙ ſub forma celeſti ſtet ſine priuatione. Jam enim declaratũ eſt: ꝙ opz eam inclinationem ad alias formas de neceſſitate retinere. Priuatio aũt nõ poni i ſuſceptiuo forme aliud ꝙ̃ carentiã ipſi⁹ forme: cuz inclinatione ad ipſam. Hec aũt duo neceſſaria ſunt in materia ſtãte ſub celeſti forma: ſi vna tm̃ eſt mã. Eſt enim in ipſa carentia forme generabilis: cũ adiuncta de neceſſitate ad ipſaz inclinatione prefata ſuppoſitione ſtante: vnde impoſſe ⁊ contradictionem implicãs ẽ ponere ꝙ materia ſit tm̃ vna ⁊ in celeſtibus abſq̧ priuatione eſſe poſſit.

Argumẽta aũt iſtorũ nõ ↄcludnnt. Sicut eni ens nõ ẽ ſimpliciter dictũ ſic etiam ⁊ nihil: vel nõ ens. Et mã q̄ dẽ corpoꝝ celeſtiũ eſt proprie nihil ſumptũ: vt ponit negationẽ entis celeſtis: ꝙ qdez ens: quãtũ eſt de ſe: talis mã ponit potẽtialiter. Materia vero generabiliuz eſt proprie nihil: ſumptũ vt ponit negationem entis generabilis: ꝙ talis materia ponit ſol̃ in potẽtia. Scdm autez h̃ non vna eſt materia ſed plures.

Ad ſecũdum rñdet ſimplicius in commento celi ⁊ mundi. vbi ꝑmo obiectionez ponit ita dicẽs. Si differt ait celeſtis materia ab eis q̄ ſub luna cõpoſite erũt mãe: ex cõmuni ipſarũ nã ⁊ diijs: que in ipſa: ⁊ aiũgit ſoluẽs. Hoc ãt dixit ille. ſ. qui hãc obiectionẽ facit putãs ſol̃ fieri d̃rias ꝫm ſpẽm. i. ꝫm formã. Nõ intellexit aũt eã que ꝫm ſubmiſionem: ꝫm q̃z vt ab vno differunt que proueniunt. Scdz h̃ ergo ↄmẽtatoris ꝟba ẽ dõm ꝙ i pura potẽtia: ꝫm ſe ſũpta: nihil ẽ diſtincte de actibus illis in q̃s ipſa inclinat̃: h̃ aũt non tollit quin vna potẽtia ſit ꝑ ſe ipſaz ab alia potẽtia in eſſe diſtincta: ⁊ in ordinatione nobilitatis ⁊ ſubmiſſa ſibi. ¶ Prima etiã argumẽta parum valent: qꝛ enim vnũ ſufficit ad patiendũ: vna tm̃ ẽ materia recipiẽtiũ paſſionẽ ⁊ tranſmutationẽ ẽ i ſubiecto. ¶ Ad aliud vero dicenduz eſt: ꝙ ratio materie eſt vna vnitate anologie: ⁊ nõ vna vnitate vniuocatiõis qualiter vna debet eſſe rõ que ponit vnicã eſſentiam.

¶ Textus.

¶ Sic igitur nos dicamus primum de omni generatione aggredientes ⁊c.

¶ Lectio. xj. ¶ Q̃õ prima.

HJc primo poteſt eſſe dubium vtꝝ tm̃ tria exigãtur ad quodlibz naturale fieri: ⁊ videt̃ ꝙ exigantur plura. Eſt enim omnis traſmutatio nõ ſol̃ i aliquo ſubiecto: ex aliquo termino: ⁊ ad aliquid: ſed eſt etiam ab aliquo tranſmutãte: vel agente: ꝙ nõ agit niſi intẽdẽdo finem: vnde ꝫm h̃ videntur eſſe in quolibet fieri naturali. ſ. agẽs: finis intentus ab agente: ſubiectum priuatio ⁊ forma.

Ad hoc dicẽdum eſt: ꝙ illa neceſſario exigũtur ad fieri naturale: que ſunt de ratione eius. De ratione autẽ ipſius naturalis tranſmutationis eſt terminus a quo: ⁊ terminus ad quem. Dicit enim traſmutatio ſꝫ ſuam propriam ſignificationem receſſum ab aliquo: ⁊ acceſſum ad aliquid: hoꝝ aũt vnũ eſt priuatio: ⁊ alteꝝ eſt forma: de ratione igitur trãſmutationis eſt ꝙ ad ipſam cõcurrãt forma ⁊ priuatio. Eſt etiã de ratione eius ꝙ ſit actus entis trãſmutabilis: ſiue entis in potentia. Et qꝛ illud eſt ſb̃z: manifeſtũ eſt ꝙ ad quãlibet naturalem tranſmutationẽ: tria neceſſario concurrũt. ſ. ſubm forma ⁊ priuatio. ¶ Hoc ẽt ⁊ aliter apparet. Non enim fit ꝙ eſt: ſed ꝙ nõ eſt: qꝛ fieri eſt ire d̃ nõ eſſe ad eẽ. Nõ eſſe aũt ↄſiſtit in priuatione forme: ſed eſſe ↄſiſtit in adiectione eius. Sũt ergo ibi priuatio ⁊ forma: nõ fit etiã niſi ꝙ fieri ⁊ eſſe põt. Hoc aũt ponit ens in potẽtia: ꝙ ẽ ſubiectũ. Jn oi igit̃ naturali fieri ſunt tria: qꝛ ſb̃z: forma: ⁊ priuatio: finis aũt nõ ponit̃ in numerũ cũ forma qꝛ forma ⁊ finis icidũt in idẽ numero: vt in ſecundo dr̃. trãſmutatur aũt vnũ contrariũ ab alio: h̃ vero contraria ſunt forma ⁊ priuatio: vnde etiam tranſmutans reducitur ad formam: ⁊ pro tanto dicitur ꝙ tria neceſſario ſunt in omni fieri naturali.

¶ Textus.

¶ Et h̃ quidẽ permanet: illud vero nõ permanet ⁊c.

¶ Q̃õ ſcda.

SEcundo poſſet aliquis dubitare vtrũ in permanentibus: q̄bus addit̃ iſta ꝑpoſitio: ex: q̄ vti poſſumus duplici modo loquẽdi ddo. ſ. h̃ fit h̃: ⁊ ex h̃ fit h̃: videt̃ eni ꝙ ſic. Nã i permanentib⁹ in q̄bus illa ꝑpoſitio nõ. addit̃: ſi priuatio ipſis adiũgatur: ſtatim vti poterimus in ipſis duplici loquẽdi modo: quẽadmodũ ſi hoi addat̃ immuſicũ: dicere poterimus: ⁊ hõ immuſicus: fit muſicus: ⁊ ex hoie immuſico fit muſicus. Nũc autẽ permanẽtia: quibus dicta prepoſitio adiungitur: datur etiam ſuo nomine priuatione intelligere: vt dicitur in textu: ⁊ i eis dupli ci modo loquendi vti poſſimus.

Ad huius q̃õnis intelligẽtiã conſiderandũ eſt prio: ꝙ iſta prepoſitio: ex: ſꝫ ꝙ ait albertus nota eſt originis motus. Et qꝛ in motu ſemꝑ aliq̄d abijcitur: idcirco iſta prepoſitio: ex: denotat abiectionez alicuius: ⁊ pro tanto nõ additur ei ꝙ ꝑmanet: ſed ei ꝙ abijcit̃ per motũ. Cõtigit ãt qñq̧ ꝙ nomẽ ſubi ꝑmanẽtis: dat itelligere quoquo modo etiã ꝑuationẽ: ſicut nomẽ eris: videt̃ ponere ifigurationẽ: ⁊ idcirco i talib⁹ cõueniẽter dicim⁹ ex h̃ fit h̃: ſicut ꝙ ex ere fit ſtatua. ¶ Hoc igit̃ viſo vlterius ſciendũ eſt ꝙ nũq̃ dicimus: h̃ fit h̃ niſi in rõne ſbi. Nã ⁊ ſi dicamus immuſicũ fit muſicũ: h̃ tñ nõ verificatur: niſi qꝛ ſbm cui accidit eſſe imuſicum fit muſicuz. Et huius rõ ẽ: qꝛ cũ fieri aliq̄d ſit tendẽ ad eſſe: illud de illo ꝑ ſe ꝑdicat̃ aliq̄d mediãte h̃ ꝟbo fit: d̃ q̄ ꝑdicari poteſt mediante iſta copula verbali eſt. De quo autem ſic ꝑdicari non poteſt: nõ ꝑdicat̃ etiam per ſe mediãte illo verbo fit: ſed ſolũmodo per accidẽs. Nũc autẽ itaꝫ ꝙ imuſicũ non poteſt, dici eſſe muſicũ: ſed bene dicitur ꝙ homo eſt muſicus. Et propterea ẽt non per ſe: ſed per aliud: qꝛ inquãtũ dat intelligere hominez: dicit̃ de imuſico ꝙ fit muſicus. Rõne ergo ſubi ⁊ non priuationis dicit̃ h̃ fit h̃. ¶ Vlterius aũt ipſum ẽt ſubm põt ſe dupliciter habere. Naz qñq̧ ſbm tale eſt ꝙ ipſum ſuo noie nõ videtur ponere priuationẽ: ⁊ tunc dicere poſſumus: ⁊ h̃ eſt h̃: ⁊ h̃ fit h̃: ſicut hõ imuſicus fit muſicus: ⁊ homo eſt muſicus. Q̃ñq̧ aũt ſubm ſic ſe habet ꝙ ipſz ſuo noie videtur ponere priuationem: ⁊ idcirco qꝛ tũc ratione nominis ſbi nõ poſſum⁹ dicere: h̃ eſt h̃: nõ poſſimus etiam dicere ratione eius h̃ fit h̃: quemadmodũ qꝛ dici non poteſt es eſt ſtatua: non poteſt etiã proprie dici

dici ꝙ es fit ſtatua. Et per h̄ ſi cōſiderentur bene appꝫ ſolo ad queſtionem ⁊ argumētum.

¶ Textus.

¶ Multipliciter autem cum dicatur fieri: ⁊ horū quidem non ſimpliciter fieri ⁊c.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio poſſet aliquis querere vtrum fieri ſimpl'r ſit ſubſtātiarū ſol' ⁊ videtur ꝙ nō. Naꝫ vt videtur id dicitur fieri ſimpl'r: ꝙ ſimpliciter aquirit eſſe nō ſolū aūt ſub̄a: ſed ēt accn̄s: pōt ſimpl'r acquirere eē vtpote ſi fiat poſtq̄ ſimpliciter non erat: igiť fieri ſimpliciter non ſol' eſt ſub̄aꝝ ſꝫ ēt ipſoꝝ accidentiū.

Ad hanc queſtionē dīm eſt: ꝙ cuꝫ fieri ſit tendere ad eſſe id dicitur proprie fieri ſimpl'r ꝙ tendit ad eſſe ſimpliciter. Quod autem tēdit ad eſſe ſm qd nō dicitur ratione eius ens fieri ſimpliciter: ſꝫ tm̄ ſm qd. Eſſe aūt ſimpliciter eſt ſub̄aꝝ ſol': cuius declaratio eſt: q2 ſimpliciter diciť ꝙ nullo addito diciť: ꝙ autem dicitur cū additamento eſt dictum ſm quid. Solū ergo ꝙ diciť cū additamento eſt dictū ſm quid. Solū ḡ ratiōe eius debetur ſub̄o tranſmutationis eſſe ſimpliciter ratione cuius ſine vllo additamento de ipſo dicitur ꝙ ſit h̄ autē nō eſt forma ſ̄balis: que acquiriť per fieri ſ̄baꝝ. vn̄ māifeſtū ē ꝙ ſol' ſ̄baꝝ eē ⁊ fieri ē eē ⁊ fieri ſimpliciť ratione autē forme accidentalis nō diciť de ſub̄o ꝙ ſit niſi cū additamento: quēadmodum ratione albedinis nō hꝫ ſub̄m eius ꝙ ſit: ſed ꝙ ſit album: ⁊ ꝙ ratione eiꝰ nō habeat ꝙ ſit ex eo manifeſtum eſt: ꝙ eſſe non debet ordīe nature preexiſtere rationeꝫ ⁊ pricipiū eſſendi: vn̄ quia naturali ordine ipſi albedini ī ſubiecto preexiſtit eſſe: nō poteſt ipſa albedo ſibi eſſe ratio ꝙ ſit: ſed bene pt ſibi eē rō ꝙ ſit h̄. Ex h̄ ḡ manifeſtū eſt ꝙ eē ⁊ fieri accn̄tiū ē eē ⁊ fieri ſꝫ quid: ⁊ nō ſimpliciter apparet etiā ex eodem: ꝙ oīs forma cui naturali ordine in ſub̄o preexiſtit eſſentia: eſt forma accidētalis ⁊ nō ſubſtātialis. Et propterea plures forme ſubſtātiales nō poſſunt ſimul eē in eodem. ¶ Dīm eſt igitur ad argumētū ꝙ accidēs poteſt ſimpl'r acquirere eſſe ſibi debitum: ⁊ non aliud ⁊ q2 eſſe ſibi debitū eſt eſſe ſm quid: idcirco ſuuꝫ fieri dicitur fieri ſꝫ quid: ⁊ nō ſimpliciter.

¶ Textus.

¶ Semper enim eſt aliquid quod ſubijcitur ex quo fit quod fit ⁊c.

¶ Q̄ō quarta.

QUarto poſſet aliq̄s dubitare vtꝝ in fieri ſub̄arum exigať neceſſario aliqd̄ ſ̄bm: vī. n. ꝙ nō: q2 ſi ſ̄bꝫ aliqd̄ exigatur: aut ergo exiſtens in actu: aut exiſtēs in potentia. Nō exigiť aūt in ip̄o pro ſub̄o aliqd exiſtens in actu: q2 h̄ eſt proprium ipſorum accidētiuꝫ. Si aūt dicať ꝙ exigitur pro ſubiecto aliqd exiſtens in potentia: h̄ non videtur oportere pp aliud niſi fieri eſt quoddam tranſmutari: ⁊ tranſmutatio eſt accidens: accidens vero nō poteſt ſine ſub̄o eſſe. Sꝫ tūc redibit primū incōueniens: ſ̄bm eniꝫ accidentis eſt: qd exiſtens actu: ⁊ ſic in fieri ſub̄e ſubicietur aliquod ens actu: ꝙ eſt impoſſibile.

Ad iſtam q̄ōnem dīm eſt: ꝙ ad naturale fieri ſub̄arum exigitur neceſſario aliqd̄ ſ̄bm: h̄ aūt declaratio eſt: ꝙ fieri naturale prouenit ex actiōe agētis naturalis: talis aūt actio nō eſt ipſa ſub̄a agētis: ſed eſt accidēs: accn̄s aūt neceſſario eſt receptū in aliquo ſ̄bo: vnde neceſſarium eſt ꝙ ipſa ēt actio agentis n̄alis in ſub̄o aliquo recipiatur. Quia igitur naturale fieri ponit predictam actionē: ⁊ talis actio neceſſario requirit aliqd̄ ſubiectū: neceſſarium eſt ꝙ ſit ſ̄bm aliquod in omni naturali factione. ¶ Dīm eſt igitur ad argumentum: ꝙ duplex eſt genus accidentium. Quedā enim accn̄a ſūt que ponunt proprie aliquā rē: vel nām ſupra rē ⁊ nām ſui fundamenti quēadmodū ſe habent color ⁊ albedo: ⁊ alia ſimilia. Et h̄ omnia requirūt pro ſ̄bo aliquid exiſtens actu: quedā vero alia accn̄a ſunt que vltra reꝫ ⁊ naturam ſui fundamēti nō ponūt rem ⁊ naturaꝫ aliquā proprie dictā: ſed ſolū quendā realē moduꝫ ſe habendi ⁊ talia accidētia nō exigūt pro ſ̄bo aliud niſi vel ipſuꝫ ſuū fundamētū: vel ſubiectū fundamēti ſui: ſi ſubiectū habeat. De numero aūt taliū accn̄tiū eſt ipſa trāſmutatio. Modus aūt quē ip̄a ponit: ſicut deo dante declarabiť in tertio: imediate fundať ſupra formā ⁊ priuationē: vnde nō exigit ſub̄m aliud niſi ſubiectū forme ⁊ priuatiōis: ſubiectū aūt ſubſtātialis forme: non eſt ens actu: ſed ens ſolū in potentia: ⁊ idcirco ipſum fieri ſubſtātiarum pro ſubiecto ens ſolum in potentia requirit.

¶ Textus.

¶ Quare oīſum ex dictis ē: qm̄ qd̄ fit ſꝑ cōpoſitū ē ⁊c.

¶ Q̄ō quinta.

QUinto poſſet aliquis dubitare vtrū fiat cōpoſitū: ſicut h̄ dicit Ariſt. ⁊ videť ꝙ nō: id enim proprie fit ꝙ ꝓprie ꝓducitur: nō aūt ꝓduciť totum cōpoſitū: ſed ſolū forma: eo ꝙ materia ingenita eſt ⁊ incorruptibilis.

Ad hāc q̄ōnem dīm eſt: ꝙ cuꝫ fieri ſit exitus de potentia ad actū illud dť fieri ⁊ ad eē ꝓprie deduci ꝙ ante ipſum fieri erat in potētia. Eſt autem in potentia ante ipſum fieri: nō ſolū mā: nec ſola forma: ſed totū cōpoſitū. Quāuis enim preexiſtat mā nō tn̄ ſm eſſe ꝙ per fieri acquirit preexiſtit actu: ſed ſolū in potētia: vnde manifeſtū eſt: ꝙ in potētia ante ipſum fieri totum preexiſtit cōpoſitū: igitur compoſitū totū eſt ꝙ per ſe fit: ⁊ ꝙ ꝓprie produciť. Itē forma nō preexiſtit in potētia abſolute: ſed materie cōiuncta: h̄ aūt eſt per ſe preexiſtere in potētia nō ſimpl'r formam ſed coniunctum ex materia ⁊ forma. ¶ Hoc ēt inde apparet: q2 ei per ſe dꝫ dari ante fieri eſſe in potentia: cui poſt fieri per ſe datur eſſe actu eo ꝙ eiuſdē eſt actus ⁊ potentia. Eſſe aūt actu poſt ipſum fieri: nō per ſe datur materie: nec forme: ſed toti cōpoſito ex forma ⁊ materia: igitur ſibi ēt per ſe debeť ante q̄ꝫ fiat eſſe in potētia. Et quia h̄ ſolū eſt ꝙ fit ⁊ produciť per ſe: ꝙ per ſe erat in potētia ex quo illud eſt compoſituꝫ: concluditur euidenter ꝙ ſol' compoſitum per ſe fiat atq̄ꝫ producatur.

Ad argumentum autē in contrarium iam mota eſt R̄c. Nam ante fieri materia actu preexiſtit: ſꝫ eē ꝙ hꝫ in eo ꝙ corrumpiť. Scd̄m eſſe vero ꝙ hꝫ in eo ꝙ producitur preexiſtit ſolum in potentia.

¶ Textus.

¶ Manifeſtum igitur ꝙ ſiquidem ſunt cauſe ⁊c.

¶ Lectio. xij.

¶ Q̄ō prima.

HIc primo poſſet aliquis querere vtrum priuatio ſit principium quantū ad eſſe rerum naturalium: videtur enim ꝙ non: q2 ꝙ ſequitur cōſtitutionē alicuius non eſt principium eiuſ quantū ad eſſe: ſed priuatio conſequitur conſtitutionē rei naturalis. Non enim materia ſtat ſub priuatione vnius forme: niſi quia ſtat ſub forma altera oppoſita

icit̃ priuatio nõ eſt principiũ in eſſe rerũ nãliuʒ.

Ad iſtam queſtionẽ dõʒ eſt: ꝙ res nãlis poteſt accipi dupl̃r: qꝛ quãtũ ad ſuuʒ eſſe abſolutũ: vel vt quãtũ cõſtitura itelligit̃ in ſuo eẽ trãſmutabili. Et ſi ſumat̃ h̃ ſcd̃o modo: tũc manifeſtũ eſt ꝙ priuatio nõ cõſequitur cõſtitutionem eius: ſed eſt de conſtituentibus ipſam h̃ aũt declaratio eſt: qꝛ ꝙ res ſit trãſmutabil̃ nõ ꝑuenit a forma ſimpl̃r cõſiderata. Eſt eni trãſmutabilis inquãtũ ẽ i potẽtia ad actũ aliquẽ formalẽ. A for̃a aũt ipſa nõ hʒ ꝙ ſit in potẽtia: ſʒ ꝙ ſit in actu: vnde manifeſtũ ẽ ꝙ trãſmutabilitatẽ ꝑ ſe nõ accipit a for̃a. Sicut aũt eſſe in actu rei cõuenit rõne forme: ſic etiã eidẽ conuenit eſſe in potentia gratia mãe: veꝝ ẽ ãt ꝙ ꝑ mãʒ nõ hʒ res ꝙ ſit i potẽtia ad aliqd niſi inquantũ ipa mã nata ẽ hr̃e aliqd quo caret. Ipſa igitur carẽtia eius ꝙ natũ ẽ hr̃i cã ẽ ꝙ aliqd eſſe in potẽtia dicat̃: ⁊ nõ i actu abſoluto a potẽtia ad actũ aliũ. Quia igit̃ ꝑꝑ talẽ carẽtiã dicit̃ res adhuc eẽ in potẽtia: ⁊ qꝛ eſt in potẽtia hʒ tranſmutabilitatẽ cõcluditur euidenter: ꝙ priuatio ſit vnũ de cõſtituẽtibꝰ rẽ in eſſe trãſmutabili inquãtum trãſmutabile. Si vero res accipiãtur quãtũ ad ſuuʒ eẽ abſolute dictũ: tũc priuatio dʒ poni vt ꝯñs cõſtitutionẽ eiꝰ: verum eſt aũt ꝙ iſta ꝯña duplicia inueniuntur quedã eni ita cõſequũtur cõſtitutionẽ rei ꝙ nõ in altera pte: ſed in toto cõiuncto eẽ habẽt ſicut in ſbo: ⁊ talia nec ꝑ ſe: nec ꝑ ſbm ꝓpriũ dici poſſunt pricipia i eſſe rei Per ſe qdẽ nõ ſunt pricipia: qꝛ pricipia p̃cedũt ea quoꝝ ſunt pricipia: h̃ aũt vt dictũ eſt rẽ ipſam ꝯſequit̃ nõ ſũt ẽt pricipia rõne ſubi: qꝛ ipſoꝝ ꝓpriũ ſubm ẽ ipm cõiũctũ. Cõiũctũ ãt ſũi eẽ: vel nõ eẽ nõ ẽ pricipiũ vel cauſa.

¶ Alteriꝰ ãt qdã rẽ ipſaʒ ita cõſequit̃: ꝙ ñ i toto ꝯiũcto: ſed i pte altera cõiũcti ẽ: ſicut i ſubo. Et tale ꝯñs eſt priuatio forme. Nã ꝑuatio ⁊ habitus circa ideʒ ſubm hñt fieri: ⁊ idcirco ſicut nõ cõiũctũ: ſed altera ps cõiũcti: vt puta mã: eſt ſubm forme: ſic ẽt altera ps ꝯiuncti ſubm ẽ ꝑuationis: tale aũt ꝯñs ꝑ ſe nõ ẽ principiuʒ: qꝛ ꝯñs eſt: ⁊ nõ p̃cedẽs illud idẽ dico. Eſt aũt pricipiuʒ ꝑ accñs: qꝛ ꝑ ſubm ſuũ. Eſt.n. ſbm eiꝰ vnũ de principijs itegrãtibꝰ eẽntiã: ⁊ eẽ rei: ⁊ ꝑ h̃ pʒ rñſio ad argumẽtũ.

¶ Textus.

¶ Priuatio autem ⁊ contrarietas accidens: vnum aũt ſpecies: vt ordinatio aut muſica ⁊c.

¶ Qõ ſcd̃a.

SEcundo poſſet aliquis dubitare vtrum priuatio que nõ ẽ per ſe principiũ eſſendi poſſit ꝑ ſe eſſe principiũ fiẽdi: videtur eni ꝙ nõ: qꝛ eadẽ ſunt pricipia eẽndi: ⁊ fiẽdi. Cũ ergo priuatio nõ ſit ꝑ ſe principiũ eſſendi: cõcluditur ꝙ nõ ſit etiã per ſe principium fiendi.

Ad iſtam qõnem dõʒ ẽ: ꝙ de fieri loqui poſſumus dupl̃r: qꝛ vel rõne ſui ipſiꝰ: vel rõne rei: q̃ i fieri cõſiſtit Et ſi de ipſo loqmur ſcd̃o mõ: tũc ⁊ dõʒ ẽ ꝙ eadẽ ſũt p̃ncipia eẽndi ⁊ fiẽdi: h̃ ãt ſt̃ pricipia ꝑ ſe ꝯſtituẽtia rẽ ipaʒ Quia eni priuatio nõ ẽ de ꝯſtituentibꝰ rẽ ipſam in ſuo eẽ abſoluto: vt p̃dictũ ẽ: ꝯcludit̃ ꝙ nõ ſit de ꝯſtituẽtibꝰ eẽ rei ꝙ ponit̃ i fieri: ⁊ ſʒ h̃ intellexit Tho. qñ dixit ꝙ ꝑuatio ẽ pricipiũ ꝑ accñs fieri ipi rei. Si ãt de ipo fieri loqmur rõne ſui: qũo dic̃ q̃dã trãſmutationẽ: ſic dõʒ ẽ ꝙ ꝑuatio eſt ꝑ ſe pricipiũ ipſiꝰ: h̃ eni dicimus eẽ principiũ alicuius ꝑ ſe ꝙ claudit̃ in intellectu ⁊ in rõne eius ſic aũt priuatio ſe hʒ ad ipſam trãſmutationẽ: qꝛ cũ rõ trãſmutationis ſit ꝙ ponat actũ iperfectũ: ⁊ de ratiõe actꝰ iperfecti inquãtũ iperfectꝰ eſt: ſit carẽtia perfectionis que dicit̃ priuatio: neceſſariuʒ ẽ ꝙ priuatio ſit clauſa in rõne trãſmutatiõis. Eſt igitur ſm̃ h̃ ipſius principiũ per ſe: ⁊ nõ ꝑ accñs: h̃ aũt totũ ꝯſonat dictis in p̃cedẽti qõne diximus eniʒ ibi ꝙ quãuis priuatio nõ ſit de cõſtituẽtibꝰ ipſaʒ rẽ ſimpl̃r in eſſe ſuo: ẽ tñ de cõſtituẽtibus eã in eſſe trãſmutabili: inquantum huius.

Ad argumentum in contrarium dõm eſt: ꝙ ſi eadẽ ſint pricipia eẽndi ⁊ fiẽdi: nõ tñ oʒ ꝙ vtriuſq pricipia ſint eodẽ mõ: vñ ẽ i argumẽto fallacia figur̃ dictõis.

¶ Textus.

¶ Unde eſt ꝙ ſicut duo dicenda ſunt principia ⁊c.

¶ Qõ tertia.

TErtio poſſet eẽ dubiũ vtrũ priuatio q̃ ẽ pricipiũ reꝝ nãliuʒ ſit aliqd poſitũ: videtur eni ꝙ ſic: qꝛ pricipiũ rei dʒ eẽ res: ⁊ nõ nihil. Cũ ergo talis ꝑuatio ſit realiter p̃ncipium rerum naturaliuʒ cõcluditur ꝙ ſit res aliqua ⁊ non nihil.

Ad iſtam qõnem dicũt qdã: ꝙ priuatio q̃ ẽ principiũ rerũ nẽtũ eſt q̃dã ichoatio forme in materia.

Quidam vero dicunt ꝙ ipſa eſt aptitudo ad formã nãlem ſʒ ꝙ ꝑuatio nõ ponat in mã for̃e inchoationẽ oñdetur i ſequẽtibꝰ. ¶ Ad p̃ſens aũt videdũ ẽ vtrũ ſit ipſa aptitudo ad formã. Qð aũt h̃ aptitudo nõ ſit h̃ p̃ncipium ꝙ mõ q̃rimꝰ appet p̃o ꝑ litterã phi: dicit.n. ꝙ h̃ pricipiũ ẽ ꝯriũ ipſiꝰ forme. Cõſtat aũt ꝙ ipſa aptitudo nõ ꝯriat̃ forme: aut eni cõtrariaret̃ ei ad q̃ ipſa ponit iclinationẽ: aut oppoſite illiꝰ: huic aũt oppoſite nõ ꝯriat̃ qꝛ cũ ipſa ſtat ſimul i mã: ⁊ ꝯria nõ poſſunt ſimul eſſe i eodẽ: forme ẽt ad q̃ ẽ nõ ꝯriat̃: qꝛ nullũ ꝯriũ eſt ipa inclinatio i ſuũ oppoſitũ: ⁊ qꝛ ẽt vnũ ꝯriũ nõ ꝑficit̃: ſʒ corrũpit̃ ꝑ aliud aptitudo aũt ꝑficit̃ ꝑ formã ad q̃ ẽ aptitudo: nõ põt igit̃ eẽ ꝯriũ ipſiꝰ: qꝛ igit̃ p̃ncipiũ ꝑ accñs ẽ ipm ꝯriũ: ⁊ talis aptitudo rõnẽ ꝯrij nõ hʒ: mãifeſtuʒ eſt ꝙ ipſa nõ ẽ h̃ p̃ncipiũ: ſed h̃ ẽ ipa carẽtia forme. Nã tal̃ carẽtia oppenit̃ forme cuiꝰ ẽ carẽtia: nec cũ ipſa in eodẽ ſimul eẽ põt. ¶ Scd̃o ẽt h̃ idẽ appet: qꝛ h̃ pricipiũ ẽ illud ꝙ abijcit̃ adueniẽte forma: ꝑꝑ id ꝙ ẽ alter terminorũ motꝰ: vnus vero terminoꝝ abijcit̃ adueniente alio aptitudo aũt ad formã nõ abijcitur adueniente forma ſed manet cũ ea i ſuboeius. Nõ põt igitur ipſa rõnem hẽre alterius extremoꝝ motꝰ: nec ꝑ ꝯñs ipſa: ſed carẽtia forme eſt principiũ ꝑ accñs ꝙ q̃rimus ſicut h̃ ait doctor nr̃ Tho. veꝝ ẽ autem ꝙ talis carẽtia for̃e: ⁊ ſi tollat actum: non tamen tollit: ſed reliquit in materia aptitudinem habendi formam.

Ad argumentum ergo in ꝯriuʒ dõm eſt ꝙ p̃ncipiũ ꝑ ſe ipſiꝰ eẽ rerũ nãliũ: oʒ hñ ꝙ aliqua res ſit: ſed iſtud nõ ẽ neceſſariũ d̃ ipſiꝰ p̃ncipio ꝑ accñs: ſic̃ ꝑ ſe pʒ.

¶ Textus.

¶ Quod quidem igitur principia circa generationem phyſicorum.

Qõ quarta.

QVarto poſſet aliqs dubitare vtrũ ſemper duo contraria ad mutationeʒ exigãtur: videt̃ eni ꝙ ſic: quia oĩs mutatio requirit duo extrema: ſʒ extrema mutationis contraria dicũtur: igitur ſemper duo contraria ad mutationem exiguntur.

Ad iſtam qõnem dõm eſt: ꝙ non exiguntur duo cõtraria ad quamlibet mutationem: eo ꝙ non requiratur ad

tur ad generationem ⁊ corruptionem: huius autem de claratio e: q2 gñatio dicit ꝓceſſu3 ſimpliciter ad ee: ipſi aũt ee ſic ſimpl'r dicto nõ põt opponi aliqd ſ3 ꝯrietate ſed ſibi opponitur h ſol ꝙ dr nõ eſſe: ſed nõ ee: nõ oppo nitur ad eſſe ſm ꝯrietate3: ſed ſm negationem aut ſm priuationẽ. Quia igitur terminus a quo cuiuſlibꝫ mu tationis eſt illud: ꝙ opponit ipſius termino ad quẽ ap paret euidẽter ꝙ de rõne generationis nõ eſt ꝙ fiat ab aliquo poſitiuo ꝙ dicat eius termino ad quẽ ꝯriari: ſ3 fieri h3 ab aliquo priuatiuo. Corruptio et eadem rõne ad aliquã priuationẽ eſt alie aũt trãſmutationes: nõ ſi unt: nec ſunt ad eſſe ſimpl'r: ſed ad eſſe h: ſicut ad eſſe al bũ vel nigrum: ꝙ bene habet aliqd oppoſitum oppoſi tione contrarietatis. Scdm h igitur duo contraria nõ per ſe exigũtur ad quamlibet mutationem: bene tamẽ per ſe exigũtur duo oppoſita: que ſunt priuatio ⁊ habi tus. Nam de rõne etiam ꝯrioꝝ eſt ꝙ vnum ſit vt habi tus ⁊ reliquum vt priuatio. Et propterea ſm Tho. pro prie loquẽdo: dicendum eſt ꝙ principia cõia cũctis trãſ mutationibꝫ ſunt materia forma ⁊ priuatio: ⁊ non ſub iectum: ⁊ duo contraria niſi omnino large contraria ſumendo: ⁊ per h p3 rñſio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Subiecta aũt nã ſcibil eſt ſm analogiam ⁊c.

¶ Nõ quinta.

QVinto poſſet eſſe dubium vtrum mã prima ſit ſcibil ſm ſe videtur enim ꝙ ſic: quia vnumquodqꝫ ſic ſe habet ad cognoſci: ſicut ſe habet ad eſſe eſſentię: materia autẽ hab3 eſſe eſſentie: ſi ue eſſentiam ſuam per ſe ipſam: ⁊ nõ per formam igit per ſe ipſam eſt etiam cognoſcibil in actu.

Ad iſtam queſtionẽ dõm eſt: ꝙ mã nõ eſt per ſe ipſam ſcibil in actu: h aũt vna rõ eſt: q2 idem eſt ratio ⁊ principium eſſendi: ⁊ ratio ⁊ principium cogno ſcẽdi. Ratio aũt ⁊ pricipiũ eſſendi non eſt eſſentia po tẽtię: ſed eſſentia actus: igitur nõ potẽtia ſed quiddita tiuus actus eſt ratio ⁊ principiũ cognoſcẽdi vnũquod qꝫ. Nunc aũt eſſentia materie nõ eſt actus: ſed potentia vt infra oſtendetur: igr ipſa ſm ſuam eſſentiam nõ eſt ſcibil in actu. ¶ Alia aũt eiuſdẽ declaratio eſt: q2 cũ co gnitio cõſiſtat in quadã motione cognoſcitiue virtutis ab obo cognito: illud ſm ſe cognoſci põt: ꝙ ſm ſe poteſt mouere vim cognoſcitiuam. Mouere aũt cu3 ſit actus ei tñ ꝯuenit: ꝙ actu3 ponit. Quia materia prima quã tũ ex ſe eſt non ponit actum aliquẽ: maniſeſtũ eſt ꝙ ip ſa: quãtũ ex ſe eſt: nõ põt actu mouere vi3 cognoſcitiuã nec per ꝯñs põt eſſe cognoſcibilis.

Ad argumentum ergo in ꝯrium dõm eſt: ꝙ ma ior propoſitio intelligitur de eſſe eſſentie: ꝙ ponit quid ditatiuum actum. Eſſe autem eſſentiale prime mate rie nõ eſt actus: ſed potentia: vt dictum eſt.

¶ Textus.

¶ Unum quidem igitur principium eſt ⁊c.

¶ Nõ ſexta.

SExto poſſet aliqs dubitare de vni tate mãe rerũ trãſmutabiliũ vtrum v3 ipſa dici poſſit vna numero: ⁊ videtur ꝙ nõ: id enim ꝙ eſt vnũ numero nõ põt ſimul iueniri in pluribus numero diſtinctis. Materia aũt ſimul i plibus nũero diſtictis iuenit igit ipſa dici nõ pt ee tm vna numero.

Ad iſtam qõnem dõm eſt: ꝙ mã ſi conſideret vt actu poſita ſub forma non poteſt vna numero eſſe: ſ3 ne ceſſarium eſt ipſam eſſe diſtinctam: ⁊ multiplicatã ſm multiplicitatẽ formaru3: ſub quibus ſimul inuenitur. Si aũt accipiatur non vt ſtans ſub forma: ſed ſm ſeip ſam: tũc neceſſariu3 eſt: ꝙ ſit tñ vna ⁊ ñ plures. ¶ Nec aũt prima declaratio eſt: q2 ſubtracto ab aliquo eo ꝙ ẽ ei principiũ diſtinctionis ⁊ numerationis: neceſſariũ eſt ꝙ ab eo oĩs diſtictio: ⁊ oĩs numeroſitas tollat. Ra tio aũt ⁊ principiũ diſtinctionis ipſius mãe: nõ eſt niſi forma: que eſt mãe actus ⁊ perfectio: per actũ eñi ꝓpriũ h3 diſtingui vnũquodqꝫ: ſubtracta igitur oĩ forma: vel actu a mã: neceſſariũ eſt ꝙ ab ipſa tollat oĩs diſtinctio ⁊ oĩs numeroſitas: mã aũt ſm ſe ſumpta: ſicut h ait cõ mẽtatoꝛ nullã formã h3. Neceſſariu3 eſt igit ꝙ ipſa i ſe conſiderata vna tñ ſit indiſtincta: ⁊ indiuiſa: diſtin ctione ⁊ diuiſione illa quã recipit per formas. ¶ Scda aũt eiuſdẽ declaratio eſt: q2 ea que hñt adinuicẽ tranſ mutationẽ per ſe: ⁊ non per accñs: vnum hñt tñ imme diatum ſuſceptiuu3: forme aũt generabiliũ ⁊ corrupti biliũ oẽs adinuicẽ traſmutationẽ hñt per ſe: ⁊ nõ ꝑ ac cidẽs: igr hñt vnũ tñ immediatũ ſuſceptiuũ: hãt ẽ mã prima: neceſſariũ eſt ergo ꝙ oium generabilium: mate ria ſit vna tñ i eẽntia. Si aũt huic adiũxerimus ꝙ ip ſa per formas numerat ⁊ diſtinguit ſubales vel acci dẽtales: ⁊ ꝙ accñtalis tollit ſbalibus ſublatis: ⁊ ꝙ ip ſa in ſua eſſentia nullã formã ſubſtãtialẽ h3: nec ꝑ ꝯñs accñtalẽ: ꝯcludere poterimus ꝙ ipſa in ſua eẽntia actu quãtũ de ſe eſt numerũ nõ hẽat. Eſt igitur ſm ſe nume ro vna ⁊ non plures.

Ad argumentũ ergo in ꝯriũ dõm ẽ ꝙ vnũ numero põt vno mõ dici aliqd ꝑꝑ vnitatẽ forme indiuiduat: cõſtitu entis indiuiduũ numero vnũ: ⁊ non plura. Et ꝙ ſic eſt vnũ numero ſimul in pluribus diſiunctis nõ põt inue niri. Materia autẽ ſic vna numero non dicit. ¶ Alio vero modo põt aliquid dici vnũ numero: non ꝑꝑ põnẽ alicuius vnius forme: ſed magis ꝓpter ablationẽ vel carentiam oĩs forme: inducẽtis ⁊ cauſantis numeru3. Et ꝙ tale eſt bene poteſt eſſe pluribus cõmune: vt pote ſi aptũ ſit recipere plures formas diſtinguẽtes: ſub qui bus tñ ipſum tunc manebit actu numeratu3. Et h mo do mã: ſm ſe ſumpta: dicitur ee vna numero. Scdm ſe eñi accepta nullam formã h3 apta vero nata ẽ hre oẽs.

¶ Textus.

¶ Quod autem ſic ſoluitur ⁊ antiquorum defectus di camus poſt hec ⁊c.

¶ Lectio. xiij. ¶ Nõ prima.

QVod autem ãtiquoru3 ⁊c. Hic poſſet ali quis dubitare vtrũ ex priuatione fiat ali quid per ſe videtur eñi ꝙ ſic: q2 ſupradictũ eſt a pho ꝙ ex nõ albo fit per ſe album: ⁊ ex nõ nigro fit per ſe nigrũ. Nõ album aũt eſt priuatio al bi: ⁊ non nigrum eſt priuatio nigri: igitur per ſe fit ali quid ex priuatione.

Ad hoc dicendum eſt: ꝙ dupl'r põt fieri ali quid ex aliquo: quia vel ſicut ex ſubiecto: vel ſicut ex ter mino. Primo aũt modo nõ põt aliquid fieri ex priua tione: ſubm enim factionis nõ abijcit in eius termino ſed manet: q2 exiſtit rei facte priuatio autem albi ipſi al bo in exiſtere nõ põt: q2 tũc eſſet vnum oppoſitorum in alio ꝙ eſt impoſſibile. Sic igitur ſicut ex ſubo per ſe aliqd ex priuatione fieri non põt. Scdo autem modo bene ex priuatione fit aliquid per ſe. Non enim fit aliquid ſic ex termino a quo ex aliquo: niſi ex habente ad ipſum

oppoſitionē: q̄ʒ terminus a quo ⁊ terminꝰ ad quē oppoſitionē nō habent: h̄ aūt̄ oppoſitū: aut eſt priuatio aut ē ꝯtrium ꝙ in ſe priuationē ēt includit: vnde manifeſtuz eſt: ꝙ per ſe iſto modo fieri poteſt aliq̄d ex priuatione.

¶ Q̄ō ſecūda.

SEcundo poſſet eē dubiū vtrum ex nō ente fiat ens per ſe: ⁊ videt̄ ꝙ ſic. Quēadmodū eni non album: h̄ʒ ſe ad album ſic ēt non ens ad ens īuenit̄ ſe habere fit autem per ſe album: ex nō albo: igitur per ſe etiam ens fit ex non ente.

Ad iſtam queſtionē d̄ōʒ eſt: ꝙ ſi ens fieret inquātū ens oporteret ipſum ex nō ente fieri per ſe. Si aūt ens fiat nō inquātū ens: ſed rōne alicuius d̄terminati entis: opʒ ipſum ex non ente fieri per accñs: h̄ aūt rō eſt: q̄ʒ que per ſe iferioribus attribuūtur nō niſi per accñs inueniuntur attribui ſuperioribus. Hoc aūt nō ens eſt inferius ſimpl̄r nō ente: vnde ꝙ dicit̄ ex non ente fieri h̄ eſt ratione alicuꝰ determinati nō entis ex quo illud fit per ſe: neceſſariū eſt ipm̄ ex nō ente ſic ſimpl̄r dicto fieri per accñs: nūc aūt ita eſt ꝙ determinatū ens nō fit ex nō ente: niſi q̄ʒ fit ex h̄: vł illo nō ente: ꝙ ſibi opponit̄ directe: ſicut hō fit ex nō hoīe. Manifeſtū igit̄ ē ꝙ i nāli fieri ipm̄ ens ex nō ente h̄ʒ fieri ꝑ accñs.

Ad argumentum ergo in ꝯtriʒ d̄ōm eſt: ꝙ nō eſt ſiſe de nō albo ⁊ albo: ⁊ ente ⁊ nō ente: vnū enim albū nō opponit̄ alteri albo: vt ſic dici poſſit nō albū aliquod albū ponere: ⁊ per ꝯñs nō dicet̄ tūc ſimpl̄r non albū: vnū aūt ens alteri opponitur taliter ꝙ aliq̄d ens relinqt: ⁊ idcirco nō ens enti alicui oppoſitū nō priuat ens ſimpl̄r: ſed vnū ens ponit ⁊ aliud priuat: ex h̄ āt cōtingit ꝙ tale ens non dicit̄ fieri ex nō ente ſimpl̄r: ſicut ex nō albo ſimpl̄r fit album.

¶ Q̄ō tertia.

SEd tunc reſtat tertia dubitatio h̄ñs ortū ex ſc̄da: ſi eni ſper nullū nāle fieri fit ens ſimpl̄r ꝑ ſe: ſed rōne alicuius determinati entis cūm fieri ſimpl̄r ſit fieri ens ſimpl̄r: ⁊ nō ens h̄ vel illud ſimpliciter ꝙ nl̄lo addito dicit̄ ſequit̄ ꝙ nullū nāle fieri nō accidētiū nec ſub̄aꝝ ſit fieri ſimpliciter.

Ad hoc dicendū eſt ꝙ dupliciť dici pt̄ ens ſimpliciter. Naʒ vno modo ens ſimpl̄r dicit̄ id cui eſſe ſimpl̄r debet̄. Eſſe aūt ſimpl̄r dicit̄ ei deberi cui debet̄ ꝑ ſe: ⁊ non ꝑ additamētū alicuius: ꝙ ad eſſentiam ſuaʒ nō pertineat: q̄ʒ ſimpl̄r d̄r̄ ꝙ nullo addito d̄r. Sic autē debet̄ eſſe ſoli ſub̄e ⁊ nō accidētibus. Et propterea ſm̄ hūc modū fieri ſub̄a eſt fieri ens ſimpl̄r: ⁊ fieri accñs ē fieri ens ſʒ q̄d: vnde accñs eſt fieri ens ſʒ q̄d ⁊ nāle fieri ſb̄aꝝ: ꝑꝑ h̄ dicit̄ fieri ſimpl̄r. ¶ Alio aūt modo ens ſimpl̄r idē eſt: ꝙ ens totaliter ⁊ vł̄r. Et h̄ mō per nullʒ nāle fieri fit ens ſimpl̄r: ſed fit ſemper ens quoddā ſpāle actu ꝙ prius erat in potentia.

¶ Q̄ō quarta.

QVarto dubitare poſſet aliq̄s vtrū vllo modo poſſit fieri aliquid ex nullo ſiue ex ſimpl̄r non ente videt̄ eni ꝙ nō. Nā id ſolū fit ꝙ ante ipſum fieri nō eſt: aut eſſe pōt. Non eſſe vero ſequitur priuationē forme: ſicut eſſe ſequit̄ formaʒ. Quod aūt eē poteſt claudit in ſe potentiam ad eſſe potentia autēʒ ad eſſe ſubiecta priuationi eſt potentia materie: igitur eſſe ꝙ fit neceſſarium eſt ꝙ fiat ex materia.

Ad iſtam q̄ōnem d̄ōm eſt: ꝙ cum nō ens ſimpliciter enti ſimpl̄r opponat̄: ex vno aūt oppoſitoꝝ fiat reliquum: ab eo ſolo pōt fieri aliq̄d ex ſimpl̄r non ente ꝙ invenitur cā eſſe entis ſimpl̄r. Nihil aūt ꝙ ꝓprie dicat̄ ens poteſt eſſe cauſa entis ſimpl̄r: cuius ratio eſt: quia ens ſimpliciter: cum dicat quid contentiuuʒ omnium ſecūdū ambitū p̄dicationis id ꝙ eſt cā entis ſimpl̄r eſt cā vł̄r entis: ſiue oīs entis. Quapropter ſi illud q̄d ē cā entis: perfecte ⁊ ꝓprie recipiat entis p̄dicationē: ſequetur neceſſario ꝙ ſit cā productiua ſui met ꝙ eſt impoſſibile: vnde q̄ʒ prīa cā ē productiua oīs entis nō ꝓprie ens dicitur. Nā ⁊ ens cōcretū eſt: ⁊ denotans oꝑationē quādā que nuſq̄ inuenit̄ in prīa cā oīum. Et ꝓpterea non proprie dicit̄ ens: ſed ſuꝑ ens: ſicut ait dionyſiꝰ. Manifeſtū eſt igr̄ ꝙ ſola prīa cā: q̄ eſt ꝓductiua oīs entis: ⁊ nō cā aliqua ſc̄da pōt aliq̄d ex nihilo ꝓducere ſicut ens aliquod determinatū: vt puta hō: q̄ʒ tñ ipſuʒ producit ⁊ quātū ad h̄ ꝙ eſt hō: ⁊ ēt quātuʒ eſt aīal ⁊ aīatū: ⁊ corpus ⁊ ſub̄a ⁊ ens cū nihil p̄ſupponat eo ꝙ cā entis eſt totaliter. ſ. ꝙ nihil eſt in entibꝰ ꝙ nō ſit cauſatū cuꝰ eſt ꝓducere ⁊ cauſare ens ſimpl̄r: ex ſimpl̄r non ente.

Ad argumentū ergo in ꝯtriū d̄ōʒ ē: ꝙ illud ꝙ a prīa cā fit fieri ⁊ eē pōt: ita tñ ꝙ li pōt nō dicit principiū paſſiuum aliquod: ſed dicit ſolā cōpoſſibilitatē terminoꝝ id. n. cui repugnat eē nō pōt ab aliquo ꝓduci. Cōpoſſibilitatē igit̄ ipſius eſſe ad id ꝙ ꝓducit̄ a prīa cā dat intelligere in p̄fata locutione illud verbū pōt. Cōſiderandū eſt etiā ꝙ illud ꝙ a prīa cā fit ex nullo anteq̄ fiat dicitur nō eē nō ꝑꝑ priuationē forme: que eſt ratio eēndi ſed ꝑꝑ negationē in eo totius entitatis. Tota eni tunc eius ſub̄a nō eſt: q̄ʒ nec mā nec forma.

¶ Textus.

¶ Tangentes quidem igitur: ⁊ alteri quidam ſunt ipſam: ſed non ſufficienter ⁊c.

¶ Lectio. xiiij. ¶ Q̄ō prima.

HIc poſſet merito dubitare aliquis q̄ʒ Tho. hanc dubitationē tangit vtrū eēntia māe ſit ſua potētia: ⁊ videt̄ ꝙ non: q̄ʒ ſicut ait hic phs ſb̄ʒ eſt vnuʒ numero potētia aūt nō eſt vna numero. Cōſtat autē ꝙ ſb̄m h̄ dicitur ipſa eſſentia māe igitur eſſentia materie ⁊ ſua potentia non eſt idem.

Ad iſtā queſtionē dicūt aliq̄: ꝙ eſſentia materie non eſt ſua potētia: ⁊ vtūtur ad h̄ ꝓbādū duabus rōnibus: q̄s cōmētator aſſignat in h̄ lib. quaꝝ prīa eſt: q̄ʒ rl̄o ⁊ ſb̄a nō ſunt idē potētia ꝑtinet ad p̄dicamētuʒ rl̄onis ⁊ eēntia māe ꝑtinet ad p̄dicamētū ſb̄e: igit̄ eſſentia māe nō eſt ipſa ſua potētia. ¶ Alia aūt rō ipſoꝝ eſt: q̄ʒ eēntia māe nō trāſit adueniēte forma: potētia poꝝ tranſit ⁊ deficit: igit̄ eēntia māe: nō eſt idē cū ſua potentia.

Sed iſta poſitio nō videt̄ poſſe ſtare cuius prīa declaratio eſt: q̄ʒ ſicut eſſe ſm̄ q̄d: ⁊ ratio eſſendi ſm̄ q̄d ſe habet ad ſuū primū ſuſceptiuū: ſic ēt eſſe ſimpl̄r: ⁊ ratio eſſendi ſimpl̄r ſuo modo debēt ſe hēre ad ſuū primū ſuſceptiuum eſſe aūt ſm̄ q̄d ⁊ eius ratio ſic ſe hñt ad ſuū primū ſuſceptiuū: ꝙ in ipſo nullū ſm̄ q̄d eſſe nec aliquā cuꝰ rōnē preſupponūt: q̄ʒ tūc illud nō eſſet primū ſuſceptiuū accidental̄ eſſe neceſſarium eſt enim ꝙ ſicut primum coloꝝ receptiuū nullum de ſe colorē h̄ʒ: ſic etiam primuʒ receptiuū accedental̄ eſſe nullū accidentale eſſe ⁊ nullā accidētalē formā in ſe claudat. Conſil̄r igitur neceſſarium ꝙ primū receptiuū ipſius eſſe ſimpliciter: nullʒ eſſe ⁊ nullaʒ rationem eſſendi habeat in ratione ſua. Māi autem tale eſt: nec actus eſt: nec aliquē actum in ſe claudit igitur

dit: igitur neceſſarium: ꝙ prima mã: que eſt principiũ ipſis eſſe ſimpliciter receptiuũ: non ſit actus: nec actum claudat in ſe aliquem. Quod autem tale eſt: aut nihil eſt aut pura potentia. Quia igitur eſſe materie non eſt nihil: relinquitur ꝙ ſit nuda potentia ⁊ pura. ¶ Alia autẽ eiuſdem declaratio eſt: quia omne ens aut eſt actꝰ aut potentia aut compoſitum ex potentia ⁊ actu. Non eſt autem eſſentia materie ex actu ⁊ potentia compoſita quia realis potentia clauſa in eſſentia ſbe compoſite eſt materia ⁊ actus eiuſdẽ eſſentie intrinſecus eſt forma: vnde eſſentia prime materie eſſet tunc compoſita ex materia: ⁊ forma: ꝙ eſt impoſſibile: quia tũc prima materia non eſſet prima materia: nõ eſt etiaꝫ ſua eſſentia actus: quia actus qui eſt ſuba: eſt ſubſtantialis forma Materia autem non eſt forma. ¶ Item actus eſt ſibi ⁊ compoſito ratio exiſtendi. Materia autẽ non eſt ſibi ratio exiſtendi: quia tunc ad ſuũ exiſtere non indigeret forma: vnde apparet euidenter ꝙ eſſentia prime materie non eſt actus: nec eſt compoſita ex potentia ⁊ actu ſed eſt de neceſſitate nuda ⁊ pura potentia. Hoc autem maxime cogitur concedere commentator: qui etiam in hoc libro: ⁊ in multis aliꝭ locis dicit ꝙ ſi materia eſſet forma: vel formam in ſua eſſentia haberet: nullam ſubſtantialem formam reciperet: ⁊ omnia in ea recepta eſſent accidẽtia. ¶ Apparet etiaꝫ h idem ex eo ꝙ prima materia eſt primum principiuꝫ: ⁊ prima ratio eſſendi in potentia. Actus autem eſt primum principiuꝫ ⁊ prima ratio eſſendi in actu: vnde relinquitur ꝙ eſſentia prime materie: nec ſit actus: nec aliquid de actu in ſe habeat. Eſt igitur pura potẽtia: diuerſorum enim ⁊ oppoſitorũ attributoruꝫ neceſſariũ eſt ꝙ ſint diuerſe ⁊ oppoſite rationes. ¶ Argumenta vero a cõmẽtatore ſumpta non difficile eſt ſoluere: quinimmo ſi ſane intelligãtur a poſitione quã defendimus nõ diſcordant. ¶ Ad cuius intelligentiam conſideranduꝫ eſt: ꝙ aliud eſt aliquid eſſe relatiuum: ⁊ aliud eſt aliquid eſſe relationem ſicut aliud eſt abſtractum ꝙ̃ concretum. Relatio enim ſicut paternitas per ſe cadit in predicamẽto relationis Sed relm ſicut pater in dicto predicamento per ſe non cadit: ſed per reductionem: ſicut album per reductionẽ ptinet ad predicamentum qualitatis: huius autem ratio eſt: quia relatio non dicit: niſi ſolum reſpectũ: quo formaliter vnum refertur ad aliud: ſicut etiam albedo dicit ſolam qualitatem: qua aliquid formaliter eſt album. Et id circo ſicut de albedine eſſentialiter predicatur qualitas: ſic etiam de reſpectu illo ṗdicaꝛ eſſentialiter relatio. Relm autem ſicut pater dominus ⁊ ſimilia non dicit ſolꝫ reſpectum predictum: ſed etiam in ſe claudit ipſius reſpectus fundamentum: quemadmodũ album vltra qualitatem claudit qualitatis fundamentum. Quemadmodum autem fundamentum qualitatis non eſt ipſa qualitas: ſic etiaꝫ fundamentum reſpectus ⁊ relationis non eſt ipſa relatio: ſed aliquid alterius generis vel predicamenti: vnde manifeſtum eſt: ꝙ relm claudit in ſe aliquid ꝙ non cadit eſſentialiter in predicamento relationis: ⁊ idcirco ipſuꝫ eſt in predicamento relationis: per reductioneꝫ ſolum. ¶ Hoc igitur viſo vlterius conſiderandum eſt ꝙ potentia non eſt relatio: ſed relm: eo ꝙ non dicit ſolum reſpectum: ſed etiam claudit ipſius fundamentuꝫ: ꝙ ex eo apparet: ꝙ potentia principium nominat agendi aut patiendi: h autem principium non eſt ſolũ reſpectus: h eſt res quedã reſpectui ſubiecta: ꝙ ſi res iſta ſit qualitas pertinebit talis potentia: ratione fundamenti: ad predicamentũ qualitatis: ſed ratione reſpectus ſpectabit quidem ad predicamentum relationis. Si vero illud fundamentum ſit ſba: ſpectabit quidẽ ad predicamentũ relatiõis taꝉ potẽtia: rõne reſpectus quẽ ponit: ſed ratiõe fundamẽti ꝙ includit pertinebit ad ṗdicamẽtũ ſbe. ¶ Scõm igiꝛ h apparet qõnis veritas. Quia enim eẽntia materie ipſamet per ſeipſam ⁊ nõ per aliquã rem ſuperadditã eſt fundamẽtũ reſpectiuũ ad ſubſtãtiales formas qꝛ alias forma non immediate cõiũgereꝛ ſibi: neceſſariuꝫ eſt dicere ꝙ potẽtia ad ſubſtãtiales formas: ratione fundamẽti: ꝙ includit nõ ſit aliud ab eſſentia materie ⁊ pertineat ad ṗdicamẽtũ ſbe. Rõne vero reſpectus: oꝫ ꝙ ptineat ad ṗdicamẽtũ rꝉonis: ⁊ ſic pꝫ rñſio ad pͥmũ argumentũ. ¶ Ad ſcõm vero dicendũ eſt: ꝙ reſpectus ad formã habitã in potẽtia tolliꝛ adueniente forma: ſꝫ manet eius fundamentũ cũ reſpectu ad eandem formã vt eſt habita in actu. ¶ Ad aliud dõm eſt: ꝙ potẽtia eſt vna numero: ſed fundamentũ multiplex aut ſm reſpectus. Patet ergo ꝙ qñ diciꝛ ꝙ eſſentia materie eſt ſua potentia: h non diciꝛ: qꝛ ſit ipſe reſpectus ad formam: nec qꝛ potẽtia non addat reſpectuꝫ ſuper ipſam: ſed qꝛ eſt ipm primũ ⁊ ꝓpriũ fundamẽtũ taliũ reſpectuũ.

¶ Qõ ſecunda.

Secundo poſſet aliqͥs dubitare vtrum mã poſſit eſſe ſine forma: videꝛ eni ꝙ ſic: qꝛ res põt per eſſentiã ſuã mediãte actione pͥe cauſe in eſſe cõſeruari. Cũ ergo materia per ſe habeat eẽntiaꝫ: poterit per ſe eſſe.

Ad iſtam qõnem dõm eſt: ꝙ ipſa mã: nullo modo poteſt per ſe in eſſe conſeruari. Cuius ratio eſt: qꝛ cũ exiſtere dicat actum: neceſſariũ eſt: ꝙ aut ſit eadem res cũ eẽntia exiſtẽtis aut diuerſa. Quod ſi eadẽ res ſit: tũc ſtatim apparet ꝙ eſſentia mãe: non põt per ſe exiſtens eẽ. Res. n. que eſt eſſentialr actus: vel icludẽs actũ ⁊ nõ poteſt eadem res eẽ cũ eo ꝙ eſſentialiter pura eſt potentia. Quia igiꝛ eẽntia mãe pura potẽtia eſt: manifeſtuꝫ eſt ꝙ ipſa exiſtẽtia vna res cũ ipſa eſſentia eius nõ põt eſſe. Quapropter ſi exiſtentia nõ eſt res alia a mã exiſtẽtis: ipſa mã per ſe exiſtere nõ poterit. Si vero exiſtentia ſit res alia ab exiſtentis eſſentia: cũ exiſtẽtia dicat actũ ⁊ res que eſt actus ſit realis forme: nec aliqd poſſit exiſtere ſine exiſtentia: neceſſariũ tunc erit: ꝙ materia exiſtere non poſſit: ſine aliqua reali forma ſibi ſupaddita.

Ad argumentum ergo in contrarium dõm eſt ꝙ res per ſuam eſſentiam põt a deo in eſſe conſeruari: ſꝫ tñ eiꝰ eẽntia actus ſit vel icludẽs actum.

¶ Textus.

¶ Aliud autẽ natum aptũ appetere ⁊ deſiderare ⁊c.

¶ Qõ tertia.

Tertio poſſet qͥs dubitare: vtrũ mã dici poſſit appetere formã: ⁊ vtꝝ ꝙ nõ: qꝛ ſi appeteret ipſaꝫ: hoc eſſet qꝛ careret oĩ forma: ⁊ h eſt falſum: aut qꝛ faſtidit formã quã hꝫ aut qꝛ appetit ſimul accipere cõtraria: quoꝝ vtrũꝙ eſt inconueniens: igiꝛ incõueniens eſt mãm appetere formam.

Ad hanc qõnem dõm eſt: ꝙ appetitꝰ nõ eſt aliud ꝙ̃ quedam inclinatio appetentis in aliqd: h autem inclinatio quãdoꝙ conſequitur formam apprehenſam: quẽadmodum canis apprehendens formam cibi delectabiꝉ: inclinatur per illam formam apprehenſam in proſecutione cibi: quãdoꝙ aũt talis inclinatio cõſequitur naturam rei: vt pote quando eſt inclinatio in perfectionem nãlem: qꝛ ſi h perfectio fuerit accñtalꝛ erit tunc

ꝯñs formā nālem ſubſtātiales inclinatio in ipſam. Si
āt illa ꝑfectio ad quā eſt iclinatio fuerit ſbalis: cū ante
formā ſubſtātialē in mā aliqua forma nō iueniaꝛ: opoꝛ
tebit neceſſario talē iclinationē nō ꝯſequi formā aliꝙ
ſed nām ipſam ꝓpriā mãe: h aūt ideo eſt: qꝛ talis nā eſt
potētia ꝑfectibilis per actū: potētia aūt nālis ⁊ paſſiua
nāli q̄dā neceſſitate in ꝓpriū actū inclinaꝛ: vnde ne-
ceſſarium eſt ꝙ ēt mā iclinetur in formas ſuas natu
rales. Et talis inclinatio appetitus materie vocatur.
¶ Dicendū eſt ergo ad argumentum in contrarium: ꝙ
mā nō ꝑꝑ carentiā oīs forme cū actu vnam hꝫ: nec eti
am propter faſtidiū illi⁹: nec quia appetat habere inſi
mul formas contrarias formam appetit: ſed propter
neceſſitatē ſue potentialitatis: qua nata eſt perfici per
oēs formas: nō inſimul: ſed ſucceſſiue: cōtingit ꝙ vna
tantū forma totam eius iclinationē ꝑficere nō poteſt.

¶ Textus.

¶ Sed hoc eſt mā: ſicut ſi femina maſculum ⁊c.

¶ Qō quarta.

QUarto poſſet eſſe dubiū
vtrū femi
na poſſit fieri maſculus: videꝛ. n. ꝙ ſic: qꝛ
h dr̄ ꝙ ſicut mā appetit formam: ſic femi-
na appetit maſculū: ſed mā poteſt ꝑdere
vna formā: ⁊ aliā quā appetit recipere: ergo ⁊ femina
pt̄ ꝑdere femineitatē ⁊ accipere maſculinitatē. ¶ Itē
mā nō appetit formā: niſi qꝛ inclinationē hꝫ ad haben
dū eā: ſic igiꝛ: ſi femina appetit maſculū: opꝫ ꝙ inclina
tionē hēat ad perdendum femineitatē: ⁊ ad accipiēdū
maſculinitatē. Nam ipſe appetitus inclinatio eſt: igi
tur femina fieri poteſt maſculus.

Ad iſtam q̄ōnem dōm eſt: ꝙ femi
na maſculus fie
ri nō pōt. Huius aūt rōnē poſſet aſſignare aliquis: qꝛ
a priuatione nāli: ſiue innata a p̄ncipio: ſiue poſt acce-
pta: nō pōt fieri ꝓgreſſio ad habitū: quēadmodū in eo
qui natus eſt hēre viſum a p̄ncipio: ſi habeat cecitatē
a p̄ncipio innatā: vel etiā acquiſitā poſt: nō pōt progreſ
ſus fieri ad viſum. Nūc autē ſic eſt: ꝙ aīal natū eſt maſ
culinitatē habere a p̄ncipio: ſi ergo a p̄ncipio innatam
hēat femineitatē: que eſt nālis priuatio maſculinitatiſ
nūꝙ fieri poterit a natura maſculinitatem habens.

Sed iſta ratio nō minorē ingerit dubi
tationem ꝙ q̄ō ꝓpoſita
quāuis enim nō fiat ꝓgreſſio ad habitū ex priuatione
bene tn̄ nāliter ex habitu ad priuationē itur: ſi ergo fe-
mina maſculus idcirco fieri nō pōt: qꝛ femineitas eſt
priuatio maſculinitatis: ad minus tn̄ ꝑꝑ rōnē iſtam
nō tolliꝛ qn maſculus fieri poſſit ſm naturā femina.
¶ Et p̄terea priuatio ⁊ ſi tollat habitū: reliquit tn̄ nā
lem aptitudinē ad ipſum: ſcꝫ h igiꝛ in femina erit na
turalis aptitudo ad eſſe maſculum: ꝙ incōueniēs vꝛ.

Sciendum eſt igitur ꝙ potentiaꝝ aīe
quedam ſunt que ſm ſe
ipſam cōſequūꝛ: ſicut ſunt intellectus ⁊ voluntas: que
ſūt potētie imāles. Quedā vero ipſam cōſequūꝛ ex cōiū
ctione ad mām: ſicut ſūt potētie māles: de quaꝝ nume-
ro ſunt potētia cōceptiua: ⁊ potētia generatiua. Iſtaꝝ
aūt māliū potētiaꝝ quedā ſunt que nate ſunt ipſam ex
cōiūctione ad materiā determinate cōſequi: ſicut potē-
tia viſiua nata eſt ꝯſequi formā hoīs: ita. ſ. ꝙ nūꝙ pt
eam ꝯſequi alia ſibi oppoſita: ⁊ ſic ſtare poſſit cū priua
tione ei⁹. Et p̄uatio taliū potētiaꝝ in aīali nata eſt reli
quere aptitudinē ad eas. Quedā vero talium potētiaꝝ
nate ſūt eā ꝯſeq ſb diſiūctione: ſicut ſe hn̄t potētia gene
ratiua ⁊ cōceptiua: quaꝝ neutra eſt pura priuatio: qꝛ

tunc potētia nō eſſꝫ: Quis qꝛ vna eſſet minoris ꝑfecti
onis ꝙ alia dicatur reſpectu eius vt priuatio eſſe. Et
queccū ꝙ iſtaꝝ ponatur in animali nō dimittit in ipſo
aptitudinē ad aliam. Cuius ratio eſt: qꝛ ex cōiūctione
ad materiam: forma animalis determinata eſt ad alte
ram eaꝝ: ⁊ eſt tūc illi⁹ tm̄ radix ⁊ non alterius: ⁊ idcir
co ſm naturam non eſt nata illa nālis forma eſſe prin
cipiū alterius potētie: vn̄ dōm eſt ꝙ in femina ꝗtū eſt
ratione ſue ſingularis forme: nō eſt aptitudo ad eē maſ
culum: nec fieri poteſt a natura maſculus: nec ecōuer
ſo: verū eſt tamen ꝙ materia illa: inquātū eſt materia
humana: inclinationē hꝫ ad maſculinitatē: ⁊ ſm h cur
rē poteſt ꝙ eſt dictum a phyloſopho. ¶ Sed ſi dicatur
ꝙ ex quo mā ad h inclinationē habet tranſmutari po
terit: dōm ꝙ veꝝ eſt per corruptionē femine: ⁊ per mul
tas tranſmutationes medias.

¶ Textus.

¶ Corrumpitur autem ⁊ fit: eſt quidem vt ſic: eſt au
tem vt non ⁊c.

¶ Qō quinta.

QUinto poſſet dubitare a
liquis vtꝝ
materia maneat eadē numero in genera-
to ⁊ corrupto: ⁊ videꝛ ꝙ non: qꝛ aut h eēt
ratione eſſentie ſue: aut ratione alicuius
forme. Non ratione eſſentie ſue: qꝛ ſic eſt vna oium: ⁊
tamen hoc non obſtante in homine ⁊ aſino numero di
ſtincta inuenitur. Non etiam ratione alicuius forme:
qꝛ nulla forma eadem numero manet in generato ⁊ cor
rupto: igitur nullo modo eadē nūero i vtroqꝫ eē poteſt.

Ad iſtam q̄ōnem dicendum eſt: ꝙ
neceſſarium eſt
eandem numero partem materie eſſe in generato ⁊ cor
rupto. Huius autē ratio eſt: quia idem numero ſubie
ctum debet eſſe in tota traſmutatione: ⁊ in vtroqꝫ tranſ
mutationis termino: propter id ꝙ eorū que eandē nu
mero realitatem ponūt: debet idem numero eſſe primū
ſuſceptiuū: tranſmutatio vero realitatem aliam non
ponit a realitate poſita per terminū a quo: ⁊ per termi
nū ad quem: ſicut alibi habet declarari: vnde neceſſari
um eſt ꝙ idem ſit primū ipſius ſuſceptiuum: ⁊ cuiuſli
bet terminorum eius. Cum ergo trāſmutatio generati
onis vnius vna tantum ſit: ⁊ eius terminus a quo ſit
forma eius ꝙ corrumpitur: termin⁹ vero ad quē ſit for
ma eius ꝙ generatur: neceſſariū eſt ꝙ eadem numero
pars materie: que ſtat ſub forma corrumpenda: ſtet eti
am ſub tranſmutatione: ⁊ ſub forma generati: que in
ducitur per tranſmutationem. Eadem igitur pars ma
terie numero: debet eſſe in generato ⁊ corrupto.

Ad argumentum ergo in cōtra
riū dicendū
eſt ꝙ iſta pars materie eadem numero eſt propter veri
tatem ſue eſſentie: quia non recipit numerum in eſſen-
tia: ex eo ꝙ prius ſtabat ſub forma que abicitur: ⁊ poſt
modum ſtat ſub forma que inducitur: quemadmodū
in eſſentia ſua numerum recipit: ex eo ꝙ inſimul ſtat
ſub forma lapidis: ⁊ ſub forma ligni: vnde quamuis
materia in ſua eſſentia numerum non habeat: qꝛ tamē
in eadem parte non poteſt ſimul oppoſita habere: neceſ
ſarium eſt ꝙ inſimul ſub formis oppoſitis inueniatur
numerata: quia non poteſt in eadem parte oppoſita ha
bere ſucceſſiue: non eſt neceſſarium ꝙ ſub formis oppo
ſitis ſucceſſiue poſita contrahat in eēntia numeratio
nē: h igitur ſuꝑ primo lib. phyſicoꝝ queſita ſufficiāt.

¶ Explicit primus liber phyſicoꝝ deo grās. Amen.

¶ Incipit

¶ Incipit ſecundus liber phyſicorum.

¶ Textus.

¶ Eorum que ſunt: alia quidem ſunt natura: alia vero propter alias cauſas ⁊c.

¶ Lectio prima ¶ Q̃ō prima.

Hic primo

poſſꝫ aliquis dubitare: vtruꝫ ſit neceſſarium omnia que mouẽtur motu nãli habeř principium ſui motus ĩ ſeipſis: videtur enim ꝙ non: quia corpora celeſtia dicũtur naturaliter moueri: nec tamẽ a principio intrinſeco: ſed a principio extrinſeco mouentur. ¶ Item dum aqua calefit: mouetur naturaliter: ſcilꝫ calefactionis motu: nec tamen in ſe habet principium ſue calefactionis. Non ergo videtur ꝙ ea que naturaliter mouentur principium ſui motus naturaliter debeant habere in ſeipſis.

Ad iſtam queſtionem

dicendum eſt: ꝙ neceſſarium eſt omnia: que naturaliter motu aliquo mouentur: habere in ſe principium naturale illius motus. Cuius ratio eſt: quia ea tantum naturaliter alicui dicuntur conuenire: que ſibi conueniunt ſecundum ſuam naturalem inclinationem. Nam que aliter ſe habent: non dicuntur naturaliter ipſi rei conuenire: ſed magis contra naturã: quemadmodum quia moueri ſurſuꝫ eſt contra naturam lapidis: non dicitur talis motus in ipſo eſſe naturalis: ſed magis violentus. Nunc auteꝫ ea tantum alicui ſm ſuam naturalem inclinationẽ vel ſm ſuam conueniunt naturam: que ſibi conueniunt grã ſuorum principiorum naturalium: per que ipſius propria natura conſtituitur. Nã ⁊ naturalis inclinatio ex talibus ꝓuenit pricipijs. Pricipia autem conſtituentia naturam alicuiꝰ ſibi inexiſtunt. Neceſſarium eſt igitur ꝙ oẽ attributum naturaliter alicui: habeat in ipſo aliquod principium naturale ſibi inexiſtens: vnde manifeſtum eſt: quia naturalis motus rei principiũ ſuũ in re ipſa ꝓſupponit. ¶ Ad argumentum autem primum in contrariuꝫ dicunt aliqui ꝙ corpus celeſte non mouetur a principio extrinſeco: quia motor eius eſt in ipſo: ⁊ ſi non ſit ei coniunctus in eſſendo.

Sed iſta exiſtentia

motoris in illo motore non eſt cauſa ꝙ ille motus illi corpori dicatur naturalis. Nam ⁊ ſi eſſet in lapide: ⁊ foret etiam appropriatꝰ ſibi: ipſumqꝫ ſurſum ferret: non tamen propter hoc dici poſſet ille motus ſurſuꝫ eẽ naturalis lapidi: propter inclinationem ad motum contrariuꝫ in ipſo exiſtentẽ: ⁊ hoc precipue neceſſariuꝫ eſt ponere: ex quo motor non eſt ſibi coniunctus in eſſendo. Principiuꝫ enim naturale inexiſtens alicui: eſt de conſtituentibus naturam eius: talia vero ſibi in eſſendo ſunt coniuncta. ¶ Et propterea dicendum eſt ſicut dicit Tho. ꝙ motus celeſtis naturalis eſt propter naturalem inclinationem illius corporis in talem motum: quemadmodum etiam: ſi ille motor lapidi coniunctus ipſum moueret in deorſum: diceretur motus talis naturalis eẽ lapidi: eo ꝙ in talẽ motum naturalem inclinationem habet. Corpus eniꝫ celeſte: qꝛ ſm ſua naturalia principia non hꝫ grauitatem: ſm ea non habet inclinationem vt moueatur ad medium. Quia etiam per ipſa non habet leuitatem: non habet ex eis inclinationem vt moueatur a medio. Sed quia per ipſa ſortitur naturam altiorem: accipit etiam ex ipſis inclinationem in altiorem motum: qui non poteſt eſſe niſi motus circa medium. Talis ergo motus conuenit corpori celeſti ſm inclinationem eius naturalia principia ⁊ naturam conſequentem: ⁊ id circo dicitur ſibi eſſe naturalis

Ad ſecundum

vero dicendum eſt ꝙ ſi in aqua nõ ſit calefactionis naturale principium actiuum: eſt tamen in ipſa eius naturale principium paſſiuũ: ⁊ pro tãto dici poteſt motus ille ſibi eſſe naturalis.

¶ Queſtio ſecunda.

Sed tunc ſtatim

ſurgit ſecunda dubitatio: vtrum vꝫ naturalia debeant in ſe habere etiam principium actiuum ſui motus: videtur eniꝫ ꝙ ſic: quia motus artificialis: ⁊ quilibet motus violentus: per h̃ a naturali differunt ꝙ ipſi ſũt a principio extrinſeco: ⁊ naturalis eſt a principio intrinſeco. Non dicitur autem motus artificialis eſſe ab extrinſeco ratione principij paſſiui: immo ratiõe principij actiui: ergo naturalis etiam non dicetur eſſe ab intrinſeco: niſi eius principiũ actiuum ſit intrinſecum. Probatio autem maioris eſt: quia dicitur circa finem huius ſecundi: ꝙ ſi eſſet in ligno virtus nauis factiua: ſimiliter vtiqꝫ arti natura feciſſꝫ: per ꝙ datur intelligi ꝙ principium extra manens actiuum non nãle: ſi per ſe foret intrinſecum: ⁊ non per accidens: eſſet naturale. Et ſimile etiam ſumitur ex iſta lectione: vnde videtur intelligere phyloſophus ꝙ principium motus naturalis inexiſtens rei mote debet eſſe principium actiuum.

Ad iſtam queſtionem

dicendum eſt ꝙ ad hoc: vt motus naturalis alicuiꝰ dicatur ei naturalis: non oportet ꝙ principium inexiſtens ſibi ſit actiuum: ſed ſufficit ꝙ ſit naturaliter paſſiuum. Huius autem ratio eſt: quia iſte motus dicitur alicui eſſe naturalis: qui ei cõuenit per principium ſibi inexiſtens naturale. Principium auteꝫ naturale eſt natura. Secunduꝫ vero ꝙ phyloſophꝰ dicit in ſequentibus: natura non dicitur tantuꝫ de forma: ſed etiam de materia. Neceſſarium eſt igitur ꝙ ſiue motus aliquis alicui conueniat ſm inclinationem conſequentem formam: ſiue etiam ſm inclinationem que conſequitur materiam: ꝙ dicatur ei eſſe naturalis. Conſtat autem ꝙ materia non eſt principium actiuum: ſed paſſiuum: igitur ad h̃ vt aliqs motus rei dicatur eſſe naturalis: non exigitur neceſſario in re mota principium actiuum talis motus:

ſed ſufficit ſi ipſa habeat eius principium paſſiuū vnde ⁊ commentator hic dicit: ꝙ hoc nomen principium vſitatur ħ equiuoce pro materia ⁊ forma.

Dicendum eſt igitur ſm ꝙ ait Tho. ꝙ eo modo: quo motus naturalis conuenit alicui: eo modo ſibi conuenit motus principium habere: ita. ſ. ꝙ quibus conuenit mouere eis conuenit principium actiuū motus. Quibus vero conuenit moueri eis cōuenit principium paſſiuum. Quibus autem conuenit mouere ⁊ moueri eis conuenit principium paſſiuum ⁊ actiuum: quemadmodum quia igni conuenit calefacere habet in ſe actiuum principium calefactionis: quia vero aque conuenit calefieri habet in ſe eiuſdem principium paſſiuū. Quia vero animali: ſm diuerſas ſuas partes: conuenit calefacere ⁊ calefieri: inuenitur in ſe habere principiū calefactionis actiuum ⁊ paſſiuum.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendum eſt: ꝙ motus violentus eſt a principio extrinſeco: vim paſſo nil conferente ad talem motum: ſicut patet in motu lapidis ſurſum: in quo lapis per ſuam inclinationem nihil conferre inuenitur. Sed in motu naturali ipſum paſſiuū: per inclinationem etiam conſequentem ſuum principium proprium aut naturale: īuenitur aliqd conferre. ¶ Ad illud autē ꝙ de arte dicitur dicendum eſt: ꝙ pro tanto verum eſt: quia principium actiuum per ſe inexiſtens ſemper naturale eſt. Non tamen cōuertitur: vt vȝ oē naturale illud principium in ſe habere debeat.

¶ Nō tertia.

Sed tunc ex dictis ad hō tertia dubitatio conſurgit: ſi eniȝ ad hō ꝙ motus aliquis dicatur naturalis: ſufficiat ꝙ rei conueniat ſecundum inclinationem conſequentem eius naturale principium paſſiuum: cum in grauibus ratione materie ſit naturalis inclinatio ad motum ſurſuȝ: oportebit neceſſario ꝙ grauia nō ſolū deorſum: ſed etiam ſurſum dicanꝫ moueri nāliter: ꝙ videtur eē icōueniēs.

Ad iſtam queſtionem videreꝫ forte alicui dicēdū eē ꝙ grauia idcirco ſurſum non mouentur naturaliter: qꝛ ⁊ ſi materia: quātum de ſe eſt: inclinetur ad ſurſum ⁊ deorſum: ſecundum etiam ꝙ in formam leuis ⁊ grauis inclinatur in graui tamē poſita eſt iam contracta ⁊ determinata per formam grauitatis ad inclinationem in deorſum: ⁊ idcirco motus deorſum eſt naturalis grauibus: ⁊ non motus ſurſum.

Sed iſta reſponſio non ipedit quin ēt motus ſurſum dicatur eſſe naturalis grauibus. Nam quāuis: per formam grauitatis: materia in graui ſit determinata ad inclinationem in deorſum: nō tamen propter hō ſublata eſt ab ipſa inclinatio ad formaȝ leuitatis: ⁊ per conſequens ad ſurſum. Nam ⁊ in aqua materia determinata eſt per formaȝ aque ad inclinationeȝ in frigiditatē: ⁊ quia retinet inclinationem in caliditatē: non obſtante predicta determinatione: dicitur aqua calefieri naturaliter.

Sed poſſet aliquis ad hoc dicere ꝙ materia grauis non habet inclinationem ad ſurſuȝ: niſi mediante forma leuitatis: ⁊ quia formā huiuſmodi non habet dum in graui manet: idcirco non eſt tunc dicenda ad ſurſum inclinari: nec per cōſequēs grauia naturaliter mouentur ſurſum. Sed nec etiam iſta reſponſio ſufficere videtur. Nam ⁊ materia aque non inclinatur in caliditatem habendam: niſi mediante forma ignis: in quā ſi non haberet inclinationem: nullo modo etiaȝ inclinationem haberet in caliditatem. Conſtat autem ꝙ ſtans ſub forma aque non habet formam ignis: ſed tamen in ipſam iclinaꝫ: ⁊ in caliditatem per conſequēs: ⁊ pro tanto aque calefactio diciꝫ eſſe naturalis. Quātūcūqꝫ igitur materia: q̄ eſt ſub forma grauis: nō habeat actu formam leuis: quia tamen in ipſam inclinatur: debet etiam dici ad motum ſurſum habere inclinationem: ⁊ per conſequens etiam motus grauis ſurſum dici debet naturalis.

Dicendū eſt igitur ꝙ grauia dici poſſūt non tantum deorſum: ſed etiam ſurſuȝ naturaliter moueri: verum eſt tamen ꝙ motus deorſum magis ꝙ̄ motus ſurſum eſt in eis naturalis. Et ratio eſt: qꝛ natura rei magis ſumitur ex forma ꝙ̄ ſumatur ex materia: inde eſt ꝙ id qđ ei conuenit ſm inclinationem conſequētem formam: magis eſt ſibi naturale ꝙ̄ id ꝙ ſibi conuenit ſecundum inclinationem que conſequitur materiam: queadmodū motꝰ ad frigiditatem ipſi aque eſt magis naturalis ꝙ̄ motus ad caliditatem. Et motus quidem deorſum conuenit grauibus: ſꝫ formalem inclinationem. Sed motꝰ ſurſum eis conuenit ſecundum inclinationem que conſequitur materiam. Quando ergo dicitur ꝙ motus grauium ad ſurſuȝ violentus eſt: ⁊ non naturalis: intelligitur non naturalis eſſe naturalitate forme: ⁊ cum dicitur grauia: inquantū grauia: tendere ſurſum naturaliter: veritatē habet: dum tamen inquantum cadat ſuper grauia: ratione non forme ſed materie. Nam grauia etiaȝ inquantum grauia habēt materiam ad formam leuitatis: ⁊ per conſequens ad ſurſum inclinationem.

¶ Nō quarta.

Quarto ad maiorem etiam dictorum euidentiam dubitare quis poſſet: vtrum ſit neceſſarium in eo ꝙ mouetur naturaliter: ⁊ a principio extrinſeco: ponere aliquod principium formale ab illo motore ſibi datum: per ꝙ in motum illum inclinetur: ad hō ꝙ ille motus dicatur naturalis: ⁊ videtur ꝙ ſic: quia cum forma ſit principium motus: videtur ꝙ formam debeat a motore accipere ſi dici debeat ab eo tranſmutari naturaliter.

Ad iſtam queſtionem dicunt aliqui ꝙ motus naturalis per hō a non naturali differt: quādo vtercꝫ eſt a ꝑncipio extriſeco: quia in motu

motu non naturali nihil confertur rei naturali: ratio/ne cuius conueniat ſibi talis motus: quemadmodum proijciens ſurſum lapidum nullam formam ſibi con/fert ratione cuius inclinet ad ħ ꝙ ſurſum moueatur: ⁊ pro tanto ſm eos motus talis eſt violentus: ⁊ nullo mo do naturalis. In motu autem naturali aliquid con/fertur rei mote ratione cuius in talem motum inclina tur quemadmoduꝫ ſol ſurſum eleuans vapores eis for mam imprimit per ꝙ ipſi ſurſum tendunt.

Sed iſta poſitio non videtur ꝙ poſ ſit ſtare: iam enim declaratum eſt ꝙ: ſiue mobile conferat ad motuꝫ factū ab extrinſeco per inclinationem naturalem conſequen tem formam: ſiue etiam per naturalem inclinationem que cōſequitur materiā: ſemper motus ille poterit dici naturał. Ad ħ aūt ꝙ per iclinationē mãe aliqd mobile conferat ad motum: non eſt neceſſarium ꝙ ſibi a moto/re forma imprimatur: quia per formam ponitur incli/natio forme: ⁊ non inclinatio materie: ſed ħ per mate/rie naturaꝫ ponitur: igitur ad ħ ꝙ motus factus ab ex trinſeco motore dicatur naturalis non exigitur forma aliqua ꝗ ipſi mobili a motore imprimatur. ¶ Et prete rea conſtat ꝙ tał impreſſio forme non poteſt fieri ſine aliqua tranſmutatione: que etiam naturalis eſt dicen da. Si igitur ſemper ad ħ ꝙ tranſmutatio facta ab ex trinſeco motore dicatur naturalis: exigitur impreſſio alicuius forme in mobile ipſuꝫ a motore facta: oporte bit ꝙ etiam ante dictam tranſmutationem: que poni/tur cum forme alterius impreſſione fiat etiaꝫ adhuc for me alterius impreſſio: Et quia nec iſta forme impreſſio ſine aliqua tranſmutatione poteſt fieri: de iſta etiā trāſ mutatione ſimiliter queremus: ⁊ ſic erit procedere i in/finitum: ꝙ eſt omnino inconueniens: igitur omnino in conueniēs eſt ponere ꝙ ſemper ſi motus qui eſt ab extri ſeco motore dꝫ eē naturał: oporteat ꝙ ipſi mobili a mo tore aliqua forma imprimatur per ꝙ in motum illum inclinetur. ¶ Proceſſit autem iſta poſitio ex malo in/tellectu diffinitionis motus violenti. Non enim debet dici ꝙ motus violentus eſt a motore extrinſeco: non cō ferente vim ideſt formam paſſo: quia nec etiam ita ia cet littera phyloſophi: ſed dicitur ibi ꝙ dictus motus eſt a motore extrinſeco paſſo vim conferēte nil: conſtat autem ꝙ motor mobili in tali motu nō ꝯfert nil: ſed ali quid quia confert ſibi violentiam. Sed ipſum paſſuꝫ eſt ꝙ ad dictū motū nil confert inquātū moueł violēte.

Dicendum eſt ergo ꝙ quãuis quandoqꝫ inueniatur talis forma imprimi non tamen neceſſariū eſt ħ fieri ad ħ ꝙ ſupradictus motus dicatur naturał precipue cum non ſolum forma: ſed etiam materia ſit naturale principium naturał motus vt predictum eſt.

Qō quinta.

Quinto quia hic ponitur ꝙ elemē ta principium in ſe habe/ant alterationis: poſſet eē dubium vtrum ſe ipſa alterare poſſint: videtur enim ꝙ ſic quia ꝙ ex ſe vel in ſe habet principium ali cuius operatiōis: poteſt per ſe exire in operationem il/lam: ſi ergo elementa in ſe principium alterationis ha/bent: poterunt: ſe ipa alterare.

Ad iſtam queſtionē dicunt ali qui: ꝙ ſim plex corpus poteſt ſe per accidens motu alterationis mouere: ⁊ ſi non per ſe. Nam ſi ponatur ſub qualitate ſibi extranea vt dicunt expellendo qualitatem illam re dire poterit ad propriam: ⁊ ſic redibit ad qualitatem propriam per accidens. ¶ Sed iſta poſitio eſt omnino abſurda. In omni eni eo ꝙ mouetur ex ſe: oportet duo dare diuerſa: quia mouens ⁊ motum: ꝙ in ſimplici cor pore dari non poteſt: quia partes eſſentiales in ipſo ſūt ſimplex materia: que nec mouens nec motum eſt: ⁊ ſim plex forma. Partes etiam quantitatiue in ipſo conti/nue ſunt: ⁊ eiuſdeꝫ rationis omnes: propter ꝙ non pōt vna dici alterans ⁊ reliqua eſſe alterata.

Sed ſi dicatur ꝙ i eo ꝙ ex ſe mouetur per ſe: oportet dare illa duo: ⁊ non in eo ꝙ ſe mouet per accidens: apparet ſta/tim ꝙ ħ in propoſito non valet: dicitur enim ſe aliquid per accidens mouere inquantum mouet per ſe aliquid ad cuius motum ſequitur motus etiam ipſius: quēad/modum: vt dicit commentator: elementa mouēt ſe per accidens: quia mouent medium: ad cuius motum ipſo rum motus etiam conſequitur. Sed in predicta altera tione illud ꝙ per ſe mouetur ab elemento alterante non poteſt eſſe qualitas que expellitur: ſed ħ eſt ſubiectum talis qualitatis: propter id ꝙ idem eſt ſubiectum mo tus ⁊ vtriuſqꝫ terminorum eius: ⁊ qualitas eſt termi/nus a quo incipit dicta alteratio. Quia ergo ſubiectuꝫ eius ponitur ipſum met elementum a quo ħ qualitas expellitur: oportet ponere de neceſſitate prefata ſuppo ſitione ſtāte ꝙ tale elemētum non per accidens: ſed per ſe alteret ſeipſum. Et preterea nō ſolum reditus ad qua litatem propriam ſit per alterationem: ſed etiam expul ſio qualitatis extranee. Si ergo per ſe elementum ali/quod poteſt a ſe qualitatem extraneam expellere: con ſequetur neceſſario ꝙ per ſe valeat alterare ſeipſum ꝙ eſt impoſſibile.

Et preterea non id circo vnum contrarium iducitur: quia reliquum abijcitur ſed econuerſo: idcirco vnum abijcitur: quia ſuum con trariuꝫ inducitur propter id ꝙ materia per prius ordi ne nature eſt in potentia ad inductionem vnius forme ꝙ ad abiectionem alterius contrarie. Non ergo idcir/co reddit ad propriam quia abijcit extraneam: ſed id circo abijcit extraneam: quia redit ad qualitatem pro priam. Quod ſi ad eam per ſe redire concedatur cum re dituſ iſte ſit alteratio poterit ſe per ſe elementuꝫ ſimplr alterare ꝙ eſt impoſſibile. Nam ⁊ forma naturalis nō poteſt formato per ipſam eſſe ratio ⁊ principium agen di in ſe ipſum: ſeqꝫ tranſmutandi: vnde nec cum forte nec ſine forte ponendum eſt ꝙ aliquo dictorum modo rum poſſit corpus ſimplex ſeipſum alterare.

Ad argumentum ergo in cōtra/rium dicendū eſt ꝙ elementa i ſe nō habent principiū actiuum ſue al terationis: ſed paſſiuum. Et per ſolum principium paſ ſiuum exire in actum aliquid non poteſt.

Qō ſexta.

Sexto poſſet aliquis dubitare vtrū inclinatio que eſt ad formas artificiales in materia naturali dici poſ ſit naturalis videtur enim ꝙ ſic: quia ma teria naturalis eſt apta nata fieri ſub for mis artificialibus. Sed ħ ꝙ eſt eſſe aptuꝫ natum dicit naturalem aptitudinem ſiue inclinationem: igitur in materia naturali eſt naturalis inclinatio in formas ar tificiales.

Ad iſtam qōnem dicunt aliqui ꝙ ad illa habꝫ ma teria naturalem inclinationem ad que mouetur mo do naturali. Moueł autem ad illa tm̄ mō nali ad que

modo tranſmutata per qualitates actiuas ꝛ paſſiuas. Quia igitur i formas artificiales non mouet̃ tranſmutata iſto modo: ſequitur ꝙ ad eas ipſa non habeat naturalem inclinationem.

Sed iſta ratio videtur eſſe parui valoris videmus eniꝫ ꝙ diaphana: vt aer aqua luna ꝛ ſilia: nãlẽ inclinationeꝫ hñt ad luminis receptionem: ipſumqꝫ ab illuminante naturaliter recipiunt: nec tñ cuꝫ illuminantur trãſmutãtur: inquantum huiuſ; per qualitates actiuas ꝛ paſſiuas: non igitur verũ eſt ꝙ in illas formas tñ mã naturalem inclinationem habeat quas non recipit niſi per qualitates tranſmutata actiuas ꝛ paſſiuas. ¶ Dõm ẽ igitur ꝙ cũ naturalis inclinatio ſit que debet̃ rei per materiã: vel per formã naturalẽ in illas formas materia naturali inclinatione inclinatur: ſm ꝙ modo de naturali inclinatione loquimur que directe naturalem reſpiciunt mãm forme aũt operatorum prouenientiuꝫ ex ſola artificiali operatione non reſpiciunt directe mãm naturalem: ſed magis mathematicam vel intelligibilẽ. Sũt eni figure quedã: figura autẽ eſt qualitas fundata in continuo: nõ igitur ad ipſas in materia eſt inclinatio naturalis. ¶ Sed ſi obijciatur: ꝙ in figuram naturalem naturaliter mã ipſa inclinatur: ꝛ tñ h̃ figura eſt in q̃rta ſpecie qualitatis: dõꝫ tũc ẽ ꝙ i figurã naturalem nõ iclinat̃ mã nãliter pp id ꝙ ſibi debetur rõ figure: ſed pp id ꝙ eſt de accidentibus ꝯñtibus formaꝫ naturalẽ: forma vero artificial̃ nõ ẽ de ꝯñtibus formã naturalẽ: vnde nec rõne ſui: nec rõne eius ꝙ conſequit̃ opꝫ ꝙ materia in ipſam nãlem inclinationeꝫ habeat.

Ad argumentum ergo in ꝯtrarium dõm eſt ꝙ illud ꝙ eſt aptum natum fieri ſub aliquo per actionem agentis naturalis habet in ipſum naturalem inclinatione: ꝛ ponit principium naturale paſſiuum. Quod aũt natũ eſt fieri ſub aliquo per ſolam actionem agentis artificialis: ſicut eſt in propoſito: nõ oportet ꝙ naturalem inclinationem hẽat in ipſum. Et quãuis alias poſſit ponere principium paſſiuum naturale: reſpectu tñ eius non ponit paſſiuũ naturale: ſed dõm eſt paſſiuũ artificiale: eo ꝙ actiuo dꝫ reſpõdere ꝓprium paſſiuuꝫ.

¶ Textus.

¶ Eſt igit̃ nã principium alicuius: ꝛ cã mouẽdi ꝛc.

¶ Qõ ſeptima.

SEptimo poſſet eſſe dubiuꝫ vtꝝ in diffinitione nature debeat cadere principium: videtur eniꝫ ꝙ nõ: quia in diffinitione poni debent ſignificantia quidditatem diffiniti: principium autem non dicit quidditatem nature: ſed importat reſpectum quendam ergo ꝛc.

Ad hanc queſtionẽ dõm eſt: ꝙ natura ſm ſuam ꝓpriam formalem rationem importat: ſicut dicit Tho. habitudineꝫ ad principiandum motum. Importare autem habitudinem ad principiandum aliqd ſolius principij eſt proprium: vnde manifeſtum eſt: ꝙ ratio principij clauditur in ratione formali ꝛ propria nature. Et quia que claudũtur in ratione alicuius ponenda ſunt in diffinitione eius: apparet euidẽter ꝙ ꝑncipium in diffinitione nature eſt ponendum.

Ad argumentum autẽꝫ in cõtrarium apparet Rñ. Eſt enim reſpectus importatus nomine principij de formali ipſius nature ratione.

Qõ octaua.

OCtauo poſſet aliquis dubitare vtꝝ in diffinitione nature debeat adiungi cã: ꝛ videtur ꝙ non: quia per h̃ ꝙ natura eſt principiuꝫ motus habetur ꝙ ſit cauſa eius. Superfluum eſt ergo poſito vno reliquum adiungere.

Ad iſtã queſtionẽ dicendũ eſt: ꝙ natura nõ eſt eodem modo principium motus in omnibus: ſed in aliquibus principium actiuuꝫ: in aliquibus ꝑncipiũ formale: ꝛ i aliq̃bus ꝑncipiũ nãle: forma ãt vt i prio dictũ fuit magis proprie dicitur cã q̃ pricipium: vnde ad denotandũ: ꝙ natura in aliquibus eſt principium formale ponitur cã in diffinitione ſua. Actiuuꝫ autem ꝓprie dicitur principium ꝛ materia vno reſpectu magis q̃ forma: pricipium enĩ importat ordinis cuiuſdã proceſſuꝫ. Proceſſus aũt rei in eſſe inchoatur ab agẽte: ꝛ poteſt etiam dici inchoari a materia: que in generatione preexiſtit ad formam autem terminatur: vnde ſm conſiderationem iſtam forma magis termin⁹ eſt q̃ ſit principium: ad denotandum ergo ꝙ natura non eodeꝫ modo in omnibus eſt principium motus: ſed in aliquib⁹ eſt actiuum in aliquibus materiale: ꝛ in aliquibus formale: dictum eſt ꝙ ipſa eſt pricipium ꝛ cauſa: vnde pꝫ ꝙ non fuit additio ſuperflua ꝛ cã.

¶ Qõ nona.

NOno poſſet eſſe dubiũ vtꝝ in dicta diffininitione debeat poni primum: ꝛ videtur ꝙ non: quia id ante ꝙ nihil eſt: eſt primum ſed principium eſt ante ꝙ nihil: vt dicitur in primo poſteriorum: igitur idem eſt primum ꝛ principium: ſic etiam ibidem dicitur: ſuperfluum eſt ergo ponere primum addito principio.

Ad iſtam queſtionẽ dupliciter põt reſpõderi: vno quidem modo vt dicatur ꝙ primum ibi ponitur ad differentiam accidental̃ forme: vult enim natura dicere ſubſtantialem formam: ꝛ non formam accidẽtalem. Eſt enim ꝛ h̃ principium motus proximum: ſed non primum: quia ante ipſum eſt ſubſtãtialis forma: q̃ eſt principium quoddam cũctorum accidentium. Poteſt ergo dici ꝙ primũ dictum eſt ad ſeiungendum accidentalem formam que principiuꝫ ẽ mot⁹: ſed nõ ꝑmũ.

Alio modo dici poteſt ſicut dicit Tho. ꝙ primum ibi dictum eſt ad differentiam mixtorum: ꝙ dictum ſic intelligendum eſt: quia enim primo attribuitur aliquid in quo nihil inuenitur vltra attributũ: vel vltra id ꝙ eſt ratio attributionis: forma ãt elementi vltra gradum ſuum vltimum nihil continet: ſcõm autem hunc gradum attribuitur ſibi ꝙ principiet motum naturalem: ſicut ad ſurſum vel ad deorſum. Unde ipſa eſt principium talis motus primum: ꝛ reſpectu eius dicitur natura: quia forma reſpectu cuius dicitur natura: cuius eſt principium forma autem mixti aliquid continet vltra id cuius gratia ſibi attribuitur motus deorſum aut ſurſum: vel aliquis huiuſmodi: quia ipſa vltra gradum elementalis forme cõtinet gradum altiorem: vnde non eſt primum principium predictorum motuum: nec per conſequens ſm ſe reſpectu ipſorum dicitur natura: ſed magis continens in ſe naturam. Si vero ſm ſuum vltimum gradum ipſa poſſit principiare motum aliquem. erit tunc ipſa primũ pricipiũ illius: ꝛ reſpectu eius dicet̃ ſm ſe nã.

Argumentũ aũt factũ i ꝯtriũ nõ valet. Principium .n. ſimplr ꝛ perfecte

ꝑfecte: h̄ eſt principium: ſed principiū non ſimplr: ſed ſm̄ aliqd nō eſt principiū: niſi in reſpectu ad ſequētia.

❡ Qō decima.

Decimo poſſet quis dubitare vtrū conuenienter dicatur per ſe ⁊ non per accn̄s: vī. n. ꝙ nō: qꝛ qcqd eſt ꝑ ſe eſt: non per accidens: igr̄ icōuenieter ⁊ ſuperflue vnum alteri adiungitur.

Ad hanc qōnem dicūt aliq ꝙ iſta tria ſcilicet primum per ſe: ⁊ non per accidens: habent ſe per ordinem quia quicquid eſt primum: eſt per ſe: ⁊ nō conuertitur ⁊ quicquid eſt per ſe: non eſt per accidens: ⁊ non cōuertitur: qꝛ eē deteriatū eſt non per accidens: nec tn̄ eē tale eſt per ſe: vult ergo ſm̄ eos dicere phs ꝙ nā eſt motus cauſa prima ꝓpria ⁊ determinata. ❡ Sꝫ euidēter apparet ꝙ ita reſpondere nō eſt qōnem ſoluere: ſed eā fortificare magis: qꝛ enī oīs hō eſt aīal: ⁊ nō conuertitur ēt conuenienter dicitur homo aīal. Silr ergo ſi eſſe primū ē ꝑ ſe: ⁊ eſſe per ſe eſt nō per accidens: ⁊ non ꝯuertitur totum h̄ primū per ſe ⁊ non per accidens videbit̄ i conuenienter dictum eſſe. ❡ Et idcirco dōꝫ eſt ꝙ Ari. ex intentione: illa ita ordinauit: vt videlicet intelligat̄ ꝙ ad diuerſa ⁊ non ad idē referenda ſunt alr enim locutio eſſet nugatoria: ſi aūt ad diuerſa referantur optime appet. Nā primū: ſicut ē expoſitū: refertur ad pricipium in ordine ad motū: qꝛ nā eſt ꝓncipiū primum motꝰ ⁊ etiam motus ⁊ quietis cum fuerit motus naturalis tendens in quietem: per ſe aūt ad principiū in ordine ad motum non refertur: qꝛ tunc eſſet nugatio: cum eſſe ꝓmum ſit per ſe. Refertur aūt ad principium in ordine ad ſubiectū motus: vtꝫ dicat̄ ꝙ natura eſt primū ꝓncipiū motus eius mobilis vel ſubiecti in quo ipſū ꝓncipium primū motus eſt per ſe nō per accidēs vero nō dꝫ referri ad principium: nec in ordine ad motum: nec in ordine ad ſubiectū motus: quia tunc ēt eēt nugatio vt patet ex ꝓdictis: ſed debet referri ad motum in ordine ad ſubiectū: vt dicat̄ ꝙ eſt ꝓncipiū motꝰ. eius i quo ipſum ꝓncipiū eſt per ſe ⁊ in quo ipſe motus eſt non ꝑ accidēs: h̄ aūt additū eſt ad dr̄iam artificialiū. Nam ſi medicus ſit infirmus: ⁊ ſeipſum curet: verificabunt̄ tunc de medicina oēs dicte conditiones vltia excepta Eſt enim ars medicine ꝓncipium curationis primum ⁊ eſt ipſa per ſe in medico: in quo etiā eſt: ſicut in ſubiecto modo curatiōis: ſed deficit vltia cōditio: quia talis modus non eſt in medico per ſe: ſed per accidens: eo ꝙ non curatur medicus: ſꝫ ꝙ medicus: ſed ſm̄ ꝙ infirmus: vnde manifeſtum eſt: ꝙ in dictis verbis Ariſto. non eſt nugatio: nec ſuperfluitas.

❡ Qō. xj.

Vndecimo poſſet dubium eſſe de eo ꝙ dicat̄ ars ⁊ motꝰ artis q̄tū ad ſbcta ſeparari. Naꝫ cōtrarium inuenit̄ in arte ſaltādi. Non eniꝫ vnꝰ eſt qui corizat: ⁊ alius q arte corizandi habet ſed idem.

Ad iſtam queſtionē Rn̄. ꝯmētator: ꝙ illud intelligatur de artibus ex quibꝰ prouenīūt opata: ⁊ nō de artibus ex quibus ꝓueniūt ſole operatiōes.

Sed iſta reſponſio non eſt omnino bene conueniens: quia tunc non eſſet aliqua particula in diffinitione: per quam natura ab hꝫs artibus excludatur. Et idcirco dicendum eſt: ꝙ ars non eſt in corpore ſicut in ſubiecto in quo tn̄ eſt predictus modus: ſꝫ ē in intellectu qui nō eſt actus corporis: vt dicit̄ in libro de aīa. Per accidens autē mouetur intellectus moto corpore: ⁊ idcirco talia nō niſi per accn̄s in eodē ſubō cōiungūtur.

❡ Textus.

❡ Videtur aūt nā ⁊ ſuba eoꝝ que natura ſunt ⁊c.

❡ Lectio ſecunda.

Hic poſſet primo eſſe dubiū vtꝫ materia ⁊ forma ſit natura. Et videtur ꝙ non: quia natura in quātū: huiꝰ eſt de conſideratione phy naturalis materia autem ⁊ forma inueniuntur ēt eſſe de cōſideratione primi phyloſophi: videtur ergo ꝙ neutrū ipſorum ſit natura.

Ad iſtam qōnem dicut aliqui in quorum etiam ſcriptis ego iſtud legi ꝙ nec materia nec forma dicit vere natura. Ratio autem ipſoꝝ eſt: qꝛ natura eſt pricipium motus ⁊ quietis: principium autem motus ē potentia motiua: quia igitur tam materia q̄ forma eſt ſuba: apparet ꝙ neutrum ipſorum eſt natura: quia vero tal̄ potentia naturalis ē quedā vis rebus inſita naturalibus: dicunt talem vim eſſe naturam. ❡ Sed iſta poſitio ſtare non poteſt ꝙ primo apparet per phyloſophū probantem ꝙ materia dicitur ⁊ forma ſubſtantialis. Item in diffinitione nature dictum fuit ꝙ ipſa eſt primum principium motus. Nullum autem accidens eſſe poteſt: primum eius principium: cuius declaratio eſt: qꝛ ꝙ habet ante ſe aliquid ſicut pricipium ⁊ cauſam: primum principium etiā eius ꝙ immediate ex ipſo prouenit eſſe non poteſt: eo ꝙ quicquid eſt cauſa cauſe eſt etiam cauſa cauſati: ⁊ primū eſt ante quē nihil: Quodlibet autem accidens habet neceſſario ante ſe aliquid ſicut principium ſuum ⁊ cauſam: quia materia cum forma cā eſt omnium eorum que fiunt: ſiue ea que fiunt intelligantur eſſe accidentia: ſiue ſube: vnde manifeſtum eſt ꝙ nulla accidentia talis forme primū motus principium dici poteſt: nec per conſequens natura quapropter ſi uis illa: nec materia ſit: nec forma ſubſtātialis: ſed forma accidentalis natura eſſe non poterit. ❡ Dicendum eſt ergo cum Ariſt. ꝙ tam materia q̄ forma ſubſtantial̄ eſt vere ⁊ perfecte natura. ❡ Ad cuius intelligentiam conſiderandum eſt: ꝙ eēntia quidditas ⁊ natura ſunt idem ſm̄ rem ⁊ differunt tm̄ ſm̄ rationem. Naꝫ eſſentia dicitur entitas: ⁊ realitas rei per reſpectū ⁊ ordinem ad eſſe: quia eſſentia eſt per q̄ res eſt vel ꝑ q̄ res ē ens. Illa ꝓ eadē realitas dicitur quidditas per reſpectum ⁊ ordinem ad diffinitionem: quia quidditas eſt per quam res eſt quid: h̄ autem ē ſignatū diffinitionis: quia diffinitio eſt oīno ſignificans: quid eſt eſſe. Illa etiam eadem realitas dicitur natura: per reſpectuꝫ ⁊ ordinem ad naturalem operationeꝫ: vel ad motum naturalem: ſm̄ ꝙ modo accipimus naturam. Scdꝫ h̄ igit̄ ipſa realitas forme ⁊ materie dicitur eēntia inquātū eſt principium eſſendi dr̄ qdditas inquātū eſt principium diffiniendi: vel etiam dicitur pars qdditatis dicitur autem natura addito ſolo reſpectu ⁊ ordine ad principiandum motum naturalem: nō per modum ſecundi principij: ſed primi: vnde quemadmodū calor ⁊ potentia calefactiua idem in re dicūt: nec differunt niſi quia calor dicit rem ſuam abſolute: ⁊ potentia calefactiua dicit eandem rem ſub reſpectu ⁊ ordine ad calefaciendum: ſic etiaꝫ eſſentia forme ⁊ materie: eū natura idem in re ſunt: ⁊ ab ea ſm̄ rationem differunt qꝛ forma vel mā ſm̄ ſuā eēntiā ſimplr nō dr̄ nā: addito vero ſup eā ſolo reſpectu ad motū principiādū. Nā ſic mā ⁊ forā ſūt pricipia: ⁊ ipſa ſola pria nālis motus. Et

quemadmodum calor materialiter ingreditur rationem potētie calefactiue: ſed perficitur formaliter ratio ipſius: per reſpectū ad calefaciēdū: ſic etiā eſſentia materie ⁊ forme ſolū mãliter ingrediuntur rationem nãe formaliter vero talis nã perficitur per ordinē ad principiādū motū. ¶ Ex h̄ aūt euidēter apparet ꝙ mobilitas nō eſt paſſio: ſed prima ratio formalis corporis vel entis naturał: ſicut enim eſſentia forme vel mãe: nō h̄z aliunde formaliter ꝙ dicat̄ nã niſi ex reſpectu ⁊ ordine ad motū: ſic ēt totū ꝯiūctum nō aliūde formaliter ꝙ̄ ex reſpectu ⁊ ordine ad motū h̄z ꝙ dicatur naturale. Nō enī dicitur naturale q̄r conſtitutū ſit ex eēntia forme ⁊ materie ſimpliciter: quia nec ēt forma aut materia: h̄ modo dicitur natura: ſed iſtud totū ꝯuenit ex reſpectu ⁊ ordine ad motū: tał aūt reſpectus coniuncti ad motū nullo modo poteſt aliquo noīe: tam bene ⁊ imediate exprimi ⁊ ſignificari: ſicut per nomē mobilitatis: vñ manifeſtum eſt ꝙ neceſſario ꝯcedere opꝫ ꝙ mobilitas nō ſit paſſio: ſꝫ p̄ria ratio formalis entis nãlis atq; ſb̄i nãlis ſcie. Et h̄ eſt ꝙ in p̄mo lib. p̄miſim⁹ ⁊ h̄ ſcđo declarare. ¶ Patet autē per predicta: r̄ñſio ad argumenta: nã qñ dicitur ꝙ ſuba nō eſt motus principium verum ē ſcđm: eſt tñ de neceſſitate p̄mum. ¶ Ad aliud autē dōꝫ eſt: ꝙ p̄mus p̄hs bene ꝯſiderat mãm ⁊ formã: ſm id ꝙ ſimpliciter in ſe ſūt: ⁊ h̄z id ꝙ currūt ad ꝯſtituēdū ens ꝯpoſitū ex eis: in ſua entitate. Sed inquantū ſtāt ⁊ ipſa ⁊ ꝯiunctū ſub adiuncto reſpectu ⁊ ordine ad motuꝫ ſunt de conſideratione phyloſophi naturał tantuꝫ. Et ſoł h̄ modo: vt dictum eſt: illa dicuntur nature: ⁊ coniunctum ex eis: dicitur ens naturale.

¶ Textus.

¶ Et magis natura hoc eſt ꝙ materia ⁊c.

¶ Qō ſcđa.

Secundo dato ꝙ taꝫ materia ꝙ̄ forma ſit natura: poſſet aliquis dubitare: vtrū materia ſit magis nã ꝙ̄ forma aut econuerſo: videt̄ eniꝫ ꝙ materia magis ſit natura: dictū eſt eni ꝙ ratio formalis nature ſumitur ex reſpectu ad principiandū motū: dependet aūt magis motus a materia ꝙ̄ depēdeat a forma: quia motus eſt actus entis in potentia: eſſe autem in potentia rei debetur per materiam igitur materia magis ꝙ̄ forma eſt natura.

Ad iſtam queſtionē dōm ē: ꝙ forma nō ſoł magis ꝙ̄ materia eſt natura: ſed etiā eſſentia ⁊ q̄dditas dictuꝫ eſt enim ꝙ eſſentia eſt ꝑ quã aliquid eſt ens. Eſt autem magis ens aliquid ꝑ formã ꝙ̄ per mãꝫ: ⁊ q̄r per formã eſt ens aliquid in actu: per mãm vero aliqd ens ſolū in potētia: habet ēt res per formã entitatē ſpecificã ꝯpletã: ⁊ nō per mãm: vnde manifeſtū ē ꝙ ratio eſſentie magis reſeruat̄ in forma ꝙ̄ reſeruetur in materia. ¶ Idē etiã apparet ⁊ de ratione quidditatis: quia enim eſſentia rei ſumpta ſub reſpectu ⁊ ordine ad diffinitionē quidditas vocatur: neceſſarium eſt ꝙ in corō quidditatis magis reſeruet̄: ex q̄ magis dependet diffinitio dependet aūt maxīe ex forma: quia omnis diffinitio ſumitur a forma. Per ſolã enim materiam habetur quid ſit res ſoł in potentia. Per formã vero habet̄ h̄ in actu: vnde manifeſtum eſt ꝙ magis in forma ꝙ̄ in materia ratio quidditatis reſeruatur. Idem etiam apparet ⁊ de ratione nature: dictuꝫ eſt enim ꝙ eius ratio ſumitur formaliter ex ordine ad principiandū motum Magis autem h̄z rationē p̄ncipiãtis aliquid p̄ncipiū formale ⁊ actiuum: ꝙ̄ p̄ncipiuꝫ paſſiuū. Materia aūt ē principium paſſiuuꝫ motus: ſed forma eſt principiuꝫ formale ⁊ actiuum: vnde manifeſtuꝫ eſt ꝙ ratio principiantis motum: ⁊ per ꝯñs ratio nature: perfectius reſeruatur in forma: ꝙ̄ reſeruetur in materia. Nam ⁊ in eſſe trãſmutabiliter pro tanto aliquid reponitur ꝑ materiã: q̄r materia eſt principiuꝫ paſſiuum. In potentia aūt eſſe ad aliquid ratione principij paſſiui alicui debetur: ⁊ eſſe aliquid trãſmutabile paſſiue ponit eſſe in potētia ad aliquid habere aūt rationeꝫ entis trãſmutabilis actiue non ponit eſſe in potentia: ſed eſſe in actu cuius principiū eſt forma: ⁊ idcirco in h̄ per formã magis ꝙ̄ per mãm ad aliquid reponitur: h̄ aūt dictuꝫ eſt propter inſtãtiã quãdam: que contra ea que h̄ diximus dari potuiſſet per ea que diximus in primo. Ratio igitur nature ſicut dictuꝫ eſt: magis reſeruatur in forma ꝙ̄ reſeruetur in materia.

Ad argumentum ergo in contrariū dōm eſt: ꝙ motus eſt actus entis in potentia: tanꝙ̄ ſubi: ⁊ non tã ꝙ̄ principij. Nō aūt ſbm motus: ſꝫ p̄ncipiū ē ꝙ dr̄ nã.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt nã dicta ſicut generatio via eſt ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio poſſet quis dubitare: vtrū eēntia tota dici debeat natura: ⁊ videt̄ ꝙ ſic: quia ēt ipſa eſt principium ſuoꝝ accidētiū: ⁊ per ꝯſequēs modus. In. v. ēt meth. habet̄ ꝙ vniuſcuiuſq; eſſentia dicitur natura.

Ad hoc dicendū eſt: ꝙ natura vno modo ꝯſueuit dici id quoquo modo intellectu capi pōt: ⁊ id maxime ꝙ ponit rei integrū p̄fectionēq; intellectam: ⁊ h̄ modo tota eſſentia ꝯiūcti dicit̄ natura. Alio modo ſumit̄: h̄ nã pro eo tñ ꝙ eſt principiū primū nãlis motus. Et h̄ modo tota eſſentia ꝯiuncti nō dr̄ natura. Nã ⁊ ſi ponat̄ cã oīum ſuoꝝ accidētium: ⁊ per ꝯñs ipſius motus: non eſt tñ primuꝫ principiū ipſi⁹: q̄r ēt ipſa ex p̄ncipijs eēntialibus cauſatur. Et ꝙ eſt cã cauſe eſt ēt cauſa cauſati. Et ſm hūc intellectū h̄ dicitur ꝙ tał eſſentia natura nō eſt: ſed eſt a nã verum eſt tñ ꝙ ſi nomen nature extēdomus ad principiū motus p̄mū ⁊ h̄z poterit tūc dici: natura etiam ⁊ ipſa eſſentia coniuncti ⁊ magis ꝙ̄ aliquid ſequentium: vt pote magis primis principijs ꝓpiqua in quibus ratio nature perfecte reſeruatur.

¶ Textus.

¶ Sed forma ⁊ natura dupliciter dicitur.

¶ Qō quarta.

Quarto poſſet eſſe dubium: de eo ꝙ forma dicta nã diuidit̄ in ſpēm ⁊ priuationem. Nam cuꝫ natura ſit materia vel ſubſtãtialis forã: ⁊ p̄uatio materia nō ſit nec forma: ſed magis carentia: vel negacio ipſius nō videtur ꝙ dici debeat nã. ¶ Ad h̄ dicūt aliqui ꝙ priuatio nō tollit totam formam: ſed tollit eius vltimos ⁊ ꝯpletos gradus: ⁊ relinquit cã ſb̄ gradu incōpleto: hūc autem incōpletū gradū ipſi vocant forme inchoationem ⁊ priuationē: ⁊ que principium ē naturalis tranſmutationis: vnde q̄r ille gradus forme eſt natura dn̄t ꝙ ratione eius ēt p̄uatio natura dici poteſt. Mouentur autem iſti ad illū incompletuꝫ gradū forme ponendū in materia: ex eo ꝙ ſi priuatio nihil re forma cuius eſt negacio in materia relinqueret: oporteret poſtea: vt videtur: formã de nihilo produci: ꝙ videtur impoſſibile: quia tunc forme cuiuſcunq; productio eſſet creatio.

Sed hec poſitio non poteſt ſtare cuius declaratioē: q̄r talis

talis forme inchoatio non poteſt intelligi niſi vel quantum ad eſſentiã: vt vʒ dicatᷣ ꝙ nõ tota eſſentia forme ſed aliqd eius preexiſtit in mã: vel ẽt quantũ ad eſſe: vt ſcilicet dicaᷣ ꝙ ẽentia qdẽ ibi tota eſt: ſed non ſm integrũ ⁊ totũ ſuũ eſſe primũ aũt ſtare nõ põt. In .v. eni demõſtrabimus: ſi deus voluerit: ꝙ forma ſubaľ nullaʒ latitudinẽ hʒ in ẽentia: ſed eſt ſimpľr indiuiſibiľ. Et qꝛ indiuiſibile nõ hʒ partes: neceſſariũ eſt ꝙ totũ ponaᷣ vbicũqꝫ aliqd ei⁹ poniᷣ: ſi ğ aliqd de eſſentia ſubaľ forme eſſet in mã de neceſſitate ẽẽt ibi tota. Si ãt dicatur ſcḋo modo vʒ ꝙ eſſentia forme eſt qdẽ tota in mã: ſʒ nõ ſm integrũ totũqꝫ ſuũ eſſe: tũc aut h intelligetur de eſſe actuaľ exiſtẽtie: aut de ẽẽ quidditatis: vel ẽentie: de primo aũt intelligi nõ põt cuius declaratio eſt: qꝛ tale eſſe ſm eſſe totũ cõſiſtit in actuali cõiunctione mãe cuʒ forma. Cõiungiᷣ aũt forma ſbaľ mãe ante cũcta accñtia ꝙ mõ mã accepta eſt idiuiſibiľ. Indiuiſibile aũt alteri indiuiſibili cõiunctũ ſm ſe totũ attingit ipſuʒ totũ: ⁊ h ẽ attingire ꝑfectũ ⁊ cõpletũ. Ex quo igiᷣ eſſentia forẽ ẽ actu cõiũcta cũ ẽentia materie: neceſſariũ ẽ ꝙ ꝯiuncta ſibi ſit perfecte: ⁊ per ꝯñs ꝙ ẽẽ actuale totũ ⁊ perfectũ eã cõſequaᷣ. Nõ põt igiᷣ h modo in mã poni forma inchoata quãtũ ẽt ad eſſe ẽentie nõ ꝑ iſtud ſtare: qꝛ cuʒ h ſit idẽ cũ eſſentia vbicũqꝫ illa tota eſt: opʒ ẽt ibi ⁊ ipſuʒ totũ eſſe. ¶ Et preterea per ẽẽ ẽentie circũſcripta actuali exiſtẽtia: nõ hʒ res ꝙ ſit: ſed ꝙ in aptitudine conſiſtat ad actũ exiſtendi. Hoc aũt mõ forme ponuntur nõ ſm actũ: ſed ſm ſolã aptitudinẽ eſſe in materia: ꝙ bene cõcedimus. In ipſa enim nãli inclinatione ⁊ aptitudine mãe eſſentia forme nãlis tota eſt ꝯcluſa. ¶ Motiuũ ãt iſtorũ parum valet: h enim ꝓduciᷣ de nihilo ꝙ nõ de aptitudine trahitur ad actũ: qꝛ etiã ipſa aptitudo inueniᷣ eſſe aliqd: ſed ꝙ nõ ꝑexiſtit: nec ſm aptitudinẽ: nec ſʒ actũ: forma vero cũ produciᷣ de aptitudine deduciᷣ ad actũ. ¶ Vel ẽt dicenduʒ ꝙ forma nõ per ſe ꝓduciᷣ ſed ea ꝓductiõe ꝓduciᷣ per accñs: qua cõpoſitũ ꝓduciᷣ ꝑ ſe: ita ꝙ ſi cõpoſitũ per ſe cauſatur: forma creabiᷣ per accñs: ⁊ ſi per ſe generaᷣ cõpoſitũ: oportebit per accidens formã generari: dõm eſt igitur ꝙ priuatio nõ diciᷣ nã: qꝛ forme inchoationẽ ponat: ſed qꝛ ſibi conuenit aliquo modo rõ nature. Eſt eni natura ꝑncipiuʒ nãlis trãſmutationis ⁊ priuatio quidẽ: vt in primo declarauimus ſed qꝛ ipſa forme carẽtiã iportat principium nãlis trãſmutationis diciᷣ. ¶ Vel dõʒ ꝙ forme priuatio diciᷣ nã inquãtũ forme alteri oppoſiti ꝯiungiᷣ: vñ dicit h cõmẽtator forma dᷣ duobus modis: diciᷣ enim de perfectis in eſſe cũ quibus nõ cõiũgiᷣ aliqua priuatio: ⁊ diciᷣ de diminutis cũ quibus coniũgitur aliqua priuatio ⁊ ponit exemplũ de albedine ⁊ nigredine. Eſt eni albedo forma perfecta: ⁊ nigredo forma diminuta.

¶ Textus.

¶ Qm̃ aũt determinatum eſt quot modis nã dᷣ ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Qõ prima.

HIc poſſet dubitare aliquis vtꝝ vĺia põi poſſint: ſʒ rẽ abſtracta: ſicͭ platoni iponiᷣ ab Ariſt. ⁊ videᷣ ꝙ nõ. Quia etiam abſtractio dicit diſiunctionẽ quandaʒ ea ſola dici poſſunt ab aliquo ſm rem abſtracta que ſunt ab eo ſm rem diſiuncta: vĺia aũt nõ ſunt a ſingularibus ſm rem diſiuncta igitur dici non poſſunt ſm rem abſtracta.

Ad iſtam qõnem dõm eſt: ꝙ ſicut id diciᷣ abſtractũ ab aliquo ſm eſſe: ꝙ ipſum nõ hʒ coniunctum in ẽendo: ſic ẽt id diciᷣ ab aliquo abſtractuʒ ſm rõnem ꝙ nõ recipit illud in rõne ſua. Sĩlr etiaʒ modo: ⁊ ab eo aliqd dici poteſt ſm rem abſtractum: ꝙ non neceſſariam coniunctionẽ hʒ ad realitatẽ ſuã: nec etiã recipitur in ipſa. Nũc aũt ita eſt: ꝙ vĺia in ſua realitate nõ claudunt ſingularia: cuius declaratio ẽ: qꝛ realitas entis attẽdiᷣ ſʒ ẽẽ aliqd reale: h ãt duplex conſueuit aſſignari: qꝛ ẽẽ qdditatis: vel eſſentia: ⁊ eſſe actuaľ exiſtẽtie: vĺia aũt ⁊ ſi exiſtẽtiã realẽ actu habeant per ſingularia: eſſe tñ qdditatiuum de ſe habẽt. Nã h ideʒ eſt ꝙ ipſa quidditas rei vľ eſſentia. Quidditas ãt duplex eſt: qꝛ ſpecifica ⁊ gñalis. Et ſpecifica qdeʒ per ſe ⁊ prio debeᷣ ſpeciei generaľ aũt per ſe ⁊ prio ſoli generi debeᷣ. ¶ Hoc ẽt inde apparet: qꝛ ſignificatũ diffinitionis ei primo ⁊ per ſe debeᷣ cui prio ⁊ per ſe debeᷣ ipſa diffinitio. Debeᷣ aũt nõ ſolũ primo ⁊ per ſe diffinitio ipſis vĺibus: ſed nec etiam i ea claudũtur ipſa ſingularia: vnde neceſſariũ eſt: ꝙ eſſe qdditatiuuʒ ꝙ ponit ipſaʒ ẽentie realitatẽ: ⁊ debeatur primo vĺibus: ⁊ nõ claudat etiã ipſa ſingularia: ex hoc aũt neceſſario cõcludiᷣ: ꝙ ipſa vĺia nõ per ſingularia: ſʒ ſm ſe ipã res dicãtur ẽẽ: ⁊ ꝑ ꝯñs poſſent dici ab eis ẽẽ ſm rem vt puta ſm realitatem ꝓpriã abſtracta. ¶ Qđ aũt eſſe quidditatis ⁊ ẽentie: ſit eſſe non fictitiũ: ſed reale de facili apparet per nullũ eni eſſe fictitiũ: ſed per reale tñ aliqd reponitur in ꝑdicamẽto: reponitur autẽ in ꝑdicamẽto vnũ quodqꝫ per ẽẽ quidditatis ⁊ ẽentie: igᷣ neceſſariũ eſt: ꝙ ipſuʒ ſit reale eſſe. Hoc ẽt ex eo apparet ꝙ figmẽta pro tãto nõ dñr res qꝛ eis. ſ. figmẽtis nulluʒ eſſe ẽentie debetur: ꝙ ſi hẽrent dato ꝙ ẽt actu nõ exiſterent: res dicerẽtur eſſe. Manifeſtũ igitur ex iſtis eſt: ꝙ vĺia ad h ꝙ res dicãtur eſſe: ⁊ ſint nõ exigũt ſua ſingularia: ſed ab ipſis ſũt abſtracta: ſm realitatem ſuam. ¶ Si aũt queratur vbi ipſa vĺia ſuã realitatẽ hñt: dõʒ ꝙ dupľr eam poſſumus accipere. Vno quidem modo vt coniunctam cũ actu exiſtendi: ⁊ h modo vĺia habent realitatẽ ſuã: vel in ſingularibus: vel in aĩa: vel mente diuina: non tñ eodẽ modo habent ipſam in oĩbus: ſed diuerſo valde: ſicut alibi hʒ declarari. ¶ Alio vero modo ſumi põt ſm ſe: ⁊ ſimpľr ſine taliũ accidentiũ cõcretione: ⁊ iſto modo vĺia ſuam realitatẽ habẽt in ſeipſis. Realitas. n. hoĩs nõ extra hoĩem eſt: ſed ſimpľr i hoĩe.

Ad argumentũ ergo in cõtrarium dõʒ eſt: ꝙ ſi vniuerſalia non ſint ſm rem exiſtentie a ſingularibus ſeiũcta ſũt tamẽ ab eis ſeiũcta ſm rẽ ẽentie mõ q ꝑdictus eſt.

¶ Textus.

¶ Latet autem hoc facientes ⁊ ideas dicentes.

¶ Qõ ſecunda.

SEcundo poſſet qs dubitaᷣ vtꝝ naturalis in ſuis diffinitionibus debeat accipere mãm ſenſibilem ⁊ videtur ꝙ nõ: materia eni nõ diciᷣ ſenſibiľ niſi inquãtũ ſtat ſub qualitatib⁹ ſenſibilibus: ſi ergo naturaľ in ſuis diffinitionibus talẽ accipit mãʒ ſequetur neceſſario ꝙ in ipſis ſenſibiles qualitates claudat: ꝙ videᷣ inconueniens: qꝛ in ſbarũ diffinitione non cadunt accidentia.

Ad itam queſtionẽ dõmẽ: ꝙ vt perfecta diffinitio perfecte indicet entitatem diffiniti ſm diuerſaʒ conditionem entitatuʒ: opʒ ꝙ diuerſa ſit conditio diffinitionum. ſunt autẽ quedã habẽtia quidditatẽ depẽdentẽ qualia ſunt ipſa accidẽtia: que eſſentiã habent ⁊ entitatem depẽdẽtem ad ſubm: ⁊ qꝛ entitatis depẽdentis non poteſt perfecta notitia haberi niſi cognoſcatur terminus ipſius dependentie idcirco opʒ ꝙ cõplete diffinitiones accidẽtiũ de neceſſitate dentur per additamẽta ſubꝫ. Quedã vero ſunt alia que entitatẽ abſolutaʒ

habent ſicut ſunt ſpecies ſbe ſimplr dicte: ⁊ taliū diffinitiões nō per additamēta dātur: vñ primus phs qui ſubam ſimplr cōſiderat: ſi iſta diffiniret nihil in ipſoꝝ diffōnibus poneret ad ipſoꝝ nō ptinēs eſſentiā: phs āt nāl ſbam ſic ſimplr dictā nō ꝯſiderat: ſed ſm ꝙ ipſa nālis ē: nālis aūt nō eſt niſi ſm ꝙ conſtituitur per mām ⁊ formā: nō ſimplr: ſed vt pricipia nālia dicūtur: ſūt āt talia ſm ꝙ hui⁹ ſunt prima pncipia trāſmutationum pmū aūt ꝙ referꝛ ad ſm: ſine cognitiōe ſcdi pfecte ñ cognoſcit: ⁊ ignoratis diffinētib⁹ neceē: ⁊ ignorari diffinitū. Sūt aūt ſenſibiles q̄litates h pricipia ſcda: qꝛ igr diffinitio daꝛ inoteſcēdi cā neceſſe eſt ſi nāl dꝫ pſectaꝫ i ſuo gradu diffōnē facere: ꝙ i ea accipiat māꝫ nō ſimplr ſed ſub ſenſibili q̄litate ſtātē q̄ ſolo mō ipſa dr mā ſenſibil. ¶ Et ſi iſtaꝛ ꝙ poſteriora nō cadūt i diffōnib⁹ prioꝝ: dōm eſt ꝙ ꝟitatē hꝫ de genere veraꝝ diffōnum q̄ nō ſūt p additamēta date. Sꝫ tales nō ſūt diffinitiones nāles. Dātur eni iſte ſi pfectā debēt tradere notitiā p additamēta: nō qdē antecedentiū eēntialē itellectum diffiniti: q̄les ſunt diffinitiones accñtiū: ſed dātur per additamēta ꝯñtiū ⁊ cōcomitātiū quorūdā: vnde ēt pro tāto multi dicūt ꝙ nāl nō dat veras ⁊ ꝓprias diffōnes.

Ad argumentum ergo in ꝯtriū pꝫ reſponſio: accidētia enim nō accipiūtur in diffinitione ſubſtātie ſimplr: itelligēdū eſt accepte ſimpliciter.

¶ Textus.

¶ Demōſtrat aūt ⁊ que magis phyſica ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio poſſet eſſe dubiū vtꝝ aſtrologia dōa ſit ps phyce: vr̄ eniꝫ ꝙ ſic: qꝛ phus dicit ꝙ eſt magis phyſica q̄ mathematica. Eſt āt pars mathematice igr multo magis ponēda eſt ps ipſi⁹ phyſice. ¶ Et ꝑterea ipſa cōſiderat de motu orbiū celeſtium de quo ꝯſiderare hꝫ pars vna phye naturalis.

Ad iſtam qōnem dōm eſt: ꝙ aſtrologia non eſt ps ipſi⁹ phyce: cuius rō eſt: qꝛ cū ſcia ſit effectus demōſtratiōis: ⁊ tota demōſtratiōis ꝟtus i medio ꝯſiſtat: necariū ē: ꝙ ſꝫ diuerſitatē ⁊ idēptitatē medioꝝ: diuerſitaſ attēdatur ⁊ ydēptitas ſciaꝝ. Nūc aūt ſic eſt ꝙ aſtrologia accipit in demōſtratiōe ſua nō mediū nāle: ſed tm̄ mathematicū: ⁊ idcirco nō phyſica: nec pꝫ phyce dōa ē ſed mathematica tm̄: ⁊ ps diſcipline mathematice.

Ad argumentum ğ i ꝯtriū dōm ē ꝙ aſtrologia pōt accipi dupl̄r: qꝛ vel q̄tū ad rē cōſideratā: vel q̄tuꝫ ad ꝯſiderādi modum. Et prio modo ipā eſt magis phyca: qꝛ. ſ. res q̄ cōſiderat magis phyca eſt q̄ mathematica. Nō tm̄ pp h ſeqtur ꝙ ſit ps phyce dōa: qꝛ q̄uis dē re magis phyca determinet: non tm̄ de ipſa mō phyco determiat: ſꝫ mō mathematico ⁊ demr̄atiōe mathematica. ¶ Ad ſꝫ dōꝫ: ꝙ de celeſti motu phycus deteriat ſꝫ ꝙ motus nālis eſt: hꝫ āt ꝙ ſit naturalꝛ inquātū nālia pncipia ꝯſeqtur. Si vero ꝙ ꝓuenit ex nālibus principijs neceſſariū ē ꝙ alique ꝓprietates nāles debeātur. Sic ergo phycus ꝯſiderat de celeſti motu: qꝛ deteriare hꝫ q̄ ſint ꝓpria pncipia ipſius: ⁊ q̄ ēt eidē ꝓprietates nāles debeātur. Aſtrologus aūt magis verſatur circa motuꝫ talē: prout in ipſo rō quedaꝫ quanti reſeruatur: ⁊ ſꝫ ꝙ ex velocitate ⁊ tarditate eius maior vel minor planetarum diſtantia attenditur

¶ Textus.

¶ Qm̄ aūt nā dupl̄r dicitur ſpecies ⁊ materia ⁊c.

¶ Lectio quarta. ¶ Qō prima.

Quoniam aūt nā dr̄ dupliciter ſ. h declaratur ꝙ mā eſt pp formā poſſet aliqs dubitare vtrū ēt dōm ſit formā eē pp mām: vr̄ eni ꝙ ſic: qꝛ ꝙ nāli iclinatiōe in aliqd iclinatur a nāli neceſſitate ordinatur i ipſum. Qd aūt in aliqd ordinaꝛ pp ipſum in ꝙ ordinaꝛ eē vr̄. Cū ğ forma nāli inclinatiōe in mām iclinetur: vr̄ neceſſario dōm ꝙ mā ſit propter ipſam ⁊ forma ſit pp ipſam materiam.

Ad iſtā queſtionē dōm eſt: ꝙ ſimplr mā ē pp formā ⁊ nō ecōuerſo: eſt eni vnūquodqꝫ pp ſuaꝫ ꝓpriā pfectionē: ⁊ ſuū vltimū cōplemētū: qꝛ h ē vniuſcuiuſqꝫ bonū: foꝛa āt p materiā nō pficitur: q̄uis ſuū vltimū cōplemētū accipiat i ꝯiūcto. Nā nec pfectionē exñdi: nec cōplemētū eē ſpecifici foꝛa accipit ſimplr a mā q̄uis dici poſſit vtrūqꝫ accipe i ꝯiūcto: cui⁹ declaratio eſt qꝛ eē exiſtēdi cōpletū illi⁹ ē ꝓprie cui⁹ ꝓpriū eſt exiſtere. Nō ăt nō ē ipſi⁹ foꝛe: nec ipſi⁹ materie: ſed toti⁹ ꝯiūcti: vñ nec i foꝛa: nec i mā: ſed i ſolo cōiūcto hētur h eē cōpletuꝫ: ⁊ idcirco q̄tū ad h dōm eſt formā ⁊ mām eē pp cōiūctū. Idē ēt appet ⁊ de eē ſpecifico. h eni i eo ſolo inuenitur cōpletū ꝙ ſpēꝫ ponit pfectā: ſed h: nec ſola forma: nec ſola mā ē: ſed totū cōiūctū. Manifeſtū ē igr ꝙ ſuū vltimuꝫ cōplemētū foꝛa accipit i ꝯiūcto. Eſt igr ipſa pp cōiūctum: ⁊ qꝛ in cōiūcto claudit mā: poteſt ſꝫ h ex ꝯñti dici ꝓpter materiā formā eē. Nō tñ h ſimplr ē dōm ſꝫ ecōuerſo ſimplr mā ē propꝛ formā. Nō eni vtriuſqꝫ pfectiōis exñtie. ſ. ⁊ eſſentie: nō ex mā ſumitur: ſed ex foꝛa. Idē ēt apparet ſi ordinē formaꝝ cōſiderem⁹. Eſt enim q̄dā foꝛa nō tm̄ a mā abſoluta: ſed ēt ab oī permixtione potētie libata: q̄l eſt ſola foꝛa icreata: q̄ de⁹ ē. Alia āt ē foꝛa abſoluta qdē a materia: ſed nō libara oīmode a potētia: q̄lis eſt oīs ſba ſeparata. Alia ēt foꝛa ē nec a potētia nec a materia abſoluta: propꝛ maiorē receſſum a forma pria: ſic āt foꝛa nō libara oīmode a potētia ſine mā po- eē nō pōt: nec ēt grad⁹ entiū ex ea ꝓueniētes: ſic ēt foꝛa nō libara a materia: ⁊ grad⁹ entiū ꝓuenientes ex ipſa ſine mā eē nō pñt. Et ꝓpterea ne taꝛ foꝛa ⁊ tales gradus entium tollerentur materia ē ꝓducta: vñ māifeſte apparet ꝙ ipſa ſimpliciter propter formā ⁊ propter cōiunctum inſtituta eſt in natura.

Ad argumentū ğ in ꝯtriuꝫ dōm eſt ꝙ foꝛa nō ordinaꝛ in materiā ſicut in ſuā perfectiōeꝫ: ſed tanq̄ perfectio i ſuum proprium perfectibile. Ex h autem magis hētur Materiam eſſe propter formam q̄ econuerſo.

¶ Textus.

¶ Amplius eoꝝ que ſunt ad aliquid materia eſt ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

Secundo qꝛ materia dr̄ eē eoꝝ q̄ ſūt ad aliquid: poſſꝫ aliqs dubitarꝛ vtꝝ dōa ſint mā ⁊ foꝛa relā realia: vel tm̄ rōnis: vr̄ eni ꝙ dici nō debeant ſꝫ rē relā: qꝛ talia ſūt relā ſm eē ꝙ dici de materia ⁊ de forma nō pōt: cum ſint ſube: ⁊ nulla ſubſtātia relatiuū ſm eſſe dicatur.

Ad iſtam queſtionē ſimplicit dōm ē: ꝙ mutua relō foꝛe ⁊ māe ē relō real: ⁊ nō relō rōnis: cui⁹ declaratio ē: qꝛ relō rōnis dr̄ eē illa q̄ i re nō inuenit ex rei nā: ſed ſoluꝫ ex attributiōe itellectus vl̄ rōnis: q̄l ē relō aiaꝛ ad h ꝙ dr̄ ſpēs. Nō. n. aial ad ſpēm referꝛ niſi inquātū ſtat ſb h attributo rōnis ꝙ ē gen⁹. Relō āt real illa ē q̄ i re inuenit ex ꝓpria nā rei: ſicut relō dupli ⁊ dimidij ex ꝓpria nā q̄ternarij ⁊ binarij i q̄ternario ⁊ binario

nario reperitur. Nūc autem ſic eſt ꝙ mutua relatio for me ⁊ mãe: ex ꝓpria ipſorū nã: inuenit̃ in ipſis: cõſequitur enim ipſam forme nãm reſpectus ⁊ depẽdentia ad materiã. Siłr ẽt ipſam naturam materie conſequitur dependentia ⁊ reſpectus ad formã: vnde manifeſtū eſt ꝙ mã ⁊ forma ſunt eorū que dicuntur ad aliqd ſm rẽ.

Ad argumentum ergo in ↄ̃rium dõm eſt: ꝙ nõ oia rel̃a realia ſūt rel̃a ſm eẽ: vt i ſequẽti qõne patebit.

¶ Qõ tertia.

Tertio poſſet aliqs dubitare vtrū rel̃o mãe ad formã imediate i ẽẽntia mãe fundet̃: vr̃ eni ꝙ nõ: illud ꝙ ẽ res r̃onis nõ imediate fundat̃ in illo ꝙ eſt res ſube: quia rel̃o nõ ponit rem aliã a re ſui imediati fundamẽti: ſed eſſentia mãe eſt res ſube: res aūt r̃onis nõ eſt res ſube: igitur ſupradicta rel̃o non imediate fundat̃ in eſſentia mãe. ¶ Et pterea illud in cui⁹ ẽẽntia fundat̃ imediate rel̃o: ad aliqd refertur ꝑ ſuã eſſentiã: ⁊ per ſuū eſſe ẽẽntie: ⁊ eſſe tale eſt rel̃m ſm eẽ: mã aūt nõ eſt rel̃m ſm eſſe: igr̃ reſpectus eius ad formã nõ fundat̃ imediate in eius ẽẽntia.

Ad iſtam qõnem inueni iam quoſdã dicẽtes: ꝙ reſpect⁹ mãe ad formã nõ dʒ dici fundari in ẽẽntia mãe ſed magis ꝙ ſit idē cum ipſa eius eſſentia: h aūt pro tãto dicebãt: qꝛ videbãt ꝙ ẽẽntia mãe a ſua potentia nõ differt: ⁊ quia potentia importat quendam reſpectum credebãt ad h ↄ̃ſequi reſpectum ad formã ſubſtantialẽ ⁊ mãe ẽẽntiã idẽ eſſe. ¶ Sed iſtud nullo modo p̃t ſtare nã reſpect⁹ ẽ ẽẽntialr̃ rel̃o: ⁊ in rel̃onis p̃dicamẽto. Eſſentia ṽo mãe i p̃dicamẽto ſbe ⁊ nõ r̃onis eſt: vñ nõ p̃t ipſa idẽ eſſe cū ſua rel̃one. ¶ Hoc ẽt inde apparet ꝙ ois rel̃o ſm Aug. ⁊ Tho. ⁊ veritatẽ exigit aliquod fundamẽtū: cuius ratio eſt: qꝛ ſicut ois modus eſſendi eſt alicui⁹ exñtis: ⁊ in aliquo eññte fundat̃: ſic ẽt ois modus habẽdi ſe ad aliud eſt alicuius ad aliqd ſe hñtis: ⁊ i aliquo fundat̃ ſe habẽre ad aliud. Reſpectus aūt quẽdã modū ad aliud ſe habẽdi ponit formalr̃: vñ neceſſarium eſt ꝙ in aliquo ad aliud ſe hñte fundet̃: h aūt h non eſt: niſi ẽẽntia mãe: ⁊ qꝛ illud ꝙ alicuius eſt fundamẽtū aliud eſt ab eo cui⁹ eſt fundamẽtū: neceſſario ponere oʒ ꝙ mã ẽẽntie nõ ſit ipſe reſpectus eius ad formam: vñ ⁊ dicimus ꝙ reſpect⁹ eſt qdã depẽdẽtia. Nõ aūt dicim⁹ ꝙ mã eſt depẽdentia: ſed ꝙ eſt aliqd depẽdens. ¶ Motiuū aūt iſtoꝝ non valet: qꝛ potẽtia nõ eſt rel̃o: ſʒ rel̃m ꝙ in ſe claudit reſpectū cū ſuo fundamẽto: vt in primo oſtenſum fuit. Alij aūt dicūt ꝙ ſupradicta rel̃o: nec eſt idẽ ꝙ eſſentia materie: nec in ipſa immediate fundat̃. Rõ aūt ipſoꝝ eſt: qꝛ rel̃o in ſuba nõ fundatur: niſi i aliquo accñte alio mediante: qꝛ igitur ẽẽntia mãe ſba eſt nõ videt̃ ꝙ in ipſa rel̃o poſſit imediate fundari.

Sed nec iſta poſitio põt omnino ſtare cu ius rõ eſt: qꝛ mã ſic reſpicit formã: ſicut recipere eã põt recipit̃ aūt forma imediate in ẽẽntia mãe: igitur ⁊ imediate ipſa materia per ſuã eſſentiã formã reſpicit: h aūt eẽ nõ põt niſi tal̃ reſpectus imediate in eſſentia ipſius fundet̃: ergo reſpect⁹ materie ad formã in materie ẽẽntia imediate fundatur. ¶ Verūtñ ↄ̃ſiderãdū eſt: ꝙ duplex accñs inuenit̃: vt in ſuperioribus dixim⁹: vnū qdẽ ꝙ ponit rẽ aliquã ⁊ naturã ꝓprie dictaʒ. Et nullo tali mediãte rel̃o ipſa fundat̃ in eſſentia materie: qꝛ tūc forma ſbal̃: ſicut dictū eſt: nõ cõiūgeretur imediate prime materie: nec etiam ipſa materia diceretur per ſe ſed per accidens ſol̃ referri ad formã: ſicut põt de facili intuentibus apparere. Aliud aūt accñs reperitur ꝙ non dicit rẽ ⁊ nãʒ aliquã abſolutã: ſed ſol̃ modū ⁊ determinationẽ quãdã ipſi⁹ rei. Et ſi de tali accñte loquamur: tūc verꝰ eſt ꝙ reſpectus ad formã ſubalem fundatur in ẽẽntia materie accñte aliquo mediãte. Nã ipa materia formã reſpicit ſm ꝙ eſt nata perfici per eã. Quod aūt eſt natū perfici per aliqd hʒ inquãtū hui⁹ rõnẽ principij paſſiui. Inquantū igit̃ ẽẽntia mãe ſubinduit rõnem talẽ in ipſa fundatur reſpectus ad formam ⁊ ſic intellexit Tho. qñ dixit ꝙ relatio in ſuba non fundatur: niſi accñte aliquo mediãte: verꝰ eſt ãt ꝙ qꝛ tale accñs nõ ponit ſupra ẽẽntiã materie rẽ aliquã ꝓprie dictã: nõ habʒ tollere imediatã cõiunctionem eius cū forma.

Ad argumentum ergo in ↄ̃riuʒ dõm eſt ꝙ reʒ cõiter ſumẽdo: non ſol̃ natura habitudini ſubiecta res dr̃: ſed ẽt ipſa real̃ habitudo vnius nature ad aliã naturam. Et h modo reſumendo relatio aliam rem dicit a re ſui fundamenti: quia ipſa dicit habitudinem: ⁊ fundamẽtū ci⁹ dicit naturã ſubiectã habitudini. Sʒ ſi reſtringamus rem ad ſtandū ſol̃ pro natura habitudini ſubiecta: ſic rel̃o nõ dicit niſi rẽ ſui fundamẽti: que nuſꝙ in p̃dicamẽto rel̃onis: ſed in alio ẽ formal̃r. ¶ Ad aliud dõm eſt ꝙ rel̃a ſm eſſe dñr illa qbus hoc ipſum eſſe eſt ad aliud ſe habere: talia ṽo nõ ſunt niſi ea tm̃: quorū ꝓprium eſſe quidditatiuū in ſolo reſpectu cõſiſtit: quẽadmodū eſſe patrẽ cõſiſtit in ſolo reſpectu ad filiū. Illa aūt quorū eſſe quidditatiuū nõ conſiſtit in tali reſpectu: ſed eſt fundamẽtuʒ reſpectus dñr rel̃a ſm dici: eſſe autem qdditatiuū materie nõ conſiſtit in ſolo reſpectu ad formã: ſed eſt ipſius imediatū ⁊ propriū fundamentū: vnde dicitur per ſuã eſſentiã: ⁊ ſuū eẽ quidditatiuū non formal̃r ſed materialiter ad formaʒ referri: ⁊ ideo rel̃m eſt ſm dici: ⁊ non ſm eſſe. ¶ Qõ quarta.

Quarto poſſet aliqs forte dubitare vtrū nal̃ conſideratio ſe extẽdat etiam ad aiam ſeparatã: videt̃ eniʒ ꝙ ſic: qꝛ cū vnūquodqꝫ ſe hẽat ad ſciam ſicut ſe hʒ ad eſſe: illud ꝙ retinet idẽ eſſe retinet reſpectū ad vnã ⁊ eãdeʒ ſciam. Aia aūt humana illud idẽ eſſe ꝙ hʒ in corpore retinet etiã a corpe ſeparata igit̃ ſicut ↄ̃iūcta ſic ẽt ſeparata reſpicit ſciaʒ naturalem.

Ad iſtam queſtionẽ dicūt aliq ꝙ phs nal̃ nõ ſolū cõiuncta materie: ſed ẽt ſeparata a materia directe: ⁊ per ſe: hʒ ↄ̃ſiderare: verꝰ eſt aūt ꝙ talia dupl̃r ſumi poſſūnt ſm eos: qꝛ vel ſm id ꝙ ſunt: vel ſm ꝙ ſunt principia aliquarū ſuaꝝ operationū. Et primo quideʒ modo ſunt de cõſideratiõe illius ſcie: que cõſiderat ens inquãtū ens: que ſcia nõ eſt naturalis: ſed prima phya. Scdo aūt mõ ſube ſeparate ſunt quedã nãe: ⁊ pertinẽt ad ↄ̃ſiderationẽ phy naturalis: q ↄ̃ſiderat de nã. ¶ Sʒ h poſitio ſtare nõ põt: cui⁹ declaratio eſt: qꝛ ſicut eiuſdẽ ſcie eſt cõſiderare ſbʒ ⁊ accñа propria ſubi: ſic etiã eiuſdẽ ẽ ſcie cõſiderare id in quo ratio ſui ſbi primo referuatur ⁊ accidentia propria ipſius. Ratio aūt entis: ꝙ eſt pꝛie phye ſbʒ: primo reſeruatur in ſeparatis a materia: quoꝝ operationes proprie inter accñа ipſoꝝ reſeruant̃: neceſſariū eſt igitur ꝙ ad primū phm ptineat de talib⁹ cõſiderare: ⁊ ſʒ id ꝙ ſunt: ⁊ ſʒ ꝙ ſūt principia ſuarū operationū. ¶ Idẽ ẽt apparet ex diſtinctione ſciarū ſupra ex. vj. meth. Eſt eni nalis phia de abſtrahentibus a materia ſenſibili ſignata: ſed nõ a materia ſenſibili ſimpl̃r: nec ſm rẽ: nec ſm rõnẽ. Mathematica vero eſt de abſtractis ſm rõnẽ: ſed nõ ſm eẽ: ſed pria phia eſt de abſtractis: ⁊ ſm eſſe: ⁊ ſm rõnem: huius aūt diſtinctionis neceſſitas ſumitur ex eo: ꝙ cuʒ ſcia ſit in intelle

ctu: & per h aliqd in intellectu fiat q a materia abstrahitur: oꝫ necessario: q ſꝫ diuerſos abſtractionis grad⁹ ſint & diuerſi gradus ſciaꝝ. Cõſtat aũt q ſub e itellectuales ſm id q ſunt: & ſꝫ ſuas imateriales operatiões: ſũt abſtracte a materia: & ſm rõnẽ & ſm eſſe: igitur vtroqꝫ mõ ptinẽt nõ ad naturalẽ: ſed ad primũ phm: veꝝ eſt aũt q ſm q ſunt principia motuũ a nãli ẽt conſiderari pñt: nõ aũt ſm q hij dicũt: q2 tũc naturalis de oib⁹ cõſideraret directe q falſum eſt. Nã & tũc terminus naturalis cõſiderationis circa formas nõ eſſet in aĩa humana mãe cõiuncta: ſicut dicit h phus. ¶ Dõm eſt igiẽ q lꝫ idẽ eſſe hẽat aĩa ſeparata & cõiuncta: nõ tñ ipſum hꝫ ſm vnũ: & eundẽ modũ. Et ppea q̃uis piũcta princãt ad nãlẽ: ſeparata tñ nõ ſpectat niſi ad primaꝫ phyam.

¶ Textus.

¶ Homo enim hoiem generat ex materia & ſol &c.

¶ Qõ quinta.

Quinto poſſet aliqs dubitare vtꝝ hõ generet hoiem: & videtur q nõ: q2 hõ nõ eſt hõ niſi per aĩam rõnalẽ: h aũt non generaẽ ab hoĩe: ſed a deo pducitur per creationem: vnde nõ videẽ q hõ: ſꝫ q hõ: dici poſſit ab homine produci.

Ad iſtam qõnem dõm eſt: q hõ imediate eſt hõ p humanitatem: humanitas aũt prouenit immediate ex cõiunctione mãe cũ aĩa rõnali. Iſtã vero cõiunctionẽ nõ dicĩ facere tm̃ pria cã: q creat partẽ alterã cõiuncti ſꝫ ẽt nãle generãs: inquãtũ ſua actione ad h eleuat materiã: q aĩe rõnali cõiũgatur: vñ apparet euidẽter: q h hõ hanc humanitatẽ ſuã ab hoĩe generãte accipit efficiẽter: pꝑter q optime dr̃ q hõ ex mã generat hoieꝫ & ſol: vñ Algazel dicit. Cũ mixtio eoꝝ fuerit pulchrioris & perfectioris equalitatis: qua nihil poſſit inueniri ſubtilius & pulchrius: tũc fiet actu ad recipiendum ab actore formaꝝ formã pulchrioreꝫ alijs: que ẽ aĩa humana. Et per dicta patet reſponſio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Determinatis aũt his pſiderãdũ eſt de cauſis &c.

¶ Lectio quinta. ¶ Qõ prima.

Hic poſſet aliqs dubitare vtrũ conuenienter ſignificatũ diffinitionis dicaẽ: q quid erat eẽ: & vr̃ q nõ: q2 illud pteritũ erat quãdã denotat vni⁹ ad aliud prioritatẽ. Eſſentia autẽ ad eſſe eſſentiale; nõ eſt aliqua prioritas: quia idẽ ſunt igitur nõ cõuenienter dicitur eſſe q erat quid.

Ad iſtam qõnem dicũt aliqui: q eſſentia eſt cauſa ipſius eſſe: & q2 cauſa prior eſt cauſato idcirco prior ẽ eſſentia: q eſſe: ad hãc ergo prioritatẽ denotandã dicĩ ſm iſtos eſſe q erat quid.

Sed iſta ratio non eſt oĩno cõueniens cuius declaratio eſt: q2 duplex eſſe inuenĩ. ſ. eſſe exñtie: & eẽ quidditatiuũ vel eſſentie. Et eſſentia quideꝫ bene cã eſt ipſius exiſtentie: ſed non eſt cã ipſius eſſe qdditatis: vel eſſentie: q2 h eſt ipſa met: eſſe io q erat qd nõ eſt ipſum eſſe exiſtẽtie: ſꝫ ipſum eẽ qdditatis: & eẽntie. Nam actualis exñtia: nec eſt: nec erat ipſa rei eẽntia vel qdditas. ¶ Et idcirco dicũt alij q nã rei põt accipi dupliẽ: q2 vel in abſtracto: ſicut hũanitas: vel i pcreto ſicut hõ: & in abſtracto qdẽ ſm iſtos ſũt ta dr̃ eẽntia: i pcreto io dr̃ eẽ eẽntie. Et q2 abſtractũ pri⁹ ẽ pcreto: idcirco ſꝫ eos eẽntia por ẽ q̃ eẽ.

Sed nec etiam ratio iſta eſt cõueniẽs Nã cũ eſſe ſit actus & cõcretũ nõ ſit actus: nõ vꝫ cõueniẽter dici: q eſſe eẽntie ſit ipſa rei nã ſũpta i cõcreto. Nã & hõ nõ pueniẽter dr̃ q ſit eſſe eẽntie humane: imo eſt ens certe ſpẽi per eſſentiã: & p eẽ illõ. ¶ Et idcirco aliter dicere oꝫ. Cõſiderãdũ eſt ergo q eſſe eẽntie: & eẽntia idẽ ſunt: ſm rẽ: cuius rõ eſt: q2 iõa diffinitio nõ ſignificat niſi eſſentiã ipſam rei diffinite. Et q2 eſſe eẽntie eſt ſignificatuꝫ diffõnis: eo q diffinitio eſt oõ ſignificãs qd eſt eſſe: neceſſariũ eſt q eẽ eſſentie & eẽntia ſint idẽ. ¶ Hoc ẽt idẽ appet: q2 res p eſſentiã ſuã reponiẽ in certo genere: & in certa ſpecie: ſꝫ in certa ſpẽ nõ reponiẽ aliqd niſi per eẽ eſſentie vel qdditatis ſue: neceſſariũ eſt igiẽ q eẽ eẽntie: & ipſa eſſentia: ſm rẽ nõ differãt. ¶ Hoc igiẽ viſo vlterius pſiderãduꝫ eſt q quãuis vna & eadẽ ſm rẽ nã rei dicaẽ eſſentia: & eſſe eẽntie: nõ tñ dicĩ vtraqꝫ ſꝫ eadẽ rõnẽ. Nã ipſa pt vno mõ ſumi: ſꝫ q p eã res hꝫ: q ſit qd & ens ſimplr: & ſic dr̃ eẽntia & qdditas: q2 eẽntia eſt qua aliqd eſt ens: & qdditas eſt qua aliqd eſt qd: h aũt q dico qd vel ens eſt aliqd indeterminatũ: & determinabile ad diuerſos & certos entitatis gradus: h aũt determinatio ſit p eſſe itriſecũ eẽntie q appellaẽ eẽ qdditatiuũ. Ipa igr̃ rei nã ſꝫ h ſũpta: vt ſubinduit rõnẽ põnẽtis ens ſimplr: q ẽ qd cõmune & determinabile: dr̃ eſſentia. Sũpta io ſm q ſubinduit rõnẽ determinãtis h q dico ens ad certaꝫ & determinatã ſpẽm: dr̃ eẽ qdditatis: vel eẽntie: q2 igitur determinale prius eſt determinãte: ipſa nã ſumpta: vt ſubinduit rationem eſſe: prior eſt ſeipſa ſumpta vt ſubinduit rationẽ tal eſſe. Ad hãc igiẽ prioritatẽ denotandã dr̃ eẽ q erat qd: nã erat: q2 pteriti tẽporis ẽ denotat prioritatẽ. Quia eſt tẽporis iꝑfecti denotat q ipuꝫ eẽ ẽt eſt qd vel qdditas: & ſic denotat ẽt idẽtitatem inſeparabilẽ ipſoꝝ: ex hijs igitur: q̃ dicta ſunt: ẽt pꝫ rñſio ad argumẽtũ: & pꝫ ẽt quare Tho dicit in ſcriptis ſuis: q ex genere habetur: quid eſt res: & nõ rem eſſe: h aũt habeĩ in ſpecie ſpecialiſſima perfecte.

¶ Textus.

¶ Hec autem eſt ratio ipſius q aliquid erat eſſe &c.

¶ Qõ ſecunda.

Secundo poſſet dubitare aliqs vtrũ veꝝ ſit q partes diffõnis ſunt forme: videĩ eñi q nõ: q2 ſu pradictũ fuit: q in diffinitione rerũ nãliũ accipitur materia: & materia nõ eſt forma Item infrã dicitur q partes ſunt materia totius.

Ad iſtam queſtionẽ dõm eſt: q partes diffinitiõis ſꝫ Tho. ſumi pñt vel in ordine ad nãm: cui⁹ ſunt ptes: vel in ordine ad ſuppoſituꝫ. Et prio mõ ipſe ptes ſe hñt: ſicut mã: ſicut eñi mã eſt qd iꝑfectũ reſpectu forme: ſic ẽt partes reſpectu toti⁹ nãe: cuius ſũt partes qd iꝑfectum dicũt: eo q partes perfectũ eſſe non hẽnt niſi i toto: ſi vero accipiãẽ partes ſcdõ mõ p ordinẽ. ſ. ad ſuppoſitũ: tũc ſm Tho. hẽbũt ſe i rõne forme.

Sunt autem quidã dicentes q h ſtare non pt: & ratio ipoꝝ eſt: q2 ſuppoſitũ ẽt totũ ẽ quoddã cõpoſitũ ex pdictis partib⁹: vnde ẽt reſpectu eius dicte partes rationem habent imperfecti.

Sed iſta reprobatio nõ pcedit niſi ex falſo itellectu. Eſt eñi duplex ſuppoſitũ. ſ. ſpecificũ q ipſa ẽ ſpẽs: vt hõ: & ſignatũ: q eſt ipꝫ idiuiduũ & per rõnẽ qdẽ ad primũ ſuppoſitũ partes diffinitionis nãles dicũtur: ſicut etiã per rõnẽ ad nãꝫ totã: p rõnẽ io ad ſm ſuppoſitũ dicte partes formales eſſe dñr. Huius ãt ratio eſt: q2 ſicut ptes ſpẽi ſũt: mã cõis: & forma cõis: ſic etiam

ēt ꝑtes idiuidui ſūt mā̃ ſignata: ⁊ forma ſignata. Mā̃ autem communis h̃z rationem formalis in comparatione ad mā̃m ſignatam: ⁊ forma cōis ēt rōnē formal h̃z in cōparatione ad ſignatā formā. Eſt eni h̄ aīa formaliter aīa ꝑꝑ rōnē aīe: ⁊ h̄ ſignata mā̃ formal̄r eſt mā̃ nō ꝑꝑ formā: ſed ꝑꝑ rōnē mā̃e in ipſa reſeruatā: vñ manifeſtū eſt: ꝙ ꝑtes diffinitionis q̄ ſunt ꝑtes ſpēi formales ſūt partibus idiuidui. Et pro tanto dixit Tho. ꝙ ꝑtes ſpēi in ordine ad ſuppoſitū habēt rōnē forme.

Ad argumentū q̄ in ꝯ̄riū p̃z r̄nſio ꝑ dicta: ponit̄ eni in diffōne nō mā̃ ſignata: ſed mā̃ cōis: que quō mō ſit formal̄ dictū eſt. ¶ Ad ſcōm ēt app̄et r̄nſio per eadē: ſunt eni partes: ſicut mā̃ illius totius ꝙ directe ⁊ immediate cōſtituitur ex eis: formales aūt eſſe poſſunt in ordine ad aliud totum: conceptum ⁊ poſitum ſub illo.

¶ Textus.

¶ Sunt quedam ⁊ ad inuicem cauſe ⁊c.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio poſſet eſſe dubiū: vtrū idē eiuſdē poſſit eſſe cā: ⁊ cauſatū: vr̄ eni ꝙ nō: q̄ cā ſimpl̄r ⁊ nāl̄iter prior ē cauſato. Idē aūt reſpectu eiuſdem non poteſt eſſe ſimpliciter prius ⁊ poſterius.

Ad iſtam queſtionē dōz eſt: ſic dicit tho. vz ꝙ ſc̄m vnū ⁊ eūdē cauſalitatis modum: nō pōt aliquid vnū ⁊ idē reſpectu eiuſdē cā eē ⁊ cauſatū: bñ tñ eē pōt: ſc̄m diuerſos cauſalitatis modos: queadmodū ſanitas eſt cā finalis medicine: ⁊ medicina eſt cā nō finalis ſed effectiua ſanitatis. ¶ Silr̄ aūt de prioritate dicendum eſt: pōt eniz aliqd eſſe prius aliquo ſimpl̄r ſc̄m vnū prioritatis moduz: ⁊ ſimpl̄r ēt poſterius ſc̄m modū aliū: ſicut ēt in exēplo poſito app̄et. Eſt eni in rōne ipſe finis prior ſimpliciter agente: q̄ agens nō agit niſi preſuppoſita intētione finis. In eſſe aūt ecōuerſo agens ſimpl̄r p̄cedit finē: q̄ quāuis finis primus ſit in intentione vltimus eſt tñ in executione.

¶ Textus.

¶ Elementa enim ſyllabarum ⁊c.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto eſſe poſſet dubium vtrū ꝑpōnes ſint mā̃ cōcluſionis vr̄ eni ꝙ non: q̄ ſupradictū eſt in textu: ꝙ mā̃ ē ex quo fit aliqd cū inſit: ꝑpōnes āt nō ſunt cōcluſioni: ergo nō ſunt mā̃ ipſius.

Ad iſtam queſtionē dōm eſt: ꝙ propōnes mā̃ cōcluſionis dici debēt: cuius rō eſt: q̄ ꝙ de neceſſitate ſ̄ꝑexiſtit factioni alicuius: ⁊ trāſit in ſubāz eius: vl̄ ſc̄z totū: vel ſc̄z ꝑtē: ē mā̃ ipſi⁹: ꝑpōnes aūt de neceſſitate cōcluſionis factioni ſ̄ꝑexiſtūt: ⁊ ei⁹ itrāt ꝯſtitutionē ad minus ſc̄m ꝑtē: ⁊ ſi nō ſc̄m totū: q̄ ex duob⁹ extremis q̄ ſūt ꝑtes ꝑpōnū: ꝯſtituit̄ ꝯcluſio. Neceſſariū eſt igit̄ ꝙ ꝑpōnes mā̃ ꝯcluſiōis dici poſſint. Idē ēt inde apparet: q̄ ꝯiūctio ē ſicut forma: ⁊ diuiſio ſicut priuatio: qḋ āt ſtat ſub priuatione alicuius forme: mā̃ dr̄ eſſe formati illa forma: ⁊ nō ecōuerſo: queadmodū dicimus ꝙ es infiguratū eſt mā̃ ſtatue: ⁊ nō dicimus ꝙ ſtatua ſit mā̃ ifigurati eris. Nūc āt videm⁹ ꝙ termini q̄ in ꝯcluſiōe ꝯiūgūtur: ſūt i ꝑpōnib⁹ diuiſi. Merito igit̄ nō dr̄ cōcluſio materia propoſitionum: ſed magis ecōuerſo propoſitiones dicuntur materia cōcluſionis.

Ad argumentum q̄ i ꝯ̄riū apparet r̄nſio ꝑ iaz dicta: quāuis eniz propoſitiones ſc̄m totū nō ſint in cōcluſione: ſunt tamen in ipſa ſc̄m partem ſui.

¶ Textus.

¶ Modi aūt cauſaꝝ numero qdem ſunt multi ⁊c.

¶ Lectio ſexta. ¶ Q̄ō prima.

Hic poſſet qs dubitare vtrū cā magis vl̄is ſit dicenda prior: q̄ cā minus vl̄is: vr̄ eniz ꝙ nō: q̄ cauſa vr̄ prior eſſe illa: ex q̄ pri⁹ aliqd cāītū depēdet. Cū q̄ ex cā ꝑpria prio ⁊ imediate depēdeat cauſatū: ex cā aūt remota: q̄ ē cā magis vl̄is depēdeat ſcḋario: ex ꝯ̄ñti vr̄ dōm: ꝙ cā minus vl̄is prior ſit q̄ magis vniuerſalis.

Ad iſtā queſtionē dōm ē ſimpl̄r: ꝙ cauſa magis vl̄is prior ē q̄ cā min⁹ vl̄is: hui⁹ āt rō ē q̄ qñ vnū aliqd neceſſario ad ſuū eē exigit ꝙ initat̄ alteri: ⁊ nō ecōuerſo: poſterius eſt eo de neceſſitate cui inniti inenit̄. Cauſa āt min⁹ vl̄is: neceſſario initit̄ cāe magis vl̄i: ⁊ ñ ecōuerſo. Nō eni eē artificē depēdet ab eē medicuz: ſz magis ecōuerſo: vñ manifeſtū eſt ꝙ cā minus vl̄is poſterior eſt q̄ cā magis vl̄is. ¶ Si aūt dicat̄: ꝙ ex iſta rōne ſequit̄ ꝙ cā magis vl̄is ſit prior in eēndo: nō aūt i agēdo app̄et ſtati qūo ēt de prioritate i agēdo rō ꝯcludat. Qz eni vnūqḋq̄ ſicut ſe h̃z ad eē ſic ad agere ſe h̃z: neceſſarium ē: vt id ꝙ ē prius i eē: ſit ēt i agēdo prius. ¶ Sed dicet forte aliqs ꝙ finis ſcḋario intētus eſt prior i eſſendo nec tñ ē prior in mouēdo: vñ non vr̄ ꝙ vnūqḋq̄ ſicut ſe h̃z ad eē: ſic ēt ad mouere: ⁊ ad agere ſe hēat. ¶ Et idcirco ꝯſiderādū ē: ꝙ cū dr̄ vnū qḋq̄ ſe hēre ad cauſare: ſicut ſe h̃z ad eē: ad h̄ ꝙ hēat vl̄em ꝟitatē: oz ꝙ de illo eē itelligat̄: ex quo h̃z ꝑximo ꝙ moueat. Nā ſi h̄ hēat ex eē reali tūc de eē reali dicta ꝑpō veritatē h̃z: ſi āt h̄ hēat ex eē apud rōnē: de tali ēt eſſe: ⁊ non de alio: veritatē hēbit dicta ꝑpoſitio: finis aūt ꝙ ꝑximo moueat ad opandū h̃z ex ſe ꝙ h̃z apud rōnē ipz p̄ñtantē appetitui: ⁊ idcirco q̄to finis aliqs prior eſt in rōne: tāto i mouēdo prior ē ⁊ ꝑ̄ncipalior. Manifeſtū eſt igr̄ ꝙ cā in eē prior: eſt ēt prior in agēdo: q̄ ergo ꝓbatū ē: ꝙ cā magis vl̄is: prior eſt i eē q̄ cā min⁹ vl̄is: neceſſariū ē ꝙ ſit ēt prior in cauſando. Idē ēt inde app̄et ꝙ ꝟtus cāe min⁹ vl̄is initit̄ ꝟtuti cāe magis vl̄is: queadmodū ꝟtus inſtri innititur ꝟtuti agētis ꝑ̄ncipal̄: vñ neceſſariū ē: vt ſicut iſtrumētal̄ cā poſterior ē cā ꝑ̄ncipali: ſic ēt cā minus vl̄is ſit poſterior cā magis vl̄i. ¶ Verūtñ cōſiderādū eſt: ꝙ in cauſis duplex eſt ꝓceſſus: vnus qdē quo ꝓcedit̄ a cauſis ad cauſata: ⁊ iſte eſt ꝟe proceſſus a prioribus ad poſteriora: q̄ cā ſimpl̄r prior eſt cauſato. Et in h̄ ꝓceſſu quāto cā eſt magis vl̄is: tāto inuenit̄ eſſe prior. Scḋs aūt eſt ꝓceſſus quo ꝓcedit̄ ad cauſas ex cauſatis: ⁊ iſte ꝓceſſus eſt ſimpl̄r a poſterioribus ad priora. In quo qdem ꝓceſſu cā ꝑticularis prius occurrit q̄ vl̄is. Nō tñ propter h̄ dicenda eſt ſimpliciter prior: ſed ſc̄m quid prior ⁊ ſimpliciter poſterior.

Ad argumentum in ꝯ̄riū dōz ē ꝙ effect⁹ ꝑticularis d̄pēdet prius. i. proxim⁹ a cā particulari q̄ vl̄i: ſz ab vl̄i depēdet prius. i. ꝑ̄ncipalius: ꝑꝑ id ꝙ prior eſt ⁊ ꝑ̄ncipalior vl̄is cā q̄ particularis: vt oſtenſum eſt.

¶ Textus.

¶ Amplius autem ſc̄m accidens ⁊ horum genera ⁊c.

¶ Q̄ō ſeptima.

Secundo poſſet aliqs dubitare vtrū policlet⁹ dici debeat agēs ꝑ accn̄s: vr̄ eni ꝙ nō: q̄ ꝑ ſe agere ſicut ēt per ſe eē ꝯpetit ſuppoſito: policlet⁹ aūt nomē eſt ſuppoſiti: igit̄ erit ꝑ ſe agēs.

Ad iſtam q̄ōnem ſicut dr̄ cōiter dicendū eſt: ꝙ quāuis ſuppoſito debeat̄ agere: non tn̄ ei debet̄: niſi ꝓpter aliquā agēdi rōnē: eſt aūt ſola forma rō agēdi: ſicut etiā ipſa ſola eſt rō ⁊ principiū eēndi: igit̄ ſuppoſito ꝙ agat debet̄ ꝑ aliquā formā ſibi debitā. Eſt duplex forma: qꝛ nālis ⁊ artificialis: ⁊ nālis qdē forma rō eſt ⁊ ꝑncipiū agēdi nālē actionē. Artificial' ꝟo rō ⁊ principiū ogandi operationē artificialem. Nūc aūt ſic eſt ꝙ policletus dicit̄ qd ꝯſtitutū per formā nālē: igit̄ actio aliqua nāl' ſibi per ſe deberi pōt. Quia ꝟo forma artificialis non eſt de ſignificato ſuo: ſed accidere ſibi inuenit̄: idcirco nō dr̄ inquātum huius per ſe ſed per accn̄s agere artis vel artificialem operationē. Et pro tanto dicitur ꝙ policletus eſt cauſa domus ⁊ ſtatue per accidens.

¶ Textus.

¶ Sunt autem alie alijs ⁊ longius ⁊ propius ⁊c.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio poſſet eſſe dubiū vtrū cā per accidens q̄dā ſit ꝓximior ⁊ quedā ſit remotior: videt̄ eni ꝙ nō: qꝛ cā per accidēs infinita ⁊ indeterminata eſt. In talibus aūt nō eſt dare ꝓximū ⁊ remotum.

Ad hoc dicēdum eſt ꝙ id dicitur cauſa per accn̄s: ſicut Tho. ait ꝙ eſt annexū: vel coniunctum alicui cauſe per ſe: poteſt igitur ſm̄ h̄ dupliciter: vel ſm̄ duo: cā per accidens ꝯſiderari: qꝛ vel ſm̄ id ꝙ cauſa per accidens vocatur: vel ſm̄ id in quo cauſe per ſe coniungi vel annecti inuenitur. Et primo quidem modo cauſa per accn̄s infinita ⁊ indeterminata eſt: quēadmodū infinita ⁊ indeterminata ſunt que poſſunt alicui accidere. ¶ Sc̄do aūt modo cā per accn̄s inuenitur quādaꝫ ꝯhere determinationē: inquātū .ſ. in aliquibus determinatis cū cā per ſe ꝯiungi inuenit̄: vtputa vel in ſuppoſito vel in ſb̄o vel in aliquo tali. Et ſꝫ h̄ alique cauſe per accidens ꝓximiores alijs dn̄r: qꝛ vꝫ illa accidentia ſecum in ſuppoſito: vel ī ſb̄o: magis ꝯueniūt: quāuis ēt ⁊ ipa infinita atꝗ indeterminata ſint. Et iuxta hūc moduꝫ dicimus ꝙ muſicū eſt cā magis proxima cauſe per ſe ipſius ſtatue q̄ albū: qꝛ muſica cuꝫ arte ſtatuaria: magis q̄ albedo in ſb̄o ꝯuenit: cū albedo ſit in corpe: ⁊ tā muſica q̄ ars faciendi ſtatuam ſit in anima.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto poſſet aliqs dubitare vtꝝ dicte in littera diſtinctiones de cauſis poſſint etiā ſil'r applicari ad cauſata: videt̄ eni ꝙ nō qꝛ cauſatū ꝑticulare per prius ꝓuenit ex cā aliqua q̄ vl'e: primo enim ⁊ per ſe domificator facit domū. Sc̄do vero ⁊ ex ꝯn̄ti facit artificiatū: vn̄ effectus particularis prior vedetur eſſe q̄ vniuerſalis: ⁊ tamen de cauſa ecōtrario ſe habet: vt ſupradictum eſt.

Ad iſtam queſtionē dōm ē: ꝙ ſic de cauſis dictū eſt: ſic ⁊ de cauſatis dici pōt: ⁊ per eādē viā demōſtrari. Quēadmodū eni cā ꝑticularis innititur cauſe vl'i: ſic ēt effectus particularis innitit̄ effectui vl'i: dependet eni nō artificiatū a domo: ſꝫ domus ab artificiato: ⁊ h̄ aūt ſupra ꝯcluſum fuit ꝙ cā vl'is prior eſt particulari. Eadē igit̄ rōne: ⁊ cauſatū vl'e prius q̄ particulare eſt dōm. ¶ Ex h̄ aūt pōt elici ꝙ nulla cā producere pōt aliqd ex nichilo niſi tm̄ prima. Dis ⁊ eniꝫ cā citra a prima innititur alicui priori cauſe: ſed prima cā nihil ante ſe hꝫ cui innitatur. Et qꝛ effectus proportionat̄ ſuis cauſis: idcirco neceſſariū eſt: ꝙ ſolū effect᷒ prime cauſe nulli innitatur: qualiter ſe habet ipſum eſſe q̄ non innititur alicui: vnde prima cā pōt aliquid producere ex nullo. Quia vero ſc̄da cauſa: neceſſario inniti inuenit̄ p̄cedēti: neceſſariū eſt ꝙ ⁊ ſuus ꝓprius effect᷒ alicui alteri innitat̄: ꝙ erit effect᷒ p̄cedētis cauſe: vnde neceſſariū eſt: ꝙ oēs cauſe ſc̄de p̄ſupponant aliquid ⁊ agant ex ſuppoſitiōe alicuius: ex h̄ aūt eodē ēt apparet ꝙ vl'ior effectus prior eſt particulari.

Ad argumentum ergo in ꝯtrium dōꝫ eſt: ꝙ effectus poſſunt accipi vel ſimpl'r in ordine ad cauſas ſibi debitas: vel in ordine ad aliquā ꝑticularē cāꝫ. Et priori qdē mō effectus vl'ior ſimpl'r eſt prior: qꝛ cāe ēt priori corr̄ndet. Sc̄do aūt modo dico ꝙ yeꝝ eſt ꝙ effectus particularis per prius ꝓuenit ex cauſa ſibi ꝓpria q̄ vl'is Nā ⁊ per ſe effectus vl'ior nō eſt effectus eius: ſed prioris cauſe: ſicut artificiatū per ſe ⁊ primo effectus eſt artificis qui prior eſt q̄ domificator.

¶ Textus.

¶ Differunt autem in tm̄ ꝙ operantes quidem ⁊ ſingulares ſimul ſunt ⁊ non ſunt ⁊c.

¶ Q̄ō quinta.

Quinto poſſet aliqs dubitare vtꝝ cauſata in actu ſimul ſint ⁊ nō ſint cū ſuis cauſis. Et videt̄ ꝙ non: qꝛ domus in actu eſſe poteſt domificatore etiam deſtructo.

Ad iſtam queſtionē dōm ē: ꝙ cauſatum reducēdū eſt ſemper in ſuam cām ꝓpriam: ſunt auteꝫ quedam que inueniuntur eſſe aliorum cauſe: ſolum quo ad ſuum fieri: ⁊ non quo ad ſuuꝫ eſſe: quemadmodum domificator eſt cauſa domus tantum quo ad fieri. Quedam vero inueniūtur eſſe cauſe aliorum etiam quo ad ſuum eſſe: quēadmodū ſol cauſa eſt exiſtētie luminis in aere: ⁊ primus motor eſt cauſa exn̄di omnib᷒ Ad cauſas igit̄ ſm̄ fieri referenda ſunt cauſata nō ſꝫ ſuū eſſe: ſed ſm̄ ſuū fieri. Et ſic cū eis inueniūtur ſimul eſſe ⁊ non eſſe. ¶ Quēadmodum ⁊ ſi domus actu fiat neceſſario opꝫ ꝙ actu ſit domificās: ⁊ ſi domus non ſit nō eſt domificās aliqs in actu. Ad cauſas vero rerū in eſſendo cauſata ſm̄ ſuū referūtur eſſe. Nā ſi lux in aere exiſtit oportet ꝙ ſit aliqd ꝙ lumen influat in aerem: ⁊ ſi creature ſunt eſt cauſa pria eis eſſe influens. Et ſi non ſunt cā pria in eſſe nō cōſeruat: ſtatim enim eſſe ab effectu tollitur: ſi tollatur eius influētia: ꝙ ſibi eſt cauſa in eēndo: verū eſt aūt q̄ nō ſeqtur etiā in talibus cauſatū nō eſt: ergo nec ēt cauſa eſt: qꝛ forte tal' cā ꝯſeruat cauſatū: nō neceſſitate nāli: ſed volūtate libera: vel ēt qꝛ ſi influat de neceſſitate impeditur tn̄ ꝑꝑ māe defectuꝫ: bene aūt ſequit̄ cauſatū nō eſt actu: igit̄ nec cā cāns ē ī actu

¶ Textus.

¶ Dicitur autem fortuna ⁊ caſus cauſarum ⁊c.

¶ Lectio ſeptima. ¶ Q̄ō prima.

Hic poſſet eſſe dubiū alicui vtꝝ caſus ⁊ fortuna eadē poſſint ſub ꝯſideratione artis: videtur eni q̄ nō: qꝛ de ente per accn̄s vt habet̄ in .vj. meth. nulla eſt ſcia. Caſus āt ⁊ fortuna cāe ſūt per accn̄s: igit̄ de eis in ſcia nō eſt tractat᷒ faciēd᷒.

Ad iſtam queſtionē dōm eſt: ꝙ de caſu ⁊ fortuna in ſcia nāli eſt determinādum. Q̄ō aūt de ipſis ſit agēdū in ſcia de facili oſtēditur. Ea eniꝫ de quibus poſſunt fieri cōſiderationes neceſſarie ſūt in ſcientijs: ſed ꝑ ſcijs multa ⁊ plurima aliqua tractāda: poſſunt aūt de caſu ⁊ fortuna plurime neceſſarie

me neceſſarie cõſiderationes fieri: igiť de ipſis debꝫ in aliqua ſcientia tractari. ¶ Quod autem tractatus iſte pertineat ad phiam nãlem de facili ẽt apparet. Quem admodũ enim caſus entiũ ſimplr̃ ɔſiderare ſpectat ad phiam illã: que ẽ ɔſideratiua entiũ ſimplr̃: ſic etiã cãs entium mobiliũ ptractare dꝫ phya illa que ɔſiderat de entibus mobilibus: in eo ꝙ mobilia: q̃lis eſt ſola phya nãlis. Caſus aũt ⁊ fortuna cauſe ſunt eoꝝ tñ que circa mobilia ɔtingũt. Euidẽter igitur apparet ꝙ ſũt de cõſideratione phyloſophie naturalis.

Ad argumentũ ergo in cõtrarium dõm: ꝙ ea que ſũt per accñs: inquãtũ talia ſunt: nõ cadũt in ɔſideratiõe artis: ſed ſi ſumãtur ſm ꝙ per ſe aliqua attribuuntur eis: queãdmodũ caſui ⁊ fortũe per ſe attribuiť: ꝙ ſunt cauſe per accñs: ⁊ ꝙ ſũt cauſe eoꝝ que ɔtingũt in minori pte: ⁊ pluria ſilia: ſic de iſtiſ ɔſideratio põt eẽ in ſcia.

¶ Textus.

¶ Quidam enim ſi ſint an non dubitant ⁊c.

¶ Qõ ſecunda.

SEcundo poſſet quis forte dubitare vtrum verum ſit ꝙ nihil ſit a caſu ⁊ fortuna: ſicut pͥma opinio dicebat. Et videtur ꝙ ſic: qꝛ illud ꝙ non fit preter intentionem nõ eſt caſuale: nec fortuitũ: cõſtat aũt ꝙ nihil fit preter intentionẽ prime cauſe: ergo nihil eſt fortuitum neqꝫ caſuale.

Ad iſtam qõnem dõꝫ eſt: ꝙ illud dicitur caſuale vel fortuitũ ꝙ prouenit ex operatiõe alicuius cauſe preter intẽtionẽ eius. Cã aũt per ſe operans eſt duplex: qꝛ intellectus ⁊ nã. Qð ergo ꝓuenit ex operatione agẽtis per intellectũ: vel agẽtis per formã nãlẽ preter intẽtionẽ eius: h̃ dicitur caſuale: vel fortuitũ: fortuituꝫ qdem ꝓuenit ex alteratione agẽtis volũtarij: preter ĩtẽtionẽ eius. Caſuale aũt: ꝙ preter intẽtionẽ ꝓuenit ex operatione nãe: vnde ⁊ illud idẽ agẽs ꝙ reſpectu effectꝰ ꝑ ſe vocať ĩtelľs reſpectu effectꝰ per accñs dť fortuna: ⁊ ꝙ in cõꝑatione ad effectum per ſe dť nã: forte ꝙ appellať cauſa caſualis: ad effectuꝫ per accidens relatũ: qꝛ igiť ⁊ in agentibus per nãm: ⁊ in quibuſdã agentibus per intellectũ: plurima ɔtingũt preter ĩentionẽ: appet cuidẽter ꝙ plurima dici poſſunt a caſu vel fortuna eſſe.

Ad argumentum ergo in ɔ̃rinꝫ dõm ẽ: ꝙ ꝑ relationẽ ad cãm primã nihil fortuitũ eſt: aut caſuale: fortuita ꝗ̃o ⁊ caſualia multa ſũt relata ad ſecũdas ⁊ particulares cauſas.

¶ Qõ tertia.

TErtio poſſet eſſe forte dubiũ alicui vtrũ ratio phyloſophoꝝ dicentiũ nõ eſſe caſum ⁊ fortunã h̃ ɔcludat: videtur eni ꝙ ſic: qꝛ caſus ⁊ fortũa: vt diceť infra: infinita ⁊ ĩdeteriata ſunt. Cũ ergo illa ratio oñdat oĩa que fiunt: ex cã determinata prouenire: neceſſariũ videtur dicere ꝙ directe ɔcludere poſſit nihil a caſu ⁊ fortũa fieri.

Ad huius ergo dubitationis intelligentiã cõſiderãdum eſt: ꝙ vnũquodqꝫ agit ſm ꝙ eſt actu. Eſt aũt actu vnũquodqꝫ per formã: forma igiť eſt vnicuiqꝫ pͥncipiũ agendi. Eſt aũt duplex foꝛã: qꝛ nãľ ⁊ appheſa: ⁊ forma qdẽ nãľ eſt pͥncipiũ agẽdi: agẽti nãli: forma vero appheſa ſicut eſt forma artis: eſt pͥncipiũ agẽdi: agẽti volũtarie. Quia igiť agẽs nãle agit per formã nãlẽ ſibi inherentẽ: nõ põt aũt eidẽ ſimul oppoſita in eẽ: neceſſariũ eſt ꝙ tale agẽs per ipſam ſuã formã ſit determinatũ ad alterũ oppoſitoꝝ. Si ergo ex ſua opatione h̃ ꝓueniat ad ꝙ determinatũ eſt per formã: que eſt pͥncipiũ illius operationis: dicetur tunc recte nãle agens: agit enim tunc illud ad ꝙ per ſuã nãlem formã ⁊ nãlem inclinationem determinatũ eſt. Si ãt ex ſua opatiõe nõ ꝓueniat h̃: ſꝫ id ad ꝙ per formã q̃ ſibi ẽ pͥncipiũ opandi: nõ deteriať diceť recte reſpectu taľ effectus ideteriatũ eẽ: huiuſ aũt agẽs nãle eſt per ſuã opationẽ ſic acceptã: cã per accñs ſiue caſuaľ. Quãtũcũqꝫ igiť nãle agẽs vt nãle eſt determinatũ ſit: indeterminatũ tñ eſt ſm ꝙ caſuale. ¶ Per formã aũt artis: ſiue ꝑ rõnẽ ſciale: agẽs volũtariũ non eſt oĩmode dterminatũ. Nã ſcia eſt eadẽ oppoſitoꝝ: determinať ãt per electionẽ volũtatis: volũtas ꝗ̃o in bonũ ordinať: ⁊ bonũ hꝫ rõnem finis. Ex intẽtione igiť deteriati finis ꝓuenit determinatio agẽtis voluntarij. Omnis ergo effectus: qui ꝓuenit ex actione volũtarij agẽtis reſpiciẽtis hũc effectũ: vt finẽ: vel aliqd: cui taľ effectus ſemꝑ: vel vt plurimũ: annexus eſt: cauſam determinatã hꝫ. Quod aũt ꝓuenit ex actione eius pͤter intẽtionẽ vt effectus fortuitus: nõ hꝫ inquãtum huiꝰ determinatã cãm: qꝛ agens volũtariũ determinať ex intentione finis: reſpectu eius ꝙ ſub illius finis intẽtiõe nõ cadit: opꝫ ipſum indeterminatũ eſſe. ¶ Quia igiť illi phy dicebãt in ꝓceſſu ſuo ꝙ iuẽtio debitoris reducitur in cãm: ex qua pͤter intẽtionẽ ꝓuenit: ɔcludere ex h̃ debebãt oppoſitũ eius ꝙ ipſi ɔcludebãt: vꝫ ꝙ illa inuẽtio a fortuna ⁊ actio ideterminata eẽt: vñ manifeſtũ eſt ꝙ per ſuã rõnem cõcludere non poterãt ꝓpoſitum.

¶ Textus.

¶ Sunt autem quidam qui celi huius ⁊ mundanoꝝ.

Qõ quarta.

QVarto poſſet aliquis dubitare de eo ꝙ in ſua opinione dicitur. Nã prio ibi poniť: ꝙ illi phy dicebãt fortunã ⁊ caſuꝫ eẽ cãm celi ⁊ cũctoꝝ mũdanorũ. Poſtea vero ibi dť ꝙ ponebãt plantas ⁊ aĩalia: que ſunt de numero mundanoꝝ nec a caſu: neqꝫ a fortuna eſſe: vñ vť ɔ̃dictio in hĳs dictis.

Ad hoc igitur dõm eſt: ꝙ plãte ⁊ aĩalia pñt accipi dupliciter: qꝛ vel per relõnẽ ⁊ ordinem ad primã ⁊ remotã cãꝫ vel per ordinẽ ad cauſas aliquas ꝓpinquas: ⁊ primo qdẽ mõ ipſi dicebãt caſũ ⁊ fortunã: cãm eẽ cũctoꝝ mundanoꝝ. Quod enim eſt cauſa cauſe: eſt etiã ⁊ cã cauſati. Corpa aũt celeſtia ſunt cauſe oĩum q̃ hic iferius agũtur: qꝛ igiť iſti volebãt cãm celeſtiũ eẽ caſum ⁊ fortunã cogebãtur ponere: ⁊ ponebãt ex ɔ̃ñti: caſuꝫ ⁊ fortunã omnium mundanoꝝ eſſe cãm. ¶ Scdõ autẽ modo plãtas ⁊ animalia cõſiderãdo dicebãt ipſi ea non eſſe a fortuna: ſed ab aliquo agẽte certo ⁊ determinato: vt puta a corporibus celeſtibus: vel a ſuis generãtibus particularibus. ¶ Potuit aũt ratio huius põnis eſſe: qꝛ nihil eſſe credebant iſti niſi corpalia. Et qꝛ ante ea que h̃ inferius agũtur: ſunt aliqua agẽtia: ſicut corpa celeſtia: idcirco iſta in cãm dterminatã reducebãt: ante corpa ꝗ̃o celeſtia nihil putabãt eẽ: niſi corpa athomalia: que non ponebãt: ſicut agẽtia: ſed ſicut mãlia: ⁊ idcirco dicebãt celũ nõ per actionẽ alicuius cãe agẽtis pͤhexiſtẽtis: ſed ſolũ a caſu ꝓueniſſe: ex concurſu athomorum.

¶ Textus.

¶ Primum quidem igitur quoniam videmus ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Qõ prima.

HIc poſſet primo dubitare aliquis vtrũ prima phi diuiſio ſit ſufficiẽs: videtur eniꝫ ꝙ non: qꝛ ɔtigẽs triplex iueniť .ſ. ɔtigẽs i plibꝰ: ɔtigẽs i paucioribꝰ: ⁊ ɔtigẽs ad vtrũlibꝫ: d̃ h̃

autem vltimo contingente non fit mētio in littera.

Ad iſtam qōnem ſm cōmētatorē ē dōm: ꝙ iſta diuiſio nō aſſignat̄ h̄ niſi pp fortune inueſtigationē: fortuna aūt reducit̄ ad operātē vel efficiētē cāz: cū effect⁹ fortuitus ſit ille: q ex quadā oꝑatione ꝓter intentionē ꝓuenit. Qͦ igitur nō ꝑt hēre rōnē operātis: nō pōt hr̄e rōnē cāe fortuite: a cōtingēte aūt ad vtrūlibet nō egredit̄ aliq̄ actio iquātū hui⁹: cui⁹ rō eſt: q2 ſola forma ē rō ꝛ ꝓncipiū agēdi. Qͦ ſi fuerit forma nāl̄ determiabit ſe ad alterū neceſſario agēdū: cū nō affuerit īpedimētū: ſi vero fuerit forā apphēſa: nō erit pricipiū agēdi niſi ꝑ volūtatē: adiūcta ad alterū determiatione: ex quo euidēter liquet ꝙ ꝯtingēs ad vtrūlibet nō pōt inq̄tū hui⁹ hr̄e operātis rōnē: ſi ḡ fortuna vt ꝓdictū ē cām operātē ponit: ꝯcludit̄ ꝙ rō fortune nō īueniat̄ in ꝯtingente ad vtrūlibet: hāc aūt rōnē prio ponit cōmētator. d. ꝙ a cōtingēte eq̄lr nulla actio ꝓuenit ſm ꝙ eſt ꝯtingens eq̄lr q̄m nā ei⁹ ē nā māe nō nā forme. Adducit̄ ēt ab eodem ꝛ ſcdā rō ad idē tal'. Cōtingēs ad vtrūlibet eq̄lr: ſi inq̄tū hui⁹ bȝ potētiā agēdi: aut tūc ab ipſo in eo ꝙ tale ꝑt aliqs actus ꝓuenire aut nullus. Qͦ ſi nullus fruſtra ꝛ otioſe erit tal' potētia poſita ī ipſo: vana ē eni potētia q̄ nūq̄ pōt ꝓgredi in actū: ſi aūt ab ipſo: in eo ꝙ eq̄lr ſe bȝ ad vtrūq3 ꝯtrioꝝ: pōt actus aliqs exire: cū nō magis ſe hēat inq̄tū tale ad vnū q̄ ad alterꝫ: eo ꝙ ē ad vtrūq3 eq̄lr ſe hn̄s: eadē rōne qua ab ipſo exit vn⁹ actus exire poterit ēt ꝯrius: ꝛ ꝑ ꝯn̄s ab eodē actiōes ꝯrie ſimł ꝓuenient ꝙ eſt ipoſſe. Nō pōt igr̄ ꝯtingēs ad vtrūlibet eq̄lr inq̄tū hui⁹ hr̄e rōnē operātis: nec igit̄ in ipſo poterit rō fortune īueniri: hāc āt rōnē poſt primā diffuſe ſatis cōmētator ponit. Qz igit̄ fortuna nō īuenit̄ in ꝯtingēte ad vtrūlibet eq̄lr: idcirco de ipſo Ariſt. nō fecit mentionem: ꝑcipue q2 ipſum non eſt operans: ꝛ fortuna eſt operans: operans aūt ē: aut nō pōt deficere: ꝛ ſic ē neceſſariū: aut in nā ſua bȝ ꝙ poſſit deficere: ꝛ ſic eſt ꝯtingēs: vt in plurib⁹: nullū ꝑo cauſatū vt dn̄ſum ē: ē ꝓueniens a contingente ad vtrumlibet: cum iſtud nō habeat rationem operantis.

Sed iſta non videtur ſufficiēter eſſe dicta: q̄uis eni cē operās vel agens ſit ſm ꝙ hui⁹ ad alterꝫ determinatū: reſpectu tn̄ illius effectus: ad quē exequēdū ex ſua oꝑatione determinatū eſt: nō bȝ rōnē agētis fortuiti: q2 fortuna ſicut dicit h̄ phs vult cā per accn̄s ꝛ indeterminata eſſe: vn̄ ſolū reſpectu illius: ad queꝫ exequendum ex ſua operatione non eſt determinatū: bȝ rationem agentis caſualis vel fortuiti. Qͦ autem indeterminatum eſt: bene ꝑt eſſe contingens ad vtrūq3 equaliter: q2 eſſe īdeterminatum ꝛ eſſe tale cōtingens non repugnant ſibi mutuo videtur ergo ꝙ etiam in tali contingente ratio fortuiti poſſit inueniri.

Cōſiderādum eſt igit̄ ꝙ duplex ꝑt eē opans: q2 ꝛ per ſe ꝛ per accn̄s. Operans aūt per ſe non poteſt eē ꝯtingens ad vtrūlibet: q2 oē ꝙ eſt per ſe: eſt neceſſario determinatum. Et de taliter operante concludūt cōmetatoris rōnes. Operans aūt per accidens nō bȝ: iquātū tale: ꝙ ſic ſit determinatuꝫ: quin potius ſi proprie accipiatur etiam ſm cōmentatoris dicta opȝ ipſum indeterminatum eſſe: vnde manifeſtum eſt: ꝙ de tali operāte ratio commentatoris prima non concludit.

Sed nec etiam ſcdā: q2 enim operās per ſe ſumptum non fortuitum equaliter ſe habet ad h̄: ꝙ ex ſua operatione nō dico id ꝙ eſt eius effectus: vt per ſe agētis: ſed id ꝙ eſt eius effectus vt agentis caſualis proueniat aut nō proueniat: idcirco ſi determinetur ad prouētū eius dicetur talis prouētus reſpectu ipſius eſſe caſualis: vnde ex hoc non habet̄ ꝙ ab ipſo ſimul proueniant oppoſita: ſed ꝙ determinatio ad alterutrū reſpectu ei⁹ ſit fortuita: propterea igitur que commentator adducit cōtra Auic. nō cogimur ponere. ſ. ꝙ circa contingēs ad vtrūlibet equaliter nō ſit caſus ꝛ fortuna. Non eſt etiam h̄ contra Ariſt. ſententiā: ſed magis ex ipſa eius ſententia accipitur: non. n. dicit ꝙ quidam effectus eueniāt neceſſario: quidā frequenter vel in pluribus: ꝛ quidā in paucioribus: ſed ꝙ quedam ſunt que eueniūt neceſſario vł ſemper: ꝛ quedam que eueniunt frequenter vel in pluribus: ꝛ quedaꝫ ſunt preter h̄: h̄ aūt nō idē eſt ꝙ in paucioribus ꝯtingens. Nam preter ea que ſemper eueniūt ꝛ preter ea que in pluribus contingūt: ſunt non ea tm̄ que in paucioribus eueniunt: ſed ēt illa que equaliter contingunt: vnde apparet ꝙ nec Ariſt. fuit diminutus in diuiſione ſua: nec etiā ſua dicta ꝯdicūt pōni Auic.

¶ Qͦ ſecunda.

Secundo pp iſta poſſꝫ ſtati dubitare aliqs vtrū poſitio Auic. ſit magis recipiēda in ꝓpoſito q̄ poſitio commentat. ꝛ videt̄ ꝙ poſitio Auic. quia per ea que diximus: videtur concluſum eſſe de neceſſitate ꝙ in contingente ad vtrūlibet eq̄liter poſſit ratio fortune inueniri: dictum ē enim ꝙ tale contingens indeterminato nō repugnat: ꝛ q2 fortuna eſt indeterminata: ſequitur ꝙ etiam fortune non repugnet: vt ergo videamus quid magis ſit tenendū conſiderandum eſt ꝙ cā operans reſpectu illius effectus eſſe dicitur fortuna: que ad eius operationem ꝛ effectū proprium per ſe connexionem ꝛ ordineꝫ nō habet: ſed accidit ꝙ cōnectatur ſibi quemadmodum inuentio theſauri per ſe non habet ordinem ꝛ ꝯnexionem ad ſepulchri foſſionem: ſed ꝙ ſibi ſit cōnexa eſt per accidens. Omne autem tale ex agentis operatione quantum de ſe eſt raro euenit: vt pote quia per ſe ſibi eſt non vt connexum ſꝫ per accidens. Nam ꝙ per ſe cōuenit alicui in pluribus ei cōuenit: q̄ id ꝙ ſibi cōuenit per accidens: ſumēdo per accidens pro vero per accidens: ꝙ eſt indeterminatuꝫ: q2 igitur agentis operatio effectui predicto per ſe quidem eſt non connexa: connectitur aūt ei per accidens: ꝯcluditur euidēter ꝙ magis determinata eſt ad nō ꝯnecti q̄ ad ꝯnecti ſibi: ꝛ per ꝯn̄s magis ꝛ in pluribus ſibi inuenitur non connexa q̄ connexa: talis itaq3 connexio minus ꝛ in paucioribus contingit: effectus igitur fortuitus non eſt de contingentibus equaliter: ſed de contingentibus in paucioribus.

Secundo etiam hoc idē apparet ꝙ in hijs que ad vtrūq3 equaliter ſe habēt nō magis vnum eſt per accidens q̄ reliquum: vnde etiam dictum ſupra fuit in ſoluendo commentatoris argumēta: ꝙ in habente ad vtrūq3 ſe equaliter determinatio ad alterum reſpectu eius eſt fortuita. Sed ſm h̄ nō ſolum quando tal' fortuitus effectus eueniret diceretur eſſe a fortuna: ſed etiam quando non contingeret: ipſuꝫ eius non euenire: diceretur a fortuna eſſe. Cum ergo h̄ non habeat veritatem apparet euidēter ꝙ ſolū ea proprie dicuntur eſſe a fortuna: que non equaliter: ſed que in paucioribus contingunt. Nam pro tanto ipſum non euenire non dicitur fortuitum: quia ipſa talis agentis operatio non habet ex ſe ꝙ talis effectus eueniret debeat: ſed tantum per accidens: vnde ſi ex ipſa nō eueniat nimirum: hoc enim ideo eſt: quia non erat natum

natum ex ea prouenire. ❡ Tertio aūt idem etiā apparet ex eo ꝙ illa que sepe fiunt ex aliqua operatione nō dicuntur fortuitu vel casualiter ex ipsa prouenire. Sȝ si ex ea aliqua ex equo prouenirent: ⁊ non prouenirent magis accederēt ad rōnē eorum que sepe fiūt ꝙ ꝯtingētia in paucioribus: vtpote magis proxima ꝯtingētibꝰ in pluribus: dato igit̄ ꝙ dici possent a fortuna euenire nō tñ ita bene ⁊ rōnabiliter: h̄ de ipsis diceret̄: sicut de ꝯtingentibus in paucioribus: vñ manifestū est ꝙ positio cōmē. rationabilioꝛ est ipsa pōne Aui. ⁊ nō sol̄ rōnabilioꝛ ē: sȝ ēt ipa sola 𝔳a ē ⁊ ñ alia: sic pȝ ex p̄dictis.

Ad argumentum ergo in ꝯriuȝ dōm ē ꝙ quāuis ꝯtingēs ad vtrūlibet ideterminatū non repugnet bñ tñ ꝯtingēs ad vtrūlibet eq̄liter: ei repugnat ꝙ ē magis ad non esse deteriatum ꝙ ad esse.

❡ Textus.

❡ Sed quoniam quedam fiunt ⁊ preter hec ⁊c.

❡ Nō tertia.

Tertio qꝛ dictū est: ꝙ ea que sunt fortuita sunt raro contingentia posset aliqs forte dubitare vtrū oia q̄ cōtigūt raro dici debeāt casualia: ⁊ videtur ꝙ nō: qꝛ eclipsis lune raro euenit: nec tñ dr̄ esse casual̄. In contrarium videtur esse phs formās in littera conuersaȝ in talibus predicationem.

Ad hoc dicēdum est ꝙ dupl̄r pūt dici aliqua raro euenire: vno qdē mō: nō qꝛ ad suā cām nō habeāt necessariā habitudinē: sed qꝛ ipsoꝝ cā raro ponitur: ⁊ q̄ h̄ mō raro eueniūt nō debēt dici casualia: qꝛ ⁊ si raro fiūt ꝑpter raritatē sue cāe: nō tñ ex sua cā posita raro: sed semp vel frequētius eueniūt: sicut ēt appet in eclipsi lune: semp enī facta iterpositione terre itra solē ⁊ lunā h̄ eclypsis ponit̄: ⁊ si raro idcirco ponatur: qꝛ raro fit iterpositio p̄dicta. ❡ Alio aūt mō dici pūt aliq̄ raro euenire ēt per ordinē ad cām: qꝛ vȝ quotiēscūq̄ cā ponat̄ ex ea nō nisi rarissime eueniūt: sicut se hȝ inuentio thesauri ad fossionē sepulchri. Et oia q̄ sic dr̄ raro euenire sunt casualia: ⁊ que sunt casualia eueniunt raro isto modo: vnde pȝ respōsio ad argumenta.

❡ Textus.

❡ Eorum autem que fiunt alia propter hec fiunt ⁊c.

❡ Nō quarta.

Sed tunc q̄rto possȝ aliqs dubitare vtrū possit aliqd dici rarū in cōparatione ad cām: videtur enī ꝙ nō: qꝛ sicut effectꝰ dr̄ ad cām: sic etiā h̄ effectus dr̄ ad cām hāc appropriatā sibi sed tal̄ cā est cā determinata ⁊ per se. Ois effectus cāȝ determinatā ⁊ ꝑ se hȝ: nihil aūt tale est in paucioribus ꝯtingēs. ❡ Si qs aūt dicat ꝙ aliqs effectus est qui reducit̄ in cām indeterminatā: ⁊ h̄ est in paucioribꝰ ꝯtingēs videbit̄ h̄ nō esse bñ dictū. Causa enī ideteriata nō magis hūc effectū respicit ꝙ aliū: ⁊ per ꝯñs nō ē cā appropriata huic vel illi: ostēsuȝ āt est ꝙ ois effectꝰ aliquā cāȝ approp̄atā hȝ. Nō ēt ꝙ h̄ appet: qꝛ ex cā ad multos effectus indeteriate se hñte nō ꝓuenit alter tñ nisi ꝑ aliqd determinet̄ ad ipm sol̄. Al̄r enī nō cēt ratio: q̄re tūc ex ea magis vnꝰ ꝙ alius ꝓueniret. ❡ Ut igit̄ ista dubitatio tollat̄: cōsiderādū est: ꝙ ⁊ si ē ꝙ est per se cāȝ habeat appropriatā sibi: nō tñ h̄ est necessariū de eo ꝙ est ꝑ accñs: qꝛ h̄ nō est veteens: nec ꝑ vnū: in effectu āt casuali ⁊ fortuito iuenitur cē cōcursus diuersoꝝ: quoꝝ vnū alteri iterdū ꝑ accñs occurrit. Cū enī fodiēs sepulchrū thesauꝝ iuenit ꝯcurrunt sibi inuicē fossio sepulchri: ⁊ exñtia thesauri in sepulchro: ⁊ fossio qdeȝ sepulchri cām hȝ ꝑpriā: ⁊ sil̄r exñtēria auri in sepulchro. Cōcursus tñ amboꝝ nō hȝ cām inquātū est per accñs: pp ꝙ ēt id ꝙ ex tali ꝯcursu sequit̄: nō refert̄ in aliquā particularē cām preexñteȝ: ex qua sequatur de necessitate. Sil̄r etiā actio natural̄ agentis cām hȝ ꝑpriam: ⁊ dispositio ēt que est in mā impediēs actionē eius. Sed concursus amboꝝ: vt per accñs est: nō hȝ aliquā taliū causaꝝ. Nā quelibet illaꝝ causarū se extēdit ad alterum illoꝝ: nō aūt ad vtrūq̄: ⁊ idcirco nulla iꝑarū esse potest cā ꝑpt̄ ꝯcursus amborū: pp ꝙ id qd̄ ex tali ꝯcursu ꝓuenit respectu cuiuslibet illarū cāꝝ est per accñs. Si āt aliqd vlius ponatur ꝙ vnū exñs sit cā illoꝝ amboꝝ sibi cōcurētiū: h̄ esse nō poterit agēs naturale: qꝛ oē tale fm ꝙ vnū vnius est factiuū: nō aūt oppositoꝝ: erit ergo agēs per intellectū: nā tale agens: pōt illa duo accipere: vt vnū: al̄r eniȝ formare nō posset illā ꝓpōnē fodiens sepulchrū inuenit thesaurum. Itē quātūcūq̄ nāle agens sic sit vl̄e: non tñ sic vl̄e pōt esse: ꝙ sit cā omnis entis: ꝑpter ꝙ multa possunt ab eius ordine exire ⁊ respectu eius per accñs ꝯtingere: agēs aūt per intellectū tale pōt esse qd̄ erit vl̄is causa entis: ⁊ per ꝯñs nil exire poterit ab ordine ipsius: nec respectu eiꝰ aliquid per accñs ꝯtingere dicetur: oia igitur que fiunt ꝑut ad istam cām referūtur: per se: ⁊ nō per accñs ꝯtingere inueniūtur: lȝ per accidens multa eueniāt ad cās particulares compata: vt supra dictum est.

❡ Textus.

❡ Huiusmodi igitur cum fm accidens fiant.

❡ Nō quinta.

Quinto posset esse dubiū vtrū verū sit ꝙ fortuna est in hꝭ que fiūt ꝑpter h̄: sicut h̄ dicit̄: videt̄ enim ꝙ non: quia que fiunt propter h̄ fiunt ex intentione: sed que fiunt a fortuna nō fiūt ex intentione: igitur fortuna non est in hꝭ q̄ fiūt pp h̄.

Ad istā questionē dōm est ꝙ fortunā ēe in hꝭ que fiunt pp h̄ pōt intelligi dupl̄r: vno mō ratione fortuiti effectus: vt vȝ iste effectus dicatur esse de numero eoꝝ que sunt propter h̄: seu que ex intentione fiunt: ⁊ h̄ modo falsum est. ❡ Alio autem modo potest intelligi fortunam esse in hꝭ que fiunt ꝑpter h̄ rōne ipsius operationis ex qua prouenit fortuitus effectus: ⁊ illo modo veritatem habet. Nam talis operatio fit pp h̄. i. ꝑpter intentionem alicuius finis: licet non fiat propter fortuitum effectum: quēadmodum fossio sepulchri: ⁊ si non fiat propter intentionem thesauri: quando ista est fortuna: fit tñ bñ propter intentionem alicuius alterius: ⁊ quia sic est de alijs operationibus ex quibus prouenit fortuitus effectus: idcirco dicitur fortuna esse in hꝭ que fiunt propter h̄.

❡ Textus.

❡ Amplius aūt finis est reportatio non in se ipso ⁊c.

❡ Nō sexta.

Sexto quia h̄ dicitur ꝙ effectus fortuitus est qui prouenit ex actione operantis per intellectum preter intentionem: queritur vtrū quicquid fit ex intentione dicatur non a fortuna esse: videtur enī ꝙ sic: quia in nullo tali reperitur ratio fortuiti effectus: cū de rōne eius sit ꝙ eueniat pter intētionem.

Ad istam questionē dicendū ē ꝙ duobus modis ꝯtingit ēe aliqd intētū: qꝛ p̄ncipal̄r: ⁊ ex ꝯñti: p̄ncipal̄r qdē ꝙ intēditur per se ipsum: ex ꝯñti vero

ꝙ ſemper vel frequenter eſt annexum principaliter intẽto: vt puta ſi aliqs velit īterficere gallinā cõmedẽdo nolit aũt interfectionẽ eius: qꝛ eniꝫ galline interfectio ſemper eſt annexa deuorationi eius: ridiculū eſt dicere ꝙ aliqs velit deuorationẽ illā: nec tñ velit galline interfectionẽ: h̄ igit̃ ꝙ eſt ſcđario intẽtū nõ eſt fortuitū: nec caſuale cū tñ dici cõſueuerit per accñs. Sed in rei veritate nõ eſt ꝓprie per accñs: vult eni propꝛie per accñs: indeterminatū: ꝛ pter agẽtis intẽtionẽ: eẽ ſcđario aũt intentū: ſicut dictū eſt: ſub agẽtis itẽtione cadit. Sicut autẽ ridiculoſus eſſet qui diceret ſe velle aliqd: ꝛ nolle id ꝙ ſp: vel vt plurimū ſibi eſt ãnexū: ſic ẽt deridẽdus foret q diceret itẽdere ſe ꝯſequi ꝑ aliquā oꝑationẽ aliqd: qđ nec ſemꝑ: nec vt plurimū natū eſt cõſequi ad operationẽ illā: queadmodū ridiculoſus eẽt: q tota die vellet fodere ſepulchra: vt theſauros iueniret: ſicut igit̃ nõ intẽdere ꝙ ad pricipal̃r intẽtū: ſemꝑ vł frequẽter ſeqꝛ ñ facit ipm caſuale: ſic ẽt itẽdere per aliquā oꝑationẽ cõſeq ꝙ nec ſp: nec vt plurimū ꝯſeqtur ad ipſam: nõ pt facere ꝙ illud nõ dicat̃ caſuale. Nõ eſt eni de rõne fortuiti euẽtus ꝙ adueniat preter itẽtionẽ. ¶ Uerũtñ ꝯſiderãdū eſt ꝙ ꝯſuppoſita intẽtione vtroꝝ ꝙ ꝯcurẽtiū videt̃ tolli ratio caſualitatis. Nã ſi duo vadãt ad foꝝ intẽdentes ſe mutuo videre: ꝯcurſus ipſoꝝ ꝯſuppoſita intẽtione ꝑdicta nõ raro ſꝫ ſemper vel frequẽter fiet: ꝛ per ꝯñs tal̃ cõcurſus nõ erit fortuitus: vt vꝫ: neqꝫ caſualis Sed tñ qꝛ intẽtio vnius nõ depẽdet ex alterius intentione: cõcurſus taliū intẽtionū in eodẽ tꝑe poterit eẽ caſualis: ꝛ rõne caſualitatis ſue poterit etiam concurſus ipſorū in foro caſualis dici: quãuis non dicat̃ caſualis inquãtum intẽtio vtriuſqꝫ ꝯſupponitur.

¶ Textus.

¶ Unde circa idẽ ꝛ intellectus ꝛ fortuna eſt ꝛc.

¶ Qõ ſeptima.

Septimo poſſet aliquis dubitare vtrū veꝝ ſit: ꝙ nõ ſit fortuna niſi vbi eſt itellectus: videtur eni ꝙ nõ: qꝛ ſi fortuna ibi eſt: vbi eſt itellectus ibi magis erit: vbi magis eſt itellectus: ꝛ ibi maxime vbi maxime eſt itellectus: ꝙ pꝫ eẽ incõueniens: qꝛ tũc fortuna maxime caderet in deo.

Ad iſtam queſtionẽ dõm ẽ: ꝙ fortuna ẽ ibi vbi eſt itell̃s: oñdet eni in ſequẽtibus ꝙ fortũa eſt in illis qbus ꝯtingit bene ꝛ male operari: h̄ aũt non cõtingit: niſi in hñtibus dominiuꝫ ſui actus ꝓprie loqñdo: dñiuꝫ ꝟo ſui actus hñt ſola agẽtia ꝑ itellectū: i agẽtibꝫ igr̃ per itellectū ꝓprie loquẽdo cadet ẽt fortuna.

Ad argumentū in ꝯriū dõm eſt: ꝙ fortuna in agẽtibꝰ per itellectū nõ inuenit̃ inquãtū ſũt itelligentia: ſed inquãtū deficiũt intẽdẽdo ꝛ itelligẽdo: vt potẽ nõ valentia ſimul cũcta itelligere: ꝙ qđẽ ex eo apparet: qꝛ effectꝰ fortuitus eſt ꝑter itentionẽ ꝯtingens: nõ igitur dꝫ ex h̄ deduci ꝙ in quibus eſt magis intellectus ibi magis ſit fortuna: ſed potiꝰ ꝙ magis ſit in illis in qbus eſt itellectus magis deficiẽs ad intendendo: vel itelligẽdo: vnde ꝛ pro tãto ꝑme cauſe nihil eſt fortuitū: qꝛ nihil cadit extra itellectū: vel intentionem eius.

¶ Textus.

¶ Infinitas qdem igitur cauſas neceſſe eſt eſſe ꝛc.

¶ Lectio. ix. ¶ Qõ prima.

Hic poſſet aliqs dubitare vtrū verū ſit ꝙ fortuna incidit in infinitas cauſas: ꝛ videtur ꝙ non qꝛ ita dicitur ꝙ fortuna reducitur ad efficiẽtẽ cãꝫ: nõ qualibet ſꝫ agẽtẽ ꝑ itellectū: tal̃ aũt cã efficiẽs in ſe vna ꝛ determinata eſt: quãuis fines ꝓpter q̃s operari poteſt multi ꝛ indeterminati eẽ poſſunt.

Ad iſtam qõnem dõꝫ ẽ: ꝙ cũ forma ſit rõ ꝛ ꝑncipiū agẽdi: qꝛ forãs aliqd i ſe hꝫ tot ẽt i ſe hꝫ agendi rõnes: quot aũt rõnes agendi in aliquo inueniũtur: tot ẽt agentiū illud ꝛ rõnes ꝛ nõia ſortitur: ſicut pꝫ tam i nalibus q̃ꝫ in artificialibus: videmus eni ꝙ qꝛ caliditas eſt ratio ꝛ pricipiū calefaciendi: id ꝙ in ſe ſolã caliditatem hꝫ ſol̃ calefaciens ꝛ nõ ifrigidãs vocat̃. Si aũt aliqd eſſet in ſeipſo hñs ꝛ caliditatem q̃ eſt ratio calefaciẽdi ꝛ frigiditateꝫ q̃ eſt ratio frigidãdi: illud ꝛ calefaciẽs diceret̃: ꝛ ifrigidãs: ꝛ ſic vnū manens i eſſentia ꝛ ratione ꝛ nomen agentiū multoꝝ ſortiret̃. ¶ Idem etiã i artificialibus videmus. Nã vnus ꝛ idem hõ in eſſentia: ex eo ꝙ hꝫ in ſe formã artis domificatorie: domificator dicitur: ꝛ ſm ꝙ in ſe hꝫ formã artis ſtatuarie vocat̃ ſtatuarius. Uñ manifeſtū eſt ꝙ quot in ſe formas: que ſunt rõnes agẽdi aliqd habuerit: tot ſortietur rõnes ꝛ nõia agentiū: ſic aũt ſupra dictū fuit forma apphenſa ratio eſt agendi ei q ꝑ itellectū operat̃: h̄ aũt ſm rem a fine manente in itentione nõ differt: quot igit̃ fines aliqs in ſua operatiõe poterit itendere: tot etiã agentiū rõnes ſortiri poterit: ex quo euidenter appet ꝙ q̃tũcũqꝫ fortuna ad agens per itellectū reducat̃: ꝛ h̄ ſit vnuꝫ in eſſentia: manente tñ multiplicitate finiū: ꝛ in determinatione: agens h̄ indeterminatuꝫ ꝛ multiplex dicetur.

¶ Qõ ſecunda.

Sed tunc ſtatiꝫ occurrit ſcđa dubitatio: ſi enim ꝓpter multiplicitatem ꝛ ifinitatem finiuꝫ quos põt itendere agens per itellectū fortuna infinita dr̃: pari rõne videt̃ ꝙ ẽt ipſuꝫ agẽs per itellectū ꝙ ſortit̃ ex fine ꝛ itentū agentis rõnem infinitū ꝛ ideteriatū dici debeat: ꝛ idcirco ꝯſiderãdū eſt ꝙ ſicut forma eſt rõ agendi: ſic etiã ꝛ deteriata forma eſt rõ agendi effectū certū ꝛ deteriatū: reſpectu illiꝰ effectꝰ ad quem agens ꝓducendū per ſuã formã iclinat̃: determinati agentis rõnem habet: reſpectu ꝟo illius effectꝰ ad quem nõ iclinat̃ per formã ſibi debitaꝫ hꝫ agentis ideterminati: quemadmodū qꝛ calidū per caliditatem inclinat̃ ad calefaciendū ꝛ nõ ad geometricãdū ide eſt ꝙ ipm calidū idetermiatū agens reſpectu geometricatiõis dr̃: ſed determinatū reſpectu calefactionis: quia igit̃ finis: vt ꝑdictū eſt: rõ eſt operãdi: agenti ꝑ intellectū reſpectu illius ad ꝙ h̄ agens iclinatur ex intentiõe finis hꝫ ꝙ ſit determinatū agens: agens per itellectuꝫ reſpectu vero illius ad ꝙ non inclinatur ex intentione finis ipſius hꝫ ꝙ ſit indeteriatum agẽs: ꝛ ſic vocat̃ proprie fortuitū: effectus eni fortuitus preter intentionẽ venit: q̃tũcũqꝫ igitur ad agens per intellectū fortuna reducatur: nihil eſt tamẽ agens ꝑ intellectū ſm ꝙ h̄ determinatum eſt: ꝛ fortuna infinita: ſicut apparuit.

¶ Textus.

¶ Tamen deficiet in quibuſdam vtiqꝫ aliquis ꝛc.

¶ Qõ tertia.

Tertio qꝛ tangit̃ in littera: dubitat̃ vtrū ois cã per accñs dici poſſit caſualis vel fortuita: videtur enim ꝙ ſic: quia per ſe ꝛ per accidens ſunt oppoſita: cauſa auteꝫ per ſe diuiditur per artem ꝛ nãm: igitur cauſa per accñs: non ergo niſi per oppoſitas cauſas diuiditur: que ſunt fortuna ꝛ caſus.

Ad iſtã queſtionẽ dõm eſt: ꝙ nõ omnis cã per accidens

accidēs dici poteſt caſualꝰ vel fortuita. ¶ Ad cuiꝰ intelli
gētiā cōſiderādū eſt ſꝫ ꝙ Tho. dicit i. v. metþ. ꝙ cā per
accñs pōt in aliqbus dupliciter attendi: vno modo ra
tione alicuius ꝙ ānectitur ⁊ cōiungitur cum cauſa per
ſe: quemadmodum ſi albedo coniuncta ſit domificāti
dicemus ꝙ albū eſt cā domꝰ nō per ſe: ſed per accñs: qꝛ
inquātū domificatori accidit ꝙ ē cā domꝰ ꝓpria: ⁊ ta
lis cā ꝑ accñs nͦ dꝛ̃ caſualis: nec fortuita: qꝛ albū ad ꝓ
ductionē domꝰ nihil operaꝛ̃ ⁊ caſus ⁊ fortuna ſunt cāe
operātes. Alio aūt mō cā per accñs attēdiꝛ̃ rōne alicu
ius ꝯnexi cū cāto ꝙ pōt multiplr̄ ꝯtingere: qñqꝫ enī h
cōnexum effectū ꝑ ſe hꝫ ad ipm eſſentialē ordinē: ita ꝙ
cū ipſo poniꝛ̃: vel ſemꝑ vel frequēter: quēadmodū dici
mus ꝙ generās eſt ꝑ ſe cā gñonis: ⁊ per accñs cā corru
ptionis: ⁊ talꝰ ēt cā per accñs ꝓpter rōnē ſupra aſſigna
tā nō dꝛ̃ caſualꝰ: nec fortuita. Qñqꝫ vͦo illud ꝙ cōiūgiꝛ̃
effectui per ſe: ad ipꝫ nullū hꝫ ordinē: ꝓpt quē dicaꝛ̃ ex
ipſo ꝓuenire: quēadmodū fieri tonitruū nō hꝫ ordinē
aliquē ad ambulationē hoīs: rōne cuī ordinis vꝛ̃ ꝙ per
ueniat ex ipa: ⁊ pro tāto ꝑ accñs: ⁊ nō per ſe ambulāte
aliquo dicimus fieri tonitruum: ⁊ hēt per accñs: ſicut
euidenter apparet ꝙ nihil facit ad caſualitatem caſus
⁊ fortune: qñqꝫ aūt illud ꝙ anectiꝛ̃ effectui per ſe hꝫ ad
ipſum nō eſſentialē: ſed cōtingētē ordinē: rōne cuius ex
ipſo vel cū ipſo ꝓuenit in paucioribus: ſicut ſe hꝫ inuē
tio theſauri in ſepulchro ad ſepulchri foſſionē ē. n. fodi
ens ſepulchrū per ſe cā foſſiōis: ſed ꝑ accñs dicte inuēti
onis: ⁊ talꝰ cā per accñs dꝛ̃ caſus ⁊ fortuna.

Ad argumentū in ꝯriū pꝫ rñſio: qꝛ
cā per accñs dꝛ̃ oīs
cā nō ꝑ ſe: cā vͦo nō ꝑ ſe in plus ſe hꝫ ꝙ̃ caſus ⁊ fortuna.

¶ Textus.

¶ Differunt aūt: qm̄ caſus amplius eſt ⁊c.

¶ Lectio. x. ¶ Qō prima.

HIc poſſet prio aliqs dubitare
vtrū verū ſit ꝙ fortu
na ſit idē ꝙ felicitas: vel ꝓpria felicitati: vī
eni ꝙ nō: qꝛ felicitas cōſiſtit in actu ꝑfecte
ſpeculationis: cui non idem eſt fortuna:
nec etiam videtur deſeruire.

Ad hoc dicēdum eſt: ꝙ cōſueuit
felicitas diſtin
gui ꝑ ſpeculatiuā ⁊ praticā: ⁊ fortuna qdē nō ē idē cuꝫ
ipſa felicitate ſpeculatiua: nec ēt ꝓpria ē ſibi: vñ opꝫ
ꝙ h itelligaꝛ̃ de felicitate pratica q̄ ponit actū vͥtutis ꝑ
fectū: vñ ⁊ h dꝛ̃ ꝙ felicitas ē cupraxia ſiue bōa opatio.

Circa quod ſciēdum eſt
ꝙ aliq felicitate poſuerūt i bonis exteriorībꝰ: q̄ cōſue
uerūt bona fortune appellari: ⁊ ſm̄ iſtos fortuna bona
⁊ felicitas: q̄ ponit adeptionē taliuꝫ bonoꝝ idē ſunt: ⁊
ifelicitas ſilr̄ idē eſt cū fortuna mala. ¶ Alij vͦo poſue
rūt talia bona nō cōſtituere eēntialr̄ felicitateꝫ: ſed ſol
quodāmō mālīter ſibi deſeruire: ⁊ ſm̄ hāc pōnem iue
niꝛ̃ fortuna eē ꝓpria felicitati: ꝙ idē ēt appet ꝙ ſine ta
libus bonis quarūdā vͥtutū opationes debite non pñt
exerceri: quēadmodum liberaꝛ̃ ſine pecunia: q̄ ē mā libe
ralitatis: nō plene exercet liberalitatis actus.

Textus.

¶ Fortuna quidem eſt ⁊ quod a fortuna eſt ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo poſſet aliquis dubitaꝛ̃
vtrū veꝝ ſit ꝙ nō acti
ue ſꝫ paſſiue circa inaiata fortūa attēdaꝛ̃
vī. n. ꝙ nō: qꝛ cū lapis cadēs ꝯfrigit caput
alicuiꝰ dꝛ̃ tūc ifortuniū accidere: ⁊ tñ tūc nō accidit ex
paſſione: ſed ex actione lapidis confrigentis caput.

Ad iſtam queſtionē dōm ē: ꝙ
fortūa ꝓ
prie loquēdo nō iueniꝛ̃: niſi in hꝫs q̄ rōnē hñt: ⁊ vſum
rōnis: h aūtē rō tāgiꝛ̃ aliqlr̄ in lr̄a: vbi dꝛ̃ ꝙ fortuna i
hꝫs eſt qbus bene ⁊ male ꝓprie cōtingit. Nā qꝛ fortu
na ꝑ bonā diſtinguiꝛ̃ ⁊ malā: opꝫ ꝙ i hꝫs eē dicaꝛ̃ qbꝰ
bona eueniūt: ⁊ mala: nō aūt ꝓpter euētū: nec intentū
quorūcūqꝫ bonoꝝ vel malorū dicitur accidere fortuna
ſed ꝑꝑ euētū illoꝝ bonoꝝ: que ad vitaꝫ felicē conferunt
aut illoꝝ malorum que ipediūt eandē. Huiꝰ aūt ſignū
eſt: qꝛ q̄lıacūqꝫ bona ꝯferētia ad vitam gatti ipſi gatto
eueniāt ꝑter intētioneꝫ: nō tñ idcirco fortuna ſed caſus
dicetꝛ̃ accidiſſe: ⁊ ſilr̄ eſt in ꝯtingētibus qbuſcūqꝫ aīīs
brutis aīalibus: q̄ nō pñt hēre vitā felicē: vnde manife
ſtū eſt: ꝙ fortuna bona dꝛ̃ cū ꝑter intētionem bonū eue
nit ad felicē vitā cōferēs. Mala vͦo cū ꝑter intētioneꝫ
malū euenit ipediēs eādeꝫ: vita āt felix qꝛ ponit opati
onē ſm̄ vͥtutem ꝑfectā: vt ſupra dictū: ē i ſolū hñtibꝰ
rōnē ⁊ rōnis vſum iueniꝛ̃: igꝛ̃ in hꝫs ēt tm̄ dicetꝛ̃ a for
tuna ꝓprie aliqd cōtingere: in alijs āt h ꝓprie nō erit
nec actiue: qꝛ. ſ. dicaꝛ̃ aliqd a fortuna agere: h forte eſſe
poterit ſꝫ quādā ſilitudinē: ⁊ paſſiue: ſilitudinarie qdē
ſicut lapides: ex quibus fiūt altaria: dicunꝛ̃ fortunati
ad ſilitudinē hoīuꝫ: qui ad magna exponūtur: paſſiue
aūt h poterit ꝯtingere duplr̄: vno qdem mō qꝛ eſſe pñt
mā receptiua actionis agētis per intellectū: quēadmo
dū de thauro pꝫ. Nā inuentio thauri: ꝑter itentionem
⁊ eiꝰ ēt perditio dꝛ̃ fortuita: ex parte qdē agentis per in
tellectū dicta inuētio ponit actionē: ex parte vͦo thauri
ponit paſſionē. Nā actus agētis in mā ſuſceptus ſub
iecta actioni paſſio vocaꝛ̃. ¶ Alio aūt mō pōt in talibꝰ
fortuna dici ꝯtingere paſſiue: qꝛ ⁊ ſi ab eis actio ꝓgre
diatur ex qua fortuitus prouenit effectus: non tñ dꝛ̃ fa
cere aliqd fortuitū talꝰ actio: niſi determiationē recipiat ꝑ
agens ſm̄ rōnē. Nā ſi lapis cadēs cōfringat caput gat
ti: nō dicetꝛ̃ per ſe dicta capitis cōfractio fortuita eſſe: ſꝫ
tm̄ caſualꝛ̃: ⁊ h maxime cuꝫ lapis non ꝓiectus ab hñte
rōnem: ſed per ſe cadēs dictā cōfractionē fecerit: ſꝫ ſi ca
ſus lapidis determineꝛ̃ ad cōfrigēdū caput hoīs dicetꝛ̃
tūc cōfractio illa malā ponere fortunā: ⁊ qꝛ determina
ri eſt ſicut quoddaꝫ pati: idcirco dici pōt iſto mō circa
talia fortunā cōtingere paſſiue: ſic ēt actio venti ⁊ eſtus
determinata ad ſanitatē vel ifirmitatē hoīs dꝛ̃ effectū
⁊ cām ponere fortuitaꝫ: ſemper eniꝫ ita eſt: ꝙ in talibꝰ
nihil dicitur cōtingere fortuitū: niſi inquantuꝫ euenit
preter hominis intentionem.

¶ Textus.

¶ Quare māifeſtū ē ꝙ i hꝫs q̄ ſimplr̄ ꝑꝑ aliqd fiūt ⁊c.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſet aliqs q̄rere vtrū veꝝ ſit: ꝙ
caſus i hꝫs ē quoꝝ cā eſt extra: vī
ꝙ nō: qꝛ īfra dꝛ̃ ꝙ caſus a fortuna per h diffe
rūt: ꝙ ea ꝯtingere dñr a fortūa: quoꝝ cauſa eſt extra: a
caſu vero illa cōtingūt quorum cauſa eſt intra.

Ad iſtam qōnem dōm eſt: ꝙ cau
ſa pōt intelligi
eē extra cauſatū duplr̄: qꝛ vel ſm̄ itentionē: vel ſm̄ eſſe
ſm̄ itentionē qdē dꝛ̃ cā eſſe extra aliquem effectū: qñ nō
claudit ipſum itra itentionē ſuā: ⁊ h mō caſus etiā cōi
ter ſumptus: ſꝫ ꝙ ſub ſe fortunā continet: dꝛ̃ in hꝫs eſ
ſe quorum cauſa eſt: ſm̄ intentionem ſuam extra ipſa
qꝛ omnis effectus caſualꝛ̃ preter intentionē euenit: ⁊ qꝛ
i h fortuna nō diſtinguiꝛ̃ a caſu: idcirco phs ſtatim ali
ud adiungit in quo illa duo diſtinguntur dicēs ꝙ for
tuna eſt in hꝫs ſolum que fiunt in agentibus a propo

ſtrozum aūt eſſe dr̄ cā eſſe extra effectum: qm̄ nō coniūgitur in actu exiſtēdi in eodē: τ h̄ modo caſus dicit̄ i his eſſe quorū cā eſt intra τ fortuna in hijs quorū cā ē extra q2 caſus in h̄is eſt que fiunt a natura: τ nā eſt principium intra fortūa vero in hijs eſt que per intellectū fiūt τ intellectus ſicut τ ars eſt principiū extra. Naʒ ars extra artificiatū ē: ſic ergo tolli p̄t illa textus ꝯtrouerſia.

¶ Q̄ō quarta.

QUarto poſſet eē dubiū icidēter de h̄ ꝙ dictū ē ꝙ oīa claudūt̄ ſb ſcia τ intētione p̄ie cāe: vtrū ei9 preſcia tollat contingentia: τ caſuʒ: τ fortunā: per ꝯñs a rebus videtur ꝙ ſic: q2 cū diuina ſcientia non poſſit falli: neceſſariū eſt euenire q̄cquid ipa prima cauſa nouit euenturum.

Ad hoc dicendū eſt ſm ꝙ dicemus in tractatu meth. ꝙ diuina preſcia nō tollit ꝯtingētiā a reb9 Cuius ratio eſt: q2 ꝙ eſt per ſe cā totius entis eſt etiā p ſe cā oīum dr̄arū ei9 ſcia aūt prime cāe eſt cā totius entis entis v̄o differentie ſunt neceſſariū. τ ꝯtingēs: vnde oʒ ſcientiā diuinā nō ſolū: nō tollere contingētiā a rebus ſed ēt cām eius eſſe: ſicut aūt dedit: τ dare voluit contingentiam vel neceſſitatē rebus: ſic ēt eis ꝑparauit cās ꝓprias: ex q̄bus neceſſario: aut contingēter euenirent.

Ad argumentum ergo in ꝯrium dōm ꝙ prima cā non ſolū ſcit oia que debēt euenire: ſed ēt nouit τ moduʒ quo euenīēt: nō ſolū aūt euenīēt: que ſcit vētura eē ſed ēt ſic euenīēt: ſicut ſcit ꝙ euenire debēt: que ergo nouit vētura eſſe de neceſſitate: de neceſſitate contingent: τ q̄ nouit vētura eē ꝯtingēter: ꝯtingēter euenient.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem cauſe quattuor ſunt de omnibus erit phyſici cognoſcere τc.

¶ Lectio. x. ¶ Q̄ō prima.

HIc poſſet primo aliquis dubitare: vtrū verum ſit ꝙ for̄a τ finis coincidāt in idē nūero: τ videtur ꝙ nō: q2 res eſt p ſuā opationē: vt dicitur ſcd̄o de celo: ſed opatio nō eſt idem cū forma: igitur forma τ finis nō coincidūt i idē nūero.

Ad iſtā queſtionē dōm eſt ꝙ forma τ finis p̄nt eē idē numero in ſb̄a: ſed in ratione ſemper differūt: rō eni forme ſumitur ab informādo id ꝙ de ſe informe eſt ſed formabile: τ q2 ꝙ eſt informe eſt in potētia: τ ꝙ eſt formatū de ipſo quo eſt formatū: eſt in actu: idcirco ratio forme eſt ꝑficere τ dare actu eſſe ei cuius eſt forma. Ratio vero finis ſumitur a finiendo: finire eni habet finis appetit9 inclinationē: τ intētionē opantis: ex eo aūt ꝙ hʒ finire iclinationē appetit9: ſiue nāl': ſiue cuiuſcūq3: ē neceſſe ꝙ finire ēt hēat potētialitatē entis i potētia. Nā potētia ad actū iportat inclinationē: potētia vero quia ad actū dr̄ duplex eſt: ſicut ēt eſt duplex act9 eſt enim actus primus per q̄ res reponit̄ in eſſe τ ē forma: τ eſt actus ſecūdus ꝑſuppones actū primū qui vocatur operatio: vnde ſm h̄ duplex eſt potētia: q2 ad opationē: τ ad eſſe: τ inclinationē qdē potētie ad eſſe terminat τ finit ipſa forma: τ ſic res eadē in ſub̄a que dr̄ forma: vt informat τ dat eē: dicitur ēt finis: vt terminat τ finit iclinationē potētie p̄dicte. Inclinationē v̄o potētie ad opari terīat τ finit act9 opationis: τ q2 opatio τ for̄a nō ſūt idē idcirco tal' finis i idē nō coincidit cū forma: vn̄ τ ſignāter phs nō dixit: ꝙ ſemper: ſed ꝙ multotiens tres cauſe coincidunt in vnam.

Ad argumentū dōʒ ē ꝙ duplex ē finis. ſ. finis generationis: τ finis rei generate: τ finis quidem generationis: idem eſt ꝙ forma finis vero rei generate ē ipſa opatio: τ cum forma non eſt idem in ſub̄a.

¶ Textus.

¶ Veniunt autem tres in vnam multotiens. τc.

¶ Q̄ō ſecunda.

SEcundo eſt dubium vtrū verū ſit ꝙ generās τ forma coincidunt in idem ſpecie videtur ꝙ non: q2 forma eſt in genere τ ſpē actus: ſʒ generās nāle nō eſt actus ſed cōpoſitum.

Ad hanc queſtionē dōm eſt: ꝙ oē generās generat ſibi ſimile: ſm poſſibilitatē ſuā: nō eni generās dat genito niſi illud ad ꝙ genitū ante generationē erat in potētia: ſicut aūt potētia receptiua actus: ſeu habere actum in hmōi potētia eſt ratio τ principiū patiēdi: ſic ēt actualiter actū hmōi hr̄e ratio eſt τ principium habēdi: ſm h̄ igitur in rōne ad vnū τ eundē actuʒ agens hʒ ꝙ ſit actu τ patiēs ꝙ ſit tm̄ in potētia p h̄ aūt ꝙ patiens actū qui eſt in agēte hʒ in potētia: eſt i potētia ſile agenti cū ergo in termino paſſionis τ generationis actū talem habeat iam acquiſitū ab agēte: neceſſariuʒ eſt ꝙ in tali termino ſit agēti ſimile etiā in actu: τ ſic neceſſariū eſt ꝙ oē generās ſibi ſile ꝓducat ſm poſſibilitatem ſuā: dico aūt ſm poſſibilitatē ſuā: q2 quandoꝙ nō poteſt perfectio agētis ſm excellentiā illā quā hʒ in agēte inueniri i effectu: ſicut apparet de agēte primo reſpectu ſingulorū entiuʒ que ſunt effectus eius. Inuenitur enim in primo agente ipſum eſſe abſq3 illa participatione hʒ ꝙ ſic hr̄e eē ē ꝯ effectus rōnem: idcirco actus eēndi in entibus non pōt inueniri in ea excellentia q̄ in cā prima habet inuenit̄ aūt in eis ſm ꝙ ipſum poſſunt capere: τ ꝓpterea nō aſſimilatur prime cauſe perfecte τ ſm vniuocationē: ſed magis ſʒ analogiā quādā: q2 alr̄ nō poſſunt: vn̄ ꝓducit primacā ſibi ſilia ſm ꝙ produci poſſunt: quāuis igit̄ vlr̄ verū ſit ꝙ oē agēs ꝓducit ſibi ſimile nō tm̄ verū eſt: ꝙ oē agens producat ſibi ſile in ſpē ſed ꝓducit ſibi ſile aut pp conuenientiaʒ analogice: aut pp vniuocationē in genere: aut pp cōuenientiam in ſpē in qua ſola vniuocatio perfecta reſeruat̄: eſt itaq3 intelligēdū: ꝙ cū agens perfecte fuerit vniuocum: coincidet in idem ſpecie cum forma.

Ad argumentum dōʒ eſt: ꝙ act9 qui eſt principium ſpeciei nō eſt per ſe in genere: nec per ſe in ſpecie cōpleta: ſed ſolū per coniunctum: vnde ad eandem ſpeciem pertinet vtrumq3.

¶ Textus.

¶ Et tenetur phyſicus cōſiderare omnino.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio poſſet aliquis querere vtruʒ verū ſit ꝙ ad nāleʒ non pertineat de motore immobili cōſiderare: videtur ꝙ nō: q2 ad eandem ſcientiam pertinet conſiderare ſubiectū τ principia ſubiecti. Sed tal' motor eſt principium entis mobilis: ꝙ eſt ſubiectū phye natural': igitur de ipo determinare pertinet ad nālē. Q̄ō ēt ex eo pʒ i. viii. phyſicoꝝ vbi d̄ primo motu τ primo motore: τ primo mobili determinatur.

Ad iſtam q̄ōnem rñdet cōmētator: ꝙ ꝯſideratio de quidditate ipſi9 motoris nō ē natural': ſed ſol' cōſiderat de h̄ motore in probando ipſum eſſe tantum.

¶ Sed

Sed iſta reſponſio videtur magis augmētare ꝙ tollere dubitationē. Naꝫ cū eſſe primi motoris: ſit ipſa eſſentia ipſius: ad eā ſciam videt̄ pertinere demōſtrare ipſuꝫ eſſe: ad ꝙ ſpectat ꝯſiderationē facere de qdditate eius: videmus ēt ſic in oib⁹ aliis ſe habere: ꝙ qꝛ eſt eſſe actus ꝓprius eſſentie: eiuſdē ſcie eſt ꝯſiderare ꝛ qd eſt res ꝙ pertinet ad cōſiderationē de eſſentia: ꝛ ēt ſi eſt ꝙ pertinet ad ꝯſiderationē de eſſe: vnde ꝛ ſi eſſentia inueniat̄ eſſe demonſtrabil̄: nō dico de eo cuius eſt eſſe: qꝛ h̄ eſt impoſſibile: ſed de aliquo ſb̄o: ad eandē ſciētiam pertinebit demōſtratio de ipſa ꝛ demōſtratio de eſſe eius. ¶ In lib. etiā poſterioꝝ dicitur: ꝙ ſcia ſupponit de ſb̄o: ꝛ multo magis de principiis ſb̄i: ꝛ quid ſūt ꝛ ſi ſunt: vnde nō videt̄ ꝙ ꝯſideratio nālis de primo motore ſit in probādo ipſuꝫ eſſe. ¶ Si aūt dicatur: ſicut dicit cōmētator: ꝙ ſcia ſua principia per priora nō debꝫ demōſtrare: dꝫ tñ per poſteriora: apparet etiam ꝙ nec iſta rñſio tollit dubitationē. ¶ Nā ſcia quelibet debet ſua principia ſupponere. Quod aūt alqñ per poſteriora ea ꝓbet: h̄ nō eſt neceſſariū in ſcia: ſed accidit qñ nō eſt notū oio: vel ēt qñ eſt negatū ea eſſe. Si ergo ad phyloſophiam nālez non pertinet al̄r ꝯſiderare de motore primo niſi ſol̄ probādo per poſteriora ipſuꝫ eſſe: ſequet̄ ꝙ accñtaliter ipſe primus motor veniat ad cōſiderationē phye nāl̄: ꝙ etiam apparet eſſe incouenie̅s: qꝛ ſcientia quelibet nō accñtaliter hꝫ ſꝫ per ſe: ꝙ cōſideret principia ſb̄i ſui. ¶ Et idcirco cōſideradū eſt: ꝙ cū tota intētio ſcie verſetur circa cognitionē de ſb̄o proprio tradendā: ea cōſiderare hꝫ ſine quib⁹ de ſubiecto ſuo nō pōt perfecta cognitio haberi. De nūero vero taliū ſunt maxime ipſa principia ſb̄i: qꝛ perfecta cognitio illa ē: que per cauſas ꝛ principia hr̄. Neceſſariū eſt igitur quālibet ſciam ſubiecti ſui principia cōſiderare: veꝝ eſt tñ ꝙ duplicia eſſe poſſunt pricipia ſubiecti: qꝛ intrinſeca ſb̄i ꝯiuncta in eſſendo ꝛ extriſeca: ꝛ prima quidē pricipia ſubiecti debet ſcia cōſiderare inquātū ad eſſe: ꝛ eſſentiā ipſoꝝ: ratio aūt huius dicti eſt: ꝙ cū ex talibus principiis integretur eēntia: ꝛ eſſe ſb̄i: ſi in ſcia ipſoꝝ eēntia ꝛ eſſe nō cognoſceret̄: nō haberet̄ ꝛ ita cognitio de eē ꝛ eēntia ſubi. Et qꝛ ex hac cognitione depēdet cognitio oiuꝫ alioꝝ que de ſubiecto cognoſcūtur: neceſſariū tūc eſſet per talē ſciam cognitionem tradi nō poſſe de ſub̄o ꝓprio: pn̄cipia vero extrinſeca in tm̄ ad ſcie tal̄ cōſiderationē pertinēt: iquātū ad eius ſubiectū tanꝙ principia eius ordinātur. Simpl̄r aūt ſꝫ id ꝙ ſunt: nō eſt neceſſariū ꝙ pertineant ad illius ſcientie conſiderationē.

Ad propoſitum ḡ q̄ ſunt dicta applicādo dōm ē: ꝙ ſi ois motor foret intriſecus enti mobili: ꝙ eſt ſubiectū phyie nālis: ita. ſ. ꝙ alicui mobili cōiūctus eſſet in eēndo: ſic oporteret ēt de primo mouēte dicere: ſi eēt forma primi mobilis: vt quidā poſuerūt: neceſſariū tūc eēt ꝙ in phya naturali cōſideret̄ ēt quātū ad ſuam eſſentiā ꝛ eſſe. Nunc aūt qꝛ ipſum motorem primum ab oi ente mobili ponimus ſeparatū in eſſendo. Neceſſariū qdeꝫ nō eſt: ꝙ ſimpl̄r ſm eſſe ꝛ eſſentiā ſuā veniat ad conſiderationē phye nāl̄: ſed ſolū ſm ronē ꝛ ordinē ad motū cuius eſt principiū. Et qꝛ ex eſſe ꝛ nā eius dependet eſſe ꝛ nā primi motus: neceſſariū hꝫ nāl̄ eſſe ꝛ nām eius inueſtigare: nō ſimpl̄r: ſed ſol̄ ſub rōne: que eſt prim⁹ motor ꝛ h̄ eſt qō cōmētator ait in. xii. meth. Pricipiū forale ꝛ finale: ꝛ mouēs nō ſunt tria numero: ſed vnum in ſb̄o: tria rōne. Scḋꝫ autē ꝙ eſt mouēs declaratū eſt in ſcientia nāli: ꝛ ꝙ nō eſt in mā: ſed ſm cōcedit h̄ ſcia. ſ. prima phya: ꝙ h̄ mouēs nō eſt in mā declarat ꝙ eſt forma ꝛ finis iſtius ſenſibil̄ ſb̄e: nō in eo ꝙ eſt ſenſibil̄: ſꝫ in eo ꝙ eſt ens: patet igit̄ ex hꝯ qd dicēdū ſit ad qōnē ꝛ cūcta proba. Intētio aūt phi: nō eſt in hoc loco: ꝙ nullo modo iſte motor ſit de ꝯſideratiōe nālis: ſed ſol̄ ꝙ nō veiat ad ꝯſiderationē ei⁹ ſꝫ ſuū eē: ꝛ ſuā eēntiā ſimpl̄r.

Eſt autem hic diligēter attēdendū ꝙ qꝛ primus motor eſt primum ens: ꝛ pria cā ois entis nō pōt demōſtrari eſſe ꝑ priora: ſed ſol̄ per poſteriora: que ſunt effectus eius: ſic nāl̄ ꝓcedit ꝑ motū ad demōſtrādū ipꝫ eſſe: vtrū aūt ſol̄ per viā motus habeat iſtud demōſtrari: vt ſic cogamur ponere ꝙ h̄ ꝓbatio pertineat ad nālem tm̄: ſicut ſenſit cōmentator: aut ēt demōſtrari poſſit: ꝛ ꝑ alios effectus q̄ ſūt directe de cōſideratione meth. alibi hꝫ declarari.

¶ Textus.

¶ Et penitus reddendum propter quid ꝛc.

¶ Qō quarta.

Quarto poſſꝫ aliquis dubitare vtꝝ veꝝ ſit ꝙ ex aliquo agēte ſequatur actū neceſſario: vt innuitur in littera: ꝛ reſtringat̄ qō ad agētia eterna vtrū habeat in eis veritatē: ꝛ videt̄ ꝙ ſic. Naꝫ h̄ ita dicit cōmētator de generibus entium eſt ꝙ ex agēte ſeqtur actum neceſſario: ꝛ h̄ eſt in rebus eternis: ꝛ ꝙ ex agēte ſeqtur actū i maiori parte: ꝛ h̄ eſt in rebus gn̄abilibus ꝛ corruptibilibus. ¶ In contrariū aūt eſt: qꝛ tunc cogeremur ponere primā cām neceſſario producere oia que producit: ꝙ non concedimus.

Ad intelligentiam igr̄ hui⁹ qōnis ꝯſiderādū eſt ꝙ opinio quoꝝdā fuit oia agētia eterna agere de neceſſitate nature: ꝛ nō libera volūtate: ꝙ opinionē: dom̄n⁹ Alber. in li. de cauſis pypatheticis attribuit inducēs ad id plures rōnes. Et ſm hāc opinionē: veꝝ eēt ꝙ ex agentibus eternis immobilibus ꝓuenit actuꝫ neceſſario. Non enim agere poſſent: ſm hāc pōnē: in materiam in ſubām tranſmutabilem: immediate: ſed ſol̄ in corpora eterna ſemper quantū de ſe eſt vniformiter ad ipoꝝ actionē recipiēdā ſe hn̄tia: vñ rōne māe ñ poſſet ipediri ꝓuentus eius ꝛ ꝙ imediate ex eis proueniret. Ex agentibus autem eternis mobilibus que inueniūtur: i mām generabiliū immediate trāſmutare: hñ inueniūtur: neceſſario aliqua actu prouenire: ſed non oia ſicut poſtea patebit. ¶ Primo aūt vidēdū eſt vtruꝫ veꝝ ſit ꝙ agētia eterna immobilia nō agant libera volūtate: ſed nāli neceſſitate: qꝛ ſine hui⁹ declaratione nō poſſet videri deſtructio illius ꝯñtie: qua dicit̄ ꝙ ex eis prouenit actum neceſſario.

Ad eius ergo intelligentiā cōſiderandū eſt: ꝙ agens voluntariū: agit per formā apphēſam: ꝛ quia dn̄ium ſui act⁹ hꝫ: nō terminat̄ inquātū huius ab aliquo agēte: ſed determinat ſeipſum ad agendū: agens aūt nāle: agit per formā nālem: ꝙ. ſ. accipit ab alio: ab eo a quo determinatā accipit nām determinatur ēt ad agendū determinatā actionē. Et queadmodū dn̄ium nō hꝫ ſupra propriā nām: ſupra eius immutationē: ſic ēt dn̄ium nō hꝫ ſupra actionem: nec reſpectu eius hꝫ ꝙ ſit liber: ſed de neceſſitate ipſum agit: ſi nō impediat̄. ¶ Differunt ergo quātū ad preſens ſpectat in duobus agēs volūtarium ab agente nāli: qꝛ in principio ꝛ in modo actionis. Agit enim ipſum per formam apphenſam: ꝛ agit libere: ꝙ cū dn̄iuꝫ ſui actus hēat liber eē in agendo inuenitur. Agēs aūt naturale: ꝛ agit per formaꝫ nāleꝫ: ꝛ agit neceſſario ſi nō impediatur: ita ꝙ nō agere non poteſt. ¶ Ad propoſitū igitur iſta applicādo: ſi agētia eterna

⁊ immobilia de neceſſitate naturali agūt: erūt inquā/
tum hui⁹: nō voluūtaria: ſed naturalia agentia: ⁊ agēt
per formaȝ ſuam naturalem: ⁊ quia ſunt ſimplices for
me in eſſentia: neceſſarium erit ꝙ ipſa eſſentia naturaľ
⁊ propria ipſorum ſit eis primū principium agendi ta
lē actionem. Ex h aūt cōſequit̄ de neceſſitate: ſaluatā
ſentētia phi: ꝙ effect⁹ immediate ꝓueniens ab eis nō
ſit forma in mā: nec aliquid cōpoſitū ex materia ⁊ forā
qꝛ ſicut ipſe dicit in. vj. meth. forma in materia non fa
cit proximo niſi agens in materia. Oportet eni agens
proximū: vt dicit ibi: ſimile eſſe generātis. Erit igit̄ ef
fectus immediate prouenienᵹ a talibus agentibus for
ma per ſe ſubſiſtens ab omni materia ſeparata. ¶ Ul
terius etiam conſiderandū eſt ꝙ talis forma erit equa
lis perfectionis cuȝ agente: agit enim agens naturale
per vltimū perfectionis ſue actionem naturalem ſibi
propriam. Et qꝛ id ꝙ agenti eſt ratio agendi: eſt etiā ſi
bi ratio aſſimilandi ſibi proprium effectum: ſicut vlti
mū perfectionis agentis naturalis eſt ei ratio agendi:
ſicut etiā illud vltimū ſibi erit ratio aſſimilādi: ⁊ in eo
ſibi ſimilem produceret effectuȝ: niſi h tollatur ratione
materie non potētis tam perfectā ſilitudinē recipere: ſi
cut contingit in productione muli ab equo: ⁊ in produ/
ctione iſtoꝝ inferioꝝ a corpore celeſti: ꝙ nō cōtingeret:
ſi mā tam perfectam ſimilitudinem recipere valeret.
Nam tm̄ agens imprimit in paſſum: cū agit de neceſſi
tate naturali: quātū eſt id quo agens agit: ſi poſſit mā
ſubiecta actiōi h recipe: oñſuȝ ē āt ꝙ ſtāte pōne ſupradi
cta: actioni nāli ſupradictoꝝ agentiū nō ſupponit̄ mā
qꝛ formā ſine materia produceret: vnde non poterit ali
quid dari per ꝙ poſſit talis effect⁹ impediri: ne pueni
at ad perfectam ſui agentis ſimilitudinē accipiendaȝ
⁊ per cōſequens eſſe poterit ⁊ erit ſecuȝ in vno ⁊ eodem
perfectionis gradu: ⁊ ſic plures tales forme ſeparate eſ
ſent eiuſdem ſpeciei: ꝙ eſt impoſſibile etiā ꝑm Ariſt. nō
ſol āt h ꝯſequeretur: ſed et ꝙ omnes eſſent dij: qꝛ ſi pri
mum agens eternuȝ ꝙ eſt deus ageret de neceſſitate na
turali: tunc ſicut ipſum eſt eſſe infinitum omnis perfe
ctionis contentiuū cōplemētum ſit vt apparet ex dedu
ctione facta: effectus ſuus vnicus: ⁊ immediatus: quia
immediate plures producere non poſſet: qꝛ eſſet eſſe in
finitū omnis perfectionis cōtentiuū: ⁊ effectus etiam
iſtius propri⁹ ſe ſimiliter haberet: ⁊ ſic a prima ad vlti
mā formā ꝓcedēdo omnes eſſent equales ⁊ infinite in
perfectione: ⁊ omnes eſſent dij. Imo vt verius loqm̄ur
nulla eſſet deus: qꝛ deo nihil equari poteſt in perfectio/
ne: forma etiā infinita in perfectione eſſe non poteſt: ni
ſi tantū vna: apparet igitur ꝙ irrationabile ſit pone/
re: ꝙ iſta agentia ⁊ immobilia agant de neceſſitate na
ture: ⁊ nō libera voluntate. Et qꝛ ab agente voluntario
nō prouenit actum neceſſario: apparet euidēter ꝙ in ta
libus agētibus non hȝ ꝓprietatem aſſumpta propoſi
tio cōmentatoris. ¶ In agentibus vero eternis ⁊ mo
bilibus: que bene agūt de neceſſitate: hȝ illa propoſitio
veritatē forte quātū ad aliqd: ſed nō quātū ad oīa. Nā
quāuis aliquod aīal ex putrefactione generatuȝ proue
niat ex actione vlis agentis: non tamen neceſſario pro
uenit ex eo: qꝛ poteſt eius productio impediri per mate
rie diſpoſitionem: vel aliud conſimile: verū eſt tm̄: ꝙ ſol
ſemper neceſſario illuminat partem corporis: ſibi pre
ſentem: vel corpus ſibi obiectum: ⁊ talia etiam huic ſimi
lia poſſent ex actiōe taliū corpoꝝ de neceſſitate ꝓueīre.

Eſt autem ſciendum ꝙ com/mētat.
libenter excuſarem: niſi ſua dicta repugnarent verita
ti: ſed ipſe ſua verba ita ordinauit ꝙ clare in multis nō
poteſt ſua opinio videri. Ponit eniȝ in multis locis ꝙ
ſubē ſeparate plures non poſſunt eſſe eiuſdeȝ ſpeciei: cu
ius tamen contrariū videtur ſentire in ſcdo celi ⁊ mun
di: vbi oſtenſo corpora celeſtia eſſe eiuſdeȝ ſpeciei: ſtatiȝ
adiecit: ſi tm̄ debemus intelligere ea eſſe conuenientia
in ſpē ꝑm prius ⁊ poſterius: non ꝑm vniuocationem: ⁊
ideo natura cuiuſlibet indiuidui eoꝛuȝ ē alia a natura
alterius: aliquo modo: ⁊ nature etiā que mouēt ea ſūt
ꝓueniētes: habere cōueniētia: ⁊ diuerſe habere diuerſi
tatem. In ſcdo meth. etiam dicit ꝙ omnia habent eſ
ſe ⁊ veritatē a pma cā. In. xij. vero dicit ꝙ in ſbātijs
ſeparatis: nō eſt aliqua cauſalitas vnius ad aliud: niſi
qualr̄ eſt itelligi: vel ad intellectū. Et ſic ꝑ iſta ſua dicta
videtur cōcedere ⁊ etiam negare incōueniētia illa que
concluſimus: verūtamen eſt ꝑm veritatem: ꝙ nec ea po
teſt concedere ſtante phya Ariſt. nec ipſa poteſt fugere
ſtātibus poſitionibus ſuis: ſicut alibi habet diffuſe de
clarari. Ad preſens aūt ſufficiant que dicta ſunt: preci
pue qꝛ iſta materia magis directe cadit alibi.

¶ Textus.

¶ Dicendum quidem igitur primum: qm̄ nā eoꝝ ⁊c.

¶ Lectio. xij. ¶ Nō prima.

Hic primo poſſet eſſe dubium: quō ātiqui naturales
ponuntur omnia reduxiſſe in cauſam ma/
terialeȝ: ⁊ in materie neceſſitatem: videtur
enim ꝙ h non habeat veritatem. Nā calor
ad ꝙ producebant ꝙ prouenit a celo: magis habet rō
nem agentis ꝙ materie. Itē materia cū ſit ens in potē
tia: ⁊ pura potentia non ſit ratio ⁊ principium agendi
nō debuerūt in ipſa actionem aliquam reducere.

Ad iſtam queſtionē dicenduȝ eſt ꝙ for
ma eſt ratio ⁊ principium eſſendi: ipſi enti: finis ꝑm ve
ritatem eſt ratio ⁊ principiū agendi cuilibet agenti: vi
demus autem ꝙ quia forma eſt ratio ⁊ principium eſ
ſendi: ſubtracta omni forma: ſubtrahitur de neceſſita
te omne ens: igitur ſimiliter oportet ꝙ ſubtracta inten
tione omnis finis: ſubtrahatur omnis ratio agendi: ⁊
per conſequens omnis actio ⁊ oē agens. Quia igit̄ iſti
phyloſophi antiqui in naturalibus omnem intentio/
nem finis ſubtraxerunt: neceſſarium eſt eos etiam om
ne agens naturale ſubtraxiſſe. Quod ſi aliquod pone
bant negando omnem finem: h non procedebat niſi ex
proprie vocis ignorantia. ¶ Quod ſi aliquis dicat eos
poſuiſſe agentia illa preter intētionem eſſe agentia per
accidens: apparet ſtatim ꝙ per h non poſſunt excuſari
Nam id ꝙ eſt per accidens poſterius eſt eo ꝙ eſt per
ſe: poſterius autem tollitur: ſi tollatur quod eſt primum
vnde ſublato agente per ſe: neceſſarium eſt ꝙ agēs per
accidens tollatur: vnde apparet ꝙ optime dicit Ariſt.
iſtos in cauſam materialem cūcta reduxiſſe: ⁊ per h pa
tet ſolutio ad primum.

Ad ſecundū vero dicendum eſt ꝙ ꝑm rei veri
tatem: quia ipſa materia eſt potentia paſſiua: ⁊ talr̄ po
tentia non eſt ratio ⁊ principium agendi: ſed tātuȝ pa
tiendi: in eaȝ debuiſſent non actiones reducere: ſed tan
tum paſſiones.

¶ Nō ſecunda.

Secundo autē propter h ꝙ mo
do dictum ē: poſſet du
bitare forte aliquis verū aliqua actio poſ
ſit in materiam reduci: videtur eniȝ ꝙ ſic
quia corruptio videtur eſſe quedam actio
ipſius corrumpentis: ⁊ tm̄ proprie in mām reducitur.

Ad iſtam qōnem dōm eſt: ꝙ nulla actio proprie poteſt in materiā reduci: huiꝰ autem ratio eſt: quia nulla actio poteſt in aliquid reduci: ꝙ nō habeat agendi ratonē. Materia autē de ſe nullā agendi rationē habet. Cuiꝰ declaratio eſt: q2 cū agere ſit actus ſecūdus: ⁊ ſecūdus actus ꝓſupponat primū. Primus vero actꝰ vel ſit forma vel ſit eēntia: nullo modo poteſt alicui competere ratio agendi ꝙ de ſe nullā formam ⁊ nullū actū eſſe habet. Quia igitur materia de ſe non habet eſſe aliquod in actu: nec etiam aliquā formā: cū ſm rationē ſuā ſit ens tantū in potētia: neceſſarium eſt ꝙ ſibi de ſe non competat ratio aliqua agendi: vnde in ipſam nulla actio reducenda eſt.

Ad argumentū ergo in contrarium dōm eſt: ꝙ ſʒ rei veritatem ipſa corruptio in materiam reducitur ⁊ non in formam: cuius ratio eſt. Quia cū corruptio ſit progreſſio de eſſe ad nō eſſe: in id proprie reducitur per ꝙ habet res qō poſſit nō eſſe: h autē nō habet a forma ſed a materia: forma enim eſt ratio ⁊ principiū eſſendi per rationem autē eſſendi res habet ſolū ꝙ poſſit eſſe: ⁊ non ꝙ poſſit non eſſe. Poſſe igitur non eſſe rei debetur non ex forma: ſed magis ex materia. ¶ Nec ēſt autem ꝙ materia etiā non eſt ratio corruptibilitatis: ex eo tātum ꝙ eſt quedam potentia ad formā. Per h.n. ponitur inclinatio ad rationem eſſendi: ⁊ per conſequens ad eſſe: nō aūt ad non eſſe: vnde ⁊ in corpore celeſti eſt potentia ad formā: ſed coniuncta forme: nec tn̄ eſt corpus corruptibile: q2 in eius materia non eſt potētia ad ꝓditionem forme. Rō igitur corruptionis ſumitur a materia: non inquantū ponit potentiā ad formā: ſed inquātum ponit potentiā ad ꝓditionē forme: ſicut.n. forma eſt ratio eſſendi: ſic ēt ꝓditio forme eſt rō nō eſſendi.

Sed conſiderandum eſt ꝙ materia perditionē forme per ſe: ⁊ ꝑmo: appetere nō poteſt: q2 tunc per ſe ⁊ primo appeteret non eſſe ⁊ corruptionem ſuā: ꝙ eſt impoſſibile: ſed appetit dictam perditionem ſcd̄ario: ⁊ ex conſequenti: appetēdo. ſ. aliam formam: que non poteſt cum alia inſimul in ipſam ſtare: a ꝑmo igitur ad vltimū deducendo ratio corruptionis ſumitur a materia: ex eo ꝙ eque imediate eſt in potētia ad plures formas: quas in eadem parte non poteſt inſimul habere: ſed ſucceſſiue tn̄. ¶ Quāuis aūt ſic corruptio reducatur in materiam: non tn̄ propter h dōm eſt ꝙ actio reducitur in ipſam: q2 corruptio non eſt actio proprie: ſed paſſio: q2 per actionem aliquid ponitur in ſuſceptiuo: per corruptionem vero actus in ipſo nō ponitur ſed tollitur. ¶ Sed tūc ſtatim dubitatio occurrit de effectibꝰ caſualibꝰ: qui dici cōſueuerūt contingere ꝓꝑ materie neceſſitatē: ſed h non tollit veritatem ſupra declaratā. Non eni tales effectus dicūtur propter materiam contingere: q2 ꝓueniant ex actione aliqua progrediente a materia: q2 a materia: vt dictum eſt: nulla actio progreditur: ſʒ dicūtur eſſe ex neceſſitate materie: q2 ꝓꝑ aliquā diſpōnē: vel ſuꝑfluitatis in materia: vel diminutionis: vel alicuius taliū impeditur actio agētis: ne finē iterū ſub oīmoda ꝑfectiōe ꝯſequatur: vn̄ ꝓꝑ h nō cogimur ponere mām agētē: ſʒ actionē agētis tn̄ impeditam ex ipedītudine māe.

¶ Qō q̄rta.

Quarto poſſet aliquis dubitare vtrū dicendū ſit formaʒ ꝑuenire ex neceſſitate materie: videtur .n. ꝙ ſic: q2 ad diſpōnem mālem mām neceſſitātē: ſequitur de neceſſitate forma: ⁊ diuerſas diſpoſitiones materie forme diuerſe ꝯſecūtur: videtur ergo ſʒ h ꝙ forma ſit ꝯn̄s nām materie.

Ad iſtam qōnem dōʒ eſt ꝙ forma nō ſequitur nām māe neceſſario. Hoc aūt pōt dupl̄r declarari. Et prima qdē declaratio ſumitur ex cōparatione formaꝝ naturalium ad formas mathematicas: forma.n. que ſequitur naturā entis ſibi non dicitur ſibi dari: vt ipſuʒ ſit nobilius: ſicut apparet de forma mathematica. Non enim dicimus ꝙ linee exeuntes a centro circuli ad peryferiam ſunt equales: q2 circulo ſit nobilius: ſed ſolū h iō eſt: q2 ad naturā circuli h ſequitur de neceſſitate. Siſr̄ etiā nō dicimꝰ ꝙ triāgulus hʒ tres angulos eq̄les.ꝺ. rectis: q2 ipſi ſit nobilius ⁊ melius: ſed h hʒ: q2 cōſequitur de neceſſitate nām propriā ipſius. Sic igitur manifeſtū eſt ꝙ in formis mathemathicis: que ſecuntur naturā ſbi: neceſſario non inuenitur nobilius: h aūt inuenitur in formis naturalibus: videmus.n. ꝙ perfectis aīalibus melius eſt habere aīaʒ tactiuā: qua poſſint ꝯtraria corrūpentia diſcernere: q̄ nō habere. Quia igitur i formis mathematicis: ex eo ꝙ ſbi naturā conſecūtur neceſſario: nō inuenitur melius ⁊ dignius: h aūt non inuenitur in formis naturalibus: poſſumus per hoc euidēter cōcludere: ꝙ forme naturales nō cōſecūtur materie naturā neceſſario. ¶ Scd̄a aūt declaratio ſumitur ex operatione formarū ſubſtātialiū ad ipſas diſpoſitiones: quas ponūt in materia. Dictū eſt.n. ſupra in ōbone ꝙ ad diuerſas diſpoſitiones materiā neceſſitātes: ſecūtur in materia diuerſe forme: ⁊ nō ſolū h: ſed etiā materia diuerſificationem accipit: ſi igitur oſtendere poſſumus ꝙ illaꝝ diuerſaruʒ diſpōnū cauſa ſit magis forma q̄ materia: ſtatim oſtēſum erit ꝙ materia ⁊ materie diuerſitas magis conſequitur formā ⁊ diuerſitatē eius q̄ econuerſo. Illud autē de facili apparet. Cū.n. ille diſpōnes ſint accidentia: ⁊ ſubſtantia ſit cauſa accidentiū. Neceſſariū eſt ꝙ tales diſpōnes ſbaʒ ſubiecti cōſequantur. Et q2 ipſe in diuerſis ſunt diuerſe: neceſſariū eſt ꝙ cōſequantur ſubſtātiaʒ rōne eius: per ꝙ ipſa ſubſtantialiter diuerſificatur in diuerſis: h aūt nō ſit per materiaʒ: ſed per ſubſtātialē formā. Mā enim eſt vna per eſſentiā omniuʒ generabilium: forme ꝟo in eis ſunt eſſentialiter diuerſe: vnde euidenter ꝯcluditur ꝙ nō mām: ſed formā ille diſpōnes cōſecūtur: ⁊ per ꝯn̄s nō forma ⁊ diuerſitas formaꝝ ſequitur materiā ⁊ diuerſitatē eius: ſed magis econuerſo. Et ꝓpterea cōmētator dicit in ſecūdo de aīa: ꝙ melius eſt exiſtimare ꝙ cauſa i diuerſitate māe eſt diuerſitas formaꝝ: nō ꝙ diuerſitas māe ſit cā in diuerſitate formaꝝ ⁊ per h patet reſponſio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Sed impoſſibile eſt iſta hunc habere modum ⁊c.

¶ Lectio. xij. ¶ Qō prima.

Hic primo queri poſſet: vtrum neceſſarium ſit ponere ꝙ natura agat propter aliquid: videtur enim ꝙ non: q2 de neceſſitate agit natura quicquid agit: vnde videtur ꝙ magis ſit dicendū ipſaʒ agere pro eo ꝙ nō agere non pōt q̄ ꝙ agat propter finem aſſequendum.

Ad iſtam qōnem dōm eſt: ꝙ neceſſariū eſt ponere ꝙ natura agat ꝓꝑ aliqd. Hoc autē primo poſſemus ex eo declarare ꝙ finis eſt ratio agendi: ⁊ ideo ſubtracto fine: in rebꝰ naturalibꝰ: ſubtraheretur de neceſſitate oē agēs. Quia ergo agētia per ſe: ⁊ etiā per accn̄s inuenimus in rebus naturalibꝰ: neceſſariū eſt ꝯcedere ꝙ ipſa natura agat ꝓꝑ aliqd. Sed h oñſo magis diffuſe fuit

ſupra declarata: hāc etiā rōnē tāgit in ꝓcedēti lectione cōmētator. d. ꝙ qui nō cōcedit naturā agere pp aliqd negat principiū finale: ⁊ negat materiā eſſe pp formā ex quo ſeqtur ipſum negare agēs. Generās. n. nō generat: niſi pp aliqd. ℂ Scdo aūt poſſumus idē declarare ex habitudine inſtr̄alis agētis ad agēs principale. Ad cuius itelligētiā ꝯſiderādū eſt: ꝙ cū inſtr̄m non agat niſi ab alio motum: actio ⁊ motio inſtr̄i tota principali ⁊ maxime attribuit̄ pricipali agenti. Si ergo actio inſtrumēti dicat̄ fruſtra fieri: ⁊ nō pp alicui⁹ finis intentionē cū ipſa: ſicut dictū eſt: agēti primario maxime tribuat̄: ſequet̄ neceſſario agēs principale ſeu motorē inſtrumēti agere abſqꝫ illius finis intētione. Queadmodum ſi ſectio progrediēs a ſerra dicat̄ non fieri pp aliqd: neceſſariū erit cōcedere ꝙ ipſe ſecās: qui mouet ſerrā ad ſecādū: preter itētionē faciat iſtud totū. Nūc aūt ita eſt: ꝙ nā tota eſt inſtr̄m intelligentie. Sicut. n. dicit Simplicius in cōmento celi ⁊ mūdi. Nā nō exn̄s ante mobil̄ aliunde mota mouet: pp ꝙ nihil magis mouere ꝙ͂ moueri dicet̄ vtrūqꝫ. Mouēs aūt motū inſtr̄m eſt motoris nō moti: a quo ipſum mouet̄. Eſt aūt intelligētia mouēs nō motū a quo tota mouet̄ nā. Eſt igit̄ natura intelligētie inſtr̄z: ⁊ opus nāe eſt intelligētie tribuēdū. Unde ⁊ cōmētator dicit ꝙ opus nāe videt̄ eē op⁹ itelligētie. Si ergo dicat̄ opus ⁊ actio nāe nō eſſe pp aliqd: neceſſariū erit ꝯcedere ipſā intelligētiā a q tota natura mouet̄: nō agere ex itētione. Eo igit̄ ipſo quo oēs ꝯcedūt itelligētiā agere ex itētiōe: neceſſariū hn̄t ꝯcedere nām et: q̄ ē iſtrumentū ipſum agere propter aliquid.

Et propter iſtam rōnem

dicit commētator in h lib. ꝙ niſi h conceſſerit diuinus non poterit ꝓbare ꝙ deus hꝫ ſollicitudinē circa ea que ſunt h: pro tāto etiā dicit Tho. videt̄ ꝙ iſta qō valeat ad qōnē de ꝓuidētia. ℂ Tertio aūt idem declarari pōt ex eo ꝙ ſupra dictū fuit in nālibus melius ⁊ digni⁹ inueniri. Sicut. n. albius dicit̄ ꝙ propinquius eſt albo ſimplr̄ ⁊ maxime: ſic etiā ⁊ id in quolibet gn̄e dr̄ meli⁹ ꝙ ꝓximi⁹ eſt ei ꝙ eſt aptū in gn̄e illo. Bonū aūt ⁊ optimū eſt finis: vnde manifeſtū eſt ꝙ meli⁹ nō dr̄ in nā lib⁹: niſi ſolūmō pp finē: ⁊ ꝓpterea cōmētator dicit ꝙ nobilitas nō accidit forme: niſi ſm ꝙ eſt finis. Eo igit̄ ipſo ꝙ meli⁹ ⁊ dignius inuenit̄ in nālibus: neceſſariū hēmus ꝯcedere ipſam nām nō facere ꝙ facit: pp neceſſitatē materie: ſed magis pp intentionē alicuius finis. Et h eſt ꝙ dicit cōmentator in libro iſto ꝙ animalia teſtea: ſi nā nō intendiſſet cuſtodiā: deberet dſcendere in eis pars teſtea: vt pote: qꝛ grauior eſt: ⁊ grauia quātū eſt de neceſſitate māe debent ceteris ſubſidere. ℂ Quarto aūt pōt hoc idē et declarari ex habitudine entis nālis ad eē. Actus. n. eſſendi eſt bonū ⁊ perfectio oīuꝫ exiſtentiū. Inclinat̄ aūt vnūqodqꝫ in perfectionē ⁊ bonitatē ſuā. Et qꝛ talis inclinatio dr̄ appetitus: ꝯſequitur ꝙ vnūquodqꝫ appetat eſſe ſuū: ⁊ in ipſo eſſe ſibi debito conſeruari. Et que poſſunt quidem perpetuari in indiuiduo: deſiderāt naturali neceſſitate in indiuiduo perpetuo cōſeruari. Que autem in indiuiduo perpetuari nō poſſunt: appetūt perpetuari in ſpecie: ex tali aūt appetitu ⁊ inclinatione hn̄t nālia agētia ꝙ ꝓducant ſibi ſilia in ſpecie. Sine h enim in ſpecie perpetuari nō poſſent. Manifeſtū eſt igit̄ ꝙ pp appetitū ⁊ deſideriū boni agūt agentia nālia: hāc aūt rōnē tangit cōmētator in ſcdo de aīa: vbi dicit: ſollicitudo diuia cū nō potuit facere generabile permanere ſm indiuiduū: miſerata eſt in dādo ei virtutē qua pōt ꝑmanere in ſpecie: ⁊ pro iſta: oīa ingt deſiderāt ꝑmanētiā ſempiternā: ⁊ mouet̄ erga ipſā hꝫ ꝙ innatū eſt nāe eoꝝ ad recipiēdū. Et pp hūc finē agunt oīa entia que agūt naturaliter.

Ad argumentum

ergo in cōtrarium dicendū eſt: ꝙ nō obſtante h ꝙ nā agit de neceſſitate: adh natura agit pp aliqd: vt infra: ſi deus voluerit: oſtendetur.

Qō ſcda.

SEcundo poſſet eſſe dubiū: vtrū ſit veꝝ: ꝙ oīa que fiūt fiant a caſu: vel pp finē: videtur. n. ꝙ nō qꝛ ea que fiūt a caſu ſunt ꝯtīgētia in paucioribus. Sunt aūt plurima nō in paucioribus: ſed frequēter: imo etiā equaliter ꝯtingentia cū illis que fiūt: nec per ſe intēta: nec tn̄ ipſa per ſe: ſed per accn̄s intēdūtur: queadmodum corruptio per accidēs eſt intenta: ⁊ tn̄ ſemper cū ipſa generatione ꝯtingit: qꝛ generatio vnius eſt corruptio alterius: ⁊ qꝛ ea que frequēter ꝯtingūt: nō veniūt a caſu: vt predictū eſt: concludit̄ ꝙ nō ſit veꝝ oia q fiūt: aut fieri a caſu: aut pp finē.

Ad iſtam qōnem

dicūt aliqui: ꝙ ſuppoſito nām pp finē agere: triplicē effectuū cāꝫ aſſignare poſſum⁹ qꝛ finē caſum ⁊ neceſſitatem māe. Si aūt nā nō ageret propter aliquid: vel nihil fieret: vel qcquid fieret eſſet caſuale. ℂ Sed quāuis ꝙ ſcdo dicit̄ veritatē hēat: vt ſupra declarauimus: imo etiā ſimpliciter verū eſt ꝙ omnino nihil fieret actione naturali: ſi nā propter aliquid nō ageret: quātū tn̄ ad propoſitā qōnem ſpectat non cogimur ꝓpōnem prius poſitam aſſumere. Omnia enī que fiunt: aut raro eueniūt: aut nō raro: ſed ſemper vel frequēter. Quod ſi raro eueniant: ⁊ per ordinē ad cām: tūc neceſſario eueniūt a caſu. Si aūt eueniāt ſemp vel frequēter: tūc aut erūt propter ſe intenta: aut de neceſſitate ꝓpter aliud. Et quocūqꝫ iſtoꝝ duoꝝ modoꝝ dicat̄ ipſa dicētur propter finē fieri: aut. ſ. qꝛ ipſa met ſunt fines: vt pote: ſi fuerit̄ per ſe intēta: aut qꝛ pp id intendūtur ⁊ fiūt ꝙ eſt finis. Ita ꝙ ſꝫ viā iſtā abſqꝫ nulla alia verboꝝ multiplicatione dicere haberemus: ꝙ oīa q fiunt aut caſu fiūt aut propter finem.

Ad argumentum

ergo in contrarium dōm eſt ꝙ quāuis corruptio nō ſit pp ſe intēta: nō tamen ideo ſequit̄ ꝙ non fiat propter finē. Quia ⁊ illa que propter finē fiūt nō ſunt propter ſe intenta: ſed magis propter aliud. Et corruptio quidē vnius intendit̄ propter generationē ⁊ eſſe alterius. Et qꝛ h eſſe finis eſt: apparet ꝙ corruptio eſt de his que fiunt propter finem.

ℂ Textus.

ℂ Omnino aūt ars alia qdē ꝑficit: qō nā nō pt̄ operari.

ℂ Qō tertia.

TErtio poſſet eſſe dubiū: vtrum ars perficiat nām: ⁊ videt̄ ꝙ nō qꝛ perfectio nālis tota per ꝓncipia naturalia habet̄: cū nā non deficiat in neceſſarijs. Ars aūt nō eſt de numero talium ꝓncipiorum. Igitur nec debet eſſe de numero perficientium naturam.

Ad iſtam qōnem

dōꝫ eſt ꝙ ars perficere habet nām quodāmodo: cuius declaratio eſt: qꝛ talis habitudo dꝫ eſſe forme artis ad nām nālē: qualis eſt habitudo artis ad itellectū: in quo eſt: vt in ſubō: qui qdē intellectus potētia quedā nālis eſt. Ars aūt ad intellectū ſic ſe hꝫ: ꝙ eſt qdā perfectio ipſius. Perficit̄ aūt intellectus ſciētijs ⁊ artib⁹: cū per artes ⁊ ſciētias potentialitas eius ad actū reducat̄. Igit̄ ꝯſilimodo dicere debemus

debemus ꝙ forma artis ipreſſa in mã ſit q̃dã ꝑfectio ipſius. Eſt.n.oino rõnabilis iſta ꝯña: vt vꝫ dicamus: ꝙ ſicut forma artis expreſſa in mẽte artificis perficit eiꝰ intellectũ: ſic etiã forma artis ipreſſa in mã perficit ſuum ꝓpriũ ſubm. Nã ⁊ per ipſam h̃ ſbm reducit̃ de potentia in actum. ¶ Ad argumẽtum ergo in cõtrariuꝫ dõm eſt ꝙ ꝑfectio nãlis per ꝑncipia nãlia h̃etur. Sed ꝑfectio artis eſt ꝑfectio ſuꝑaddita ꝑfectiõi nãli: ⁊ idcirco ſi nõ h̃etur per nãlia ꝑncipia: nõ oꝫ eſſe mirum.

Eſt autem h̃ ꝯſiderandū ꝙ eſt q̃dã perfectio ad quã ꝑtigi põt per actionẽ actiuaꝝ ⁊ paſſiuaꝝ qualitatũ: ⁊ tale perfectionem nõ ſol̃ ars: ſed ẽt nã põt facere: ſicut pꝫ de perfectione ſanitatis. Quedã vero eſt alia mãe perfectio: ad quã pertingi nõ põt: per actionẽ dictaꝝ qualitatũ: ſicut pꝫ de perfectione domus. Et qꝛ natura nihil efficit: niſi mediante dictarum qualitatũ actione: ideo tales perfectiones ars poteſt inducere ⁊ non natura.

¶ Textus.

¶ Peccatũ aũt fit: ⁊ in his que ſunt ſm artem ⁊c.

¶ Lcõ. xiiij. ¶ Nõ prima.

Hic primo poſſet eſſe dubiũ vtꝝ ex monſtris in natura ꝯtingẽtibus argui poſſit nãm ipſam ꝓpter aliqd nõ agere: videt̃.n.ꝙ ſic: qꝛ talia mõſtra nõ fiũt ꝓpter aliqd: ⁊ tñ conſtat ꝙ ex actione ꝯueniunt nãe: ergo videt̃ per talia monſtra poſſe optime oſtẽdi ꝙ natura nõ agat propter aliquid.

Ad iſtam q̃õnem dõm eſt: ꝙ non ſolũ ex talibus mõſtris: nõ põt demõſtrari naturã nõ agere ꝓpter aliquid: ſed etiam ex ipſis euidentiſſime oñdit̃ ꝯtrariuꝫ.

Ubi conſiderandum eſt qꝛ põt ꝯtingere pcm̃ in actione agentis cuiuſcũq3: ſiue intelligẽtialis: ſiue nãlis: h̃ autem videri poteſt: ſi conſiderat̃ qd per peccatũ importet̃. Nõ.n. importat niſi quẽdam ordinis ⁊ rectitudinis defectũ: põt autem eẽ cauſatũ a rectitudine aliqualiter deficere: qꝛ cum nõ ſit eſſentialr̃ regula: ⁊ rectitudo ipſa: non habꝫ ad cãꝫ neceſſariã oino habitudinẽ. Sed ꝑma cã: qꝛ eẽntialr̃ regula: ⁊ rectitudo eſt: ſicut ipſi ſibi deficere nõ pt̃: ſic ẽt nõ pt̃ cadere a rectitudine: eſt igit̃ ſic dõm: ꝙ qcqd non eſt eſſentialr̃ ipſa regula ſue actionis: põt pati in ſua actione defectũ rectitudinis: nihil aũt creatũ eſt eſſentialr̃ regula oꝑationis ſue: vnde manifeſtũ eſt: ꝙ omne creatũ põt defectuꝫ rectitudinis pati in actione ſua: ⁊ per ꝯñs põt ois creatura alicui peccato ſubiacere: ſola autem prima cã nõ poteſt pati aliquod pcm̃: qꝛ quãuis id ꝙ nõ eſt ipſa rectitudo: ſed rectitudinẽ ꝑticipat ab alio poſſit defectũ rectitudinis habere: ipi tñ rectitudini nihil põt de rectitudine deficere: ⁊ ꝑma cauſa: vt iã diximus: eſt eſſentialiter ipſa rectitudo. ¶ Eſt aũt ⁊ alia ſpecialis cã: ꝓpter quã in nãlibus poteſt ꝯtingere talis rectitudinis defectus: que põt eſſe duplex: vna quaruꝫ eſt ipſum materie impedimẽtum. Nam quãuis forma in agente nãli perfectio ſit ſub debita rectitudine: ſi tñ materia non fuerit vſquequaque ꝯueniẽs ad eius rectitudinẽ recipiendã: nec fuerit perfecte ſubiecta diuino agenti: recipiet̃ forma in ipſa ſub aliquo defectu dicte rectitudinis: qꝛ receptum eſt in recipiẽte per modũ recipientis: ⁊ non per modũ recepti: queadmodũ etiã: ⁊ ſi forma regule in mẽte artificis ſit recta: i ligno tñ tortuoſa nõ põt recipi ſine aliquo rectitudinis defectu. Alia cauſa ſumit̃ ex aliquo defectu in ꝑncipio actiuo. Nã menſuratur ꝯditio actionis: ⁊ per ꝯditionem eius: qꝛ eſt ratio ⁊ principium agendi: ⁊ ꝓpterea ſi in principio actiuo ſit defectus: erit defectus aliquis etiã in actione eiꝰ queadmodum ſi calor: quo mediante virtus formatiua mãꝫ trãſmutat in generatione aialis fuerit debilis: inuenit̃ in aiali genito eſſe aliqs defectus: ⁊ eſt ſimile in agente artificiali: ſi.n. medicus nõ perfecte: ſed defectiue artẽ medicine h̃eat: iuenit̃ deficere ⁊ peccare in curãdo. His igitur viſis pꝫ de facili ꝙ ex talibꝰ peccatis poſſumus arguere ꝙ nã agere oꝫ ꝓpter aliqd. Dictuꝫ eſt enim ꝙ pcm̃ importat ordinis ⁊ rectitudinis defectuꝫ talis aũt ordo ⁊ rectitudo nõ importat niſi certã ⁊ cõuenientẽ habitudinẽ ad aliqd determinatum. Si ergo ⁊ actio nature nõ haberet ad aliqd determinatuꝫ certaꝫ habitudinẽ: non haberet determinatũ ordinẽ ⁊ rectitudinẽ: nec per ꝯñs ꝯueniẽtiuꝫ ex actione eius vnũ plus q̃ reliquũ rectũ ⁊ ordinatũ diceret̃: eo igitur ipõ ꝙ peccatũ eſt in oꝑibꝰ nature: ⁊ pcm̃ defectũ iportat ꝯueniẽtis habitudinis ad aliqd: neceſſe eſt nature actionẽ ad aliqd certã cõuenientem habitudineꝫ habere: ꝙ nihil aliud eſt: q̃ ꝓpter aliquid naturam agere.

Ad argumentuꝫ ergo in contrarium dõm eſt: ꝙ lꝫ peccata nõ fiant a natura: vt intenta: nõ tñ aliunde peccata dñr: niſi qꝛ receſſum ponũt ab intento: verum magis tale argumẽtũ oppoſitũ ꝯcludit q̃ ꝓpoſitum.

¶ Nõ ſecunda.

Secundo poſſet aliquis querere vtrũ argumẽtatio quã facit phs ſit ꝯueniens: qñ dicit: ꝙ ſi nã nõ agit ꝓpter aliquid: ſicut ꝯtingit eſſe mõſtrũ ex vna parte apparens vnum aial: ⁊ ex altera apparens aliud: ſic etiã ꝯtinget: ⁊ quoddã mõſtrũ eẽ ex vna parte apparẽs aial: ⁊ ex altera apparẽs arbor. ¶ Poſſet.n. aduerſariꝰ dicere: ꝙ maior eſt ꝓximitas aialis ad aial: taꝫ in mã q̃ etiã in modo generationis: q̃ ſit ꝓximitas aialis ad arborẽ: ⁊ idcirco: ſi illa cõiungũtur: nõ ꝑꝑ h̃ ꝯcludi põt ꝙ etiam aial ⁊ arbor coniungantur.

Ad iſtam q̃õnem dicũt aliqui: ꝙ magis ⁊ minus ordinatũ attẽdit̃ ꝑ reſpectũ ad id ꝙ eſt regula cũctorũ ⁊ qꝛ h̃ eſt finis: idcirco neceſſariũ eſt ꝙ ſubtracto fine remaneãt oia eque ꝯueniẽtia ⁊ eque ordinata.

Sed quãuis iſte proceſſus veritateꝫ aliquã ꝯtineat: nõ tñ vr̃ ſoluere obiectionẽ factã: lꝫ.n. magis ⁊ minus ordinatũ attẽdit̃ ex reſpectu ad id ꝙ ẽ regula cũctoꝝ: maior tñ cõuenientia: ⁊ maior diuerſitas in mã: nõ attẽditur: niſi ex ordine ⁊ reſpectu ad mãm. Unde adh̃ videtur ſtare argumẽtũ: qꝛ ſi aialia cõicant in mã adinuicẽ nõ aũt cõicãt cũ arboribus: poterũt adinuicem coniungi abſq3 eo ꝙ in plãtis qñq3 cõiũgant̃. Et idcirco dõm ẽ ꝙ antiqui rõnẽ de talibꝰ mõſtris nõ ide ſumebãt: ꝙ ẽ ꝯuenire in mã: ſed cã totã accipiebãt: ex eo ꝙ dicebant nãm ꝑꝑ aliqd nõ agere. Et ꝯtra h̃ directe ꝓcedit argumẽtatio phi. Nã ſi totã cã ꝑꝑ quã ꝯtigũt h̃ mõſtra i nã eſt: qꝛ nã nõ agit ꝑꝑ aliqd: nulla rõe rõ aſſignari poterit: q̃re nõ ſit mõſtrũ apparẽs ex vna ꝑte arbor: ⁊ ex altera aial: ſicut ſit monſtrũ vnũ aial apparens ex parte vna: ⁊ aliud ex alia: precipue cũ nec aial irrõnale: nec plãta ſm eos agat ꝓpter aliquid: ⁊ cũ minus ſm veritatẽ ſit euidẽs plãta q̃ aial propter finẽ operari.

Dicendũ eſt igitur ꝙ ratio phi oppoſita eſt ad ꝯdicẽdũ iſtis: q de talibꝰ mõſtris totã cãm aſſumebant ex eo ꝙ dicebant naturã propter aliqd non agere.

¶ Textus.

¶ Omnino autem deſtruit ſic dicens que natura ⁊c.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſet aliquis forte dubitare veruz ſcdz motiuū antiquoꝝ aliqd ↄcludat: ⁊ videt ꝙ ſic: qꝛ neceſſitas que eſt ex fine eſt neceſſitas ſumpta a poſteriori. Sz antiquoꝝ ratio oſtendebat in naturalibus neceſſitatez eſſe a priori: qꝛ materia ⁊ agens ſunt cauſe priores: ⁊ ſtatim cū ↄiūgūtur in diſpoſitione illa: in qua vnū eſt natū agere ⁊ reliquū pati: ſubſeqtur de neceſſitate actio: igr̄ poterat ratio ↄcludere: vt videt: ꝙ neceſſitas naturalis actionis non ex fine: ſed aliunde ſit ſumenda.

Ad iſtam qōnem dōz eſt ꝙ non obſtante eo ꝙ eſt naturaz de neceſſitate agere: opz ipſam operari propter aliquid: finis.n.eſt bonū: bonū vero eſt obiectum appetitus. Obiectum autem cuiuſlibet potentie: ſic ipſam determinat: ꝙ neceſſitat cām ad inclinationem in ipſum: queadmoduz viſibile ſic habet determinare potentiam viſiuam: ꝙ ipſa talis potētia non pōt in ipſuz nō inclinata eſſe. Illud igitur bonū ꝙ eſt obiectum primū appetitus cuiuſcūqꝫ: appetitū ad ſe neceſſario iclinat: ⁊ facit eum ſic ad ſe concurrere cū impetu: ꝙ ab eo diuertere non poteſt ad aliquid: in quo non reſeruetur ratio ipſius exñter aut apparenter. Et qꝛ ipſum agere ad finē eſt ad finē tendere: patet ꝙ quantūcūqꝫ agens naturale de neceſſitate agat: nō tñ̄ propter h̄ concludi poteſt ꝙ non agat propter aliqd: ſed magis ↄcludendū eſt ꝙ in ſuuz finē de neceſſitate currat. ¶ Hoc aūt ⁊ de agente naturali maxime manifeſtum eſt: qꝛ non ſeipſum determinat ad finem: ſed ad hunc determinat ab eo: a quo determinatā accipit naturaz. Quod autē nō ſe determinat ad finem: ſed ad ipſum ab alio determinatur in poteſtate ſua nō habet diuerſitatem ab eo.

Dicendum eſt igitur ad argumētum ꝙ magis concludit ꝓpoſitum noſtrū ꝙ̄ oppoſituz ſubtracta enim neceſſaria ⁊ vniformi determinatione finis: ſubtrahitur neceſſitas ⁊ vniformitas actionis. Et ſi vniformitas actionis ponit: opz ꝙ ponatur vniformitas in fine ꝓprio dico ⁊ nāli ipſiꝰ nālis actionis.

¶ Textus.

¶ Inconueniens autem eſt non opinari ⁊c.

¶ Qō quarta.

QVarto poſſet alicui forte eſſe dubium vtrum tertium motiuū antiquorum aliquid cōcludat: videtur enim ꝙ ſic: quia qui finē non cognoſcit nec inuenitur deliberare ad habendam de fine certitudinem: natura aūt qꝛ cognitione caret: nec finem cognoſcit: nec etiam deliberat in ipſo: vnde non videtur propter finem agere.

Ad iſtam qōnem dōm eſt ꝙ non obſtante hoc ꝙ natura de fine non deliberat: tñ̄ dicere poſſumus naturam ꝓpter finem operari. Huius aūt prima declaratio eſt: ꝙ quantūcūqꝫ de agente principali poni poſſit ꝙ agat ex deliberatiōe: nō tñ̄ hoz ponere de eius inſtrumento: cum tamen actio inſtrumēti fiat propter aliqd vt ſupra declarauimus. Cū ergo natura ſit inſtrumentū intelligētie: quātūcūqꝫ ipſa natura agat: propter finem: ⁊ ipſa etiam intelligētia deberet: non tñ̄ ꝓpterea oz ponere naturā ex deliberatione agere. ¶ Scda autez declaratio eiuſdez eſt: qꝛ agens nō indiget deliberatione: niſi qñ̄ finis non eſt certus ⁊ determinatus. Sed finis ad quē tendit actio nature certus ⁊ determinatꝰ eſt. Nō igitur ad agendum propter finem natura indiget deliberatione. Unde ex eo ꝙ natura non deliberat ⁊ ſemper idem facit: niſi aliquid impediat: nō eſt ↄcludēdum ꝙ ipſa nō agat ꝓpter finem: ſed magis ꝙ agat propter finem certum ⁊ determinatuz. Tertia vero declaratio eiuſdem eſt: quia videmus in agente artificiali: ꝙ tunc tñ̄ deliberatione indiget: cū non hz perfectā artem: que eſt ratio ⁊ principiū agēdi. Quemadmodū qui nō hz bene artez ſcribēdi: deliberat de formatione litterarū: de quaruz tamē formatione nō deliberat ille qui artem ſcribendi bene habet: ⁊ tñ̄ cōſtat ꝙ oē agēs artificiale propter finem operat: vnde manifeſtū eſt ꝙ nō deliberare: nō facit actionem nō eſſe pp̄ finez.

Ad argumentum ergo in contrarium pz reſpōſio. Nō.n.opz ꝙ natura deliberet ad habendam certitudinem de fine: qꝛ ſibi naturaliter eſt determinatus.

¶ Textus.

¶ Quod autem ex neceſſitate eſt ⁊c.

¶ Qō prima.

HIc poſſet primo aliquis dubitare de eo ꝙ Tho. h̄ dicit: neceſſariuz qđ ſumit ex cauſis prioribus eē neceſſariū ſimpliciter: videtur.n.h̄ eſſe falſum: qꝛ in quinto meth. ipſe dicit: ꝙ neceſſitas: que ſumitur ex mouēte: non eſt neceſſitas abſoluta: ſed ex ſuppoſitione. Mouens autem non eſt cauſa poſterior ſed prior.

Ad hoc dicendum eſt ꝙ duplex neceſſitas cōſueuit aſſignari: qꝛ neceſſitas ↄñe: ⁊ neceſſitas ↄſequentis: ⁊ vt vniuerſalius loqmur: poſſumus ꝑ neceſſitate ↄſequentis accipere neceſſitatē propoſitiōis. Nā ↄñs ibi ſumit pro cōcluſione: ↄcło vero ⁊ propoſitio ſunt idem in ſuba: ⁊ differunt ſola ratione. Si ergo loquamur de neceſſitate propoſitionis: dōm eſt tunc ꝙ illa propoſitio neceſſaria eſt ſimpl̄r: cuius pdicatū eſt in ratione ſubiecti: vel ſubiectum in ratione predicati. In ꝑdicatione aūt ſm ſe: predicatū qđ recipit ſubiectū in ratione ſua eſt proprietas ſubiecti: predicatum vero ꝙ in tali predicatione cadit in ratione ſubiecti eſt intriſecū ⁊ eſſentiale ſibi. Eſſentiale aūt predicatuz oz ꝙ ſit ſumptuz ab aliquo principio eſſentiali ⁊ intrinſeco: ꝙ non eſt: niſi forma vel materia. Predicatum etiam ꝙ recipit ſubiectum in ratōe ſua: opz ꝙ ſubſtātie gratia alicuius ſibi intrinſeci principij cōicet: qꝛ ⁊ eſſentia ſubiecti principiū ⁊ cauſa eſt qddiratis omniū ꝓpriarū paſſionū eius. Quia ergo principia intrinſeca ſubiecto ſunt materia ⁊ forma. Neceſſariū eſt ꝙ neceſſitas ꝓpoſitionis abſoluta attēdat: aut ex forma: aut ex materia. Ex alijs autem cauſis: que extrinſece ſunt: non ſumitur talis neceſſitas ſimpliciter: ſed ex conditione: ſicut per exempla melius apparet. Nam iſta propoſitio: h̄ eſt rationale: eſt neceſſaria ſimpl̄r ſm ſe: qꝛ in rōne eſſentiali hoīs claudit forma: ex qua rationalitatē habet. Eadem etiam ratione eſt iſta neceſſaria: qua dicitur hō eſt riſibilis. Iſta etiam ꝓpoſitio hō eſt corporeꝰ eſt neceſſaria ſimpliciter ⁊ ſz ſe: qꝛ de ratiōe eēntiali hominis ē mā corpea: vnde omnes dicte ꝓpōnes ſz ſe vere ⁊ neceſſarie inueniunt. Si aūt dicat: dies eſt: nō eſt ꝓpoſitio neceſſaria: qꝛ nec in ratione predicati: nec in rōne ſubiecti claudit aliqd: ꝓpter qđ ꝑdicatuz eius ⁊ ſubm habeāt neceſſariā habitudinē adinuicē: depēdet enim verificatio ipſius ex efficiente: ꝙ eſt cauſa intrinſeca ꝙ h̄

ſeca: ꝙ ſi non ſupponatur in certa diſpoſitione ſe habere: non erit vera propoſitio: ⁊ idcirco dicta ꝓpoſitio nõ eſt neceſſaria: niſi preſuppoſita influẽtia luminis a ſole in noſtro emiſperio. Eadẽ etiam ratione non eſt neceſſaria ſimpl'r iſta propoſitio: homo reſpirat: ſed neceſſitatẽ accipit ſuppoſito ꝙ debeat in eſſe conſeruari dico naturaliter. Quod aũt hõ ſit aïal: vel rõnale: vel riſibile: neceſſariũ eſt ſimpl'r ſm ſe: nulla alia ſuppoſitione facta: vt pʒ ex predictis. De tali aũt neceſſitate. Tho. dicit in quinto meth. ꝙ ſumitur ex cauſa aliqua intrinſeca: ſi debet eſſe neceſſitas abſoluta. Si vero accipiatur a cã extrinſeca erit neceſſitas ex ſuppoſitione. ¶ Secundo autẽ modo loquendo de neceſſitate: omne illud ꝙ neceſſario infertur ex prioribus: dicit' neceſſario ſimpliciter inferri. Quod autem neceſſario infertur ex poſterioribus: dicitur inquantũ huius inferri neceſſario ex ſuppoſitione ⁊ ſm quid. Nam queadmodũ ꝙ demonſtrat' ex prioribus dicit' demõſtrari ſimpl'r: ⁊ ꝙ demõſtrat' ex poſteriorib' demõſtrari dicitur ſm quid: ſic etiaʒ illatio illa dicit' neceſſaria ſimpliciter: que a poſteriorib' neceſſitatem hʒ. Quia vero neceſſitatem hʒ a poſterioribus dicitur neceſſaria ſm quid tñ: ⁊ ſic tam Tho. ꝙ phyloſophus hic de neceſſitate loquitur.

¶ Textus.

¶ Sed tamen non ſine his quidem factum eſt ⁊c.

¶ Qõ ſecunda.

SEcundo poſſet eſſe dubiũ vtrũ iſta neceſſitas ꝯñe ſit in naturalibus ſumẽda ex materia: videtur. n. ꝙ ſic: qꝛ aliquid eẽ de neceſſitate corruptibile ex materie natura demonſtrat'.

Ad hoc dicendum eſt ꝙ neceſſitas conſequentie in rebus naturalibus non ſolum a poſterioribus ſumi poteſt: ſed etiam a prioribus: quia aliter naturalis non poſſet per omnes cauſas demonſtrare: verũ eſt autem ꝙ quedam ſunt que non poſſunt neceſſario inferri: niſi ex poſterioribus: ⁊ talium neceſſitas non eſt ſumenda ex materia: ſed magis ex fine: quẽadmodũ ſi materia preexiſtit: non eſt neceſſariuʒ hanc formã eſſe: qꝛ poteſt materia preexiſtẽs ſtare ſub forma oppoſita: de talibus igitur intelligenduʒ eſt ꝙ ratio neceſſitatis ſumenda eſt a poſteriori. Sunt autem quedã alia que neceſſario ponuntur poſita materia vel forma etiam ſm ꝙ eſt cauſa prior: cuiuſmodi ſunt proprietates multe rerum naturalium: vt puta eſſe corruptibile ⁊ generabile: neceſſario ponitur poſita materia: eã immediate reſpiciente multas formas. Similiter etiam poſſe ſentire neceſſario ponitur aïali poſito: ⁊ poſſe rõcinari neceſſario ponit' ad põnẽ hominis. Et rõ rõcinitatis talium bene ſumi poteſt ex prioribus: ſicut neceſſario infertur: ꝙ hõ ſit generabilis ⁊ corruptibilis propter id ꝙ materiã ſupradictam habet. Neceſſario etiã infertur ꝙ ſit aptus ad ratiocinãdum: propter id ꝙ habet animam rationalem. ¶ Ex dictis autem apparet ꝙ nihil eſt dictu: ꝙ quidam ſunt effectus: nõ principaliter intenti a natura: vt mors ⁊ corruptio: ⁊ talium neceſſitas ſumitur a materia. Quidam vero ſunt effect' a natura principaliter intenti: vt generatio ⁊ taliuʒ neceſſitas a materia non ſumitur. ¶ Ut enim dictum eſt ratio neceſſitatis non ſolius corruptionis: ſed etiaʒ generationis ſumi poteſt a materia. A fine etiaʒ ſumi poteſt neceſſitas: nõ tñ generatiõis: ſed etiã corruptionis vt poſtea patebit: quia quamuis ipſa non ſit propter ſe intenta. Verumtamen eſt intenta propter aliud: ſiue propter finem.

¶ Textus.

¶ Eſt autem ⁊ in doctrinis neceſſarium ⁊c.

¶ Qõ tertia.

TErtio poſſet eſſe dubiũ vtrũ naturalis ſemper debeat per fineʒ demonſtrare: ſi facere debeat potiſſimam demonſtrationem: videtur enim ꝙ non: qꝛ iam dictum eſt: ꝙ ratio neceſſitatis multorum ſumitur in naturalibus ex forma ⁊ materia: ergo ad minus iſta poterunt potiſſime per materiam ⁊ formam demonſtrari.

Ad iſtam qõnem dõm eſt: ꝙ potiſſima omnium demonſtrationũ phyſicalium eſt illa: que datur per cauſam finalem: huius autem ratio eſt: quia potiſſima demonſtratio maxime eſt illa: vt accipitur ex primo poſteriorum: qua habita non contingit vlterius querere propter quid: Talis autem eſt ſola demonſtratio per finem data in rebus naturalibus. Nam ſi demonſtretur equum eſſe generabilem ⁊ corruptibilẽ propter materiam: adhuc contingit vlterius querere propter quid equ' habet huiuſmodi materiam. Non eniʒ eam habet: niſi quia eſt conueniens ſue forme: quia: ſicut fuit ſuperius oſtenſuʒ: materia inſtituta eſt in natura propter formam. De forma autem adhuc contingit vlterius querere in naturalibus: ⁊ propter quid habeat res ipſam Non enim forma dat ſeipſaʒ materie: ſed ſibi datur ab agente. Sed de efficiente adhoc reſtat querere propter quid dat talem formã: quia non dat ipſam fruſtra: ſed propter finem aliquem: cum natura agat propter aliquid: vt ſupra dictum fuit. De fine vero vlterius propter quid non cõtingit querere: quia ratio finis eſt nõ ꝙ ipſe ſit propter aliud: ſed ꝙ alia ſint ꝓpter ipſum: vt hẽtur in ſecundo methaphyſice. Manifeſtum eſt igitur ꝙ ſola demonſtratio data per cauſaʒ finaleʒ in naturalibus terminat perfecte queſtionem propter quid ⁊ id circo ipſa ſola eſt in naturalibus demonſtratio potiſſima. ¶ In mathematicis autem habita cauſa formali terminatur queſtio: quia non eſt in talibus conſiderare ꝙ forma ſit data ab agente: ⁊ ꝙ ſit data propter finem: eo ꝙ talia concernunt actionem ⁊ motuʒ: a quibus inueniuntur eſſe abſtracta mathematica: ⁊ ideo in talibus non eſt demonſtratio per cauſam efficientem ⁊ finalem.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendũ eſt: ꝙ quamuis aliquoruʒ neceſſitas ſumatur proxime ex materia: contingit tamẽ materia habita etiaʒ de ipſa querere propter quid: ⁊ id circo cauſa materialis nõ facit in naturalibus potiſſimã demonſtrationẽ.

¶ Explicit ſecundus phyſicoꝝ. Deo gratias. Amen.

¶ Incipit liber tertius phyſicorum.

¶ Textus.

¶ Quũ aũt natura eſt pͥcipiũ motꝰ ⁊ mutatiõis ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Qõ prima.

Quoniam autez nã. Hic poſſet primo eẽ dubiũ vtrũ verum ſit ꝙ ignorato motu ſit neceſſe ignorare nãm: vr̃.n. ꝙ nõ: qꝛ ignorato effectu non eſt neceſſe ignorare cãm. Motus autez eſt effectus nãe. Nõ igiť verũ eſt ꝙ ignorato motu ſit neceſſariu ignorare naturam.

Ad iſtam qõnem dõm eſt: ꝙ natura cognoſci non põt: niſi cognito motu. Huius aũt declaratio eſt: qꝛ res cognoſci nõ põt nõ cognita rõne ſua formali: quantuz cũqꝫ per id cognoſcať ꝙ ad eius rõnẽ mãlr ſe habꝫ. Nũc aũt ita eſt: ꝙ eſſentia nuda: tam mãe q̃ forme: dicit id ꝙ eſt ſicut mãle in rõne nãe: vt pote: qꝛ ex ea complemẽtũ rõnis nature nõ ſumiť: ſed ex ordine: ⁊ rľone ad motũ: formale aũt ẽ illud in rõne ex quo ei9 accipiť cõplemẽtũ. Ex ordine igiť ⁊ relatione ad motũ ſumiť formalr rõ cõpleta nature: vnde manifeſtũ eſt ꝙ q̃tum cũqꝫ nuda eẽntia forme aut materie cognoſcať: niſi tñ ſciať relatio ⁊ ordo ad motũ rõ nature hẽri ⁊ cognoſci nõ poterit. Relatio aũt nõ cognoſciť niſi cognoſcãtur eius extrema: vnde nec ordo ad motũ cognoſci põt non cognito motu. A pͥmo igiť vſqꝫ ad vltimum deducendo manifeſtũ eſt ꝙ natura cognoſci nõ põt: niſi cognoſcať ⁊ motus. Et eſt ſimile de potẽtia calefactiua. Quia eni formalis rõ ei9 nõ ſumiť ex calore: ſed ex ordine ad calefaciẽdũ: ideo ipa cognoſci nõ põt: ſi calefactio ignoreť.

Ad argumẽtum ergo in contrarium dõz eſt ꝙ nã nõ noiat abſolutam eẽntiã mãe aut forme: que ſunt pͥncipia motus: ſꝫ noiat eã ſub rõne cauſantis ⁊ pͥncipiãtis motũ. Quãuis aũt abſoluta eſſentia cauſe ſciri poſſit nõ ſcito effectu: eẽntia tñ eius ſumpta ſub rõne cauſe: quõ ad effectũ referť ſciri nõ põt: niſi ſciať eius effectus: qꝛ nũq̃ cognoſciť reſpectiuũ: niſi id cognoſcať ꝙ terminat reſpectũ ipſi9. ¶ Eſt ãt ꝯſiderãdũ ꝙ hoc ꝙ h̃ dr̃: ⁊ ab aduerſarys nõ negať: valet ad oſtẽdẽdũ ꝙ mobilitas nõ ſit paſſio: ſꝫ formalis rõ ſubi ſcie naturalis.

¶ Textus.

¶ Nõ eſt aũt motus preter res ad quas eſt motus.

¶ Qõ ſecunda.

Secundo poſſet eſſe dubiũ: vtrũ ſit verũ ꝙ motꝰ inueniatur in plurimis pͥdicamẽtis: videtur.n. ꝙ nõ: qꝛ cũ pͥdicamẽta ſint ipermixta: id ꝙ eſt i vno pͥdicamẽto: nõ vr̃ ꝙ eẽ poſſit in alio.

Ad iſtam qõnem dõm eſt: ꝙ motus duplex ſumi põt ſꝫm duo que claudũtur. Claudit.n. in ſe rẽ q̃daz ⁊ moduz rei. Res aũt q̃ in ipſo claudiť eſt ꝓprie res q̃ acq̃riť per ipm: ſicut appet in dealbatiõe: que rẽ aliaz q̃ albedinẽ nõ ponit: cuius declaratio eſt: qꝛ dealbatio nõ eſt aliud q̃ ipſa acq̃ſitio albedinis. Per acq̃ſitionẽ aũt albedinis res alia nõ poniť q̃ ipſa albedo que acq̃riť. Manifeſtũ eſt igr̃ ꝙ dealbatio rẽ aliã q̃ albedinez nõ ponit: verũ eſt aũt ꝙ ponit quẽdã certũ modũ ſe habendi: qui nõ poniť ſolo noie albedinis: qꝛ albedo rem ſuã ſimplr ⁊ abſolute dicit: dealbatio ꝓ̃o dicit rẽ albedinis: nõ ſimplr: ſꝫ ſꝫm ꝙ ſtat ſub q̃dã ꝯtinua acq̃ſitiõe. Et ſicut eſt de ipſa dealbatiõe: ſic eſt vr̃ de quolibet motu: qꝛ vr̃ oĩs motꝰ duo ponit: ſcꝫ rẽ q̃ acq̃riť per ipm: ⁊ moduz quẽdã eẽndi: qꝛ rẽ illã non ſimplr ponit: ſꝫ put ſtat ſub acq̃ſitiõe q̃dã. Si ergo motũ accipiamꝰ q̃tu ad rẽ q̃ ponit: cũ nõ ponat niſi rẽ: q̃ per ipꝫ acq̃riť: vt dcm̃ eſt: ſic in tot pͥdicamẽtis hꝫ eẽ: quot pͥdicamẽtoꝝ res ꝑ ipm acq̃rũť. Cũ igr̃ ꝑ eũ ꝓ ⁊ ꝑ ſe acq̃riť res ſbẽ q̃titatis q̃litatis ⁊ vbi: pꝫ ꝙ h̃ mõ ipſe motꝰ in q̃ttuoꝛ pͥdicamẽtis inueniť. Si ãt motuz ſumamꝰ quo ad modũ eẽndi ſub quo formã ponit: erit ſic in tribꝰ pͥdicamẽtis ſꝫ tria q̃ iueniũtur i ipſo. Nã motꝰ ponit formã: vt iſluxam a mouẽte: ⁊ ſic eſt actio. Itẽ eſt attẽdere in ipſo ꝙ formaz ponit in ente mobili receptã: ⁊ ſic eſt paſſio. Itẽ attẽdiť i ipſo ꝯtinua foꝛe acq̃ſitio: ⁊ ſic ponit ꝯtinuũ q̃dã ſucceſſiuũ: ⁊ ſic eſt in gñe q̃titatis ꝯtinue. Cũ igr̃ non ſꝫm idẽ eſt motꝰ i diuerſis pͥdicamẽtis: ſꝫ ſꝫm diuerſa: pꝫ ꝙ nõ facit ꝯmixtionẽ ⁊ ꝯfuſionẽ pͥdicamẽtoꝝ: ſicut i argumẽto dicebať. ¶ Hoc ãt itẽdit cõmẽ. cũ h̃ dicit. Motꝰ ſꝫm ꝙ nõ differt a ꝑfectiõe ad quam vadit: niſi ſꝫm magis ⁊ minꝰ: neceſſe eſt vt ſit de gñe illiꝰ ꝑfectiõis. Motus.n. nihil aliud eſt q̃ generatio ꝑtis poſt aliã illiꝰ ꝑfectiõis ad q̃ tendit motus: donec ꝑficiať: ⁊ ſit in actu. Unde neceſſe ẽ: vt motꝰ q̃ eſt in ſbã: inueniať in genere ſbe: ⁊ motꝰ q̃ eſt in q̃titate in genere quãtitatis. Scdꝫ ãt ꝙ eſt via ad ꝑfectionẽ: ⁊ eſt alia ab ipſa ꝑfectione: neceſſe eſt: vt ſit genꝰ ꝑ ſe: via.n. ad rẽ eſt aliud ab ipſa re ⁊ ſꝫ h̃ fuit poſitũ pͥdicamẽtũ ꝑ ſe.

¶ Qõ tertia.

Tertio poſſet aliq̃s dubitare de h̃ ꝙ motꝰ poniť h̃ eẽ in ſbã: vr̃.n. h̃ eſſe falſum: qꝛ in .v. oſtendetur ꝙ in ſbã nõ põt eſſe motꝰ. ¶ Ad h̃ breuiter dõm eſt ſꝫm ꝙ cõmẽtatoꝛ dicit in .v. ꝙ in h̃ tertio motꝰ cõiter ſumitur pꝛo oĩ trãſmutatiõe ſꝫ quẽ modũ gñatio etiã ⁊ coꝛruptio motꝰ appellanť ⁊ qꝛ tales trãſmutatiões ſũt in ſbã: id circo h̃ diciť motũ in ſbã eẽ: vñ ⁊ phs nõ dixit: moueť aũt: ſed mutať aũt oẽ ꝙ mutať ⁊c. In q̃nto autẽ ſumiť motus ꝓprie ſꝫm ꝙ eſt acceptio partis forme: poſt aliã eius ꝑtẽ prius acceptã: ⁊ ſic dr̃ ibi ꝙ motus nõ eſt in ſbã. Quia.n. forma ſubſtãtialis eſt idiuiſibilis: nõ hꝫ ꝑtẽ ⁊ partẽ: vt ſic dici poſſit: ꝙ pͥmo accipiať vna pars eius: ⁊ poſtmodũ alia: immo tota inſimul accipiť: ⁊ tota inſimul abiciť vnde inductio eius: ⁊ abiectio non eſt motus eo modo quo motus dicit acceptionem partis forme poſt partem. Quãuis dici poſſit motus ipſum communiter ſumendo pro omni tranſmutatione.

¶ Qõ quarta.

Quarto poſſet eſſe dubium: vtruz motus ſit genus: ⁊ videť ꝙ non: quia genus non participatur per prius ⁊ poſterius. Motus autem ſic participari videtur: quia motus localis prius eſt omnium aliorum motuum.

Ad iſtam qõnem dõm eſt ꝙ motus poteſt accipi dupľr: vt pꝫ ex predictis: qꝛ vno modo quantum ad rem que poniť per ipſuz: ⁊ quia hec res non eſt res vniꝰ pͥdicamẽti: vt ſupra patuit: nõ poteſt h̃ modo ipſe motus eſſe genus vnuz. ¶ Alio vero modo ſumi poteſt ſꝫ ꝙ dicit q̃dã ꝯtinuã acceptionẽ foꝛe: ⁊ iſto mõ vniuoce pͥdicatur de motu locali: ⁊ de motu alterationis: ⁊ de motu augumẽti ⁊ decremẽti: ſi tñ iſti ſũt ꝯtinui: pͥdicať etiam

etiam de his inquit: ⁊ ipſi ſunt motus differentes ſpecie: vnde videt̃ poſſe dici genus motus localis ⁊ alterationis ⁊ augmenti ⁊ decrementi. Nõ ãt eſt genus ad generationẽ ⁊ corruptionẽ: que ꝓprie nõ ſunt motus: ſed magis termini alterationis. Hec aũt videt̃ eſſe opinio comment̃. qui dicit ꝙ motus ſm ꝙ eſt via ad perfectionẽ ⁊ alia a pfectiõe: neceſſe eſt: vt ſit genus per ſe. ¶ Alioꝝ vero opinio eſt ꝙ motus ẽt iſto mõ ſumpt⁹ nõ ſit gen⁹ ſed magis ſpẽs ſpecialiſſima: ⁊ ratio iſtoꝝ eſt: qꝛ diſtinctio ſpecifica nõ fit penes mãlia: ſed penes foꝛ̃alia. Ratio aũt formalis motus iſto modo ſumpti: eadẽ eſt in oibus: diuerſificata ſol̃ mãliter: qꝛ in oib⁹ dicit formaľr viã ad perfectionẽ: nec diuerſificat̃: niſi qꝛ in diuerſis diuerſa fundamẽta hꝫ: que ad ipſuꝫ iſto modo ſumptũ non pertinẽt: niſi tm̃modo mãliter. ¶ Quid aũt de h̃ ſit tenẽdũ: ego nõ determio ad pñs: qꝛ alibi hꝫ declarari. ¶ Nihilominus tñ argumẽtũ factũ in cõtrariuꝫ nõ ↄcludit. Motus. n. localis dicit̃ eſſe prioꝛ alijs: nõ qꝛ prius ipſe recipiat p̃dicationẽ motus: ⁊ alie trãſmutationes eã recipiãt per attributionẽ ad ipſum: ſꝫ qꝛ eſt cũctis alijs perfectioꝛ: ſicut etiã hõ dicit̃ prioꝛ cunctis aĩalibus: h̃ aũt prioritas non tollit rationem generis.

¶ Textus.

¶ Quare motus ⁊ mutationis tot ſunt ſpecies ⁊c.

¶ Qõ quinta.

Quinto poſſet adh̃ eſſe dubium quõ tot ſint ſpẽs motus: quot ⁊ entis. Nam ſi ſpẽs large ſumãt̃: decẽ p̃ria gña rerũ dici poſſunt ſpẽs entis. Tot aũt non ſunt ſpecies motus: qꝛ non eſt motus in omnibus generibus.

Ad iſtam qõnẽ rñdet cõmentatoꝛ: ꝙ tot ſũt ſpẽs mot⁹ q̃t ſũt ſpẽs entis moti: q̃ ſũt octo: ens. n. motũ eſt ens. 4. generũ: ⁊ in quolibet coꝝ ponũtur due ſpẽs: vna pfecta: ⁊ altera diminuta: ſiľr aũt eſt de motu: qui eſt in quolibꝫ ipſoꝝ. Motus. n. qui eſt in ſuba diuidit̃ per generationẽ ⁊ corruptionẽ: ⁊ generatio ſe hꝫ: vt habitus: ⁊ ſicut motus pfectus. Corruptio vero ſe hꝫ vt priuatio: ⁊ per ↄñs ſicut motus diminutus. Eodẽ aũt modo ſe hꝫ: ⁊ in motibus alioꝝ generꝝ. Diſtingũtur. n. oẽs ſm diſtinctionem vel iductionis ⁊ abiectionis eiuſdẽ perfectionis vel ſm diſtinctionẽ ſpẽꝝ: que per motuꝫ diſtingũtur ⁊ abijciũtur. Prima aũt diſtinctione diſtigũtur per diminutum ⁊ perfectũ: eo ꝙ talis diſtinctio in alijs cunctis intelligitur.

¶ Textus.

¶ Diuiſo autem ſm vnũquodq; genus: hoc quidẽ ⁊c.

¶ Lcõ ſcda. ¶ Qõ prima.

Hic primo poſſet eẽ dubiũ circa diffõnẽ motus: vtꝝ ↄuenientẽr dicat̃ motus eſt actus: videt̃. n. ꝙ nõ: qꝛ ſi ſubm ꝓpriũ: ſm ꝓpriã rõnem relinqt in potentia: magis videt̃ hẽre rõnẽ potẽtie q̃ actus. Motus aũt ſm rõnẽ ꝓpriã ſuũ ſubꝫ in potentia relinquit: igit̃ videt̃ ꝙ magis ſit dicendus eſſe potentia q̃ actus.

Ad iſtam qõnem dõm eſt ꝙ motus ↄuenientiſſime actus eẽ dicit̃: ꝙ pꝫ tã rõne rei que acqrit̃ per ipm q̃ ẽt rõne modi: quẽ ponit vltra eã. Rõne qdeꝫ rei que acqritur per ipſum dꝫ ipſe dici actus: qꝛ per eũ ſemper forma aliqua acquirit̃ ⁊ non mã: forma autẽ actus eſt ⁊ nõ potẽtia. Rõne igit̃ rei per motũ acqſite pꝫ ꝙ conueniẽter motus actus dicit̃. Qõ aũt forma per motuꝫ acquiratur de facili apparet. Eſt. n. motus actus mobilis a mouente. Actus aũt q eſt a mouẽte eſt actio. Per actionẽ ãt actiuũ ſibi aſſiĩlat paſſiuũ in eo ꝙ eſt rõ agẽdi. Rõ vero agẽdi nõ eſt mã ſed forma. In formã igit̃ actiuũ ſibi aſſiĩlat paſſiuũ: h̃ aũt facere nõ poſſet: niſi ei per actionẽ ſuã formã aliquã ↄferret. Mãifeſtũ eſt igit̃ ꝙ per motuꝫ actus aliqs: qꝛ forma aliqua acqrit̃. Sic itaq; motus: rõne ei⁹ ꝙ acqrit̃ per ipm: actus eſt. ¶ Vlterius ẽt eſt actus rõne modi quẽ ponit vltra rẽ ipſam que acqritur. Ponit. n. viã vel ꝓceſſuꝫ ad rẽ talẽ: h̃ autem ꝓceſſus actus qdã eſt: qꝛ per ipm reponit̃ in actu illud ꝙ erat in potẽtia ad ꝓcedẽdũ. Qõ. n. ſtat ſub ꝓceſſu ad aliqd factũ eſt ꝓcedẽs in actu de ꝓcedere in potẽtia. Per actuꝫ ãt ſol̃ aliqd de potẽtia reponit̃ in actu. Manifeſtũ ẽ igit̃ ꝙ mot⁹ act⁹ ẽ: tã rõne rei q̃ acqrit̃ per ipm: q̃ ẽt rõne modi quẽ dicte rei ſupaddit: vñ pꝫ ꝙ cõuenientiſſime in diffõne mot⁹ dr̃ ꝙ mot⁹ eſt actus.

Ad argumentũ ergo in ↄtrarium dõm eſt ꝙ ſubm mot⁹ hꝫ ſe eſt in potẽtia ad actũ impfectũ ⁊ pfectũ. In actu aũt iperfecto ponit̃ formaľr per motuꝫ: ⁊ remanet retinẽs potẽtiã ad actũ pfectum: quã ẽt de ſe hẽbat. Qꝛ igit̃ potẽtiã ex ſe hꝫ: ⁊ nõ a motu: actũ aũt iperfectũ hꝫ formaľr a motu: pꝫ ꝙ ↄueniẽter mot⁹ dr̃ eẽ actus: ⁊ nõ potẽtia: quãtũcũq; potẽtiã relinquat in ſubo.

¶ Qõ ſcda.

Secundo poſſet aliqs forte dubitare vtrum in diffõne mot⁹ ſit ponẽdũ corpus: vr̃. n. ꝙ ſic: quia accñа debẽt diffiniri per ꝓpria ſubiecta corpus aũt vr̃ eſſe ꝓprium ſubm motus eo ꝙ nihil mouetur niſi corpus: igit̃ in diffinitione motus ipſum corpus eſt ponendum.

Ad iſtaꝫ qõnem dõm eſt: ꝙ corp⁹ nõ eſt ponẽdũ in diffõne mot⁹ pro ſubo: qꝛ nõ eſt ꝓpriũ ſubm eius: h̃ autẽ declaratio eſt: qꝛ ꝓpriũ ſubm motus quãtũ h̃ nõ dicit aliqd abſolutũ: nec aliqd abſolute pticipãs actũ: ſꝫ potius eſt aliquid in actu ordinatum: qui acquiritur per motuꝫ: cuius ratio eſt: qꝛ oẽ ꝙ mouetur neceſſario eo ipſo quo mouet̃ ordinatur in id ad ꝙ mouet̃: ⁊ omnis motus de neceſſitate hunc ordineꝫ includit. ⁊ ideo tali ordine ſublato: neceſſariũ eſt ꝙ ſubtrahat̃ motus. Si igitur ens aliqđ accipiatur ꝙ ratione ſui nõ dicat aliquid ad actũ ordinatũ: ſiue ad terminum motus: ſꝫ potius dicat quid abſolute participans actum: hoc ratione ſui nullo modo mouebitur: nec erit ſubiectuꝫ motus: ſed potius ſm ꝙ hui⁹ erit excludens omnẽ motum vnde ⁊ phs pro tãto h̃ dicit ꝙ idꝙ eſt in actu ſm ꝙ huius eſt nõ mouet̃. Cõſtat aũt ꝙ corpus in rõne qua corpus eſt nõ dicit aliqd ordinatũ in actũ: vel in motus terminum: ſed potius dicit abſolute qd participãs actuꝫ ꝙ pꝫ ex ipſa nois ſignificatione. Nihil enim aliud eſt corpus: ⁊ nihil aliud dr̃ noĩe corpis: niſi ſuba mouens ſub actu corporeitatis. Ecce igitur per rõnem corporis non dicit̃ ordo in actum acquirendum: ſed potius abſoluta exiſtẽtia ſub quodam actu. Sic igit̃: vt ſupra dictũ eſt: nihil eſt ſubꝫ motus niſi in rõne que dicit quid ordinatũ ad actũ acqrendũ: ⁊ corpus in rõne qua corpus eſt non aliquid dicit ſic ad actum ordinatũ: ſed abſolute ponit: quid manẽs ſub habitu iam actu: concludit̃ de neceſſitate ꝙ corp⁹ in rõne qua corp⁹ eſt: non ſit mobile: nec poſſit aliquo modo eẽ ꝓpriũ ſubm motus.

Ad argumentũ ergo in ↄriũ dõꝫ ẽ ꝙ lꝫ nihil moueat̃ niſi corp⁹: nõ tñ mouet̃ i rõne q̃ corp⁹: ſꝫ i rõne q̃ ẽ ens i potẽtia: vel ens mobile: vt i ſequẽtib⁹ qõnib⁹ patebit.

¶ Queſtio tertia.

T**Ertio poſſet** eſſe dubium
dato ꝙ corpꝰ
non ſit ponendum in diffinitione motus
vtrū in ea poni debeat ens in potentia: vi
detur enim ꝙ non: quia diffinitio non de
bet dari per additamenta.

Ad iſtam q̄ōnem ſimpl'r dōm eſt
ꝙ ens in poten
tia eſt ponenduȝ in diffōne motus. Ad cuius intelligē
tiā ꝯſiderandū eſt ꝙ diffōnes multiplices inueniūtur.
Quedā enim ſunt: que nō dātur per additamētū alicu
ius ꝙ ſit extra q̄dditatē diffiniti: ⁊ quedā ſunt que dan
tur neceſſario per additamēta: cuius diuerſitatis ratio
eſt: q2 cū diffinitio dicat entitatē diffiniti ea que entita
tē habent perfectam per ſua eēntialia: abſq; eo ꝙ ipſa
ſint cōiuncta alicui extrinſeco: poſſunt etiā abſq; alicu
ius extrinſeci additamēto per ſua eēntialia perfectam
habere diffinitioneȝ: que aūt perfectā entitatē non hn̄t
per ſua eēntialia: niſi alicui extrinſeco ſint cōiuncta in
eēndo: perfectā ēt diffōnem hēre nō poſſunt ſine illiꝰ ex
trinſeci additamēto. Nūc aūt ſic eſt ꝙ ſuba per ſua eēn
tialia nō ꝯiuncta alicui extrinſeco: cum nō recipiat̄ in
ſubiecto: perfectā entitatē habēt: igit̄ ⁊ per ipſa diffini
ri debēt: abſq; illius extrinſeci additamēto: accidentia
vero per ſua eſſentialia entitatē habēt: ſic tn̄ ꝙ ipſa en
titatē illaȝ efficiūt: preſupponendo entitatē ſubē a qua
trahūtur: ſicut a cā: ⁊ ideo per ipſa accidentia non ha
bent perfectā diffōnē: ſine additamēto ſubē vel ſubi: ꝙ
illius entitatis eſt ꝑncipiū ⁊ cā: ſicut ⁊ ꝑncipioꝝ etiaȝ
eiuſdē: pȝ igit̄ ex his que dicta ſūt: ꝙ in diffōne accidē
tiū perfecta: ſemꝑ eſt ſubm̄ apponēdū: ⁊ q2 motꝰ eſt ac
cidēs: iō opȝ ꝙ ſubm̄ apponat̄ in diffōne eius. Et q2 eſt
accn̄s ꝓpriū alicuius: q2 alias de ipſo nō eēt ſcia nālis
cū ſcia nō ſit de eo ꝙ eſt per accn̄s: neceſſariū eſt ꝙ ꝓpri
um ſubm̄ accipiat in diffōne ſua. Eſt aūt ꝓpriū ſubm̄
eiꝰ nō corpus: vt ſupra ꝓbatū eſt: ſed ens in potētia: cu
ius rō eſt: q2 motꝰ eſt actus alicuiꝰ ⁊ ꝑfectio. Subȝ āt
ꝓpriū actus ⁊ ꝑfectionis eſt ipm̄ perfectibile actu: vel
ꝑfectio illa. Perfectibile āt inquātuȝ huiꝰ nō dicit niſi
q̄d vel ens in potētia. Igit̄ q̄d vel ens in potētia ad mo
tū: vel ad actū: qui acq̄ritur per motū: eſt ꝓpriū ſubm̄
motus. Nō inde etiaȝ apparet: q2 ⁊ ipſum corpus non
mouet̄: ſm̄ ꝙ eſt corpus in actu: ſed ſm̄ ꝙ in potētia ad
acq̄ſitionem alicuius: quomodo rōnē habent entis in
potentia. Patet igitur ꝙ conuenienter valde ens in po
tentia ponitur in diffinitiōe motus. ¶ Nō q̄rta.

Q**Uarto poſſet** quis dubi
tare vtrum
ſit verum ꝙ ꝓpriū ſubm̄ motꝰ ſit ponēdū
in diffōne eiꝰ: ⁊ videt̄ ꝙ nō: q2 ꝓpriū ſbm̄
cōuertit̄ cū ꝓprio ſuo accn̄te. Cū aūt vnū
ꝯuertibilium alteri adiungit̄: vr̄ fieri nugatio.

Ad iſtam q̄ōnem dōm eſt: ꝙ acci
dētia propria
duoꝝ generꝝ inueniūtur. Quedā .n. ſunt que ſuū ꝓpriū
ſubm̄ de neceſſitate ſimpl'r ꝯſecūtur: ſicut ſe hȝ riſibile
ad hoieȝ: ſi .n. hō eſt de neceſſitate ē riſibile: ⁊ ecōuerſo.
Quedā vero ſunt que ſuū ſubm̄ ꝯſecūtur de neceſſitate
nō ſimpl'r: ſed ſub diſiunctione: q̄dā vero ſe hn̄t: ſicut ſe
hȝ ſimitas ad naſuȝ. Si .n. naſus eſt nō ſtati de neceſſi
tate eſt ſimitas: ſȝ vel ſimitas eſt vel oppoſitū ipſiꝰ. Et
ſiue loquamur de ꝑmis: ſiue de ſecūdis: ipſa dupliciter
diffiniri poſſunt: q2 aut in ꝯcreto aut in abſtracto. Et ſi
diffiniat̄ q̄dē in ꝯcreto: tūc de ſcōis accn̄tibus dubiuȝ
nō erit ꝙ diffiniri hn̄t per ſubm̄ ꝓpriū. Nā de primis
nihil facit dubitationē: niſi q2 differentia dȝ habere
rōnē determinātis ⁊ ꝯhentis id q̄d ſumit̄ loco generis
in diffōnibus. Cū āt accn̄s diffinit̄ in ꝯcreto: ponitur
in eiꝰ diffōne ſubm̄ loco generis: ⁊ ipſa rō formalis ac
cidētis loco dr̄ie. Et q2 q̄n aliq̄ duo adinuicē ꝯuertunt̄
ſunt in ſuppoſito eq̄lia: nō vr̄ ꝙ vnū hēre poſſit rōnem
determinātis ⁊ ꝯhētis alteꝝ: queadmodū riſibile non
dicit̄ hoiem ꝯhere. Pro tāto igit̄ ꝑria accn̄a diffinita
in ꝯcreto: vn̄r nō poſſe diffiniri per ſubȝ: q2 ipm̄ accipe
rent loco generis: ⁊ per ꝯn̄s determinarēt ⁊ ꝯtraherēt
ꝙ nō faciūt cū ipſum relinquant in cōitate ſua ſemꝑ
h̄ aūt in ſecūdis accn̄tibus nullam facit dubitationeȝ
Quia .n. nō ſimpl'r: ſed ſub diſiūctione ad ſubm̄ conſe
cūtur addita ſibi determinate: apparēt māifeſte ipȝ de
terminare ⁊ ꝯhere: ſicut ſimū additū naſo ipȝ determinat
⁊ ꝯtrahit ad alteꝝ oppoſitoꝝ ipſuȝ ſub diſiūctione ꝯſe
quētiū: ⁊ id circo talia accn̄a i ꝯcreto ſumpta: pn̄t opti
me ꝓpriū ſubm̄ loco generis accipe in diffōne ſua. Pri
ma vero accn̄a in ꝯcreto ſūpta: ꝑꝑ rōnē aſſignatā: nō
vr̄ ꝙ facere h̄ poſſint. Sed diceret forte aliq̄s ꝙ ēt i eis
ſit aliq̄ determinatio ⁊ ꝯtractio ſubi: nō q̄dē ſuppoſita
ſed ad certū accn̄s. Hoc .n. hȝ multa accn̄a ꝓpria: ⁊ cū
ſibi addit̄ eē actū natū ad ridēdū determinat̄ ſit alteꝝ
illoꝝ accn̄tiū: ita ꝙ ſȝ h̄ ēt reſpectu taliū accn̄tiū: h̄ ſim
pliciter dicto videt̄ eſſe quoddā totū in modo: ſumptuȝ
vero cū determinato accn̄te ꝓprio videt̄ eē ꝑs in mō.

Sed iſta non vn̄r aliquid valere. Nā
q̄uis ſubm̄ vnū ⁊ idem:
vt puta h̄: hēre poſſit multa accn̄a ꝓpria: ipſum de ne
ceſſitate ꝯſequētia: eo tn̄ ipſo quo ad ipſuȝ de neceſſita
te ꝯſecūtur: opȝ ꝙ per determinationē ſuā eēntialē: ad
q̄ neceſſario ꝯſeq̄tur determinatio dictoꝝ accn̄tiū: de
clarationē etiā ponat eorūdē: ⁊ idcirco ſibi ſuꝑflue ſuꝑ
addūtur. Nā dicto hoie ſuperfluū eſt addere riſibile: q2
h̄ ad hoiem cōſeq̄tur de neceſſitate: ⁊ ſicut eſt incōueni
ens locutio: qua dicit̄: hō riſibil': ſic eſt icōueniēs: ⁊ illa
qua dr̄: hō actus natus ad ridēdū. Et hic eſt ꝙ phs in
q̄nto Topi. ſignāter dixit: ꝙ in bona aſſignatiōe ꝓpriū
dȝ poni genꝰ nō dixit ſpēs. Nō .n. dicimus ꝙ ꝓprium
hois ſit eē hoiem riſibilē: ſed eſſe aīal riſibile: vel eē aīal
actū natū ad ridēdū. ¶ Nō ēt vlterius dicit̄ ſubȝ iſto
rū accidētiū ſine accn̄te ſumptū eſſe totuȝ in modo: ſum
ptū vero cū accn̄te eſſe partē in mō: non hȝ veritatē. Lo
cus enim a ꝑte in mō tenet conſtructiue: non autem de
ſtructiue: hn̄ .n. ſequit̄: h̄ albū eſt: ergo hō eſt: nō tn̄ ſeq
tur hō albū non eſt: ergo nec hō eſt: locus vero a toto in
mō tenet ecōuerſo deſtructiue: nō aūt ꝯſtructiue. Seq
tur .n. nō eſt hō: ergo nō eſt hō albꝰ: ſed non ſeq̄tur hō
eſt: ergo hō eſt albus. In ꝓpoſito aūt ꝯtrariū iſtoꝝ in
uenit̄. Omino conſimilis ꝯn̄a eſt vn̄cūq;. Nā ſi hō eſt hō ri
ſibilis eſt: ⁊ ſi hō non eſt hō riſibilis nō eſt: ⁊ econuerſo
per oēm modū. Unde pȝ ꝙ vnū iſtoꝝ nō pōt hēre rōnē
totius in mō reſpectu alteriꝰ: ⁊ id circo ꝑꝑ ea oīa que di
cta ſunt huiuſmodi accn̄a cū diffiniūtur in ꝯcreto: nō
vn̄r ꝯn̄ter in ſua diffōne accipe ꝓpriuȝ ſubȝ loco gn̄is
ſed magis genus ſui ꝓpriū ſubi: ſicut riſibile magis vi
det̄ in ſua diffōne accipere aīal loco generis q̄ hoiem.
Si āt accn̄a ſiue ꝑma ſiue ſcōa diffiniātur in abſtracto
accipe ſemꝑ poterūt ꝓpriū ſubm̄ loco differētie. Nam
in diffōnibꝰ talibꝰ ſumit̄ pro gn̄e ipſuȝ genꝰ accidētis.
Tale āt genꝰ hn̄ recipit determinationē a ſubo: vn̄ ꝯue
niēter dici pōt ꝙ riſibilitas ē aptitudo hois ad ridēduȝ

Ad propoſitum igitur que ſunt di
cta applicando pȝ
ꝙ motus diffiniri pōt per ſuū ſubȝ: ꝙ eſt ens in poten
tia: ſiue ipſe motus ſumat̄ in abſtracto: ſiue ſumat̄ in
concreto

concreto: quia ipse respectu entis in potentia: non habet rationem priorum accidentium: sed rationem secundorum propter quod etiam argumentum factum in contrarium de motu non concludit. Nam si est ens in potentia: non statim necessarium est: quod sibi insit motus: sed bene necessarium est: quod sibi insit: aut motus: aut quies.

¶ Questio quinta.

Quinto posset esse dubium: quare in diffinitione motus non ponatur ens naturale. Est enim hoc proprium subiectum motus: et proprium subiectum debet poni in diffinitione sui accidentis.

Ad istam questionem dicendum est: quod ens naturale dici potest esse ens quod cadit in consideratione naturalis. In eius autem consideratione non cadit tantum mobile: sed etiam mouens: et idcirco mobile et mouens ens naturale dici potest. Motus autem subiectum per se non est mouens: sed tantum mobile: et idcirco ens naturale quod in sua significatione claudit tam mobile quam mouens: non est simpliciter quod huius per se subiectum motus: sed secundum eius est solum sub ratione que supponit et stat pro ente mobili: et pro tanto ens mobile debet poni: et non ens naturale in diffinitione motus: et ponetur etiam in diffinitione: que infra assignabitur. In presenti autem diffinitione ponitur: et conuenienter ens in potentia: quia hoc importat formalem rationem entis mobilis: vt infra deo concedente ostendetur.

¶ Textus.

¶ Quod autem hoc sit motus ab hinc manifestum est etc.

Questio sexta.

Sexto autem posset aliquis forte dubitare cum immediatum fundamentum motus sit forma: que acquiritur per ipsum: quomodo ipsa ponitur in diffinitione eius.

¶ Ad quod dicendum est: quod secundum rei veritatem: talis forma bene debet claudi in diffinitione eius: quia cum diffinitio significare et notificare debeat realitatem diffiniti: et realitas motus sumatur ex realitate talis forme: necessarium est: quod ipsa talis forma cadat in diffinitione eius. Clauditur autem in dicta diffinitione: et hoc quod dicitur actus: forma enim actus est essentialiter. ¶ Nec mirum de hoc est: si in dicta diffinitione actus dans intelligere formam ponitur in recto: quia propter identitatem et proximitatem nimiam motus ad formam: que est eius fundamentum: bene potest ipse motus in recto recipere predicationem eius quemadmodum etiam: quia vnitas in qualitate duorum: est similitudinis proximum et immediatum fundamentum: propter tantam ydentitatem et proximitatem ipsorum adinuicem: contingit quod dicta vnitas de similitudine in recto predicatur. Est enim similitudo vnitas in qualitate duorum aliquorum.

Textus.

¶ Cum autem quedam eadem sunt et potentia et actu.

¶ Questio septima.

Septimo posset esse dubium de vltima particula dicte diffinitionis: non enim videtur conuenienter ibi esse posita: quia cum motus nulli insit: quod non sit positum in actu aliquo esse actus entis in potentia: secundum quod huius: non videtur: quia tunc quanto aliquid esset magis in potentia: tanto magis moueretur: quod est falsum.

Ad hoc dicendum est quod necessarium fuit illam particulam apponere in diffinitione motus: cuius ratio est: quia cum motus id ponat in actu cui inest: si talis particula non esset in eius diffinitione posita: credi posset quod motus inesset diceretur ei: cuius est motus ratione actus vel forme: iam actu in ipso existentis: quod est falsum. Inest enim sibi ratione partis forme in ipso existentis in potentia: cuius ratio est: quia moueri est tendere ad acquirendum aliquid quod quidem sit: siue forma: siue etiam priuatio: si tamen motus possit primo ad priuationem terminari. Nihil autem tendit ad acquirendum quod iam actu habet penes se: sed mouetur tantum ad id acquirendum quod non habet: sed habere potest: vnde et pro tanto dicitur: quod omnis motus est propter indigentiam: propter hoc etiam prima causa est omnimode immobilis: quia nullo indiget: cum nulla perfectione careat: nec etiam in potentia ad aliquid: sed est actus simplicissimus. Cum igitur ipsum mobile acceptam parte forme iam penes se habet. Manifestum est: quod dici non potest tendere ad acquisitionem eius: sed ipsam iam habet acquisitam: vnde nec mouetur ad ipsam sed magis iam motum est ad eam. Mouetur autem ad id acquirendum ad quod existit in potentia: vnde manifestum est quod motus nulli inest: nisi quia existit in potentia. Et propterea optime dictum est quod motus est actus entis in potentia secundum quod huius. ¶ Possumus autem dicere quod per hoc etiam datur intelligi modus quem importat motus supra suum fundamentum: in quo quidem modo consistit ratio formalis eius: vt sic per hoc quod dicitur motus esse actus: detur intelligi forma que est eius fundamentum. Per hoc vero quod dicitur entis in potentia: detur intelligi cuius proprium subiectum: per hoc autem quod coniungitur secundum quod huius: et hoc quod est in potentia acquirente actum: vel tendente in acquisitionem eius: detur intelligi modus in quo consistit ipsius motus ratio formalis: hec enim omnia sunt que integrant perfectam entitatem: et perfectam diffinitionem motus.

Ad argumentum quod in principio dicebatur est quod motus non dicitur esse simpliciter: id quod debetur enti in potentia: secundum quod in potentia est: quia sic debetur sibi propria potentialitas: sed dicitur quod est actus dicto modo sibi debitus. Et per hoc quidem quod est actus: ponit in ipso moto de necessitate actum: per hoc vero quod dicitur entis in potentia secundum quod huius datur intelligi: quod motus sibi non debetur ratione existentis partis forme: sed ratione eius: quod est continue in potentia ad partem aliam tendentem vnde patet quod argumentum non concludit.

Est autem sciendum quod istam diffinitionem motus pro tanto tam diffuse declarauimus: quia per eam scire possumus quid sit secundum physicum naturalem: secundum etiam quod in determinatione huius questionis diffuse declarauimus quia enim motus est prima passio considerata in philosophia naturali: cum nihil naturalis consideret nisi per ordinem ad motum: necessarium est: quod ens mobile sit secundum physicum naturalem proprium et primum: si hoc est proprium secundum motus. Est enim illud secundum proprium cuiuslibet scientie: quod est proprium subiectum passionis primo in scientia considerate.

¶ Textus.

¶ Quod quidem igitur hoc sit et quod accidit tunc moueri etc.

¶ Lectio iiij. ¶ Questio prima.

Hic primo posset esse dubium verum edificabilis sit actus edificabilis sit magis edificatio quam domus: videtur enim quod domus: quia id dici debet magis actus entis in potentia: quod magis perficit et terminat potentialitatem eius: domus autem magis perficit edificabile quam edificatio: igitur magis dicenda est actus eius.

Ad istam questionem dicendum est: quod edificatio proprie dicitur edificabilis actus: et non domus: quod potest dupliciter ostendi. Primo quidem: quia cum potentia ad actum referatur: id proprie assignandum est pro actu proprie cuiuslibet potentie in quo primo et per se ipsa potentia refertur. Edificabile autem quod est quoddam posse primo et proprie refertur in ipsam edificationem: et non in domum: quod patet ex ipsa eius nominis significatione. Nam edificabile idem est: quod potens edificari: quis autem ratione sibi et manifeste bene dici possit quod domus in potentia est id quod edificari potest: hoc tamen quod dico edificari: non domum ponit: sed edificationem ipsam: vnde manifestum est quod quantumcunque ipsius edificabilis aliquando ponit domum in potentia actus: proprius sit domus in actu: sed tamen quod edificabile dicitur actus eius est edificatio. Nam edificabile secundum propriam rationem est ens mobile ad formam edificij. Mobile autem est ens moueri potens. Moueri vero motum ponit et non mutatum esse. ¶ Secundo autem apparet idem etiam ex eo quod potentia passi

ua eſt potētia ſuſceptiua ⁊ receptiua actus: quod autē
eſt ſuſceptiuū actus eſt ſtans ⁊ ſubiacēs ipſi actui rece/
pto. Nō autē edificabile ipoꝛtat potētiam paſſiuā. Id
igitur erit eius actus cui inuenitur ſubiacere. Inueni
tur āt h̄ potētia receptiua: ipoꝛtata per edificabile: ſb
iacere nō domui ſed edificationi. Nā cū domus eſt nō
eſt edificabile: ſed cum edificatio eſt manet edificabi/
le ſubiacens edificationi: igitur edificatio eſt actus ꝓ/
prius ipſius edificabil̄. ¶ Ex h̄ āt vniuerſaliter patere
poteſt: ꝙ motus eſt actus proprius entis mobil̄: ꝙ eſt
ens in potentia ad acquirendum aliqd per motū: ꝓpt
h̄ enim iſta queſtio fuit introducta.

Ad argumentum ergo in cōtra
riū dōm ē: ꝙ
ꝗuis id ꝙ eſt in potētia reſpiciat motū ⁊ formā: ⁊ per
formam maxime ꝑficiat̄: ⁊ per ꝯñs ꝓprius actus eius
ipſa ſit: ſm tñ ꝙ eſt mobile reſpicit: vt actum proprium
ſol̄ motū: ⁊ per ipſum ꝓprie perficitur: q2 cū mobile di
cat potētiā receptiuā: motus tunc perfici dicetur cū ha
bebit motum actualiter receptum: forma vero cōpleta
magis hanc potentiam tollere videt̄: quamuis ens in
potētia perficiat: ſicut in domo ⁊ edificabili apparet.

¶ Textus.

¶ Manifeſtū āt intendētibus quēadmodū ponūt ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo poſſet dubitare aliqs
vtrū motus dici vale/
at nō ens: videt̄ eni ꝙ ſic: q2 cui nō dꝫbetur
eſſe illud eſt non ens. Motui aūt nō debe/
tur eſſe: quia de ipſo nihil eſt in actu: niſi
mutatum eſſe: ſed mutatum eſſe: nō eſt motus: igit̄ mo
tus eſt non ens.

Ad iſtam qōnem ē dōm: ꝙ motꝰ
hꝫ rōnē entis tā
ex parte ſui fundamēti ꝙ̄ ex parte modi additi: ex par/
te qdē ſui fundamēti: quia h̄ eſt forma: vt ſupradictum
eſt: forma vero eſt ratio eſſendi. Qō aūt eſt ratio eſſendi
eſt de neceſſitate ens. Motus igitur quantū eſt eēntia/
liter recipit predicationē entis. Eſt ēt ſcd̄o ens ⁊ rōne
modi additi: ſi ens ſumatur ſm ꝙ cōmuniter ſe hꝫ ad
ipſam rē: cui modi eſſendi: ⁊ habitudines attribuun
tur: ⁊ ad modos ēt ipos rebus ſuperadditos: ponit eni
motus i forma quādā continuā eius acquiſitionem: q
ponit quandam cōtinuam ſucceſſionē: que dicit̄: ⁊ eſt
eſſentialiter ens cōtinuū ſuſceptiuum. Patet igitur ꝙ
motus habet ꝙ ſit ens tam ratione fundamenti ſui ꝙ̄
etiam ratione modi ſuperadditi.

Ad argumentum ergo in cōtra
riū dōm ē: ꝙ
q2 ipſe motus eſt ens ſucceſſiuū: ſuū actu eſſe hꝫ in cō
tinua ſucceſſione: ⁊ h̄ modo motui hñ debet̄ actu eſſe.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſet eſſe dubiū vtrū id ꝙ eſt
in potentia pura moueat̄: vr
enim ꝙ ſic: q2 id ꝙ eſt in potentia pura in
actum ordinatur acquirendū: nō poteſt āt
ipſum acquirere: niſi per tranſmutationē
ipſum igitur moueri ⁊ tranſmutari poteſt.

Ad iſtam qōnem dōm eſt: ꝙ ens
in potentia pu/
ra moueri: poteſt intelligi dupliciter: vno quidem mo
do vt dicatur ꝙ in ipſo motu: vel moto duo ſunt: quia
motus ⁊ ſbm motus: ⁊ quāuis quidē motus actus ſit
ſubm tñ eius de ſe eſt ens pure in potentia. ¶ Alio ꝓo
modo pōt intelligi ens pure in potētia moueri vt dicat̄
h̄ totū coniūctū: ꝙ eſt ens motū eſſe in nuda potentia ⁊
pura. Si autem intelligatur primo modo adh̄ intelligi
poterit dupliciter: ſm duplicem acceptionē motus: ꝙ
largā vel communē ⁊ ſtrictā ſiue ꝓpriā. Et ſi intelliga
tur ens ꝙ eſt pura potentia moueri: primo modo large
vel cōmuniter ſumēdo motū pro omni trāſmutatione
apparet manifeſtū ꝙ h̄ non eſt aliquod inconueniens.
Nā ſic ponere ens ꝙ eſt pura potētia moueri non eſt ali
ud ꝙ̄ ponere ens aliquod ꝙ ē eēntialiter potētia eē ſub/
iectum trāſmutationis: h̄ aūt nō ſol̄ nō eſt incōueniēs
ſed eſt etiam neceſſarium: q2 ſubiectū trāſmutationis
que eſt in ſubſtātia: eſt de neceſſitate tale. Eſt enim idē
ſubiectū trāſmutationis: ⁊ eoꝝ terminoꝝ: qui per trāſ
mutationem inducūtur ⁊ abijciūtur. Per trāſmutati
onem aūt in ſb̄a inducūtur ⁊ abijciūtur ſubales forme
que recipiūtur immediate in p̄ma materia: que eſt pu/
ra potētia: vt in p̄mo lib. declaratū fuit. Neceſſariū eſt
igit̄ ꝙ pura ēt potētia: ſit ens illud ꝙ mouet̄. i. ꝙ ſubij
citur mutationi que eſt in ſuba. Si autē motus ꝓprie
accipiatur apparet ſtatī illud eſſe impoſſibile: per mo
tū enim ſic ſumptū inducūtur ⁊ abijciūtur primo tātū
accidētales forme: que non recipiūtur immediate niſi
in aliquo actu exiſtēte: ⁊ q2 idē eſt ſubiectū motus ⁊ ter
minoꝝ eius: neceſſariū eſt: ꝙ ens in actu ſit illud ꝙ mo
uetur: ſiue ꝙ eſt ſubiectū motus: ita ſumpti: quāuis nō
moueatur: niſi ſm ꝙ hꝫ rationē entis mobilis ſiue en
tis in potentia. ¶ Si vero intelligatur ſcd̄o modo ens
ꝙ eſt pura potētia moueri: ita. ſ. ꝙ totū iſtud coniunctū
ens motū dicat̄ eſſe tātū in potētia: apparet ſtatim ibi
eſſe iplicationem cōtradictionis. Nam cum motus ſit
actus: ens motum eſt ens ⁊ aliqualiter in actu: dicere
ergo ꝙ h̄ ſit ens pure in potentia eſt dicere ꝙ ens in actu
non ſit actu ens. Quia igit̄ h̄ eſt impoſſibile: apparet
euidēter ꝙ impoſſibile eſt illo modo dicere moueri ens
pure in potentia.

Ad argumentum ergo in cōtra
rium dōm eſt
ꝙ ſi ens pure in potētia: nō haberet adiunctū ſibi actū
aliquem ipſum reddentē indiſpoſitū ad ſuſcipiendum
ſimilitudinem agentis: ſtatim abſq3 ulla alteratione
ad p̄ſentiā agentis eiꝰ ſimilitudinē agentis acciperet:
vnde totaliter ſimilitudinis acceptio: ⁊ ſi dici poſſꝫ ſuo
modo trāſmutatio: non tñ foret tranſmutatio: que ſtri
cte ⁊ proprie vocatur motus. Nūc aūt propter eius in
diſpoſitionem ante dictam acceptionem motus in ipo
neceſſario p̄cedit: qui vt dictum eſt ſuſcipi nō poteſt ni
ſi aliquo actu exiſtente: quamuis in eo recipiatur pro/
ut habet rationem entis in potentia.

¶ Textus.

¶ Et motus qdem actus quidā videtur eſſe ⁊c.

¶ Qō quarta.

QVarto dubitatur de eo ꝙ dicitur
motus eſſe actus iperfectꝰ
videtur h̄ nō habere veritatem: quia in ex
plicatione diffinitionis motus exemplū
etiam fuit poſitum de generatione: ⁊ tamē
generatio cum ſit ſubiecta mutatio: nō eſt actus imper
fectus: ſed perfectus: quia perfectā formam ponit.

Ad iſtam qōnem dōm eſt: ꝙ tri
pliciter poſſu
mus iſtā difficultatē tollere: vno quidem modo: vt di
camus ꝙ generatio pōt accipi dupliciter: vno qdē mo
do pro ipa inſtantanea mutatione: ⁊ ſic nec eſt motus
nec eſt actus imperfectus. Alio autem modo ſumi pōt
ſm ꝙ includit totam alterationem precedentē: ⁊ quia
alteratio motum ponit ⁊ actum imperfectū: poteſt di
ci ſic ſumpta generatio ⁊ motus: ⁊ actus imperfectus
eſſe. ¶ Scd̄m

eſſe. ¶ Secundo autem modo poſſumus motam qōnē ſoluere dicendo ꝙ diffinitio motꝰ ſupra aſſignata cōiter ad omnem trāſmutationē ſe extendit: ꝙ autem poſtea dr̄ de motu ꝙ eſt actus īperfectus: dicitur de motu reſtricto ad proprie acceptū: ꝙ vr̄ poſſe oſtendi ex ipſa probatione phi ad ħ inducta: dicit. n. ꝙ ideo motus eſt actus imperfectus: qꝛ eius ſubm ꝙ perficiꝰ per ipſum eſt ens in potentia: ħ aūt pōt dupl'r intelligi. Uno quidem modo: vt dicaꝰ ꝙ pro tāto motus eſt actus imperfectus: qꝛ id in quo recipitur eſt ens in potentia: ⁊ ħ modo intelligendo probatio nō valeret: qꝛ ipſa generatio ⁊ forma ēt cōpleta in ente in potētia recipitur: nec tn̄ ponunt actuꝫ īperfectuꝫ: ⁊ ħ modo generatio eſt actus entis in potentia. Alio vero modo pōt intelligi: vt dicatur ꝙ motus idcirco eſt actus imꝑfectus: qꝛ eius ſubiectum etiam concernit motum: qui eſt in potentia ad aliquid pertinēs ad actum qui acquiritur per motum ⁊ tunc probatio concludit. Sed non niſi de motu proprie ⁊ ſtricte accepto. ¶ Tertio aūt modo dictam dubitationē poſſumꝰ ſoluere: vt dicamus ꝙ eē ꝙ ē in fieri ſub rōne: qua in fieri: eſt imperfectum: ⁊ in potentia: ꝙ autem ſit perfectū ⁊ in actu cōpleto: ħ non eſt ex ratiōe illa: qua eſt in fieri: ſed ex ea rōne: qua eſt in facto eſſe fieri. n. quātū de ſe eſt nō dicit niſi tendere ad eſſe: ⁊ non ſimpl'r eſſe: vnde ſicut tēdere ad eſſe quātuꝫ de ſe eſt nō dicit actum eſſendi completū: ſic etiā nec ipſum fieri: qꝛ vero factū eſſe bene ponit eſſe ſimpl'r: pōt ipſum ſm rationem propriā ponere cōpletū actum exiſtendi. Si ergo inueniatur in aliquo ꝙ fieri ⁊ factum eſſe idē ſint ſm rē: ⁊ differāt ſꝫ rationē: qꝛ factum eſſe ponit actum perfectum: vt dictū eſt: dicemus ꝙ ēt ipſum fieri ſm rē ponit actum completum: ſed non ſm rōnem qua eſt in fieri. Nam pro tanto tale fieri conceditur ſꝫ rem actū ponere perfectuꝫ: qꝛ idē eſt ſm rē cuꝫ facto eſſe: ꝙ ponit actum completum ſꝫ rationem propriaꝫ: nihilominꝰ tn̄ hoc non obſtante ipſum fieri: ſub ratione qua eſt fieri: non hꝫ actum eſſendi completum: ſed incompletum ponere. Nūc autem ita eſt ꝙ generatio ⁊ generatum eē idem ſunt ſm rē: ſed ſm rationem differunt: qꝛ generatio ſm rationem propriam ponit rem in fieri: ſed generatū eſſe ponit rem in facto eſſe. Ex ħ aūt: ſꝫ predicta: ſequiꝰ ꝙ generatio ſcōm rem ponat cōpletum actuꝫ exiſtendi: qꝛ vꝫ ſm rem idem eſt cum generato eē: ꝙ ſm rōnem propriam ponit actum generabil' completum. Sꝫ non obſtante ħ ipſa generatio: que dicit magis rem in fieri ꝗ̄ in facto eſſe: habet ꝙ dicat actum incompletum ſcōm rōnem propriam. Hec igiꝰ que dicta ſunt: ſi ſubtiliter cōſiderentur oſtendūt manifeſte: ꝙ non obſtante ħ ꝙ forma ſubſtātialis eſt indiuiſibil': generatio ipſa ſꝫ rationem propriā dici poteſt actus imperfectus. ¶ Cōmētator aūt de his omnibus breuiter ſe expedit. Dicit eni in qnto ꝙ iſta que ħ dn̄r de motu nō ſunt vera de generatione propter id ꝙ forma eſt indiuiſibil'. Et ꝙ exēplū fuit ſupra poſitū de generatiōe: ħ dicit pro tāto factū fuiſſe: qꝛ nōdū fuerat a motu generatio diſtincta.

¶ Qō quinta.

QUinto quia multotiens dicitur ⁊ dictuꝫ eſt ꝙ motus ponit formaꝫ incōpletā: poſſꝫ eſſe dubium: vtrū ab iſta forma incōpleta motus differat realiter: videꝰ. n. ꝙ ſic: qꝛ accidens ⁊ fundamentū accidentis videꝰ real'r differre. Cōparaꝰ aūt motꝰ ad formā: ſicut accn̄s ad ſuū fundamentum. Et ſic ab ipſa differre ſcōm rem videtur.

Ad iſtam qōnem dicendum eſt ſecūduꝫ quoſdam ꝙ motus pro tanto differt a forma: qꝛ forma rem ſuam dicit totam ſimul: ſed motus non poteſt totus eſſe ſimul. Sꝫ ſi poſſꝫ: tunc motus a forma non differret: ſicut pꝫ de albedine ⁊ dealbatione. Albedo enim rem ſuam totaꝫ dicit ſimul. Dealbatio vero rem illam dicit in ſucceſſione qdā. Si ergo dealbatio tota ſimul fieret: ſublata tūc eēt cauſa differētie ⁊ diuerſitatis eius ab albedine. ¶ Sꝫ tūc ſequereꝰ: cuꝫ generatio fiat tota ſimul: ꝙ ipſa ⁊ forma que acquirūtur per eā ideꝫ ſint: ꝙ non videtur omnino concedendum. Itē cā differentie motus ⁊ forme que acquiritur per ipſum: nō ſolum attenditur penes ſimultatem ⁊ ſucceſſionem: ſed ēt penes alias conditiones: vt poſtea videbitur: vnde quāuis poſito ꝙ motus totus ſimul fieret tolleretꝰ diuerſitas illa: que attendiꝰ penes ſimultatē ⁊ ſucceſſionem: ad ħ tn̄ inter ipſa poſſꝫ ſm alias conditiones diuerſitas attendi.

Dicendum eſt igitur ad qōnem ꝙ res pōt ſumi cōmuniter pro omni ꝙ ſic in rerum natura inueniꝰ: ꝙ eſt aliquid: non dico priuatiue: ſed poſitiue. Nam priuationes cum inueniantur in reꝝ natura qꝛ tn̄ ſm ſe dicunt aliquid tm̄ priuatiue: non merentur res ſcōm ſe vocari. Iſto autem modo rem accipiendo ipſi modi ⁊ ipſe habitudines: quas real'r habēt res adinuicē: res vocari poſſunt: cūm inueniantur in reruꝫ natura: ⁊ aliqd poſitiue dicāt. Et ſunt etiā res diuerſe a naturis: quarum ſunt habitudines: ħ modo rem ſumendo: qꝛ in re aliud poſitiue dicit ipſa natura ſubiecta habitudini: ⁊ aliud ipſa habitudo. ¶ Alio autem modo res ſumi pōt magis ſtricte ſolū pro naturis habitudinibꝰ ſubiectis. Et iſto modo res ⁊ habitudo rei non differunt realiter: propter id ꝙ habitudo rei non ponit rem aliam habitudini ſubiectam: ꝗ̄ illam cuius eſt ipſa habitudo.

Ad propoſitum igitur que ſunt dicta applicādo: cōſiderandum eſt ꝙ ſi rem accipiamus hoc ſecundo modo: motus a forma ſiue completa ſiue incompleta realiter non differt. Quia vt fuit ſuperius oſtenſuꝫ: motus rem proprie dictam aliam non ponit ꝗ̄ illam que acquiritur per ipſum. Uerum eſt aūt ꝙ a forma completa magis differt motus proprie acceptus ꝗ̄ a forma incompleta: quia de ratione motus eſt ꝙ ponat actuꝫ imperfectuꝫ. Unde a forma completa differt: ſicut incompleta a completo: quo tn̄ modo nō differt a forma incōpleta. ¶ Si aūt rē ſumamꝰ primo mō: pōt dici motus a forma ſm rem differre: inquantū ſuper eā addit taleꝰ quēdā modū aut habitudinem: quē forma ſꝫ ſe nō ponit. Attēdiꝰ aūt iſta diuerſitas in pluribus. Nam vno modo inueniꝰ motꝰ a forma differre: qꝛ forma rē ſuam totā ſimul ponit: ⁊ forma cōpleta totā rem cōpletā. Incōpleta vero rem incōpletā que eſt de rōne ſua totaꝫ ſimul pōit. Motus vero de rōne ſua nō pōt hēre ſimultatem: ſed quādā continuam ſucceſſionem. Alio autē modo inuenitur motus differre a forma incōpleta: iā per ipſum acquiſita: inquātū ſuper ipſaꝫ addit ordineꝫ ad ſequēs cōplemētū: imo vt magis proprie loquamur ab ea differt inquātū ſuper ipſam addit continuam acceptionē ſequentis cōplemēti. Tertio autem modo vr̄ motꝰ ⁊ ꝗlibet mutatio a forma differre inueniꝰ: qꝛ forma rē ſuā abſolute dicit: ſed motꝰ vel mutatio dicit rē illā ſtatum ſub qdā reali acquiſitiōe vel abiectiōe: vn̄ ꝗuis gn̄atio fiat tota ſimul differt a forma gn̄ati: qꝛ forma illa rē ſuā ponit abſolute: ſꝫ gn̄atio ſup eā addit modū exīndi ſb qdā reali acquiſitiōe. Hec aūt diuerſitas bn̄ ſufficit ad diuerſificādū accn̄s a ſuo fūdamēto: vn̄ pꝫ rn̄ſio ad argumētū.

¶ Q̃ō ſexta.

SExto poſſet forte aliquis i
cidẽter dubita
re verũ motus ⁊ mutatio dici poſſint non
ſolũ a forma: ſed necẽ a cõpoſito ſm̃ rem
differre: rem ſtricte ⁊ ꝓprie ſumẽdo: vide
tur. n. ꝙ ſic: q2 nõ ꝓducitur per mutationẽ forma: ſed
ꝓducit̃ cõpoſitũ. Mutatio aũt pro tanto a forma ſm̃
rem nõ differt: q2 nõ ponit niſi ipſam ꝓductionem ei⁹
Pari igi͛ rõne a cõpoſito ẽt ſcd̃m rẽ differre nõ dicet̃.

Ad iſtam q̃õnem dõm eſt ꝙ cõ
poſitũ ponit ſe
cundũ ſe rem aliquã: que nõ ponit̃ per motũ ⁊ mutatio
nẽ. Hec aũt declaratio eſt: q2 ⁊ ſi per mutationẽ acq̃rat̃
eius ſb̃o ꝓprio aliqđ eſſe: nõ tñ per ipſum acquirit̃ eſſe
ipſius ꝓprii ſubiecti: ꝙ q̃dem ſatis de facili apparet.
Req̃rit enim de neceſſitate omnis motus ⁊ omnis mu
tatio aliqđ ſb̃m: ꝙ nõ põt eſſe eius terminus: q2 termi
nus nõ inuenitur niſi in vltimo trãſmutationis. Sub
iectum vero inuenitur nõ ſolũ in vltimo: ſed etiã in to
ta trãſmutatione. Cũ igit̃ terminus motus ſit id ꝙ ac
quirit̃ per ipſum: ⁊ eſſentia ſbi: vt oſtenſuꝫ eſt: eſſe non
poſſit talis trãſmutationis terminus: apparet euiden
ter: ꝙ ipſa eſſentia ſbi nõ acquirit̃ per illã trãſmutati
oneꝫ: cuius eſt ſubm̃: eodẽ aũt mõ demoſtrari poſſet: ſi
ne põt ꝙ nõ abicit̃ ẽt per ipſam. Nũc aũt ſic eſt ꝙ cuꝫ
mutatio dicat abiectioneꝫ vel acquiſitionẽ alicuius: il
lam eſſentiã ponit h̃ꝫ realitatẽ ſuã que acquirit̃ per ip
ſam. Et q2 eſſentia ſubiecti eius: vt oſtenſum eſt: per eã
nõ acquirit̃: pꝫ ſatis euidenter ꝙ ipſa nõ eſt incluſa in
realitate trãſmutationis. Claudit̃ aũt in realitate cõ
poſiti: ad qđ ipſa terminat̃. Manifeſtũ eſt igit̃ ꝙ cõpo
ſitũ aliquã rem ponit ⁊ claudit in realitate ſua: que in
realitate tranſmutationis intra non includit̃. ¶ Ex h̃
autẽ ſtatim vnũ valde notabile elicit̃. Si. n. eſſet aliq̃
ꝓductio: qua ꝓduceret̃ tota ẽntia cõpoſiti: ⁊ q̃cquid
claudit̃ in realitate eius: ſicut eſt creatio: que nullũ ſub
iectũ p̃ſupponit: talis ꝓductio in realitate ſua cuncta
clauderet: que claudũtur in realitate cõpoſiti ꝙ ex ipſa
ꝓueniret. Nec tũc cõpoſitũ aliam rem poneret ab ea: ⁊
ab illo ꝙ per ipſam ꝓprie acquireret̃: niſi qđ in mõ ali
quo differret: q2 cõpoſitũ ſimplr̃ diceret rem ſuã: ſed ꝓ
ductio ſuper ipſam adderet moduꝫ quẽdaꝫ eſſendi ſub
proceſſione ab aliquo efficiẽte: h̃ aũt inde ſequit̃: q2 di
ctũ eſt: ꝙ cõpoſitũ pro tanto rem aliã ponit a trãſmuta
tione ſua: ⁊ ab eo ꝙ ꝓprie acquirit̃ per ipſam: q2 clau
dit in realitate ſua eſſentiã ſubiecti ipſius trãſmutatio
nis: que per ipſaꝫ trãſmutationẽ nõ acq̃rit̃. Cõſideret
aũt lector diligenter quid appareat ex h̃ dicendum de
diuerſitate eſſe ⁊ eſſentie.

Ad argumentuꝫ ergo in ꝯ̃riũ dõꝫ
eſt: ꝙ aliter for͛a
⁊ aliter cõpoſitũ ꝓducit̃ per trãſmutationeꝫ: q2 forma
ſic ꝓducit̃ per ipſam: ꝙ q̃cq̃d claudit̃ in realitate eius
totũ ꝓducit̃ per eã. Cõpoſitũ aũt lꝫ accipiat eẽ per trã
ſmutationẽ: ⁊ forme ẽt eſſentiã: claudit tñ vlterius: vt di
ctũ eſt in realitate ſua eſſentiã ſubiecti vel materie: que
per talẽ trãſmutationẽ nõ ꝓducit̃: vñ nũc q2 nõ bonã
ſſitudinẽ argumẽtũ aſſumebat: pꝫ ꝙ non cõcludit.

¶ Textus.

¶ Mouetur aũt: ⁊ mouens omne: ſicut dictum eſt.

¶ Lectio quarta. ¶ Q̃õ prima.

MOuetur autem ⁊ mo
uens
⁊c. Hic poſſet aliq̃s dubitare de h̃ ꝙ ph̃us
ꝓbat mouẽs phyſice: ideo pati: q2 mouet
tactu: videtur enim h̃ probatio nõ valere: videmus. n.
corpa celeſtia tactu moue re eľa: ⁊ tñ ab eis nõ patiunt̃.

Ad iſtam q̃õnem dõm eſt: ꝙ ẽ du
plex tactus: q2
virtutis ⁊ quantitatis. Scd̃m aũt hunc duplicẽ conta
ctũ diuerſa mouentia diuerſimode inueniũtur ſe habe
re. Quedã. n. ſunt que cõtingũt vtroq3 cõtactu illa que
ab eis mouent̃: ⁊ vtroq3 etiã cõtactu recõtingũtur ab
eis: ſicut in eľis melius apparet. Cũ. n. ignis agit in ae
rem: cõtigit ipſuꝫ nõ ſolũ cõtactu quantitatis: ſed etiã
cõtactu virtutis: ⁊ econuerſo ẽt aer ſimr̃ ignem ꝯtingit
Nõ ſolũ. n. ignis virtutẽ h̃ꝫ trãſmutãdi aerẽ: ſed etiaꝫ
ecõuerſo ipſe aer virtutẽ h̃ꝫ in trãſmutationẽ ignis. Et
q2 ad ꝯtactuꝫ virtutis ſequitur de neceſſitate in talib⁹
actio ⁊ trãſmutatio: idcirco talia eľa: cũ ſe mutuo ꝯtin
gũt iueniũtur ſe mutuo trãſmutare. Quedã vero ſunt
que illa que mouẽt ꝯtingũt vtroq3 ꝯtactu: nõ tñ ecõuer
ſo vtroq3: ſed altero tñ: vt pote cõtactu q̃titatiuo: recõ
tingũtur ab eis: ſicut inueniũtur corpa celeſtia ſe habe
re ad eľa: vt puta ſpera lune ad ſperã ignis. Naꝫ ſpera
lune ⁊ ꝯtactu q̃titatis ⁊ cõtactu v͛tutis ignis ſpaꝫ ꝯti
git: nec tñ ab igne ꝯtigit̃ ꝯtactu virtutis lune ſpera:
ſed quãtitatis ſolũ. Et ꝓpterea corp⁹ celeſte agit q̃dem
in ignem: ſed ab igne nõ patit̃. Nõ. n. quãtitas dimẽſi
ua: ſed virtus: eſt principiũ actionis. Unde quãtumcũ
ꝙ ignis cõtingat cõtactu dimẽſiue quãtitatis celeſte
corpus: ex quo tñ ſuper ipſum virtutẽ nõ h̃ꝫ: nõ põt in
ipſum agere. Alteri⁹ aũt quedã mouẽtia ſunt que con
tingũt ſua mobilia cõtactu virtutis: ſed nõ quãtitatis
que tñ ab his: que ab ipſis mouent̃: neutro modo ꝯtin
gi inueniũtur. Sicuti ſube ſeparate que ſunt motrices
orbiũ ad orbes ipſos ſe habent. Nõ. n. cõtingũt eos cõ
tactu quãtitatis dimẽſiue: q2 talẽ quantitatem nõ h̃nt
ſed eos ꝯtingũt contactu virtutis: q2 alr̃ ab eis moueri
non poſſent ipſi celeſtes orbes: ſed tñ ab orbibus cõta
ctu dimẽſionis nõ ꝯtingunt̃: ꝓpter id ꝙ ipſe dimẽſio
nẽ nõ h̃nt: nec etiã cõtactu virtutis: q2 corpus non h̃ꝫ
virtutẽ ſupra intellectuã ſubſtãtiã: ⁊ ideo quãuis ipſe
in orbes agant: non tñ repatiuntur ab eis.

Ad argumentum ergo in cõtrari
um dõm eſt: ꝙ
argumẽtũ rõ ph̃i in his tenet: ⁊ de his intelligit̃ que
ꝯtingũt eadẽ: ⁊ contingũtur ab eiſdeꝫ: non dimenſio
nis cõtactu tñ: ſed etiã cõtactu virtutis: quo modo: vt
ex ſupradictis apparet: corpa celeſtia nõ ſe h̃nt ad eľa.

¶ Q̃õ ſecunda.

SEcundo poſſet aliq̃s dubitare
de dicto Tho. qui ait
ꝙ h̃ ſcd̃a diffinitio motus: qua dicitur ꝙ
mot⁹ eſt actus entis mobilis: ſe h̃ꝫ ad aliã
in ſuperioribus declarataꝫ: ſicut materia
lis ad formalem: propter id ꝙ concluditur ⁊ probatur
per eam. Uidetur enim iſta ratio nõ valere: ⁊ q2 etiam
illa videt̃ ꝯcludi ⁊ ꝓbari per iſtam. Cũ. n. ens mobile
ſit ens in potentia: ſi motus eſt actus entis mobilis: ne
ceſſariũ eſt ꝙ ſit actus entis in potentia. ¶ Non poſſu
mus aũt ſufficienter dubitationem ſoluere: ſi dicamus
vt quidã dicũt: ꝙ diffinitio omnis: que eſt demonſtra
tionis principium: ſe habet ad illaꝫ que eſt demonſtra
tionis ꝯcl̃o: vt formalis ad materialem. Sic enim di
cendo in ſimilem incidemus dubitationẽ: q2 tam vna
q̃ alia videtur poſſe accipi pro principio demõſtratio
nis: vt predictũ eſt: vnde ſcd̃m iſtaꝫ viam non videtur
vna magis q̃ alia formalis dici poſſe. ¶ Ut ergo docto
ris noſtri dictũ plenarie intelligatur: conſiderandum
eſt: ꝙ quandocũq3 alique due diffinitiões: ita ſe habẽt
ꝙ ambe

ꝙ ambe loco dr̃ie accipiunt ſubiectum: illa que accipit formalem ſibi rõnez loco ſibi pro differentia: cõparatur ad illam: que ſimpl'r accipit ſubiectum: ſicut formalis ad materialem: q2 cũ formalitas diffinitionis ex dr̃ia ſumatur: ſi dr̃ia ad dr̃iam: vt formal' ad material' ſe habeat: neceſſarium eſt ꝙ ſe habeat etiam eodem modo ⁊ diffinitio ad diffinitionem: ſic aũt ſe habent due diffinitiones de motu aſſignate. Nam formalis ratio entis mobilis eſt eſſe ens in potentia ad id ꝙ acquiritur per motum: ſicut etiam ⁊ formalis ratio entis riſibilis eſt eſſe ens in potentia ad riſum. Unde manifeſtum eſt ꝙ illa diffinitio: qua dicitur ꝙ motus eſt actus entis in potẽtia ſꝫ ꝙ huius: cõparatur vt formalis ad materialem: ad illã: qua dicitur ꝙ motus eſt actus entis mobilis. Et quia forma eſt illa que imponit neceſſitatez materie ⁊ non econuerſo: ⁊ demonſtratio ex his procedit que imponunt neceſſitatem ꝯcl'oni: idcirco per illã diffinitionẽ: tanꝙ per priorem: demõſtratur iſta: ⁊ non ecõuerſo. Dico autem tanꝙ per priorem ſm rationem: vnde pꝫ ꝙ argumẽtũ factũ ꝯtra dictũ Thome nõ ꝯcludit.

¶ Textus.

¶ Spẽs aũt ſemper exiſtimabitur aliquã mouens ⁊c.

¶ Qõ tertia.

Tertio poſſet quis forte dubitare: vtrũ verũ ſit ꝙ ſemper eſt ſpecies aliqua mouens: videtur. n. ꝙ nõ: q2 cui nõ debet' eſſe: nõ debetur agere: nec mouere: ſpeciei autem ſiue forme non debetur eſſe: ſed cõpoſito: igit' nec ſpecies etiam ſiue forma eſt mouens: ſed compoſitum.

Ad iſtam qõnem eſt dõm ꝙ ſemp mouens eſt aliq̃ ſpecies ſiue forma mouẽs: dico tanꝙ ratio ⁊ principiũ agendi. Cui⁹ declaratio: q2 mouere eſt agere: agere aũt ⁊ actio dicũt actũ ſcõm. Ratio autẽ ⁊ principium actus non eſt potentia: ſed actus: ⁊ ſcdi actus principium eſt actus primus. Actus autem primus ſpecies vel forma eſt: igitur neceſſariũ eſt ꝙ ſpecies vel forma ſit ſemper in omni motiõe ratio ⁊ principium mouendi.

Ad argumentum ergo in ꝯtrarium dõm eſt ꝙ ſicut forma dicitur exiſtens: ſic etiam dicitur ⁊ mouẽs. In cõpoſitis autem ipſa forma dicitur exñs: nõ quia ipſa ſit proprium exiſtentie ſbm: ſed q2 eſt exiſtendi ꝑncipium ⁊ ratio. Et ſil'r etiã dicit' mouens: q2 eſt ratio ⁊ ꝑncipium mouendi: cõpoſitum aũt dicitur mouens ⁊ exiſtens: q2 ⁊ mouet ⁊ exiſtit per formam ipſam: que ratio eſt: quia ⁊ principium mouendi.

¶ Qõ quarta.

Quarto poſſet eſſe dubiũ vtrũ motus vnus eſſe poſſit actus mouẽtis ⁊ mobilis: videt'. n. ꝙ nõ: q2 motus eius eſt actus in quo eſt. Non eſt autẽ in mouente: ſed in mobili: igitur eſt actus tantum modo mobilis.

Ad iſtam qõnem dõm eſt ꝙ vnus ⁊ idez motus eſſe põt actus: ⁊ mobilis ſm ꝙ eſt mobile: ⁊ mouẽtis etiam ſm ꝙ eſt mouens. Ad cuius euidentiam conſiderandũ eſt: ꝙ cũ id per ꝙ aliqd aliquo modo de potẽtia trahitur ad actum: ſit actus eius: eo modo: quo de potẽtia in actum trahitur per ipſuꝫ: ⁊ per motum tam mouẽs ꝙ mobile trahatur ſuo modo formaliter ad actum: neceſſarium eſt ꝙ motus ſit formalis actus: tam mobilis ꝙ etiã mouẽtis. Hoc aũt ex eo appet ꝙ ⁊ mobile ipſo motu dicitur formaliter moueri: ⁊ mouens etiam ipſo motu dicit' formaliter mouẽre: queadmodũ calidũ formaliter ipſa calefactione calefacit. Uerum eſt autez ꝙ q2 nõ eodem modo vtrũq; per motum trahitur formaliter de potentia in actum non eodem etiam modo ipſe motus eſt actus vtriuſq;. Nam mouens ante ꝙ moueat eſt in potentia ad motũ influẽdũ alteri: ⁊ nõ ad h: vt perficiatur in ipſo. Mobile vero eſt in potentia anteꝙ actu moueat' ad motũ recipiendum: ſicut perfectionez ſuã. Eſt eniꝫ actus quilibet eius perfectio in quo recipitur. Scdm h igitur per motum trahitur actu mouens ad mouendum aliquid: ⁊ mobile trahitur actu ad h vt moueatur: ⁊ ideo motus eſt actus mouentis: vt progrediens ab eo: ⁊ eſt actus mobilis: vt receptus in ipſo.

Ad argumẽtum ergo in cõtrariũ dõm eſt ꝙ mot⁹ eſt eius actus in quo eſt: q2 eſt perfectio ipſi⁹. Eius vero in quo nõ eſt: ⁊ ſi nõ ſit iſto modo actus: eo ꝙ opatio trãſiens eſt perfectio facti: ⁊ nõ perfectio faciẽtis: eẽ tamẽ põt actus alio modo: vt predictum eſt.

¶ Textus.

¶ Habet autem defectuz rationabilem. Neceſſe eſt. n fortaſſis eſſe quendam actum ⁊c.

¶ Lectio quinta. ¶ Qõ prima.

Hic primo poſſet aliqs dubitare: vtrum actio poni poſſit in agẽte. Videt'. n. ꝙ nõ: q2 cũ actio idem re ſit cũ paſſione: ſi actio eſſet in agente: poſſet ẽt eẽ paſſio in agẽte: ꝙ vr' eẽ falſuꝫ.

Ad iſtam qõnem dõm vr' ꝙ in eo eſt actio agẽtis ſicut in ſubo in quo recipit'. Qd aũt recipit agẽtis actionẽ: inquãtũ hui⁹: eſt patiẽs nõ agẽs: queadmodũ etiam ex oppoſito id a quo actio ꝓuenit ſꝫ hui⁹ eſt agẽs ⁊ nõ patiẽs. In patiẽte igitur ⁊ nõ in agẽte videt' per ſe actio exiſtere. Sed ſicut de paſſione recordor me dixiſſe in logyca: quã edidi in tractatu de paſſiõe: ſic ẽt mõ poſſumus h dicere: ⁊ de actione: vꝫ ꝙ actio non ẽ: ſicut in ſbo in agẽte: ſed in patiẽte. Manifeſtũ ẽ cũ fuerit actio trãſiẽs. Quãuis. n. oĩs actio cauſaliter exiſtat in agẽte ſicut tñ in ſbo actio trãſiens eſt in patiẽte tm̃. Nã ſi h ẽt in agẽte: vt i ſbo eſſet: nõ diceret' eẽ actio trãſiẽs: ſꝫ manẽs. De tali ergo actione manifeſtũ eſt: ꝙ ſicut in ſubiecto nõ eſt in agẽte: ſed in patiẽte. De actionibus autem que dicũtur manẽtes: ſicut eſt amare qd manet in amãte: ⁊ itelligere: qd manet in itelligẽte: videt' ꝯriuꝫ dõꝫ. Per h. n. iſte diſtingũtur a trãſeũtibus: q2 tranſeũtes non manẽt in agẽte: nec ſunt perfectiones eius: ſed manentes in agente manẽt ipſumq; ꝑficiunt. Cõſiderandũ eſt igr' ꝙ actio: reſpectu ei⁹ in quo eſt: rõnẽ hꝫ paſſionis: ſi ergo per ſe eẽt in agẽte: ſequeret' ꝙ reſpectu agentis hẽret per ſe rõnẽ paſſionis: ꝙ eſt incõueniẽs: q2 tũc agẽs ſm ꝙ agẽs eẽt patiẽs: qd nõ cõuenit: ⁊ ꝓpterea ſi actio: vt in ſbo: maneat in agẽte: opꝫ ꝙ ipm̃ agens quãtũ ad h ſubinduat quãdã rõnẽ patiẽtis: vt ſic agẽs dicat' ſm ꝙ ab ipſo actio ꝓcedit: ⁊ dicat' patiẽs ſcdm ꝙ ipm̃ met eſt ſubm actionis: ita ꝙ ſcdm h actio oĩs per ſe erit in patiẽte ⁊ nõ in agẽte: ſicut in ſubo. ¶ Hoc aũt ꝑẽt in actionibus ſupra noĩatis: vt. n. diximus in logyca: dici põt ꝙ amãs eſt patiẽs: ⁊ agẽs ẽ res amata: que ad ſe trahit amãtẽ. Eo igit' ipſo quo actio amoris in amãte eſt: vt i ſubiecto: ⁊ nõ in amato: cõſequi videtur ꝙ nõ ſit in agente: ſed in patiẽte. Sil'r etiã vt videt' dici põt ꝙ intelligẽs eſt patiens: ⁊ agẽs eſt res intellecta: que adequat intelligentẽ ſibi: ⁊ ſic per h ꝙ intelligere in intelligẽte eſt: cõſequit' ꝙ ſit in patiẽte. Si aũt dicatur ꝙ amans ⁊ intelligens eſt agens: tunc dõm erit

ꝙ intelligere ⁊ amare in eis manēt: per h̄ ꝙ in eis eſt id qͦ per tales actus ſuo modo patitur: vel etiā in eis manent ſcōm ꝙ ipſa ſubinduunt rationem patientiū: vt ſupra dictum fuit: vnde ⁊ dicūtur perfici dictis actionibus: ⁊ eſſe perfectibile inquantum h̄ rationem habȝ patientis. Patet igitur ꝙ omnis actio per ſe eſt in patiente: ⁊ in agente eſt vt in ſubiecto: ſcōm qͦ ſubinduit rationem patientis: vt iam ſepe dictum eſt: vnde apparet reſponſio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Quoniam igitur vtraq; ſunt motus ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo poſſet eſſe dubiū: vtrū verum ſit ꝙ actio ⁊ paſſio ſint motus: videt̄ .n. ꝙ nō: q2 cū in ſeparatis a mā ſit actio qdā ſicut in ſubo: ſi actio ē mot⁹ ſeqt̄ ꝙ i ſeparatis a mā ſit mot⁹ ꝙ ē fſm. Itē tūc mot⁹ eēt i ꝑdicamēto actiōis ⁊ paſſiōis

Ad iſtam qōnem dōm eſt: ꝙ rem ſtricte ⁊ ꝓprie ſumēdo ipſe motus: vt diximꝰ in logyca: nō differt realiter ab actione ⁊ paſſione, fundatis ſuper ipſuȝ: differt tm̄ ab eis ſcōm eſſe: ſiue ſcōm rōnem. Motus enim: vt motus eſt: non iportat ad agens relationē vel reſpectuȝ nec ad patiēs: ꝙ tm̄ actio ⁊ paſſio neceſſario importāt. In ponitur .n. nomen actionis ⁊ paſſionis a modo eſſendi ad aliud. Eandē igit̄ rem dn̄t actio ⁊ paſſio ⁊ motus: ſed non eodem modo. Motus .n. rem ſuā ſimpl̄r ⁊ abſolute dicit. Dico aūt abſolute quantū ad reſpectus importatos actionis ⁊ paſſionis nomine. Actio vero eādē rē ponit ſub reſpectu tm̄ quodaȝ actiui ad paſſiuū Et paſſio etiā eandē rem ponit ſub reſpectu tm̄ quodā paſſiui ad actiuū: vnde manifeſtuȝ eſt: ꝙ nec actio: nec paſſio cadit in proprio ſignificato motus. Motus aūt cadit: ſed mālit̄er: in ſignificato vtriuſq;. Ratio .n. formalis actionis ⁊ paſſionis ex motu non habetur actu ſed potentia. Actu vero habetur ex ordine ad aliud: vt pote ad agens vel ad patiens. Quia ergo nō reponit̄ res in predicamēto per id ꝙ materiale eſt: ſed per id in quo conſiſtit predicamenti ratio formalis: ex quo: vt modo dclaratū eſt: ratio formalis actionis ⁊ paſſionis nō clauditur in motu: vt motus eſt: neceſſariū eſt ꝙ ipſe motus per ſe non ſit in predicamento actionis: nec paſſionis: ſed ſolū prout ſubinduit reſpectus ſupra dictos: vnde pȝ reſpōſio ad ſcōm argumentum.

Ad primū vero dicenduȝ eſt: ꝙ motus pōt accipi dupl̄r: vno quidem modo ſtricte ⁊ proprie: ſm ꝙ motus eſt actus imperfecti. Et ſic non eſt omnis actio motus: ſed ſola actio debita mouētibꝫ: ſecundum ꝙ eſt mouens: Alio vero modo ſumi pōt motꝰ largiſſime: ſcōm ꝙ ſumebat plato motuȝ pro omni operatione: ⁊ iſto modo omnis actio eſt motus.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſet aliqs dubitare dato ꝙ actio ⁊ paſſio diuerſi motꝰ eſſent ⁊ differrēt ſolo numero: vtrū poſſent ſimul eſſe in eodem: videtur enim ꝙ ſic: q2 due intētiones ſolo numero differētes poſſunt ſimul eſſe in eodeȝ ergo ſimil̄r ⁊ duo motus. Nā ⁊ due intētiones ꝓueniūt ex duabꝰ imutationibus.

Ad iſtam qōnem dicēdū eſt ꝙ ſi actio ⁊ paſſio motus eēnt ſolo numero diuerſi: nullo modo ſimul eſſe poſſent in eodem: huius aūt ratio eſt: q2 diuerſitas numeralis motꝰ aſſignari nō poteſt: niſi aut ꝑꝑ diuerſitatem mouentis: aut ꝓpter diuerſitatem tēporis: aut ꝑꝑ diuerſitatem: ſpeciei que acquiritur per motum: aut ꝓpter diuerſitatē eīꝰ ſubiecti. Nūc aūt ita eſt ꝙ diuerſitas illoꝝ motuuȝ: quoꝝ vnꝰ eſſet actio ⁊ alter eēt paſſio: nō ſumeretur ex diuerſitate mouentis: q2 non ab alio mouente eſt actio: ⁊ ab alio eſt paſſio: ſed ab vno ⁊ eodē: nō ſumeretur etiaȝ talis diuerſitas ex diuerſitatē tēporis q2 non in diuerſis tēporibus: ſed in vno ⁊ eodem ponūtur ſimul actio ⁊ paſſio: non ſumeret̄ etiā dicta diuerſitas ex diuerſitate ſpeciei ſiue termini: q2 vna ⁊ eadē numero ſpecies eſt quā agens dat per ſuā actionem: ⁊ patiēs recipit per ſuam paſſioneȝ: ſumeret̄ itaq; de neceſſitate talis diuerſitas ex diuerſitate ſuborum.

Ad argumentum in ꝯtrariū ego diceremꝰ ꝙ propoſitio aſſumpta de intentionibus eſt falſa. Naȝ phus dicit in qnto meth. ꝙ eo que in eadē ſubo entiū diuerſitatē habēt differūt ſpecie: ſed ſi eam cōcedere vellemus adh̄ argumentum non concludit: q2 ille due intentiones proueniunt a duobus agentibus: actio vero ⁊ paſſio proueniūt ab vno ⁊ eodem.

¶ Textus.

¶ Aut neq; actū alterius in altero eſſe ⁊c.

¶ Qō quarta.

QVarto eſt dubitatio vtrū idē motus real̄r eſſe poſſit actio ⁊ paſſio: videt̄ enim ꝙ non: q2 que differunt ſpecie ⁊ genere: habent neceſſario realitates differentes: actio vero ⁊ paſſio omni tali modo differunt: ergo differūt ſcōm rem.

Ad iſtam qōnem dōm eſt ſȝ ꝙ diximꝰ: q2 res pōt accipi dupliciter: q2 vno modo cōiter pro omni illo poſitiuo ꝙ in reruȝ natura inuenitur: quo quidē modo res dicit̄: ⁊ nā ſubiecta habitudini: ⁊ etiam ipſa habitudo Alio modo res ſumi pōt magis ꝓprie ⁊ ſtricte pro ſola natura habitudinibus ſubiecta: ⁊ ſi rem accipiamus h̄ ſecūdo modo: tūc ſicut declarauimus in logyca erunt tria ꝑdicamēta tm̄ rem ipſam diuidētia. ſ. ꝑdicamētuȝ ſubē quātitatis ⁊ qualitatis: huiꝰ aūt diſtinctionis ratio eſt: q2 vbicūq; inueniūtur modi eſſendi repugnātes neceſſe eſt ꝙ ibi inueniantur diuerſe nature abſolute: ꝑcipue cum modi abſoluti fuerint: ſic autem ſe habēt modi eēndi ſubē quantitatis ⁊ qualitatis. Modus enim eſſendi ſubſtantie eſt nō in ſubiecto eē: ſȝ modus eſſendi quantitatis ⁊ qualitatis eſt eſſe in ſubiecto. Eſſe aūt in ſubiecto: ⁊ in ſubiecto non eſſe: ſibi in inuicem repugnant: nec poſſunt circa eandeȝ naturam: naturaliter attendi: vnde neceſſe eſt ꝙ alia ſit res ⁊ nā ſubēcuiꝰ ꝓpriuȝ eſt nō eſſe in ſubo: a re ⁊ natura quātitatis: ⁊ qlitatis: quoꝝ proprium eſt in ſubo eſſe: vlterius etiā modi eſſendi abſoluti quātitatis ⁊ qualitatis inueniunt̄ ēē repugnantes eſſe. Naȝ quantitatis eſt in alio eſſe ꝑ modū menſurātis: ſed qlitatis eſt in alio eē per moduȝ afficiētis: affectio autē non eſt menſura: neq; econuerſo: vnde qualitas etiam ⁊ quātitas res diuerſas ponūt Alia aūt ſeptem ꝑdicamenta ſumuntur a modo eſſendi ad aliud: qui nec modo eſſendi in alio: nec modo eēndi in ſe repugnat. Nam ⁊ ꝙ non habet eſſe in ſubiecto: ⁊ ꝙ etiam habet eſſe in ſubiecto: poteſt ad aliud ordinem habere: ſicut materia in ſubiecto: ⁊ habet ordinem ad formā: ⁊ qualitas vnius ſimilium eſt in ſubiecto ⁊ ordinem habet ad qualitatem: vnde manifeſtum eſt ꝙ rem ſtricte ſumendo: videlicet predicamenta reā ſunt. ſ. ſubſtantie ꝙtitas ⁊ qlitas. Alia vero ſeptem res alias non ponunt a rebus poſitis per iſtam. ¶ Alteri

us autem

us autem ſi rez primo modo ſic communiter ſumamus
pro omni eo poſitiuo q in reruz natura inuenitur: decē
prima predicamenta rerum erunt. Nā res ſic cōiter ſū
pta ſcōm triplicē eſſendi moduz diſtinguit: qz ſm mo
duz eſſendi in ſe: ſcōm moduz eſſendi in alio: ⁊ ſcōz mo
duz eſſendi in ordine ad aliud. Primus autez modus
eſt proprius ſubſtātie: vt ſupra dictū eſt. Secundus ve/
ro debetur quantitati ⁊ qualitati: ſed quantitati ſicut
mēſurāti: ⁊ qualitati ſicut afficiēti: vel ſicut modificā
ti: vt ſit vniuerſalior locutio. Tertius aūt debetur alijs
ſeptē predicamentis: que diſtinguntur ſcōm diuerſita
tem eſſendi ad aliud.

Ad cuius euidentiā cōſiderā
dum eſt
q eſſe ad aliud conſiſtit in reſpectu quodam vnius ad
alterū. Iſte aūt reſpect⁹ dupl'r pōt ſe habere: qz aut rei
ſupra quā fundat ſimpl'r ⁊ de ſe dbet: ſicut reſpect⁹ ad
ſcibile ſimpl'r ⁊ de ſe ꝯuenit ſcie: ⁊ tale ad aliud ſpectat
ad predicamentū relationis. Aut ēt rei ſupra q̄ funda
tur ſimpl'r ⁊ de ſe nō debet: ſed ſolū ſcōm q accipit in
quadā ꝯnexione cū aliquo: ſic ptinet ad ſex ṗncipia di
ſtinguitur aūt qz id ſupra q fundatur talis reſpectus:
aut eſt mot⁹ tm̄: aut nō mot⁹ tm̄: ſz aliqd ꝑ motū i mo
bili ipſo acquiſitū. Et primo quidez modo pertinet ad
actionē ⁊ paſſionē: que in motu fundant ſub eadē con
nexione: ſed ſub diuerſo reſpectu: ponit enim ibi conne
xio agētis ⁊ patientis: ⁊ motus quidem in tali conne
xione acceptus ſub reſpectu agentis ad patiēs dicitur
actio: ⁊ ſub reſpectu patiētis ad agēs dicit paſſio. Si
vero circa id circa q attendit talis reſpectus ſit motuſ
aut aliquid acquiſitū per motū: tunc aut attēdit ibi cō
nexio mobilis cū tēpore: ⁊ ſic eſt qñ: q ſignificat in tpe
eſſe: aut etiā ibi attēdit cōnexio locati cū loco: ⁊ tūc ad
h dicit: aut. n. id circa q̄ attēdit talis reſpectus eſt ali
quid acqſitū ex cōſtitutiōe locati in loco: in eo q habz
rōnem locati: aut in eo q hz rationem loci. Primo aūt
modo ſunt vbi ⁊ ſitus: ſed differūt: qz ſitus dicit reſpe
ctū locati ad locum nō ſimpliciter: ſed ratione partiuz
locati ad partes loci. Ubi vero dicit reſpectum locati
ad locum ſimpliciter. Secundo modo eſt habit⁹: ſic. n.
dicit cōmentator in quinto metha. Modi habitus ⁊
vbi ſunt ꝓpinqui. Ponunt. n. reſpectū cōparationis
inter cōtinens ⁊ contētum. Si igit fuerit ꝯtinētis ad
contētum erit ṗdicamētū habitus: ſed econuerſo eſt de
vbi: pz igitur q actio ⁊ paſſio realitates dicunt diuer/
ſas ṗdicamentales ſm cōditionem ſeptem ṗdicamēto
rum: quia important diuerſas habitudines: vnde pa/
tet reſponſio ad argumentum.

¶ Queſtio quinta.

Quinto quia iā pluries dictū eſt q
actio recipitur in paſſiuo
poſſet aliquis dubitare vtrū omnis actio
preſupponat aliquod ſubiectū: videtur. n.
q ſic: qz ipſum paſſiuum eſt ſubiectū actio
nis. Si ergo oīs actio idiget poni in aliquo paſſiuo: ne
ceſſe eſt q omnis actio preſupponat aliquod ſubiectū.

Ad iſtam qōnez dicūt aliq q actio
manens non ponit
aliud ſubiectum ab agente: actio vero omnis trāſiens
de neceſſitate aliquod ſubiectū preſupponit: ex quo eni
eſt tranſiens: aut tranſit in aliquid aut in nihil. Quod
ſi in nihil e: āſit non eſt tranſiens. Si autē tranſit in ali
quid: preſupponit aliquid in quo recipiatur: ⁊ per con
ſequens preſupponit neceſſario ſubiectum.

Sed iſtud non videt ſtare poſſe. Naz
creatio hz rōnez actio
nis tranſeuntis: ⁊ tamen ſubiectum nullū ṗſupponit.
Eſt igitur conſiderandum q cum actione aliquid aga/
tur: ſi q agitur actione ipſa indiget ſubo de neceſſitate
neceſſarium tunc eſt q actio ſubiectum preſupponat:
ſed ſi q actione agitur non indiget ſubiecto: talis actio
ſubiectū nullum preſupponet: h autem apparet taz ra
tione q̄ etiam exemplo: ratione quidem: qz actio pro tā
to dicitur ſubiectum preſupponere: quia fundamentuz
ſue formalis rationis non poteſt ſine ſubiecto eſſe: h au
tem fundamentum eſt id q agitur ipa actione. Si er/
go ſit aliqua actio cuius formalis rationis fundamen/
tum non ſit in ſubiecto: talez actionem oportebit nullū
ſubiectum preſupponere. Exemplo autem apparet de
actionib⁹ quibus in materia fiunt actu forme. Appa
rent enim tales actiones materiam idcirco preſuppo
nere: qz actu forme: que in materia agūtur: per eas nō
poſſunt actu eſſe niſi in materia. Si tales actu forme q̄
illis actionibus agūtur nō eſſent in materia: actiones
quib⁹ ipſe fierent dicerentur materiam nullam preſup
ponere. Quia ergo eſt dare actionem: cuius fundamen
tum non exigit ſubiectum: patet q non eſt verum oēz
actionem tranſeuntem ſubiectuz preſupponere. ¶ Po
teſt autem ⁊ h ⁊ aliter oſtendi ex habitudine ſcilicet ra
tionis agendi ad id q agitur per ipſam. Uidemus eni
in agentibus naturalib⁹: quia ratio agendi prima eſt
ipſa ſubſtantialis forma: ⁊ non materia: ⁊ forma eſt ſi
militudo tantum eſſentie forme: ⁊ non eſſentie ipſi⁹ ma
terie: nō poteſt per ipſam naturale agens producere eſ
ſentiam materie: ⁊ ſic preſuppoſite educit actu formam
Rō enim agendi eſt ſibi ſimile producendi ṗncipium
cuiuſlibet agenti. Unde ⁊ ſi tale agens formam ſubſtā
tialem talem haberet ꝓ agendi ratione: que foret ſimi
litudo eſſentie materie ⁊ eſſentie forme eſſentiam produ
ceret totam: totumq faceret ens actu nullo preſuppoſi
to. Sed ſicut dictuz eſt in agentibus naturalibus non
inuenitur talis ratio agendi. Inuenitur autem in agē
tibus per intellectuz: que ſunt agentia per formam ap
prehenſam. Uerum eſt autem q in aliquibus forma
apprehenſa accidens eſt ⁊ non ſubſtantia. Et quia acci
dens non poteſt eſſe ratio ⁊ principiuz producendi ſub
ſtantiam: idcirco talia agentia non poſſunt aliquam
ſubſtantiam producere: niſi mediāte aliquo agente na
turali: cui⁹ ratio agendi eſt ſubſtantialis forma. Et qz
vt dictum eſt iſtam materiam preſupponunt: neceſſari
um q ⁊ illa que agunt eis mediantib⁹ preſupponant
ēt eſſentiaz materie. Poteſt autem ad h ſumi ratio ex
eo q forma apprehenſa: que eſt in talibus agentib⁹ ra
tio agendi: intentio eſt rei ⁊ non res ipſa. Intentio aūt
rei non poteſt ipſi agenti eſſe ratio producendi rem im/
mediate: ſi h res fuerit ſtricte ⁊ proprie accepta. In pri
ma vero cauſa forma apprehenſa eſt res ⁊ ſubſtantia
non accidens: quia eſt ipſa eius eſſentia: que eſt ſimilitu
do plena: non tantuz actu forme: ſed totius etiaz entis
in actu: tam vz quantum ad eſſentiam forme q̄ etiam
quantum ad eſſentiam materie: ⁊ idcirco totuz in actu
intelligendo ⁊ volendo totum agit ⁊ producit. Quia
igitur actionis fundamentum eſt id q agitur actione
quadam: dicitur q hoc totum eſt fundamentum dicte
actionis. Ipſa igitur ſubiectum nullum preſupponit
Hoc autem non obſtante dicitur tranſiens: nō qz actio
ſit quedam res ab actiuo tranſiens in paſſiuum: ſed qz
per ipſam extra aliquid producitur: vnde eſt actio ad
extra. Non enim differunt actio trāſiens ⁊ manens: qz
vna preſupponat ſubiectum extra agentem in quo re
cipiatur: ⁊ alia non: ſed ſolum: quia per vnam agit aliqd
manens in agente. Per aliā vero agit aliquid ſtans ex

ira agentem ſiue in ſubiecto ſiue non in ſubiecto.

Ad argumentum ergo in contrarium dõm eſt ꝙ ipſum mct ꝙ producit ipſa actione hʒ rõne paſſiui in quo intelligitur recepta ratio formalis ipſiꝰ actionis. Differt ergo actio tranſiens preſuppones ſubm τ non preſuppones: in h ꝙ pſupponens dicitur recipi in paſſiuo: non tam ratione ſue formalis rõnis ꝙ etiaʒ rõne fundamẽti. Sed actio non pſupponens ſubiectuʒ dicitur in paſſiuo recipi ſolũ ratione ſue formalis rationis: τ non ratione fundamenti: vnde pʒ ꝙ argumentũ nõ pcludit. ¶ Attẽdat aũt qui legit quid per ea que dicta ſunt appeat dõm de diuerſitate eẽ τ eſſentie.

¶ Textus.

¶ Quoniã aũt de nã ſcia eſt circa magnitudines τc.

¶ Lectio. vj. ¶ Nõ prima.

Hic poſſet aliquis dubitare vtꝝ de infinito τ finito cõſideratio pertineat ad metħ. videt. enim ꝙ ſic: qꝛ ea que ſũt maxime cõmunia ſunt de conſideratione eius: ſed finitũ τ infinitum eſſe videntur maxime cõmunia: cũ omnis magnitudo τ oẽs numeri τ tẽpus ẽt ſub ipſorum altero contineant igitur ipſa pertinere vident ad pſiderationẽ methaẽi.

Ad hoc dicendũ eſt ꝙ finitũ τ infinitũ dicũtur aliqua dupliciter: vt cõiter dici conſueuit: quia aut ſcõm eſſentiã: aut ſcõm quantitatẽ. Scõm eſſentiã quidem infinitũ dicitur ꝙ nõ habet eſſentiã ad genus vel ad ſpeciem perfectionis alicuius limitatam: ſʒ magis eſſentiã hʒ omnis perfectionis contentiuã. Et hoc quidẽ modo ifinita cauſa prima dicitur: τ omnia creata entia finita. Unde iſto modo. punctum: vnitas: paſſio τ vꝛr omnia que in creaturis inueniuntur finitateʒ habent. Et h modo de talibus loquẽdo ipſa pertinẽt ad conſiderationem methaphyſici. Quia. n. circa eſſentiã verſantur: neceſſariũ eſt ꝙ ſint de cõſideratione ciꝰ cuiꝰ ppriũ eſt ens τ eẽntiã pſiderare: ꝙ eſt ſolius methaphyſici: ſcõm quantitatẽ aũt accipiendo infinituʒ τ finitũ ipſa non inueniuntur niſi in his que quantitatem habẽt: vnde qꝛ punctũ non habet quantitatẽ nec intelligẽtia nec paſſio ſcðʒ ſe: idcirco ipſa nec finita dicũtur nec infinita. Iſto igitur modo finitũ τ infinitũ non ſecuntur oĩa entia: nec ſimpꝛr: nec ſubdiſtinctione: τ idcirco nõ opʒ ꝙ ſint de conſideratione methaphyſici. Sunt ãt de pſideratione phyſici inquãtũ ſunt paſſiones quedã entis nãlis. Nã oppoſita ſunt de cõſideratione vnius τ eiuſdem artis: finitũ aũt τ infinitũ ſunt oppoſita. Et finitũ: qꝛ eſt paſſio nãlis entis eſt neceſſario de conſideratiõe phyſici. Igitur τ infinitũ ꝙ opponitur finito. Eſt autem τ infinitũ in appoſitione ppꝛium etiam alicuius entis naturalis: ſicut tẽporis τ motus: qbus etiã nãliter per ptinuã ſucceſſionẽ fit infinita appoſitio.

¶ Textus.

¶ Intellectus autem ex principio quodã opatur τc.

¶ Nõ ſecunda.

Secundo poſſet eſſe dubiũ de illa propoſitione qua dicit ꝙ intellectus a quodã principio operatur itelligẽs: videtur enim eſſe falſa: qꝛ intellectus diuinus ſine principio: quia ab eterno potuiſſet operari productionem creature.

Ad hoc dicendũ eſt ꝙ τ ſi dicta propoſitio ſcõm itellectum Anax. cui attribuitur ſit falſa: aliqd tamen veritatis continere poteſt. Nã duplex eẽ poteſt intellectus eius: vnus quidẽ vt principium ibi ſumat pro ipſa agendi τ operandi rõne: τ h modo veritatem habet. Omnis. n. intellectus a quodam pricipio. i. per quoddam principiuʒ: qꝛ per quandam agendi rõnem operatur intellectus. Eſt. n. forma itellecta ratio agẽdi cuilibet agenti per intellectum. Alius aũt intellectꝰ dicte ppoſitionis eſt: vt ibi principium ſumat pro principio tẽporis aut magnitudinis: vt ſic dicat intellectꝰ a principio quodaʒ temporis aut magnitudinis de neceſſitate operari: τ iſto modo falſa eſt. Iſte autẽ dicitur fuiſſe intellectus Anax. Poſuit. n. intellectum inchoaſſe diſgregationem ab aliquo determinato temporis pncipio: τ ab aliqua determinata pte magnitudinis. Et ad huiꝰ pbationẽ induxit dictam propoſitionem.

¶ Textus.

¶ Rõnabiliter aũt τ principium ipſum ponunt τc.

¶ Nõ tertia.

Tertio poſſet aliqs dubitare dato ꝙ eẽt infinitũ vtrũ hʒ rõnem principiati: videt. n. ꝙ non per rõnem quã ponit Ari. Nõ eniʒ eſt principiatũ hʒ principiũ. Nõ autẽ hʒ principiũ hʒ finem: igitur ꝙ eſt principiatum habet finem: τ eſt finitum: cuʒ ergo nullũ infinitũ ſit finitũ: ſequitur ꝙ nullum infinitum principiatum eſſe poſſit.

Ad huius qõnis intelligẽtiã reſumere opʒ diſtinctionem infiniti ſupra aſſignatã. Dictũ eſt enim ꝙ eſt duplex ifinitũ: qꝛ in eſſentia: τ in ꝗtitate aut diſcreta aut dimenſiua. Infinitũ aũt in eẽntia manifeſtum eſt ꝙ nõ poteſt pꝛincipiatũ eẽ. Dictũ enim ſupra fuit ꝙ infinitum in eẽntia eſt illud ꝙ eſt ſimpliciter per ſuam eſſentiam omnis perfectionis contentiuum. Et qꝛ actualitas eẽndi eſt de perfectionibus entiũ: neceſſariũ eſt ꝙ tale infinitũ per ſuã eẽntiam habet ſimpꝛr omneʒ perfectionem: ꝙ per eẽntiã ſuam actualitatem exiſtendi habeat. Quod aũt actu eſt per eẽntiã ſuã non habet pncipiati rõnẽ: qꝛ de ratione pncipiati eſt ꝙ eẽ accipiat a principiãte. Tale igitur ifinitũ rõnẽ pncipiati nullatenus habere poteſt. ¶ De infinito etiã ſm quantitatẽ quidam dicũt ꝙ nõ põt principiati habere rõnem: huius aũt dicti rõnẽ duplicem aſſignãt. Quaꝝ prima eſt qꝛ omne pncipiatũ aut pductũ ab agẽte per naturaʒ ẽ aut ab agẽte per intellectũ. Et ſi productũ ſit ab agente per naturã opʒ ab agente per intellectũ ipſum etiã productũ eẽ: quia nã inſtrumentũ eſt intelligẽtie. Agẽs autem per intellectũ nihil poteſt producere ꝙ nõ ſit cognoſcibile: infinituʒ autem repugnat cognitioni: qꝛ dictũ eſt in pꝛio: ꝙ omne infinitũ ſm ꝙ infinitũ ignotuʒ eſt igitur infinitũ repugnat cuiuſlibet pductioni: nec per pñs habere poteſt rationem principiati. ¶ Secũda ratio ipſorum eſt: qꝛ effectus virtutem participatã habet eſt enim τ agit in virtute ſue cauſe. Infinitũ aũt virtutẽ habet infinitã: ꝙ vero virtutẽ hʒ infinitã agit in virtute propria: nullum igitur infinitum habere poteſt effectus τ principiati rationem.

Sed iſta non ſufficiunt: nec ſunt ſufficienter dicta. Nam primo neceſſaria ratione concluditur ſiue probatur ꝙ ſi eẽt infinitũ in quãtitate: ſiue dimẽſiua: ſiue diſcreta haberet pncipiati rõnẽ: ſolũ. n. illud ſubterfugit rõnẽ iſtaꝝ: ꝙ ẽ nõ limitatũ ad alicuiꝰ gñis pfectione: vt potẽ: qꝛ eſt pfectionis oĩs ptentiuũ. Nõ aũt limitatũ eſt ad certũ genus: ꝗtũcũꝗ illiꝰ generis perfectionẽ hẽat infinitã nihilominꝰ tñ neceſſe eſt ipſum pricipatã hẽre entitatẽ.

Nam

Nam participare eſt q̄ſi partem capere: ꝙ autem limitatū eſt ad certū genus: ſiue in genere illo ſit finitū ſiue īfinitū: nō pōt in ſe claudere totū ens totaq̄ ꝑfectionē entis: ſed claudit ⁊ capit ꝑtē entis: qꝛ ſolā entitatē ſui generis: que nō eſt oīs entitas nec oīs ꝑfectio: ſꝫ aliqua entitas aut aliqua ꝑfectio: ɔ̄ ꝑfectiones diſtīcta aliorū generū: ꝓ ꝙ ōe tale ponit̄ h̄ēre eēntiam finitam: qꝛ ad certū genus limitatū: vnde ⁊ ſi foret infinita dimenſiua q̄ntitas: eēt q̄dem ens finitum ⁊ eēntia finita: vtpote nō ɔtinēs oīs entis ⁊ eēntie ꝑfectionē. Et q̄uis ſub rōne qua eēntia eēt finita: ſub rōne tamē qua dimēſio ex oppoſito eſſet infinita vtputa: qꝛ ɔtineret nō partē ꝑfectionis: ſed totā perfectionē gn̄is dimēſiue q̄ntitatis: vn̄ eēt īfinitū tale ens vno mō: ⁊ finitū alio mō: qꝛ finitū ⁊ limitatū ſub rōne entis h̄n̄s ꝑticipatā entitatē īfinitam nā in rōne q̄nti dimēſiui: ⁊ qꝛ oē ꝙ participatā bꝫ entitatē ē ꝑncipiatū appꝫ euidēter ꝙ tali īfinito rō ꝑncipiati n̄ repugnat. Sꝫ diceret forte aliq̄s: ꝙ ⁊ ſi tale īfinitū h̄ēret rōnē ꝑncipiati ſb̄ rōne qua ens nō tn̄ h̄ēret rōnē ꝑncipiati ſb̄ rōne qua q̄ntū dimēſiuū: dictū eſt. n. ꝙ qꝛ caperet entitatis partē ens foret per participationē: ergo ex oppoſito cū non dimenſionis partē caperet: ſꝫ omnē: nō eēt q̄ntum dimēſiuū per participationē: ⁊ qꝛ ſm̄ h̄ illud īfinitū ponitur: pꝫ ꝙ ſcd̄ꝫ ꝙ infinitū nō poſſet rōnē ꝑncipiati habere. ¶ Hoc videtur forte alicui bn̄ dictū: ſed in veritate nō tollit rōnem noſtrā. Videmus. n. ꝙ hō nō capit partē perfectionis humane: ſed totam comprehendit: vnde ⁊ hō eſt hō eſſentialiter: qꝛ tamē entitas ab humanitate in ip̄o realiter nō differt: ex quo entitatē participatā habet: dicim⁹ ꝙ eius humanitas per ſe ipſam: ⁊ ſi ponat aliquo modo hominis eſſentiā: nō tamē eam per ſe ponit in actu exiſtendi: ſed humanitas que eſt eſſentialr̄ humanitas ⁊ homo qui eſt eſſentialiter homo in actu exiſtendi ponitur per participationē. Et propter h̄ homo nō obſtāte ꝙ totā humanā perfectionem capit: ſimpliciter tamē ɔceditur ꝙ rōnem producibilis ⁊ principiati bꝫ. Cōſimili itaq̄ modo ſi eſſet actu infinita dimenſio: quia in ea realiter entitas nō differt a dimēſione: ex quo participatā haberet entitatē: nō poſſꝫ in actu eſſendi ipſa dimēſio: que eſt eēntialr̄ dimēſio: poni per ſe ipſam: ſed in h̄ poneret̄ per participationē ab alio: vnde non obſtāte ꝙ cōprehenderet oēm perfectionē dimēſiue quantitatis: adh̄ tn̄ ſimpl̄r ɔcedēdum eēt ꝙ h̄ēret rōnem ꝓducibilis ⁊ principiati. Nam ⁊ productio non ad humanitatē ⁊ hoīem ſimpl̄r: nec ad dimēſionē: ſed ad actu eſſe terminatur. Unde ex h̄ ratio ſumenda eſt producibilis ⁊ principiati. Sed ad hec diceret forte aliq̄s ꝙ non eſt ſimile ꝙ pro ſimili adducitur: homo enī ſi comprehendat totam perfectionem humanitatis: h̄ tamen homo q̄ ꝓducit̄ nō ɔtinet eā totā ſꝫ nūez: ⁊ ſi totā ɔtineat ſꝫ ſpēz: hō eēt vn̄ hō ē nō ɔtinet totā ꝑfectionē ſui gn̄is: vtpote animalis: h̄ vero ſingularis dimenſio infinita: ſuppoſito ꝙ ſit: totā nūeralr̄ totā ſm̄ ſpeciem: ⁊ totam ſcd̄ꝫ genus dimenſionis perfectionē continebit. ¶ Hec autem reſponſio non ſoluit argumentum dato ꝙ totum illud verum eſſet: nihilominus tn̄ ex quo haberet participatam entitatem illud infinitum rationem haberet ſimpliciter producibilis ⁊ principiati: vt ſupradictum eſt. Nam aſſignata ratio tota ſumitur ex eo ꝙ non continet homo omnem perfectionē entitatis: ⁊ ſi contineret omnem perfectionem alicuius entis. Sed vlterius etiam illa inſtantia nō ſupponuntur vera. Nō. n. verum eſt ꝙ illa dimenſio infinita contineret perfectionem dimenſionis totam numeraliter: quia ſuppoſito ꝙ ipſa eſſet adh̄ deus in eodem ſpacio poſſet dimenſionem aliam producere. Tenent enim theologi ꝙ deus poteſt facere ſimul duo corpora in eodem loco.

Ulterius autem omnes perfectiones ſui gn̄is cōtinet talis dimenſio ſecundum potentiā: ⁊ ſic ſupra intelleximus. Non autem contineret ſecundum actum: quia in infinita dimenſione nō eſt dare lineam in actu nec ſuperficiem: ſed ſolum in potentia. Similiter etiā non eſt in ea dare actu triangulationem: neq̄ quadrāgulationem: ⁊ ſic de aliis: verum eſt tamen ꝙ in ea eſſet dare gradus omnes ſecundum ſpeciem cuiuſcunq̄ extenſionis ſiue magne ſiue parue. Et pro tanto diximus ſuperius ipſam continere totam perfectionem quantitatis dimenſiue: ⁊ ſi actu omnes modos ſe habendi ei⁹ nequaquam contineret: ſed alterum tantum: patet igitur ꝙ ſi eſſet corpus actu infinitum haberet principiati rationem. Quod autem primo dicitur tale infinitū idcirco non habere rationem principiati: quia non eſt cognoſcibile: nihil valet. Nam ad minus infinitū diſcretum erit talem rationē habens: cum ipſum ſit a deo cognoſcibile: vt ipſi etiam concedunt. Tale etiam infinitum non poneret virtutem vnam: ſicut nec vnam eſſentiam: ſed multas in vigore finitas ⁊ numero infinitas. Sed tamen nec etiā īfinita magnitudo diuine cognitioni repugnat: ſicut patet per rationem. Tho. dicētis ꝙ infinitum repugnat cognitioni īquantum repugnat numerationi: quia partes īfiniti numerare eſt ſecundum ſe impoſſibile. Ex hoc autē ſequitur ꝙ ille intellectus infinitum cognoſcere non poſſet: qui non intuetur totum ſimul: ſed ipſum cognoſcit accipiēdo partem poſt partem. Intellectus ergo diuinus: quia non accipit partem poſt partem: ſed inſimul partes omnes intuetur: inſimul totam magnitudinem etiam infinitam poterit cognoſcere: vnde patet ꝙ prima ratio non valet: patet etiā q̄n̄o infinitū dicat̄ eſſe ignotum.

Secunda etiam ratio eſt valde debilis. Nam corpus infinitum haberet virtutem infinitam: non ſimpliciter: ſed in genere: ſicut infinitam caliditatem: aut aliam talem: vnde non haberet omnipotentiam: ſed partem potentie. Quia igitur partem virtutis caperet: ⁊ non totam tanquam habens vnam virtutem ⁊ nō omnes. Haberet neceſſario virtutem participatam dependentē per conſequens neceſſario a cauſa. ¶ In argumēto autē principali equiuocatur: ſicut dicit Tho. in nomine ꝑncipii: Quod enī eſt productū bꝫ principiū originis ⁊ finē in eſſentia. Nō tn̄ ꝓꝓ h̄ ꝑncipium nec finē magnitudinis. ¶ Eſt autē ɔſiderādū. ꝙ infinitum non poteſt eſſe principiatum ⁊ productū ab agente naturali: quia omne ꝙ eſt tale eſt ex pacientē mā productū: ⁊ oē tale eſt in magnitudine finitū.

¶ Textus.

¶ Eſſe autem īfinitū fides ex quinq̄ contingit ⁊c.

¶ Lectio. vii. ¶ Nō prima.

Hic poſſet aliq̄s dubitare vtrū verū ſit ꝙ ɔtingere ab eē nō differt ī ꝑpetuis: vr̄. n. ꝙ nō ɔtingere dicē poſſe ⁊ potētiā. Eſſe āt dicē actū. Act⁹ āt ⁊ po⁹ n̄ ſūt idē eē igit̄ nec ɔtingere idē ē cū eē ī ꝑpetuis.

Ad iſtam q̄ōnem dicendum eſt ꝙ poſſe ⁊ eſſe poſſūt poni idem in perpetuis: vel ꝓꝓ identitatē omnimodā rōnis: vel propter identitatē rei: vel ꝓꝓ pꝛſtrictionis ſimultatē. Primo autem modo: vꝫ ꝓꝓ rōnis ꝯ̄itatē apparet manifeſte ꝙ eſſe ⁊ poſſe non ſunt idem: poſſe enim dicit potentiam: ⁊ eſſe dicit actum. Ratio autem

actus inuenitur in omnibus reb⁹ creatis eſſe alia a ra-
tione potentie. Si autem dicta propoſitio intelligatur
ſecundo modo: tunc erit diſtinguendū de potentia: di
cendo ſcilicet ꝙ eſt quedam potentia ad eſſe: ⁊ quedam
potentia ad operari. Et ſi loquamur de potentia que eſt
principiū operationis: cum ipſa in omnibus creatis
rem accidentis dicat: ⁊ eſſe ſubſtantificū dicat rem ſub
ſtantie: neceſſariū eſt ꝙ in ſingulis creatis ſcd̄m rem eſ
ſe diuerſificat̄ a poſſe. In ſolo autem primo potentia eſ
ſentia ⁊ eē nō differūt realr̄. Si vero loquamur de potē
tia ad eſſe: diſtinguēdū tunc eſt in perpetuis. Sūt enī
quedam perpetua materialia vt corpora celeſtia: ⁊ que
dam immaterialia: vt ſube ſeparate. Et ſi de materiali
bus loquamur: patet ꝙ eſſe ⁊ poſſe res diuerſas ponūt
quia poſſe magis dētur talibus ratione materie: ⁊ eſ
ſe magis ratione forme. Materia autē ⁊ forma res dif-
ferentes dicunt. Si autem de immaterialibus loqua-
mur cū in talibus potētia receptiua eſſe ſit eētia: tūc
ſi eſſentia ⁊ eē in eis idem ſunt ſecundum rem: eſſe etiā ⁊
poſſe in ipſis idem erunt. Si vero eſſentia ⁊ eſſe in ipſis
differant ſcd̄m rem: neceſſarium erit ꝙ poſſe etiam ⁊ eſ
ſe in eis differant realiter. In primo autem eſſendi ꝓn
cipio non eſt potentia receptiua eſſe: quia h̄ non accipit
ab alio. Si autē illa propoſitio intelligatur propter ſi
militatem poſitionis: vt ſcilicet dicatur ꝙ idcirco potē
tia: ⁊ eſſe dicuntur idem: quia in eodem inſtanti in quo
ponitur vnum: ponitur etiam ⁊ reliquum: apparet ſta
tim ꝙ ipſa veritatem habet. Statim enim in rebus im
materialibus cum ponitur eſſentia que eſt receptiua eſ
ſe ponitur etiam eſſe ipſum. In rebus etiam materia-
lib⁹ ſempiternis ſtatī cū ponit̄ mā ponit̄ forma ⁊ eſſe
ſempiterne rei ꝙ non eſt verū in corruptibilibus. Nō
enim ſtatim cum ponitur materia que eſt in potētia ad
formam hois ponitur forma hois ⁊ hō. Si autem con-
tra h̄ inſtetur ⁊ dicatur ꝙ ſempiterna potuerūt ab eter-
no eſſe: nec tamen ab eterno extiterunt: dicendum ꝙ po
tuerunt ipſa eſſe ab eterno: tum propter actiuam poten
tiam creantis: tum etiam quia nunꝗ̄ ad eſſe habuerūt
repugnantiā: nō aūt potuerunt ab eterno eſſe propter
potentiam ad idem ipſius eſſe receptam ab eterno exi-
ſtentem: quia cū h̄ potentia in eis ab eſſe non differat
in poſitionis tempore: ſi ipſa ab eterno extitiſſet fuiſ-
ſent ēt neceſſario ⁊ entia illa ab eterno. Ari. igit̄ putās
eſſe ꝙ quandoꝗ̄ eſt quandoꝗ̄ non eſt poſſe etiam pro-
pter potentiā materie: conuenienter concluſit: ꝙ ſi ta
lis potentia extra celum eſt: erit etiā ibi actu ⁊ corpus
ſempiternū: quia contingere ab eē nō differt i ꝑpetuis.

¶ Textus.

¶ Infinito enim eſſe ⁊ infinitum idem eſt.

¶ Queſtio ſecunda.

SEcundo poſſet aliquis dubita-
re: vtrum ſit verum ꝙ ſi infinitū foret ſub
ſtantia idem eſſet infinitum: ⁊ infinito eſſe
videtur enim ꝙ non: quia iſtud non vide-
tur ſequi: niſi ſuppoſito ꝙ ſit idem ſubſtantia: ⁊ ſubſtā
tie eſſe: ꝙ non habet veritatem.

Ad iſtam qōnē dicendum eſt ꝙ in
finitum in illa lo-
cutione ſtat pro ſuppoſito: ⁊ eſſe ſtat pro natura. Nā
vero ⁊ ſuppoſitum in omnibus differunt: ſicut concre-
tum ⁊ abſtractum. Cuius declaratio eſt: quia natura
dicit ipſam eſſentiā ⁊ entitatē que res eſt id ꝙ eſt. Sup
poſitum vero dicit id ꝙ ſubſiſtit in entitate illa. Quod
autem in entitate aliqua ſubſiſtit eſt hn̄s entitatē. Nō
autem habet aliquam perfectionem: dꝫ ſm̄ ꝙ hui⁹ no
minari reſpectu eius noīe cōcreto: ⁊ perfectio illa ſꝫ ſe
inuenit̄ noīari noīe abſtracto: quemadmodū id ꝙ hꝫ
albedinē dicitur albū in concreto: ſed ipſa albedo ſꝫ ſe
noiat̄ noīe abſtracto. Quia ergo ſuppoſitū eſt id ꝙ ha
bet nām cuius eſt ſuppoſitū: pꝫ ꝙ ipſum ſm̄ ſe proprie
nominatur nomine cōcreto: ⁊ natura ſcd̄m ſe ꝓprie no
minat̄ nomine abſtracto: vnde dicimus ꝙ humanitas
eſt natura hominis: ⁊ hō vel h̄ hō eſt ſuppoſitū huma
nitatis. ¶ Hoc igit̄ viſo vlterius conſiderandū eſt ꝙ
res in duplici conditione poteſt ſe hēre: vno quidē mo
do ita ꝙ nullum accidens eius eētie in ipſa poſſit da
ri: ſed qcqd in ea datur ad eius eſſentiā pertineat: qua
lis eſt cōditio primi principij: cui nihil accidere poteſt
vt habet̄ in. xij. meth. vnde ⁊ dicimus ꝙ nil in deo pre
ter deum. Alio autē modo poteſt res ita ſe habere ꝙ in
ea cadat aliqđ accidens eētie: quemodo ſe habent om
nes res create. Si ergo res primo modo ſe habuerit in
ea non different abſtractum ⁊ concretum: qꝛ ſicut ab-
ſtractū ſolā eſſentiā ſignificat: ſic etiā ⁊ concretū ibi ni
hil ſignificare poterit ad eſſentiā non pertinens. Et
propterea dicimus ꝙ idem ſunt deitas ⁊ deus. Si aūt
res ſe habuerit ſecūdo modo: differēt in ea neceſſario
abſtractū ⁊ concretū. Nā abſtractum dicit preciſionē
accidentiū. Concretum vero talis rei non precidit acci
dentia. Et propterea dicimus ꝙ differūt humanitas ⁊
hō. In ſolo igit̄ primo cui nihil accidit natura ⁊ ſup-
poſitum ſunt idē. Differūt aūt in oībus creatis in qb⁹
tn̄ non differrent: ſi in eis nihil foret accidens eētie.

Ad propoſitum igitur iſta applicā
do dicendum eſt
ꝙ phyloſophus nō vult dicere ꝙ ſi infinitum foret ſub
ſtantia: idcirco idem eēt infinitum: ⁊ infinito eſſe: quia
idem ſit ſubſtantia ⁊ ſubſtantia eſſe: ſed ꝙ ſi infinitum
foret ſubſtantia: ſine omni accidente: idem eſſet infini
tū: ⁊ infinito eſſe: propter id ꝙ talis eſt conditio ſubſtā
tie ab omni accidente ſegregate: vt patet ex predictis.
¶ Poſſumus autem ⁊ h̄ ⁊ aliter exponere: vt dicam⁹
ꝙ eſſe ibi non ſumitur pro ipſa eſſentia aut quidditate
ſed ſumitur pro ipſo ꝙ quid erat eſſe. Nam h̄ differēs
inuenitur ab ipſa qdditate: ſicut differunt humanitas
⁊ animal ratiōale. Eſt enim humanitas quidditas ho
minis: ſed nō eſt ꝙ quid erat eſſe eius: ſed h̄ eſt animal
rationale: ſic ergo accipiendo ibi eē: ſtatim apparet veri
tas eius ꝙ h̄ dicit̄: ſm̄ enim ꝙ in. vij. meth. habetur in
dictis ſcd̄m ſe: ⁊ in dictis ſine clauſione accidentis: idē
eſt res ⁊ eſſe rei: ſicut idem eſt hō ⁊ animal rationale: li
cet non ſit idem rationale animal ⁊ homo albus. Sic er
go infinitum foret ſbā ſine clauſione accidentis: patet
ꝙ idem tunc eſſet infinitum ⁊ infinito eſſe.

¶ Textus.

¶ Sed fortaſſis hec quidem eſt vlis qđ magis ⁊c.

Qō tertia.

TErtio poſſet eſſe dubium: vtrum in ſe-
paratis a materia eſſe poſſit actu infini-
tum: videtur enim ꝙ non: quia infinitū
ponit imperfectionē: ⁊ ſeparata a materia
ſunt entia perfecta.

Ad iſtā qōnē dcd̄m ē ꝙ īfinitū ſcd̄m
ad p̄ns ſpectat dr̄ tri
pliciter: qꝛ īfinitū ī magnitudīe īfinitū ī multitudīe: ⁊ ī
finitū ī ꝑfectiōe. Infinitū āt in magnitudīe nullꝰ ī ue
nit̄ ī ſepatis a mā: lꝫ. n. magnitudo ſit a mā ſenſibili ab
ſtracta ſꝫ rōnē: n̄ tn̄ ſꝫ rē: ⁊ ſꝫ eē ſepata ē ab ea. Infini
tū āt ī mltitudīe diſtīguit̄ ſm̄ ꝙ ē duplex mltitudo: q̄
mltitudo īdiuiduoꝝ ī eadē ſpē: ⁊ multitudo ſpecierū.
Infinitum

Infinitum autem ſcd'm primam multitudinē nō habet ibi locum: q2 in ſepatis a materia ⁊ non depēdentibus ad eam non pōt eſſe niſi vnū indiuiduum in vna ſpecie. Infinitū ēt ſcd'z ſpēz multitudinē nō pōt ibi eē actu: cuius ratio eſt: q2 in quolibet genere eſt vnuz primum: ⁊ vna prima ſpecies que eſt mēſura perfectiōis omniū aliaz ſpēz eius: ſicut ex .x. meth. habet'. In genere igitur ſube imaterial' neceſſario eſt eſſe vnam primam ſpeciem: que mēſura ſit oīuz ſequentium. Nunc autē ſic eſt q omnis multitudo eſt neceſſario finita: in qua vltimū ⁊ primū inuenitur. Cuz igitur in multitudine ſpēz immāliū ſit de neceſſitate ſpecies vltima: vt per ſe pz: ⁊ ſic etiam in ea neceſſario prima: vt oſtēſuz eſt: apparet euidenter q multitudo taliuz ſpēz non poteſt eſſe actu infinita. Infinitum autem in perfectione dicitur q non eſt limitatum ad aliquam perfectionem q poteſt ptingere dupl'r: vno quidē modo ita q neq3 ſit limitatum: neq3 limitabile. Alio vero modo ſic q nō ſit limitatuz: ſit tamen limitabile: ⁊ h dupliciter: q2 aut limitabile eſt ad perfectionem ſubſtantialez: aut ad accidentalem. Et id quidem q de ſe eſt illimitatuz ⁊ limitabile ad perfectionem ſubſtātialem eſt materia. Nō igitur in ſeparatis a mā non eſt materia: pz q tale illimitatū ⁊ infinitum non poteſt ibi eſſe. Illimitatū autem ⁊ limitabile ſcd'm perfectionem accidēris poteſt dici illud qd' accidētibus ſubiicit'. Et q2 ſuba immaterial' creata inuenitur accñtibus ſubiecta: videtur q tale infinitū poni poſſit in ſepatis a materia creatis tamen. Id vero q nec eſt limitatum: nec eſt limitabile ad certā aliquam perfectionem: eſt omnis perfectionis contentiuum: q eſt prima cauſa tm̄: vnde tale ēt infinitū inuenitur in ſeparato a materia.

Ad argumentuz ergo in ɔtriū dōz eſt: q infinituz priuatiue imperfectionē ponit: nō aūt ifintū negatiue.

¶ Textus.

¶ Rationabiliter quidem igitur ſpeculantibus ⁊c.

¶ Lectio .viij. ¶ Nō prima.

Hic poſſet eſſe dubium: vtrū iſte rōnes que dicuntur rationabiliter cōcludere neceſſario concludant: videtur enim q ſic: q2 de ratione quāti eſt eſſe menſurabile: cum quantitas inſit ſube per modum menſurantis. Omne autem menſurabile poteſt menſuratum eſſe: ⁊ eſſe tale eſt finitū: igit' eſſe quantum eſt neceſſario finitum. Sic igitur ex fundamento: ſuper quo fundantur iſte due rationes: videt' q ipſe neceſſario concludant.

Ad hoc dicendum eſt ſicut tho. ait q iſte rationes non neceſſario concludunt: ſed ſoluz probabiliter qd' pz: q2 accipiūt ſuppoſitiones: quas aduerſarij negarent. Dicerent enim q non eſt de ratione corporis eſſe terminatū ſuperficie: neq3 habere ſuperficiem in actu: ſed ſolū in potentia: ſicut enim habetur in primo ce. ⁊ mun. diffinitio corporis eſt eſſe dimenſionatum omniquaq3: h autem eſt habere trinam dimenſionem. Dimenſio vero alia terminata eſt: ⁊ alia interminata: de ratione autem dimenſionis interminate non eſt terminatio. Quia igitur de trina dimenſione interminata dimenſionatiua predicatur eſſentialiter: patet euidenter q de ratione trine dimenſionis: ⁊ de ratione corporis: non eſt terminatio ad ſuperficiem: quia tunc dimenſio trina de trina dimenſione interminata non poſſ3 pdicari q eſt falſum: vnde ratio prima: ⁊ ſi probabiliter non tamen neceſſario concludit. ¶ Idē etiā apparet: ⁊ de ſecūda ratione: q2 vt Tho. ait qui ponerent actu infinitam multitudinem: non concederent ipſam habere ratiōnē numeri: propter id qd' numerus addit ſupra rationem multitudinis h q eſt eſſe menſuratum per vnum: ⁊ oē menſuratum inquātum huius eſt infinitum. Tales ergo rationes: ⁊ ſi ex aliquibus famoſis ⁊ probabilibus procedant: non tn̄ neceſſitatē habent: vt oſtenſum eſt.

Ad argumentum ergo in cōtrarium dōm eſt: q eſſe menſuratum ⁊ eſſe menſurabile non dicit aliquid eſſentiale quantitati: ſed dicit quandam proprietatem eius: conſequentem quidem: non naturaz quantitatis ſimpliciter: ſed naturam quantitatis terminate: h aūt inde apparet q quantitas diuiditur per terminataz ⁊ interminatam: nec tamen in vtraq3 inuenitur eſſe mēſuratum: ſicut de neceſſitate oz ſi h diceret proprietatē cōſequentem ſimpliciter naturam quantitatis.

¶ Nō ſecunda.

Secundo poſſet aliquis dubitare: vtruz ſequens ratio que vocatur phyſica oſtendat q infinituz eſſe actu importet repugnantiam intellectuū ſiue contradictionem: videtur eniz q ſic: q2 vnum corpus eſt pars vniuerſitatis: ſed ſi eſſet infinitum: q2 omnia excluderet ipſuz met eēt vniuerſuz ⁊ ſic pars vniuerſi eſſet vniuerſuz: ⁊ non vniuerſi pars q eſt implicare contradictionem: fundatur autem ſuper h: q infinitum omnia excluderet hec ſecunda ratio: videtur ergo q ipſa ſufficiens ſit ad oſtendendum q infinitum actu eſſe contradictionem implicat.

Ad iſtam qōnez eſt dōm: q h ratio bene concludit: q infinitum eſſe actu naturaliter eſſe non poteſt: ſaluato naturali ordine: qui nunc in rebus inuenitur: ⁊ h ſufficit phyloſopho. Non autē ſufficiens ratio eſt ad oſtēdendum: q infinitum eſſe actu ſimpliciter intellectuū claudat repugnantiam. Concludit enim: q ſi vnum infinitum eſſet: vel alia corpora non eſſent: vel duo corpora eſſent in eodem loco. Hec autem ⁊ ſi naturaliter ſint incōuenientia: non tamen cōtradictionem implicant: q2 deus vtrūq3 poteſt facere ſm̄ ſniaz theologorum.

Ad argumentuz ergo in cōtrariū dicendum eſt: q deus bene poteſt vnū ſolum corpus conſeruare: ⁊ alia omnia in nihilū redigere. Sed ſi h faceret illud vnum corpus non diceretur tūc pars alicuius vniuerſi: quāuis omne corpus ſit vniuerſi pars: rebus ſic manentib9 In h autem nulla contradictio apparet.

¶ Textus.

¶ Phyſice āt magis ɔſiderātib9 ex his māifeſtū ē ⁊c.

¶ Nō tertia.

Tertio poſſet aliquis dubitare vtrū valeat ratio phyloſophi qua probat q ſi eſſet vnum corpus infinitum non poſſent eſſe plura: videtur eniz q nō quia ſi eſſet vnum corpus ifinite longitudinis: ⁊ finite latitudinis: excluderet hec quidē omnia corpora a ſpacio ſue lōgitudinis: ſed non propter h excluderet omnia ſecundum latitudinem.

Ad iſtam qōnez nō eſt ſimpliciter ⁊ ſine diſtinctione reſpondendum: ſicut quidaz faciunt dicentes h ſimpliciter habere veritatez: propter id q corpus eſt omniquaq3 diſtans: ⁊ ſi ei adiungatur infinitum: erit omniquaq3 diſtans infinite. Nam ſi omniquaq3 diſtanti

infinitas ex vna parte adiungatur: erit quidem bene:
tunc ſimpliciter ex omni parte diſtans: ſed non ſimplr
immo tm̄ ex vna parte infinite. ¶ Vn̄ dōm eſt: ꝙ ſi in
aliqua locutione: h̄ duo. ſ. corpus ⁊ infinitum ſimplr ⁊
immediate coniungātur: dicendo corpus: īfinitū ꝗtū
q̄dē erit ex vi locutionis: bene ſequetur: ꝙ tale corpus
omni quaqꝫ oē ſpacium occupet: cuius ratio eſt: q̄ q̄n
cumqꝫ aliqua duo diffinita ſimpliciter ⁊ immediate
coniungūtur: immediate etiā ⁊ ſimplr coniunguntur
⁊ ipſoꝝ diffinitiones: ſicut pꝫ in h̄ ꝙ dico aīal riſibile.
Quia igit̄ in pfata locutiōe illa duo diffinita ſimplr
⁊ imediate ꝯiūgūtur: dicēdo corpus infinitū: ſimplr ⁊
ēt imediate cōiungētur: ⁊ ipſoꝝ diffōnes: dōo dimēſio
oīquaqꝫ diſtās ſine termino: ⁊ ſm hūc intellectū Ariſt.
ꝓceſſit. Sed ſi illa duo: nō ita ſimplr cōiūgerētur: ſed
cū aliquo additamēto: dōo corpus ſm vnā ꝑtē infini-
tū: nō poſſet ex h̄ hēri: ꝙ vndiqꝫ ſpatiū totū occuparet.

¶ Textus.

¶ Sunt. n. q̄dam qui hoc faciunt infinituꝫ ⁊c.

¶ Q̄ō quarta.

QVarto poſſet eſſe dubiū: vtrum ſi
corpus eſſet vnū infinituꝫ
alia oia corrūperet: videt̄. n. ꝙ non: q̄ ⁊ ſi
in toto haberet forte virtutē infinitam: in
vna tm̄ ſua ꝑte haberet virtutē neceſſario
finitam. Cū igitur alia ſcōm vnā partem ſuā ꝯtinge-
ret: ⁊ nō ſm totū: nō videt̄ ex h̄ cōſequi ꝙ infinito vigo
re ageret in ipſa: nec per conſequens ipſa in ſe de neceſ-
ſitate tranſmutaret.

Ad iſtam q̄ōnem eſt dōm: ꝙ in ra
tione p̄hi ſuppo
nitur ꝙ illud corpus ſit de nā corpoꝝ habētiū ꝯtrarie
tatem. Nā ſi corpus infinituꝫ eſſet de nā corporis cele-
ſtis: nihil poſſet in ſuā nām trāſmutare. Cū ipſum pro
pter nobilitatē ſue nature ſit elōgatū ab oī impreſſione
peregrina. Hoc aūt ſuppoſito alia adhuc ſuppoſitio fa-
cienda eſt: quā probat Ari. per rōneꝫ in precedēti q̄ōne
declarans videlicet ꝙ ſi vnū corpus eſſet infinitū: vel
alia nō eſſent: vel eſſent finita. Sꝫ ſm rei veritatē: quā
uis iſta ſuppoſitio: ſm vnā parteꝫ ſuā: ab illa ratione
videat̄ accipe neceſſitatē: ſuppoſito vnū corpus ſimplr
infinitū eſſe: quātū tm̄ ad alia nō videt̄ neceſſitatem ſu-
mere: q̄ ſi vno corpore ſimplr infinito exiſtente ponerē
tur alia ſecū eſſet in eodē ſpacio: ⁊ tunc quantuꝫ eſt ex vi
illius ratiōis: qua ratione finita ponerētur poſſent eti
am poni infinita. Quod ſi duo cōtraria ambo infinita
eſſent: vel ſimplr: vel ex vna parte vnuꝫ: ⁊ ex altera par
te alteruꝫ: non poſſet vnum ſm totum in ſe tranſmuta
re alterū: propter id ꝙ ſicut infinita eſſet virtus vni
in trāſmutādo: ſic etiā īfinita eēt virtꝰ alteriꝰ in reſiſtē-
do ſibi: vt ergo p̄hi ratio cōcludat: opꝫ ſupponere: quia
vno talium corpoꝝ infinito exiſtēte ſint reliqua finita
Hoc aūt ſuppoſito apparet ſtatiꝫ ꝙ optime ꝯcludit ra
tio p̄hi. Corpus enim infinitum trāſcendit infinite in
vigore corpora finita. Cū igitur finitum corpus a fini
to corpore ꝯtrario: per vigorem eius finitū in tempo-
re trāſmutari poſſit: a corpore īfinito trāſcēdēte infini
te in vigore corpora finita: poterit infinite citius illud
idē trāſmutari: ꝙ non ꝯtingeret niſi ipſum in ſe poſſet
trāſmutare in inſtāti: vnde pꝫ ꝙ ſtatim quantū eſt na
turaliter loquēdo: cū corpus infinitū attingeret corpo
ra finita in ſe ipſa trāſmutaret: non obſtāte ꝙ deus poſ
ſet talia corpa a tali actione ⁊ paſſione: ſua ineffabili ⁊
ſupernaturali virtute preſeruare.

Ad argumentuꝫ ergo in ꝯtrariū
dōm eſt: ꝙ q̄ cor
pus agit toto ſuo poſſe: quanto corpus eiuſdem nature
fuerit profundius: vt dicit cōmentator in ſcōo de celo
tanto in eius vltimo virtus fortior inuenitur: ſicut ſen
ſibilr apparet de igne augumētato. Quāuis igitur cor
pus infinitum non ſcōm ſe totum contingeret finitum
ageret tamen in ipſum ſm virtutem infinitam: q̄ ſecū
dum virtutem ſuam totā. Nā cū corpus naturale acti
git paſſiuum ſcōm vnam ſuam partem: non agit in ip-
ſum ſcōm virtuteꝫ illius ſue partis tm̄: ſed ſcōm virtu-
tē ſuā totā: q̄ agit toto ſuo poſſe.

¶ Q̄ō quinta.

QVinto propter ea que dicta ſunt
poſſet eſſe dubiū: vtruꝫ in
corpore infinito oporteret eſſe virtuteꝫ infi
nitam intenſiue: videtur. n. ꝙ nō: q̄ creſcēte
corpore non eſt neceſſe intenſiue qualitateꝫ
eius creſcere: ſed ſufficit ꝙ creſcat ſolum extenſiue: ſicut
creſcente corpore albo; creſcit eius albedo extenſiue: ſed
non de neceſſitate intenſiue. In corpore igitur infinito
eſſet neceſſario virtus extenſiue: ſed non intenſiue: infi-
ta: vnde ⁊ pro tanto tal̄ virtus videtur diuidi ⁊ diuidi
tur ad diuiſionem corporis: q̄ ſibi coextenditur: ⁊ non
q̄ ſibi intendatur: q̄ corpus nō ſuſcipit intēſionem.

Ad iſtam q̄ōnem ſalua ſemper re
uerentia diui-
ne maieſtatis: que virtutes maiores ⁊ minores poteſt
rebus elargiri: ⁊ infinito corpori non ſolum non dare
virtutem infinitam: ſed finitam: verum etiam ab ipſo
⁊ virtutem quālibet ſubtrahere: dicendum eſt quantū
eſt de neceſſitate naturali: corpus actiuū naturale: ſi eſ
ſet infinitum virtutem actiuam non ſolum extēſiue ve
rū ēt intenſiue haberet infinitū: creſcit. n. nō ſolum ex
tenſiue verum etiam intenſiue virtus talis corporis cor
pore creſcente: h̄ autem primo apparet ex eo ꝙ in prece
denti q̄ōne dictuꝫ eſt corpus agere toto ſuo poſſe. Iſta
enī propoſitione ſtante: euidenter apparet ꝙ dicta vir
tus intenſiue creſcit, corpore creſcente. Nam cū ex vir-
tutibus omnium partium in vno toto conflatur vna
virtus: neceſſarium eſt ꝙ iſta virtus vna: ex illis omni
bus conflata fortior ſit: ⁊ vigorioſior virtute cuiuſlibet
illarum partium in ſe ſumptaꝝ. Quēadmoduꝫ cū mul
ti homines habentes virtutem equalem extenſiue con
currunt ad nauim aliquaꝫ trahendam: virtus conſur
gens ex aggregatione ſingulorum: vigorioſior eſt in tra
ctione nauis: ꝙ̄ virtus cuiuſlibet illorum: ⁊ ſic ſemper
virtus totius vigorioſior eſt ꝙ̄ virtus vnius ſue partis
⁊ non ſolum h̄: ſed eſt etiam vigoroſior ꝙ̄ virtus omni-
um ſuarum partium abinuicem a toto diuiſarum: pro
pter id ꝙ virtus vnita fortior eſt ꝙ̄ virtus diuiſa: vt ha
bet̄ in lib. de cauſis. Quia igitur vt predictum eſt: cor
pus agit toto ſuo poſſe: ⁊ poſſe eius totum creſcit in vi
gore: ex plurium cōiunctione partium: vt patet ex pre
dictis: neceſſarium ꝙ creſcente corporis naturalis quā
titate: creſcat etiā totius virtus in vigore: q̄d eſt ipſa in
tenſiue creſcere.

Idem etiaꝫ ſecundo apparet per verba
Simplicij dicentis in ſecū-
do de celo: ſpecies ſimul multiplicant̄ cum quanto mo
lis: ꝑꝑ q̄d ⁊ operoſiꝰ eſt ꝙ plus ꝙ̄ q̄d minus: ⁊ magis
in magno habitaculo infrigidat frigidus aer ꝙ̄ qui i
minori. Et infra. Quamuis enim de foris ſuperueni
ens qualitas: ⁊ in minori quādoqꝫ magnitudine vali
dior ſit: tamen que ſcōm naturam proportionem ha
ad magnitudinē. Et adiūgit: ꝑꝑ q̄d ⁊ difficilioris paſ
ſionis ſūt maiores magnitudines ſm q̄ītatē: q̄ āplior
q̄litas in maioribus. Non enim ſm molē patiunt̄ que
alterantur

alterantur: ſed ſꝫ qualitatē. Quia igitur: vt ex dictis patet corpore creſcente creſcit ſua naturalis virtus in vigore: pꝫ ꝙ ſi corpus actiuū naturale foret infinitum virtutē actiuā haberet vigoris infiniti.

Ad argumentum in cōtrariū dicendum eſt: ꝙ qualitas adueniens: ⁊ ſi in virtute actiua non creſcit inteſiue: ꝙ corpe creſcēte ſcḋm quātitatem: creſcit tamē ſic de neceſſitate virtus actiua fundata in corporis qualitate ꝓpria ⁊ nālis: ſicut pꝫ ḋ virtute calefactiua ignis.

Ad ſecundum autem dicendū eſt ꝙ virtus actiua nālis diuidiẗ nō ſolū ſcḋm extenſionē ſed etiā ſcḋm inteſionē: ad diuiſionē corporis: ꝓpter id ꝙ virtus diuiſa debilior eſt ꝙ̄ vnita: vt ſupra dictū eſt ⁊ nō qꝛ corpus ſubm intēdaẗ remitaturꝗ.

¶ Textus.

¶ Oportet autem de omni ex his conſiderare ⁊c.

¶ Lectio .ix. ¶ Qō prima.

Hic poſſet eſſe dubium: vtrū prima ratio: que poniẗ in iſta lectione ſit ſufficiens ad oſtendendum ꝙ infinituum eſſe actu implicat contradictionem: videtur enim ꝙ ſic: quia fundatur ſuper mobilitatem ⁊ immobilitatē corporis. Si .n. eſſet corpus actu infinitū eēt immobile ⁊ eſſet mobile: eſt enim omne corpus mobile: ⁊ īfinitū immobile: ⁊ ſic ſi corpus eēt actu infinitū moueri poſſet ꝙ moueri nan poſſet: ꝙ eſt implicare contradictionem.

Ad iſtam qōnem dōm eſt: ꝙ phs per iſtā rōnem quā ħ ponit: nō deducit ad cōtradictionē: ſꝫ deducit ſolū ad ħ ꝙ quies vel motus nō eſſet: ſi foret corpus actu infinitū: ⁊ vtrūꝗ illoꝝ eſt incōueniēs: ſuppoſita nā: que eſt principiū motus ⁊ quietis. Sed ſi qs talem rem eē nō ꝯcederet nām: neutrum illoꝝ ſibi eſſet incōueniens verū tamē eſt: ꝙ nām eſſe eſt nālis ſuppoſitio: vnde qui nām tolleret faceret cōtra ſuppōnes naturaẗ: ad ħ autē deducere: ſicut ad inconueniens: ſatis ſufficit Ariſtot. in pn̄ti loco: in quo agiẗ de phia naturali. Ex ħ aūt ꝙ ipſe rōnē ad cōtradictionē nō deducit ſimpẗ: pꝫ ꝙ ipſe nō credit vigorem rōnis talē eē: ꝙ poſſet ſimplr ad ꝯtradictionē ducere: ſed ſolū ſuppoſito eſſe nām: que eſt pncipiū motus ⁊ quietis quā tn̄ nām tollere nō eſt illi impoſſibile: qui eſt ꝯditor cūctaꝝ nāꝝ. ¶ Rō aūt facta in ꝯtrariū nō eſt alicuiꝰ momēti. Nihil .n. ꝓhibet aliqd non repugnare alicui gratia ſuperioris ꝙ tn̄ ſibi repugnat gratia inferioris: queadmodū talpe habere viſuz nō repugnat rōne aīalis: nec tn̄ habere viſum ſibi conuenire pōt: rōne ſue nature ſpecialis. Unde ⁊ in propoſito inuenire ſīle non eſt incōueniēs. Motus .n. localis qꝛ corpori nō repugnat ex cōi ratione corporis: dicimꝰ ꝙ omne corpus nō ſimpẗ: ſed ꝙ̄tū eſt ex ratiōe qua corpus: moueri pōt. Sed quamuis ħ corporibus nō repugnet ſm cōem rōnē corporis: hn̄ tamē corpori infinito ſimpẗ repugnat moueri motu circulari: aut motu recto ſcḋm rōnem ſpecialez corporis infiniti: ſicut poſtea patebit: vnde nō eſt ħ cōtradictio: qꝛ diuerſitas rōnuz ⁊ reſpectuum impedit contradictionem.

¶ Qō ſecunda.

Secundo poſſet aliquis dubitare: vtrū veꝝ ſit: ꝙ infinitas corpori infinito ſit cā qetis violente: ⁊ non quietis naturalis: ſicut ħ ait cōmētator. Uidetur eniz ꝙ ſic: qꝛ qetis nālis cā eſt aliqua nālis qualitas. Infinitas aūt nō ponit nālē q̄litatē: ſed magis ponit priuationez eius. Erit igitur cauſa quietis violente: ⁊ nō quietis naturalis.

Ad iſtam qōnem dōm eſt ꝙ cōmentator non ſimpẗ dicit ꝙ infinitas ſit cā qetis violēte: ſed ꝙ dignius eſt ipſam eē cām violēte qetis ꝙ̄ nālis. Scḋm autez rei veritatē neutrū dignū eſt in ſimpẗ infinito: qꝛ infinitū ſimpẗ nō eſt mobile locaẗ. Quod aūt nō eſt mobile locaẗ: nō eſt qeſcibile qete: que locali motu: opponiẗ qꝛ quies ⁊ motus circa idē habēt fieri. Quieſcere enim idē dẗ a motu aliquo: qḋ natū eſt moueri motu illo: nō tn̄ moueẗ. Quia igiẗ infinitū ſimpẗ non eſt natū moueri recto: aut circulari motu: neceſſariū eſt ꝙ nō ꝓpe dicatur quieſcere: nec nāliter: nec violente: quiete alicui iſtoꝝ motuū oppoſita. Et idcirco quātū ad hos motus nō eſſet in infinito ſimpẗ querēdū qd eſſet cauſa quietis: ſed qd eſſet cā imobilitatis. Nā ſi qetē violentā haberet in aliquo loco: inatū eſſet moueri nāliter. Et ſi in aliquo loco quietem haberet nālem: natū eſſet ad ipſuz naturaliter moueri. Quia igiẗ ſimpẗ infinitū non eſt natū: nec eſſet ſi foret taliter moueri ab aliquo loco aut ad aliquē locū: ſi actu poneretẗ: nō eſſet in ipſo cauſa qetis inquirenda: ſed imobilitatis magis. Iſta aūt cauſa qetis: vt credo: poſſet optime aſſignari in ipſo infinitas ſimpẗ: verū eſt tn̄ ꝙ ſi infinitas poſſet cauſa qetis aſſignari: dignius eēt: vt commentator ait: cā ponere cāz quietis violēte: ꝙ̄ cāz quietis nālis: ꝓpter id ꝙ cauſa qetis nālis eſt aliqua naturalis qualitas: que nō ponitur per infinitatem: vt in argumēto dictū fuit.

¶ Textus.

¶ Quare ſi qdē ſit eiuſdē ſpēi: aut immobile erit.

¶ Qō tertia.

Tertio poſſet eſſe dubiū: vtrū ſi foret ſimpẗ infinitum ipſum eſſz mobile: videtur .n. ꝙ non: qꝛ motꝰ omnis videẗ eē ad aliquē terminū. Quod autez accipit terminum: terminaẗ ⁊ finiẗ. Infinitum autez non poteſt fieri finitū: igitur ſi infinitum foret ipſum eſſet penitus immobile.

Ad iſtam qōnem dōm eſt: ꝙ quidā motus ſunt qui infinito ſimpẗ repugnāt: ſicut eſt motus augumēti aut decremēti in toto: ⁊ motus circularis aut rectus. Et de prioribus quidez ꝙ repugnēt infinito ſimpẗ: ſatis pma facie apparet. Quod aūt ſibi repugnet circularis motus ſatis de facili oſtendiẗ. In oī enim moto circulariter eſt dare vnum certū ⁊ determinatū centrū: a quo omnes linee recte: vndiꝗ deducte: ſunt eq̄les: circa qḋ cētrū reuolui(ẗ) ꝙ circulariter moueẗ: vnde ⁊ pro tanto motus circularis dẗ eē circa mediū. In infinito aūt ſimpẗ nihil tale determinatū dari pōt: imo qḋcūꝗ ſignū indifferenter ibi detur: ita ſe hꝫ ꝙ linee oēs ab ipſo vndiꝗ protracte ſunt indifferēter infinite. In corpore aūt circulariter moto: ħ opꝫ eſſe vnuz tm̄ centrum ⁊ determinatū: vt ꝑdictū eſt: vnde euidēter apparet: ꝙ corpus infinitū moueri circulariter implicat cōtradictionē: ħ etiā ⁊ inde apparet: ꝙ ſi eſſet poſſibile ipſum circulariter moueri: eſſet neceſſario poſſibile infinituz ſpatiū trāſiri in tēpore finito: ꝙ ſtare nō pōt: ħ tn̄ alibi declarari hꝫ. ¶ Ulterius aūt ꝙ ſimpẗ infinitū ſit impoſſibile moueri motu recto: ſatis appet euidēter: oē .n. ꝙ taliter moueẗ: tendit ad acqrēdū aliquē locū extra ſe ⁊ oē tale eſt neceſſario finitū. Talibus igiẗ motibꝰ: qui inueniuntur ſimpliciter infinito repugnare: non poſſet moueri corpus ita infinitum. Quidam autem aliq

motus sunt: qui etiam simplr infinito nō repugnāt: sicut q eius partes alique rarefiant vel densentur: et iterū que finiti rōnē habent: moueantur localr facta condensatione aliqua. Et tales motus in corpore intelligere nullum videt incōueniens. Nam et sic nō ponitur moueri ſm q infinitum est: sed ſm q in suis partibus subinduit quandam finiti et determinati seu terminū habentis rationem: vnde pz rñsio ad argumentum.

¶ Qō quarta.

Quarto posset esse dubiū vtrū corpus infinitum ſm vnā dimensione tantū: si poneret esset mobile: videtur enī q nō: qz si esset graue haberet infinitam grauitatē: et si leue infinitam leuitatē. Quolibet aūt istoꝝ dato si moueretur ipsum oporteret moueri in instanti. Quia igit h est īpossibile: pz q tale corpus si daretur existeret immobile.

Ad istam qōnem est simplr dōm q tale corpus: si daretur: nō possit moueri circulariter propter rōnez supra assignatam. Quātū aūt ad alios motus considerādum est: q per aliquā qualitatem naturalez corpus ipsum daretur ad certū nālem motū: h autem naturalis qualitas si daret in infinito corpore: oporteret ſz exigētiā nālis ꝯnē ipsam in vigore esse infinitaz: vt supra declarauimus: verū est aūt q naturaliter loquēdo in infinito corpore: si poneret nō eēt grauitas neqz leuitas: vt in octauo: cōcedēte christo: declarabitur. Salua tamē semper omni potentia diuina: per quā etiam tales qualitates: alijs agentibus subtractis: in corpore possunt cōseruari. Nihilominꝰ tn̄ tale corpus: nec sursuz: nec deorsum moueretur nāliter: qz quantum ad ipsum nō esset dare sursum et deorsum. Esset igit ſm h imobile per naturam: h tn̄ nō obstante ipsuz tale possz esse q sine vlla intellectus repugnantia a deo esset mobile. Nam si esset corpus infinitū in lōgitudine: sed finitum in grossitie: quis a deo mobile ſm longitudinem non esset: qz secundū h infinitū eēt: foret tn̄: vt videt: bene ab ipso mobile scōm motū latitudinis: qz ſm h haberet finitatez nec in h ego possum aliquā repugnantiam videre. Ad argumentū aūt per predicta rñsio patet.

Est autez considerandū q aūe sequentes rōnes Arist. supponūt oēs ordinē qui non in rebus inuenitur. Sed qui infinituz poneret nō concederet ipsuz in h situali dico ordine concludi: et per ꝯñs ab ipso negaret sursum et deorsum: et alias per consequēs determinatas differentias locoꝝ. Non diceret etiā locū eius esse terminuz: sed spatiū tm̄ infinitū: vnde pz q si quis ordinem ipsum situalem q in rebus inuenitur tolleret: rōnes Arist. contra ipsum non concluderent: que tn̄ optime concludunt tali rerum ordine saluato: et h sufficit pho in phylosophia naturali.

¶ Qō quinta.

Quinto propter quedaz: que tangūtur in vitia ratione Arist. posset esse dubium vtrū spēs dimensionis sumant et distinguātur ſm spēs numerorum: videtur enim q sic: qz alia est ratio bicubiti: et alia tricubiti. Sed que ratione differūt: oz q differant spē: igitur bicubitum et tricubitū diuersas species dimensionis dicūt.

Ad istam qōnem dōz est q dimēsio potest accipi dupliciter: vno quidez modo: prout stat sub ratione mēsurabilis: et qz mēsurabile nihil est ꝓpriꝰ: nisi prout sub induit quandā rationem nūeri: in quo ratio mensure primo inuenitur: idcirco necessarium est q ſm h species dimensionis ſm spēs numeroꝝ distinguātur. Naz semper spēs numerabiles: iquātū numerabiles: accipientur ſm spēs numeroꝝ. Et scōm hoc bicubituz et tricubitum important diuersas spēs et rōnes magnitudinis numerabilis. Alio aūt modo pōt accipi dimēsio ſz id q absolute est in essentia: et in qdditate sua: et scōm hō distinguit scōm rōnes supradictas: sed soluz per lineam superficiem et corpus: vnde ſm istam considerationem: bicubituz et tricubitū non dicūt per se diuersas dimēsionis spēs. Cuiꝰ declaratio est: qz impossibile est vnā et eandem numero cēntiam modo cēntialr eē vniꝰ speciei: et modo cēntialr alterius. Cōstat aūt q vna et eadem numero dimensio cere prius pōt extendi ad bicubitalem extensionē: et postmodū ad tricubitalem: vnde nullo mō videt q in specie dimēsionis: scōz q dimēsio: cēntialr diuersificet bicubita et tricubita dimēsio.

Ad argumētum aūt factū in ꝯriū pz rñsio ꝑ dicta.

¶ Qō sexta.

Sexto esse posset dubiū vtrum spēs magnitudinis corporee sumant scōm spēs figurarū: videtur. n. q sic: quia vnūquodqz specificatur per formā suā: figura āt est species magnitudinis: igitur eius specificatio scōm figuras poterit attendi.

Ad istam qōnem est dōm q si de corporea dimēsione simplr: et scōm se: loquamur: ipsa per figuram nō specificat: h aūt duplr pōt declarari. Primo quidem: qz figura duo tm̄ ponit: qz superficiez: et quēdaz modū se habendi circa ipsam. Si ergo corporea dimensio specificat per figurā: aut h est ratione superficiei: aut ratione modi importati. Non pōt aūt h esse ratione superficiei: qz vnum ex opposito diuidentiuz idē genus non potest per reliquū specificari. Corpus autem et superficies et linea ex opposito distingūt dimēsionis genus: non ergo vnū ipsoꝝ per alterꝝ specificatur. Et preterea id q est perfectū in aliquo genere nusq̄ inuenit specificari per imperfectū sui generis: quēadmodū hō nō specificatur per ipsum asinū: nec albedo per rubedinē. Dimēsio aūt corporea sola perfecta est in genere dimensionis et superficies īperfecta. Nō igitur corpus per ipsaz specificari pōt. ¶ Ex eodē aūt apparet q nō est de ratione corpis in se haberi actu superficiē: sed virtute solū: quēadmodū etiam quadrāgulus nō ꝑtinet: nec hz in se triangulū in actu: sed virtute solū. ¶ Alterius aūt nō potest intelligi dimēsio corporea specificari per figurā ratione modi quē iportat. Res eꝰ vniꝰ ꝑdicamēti non specificat essentialiter per rē alterius. Est aūt dimēsio corporea in ꝑdicamēto quātitatis: et figura ratione modi quē importat: est in ꝑdicamēto qualitatis: et in quarta spē ipsius: vnde manifestū est: q nec etiaz per figuram ita sumptam dimēsio corpea cēntialr specificat. Non est igitur dicendum q species dimensionis corporee essentialiter scōm species figurarū distinguātur. ¶ Secūdo eē h idem inde declarat q vna et eadem numero in cēntia dimēsio cere pōt mō stare sub figura rotunda modo sub triangulari: modo sub quadrangulari: et sic de alijs. Hoc aūt foret impossibile: si corporea dimēsio essentialiter specificaret per figuram. ¶ Si aūt de corporea dimensione non simpliciter et scōm se loquamur sed scōm q terminata est: dici tūc conuenienter poterit eius species scōm figuraz species distingui: propter id q

id ꝙ diuerſe figure i ipſo corpore diuerſas ſpēs termi
nationis ponunt.

Ad argumentuꝫ ergo in ꝯtrariuꝫ dicendum eſt: ꝙ
id ꝙ eſt ēētialr formā: non pōt ītelligi ēētialr forma
tuꝫ: dimēſio aūt ēētialr ē forma: vn̄ non ē intelligibile
ipaꝫ eē eſſentialr formatā: figura igitur non eſt ēētia
lis forma dimenſionis: ſꝫ accidētalis: ⁊ iccirco ꝑ ipaꝫ
nō poteſt dimenſio ēētialiter diſtingui.

¶ Queſtio ſeptima.

Septimo poſſet forte du
bitarī ali
qs vtrū figura ſit accn̄s de neceſſitate con
ſequens eſſentiaꝫ dimenſionis: videt̄ eniꝫ
ꝙ ſic: qꝛ accidens ꝓpriuꝫ neceſſario ꝯſeqt̄
eſſentiam propꝛij ſubiecti: ſed figura eſt proprium acci
dens dimenſiue quantitatis: igitur eius eſſentiam de
neceſſitate conſequitur.

Ad iſtam queſtioneꝫ dicēduꝫ
eſt ꝙ fi
gura non ꝯſequitur originaliter ēētiam ipſam ꝗtita
tis dimēſiue: nec ſecū ſic neceſſario ponit̄ in actu ꝙ eiꝰ
ꝯtrarium ſit impoſſe ⁊ ꝯtradictionē iplicās. Primū āt
oſtenſio eſt: qꝛ qn̄cunqꝫ aliqua duo talr ſe hn̄t ꝙ vnum
ipſoꝝ ſe hꝫ ſicut mā: ⁊ potētia: reſpectu alteriꝰ ipſūqꝫ de
teriatuꝫ accipit ex actiōe alicuiꝰ extrinſeci agētis: vnū
eoꝝ nō ꝯſequit̄ ſꝫ actū ēētiaꝫ alteriꝰ. Nūc autē cor
porea dimenſio ſic ſe hꝫ ad figuram: loquēdo nō de di
mēſione nāli: ſed de dimēſione ſimplr: eſt eni dimenſio
materia ⁊ potentia receptiua figuraruꝫ: eaſqꝫ accipit
ꝑ actionē alicuiꝰ accn̄tis: ſiue h̄ ſit imaginatiua virtus
ſiue qcqd aliud: nō igitur itellectꝰ figure eſt ꝯcomitās
⁊ ꝯn̄s originalr ēētialē dimēſionis itellectū: ⁊ ſi hūc
forte ꝯſequat̄ intellectus aptitudis ad eſſe figuratum.
¶ Hoc etiā inde appet: ꝙ non vbicūqꝫ eſt intellectꝰ di
mēſionis corporee: ibi eſt itellectꝰ ēt figure: niſi forte ēt
ſola aptitudine. Nam talis dimenſionis itellectꝰ eſſen
tialis ſaluatur in qualibet pte corporis: ſed intellectus
figure ſm̄ actū ſaluat̄ ſolū i extremo: vn̄ pꝫ ꝙ non ꝯſeq
tur itellcm̄ corꝑis inquātū corpus: ſꝫ inquātū eſt teria
tum ad aliqđ extremū. ¶ Ex h̄ aūt ſtari appet ⁊ ſecun
dū. Nā dimenſionē ſine figura actu eē clauderet cōtra
dictionē: h. n. ſi eēt niſi qꝛ vel dimēſio eēt in actu ꝑ figu
raꝫ ſicut materia ꝑ formā: vel qꝛ eēt ēētialis ſibi: vel
qꝛ actu ꝯn̄s eius ēētialē intellectum primū auteꝫ ſta
re non poteſt. Nā materia iccirco nō eſt actu niſi ꝑ for
mā: qꝛ ipſa eſt pura potētia. Dimēſio ꝟo nō eſt pura po
tentia: imo ēētialr eſt actus: eſt tamen potētia termi
natiōis facte ꝑ extrema: i qbus imponit̄ figura: vn̄ qꝛ
potentia ducitur ad actuꝫ: pꝫ ꝙ ipſa dimēſio nō eſt per
ſe actu per figuram: ſꝫ ſolū forte ſm̄ ꝙ itelligit̄ termina
ta in extremis. Scdm̄ ſtare nō pōt: vt ꝑ ſe pꝫ: ſilr etiā
nec tertium: qꝛ eni figura in actu ponit ſupficiē i actu
ex quo intellectꝰ ēētial corporis nō claudit actu: ſꝫ vir
tute ſolū intellectū ſupficiei vt ſupra demonſtrauimus
ꝯſequitur ꝙ itellectꝰ figure nō ꝯcomitet̄ actu: ſed ſolū
aptitudine: itellectū corꝑis. Patet igitur ꝙ nullo mo
do iplicat̄ cōtradictio in eo ꝙ ponit̄ dimēſio corporea
ſine figura eē actu: ſꝫ bene clauderet̄ ſi poneret̄ ita eſſe
actu dimēſio terminata in extremis.

Ad argumentum ergo in cōtra
rium dicen
dum eſt ꝙ dato figuram ſm̄ aptitudinem eſſe propri
um accidens dimenſionis: ſecundum aptitudinem ſo
lū ⁊ non ſecundum actum dimēſioneꝫ dico corpoream
de neceſſitate conſequetur.

¶ Queſtio octaua.

Octauo poſſet eſſe dubiuꝫ
vtrum deus
poſſit facere magnitudine actu infinitam
videt̄ eni ꝙ non: qꝛ in oi effectu dei dꝫ re
ſeruari aliqua rō veſtigij: h̄ autem non re
ſeruat̄ niſi vbi inuenit̄ ſpēs modus ⁊ ordo aut nūerꝰ
pondus ⁊ mēſura: q̄ nō poſſent i corꝑe infinito iueniri.
igit̄ deus nō poteſt facere corpꝰ actu infinitum.

Ad iſtā qōneꝫ ego non itendo rn̄de
re niſi ſꝫ ꝙ credo tho
mā tenuiſſe: ꝙ ſi aliquis potuerit oſtēdere Tho. cōtra
rium ſenſiſſe eiꝰ ꝙ dicā: parꝰ ſum totū retractare. Dicit
autem ipſe in qōne diſputata de infinito ſic. Si autem
infinitum eſſet actu nō eſt cōtra rei naturā: nec iplicat
contradictionē ſecūdum opinionem meam dico ꝙ de
us poteſt facere. Quāuis aūt ipſe nō declarat: qūo hoc
non ſit cōtra naturā rei: nō tn̄ vt mihi videt̄ iſtud ē dif
ficile videre. Nā ſi eſſet cōtra naturā rei: aut h̄ cōtinge
ret: qꝛ eēt contra rōnem entis creati: aut qꝛ eēt contra
rōnem entis ꝙ eſt magnitudo aut qꝛ eēt contra rōnem
exn̄tie in actu. Primū autē non valet. Non eni tollitur
rō entis creati: niſi per id qđ tollit h̄ ꝙ ē hr̄e eē partici
patuꝫ: ſed infinitas magnitudinis nō tollit ab ea h̄ ꝙ
eſt hr̄e eē participatū: vt ſupra declarauimꝰ: igitur ab
ipſa nō tollit ēt rōnē entis creati. ¶ Non tollit etiā ab
ea rōnem magnitudinis: qꝛ talis rō nō tollitur niſi ab
eo ꝙ tollit extenſionem ipſaꝫ: infinitas aūt a magnitu
dine non aufert extēſionē: ſed ſolū extēſionis terminū
Igitur ipſa nō tollit rōnem magnitudinis: non tollit
etiaꝫ ab ea exn̄tiam in actu: qꝛ eiꝰ ablatio per reſpectū
ad oipotētiā diuinam aufert exn̄tiam ab aliquo: ꝙ n
bi ratio eſt ⁊ ꝓncipiuꝫ exiſtēdi: ſicut ſe habet forma ad
materiā ꝗ deus ſine forma non poteſt in eſſe conſerua
re. Terminus autem extenſionis non eſt rō ⁊ ꝓncipiuꝫ
eſſendi dimēſiue ꝗtitatis: tū quia extra ipſam eſt: tuꝫ
etiā qꝛ dimenſio non eſt eſſentialiter potentia: ſed actꝰ.
Non ergo tollit infinitas a dimenſione ꝓſuppoſita in
fluentia oipotētie diuine actum exiſtendi. ¶ Manife
ſtum eſt itaqꝫ ꝙ eſſe actu dimenſionem infinitā non eſt
contra rei naturā: qꝛ nec contra rationem entis creati
nec contra rōnem magnitudinis: nec contra rōnem eiꝰ
exiſtentie in actu: qꝛ igitur deus poteſt facere qcqd nō
eſt contra naturā rei: concludit̄ ꝙ ipſe poſſit facere ma
gnitudinem actu infinitā.

Ad argumentū auteꝫ in ꝯtrarium
dicendum eſt ꝙ rō
veſtigij bene inuenitur in omnibus: que nos ducūt in
cognitionē omniū eſſentialiū attributoꝝ. Ducūt autē
nos in cognitionē ipſorū omnia creata: per hoc ꝙ ſunt
⁊ ꝯgruūt ⁊ ſubſiſtunt. Nam ꝙ ſunt: ſiue eſſentie veri
tatē hn̄t a potētia pr̄is ꝙ cōgruūt: ſiue ordinis ꝯgrui
tatē hn̄t a ſapiētia filij ⁊ qđ ſubſiſtūt: ſiue in eē ꝯtinui
tatē hn̄t a bonitate ſpūs ſancti. Et ſi foret qdē magni
tudo actu infinita: h̄ oia in ſe haberet: qꝛ ⁊ ēētie ꝗta
teꝫ: ⁊ in eſſe continuitatē: ⁊ ordinis neceſſitatē: inꝗtuꝫ
neceſſario eſſet in determiato ordine naturaꝝ. Itē ꝑ ſu
am infinitatem duceret in cognitionem infinite potē
tie: ⁊ infinite ſapientie: qꝛ forma artificiati ꝗto excel
lentior eſt: tanto demonſtrat artis formaꝫ vel artē ſub
limiorem. ¶ Duceret ēt in cognitioneꝫ infinite boni
tatis ſimplr a qua ꝓcederet bonitas īfinita in genere
Ulterius auteꝫ in ipſa ſaluarent̄ modus ſpēs ⁊ ordo.
Ordo qdē inꝗtuꝫ vt dictum eſt: foret in certo ordie: nō
dico ſitu: ſed nārum: ſpēs vero inquātuꝫ eēt in certa
ſpē quātitatis eſſentialiter ꝯſtituta. Et modus inquā

tum foret modificata ſiue determinata ad certũ eſſe: q̄
modus determinationẽ iportat. ¶ Ulterius ẽt ſaluarẽ
tur in ei⁹ eẽntia põdus numerus ⁊ mẽſura. ¶ Haberet
eni eſſentiã mẽſuratã in perfectione: q̄ nõ eẽt ĩfinite ꝑ
fectionis. Itẽ haberet numez certũ ꝑncipioꝝ eẽntiali
um: q̄ nõ clauderet in ſua eẽntia dr̃as ⁊ genera ĩfini
ta. Haberet ẽt põdus quo ad certũ gradũ nãꝝ ⁊ entiuz
traheret̃: ſic. n. dicũtur vniuerſa eẽ diſpoſita in nũero
põdere ⁊ mẽſura. Hec aũt theologice ſpeculatiõis ſũt.

¶ Textus.

¶ Quod qdẽ igit̃ actu corpus nõ ſit ĩfinitum ⁊c.

¶ Lectio. x. ¶ Q̃ õ prima.

Hic poſſet eſſe dubiũ: vtrũ veꝝ
ꝙ ſit: infinituz ſit in
potẽtia ⁊ nõ actu cõpleto: vr̃. n. ꝙ nõ: quia
fruſtra eſt potẽtia que nõ reducit̃ ad actũ.
Si dicat̃ ꝙ reducit̃ ad actũ iperfectũ. Cõ
tra ſicut potẽtia ſic ſimpl̃r dicta fruſtra eſt niſi in actũ
qñq3 reducat̃: ſic ẽt potẽtia ꝫ ꝑfectionẽ q̄ ponit̃ reſpice
re: opꝫ ꝙ ſit fruſtra: niſi in actũ ꝑfectum valeat reduci.
Diuiſibile aũt in ĩfinitũ dicit potẽtiã ad diuiſionẽ per
fectam in infinita. Igit̃ ſi h̄ potẽtia nõ dꝫ eẽ fruſtra: oꝫ
ꝙ qñq3 magnitudo actu in infinitũ ſit diuiſa.

Ad iſtam q̃õnem dõm eſt: ꝙ infi
nitũ in diuiſio
ne magnitudinũ in potẽtia tm̃ eſt: ⁊ nõ in actu cõpleto
certũ eſt: q̄ magnitudo nõ poteſt poni in infinita diui
ſa: niſi aliquo finito pri⁹ accepto per ordinẽ ſit poſteri
us acceptũ aliqd infinite min⁹. Pro tãto. n. dicit̃ diui
ſio magnitudinis in ĩfinituz ire: q̄ nõ põt dari aliqua
magnitudo: ita parua: qua non poſſet dari minor: ⁊ ſic
ſemꝑ vſq3 in ĩfinitũ ꝓcedẽdo. Si ergo ponat̃ h̄ tota di
uiſio cõpleri: ita. ſ. ꝙ in finita facta ſit: neceſſariũ eſt: ꝙ
ponat̃ per diuiſionẽ aliqd poſteri⁹ acceptũ min⁹ ĩfini
te: prius accepto finito. Nihil aũt infinite minus eſt fi
nito niſi indiuiſibile. Igit̃ indiuiſibile aliqd: vt pũctũ
erit acceptũ a magnitudine per diuiſionem ei⁹. Et q̄ a
magnitudine nõ ſumit̃ per diuiſionẽ: niſi id ex quo ma
gnitudo: que eſt ꝯtinua: cõponit̃: ſequet̃ ꝙ magnitudo
ſit cõpoſita ex punctis: q̄ eſt ĩpoſſibile: igit̃ impoſſibi
le eſt magnitudinẽ actu in infinita ponere diuiſam: ſic
itaq3 infinitũ in diuiſione magnitudinũ in actu cõple
to poni nõ põt: ſicut aũt eſt de ĩfinito in diuiſione: ſic ẽt
intelligẽdũ eſt: ⁊ de infinito in appõne diuiſionẽ ꝯñte.

Ad argumentum ergo in ꝯtra
riũ dõm eſt:
ꝙ fruſtra eſt potentia que nõ reducit̃ ad actũ cuius eſt
potẽtia. Diuiſibile aũt in ĩfinitũ dicit potẽtiaz non ad
actum: qui eſt diuidi ⁊ diuiſum eſſe in infinita: ſed ad
actum qui eſt diuidi ſine terminatione: ⁊ ſine fine di
uiſionis. Dicit̃. n. in ĩfinitũ diuiſibile cõtinuuz: q̄ po
teſt in ĩfinitũ eius diuiſio durare. Ad talẽ aũt actũ: qui
eſt diuiſio ſine terminatione bene reducit̃ potẽtia cõti
nui: cum ipſum ſic diuidatur in actu ꝙ reſtat ſemper
poſterior diuiſio.

¶ Q̃ õ ſecunda.

Secundo poſſet aliqs dubitare
vtrũ verũ ſit ꝙ per ap
põnez in magnitudinibus non trãſcẽdat̃
ois determinata magnitudo: ⁊ per diuiſionẽz
excedat̃ in minoritate ois determinata parui
tas: vr̃. n. ꝙ nõ: q̄ aut h̄ intelligit̃ de magnitudine ma
thematica: aut intelligitur de magnitudine naturali.
Non de mathematica: q̄ in ipſa per appoſitionez om
nis determinata magnitudo tranſcendi poteſt: non eti
am de naturali: q̄ in ea per diuiſionẽ non põt trãſcen
di in minoritatẽ ois determinata paruitas: propter id
ꝙ magnitudo naturalis non poteſt in infinitum diui
di: nullo igit̃ mõ vr̃ ꝙ illud dictum habeat veritatem.

Ad iſtam q̃õnem dicunt aliqui ꝙ
triplex ſumi põt
q̄titum vel quanti acceptio. Uno. n. modo ſumi põt ſm
ꝙ quãtũ: alio modo ſm ꝙ eſt in mã: tertio vero mõ ſm
ꝙ eſt aliqd nãle. Et primo qdẽ modo ſcõm eos idẽ iudi
ciũ eſt in appoſitione ⁊ diuiſione: q̄ quãtum ex ratione
quanti: ſicut magnitudo põt in infinitũ diuidi: ſic etiã
põt ⁊ in infinitũ creſcere. Scõo aũt modo vt dicũt non
eſt idẽ iudiciũ de vtroq3: q̄ magnitudo que eſt in mate
ria põt in infinitũ diuidi: ſed nõ in infinitum creſcere.
Tertio mõ idẽ iudicium habẽt: q̄ magnitudo natura
lis: nec infinite augmentabil̃: nec in infinitũ eſt diuiſi
bilis. Adiungũt aũt poſtea ꝙ vt iſtud dictũ nullã calũ
niã patiat̃: dicere poſſum⁹ ꝙ triplex eſt quãtũ: q̄ ima
ginatũ reale ⁊ nãle: ⁊ de imaginato idem eſt iudicium
quantum ad poſitionem ⁊ diuiſionem: ⁊ de quanto na
turali ſil̃r: ſed non de quanto reali. ¶ Sed in rei verita
te iſta oĩa friuola eſſe vident̃. Nam ꝙ dicit̃ quãtum in
mã: aut ĩtelligit̃ de mã ſenſibili nãli: aut de materia in
telligibili. Q̃ õ ſi intelligat̃ de mã ſenſibili: cũ quantũ
ſit ſenſibile ⁊ naturale ſcõm ꝙ in ſenſibili mã ꝯſiderat̃
non erit a quãto naturali: quãtũ huiuſmodi: diſtinguẽ
dũ. Si aũt itelligat̃ de materia itelligibili ⁊ mathema
tica: erit quãtũ ſic ꝯſideratũ ſimpl̃r mathematicuz: de
quo: vt in obiectione dictũ eſt: idẽ iudiciuz datur quo
ad oppoſitionez ⁊ diuiſionẽ. ¶ Ulterius autẽ declara
tio q̄ aſſumunt ad h̄ magis friuola eſſe videtur. Nam
quãtum reale: aut eſt reale: realitate methaphyſica: aut
realitate nãli. Primo aũt modo dicitur aliqd tale: pro
pter realitatẽ ſue eſſentie: que diuidit̃ ſcdꝫ ꝙ huius in
principia eſſentialia: que ſunt genus ⁊ differẽtia: ⁊ qa
differentias infinitas: nec genera infinita põt habere
idcirco in quãto ſic ſumpto: nec appoſitio: nec diuiſio in
infinitũ ꝓcedit. Si aũt ſumat̃ quantuz tale ſcõm rea
litatem mathematicã idem habebit iudiciũ: vt dictuz
eſt in appõne ⁊ diuiſione magnitudinis. Similiter eti
am vt ipſi dicũt idem iudicium eſt de appoſitione ⁊ di
uiſione magnitudinis ſi ſumatur prout eſt realis reali
tate phyſica vel naturali: vnde patet euidenter ꝙ nullo
modo per iſtoꝝ dicta tollitur dubitatio: ſed magis au
getur. ¶ Et propterea dicẽduz eſt: ꝙ duplex ẽ acceptio
quanti: q̄ vna eſt mathematica ⁊ alia naturalis. Et
quamuis quantum naturale in ratione mathematici
non claudatur: bene tamen quantum mathematicum
in naturali clauditur. Non enim ſi dimenſio ſcõm ſuã
rationem claudit h̄ ꝙ eſt eſſe quantũ ꝯtinuuz: propter
h̄ ſtatim claudit in ratione ſua ꝯñam ad formam ali
quam naturalem: ſed dimenſio formaz conſequens na
turalem: ⁊ dictam ꝯſequentiam claudit in ratione ſua
⁊ etiã h̄ ꝙ eſt eſſe quantum continuum. Propterea igit̃
diximus ꝙ quantum naturale claudit mathematicuz
ſed non mathematicũ naturale. ¶ Hoc igitur viſo vl
terius conſiderandum eſt ꝙ dimenſio mathematica ex
ipſa ratione ſue cõtinuitatis hꝫ ꝙ ſit in infinitũ diuiſi
bilis: ⁊ propterea in quocunq3 ratio continui reſeruat̃
oportet etiam ꝙ in ipſo reſeruetur h̄ ꝙ eſt eẽ in infinitũ
diuiſibile. Et q̄ in corpore dimẽſiuo naturali ſaluatur
ratio continui: neceſſarium eſt dictam diuiſibilitatem
in ipſo ẽt reperiri. ¶ Uerum eſt autem ꝙ dimenſio ex
eo ꝙ eſt mathematica claudit ſolam formam ꝯtinuita
tis q̄ per diuiſionem omnino non perdit: q̄ poſt diuiſi
onem etiam in partibus diuiſis ſaluatur. Sed dimen
ſio ex eo ꝙ eſt naturalis claudit duplicem formam: q̄ ⁊
formã continuitatis ⁊ formam etiam naturalẽ. Et per
diuiſionem

diuiſionem quidem contingere poteſt ꝙ perdat formā naturalem aliquam contingit enim per diuiſionē deuenire ad partē carnis ita paruā ꝙ ſi vlterius diuidatur in partibus diuiſis forma carnis non remanebit ſtabit tamē de neceſſitate forma cōtinuitatis: vnde ⁊ ſi magnitudo naturalis per diuiſionem perdat formam aliquā nālē: nō tñ pōt formā ꝯtinuitatis amittere.

Ad propoſitum ergo hͦ ſingula applicando: dicendū eſt ꝙ appoſitio in magnitudine naturali non procedit in īfinitū: nec actu: nec potētia: qꝛ ꝯtingit dare aliquā nālem magnitudinem ita magnā ꝙ nec actu nec potētia poterit dari maior: qꝛ nec in ipſa: nec in alia aliqua re naturali actu aut potētia maior iuenitur: qualis eſt magnitudo celi. Sed econtrario diuiſio in magnitudine naturali procedit in īfinitū ſcd̄m potētiam: qꝛ ſemper in ea reſeruatur cōtinuuꝫ ꝙ eſt potentia diuiſibile Unde cum ꝑuentum fuerit ad ꝑtē que mīma dicitur inter eas que poſt ſeparationem a toto retinet formam naturalem totius: quia illa pars eſt corpus ⁊ ꝯtinuuꝫ quoddā: ⁊ omne tale habet parteꝫ ⁊ partē: ⁊ pars quelibet minor eſt toto: dari poterit ⁊ dabit̃ in potentia ad hͦ minor magnitudo ꝙ̄ illa que minima dicebat̃. Non enim hͦ dicit̃ minima: qꝛ nullo modo minor ineniatur ſed quia non inuenitur aliqua minor: que in ſe poſt ſeparationem a toto formaꝫ nālē totius retineat: quia partes illius minime magnitudinis in toto quideꝫ habebūt formā totius naturalē: ſed poſt diuiſioneꝫ illam formā nō retinebūt: ſed accipiēt aliam: vel ſcd̄m ſe: vel ex vnione ad aliquod totum: formā tñ ꝯtinuitatis: nūquā amitteret: hͦ igitur differētia eſt inter diuiſionē ⁊ appoſitionē in magnitudine naturali: qꝛ ꝯtingit dare aliquā ita magnaꝫ ꝙ nec actu nec potētia reſtabit aliq̄ appoſita: ſed per diuiſionē nō ꝯtingit dare aliquaꝫ magnitudinem ita paruam quin reſtet ſemper diuiſio ad minus in potentia propter id qͦd nunꝙ̄ omnino forma ꝯtinuitatis aufertur. Uerum eſt aūt ꝙ illa potētia nō poterit ſemper ſic reduci ad actum ꝙ vna ⁊ eadem ſemper forma naturalis ſaluetur ſed vel eadem vel diuerſa modo qui dictus eſt. ❡ Patet igit̃ ex his que dicta ſūt ⁊ intellectus dubitationis ⁊ ſolutio argumenti ⁊ falſitas etiam dicentiū ꝙ omnino idē iudiciuꝫ eſt de appoſitione ⁊ diuiſione in magnitudine naturali.

❡ Textus.

❡ Accidit autem cōtrariū eſſe infinitum ⁊c.

❡ Lectio .xi. ❡ Nō prima.

HIc poſſet eſſe dubiū verū ſi eſſet aliquod corpus īfinitum in actu dici poſſet totum ⁊ perfectū: videtur enim ꝙ non per rōnem Ariſt. Ait enim ꝙ totum ⁊ perfectum vel idē ſunt vel proxima ſibi ⁊ perfectū nihil eſt nō habēs finē: ⁊ oē tale eſt finitū: igit̃ totū ⁊ perfectum nihil eſt niſi finitum.

Ad iſtam qōnem dōm eſt: ꝙ ſi infinitū nō ſit niſi in ordine ⁊ appoſitione magnitudinū: aut numeroꝝ aut aliorum ꝯſequentiū: ſicut Ariſto. vult ⁊ rei veritas ſe habꝫ: nullum infinitū proprie dicetur totū nec perfectum. Nihil eniꝫ eſt vere totum ꝙ nō habet totā actualitatē ſibi debitā: nec perfectū ꝙ nō eſt in actu completo cōſtitutum. Quia igitur tale īfinitū nō ponit totam ⁊ cōpletam actualitatem: propter id ꝙ fieri ponit actum imperfectū ⁊ eſſe eius eſt ſemꝑ in fieri: ꝯcluditur ꝙ ipꝫ nec totū nec perfectū dici poſſit. Ueruꝫ eſt aūt ꝙ ſi eſſet corpus aliquod infinitum actu ipſum haberet totam ⁊ cōpletam actualitatem ſuam: vnde tam totum ꝙ̄ perfectum dici poſſet: ⁊ precipue cum perfectum in aliquo genere ſit illud ꝙ nō habet in ipſo excedentiam: vt dicitur in .v. metha. hͦ aūt maxime in genere corpoꝝ corpori infinito conueniet. Quia igitur Ariſto. contrario mō īfinitū poſuit ꝙ̄ poſuerit antiq̄ ꝯrio mō ipꝫ diffiniuit ⁊ cōtraria ēt eis de ipſo dixit: qꝛ illi dicebāt ipſuꝫ totum ⁊ perfectuꝫ: ⁊ ipſe ipſum ponit imperfectum: ⁊ in ratione ꝑtis: qꝛ actus īperfectus partē actualitatis ponit ⁊ non totam.

Ad argumentum igitur factū in ꝯtrarium dicendum eſt ꝙ ipſa etiaꝫ actualitas rei poteſt dici finis eius ꝙ poteſt poni actu ⁊ potentia. Si ergo foret corpꝰ infinitū actu eſſet habens ſuū finē: quia ſuam actualitatem: ſed non eſſet finem habens ſumendo finem pro termino extenſionis.

❡ Nō ſecunda.

SEcundo poſſet eſſe dubiuꝫ quomodo Plato magnū ⁊ paruū ponebat in ydeis ⁊ alijs ſeparatis: videtur .n. hͦ nō habere veritatē: qꝛ illa ponebat ſepara a mā ⁊ magnuꝫ ac paruum materiam dicebat: igitur ponebat ꝯñr illa a magno ⁊ paruo ſeparata.

Ad iſtam qōnem eſt dicendum ꝙ eo ipſo quo plato magnū ⁊ paruuꝫ ponebat in ſeparatis a materia: ⁊ tamē magnum ⁊ paruū materiā dicebat: apparet euidēter ꝙ ipſe nō ſumebat tūc materiā proprie ſed large ⁊ cōmuniter pro quolibet habente rōnē aliquā mālē reſpectu alterius. Iſto enim modo etiam in non habētibus proprie materiā poſſumus ponere materiā.

Ad cuius intelligētiam ꝯſiderādū eſt ꝙ ſemper id ꝙ eſt altius ⁊ perfectiꝰ in ordine nature continet totā perfectionē que eſt in inferioribus: ⁊ adhͦ ampliꝰ: ita ꝙ in ſe continet gradus perfectionis qui ſunt in eis: ⁊ gradū etiā alium quē ipſe ſuperaddit: ⁊ gradꝰ quidē illi qui in īferioribus reperiūtur in ipſo ſe habēt: vt mālēs: vltimus aūt quē ſuꝑaddit hꝫ rōnē formalis reſpectu oīum illoꝝ. Et rō eſt: qꝛ res reponit̃ in ſpē per id ꝙ in ipſo eſt maxime formale ⁊ in genere per id ꝙ in ipſo ſe hꝫ: vt māle. Specificat̃ aūt res ſolū per gradū vltimuꝫ ꝑfectionis ſue: qꝛ in hͦ diſtinguit̃ ab alijs. Quia vero in alijs gradibꝰ qui iueniuntur in ipſo: ⁊ in īferioribus cōuenit cū alijs ſpeciebꝰ per eos nō ſpecificat̃: ſed reponit̃ in genere. Unde manifeſtū eſt ꝙ ſolū gradus vltimꝰ in re ſe hꝫ vt formalis ⁊ alij oēs: vt mālēs. Et qꝛ gradus vltimꝰ in vna ſpecie eſt vnꝰ tm̃. Alij vero eē poſſunt plures aut pauciores idcirco Plato vnū poſuit ex ꝑte forme: ⁊ alteꝝ ex parte māe. ſ. magnū ⁊ paruū. Hoc aūt mō bene mā in ſeparatis īuenitur cū vnū ordine nature altius ſit alio. Quia vero vt dictū eſt a dictis gradibus ſumit̃ genus: ꝙ eſt contētiuum ſpecierū: idcirco Plato ponebat magnum ⁊ paruum continere alia.

❡ Textus.

❡ Secundum rationem autē accidit: ⁊ ꝙ ſcd̄m appoſitionem non eſſe videri ⁊c.

❡ Lectio .xii. ❡ Nō prima.

HIc primo poſſet eſſe dubiū verū numerus qui in infinitū creſcit ſit inſeparabilis a diuiſione cōtinui: vt dr̄ in littera: vr̄. n. ꝙ nō: qꝛ iſte eſt numerus indiuiduoꝝ eiuſdem ſpēi: talis autē numerus in aīabus a corpore ſeparatis inenitur.

Ad istam qõnem dicũt aliqui ꝙ vnitas: que est ꝑncipiũ nũeri:ẽ aliqd ptinẽs ad gen⁹ ꝗ̃titat. Nõ possum⁹ at̃ ẽt si velim⁹ fingere ꝙ ab aliqua forma ad gen⁹ ꝗ̃titatis ptinẽte res hẽat ꝙ sit vna: nisi a forma ꝯtinuitatis: vñ relinquitur: vt dicũt: ꝙ vnitas q̃ est ꝑncipiũ numeri sit ipsa ꝯtinuitatis forma: ⁊ qꝛ nihil põt a seipso separari concludũt ꝙ vnitas: ⁊ per ꝯñs numerus non separat a continuo.

Sed hec omnia videntur esse friuola: stante enim positione ista vnitas que est numeri principium: ⁊ per consequẽs nũerus idiuiduoꝝ sb eadẽ spẽ nõ poterit ĩueniri ĩ sepatis animabus: ⁊ sic redibit põ de vnitate intrĩsẽ. ¶ Et p̃terea ꝙ p̃intelligit põni necessario p̃intelligit oib⁹ hñtib⁹ põnem. Unitas aũt p̃intelligit põni: qꝛ aĺr pũctũ nõ se hẽret ad vnitatẽ ex addictione: forma aũt cõtinuitatis ſm illã fictionẽ põt abstrahere actu: vnde relinquit ꝙ ordine nãe ante formã ꝯtinuitatis vnitas itelligat in suba. Nõ igit veꝝ est ꝙ vnitas q̃ est ꝑncipium nũeri sit ipsa ꝯtinuitatis forma. ¶ Motiuũ aũt ipsoꝝ oĩno nihil valet. Est.n. res vna formalr ipsa vnitate q̃ ptinet ad gen⁹ discrete ꝗ̃titatis: sed mãliter est vna co supra ꝙ talis vnitas fundat ꝙ in mathematicis qdez cẽ põt forma ꝯtinuitatis. In alijs vero est id per ꝙ res ipsa idiuiduat: eo ꝙ talis vnitas est vnitas indiuidualis. Non autem opꝫ ꝙ fundamẽtũ ei⁹ ꝙ ẽ in genere aliquo ptineat foꝛalr ad idẽ genus secũ. ¶ Dõm ẽ igr̃ alr vt vꝫ dicam⁹ ꝙ est duplex numerus: sicut Tho. noster ait: vnus qdẽ spẽꝝ ali⁹ idiuiduoꝝ eiusdẽ spẽi. Et nũer⁹ qdẽ spẽꝝ nõ põt in ĩfinitũ crescere: qꝛ spẽs reꝝ non pñt cẽ ĩfinite. Nũerus at̃ idiuiduoꝝ eiusdẽ spẽi ĩ ĩfinitũ põt crescere: ⁊ talis nõ sepat a ꝯtinuo: lꝫ.n. ordine nãe añ formã ꝯtinuitatis ĩ re vnitas nũeralis fiat: qꝛ tñ non ꝓuenit nũer⁹: nisi ex ei⁹ explicatiõe: nec replicatio ista fit sine diuisiõe mãe: q̃ ẽ ꝑncipiũ idiuiduatiõis: nec mã diuidit sine cõmitãte diuisiõe ꝯtinui: sequitur ꝙ talis nũerus nõ sit ſm fieri semꝑ actus a cõtinui decisione.

Ad argumentum ꝗ in ꝯtrariũ dõm est ꝙ ex eo ꝙ in aiabus sepatis iuenit nũerus ⁊ vnitas nũeral possum⁹ optime ꝯcludere ꝙ vnitas nũeralis nõ sit forma ꝯtinuitatis: sed nõ ꝙ talis nũerus fiat sine diuisione continui. Nã aĩe nõ multiplicantur: nisi ꝑ multiplicationez hoĩum: hoĩes vero sine diuisione materie ⁊ ꝯtinui multiplicari non possunt. ¶ Qõ secunda.

Secundo posset cẽ dubiũ: vtrum veꝝ sit ꝙ si appositio sit ĩ ĩfinitum posset crescere ĩ magnitudinib⁹ ꝙ successiue trãscenderet oĩs deteriata magnitudo: dari tũc posset magnitudo actu ĩfinita: vr̃.n. ꝙ nõ: qꝛ appositio ĩ nũeris: ita vadit ĩ ĩfinitũ: nec tñ idcirco dari põt numerus ĩfinitus in actu.

Ad istam qõnem dõm est ꝙ si appositio ĩ magnitudine nãli mõ ꝑdicto in ĩfinitum ꝓcederet: necessario tunc dari posset magnitudo ĩfinita in actu. Ꝧ autem rõ est: qꝛ mã vno respectu respicit formã aliquã nãlẽ: ⁊ oĩa acciñia: ꝯñã formã illã: nõ tñ eque imediate: sed ꝑmo respicit formã subalẽ: ⁊ hac mediãte respicit acciñia: ꝯñã talẽ formam. Magnitudo autem nãlis est de acciñtib⁹ ꝯñtibus formam naturalẽ. Medianet igit hac forma ipsa materia respicit: ⁊ magnitudinem naturalem debitam sibi statim sub forma illa. ¶ Ulterius autem Ꝧ viso considerãdum est: ꝙ quemadmodum materia suo respectu primo ⁊ directe formam substantialem respicit: scdm totã suã perfectionez essentialẽ: scdario vero ⁊ ex ꝯñti respicit distinctere gradus contentos in essentia eius: sic etiã respicit suo respectu primo ꝑncipalr ⁊ directe totam quantitatem naturalem natam consequi formam vnam: sed secũdario: ⁊ ex ꝯñti directe respicit partes eius: tam vꝫ illas que apponuntur ꝙ etiã illas quibus fit appositio: ꝑpter id qõ oĩs potẽtia: ꝑmo ⁊ directe respicit suum obiectũ totum: scdario tñ distincte respicit partes eius. Si ergo appositio partiuꝫ ad partes in magnitudine ꝯñte aliquã formã naturalem in infinituꝫ ꝓcederet: ex quo materia primo ⁊ directe nõ respicit partẽ magnitudinis sibi debite per aliquã formã: sꝫ totã necessario: tũc materia respiciẽs talẽ formã primo ⁊ directe respiceret magnitudinẽ contentiuam omniũ illaꝝ appõnum infinitaꝝ: ꝙ esse non posset: nisi primo ⁊ directe respiceret magnitudinẽ ĩfinitã. ¶ Ulterius aũt sic est ꝙ totum illud ꝙ mediante forma vnica naturali materia respicit ꝑncipalr: ⁊ directe põt in ea poni actualiter cũ forma illa. Ex quo igit ur secũdũ prefatã suppõnem materia primo ⁊ directe respiceret magnitudinẽ infinitã: necessarium est ꝙ si illa suppositio vera esset magnitudo naturalis infinita poni posset actualiter in materia.

Ad argumentum ergo in contrarium dõm est ꝙ non est simil e de numero ⁊ magnitudine. Nam magnitudinem vnam tñ respicit materia totã mediante forma vnica naturali: ⁊ idcirco sicut insimul hꝫ vnica pars materie formam talẽ cũ omnibus gradibus suis sic etiam: si mediante ipsa respiceret magnitudinez infinitam: posset habere actu insimul illam totã. Numerum autem non respicit materia mediante vna: sed mediantibus formis pluribus naturalibus: ⁊ numerum infinitum non respicit nisi mediantibus formis talibus ĩfinitis: plures aũt forme tales in eadez parte materie insimul esse non possũt: sed successiue tantum: ⁊ ꝓpterea quantũcũꝙ appositio numeroꝝ crescat in infinitũ: nõ tñ ꝑpter Ꝧ numerus ĩfinitus põt ĩ simul actu poni: sed tãtummodo successiue.

¶ Textus.

¶ In magnitudinibus autem contrarium est.

¶ Qõ tertia.

Tertio possꝫ aliqs dubitar̃ vtꝝ ĩ mã sit potẽr potẽtiã ad magnitudinẽ ĩfinitã: vr̃.n. ꝙ nõ: qꝛ tũc posset cẽ magnitudo ĩfinita ĩ actu. ¶ Ad istã qõnẽ ꝑhice loquẽdo oberem⁹ rñdere simplr ꝙ ĩ mã nõ est po⁹ ad magnitudinẽ ĩfinitã: sic̃.v. Ꝧ Tho. nr̃. Sꝫ si velim⁹ theologice loq distiguim⁹ potẽtiã sic̃ distigũt theologi ĩ potẽtiã passiuã nãlẽ ⁊ obediẽtialẽ. Et po⁹ qdẽ passiua nãlis ipsi⁹ mãe dr̃ illa q̃ ꝑt exire ĩ actũ ꝑ actionẽ alicui⁹ nãlis agẽtis. Obediẽtialẽ ꝟo potẽtiã dr̃ mã respectu illi⁹ hãt respectu cui⁹: ⁊ si ñ possit exire ĩ actũ ꝑ actionẽ nãl agẽtꝫ ꝑt tñ ĩ actũ exire ꝑ ĩfiuẽtiã agẽtis supnãl cui nata ẽ obedire ad nutũ. Scdm at̃ ꝑmã potẽtiã simplr dõm ẽ ꝙ in mã ñ ẽ potẽtia ad magnitudinẽ ĩfinitã: qꝛ tũc seqret ipsaꝫ posse accipe ĩfinitã magnitudinẽ ꝑ actionẽ nãl agẽtis ꝙ ẽ ipõle. Et sic itellexit Tho. qñ dixit ꝙ ĩ mã ñ ẽ potẽtia ad magnitudinẽ ĩfinitaꝫ. Scdm at̃ aliã potẽtiaꝫ simplr vr̃ dõꝫ ꝙ in mã sit po⁹ ad ĩfinitã magnitudinez ꝯcesso: sic̃ ꝯcedũt theologi: ꝙ ñ sit dare finitã magnitudinẽ: ita magnã cui de⁹ nõ possit ãpli⁹ supaddere: Ꝧ at̃ vr̃ cẽ necessariũ argumẽtũ ad ꝓbãdũ deuꝫ posse facere actu magnitudinẽ infinitam ꝙ concedimus.

¶ Explicit liber terti⁹ phicoꝝ. Deo gratias. Amen.

¶ Incipit

¶ Incipit liber quartus phyſicorum.

¶ Textus.

¶ Similiter autē neceſſe eſt phyſicum: ⁊ de loco ſicut ⁊
de infinito conſiderare ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Qō prima.

HIc primo
poſſet eſſe dubium vtꝝ
omnia que ſunt in loco
ſint ſicut tāgitur in lr̄a
videtur enim ꝙ ſic: qꝛ
vniuerſale eſt vbiqꝫ ⁊
ſemper ſingulare autē
eſt hic ⁊ nūc vt accipitur
ex primo libro poſterio
rum. Omnia autē que
ſunt actu ſunt entia ſin
gularia: ⁊ quia deſtru
ctis p̄mis īpoſſibile ē
aliquid aliorum remanere: vt dicitur in libro predica
mētorum: igitur omnia entia ſunt in aliquo loco: ⁊ in
aliquo tempore.

Ad iſtam queſtionez dicēdū
eſt ꝙ en
tium quedam ſunt ſpiritualia quedam corporalia. De
ſpiritualibus autem dicit Boetius ꝙ communis con
ceptio apud ſapientes eſt ſpiritualia in loco non eſſe.
Tamen conſiderandum eſt ꝙ dupliciter iſta cōſidera
ri poſſunt. Uno quidem modo ſecundum ꝙ circa locū
aliquem aliquid operantur: ⁊ iſto modo dicuntur eſſe
in loco per operationem. Quia enim in eis nō diſtingui
tur operatio a virtute: nec virtus ab eſſentia: neceſſari
um eſt ꝙ vbi operātur ibi ſint. Alio autem modo conſi
derari poſſunt ſimpliciter ⁊ ſecundum ſe abſqꝫ eo ꝙ cō
ſiderentur circa locum aliquem aliquid operari: ⁊ hoc
modo intelligitur dictum Boetij dicentis ꝙ ſpiritua
lia in loco non ſunt. Huiꝰ autem duplex declaratio po
teſt eſſe: vna quidem que ſumitur ex habitudine vnita
tis ad punctū: nam punctū ſupra vnitatem addit poſi
tionem. ita ꝙ ſtatim intellecto puncto intelligitur poſi
tio: vnitas autem a poſitione abſtrahit: ita ꝙ ſi ſimpli
citer: ⁊ ſecundum ſe intelligamus vnitatem non neceſ
ſariū eſt: ꝙ ꝓpꝫ hoc itelligamus aliquā pōnē. Nunc aūt
ita eſt ꝙ oīa corporalia ſe habēt ad modū pūcti ⁊ ſpūa
lia ſe hn̄t ad modū vnitatis. Neceſſariū igr̄ ē ꝙ corꝑali
bus debeatur poſitio que importat ⁊ ordinem partiū
in toto ⁊ ordinem partium in loco. Spiritualibus au
tem non debetur poſitio que importat ordinem partiū
in toto: quia talis poſitio non debetur niſi habentibus
dimenſiuam quantitatem: ⁊ per conſequens neceſſari
um eſt ꝙ eis ſecundum ſe non debeatur poſitio que im
portat ordinem ad locum: vna enim iſtarum poſitionū
conſequitur ad aliam. Manifeſtum itaqꝫ eſt ꝙ ſpiritu
alia ſecundum ſe non ſunt in loco. Secunda autem eiuſ
dē declaratio ſumit̄ ex multiplici acceptiōe loci. ¶ Se
cūdū enī quoſdam locus eſt ſpacium qd̄ eſt infra late
ra ꝯtinētis. Scd̄ꝫ vero alios locus eſt ſuꝑficies corꝑis
ambientis. Si ergo ſpiritualia neceſſario ſecundum ſe
determinantur ad locum aliquem: aut hoc eſt: quia ne
ceſſario claudūtur infra metas alicuꝰ ſpacij: ⁊ hoc eſt im
poſſibile: quia omne tale eſt corporeum. Aut etiam hoc eſt
quia neceſſario ad aliquam ſuperficiem corporis alicu
ius applicantur ſi debeant ſubſidere: ⁊ hoc etiam eſt fal
ſum: quia ſpiritualia a corporibus non depēdent in eſ
ſendo: ſed magis econuerſo: vnde ſi corpora cuncta tol
lerētur adhuc ſpiritualia remanere poſſent. Manifeſtū
igitur eſt ꝙ ſpiritualia ſecundū ſe nō ſunt in loco: pa
tet etiam ex dictis ꝙ omnia corporalia hent poſitionē
importantem ordinem ad locum aliquem.

Ad argumentum in contrariū
dicendum eſt
ꝙ omnia entia ſingularia ſunt in loco: aut ſimpliciter
ſicut corporalia: aut per operationem: ſicut ſpiritualia
vel dicendum ꝙ illud dictum verificatur de ſingulari
bus rerum corporalium non de ſingularibus rerū im
materialium: quia talia: ſicut ſunt ſupra tempus: ſic
ſunt etiam ⁊ ſupra locum.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo poſſet aliquiſ
dubita
re vtrum verum ſit ꝙ locus non eſt aliqd
dictum vniuoce in cunctis naturalibus
corporibus: ſicut hoc ait commentator: vide
tur enim ꝙ non: quia cum ordo ad locum conſequatur
ordinem partium in toto: ⁊ iſte videatur vniuoce dici
de ſingulis corꝑalibus: vel corporibus: ſicut ⁊ dimēſio
videtur conſequi ꝙ etiā ordo ad locū: ⁊ per conſequēs
locus vniuoce corporibꝰ cūctis debeatur.

Ad iſtam qōnem dicendum eſt ꝙ
ad rōnē loci plu
rima concurrūt: ſicut in ſequentibus deo volente oñde
tur. Quantū tm̄ ad preſens ſpectat duo concurrunt ad
perfectam rōnē eius. Nā qꝛ de ratione eius ꝙ eſt vere
locatum eſt a loco cōtineri: ⁊ continetur immediate in
ſuperficie ambiētis corporis ipſa ſuperficies corporis
continentis: videtur concurrere ad locum. Concurrit
etiam ad rationem eius ⁊ ordo determinatꝰ in vniuer
ſo corpore. Quia igitur ſunt in loco ſecundum ſe clau
dente iſta duo ſūt ꝑfecta ⁊ proprie in loco. Sic autē ſm̄
ſe neceſſario in loco ſunt corpora que mouētur motu re
cto. Que vero mouent̄ motu circulari nōn ſunt neceſſa
rio ſecundum ſe in loco claudente illa duo cum contin
gat dare vnum tale corpus ꝙ non eſt in ſuperficie alicu
ius circularis corporis: ſicut infra oſtendetur. Sic
igitur locus claudens ſuperficiem ⁊ ordinem ſecundū
ſe debetur aliquibus corporibus. Aliquibus vero non
debetur ſm̄ ſe locus claudens ſuperficiem ambientis
corporis: ſed tm̄ ordinē: vnde manifeſtū eſt ꝙ locus nō
vniuoce debetur omnibus naturalibus corporibus.

Ad argumentum ergo in con
trarium di
cendum eſt ꝙ eo ipſo quo poſitio in aliquibus ponit or
dinē ptiū in toto moto motu recto ꝙ natum eſt eſſe i to
to rectaꝝ ſuperficieꝝ: in aliquibus vero ponit ordinē
partium in toto ſperico ⁊ moto circulariter: neceſſari
um eſt ꝙ ad ipſam conſequat̄ magis non vniuoce eſſe
in loco q̄ vniuoce.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt loci mutationes phyſicoꝝ corpoꝝ ⁊c.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſet aliquis dubi
tare: propter
id ꝙ dicit̄ locus habere potentiam quan
dam nālem ratione cuiꝰ locatū mouet̄ nā
liter ad ipſum: vtrum propter talem potē
tiam poni poſſit ꝙ locus attrahat loca
tum. Uidetur enim ꝙ ſic: quia in actiuis ⁊ paſſiuis ſic
videmus ꝙ illud ꝙ eſt perfectiuum naturaliter alteri
us ipſum ad ſe trahit: ſicut patet in ferro ⁊ magnete.
Cum igitur locus per naturalē potentiam quā habet
perfectiuus ſit locato: conſequi videtur ꝙ ratione talis
potentie ipſum poſſit ad ſe trahere.

Ad iſtam q̄ōnem dōm eſt ꝙ attractio poteſt fieri ab aliquo dupl̄r: q̄z vel ſicut ab efficiēte: vel ſicut a fine. Primo aūt modo nō eſt de rōne loci ꝙ attrahat locatū: cuius declaratio eſt: q̄z quod ad ſe aliquid per modū efficiētis trahit: nō pōt ipſuꝫ trahere in qualibet diſtātia: ſed ſolū ſ̄m diſtātiam certā ⁊ determinatam: vt potē ſcōm illā tm̄ ad ꝙ poteſt ſua virtꝰ actiua ſe extēdere ſicut manifeſte apparet in magnete ⁊ ferro: nō eniꝫ magnes attrahit ferrū vnumqōꝙ: ſed ex diſtātia certa ⁊ determinata ſolū. Nūc aūt ſic videmus ꝙ locus ex quacūqꝫ diſtātia attrahit locatū. Vbicūqꝫ. n. leuia ponā tur ſurſum tendūt: ⁊ vbicūqꝫ extra locū deorſum grauia ponātur tendūt etiā deorſum. Euidenter igitur apparet ꝙ de rōne loci nālis nō eſt efficiēter attrahere locatū. Scōo aūt modo. ſ. per modum finis h̄ꝫ dꝫ ipſum ad ſe trahere: ſicut poſt modum patebit.

Ad argumentum ergo in cōtrariū dōm eſt ꝙ illud ꝙ eſt nāliter ⁊ efficiēter poſſit trahere id cuius ꝑfectiuū eſt: nō tn̄ h̄ pōt niſi ſcōꝫ diſtātiā quā pōt virtꝰ ſua pertrāſire. Hoc aūt modo locatū trahi a loco nō eſt icōueniēs. Nā ſi locatū imperfectuꝫ: vtputa ignis: ponat̄ in diſtātia illa in qua iuenit̄ virtus actiua que diffundit̄ a loco: neceſſario ſ̄m virtutem illā ipſum locatū efficienter accipiet ꝑfectionē forme: ⁊ q̄z ad formā cōſequitur locus: ita ꝙ tūc a locāte efficiēter traheret̄. Neque iſtud eſt mirandū ꝙ locans ſic ſumptū ſubinduit rōnē generātis. Scōm tn̄ rei veritatē non eſt de ratione loci ꝙ attractio que fit ab ipſo fiat iſto modo: q̄z ſicut dictū eſt non ſolū ab diſtātia: ſed etiā ab illa in qua non inuenitur: ſic virtus actiua que diffundit̄ ab ipſo: ſed potiꝰ contraria: locus attrahit locatum.

℄ Qō quarta.

Quarto poſſet eē dubiū dato ꝙ locus non neceſſario attrahat locatū per modū efficiētis: vtruꝫ h̄eat ipſum neceſſario attrahere per modum finis. Videt̄. n. ꝙ non: q̄z finis ē ꝑꝑ quē ſūt alia: locatū aūt nō videt̄ eē ꝑꝑ locū: ſed magis econuerſo locus videt̄ eē ꝑꝑ ꝯſeruationē locati. Nō igit̄ videt̄ ꝙ locus attrahat locatū: ſicut finis eius: in l̄ra autem dr̄ ꝙ locus nullius. 4. cauſarū rōneꝫ habet.

Ad iſtam q̄ōnem dōm eſt ꝙ locus nālis neceſſario per modū finis attrahit locatū ꝙ pōt multipliciter oſtēdi. Primo qdē q̄z oīs attractio fit vel ab efficiēte vel a fine. Oſtēſum eſt aūt ꝙ attrahit̄ locatuꝫ ex diſtātia a loco a qua ab ipſo: ſicut ab efficiēte attrahi nō pōt. Relinquitū ergo neceſſario dōm ꝙ idē ab ipſo loco tanꝙ a fine locat̄ attrahat̄. Secūdo aūt idē oſtendit̄ ex conditione attractionis que a fine fit: videmus ꝙ nō ex aliqua diſtātia: ſed in quacūqꝫ indifferenter fit attractio a fine: vbicūqꝫ. n. ponatur appetēs ⁊ appetitus tendit ⁊ currit: niſi impediat̄ in ipſuꝫ appetibile. Et attrahere per hūc modū ꝓpriū eſt ſolīꝰ finis. Quia igitur hoc modo: vt predictū eſt: locus attrahit locatū: ꝯcluditur euidēter ꝙ neceſſario locus nālis attrahit per modū finis. ℄ Tertio aūt oſtendit̄ h̄ idem ex eo ꝙ nihil terminat ⁊ quietat motū ꝯſ̄tem nālem inclinationem ⁊ naturalē appetitū niſi ꝙ attrahit ſcōm rōnē finis. Conſtat aūt ꝙ nālis locus motū terminat qui conſequitur naturalem locati appetitum. Neceſſarium eſt igitur ꝙ ipſum attrahat per modum finis.

Ad argumentum ergo in contrariū dōm eſt ꝙ ex eo ipſo quo in loco eſt conſeruatio locati: ſequitur ꝙ locatū ſit ꝑꝑ locum tanꝙ propter ſuū bonum. Vn̄ opꝫ ꝙ locus finis ſit: ſed extrinſecus locati. Sicut. n. forma que eſt in intrinſecū cōſeruans eſt finis intrinſecus: ſic etiā ⁊ locus: ex quo eſt extrinſecū conſeruans dicit̄ habere rationem finis extrinſeci: ꝙ autē educitur de philoſopho non eſt dictum aſſerendo ⁊ determinando: ſed dubitando ⁊ opponēdo ſolum.

℄ Textus.

℄ Quoniam autem aliud quidem ſecundum ſe: aliud vero ſecundum aliud dicitur ⁊c.

℄ Lectio ſcōa. ℄ Qō prima.

Hic primo poſſꝫ dubitare aliq̇ſ de rōnibꝰ quas philoſophus adducit ad probāduꝫ ꝙ locus ſit forma ⁊ materia: videt̄ eni peccare per fallaciā ꝯñtis: dicit̄. n. in vna illaꝝ rōnuꝫ: locus eſt terminus: forma eſt terminus: ergo ⁊c. In alia vero dicit̄ locus de ſe qd infinitū ⁊ indeterminatū eſt: ſed mā ēt quid infinitū eſt ⁊ interminatū ergo ⁊c.

Ad intelligentiam ergo opinionis iſtoꝝ cōſiderandū eſt ꝙ attendentes antiqui locatum recipi in loco: ⁊ videntes etiaꝫ ꝙ in ſpacio corpus recipitur ſecūdū ſuaꝫ totaꝫ profunditatē: dixerūt ſpaciū eſſe locum ſpacium aūt poteſt ꝯſiderari dupl̄r. Vno quideꝫ modo ſimpl̄r: ⁊ ſcōm ſe: ⁊ ſic quicqd infinitū ⁊ interminatuꝫ eſt. Alio vero modo pōt conſiderari ſ̄m ꝙ eſt alicui corpori cōiunctū: ⁊ ſic eſt terminatū ſcōm terminationeꝫ corporis recepti. Quia. n. locus dꝫ equari locato: opꝫ ꝙ ſpacium ꝙ h̄ꝫ ſcōm iſtos rationem loci ſit omnimode equatū corpori recepto. Hoc autem ſtare non poſſet niſi eadem ſecū terminaretur figuratione: vnde ſi corpus receptuꝫ eſt ſpericum ipſum ſpacium accipit ſpericam figurā. Et ſi fuerit quadrum accipiet ſpaciuꝫ figuram quadrāgularē ſtatim: ⁊ ſic de alijs. ℄ Quidam igitur attēdētes ſimpl̄r ad ſpaciū: ⁊ vidētes ipſum dicere qd infinitū ⁊ interminatū ad modū māe dixerūt ſpaciuꝫ eē māꝫ: ſiue aliqd ad modū materie ſe habens. Quidā vero alij attendētes ꝙ ſpaciū nō eſt locans in actu: niſi ſtans ſub aliqua terminatione: dixerūt ipſum ſpaciuꝫ a termīo teriante accipere rationem locantis in actu: ⁊ pro tanto illi termino dabāt rōnē loci. Et q̄z id ꝙ terminat potentialitatem alicuius eſt quedaꝫ forma: idcirco tales dixerunt locum eſſe formam.

Dicendum eſt igitur ad argumētum ꝙ rōnes: ⁊ ſi cōcluderēt poſſint gratia materie: nō tn̄ concludere poſſunt ratione forme. Et ſi intentio iſtorū erat locū eē veram formā: aut veraꝫ māꝫ locati: nulli dubium eſt ꝙ argumenta ſunt ſophyſtica: ⁊ peccantia per fallaciam conſequentis.

℄ Textus.

℄ Amplius qūo ferentur in ſui locum ⁊c.

℄ Qō ſcōa.

Secundo poſſꝫ eē dubiū d̄ penultima rōe quā adducit Ari. ad ꝓbādū locū nō eē formā nec māꝫ vr̄. n. nō valere: q̄z locus: ⁊ ſi non ſit mobilis per ſe: vr̄ tn̄ eē mobilis ꝑ accn̄s: ⁊ ſic per accn̄s h̄ēre locū: h̄ āt ꝙ nō vr̄ eē icōueniēs qḋ ſeqt̄ ex rōne Ari. Nā eni ⁊ forma nō ꝑ ſe: ſed per accn̄s mouent̄.

Ad iſtā q̄ōnem dici poſſet p̄io ꝙ ⁊ ſi locus ſit mobilis per accn̄s: nō tn̄ mouet̄ ad motū corꝑis locati: ſed ad motū corporis locātis: ⁊ rōne corporis locātis pōt per accn̄s deberi

deberi ſibi locus: nō ratione corporis locati. Sed ſi mā aut forma eēt loc⁹ totū ɔtrariū ɔtingeret: ꝓp id ꝙ mā ⁊ forma corpis locati ad motū locati corpis mouentur. ¶ Uel dōm ꝙ locus rōne ſuperficiei q̄ ad ipm ptinet mā liter ē mobilis ꝑ accn̄s ad motū ɔtinētis: vt ꝓdictū eſt ⁊ nō ad motū corpis ɔtenti. Rōne vero ordinis qui ad ipm ptinet formalr̄ eſt imobil̄ tā per ſe q̄ ēt ꝑ accn̄s: vt infra deo ꝓcedēte ondet̄: per h igit̄ ꝙ mā ⁊ forma corporis locati per accn̄s mouet̄ accipit̄ ꝙ neutrū ipſoꝝ eſt locus q̄tum ad id ꝙ in eo eſt formale. Per hāt ꝙ mā ⁊ forma corpis locati mouet̄ ꝑ accn̄s ad motū locati corporis accipit̄ ſufficiēter ꝙ neutrū ipſoꝝ locus eſt ſumēdo locū quantum ad id ꝙ in ipo eſt materiale: vnde pȝ ꝙ ratio Ariſt. optime concludit.

¶ Textus.

¶ Poſt h āt accipiēdū eſt quot modis aliō i alio dr̄ ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Qō prima.

HIc primo poſſet eē dubiū vtꝝ aliqd eē poſſȝ in ſeipſo prio: videt̄. n. ꝙ ſic: q2 ꝙ ſtat prio per ſeipſum videt̄ eē in ſeipſo pmo: ſunt aūt multe ſubſtantie ſtantes primo per ſeipſas: igitur ille omnes poterunt eſſe primo in ſeipſis.

Ad iſtā qōnem dōm eſt: ꝙ cū ſcōm ꝓprietatē vocabuli eſſe in alio ſit cū aliquo mō receptionis: ⁊ receptio oīs ponat neceſſario diuerſitatē q̄dā recipiētis ⁊ recepti neceſſariū eſt ꝙ eē in aliquo ſm vocabuli ꝓprietatem ponat dualitatē q̄dā ⁊ diuerſitatē inter id ꝙ eſt in alio ⁊ id in quo eſt aliud. Et h eſt ꝙ dicit phs in trā ꝙ alterā potētiā ⁊ nām habēt: ⁊ ꝙ ⁊ in quo. Cū igit̄ eiuſdē toti⁹ ad ſeipſum totū non ſit dare talē aliquā diuerſitatē: apparet euidenter ꝙ ſcōm vocabuli proprietatē nihil poteſt eē in ſeipſo primo.

Ad argumentum q̄ in ɔtrariū dōm eſt ꝙ ſb ſtātie ſimplices differūt in h ab aliis compoſitis: q2 ſubſtātie cōpoſite nō ſtāt per ſeipſas primo: ſed rōne ptiūȝ ſtat. n. vnūqḋq; per id ꝙ ſibi eſt ratio ⁊ pncipiū eēndi Rō aūt eēndi non eſt mā ſed forma: forma aūt eſt pars ſubē cōpoſite: ⁊ nō tota ſuba cōpoſita: vnde manifeſtū eſt ꝙ ſubē cōpoſite nō ſtāt per ſeipſas pmo: ſed ratione partiū: ſubē vero ſimplices ⁊ ſeparate a mā nō ſunt niſi forme. Et q2 forma ſcōm ſe totā eſt ratio eēndi: dnr̄ pro tāto iſte ſimplices ſubē ſtare primo per ſe ipſas. Sed cōſiderandū eſt ꝙ quāuis forma ſit ratio eſſendi nō tamē ex h ſequitur ꝙ ipſa ſit cā formalis ſui: ⁊ ipſa ſit etiam cauſatū ſuum: ſed bene ſequitur ꝙ ipſa cauſam formalem aliā non habeat. Et propter h tales ſubſtātie dicūtur per ſe ſtare. i. non per aliud. Nam per ſe vno modo dicit̄ ꝙ nō hȝ cām: vt pȝ in qnto metha. Scōm etiam hunc intellectū nō poſitiuū: ſed magis negatiuū tales ſubē dicūtur primo eē in ſeipſis: quia. ſ. primo eis competit ꝙ in alio non ſunt: h aūt non eſt verum de compoſitis quibus non eē in alio competit gratia materie.

¶ Textus.

¶ Et ratione manifeſtum eſt quia impoſſibile eſt ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo poſſet eē dubium: qūo veritatē hēat ꝙ ſi totū eēt in ſeipſo pmo quelibȝ pars eēt omnes partes. Nō. n. h videtur neceſſariū: q2 cū pars ſit aliud a toto: ⁊ totū ſit oēs ptes quā tumcūq; totum ſit primo in ſeipſo: non tamen propter h conſequi videtur ꝙ quelibe tps ſit oēs partes: ſicut nec etiam ꝙ quelibet pars ſit ipſum totum.

Ad iſtā qōnem dōm eſt ꝙ ſi totū primo eſſet in ſeipſo: neceſſario tunc quelibet pars eēt idē ꝙ totuȝ. Huius aūt declaratio eſt: q2 cū totū idē ſit ꝙ oēs ptes: ſi ipſuȝ totū primo ſiue ſcōm ꝙ totū eēt in toto: oēs partes eēnt in oibus partib⁹. Nā ſicut eē totū eſt eē oēs ptes: ſic etiā eē in toto eſt eē in oibus partib⁹. Omnes aūt partes eē in oibus ptib⁹ idē eſt ꝙ quālibet ptē eē in ſingulis ptibus. Ulterius aūt videm⁹ ꝙ id ꝙ eſt in aliquo nō diſtat ab illo i quo actu eſt: quēadmodū locatū nō dr̄ actu eē i loco a quo diſtat: ſȝ i loco a quo ñ diſtat. Si ergo oēs partes ſint in oib⁹ ptib⁹ nullā hēbūt adinuicē diſtātiā: vt per ɔñs vna pars extrema magnitudinis diſtātiā habebit ad ptē aliā extremā. Sublata āt diſtātia partiuȝ magnitudinis tollitur de neceſſitate magnitudinis diſtēſio: q2 per diſtēſionē ſit pars vna extra aliam. Sublata autē diſtēñōe magnitudinis tollit̄ diuiſibilitas ⁊ relinquitur quid ſimpliciter ⁊ indiuiſibile. In ſimplici aūt quidlibet acceptū idē eſt ꝙ totum. Manifeſtū igitur eſt ꝙ a primo vſq; ad vltimuȝ deducendo de neceſſitate ſi totū primo eēt in ſeipſo quidlibet in toto acceptū eēt ipſum totū: vnde ſi h totuȝ aggregatū ꝙ eſt amphora vini primo eēt in ſeipſo: neceſſariū tunc idem eēt amphora ꝙ tota amphora vini ⁊ idem ēt eēt vinum ꝙ tota amphora vini nec vinū ⁊ amphora ſcōm rem differrent. Eſt aūt diligenter attendēdū ꝙ corpus locatū nō ſcōm ſe totū: ſed ſcōm ſuā vltimā ſuperficiem primo eſt in ſuperficie ambientis corporis. Iſte autȝ due ſuperficies ſimul ſunt in eodem ſitu: nec tamen vna inuenitur extra aliam.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſet aliqs dubitare: q2 ſic exponēdo rōne phyloſophi vt fecim⁹: non vr̄ ꝙ rō ɔcludat vlr̄ nihil poſſȝ exiſtere in ſeipſo: ſȝ ſolū ꝙ ſi aliquid exiſtit in ſeipſo illud erit ſimpl̄r nō habēs ptē ⁊ ptē. Cū igr̄ ſba imal̄ ſit ſimplex admin⁹ ipſa nō obſtāte rōne adducta eē poterit i ſeipſa.

Ad iſtam qōnem dōm eſt ꝙ ꝑ rōnem phi mō ſupradicto expoſitā optie appet ꝙ nullū corp⁹ pōt primo exiſtere in ſeipſo: veꝝ ē āt ꝙ ipſe i ꝓceſſu ſue rōnis q̄dā ꝓpōnē aſſumit: ex q̄ vr̄ ꝙ ēt ad ſimplicia ſua rō poſſit trahi. Dicit. n. ꝙ alia ē potētia vel nā ei⁹ in quo eſt aliqd ⁊ alia ei⁹ ꝙ eſt in aliquo. Ex h aūt accipit̄ ꝙ recipiens eēt aliō a recepto: ꝙ ēt inde appet ꝙ recipē aliquid nihil pōt ꝙ nō eſt in potētia receptiua ipſius. Recipiens igit̄ q̄tū ē de ſe iuenit̄ eē in potētia ad receptū: nec talis potētia teriatur niſi cū ponit̄ receptū actu in ipo Si igit̄ alia eſt nā terminātis ⁊ termiati ⁊ actus ⁊ potētie. ɔſequit̄ ꝙ vlr̄ oē ꝙ ē i aliq̄ ſit alteꝝ ⁊ diuerſuȝ ab eo i q̄ exiſtit: q2 igr̄: vt ꝓdictū fuit: nihil ē alteꝝ a ſe ipſo ɔſeq̄t̄ ꝙ nihil poſſit eē i ſeipſo prio: pȝ itaq; ꝙ rō phi ē nālis: q2 ꝑ ꝓpōnē vltio aſſūptaȝ vlr̄ de oib⁹ ɔcludit̄ ꝙ nihil eē poſſit i ſeipſo q̄uis ꝑ prius dicta iſtō de corpib⁹ ſol̄ ɔcludat̄: vt ſupra dictū fuit.

¶ Qō quarta.

QVarto poſſet eē dubiū vtrū ſi aliqd eēt in ſeipſo prio totum ꝙ recipet̄ in eo foret idē ſibi: vr̄. n. ꝙ ſic: q2 tale receptiuū reciperet per modum idēpritatis. Quicquid autem per modum identitatis in aliquo recipitur idem eſt ſibi.

Ad iſtam queſtioneȝ dicunt aliqui ꝙ ſi aliqd eſſet primo in ſeipſo quicquid reciperet eſſet idem ſibi. Hoc autȝ ipſi dupliciter oſtēdūt. Prio qui

dem receptum eſt in recipiente per modum recipientis ⁊ non recepti: modus autem recipientis primo ſeipſuȝ eſt recipere ſecūduȝ ydemptitatem. Quātūcūqȝ igitur receptum in ſe foret aliud a recipiente: poſitum tamen in ipſo foret de neceſſitate idem ſibi. Secundo autem hoc oſtendunt: quia quando aliqua paſſio alicui debetur primo: nulli alteri poteſt attribui ſecundo niſi: ad participationem illius cui paſſio illa primo conuenit quemadmodum quia habere tres primo conuenit triangulo nulli conuenire poteſt ꝙ triangulus non ſit. Si ergo aliquid daretur ꝙ eſſet primo in ſeipſo eſſe in ipſo ſibi primo conueniret: ⁊ per conſequens nulli dari poſſet exiſtere in ipſo: niſi id haberet rationeȝ eius. ¶ Huius autem ſui dicti maiorem declarationem poſtea adiungunt: ꝙ ſuum dictum eſt intelligendum quando ea paſſio eſt que attribuitur vni p̄io ⁊ alij ſecundo. Quia enim calor in ſummo attribuitur igni primo alijs autem ſecundo attribuitur calor in ſummo: ſed gradus aliquis caloris: non oportet ꝙ iſtoruȝ aliquid ſit ignis Si autem amphora eſſet in ſeipſa eadem paſſio: quia eſſe in amphora primo conueniret amphore: ⁊ ſecundo cōueniret alijs ab amphora. ¶ Sed in veritate: ſi h̄ diligentius conſiderentur apparent cuncta eſſe friuola. Nam ſi aliquid in ſeipſo eſſet primo: aut poſſet aliquid aliud a ſe recipere aut non poſſet. Quod aliud recipere nequiret: verum quidem tunc eſſet ꝙ q̄libet in ipſo receptum eſſet ipſum: quia tunc ſtante ſuppoſitione nihil niſi tantum ſe reciperet: ſed ſi recipere in ſe poſſet aliquid aliud a ſe: neceſſario tunc oporteret dicere ꝙ non oē receptum in ipſo eſſet ipſum: quia alias non verum foret ꝙ poſſet aliud a ſe recipere: propter id ꝙ aliud non eſt ipſum.

Rationes autem facte in contrarium omnino nihil valent. Si.n. non ſolum aliq̄d reciperet ſeipſuȝ: ſed etiam aliud a ſe: quemadmodum tunc ex eo ꝙ ſuſciperet ſeipſum diceretur reſpectu alicuius: quia reſpectu ſui haberet modum recipiendi: ſ'm ydemptitatem ſic etiam ex eo ꝙ reciperet aliud a ſe diceretur reſpectu eius habere modum recipiendi ſecundum diuerſitateȝ: ⁊ per conſequens receptum in ipſo quantumcunqȝ non foret ipſum: eſſet tamen in recipiente per modum recipientis. Unde patet euidenter ꝙ͞ friuolum ſit primum argumentum.

Secundum adhuc minus valet: videm⁹ enim ꝙ idem attributum: ⁊ ſecundum vnum ⁊ eundē gradum vni debetur primo ⁊ alijs ſecūdo: nec tamen idcirco oportet ꝙ ſ'm idem ſit ꝙ primum. Nam eſſe coloratum: primo debetur ſuperficiei: ⁊ corpori non primo: ſed ſecundo: vt dicitur in littera: nec tamen corpus eſt ipſa ſuperficies: videmus etiam ꝙ eſſe localiter in celo d̄betur igni p̄io ⁊ aeri ſecundo: quia mediāte igne nec tamen aer ideȝ eſt ꝙ ignis. Quantumcunqȝ igitur eſſe in amphora primo conueniret amphore: ⁊ ſecundo alteri: non tamen idcirco oporteret ꝙ illud alteruȝ eſſet ipſa amphora: vnde patet ꝙ͞ nihil ſit ſecunda ratio cuȝ ſua declaratione. ¶ Uerum tamen ad intelligendum defectuȝ propoſitionis quā aſſumūt in ſecunda ratiōe conſiderandum eſt ꝙ quandocunqȝ aliqua paſſio conuenit aliquibus duobus ſ'ȝ aliq̄d idem in vtroqȝ realiter acceptum: ſi id cui primo conuenit ſit cauſa: quare ꝯueniat alteri: ſicut eſt triāgulo yſocheles reſpectu eius ꝙ ſit habere tres: opȝ neceſſario ꝙ idem cui talis paſſio conuenit ſecundo recipiat predicationeȝ eius cui debetur primo. Si autem attributum aliquod pluribus conueniat ⁊ vnicuiqȝ ſecundū naturam propriam diſtinctam ab alterius natura: non oportet ꝙ id cui primo datur de illo predicetur cui conuenit ſecundo. Naȝ in eēntia ſubſtantie: quia debetur colori: non quia natura ſua ſit natura qualitatis: ſed quia h̄ nulli debetur niſi propter rationem accidentis: ⁊ color naturam accidentis habet: quantumcūqȝ in ſubſtantia primo ſit quantitas: ⁊ ea mediante color: non tamē ideo color eſt quantitas: ſed bene eſt accidens vtraqȝ. Et vnuȝ hēre modum qui nō idē in pluribus exiſtat contra ſe diſtinctum: neceſſarium non eſt ꝙ vnum illorum ſit alterum quantumcunqȝ in altero illud attributum primo ſit: ſȝ bene neceſſarium eſt ꝙ in aliquo vno conueniant ſecundum ꝙ illud attributum dicatur de vtroqȝ. Unde ſi amphora eſſet in ſeipſa localiter: ⁊ in ea etiam eſſet aliquid aliud localiter: diſtinctuȝ tamē ab ipſa in natura quantumcunqȝ eſſe in amphora prius amphore ꝙ͞ alteri conueniret: non tamen idcirco oporteret illud alterum eſſe amphoram: ſed bene oporteret ꝙ vtrumqȝ eēt corpus in amphora locatum. Nam ⁊ amphora protāto primo eſſet localiter dico in ſeipſa: quia eſſet corpus primo in ipſa amphora locatuȝ: ⁊ aliud etiam idcirco eſſet localiter ſecundo in amphora: quia eēt corpus aliud in ipſa locatum ſecundario.

Si autem dicat aliquis ꝙ ſic dicendo videmur contradicere phyloſopho patet de facili ꝙ ſibi nō contradicim⁹ ſed reprobamus expoſitionem datam contra mentem eius. Non enim eſt intentio phyloſophi dicere ꝙ ſi aliquod totum foret primo in ſeipſo quidlibet quodcūqȝ in eo acceptum eſſet ipſum totum: quia non intelligit de acceptis in ipſo: vel per modum accidentium: vel per modum aliquorum extrinſecorum a totalitate eius: ſed de acceptis in ipſo in eius totalitate concluſis ſicut partes totius ſingule ſe habent: vnde ⁊ pro tanto ſupra diximus: ꝙ quia totum idem eſt ꝙ omnes partes: ſi totum eſſet primo in ſeipſo: eſſent omnes partes in omnibus partibus: ⁊ forēt omnes partes ideȝ: pro tanto etiam phyloſophus dicit non ꝙ ſi amphora ſimpliciter: ſed ꝙ ſi h̄ totum aggregatum ꝙ eſt amphora vini in ſeipſa eſſet: non differt āphora a vino: que duo clauduntur in totalitate eius ꝙ eſt amphora vini.

¶ Textus.

¶ At vero neqȝ ſcd'm accidens ꝯtingit: ſimul eniȝ duo corpora in eodem erunt ⁊c.

Q̄ō quarta.

QUarto poſſet eſſe dubiuȝ vtruȝ ſi aliquod corpus eſſet in ſeipſo: primo ꝑ aliud corp⁹ neceſſariū foret duo corp̄a eē in eodē loco: vr̄.n. ꝙ nō: q2 ibi nō eēnt eque p̄io ſed vnuȝ p̄io ſicut illud quo mediāte aliud in ipſo exiſteret ⁊ aliud ſecundo. Sic autem duo corpora eſſe in eodem loco non eſt inconueniens: quia iſto modo vnum tantū corpus ponitur in vno loco immediate.

Ad iſtam q̄ōnem pretermiſſa ſuperflua ⁊ inutili multiplicatione verborum: dicendum eſt ꝙ ad hoc vt totum aliquod non ratione alicuius ſue partis: ſed primo ſiue ſecūdum ꝙ totum in ſe toto ſit per aliud corpus ꝙ non eſt aliqua partium eius: exigitur ꝙ ipſum totum ſit in tali corpore medio: ⁊ ꝙ etiam tale corpus ſit non in parte illius totius: ſed in toto: quia alias ipſo mediante totum in ſeipſo non eſſet ſecundum ꝙ totum: ſed ſecundum aliquam partem: quemadmoduȝ ſi amphora eēt tota in ſeipſa: ſcd'm ꝙ tota mediante vino

oporteret

oporteret non ꝙ pars ampbore: ſʒ ꝙ tota ampbora in
vino eſſet: ⁊ cum ħ pariter vinū non deberet eſſe in ſuper
ficie ampbore ſola: quia tunc per ipſum vinuʒ ampbo
ra non in ſeipſa eſſet: ſed in ſuperficie ſua. Unde vt am
pbora tota per vinum exiſteret in ſeipſa: oporteret vinū
eſſe in tota ampbora: ⁊ coexiſtere eius tote profundi/
tati: ꝙ ſtare non poſſet niſi totum vinum: ⁊ idem ſpaci
um inſimul occuparent vinum ⁊ ampbora. Quia igi
tur ħ eſt poſſe duo corpora in eodem loco inſimul eſſe:
patet euidenter ꝙ ſi tota ampbora per vinum exiſteret
in ſe ipſa: duo corpora eque immediate ſimul eſſent in
eodem loco: ꝙ eſt impoſſibile. Quidam autem aliter cō
ſequentiam iſtam declarant. Dicunt enim ꝙ quando
aliquid eſt in aliquo per aliud: oportet ꝙ ſit idem mo
dus eſſendi hic ⁊ ibi. Si ergo ampbora eſſet in ſeipſa:
per aliud: tunc ſicut ampbora eſt eſſentialiter in ſeipſa
ſic etiā ⁊ illud aliud eſſentialiter erit in ea: ꝙ eſſe nō poſ
ſet niſi ſubintraret eā.

Sed iſta ratio friuola eſt. Nam ſi ali
quid eſt in aliquo loca
liter: propter aliud ſufficit ꝙ vtrumqʒ localiter ſit in il
lo: nec vltra ħ exigit idem modus locationis: precipue
cum vinum in ipſo locetur immediate ⁊ aliud mediate
Conſimili igitur modo ſi aliquid eſt in ſeipſo per aliud
ſufficit ꝙ vtrūqʒ ſit in ipſo localiter: nec vltra ħ requi
rit ꝙ ſi vnum eſſentialiter imponitur in ipſo eſſentia
liter ponatur ⁊ reliquum. ¶ Sed vlterius iſtam ratio
nem ipſi per ħ roborare conātur ꝙ illud quo mediante
aliquid eſt in aliquo loco: eſt illi loco proximius ꝙ ſit il
lud ꝙ eſt in eo per ipſum: vnde ſcdm ħ id quo median
te aliquid ponitur in ſe ipſo: erit ſibi proximius ⁊ eſſen
tialius ꝙ ſit ipſum met ſibi. Dato autem ꝙ iſta robora
tio teneat: non tamen poterit per eam concludi ꝙ duo
corpora ſimul ſint: ſed tantummodo vnum. Quod.n.
eſt in aliquo: ſicut idem ſibi eſſentialiter vnum perfe/
cte eſt ſecum: vnde non bene etiam dicitur: ꝙ ſi vnum
eſſet eſſentialiter in aliquo: ſicut ipſum met ſibi vnum
ſubintraret reliquum: immo eſt ħ oppoſitio in adiecto
ꝙ ſubintrat aliquid ab eo ꝙ ſubintrat diſtinctum eſt
⁊ diuiſum neceſſario in eſſentia. Unde dicere ꝙ ſi vnū
eſt eſſentialiter in aliquo: ſicut in ipſum idem ſibi vnuʒ
ſubintrabit: aliud eſt dicere ꝙ ſi vnum non eſt eſſentia
liter diuiſum ab alio erit eſſentialiter diuerſum ⁊ diſti
ctum ab ipſo. Et hinc eſt ꝙ etiam iſti non ex intentione
vt credo: ſed veritate cogente poſterius ſibi contradicē
tes formant aliam rationem rationibus his oppoſitaʒ
Dicunt eniʒ ꝙ ſi ampbora eſt in ſeipſa per aliud: quia
per vinum: tunc ſicut ipſa ampbora vinum recipit mo
do alietatis: ſic etiā recipiet ⁊ ſeipſam mō diuerſitatis
⁊ per ꝯñs duo diuerſa corpora inſimul erunt.

Sed attendendū eſt ꝙ quam
uis illud
ſit bene dictum: ꝙ ſi ampbora eſſet in ſeipſa per vinum
vinum ⁊ ampbora diuerſa eſſent: ex quo vinum recipe
retur in ampbora modo alietatis: non tamen ex ħ ſuf
ficienter concluditur ꝙ duo corpora inſimul eſſent niſi
aliud adiungatur: quia ſi vinum non eſſet in tota am
pbora: ſed in ſuperficie eius: huic ſuperficiei vinum eſ
ſet proximius ꝙ ampbora: ſecunduʒ propoſitiones ab
iſtis acceptas: non tamen propter ħ totam ampboraʒ
penetraret: ⁊ ideo ħ ſuperflua verborum multiplicatio
vitanda eſt: vt eſt ſuperfluus: ⁊ pbiloſopbi ratio declarā
da breuiter: vt nos fecimus.

¶ Textus.

¶ Quid autē forte ſit locus: ſic fiet vtiqʒ manifeſtū ⁊c.

¶ Lectio. 4. ¶ Qō prima.

Hic poſſet aliquis dubitare vtrum
locus ſit equalis loca
to: videtur enim ꝙ non quia que non ſunt
comparabilia non poſſunt dici equalia: lo
cus autem cū ſit ſuperficies: nō eſt compa
bilis ipſi locato: ꝙ eſt corpus: igitur ſibi equalis di/
ci non poteſt.

Ad iſtam qōnem dicendum eſt ſʒ
commentatoreʒ
ꝙ eſt duplex equalitas: quia equalitas continentie ⁊
equalitas ſecundum menſuram. Et locus quidem eſt
equalis locato equalitate que eſt ſecundum continenti
am: quia tantum eſt locatum quantum contineri po/
teſt a loco: ⁊ non plus nec minus. Secundum autem
equalitatem menſure: locus non dicitur equalis loca
to: quia non eſt eadem quātitas ⁊ natura ſpecifica vtri
uſqʒ: cum locus ſit ſuperficies: ⁊ locatum ſit corpus.

Poſſumus etiam dicere ſcdm
ꝙ ait Tho.
locatum eſſe ſecundum id equale ſuo proprio loco ſecū
dum ꝙ ipſum primo ⁊ immediate cōtingit. Nec eniʒ ē
extrema ſuperficies ſua: que tanta eſt ſecundum men/
ſuram quantus eſt locus. Et hic videtur eſſe Ariſtote
lis intellectus. Unde in ſequentibus cum dixiſſet locū
equalem eſſe locato: adiunxit pro ratione. In eodeʒ.n.
ſunt vltima contingentium.

¶ Textus.

¶ Oportet aūt tentare intētionē ſic fieri ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

Secundo poſſet aliquis dubita
re vtrum diffinitio ſubiecti ſit mediuʒ de
monſtrationis: ſicut Ariſto. ħ velle vide
tur: ⁊ poſſet aliquis credere ꝙ nō: quia in
ſecundo poſteriorum dicitur ꝙ ratio primi termini eſt
medium in demonſtratione. Primus autem termin⁹
non eſt ſubiectum ſʒ paſſio.

Ad iſtam qōnem dicunt aliqui ꝙ
diffinitio ſubie
cti non eſt medium demonſtrationis: quia nō eſt de ra
tione demonſtrationis: ꝙ in pria diffinitione cadat in
medio: quamuis propter aliam cauſam cadere ibi poſ
ſet. Huius autem ipſi dupliceʒ rationem in hoc loco aſ
ſignant. Quarum vna eſt: quia cum demonſtrationes
augeantur non per media non poſſunt eſſe plura me
dia ad vnam concluſionem: nec medium vnum ad plu
res. Huius autem contrarium contingeret: ſi diffini
tio ſubi eſſet mediuʒ demonſtrationis: quia vnius ſub
iecti ſunt plurime paſſiones.

Secunda autem ratio ipſo
rum
eſt: qꝛ ab vno ſubiecto ſecundum vnam conſiderationē
profluit immediate vnica tm̄ paſſio: ⁊ mediante ea pro
fluūt alie: ita ꝙ ſecunde reſpiciunt ſubiectū mediante
prima. Sed paſſio prima ipſum reſpicit nulla alia me
diante. Quia igitur immediatorum nulla eſt demon
ſtratio: ſequitur ꝙ prima paſſio de ſubiecto demonſtra
ri non poſſit. Et quia ſubiectum non reſpicit immedia
te alias paſſiones: conſequitur ꝙ eius diffinitio nullaʒ
earuʒ poterit demonſtrare: propter id ꝙ demonſtratio
debet ex immediatis procedere. Et ergo ponenduʒ ſm
iſtos ꝙ non diffinitio ſubiecti: ſed prima paſſio tm̄ ſit
mediū demonſtrationis perfecte. Sed iſta opinio ſtare
non poteſt: quia tollit rōnem demōſtrationis perfecte:
Cum enim demonſtratio ſit ſilogiſmus faciēs ſcire: vt
dicit i pmo poſterioꝝ: ⁊ ſcire ſit cauſas pmas ⁊ vſqʒ ad

cauſas vltimas rei cognoſcere: ſi vnquam per viam
demonſtratiuā poterit ad cām primā paſſionū perue
niri: nunq̄ per viā demonſtrationis poterit ſcia perfe
cta baberi. Eſt aūt quidditas ſubi q̄ ꝓpria ſubi diffō
ſignificat cauſa prima omnium proprietatuꝫ eius. Ex
quo igitur per viā demōſtratiuam quantū eſt ex demō
ſtrationis ratione nunq̄ poteſt accipi dicta diffinitio
neceſſariuꝫ eſt ꝙ ꝑ viā demōſtratiōis nūq̄ per ſ. bēri
poſſit ſcia perfecta: ꝙ eſt omnino icōueniens. ¶ Et pre
terea ſyllogiſmus accipiēs pro medio ſubiecti diffōneꝫ
ad primā paſſionem de ſubiecto demōſtrādā bꝫ omnes
ꝯditiones quas ponit Ariſt. in primo poſterioꝝ eſſe de
ratione demonſtrationis. Nā talis ſyllogiſmus proce
dit ex primis: quia propoſitio predicans diffinitioneꝫ
ſubiecti de ſubiecto: prior eſt omni alia propoſitione de
ſubiecto predicante aliud. ¶ Procedit etiam ex veris ⁊
prioribus ⁊ notioribus ⁊ cauſis ꝯcłonis: ſicut patet in
tuentibus. ¶ Procedit etiam ex proprijs: quia quid
ditas ſubiecti eſt propria cauſa paſſiōis prime ⁊ imme
diata. Nā ſi dicat̄ ꝙ cadit intra ipſa eſſe medium: tūc
aut tale eſſe erit ſubiecto attributum per ſe aut per acci
dens. Si per accidens per diffinitionē ſubiecti tūc nō
poterit demōſtrari de ſubiecto ꝙ eſt ꝯtra eos. Nūquā
enim eſt demōſtratio de his que ſunt per accidens. Si
autem ipſum ſit ſubiecto attributum per ſe: ⁊ non pri
mo modo: ſed ſecūdo: erit neceſſario prima paſſio ⁊ pro
prietas ſubiecti. Et quia ipſum de ſubiecto demonſtra
tur per diffinitioneꝫ eius: vt cōcedūt: ſequitur neceſſa
rio ꝙ diffinitio ſubiecti ſit medium nature demōſtrati
onis. Ex quo ſillogiſmus diffinitionē ſubiecti accipiēs
pro medio ad paſſionem primam demonſtrandam de
ſubiecto habeat conditiones omnes perfecte demon
ſtrationis.

Argumentū autem factum in contrariū primo non ꝯcludit: q2 lꝫ vnius ſubiecti ſint multe
paſſiones non tamen diffinitio eius eſt principium pro
priū ⁊ imediatū oiuꝫ: ſed ſolius prime. Et ad iſtā demō
ſtrādam ipſa per ſe ⁊ proprie ſumitur pro medio. Un
de vnū mediū propriū ſcōm h̄ ad vnam tantum cōclu
ſionē eſt imediate. Secunda etiā ratio nō ꝯcludit: quia
prima paſſio: ⁊ ſi ſubiectum nō reſpiciat mediantibus
alijs paſſionibus: quaꝝ nulla eſt de eēntia ſubiecti: re
ſpicit tn̄ ipſum mediātibus eius eēntialibꝫ principijs
Unde ⁊ propoſitio in qua prima paſſio de ſubo predica
tur nō eſt imediata: q2 ſm̄ phm̄ propoſitio imediata eſt
qua nō eſt altera prior. Eſt aūt prior ꝓpoſitio p̄dicans
diffinitionē ſubi de ſubiecto: q̄ propoſitio de ipſo predi
cās p̄mā paſſionem eius. Ex auctoritate aūt Ariſt. non
pōt probari ꝙ ſola diffinitio paſſionis mediū ſit demō
ſtrationis. Naꝫ licet dicat primo ꝙ ratio primi termi
ni eſt medium demōſtrationis: dicit tn̄ poſtea ꝙ rō vlti
mi termini eſt mediū ipſius: ⁊ ſi velius ſaluare verūq̄
dictū Ariſt. dicere debemus ꝙ diffinitio que eſt demō
ſtrationis mediū talis eſt ꝙ vna manens eſt ratio paſſi
onis que eſt primo extremū: vtpote: q2 vna manens di
cit quid ſubi ⁊ quid paſſionis: h̄ autem qualiter cōtin
gat alibi haber declarari.

¶ Textus.

¶ Iā igitur manifeſtum ex his quid eſt locus ⁊c.

¶ Lectio. v. ¶ Nō prima.

Hic poſſet primo dubitare aliqs qō veruꝫ ſit ꝙ ſi
ſpaciū eēt locus eēnt īfiniti loci. Videt̄ .n.
iſta ratio nihil incōueniēs ꝯcludere. Naꝫ
dato ꝙ ſingulis ꝑtibꝫ totius debeat̄ locus
ex quo tn̄ ꝑtes īfinite ſunt ſolū in potētia: erūt loci infi
niti ſolū in potētia, ꝙ nō videt̄ inconueniens.

Ad iſtam queſtioneꝫ dicunt aliqui
ꝙ iſta conuenientia dupliciter verificari poteſt: vno
quidem modo: vt dicatur ꝙ dimenſiones nūquam
ſubintrant dimenſiones niſi diuidant ⁊ ſeperent eas: ſi
cut clauus nō ſubintrat lignū niſi diuidēdo ⁊ ſeparā
do ipſum: ergo ſi locatū ſubintraret totā dimēſionē lo
cantem: ipſam totam diuideret ⁊ ſeparatet: ꝙ contin
gere non poſſet niſi talis dimenſio in infinita diuidere
tur: ⁊ eſſent per conſequens actu infiniti loci. Secūdo
autem h̄ poteſt verificari ſecundum iſtos dicendo ꝙ ſi
locus eſſꝫ talis dimenſio non ſolum ſe applicaret dimē
ſionibus que ſunt in actu: ſed ēt dimēſionibꝫ que ſunt
i potētia. Et q2 iſte ſunt īfinite: eēnt tūc neceſſario ⁊ di
mēſiones locātes īfinite. Sed non videtur mihi iſte de
clarationes dubitationē tollere. Nam pro tāto vna di
mēſio aliā intrādo ipſam diuidit ⁊ ſeꝑat: q2 non pōt ſi
mul ſecū eē. Unde ipſam diuidere bꝫ: vt eaꝫ expellat a
ſpacio in quo ipſa dꝫ fieri. Ex h̄ ergo ꝙ tota ponit̄: ſic
tota penetrādo ſeꝑat: ꝯcludi dꝫ ꝙ ipſaꝫ totaꝫ ꝯſumat
vel expellat: ⁊ non ꝙ ſint īfiniti loci. Quia aūt locus ſi
mul eſt cū locato: ponētes dimēſionē eē locū: ſicut nō di
cerēt ipſam cedere locato: ſic ēt non ꝯcederēt ipſaꝫ a lo
cato: ⁊ per locatum diuidi ⁊ ſeꝑari.

Unde patet quod ſecundum iſtam de
clarationem rō phi nihil valeret ꝯtra iſtos. ¶ Scda ēt
declaratio nō videt̄ aliqd̄ incōueniēs ꝯcludere. Nam
dato ꝙ locus attingat nō ſolū dimēſiones que ſunt in
actu: ſed illas ēt que ſunt in potentia: ſi tn̄ eas nō facit
in actu diuiſas: nō ponet ēt nec locos īfinitos diuiſos
in actu: ſed ſolū in potētia: ꝙ vt dictū eſt nullū videtur
incōueniēs. Et idcirco vt videamus quē vigorē ratio
Ariſt. haber contra iſtos: ꝯſiderāduꝫ eſt ꝙ locū ponen
do eſſe ſuperficiem corporis cōtinentis: nō eſt alius lo
cus partis ⁊ totius: ſed idē quia in ſuperficie eadē cor
poris ꝯtinentis eſt totum cū omnibus partibus ſuis: li
cet .n. pars ſi diuideretur a toto haberet in eo ſuperficiē
locātem aliam a ſuperficie in qua locatur totum: pro
pter id qd̄ iſta non eſt in toto concepto: ſed extra totum
conceptum eſt in corpore continente. Sed ſuperficies
locans partem a toto diuiſam non eſt extra totum: ſed
in ipſo toto. Propter id ꝙ in eodem eſt pars ſicut in to
to ante diuiſionem: ⁊ ſicut in loco poſt diuiſioneꝫ: tamē
ſi pars non ſit a toto diuiſa: non hab. bit ſuperficieꝫ ali
quam in toto actu continentem eā: ſed ſolū in potentia
actu autem erit in ſuperficie extrīſeca a toto: in qua ip
ſum totum continetur: vnde patet euidenter ꝙ ponen
do locum eſſe ſuperficiem in eodem loco: quia in ſola ſu
perficie extrinſeci corporis recipitur pars ⁊ totuꝫ: nec
actu ante diuiſionem eſt aliqua ſuperficies in toto que
ſit contentiua partis eius. Sed ſi locus ſit dimenſio ip
ſius ſpacij dicetur neceſſario contrarium. Sicut enim
actu eſt totum ſpacium: ſic etiā actu ſunt per actualita
tem tamen totius ante diuiſionem omnes partes ſpa
cij: ꝙ de ſuperficie manente potentia in continuo nō eſt
dicendum: quia ipſa non eſt pars continui: ſed termi
nus diſtinctiuꝫ eius. Et ſicut totum locatum recipitur
in toto ſpacio: ſic etiaꝫ pars locati actu recipitur in par
te ſpacij: ſicut in loco proprio itaq̄ nec actu nec poten
tia aliquid totius ſecundum hoc ponetur locus par
tis: ſicut contingit: ſi circundans ſuperficies ſit locus
ſed locus partis erit vna pars dimenſionis ſpacij diffe
rens ⁊ diuerſa a dimēſione in qua recipitur totū ſum
ptum

ptũ3 prout pro alijs partibus ſupponit quia propterea dicit Ariſto. ꝙ idẽ faciẽt omnes partes in toto: ꝙ facit omnis aqua in vaſe. Sicut.n. aqua aliam partem ſpacij replet ab ea que repletur per quantitatem vaſis: ſic etiam vna pars aque aliam replet partem ſpacij ab ea quã replet aqua tota pro alijs partibus ſupponẽs. Secundum h̃ itaq3 oẽs partes totius habebunt actu ſuu3 locũ: ⁊ diuerſarũ partiũ erit locus differens ſm actum Et q2 in toto partes inequales ſunt infinite: videt̃ ex h̃ ſequi ꝙ actu ſint infiniti loci. Nõ tñ ex h̃ ſequitur ꝙ ſint actu per actualitatem ꝓpriam: ſed per actualitatẽ totius dimenſionis: ꝙ nõ videt̃ incõueniens: q2 ſic etiã per actualitatem totius ſuperficiei ambiẽtis ſunt infinite ſuperficiei partes. Ut ergo iſta ratio vigorẽ habeat: op3 adiungere ꝙ iſta ſpatij dimenſio ſi realis eſt: neceſſario ipſa etiam ſpatium replebit: q2 non aliunde h3 replere ſpatiũ: niſi q2 corporeã dimẽſionem ponit: ponit aũt ſpatiũ coextẽſum corpori ſcd̃m ſuam profunditatẽ totam de neceſſitate corpoream dimẽſionẽ: propter qđ ſi dimẽſio iſta realis eſt: ipſa3 etiã oportebit locũ ⁊ ſpatiũ replere: ⁊ de h̃ loco: ſi ipſa etiam eſt dimenſio corporea realis: ſimilr̃ dicetur ⁊ ꝓcedetur per conſequens in infinitũ ⁊ erũt ſimul in eodẽ ſitu infiniti loci: vnde Ariſto ad h̃ probãdum adducit ſcd̃am rationem: que eſt h̃ modo cõpletiua prĩe. Ait.n. ꝙ ſi locus eſt dicta dimenſio mouebitur ſcd̃m locum: ⁊ per ꝯñs loci erit locus. Non autem iſta inconuenientia ſecuntur ponendo locum eſſe ſuperficiem: q2 tunc locus non coextendetur locato: ſm ſua3 profunditatẽ totam: vt ſic dici poſſit ꝙ alius eſt actu locus partis ⁊ alius totius: ⁊ ꝙ locus ſit dimenſio corporea. Unde ad h̃ denotãdũ dicit Ariſto. ꝙ nõ eſt alius locus partis ⁊ totius. Non erit ẽt locus per ſe in loco motus: quia ſuperficies nõ eſt per ſe mobilis: ſed omne corpus per ſe exiſtẽs actu per ſe ẽ ſubiꝰ motus. Habet autẽ locus omnimodã immobilitatem: ſicut h̃ inſinuat Ari. ex habitudine ad vniuerſum.

¶ Qõ ſecunda.

Secundo autem propter iſta que dicta ſunt poſſ3 eſſe dubiũ vtrũ locus ſit ſuperficies corporis continentis. Arguit.n. contra h̃ Simplicius ſic dicens: in cõmẽto celi ⁊ mun. Attẽdere oportet quẽ dicat inferiorẽ locũ Ariſt. ſi locus eſt terminus continẽtis: ſm quẽ continet id qđ continetur. Nõ quidẽ.n. ſurſum locꝰ ſit concauum lunaris ſpere: ⁊ quidem h̃ impoſſibile: q2 eius qui ſurſum loci non erit aliquid magis ſurſum: lunaris aũt ſpere multa ſuperiora Quod autem deorſum locus ſi quidem terre ſuperficies: primo quidem non continet ipſa: ſed cõtinetur. Deinde ⁊ quomõ magis deorſum ſuperficie terre ipſa terra videtur: ⁊ omnia grauia. Nam loci qui deorſum inferior aliquis vtiq3 non erit: ſi autem centrum vniuerſi eſt qui deorſum locus: palã ꝙ ⁊ qui ſurſum ꝙ in circuitu: ⁊ non ad h̃ terminus continentis ſcd̃m quem continet id ꝙ continetur: ſcd̃m igitur h̃ que a Simplicio adducuntur contra Ariſto. dicendum videtur ꝙ locus non ſit ſuperficies: ſed ſpatium: ita tamen ꝙ ſpacium non ponat dimenſionem realem: ſicut ſupponit̃ in premiſſis rationibus Ariſto. ſed imaginatũ tantum.

Dicunt ad iſtam qõnem aliqui ꝙ ſpacium eſt locus ⁊ nõ ſuperficies ambientis corporis: propter id ꝙ omni tali ſuperficie ſubtracta ⁊ ſubtracto per impoſſibile omni corpore ambiente: corpore tantum vnico relicto: adhuc tale corpus diceretur alicubi eſſe: ⁊ ita h̃ ꝙ non alibi: conſtat autem tunc non eſſet in determinata parte ſpatij: non igitur ſuperficies ſcd̃m iſtos: ſed ſolum ſpatium eſt locus. ¶ Sed ſi phice ſiue naturaliter loqui volumus nullo mõ pt ſtare h̃ poſitio: cuius declaratio eſt: q2 de ratione loci naturalis eſt non ſolum recipere: ſed etiam ſaluare ſiue conſeruare locatu3 naturaliter ipſi loco competere non poteſt: niſi habeat locatum virtutem aliquam naturale3 ſaluatiuam ⁊ conſeruatiuam locati: virtus autem naturalis: nullo modo eſſe poteſt in eo ꝙ non eſt aliquid ſecundum rem: ſed ſecundum imaginationem tantum eo igr̃ ipſo ꝙ ſpacium dicitur non ponere ſubſtantiam aut dimenſionem aliquam ſcd̃m rem: ſed ſolum ſecundum imaginationem: neceſſarium eſt concedere ꝙ non poſſit eſſe ſubiectum alicuius virtutis naturalis: ⁊ per conſequens oportet ponere ꝙ phyſice loquendo nõ ſit locus: eſt autem virtutis ⁊ qualitatis naturalis aliquod corpus naturale: ⁊ h̃ non ſecundum ſe totum: ſed ſecundum ſuam extremam ſuperficiem eſt receptiuum corporis locati. De neceſſitate igitur phyſice loquendo dicere oportet ꝙ extrema ſuperficies corporis naturalis in qua locatum recipitur primo: ⁊ immediate etia3 in qua eſt virtus ſaluatiua eius: eius ſit locus naturalis. Motiuũ aũt tenentiũ contrarium non valet ſtante enim prefata ſuppoſitione nullus eẽt locus naturalis: nec aliud vnicum corpus eẽt in loco naturali: ſed imaginato: qui tunc imaginatus locus magis diceretur eſſe ſuperficies imaginata ſpatij circundantis tale corpus: quam ipſum ſpatium ab ipſo occupatum.

¶ Ratio etiam Simplicij non valet: nam loco ſimpliciter deorſum non eſt aliquid inferius ꝙ ſit locans: bene tamen poteſt aliquid eſſe inferius ꝙ ſit locatum: q2 locatum inferius eſt loco: ⁊ ipſa quidẽ terra corpus locatum eſt loco: ⁊ ſimpliciter ſurſum non poteſt eſſe aliquod corpus locatum ſuperius: bene tamen eſſe poteſt corpus locans: ⁊ corpus celeſte ꝙ eſt ſupra infimam ſuperficiem lunaris orbis: non habet per ſe rationem locati: ſed locantis: ſicut infra patebit.

¶ Qõ tertia.

Tertio reſtat ſtatim dubitatio habẽs ortum ex predictis modo: conſtat enim ꝙ in viſceribus terre multa ſunt a terra diuerſa: ſicut lapides metalla: ⁊ huius: que ſicut in loco ſunt in ſuperficie terre ambientis: h̃ autem ſuperficies inferior eſt ꝙ vltima ſuperficies aque circundantis terrã: ergo loco infimo erit non ſolum locatum: ſed etiam locans aliquod inferius: ꝙ eſt ꝯtra ſolutionẽ precedentis opinionis.

Ad hoc cõſiderãdum eſt ꝙ duplex eſt diſtinctio locorum: vna ſecũdu ſpeciem: ⁊ alia ſecundum numerum ſub eadem ſpecie: ⁊ prima diſtinctio locorum ſumitur ⁊ attenditur vniuerſaliter: ſecundum diſtinctionem elementorum: quibus per ſe ⁊ primo locus debetur ẽt vniuerſo. Elemẽtata enim ſiue mixta: ſic ſecuntur motu3 elementi predominantis: ſic etiam ſunt in loco elemento predominanti debito: naturaliter loquendo: elemẽta autem quatuor tantum ſũt ſc3 ignis aer aq̃ ⁊ terra: q̃tuor igr̃ tm̃ erũt ẽt ſpẽs locorũ: ⁊ quẽadmodũ ignis eſt ſupremũ elm̃ ⁊ terra infimũ: ſic etiã locus debitꝰ igni eſt locꝰ ſupremus omnium locoꝝ: ⁊ locꝰ debitꝰ terre eſt infimꝰ: ita q̃ locus infimior diuerſus ſpẽ ab ipſo non eſt in vniuerſo: ꝙ ẽt patet diſcurrendo ꝑ conditiones cũctorũ elemẽtorũ. Nã ignis corpꝰ locatũ eſt: non tñ in ſuperficie alicuiꝰ elementi: q2 nullũ elemẽtu3 circundat ipſum: ſ3 locat̃ in ſuperficie cõcaua orbis lune: ⁊ in ſua concaua ſuꝑficie cõtinet aerẽ

quē circūdat naturalr: aer autē circūdat aquā: vñ nō
ſoluȝ ↄtinetur in ↄcaua ſuꝑficie ignis: ſȝ etiā in ſua cō
caua ſuꝑficie ↄtinet aquā. Aqua ꝟo circūdat ēt terraȝ
vnde ſic locatur in ſuꝑficie aeris circūdantis: ꝙ etiam
terrā ↄtinet in ſuꝑficie ſua. Sed terra non circūdat vl
terius aliud elm: nec ↄtinet: ꝛ ꝓpterea locꝰ eius: qui eſt
circūdans ſuperficies aque: ita īfimus eſt ꝙ aliꝰ ab ip
ſo ſpē diuerſus dari non poteſt inferior. Si aūt loqua
mur de ſecunda locoꝝ diſtinctiōe: ſuꝑficiē aque circun
danteȝ terraȝ nō dicemꝰ eſſe infimū locū: q2 ab ipſa vſ
ꝙ ad centrū poterūt accipi ſuperficies terre circūdan
tes aliqd: ꝛ habentes rōnē locoꝛuȝ terreſtrū: tñ ſemꝑ: ſi
cut ꝛ īfima ſuperficies aque: rōnē loci terreſtris habȝ
ꝛ ꝑ hec patet Reſponſio ad argumentum.

¶ Queſtio quarta.

Varto autem ꝓpter mō dicta poſ
ſet eſſe dubiuȝ: vtrum qlibet locus a quo
libet loco differat ſpē: vr. n. ꝙ ſic. Que dif
ferūt forma differūt ſpē: ſed qlibet locus a
quolibet loco differt forma: vtpote ordine ad vniuer
ſuȝ: qui eſt formalis rō loci: igitur quilibȝ locus a quo
libet loco differt ſpecie.

Ad iſtaȝ queſtioneȝ dicenduȝ eſt: ꝙ non
quilibet locus a quolibet loco differt ſpē: ꝙ pȝ tā aucto
ritate ꝙ̄ etiā rōne. Auctoritate qdē: q2 ſm Ari. idem ē lo
cus ꝑtis ꝛ totius. Totiꝰ aūt ignis eſt locus vnus tā ſpē
ꝙ̄ etiaȝ numero. Igiť ꝛ partes eius vnite in toto habe
bunt locuȝ vnū tā numero ꝙ̄ ſpē: diuiſe ꝟo ꝛ retinētes
ſpēm totius: habebūt vnū locum ſpē. ¶ Cōmentator
etiaȝ in pꝛio celi ꝛ mūdi ſic ait. Motus ignis eſſet ideȝ
cum motu aeris: ſi moueretur ad eūdē locuȝ ſpē: q2 mo
tus eſt vnꝰ ſpē: q ad vnuȝ locum ſpē eſt: locus aūt ignis
nēcio differt a loco aeris: ꝛ iō ſi aer pōneť i loco ignis
deſcenderet ad inferiꝰ. Silr eſt de motu aq̄ ꝛ terre. ſ. ꝙ
ſpē differūt in ſe: propter diuerſitatem ſuoꝝ locoꝝ. Ex
iſtis autem ꝟbis cōmen. euidenter apparet ꝙ ſubla
ta idēptitate ſpecifica locorum nālium: tollitur neceſſa
rio idēptitas motuuȝ nālium. Si ergo non poſſent da
ri deorſum duo loci: vel ſurſuȝ eiuſdē ſpeciei: nullo mō
motus deorſuȝ duaruȝ partiuȝ terre eēnt eiuſdem ſpēi
Motus etiaȝ duaruȝ ꝑtiuȝ ignis ad ſurſuȝ neceſſario
ſpē differrēt: ꝙ eſt oīno icōueniēs. Igiť ſaluata ſnia tā
Ari. ꝙ̄ ēt cōmētatoris oīno icōueniēs ē ponere ꝙ qlibȝ
locus a quolibet loco ſpē differat. Apꝑet aūt h idē rōne
nā ſi qlibet locus a quolibet loco ſpē differret: locꝰ in in
diuiſibili cōſiſteret: ꝛ q2 vbi ſignificat eſſe in loco: opoꝛ
teret etiaȝ in indiuiſibili conſiſtere ꝛ vbi: ꝙ videtur om
nino inconueniens.

Ad argumentum ergo in cōtra
riuȝ dicēduȝ eſt: ꝙ differentia in forma indiuiduali: non diuerſifi
cat ſpēm: ſed dr̃ia in forma ſpecifica. Non auteȝ qlibet
locus a quolibet loco differt ordine ſpecifica differētia
ſicut patet de ordine qui debetur vni ꝑti terre: ꝛ de or
dine qui debetur alteri: ſicut enim ille ꝑtes ſunt vnuȝ
in ſpē: ſic etiam ꝛ ordines corrñdentes eis ponunt for
mam loci vnicam ſm ſpēm.

¶ Queſtio quinta.

Vinto poſſet eē dubium
vtruȝ rō lo
ci in indiuiſibili conſiſtat: vr ꝙ ſic quia
rō loci formalis ſumiť ex ordie ad vniuer
ſum. Talis auteȝ ordo in indiuiſibili conſiſtere vr: pro
pter id ꝙ quantacunq; mutatione facta ſtatim de ne
ceſſitate variať ordo. Igiť locꝰ in indiuiſibili ↄſiſtit.

Ad iſtam qōneȝ dicenduȝ eſt: ꝙ nō
conſiſtit in indiui
ſibili: ſed habet magnā latitudinem: huiꝰ autem decla
ratio eſt: q2 indiuiſibile non acqritur ꝑ motum. Si er
go ipſum vbi in indiuiſibili conſiſteret: nullo mō i vbi
eſſet motus. Eo igitur ipſo quo motuȝ veriſſimū ꝛ per
fectiſſimuȝ ponimus in vbi: non ↄſiſtere in indiuiſibi
li: ſȝ magnā latitudineȝ hr̄e: ꝛ q2 vbi nil aliud dicit ꝙ̄
in loco eſſe: īpoſſibile latitudinē hr̄e ipſum niſi in loco
latitudineȝ hn̄te. Manifeſtū igiť eſt ꝙ locꝰ non ↄſiſtit
in īdiuiſibili: ſed magnā hȝ latitudinē. Hoc aūt patet
etiam ex habitudine relationis ad ſuū fundamentum
videmꝰ eni quātā latitudineȝ habet relationis funda
mentuȝ: tātam etiā latitudinē hȝ ꝛ relatio fundata ſu
per ipſum: queadmodū quātā hȝ latitudinē albedo: q
eſt fundamentuȝ ſimilitudinis duorū alboꝝ: tātam la
titudinem etiā dicta ſimilitudo habet. Nūc autē vide
mus ꝙ ordo: q eſt ratio formalis loci: īpoꝛtat relationē
quādaȝ: cuiꝰ fundamentū eſt diſtantia ↄnaturalis ali
cui locato naturali: h autem diſtantia non conſiſtit in
indiuiſibili: ſed magnā hȝ latitudineȝ: ſicut diſtantia
cōnaturalis terre in ſe claudit totā latitudineȝ: q cadit
infra centrū ꝛ ſuperficieȝ aque circundantē terrā. Oȝ
igitur ſilr ꝙ ordo fundatus ſuper eaȝ hēat latitudineȝ
contētiuā diuerſoꝛuȝ graduū ad eādem ſpēm loci natu
ralis ꝑtinentiū: per h igitur pȝ ſolutio ad argumētuȝ
facta eni mutatione qlibet ſecūdū locuȝ: non opȝ ꝙ fi
at tranſitus de ordine vnius ſpeciei ad ordinem alte
rius: ſed ſufficit ꝙ fiat proceſſus de vno gradu ordinis
ad gradum alium ipſius.

¶ Textus.

¶ Eſt aūt ſicut vas locus trāſmutabilis: ſic locus vas
immobile. ꝛc.

¶ Queſtio ſexta.

Exto dubitare poſſȝ ali
qs vtrū
locus ſit imobilis per ſe: ꝛ per accidēs: vr
enim ꝙ nō: q2 locus eſt quoddā accidens.
Accidēs autē quodlȝ neceſſario eſt in ali
quo ſubiecto: ꝛ moueť ad motuȝ ꝓpꝛij ſubi: Igitur lo
cus de neceſſitate mobilis ē ad motū ſubi ſui.

Ad iſtam qōneȝ dicendum eſt ꝙ in
loco: quātū ſpectat
ad preſens: eſt duo accipere: quia ſuperficiē coꝛꝑis am
biētis: que materialr ingreditur rōnem loci: ꝛ ipm or
dinem in vniuerſo: ex quo ſumiť eiꝰ rō formalis. Et ex
pꝛio qdē ipſe locus non habet imobilitatē: quia ſuꝑfi
cies coꝛꝑis naturalis moueť ad motuȝ coꝛpoꝛis i quo
eſt: habet ergo imobilitatē ex ſecundo: vȝ ex ordine vni
uerſi. Talis eni ordo eſt penitus imobilis. Cuius decla
ratio eſt: q2 ordo non dico naturarū ſed ſituū in vniuer
ſo: fundatur ſuper diſtantiā circūferentie ad centruȝ.
Hec āt diſtantia ſemper vna ꝛ eadeȝ manet: ꝓpter id
ꝙ centrum ſemꝑ diſtat equalr a circūferentia ꝛ ecōuer
ſo. Neceſſarium eſt ergo ꝙ ordo etiā ſitualis totius vni
uerſi: ꝛ quelibet ꝑs talis ordinis hēat oīmodā imobili
tatem. Ut autem videať quomodo talis ordo: nō obſtā
te ꝙ eſt accidens: hēat imobilitātē: ↄſiderandū ē ꝙ ac
cidens relatiuuȝ non mutatur: niſi propter mutationē
ſui fundamenti: itaq; ſi ſuum fundamentum vnum ꝛ
idem manet: neceſſarium eſt ꝙ vnum ꝛ idem maneat
ꝛ ipſum. Si vero ſuum fundamentum mutatur: opoꝛ
tet ꝙ ipſum ēt mutetur: queadmoduȝ ſi albedo: que eſt
fundamentum ſimilitudinis duorum alboꝛuȝ: vna nu
mero maneret: etiam coꝛpoꝛe ſtante ſub albedine muta
to in

to in aliud corpus numero: de neceſſitate ipſa etiã ſimilitudo ſuper albedinem fundata rõne vnitatis albedinis in illis diuerſis corporibus vna ⁊ eadem numero maneret: ita ꝙ quantũcũqȝ tunc facta eſſet mutatio in corporibus ſubiectis: ſicut tamen albedo: ſic etiam ⁊ ſimilitudo fundata ſuper ipſam pſiſteret immota. Nũc aũt ſic eſt ꝙ ordo ſitualis vniuerſi iportat relationẽ quãdam fundatam immediate ſuper diſtantiam ad cẽtrũ vel ad circũferẽtiam. Nec in corpore moto vel in ſuperficie corporis moti attendit̃ h ordo niſi inquantũ talis ſuperficies contingitur termino predicte diſtantie in certo ſigno ſpacij ꝙ eſt infra circũferentiã ⁊ centrum ꝙuis non ſemper ſit cõiunctum ſuperficiei eiuſdẽ nalis corporis. Quantũcũqȝ igitur corpora ⁊ ſuperficies ipſorum moueantur circa idẽ ſignũ ſpacij predicti: ex quo tñ illud ſignũ retinet ſemper eãdem diſtantiam ad circũferentiam ⁊ centrũ: que eſt proprie fundamentũ dicti ordinis: neceſſarium eſt ꝙ ordo ille maneat immotus. Nam quãuis accidat ſuperficiei corporis naturalis: non tamẽ eſt accidens eius abſolutum: ſed relatiuũ: ⁊ in ipſa nõ fundat̃ immediate: ſed inquantum contingitur ſigno ſpacij: vt dictum eſt habẽti ſemper eandem diſtantiã ad centrũ. ¶ Si autẽ queratur vtrũ diſtantia imobilitatẽ habeat dicẽdũ ꝙ eã habet ex immobilitate circũferentie ⁊ cẽtri: quorũ eſt accñs talis diſtãtia: vel quorum diſtantie illa diſtantia eſt pars. Ideo enim diſtantia circũferentie ⁊ centri cum omnibus ptibus eius ſuis manet imobilis: qꝛ centrum ſtat ſemper in eodem ſitu: ⁊ ſemper etiam in eodem ſitu ſtat circũferentia: pȝ igitur per ea que dicta ſunt diſſolutio: tã qõnis ꝙ etiam argumenti facti in oppoſitum.

¶ Textus.

¶ Cui quidẽ igitur corpori ineſt aliquid extra corpus continens ipſum ⁊c.

¶ Lectio ſexta. Qõ prima.

Hic primo poſſet eſſe dubiũ vtꝝ vltima ſpera ſit i loco: videtur enim ꝙ non: qꝛ locus eſt ſuperficies corporis ambientis. Nullum autem corpus eſt ambiens vltimam ſperam. Igitur ipſa non eſt in loco.

Ad iſtam qõnem ſimpliciter dicẽdũ eſt ꝙ vltima ſpera eſt in loco: cuius declaratio eſt: qꝛ motus localis ſicut habetur in quinto eſt motus in vbi: queadmodũ motus alterationis eſt motus in qualitate: ⁊ ad qualitatẽ. Nunc aũt ſic eſt ꝙ in quocũqȝ ſubiecto natus eſt eſſe aliquis motus: in eodẽ etiã neceſſario natũ eſt eſſe: ⁊ id ꝙ acquiritur per motũ illum: queadmodum in quocumqȝ eſt eſſe motus alterationis: in eodem etiam nata eſt eſſe: ⁊ ipſa qualitas que acquiritur per alterationẽ ⁊c. pȝ igitur de neceſſitate ꝙ in quocũqȝ inuenit̃ mot⁹ localis in eodẽ inueniat̃ ⁊ vbi: ꝙ dictũ motũ neceſſario conſequitur ⁊ comitatur. Cũ ergo in vltima ſpera inueniatur localis motus: oportet neceſſario ꝙ in ipſa inueniatur etiam ⁊ vbi: vbi autem ſignificat in loco eſſe infallibiliter ergo concluditur ꝙ vltima ſpera aliquo modo vnus eſt in loco.

Ad argumentum ergo dicẽ eſt ꝙ oẽ hñs corpus ambiẽs pȝ ꝙ ſeqꝫ ſe eẽ i loco: vltia aũt ſpera: ⁊ ſi nõ ſit i loco per ſe: eſt tñ in loco per accidens.

¶ Textus.

¶ Et alia quidem per ſe ſunt: vt omne corpus aut ſm loci mutationem ⁊c.

¶ Qõ ſecunda.

Sed tunc ſecundo reſtat qõ vtrũ vltima ſpera ſit per ſe i loco: videtur enim ꝙ ſic: qꝛ ꝙ per ſe mouet̃ localiter eſt per ſe in loco: ſicut ꝙ per ſe alteratur eſt neceſſario per ſe quale: ſed vltima ſpera per ſe ⁊ non per accidẽs localiter mouetur igitur per ſe ⁊ non per accidens eſt in loco. ¶ In contrariũ autem eſt ꝙ Ariſto. dicit ꝙ anima ⁊ celum ſunt in loco per accidens.

Ad iſtam qõnem dicẽ eſt ꝙ locũ poſſumus dupliciter accipere: vno qdẽ modo ſcdm omnia que cõcurrũt ad rõnẽ eius: ⁊ ſic per ſe nihil eſt in loco niſi ꝙ hȝ extra ſe corpus ambiens ipſum: vnde h modo vltima ſpera non eſt per ſe in loco. Alio aũt modo locum poſſum⁹ accipere quantũ ad partẽ aliquã eoꝝ que cõcurrũt ad rationem eius. Et tunc adh dupliciter ſcdm duo que ad rationẽ eius maxime concurrũt: quorũ vnũ eſt formale in loco: ⁊ reliquum materiale: formaliter autẽ locus videtur nihil aliud eſſe ꝙ ordo determinatus in vniuerſo corporeo: cui⁹ declaratio eſt: qꝛ ꝙ diu mobile manet in eodem ordine ad vniuerſum dicit̃ manere ſimpliciter in vno ⁊ eodẽ loco: ſtatim autem cum mutat ordinẽ dicitur mutare etiam ⁊ locum. Unde ſi nauis in flumine ligata ſtet fixa in eodem ordine ad vniuerſũ: quantumcũqȝ ſuperficies aque continentis nauim mutetur propter vnitatẽ tñ ordinis dicetur manere ſimplr in vno ⁊ eodem loco. Si autem ipſa nauis ſimul cũ ſuperficie vna cõtinentis aque tranſeat de vno ordine ad alium: quantũcũqȝ tunc nauis maneat in vna ⁊ eadẽ ſuperficie aque continentis: nihilominus tñ propter mutationẽ ordinis: dicetur ſimplr mutaſſe locũ: h autem ſignũ ſatis ſufficiẽs vr ad oñdẽdum ꝙ talis ordo formaliter ſit locus. Quia. n. forma dat eẽ ⁊ non mã: propter aliã: ⁊ aliam formam ſpecificã: eſt ꝙ ſit aliud ⁊ aliud eſſe ſpecificũ: ⁊ propter aliam ⁊ aliam formam numeralem: ⁊ non ppter mãm. Ex his aũt euidẽter concluditur ꝙ cuicũqȝ ſecũdũ ſe totũ per ſe debetur ordo determinatus in vniuerſo corporei et per ſe debet̃ locus formalr ſumptus: ⁊ per ſe ſibi debetur vbi: prout ſignificat eſſe in loco taliter accepto. Quia igitur vltima ſpera per ſe eſt in ordine determinato vniuerſi corporei: opȝ neceſſario ꝙ ei per ſe debeatur id ꝙ eſt formaliter locus: ⁊ ſimiliter etiam ipſum vbi taliter acceptum: vnde ⁊ dicim⁹ ꝙ vltima ſpera ſcdm ſe totã manet ſemper in vno ⁊ eodẽ vbi realiter. Partes vero eius non manent realiter in eodem vbi: ſed durãte motu fiunt continue in alio ⁊ alio vbi: ſicut etiã fiunt in alio ⁊ alio ordine: locus autẽ materialiter ſumptus eſt ipſa ſuperficies ambientis corporis: ⁊ qꝛ vltimã ſperã nõ circũdat aliquod corpus ſequitur ꝙ ipſa in loco ſic ſumpto non ſit per ſe: ſed ſolũmodo per accidens.

Ad argumentum ergo in contrarium dicẽ eſt ꝙ illud ꝙ ſic mouetur localr ꝙ tranſit de ordine ad ordinem illud per ſe eſt in loco et mãliter ſumpto. Quod vero per motũ localem ordinẽ realiter non mutat: ſufficit ꝙ ſit per ſe in loco formaliter accepto: ⁊ ſic ſe habet vltima ſpera.

¶ Queſtio tertia.

Tertio poſſet eſſe dubiũ vtꝝ in loco materialiter accepto in quo vltima ſpera eſt per accidens ipſa ſit actu vel potentia. Videtur enim ꝙ actu: quia ꝙ actu mouetur ſe. ſcdm locum: actu eſt in loco: vltima autem ſpera actu mouet̃ ſecundum locum: igitur ipſa actu eſt in loco.

Ad iſtam qónem dicendum eſt ꝙ in loco materialiter ſumpto nõ eſt actu: ſed potentia: ipſa vltima ſpera. Hoc autez patet ex nobilitate ſue nature: ſicut tangit Thomas in lectione iſta. ❡ Eſt enim vltima ſpera corpus ſupremũ inter omnia corpora: ſicut in ordine ſitus ſic etiaz in ordine nature: propter qđ inter omnia corpora debet maxime accedere ad vniformitatez: que in ſubſtãtijs ſpiritualibus inuenit̃. Subſtãtia aũt ſpiritualis: nec actu: nec potentia: eſt in ſuperficie corporis ambiẽtis: propter quod nihil ambitur a corpore niſi corpus: corpora vero que ſunt infra vltimam ſperam que magis q̃ ipſa recedũt a ſpiritualibꝰ ſubſtãtijs: nõ ſolũ potẽtia: ſed etiaz actu ſunt in ſuperficie ambiẽtis corporis: quãuis accidat ꝙ corpus circulare nõ ſit in loco: igitur ipſa vltima ſpera nõ ſolũ per accidẽs nõ erit in tali loco: ſed etiaz nõ actu: ſicut nec ſpirituales ſubſtãtie: q̃ tamẽ deficit ab eis erit in tali loco in potẽtia: nõ reducibili ſecundũ rem ad actum: ſed ſecũdũ imaginationez tãtum: propter id ꝙ ipſa nõ eſt receptiua ratiõe ſue nobilitatis peregrinarum impreſſionum. Eſt autem attẽdẽdum ꝙ cum dicimus vltimam ſperaz per aliud: ſic eſſe in loco in potẽtia: nõ h̄ ideo dicimus: quia id rationecuius ponitur taliter in loco: nõ habeat actu corpus circũdãs ipſum: ſed qꝛ ſuperficies per quam attingit̃ ab ipſo: ⁊ que eſt locus materialis acceptus nõ eſt actu/ ſed potẽtia mõ qui dictus eſt. Unde ⁊ Ariſto. ad denotãdũ ꝙ vltima ſpera eſt in tali loco ſolum in materia reſumpſit h̄ ꝙ dixerat ſuperius: ſcilicet ꝙ quedaz ſunt in loco actu: ⁊ quedã ſunt in potẽtia.

Ad argumentum ergo in cõtrarium dicẽduz eſt ꝙ ad h̄ vt aliquid dicatur localiter moueri motu circulari ſufficit ꝙ ſit actu in loco formaliter accepto: ſic aũt ſe habet vltima ſpera: vt ſupradictũ eſt.

❡ Qõ quarta.

Quarto poſſet aliquis dubitare vtrũ vltima ſpera i loco materialiter ſũpto poſſit dici eſſe ratione partium: videtur enim ꝙ nõ: quia ratione partium vltima ſpera nõ mouet̃ localiter: ſed per ſe: igit̃ ratiõe partiũ nõ eſt dicẽda eẽ i loco materialiter accepto.

Ad iſtam qónem dicunt aliqui ꝙ vltia ſpera non eſt ponẽda rõne partium in loco: h̄ autez tripliciter oſtẽdũt. ❡ Primo quidẽ: quia ordo partium in toto eſt differẽtia quãtitatis. Ordo aũt partium in loco eſt predicamẽtũ ꝙ eſt ſitus. Aſſignare igit̃ locũ alicui ex ordine ptiũ i toto eſt ignorare quomodo differt poſitio que eſt predicamẽtũ a poſitione que eſt differẽtia quãtitatis. ❡ Secũdo aũt idẽ ſic oſtẽdũt. Quelibet ſpecie pars eſt ſemper eiuſdem ſpecici partibꝰ copulata manẽs in eodẽ ordine ad omnes partes. Si ergo vltime ſpere debet̃ locus ex ordine partiũ: cũ q̃tum ad hunc ordinem: nec tota ſpera mutet̃: nec aliqua partiũ ipſius: ſequetur ꝙ ipſa: nec ratiõe ſui: nec ratiõe partium in loco moueat̃ ꝙ eſt aperte cõtra ſenſibilia. ❡ Tertio vero idẽ oſtẽdũt qꝛ cũ partes vltime ſpere ſint in loco in potẽtia nõ reducibili ad actum: niſi per imaginationem: ſi rõne ipſarũ vltima ſpera eſt in loco: ſequet̃ ⁊ ꝙ ſit i loco i poᵃ: ⁊ ꝙ ſit i loco imaginato tãtũ: quoꝝ vtrũq; falſum eſt. Iſtis ergo rationibus conãtur aliqui oſtẽdere ꝙ vltima ſpera nõ ſit in loco ratione partiuz.

Sed quod iſta opinio ſit falſa de facili oſtẽdit̃ tam ratione q̃ etiam auctoritate. Auctoritate quidem h̄ oſtenditur qꝛ Ariſt. h̄ dicit ꝙ partes celi in loco quodã omnes ſũt. Si aũt dicat̃ ꝙ per partes celi ipſe itelligit orbes: oportet tũc oſtẽdere quomodo ſaluatis verbis Ari. vltima ſpera ſit in loco. Nõ enim dici poteſt ꝙ ſpere iferiores ex eo aſſignãtur in loco: qꝛ habite ſunt a ſpera ſuperioruz: ſi ſpera ſuprema: ſic non ſit habita ⁊ contenta ab alia ſpera: eſt tamen in loco per centrum: h̄ enim per ipſa verba Ariſt. oſtenditur eſſe ꝯtra mẽtẽ eius. Cũ enim dixiſſet ꝙ partes celi in loco quodã ſunt omnes: ſtatim ſeipſum declarãs adiecit in eo eni ꝙ circulariter ſũt cõtinet alia aliã: h̄ aũt nullo modo ſaluari poteſt. Si autẽ partes celi ſole ſpere intelligũtur. Eſt. n. vltima ſpera de talibus partibus celi: nec continet̃ ab alia ſpera: cũ tamẽ Ariſt. dicat partes celi nõ quaſdã: ſed oẽs: ideo eſſe in loco: qꝛ in eo ꝙ circulariter ſunt cõtinet alia aliaz. Sed itaq; ꝙ h̄ itelligat̃ nõ ſolũ de partibꝰ celi que ſpere dicũtur: ſed etiã de partibus ipſaꝝ ſperaꝝ: que circulariter accepte oẽs in loco ſic ſũt ꝙ vna cõtinet̃ ab alia ⁊ per cõſequẽs ratione ſuaruz partium ſpera quelibet ſit in loco. Sic igitur per auctoritatem Ariſt. patet ꝙ vltima ſpera eſt in loco rõne partiũ. ❡ Ulterius aũt idẽ apparet triplici ẽt ratiõe ad preſens. Et prima quidem ratio ſumit̃ ex cauſa propter quã alicui per ſe cõpetit in loco eſſe. Dictũ eſt. n. ⁊ eſt ſentẽtia ⁊ verbuz phyloſophi ꝙ tota cauſa propter quã aliquid eſt per ſe in loco eſt: qꝛ habet extra ſe corpus ꝯtinẽs ipſum. Non aũt quelibet pars ſecũdũ circulũ accepta in ſpera habet extra ſe corpus: qꝛ aliam partem eiuſdem ſpere a qua ſicut ab ambiẽte ⁊ circũdãte eſt habita ⁊ cõtẽta: igitur omnes partes ipſius vltime ſpere in eo ꝙ circulariter ſunt ſm̃ ſe i loco ſunt. Et qꝛ ꝙ cõuenit partibus attribuit̃ toti rõne partiũ: vt ſupra Ariſto. oſtendit: ſequitur de neceſſitate ꝙ vltima ſpera dicatur eſſe i loco rõne ptiũ.

Secunda autem rõ ad idem ſumit̃ ex motu locali. Dictum eſt enim pluries: ⁊ verum eſt: ꝙ locus etiã materialiter ſumptus ſecũduz ſe debet̃ omni ei ꝙ ſic localiter mouetur ꝙ realiter tranſit de loco ad locuz formaliter ſumẽdo locũ. Cõſtat aũt ꝙ ſicut ſol qui q̃doq; eſt in oriẽte quãdoq; in occidẽte trãſit ſecũdũ rem de loco ad locũ: ſic etiã ⁊ oĩs pars in ſpera ſecũdũ circuluz accepta: igitur omnes partes ipſiꝰ ſpere ſecũduz ſe ſũt in loco materialiter accepto: ⁊ per ꝯñs ratione ipſaruz tota ſpera eſt in loco.

Tertia vero ratio ſumitur ad idẽ ex cauſa ꝓpter quã vltima ſpera ſecũduz ſe totam nõ ponitur in loco: Nã inter alias iſta cauſa eſt: qꝛ ipſa ĩfra ſuum ambitũ reliqua corpora concludit: ꝙ ſi nõ faceret ſecũduz ſe totam exiſteret in loco. Nunc autem ſic eſt ꝙ nulla partium ipſius habet ſic naturalem ambitum ꝙ infra ipſũ omnia reliqua corpora concludat. Igitur omnes partes vltime ſpere ſecũdũ ſe ſũt in loco: m̃aliter accepto: ⁊ per conſequens tota ſpera ratione ipſarũ eſt in loco. ❡ Hoc aũt ſic intelligẽduz eſt: qꝛ corpus corpori per ſuperficiem mediam continuatur: pars aũt corporis corpus eſt. Igit̃ vna pars corporis ſperici alteri parti eiuſdem continuatur per ſuperficiem mediam. Superficies autem corporis ambientis eſt materialiter locus: ⁊ cum ipſa fuerit vnum alteri continuans: non continuans habebit rationem locantis in actu. Cum autẽ vnũ fuerit alteri continuãs: erit locus in potẽtia: ⁊ ſic ſe habet ſuperficies partium corporis celeſtis. Unde tales partes ſunt ſecũdũ h̄ in h̄ loco ſolum in potentia: propter qđ Ariſto. volens oſtendere: quomodo celum ſit in loco

loco pretermittit ꝙ partes dum ſunt continue ſunt in loco potẽtia. Et ꝙ h̄ potentia nõ eſt reducibilis ad actũ ſecũdũ rem: ſed ſecũdũ imaginationem tm̃: atteſtat̃ nobilitati corporis celeſtis: vt ſupra dictũ fuit. Nunc tamen ideo concedẽdũ eſt ꝙ talis ſuperficies ſolũ mathematbica imaginata: niſi ibi accipiat̃: vt i actu. Eo tamen modo quo ibi eſt realis ⁊ naturalis eſt: q2 ſuperficies cõtinuans partes reales ⁊ naturales corporis realis ⁊ naturalis eſt: vnde patet debilitas tertij motiui.

¶ Primũ autem motiuũ vel ex malitia vel ex ignorantia procedit. Non enim ponendo vltimam ſperam in loco ratiõe partiũ: aſſignamus ei locuʒ ex ordine partium in toto ſimpliciter: ſed poti⁹: ſi ſic loq liceat: ex ordine partiũ in toto ſumpto reſpectu ordinis determinati in vniuerſo: qui ordo formaliter eſt locus. ¶ Scdʒ etiã motiuũ eſt valderude. Nam ex ordine partium adinuicem vltime ſpere nõ aſſignat̃ locus: nec formaliter ſũptus: qa ſic ille ordo nõ eſt locus: ſed ordo ad vniuerſuʒ nec ſũptus materialiter: qa ſic dicit̃ ibi locus nõ ordo: ſed illa ſuperficies per quã partes continuant̃ adinuicem: ⁊ quãuis qdem partes a talibus ſuperficieb⁹ non remoueant̃: nihilominus tñ dicũtur mutare locum: q2 non manẽt ſemper in eodẽ ordine ad vniuerſum.

Ad argumentum autem primũ dicendũ eſt ꝙ nõ ratione ſui totius: ſed ſuaꝝ partiũ vltima ſpera ꝑ motũ circularẽ tranſit ſecũdũ rem de ordine ad ordinẽ ⁊ ideo dicit Ariſto. ꝙ partiũ eſt h̄ motus ⁊ h̄ locus materialis. ſ. q debet̃ ſpere propter dictũ motũ.

¶ Qõ quinta.

QVinto poſſet dubitat̃ aliquis vtruʒ cõuenienter dicat̃ vltima ſpera eſſe in loco per centrum. Videtur enim ꝙ ſic: quia centrum eſt aliquid ipſius ſpere: ⁊ eſt in loco poteſt autem res dici in loco eſſe propter id ꝙ aliquid ſui eſt in loco: igitur vltima ſpera conuenienter poni poteſt in loco eſſe per centrum.

Ad iſtam qõnem dicũt aliqui ꝙ vltima ſpera ẽ in loco per centrũ: h̄ aũt triplici ratione oſtendũt quaꝝ prima eſt. Quia eo modo mobili aſſignandũ eſt: quo ei cõpetit motus localis. Que ergo mouentur in aliquo debent poni in loco: q2 ſũt in aliquo ꝙ eſt locus ipſoꝝ ⁊ que mouentur circa aliquid debent habere locum: nõ quia ſint in aliquo: ſed quia ſunt circa aliquid: vltima aũt ſpera mouet̃ circa terrã. Igit̃ ẽ i loco ꝙ eſt terre.

Secũda autem rõ ipſorum eſt: q2 impoſſibile eſt intelligere motũ localẽ: niſi intelligat̃ aliqd immobile quia locus vult qd immobile eſſe: vt ſupra declaratuʒ fuit: vltima aũt ſpera habet immobilitatem ex fixione terre vel cẽtri. Igit̃ eſt in loco per terrã vel cẽtrum.

Tertia autem rõ ipſorum eadem eſt: q2 cuilibet mobiliter attribuendus eſt locus ꝙ per totum motũ localẽ ipſum mobile aliqualiter locum mutet: h̄ autẽ ſaluatur in motu locali ipſius ſpere propter terram. Naʒ in h̄ motu ptes ſperales vadũt ↄtinue reſpiciẽdo alias ⁊ alias partes terre. Tota etiã ſpera vadit continue reſpiciendo totaʒ terrã ſub alia ⁊ alia diſpõne: igit̃ ipſa eſt in loco rõne terre. h̄ ſunt motiua tenẽtium ꝙ vltima ſpa ſit in loco per centrum.

Sed quod iſta opinio non ſit conueniens triplici ratione ad preſens oſtendi poteſt. Et prima quidem ſumitur ex habitudine ad locum eius ꝙ eſt in loco per ſe: ⁊ eius ꝙ eſt in loco per aliud. Nam h̄ duo non habent habitudinẽ ad duos locos: ſed ad vnũ ⁊ eundeʒ: idem eñi locus eſt quem reſpicit per ſe ipſum id ꝙ eſt per ſe i loco: ⁊ quẽ reſpicit ipſo mediãte id ꝙ eſt i loco per ipſum: ex hoc autem ſequitur ꝙ cuʒ querit̃ de eo ꝙ eſt in loco per accidens vbi ſit. Reſponderi debet ꝙ eſt in loco illius rõne cuius ipſum ponit̃ in loco eſſe. Si ergo vltima ſpera eſt in loco per terrã vel per cẽtrũ ad qõnẽ qua queritur de ipſa ſpera vbi ſit cõuenientiſſime reſpondebit̃ ꝙ ipſa ibi eſt vbi eſt terra vel centrum. Cum igitur illa reſpõſio ſit penitus abſurda: ⁊ illa qua dicit̃ ꝙ eſt ibi vbi ſunt omnes partes eius ſit velud rationabilis: concluditur euidenter ꝙ ridiculoſuʒ eſt ponere vltimam ſperam eſſe in loco per centrum: ⁊ valde rationabile ponere ipſam in loco eẽ per partes.

Secunda ratio poteſt ſumi ad idem ex habitudine ipſius terre ad vltimã ſperam: habet eñi ſe ad ipſaʒ: ſicut locatũ ad locans: eſt aũt omnino inconueniens ꝙ locans tiue remotum ſiue propinquuʒ ſit in loco ratione eius: ⁊ per id ꝙ locatur in ipſo: quemadmodum terra: ſicut dictũ eſt ad minus tanꝗ in locante remoto eſt in vltima ſpera: patet ꝙ omnino inrationabile eſt ponere ipſam vltimã ſperã eẽ in loco per terram.

Tertia ratio ad idẽ ſumit̃ ex habitudine forme ad materiam: h̄ enim duo ita ſe hñt ꝙ ſi deberent concurrere ad ↄſtituenduʒ aliquid vnũ non debent abinuiceʒ diſiũcta eſſe: ſed ſic vnita ꝙ vbi ponit̃ vnum ibi ſtatim ponat̃ ⁊ reliquum. Secũdũ aũt ꝙ ſupra dictũ fuit ad locũ cõcurrit formaliter ordo: ⁊ materialiter ſuperficies corporis ambiẽtis. Si ergo h̄ duo concurrere debent ad locũ celeſtẽ conſtituendũ: neceſſariũ eſt ꝙ vbi eſt ordo qui celo reſponderet: ibi ſit etiam ſuperficies ordini ſubiecta atꝗ vnita ordo autem qui debetur vltime ſpere non eſt in centro: ſed in circũferentia ſoluʒ: igitur in circũferentia ⁊ non in centro debet eſſe ſuperficies: que dicto ordini vnita conſtituit locum celeſtem: nulla autem talis ſuperficies huius loci conſtitutiua cum ordine ibi accipi poteſt niſi illa tantum que partes ſpere habet inuicem copulare: nullo igitur modo ratione centri: ſed ſolum ratiõe ſuarum partium vltia ſpera dicenda eſt eſſe in loco.

¶ Motiua autem tenentium contrarium ex ignorantia artis ſillogizandi procedunt. Non enim ſecundum veritatem concludunt ꝙ vltia ſpera ſit in loco per terram vel per centrum: ſed ꝙ terra vel centrum ſit locus ipſius: ꝙ non ſolum ſm Tho. eſt falſum: ſed etiam ſcdʒ eos verum eſt autem neꝗ h̄ ſufficienter concludunt: q2 eñi vltima ſpera circa centrũ ⁊ reliqua corpora mouet̃ oportet ꝙ locus eius formaliter ſumptus ſit non centrũ vel aliquod illorum corporum: ſed ordo q circa centrũ ⁊ omnia corpora illa attenditur: vt puta in ſitu circũferentie. Unde patet ꝙ primum motiuuʒ non concludit. ¶ Ex fixione autem centri ſpera habet immobilitateʒ quia centro fixo manente remanet vltima ſpera in eodem ordine: ⁊ in eodẽ per cõſequens loco: qui tamen ordo non eſt ordo centri: ſed circũferentie: vnde ſecunduʒ etiam motiuum non valet. ¶ Tertiũ autem procedit ex puris affirmatiuis in ſecunda figura: dicitur eñi in ipſo ꝙ mobile per totum ſuũ localem motum debet diuerſum vel diuerſimode reſpicere locum: vltima vero ſpera per totum ſuũ motũ diuerſimode reſpicit terraʒ ⁊ partes eius: h̄ autem eſt diſpoſitio ſecunde figure: vnde euidenter apparet ꝙ ipſum procedit ex ignorantia artis ſillogizandi.

Ad argumetum autem primuꝫ dicēdū ē ꝙ ⁊ ſi centꝝ aliquo modo dici poſſit aliquid ipſius ſpere:eſt tamen diſiunctum ⁊ ſeparatum ab ea: ⁊ ideo per ipſum ipſa ſpera non eſt dicenda eſſe in loco: quemadmodū etiam materia: que aliquo modo eſt aliquid ipſius anime tā quā eius perfectibile:exiſtente in loco non dicitur propter ipſaꝫ anima ſeparata ab ea in loco eſſe; ⁊ ſi ħ dici poſſit de anima ſibi coniuncta.

¶ Textus.

¶ Manifeſtuꝫ aūt ex his:quoniā ⁊ dubitationes oēs ſoluūtur ſic vtriqꝫ dicto loco ⁊c.

¶ Lectio ſeptima. ¶ Qō prima.

Hic primo poſſet aliqs dubitare vtrum ſit neceſſe locum cum locato augeri:videtur enim ꝙ non:quia corpus creſcens occupat maiorē ſuperficiem: ⁊ plus habet de ordine q̄ prius: vnde videtur locus creſcere ⁊ decreſcere creſcente ⁊ decreſcente locato.

Ad iſtam qōnem dicenduꝫ eſt ꝙ locum ponendo eſſe dimenſionem corpoream realem:dilatata ⁊ creſcente concauitate:que eſt infra latera continentis dilatabitur ⁊ creſcet illa realis dimenſio que ponitur in dicta concauitate:precipue:ſi in ipſam non ingrediatꝛ alia realis dimēſio:nec eſſe poſſit ſine tali dimenſione. Sed ſi locum ſumamus ſm̄ Ariſtoti. ſententiam dicemus ꝙ quantū eſt ratione ſuperficiei q̄ ponit mobilitatem habet: ⁊ creſcere ⁊ decreſcere poteſt:quia ſuperficies corporis naturalis mutantur ⁊ creſcunt dicto corpore mutato ⁊ creſcente ⁊ decreſcente. Ratione autem ordinis locus non augetur nec mouetur:ſed alia mouētur circa ipſum:cū eniꝫ creſcit corpus: ⁊ ſi habeat plus de ordine q̄ prius:non tamen ħ ideo eſt: quia ordo quē prius habebat extenſione ⁊ mutatione ſui creuerit: ſꝫ qꝛ remoto ⁊ nō mutato ħ ordine corpus creſcēs accipit aliam partem ordinis:non que tunc generetur:ſed que prius erat: coniūcta manens corpori: ꝙ ab ipſa expellitur per crementū alterius:vnde optime dictuꝫ eſt ꝙ ita ſumēdo locū ipſe manet imobilis: ⁊ alia mouentꝛ circa ipſuꝫ: ⁊ per ħ pꝫ reſpōſio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Et fertur igitur in ſui ipſius locum ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

Secundo poſſet q̄ri quomodo q̄ ſimul ſunt apta nata ſunt impaſſibilia:videtur enim ħ eſſe falſum: quia contraria abinuicem patiuntur:terra autem que ſimul eſt cū vltimo aque: ⁊ aqua:contrarietatem habet igitur ſunt abinuicem paſſibilia.

Ad iſtam qōnem dicendum eſt ꝙ corpus locatum alteriꝰ poteſt conſiderari dupl'r: vno quideꝫ modo ſecūduꝫ ꝙ eſt ſibi contrarium virtute: ⁊ ſic tranſmutat ipſuꝫ a ſua natura: Alio autem modo ſumi poteſt ſecūdū ꝙ in vltio eius eſt virtus generatiua: ⁊ per conſequens ſaluatiua ⁊ conſeruatiua alterius: ⁊ ſic ipſū non tranſmutat:ſed perficit ⁊ conſeruat:nam in infima ſuperficie orbis lune:eſt virtus generatiua ⁊ ſaluatiua ignis diuiſa ab orbe que per cōtinuationē elongationis a dicta ſuperficie:paulatiꝫ debilitatur donec deficiat: ⁊ ponatur virtus generatiua ⁊ conſeruatiua aeris: in ſitu autem in quo fit iſtud eſt infima ſuperficies ignis: ⁊ ſuprema ſuperficies aeris. Unde pro tanto dicimus ꝙ in īfima ſuꝑficie ignis: que eſt locus aeris eſt ichoata virtus generatiua ⁊ ſaluatiua per conſequens: ⁊ eodē modo eſt de aere reſpectu aque: ⁊ ď aqua reſpectu terre: vnde ſecundum ħ iſta ſimul ſe compatiuntur: nec poſſunt ſe ħ modo corrumpere: ⁊ idcirco Ariſto. ſignanter non dixit ſimpliciter ꝙ iſta impaſſibilia ſunt: ſed dixit ꝙ ſimul apta nata īpaſſibilia: ⁊ ſic pꝫ rn̄ſio ad argumētū.

¶ Textus.

¶ Et manet igitur natura in ꝓprio loco vnūqdqꝫ.

¶ Qō tertia.

Tertio queritur vtruꝫ locatuꝫ ſit ſic̄ pars loci: videtꝛ eniꝫ ꝙ non:quia pars eſt aliquid de quātitate totius: ſed locatū nō eſt aliqd de q̄titate ipſius loci.

Ad iſtam qōnem dicendum eſt ꝙ ⁊ ſi nō in omnibus:in aliquo tamen eſt ſimile de locato ⁊ loco forma ⁊ materia parte ⁊ toto: pars enim ignis a toto diuiſa debilitationem: ⁊ per conſequens imperfectionem contrahit in ſua virtute:propter id qđ virtus diuiſa debilior eſt q̄ vnita: vt dicitur in libro de cauſis: ⁊ ſic tunc eſt in potentia ad vnionem cum toto:ſic etiaꝫ eſt in potentia ad vigorationem: ⁊ perfectionem ſue virtutis: ħ auteꝫ idem inuenimus in locato in comparatione ad locum naturalem. Nam locatum poſitum extra locum in quo eſt virtus nālis gn̄atiua ⁊ ſaluatiua ipſius:contrahit debilitatem ⁊ imperfectioneꝫ ſue virtutis: ⁊ quemadmoduꝫ tunc eſt in potentia ad vnionem cuꝫ loco: ſic eſt in potētia ad fortificationem: ⁊ perfectionem virtutis ſue: ⁊ pro tanto dicitur eſſe: vt pars: ħ auteꝫ vnio ⁊ materia diſiuncta a forma imperfecta eſt: ⁊ perfectionē habet in potentia: q̄ tunc accipit in actu: quādo actu vnitur ⁊ coniungitur: forme que eſt actus ⁊ perfectio eius ⁊ per hanc cauſam mā mouetur naturaliter ad formā ⁊ quietatur per eam: ⁊ locatū mouetur nāliter ad ſuuꝫ locū: ⁊ quieſcit i ipſo: ⁊ pars naturaliter mouetꝛ ad ſuū totū: ⁊ in ipſo etiam quietatur.

¶ Textus.

¶ Eodem autem modo accipiendum phyſici eſſe conſiderare de vacuo ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Qō prima.

Hic circa vacuum poſſet eē dubitatio vtrum de ipſo debeat determinare naturalis: videtur enim ꝙ non: quia ſm̄ cōmentatorē nō eſt differentia inter vacuuꝫ ⁊ corpus mathematicū cuꝫ vtrūqꝫ ſit tres dimenſiones abſtracte a materia. Cuꝫ ergo de corpore mathematico debeat determinare geometra ⁊ non naturalis videtur ꝙ etiā de vacuo determinare ſpectet ad geometram ⁊ non ad naturalem.

Ad iſtā qōnem dicendū eſt ꝙ de vacuo naturalis phyloſophus determinare debet: cuius ratio eſt: quia vacuum: ſicut infra dicetur: non queritꝛ maxime niſi propter motū. Que aūt propter motū maxime ponuntur determinanda ſunt a phyſico:qꝛ ſolū ſecūdū ſe determinat de motu: igitur phyloſophus naturalis tractatum debet facere de vacuo. ¶ Et preterea eiuſdeꝫ ſcientie eſt đterminare de aliquo veritatē: ⁊ excludere falſitates circa ipſuꝫ contingentes. Quia igitꝛ ad naturalem pertinet veritatē đterminare de loco:oportet ꝙ pertineat etiam ad ipſum deſtruere falſa que contingūt circa ipſuꝫ fuit auteꝫ multorum opinio ꝙ vacuum ſit locus. Quia vtriqꝫ falſitas huius opinionis nō poteſt perfecte declarari

rari niſi de vacuo determinetur: apparet euidenter ꝙ ad phyloſophum naturalē ptinet de vacuo deteriare.

Ad argumentum ergo in contrariū dicendum eſt ꝙ dato vacuū ſecunduz rem non differre a corpore mathematico: q2 tamen non querebatur niſi pp motuz: pp quem non queritur corpus mathematicum ſic ſimpliciter acceptū: de ipſo agere dz naturalis.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo poſſet eſſe dubium vtruz commenta. dictum ꝙ ait vacui ad corpus mathematicū non eſſe differentiā habeat veritatem: videtur enim ꝙ non: q2 que adinuicem differentiam non habēt de inuicez poſſunt pdicari. Sic autez non ſe habēt corpus mathematicū ⁊ vacuū. Non eni videtur verum eſſe dicere ꝙ corpus mathematicū eſt vacuū: falſum igitur eſt ꝙ vacui ad corpus mathematicū non ſit differentia.

Ad iſtam queſtionem dicendum eſt ꝙ ſecundū rem non videtur vacuū a corpore mathematico differre: Naz corpus mathematicū trinā dimēſionem ponit: nec refert ad rōnē eius vtruz trina dimēſio ſit realis vel imaginatiua tantū: quia in vtraqꝫ reſeruatur ratio corporis mathematici: verū eſt autez ꝙ magis cōplere imaginata reſeruatur: propter id ꝙ abſtrahit ſecūdū ſuaz rationem a qualitatibꝰ ſenſibilibꝰ a quibus tamen non eſt actu ſeiuncta dimenſio realis ſed imaginata ſic. Uacuū autem ſi ponatur de neceſſitate trinaz dimenſionem ponit; ⁊ ſi non realē ad minus tamen imaginatā ⁊ ſeiunctaz a ſenſibilibus qualitatibus: quia vacuum nullam qualitatem ſenſibilem habet. Secundū h igitur vacuū rem aliam non videtur ponere a corpore mathematico. Et pro tanto forte commentator dixit ꝙ non eſt differentia inter vacuuz ⁊ corpus mathematicū. Attendenduz tamen eſt ꝙ ⁊ ſi vacuū non videatur ſecunduz rem a corpore mathematico differre: bene tamen ab ipſo differt ſecundū rationez: ſicut.n. infra dicetur de ratione vacui eſt ꝙ ſit ſpaciū receptiuū corporis naturalis vel realis: ꝙ tamē nō eſt de ratiōe corporis mathematici: vnde pz euidēter ꝙ corpus mathematicū ⁊ vacuū ſecūdū rōnez differunt.

Et per hoc patet reſpōſio ad argumentū. Sufficit enim ad h ꝙ aliqua non poſſint vere pdicari de ſe inuicē ponere ꝙ ipſa differant ſecundū rationem.

¶ Textus.

¶ Aliȷ qdez igit̄ tentantes monſtrare: q2 non eſt ⁊c.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſet dubitare aliquis verum vera ſit opinio dicentiuz extra celū eē vacuū: videtur enim ꝙ ſic: q2 vbicūqꝫ poteſt eſſe corpus ⁊ non eſt ibi eſt vacuū: extra celū aūt non eſt corpus eſſe tn̄ poteſt: q2 deꝰ poſſet ibi corpus facere: igit̄ extra celū eſt vacuum.

Ad iſtā qōnem dōz eſt ꝙ extra celuz nō eſt vacuū: cuiꝰ rō ē: q2 vacuū ponit corpis carētiaz cū nāli tamē aptitudine ad ipſuz: quemadmodū cecū ponit carentiam virtutis viſiue cū naturali tamen aptitudine ad eam. Uidemus eniz ꝙ ſi aliquid ſit non habens viſuz nec habens naturalem aptitudinem ad ipſum: non dicitur cecum ſicut lapis non vocat̄ cecus ꝙuis carentiā habeat ipſius viſus. Ulteriꝰ etiā ſi aliquid ſit ꝙ viſu careat naturaliter: ⁊ per conſequens ad ipſuz naturalez aptitudinem non habeat: quantumcūqꝫ ſibi ſupernaturaliter poſſet dari viſus: non tn̄ idcirco cecuz diceretur: quemadmodū talpa viſu caret: nec habet naturalē aptitudinē ad ipſuz: quāuis deus poſſit ipſuz ſibi dare: ⁊ tamē cū h toto non proprie vocatur ceca. Cōſimiliter ergo in propoſito: q2 vacuū dicit corporis carentiā cū naturali aptitudine ad ipſuz quantūcūqꝫ extra celū ſit corporis carentia: ⁊ quantūcūqꝫ etiā per virtutez ſupernaturalem: ſicut per virtutem diuinam: poſſit ibi corpus fieri q2 tn̄ non eſt ibi ad corpus naturalis aptitudo: propter id ꝙ nullū corpus pōt ibi eſſe eēntialiter non eſt dicendum ibi eſſe vacuū. Ex h aūt apparet ꝙ friuolū ſit dcm̄ cōmentatoris. Ait eni ꝙ ſi totus mūdus eſt productus poſtꝙ non fuerat: ſequetur vacuū fuiſſe ante productionem mūdi. Nā ante productionē mūdi erat quidē corpoꝝ carentia: ſed ſine naturali aptitudine ad habendū ipſa: ⁊ q2 h aptitudo naturalis nō ante corpoꝝ poſitionē: ſed inſimul cū corporibus fuit poſita in actu: apparet euidenter ꝙ quantūcūqꝫ ponamus mūdū non fuiſſe ab eterno: non tamē idcirco cogimur ponere: quia vacuū aliqn̄ preceſſerit: ⁊ per h pz rn̄ſio ad argumentū.

¶ Textus.

¶ Igit̄ hoc nō opz monſtrare: q2 eſt aliquid aer ⁊c.

¶ Qō quarta.

QUarto poſſet dubitare forte aliquis verū etiā opinio dicentiū ꝙ vacuū exigitur: vt faciat diſtinctionē in corporibus poſſit continere veritatez: videtur.n. ꝙ ſic quia ſi inter ſuperficiem aque ⁊ ſuperficiem aeris: nullum ſpaciū eſt mediū: neceſſariū erit ꝙ in eadem ſuperficie imaginatiua ſpatij ſint due ſuperficies: ⁊ ſuperficies aeris ⁊ ſuperficies aque: ⁊ pari ratiōe in vnica linea ipſiꝰ ſpatij eēnt ſimul due linee: ⁊ per ꝯſequēs inter duo puncta nō erit tantū vna linea: ſed plures: ꝙ eſt falſuz ſecūdū ſuppōnes mathematicorum.

Ad iſtam qōnem ſimpliciter dicēdū eſt ꝙ ad h vt corpora ſint realiter diuiſa ⁊ non continua non exigit̄ vacuū vlluz inter ipſa. Naz ⁊ ipſa ratio cogit euidenter ponere inter aliqua corpora ſpacium vacuū non eē que tamen ſunt realiter diuiſa: ſicut apparet de aere ⁊ de aqua: que ſunt corpora humida ⁊ fluxibilia propter habitudinem ſuam. Nam ſi ſpatium aliquod poneretur inter aquam ⁊ terraz: aqua per ſuam humiditatez circūfluens verſus terram flueret in id ſpaciuz ⁊ ipſuz neceſſario occuparet ⁊ impleret. Similiter etiam ptingeret ſi inter aerem ⁊ aquam ſpatiū tale poneret̄. Unde euidenter ipſa fluxibilitas taliū corporuz dat nobis intelligere ꝙ talia corpora intra ſe ſpacium vacuuz nullum eſſe patiuntur: ⁊ tn̄ conſtat ꝙ ipſa non ſunt realiter continua ſunt autem contigua: quia contigua ſunt quorum vltima ⁊ ſi diuerſa ſint: ſunt tamen ſimul. Cōtinua vero ſunt quoꝝ vltima ſūt vnū: vltima autē dictorum corpoꝝ non ſunt vnum: ſed ſunt ſimul: vnde contigua ſunt dicta corpora ⁊ non continua.

Ad argumentum in contrariuz dicendum eſt ꝙ ſicut in vna linea imaginata ſpatij ſūt ſimul plures linee reales: ſic etiaz in vno pūcto imaginato ſpatij ſūt ſimul plura puncta realia: q2 alia ſecundū rem ſunt pūcta aeris ⁊ alia ipſius aque: dicemus ergo ſecundū h ꝙ inter duo puncta tantum cadit tantuz vna linea: quia inter duo puncta imaginata ſpatij cadit tantū vna linea imaginata ſpatij. Inter duo vero puncta realia

aeris cadit tantuꝫ vna realis linea ipſius aeris. Inter
duo etiā puncta aque realia non cadit niſi tantuꝫ vna
linea realis aque. Quomodo autem puncta ſupra inui
cem poſita poſſint diuerſa remanere in ſequētibus deo
dante oſtendetur.

¶ Textus.

¶ Ad quale aſit ſe habeat oportet accipere quid ſigni-
ficet nomen ⁊c.

¶ Lectio nona. ¶ Dō prima.

Hic poſſet eſſe dubium vtruꝫ ve
rum ſit ꝙ vbi nihil
eſt vacuum ſit. Videtur eniꝫ ꝙ ſic: quia
vbi nihil eſt corpus ibi non eſt: ſed vbi non
eſt corpus: videt̄ ⁊ vacuum eſſe: igitur vbi
nihil eſt vacuum eſt.

Ad iſtam q̄ōnem dicendum eſt ꝙ
vbi nihil eſt nō
neceſſarium eſt eſſe vacuum: quia vacuuꝫ eſt locus cor
pore priuatus: locus autem corpore priuatus natus eſt
habere corpus: ſed non habet: vnde de ratione vacui eſt
vt ſupra dictum fuit: ꝙ ponat carentiaꝫ corporis cum
aptitudine ad ipſum. Si ergo alicubi nihil ſit: nec
aptum natum ſit ibi eē corpus: ibi nullo modo ponen
dum erit eſſe vacuū. Si etiam in loco aliquo ſit aliquid
ſed nō corpus cuiuſmodi eſt ſubſtātia ſpiritualis. Nō
propter h̄ locus ille dicetur eſſe plenus: id eni tantuꝫ lo
cum implet proprie ꝙ ſecum in ipſo corpus aliquod re
cipere non poteſt: ſubſtantia autem ſpiritualis poſita
alicubi nō prohibet quin corpus etiaꝫ ꝙ eſt aliud ab ip
ſa inſimul ſit ibi. Unde patet euidenter ꝙ non habet lo
cus ꝙ ſit plenus ex quocunq̄ poſito in ipſo: ⁊ conſimili
etiam modo non habet vacuum eſſe in aliquo ex h̄ ſo-
lum ꝙ in ipſo nihil eſt. ¶ Duo igitur habemus ſecūdū
h̄ ex dictis: vnum quidem ꝙ non neceſſario ſit vacuum
illud in quo nihil eſt. Aliud vero ꝙ non reddatur locus
plenus ex quocunq̄ poſito in ipō: ex dictis patet reſpon
ſio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Videtur autem vacuū locus eſſe in quo nihil eſt ⁊c.

¶ Dō ſecunda.

Secundo poſſet eſſe du-
biuꝫ vtꝝ
ſit vacuum vbi non eſt corpus tangibile:
videtur enim ꝙ ſic: quia vbi non eſt corpus
tangibile ibi nullum corpus eſt: propter id
quod oē corpus eſt tangibile contactu dimenſiuo: qui
eſt ꝓprius contactus: ſed vbi nullū corpus eſt ibi vide
tur eſſe vacuum.

Ad iſtam q̄ōnem eſt dicendum ꝙ
tangibile quan-
tuꝫ ad preſens ſpectat poteſt accipi dupliciter: vno qui
dem modo ſecundum ꝙ dicitur tāgibile id ꝙ eſt perce-
ptibile per ſenſum tactus: ſenſu autem tactus percipi
non poteſt quod qualitates tangibiles non habet. Et
quia corpus celeſte denudatum eſt ab iſtis qualitatibꝰ
patet ꝙ ipſum non eſt tangibile h̄ modo: Alio autē mo
do tangibile dici conſueuit oē id ꝙ tangitur ⁊ contingi
tur ab alio contactu dimenſiuo: ⁊ h̄ modo omne corpus
eſt tangibile. Nam corpora celeſtia: ⁊ ſe mutuo contin-
gunt h̄ contactu: continguntur ēt taliter ab alijs: queꝫ
admodum orbis lune contingitur ab igne. Siue auteꝫ
tangibile ſumatur primo modo ſiue etiam ſecundo: pa
tet ꝙ non oportet eſſe vacuum vbi corpus tangibile nō
eſt. Nam ſi primo modo tangibile ſumendo vacuuꝫ di
ceret̄ id ꝙ corpus tāgibile nō hꝫ: cū ſpaciū corpoꝝ cele
ſtiū: corpꝰ h̄ mō tāgibile nō hēat: oporteret dicı̄ ſpaciū
plenū celeſtibꝰ corporibꝰ eē vacuū ꝙ eſt euidēter falſuꝫ.
Si ēt ſecūdo mō tāgibile ſumat̄ adhuc vbi eſt carētia cor
poris tāgibilis nō opꝫ eē vacuū. Nā punctum non hꝫ
corpus tangibile: nec modo primo nec ſecūdo modo tā
gibilitatis: nec tamen ipſum dici poteſt vacuum: vt di
citur in littera. Ut ergo nos breuiter expediamꝰ: ⁊ de
h̄: ⁊ de alijs queſtionibus que fieri poſſunt de ſignifica
tione vacui: conſiderandum eſt ꝙ vacuum proprie vide
tur dicere ſpacium corpore priuatum. Sicut enim lo-
cus ex h̄ dicitur plenus ꝙ ſpacium totum poſitum per
concauitatem eius eſt occupatuꝫ corpore: ſic etiaꝫ opor
tet ꝙ ideo vacuum dicat̄: quia idem ſpacium intelligi
tur eſſe corpore priuatum: quemadmodum ſi concaui-
tas vaſis ꝙ aſſimilatur loco ſit occupata per aquaꝫ di
cetur vas plenū eē. Si autē ſit priuata corpore dicetur
vas ipſum eſſe vacuum: Per hoc autem ꝙ dicitur pri-
uatum corpore dantur intelligi duo: quia corporis
carentia ⁊ aptitudo ad recipiendum corpus. Quemad
modum eni priuatio formarum in ſubiecto ponit carē
tiam earum ⁊ aptitudinem ad ipſas: ſic etiaꝫ priuatio
corporuꝫ ponit in ſpacio corporum carentiaꝫ ⁊ aptitu
dinem ad recipienduꝫ ipſa: ita ꝙ vbi talis aptitudo nō
eſt non eſt dicenda eſſe corporum priuatio: nec per con
ſequens vacuum: ſed tantum corporum abſentia. Di-
co autem ſignanter ꝙ vacuum eſt ſpacium corpore pri
uatum: ⁊ non locus corpore priuatus: quia locus cir-
cundans ⁊ continens non debetur naturaliter corpori
bus: cum tamen vniuerſaliter corporibus cunctis de-
beatur ſpacium replere: ⁊ tū qꝛ vacuum antiqui quere
bant tanquam locum dicere ſecundum eos ſimpliciter
vt videtur debemus ꝙ vacuū eſt locus corp̄e priuatus.

¶ Textus.

¶ Omnino autem: ⁊ que eſt de augmēto ratio: ⁊ in ci
nerem diffuſe aque ⁊c.

¶ Dō tertia.

Tertio poſſet eſſe du
bium: quomodo ratio de augmento ⁊ cine
re impedit ſeipſam.

Ad quod dicendum eſt
ꝙ pro tanto ſeipſam impedire dicitur: quia concludit
etiam contra ipſos arguentes qui pro ſe adducunt ip-
ſam. Quia quelibet pars aucti eſt aucta: ſicut dicitur
in primo de generatione: ⁊ alimentū ingrediens: vt an
tiquis videbatur: facit augmentum: ꝙ cum ſit corpus
videtur ingredi non ad plenum: ſed ad vacuum: conſe
qui videtur ꝙ nulla pars in toto ꝙ augetur aliquaꝫ po
nat plenitudinem: ſed magis ꝙ partes omnes in ipſo
ponant omnimodam vacuitatem. Idem etiam vide-
tur concludere: ⁊ argumentū de cinere. Naꝫ aut cinis
aliquid ponit implēs ſpaciū: aut nihil. Quod ſi ponit
aliquid implens ſpacium: neceſſario per eius poſitio-
nē in vaſe ſpatium implenduꝫ minus remanebit: ⁊ per
conſequens non ſtabit tanta aqua in minori ſpacio
quanta in maiori: ſi ergo tanta ſtat cum cinere quanta
ſine cinere: videtur ꝙ cinis nihil impleat de ſpacio: ꝙ
eſſe non poſſet niſi cinis nihil poneret de quātitate cor
poris: h̄ autem eſt falſum: etiam ſecundum ponentes c
poris: h̄ autem eſt falſum etiam ſecundum ponentes ar
ſe vacuum. Et idcirco dicit Ariſto. ꝙ iſti pro ſe non ar
guunt: ſed volunt cōmunem dubitationem ſoluere: ſol
uitur autem communiter dubitatio de cinere per h̄ ꝙ
ipſe aduſtus, permanens: ⁊ ſiccus corrumpit ⁊ ſepara
re facit aliquid de aqua: que eſt humida ⁊ frigida. Cu
ius ſignum eſt: quia qui vellet inde aquam poſtmoduꝫ
extrahere non poſſet tantam inde accipere quantam
ibi viſum

diuiſum fuerat intrare.

Argumentum vero de augmento ſoluitur: quia non fit augmentum ſimpliciter per ingreſſum: ſed per conuerſionē corporis augentis in corpus ꝙ augetur: ſicut declarari habet in libro de generatione.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem non eſt vacuū ſic diuiſum ⁊c.

¶ Lectio decima. ¶ Q̄ō prima.

Hic poſſet dubitare aliquis vtrum ſuppoſito ꝙ eſſet vacuū ibi poſſet eſſe motus naturalis. Videtur enim ꝙ ſic: quia ſuppoſito impediente poteſt mobile naturaliter ad locū tendere: multo magis videtur ꝙ hoc poſſit ſi impediens tollatur: plenū autem rationem impedientis habet quam tamen vacuum habere non videtur. Quia igitur per plenum poteſt mobile ad ſuum locum naturaliter moueri: videtur ꝙ multo magis moueri poſſit etiam per vacuum.

Ad iſtam q̄onem dicendū eſt ꝙ motus naturalis poſito vndiqꝫ vacuo non poteſt fieri in ipſo. ¶ Ad cuius intelligentiam conſiderandum eſt ꝙ motus naturalis ſecundum locum: cuiuſmodi eſt motus grauium ⁊ leuium de neceſſitate tollitur: ſi tollatur influentia primi mobilis: ſicut alibi habet declarari: h̄ autem influentia de neceſſitate tollitur: ſi vndiqꝫ circa corpus ꝙ moueri debet vacuum ponatur: vtputa ſi lapis ſit qui moueri debeat: ⁊ ſpacium vacuum ſit ꝙ vndiqꝫ circa ipſum eſt. Quia enim influentia primi mobilis ad corp⁹ inferius pertingere non poteſt niſi aliquo corpore deferente mediante: ex quo lapis non corpus: ſed vacuū vndiqꝫ haberet: nullo modo poſſet ad ipſum influentia primi mobilis pertingere. Quia igitur ſine tali influētia eſſe non poteſt motus grauium ⁊ leuium patet euidenter ꝙ poſito vndiqꝫ vacuo nō poſſꝫ eſſe mot⁹ nālis.

Hoc autem multo magis ſequitur ſi ponat̄ totaliter vacuum: ita vꝫ ꝙ ipſum celum etiam tollatur quia tunc non ſolum tolleretur primi mobilis influentia: ſed etiam diuerſitas ⁊ diſtinctio naturalium locorū qualis eſt illa que eſt inter ſurſum ⁊ deorſum. Non enim tunc eſſet vnum dicendum naturaliter magis ſurſum vel deorſum ꝙ̄ alterum: ſed ſolum forte quo ad nos. Sublata autem diuerſitate natura ſurſum a deorſum: neceſſarium eſt ꝙ tollatur motus leuium qui eſt ad ſurſum tantum: ⁊ etiam motus grauium qui eſt tantum ad deorſum. Eſt autem h̄ diligenter attendendum ꝙ per h̄ valde ſufficienter excludit̄ opinio phyloſophorum antiquorum: qui ponebant vacuum propter localē motum. Motus enim naturalis pro tanto eſt magis ad vnum locum ꝙ̄ alium: quia in ipſo virtus ⁊ qualitas naturalis in corpore aliquo ē ſicut in ſb̄o. Apparet euidenter ꝙ motus naturalis non eſt ad aliquem locū propter vacuum ꝙ ſit in ipſo: ſed magis propter determinatum plenum.

Ad argumetum ergo in contrarium dicendum eſt ꝙ ⁊ ſi plenū vno modo ſit impediens: quia tamen per ipſum differunt influentia primi mobilis: ⁊ alia mobilia: motus naturalis in ipſo eſſe poteſt: qui tamen non eſſet in vacuo propter ſublationem dicte influentie.

¶ Textus.

¶ Amplius ſi eſt vacuum aliquid velut locus priuatus corpore ⁊c.

¶ Q̄ō ſecunda.

Secundo poſſet eſſe dubium vtrum in vacuo: ſi poneretur: eſſe poſſet motus animalis: videtur enim ꝙ non: quia vt aliqualiter tactum eſt: ſublata primi motus influentia: neceſſarium eſt ꝙ tollatur omnis motus alius: quia omnis motus primi mobilis eſt cauſa omnis motus. Igitur in vacuo non poterit eſſe etiam motus animalis.

Ad iſtam queſtionem dicendum eſt ꝙ animalia in h̄ differunt a grauibus ⁊ leuibus: q2 grauia ⁊ leuia non habet in ſeipſis mouendi neqꝫ faciendi principium: ſed patiendi ſolum: vt dicitur in octauo phyſicorum. Animalia vero habent in ſeipſis principium actiuum ſui motus: vnde ⁊ pro tanto h̄ dicuntur moueri ex ſeipſis. Alia vero dicuntur moueri a generante tantum. Animalia que ex ſe mouentur vbicūqꝫ ponantur ſiue medio exiſtente pleno ſiue vacuo ponitur vna cum eis principium actiuum ⁊ paſſiuum ſui motus. Et quia poſito principio motus actiuo ⁊ paſſiuo poteſt poni motus: patet ꝙ ſi animalia ſaluari poſſent medio exiſtente vacuo: poſſet ⁊ etiam ſaluari: ⁊ motus localis ipſorū animalium.

Propter argumentum autem factum in contrarium conſiderandū eſt ꝙ animalia naturaliter loquendo non poſſunt ſine influentia primi mobilis ſaluari. Et quia talis influentia tollitur per vacuū: patet ꝙ animalia naturaliter in vacuo viuere non poſſunt: ad ſublationem autem animaliū ponitur neceſſario ſublatio mot⁹ animalis: ſicut ſublato ſubiecto neceſſe eſt ꝙ tollatur accidens. Motus autē primi mobilis: q2 cauſalitatē habet ſupra animal neceſſe eſt etiā ꝙ cauſalitatē habeat ſupra virtutem eius motiuam: ⁊ ſupra motum propriū ipſius. Sed ſi abſqꝫ cauſalitate dicta animal in vacuo poſſet cōſeruari: ⁊ conſeruari etiam poſſꝫ ſine ipſa ⁊ virtus motiua ⁊ motus animalis. Nam non obſtante falſitate antecedentis poteſt condictionalis vera eſſe: vnde patet defectus argumenti.

¶ Textus.

¶ Amplius nunc quidem proiecta mouentur proiectore non tangente.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio poſſet eſſe dubium vtrum mot⁹ proiectionis poſſit in vacuo ſaluari: videtur enim ꝙ ſic: quia ſi eſſet ibi hō poſſet lapidem in manu tenere: ⁊ ipſum etiam a ſe reijcere ꝙ ſine motu proiectionis non ſaluatur.

Ad iſtam queſtionem dicendum eſt ꝙ in vacuo ſi eſſet non ſaluaretur proiectionis motus: cuius ratio eſt: quia motus proiectionis non deficit: niſi propter defectum virtutis: ſicut etiam non remittitur: niſi propter virtutis debilitationem: virtus autem impreſſa a proijciente non debilitatur: niſi propter reſiſtentiam alicuius ꝙ reſiſtendo habet debilitare ipſam. Talis autem reſiſtentia: nullo modo ponitur in vacuo: propter id ꝙ vacuū nihil poſitiue dicit: ⁊ ꝙ non eſt aliquid poſitiue non poteſt per ſe alicui reſiſtere: nunꝙ̄ ergo in vacuo debilitaretur virtus impreſſa a proijciente: nec per pn̄s vnꝙ̄ remitteretur piectiōis motus. Si ergo eſſet talis motus in vacuo eſſet ſemper

eque intenſus nec vnq̄ finiretur q̄ eſt impoſſibile: igitur impoſſibile eſt motū proiectiōis in vacuo ſaluari. ¶ Alia autē ratio eiuſdem eſt: q̄ motus proiectionis ſaluari non poteſt ſine aliquo habente ratione moti ⁊ mouentis: q̄ oportet ſemper cum proiecto eſſe inſimul vel vnū ⁊ idē numero: vel diuerſum: ſicut domino cōcedente oſtendet in. 8. Quia igitur h̄ tollitur per poſitionē vacui: patet q̄ tollitur: ⁊ per proiectionis motū has autem duas rationes ponit phs in littera.

Ad argumenum ergo factū in cōtrarium dicendum eſt q̄ ſi eſſet aīal in vacuo poſſet ad motū ſue manus mouere lapidem manui coniunctū: ⁊ poſſet ipſū mouere velocius ⁊ tardius. Statim autē cum manū extendendo ⁊ ad ſe retrahendo lapidem dimitteret: ipſe lapis in illo ſigno ſpatij in quo dimitteret̄ ſiſteret imotus: per hoc aūt nō ponitur ſed tollit̄ mot⁹ ꝓiectiōis.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt ⁊ ex his manifeſtū eſt qḋ dicitur ⁊c.

¶ Lectio. xj. ¶ Qō prima.

HIc primo poſſet dubitare aliquis vtrū tota cauſa quare requiritur tempus in motu ſit plenitudo medij: videtur enim q̄ ſic: quia phyloſophus h̄ dicit q̄ proportio motuum in velocitate eſt ſecundū proportionem mediorum in ſubtilitate: ita q̄ ſecundum h̄ ſi eſſet mediū vacuū motus ibi in inſtanti fieret.

Ad iſtam qōnem dicunt aliqui q̄ ſūt duplicia mobilia: quia quedā ſunt que mouent ſeipſa: ſicut de animalibus apparet: ⁊ quedam que mouentur a generante: ſicut ſunt grauia ⁊ leuia. Differentia autē inter iſta eſt: q̄ q̄ mouent̄ ex ſe mouent̄ nō tm̄ ad vnā differentiā poſitionis ſed ad plures: quia aīal non poteſt moueri tantū ſurſum vel tantū deorſum: ſed ſurſum ⁊ deorſū aū ⁊ retro. Grauia vero ⁊ leuia cū habent formā grauitatis aut leuitatis actu: ita determinate reſpiciunt vnam differentiā poſitionis q̄ non aliam: quemadmodum corpus actu graue ita inclinat̄ ad deorſum q̄ non ad ſurſū. Et ꝓpterea: q̄ de ſe determinate habet q̄ ſit deorſū non eſt adhoc eſſentialiter in potentia: ſed accidētaliter: q̄ ratione medij detinentis ⁊ prohibentis ipſum actu exiſtere deorſum: propter qḋ ſi mediū prohibens tollatur ſtatī vel ſubito deorſū fiet: in motu igit̄ grauiū ⁊ leuiū que determinata ſunt ad vnā differentiā poſitionis: tempus non requiritur niſi propter impedimentum medij. In motu vero eorum que ex ſe mouent̄: quia non ſunt talia determinata ad vnam poſitionis differentiā: aliud tempus exigitur q̄ ex medij impedimento.

Sed iſta poſitio non eſt omnino conueniens. Quod enī ē de ratione alicuius: non eſt ponendū exigi ad ipſum propter aliquid extrinſecum: ſed propter ipſum met: ſiue propter eius eſſentiam ⁊ naturam. Eſt autem de ratione tranſitionis cuiuſcūq̄ corporis de loco ad locū q̄ ſit motus: quia de ratione motus eſt: q̄ ꝯtinuū qḋdā ſucceſſiuū ſit: de cuius ratione eſt q̄ fiat in tēpore continuo. De ratione igitur tranſitus cuiuſcūq̄ corporis de loco ad locū eſt q̄ in tempore fiat. Non eſt igitur ponendū q̄ ſi ſibi conueniat propter medij plenitudinē: nec ēt q̄ ab ipſo auferatur propter ſublationē talis plenitudinis. Nam ⁊ ſi diligenter h̄ poſitio conſideratur: apte inuenitur ponere contradictoria. Supponit enī q̄ trāſitus corporis de loco ad locū fiat medio non pleno exiſtente: ⁊ cū hoc ponit q̄ fiat in non tempore. Hoc autē non eſt aliudq̄ tranſitū corporis non fieri propter id q̄ de ratione eius eſt: vt in tempore fiat: ſicut predictū eſt. Ponit ergo talis poſitio q̄ tranſitus corporis in medio non pleno fiat: ⁊ non fiat: q̄ eſt ponere contradictoria: h̄ autē magis clare patebit ex ſequentibus. Nō autē ipſorū eſt omnino friuola. Nam dato q̄ impedimentū medij faciat: vt ſit de ratione motus: q̄ in tēpore fiat: dicemus tamen h̄ impedimentū non conſurgere ex ſola eius plenitudine: ſed etiam ex diſtantia extremoꝝ: que attenditur in ipſo. Eſt enī impoſſibile q̄ corpus in eodē inſtanti ſit ſecundū ſe totū in medio: ⁊ in extremo ſpatij: vnde ⁊ per nullā virtutē poteſt fieri vt vnū ⁊ idem numero corpus ſit localiter in diuerſis locis: quia igitur h̄ diſtātia extremoꝝ non tollitur per poſitionē vacui: patet euidēter q̄ ꝑ ipm ēt nō tollit̄ oē impedimentū medij.

Ad aliud autem q̄ dicitur de phyloſopho dicendū eſt q̄ ratio ſua procedit contra phyloſophos antiquos idēſt qui ponebant totam reſiſtētiā in motu locali prouenire ex plenitudine medij: ſicut etiā iſti ponūt demo tu grauiū ⁊ leuium.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo poſſet eſſe dubiū vtrū quantitas ſpatij faciat: vt tēpus in motu exigatur: videtur enī q̄ non: quia ſpatiū non habet q̄ reſiſtat niſi extrinſeco poſitiuo: propter id q̄ reſiſtere eſt quoddam agere: vacuū autem tollit talē poſitionem: tollit ergo rationem reſiſtentie: ⁊ per conſequens quantumcūq̄ ſit motus in ipſo fiet in non tēpore. Non ergo propter ſolā quantitatem ſpatij tēpus reqritur in motu.

Ad iſtam qōnem dicunt aliqui q̄ quantitas ſpatij nihil de ſe facit ad h̄ q̄ motus ſit in tempore. Ratio autē ipſoꝝ ē: q̄ nos videm⁹ q̄ cā quare tēpus requirit̄ in motu materie ad formā non eſt quantitas materie ſed eſt diſpoſitio ꝯtraria: que eſt in ipſa: vnde ⁊ videm⁹ q̄ ſi nullā habeat contrariā diſpoſitionem ad formā inducendam: ſubito tranſmutabitur ad ipſā: ſicut patet in illuminatione aeris: que ſubito fit in parua ⁊ magna quantitate aeris. Sicut ergo in motu ad formā nō requiritur tempus ratione quantitatis materie: ſed propter contrariā eius diſpoſitionem: ſic etiam in motu grauiū ⁊ leuium non eſt ponendū q̄ tempus requiratur propter quantitatem ſpatij: ſed propter reſiſtentiam ipſius medij: precipue q̄ mot⁹ localis minus q̄ alij motus habet de trāſmutatione mobilis.

Sed quod hec omnia puerilia ſint de facili apparet. Et vt per ea que ipſi pro ſe aſſumunt eorū dicta repellamus: conſiderandū eſt ſꝫ q̄ diximus in qōnib⁹ diſputatis in determinatione huius queſtionis: q̄ ſicut in tranſmutatione materie ad formā eo ipſo inuenitur reſiſtētia ad agens: quo ipſius materie inexiſtit aliqua diſpoſitio oppoſita ⁊ repugnans diſpoſitioni inducende per virtutem agentis: ſic neceſſario oportet q̄ in trāſmutatione mobilis ad locum eo ipſo ad virtutem motiuam reſiſtentia inueniatur: quo ipſi mobili inexiſtit aliqua diſpō oppoſita ⁊ repugnās diſpōni inducēde per localē eius tranſmutationē. Non autē ita eſt q̄ diſpoſitio que directe acqritur per localē motū in ipſo mobili eſt vbi: vnde pro tanto motus localis dicit̄ motus in vbi. Illa etiā diſpō que abijcit̄ eſt vbi oppoſitum

ſtū ⁊ repugnās vbi inducēdo: cuius oppōnis rō eſt: q2 illa dicuntur neceſſario ſibi inuicem oppoſita ⁊ repugnantia: que non poſſunt ſimul: ſed viciſſim tantum eſſe in eodē. Illa vero vbi q̄ proueniūt ex diuerſis partibus ſpacij poſſunt quidem viciſſim nunquā tamen ſimul eſſe in eodem mobili. Non enim eſt poſſibile vnū ⁊ idem mobile ſimul habere duo vbi: ſicut non eſt poſſibile vnum ⁊ idem locatum ſimul eſſe in duabus partibus ſpacij vel in duobus locis. Op3 igiṫ ꝙ talia vbi q̄ ex diuerſis partibus ſpacij proueniunt ſint ſibi inuicē oppoſita ⁊ repugnantia: ⁊ per conſequens neceſſarium eſt ꝙ tranſmutatione mobilis ad locum eo ipſo inueniatur reſiſtentia ad virtutem motiuam: quo ipſum mobile itelligitur eſſe in alia parte ſpatij: q̄ in illa ad quā debet procedere per potentiam motiuam. Nunc autē ita eſt ꝙ trāſmutatione materie ad formam: vt iſti etiam pro ſe aſſumpſerant: requiritur de neceſſitate tempus: propter reſiſtentiā prouenientem ex diſpoſitione inexiſtente materie: ⁊ tanto requiritur maius tempus quanto fuerit maior diſtantia huius diſpoſitionis ad diſpoſitionem inducendam cui repugnat. Conſimiliter ergo dicere oportet ꝙ in traſmutatione mobilis ad locū: requiritur de neceſſitate tempus propter reſiſtentiam prouenientem ex vbi inexiſtente ipſi mobili oppoſito vbi inducendo per localē tranſmutationem ⁊ tanto maius quanto fuerit maior diſtantia locorum aliis exiſtentibus equalibus. Quod autem hec diſtantia ſit maior aut minor non prouenit niſi ex quantitate ſpatij neceſſarium itaq3 habēt confiteri ſcd̄m veritatē ea que ipſi pro ſe aſſumunt: ꝙ quantitas ſpatij faciat ad h̄: vt tempus maius vel minus in motu locali requiratur. Quod autem ipſi dicunt motum localem minus ponere de tranſmutatione mobilis non eſt pro eis: hoc enim ideo contingit: quia non acquiritur per ipſum forma tante realitatis: ſicut acquiritur per ip̄os alios motus ſed hoc non ſequitur ꝙ ipſe poſſit ſubito fieri niſi in ipſo mobili: vt ſit vbi repugnās ad vbi inducendū: quēadmodū etiā tranſmutatio mãe ad formam non hab3 ꝙ fiat ſubito niſi in materia non ſit diſpoſitio ⁊ forma contraria ad formam inducendam ſicut ipſi dicunt.

Ad argumentum ergo dicendū ē ꝙ in ſpacio vacuo non eſſet ad virtutem motiuam reſiſtentia proueniens ex repugnantia vbi abiciendi ad vbi acquirendū ſicut diffuſe declarauimus.

¶ Qō tertia.

Tertio ad maiorem dictorum declarationē dubitaret forte aliquis vtrū in vacuo eſſet motus in inſtanti ſuppoſito ꝙ ibi eſſ3 deſcenſus vel aſcēſus grauiū ⁊ leuiū: videtur eni3 ꝙ ſic: q2 phyloſophus ita videṫ concludere in lectione iſta.

Ad iſtam qōnem dicunt aliqui ꝙ ponere motum illum non eſſe in inſtanti eſt contra mentē phyloſophi ⁊ eſt negare propoſitiones per ſe notas: contra mentem phyloſophi: quia ipſe aperte vult in lectione iſta ꝙ proportionem q̄ habent adinuicem media reſiſtentia habent etiam adinuicem velocitates motuum: ⁊ in fine omniū concludit ꝙ antiqui contrario modo dicere nō debebant: neq3 ꝙ ſi motus non eſt vacuū non eſt: quia in vacuo non poteſt eſſe motus.

Oſtendunt etiam vlterius iſti ꝙ illa poſitio negat ꝓpōnes ꝑ ſe notas: q2 ꝑ ſe notū eſt ꝙ ſi tāta virtꝰ mouet tātū mobile per tantū ſpaciū in tanto tēpore: dupla virtus mouebit illud mobile per tantumdem ſpacium in medietate temporis. Cum ergo maioritas virtutis ſolum ſcindat medium. Non autem magis faciat propinq̄re terminos: ſecundū ꝙ huius: patet ꝙ ſi medij plenitudo tollatur: neceſſario tempus tolletur a motu: ⁊ ponere cōtrariū eſt negare aſſumptā propoſitionē que per ſe nota eſt.

Dicendum eſt itaque ſecundum eos cū cōmentatore ꝙ tēpus in motu requiriṫ: vel propter reſiſtētiā mobilis: vel ꝓpter ipedimētū medij: vel propter vtrūq3. Primo quidem modo contingit quando mobile eſt diſtinctū a motore: ⁊ eſt in loco alio q̄ motor velit vel q̄ motor appetat. Nam ex hoc ſtatim intelligitur eſſe quedam reſiſtentia ad potentiam motiuam propter quā tempus requiritur in motu: ſed talis reſiſtentia non inuenitur in motu grauiū ⁊ leuium: quia in eis ratio mouendi non eſt niſi forma: qua remota remanet materia: ex qua mobile nō habet ꝙ reſiſtat: nec valet ſi dicatur ꝙ remanet materia cū quantitate: que tenet ſe ex parte materie: quia propter quantitatē non requiritur tempus in motu: niſi eam comitetur contraria diſpoſitio.

Sed hec omnia friuola apparent: ⁊ primo ipſa poſitio eſt contradicens intellectui. ¶ Ad cuius intelligētiā h̄ ꝑ accipiendū eſt ꝙ ⁊ ipſi etiā ꝯcedunt: ꝙ graue ⁊ leue ſicut vniuerſaliter omne corpus tranſire non poteſt de loco ad locū: niſi tranſeat per mediū: h̄ aūt intellectus quilibet concedit. Secundo aūt accipiendū eſt ꝙ oē corpus replet ⁊ occupat ſimul totū illud ſpaciū in quo eſt in vno ⁊ eodē tēporis inſtanti: vel in quo in aliquo toto tēpore quieſcit: ꝙ etiā concedit omnis intellectus. Tertio aūt accipiendū eſt ꝙ nullū corpus poteſt ſimul ſimultate tēporis eſſe in duabus partibus ſpacij ſibi equalibus: aut etiā occupare ſimul vnū ſpaciū niſi equale ſibi: quia oportet ſemper quantitas ſpacij ꝙ equetur quantitati corporis occupantis ſpaciū. Hec enim omnia ſunt per ſe nota intellectui: his itaq3 preſuppoſitis ponamus: ſicut ipſi ponunt: ꝙ graue deſcendens a ſuprema parte ſpacij ad partem infimam per partes medias: quarū quelibet intellectui poteſt equalis ei eſſe in vno tēporis inſtanti: fiat in omnibus partibus ſpacij intermedijs ⁊ in parte infima. Non eni3 de extrēa parte poteſt fieri in alia extrema: niſi fiat in partibus medijs: ſicut patet ex prima propoſitione: ſed ſi h̄ ita ſe h3: neceſſariū erit concedere ſtante ſecūda propoſitione: ꝙ corpus graue ſit deſcendens ſimul ſimultate tēporis in multis partibꝰ ſpacij ſibi eq̄libus: ⁊ ꝙ ſpaciū ſimul tēpore ab ipſo occupatum multo maius ipſo ſit ꝙ totum eſt contra propoſitionem tertio aſſumptam: que tñ eſt per ſe nota: patet itaq3 ꝙ ſaluata opiniōe iſtorum: neceſſe eſt aut contradictoria ſimpliciter concedere aut propoſitionem aliquā per ſe notā tollere: ꝙ etiam fieri non poteſt ſine implicatione contradictionis: fuga autem ipſorum omnino nulla eſt: ꝙ ſi graue deſcēderet in vacuo: deſcēderet nō in inſtāti: ſed in tēpore.

Neque putandū eſt h̄ eſſe contra mentē Ariſtotelis: cum non credamus ipſum fuiſſe ita parui intellectus ꝙ non bene viderit abſurditatem dicte opinionis. Unde conſiderandum eſt ſecundū ꝙ diximus in determinatiōe huiꝰ qōnis: ꝙ mediū magis reſiſtēs

aut habet reſiſtentiam transcendentem reſiſtentiã mobilis ad potentiaꝫ motiuaꝫ: aut talem reſiſtentiam nõ habet. Quod ſi eam habeat: tunc habebit retardare naturalem velocitatem mobilis: ita ꝙ a mobili per potentiam motiuaꝫ ipſum tardius ſcinderet ꝙ medium minꝰ reſiſtens: ⁊ erit tunc per conſequens proportio velocitatis motuum. Si autem medium talem reſiſtentiam non habet: ⁊ eque tranſcendat reſiſtentiã ipſiꝰ mobilis: tunc ſicut nihil addit ſupra reſiſtẽtiã: ſic etiam neceſſariuꝫ eſt: ꝙ ex ipſo in nullo creſcat tempus ꝙ in motu propter reſiſtentiã mobilis exigit: ⁊ per conſequens in medio pleno: ⁊ ĩ vacuo manẽte reſiſtẽtia mobilis: ipſum mobile in equali tempore mouebitur: ħ autem phyloſophus nõ habet pro inconueniente: niſi dato ꝙ tota reſiſtentia in motu ſit ſumenda ex plenitudine medij: ſicut antiqui ponebant. Eſt enim conſuetudo Ariſto. ex datis contra aduerſariuꝫ procedere. Secundum hanc etiam opinionẽ antiquorũ: patet ꝙ ipſi contrariũ ponere debebant eius ꝙ ponebant: q2 ſi tota ſecundũ eos reſiſtentia prouenit ex plenitudine medij: poſita vacuitate nulla erit reſiſtentia: ⁊ per ꝯñs nullus erit motus.

Ulterius autem propoſitio maior quã iſti aſſumũt vꝫ ꝙ ſi tanta virtus mouet tantum mobile in tanto tempore: dupla virtus mouebit idem mobile per tantũdem ſpaciuꝫ in medietate temporis: per ſe nota eſt: ſꝫ minor propoſitio qua dicitur ꝙ ideo cõtingit: quia maior virtus citius ſcindit medium: non ſoluꝫ non eſt per ſe nota: ſed etiam apparet eſſe falſa. Uidemus enim in virtutibus celeſtibus ꝙ maior virtus mouet non ſolũ tantũdem: ſed ⁊ maius mobile etiam per maius ſpacium in equali tempore: quemadmodum motor vltime ſpere mouet ipſam per totum ſuum ſpacium in tẽpore vnius diei ⁊ vnius noctis: cum tñ ſpere inferiores occupent minus ſpacium: ⁊ ipſuꝫ non circueant in minori tempore. Conſtat autem ꝙ ħ non contingit: quia motor proprius prime ſpere citius ſcindit medium. Nam ibi non eſt ſciſſio medij. Cõtingit ergo ħ ſolum: quia citius conſumit diſtantiam equalem extremorum: vnde patet euidenter ꝙ negare iſtorum poſitionem: non eſt negare propoſitiones per ſe notas: ſed eſt negare propoſitiones manifeſte falſas: id aũt ꝙ ipſi vlterius aſſumũt a commentatore ſoluunt ipſi met. Nam abſtracta grauitate aut leuitate non manet nuda materia: ſed corpus quantũ ⁊ communicatum ipſi diſpoſitio contraria: quia vbi oppoſituꝫ ad vbi adquirendum. Demus enim ꝙ ex grauitate appetatur vbi ꝙ prouenit ex infima parte ſpacij: ⁊ corpus quantum ſubiectuꝫ grauitati intelligatur habere vbi proueniẽs ex materia in pte ſpacij ſuprema. Ex ħ enim ſtatiꝫ intelligetur contrarietas ⁊ reſiſtentia ad intentionem vel ad appetitum grauitatis: vnde patet ꝙ in iſtis etiam attendi poteſt reſiſtentia ex mobili in vbi conſiderato habente repugnãtiam ad vbi ad ꝙ inclinat potentia motiua. Quod vero dicitur in iſtis non eſſe diſtinctum mobile a mouente ſpecialẽ difficultatem patitur: ⁊ declarabitur domino concedente in ſequentibus.

¶ Qõ quarta.

Quoniam auteꝫ iſti ad ſui erroris fulcimentum faciunt de hoc tractatum vnum ſpecialeꝫ: mouentes prius quaſdam queſtiones de illuminatione aeris: ⁊ ex eis poſtea ſuum errorem confirmãtes: vt perfecte error ipſoruꝫ confutetur: volumus per ipſorũ queſtiones ſingulas diſcurrere: oſtendendo quid probabilitatis habeat opinio eorum: ⁊ idcirco in lectione iſta queratur quarto loco: vtrũ in illuminatione aeris ſint plura mutata eſſe: videtur enim ꝙ non: quia in vnico inſtanti eſt tantum vnicum mutatum eſſe. Cum ergo tota illuminatio aeris fiat in vnico inſtanti: videtur ꝙ ipſa tota non ponat niſi vnũ mutatũ eſſe tantũ.

Ad iſtam queſtionem volumus reſpondere aliter ꝙ reſpondeant iſti: vt oſtendamus ꝙ ea concedendo que pro ſe aſſumunt non concludũt propoſitum ſuum: ſed noſtrum. Dicunt ergo iſti ꝙ in illuminatione aeris ſunt plurima mutata eſſe: ad cuiꝰ intelligentiam aſſumunt: ꝙ ſicut eſt in reali tranſmutatione: ſic ſe habet ſuomodo in tranſmutatione intentionali: videmus autem ꝙ ignis calefacit aerem: ⁊ calefaciendo immediate partem ſibi proximã: ⁊ mediãte illa calefacit remotam ei parteꝫ. Conſimili ergo modo: ſi lucidum aliquid illuminat: vtpote mediuꝫ: in quo lux eſt intentionaliter ſecunduꝫ eos: neceſſarium eſt ꝙ illuminet immediate partẽ ſibi proximam: ⁊ ꝙ mediante illa illuminet partem aliam remotam. Hoc autem eſſe non poſſet: vt etiaꝫ ipſi dicũt: niſi a luce generata in propinquiori parte generaretꝛ lux in parte poſteriori. Sunt ergo in tali illuminatione aeris diuerſi generatores lucis ⁊ per conſequens diuerſa mutata eſſe.

Ad argumentum ergo in cõtrarium dicẽdũ eſt ꝙ diuerſa mutata eſſe que conſiſtunt: vel in acquiſitione formaruꝫ repugnantium: vel in acquiſitione forme eiuſdem ſpeciei in eodem inſtanti: fieri non poſſunt in eadem materia vel in eadem parte materie: bene tamen fieri poſſunt in materijs vel in partibus materie diuerſis. Et diuerſa quideꝫ mutata eſſe: que ponuntur in illuminatione aeris: non fiunt in vna aeris parte ſed in pluribus. Habent enim diuerſificari ſecundum puncta medij: ita tamen ꝙ punctuꝫ non dicat aliquid indiuiſibile: ſed partem ita modicam: que ſi vlterius diuideretꝛ non eſſet ſuſceptiua luminis.

¶ Qõ quinta.

Sed tũc quinto cõſurgit dubitatio vtrum ħ omnia mutata eſſe que ſũt in illuminatione aeris poſſint eſſe in vnico inſtanti: ſicut modo dictum eſt: videtur ꝙ non: quia ſicut motus menſuratur tempore: ita mutatum eſſe menſuratur nũc: ⁊ per conſequẽs vbi ſunt plura eſſe ibi videntur eſſe plura nũc menſurantia.

Ad hoc dicunt quod ſicut ſe habet tempus ad motuꝫ: ita ſe habet inſtans ad mutatum eſſe: tempus autẽ non ſit aliud: ⁊ aliud: niſi propter alietatem primi ⁊ ſupremi motus: ⁊ non propter alietatem motuum inferiorum. Conſimiliter ergo nũc temporis fiet aliud ⁊ aliud: propter diuerſa mutata eſſe ſumpta in ſupremo motu: ⁊ non propter diuerſa mutata eſſe ſupra in mutationibus inferioribus. Cum ergo omnibꝰ mutatis eſſe que ſunt in illuminatione aeris reſpondeat vnum mutatum eſſe in celeſti motu: ⁊ non plura: ſi aꝰ eni oporteret dicere ꝙ illuminatio eẽt motus: ⁊ ꝙ fieret in tẽpore: ꝙ eſt ꝯtra pħꝫ neceſſariũ eſt eis ꝯcedere ꝙ omnibus

omnibus mutatis eſſe que ſunt in illuminatione aeris correſpondeat vnum tantum nũc temporis ⁊ non plura. Ut autẽ ex hac ſimilitudine: quã iſti aſſumunt pro ſe viaȝ in multis habeamus contra eos: conſiderandũ eſt ꝙ inter h̄ illuminata eſſe: opȝ neceſſaria ꝙ attendatur prius ⁊ poſterius prioritate vl' ordine nãe ⁊ ñ non tẽporis: oportet enim ſemper ꝙ generans precedat generatum: vel ordine tẽporis: vel ordine nature: nũc ita eſt ꝙ pars aeris illuminata proxima lucido illuminanti q̃ mediante fit lumen in parte aeris remota habet rõnem generantis lumen in remota parte: ſicut patet per verba iſtorum poſita in precedẽti queſtione: neceſſariũ eſt igitur ꝙ illuminatio illius prime partis precedat: vel ordine nãe: vel ordine tẽporis illuminationem partis ſecunde vel remote: non oportet autem ꝙ precedat ipſam ordine temporis: videmus. n. ꝙ ſimul ⁊ in eodẽ inſtãti temporis poteſt poni generãs alicuius: ⁊ aliqd ab ipſo generari: quemadmodũ ſi aliquis intueat̄ ſpeculũ in eodem inſtanti lapis in ſpeculo obiect⁹ generabit ſuam imaginem in ſpeculo: ⁊ ex hac eius imagine generabitur imaginis ſpecies ⁊ ſimilitudo i oculo aſpicientis ſpeculũ: verȝ eſt autem ꝙ talis imago erit prius prioritate nature in ſpeculo q̃ ſpecies ab ipſa genita in oculo: propter id ꝙ generans: neceſſario precedit genitum ordine temporis vel nature: vnde quia dicta imago non dicitur eſſe prior prioritate temporis ſpecie ab ipſa genita in oculo: neceſſariũ eſt ꝙ ſit prior ipſa prioritate naturalis ordinis: conſimiliter ergo in propoſito pars aeris illuminata a ſole: ⁊ lumen generans in parte aeris remota quantũcũq ſit ſimul tẽpore illuminata cum aliȷs partibus que recipiũt ipſa mediante lumen prius tamen ordine nature oportet ꝙ ipſa illuminata ſit q̃ alie: alias enim non verum eſſet ꝙ ipſa acceptio luminis a ſole redderet lumen partib⁹ aliȷs remotis. Ulterius aũt hic conſiderandum eſt ꝙ ſicut ſpeculum nõ eandem numero ſpeciem lapidis q̃ accipit a lapide ſibi obiecto reddit oculo aſpicientis: ſed aliam: ſic etiã pars aeris proxima corpori luminoſo non eandem luceȝ numero q̃ accipit a lucido reddit partib⁹ remotis: ſed diuerſam: generans enim non poteſt idem numero eẽ cũ a ſe genito: quia nihil generat ſeipſuȝ. Unde ſi idẽ oĩno ſecundum numeruȝ eſſet lumen partis remote: ⁊ lumẽ partis proxime illuminanti: non eſſet verum dicere ꝙ lumen in parte remota generaret̄ ex lumine exiſtẽte in parte lucido corpori propinqua. Si etiam eandem numero lucem q̃ accipit vna pars redderet alteri parti: nullo modo talis lux poſſet ſimul tempore eſſe in vtraq parte: ⁊ ratio eſt: q2 omnino vna numero forma: nullo modo eſſe poteſt ſimul in pluribus ſubiectis diſtantibus ſecundum ſitum. quia igitur partes aeris diuerſe ponunt diuerſa luminis ſubiecta diſtantia ſecundum ſitum: impoſſibile eſt e adeȝ lux numero ſimul tempore ⁊ in eodem temporis inſtanti ſit ita in diuerſis partib⁹ poſito ergo ꝙ pars proxima illuminãti lumie accepto reddat non idem numero lumen: ſed idem ſpecie partibus remotis: erit quidem prius ordine nature lumẽ in ipſa q̃ in aliȷs: ſed non prius tempore: verum ſi idẽ numero lumen acceptum aliȷs partibus reddere deberet oporteret neceſſario h̄ lumẽ eſſe prius in ipſa q̃ in aliȷs tam prioritate nature q̃ prioritate tẽporis. ¶ His viſis vlterius conſiderandũ ſit ꝙ pars ſuſceptiua luminis in ſe non dicit aliquid indiuiſibile: quia aer ſicut omne continuum diuiditur i diuiſibilia: quia ergo aer poteſt intelligi diuiſus in tales partes ſuſceptiuas luminis in ſe: neceſſarium eſt ꝙ omnes dicant quid continuum ⁊ diuiſibile: ⁊ non qqid indiuiſibile ſecundum quantitatem: vnde ⁊ non ideo tales partes dicũtur pũcta: quia non ſint ſecundum quantitatem diuiſibiles ſicut ſupra dictum fuit: ⁊ quia continua equalia in dimenſione non poſſunt eſſe numero iſinita: nec actu: nec potentia: in cõtinuo finita ſecundum quantitateȝ: ex quo predicta puncta ſunt quedam continua: neceſſariũ eſt ꝙ in toto aere: qui finitus eſt: ipſa nec actu: nec potẽtia ſunt infinita numero: ⁊ per cõſequẽs omnia mutata eſſe: que ſunt in illuminatione aeris: ⁊ numerant̄ ſecũdũ ꝙ ipſi dicũt: ſecũdũ numerationeȝ taliũ punctoꝝ neceſſario ſũt numero finita tam actu q̃ potentia.

¶ Q̃o ſexta.

Sexto eſt dubitatio vtrum ſi graue deſcenderet in vacuo in ſuo deſceuſu eſſent plura mutata eſſe: videtur ꝙ nõ: q2 imutatione facta in inſtãti: videtur eſſe tantũ vnum mutatum eſſe: ille autem deſcenſus: vt videt̄: in inſtanti fieret: igit̄ nõ contineret niſi tantũ vnicũ mutatũ eſſe.

Ad iſtam q̃onem dicũt aliqui ꝙ ſicut illuminatio aeris fit in inſtanti: ⁊ tamen in ipſa ſunt plurima mutata eſſe: propter plures partes aeris: ſic etiam deſcẽſus grauis in vacuo: ſi fieret: eſſet in inſtanti: ⁊ tamẽ ꝓpter diuerſas partes ſpacij i ipſa eẽnt diuerſa ⁊ plurima mutata eſſe: ⁊ quemadmodũ inter plurima mutata eſſe: que ſunt in illuminatione aeris: non cadit medium aliquod moueri: propter h̄ q̃d non eſt dare in materia contraria diſpoſitionem: ſic etiã inter plurima mutata eſſe ſumpta in deſcenſu grauis in vacuo non caderet medium aliquod moueri propter h̄ q̃d tale ſpaciuȝ non haberet. Unde reſiſteret in deſcenſu grauis. Ex h̄ autem vlterius concludunt: ꝙ ſicut illuminatio aeris non eſt motus: ſic etiam nec talis deſcẽſus in vacuo motus eſſe poſſet.

Sed hec omnia ſunt friuola: impoſſibile eſt eniȝ plura mutata eſſe ſecundum locum attendere ſimul in vno ⁊ eodem mobili per ſe: quemadmoduȝ impoſſibile eſt plura mutata eſſe ſecundum formam eiuſdem ſpeciei inſimul attendere circa eandeȝ numero materiam: impoſſibile eſt enim ꝙ in vna parte aeris: que eſt ſubiectum dealbationis attendãtur inſimul plura dealbata eſſe aut ꝙ in vna parte aeris que eſt ſubiectum illuminationis attendantur inſimul plura illuminata eſſe: ſicut autem pars aeris eſt ſubiectum illuminationis: ſic etiam deſcenſus grauis habet pro ſubiecto non ſpacium ſed corpus graue ꝙ in ſpacio deſcendit: quia ſubiectuȝ mutationis eſt illud ꝙ mutatur ⁊ mouetur: deſcenſus autem grauis non ponit motuȝ in mutationem ſpacij ſed ponit mutationem deſcendentis corporis. Si ergo bona eſt ſimilitudo de illuminatione quã adducunt: ꝯguntur de neceſſitate dicere ꝙ ſicut ꝑ primã illuminationem in vna parte aeris in vno inſtanti non ponuntur plura illuminata eſſe: ſed vnum tantum: ſic etiam in corpore vno deſcendẽte in vacuo: deſcenſu nullo modo diuiſo in vno inſtanti: nullo modo eſſe poſſunt plura mutata eſſe localia: ſed tantum vnum. Eo igitur ipſo quo deſcenſum ſupradictum iſti ponunt in inſtanti fieri: ⁊ corpus graue deſcendens ponunt tantum eſſe vnũ: ponere debent: ſi intelligunt que dicant: ꝙ in dicto deſcenſu ſit tantum vnicum mutatũ eẽ ⁊ nõ multa.

Melius igitur dicendum eſt ꝙ in tali deſcẽſu ſi fieret

in vacuo eſſet plura mutata eſſe immo infinita in potētia: ſicut in quolibet continuo ſunt puncta infinita. Sed h̄ poſtea videbitur. ¶ Ea autem que ipſi dicūt ad declarandum ⁊ cōfirmandum ſuam fantaſiam omnino nihil valent. Nam ſi in illuminatione aeris contingeret ꝙ pars vna illuminata eandem numero lucem ꝙ̄ accipit in ſe tranſmitteret in partem aliam: nullo modo: vt dictum eſt in precedēti qōne: illuminatio vtriuſqꝫ partis fieri poſſet ſimul tēpore. Quia ergo idem numero graue eſt ꝙ poſitum eſt in parte vna ſpacij ex ipſa parte per ſuū deſceſum tranſmittit in aliam: ſimplr̄ cōcludendum eſt ꝙ tale corpus in illis diuerſis partibꝰ nullo modo fiat ſimul tempore: ⁊ ꝙ dictus deſcenſus nō fiat ſubito etiam in inſtanti. ¶ Ulterius etiam plures partes aeris: vt predictum eſt: ponunt eo modo quo ſunt plures plura ſubiecta illuminationis plures vero partes ſpacij non ponunt ſubiecta plurima deſcenſus quia ſubiectū eius non eſt ſpaciū: ſed corpus ꝙ in ſpacio deſcendit. Debet ergo ſimilitudo ſi recte intelligatur concludere ꝙ ſicut propter plures partes aeris ſūt in illuminatione plurima mutata eſſe: ⁊ plures generationes lucis: ſic etiam non propter diuerſas partes ſpatij: ſed propter diuerſa corpora deſcendētia: ſunt plurima mutata eſſe: ⁊ plures ſimul mutationes loci. Eſt. n. vt dictum eſt corpus ꝙ deſcendit ſubiectū deſcenſus ⁊ non ſpacium: ſicut ⁊ pars aeris ſubiectum eſt illuminationis. Conſimili etiam modo ex eo ꝙ intra plura illuminata eſſe non eiuſdē partis: ſed partium diuerſarum aeris illuminari: non cadit medium aliquod moueri: concludere debent ſi intelligerēt que dicunt ꝙ inter plura mutata eē localia non eiuſdem deſcendētis corporis: ſed corpoꝝ diuerſoꝝ deſcēdentium: non eſt neceſſe ꝙ cadat aliquod moueri: qꝛ ſicut diuerſoꝝ corpoꝝ motus fieri poſſunt ſimul tēpore: ſic etiā ſimul tēpore: ⁊ in eodem inſtanti terminari poſſunt. ¶ Ultima etiam concluſio ipſorum optime valeret ſi concluderet ꝙ ſicut ex illuminatis eſſe diuerſarum partium aeris non conſurgit motus aliquis: ſic nec etiam diuerſa mutata eſſe localia plurium mobilium ponunt motum vnum: patet igitur qūo iſti deficiant in omnibus que dicunt.

¶ Qō ſeptima.

Septimo aūt querunt hi vtrum plurima mutata eſſe ꝙ̄ ponuntur in deſcenſu grauis in vacuo menſurentur vnico inſtanti.

Ad quam qōnem ipſi dicunt ꝙ ſi deſcēſus grauis in vacuo reduceretur in motum celi: illa mutata eſſe reducerentur in mutatum eſſe celeſte: ſequeretur ꝙ ipſa omnia menſurarentur vnico inſtanti: ⁊ non pluribꝰ ſicut quia pluribus mutatis eſſe que ſunt in illuminatione aeris. Reſpondet ſolū vnicū mutatum eē in celo ipſa oīa menſurantur vnico inſtanti. Sed qꝛ vacuum non poteſt habere ordinē ad celum: ⁊ in eius deſcenſu ſunt plurima mutata eſſe: neceſſario eſt ꝙ menſuretur pluribus inſtantibus.

Sed iſta ſi diligenter conſiderentur omnia ſicut precedētia ſunt friuola apparēt. Impoſſibile eſt enim omnino ꝙ vnum corpus numero cōmenſuret ſe in vnico inſtanti in partibus pluribus ipſius ſpacij. Hoc enī non eſt intelligibile: nec deus poſſꝫ iſtud facere: ſicut alibi habet declarari. Cū igitur corpꝰ in ſpacio vacuo deſcendens tranſeat vt ipſi concedunt per omnes partes eius intermedias: nec per ipſas trāſire poſſit niſi ſe applicando ⁊ commenſurando eis: impoſſibile eſt omnino ꝙ hunc deſcenſum totū faciat vnico inſtanti. Ea vero que ipſi adducūt ad declarationē ſuam dicentes ꝙ illa mutata eſſe ſunt in pluribus inſtantibus: quibus tamen omnibus reſpōdet vnum inſtans temporis menſurantis motum celi: queadmodū pluribus mutatis eſſe que ſunt in illuminatione aeris correſpōdet tantum vnum inſtans omnino nihil valent eis. Dictum eſt enim ſupra ꝙ ſi per plurima mutata eſſe: que ſunt in illuminatione aeris: vnica lux numero tranſmutetur ab vna parte aeris in aliam: ⁊ ab iſta diffunderetur ipſa met lux etiam in partem aeris ſequentē: impoſſibile eſſet ꝙ iſtis pluribus mutatis eſſe reſponderet vnū inſtās temporis menſurantis motum celi. Quia igitur per plurima mutata eſſe ſumpta in deſcenſu corporis grauis in vacuo: vnum ⁊ idem corpus numero tranſmutatur ex vna parte ſpacij in aliam: ⁊ ex illa in alteram: īpoſſibile eſt omnino ꝙ eis non reſpondeat plurima inſtantia temporis mēſurātis motū celi. Unde patet euidenter ꝙ omnia que iſti adducūt pro ſe ſane intellecta contra eos ſunt.

¶ Qō octaua.

Octauo autem quereret aliquis: ſicut querunt hi vtrum illa plura mutata eſſe que ponuntur in deſcenſu grauis in vacuo habeant adinuicē continuitatem.

Ad iſtam qōnem dicunt iſti ꝙ inter mutata eſſe deſcenſus predicti non cadit continuitas: quia nunꝙ̄ continuitas cadit intra aliqua mutata eſſe: niſi inter ipſa cadat motus. Quia ergo deſcēſus grauis in vacuo non poſſet eſſe motus: ꝙ intra mutata eſſe in eo accepta nulla eſſet continuitas: ⁊ ſic etiam inſtantia correſpondentia eis: non habent adinuicem continuitatē. ¶ Sed iſta nullo modo poſſunt ſtare. Nam mutata eſſe que in deſcenſu illo ponerentur aut in ipſo actu ēēnt aut in potentia. Si in potentia neceſſario ille deſcēſus haberet cōtinuitatem: cuius ratio eſt: quia omne illud ꝙ continet in ſe multa in potentia: eſt inquantū huiꝰ actu indiuiſum: potentia vero diuiſibile. Quia igitur eſſe tale eſt continuum: patet ꝙ deſcenſus ille continēs in potentia plurima mutata eſſe foret neceſſario continuus: ⁊ menſura eius etiam eſſet non tempus compoſitum ex inſtantibus: ſed tempus continuum. Si autē dicatur ꝙ illa mutata eſſe in h̄ deſcenſu eſſent actu: tūc cum cuilibet mutato eſſe actu correſpondeat ſignum actu in ſpacio ſignatum: oportebit de neceſſitate confiteri ꝙ graue per ſpacium deſcendens: tot ſigna ſignet actualiter in ipſo: quot in ſuo deſcenſu actu ſunt mutata eſſe: immo vt melius dicamus quot in ipſo ſpacio ſignari poſſunt: propter id ꝙ non eſt dare: quare magis punctū ſignet in vna parte ſpacij ꝙ̄ in alia: cum quālibet totam attingat: ⁊ ita attingat vnam ſicut aliam. Poſſunt autē in ſpacio ſignari infinita puncta: cum ipſum ſit continuum ⁊ diuiſibile in infinitum: igitur graue deſcendens in hoc ſpacio actu in ipſo ſignabit numerabit ⁊ diſtinguet infinita ſigna: ꝙ eſt impoſſibile: igitur impoſſibile eſt ꝙ graue in ſpacio deſcendens ſignet puncta omnia que ſunt in ipſo niſi in potētia. Et quia puncto ſignato in potentia reſpōdet mutatū eſſe in potentia: patet euidenter ꝙ dictus deſcenſus continebit in potentia mutata eſſe infinita: ⁊ erit per conſequens neceſſario continuus: h̄ autem totum ꝙ dictum eſt: patet ex diuerſitate iſtorum ad mutata eſſe: que ſunt in illuminatione aeris: nam mutatum eſſe ꝙ eſt in illuminatione ſumitur ſecundum punctū ꝙ eſt quid indiuiſibile in aere. Et quia h̄ puncta ſunt in aere: tam

actu ꝙ̄ potentia finita idcirco mutata eſſe omnia que attendunt̄ in aeris illuminatione ſunt finita: vt ſupra dictum fuit. Sed mutatuȝ eſſe in deſcenſu vel aſcenſu corporis ſicut vniuerſaliter in qualibet tranſmutatione loci attenditur non ſecundū aliquid diuiſibile ipſiꝰ ſpacij: ſed ſecunduȝ aliquid penitus indiuiſibile: ſicut patet ex demonſtrationibus phyloſophi in ſexto phyſicorum. Et quia indiuiſibilia in quantocūq; ſpatio infinita ſunt: neceſſarium eſt ꝙ deſcenſus quilibet in ipſo factus contineat mutata eſſe infinita: ꝙ facere non poteſt actu: ſed ſolum in potentia: ⁊ per conſequens oportet ipſuȝ eſſe neceſſario continuum: vnde omnino nihil eſt dicere ꝙ talis deſcenſus non eſſ motus: immo oporteret ipſum eſſe infallibiliter ⁊ de neceſſitate motum.

¶ Q̄ō nona.

Nono poſſet aliquis querere vtrū illa plura inſtantia que conreſpondent pluribus mutatis eſſe que ſunt in deſcenſu grauis in vacuo differant ſecundum rem aut ſecundum rationem tantum.

Ad hanc q̄ōnem iſti reſpondēt ꝙ inſtans ſecundū rem fundatur in ipſo mobili: ⁊ plura mutata eſſe non diuerſificant ipſa nunc niſi prout diuerſificant ipſum mobile. Mobile autem ex eo ꝙ ſibi competit aliud ⁊ aliud mutatum eſſe: fit aliud ſecunduȝ rationem ⁊ nō ſecundum rem: igitur ⁊ inſtantia omnia que attenduntur in deſcenſu vnius grauis in vacuo erunt vnum ⁊ idem ſecundū rem: differētia ſecundū rationeȝ tantuȝ quemadmodum ēt ipſi mobili prout eſt in alio ⁊ alio ſigno ſpatij: ⁊ ſic ſub alio ⁊ alio mutato eſſe: competit ꝙ ſit ſecūdū rationeȝ aliud ⁊ aliud a ſeipſo.

Sed conſiderandum eſt ꝙ ex iſtis verbis iſtoruȝ poſſumus arguere ſufficienter contra eos. Oſtendit enim phyloſophus in tractatu de tempore ꝙ nūc temporis idē quodammodo eſt in toto tempore: ⁊ quodāmodo diuerſuȝ: quēadmoduȝ ipſuȝ mobile ideȝ eſt aliquo modo in omni ſigno ſpatij: ⁊ modo aliquo diuerſum eſt. Et quideȝ ad h̄ ꝙ nunc temporis ſit aliud ⁊ aliud aliterate ſibi debita: non exigitur niſi ꝙ vnū ⁊ ideȝ mobile ſit ſub alio mutato eſſe ſecundū aliud ⁊ aliud ſignū eiuſdeȝ magnitudinis. Quia ergo talis aliteras: vt ipſi dicūt: iuenitur in deſcenſu grauis in vacuo: coguntur de neceſſitate dicere: ꝙ ſi talis deſcēſus reduceret̄ in celeſtē motū: ibi correſponderent plurima nunc tēporis menſurantis motū celi ⁊ non vnum cuius tamen contrariuȝ ipſi aſtruere conantur: vt ſupra dictum fuit.

Q̄ō decima.

Vltimo autem poſſet aliq̄s querere vtrū intra illa plura inſtantia correſpōdentia mutatis eſſe: que attenduntur in deſcēſu grauis ī vacuo cadat aliqua ſucceſſio

Ad hanc q̄ōnem iſti dicunt ꝙ hic videtur eſſe quaſi labertintus: quia quicquid dicatur videtur eſſe incōueniens. Si enim ponatur ꝙ nō ſit ibi aliqua ſucceſſio videtur h̄ eſſe inconueniens: q̄ꝛ ſequit̄ ꝙ vnuȝ numero corpus ſit ſimul in partibus ſpatij diuerſis. Si autem dicatur ꝙ ibi ſit ſucceſſio: videt̄ h̄ ēt eſſe inconueniens: quia cū illa oīa inſtantia non ponāt pluſ ꝙ̄ vnū inſtās temporis: ſi inter ea eſt ſucceſſio poterit ſucceſſio eſſe in vnico temporis inſtanti: vt ergo iſta inconuenientia vitentur: dicendum eſt ſecundum eos ꝙ idem corpus numero non eſt ſimul in partibus ſpatij diuerſis. Nec obſtat: vt dicūt: ꝙ illa plurima inſtantia non ponūt pluſ ꝙ̄ vnum inſtans: ꝙ dupliciter oſtendūt. Primo q̄dem q̄ꝛ ſucceſſio non eſt attendenda ſecundū menſurā coexiſtentem: ſed ſecundū menſuram propriam: quia aliter non foret in tempore ſucceſſio. Non eniȝ eſt magis ſimpliciter nunc temporis ꝙ̄ nunc eternitatis ꝙ coexiſtit toti tempori: ⁊ tamen in nūc eternitatis non eſt ſucceſſio: ergo nec in iſtis nūc que omnia ſunt q̄ſi ipſum vnū eſt. Secūdo aūt oſtendūt ideȝ ex eo ꝙ inſtantis ad tempus eſt aliqua ſucceſſio: nec tamen plus poteſt tempus cum inſtanti ꝙ̄ tempus ſimpliciter. Conſimiliter ergo ⁊ ſi inter h̄ plurima inſtātia ſit aliqua ſucceſſio: non tamen neceſſariū eſt ꝙ plus ponant ꝙ̄ vnū nūc temporis menſurantis motū celi.

Sed quod hec omnia ſint friuola: ⁊ ꝙ iſti de neceſſitate per ipſa ſua verba capiant̄ de facili oſtendit̄. Nam prius ⁊ poſterius quantū ſpectat ad materiam preſentem attēdi nō poteſt niſi vel ſecundū ordinem temporis: vel ſecundū ordinē nature. Et illa quidem inter que non cadit prius ⁊ poſterius ſecundū tēpus: de neceſſitate ſunt ſimul tēpore: licet vnum ſit priꝰ alio nō tamē aliquo modo alio ꝙ̄ ordine nature. Sicut enim ſupra dictū fuit in exemplo adducto de illuminatione aeris. Quia enim non prius tempore illuminat̄ vna pars ꝙ̄ altera: dicimus ꝙ illa omnia illuminata eſſe ſunt ſimul tempore: nec vllo modo eſt vnum prius alio niſi ſolū ordine nature: ſi ergo inſtantia ⁊ mutata eſſe que attendunt̄ in deſcenſu ſupra dicto habent ad inuicem ſucceſſionem: propter quā dici poteſt vnū prius altero: aut prioritas inter ipſa cadit ſecundum ordinem temporis: aut ſecundū ordinē nature. Quod ſi ſecūdū ordinem temporis: nullo modo poterit eis correſpōdere tantū vnū nūc temporis: quia que ponūtur in vnico temporis inſtanti non habent adinuicem prioritatē que ſecūdum ordineȝ temporis attendit̄. Vnde ſi inter illa inſtantia cadit prioritas ſecūdū tempus: nullo modo verum erit dicere ꝙ ipſa omnia ponantur in vno temporis inſtāti: ꝙ tamen ipſi pertinaciter affirmant Si autem dicatur ꝙ inter ipſa non cadit prioritas niſi ſecundū ordineȝ nature: ſicut etiam nec in mutata eſſe que ſunt in illuminatione aeris: oportebit de neceſſitate dicere ꝙ ſicut h̄: ſic etiam ⁊ ipſa ſint ſimul tēpore omnino: ⁊ per conſequens omnino ſimul tempore ideȝ corpus eſſet in partibus ſingulis ipſius ſpatij. ¶ Nec valet eis aliquid: ſi dicant ꝙ in illis partibꝰ diuerſis eſt corpus ſecunduȝ inſtantia diuerſa ſibi ſuccedentia: q̄ꝛ ex quo intra iſta inſtantia diuerſa ſibi ſuccedentia non eſt talis ſucceſſio: ꝙ ipſa omnia non ponantur ſimul tēpore: neceſſario oportet ꝙ corpus ſimul tempore ſit in oībus illis locis ⁊ partibus diuerſis. Eſt eni h̄ argumentum omnino neceſſariuȝ. Corpus eſt in diuerſis locis ſecundū ħ inſtantia diuerſa: ſed hec omnia inſtantia ſunt ſimul tempore. Patet igitur: quomodo ineuitabiliter iſti per ipſa ſua verba capiuntur: propter ꝙ optime dixerūt ꝙ hic eſt eis quaſi laberintꝰ. ¶ Que autē ipſi poſtea aſſumunt ad declarationem ſuā eis omnino nihil valent. Quod eniȝ nūc eternitatis coexiſtit toti tempori ⁊ cunctis partibus eius ſibi ſuccedentibus non habet ex indiuiſibilitate: ſed ex permanētia ⁊ fixione ſua. Quia enim tale nunc ſtat ſemper fixum ⁊ permanens coexiſtere poteſt toti tempori: ⁊ non fluenti in tota fixione ſua. Sed nunc temporis nullo modo ſtat: ſed fluit continue ita ꝙ bis idē accipi non poteſt: ſicut vult

Ariſtoteles in tractatu de tempore: ⁊ idcirco nullo modo poteſt vnū ⁊ ideꝫ manēs coexiſtere duobus ſibi mutuo ſuccedētibus. Unde ⁊ videmus ꝙ quantūcūqꝫ angelus ſupra tempus ſit nō tn̄ due cogitationes eius ſibi ſuccedētes eſſe poſſunt in vno ⁊ eodē temporis inſtāti patet euidēter ꝙ aut inter inſtātia deſcenſus in vacuo nō cadit aliqua ſucceſſio: aut impoſſibile eſt ꝙ eis oībꝰ vnū ⁊ idem nūc temporis reſpōdeat ⁊ coexiſtat. ❡ Ulterius aūt licet ex ſucceſſione inſtātis ad tempus nō ponat maius aliquid ipſo tempore: qꝛ inſtans non eſt tēpus: ex ſucceſſione tn̄ duorum inſtātiuꝫ in tempore: bene intelligitur temporis poſitio. Eſt enim impoſſibile ꝙ duo inſtantia temporis ſibi ſuccedant ſine tēpore intermedio: ⁊ multo magis impoſſibile eſt ꝙ duo inſtantia tēporis ſibi ſuccedāt: ⁊ cum tota ſucceſſione ſua ſint in vno ⁊ eodē tēporis inſtāti. Patet igit̄ ꝙ puerilia ſint oīa que iſti dicūt in poſitione ſua. ❡ Sed forte vellet aliquis iſtos excuſare per ea que ipſi vltimo adiungunt quādo dicunt ꝙ impoſſibile eſt tempus componi ex inſtantibus: ⁊ motum componi ex mutatis: ⁊ per conſequens impoſſibile eſt ꝙ ſit motus grauiū vel leuium in vacuo. Sed per h̄ verba nullam poſſum habere excuſationem. Eſt.n. omnino falſum ꝙ tempus componeretur ex inſtātibus: ⁊ motus ex mutatis: ſi graue deſcenderet in vacuo: cuius declarationem non oportet ſumere: qꝛ ſatis poteſt haberi ex predictis. Non debet auteꝫ aliquis in propoſito me de prolixitate reprehendere: qꝛ iſtoꝝ pertinacia cogit ſepius ad ꝓlixitatē ꝯtrahēdam.

❡ Textus.

❡ Et per ſe autem cōſiderātibus videbitur vtiqꝫ dictū vacuum: ſicut vere vacuū ⁊c.

❡ Lectio.xij. ❡ Qō prima.

Hic poſt predicta bonuꝫ eſt inquirere vtrū vacuum poſſit eſſe in natura: ⁊ vt plenius habeatur intellectus eius: queratur primo vtrū iſta generātia particularia que ſunt in ſpera actiuorum ⁊ paſſiuorum poſſint per ſuam actionē vacuꝫ aliquod facere ī vniuerſo. Uidetur.n. ꝙ ſic: ponamus.n. ꝙ accipiatur aliquod corpus ferreū rotūdū habēs infra ſuū ambitum cōcauitatem plenaꝫ aere: nō tn̄ habens aliquod foramen per ꝙ: vel aer exeat: vel aliquid aliud poſſit ingredi ad concauitatem eius: ⁊ ponatur tale corpus in fundo maris. Quia enim talis locus eſt corruptiuus aeris: non poterit aer ſupradictus ſemper conſeruari: ſed corrumpetur quandoqꝫ ⁊ mutabitur in aquam. Eſt autem minoris quantitatis aqua ex aere generata q̄ aer qui conuerſus eſt in aquam: propter id ꝙ ex deceꝫ pugillis aeris non generatur niſi vnicus pugillus aque: quia igitur minor quātitas minꝰ occupat de ſpacio: non poterit aqua ex aere illo in concauo ferri generata totam cōcauitateꝫ ferri occupare: ⁊ quia poſitum eſt in ferro non eſſe aliquod foramen per quod corpus aliquod poſſit ingredi interius: videtur conſequi neceſſario ꝙ pars aliqua illius concauitatis remanebit vacua: ⁊ ſic per mutuam elementoꝝ actionē poterit poni vacuū in vniuerſo.

Ad iſtam qōnem ſimpliciter dicēdū eſt ꝙ per actionem nullius particularis generātis poteſt eſſe vacuū. ❡ Ad cuius intelligētiā conſiderandum eſt ꝙ omnia q̄ ſunt in ſpera actiuorum ⁊ paſſiuorum a generante vniuerſali: ꝙ eſt celuꝫ ipſa omnia circundās: cōcurrūt naturaliter. Et quia eiuſdem eſt aliqua connectere ⁊ ipſa trahere ad connexioneꝫ atqꝫ agere ad h̄ ꝙ non cadat intra ipſa diſcuſſio: neceſſarium eſt ꝙ ipſuꝫ vniuerſale generans agat naturaliter ad impediendum diſcuſſionē in ſpera actiuorum ⁊ paſſiuorum. Quia igitur vacuꝫ diſcuſſionem ⁊ ablationem connexionis ponit: neceſſarium eſt ꝙ ex actione naturalis vniuerſalis agentis a ſpera actiuorum ⁊ paſſiuorum omnis vacuitas tollatur. Et quia agēs naturale agit toto ſuo poſſe: concludēdum eſt ꝙ generans vniuerſale ꝙ eſt agens naturale toto poſſe ſuo agit ad impediendum eſſe vacuꝫ in ſpera paſſiuoruꝫ. ❡ Hoc igitur viſo vlterius conſideranduꝫ eſt ꝙ quandocunqꝫ duo agentia ſe extendunt in virtute: ita ꝙ virtus vniꝰ eſt multo potētior q̄ virtꝰ alteriꝰ ſi vnū ipſoꝝ agat ad vnū ⁊ reliquū agat ad ꝯtrariū: illud ꝓueniet ad ꝙ agit toto ſuo poſſe agens ꝙ eſt potentius in virtute. Eſt autem vniuerſale generans omnimode tranſcendens in virtute oē generās particulare: ⁊ agit toto ſuo poſſe ad impediendum vacuum. Quantūcūqꝫ ergo generantia particularia: que ſūt in virtute valde debilia reſpectu eius: agerent ad ponendum vacuum nunq̄ tamen ipſum per ſuam actionē ponere valebūt niſi contingeret particulare generans ſuperare virtutē vniuerſalis generātis: ꝙ eſſe non poteſt.

Et preterea inſtrm̄ non poteſt agere niſi ad h̄ tantum ad ꝙ mouetur ab agente principali. Generans autem particulare ſe habet ad generans vniuerſale: quemadmodum inſtrumentuꝫ ad agens principale: cuius ratio eſt: quia ſicut inſtrumentum agit in virtute agentis principalis: ſic etiam generantia particularia agūt in virtute vniuerſalis agentis. Ad id ergo agit naturale generans particulare ad ꝙ mouetur ab vniuerſali generante: quis ergo vt predictum eſt generans vniuerſale toto ſuo poſſe agit contra poſitionem vacui: ad h̄ idem oportet ꝙ moueat particulare generans: ita ꝙ ſm̄ h̄ non ſolū ex actione particularis generantis nō poteſt prouenire vacuū ſed nec ēt iſta particularia generantia ⁊ naturalia poſſunt vllo modo agere ad poſitionē vacui.

Ad argumentum ergo ī cōtrariuꝫ poteſt ꝑmo reſponderi ꝙ idcirco aqua generata ex aere eſt minoris quantitatis q̄ aer: quia eſt magis denſa. Sed tunc per virtutem primi generantis vndiqꝫ diffuſam aqua generata ex aere teneretur in tota raritate: quanta fuiſſet raritas aeris corrupti ita ꝙ ſecundum h̄ non eſſet maior quantitas vniꝰ q̄ alterius. Uel etiam ſecūdo reſpōderi poteſt ꝙ non ppſſet ferrum: ita denſuꝫ dari ꝙ non eſſet poroſum: ⁊ per tales poros virtute primi generantis: que maxima eſt: aqua vaporabiliter traheretur ad intrinſecam concauitatem: nec ſineret vllo modo ibi eſſe aliquam vacuitatem.

❡ Qō ſecunda.

Secundo dato ꝙ per actionem particularis agentis non poſſit vacuum poni in ſpera actiuorum ⁊ paſſiuorum: poſſet aliquis querere vlterius vtruꝫ h̄ poſſit fieri per actionem alicuius intelligentie create: videt̄.n. ꝙ ſic: ponamus enim ꝙ ſit aliquis lapis ita magnꝰ ſicut tota lombardia: quia angelus ipſum ſubito confringat in duas partes: ⁊ inſimul incipiat mouere ⁊ moueat equaliter partem vnam ab alia ſecundum omnia extrema. Hoc ſuppoſito ſtatim videtur ſequi vacuum. Quia enim lapis ille continuus erat: non poteſt in eius medio fuiſſe aer qui in ſeparatione partium incipiat occupare ⁊ occupet ſpatium ꝙ cadit intra partes illas. Sed ſi aer aliquis debet ibi poni: oportet ꝙ ab extra ſpatium ingrediatur. Talis autem aer veniens ab

extra

extra non poteſt ab extremo ſpatij ad centruꝫ venire: niſi prius tempore deueniat ad ſignum magis proximuꝫ extremo ſpatij: igitur vacuum erit ante ꝙ aer deueniat ad ipſum centrum.

Ad iſtam q̄onem dicendum videtur ſine preiudicio melioris ſnie ꝙ per actionem nullius intelligentie create poteſt poni vacuitas in vniuerſo. ¶ Ad cuius euidentiaꝫ conſiderandū eſt ꝙ vniuerſum totū vnū eſt propter vnitatem principis: ſicut ponit Plato in Thimeo: ⁊ ſicut haberi poteſt ab Ariſto. in duodecimo metha. Uerum eſt autem ꝙ non eſt tanta vnitas in vniuerſo quāta eſt in principe: quia effectus anologus nō adequat vnitatem ⁊ perfectionem cauſe: vnde in principe eſt vnitas eſſentie: in vniuerſo vero nō eſt vnitas eſſentie: ſed vnitas connexionis: ⁊ ſic ab ipſo principe ſupremo eſt totum vniuerſum: ſic etiam a ſuprema vnitate talis principis eſt vnitas tota ipſius vniuerſi. Unitas conſiſtit in triplici connexione: quia in connexione ordinis naturarum: in connexione influentie: ⁊ in connexione ſituum. Connexio ſiquidem ordinis naturarū eſt in vniuerſo inquantum inferior natura per ſuum ſupremum inuenitur immediate attingere infimuꝫ ſuperioris: vt videatur inter vtramq̈ naturam nullam aliam poſſe eſſe mediam: que ſit inferior ſuperiore: ⁊ altior ſuperiore.

Et idcirco ait magn⁹ dionyſius ꝙ de⁹ coniunxit fines primorum principiis ſcḋorum ideſt infima ſuperiorum ſupremis inferiorum. Eſt etiam in vniuerſo connexio influentie: inquātum ſemper ſuperiora que ſunt magis in actu īfluūt in inferiora que ſunt magis in potentia: quemadmodum corpora celeſtia vndiq̈ influunt per totam ſperam actiuorum ⁊ paſſiuorum: ⁊ intelligentie influunt ſupra celos: ⁊ ſupra intelligentias inferiores influūt intelligētie ſuperiores. Ulterius eſt etiam in vniuerſo corporeo ⁊ connexio ſituum: inquantum corpora ſunt ita ſitibus connexa ꝙ nulla duo corpora poſſūt inueniri inter que cadat aliqua vacuitas: ſed vel ſunt ſe immediate in ſitu contingentia: vel mediante corpore implente totuꝫ ſpatium ꝙ cadit inter ipſa. In hac ergo triplici connexione conſiſtit vnitas perfecta totius vniuerſi deriuata: vt predictum eſt: a perfectiſſima ⁊ ſuprema vnitate principis: ⁊ i ea optima diſpoſitio vniuerſi cōſiſtit: vnde quia entia non volunt diſponi male: vt dicitur in duodecimo methaphyſice: neceſſe eſt ꝙ omnia naturaliter affectent ⁊ proſequantur talem vnitatem. Ex his autem omnibus apparet euidenter ꝙ nulla intelligentia creata poteſt per ſuam actionem ponere vacuum in vniuerſo. Perfectio enim ipſius vniuerſi non eſt in poteſtate alicuius ſue partis: ⁊ omnis intelligentia creata pars eſt vniuerſi. Unde non poteſt ipſa perfectionē vniuerſi tollere: nec per conſequens vnitatem in qua eius ſumma perfectio conſiſtit. Tolleret autem neceſſario dictaꝫ vnitatem ſi faceret vacuꝫ: quia in vnitate triplicis cōnexionis: vt predictum eſt: inuenitur optima diſpoſitio vniuerſi. Per vacuum autem tollitur connexio ſituū ſicut per ſe notū ē. Tollitur etiam per vacuum connexio influentie: Non enim corpora ſuperiora influunt in totam ſperam paſſiuorum niſi per virtutem ſuam diffuſam per totam talem ſperam. Sed ſi eſſet vacuum poſſꝫ ſiquidem deferri talis virtus vſq̈ ad extremitatem corporis contiguam cum extremitate vacui: ſed inde vlterius non poſſet deferri ad partem contiguam cum oppoſita vacui extremitate: quia cū talis virtus fieret in vacuo eſſet pro tunc ſine ſubiecto ꝙ eſt impoſſibile: quia vacuum non eſt ens: ⁊ nō ens non poteſt ſubiectum eſſe alicuius accidentis. Si autem dicatur ꝙ corpus circūſtans vacuum vndiq̈ a circunferentia circunſtante influentiam reciperet: patet ꝙ propter h̄ nō tollitur argumentum: quia ad min⁹ dicere oportet ꝙ nō tota ſpera influeret directe ſupra quamlibet partem illius circunſtantis corporis: ⁊ per conſequens per ſe non ſaluaretur totaliter in vniuerſo connexio que eſt ſecundum influentiam. Dicendum eſt ergo ꝙ talis vnitas perfecta in vniuerſo prouenit ab vnitate ⁊ bonitate principis. Et quia nulli creature bonitas ⁊ vnitas principis ſubmiſſa eſt nulla creatura poteſt per ſuam perfectam vnitatem tollere ab vniuerſo ꝙ eſt regnuꝫ rectum ⁊ diſpoſitum per ineffabilem principis glīoſi prouidentiaꝫ ⁊ ideo nulla creatura quantumcumq̈ excellens poteſt per virtutem ſuam in vniuerſo inducere aliquam vacuitatem.

Ad argumentum ergo dicēdum ē ꝙ lapis ⁊ angelus poſſunt accipi dupliciter: quia vel ſcḋm ſe vel in ordine ad vniuerſum cui⁹ ſunt partes. Et primo quidem modo nihil videt̄ prohibere ꝙ angelus poſſit partes lapidis ſeiungere citius ꝙ̄ inter eas fiat corpus aliquod. Sed ſecundo modo angelus h̄ facere non poteſt quia angelus pars vniuerſi cum ſit non poteſt optimā eius diſpoſitionem tollere: immo quia entia non volunt diſponi male: non lapis ſolum: ſed ipſe cuꝫ toto vniuerſo habet rationem reſiſtentis ad ſeparationem vacuuꝫ ponentem. Unde ſecūdum h̄ non poſſet ſic cito lapideꝫ a ſummo vſq̈ deorſū confringere angelus ꝙ non eque cito fieret ex confractione lapidis generatio aeris in tota fractura illa a ſumo vſq̈ deorſuꝫ: precipue cum virtus generantis per totum ſit diffuſa.

¶ Nō tertia.

TErtio dato quod vacuuꝫ nō poſſit fieri per actionem alicuius creature poſſet dubitare aliquis vtrum poſſit fieri per virtutē prime cauſe: videtur enim ꝙ non: qꝛ dictum eſt ꝙ vnitas vniuerſi eſt ab vnitate pricipis: ſed nō pōt priceps ſūmus tollere vnitatē ſuā: igit̄ nō poteſt etiam tollere cōnexionem ab vniuerſo.

Ad iſtam q̄onem ſimpliciter dicēdum eſt ꝙ prima cauſa per ſuam virtutem poſſet inducere vacuitatē. Agens enim naturale nō habet dominium ſui actus. Unde ſic agit ꝙ nō poteſt nō agere. Et propterea generās vniuerſale ꝙ eſt agens naturale: ſic agit ad cōnexionem inferiorum: ꝙ ad ipſam nō agere nō poteſt: agēs autem voluntarium liberum eſt in agendo: ⁊ maxima libertas eſt in primo pricipe: ⁊ propterea ſic agit corporum connexionem ꝙ poſſet eam non agere ſi vellet. Unde poſſet ab omnibus que in ſpera paſſiuorum ſūt eſſe penitus ſubtrahere abſq̈ eo ꝙ ipſuꝫ tolleret ab his que ſūt in ſpera orbium celeſtiū: qꝛ nō neceſſitate: ſꝫ voluntate libera iſ͞uit eſſe quibus vult.

Ut autem ex his aliquid accipiamus vtile ad ſupradicta: ponamus ꝙ deus ſicut facere poteſt de potentia abſoluta: ita faciat ſciſſionem in aere: ⁊ partium ci⁹ diſtātiam ſine vllo interueniente corpore ad occupādū ſpacium cadens inter ipſas: ⁊ poſtea dimittat aerem in poteſtate naturalis agentis cuius virtutem ligare poteſt ne agat niſi cum ſibi qui eſt eius facere placuerit. Cum ergo naturale generans habeat naturaliter h̄ inferiora propellere ad connexionem: tranſmittet neceſſa

rio aerem circũſtãtem ⁊ diffundet totaliter per ſpatiũ ꝙ ponebatur vacuum.

Debemus enim imaginari ꝙ corpus celeſte ſe habeat non ſolum ad modum magnetis attrahentis: ſʒ etiam ad modum propellentis ferrũ. Uterqʒ enim magnes inuenitur: ⁊ vterqʒ mouet ferrum: vel trahendo: vel propellendo in diſtantia illa ad quã virtus propria diffunditur: virtus autem corporis celeſtis diffuſa eſt in omnibus corporibus que ſunt in ſpera paſſiuorum: ⁊ idcirco omnia poteſt trahere ⁊ propellere ad connexionem. Unde aer vacuum circũſtans: ſi eſſet propelleret ab orbe vſqʒ ad centrum ſpatij: non autem attraheret eo modo quo fit attractio in pleno: ſicut patet conſiderãtibus: propter id ꝙ vacuum aliquid demit de perfecta connexione: que eſt ſecundum influentiam: talis autẽ propulſio faceret motum aeris per ſpatiũ. Et quis dabit ꝙ non ſubito etiam in inſtanti aer ab extremo ſpatij fieret in centro: vnde patet ꝙ non eſt dicendum motũ grauium ⁊ leuium in vacuo ſi fieret: ſicut fieri a deo poteſt eſſe in inſtanti.

Ad argumentum ergo dicendũ eſt ꝙ ab vnitate principis procedit non neceſſitate naturali: ſed voluntate libera vnitas connexionis vniuerſi: ⁊ ideo non ſequitur ꝙ ſi non poteſt a ſe auferre vnitatem: non poſſit ẽt cõnexionem tollere ab vniuerſo.

¶ Qõ quarta.

Quarto dato ꝙ deus faceret vacuum queratur verũ ſequeretur accidẽs eſſe ſine ſubõ.

Ad hoc dicit commentator ꝙ cũ vacuum dicat trinã dimenſionem: ⁊ trina dimenſio ſit quantitas: ſi eſſet vacuũ eſſẽ predicamentũ quantitatis ſeparatũ a ſubſtantia.

Alii autem dicunt ꝙ cũ trina dimenſio ſit de conſideratione mathematici eſſent tunc mathematica ſecũdũ eſſe a nãlibꝰ qualitatibus ſeiũcta.

Alii vero dicunt ꝙ vacuum ſi eſſet non ſolũ non poneret dimẽſionẽ aliquã: ſed ẽt nõ poneret extremoꝝ aliquã diſtãtiã: ita ꝙ ſi corpora que ſũt intra celũ ⁊ terrã tollerentur: tolleretur ſtatim ſecũdũ eos oĩs diſtãtia celi a terra: ⁊ per cõſequens celum coniungeretur terre.

Sed hec omnia videtur eſſe friuola: vacuum eni non ponit realem dimenſionem: ſed imaginatam ſolum: ⁊ idcirco ſi eſſet: non ideo eſſet res quantitatis ſine ſubſtantia nec res mathematica niſi imaginata ſolum ſine materia ſenſibili. Non tolleretur etiam propter h̄ extremorum diſtantia: ⁊ tunc vacuum nec realem: nec imaginatam dimenſionem ⁊ extenſionem poneret: ꝙ falſum eſt. Non enim in puncto poteſt eſſe dimenſio ⁊ extenſio nec realis: nec imaginata: vacuum autẽ ponit trinam dimenſionem imaginatam ſecũdum ꝙ corpus in ſpacio receptum trinam dimenſionẽ realẽ habet.

¶ Textus.

¶ Sunt autem quidam quĩ per rarũ ⁊ denſum opinantur manifeſtũ eſſe ꝙ ſit vacuũ ⁊c.

¶ Lectio. xiij. ¶ Qõ prima.

Hic poſſet aliqs dubitare verũ in corporibus proueniat raritas ex vacuitate: videtur enim ꝙ ſic: vẽ.n. eſſe in illo cuiꝰ ptes magis diſtãt ſed maior diſtantia non videtur poſſe intelligi: nec minor vbi partes immediate ſibi coniunguntur. Si ergo partes denſi immediate coniungerentur: ⁊ partes etiam corporis rari: ſi eſſent immediate ſibi cõiuncte: non poſſet poni vtrum maior eſſet diſtantia partium in raro ꝙ in corpore denſo. Quia ergo h̄ friuolum eſt: videtur neceſſario ponendum ꝙ partes corporis rari: que magis diſtant: nec habent corpus extraneũ intra ſe vicinum habeãt intra ſe ſpaciũ aliquod vacuũ ⁊ per conſequens inſenſibile. Senſibiles enim qualitates in vacuo eſſe non poſſunt: nec diſtantia corporum intelligi poteſt: niſi intelligatur ſpaciũ vacuũ aut plenũ.

Ad iſtam queſtionem põt ſatis apparere ratio ex predictis. Conſtat enim ꝙ aqua eſt magis rara ꝙ̃ terra: ⁊ tamẽ propter ſui fluxibilitatem minus patietur intra partes ſuas aliquod ſpatiũ ꝙ̃ terra que non eſt ita fluxibilis. Unde ſatis euidens videtur ꝙ non eſt ponẽda raritas in aqua maior ꝙ̃ in terra: quia intra partes ſuas habeat plurima foramina vacua aut plena extraneo corpore: que tamẽ terra non habet: immo ſecũdũ rei veritatem pauciora talia foramina patitur intra ſe.

Et preterea iam oſtenſũ eſt ꝙ natura vniuerſitatis non patitur vacuum: ⁊ per conſequens raritas in corporibus eſſe nõ poteſt propter aliquam vacuitatem. Unde ſimpliciter dicendũ eſt ꝙ rarum non eſt propter ipſum vacuum in corpibus: nec denſum oppoſitum raro eſt propter vacui repletionẽ: ſed magis propter quaſdam qualitates ſub quibus vna ⁊ eadem dimenſio nata eſt ſtare. Eſt enim dimenſio interminata nata diuerſis qualitatibus terminari: abſqʒ eo ꝙ ipſa diuerſificetur eſſentialiter.

Ad argumetum ergo in contrarium dicendũ eſt ꝙ partes rari non dicũtur magis diſtantes: quia maior vacuitas cadat intra ipſas ꝙ̃ intra partes corporis denſi: quia ſecundũ veritatem in quolibet corpore continuo ſiue denſum fuerit ſiue rarum partes inueniuntur ad vnũ cõmunem terminũ copulate: ꝙ eſſe non poſſet ſi vacuum nullum caderet inter ipſas: videtur ergo hoc cõtingere: quia forma corpis rari: ſicut eſt forma ignis magis extendit materiam ꝙ̃ forma corporis dẽſi. Maior autem extenſio ponit maiorem diſtantiã extremorum a medio termino continuante partes quantitatis extenſe: in quo termino ille partes abſqʒ vllo medio copulantur: quemadmodũ ſi linea terre fieret linea aque non eſſet minus continua ſtans ſub forma aque ꝙ̃ prius fuiſſet ſub forma terre: ⁊ terra ſub forma aque haberet extrema magis diſtantia a medio terre continuate ꝙ̃ ſub forma terre: vnde manifeſtum eſt ꝙ raritas non contingit propter vacuum.

¶ Qõ ſecunda.

Secundo poſſet dubitare aliqs quomodo materia aq̃ fiat ſb̃ forma ⁊ quãtitate aeris: nõ accepto aliquo ꝙ prius nõ eſſet in materia: ſic enim ait Ariſtote. Cũ ex aqua fiat aer eadem materia non accipiens aliquid facta eſt: videtur eniʒ h̄ non eſſe verũ: quia forma aeris nõ põt ſimul cũ forma aque eẽ in mã. Eſt ãt foꝛa aeris in aere. Igitur neceſſario cum materia tranſmutatur ex aqua in aere fit naliqid accipiens: ſicut formam aeris ꝙ̃ non habebat ante.

Ad iſtam queſtionem dicendũ ẽ ꝙ in tranſmutatione ⁊ cõuerſione aque in aerẽ eſt ma

ſpectat

tationē duplicē attendere: quantū ad preſens ſpectat: vnam quidem ſecundum ſubſtantiam: ⁊ aliam ſecūdū denſitatem ⁊ raritatem: ⁊ cuilibet iſtarum mutationū debetur ſuum proprium ſubiectum: quia in mutatione ſubſtantiali ſubiectum eſt ipſa nuda eſſentia materie nullo mediante. In mutatione autē rarefactionis non ſubijcitur immediate nuda eſſentia materie: propter id ꝙ idē eſt ſubiectum tranſmutationis: ⁊ terminorum eius. Terminus autē rarefactionis eſt ipſa raritas. Unde quia ſubiectum raritatis immediatū non eſt nuda materie eſſentia: neceſſarium eſt ꝙ non ſit etiā immediatum ſubiectū rarefactionis. Et quia id ꝙ immediate ſtat ſub raritate eſt quantitas dimenſiua: neceſſarium eſt ꝙ ipſa materia mediante natura quantitatis dimenſiue ſit ſubiectum rarefactionis. Cum ergo ex aqua fiat aer materia que ſtabat ſub forma aque fit ſub forma aeris: quā prius habebat i potētia: ⁊ per cōſequens aliquid accipit ꝙ prius actu non habebat: ⁊ aliquid perdit ꝙ habebat: accipit enim formam aeris ⁊ perdit formā aque. Sed propter ħ non oportet ponere ꝙ perdat aliquid de eſſentia ſua. vel ꝙ aliquid accipiat de ſua eſſentia: ꝙ ante nō haberet: cū forma nō ſit de eſſentia materie: quin potius illa eadē eſſentia materie que prius ſtabat ſub forma aque: poſtea ſtat ſub forma aeris: nihil de ſua eēntia perdēs ꝙ haberet prius: nec etiam aliquid de ſua eſſentia accipiens ꝙ prius non haberet. Sicut autem dictum eſt de nuda eſſentia materie reſpectu ſubſtantialis tranſmutationis: ſic etiam intelligendum eſt de natura dimenſiue quantitatis reſpectu rarefactionis. Cum enim de denſo fit rarū natura dicte quātitatis: que prius ſtabat ſub denſitate fit ſtans poſtmodum ſub raritate: ⁊ per conſequens aliquid accipit ꝙ prius actu non habebat ⁊ aliqd perdit ꝙ habebat: quia accipit raritatem ⁊ perdit denſitatem. Sed ob ħ non cogimur ponere ꝙ perdat aliquid de eſſentia ſua vel accipiat: quia raritas ⁊ denſitas nō ſunt de eſſentia quantitatis dimēſiue: propter id ꝙ ſūt qualitates: ⁊ qualitas non eſt de eſſentia quantitatis: vnde ſecundū ħ illa eadem eſſentia quantitatis dimenſiue: que prius ſtabat ſub denſitate: poſtea ſtat ſub raritate: nihil de eſſentia ſua perdēs vel accipiens: ſed accipiens ⁊ perdens ſolū qualitates ſibi ſuperadditas. Eſt enim vna ⁊ eadem materia contrariorum. Per ħ autē tollitur ſatis euidenter poſitio antiquorum: ponebant enim ꝙ materia non fieret magis denſa niſi accipiendo intra partes ſuas aliquid de eſſentia dimēſiue quātitatis ꝙ ante non habebat. Et ſimiliter etiam volebāt ꝙ non poſſet fieri magis rara niſi perdendo aliquid de eſſentia quantitatis dimenſiue ꝙ intra partes ſuas ante habebat: ꝙ totū ex predictis ꝓ eſſe falſum.

¶ Textus.

¶ Sicut enim ex frigido fit calidum: ⁊ ex calido frigidū: q2 eadē eſt que erant potentia ⁊c.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſet aliquis dubitare vtrū minus calidū fiat magis calidū nullo addito: videtur enim ꝙ non: q2 magis calidū habet perfectiorem calorem: perfectior autem calor continens eſt plures caloris gradus: ⁊ per conſequēs minus calidū nō fit magis calidū niſi accipiat gradus aliquis caloris.

Ad iſtam qōnem eſt dicendum ꝙ huius exemplū de magis ⁊ minus calido eſt inductū a philoſopho ad maiorem intelligentiam eorum que ſunt dicta de raro ⁊ denſo. Et vt videamus huius ſimilitudinis valorē ponamus ꝙ ſit corpus aliquod calidum ſecundum omnes partes ſuas debiliter tamen: ſed creſcat in calore: ita ꝙ fiat fortiter calidum. Hoc enī poſito apparet euidenter ꝙ tale corpus non fit idcirco magis calidum ꝙ̄ erat ante: quia fiat calor in aliqua parte ſua que prius calida non eſſet. Poſitum enim eſt ipſum debiliter calidum calorem habuiſſe in cunctis ſuis partibus: ſed fit in toto magis calidum: propter id ꝙ calor intēditur in omnibus partibus eius. Similiter etiam cum magis calidū fit minus calidum non ħ ideo fieri oportet: q2 fiat pars aliqua frigida que prius eſſet calida: ſed q2 calor in omnibus partibus eius remittitur. Et ſicut quidem dictum eſt de magis ⁊ minus calido: ſic eſt etiam de raro ⁊ denſo. Non enim materia fit magis denſa: quia intra partes ſuas fiat eſſentia quantitatis dimēſiue inter quas fuerit ante vacuitas: ſed poti⁹ ipſa materia per totum habet eſſentiā dimenſiue quantitatis ⁊ cum ponitur ſub forma minus extēdente dimenſiuā quantitatem eius fit minus rara: ⁊ magis dēſa. Cum vero ponitur ſub forma eius dimenſiuam quantitatē totaliter magis extendente fit magis rarum: ⁊ non ideo: quia eēntia dimenſiue quātitatis tollatur ex aliqua eius parte in qua prius fuerat: vt ſic dicatur vacuum fieri intra partes corporis. Sicut autem dictum eſt de raro ⁊ denſo: ſic etiam eſt intelligendū de magno ⁊ paruo raritatem ⁊ denſitatē conſequentibus. Quia enim mā̄ vnā ⁊ eandē eſſentiam quantitatis habens eſt magis extenſa in raro ⁊ minus in denſo: idcirco inuenitur in raro eſſe maior ⁊ in denſo minor: ħ facit maior ⁊ minor extenſio in quantitate. Unde ſicut calor fit maior aut minor: quia magis aut minus intenditur: ⁊ non q2 in parte corporis fiat calor in qua antea nō erat aut auferatur a pte corporis in qua erat: ſic etiam vna materia cum vna ⁊ eadem eſſentia dimenſiue quantitatis fit maior aut minor in quantitate in raro ⁊ denſo quia ſua quantitas extendit magis aut minus: ⁊ non quia eſſentia quantitatis dimenſiue auferatur ab aliqua parte eius in qua prius erat: vel etiā fiat in aliqua parte ipſius in qua antea non erat. Quod ergo dicitur minus calidū fieri magis calidum non accipiens calorem intelligendum eſt non accipiens calorē in parte in qua calorē ante non haberet: ⁊ non quaſi non ſit accipiens gradum intenſionis in calore. Et ħ de vacuo dicta ſufficiant.

¶ Textus.

¶ Conſequens autē dictis eſt aggredi de tempore ⁊c.

¶ Lectio. xiiij. ¶ Qō prima.

HIc poſſet eſſe dubitatio vtrum tempus ſit de numero entium videtur enim ꝙ non per rationes Ariſto. quia preteritum ⁊ futurum non ſunt: ⁊ ex eis componitur tempus. Item quia nulla pars temporis eſt: quia actu de tempore non eſt niſi nunc: ⁊ nunc non eſt pars temporis: ſicut pūctum non eſt pars linee.

Ad iſtam queſtionem dicendum eſt ꝙ tempus eſt de numero entium: quia omne continuum eſt ens: ⁊ tempus eſt quedam quantitas continua: vnde neceſſarium eſt ipſum habere rationem alicuius entis. ¶ Et preterea non ens non eſt menſura entium: quia per menſuram cognoſcimus quantitatem menſuratā: ⁊ non ens non poteſt eſſe ratio ⁊ principium cognitionis alicuius entis. Cum ergo tempus ſit menſura quedam entiū mobilium: oportet de neceſ

ſtate ipſum eſſe de numero entium:

Argumenta autem facta in cōtrariū nō concludunt magis de tempore ꝙ non ſit ꝙ̄ etiam de motu:q2 queadmodū de tēpore non accipit̄ ſimul:niſi nūc ꝙ eſt indiuiſibile ⁊ non eſt pars temporis:ſic etiā ⁊ de motu nihil poteſt ſumi ſimul niſi tantū vnicū mutatū eſſe ꝙ indiuiſibile eſt: ⁊ non eſt pars aliqua ipſius mot⁹ Sed ꝓp̄ h̄ non oportet ꝙ tempus ⁊ motus ſint non entia. Alia eſt.n.entitas permanentiū: ⁊ alia ſucceſſiuoꝝ q2 permanentia habēt partes fixas ſtantes: ſucceſſiua vero nō habēt partes ſtantes:ſed fluentes fluxione cōtinuata per aliquid indiuiſibile vel vnū cōtinue fluēs Quia igitur tēpus ⁊ motus entia ſucceſſiua ſunt nō dicūtur eſſe:q2 partes aliquę ipſoꝝ ſtent:ſed eo ipſo eſſe dicūtur quo eſt ipſum mobile continue motum vel ipſuʒ nūc indiuiſibile continue fluens.

¶ Textus.

¶ Amplius aūt ipſum nūc quod vr̄ determinare ⁊c.

¶ Nō ſecunda.

Secundo poſſet aliquis dubitare ꝓpter quā cāʒ nō ſunt ſimul plura nūc videtur enī h̄ eſſe falſum:nā nūc conſequitur mobile:ſunt autem ſimul plura mobilia:ergo ⁊ plura nūc poterunt eſſe ſimul.

Ad iſtam qōnem dicendū eſt ꝙ ſimul plura nūc tēporis eſſe nō pñt:huius aūt declaratio eſt:q2 ſicut mobile fluēs ſe habet ad motū:ſic etiā ⁊ nūc fluens ſe habet ad tempus: mobile aūt fluēs ſic ſe habʒ ad motū ꝙ dat ſibi vnitatem ⁊ multiplicitateʒ:vnde ſi ponant̄ ſimul plura mobilia mota: ſtatim in continenti ſimul ponuntur ⁊ plures motus. Conſimili ergo modo: ⁊ ipſum nūc fluens dabit vnitatē ⁊ multiplicitatē tēpori:ita ꝙ ſi ponant̄ inſimul plura nūc fluētia: erūt de neceſſitate inſimul ⁊ plura numero tempora. Q2 ergo nullo modo poteſt eſſe niſi vnū numero tēpus:vt infra deo volente ꝓbabit̄:pʒ ꝙ inſimul non poſſūt eſſe plura nūc fluentia. Eſt ergo ſimul non niſi vnū numero nūc fluēs manēs idē ſʒ rem in toto tempore:diuerſificatuʒ tñ ſm rōneʒ vt infra patebit. Attēdendū autem eſt:ꝙ ſi ponant̄ plura tempora:quoꝝ vnū ab alio cōtineatur:non propter h̄ erūt plura numero tēpora:q2 pars non ponit numeꝝ cū toto: ⁊ cōtentū ad cōtinēs ſe hʒ:ſicut pars ad totum vnde nō ponūtur plura numero tempora:ſi dies dicat̄ eſſe cum nō eſt hora diei:q2 hora diei cū die in numerū tēpoꝝ nō ponit:cū ſit quedā pars ipſius. Propter hāc ergo cauſam pħs ait ꝙ nō poſſunt ſimul duo eſſe aliq̄ tēpora: niſi vnū ipſorum contineat reliquum.

Ad argumētum ergo in cōtrariuʒ dōʒ eſt ꝙ nunc ſequitur mobile ꝙ tñ nō multiplicatur ob multiplicationem eius:ſicut etiam tempus ita ſequit̄ motuʒ ꝙ non multiplicatur ad multiplicationē motuum.

¶ Textus.

¶ Quid autem eſt tēpus: ⁊ que natura ipſius ſimiliter ⁊ ex traditis immanifeſtum eſt.

¶ Lectio.xv. ¶ Nō prima.

Hic primo poſſet aliqs dubitare vtrū ſi eēnt plures primi motus oporteret ponere plura eſſe tēpora:videt̄ enim ꝙ ſic:q2 multiplicato ſubiecto:neceſſe eſt multiplicari accidēs. Cū ergo ꝑmus motus ſit ſubm temporis:neceſſe eſt multiplicato motu multiplicari etiam ⁊ tempus.

Ad iſtam qōnē pʒ qd ſit dōm ſm intentionē Ari. arguit enī cōtra ponētes tēpus eē motū primū:ꝙ ſi eēnt plures celi eēnt pl'es mot⁹ ꝓmi:nec tñ eēt niſi tm̄ vnū tps: ⁊ ex h̄ reputat ꝓbatū ꝙ tēpus nō idē ſit ꝙ motus. Vult ergo Ariſt. ꝙ tēpus nō multiplicaret̄ ēt ſi fieret primorū motuū multiplicatio:hui⁹ aūt demōſtratio eſt:q2 cum tēpus ꝓueniat ex ipſo nūc ꝯtinue fluēte:impoſſibile eſt ipſum eē multiplex ſi nūc fluēs nō ſit niſi vnū. Nūc autē ita eſt ꝙ ſi eſſent plures celi ⁊ plures mūdi ⁊ plures primi mot⁹:nō eēt niſi tantū vnū numero nūc fluēs:cuius declaratio eſt:q2 ſi duo motus ꝑticulares ſimul fierent ⁊ ſimul finirentur vnus quidem in h̄ mūdo ⁊ alius in alio:dicerent̄ fieri ambo in vno ⁊ eodē numero tēporis vnde manifeſte appʒ ꝙ cū multitudine celoꝝ mūdorū ⁊ primorū motuū maneret vnū tm̄ numero nūc fluens ⁊ per ꝯñs vnū tātū tēpus eēt ⁊ nō plura:nō.n.dicit aīa fieri in plurib⁹ tēporibus que ſimul fiūt:ſed in vno ⁊ eodē:vñ pʒ ꝙ tam cōtra pħm ꝙ̄ cōtra veritatē eſt ꝙ dicūt aliqui q ponūt ꝙ ſi eēnt plures primi motus eſſent plura tēpora. Dicēdū eſt ergo ꝙ ſi tēpus ⁊ mot⁹ prim⁹ idē eēnt:tam ſecūdū rē ꝙ̄ ſecūdū rōnē: neceſſario multiplicato vno multiplicaret̄ etiā ⁊ reliquū:nūc aūt:q2 ſcdm rationē differūt:nō eſt neceſſariū ꝙ multiplicato ſimul motu primo multiplicet̄ ſimul: primo etiā ⁊ tēpus:ſicut habet infra declarari.

Ad argumentum ergo dōm ē ꝙ tēpus ſecūduʒ ſuā rōnē formalē cōpletā nō eſt in motu ſine aīa: ⁊ ideo nō opʒ ꝙ multiplicet̄ ꝓp̄ ſolā multiplicationeʒ motus.

¶ Textus.

¶ At vero ſine motu tempus eſt ⁊c.

¶ Nō ſecunda.

Secundo poſſet aliquis dubitare ꝓp̄ id qd tēpus nō ꝑcipit̄ nō ꝑcepto motu:videt̄.n. nūc h̄ eſſe neceſſariū:q2 cognitio mēſure nō depēdet ex cognitione menſurati:ſed magis ecōuerſo. Tēpus aūt eſt mēſura mot⁹ ſʒ cognitio tpis nō vr̄ depēdere ex cognitione motus.

Ad iſtam qōnem dōm eſt ꝙ tēp⁹ ꝑcipi nō poteſt nō ꝑcepto motu:cui⁹ rō eſt:q2 tēpus ſm ſuā rōnē ponit quādā morā ſucceſſiuā:mora aūt ſucceſſiua ꝓriua ſucceſſione ꝑcipi nō pōt niſi ipſa ſucceſſio cōtinua ꝑcipiat̄ Cōtinuā aūt ſucceſſionē eſt impoſſibile ꝑcipere nō ꝑcepto motu:vnde apparet euidēter ꝙ tēpus ꝑcipi non poteſt niſi motus ſit ꝑceptus.

Ad argumentum ergo dōm ē ꝙ tēpus nō ſolū eſt mēſura motus:ſed eſt ēt idē realiter cuʒ motu: ⁊ ideo ſine ꝑceptione ei⁹ ꝑcipi non pōt: quemadmodū etiam mēſura lōgitudinis non ꝑcipit̄ niſi ꝑcipiat̄ lōgitudo: q2 ſm rē mēſura lōgitudinis a lōgitudine nō differret cū longitudo longitudine mēſuret̄. Similiter ēt nō ꝑcipit̄ menſura vnitatū nō ꝑcepta vnitate: q2 vnitas eſt vnitatum propria menſura.

¶ Textus.

¶ Accipiēduʒ aūt qm̄ querimus quid ſit tempus ⁊c.

¶ Lectio.xvj. ¶ Nō prima.

Hic primo poſſet aliqs dubitare vtrū tēpus ſit idē ꝙ motus:videt̄.n. ꝙ ſic.q2 vnūqdq3 mēſurat̄ aliquo ſui generis. Cū ergo motus mēſuret̄ tēpore:videt̄ dicēdū ꝙ tēpus ſit de genere motus: ⁊ per ꝯñs ꝙ mot⁹ ⁊ tēpus ſint idem.

Ad iſtam

Ad iſtam q̄onem e dōm ꝙ tēpꝰ ⁊ motꝰ ſit idē realr ſed differūt ſm rōnē. Q̄ō āt idē ſint realr appet ex p̄dictis. Dictū eſt.n. ꝙ tēpus eſt cōtinuū q̄dā ſucceſſiuū cōſtat aūt ꝙ ſm rōnē nihil eſt cōtinuū ſucceſſiuū: cuiꝰ res nō ſit res motꝰ: pp id ꝙ ipſa cōtinua ſucceſſio: motꝰ eſt. Tēpus igit̄ ſm rē nō eſt aliud a motu: verū eſt tamē ꝙ ab ipſo ſm rōnē differt. Nā ſi in re motus attēdamꝰ ad ſolā cōtinuā fluxionē eiꝰ: nō habebimꝰ ex h rōnē tēporis: q2 talis rō nō cōſiſtit in h ꝙ eſt cōtinuā fluxionē eē. Et q2 ipſa cōſiſtit in rōnē mēſure talis fluxionis: pp id ꝙ rō tēporis ē: vt ſit mēſura motꝰ: idcirco ſi ī re motꝰ attēdamꝰ ad talē rōnē hēbimus ſtatim rōnē tēporis. Hec aūt in proſequēdo melius patebūt. Eo igitur ipſo quo ī re motꝰ attēdēdo ad ſolā cōtinuā fluxionē habemus motus rōnē ⁊ nō tēporis: ſed hāc habemus attendēdo in tali fluxione ad ipſam eiꝰ mēſurationē: p3 euidenter ꝙ tempus ⁊ motus idem ſunt ſecundum re3: ſed ſecundū rationem differunt.

Ad argumentum ergo in cōtrarium p3 rn̄ſio q2 tēpus nō eſt aliud ſm rē a genere motꝰ: nec a motu: vt dictū ē: ⁊ h ſuffic̄ ad h ꝙ eē poſſit ꝓpria mēſura eius.

¶ Q̄ō ſecunda.

SEcundo poſſet aliquis dubitare: quare tēpus nō cognoſcit̄ ⁊ ꝑcipit̄ eſſe per vnū nūc: vr̄ eni iſtud eē falſum: q2 ꝑcipiēdo nūc ꝑcipimꝰ tēporis finē ⁊ ꝑncipiū Sed ꝑcepto tēporis pricipio: vr̄ ꝙ ꝑcipiamꝰ de neceſſitate tempus. Igitur vnum nunc percipiendo ipſum tempus poſſumus percipere.

Ad iſtam q̄onem eſt dō3 ꝙ vniuerſaliter vnico tm̄ īdiuiſibili ꝑcepto eē nō eſt neceſſariū ꝑcipere tm̄ ꝯtinuū exiſtere: cuiꝰ rō eſt: q2 ex eo ꝙ determinamꝰ priuatiōnē eē nō eſt neceſſariū ꝙ percipiamꝰ ⁊ determinemus eē habitū ei oppoſitū. Indiuiſibile aūt ponit priuationē diuiſibilitatis: ⁊ ꝑ ꝯñs ꝯtinue q̄titatis: ⁊ idcirco ex apprehēſione vniꝰ indiuiſibilis nō poſſumꝰ determinare tātā ꝯtinuā q̄titatē eē. Quia igit̄ nūc dicit q̄d īdiuiſibile ⁊ tēpus dicit q̄d cōtinuū: p3 euidēter ꝙ ex apphēſiōe vniꝰ nūc tm̄ nō determinamꝰ q̄titatē tēporis. Poſſumus aūt h facere apprehēdendo duo nūc extrema ⁊ diſtātiā mediā que cadit intra ipſa. Sicut.n. apprehēdēdo duo pūcta: ⁊ ipſoꝝ mediā diſtātiā ꝑcipimus ⁊ determinamus q̄titatē linee: pp id ꝙ intra pūcta non cadit niſi linea: ſic ēt ꝑcipiēdo duo nūc extrema: ⁊ ipoꝝ mediam diſtātiā: ꝑcipimus ⁊ determinamꝰ q̄titatē tēporis q2 iter ipſa nūc mediū per ſe nō cadit niſi tēpus: h autē optime facit ad id ꝙ Ari. vult ingrere. Inueſtigat.n. ꝙ tēpus d3 numerus ⁊ mēſura eē: vult aūt ois mēſura eē q̄d certū ⁊ determinatū. Tēpus aūt certū ⁊ determinatū nō facit: vt dictū eſt: apphēſio vniꝰ nūc: ſed duorū. Igit̄ apphenſio duoꝝ nūc ⁊ medie diſtantie facere pōt: vt demus tēpori rōnē mēſurātis: ⁊ q2 h tēpus cū ſit aliq̄d finitū: ⁊ ad duo extrema terminatū pōt a motu multipliciter excedi: neceſſariū eſt ꝙ ipſum ſm quātitatis ſue replicationē mēſuret totū talē motū excedentē. Replicatio aūt: q2 numeratiōnē ponit dat tēpori rōnē numeri: ⁊ ꝓpterea dr̄ ꝙ tēpus eſt nūerus motus.

Ad argumentum ergo ī cōtrariū videt̄ dicendū ꝙ l3 ꝑcepto tēporis principio percipiamus ex ꝯñti tēpus: nō tm̄ certificamus: ⁊ determinamꝰ per h ipſum q̄titatē eius: ſicut dictū eſt. Cū.n. percipit̄ nūc inchoans fluxionem percipitur quodāmodo ex conſequenti fluxio: ſed nō tāta nec determinata ⁊ certa: verū eſt aūt ꝙ ſi nūc ꝑcipiat̄ ſimpliciter: vt q̄d īdiuiſibile eſt: nō percipit̄ nūc tēpus aliq̄d determinatū vel interminatū: hīt tm̄ percepto ipſo: vt eſt ꝑncipiū tēporis: ꝑcipit̄ aliqliter ⁊ tēpus cuius principiū ponit̄: l3 ex h tm̄ quantitas temporis: vt dictum eſt: terminari nō poſſit.

¶ Textus.

¶ Hoc.n. eſt tēpus: nūerus motꝰ ſm prius ⁊ poſteriꝰ.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio poſſet aliqs dubitare vtrū cōuenienter dicat̄ ꝙ tēpus eſt numerus: videt̄ eni3 ꝙ nō: q2 numerus eſt quantitas diſcreta: ⁊ tempus eſt quantitas cōtinua.

Ad iſtam q̄one3 dicūt aliqui ꝙ tempus duo claudit in ſe: vnū q̄dē ſicut mālē: ⁊ h ē motꝰ: ⁊ aliud ſicut formale ⁊ h eſt quedā diſcretio numeralis. Et rōne q̄dē eiꝰ ꝙ in ipſo eſt mālē ipſum tēpus eſt cōtinuū. Rōne vero eius ꝙ eſt in ipſo formale ipſum eſt q̄d diſcretū. ¶ Sed iſta rn̄ſio dubitationē non tollit: q2 cū mālē in tēpore: vt dicūt: ſit motus: ſi ſolū rōne mālis tēpus q̄d continuū eſt nō erit bene dictū ꝙ tēpus: ſed ꝙ motꝰ eſt q̄titas continua. Itē tūc tēpus nō per ſe: ſed per accñs dicet̄ q̄d continuū eē: q2 que alicui attribuuntur rōne mãe ſunt ſibi attributa ꝑ accñs. Dō3 eſt ergo alr̄: v3 ꝙ duplex numerus eſt: vnꝰ q̄dē: cuiꝰ ptes nō dicūt cōtinuas q̄titates: ſed magis ſimplices ⁊ īdiuiſibiles vnitates: qualis eſt numerus ſimplex: ⁊ iſte ē ſimplr̄ q̄titas diſcreta ⁊ non cōtinua. Aliꝰ aūt numerus eſt: cuius ptes nō ſunt ſimplices ⁊ īdiuiſibiles vnitates: ſed magis quedā cōtinue q̄titates: qualis eſt numerus decē palmoꝝ: qui ex decē palmis cōponit̄: ſicut ex ptibꝰ. Quilibet.n. palmus ponit cōtinuā q̄titatē. Talis ēt numerus eſt tēpus: cuiꝰ ptes ſunt priꝰ ⁊ poſteriꝰ que nō īdiuiſibilia ſūt: ſed ꝯtinua. Et q2 q̄libet ps tēporis eſt ꝑ ſe ⁊ ēentialiter tēpus p3 ꝙ ꝯgrue dicitur tēpus ēentialiter eē q̄titas ꝯtinua l3 aliquo mō hēat rōnē diſcreti: vt infra patebit.

¶ Q̄ō quarta.

QUarto poſſet aliqs dubitare vtrum prius ⁊ poſteriꝰ poſita in diffinitione temporis ſint ea que ſūt tēporis: videt̄ eni3 ꝙ ſic: q2 per ſuū primū ⁊ ſecūdū tēpus menſurat priorem motū ⁊ poſteriorē. Et eo ipſo quo dicitur eſſe numerus motus ſecūdū prius ⁊ poſterius: videtur ꝙ prius ⁊ poſterius recta in eius diffinitione ponatur.

Ad iſtam q̄one3 dō3 eſt ꝙ nō ſunt priꝰ ⁊ poſterius tpis q̄ ī eiꝰ diffōne ponūtur: cuiꝰ rō ē: q2 priꝰ ⁊ poſteriꝰ tpis diffiniūtur ꝑ ptes: ſicut diffiniūtur ꝓpria ꝑ ſub3. Si ergo tēpus ēt diffiniret̄ ꝑ ipſa eēt diffinitio circularis ⁊ incōueniēs. ¶ Et ꝓterea diffinitio d3 dari ꝑ priora ⁊ ñ ꝑ poſteriora: priꝰ āt ⁊ poſteriꝰ tpis: poſteriora ſūt tpe: ſicut ꝓprietates nālr̄ poſteriores ſunt ſubō: nō ergo tēpus d3 diffiniri per ipſa: ſed per prius ⁊ poſterius ī motu: q̄ priora ſunt tēpore: ab eis eni cauſat̄ in tēpore prius ⁊ poſterius: ſicut vult phs in ſra: dōm eſt igit̄ ꝙ prius ⁊ poſteriꝰ tēporis nō diffiniūt tēpus: ſed ꝑ tēpus diffiniūtur. Diffiniunt aūt tēpus prius ⁊ poſterius in motu: ⁊ iſta vlterius determinantur per prius ⁊ poſterius in magnitudine.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū eſt ꝙ tēpus dr̄ nūerus motꝰ ſm priꝰ ⁊ poſteriꝰ ī motu

propter id ꝙ motum totum menſurat mẽſurando ⁊ numerando priorem ⁊ poſteriorem partem eius.

¶ Textus.

¶ Et ſicut motus ſemper aliud: ſic ⁊ tempus ⁊c.

¶ Lectio. xvij. ¶ Qõ prima.

VTea que hic de ipſo nũc tangũtur melius intelligantur: queratur primo vtrum nunc temporis idem ſit cuꝫ nunc eternitatis: videtur enim ꝙ ſic: quia ſicut ſe habet vnitas ad numerũ: ſic ſe habet ⁊ nunc ad ea quorum eſt. Sed vnitas ſecundum formalem rationem eadem eſt omnium numerorum: igitur ⁊ nunc omnium menſurarũ ſecundũ rationem formalem idem erit.

Ad iſtam qõnem eſt dicenduꝫ ꝙ nũc tẽporis nõ poteſt idem eſſe cum nunc eternitatis. ¶ Ad cuius intelligentiam conſiderandum eſt ꝙ eternitas cũ ⁊ tempus ſunt rerum menſure ſecundum earum eſſe: ⁊ qꝛ menſura debet eſſe vnigenea menſurato ſm phyloſophum in decimo methaphyſice: neceſſarium eſt ꝙ ſecũdum modũ diuerſum eſſendi ipſarum rerum ipſe tales menſure diuerſificẽtur. Modus enĩ eſſendi triplex in tota vniuerſitate rerum inuenitur: vnus quidem qui immutabilitatem ponit tam actu ꝗ potentia: q̃lis eſt modus eſſendi prime cauſe que in ſuo eſſe nullam omnino mutationem pati poteſt: propter id ꝙ omnis mutatio eſt propter defectũ ⁊ indigentiam alicuius: que non cadunt in eſſe prime cauſe cui nihil poteſt deficere nec in poſterum aliquid accreſcere. Eſt enĩ ſimpliciſſimum: ⁊ omnis perfectionis contentiuum. Et menſura quidem eiꝰ dicitur eternitas que ſimili modo tota ſimul eſt omni ſucceſſione carens non perdens aliquid in preterito nec aliquid expectans in futuro: propter id ꝙ menſurã oportet proportionari menſurato. Alius autem modus eſſendi rerum eſt immutabilis quidem actu: ſed mutabilis in potẽtia: qualis eſt modus eſſendi intelligentiarum creatarum: quaruꝫ eſſe eſt fixum ſtans immobile ſecundum actum: ſolidatum quidem munere alterius Nam totum ſuum eſſe accipit ſimul intelligentia a deo a principio ꝓductionis ſue: ideoqꝫ poſtea retinuit ⁊ ſemper retinebit ſine cremento cum ſit ſimplex ⁊ ſine defectu: defectibile tamen eſt ⁊ deficeret: ſi cauſa pria ſuam influentiam ſubtraheret. Unde optime dictum eſt ꝙ ipſum eſt actu quidem immutabile: ſed mutabile potentia: ⁊ menſura eius dicitur euuꝫ: ꝙ ſimiliter eſt totũ ſimul abſqꝫ ſucceſſione ⁊ mutatione aliqua ſecundum actum. Tertius autẽ modus eſſendi eſt mutabilis tam ſecundum potentiam ꝗ ſecũdum actum: qualis eſt modus eſſendi rerum temporalium: que non ſolum mutari poſſunt: ſed ẽt actualiter mutantur: vnde non habẽt inquantum huius fixuꝫ ſtans: ſed mobile ⁊ fluens: vñ dictum eſt ſupra ꝙ tempus eſt numerus motus ſecunduꝫ prius ⁊ poſterius. Nũc igitur temporis eſt nũc fluens tam potentia ꝗ actu: ſublata auteꝫ fluxione ⁊ mutatione: ſed non penitus defectibilitate: remanet nunc eui ꝙ eſt fixum ſtans totum ſimul non deficiens: deficere tamen aliquo modo potens: ablata vero vlterius nõ ſolum fluxione ⁊ mutatione: ſed ⁊ omni penitus modo defectibilitatis remanet nunc eternitatis: ꝙ eſt fixum ſtans immobile non deficiens nec deficere vllo modo valens. Patet igitur quale ſit nunc temporis: quia eſt continue fluens: ⁊ propterea de neceſſitate a nunc eternitatis differt.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendũ eſt ꝙ ſicut numerus eſſentialis non eſt numerus accidentalis: ſic etiaꝫ vnitas eſſentialis non ab accidentali vnitate differt: vnde non eſt eadem vnitas cũctoꝝ nũeroꝝ.

¶ Qõ ſecunda.

SEcundo poſſet aliquis dubitare vtrum nunc temporale ſit idem realiter cum ipſo mobili: videtur enim ꝙ non: qꝛ diffinitio dicit realitatem diffiniti. Cum ergo diffinitio ipſius nunc alia ſit a diffinitione mobilis: videt̃ ꝙ nũc ſit alia res ꝗ ipſum mobile.

Ad iſtam qõnem ꝙ nũc tẽporis ⁊ mobile idem ſunt ſecundum rem: ſed ſecundum rationem differunt ⁊ ꝙ idem ſint ſecundũ rem de facili apparet. Dictũ eſt enim in queſtione precedenti ꝙ nũc temporis per hoc differt a nunc eui ⁊ eternitatis: quia ipſum eſt fluens motum tam potentia ꝗ actu ꝙ de nullo illorum verum eſt. Conſtat autem ꝙ nihil eſt fluens motum potentia ⁊ actu in re preter ipſuꝫ mobile. Neceſſarium eſt igitur ꝙ nunc temporis non ſit res alia ab ipſo mobili Ad videndum autem quomodo ab ipſo differat ſecundũ rõnẽ: attendendum eſt ꝙ cum mobile ſit ſubiectum motus/ dupliciter ſumi poteſt: ſicut ⁊ motus cuiꝰ eſt ſubiectum poteſt accipi duobus modis. Secundum enim duo que in motu poſſumus attendere ipſuꝫ motuꝫ poſſumus accipere dupliciter. Naꝫ in motu poſſumus attendere ad ipſaꝫ continuaꝫ fluxioneꝫ que ponitur per ipſuꝫ: ⁊ ad moraꝫ ſiue durationeꝫ talis fluxionis: que quidem duo differunt ſecundum rationem: ſicut poteſt patere ex his que ſunt nobis magis manifeſta. Videmus enĩ ꝙ in eſſe hominis eſt attendere ad ipſaꝫ actualitatem que ponitur per ipſum: quia omne eſſe eſt quedam actualitas. Eſt etiam in ipſo attendere ad moram ⁊ durationem eius. Differunt autem h̃ duo ratione: qꝛ vt in eſſe attendamus actualitatem ratio eius eſt ꝙ ſit actus ⁊ perfectio ipſius entis. Sed ratio more ⁊ durationis nõ eſt ꝙ ſit actus ⁊ perfectio hominis: ſed magis ꝙ ſit quoddam accidens exiſtentie ⁊ actualitatis eius. Eodem igitur modo intelligendum eſt de motu. Nam vt attenditur ipſa eius fluxio ratio eius eſt ꝙ ſit actus entis fluentis ſiue mobilis. Mora vero ⁊ duratio talis fluxionis non eſt de ratione ſua actus rei mobilis: ſed ſecundum ſuam rationem apparet quoddam dicte fluxionis accidens. Si ergo attendamus ad ſolam fluxionem continuam que ponitur per motuꝫ: damus ſibi nomen ⁊ rationem motus: quia ratio motus eſt ꝙ ſit actus entis mobilis. Sed ſi attẽdamus ad ipſaꝫ durationem ⁊ moram dicte fluxionis: damus ſibi nomen ⁊ rationem temporis: vñde dici conſueuit ꝙ tempus eſt mora motus: cuiꝰ ratio eſt quia vnumquodqꝫ menſuratur aliquo ſibi vnigeneo: ſicut vnitates menſurantur vnitate ⁊ longitudo longitudine: ergo ſimiliter mora motus per moram motus menſurabitur. Quia igitur id ꝙ menſurat motũ tempus dicitur. Patet ꝙ conueniẽter tempus ponitur eſſe ipſa mora motus: que nõ eſt tota ſimul: ſed tantuꝫ ſucceſſiue: ſicut motus. Sic ita ꝙ patet: quomodo licet tempus ⁊ motus idem ſint ſecundum rem: tamen ſecundum rationem differunt. Et eodem modo de nunc temporis ⁊ de mobili dicendum eſt: de mobili poſſumus loqui dupliciter: inquantum poſſumus duo attendere in ipſo: ſicut in motu. Cum enim mobile incipit moueri initiat ipſam continuam fluxionem que eſt motus. Continua autem fluxio initiari non poteſt: quin initietur mora eius: vnde manifeſtum eſt ꝙ cum mobile incipit moueri initiat continuã

et continuam fluxionem: ⁊ ipſi⁹ etiam moram. Scdm h ergo in ipſo mobili ad duo poſſumus attendere: quia ad h ꝙ initiat continuam fluxionem: ⁊ ad h ꝙ initiat moram propriam ipſius: que quidem duo ſic ſecunduz rationem differunt: ſicut differũt fluxio: ⁊ mora fluxionis: ⁊ quemadmodum fluxio mot⁹ eſt: ⁊ mora tempus ſic etiam res incipiens mouere: inquantum initiat fluxionem: eſt initians motum: ⁊ inquantum initiat moram fluxionis que eſt tempus eſt proprium initiatiuuz ⁊ continuatiuum temporis. Proprium autem temporis initiatiuũ ⁊ continuatiuum eſt ⁊ dicitur nũc: ⁊ proprium initiatiuũ motus dicitur mobile: ita ꝙ ſecundũ h apparet euidenter: ꝙ ſi in mobili attendamus ad h ꝙ incipiat moueri initiat continuam fluxionem attribuimus ſibi nomen ⁊ rationem mobilis: ſed ſi attendamus ad h ꝙ initiatur propriam moraz dicte fluxionis damus ſibi nomen ⁊ rationem ipſius nunc: ⁊ ſic mobile ⁊ nunc quantumcũꝗ idem ſint ſecundũ rem: tamen ſecũdũ rationem differũt.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendũ eſt ꝙ realitas mobilis claudens vnam certam rationẽ eſt realitas ipſius nũc: ⁊ claudens non illam eandez rationem: ſed aliam: eſt realitas mobilis: vnde non eodẽ modo ſũpta ẽ realitas vtriuſꝗ: ⁊ h ſufficit ad diuerſificãdas ipſoꝝ diffinitiones.

¶ Qõ tertia.

SEd tunc tertio poſſz aliquis dubitare vtrum nunc ſit idem ſecundũ rem in toto temporis decurſu: videtur enim ꝙ non: quia illa dicuntur eſſe ſimul que ſunt in eodem tempore: vel in eodez nunc temporis. Si ergo eſſet idem nunc ſecundum rem in toto temporis decurſu: neceſſario omnia pterita futura ⁊ preſentia ſimul eſſent: q2 oĩa forent in eodez nũc tẽporis ſecũdũ rem.

Ad iſtam qõnem ſatis apparet ratio ex dictis. Jam enim dictum ꝙ temporis decurſus idem eſt ſecundum rem cum fluxione continua poſita per motũ ⁊ ꝙ ipſum nunc ſecundum rem idem eſt cum mobili. Uidemus autez ꝙ ipſuz mobile idez eſt ſecundũ rez in tota continua fluxione motus: diuerſuz autez ſoluz ſecundum rationez initiantis continuantis ⁊ terminantis motuz: quia cuz incipit moueri: habet rationez initiantis motuz: per hoc vero ꝙ moueri non ceſſat: ſed cõtinue mouetur habet rationem continuantis motum: ſed per hoc ꝙ deſinit moueri habet rationem terminantis motuz: quia ergo vt predictũ eſt nunc ⁊ mobile idez ſunt ſecũduz rez: ⁊ decurſus temporis: ⁊ fluxio motus idem ſunt ſecunduz rez: neceſſarium eſt ꝙ ſicut in tota fluxione motus ipſum mobile idem eſt ſecunduz rem ⁊ diuerſum ſecundum rationem: ſic ⁊ ipſuz nunc non in toto temporis decurſu idez ſit ſecundum rem diuerſuz ſoluz ſecundũ rationem initiantis continuantis ⁊ terminantis tempus: quia ſecunduz ꝙ accipitur in principio ſucceſſiue more initiat tempus. Secũduz vero ꝙ accipitur cũ mobili non quidez incipiente fluere ſed cõtinue fluente continuat tempus. Sed ſecundũ ꝙ accipitur cũ mobili ſinente fluere terminat moraz ſucceſſiuam ſiue tempus: ⁊ ſecundũ hũc modum extrema tẽporis nũc differunt. Patet igitur ꝙ ipſum nũc ſecundũ rez idem eſt in toto temporis decurſu: diuerſuz tamẽ ſecundũ rationem.

Propter argumentum autem factum in contrariũ conſiderandum eſt ꝙ quãuis nunc predicto modo idez ſit in toto temporis decurſu ſecundum rem propriam vel proprie dictam: poteſt tamen realiter tempus diuerſificare: conſtituit enim tẽpus fluxu ſuo: non propter ſolaz rez proprie dictaz: que eſt realitas ipſius mobilis: ſed propter hanc realitatez includentez rationez propriaz ipſius nunc: ita ꝙ realitas mobilis ſoluz: vt eſt includens dictam rationez: eſt propria ipſius nunc realitas: ita ꝙ ſecundũ h conuenienter dici poteſt ꝙ hac ratione diuerſificata: diuerſificatur realitas ꝑpria ipſius nunc: vt ſic dicatur ipſum quodam modo idez manere ſecunduz rem in toto tempore: ⁊ quodammodo non idez. Naz ſi habeatur reſpectus ad realitatem proprie dictam: que eſt fundamentuz modorũ ſe habendi: neceſſariũ eſt dicere: vt declaratuz eſt ꝙ non ſit idez in toto temporis decurſu ſecũdum rem diuerſum ſolum ſecunduz rationez: ſed ſi reſpect⁹ habeatur ad realitatẽ ipſius nunc proprie debitam cũ ſicut dictum eſt: ita ſumpta realitas includat dictam rationem: neceſſariuz habemus dicere ꝙ ipſum nunc non ſit idem: ſed diuerſum realiter in toto temporis decurſu: ita tamen ꝙ iſta diuerſitas non intelligatur prouenire ex diuerſificatione eius ꝙ dicit᷑ res ſimpliciter ⁊ proprie: ſed ex ſola diuerſificatione incluſe rationis ex qua rõne accipit᷑ ꝙ ſit ꝑpria realitas ipſi⁹ nũc. Jſta eni rõ nõ eſt eadẽ in toto tpe ſed diuerſa: q2 quãdoꝗ eſt ratio initij: quandoꝗ ratio medij continuantis: ⁊ quãdoꝗ ratio finis. Quia ergo ex hac ratione attendit᷑ ꝑpria realitas ipſius nunc ſecũdũ ꝙ tempus conſtituit᷑ ab ipſo: quid mirũ ſi propter diuerſificationez in ratione illa diuerſificat realiter tempus: ⁊ hoc ſufficit ad faciendũ ꝙ preterita futura ⁊ preſentia nõ ſint ſimul: nec in eodem nũc omnimode realiter.

¶ Textus.

¶ Jpſum autem nunc tempus menſurat: ſecũdũ prius ⁊ poſterius.

¶ Qõ quarta.

QUarto poſſet eſſe dubiuz vtrum verum ſit ꝙ ipſum nunc menſurat tempus: videtur eniz ꝙ non: quia ſicut ſe habet pũctũ ad lineaz: ſic ſe habet ipſũ nũc ad tẽp⁹ punctum autem non menſurat lineam: igitur nec nũc menſurat tempus.

Ad iſtam qõnem dicendum eſt ꝙ menſura eſt id quo cognoſcimus quantitatem alicuius: ex h autez nomen menſure eſt tranſumptum ad ſignificandũ id etiam quo cognoſcimus alicu⁹ perfectionem ⁊ naturam. Quia ergo ex cognitione nunc fluentis cognoſcim⁹ naturam tẽporis: propter id ꝙ idem eſt principiuz cognoſcendi ⁊ eſſendi: patet ꝙ aliquo modo ipſum nunc poteſt dici tẽporis menſura. Uerum eſt autem ꝙ non ſolum habito reſpectu ad naturam: ſed etiam ad quantitatem temporis: dici poteſt ꝙ aliquo modo tempus menſuratur ipſo nunc. Sed conſiderandum eſt ꝙ dupliciter quantum ad h poteſt dici menſura alicuius eſſe aliquid: vno quidem modo: quia per quandam ſui commenſurationem ad quantitatem eius faciat cognitionem de certa ipſius ⁊ determinata quantitate: quẽadmodum vnitas commenſurando ſe per ſui replicationẽ cũctis vnitatibus que ſũt in numero facit certã cognitionẽ de tota q̃titate numeri: ⁊ h modo punctum non facit cognoſcere quantitatez linee: nec nunc cognoſcere facit quantitatem temporis. Nullum enim indiuiſibile per ſui replicationez põt ſe cõtinuo cõmenſurare

ga indiuiſibile indiuiſibilibus commenſuratur: ſicut
vnitas commenſuratur vnitatibus. Continuum vero
non eſt indiuiſibile: ſed magis eſt in infinita diuiſibile.
Item continuum non componitur ex idiuiſibilibus: ſi
cut numerus componitur ex vnitatibus. Alio autem
modo poteſt dici aliquid menſura quantitatis alicuiꝰ
non quia per commēſurationem: ſed per quandam ha
bitudinem ad ipſum faciat cognitionem de quantita/
te alicuius: ⁊ ſic nunc eſt menſura temporis: ⁊ cognitio
nem facit de quantitate eius. Uidemus enim ꝙ ſi volu
mus cognoſcere quantitatem linee: non reſpicimus ad
punctum ꝙ eſt in principio linee ſimpliciter: ſed reſpici
mus ad ipſum in habitudine ad punctum ꝙ eſt in fine
intuendo eius diſtantiam ab ipſo: qua diſtantia viſa
videmus ⁊ percipimus certam quantitatem linee. Cō
ſimilr ſi volumus videre ⁊ percipere determinate quan
titatem temporis non attendimus abſolute ad nunc ꝙ
eſt in principio ipſius: ſed attendimus ad ipſum in ha
bitudine ad aliud ꝙ eſt in fine intuendo ipſius diſtan
tiam ab ipſo: ⁊ tunc videmus ⁊ ꝑcipimus totam quan
titatem temporis: ita ꝙ ſecundum h̄ dici poteſt ꝙ ali/
quo modo quātitas temporis cognoſcitur per ipſa nūc
⁊ ab ipſis nūc mēſuratur. Et ſimiliter h̄ modo q̄titas
linee dici poteſt a punctis menſurari.

¶ Qō quinta.

Quinto poſſet eſſe dubiū quomō ve/
rum ſit ꝙ phyloſophus h̄ probet ꝙ ſimul
non ſit de tempore niſi tantum vnū nūc
ſicut Tho. noſter ait: videtur enī h̄ non eſ
ſe verum dictum: qꝛ ex h̄ aſſumpto: ſicut ſe habet motꝰ
ad mobile: ita nunc ad tēpus: ⁊ ſicut nūc ad mobile: ita
etiam tempus ad motum: videtur cōcludi ſolū: ꝙ ſicut
mobile fluens non eſt niſi ſit motus: ⁊ ecōuerſo: ita non
ſit ⁊ nunc fluens niſi ſit tempus: ⁊ econuerſo: ſed h̄ non
idem eſt cum intēto: videlicet ꝙ de tempore nihil poteſt
ſimul poni niſi vnum nunc.

Ad euidentiam ergo huius queſtio
nis conſiderandū
eſt ꝙ ſicut tempus reſpicit mobile non ſimpliciter: ſed
ratione motus: quem primo reſpicit: ⁊ cui adequatur:
ſic etiam ipſum nūc reſpicit mobile vno modo non ſim
pliciter: ſed inquātum ſtat: vel ſub mutato eſſe: vel ſub
initio motus. Eſt enim mutatum eſſe aliquid indiuiſi/
bile ipſius motus: ⁊ nunc eſt aliquid indiuiſibile ipſius
temporis: ⁊ indiuiſibile ſolum eſt ꝙ indiuiſibili equari
poteſt: ſicut ergo tempus ꝙ diuiſibile eſt reſpicit mobi/
le: propter ipſum motum qui eſt diuiſibilis: ſic etiā ip
ſum nunc reſpicit mobile non ſic propter motum: ſed ꝓ
pter mutatū eſſe qui eſt indiuiſibile ſicuti ⁊ ipſū. Mu
tatum autem eſſe ſecundum localem motum non atten
ditur: niſi propter certum ſignum ſpatij. Si ergo nunc
vt predictum eſt reſpicit mobile ſecundum ꝙ ſtat cum
initio motus aut cum mutato eſſe: ⁊ cū hoc non ſtat
niſi in certo ſigno ſpatij: conſequitur ꝙ ipſū nūc reſpi
ciat mobile localiter coniunctū certo ſigno ſpatij: ⁊ per
conſequens vnum nunc reſpicit ipſum coniunctum cū
vno tali ſigno: ⁊ plura nunc reſpicient ipſum cōiunctū
cum pluribus ſignis predictis. Ex hoc autem ſequitur
ꝙ ſimul de tempore non poſſit eſſe pluſq̄ vnum nūc: qꝛ
ſi plus poſſet eſſe: poſſent ſimul eſſe plura nunc: ſed plu/
ra nūc cū reſpiciant mobile ſtans cū pluribus ſignis
ſupradictis: ſimul eſſe non poſſunt niſi mobile poſſit eſ/
ſe in ſimul coniunctum ſignis pluribus ſpatij. Sed hoc
eſt omnino impoſſibile: cuius ratio eſt: quia mobile eſſe
in certo ſigno ſpatij eſt ipſum eſſe in loco ſibi equali cer/
to ⁊ determinato. Eſt autem penitus impoſſibile vnū
⁊ idem mobile ſimul eſſe in pluribꝰ locis ſibi equalibꝰ
⁊ per conſequens impoſſibile eſt ipſum ſimul eſſe in plu
ribus talibus ſignis. Quia igitur ſecūdum ꝙ iam de
clarauimus ipſum nūc reſpicit mobile coniunctū cū
mutato eſſe: vel cum initio primi motus: ⁊ cum certo
ſigno ſpatij: ex quo oſtenſum eſt ꝙ mobile non poteſt ſi
mul eſſe cum pluribus his ſignis: cōcluditur valde eui/
denter ꝙ ſimul non poſſunt eſſe plurima nūc temporis
nec per conſequens de toto tempore poteſt ſimul eē pluſ
q̄ vnum nunc: ⁊ eadem ratione apparet ꝙ de vno mo
tu non poteſt ſimul eſſe pluſq̄ vnicū mutatum eſſe: pa
tet igitur ex dictis quomō ex eo ꝙ tempus eſt menſura
motus: ⁊ nunc eſt vnitas mobilis: ſi fiat deductio com/
pleta: neceſſario concluditur ꝙ de tempore non poteſt ſi
mul eſſe pluſq̄ vnum nunc. Unde Tho. acumine ſui
excellentis intellectus intuitus virtutem aſſumpte pro
poſitionis: dixit rationabiliter ꝙ phyloſophꝰ i hac par
te probat id ꝙ declarauimus.

¶ Qō ſexta.

Sed poſt hec omnia reſtat queſtio notan
da valde: tum propter vtilitatem: tum pro
pter difficultatē de ipſo nunc: ⁊ eſt queſtio/
de corruptione eius. Ex quo enim oſtendi
mus ꝙ aliud nūc eſt ꝙ initiat tempus ⁊ aliud ꝙ termi
nat: ⁊ iterum oſtendimus ꝙ plura nunc temporis non
poſſūt ſimul eſſe: cogimur de neceſſitate confiteri ꝙ vno
nunc poſito corrumpatur aliud. Hoc autem videtur nō
poſſe ſtare propter rationem aſſignatam a phyloſopho
in principio huiꝰ tractatus: niſi autem iſta queſtio in/
telligatur poſſet trahi ad malam conſequētiā. Uidetꝰ
enī poſſe ꝑ eā ꝯfiteri ꝙ mūdus ſit eternꝰ. Cuius decla/
ratio eſt: qꝛ cū nūc tꝑis non poſſit abſq̄ mobili: ſi nunc
fuit ab eterno neceſſe eſt ⁊ mobile fuiſſe ab eterno. Nūc
āt vr̄ ab eterno eſſe: cuiꝰ oſtenſio eſt: qꝛ quicq̄d eſt noui
ter productum poteſt deſinere eſſe: ſed ipſum nunc non
poteſt deſinere eſſe: igitur non poteſt nouiter productū
eſſe: probatio autē medie eſt: quia ſi nūc deſinere poteſt
ponamus ꝙ deſinat. Aut ergo deſinit cum eſt: aut non
deſinit tūc ſed poſt. Non eſt autē dare maxime ſuppo
ſito ꝙ mūdus deficiat in vltimo nunc temporis ipſum
nunc non corrumpi: ſed poſt: quia ſic remaneret nunc
poſt deſinitionem mūdi ⁊ mobiliumꝫ ꝙ eſt impoſſibile.
Si ergo ipſum deſinit deſinet deſinente mobili. Sed h̄
deſinit cum ponitur vltimum nūc temporis. Si ergo vl
timum nūc temporis deſinit deſinente mundo: ſequitꝰ
ꝙ vltimū nunc temporis deſinat tunc: quando ponitꝰ
ipſum vltimum nunc temporis ꝙ eſt impoſſibile: quia
tunc idem ſecundum rem ſimul eſſet: ⁊ nullo modo eſſet
ꝙ eſt implicare contradictionem. Nūc ergo ⁊ mundus
vt videtꝰ non poſſunt deſinere: quia non poſſūt contra/
dictoria verificari ſimul: ⁊ per conſequens impoſſibile
videtur ponere mundum productum aliter q̄ de neceſ
ſitate: quia ꝙ de neceſſitate conſeruatꝰ de neceſſitate pro
ducitur. Si quid autem de neceſſitate a deo proueniret
illud eſſet neceſſario eternum.

Solutio autem que datur a quibuſ/
dam nihil ſatiſfacit queſitis. Dicunt enim quidam ꝙ
ipſū nūc nō corrūpitꝰ ſ3 rē: ſ3 corrūpitꝰ inq̄tū perdit rati
onem vnam: ⁊ accipit rationem aliam. Iſta autem ſo
lutio: vt dictum eſt: non tollit queſtionē: vt enim ſupra
declarauimꝰ ex tali ratiōe ſuperaddita res mobilis ha
bet ꝙ dicatꝰ nūc: ipſam ergo talem rationē corrūpi eſt
corrūpi nūc: de quo eſt qō ſi corrūpitꝰ q̄n corrūpatꝰ. Sꝫ
⁊ de

⁊ de ratione illa que perditur ſimiliter queritur quando corrūpitur vtrum ſi tunc quādo habetur vel poſtea. ¶ Forte autem ꝙ diceret aliquis iſtam queſtioneꝫ nō magis eſſe contra nos q̄ contra ponentes eternitatem mūdi. Cū enim ipſi etiam ponant aliud eſſe nūc preteritum ⁊ aliud futurum: ⁊ cum h̄ pariter concedant ꝙ de tempore nō pōt ſimul eſſe pluſq̄ vnū nūc: neceſſariū habent concedere nūc preteritū corruptum eſſe: ⁊ tunc manet cōtra eos etiā queſtio quādo illud nūc corruptuꝫ ſit Sed ſecūdū eos ad iſtaꝫ queſtionem reſpondere nō difficile videtur: poſſunt enim ipſi dictaꝫ q̄ōnem dupliciter ſoluere: vno quidem modo dicēdo ꝙ cuꝫ illud corrūpatur ꝙ eſt in actu: propter id ꝙ corruptio eſt progreſſio de eſſe ad nō eſſe: ſi nūc nō ponatur in actu ſed in potentia non opꝫ querere: de corruptione eius: qꝛ vt dictū eſt id corrūpit̄ ꝙ eſt in actu ⁊ nō ſolū in potētia. Nunc autem ſi accipiatur vt cōtinuans nō eſt in actu ſimplr loquēdo: ſed magis in potētia. In actu autem tunc eſt quādo accipitur: vt diuidēs: quomodo ſe habet cum eſt finis tātum vel tātum principiū: habet enim ſe nūc ad tempus ſicut punctum ad lineā. Uidemus auteꝫ ꝙ pūctum cum eſt finis vnius partis linee: ⁊ principium alterius: eſt cōtinuās tales partes ⁊ eſt actu continuans ſed ob h̄ dici non poteſt ꝙ ſit ſimpliciter actu ſed potentia: quia cuꝫ actus ſit ratio diſtinctionis: ſi eſſet tūc ſimpliciter in actu: eſſet diuidens ⁊ non continuans: ſed ſi punctum ſit principium tātum ⁊ nō finis: vel finis tātum linee ⁊ nō principiū: erit ſimpliciter actu in linea ſignatum: ſimiliter ergo ſicut dictum eſt de puncto reſpectu linee: dicendum eſt etiam ⁊ de ipſo nūc reſpectu temporis. Conſtat autem ꝙ ponendo tempus eternum nō poneretur nūc aliquod ꝙ ſit tātuꝫ finis temporis ⁊ non principium: nec poſitum foret aliquod nunc ꝙ ita ſit principium temporis ꝙ non finis: ⁊ per cōſequens ſic dicēdo nō poneretur nūc aliquod in actu: ſed ſolū in potētia: ⁊ ideo nō haberet locū queſtio de corruptione ipſius nūc. Et ſi dicatur ꝙ nūc preſens eſt in actu: dicetur ꝙ eſt in actu ſicut cōtinuās: vnde ⁊ rō nunc preſentis ꝙ eſt nunc continuatum temporis ſemper manet ſi tempus ſemper maneat. Hoc ergo vno modo iſti poſſent queſtionem ſoluere quomodo ſolui nō poſſet ponēdo tempus incepiſſe ⁊ deſinere debere: quia tunc ꝙ eſſet tantum principium ⁊ non finis: ⁊ nūc ꝙ eſſet tantum finis ⁊ nō principiū. ¶ Poteſt etiam dicta queſtio ſecūdum eos ⁊ aliter ſolui. Solutio enim data nō videt̄ omnino ſatiſfacere: qꝛ cum demus nūc preteritum fuiſſe ⁊ non eſſe etiam ponēdo tempus eternū: nec poſſit id cōtingere ſine deſinitiōe: neceſſariū eſt dicere ꝙ nūc preteritū deſierit. Item ſicut mobile durante motu continue renouatur in alio ⁊ alio ſigno ſpatij: ſic nūc preſens tēporꝭ durāte cōtinue renouat̄: propter q̄ renouationē dici poteſt ꝙ nō eſt idem numero nūc ꝙ eſt preſens modo cū illo ꝙ preſens fuit alias: ⁊ cū illo ꝙ erit preſens in poſterū. Alias .n. oporteret dicē ꝙ nūc tpis nō eēt nūc fluens: ſed ſtans fixū ꝙ eſt falſum. Propter iſta ergo illa ſolutio nō eſt omnino cōueniēs: ⁊ idcirco adiūgitur ſolutio ſecūda: que magis ſatiſfacere videtur.

Ad cuius intelligentiaꝫ cōſiderāduꝫ eſt: ꝙ ſicut terminus ⁊ finis tpis ac tps habēt adinuicem ſucceſſionem quādam: ſic etiam temporis principium ⁊ tempus aliquam ſucceſſionem adinuicem habēt: ꝙ quidem ex eo patet: ꝙ ſicut finis temporis dicitur eſſe poſt tempus precedēs ꝙ terminatur ad ipſum: ſic etiam temporis ꝑncipiū dicit̄ ante tempus ꝙ ſumit primordium ab ipſo. Et quemadmodum tempus precedēs vltimum nūc cōtinet in potētia rationes infinitorum nūc: nec tamē aliqua talis ratio poteſt ſumi immediate ante nūc vltimuꝫ: quia tempus ex ipſis nūc componeretur: ſic etiam tempus ſequēs nūc principians cōtinet in potētia rationes infinitorum nunc: nec tamen aliqua ipſarum poteſt imediate ſumi poſt illud nūc principiās propter eandem rationem. Eſt autem ſimile de linea ⁊ pūcto. Nam poſt pūctum ꝙ eſt in principio linee eſt ipſa linea cōtinēs infinita puncta in potentia: quoꝝ nullū poteſt accipi in linea immediate poſt punctum ꝙ eſt linee principium: quia tunc ſequeretur lineaꝫ eſſe compoſitā ex pūctis. His viſis facile ē reſpondere ad queſtionem motam: ſicut enim punctuꝫ ꝙ initiat lineā ē in principio ſitus linealis: neceſt verū dicere ꝙ ibi nō ſit: ſic etiam nūc initiās tempus eſt i principio temporis: nec eſt veꝝ dicere ꝙ ibi nō ſit. Et quemadmodum pūctum initiās lineam poſt initium ſitus linealis de neceſſitate deſinit eſſe: nec tamen eſt ſignare ſitum pūctalem in linea: niſi primo deſinat eē: propter id ꝙ linea cum ſit continua non componitur ex punctis: ſic etiam nunc ꝙ eſt principium temporis de neceſſitate deſinit eſſe poſt ipſum tempus vnicum: nec tamē eſt poſt ipſum dare nūc in quo primo deficiat: ꝓpter id ꝙ tempus cū ſit cōtinuum nō componitur ex ipſis nūc: vniuerſaliter auteꝫ vnicum cuiuſlibet cōtinuū eſt in principio ipſius: ⁊ nullo modo eſt poſt principiū cū ſit indiuiſibile: nec tamen ſignari poteſt in continuo vbi prīo deſinat: quādo ergo dicitur nūc preterituꝫ fuit: ⁊ non eſt: ergo eſſe deſinit: dicēdum ꝙ verum eſt: ſed quando aſſumit̄: ergo deſijt tunc quando fuit aut poſt dicendum ꝙ non deſijt: tunc eſſe quando fuit: quia fuit in principio temporis ſequentis ⁊ non deſijt in principio eſſe: ſed poſt principium. Et ſi dicatur: detur ergo quādo primo deſijt: dicēdum ꝙ h̄ dari nō poteſt: quia tempus cuius illud nūc ponitur pricipiuꝫ eſt cōtinuū. Poſſum⁹ ergo ſoluere q̄ōnē ponēdo ꝙ poſt nūc ꝙ deſinit ſit tempus continuum. Sed ſi eſſet nūc aliquod ꝙ eſſet ita finis temporis ꝙ nō pricipium: ſicut dare oporteret: ſi totaliter deſineret: nō poſſemus queſtionem ita ſoluere ꝙ poſt illud nunc nullum tempus eſſet. Sicut autem eſt de nūc temporis dictum: ita ſuo modo ſecūdum iſtos dicere poſſumus: ⁊ de mutato eſſe ꝙ eſt i fine motus. Tale enim mutatum eē ꝙ eſt vltimus finis motus ponitur in indiuiſibili nunc temporis: in quo finitur ⁊ deſinit eſſe motus ad illud mutatum eſſe terminatus: nec tamen verum eſſet dicere ꝙ dictum mutatū eē deſinit in illo nūc in quo ponitur: ſed d̄ſinit poſt: nec tamen eſt dare poſt aliud nūc in quo ponitur aliquod nunc: in quo primo deſinat: propter id ꝙ tempus. Sic itaq; ſecūdū veritatē queſtio mota de nūc temporis ꝙ eſt eius principium ſoluēda eſt.

Sed tunc adhuc reſtat difficultas de illo nūc ꝙ eēt vltimum in tempore: ſi tempus totaliter deſineret: que quidem difficultas manet nobis: ⁊ non illis: quia ipſi dicunt ꝙ nullū nūc dari poteſt ꝙ non ſit tēporis principiū cū tēpus ſcḋm ipſos ſit neceſſario eternum.

Ut igitur huius difficultatis intellectus habeatur attendendum eſt aliquantulum ad tranſmutationem que eſt in ſubſtantia: eo ꝙ ex ipſa poſſumus optime accipere noſtre itentionis declarationem. In hac quippe tranſmutatione: nos videmus ſecundum doctrinam Ariſtotelis ꝙ forma ſubſtantialis rei corrumpende manet in materia vſq; ad inſtans introductionis forme ſubſtātialis rei generāde; in quo inſtanti forma

rei cōrrūpende non eſt in materia: immo tūc deſinit in
ea eſſe: ⁊ tūc in ipſa primo incipit eſſe: ⁊ eſt forma rei ge
nerande. Et ſi queratur quando forma rei corrumpen
de vltimo eſt in materia: patet ꝙ hoc dari non poteſt.
In inſtanti enim in quo forma rei generāde primo po
nit̃ i materia forma rei corrūpēde: vt dictū primo in il
la materia non eſt: non tamen dici poteſt ꝙ in illo eodē
inſtanti ſit vltimo in materia: quia tunc in ea ſimul eſ
ſet: ⁊ nō eſſet: ꝙ eſt impoſſibile: bene tamen eſt veruʒ di
cere ꝙ fuit in materia in toto tempore illud inſtans pre
cedente: quāuis in illo inſtanti nō ſit in ea. Et qꝛ tēpus
precedens illud inſtans continuatur ad ipſum: non po
teſt dari ante ħ inſtans aliquod nūc temporis in quo il
la forma ſit vltimo in materia propter id ꝙ tempus nō
cōponit̃ ex inſtantibus: ita ꝙ ſi ħ verum eſt dicere ꝙ eſ
ſe talis forme in materia protendit̃ vſqꝫ ad ħ inſtās: in
quo tamen deſinit ⁊ non eſt in materia. Secūdū igit̃ ħ
eſt etiam dicendū in propoſito. Ponamus enim ꝙ mū
dus qui cū omnibꝰ mobilibꝰ poteſt a deo redigi in ni
bilū cū omnibꝰ: Verū erit dicere ħ poſito ꝙ in iſto nūc
ipſe mūdus cum ſuis mobilibus non eſt: ⁊ ꝙ ſuum eſſe
vſqꝫ ad ħ nūc protenſum fuit: nec dari poſſʒ ante ipſuʒ
nūc aliquod in quo vltimo per omnia fuiſſʒ: per omnia
eodeʒ modo dicendo quantū ad ħ: ſicut diximus de for
ma ſubſtantiali rei corrūpende. In iſto ergo nūc mun
dus ⁊ mobile aliquod non eſſet. Et qꝛ nūc reale tempo
ris mobile conſequitur: ex quo tūc non eſſet mobile nul
lo modo eſſet nūc aliquod reale: ita ꝙ ſecundum ħ cum
tempus primo deſineret: ⁊ non eſſet: nō poneretur nūc
aliquod reale. ſed nunc imaginatum tantū: vnde non
eſt verum dicere ꝙ tunc eſſet vltimum nunc tempo
ris: immo tunc nullum eſſet nunc niſi imaginatum: qꝛ
alias idē nūc ſimul eſſet ⁊ nō eēt ꝙ eſt impoſſibile. Nā
⁊ quia nūc reale eſſe nō poteſt ſine mobili: oporteret tūc
dicere ꝙ etiā mobile ſimul eſſet ⁊ non eſſet ꝙ eſt impoſſi
bile. Vt ergo iſta impoſſibilia vitent̃ dicendū eſt ꝙ tē
pus ⁊ nūc fluens vſqꝫ ad ħ nūc imaginatū in quo eſſe
deſineret: ⁊ primo haberet ⁊ acciperet non eſſe. Et ſi di
catur ꝙ cuilibet continuo finito reali datur terminus
aliquis realis: ergo ⁊ tempori finito dādū eſt aliquod
nūc vltimū reale pro termino: dicēdū eſt ꝙ continuum
ꝙ non eſt extra animaʒ non eſt continuū reale: ſed ima
ginatū tantū. Tempus autem preteritū non eſt extra
animam: niſi inquantum continuat̃ ad nunc aliquod
reale extra animam exiſtens. Unde ſi nunc reale tolla
tur vel continuatio: preter id ipſum non remanebit pre
teritum tale niſi tantū in imaginatione: ⁊ erit ſoluʒ ali
quid imaginatū ⁊ terminū non niſi imaginatū habe
bit. Quia ergo vt predictū eſt ſublatis omnibus mobili
bus tollit̃ de neceſſitate omne nūc reale: ⁊ continuatio
etiam per conſequens temporis precedentis finem mū
di ad nūc reale tollitur: ⁊ ex conſequenti tempus trans
actū remaneret ſolū in imaginatione: ⁊ nullo modo ex
tra quid inconueniens eſt: ſi nūc imaginatū tantum ſi
bi pro termino ⁊ fine aſſignatur. Sic ergo dicenduʒ eſt
ꝙ nūc vltimum reale temporis precedentis fuiſſʒ illud
ꝙ poſitum eſſet tunc quando mundus ponitur finitus
ſi tūc non ceſſaſſet ens mobile: ſed tamen ſic fuiſſet vlti
mum precedentis temporis ꝙ fuiſſet etiam initium ſe
quentis: propter id ꝙ cum ſimul non poſſit idem eſſe ⁊
non eſſe: tale nunc reale: tunc eſſe defuiſſet quando in
eſſe poſitum fuiſſet: ſed poſtea ꝙ intelligi non poteſt ni
ſi prius ipſum realiter maneret tēpus: qꝛ nūc reale ſine
reali tempore nō manet: nec tempus ſine motu: nec mo
tus ſine mobili: qꝛ ergo tūc qñ mūdus deſineret cū om
nibus mobilibus non poneret̃ motus: nec mobile: nec
tempus: nec reale nūc: patet ꝙ rebus ita ſtantibus nūc
reale vltimo finiens totum tempus precedens: tūc nō
poneretur: ſed nunc imaginatum tātum. Sed nūc etiā
ante: iſtud nūc imaginatum dari poſſet vltimuʒ nunc
reale temporis: propter id ꝙ dictum eſt ipſum realiter
protēdi cōtinue vſqꝫ ad ħ nūc imaginatum: ⁊ tunc pri
mo deſinere i re eſſe inſimul cum mobili ⁊ motu: quem
admodum etiam ſupra diximus formam rei corrum
pēde eſſe cōtinue i materia vſqꝫ ad nūc temporis: i quo
in ea primo poneretur forma rei generāde: ⁊ tūc ſolum
i illa primo deſineret eſſe in materia. Patet igitur quō
ſic dicendo: ſicut deus modo dedit nobis intelligere: tol
lūtur omnia incōueniētia ⁊ omnes difficultates mate
rie preſentis.

¶ Textus.

¶ Quod quidem igitur tempus numerus motus ſecū
dū prius ⁊ poſterius ſit ⁊ cōtinuū ⁊c.

¶ Lectio. xviij. ¶ Qō prima.

Hic poſſet primo queri ad ple
niorē intelligētiam eorum que in littera
dnr̄ vtruʒ in tēpore ſit dare minimuʒ: vide
tur enim ꝙ nō: quia tempus eſt qd cōtinuū
⁊ cōtinuū eſt diuiſibile in īfinitum.

Ad iſtam qōnem dicēdum eſt ꝙ
de tempore loq
poſſumus dupliciter ſecundum duo que in ipſo attēdū
tur. Eſt. n. in ipſo attēdere rationem diſcreti ⁊ rationeʒ
cōtinui propter que duo ipſe Ariſt. duo accipit in prin
cipio lectionis. Aſſumit nāqꝫ ꝙ tempus eſt numerus: ⁊
per cōſequēs in ipſo attēdit̃ quedā ratio diſcretiōis: qꝛ
omnis numerus aliquam diſcretionem ponit. Iteʒ aſ
ſumit ꝙ tempus eſt cōtinuū: ꝙ ex ħ ꝓbat ꝙ eſt mēſura
cōtinui: ⁊ cōtinuū vno aliquo ponēte cōtinuam quāti
tatem mēſuratur. Et ſi de tempore qdem loquamur in
quātum in ipſo attēdit̃ ad ratiōem numeri: patet ſtati
ꝙ in ipſo pōt dari minimū. Quāuis enim: quia nume
rus in īfinitū creſcit nō contingat dare numerum: ita
magnum: quo non poſſit dari maior: quia tamē nō di
uiditur in īfinitum eſt in ipſo dare minimū numeruʒ
ſicut binarium: qui ita paruus numerus eſt ꝙ ſi diui
datur in partibus diuerſis nō remanebit ratio nume
ri alicuius: ſed ratio vnitatis ſolius: que nō eſt numerꝰ
qꝛ eſt īdiuiſibilis: ⁊ per cōſequens eſt minimū ſimplici
ter ꝙ poſſit accipi de numero. Cōſimili ergo modo: ſi de
tempore loquamur: ſecūduʒ ꝙ ſtat ſub ratione numeri
nō poterimus in ipſo dare maximū: qꝛ nō cōtingit da
re numerum temporum ita magnū: quo nō poſſit dari
ſemper maior: ſic enim dicēdo vnum tempus duo tem
pora tria tempora: quattuor tempora: poſſumus augē
do ſemper numerum procedere in infinitū. Unde non
cōtingit dare numerū tēporū ita magnum: quo nō poſ
ſit dari ſemper maior: ſed bene poteſt dari numerus tē
porum: ita paruus ꝙ nō poterit eſſe minor: quemadmo
dū ſi aliquis diuidēdo dictum numerū accipiat primo
quattuor poſtea tria poſtea duo minorem poſtea nume
rum accipere nō poterit: quia poſt duo nō accipiet diui
dēdo talem numerum binariū aliquid habēs rationē
numeri: ſed accipiet ħ ꝙ dico vnum tempus: ꝙ nume
rum temporum nō dicit: ſed id magis ꝙ eſt ſimpliciter
minimū de numero. Nō enim poteſt ſumi aliquid mi
nus ꝙ̄ vnū: ſic itaqꝫ dicēdū de tempore ſecūduʒ ꝙ in ip
ſo attēdimus ad rationē diſcreti. Sed ſi de tempore lo
quamur quantū ad rationeʒ cōtinui ꝙ̄ habet: tunc ad
ħ dupliciter poterimus de ipſo loqui: qꝛ vno modo ſim
pliciter ſecūdum ꝙ eſt cōtinuū: ⁊ alio modo ſecundū ꝙ
eſt continuum

eſt continuum naturale. Et primo quidem modo ipſuʒ tempus: ſicut ratione continuum eſt in iſinitum: diuiſibile: ⁊ ꝓpterea ħ mō in ipſo non eſt dare minimū. Non enim poteſt dari pars aliqua ita parua de continuo ꝙ̄ per vlteriorem diuiſionē nō poſſit dari minor. Si autē de tempore loquamur ſecūdo modo: tūc rationabile eſt dicere ꝙ poſſit dari tempus ita paruū ꝙ minus accipi nō poterit retinens vlteriꝰ eſſe naturale tēporis. Sic.n. contingere videmus in oibus alijs diuiſibilibꝰ formis nālibꝰ. Et ꝑterea iā dictū eſt ab Ari. in precedētibus ꝙ motus ſequit̄ magnitudinem in ꝯtinuitate ⁊ diuiſibilitate: ⁊ tempus ſequit̄ motū. Cū ergo magnitudo ſecūdū eſſe naturale non ſit in infinitū diuiſibilis: neceſſarium eſt ꝙ motus etiam ⁊ tempus ſecundum naturale eſſe non ſint diuiſibilia in infinitum.

¶ Dō ſecunda.

SEcundo poſſet eſſe dubiū vtrꝫ motu per ſe menſuremus tempus: videtur enim ꝙ ſic: qꝛ que ſunt per ſe priora in eſſe ſunt per ſe priora in cognitione: ⁊ talia ſūt principia cognoſcendi alia. Tempus aūt ordine nature per ſe conſequitur motū in eſſe: ⁊ quātitas tēporis quātitatē motus: igit̄ per ſe tā ꝙ̄tū ad eſſe ꝙ̄ etiam quo ad ſuā ꝙ̄titatē per motum cognoſcitur ⁊ menſuratur.

Ad iſtam queſtionem dicēdum eſt ꝙ motꝰ non per ſe ſʒ ſolum per accidens: quia ratione noſtri eſt mēſura motus: cuius ratio eſt: qꝛ ſicut idē reſpectu eiuſdē non poteſt eſſe per ſe cauſa ⁊ effectus: ſic etiam idem reſpectu eiuſdem non poteſt per ſe eſſe menſuratū ⁊ menſura. Conſtat aūt ꝙ tempus: qꝛ ſecūdum propriam rationem eſt menſura motus: ꝙ inde apparet: qꝛ numerus ponit̄ in ratione diffinitiua eius. Nullo igitur modo poteſt eſſe per ſe aliquid motu menſuratū: ſed ſolum per accidens. Alias oporteret dicere ꝙ eidem per reſpectum ad idem: ⁊ ſecūdum eūdem eſſendi modum: qꝛ per ſe oppoſita ineſſent: ꝙ eſt impoſſibile. Sūt enim oppoſite rationes ratio mēſurati ⁊ ratio mēſure. Simpliciter ergo dicendum eſt: ſicut ħ dicit dominus Albertus ꝙ tempus eſt per ſe menſura motus: ⁊ ꝙ motu menſuratur: ħ eſt per accidēs: ⁊ ħ eſt ꝙ cōmentator ſupra dicit ꝙ tempus numerat motum ⁊ menſurat illuʒ: eſt enim eſſentialiter. Ipſum aūt eſſe numeratum per aliquid eſt per accidens: ſcilicet quoniam accidit tempori etiam numerari ⁊ mēſurari: aut per numerum ſimpliciter aut per motū: ħ autem ideo cōtingit: qꝛ tempus ſecundum ſuam rationē eſt menſura: menſure aūt accidit ꝙ menſuretur. Alias eniʒ omnis menſura menſuraret̄: ⁊ qꝛ ꝙ per ſe ꝯuenit omni conuenit. Verū qꝛ non eſt abſolute menſura: ſed eſt menſura certaʒ quātitatem habens: ideo contingit ꝙ licet accidat ſibi inquantū eſt menſura ꝙ menſuret̄ etiam numero: tamē ſecūdū ꝙ eſt certam quantitatem habens menſuratur per ſe numero in quo eſt prima ratio mēſure omnis certe quantitatis. Motu autem etiam nec iſto modo habet per ſe ſed per accidens tantū menſurari: propter id ꝙ ſecundum ſuam certam quantitatem habet motum menſurare: ⁊ eſt per ſe menſura eius. Ad cuius ampliorem intelligentiam habendam conſideranduʒ eſt ꝙ cū ratio menſure primo in numero inueniatur: ſicut habetur in decimo methaphyſi.c: nihil poteſt habere rationem menſure per ſe niſi ſubinduendo rationem numeri. Motus autem vnde motus eſt nō ponit rōnē numeri: ⁊ idcirco ratione qua motus eſt non habet ꝙ ſit menſura. Sed ſi hanc debet habere oportet ꝙ rationem numeri ſubinduat. Rationem autem numeri non ſubinduit niſi ſubinduendo rationem temporis. Solum igitur ratione qua tempus attenditur in motu: attendit̄ ēt in ipſo rō menſure: vnde patet euidenter ꝙ motꝰ non eſt per ſe menſura alicuius: per accidens vero: qꝛ ratione noſtri poteſt eſſe menſura magnitudinis ⁊ temporis inquantum videlicet quando contingit quantitatem motus nobis eſſe certiorem quantitate temporis ⁊ magnitudinis.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū eſt ꝙ ſicut motus ordine nature eſt prior tempore in eſſe: ſic etiam ⁊ prior eſt in cognitione: non tamen omni modo. Ex ſola enim apprehenſione motus: apprehendimus ſimpliciter: ⁊ ſine numeratione atꝙ menſuratione continuam quandaʒ fluxioneʒ: in qua conſiſtit quātitas motus temporis. Et poſt per numerum ⁊ menſuram que non eſt niſi tēpus numeramus ⁊ menſuramꝰ dictam quantitatem. Dicendum eſt igitur ꝙ motus eſt ſimpliciter prior in eſſe ordie nature ipſi tempori: ⁊ prior etiam ſimpliciter in cognitione. Sed in cognitione numerate quantitatis: ⁊ in eſſe etiaʒ nō ſimpliciter: ſʒ numerate quantitatis inquantum huius id eſt priꝰ ꝙ priꝰ actu eſt in ratiōe nūeri: ⁊ ħ eſt tempus: vt ſupra eſt dictum. In cognitione ergo quantitatis numerate: ⁊ per conſequens menſurate tempus prius eſt ꝙ̄ motus: ⁊ idcirco ipſum menſura eſt ⁊ non motus: ħ autē ideo contingit: quia ⁊ ſi motus in eſſe ſimpliciter ſit cauſa temporis: tamen econuerſo tempus eſt cauſa ꝙ in motu ſit nūerus in actu: propter id ꝙ motus: vt ſupradictuʒ eſt: nō ſubinduit rōnē nūeri niſi ſubinduēdo tēpus.

¶ Textus.

¶ Quoniaʒ aūt eſt tempus metrū motus ⁊ eius quod eſt moueri ⁊c.

¶ Lectio. xix. ¶ Dō prima.

HIc poſſet dubitare aliqs: quomodo itelligatur tēpus eſſe menſura motus: ⁊ eius ꝙ eſt moueri: vident̄ enim iſta non differre: qꝛ moueri nō videt̄ aliud ponere ꝙ̄ motū.

Ad hoc dicendum eſt ꝙ motus ⁊ moueri: ſʒ idem ſint ſecundum rem: tamen ſecunduʒ rationem differunt. Motus enim ponit rem ſuam que eſt actus ſimpliciter ⁊ magis per modum forme ⁊ habitꝰ. Sed moueri ponit eundem actum: non ſimpliciter: ſed magis vt exercituʒ: ⁊ ponit ipſuʒ per conſequens i eſſe. dicere ergo ꝙ tempus eſt menſura motus ⁊ moueri: nō eſt aliud ꝙ̄ ponere ꝙ tempus eſt mēſura motus ſimpliciter: ⁊ motus quantū ad ſuuʒ eſſe: ſiue ꝙ tēpus menſurat ſubſtantiam ⁊ eſſe motus. Huius auteʒ ratio eſt: qꝛ tēpus menſurat̄: habet ſecundū rationeʒ propriaʒ id ꝙ in quadaʒ ſucceſſione continua conſiſtit. Quia igitur eſſe motus conſiſtit in continuo fieri: ⁊ in poſitione continue ſucceſſionis: ⁊ ſubſtantia ēt motus non eſt aliud ꝙ̄ ipſa continua ſucceſſio: patet manifeſte ꝙ rationabiliter valde dicitur tempus eſſe metrum motus: et eius ꝙ eſt moueri.

¶ Dō ſecunda.

SEcundo poſſet aliquis dubitare quomodo verū ſit ꝙ Tho. ait in hac parte: vʒ ꝙ rebus alijs a motu ſecundum id ꝙ ſunt non reſpondet tēpus: ſed nunc temporis. Hoc enim pro tanto dubium apparet: quia menſura eſt principium cognitionis: ipſuʒ autem nūc non

videtur eſſe principium cognitionis rerum quantum ad id ꝙ ſunt: qꝛ id ꝙ ſunt tales res cognoſcitur per eēntialia ipſarum. Non videtur ergo ꝙ nunc ſit menſura mobilium quo ad id ꝙ ſunt.

Ad iſtam qōnem dicenduz eſt ꝙ ſicut ſe hēt vnitas ad numerum: ſic etiam quodammodo ſe habet nūc temporis ad tempus: quemadmoduz enim vnitas ad numerum ſe habet: vt indiuiſibile ad diuiſibile: ſic etiā ⁊ nūc temporis ad tēpus comparaꝫ: videmꝰ ꝙ ſicut ex diſcretione quantitatis diſcreta importate per numeꝝ cognoſcimus diſcretionem ⁊ diſcretā quantitatez rerū que ſub numero ponūtur ꝗtitatis: ſic ēt ex idiſcretiōe ⁊ idiuiſiōe quā iportat vnitas: cognoſcimꝰ rei ſtātis ſb vnitate indiſc etionem ⁊ indiuiſionem in ſeipſa. Conſimiliter ergo in propoſito de nunc temporis ⁊ tempore dicendum eſt: videmus enim ꝙ ex eo ꝙ ſubſtantia motus ſecundum totalitatem ſuam non ponitur in nunc temporis: ſed neceſſario in tempore ꝙ eſt diuiſibile diuiſibilitate continue ſucceſſionis: cognoſcimus cognitione que eſt per menſuram quantitatem ⁊ diſcretionem motus: vnde ⁊ dicitur idcirco tempus eſſe menſurans ſubſtantiam motus: quia totalitas eius nō ponitur niſi in tempore: ⁊ per tempus ad ipſam applicatuz cognoſcitur quantitas diuiſibilis ipſius. Ex oppoſito autem quia cognoſcimus ꝙ nunc cum ſit indiuiſibile diuiſibilitate continue ſucceſſionis in ſe talez ſucceſſionem nullam patitur: percipimus ſtatiz ꝙ ſubſtantia rei permanentis que ſecundum ſuam totalitatem ponitur in ipſo nunc indiuiſibili caret ſucceſſione tali. Numero ergo cognoſcimus numerabilium diſcretam quantitatē ⁊ vnitate cognoſcimus in re ſibi ſubiecta carentiam talis quantitatis: tempore etiaz cognoſcimus rei ſibi ſubiecte quantitatem ſucceſſiuam: ſed ipſo nunc cognoſcimus ſubſtantie mobilis poſite in ipſo ſecundum totalitatem ſuā carentiam dicte quantitatis: propter ꝙ optime dicitur tempus eſt numerus ipſius motus: ⁊ ꝙ nūc vnitas eſt ipſius mobilis.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū eſt ꝙ ſubſtantia mobilis ſimpliciter ſumpta per ſua eſſentialia cognoſcitur. Sed qꝛ in ſe nullam continuam ſucceſſionem claudit: quin potius in re ponitur cum carentia ipſius: propter id ꝙ talis ſucceſſio in ſubſtantia non cadit: ⁊ ſi cadat in extrinſecis: ideo ſi ipſa ſumatur non ſimpliciter: ſed vt carens hac ſucceſſione: ipſo nunc cognoſciꝫ ⁊ mēſuraꝫ: quemadmodum etiam res carēs in ſeipſa diuiſione ⁊ diſcretione naturali cognoſciꝫ inquantū huius atqꝫ mēſuraꝫ ipſa vnitate.

¶ Qō tertia.

Tertio poſſet eſſe dubiū vtꝝ eſſe mobilium quorum ſubſtantia menſuraꝫ nūc modo ſupradicto menſuretur tempore: videtur enim ꝙ non: quia tempore menſuraꝫ aliquid fluēs: ſed eſſe mobiliū eſt fixum ſtās vnum ⁊ idez in toto eſſe tempore durationis ſue: igitur nō eſt verū ꝙ ipſum menſuretur tempore.

Ad iſtam qōnem eſt dicendum ꝙ duplicia mobilia ſunt: qꝛ quedaz ſempiterna: ⁊ quedaz non ſempiterna. Et ſi loquamur de eſſe mobilium ſempiternoꝝ cuiuſmodi ſunt corpora celeſtia dicendum eſt ꝙ ipſum ſi loquamur de eſſe permanente non menſuratur tempore: cuius ratio eſt: qꝛ que menſurantur tempore excedūtur a tēpore: vt h̄ ait Ariſto. eſſe autem permanens ſempiternorum nullo modo exceditur a tempore: vnde manifeſtum eſt ꝙ tempore non menſuratur. Si vero loquamur de eſſe non ſempiternorū: tunc dicendum eſt ꝙ duplex eſſe in eis aſſignare poſſimus: vnū quidem permanens fixum ſtans vnum ⁊ idem in toto tempore ſecundum ſuam totalitatem poſitum in nunc temporis: ⁊ aliud fluens manens in continua ſucceſſione ſecunduz quem modum ipſe motus dicitur quoddam eſſe entis mobilis: propter id ꝙ eſt actus eius: ⁊ omnis actus eſt quoddam eſſe. Si ergo loquamur de h̄ eſſe ꝙ non eſt aliud ꝗ motus: patet euidenter ꝙ ipſa mobilia ſecundū ſuum eſſe menſurantur tempore: cum ipſorum motus tempore menſuretur: vt ſupradictum eſt. Sed ſi loquamur de alio eſſe ipſorum: dicendum videtur ꝙ ſimpliciter: ⁊ per ſe loquendo tale eſſe ex quo in ſeipſo non claudit ſucceſſionem aliquam menſuratur proprie nunc tēporis: ſicut ⁊ ipſa ſubſtantia rei mobilis: ſecundario tamen ⁊ ex conſequenti: tēpore ratione annexe mutationis tendentis ad eius poſitionē vel ablationem: diciꝫ optime menſurari tempore: tanto enim tempore durat tale eſſe ꝙ totuz ſimul ponitur: quanto tempore durat annexa mutabilitas atqꝫ mutatio ordinata ad ablationem eius: ſic itaqꝫ intellligi videtur ꝙ eſſe rei mobilis menſuratur tempore: ⁊ ꝙ ipſum eſſe in tempore: eſt ipſum ſecundum ſuum eſſe tempore menſurari.

¶ Textus.

¶ Manifeſtum autem ꝙ ⁊ alijs hoc eſt in tēpore eē ⁊c.

¶ Qō quarta.

Quarto poſſet aliquis dubitare quomodo ſit verum ꝙ que menſurantur tempore exceduntur ab ipſo: videtur enim h̄ nō eſſe vez: qꝛ dicimus ꝙ motus celeſtis tēpore menſuraꝫ: nec tn̄ a tempore exceditur.

Ad iſtam qōnem dicendum eſt ꝙ illa proprie dicuntur menſurari que per alicuius certe menſure replicationem ſecunduz ſuam totalitatem capiuntur cōprehendūtur ab intellectu. Quod autem ſic capitur ab intellectu: eſt neceſſario finitum. Nullum igitur infinituz inquantū huius poteſt eſſe menſuratum.

Et preterea qꝛ ratio mēſure primo in numeris inuenitur nihil proprie menſurare poſſumus niſi per quandam numerationem partium equalium ipſius: vnde cuius partes equales numerare eſt impoſſibile: id non poteſt habere rationem menſurari. Tale autem eſt id ꝙ infinitū eſt: Partes enim equales īfiniti numerare ſecundū ſe impoſſibile eſt quaſi contradictionem implicans: ſolum igitur ꝙ finitum eſt habere poteſt rationem menſurari: ⁊ per conſequens ea que ponunt durationem finitaz poſſunt proprie menſurari tempore: ⁊ nō alia. Poteſt autem qualibet finita duratione maius tempus accipi propter id ꝙ crementum temporis: ſicut ⁊ crementū numeri: eſt in infinitū. Patet igitur euidenter ꝙ ea proprie ⁊ ſecūdū ſe mēſuranꝫ tēpore ꝗ ab ipſo excedūtur.

Ad argumentum ergo factuz in contrariuz dicendum eſt ꝙ ſi motus celeſtis accipiatur ſecundum ſuam totalitatem infinitam non habet rationem menſurari propter adductas rationes: habet autem rationez menſurati acceptus ſecundum ſuas partes in quibus finitatem habet: ⁊ ſcdᵒ quas excediꝫ a tempore.

¶ Textus.

¶ Quoniaz autem eſt tempus menſuratio motus.

¶ Qō quinta.

Quinta

QVinto poſſet eſſe dubiuꝫ vtrum tempus ſit menſura etiaꝫ quietis: ⁊ videtur ꝙ non: quia dictum eſt ꝙ tempꝰ eſt mora ſucceſſiua: ſed mora ſucceſſiua cognoſcitur aliqui ſucceſſionem ponens ꝙ non eſt quies: ſed eſt motꝰ vel mutatio. Igit͛ tēpus vt vƷ nō pōt qetē mēſurare.

Ad iſtam queſtioneꝫ dicendū eſt ꝙ tēpus non ſolū eſt menſura motus ⁊ mutationis. ſed etiā quietis: non tamen eque primo: ſed motū menſurat primo: ⁊ per ſe: ⁊ quietem menſurat quaſi ſecūdario: ⁊ ex conſequenti. ¶ Ad cuius euidentiam conſiderandū eſt ꝙ vnūquodqꝫ pro tanto menſurat͛ ſibi vnigeneo: quia menſura eſt quedam ratio cognoſcendi menſuratū. Cognoſcit͛ aūt vnūquodqꝫ aliquo ſibi vnigeneo ⁊ conformi: vnde dicitur ꝙ omnis cognitio ſit per aſſimilationem. Aliquo ſibi vnigeneo ⁊ conformi vnūquodqꝫ mēſuratur. Uidemus aūt in ſpeciebus in anima manentibus: que ſibi ſunt rationes ⁊ principia cognoſcendi res exteriores ꝙ alicuius cognitionem faciūt in anima primo ⁊ per ſe: alicuius vero in ipſa faciunt cognitionē ſecūdario: ⁊ ex cōſequenti: quemadmodū ſpecies ipſiꝰ habitus: quia ad habitum directe conformitatem habet: ⁊ vnūquodqꝫ cognoſcitur per conforme ſibi: ducit primo directe ⁊ immediate in cognitioneꝫ habitus cui eſt conformis: ſed in cognitionē priuationis que directe tollit rem habitus ducit ſecundario: ⁊ ex conſequenti. Quia enim priuatio inquantū huius non dicit aliqd poſitiue: non poteſt habere ſpeciem directe ſibi conformem: quia ſpecies cū ſit aliquid poſitiuū non habet directe conformitatem ad id ꝙ nihil poſitiue dicit. Ipſa ergo priuatio non habet in ſe vnde moueat intellectum nec per conſequens per ſpeciem ſibi conformem proprie habet cognoſci: ſed cognoſcitur ſolū per ſpeciem conformē habitui cuius eſt priuatio. Quia ergo menſura: vt dictū eſt: quedaꝫ ratio cognoſcēdi eſt: neceſſariū habemus dicere: ꝙ ſicut priuatio non cognoſcit͛ niſi per ſpeciem habitus cuius eſt priuatio: ſic etiaꝫ non per aliud menſuratur ꝙ̄ per menſuraꝫ propriam habitus oppoſiti. Quia ergo quies eſt priuatio motus: cuius menſura propria eſt tempus: neceſſarium eſt ꝙ ipſa ſecūdario: ⁊ ex conſequenti menſuret͛ tempore. Quia. n. tēpus mora ſucceſſiua eſt directe conformatur motui qui ſecūdum rationem propriam ponit continuam ſucceſſionem: ⁊ ideo directe primo ⁊ per ſe menſurat durationē motus: ſecūdario vero: ⁊ ex conſequenti menſurare habet durationem quietis: que nō eſt aliud ꝙ̄ priuatio durationis motus. Et quia eſſe rei mobilis menſuratur tempore modo ſupradicto: non eſſe etiaꝫ ꝙ importat priuationem eius pari ratione habet menſurari ex conſequenti ipſo tempore: verum eſt autem ꝙ etiam propter annexam quantitatem motꝰ preteriti quantū ad id ꝙ fuit ⁊ non eſt: ⁊ propter annexam quantitatem motus ſequentis ⁊ futuri quantuꝫ ad id ꝙ erit ⁊ non eſt: ipſū etiā non eſſe vel duratio in non eſſe poteſt dici ex conſequenti menſurari tempore: ſecundū ꝙ etiam ſupra diximus de eſſe.

¶ Textus.

¶ Ipſum autem nunc eſt continuatio temporis: vt dictum eſt prius ⁊c.

¶ Lectio. xx. ¶ Qō prima.

HIc poſſet forte dubitare aliqs quomodo non ſimiliter manifeſtū eſt de nūc ꝙ cōtinuet tempus ⁊ de pūcto ꝙ continuet lineam: videt͛ enim hoc eſſe falſum: qꝛ ex eo ꝙ eſſe continuū recipit continuationem per aliqd proximū ⁊ indiuiſibile ſui generis dicimus ⁊ cognoſcimus ꝙ pūctum eſt continuatiuuꝫ linee: ⁊ per idem etiam manifeſtat͛ nobis ꝙ nūc eſt continuatiuum temporis.

Ad iſtam qōnem eſt dicendū: ꝙ licet per eandē rationem probet͛ ꝙ pūctū eſt continuatiuum linee: ⁊ ꝙ nūc eſt continuatiuum tēporis: hoc tamen non obſtante poſſumꝰ dicere ꝙ non ſimiliter: ⁊ iſtud nobis manifeſtat͛ de vtroqꝫ: cuius declaratio eſt: qꝛ per hoc ſcimꝰ aliquod indiuiſibile eſſe continuatiuū partiū alicuiꝰ continui ꝙ cognoſcimꝰ ipſum eſſe finem vniꝰ partis ⁊ principiū alteriꝰ. Hoc aūt in eo maxime manifeſtat͛ ⁊ apparet nobis quo poſſumꝰ bis vti bis accipiendo ipſuꝫ qꝛ ſemel: vt fineꝫ vniꝰ partis: ⁊ ſemel: vt principiū alterius. Ex hac eniꝫ ratione: vt dictū eſt: habet indiuiſibile copulare partes continui adinuicem: poſſumꝰ aūt dicto modo bis vti pūcto ꝙ eſt in linea: ſꝫ non aliquo nūc ipſiꝰ temporis: cuiꝰ ratio eſt: qꝛ in bina vniꝰ ⁊ eiuſdem acceptione cadit aliqua ſucceſſio: ſucceſſioni aūt aliquorū ſe tenenti ex parte vtriuſqꝫ poſitiue: non poteſt aliqd vnū ⁊ idem non mutatū coexiſtere niſi habeat rationē permanētis. Dico aūt ſucceſſioni poſitiue ſe tenenti ex ꝑte vtriuſqꝫ: qꝛ ſi ex parte vniꝰ ſe teneret poſitiue: ⁊ ex parte alterius ſe teneret ablatiue: poſſet bn̄ tūc aliquid idem ⁊ vnū ſibi coexiſtere abſqꝫ eo ꝙ haberet rationeꝫ permanentis. Scimus enim ꝙ ſucceſſio que eſt in generatione ipſius forme que induci͛t ad formam que abiicitur tota poni͛t in vnico inſtanti: nec tn̄ idcirco oportet ꝙ tale inſtans ſit qd permanens. Quia dicta ſucceſſio ex parte forme: que abiici͛t ſe tenet ablatiue: ⁊ ex parte forme que induci͛t ſe tenet poſitiue. Poſitio aūt vnius forme indiuiſibilis: neceſſario in eodē inſtanti debꝫ fieri cū ablatione forme oppoſite. Sed ſi ipſa ſucceſſio ex parte vtriuſqꝫ ſe teneret poſitiue: ita vꝫ ꝙ vnū poneret͛ ante ⁊ aliud poſt: nullo modo tūc aliqd vnū ⁊ idē poſſet ſibi toti coexiſtere niſi haberet rationem permanentis. Talis aūt ſucceſſio eſt que attendi͛t in bina acceptione qua aliqd ſumi͛t ſicut principiū: ⁊ ſicut finis: poni͛t enim primo: vt principiū: ⁊ poſt idem poni͛t: vt finis. Nullo igit͛ modo aliqd vnū ⁊ ideꝫ poteſt in tota ſucceſſione haꝝ acceptionuꝫ ſtare niſi ipſum habeat rationē ꝑmanētis. Quia pūctū rationē ꝑmanētis habet: poſſumus valde bene ipſum vnū ⁊ idem actu bis accipere ſemel: ſcilicet vt finem: ⁊ ſemel vt principiū. Sed qꝛ nūc temporis nullo modo ſtat: ſed continuo fluit: nullo modo poſſumus ipſum bis accipere: vnde non poteſt vnū ⁊ idem ſtare in quolibet extremo ſucceſſionis dictaruꝫ acceptionū adinuicem: ſed in altero tantū. Cū eni ipſum accipio: vt principiū: ſi velim iſtam acceptionē dimittere: ⁊ dimittaꝫ tranſit neceſſario: ⁊ ipſum ita ꝙ cū facio acceptioneꝫ ſecūdā non poſſuꝫ reſumere illud idē ſed ſumo de neceſſitate aliud. Et pro tāto phs dicit ꝙ lꝫ nūc ſit cōtinuatiuum tēporis: ⁊ pūctū ſit cōtinuatiuuꝫ linee: nō tn̄ ſimiliter hoc manifeſtat͛ in vtroqꝫ. Ex his aūt apparet euidenter falſitas opinionis dicentiū ꝙ vnuꝫ ⁊ idē numero nūc tēporis poteſt coexiſtere multis nūc ſibi ſuccedentibus.

¶ Textus.

¶ Eſt aūt ideꝫ: ⁊ ſecūdū ideꝫ diuiſio ⁊ vnitio ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo poſſet eſſe dubiū quomodo veritatē habeat ꝙ nūc cōtinuans ⁊ diuidēs idē ſit ſecūdū rē: diuerſuꝫ aūt ſm

rationem ſolum: videtur enim h̄ non habere veritatem q̄ꝛ nūc continuans eſt vnū: ⁊ nūc diuidens eſt ad min⁹ duo: vnū aūt cū duob⁹ ad min⁹ non idē eſt ſecūdū rē igit̄ nec nūc cōtinuās eſt idē cū nūc ipſo diuidente.

Ad iſtam q̄ōnem eſt dicendum ꝙ vniuerſaliter eſſe continuū in illo accipit diuiſionē: in quo ⁊ per ꝙ accipit partiū continuatiuū: videmus enim ꝙ q̄ꝛ partes corporis per ſuperficiē continuant̄: diuiſio corporis nō datur nec fit in alio ꝙ̄ in ſuperficie: videm⁹ etiā ꝙ partes ſuperficiei: q̄ꝛ per lineam ⁊ in linea vniūtur per ipſam ēt de neceſſitate diuiduntur: q̄ꝛ diuiſio ſuperficiei non cadit niſi in linea. Similiter etiā videmus modo ꝙ linea nūꝙ̄ poteſt diuidi niſi in puncto in quo ⁊ per ꝙ partes linee adinuicem continuantur. Similiter ergo oportet dicere de nūc ⁊ tēpore: q̄ꝛ enim partes temporis continuant̄ per ſe non in alio ꝙ̄ in nūc: neceſſariū eſt ēt ꝙ in nūc ſolo diuidant̄. Ipſum ergo nūc ⁊ eſt continuans ⁊ eſt diuidens ipſum tempus. Aliter tamen ſe habet quando eſt continuans: ⁊ quando eſt diuidens: verū eſt autem ꝙ poteſt eſſe diuidens dupliciter: q̄ꝛ actu ⁊ potentia. Et cū eſt diuidens actu: tunc eſt duo in actu ⁊ vnū in potentia. Cū enim imaginoꝛ vnā partē linee eſſe actu ab alia diſiūctam: imaginoꝛ ſtatim in fine vnius partis actu vnū pūctū terminans partem illam: ⁊ in principio partis alterius imaginoꝛ pūctū aliud in actu in quo actu illa linea initiat̄. Sed cū vlteri⁹ imaginoꝛ illas duas partes cōiūgi ſecūdū extrema in vno pūcto ſituali: ſtatim etiā pūcta que prius imaginabar duo imaginoꝛ vnū: propter qḋ ſunt tūc poſita per ſe in ſitu illo: pūctū aūt ſupra pūctū poſitū: facit vnū pūctū imaginoꝛ ergo tūc vnū pūctū eſſe ꝙ finis eſt vni⁹ partis: ⁊ principiū alteri⁹: cū tamen duo imaginoꝛ: quando partes ſunt diſiūcte. Nū igitur pūctū eſt actu diuidens eſt duo in actu: ſed vnū in potentia: ⁊ ſic idem eſt tūc ꝙ eſt diuidēs in actu inquantū eſt duo in actu: ſed vnū in potentia inquantū eſt vnū in potentia: ⁊ quāuis q̄dem vnū in actu nō ſit idem cū duob⁹ in actu: poteſt tamen bene eſſe idem vnū in potentia cū duob⁹ in actu: aut vnū actu cū duob⁹ in potentia. Quādo autē pūctū eſt continuans imaginat̄ eſſe tm̄ vnū: cū tamen in potentia ſint plura. Et ſecundū ꝙ eſt plura in potentia eſt diuidens non actu: ſed potentia. Continuans āt actu eſt ſecūdū ꝙ eſt vnū. Patet igitur quomodo idem ſecūdū rem eſt pūctū ꝙ lineā continuat ⁊ diuidit. Eodem autem modo imaginari debemus: ⁊ de nunc reſpectu temporis.

¶ Textus.

¶ Mutatio aūt omnis a natura remota eſt ⁊c.

¶ Lectio. xxj. ¶ Q̄ō prima.

Hec poſſet aliq̄s dubitare vtrū verū ſit ꝙ motus ſit per ſe corruptionis cauſa: ⁊ per accidēs ipſius generationis: videt̄. n. ꝙ non: q̄ꝛ mot⁹ reponit̄ in ſpecie per terminū ad quē: ⁊ nō per terminū a quo: igitur magis debet eſſe cauſa termini ad quē ꝙ̄ alterius: ⁊ per conſequens magis per ſe cā erit generationis ꝙ̄ corruptionis: q̄ꝛ termin⁹ ad quē eſt q̄ generat̄: ⁊ terminus a quo eſt ille qui corrūpitur.

Ad iſtam q̄ōnem eſt dicendū ꝙ mot⁹ per ſe debet dici poti⁹ cauſa corruptionis precedentis diſpōnis ꝙ̄ cā gn̄ationis diſpōnis ſequētis: huius aūt ratio eſt: q̄ꝛ effect⁹ intētus ab agente debē in cāē ꝑ ſe reduci. ſ. in ipſā cāē agentē: ex cuius intentione ꝓuenit. Effect⁹ aūt preter agentis ꝓueniens intentionē nō reducitur per ſe in ipſam cauſam agentem: ex quo preter intentionem eius prouenit: ſed reducit̄ directe in neceſſitatem materie ⁊ motus. Generatio aūt eſt per ſe intenta ab agente: q̄ꝛ vnūquodq̄ agens per ſe intendit facere ⁊ ꝓducere ſibi ſimile: ⁊ idcirco generatio per ſe reducit̄ in agentē cauſā: nō aūt in motū ⁊ mutationē ipſā: niſi per accidens: q̄ꝛ ꝙ motus formā ponat: h̄ habet ⁊ accipit ab agente: cuius intentio eſt aliquid ꝓducere: vnde dicit̄ eſſe ipſe motus cā generationis ſequentis diſpoſitionis inquantū eſt regulatus per intentionē agētis. Corruptio vero nō eſt per ſe intēta: ⁊ ideo per ſe nō reducit̄ in cauſam agentem: ſed reducitur in motū. Q̄ꝛ enim motus de ſua ratione habet ponere receſſum a termino a quo per ſe habet ꝙ ponat diſtātiā ab ipſo ⁊ corruptionem eius: ⁊ ideo dicit̄ per ſe eſſe corruptionis cā. H̄ aūt ſolutio ſumpta eſt a Tho. ⁊ cōmētatore. Commētatoꝛ enim ſic ait in h̄ loco. Eſſe nō eſt eſſentialiter i aliquo ente: niſi ex cauſa generāte ⁊ agente: que eſt: aut natura: aut anima: aut intellectus. Eſſe autē forme rei generate ex tranſmutatione rei precedēte: que dicit̄ generatio eſt per accidēs: quoniam illa tranſmutatio in rei veritate aufert formam tranſmutati que eſt contraria forme generabili eſſentialr̄. Eſt igitur cauſa forme generabilis accidentaliter ⁊ corrupte per ſe. Tho. etiā ſic ait. Ex h̄ ipſo ꝙ aliq̄d mouet̄ recedit a diſpōne quā prius habebat: ſed ꝙ perueniat ad aliquam diſpoſitionē h̄ non iportat̄ ratione motus inquantum eſt motus: ſꝫ inquantū eſt finitus ⁊ ꝑfectus quā quidē perfectionē habet motus ex intētione agentis qui mouet ad determinatū finē: ⁊ ideo corruptio magis poteſt attribui motui ꝙ̄ generatio: ⁊ eſſe gn̄ati magis dꝫ attribui gn̄anti.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū eſt ꝙ ſoluit ſeipſum. Quia enim nihil dat ſibi ipſi ſpeciem ⁊ perfectionem ſuam: ſed hanc accipit ab alio: eo ipſo: quo motus per terminū ad quem ſpecificat̄ perficitur: conſequit̄ neceſſario ꝙ nō ipſe met ſit cauſa eius: ⁊ ꝙ ipſum ponere accipiat ab alio: vt a generante ipſo.

¶ Q̄ō ſecunda.

SEcundo poſſet aliquis dubitare: q̄ꝛ non videtur ꝙ tempus ſit cauſa per ſe corruptionis: ꝙ enim attribuitur alicui gratia ei⁹ ꝙ in ipſo eſt māle ſibi attribuit̄ per accidens. Sed eſſe corruptionis cauſā tempori attribuitur ratiōe motus: qui in ipō tenet ſe materialiter ſicut ait cōmētatoꝛ in h̄ tractatu: igitur non erit temp⁹ per ſe corruptionis cauſa: ſed per accidens.

Ad iſtam q̄ōnem dicendum eſt ꝙ temp⁹ dicitur cauſa corruptionis: ⁊ dictū fuit ſcilicet cauſa ei⁹ per ſe eſſe per reſpectū ad generationem. Nā ipſius generationis tempus non eſt per ſe cauſa: nec aliquid ipſius temporis: duo enim ſunt que ponimus in tempore: quia ratio menſure que eſt in ipſo: ſicut forma ⁊ motus que eſt in ipſo: vt materialis: nec aūt ſecundū neutrum iſtorum: nec ſecūdū alterū iſtorum eſt ipſum tempus per ſe generationis cauſa. Ipſius autem corruptionis dicit̄ per ſe cauſa: quia ⁊ ſi non vtrūq̄: vel coniunctū ex vtroq̄ alterum tamen predictorum: ſicut motus eſt per ſe cā eius. Uerum eſt tamen ꝙ ſimpliciter loquendo: non eſt dicendum ꝙ tempus ſit per ſe corruptionis cauſa: quia ſicut tactum eſt in argumēto: ea que alicui attribuūtur gratia materie magis dicunt̄ ſibi attribui per accidēs ꝙ̄ per ſe: vnde ⁊ Ariſt. ad h̄ denotandū h̄ dicit de corruptione illa: quā ſolem⁹ maxime dicere ſub tēpore ꝙ̄ nec

ipſam

ipſam facit tempus: ſed accidit in tempore fieri ⁊ banc
mutationem.

¶ Textus.

¶ Dignum autem conſideratiōe eſt: ⁊ quomodo igitur
ſe babet tempus ad animam ⁊c.

¶ Lectio. xxij. ¶ Qō prima.

Hic poſſet aliquis dubitare vtꝝ
tempus ſit ſecundum
ſuū eſſe completum extra animam: videtur
enim ꝙ ſic: qa vera quantitas continua ex
tra animam eſt ⁊ non in anima. Tēpus au
tem eſt vera quantitas continua. Igitur tempus com
plete eſt extra animaȝ. ¶ Preterea numerus ponit de
neceſſitate: ⁊ ſecundum actū completum poſitis rebus
numeratis: ſicut poſitis deceȝ bominibus ponit᷑ de ne
ceſſitate actu etiam complete numerus denarius. Sed
mot⁹ q eſt res numerata per tēpus ponit᷑ extra animā
igitur extra ipſam erit tēpus ſ₃ actū etiam cōpletū.

Ad iſtam qōnem eſt dicendū ꝙ tē
pus eſt qdeȝ ali
quo modo extra aiaȝ: non tamen ſecūdū eſſe cōpletum.
¶ Ad cuius intelligentiam conſiderandū eſt ſecūdū ꝙ
diximus in determinatione buius queſtionis: ꝙ mo
tus: cuius mēſura eſt tempus: nibil aliud eſt ꝙ quedaȝ
mutatio mobilis a priori in poſterius. In bac autem
mutatione que motus eſt tria poſſumus conſiderare.
Nam primo ibi poſſumus attendere mutationis conti
nuationem qua non ceſſat fluxus eius nec ſiſtit aut de
ficit. Secūdo vero ibi poſſumus attendere diſcretioneȝ
partiū motus a medio termino continuante. Tertio in
ea poſſumus attendere vtrūqȝ: ſcȝ partes eius: vt conti
nuate ſunt ad id ꝙ inſtat de ea: ⁊ ꝙ diſcrete etiam ſunt
ſecūdū rationē prioris ⁊ poſterioris. Et primo quidem
modo mot⁹ ponit qd continuū ⁊ eſt in re extra animaȝ
continue mota. Secūdo vero modo accipitur: vt diſcre
tū: ⁊ eſt in conceptione anime tantū: propter id ꝙ diſcre
tio partiuȝ motus a medio termino continuante non
eſt in re extra: ſed ſolū format eā anima. Tertio aūt mo
do motus accipit᷑ vt diſcretū in continuo ⁊ eſt partim
in anima: ⁊ partim in re extra. Cū ergo tempus: vt di
ctū eſt conſequat᷑ motū: ſicut quedā paſſio ipſius: pote
rit ⁊ ipſum ſimili modo tripliciter conſiderari: primo
enim conſiderari poteſt vt conſequens motum primo
modo ſumptum: ⁊ ſic tempus eſt quid continuuȝ: ſicut
⁊ mot⁹: ⁊ eſt realiter ſolū in re extra: ī anima vero ſicut
in cognoſcente eſt per ſpeciem ⁊ intentionem ſuam.
Poteſt ⁊ iterū ſumi: vt conſequēs motum ſecūdo mo
do conſideratū: ⁊ ſic eſt quid diſcretū: nec eſt niſi ſolū in
anima: cuius ratio eſt: qꝛ preteritū preciſum ab inſtan
ti ⁊ non cōpulatū ei: non eſt plus in reꝝ natura: qa ibi
non eſt niſi per continuationem ad inſtans. Similiter
eſt etiaȝ de futuro: qꝛ preciſum a preſenti nūc ⁊ nō copu
latū ei eſt in anima ⁊ non in re extra: qꝛ non eſt niſi per
ordinem ⁊ continuationem ad preſens. Si autem tem
pus accipiatur: vt conſequens motū: tertio modo ſum
ptū: accipietur ſecūdū perfectaȝ temporis rationem: ⁊
erit ſic partim in anima ⁊ partim extra animā. Eſt. n.
de ratione temporis ꝙ ſit menſura non ficticia: ſed rea
lis: ⁊ eſt etiaȝ de ratione eius ipſa diſcretio quā accipit
ab anima. Quod vero babȝ in re extra: ḃ ponit quid cō
tinuum: vnde patet ꝙ tunc accipitur ſecundū perfectā
rationem quando accipitur: vt diſcretum in continuo
Nam in tali acceptione clauditur vtrumqȝ: tam. ſ. id
ꝙ tempus accipit ab aīa ꝙ etiaȝ id ꝙ bȝ ex re extra: pa
tet igitur ꝙ tempus eſt quidem extra animam aliquo
modo: ſed eſſe completū accipit ab anima.

Ad argumentum ergo primū di
cendū eſt: ꝙ in
ſola poſitione continui non conſiſtit perfecta rō tempo
ris: vt dictū eſt. ¶ Ad ſecūdū vero dicendū eſt ꝙ nume
rata ponunt diſcretionem que exigitur ad numerum: ſi
cut decem bomines ponūt diſcretionem que exigit᷑ ad
completam rationem numeri denarii: ⁊ idcirco poſitis
decem bominibus ponitur complete numerus denari
us. Motus autem primi mobilis qui eſt ſubiectū tem
poris in re extra aiaȝ continuus eſt non babens diſcre
tionem in actu: ſed ſolum in potentia: ⁊ idcirco nume
rus eius qui eſt tempus non babet ratione eius eſſe cō
pletum extra animam.

¶ Qō ſecunda.

Secundo poſſet eſſe du
biuȝ de
eo ꝙ modo dictū eſt: vȝ ꝙ tempus ſecūdū
ſuam rōnem perfectam non dicit ſolū diſ
cretum nec ſolū continuuȝ: ſed diſcretū in
continuo: videtur enim ḃ non babere veritatem: qꝛ diſ
cretum ⁊ continuum ſunt oppoſita. Sed oppoſita non
poſſunt ſimul fieri: circa idem: ergo nec diſcretū ⁊ conti
nuū ſimul poſſunt attendi circa tempus.

Ad iſtam qōnem dicendum eſt ꝙ
ad rationē tem
poris cōpletam non exigitur ſola diſtinctio nec ſola ra
tio continui: ſed exigitur vtrumqȝ ſuo modo. Quod au
tem ad ipſam cogatur eſſe cōtinuū: pȝ ex predictis. Eſt
enim de ratione temporis ꝙ non dicat ſolam intentio
nem anime: qꝛ ipſuȝ eſt reale: ⁊ realiter menſura mot⁹
Sola autem anime intentio non pōt eſſe realis ⁊ pro
pria menſura rei alicuius manentis extra animaȝ: vn
de manifeſtū eſt ꝙ de ratione temporis eſt ꝙ non ſit ſola
anime intentio: aut etiā ſola anime affectio. Sed opor
tet neceſſario ꝙ ponat aliquid in re extra animaȝ: circa
ꝙ attendi poſſit ratio menſure. Quod auteȝ in re extra
animā ponit᷑ per tēpus eſt quid continuū: vt ſupra di
ctū eſt. Continuū ergo concurrit aliquo modo ad ratio
nē tēporis: vlterius aūt ꝙ ad ipſam etiā concurrat ali
quo modo diſcretio de facili etiaȝ apparet. Naȝ quam
uis dicamus ꝙ in vnoquoqȝ genere ſit aliquid vnū ꝙ
eſt menſura oīum alioꝝ: non tamen id babet rationem
menſurantis actu niſi ſubinduat aliquā rationē nume
ri. Quod etiā patet ⁊ in ipſa vnitate: dicimus. n. ꝙ vni
tas eſt menſura numeroꝝ: nec tamen menſurare poteſt
quantitatē numeri: niſi per quandā ſui replicationem
cōmenſuret ſe omnibus vnitatibus que ſunt in nu
mero. Talis aūt replicatio vnitatis: qꝛ ponit numerū
patet euidenter: ꝙ ipſa etiam vnitas non menſurat: ni
ſi etiā ſubinduēdo rationē numeri. Quod ſi ḃ veruȝ eſt
de vnitate: neceſſariū ē ꝙ vniuerſaliter ī oībus: ad que
ratio menſure ab vnitate deriuatur inueniatur iſtud
ꝙ ſcilicet nibil ipſoꝛuȝ babeat actu rationeȝ menſurā
tis: niſi ſubinduat quandam rationeȝ numeri: vnde ⁊
vnus palmus non menſurat lineaȝ decem palmoꝝ: ni
ſi inquantū per ſui replicationem ⁊ applicationem ad
lineaȝ deceȝ palmorū numeꝝ ſubinduit: ita ꝙ ſecundū
ḃ dicere conuenienter poſſumus ꝙ vniuſcuiuſqȝ proxi
ma menſura eſt quidaȝ numerus. Quia ergo tēpus eſt
proxima menſura motus: patet euidenter ꝙ de ſua rati
one babet ꝙ ſit quidaȝ numerus. Et quia numerus de
ſua ratione babet ꝙ diſcretionem ponat: patet manife
ſte ꝙ ad perfectaȝ rationē temporis exigitur aliqua diſ
cretio. Vlterius auteȝ ſi diligenter attendamus videbi
mus euidenter ꝙ diſcretio pertinet formaliter ad ratio
nem temporis. Deniȝ ex quo rei complementū bētur

in potentia ad rē pertinet materialiter. Sed id: ex quo habetur eius cōplementū in actu ad rē pertinet formaliter: habetur aūt ex ſola poſitione continui ratio menſure ſolū in potentia: in qua tamen ratione menſure ⁊ numeri conſiſtit complementū temporis. Ex diſcretione vero dicta ratio ſumitur in actu: ſola ergo poſitio cōtinui materialiter pertinet ad tēpus: ſed diſcretio ad ipſum magis pertinet formaliter: ⁊ q̄ formale in materiali fit: ⁊ forma in materia: pꝫ ꝙ conuenienter dictū ſupra fuit ꝙ tempus ſecundum completā rationem: ⁊ acceptionem ſuam: dicit diſcretum in continuo.

Ad argumentum Ergo in cōtrarium dicendū eſt ꝙ oppoſita ſimul in eodēꝫ: ⁊ ſecūdū idē: fieri non poſſunt: ſed ſecūdū diuerſa iſtud nihil ꝓhibet: cū etiaꝫ cōtradictionem impediat diuerſitas reſpectuū. Quia ergo tempus ex re continuitateꝫ habet: nō poteſt ex re habere etiam diſcretionē: ſed nihil prohibet quin hāc habeat ab anima. Quia igitur tempus ſecundum ſuā cōpletam rationeꝫ aliquid habet in re: ⁊ ex re extra: ⁊ iterum aliquid habet in conſideratione: ⁊ ex conſideratione anime: pōt abſq; vlla inconuenientia: vnū ⁊ idem manens dicere diſcretum in continuo.

¶ Qō tertia.

Tertio poſſet Eſſe dubium vtrum tempꝰ ſit menſurans omnem motū: videtur eniꝫ ꝙ non: q̄ videmus ꝙ numerus quo omnia numerata numerantur diuerſificatur: ⁊ ſine ſpecie ad minus tñ numero: ꝓpter diuerſitatē equaliū numeratorum. Eſt enim alius numero denarius decem hominum ꝙ denarius decem canum. Pari ergo ratione: ſi tēpus eſt menſura omnis motus: multiplicabitur ad multiplicationeꝫ motuū: ita ꝙ ſicut ſimul ſūt diuerſi motꝰ numero: ſic etiā ſimul erūt ⁊ tempora numero diuerſa: ꝙ eſt incōueniens.

Ad iſtam qōnem dōꝫ eſt ꝙ tempꝰ eſt menſura oīs motus: nec tñ multiplicatur ad multiplicationē motuū ſimul exiſtentiū. ¶ Ad cuius intelligentiā conſiderandū eſt ꝙ quādocūq; aliquod attributū: ita conuenit aliquibus duobus ꝙ vni ipſoruꝫ conuenit primo ⁊ ſecūdum ſe: alteri vero ex connexione ⁊ ordine ad ipſum: nō neceſſario in ſe ſortitur numeꝝ propter alioꝝ multiplicationē: quemadmodū eſſe exiſtentie in actu attribuitur accidenti: ⁊ ſubiecto: que ſunt multa in eēntia: q̄ tñ ſubiecto cōuenit primo: ⁊ ſecūdū ſe: accidenti vero non conuenit niſi per ordinem ⁊ connexionē ad ſubiectū: quantūcūq; accidens ⁊ ſubꝫ ſint multa in eſſentia: h tamen non obſtante dicimus ꝙ eſt vna tantū exñtia: que actu eſt vtrumq;. Nunc autē ita eſt: ꝙ ⁊ ſi tempus reſpiciat oēm motū: primo tamen ⁊ ſecūdū ſe reſpicit motū primi mobilis. Alios vero reſpicit ex cōnexione quadam ⁊ ordine: quē ad primū motū habet: propter id ꝙ vnuꝫ quodq; menſuratur primo ſui generis: ⁊ motus primi mobilis primus eſt inter omnes motus. ¶ Quantumcūq; ergo tempus ſit menſura oīs motus: ⁊ multi motus ſimul ſint: h tñ non obſtante: propter vnitatem motus primi ꝙ tempus reſpicit primo: ⁊ ſecūdū ſe: erit tñ vnū numero tēpus ſimul ⁊ non multa. ¶ Sed iſta licet videātur bene dicta rebus ita ſtantibꝰ: patiūtur tamē adhuc difficultatē magnā. Quāuis eniꝫ exñtia non fiat multiplex multiplicatione accñtis ⁊ ſubiecti: multiplicatur tñ neceſſario propter multiplicationem ſubiectorū: quibus ipſa attribuitur primo: ⁊ ſꝫ ſe: ſicut ſorti cōuenit ſm ſe exiſtere: ⁊ ſimiliter Platoni: ⁊ propterea exiſtentia multiplex fit ꝓpter ipſoꝝ multiplicationeꝫ. Cō ſimili ergo mō: ⁊ ſi nō fiat tēpus multiplex ꝓpter multiplicitatē que cadit inter motū primū ⁊ alios: fieret tamē vt videtur de neceſſitate ſimul multiplex: ſi eēnt multa prima mobilia ⁊ multi primi motus ſimul: cuius tamen cōtrariū phs ſupra dixit: ⁊ h ideo: ſicut ibi tactuꝫ fuit: q̄ non dicūtur aliqua ſimul tempore fieri: ſi fiāt in tēpore vno ⁊ eodē ſpecie: tunc enim ſequeretur ꝙ facta in die preterita: ⁊ facta in die preſenti: facta eēnt ſimul tempore: ꝙ eſt incōueniēs. Sed dicūtur ex eo aliq̄ fieri ſimul tempore: quia fiunt in tempore vno ⁊ eodem etiā ſecūdū numeꝝ. Cōſtat aūt ꝙ ſi eſſent plura mobilia prima: ⁊ dū moueretur vnū moueretur etiā ⁊ alterū: de neceſſitate dicerentur illi duo primi motꝰ fieri per ſe ſimul tpe: ⁊ per conſequens ambo ponerēt ſimul tempus tñ vnū ⁊ non plura. ¶ Ut ergo intellectus huius difficultatis habeatur conſiderandum eſt: ꝙ quandocūq; aliqd ſic conſequitur ad aliud: ꝙ ex ipſo non habet ſui eſſe complementū ſed h accipit ab aīa: ex ipſo vero huius cōplementi habet fundamentū: ſic contingere videmus ꝙ tale complementū non multiplicatur: propter multiplicationē eiꝰ niſi proueniret ex ſua multiplicatione fundamentū diuerſe rationis: videmus enī ꝙ ſingulares homines idē ponunt ꝙ fundamentū eſt conceptus ipſius hominis: qui quideꝫ conceptus accipit ab anima ſuū complemētū. Et quia omnes ſingulares homines ſecundū vnam rationeꝫ ſunt fundamentuꝫ talis conceptus: ideo cōtingere videmus ꝙ quantumcūq; multiplicentur ipſi: aīa tamen de quidditate hominis nō format niſi vnū numero conceptū. Nūc autem ita eſt ꝙ tempus ab anima: ſicut ſupra dictū eſt: accipit ſuū cōplementum: ex primo auteꝫ motu habet ſui complementi fundamentū. Qō ſi eſſent plures primi motus: quia proueniret fundamentuꝫ temporis ſm vnam rationē: q̄ ſm rationē prioris ⁊ poſterioris fluentis durationis: adhuc tēpus ab aīa ſumeret tantū vnū numero ad ſui eſſe cōplementuꝫ: ⁊ nō multa: ſignuꝫ aūt huiꝰ eſt: quia nos videmus: ꝙ motus preteritus ſm aliam rationē ponit fundamentum temporis: a motu preſenti: ⁊ futuro: ⁊ id circo dicimus ꝙ tempus preteritum preſens ⁊ futurum ſunt numero diuerſa. Nā motus preteritus eſt fundamentum temporis: prout in ipſo attenditur ratio prioris ⁊ poſterioris preteriti: motus aūt futurus ponit fundamentū eiꝰ prout in ipſo attenditur rō prioris ⁊ poſterioris futuri Sed motus preſens ponit eideꝫ fundamentū: prout in ipſo attenditur ratio prioris ⁊ poſterioris preſentis. Pro tanto igitur tempus preteritū aliud eſt futuro ⁊ preſenti. Motus aūt primi preſentes oēs: ſi plures eſſent forēt tēporis fundamentū: ſꝫ vnā tñ rationeꝫ: ⁊ q̄ ſm rōnē prioris ⁊ poſterioris pñtis. Manet igitur tūc ēt tps in ſuo cōplemento vnū numero ſimul ⁊ non multa. Dicendū eſt igitur ꝙ ſi eſſent multi primi motus eſſet multiplex tempus in ſuo fundamēto: ſed vnū tantū numero in ſuo complemento: propter vnitateꝫ dicte rationis in ſuo fundamento reſeruatam.

Ad argumentum ergo in contrariuꝫ dicendū eſt ꝙ ex decē hoībus ⁊ decē equis numerus denariꝰ habet ſine anima: ⁊ reꝫ ſui fundamenti ⁊ ſuū cōplementū ⁊ idcirco diuerſificatur nūero h ⁊ ibi. Sꝫ de tpe nō ita ē: ſicut pꝫ ex ꝑdictis: ⁊ h de tēpore dicta ſufficiant.

¶ Explicit liber quartus phyſicorum.

¶ Incipit

¶ Incipit liber quintus phyſicorum.

¶ Textus.

¶ Tranſmutatur autem tranſmutans omne ⁊c.

¶ Lectio prima ¶ Q̃ō prima.

Hec dubitaret forte aliquis vtrum ſbm motus debeat neceſſario eſſe alterum a quolibet terminorū eiꝰ videtur eniꝫ ꝙ non: qꝛ materia non ſubijcitur motui niſi ad mixtā habeat priuationeꝫ: ⁊ per conſequens priuatio inſimul cum materia: videtur eſſe ſubiectuꝫ motus. Conſtat autem ꝙ ipſa eſt alter terminorum motus: non ergo neceſſarium videtur ꝙ ſubiectum motus ſit omnino alterum a quolibet terminorum eius.

Ad iſtam q̃ōnem Eſt dicendum ꝙ illud ꝙ eſt ꝑ ſe ſubiectum motus: oportet de neceſſitate eſſe alterum a quolibet terminorum eius. Cuius declaratio eſt: qꝛ termini ipſius motus adinuicem oppoſitioneꝫ habēt: vnde non compatiuntur ſe mutuo in eodem ſucceſſiuo ſed adueniente ſibi altero ipſoꝝ alter neceſſario aufertur: quemadmodum adueniente altero contrarioꝝ tollitur de neceſſitate reliquuꝫ: ⁊ adueniente eſſe tolliť nō eſſe: ⁊ econuerſo inducto habitu de neceſſitate tollitur ſibi oppoſita priuatio ⁊ econuerſo: vnde adueniente ipſi ſubiecto altero extremoꝝ motus tollitur de neceſſitate reliquū: ſicut contingit in omnibus que adinuicē veram oppoſitioneꝫ habent: ſed ſubꝫ trāſmutationis ad nullum extremoꝛuꝫ motus habet oppoſitionem: vnde ⁊ compatiť ſucceſſiue ſecuꝫ quodlibet ipſorum. Neceſſarium eſt igitur ſubiectum per ſe ipſius motus alterū eſſe a quolibet extremorum eius. ¶ Hoc etiam oſtenditur ex eo ꝙ idem eſt ſubiectum trāſmutationis: ⁊ cuiuſlibet terminoꝛuꝫ eius: ſicut ſuperficies que eſt ſubiectū dealbationis: eſt ipſa eadem etiam tā nigredinis ꝙ̃ albedinis: que ſunt extrema dealbationis: vnum autem extremorum non poteſt eſſe alterius ſubiectuꝫ: propter id ꝙ vnum contrariorum non poteſt eſſe ſubiectum alterius. ¶ Neceſſarium eſt igitur ꝙ ſubiectū per ſe motus alterum ſit a quolibet extremorum eius.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendū eſt ꝙ materia ſubijcitur tranſmutationi cū priuatione non quidem retinendo eam: ſed perdendo: propter acquiſitionem habitus oppoſiti: cū quo tamen retinet ſuam propriam naturam. Per h̄ autem ꝙ materia ſubijciť tranſmutationi cū priuatione ipſaꝫ priuationem amittendo non ſequitur ꝙ ipſa priuatio ſit ſubiectum tranſmutationis: ſed potius ꝙ ſit eius terminus a quo qdeꝫ ſemper abijcitur per eam.

¶ Textus.

¶ Magis autem in quod ꝙ̃ ex quo mouetur denominabitur mutatio ⁊c.

¶ Q̃ō ſecunda.

Secundo poſſet aliquis dubitare: vtrū verū ſit ꝙ motus denominatur a termino ad quē: ⁊ nō a termino a quo: vř enī ꝙ nō: qꝛ motui magis cōuenit per ſe ꝙ faciat diſtare a termino a quo ꝙ̃ faciat appropinquare ad teriuꝫ ad quē: ⁊ ꝓ ꝯn̄s magis reſpicit illū teriuꝫ ꝙ̃ iſtū: ab illo igiť ⁊ nō ab iſto dꝫ maxime denominari.

Ad iſtam q̃ōnem D̃ōm eſt ꝙ motus debet denominari a termino ad quē: ⁊ nō a termino a quo: cuius ratio ē: qꝛ ab eo vnūquodq; denominadū eſt a quo maxime realitateꝫ ſumit. Realitatē aūt motꝰ accipit ab eo ꝙ ponitur per ipſum: vnde dicimus ꝙ dealbatio non ponit rē aliā ꝙ̃ albedinē ipſaꝫ que acqriť. Q̃ō aūt acqriť per motū eſt eiꝰ terminꝰ ad quē: a termino igitur ad quē motꝰ maxime realitateꝫ trahit: ⁊ per ꝯn̄s ab ipſo opꝫ ēt ſūmere ſpēm. ¶ Ad idē aūt ratio alia adduciť a Tho. ait enim ꝙ motꝰ tollit terminū a quo: ⁊ ponit terminū ad quē: vn̄ ad terminū a quo vř habere oppōneꝫ ⁊ nō ad terminū ad quē: qꝛ vnū oppoſitorū nō ponitur ſed tolliť ꝑ reliquū. Nō aūt denominať vnū oppoſitorū ab alio: ſed denoiatur vnū quodq; a nō habente ad ipſuꝫ oppoſitionē. Quia ergo ad terminū ad quē motꝰ nō hꝫ illā rōnē oppōnis: quā hꝫ ad terminū a quo: cū ſicut dcm̄ eſt hūc tollat ⁊ nō ponat ſicut illū: pꝫ ꝙ cōuenienter dꝫ motꝰ a terio ad quē denoiari: ⁊ nō a terio a q̄.

Ad argumentum Ergo dōm eſt ꝙ lꝫ motus ꝑ ſe faciat diſtare: qꝛ tn̄ per h̄ ipſum tollit terminū a quo qꝛ ex tali diſtātia magis attēdiť quedā rō oppōnis ad ipſum ꝙ̃ ratio ſpecificātis: ⁊ per ꝯn̄s denoiantis.

¶ Q̃ō tertia.

Tertio poſſet aliquis dubitare vtrū aliquo mō forma dici poſſit mobilis: vř eniꝫ ꝙ nō: qꝛ mobile eſt ſubm motꝰ: ſed dictuꝫ eſt ꝙ ſubm motꝰ alteꝝ eſt a quolibet terminoꝝ eiꝰ. Cū igiť forma ſit terminus motꝰ videtur ꝙ ipſa nullo modo poſſit dici mobilis.

Ad iſtam q̃ōnem D̃ōm eſt ꝙ vno mō accipiēdo mobile foꝛa bn̄ pōt dici mobiľ ꝙ̃uis alio mō ipa ſit imobilis: videmꝰ. n. ꝙ oīa illa aliq̄ mō mobilia dn̄r q̄ non hn̄t indefectibilitatē: ſꝫ deficere pn̄t ⁊ deficiūt. Cū igiť foꝛe gn̄abiliū nō hēat in eē ſuo indefectibilitatē: ſꝫ deficere poſſint ⁊ deficiāt. Pꝫ ꝙ aliq̄ mō pn̄t ꝯuenienter dici mobiles: vt ꝗ videamꝰ qn̄o iſtud dici poſſit: ⁊ qn̄o nō ꝯſiderādū ē: ꝙ ſic dupľr dř aliqd exn̄s: ſic ēt dupľr aliqd dici pōt mobile: vno eni mō dř aliqd exn̄s: qꝛ eſt ſubm per ſe actus exiſtēdi: quo qdē mō nec foꝛa nec mā: ſꝫ ſoľ cōpoſitū exn̄s appellať. Alio ꝟo mō dř aliqd exn̄s: nō qꝛ ſit ꝑ ſe ſubm actus exn̄di: ſꝫ qꝛ ſbm eſt eiꝰ ad minꝰ ꝑ accn̄s: vľ rōne alteriꝰ: aut ēt: qꝛ ipſuꝫ ad aliqd exiſtat: ⁊ h̄ mō ēt foꝛa dř ens ⁊ exn̄s. Nā ⁊ ꝑ ipſam cōpoſitū exiſtit: ⁊ ipſa cū cōpoſito cuiꝰ ē ꝑs actus exn̄di ſubijciť: ſic ergo vno mō foꝛa q̄ ē ꝑs exiſtētis cōpoſiti dř ens: ⁊ alio mō nō. Cōſiľr aūt ⁊ de mobilitate dici pōt. Nā mobile dici pōt aliqd dupľr: vno qdē modo: qꝛ ē ꝑ ſe ſbm motꝰ ⁊ trāſmutatiōis: ⁊ ſic foꝛa nō ē mobiľ: vn̄ dicit h̄ cōmē. Māifeſtū ē ꝙ albedo ē foꝛa qeſcēs imobilis: ⁊ q fingit ipſaꝫ moueri: nō ē loquēdū cū eo ī hac ſcia. Alio āt mō pōt dici aliqd mobile: qꝛ vel ꝑ accn̄s ē ſbm motꝰ: vel qꝛ ſꝫ ipꝫ aliqd variať ⁊ moueť: ⁊ h̄ mō foꝛa pt dici mobiľ ſꝫ ipaꝫ ēt motui cui ſubijciť ꝑ accn̄s: qꝛ rōne ſui ſubi: ⁊ ſꝫ ipaꝫ ēt ꝯtingit motꝰ ⁊ variatio ſubi: vn̄ h̄ mō foꝛa mobilis eſt ⁊ variabilis: ſꝫ primo inuariabilis: ⁊ imobilis dicať.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem omnis mutatio eſt a quodam ⁊ in quiddam manifeſtat etiam vtriq; nomen ⁊c.

¶ Lectio ſecunda. ¶ Q̃ō prima.

HIc poſſz aliquis dubitare: vtruꝫ generatio poſſit dici mutatio niſi ſecundum ꝙ includit alterationeꝫ precedenteꝫ: ⁊ videtur ꝙ non: quia de ratione mutatiōis eſt: vt ħ dicitur: ꝙ aliud mōſtret prius ⁊ aliud poſterius: ħ autē facere non poteſt niſi ſecūduꝫ ꝙ includit precedētē alteratiōnē. Igitur generatio non dicitur mutatio: niſi ſecunduꝫ ꝙ claudit ipſam precedentem alterationeꝫ. Minoris autem declaratio eſt: quia generatio excluſa precedenti alteratione eſt quid in inſtanti poſitum; in inſtanti autem; ſicut non eſt intelligere ſucceſſionem: ſic etiam in ipſo non eſt intelligere prius ⁊ poſterius: que important ſucceſſionem quandam; ⁊ per conſequēs generatio de ſe ſine precedenti alteratione nō pōt aliud mōſtrare pri⁹ ⁊ aliud poſteri⁹:

Ad iſtam qōnem dicunt quidam ꝙ generatio nō dicitur mutatio niſi ſm ꝙ includit precedentem alterationem: ⁊ ratio ipſoruꝫ eſt illa quā modo recitauimus.

Sed iſta poſitio Nullo mō ſtare poteſt: cuius declaratio eſt: quia quando aliqua ex oppoſito diuidunt aliquod cōe; vnum ipſorum non eſt intrinſece ⁊ eſſentialiter de ratione propria alterius: quemadmodum qa homo ⁊ aſinus ex oppoſito diuidunt animal nō eſt homo de ratione aſini; nec econuerſo. Similiter etiā: quia ſubſtātia ⁊ accidens ex oppoſito diuidunt ens: non eſt ſubſtātia de ratione intrinſeca ⁊ eēntiali ipſius accidētis nec etiam accidens eſſe poteſt de ratione propria ſubſtantie. Nunc autēꝫ ſic eſt ꝙ generatio, corruptio ⁊ motus: cuius ſpecies eſt ipſa alteratio: ex oppoſito diuidūt mutationem: ſicut ħ patet per phyloſophuꝫ. Nullo igitur modo alteratio: nec aliq̄ alia ſpecies ipſi⁹ motus eſſe poterit de intrinſeca ⁊ eſſentiali ratione oppoſite mutationis: que dicitur generatio ⁊ corruptio. Nō igitur ratione alterationis: ſed eſſentialiter: ⁊ ſecundum ſeipſam: tā generatio q̄ꝫ corruptio ipſa eſt mutatio. ¶ Hec idem autem patet ſi reſpiciamus ad extrema ēt vtriuſqꝫ mutationis. Nam extrema alterationis ſunt duo cōtraria. Extrema vero generationis ſunt duo contradictoria. Et quemadmodum alteratio ponit ſucceſſioneꝫ in ſubiecto vnius contrarij ad reliquum: ſic etiam generatio ponit ſucceſſionem ipſius eſſe ad non eſſe. Et quia neceſſarium eſt: vt immediate poſt non eſſe ponatur eſſe: propter id ꝙ inter eſſe ⁊ non eſſe nihil cadit medium neceſſarium eſt; vt ſubito: ⁊ in inſtāti in quo tollitur nō eſſe ponatur eſſe ꝙ ſibi eſt oppoſitū: ita vꝫ ꝙ inter ablationem vnius ⁊ poſitionem alterius nullum intercipiatur tempus medium: ſicut intra ipſa ēt nullum mediū dari poteſt. Sed quia intra contraria eſt medium ⁊ quodlibet ipſorum habet latitudinem: non in inſtanti alterum abijcitur; nec ſine tempore alteruꝫ inducitur. Scdm iſta igitur euidenter apparet ꝙ mutatio ponēs eſſe poſt non eſſe de ratione ſua habet ꝙ fiat in inſtanti vnde generatio que eſt talis mutatio de ſua ratione habet ꝙ in tempore nō fiat. Et propterea diſtinguitur ex oppoſito cōtra alterationeꝫ: de cuius ratione eſt ꝙ mōſtret vnū cōtrariū poſt aliud: ⁊ ꝙ nō fiat in inſtanti.

Dicendum eſt igitur ꝙ generatio, put includit motum precedentem ſeu alteratiōnē eſt motus: ⁊ non ſubita mutatio: propter qđ ħ modo contra motum non diſtinguiť: ſed diuiditur cōtra ipſum: prout ponit inſtantaneā acceptioneꝫ eſſe poſt non eſſe: ita ꝙ ſecundum ħ aliud monſtrat prius ⁊ aliud poſterius. Monſtrat enim prius in toto tempore precedente inſtans: in quo eſſe acquiritur: nō eſſe rei generādo: ⁊ mōſtrat poſterius: vtputa in ħ inſtanti ꝙ eſt terminus preteriti ⁊ principium ſequentis: ⁊ eſt conſequens poſt tēpus totum ꝙ precedit ipſum eſſe ipſius generati. Unde qualis ſucceſſio attenditur inſtantis ꝙ eſt finis temporis ad tempus ꝙ in ipſo terminatur: talis etiam ſucceſſio poſterioris ad prius ponitur per generationem: ex quo patet valde euidenter ꝙ ſicut ſucceſſio inſtantis terminantis tempus precedens ad ipſum tempus ꝙ in ipſo terminatur intelligiť eſſe ſubita ⁊ inſtātanea: ſic etiam ſucceſſio que ponitur per mutationem: que eſt generatio inſtantanea: ſubita eē intelligiť: ⁊ per ħ patet reſponſio ad argumentum.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo dato ꝙ generatio abſqꝫ incluſione precedentis alterationis dici valeat mutatio: poſſet aliquis dubitare vtrū ipſa dici poſſet motus: videtur enim ꝙ ſic quia generatio dicit proceſſum de eſſe in potentia ad eſſe in actu perfecto. De potentia autem ad actum iperfectum non proceditur niſi prius procedatur ad actū iperfectum. Quia ergo mutatio que ponitur prius act⁹ imperfectus: ⁊ poſtea perfectus eſt motus; ſequiť de neceſſitate: vt videtur: ꝙ generatio ſit motus.

Ad iſtam qōnem dicunt quidam ꝙ de generatione loqui poſſumus dupliciter: qꝛ vel quantum ad introductionem vltimi gradus ſubſtantialis: vel quantum ad introductionem totius nature precedentis gradum vltimum. Et ſi loquamur de generatione: primo modo patet tunc ſecundum eos ꝙ ipſa non eſt motus: quia vltimus gradus eſt indiuiſibilis: ⁊ indiuiſibile eſt quod per mutationem ſubitam acquiritur: ⁊ non per motuꝫ ⁊ iſto modo vt dicunt: Ariſt. probat ꝙ ipſa nō ſit mot⁹.

Sed iſta opinio Iſtorum eſt omnino contraria phyloſophie: ⁊ intentioni Ariſtote. Quod autem ſit omnino contraria phyloſophie naturali de facili apparet. Secundum enim veritatem phyloſophie naturalis cogimur de neceſſitate dicere ꝙ mutatio in ſubſtantia non eſt motus: ⁊ ꝙ motus eſt in quantitate qualitate ⁊ vbi. Hoc autem ſuſtineri nullo modo poteſt dicta fatuitate ſtante: cuius declaratio eſt: ꝙ vltimus gradus cuiuſlibet forme ſiue id ꝙ vltimo accipitur de quacunqꝫ forma eſt quid indiuiſibile: naꝫ ꝙ eſt diuiſibile hꝫ partē ⁊ partem: pars autem ⁊ pars de perfectione forme ponit gradum ⁊ gradum. Ponere autem gradum ⁊ graduꝫ eſt ponere multos gradus ⁊ non vnum. Cum igitur vltimus gradus forme ponat vnum tantum gradum ⁊ non plures: quia alias per ſe ⁊ primo vltimus non eſſet: neceſſariuꝫ eſt ꝙ vltimus gradus cuiuſqꝫ forme nō ſubſtantialis tantum: ſed etiam accidentalis dicat qđ penitus indiuiſibile. Quia igitur: vt ipſi dicūt: id ꝙ indiuiſibile eſt non accipitur per motum: ſed per ſubitaꝫ mutationem: neceſſarium eſt ꝙ ratione vltimi gradus forme nulla mutatio ſit motus. Secundum ħ igitur nō erit verum dicere ꝙ generatio non ſit motus ſed alteratio ſic: ſicut enim propter vltimi gradus adeptionem generatio non meretur dici motus: ſic etiam nec alteratio: nec aliqua alia mutatio: cuꝫ equaliter vltimus gradus cuiuſqꝫ forme dicat quid indiuiſibile: vt oſtenſum eſt. Patet igitur ꝙ illa fatua reſponſio contrariatur omnino veritati phyloſophie naturalis. Quod autem ɔtrarietur ēt demonſtrationi Ariſtotelis de facili apparet

apparet: ait enim ipſe generationem: ideo non eſſe motum: quia ꝙ generatur eſt immobile: hoc autem dicit eſſe ideo imobile: quia eſt ens pure ⁊ ſimpliciter in potentia Conſtat autem ꝙ gradus vltimus ipſius forme non ponit in ſuo receptiuo rationem entis pure in potentia: ſed magis rationez entis in actu: quia preſupponit ipſum totam forme naturam precedentem gradum vltimū ⁊ que actus eſt ratio exiſtendi actu: ſed forma ſumpta ſecundum totam ſuam naturam quantum de ſe eſt nullum actum ſuſceptiuum preſupponit in generato remanentem. Sed poteſt ponere inquantum huius ens pure in potentia. Quia igitur ex hoc demonſtrat Ariſto. generationem non eē motum ꝙ ſubiectum eius eſt ens pure in potentia: ꝙ non eſt verum de acceptione vltimi gradus forme preſupponentis totam forme naturam precedentem: patet euidenter ꝙ ipſe Ariſto. non reſpiciens ad acceptionem vltimi gradus: ſed reſpiciens ad acceptionem totius ſubſtantialis forme: dixit generationez ſimpliciter: que eſt generatio ſubſtantiarū non eſſe motū: Contra eiꝰ igitur intentionez eſt omnino ponere ꝙ generatio ſit motus: quantuz ad acceptionē totius nature ipſius forme ſubſtantialis: preter ꝙ quātū ad acceptionem gradus vltimi.

Et propterea ipſi ēt videntes ꝙ iſta via nō eſt ratiōabilis aliā adducunt ſatis ſtultiorē. Dicunt enim ꝙ generatio eſt motus ratione forme que inducitur: quia eius inductio: vt dicūt: motus eſt. Sed ratione ſubiecti nō eſt motus: qꝛ tale ſubiectum eſt immobile cum ſit ens pure in potentia. Sed in hac fatuitate ponitur manifeſta contradictio. Ad motum enim exigitur de neceſſitate ens mobile ꝙ eſt ſubiectum motus: ſicut patet per phyloſophum in precedenti lectione. Oportet enim moueri de neceſſitate quicquid motui ſubijcitur. Mouetur autem nihil niſi ꝙ eſt mobile. Quod enim eſt immobile eſt impoſſibile moueri. Ponere autē motum ꝙ eſt impoſſibile moueri eſt ponere contradictoria: quemadmodum etiam contradictoria ponuntur cum dicitur exiſtere ꝙ exiſtere non poteſt: ſic̄ etiam aliquid ſubiectum motui eſſe ⁊ non moueri implicat contradictionem: veluti contradictionem implicat aliquid ſubiectum eſſe albedini: ⁊ non eſſe album. Nam eſſe motui ſubiectum eſt in ſe habere motum: ⁊ habere motum eſt moueri: eſſe igitur motui ſubiectum ⁊ non moueri eſt habere motum: ⁊ non habere motum. Ponamus itaqꝫ ꝙ ratione ſubſtantialis forme ipſa generatio ſit motus: quia videlicet huiꝰ forme inductio mēſuretur tēpore ꝙ eſt de ratione motus: ⁊ non vnico inſtanti ꝙ eſt de ratione ſimplicis mutationis: ſubiectum autez huius inductionis: vt concedunt eſt ens pure in potentia: ꝙ eſt immobile. Ens igitur immobile ſecunduz hoc ſubiectuz eſt inductionis: que eſt motus. Aut itaqꝫ ſtās ſub illa inductione mouetur aut non mouetur: ꝙ ſi mouetur: ens igitur ꝙ eſt immobile mouetur. Si autez non mouetur ſubiectuz: ergo inductio que eſt motus: ⁊ habens in ſe motum: non mouetur: vtrūqꝫ autem implicat contradictionem. Manifeſte itaqꝫ contradictoria ponuntur cum dicitur ꝙ generatio eſt motus ratione forme: quia eius īductio eſt motus. Non autem eſt motus ratione ſubiecti: quia ſubiectum eius eſt ens immobile. ¶ Sed forte aliquis reprehendet nos ⁊ merito ꝙ curamus de verbis hominū taz ydiotaꝝ: veruntamen propter ſimplices ne ab ipſis peruertantur bonū fuit ignorantiā ipſoꝝ aperire.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū eſt ꝙ cum actus fuerit habens latitudinez: poterit quidē prio haberi imperfecte: ⁊ poſtea perfecte. Sed cum fuerit ſimplex: ⁊ indiuiſibilis: neceſſarium eſt ꝙ ſubito habeatur perfectus ⁊ completus. Et talis actus eſt ſubſtantialis forma.

¶ Qō tertia.

Sed tunc adhuc reſtat dubitatio vtrum forma ſubſtantialis inducatur ſubito. Naz in precedenti queſtione ſunt ſolum reprobata dicta hoiuz materialiū: non tn̄ eſt perfecte declarata veritas.

Queratur ergo tertio vtrum forma ſubſtantialis inducatur de neceſſitate ſubito: videtur enim ꝙ non: quia forma que habet gradum ⁊ gradum non inducitur de neceſſitate ſubito: ſed forma ſubſtantialis habet gradum ⁊ gradum: quia dicimus ꝙ vna ſubſtantialium forma continet totam alterius perfectionem: ⁊ adhuc amplius: igitur forma ſubſtantialis non inducitur de neceſſitate ſubito.

Ad iſtam qōnem eſt dicendum ꝙ forma ſubſtantialis non eſt forma: cuius acquiſitio poſſit eſſe motus: ⁊ idcirco neceſſariuz eſt ꝙ ipſa inducatur ſubito: ⁊ non ſucceſſiue: ita vz ꝙ de ipſa prius acquiratur pars vna ⁊ poſtmodum alia. ſicut contingit de forma qualibet exiſtente in motu.

Ad cuius intelligentiam conſiderandum eſt ꝙ ſicut accidens eſt ens ſecundum quid: ⁊ ſubſtantia eſt ens ſimpliciter: ſic etiā forma accidentalis eſt ratio ⁊ principium eſſendi ſecundū quid ⁊ forma ſubſtantialis eſt principiū: ⁊ ratio eſſendi ſimpliciter. Et quia nulla forma inducta per motum vel conſiſtens in motu eſt ratio ⁊ principiuz eſſendi ſimpliciter: neceſſarium habemus concedere ꝙ nulla forma in motu conſiſtens ſit forma ſubſtantialis: ꝙ autez nulla forma in motu conſiſtens: tanꝙ inducta per ipſum eſſe poſſit ratio ⁊ principiuz eſſendi ſimpliciter de facili demonſtratur. Eſt enim attendendum ꝙ ratio ⁊ principium eſſendi album ſimpliciter id tantuz ponitur eſſe: quo ablato aufertur ab eius ſuſceptiuo neceſſario eſſe album: quemadmodum albedo dicitur ⁊ eſt ſimpliciter ratio eſſendi album: quia ablata albedine a ſuperficie aufertur ab ipſa totaliter album. Conſimili autez modo: ⁊ id dicere debemus eſſe rationem ⁊ principiuz eēndi ſimpliciter: quo ablato a materia niſi ei aliud adiungatur ab ipſa tollitur totaliter actu eſſe. Nunc autem ſic eſt ꝙ nulla forma conſiſtente in motu ablata a materia: neceſſariū eſt ꝙ tollatur ab ipſa totaliter eſſe in actu. Cuius declaratio eſt: quia oē ꝙ mouetur quādiu mouetur partim habet de termino ad quem: ⁊ partim habet de termino a quo: quemadmodum ſuperficies ſubiecta motui dealbationis ꝙdiu ſtat ſub ipſa dealbatione: partim habet de albedine: ⁊ partim habet de nigredine: vnde ⁊ ſi tollatur ab ea id ꝙ habet de albedine: non ſtatim neceſſarium eſt ꝙ ab ipſa tollatur eſſe coloratum: quia adhuc poterit retinere id ꝙ habet de nigredine: ꝙ etiam eſſe coloratum ſuo modo ſibi confert. Similiter ergo ſi materia ſic trāſmutatur de vna forma ſubſtantiali in aliā ꝙ vnaz perdit motu: ⁊ aliaz ēt non ſubito: ſed per motum accipit: neceſſariū eſt concedere ꝙ ipſa materia in tota tranſmutatione illa partim habeat de forma que abijcitur: ⁊ partim de forma q̄ inducit̄. Et ꝓpterea ſi ab ipſa tollat̄ id ꝙ hꝫ de forma q̄ inducit̄: nō eſt neceſſariū ꝙ ab ea tollat̄ totalr eē actu: qꝛ

ſed poterit in actu eſſendi remanere per id ꝙ habeat
vel habet de forma que abijcitur: manifeſtuʒ eſt igiť ꝙ
nulla forma in motu conſiſtente ſublata a materia: ne/
ceſſarium eſt ꝙ totaliter ab ipſa tollať eſſe actu: nec per
conſequens aliqua talis forma poteſt eſſe ratio ⁊ prin/
cipium eſſendi ſimpliciter: quia ſicut dictum eſt ſolū il
la forma eſt ratio eſſendi ſimpliciter qua ſublata a ma
teria tollitur ab ipſa neceſſario totaliter eſſe actu niſi ſi
bi adueniat tūc alia forma: que quideʒ prius in ipſa nō
fuerit cū alia. Quia igitur ſolū illa forma que eſt ratio
eſſendi ſimpliciter eſt forma ſubſtantialis. Ex quo nul/
la forma in motu conſiſtens eſſe poteſt ratio eſſendi ſim
pliciter: neceſſariuʒ eſt ꝙ nulla forma in motu conſiſtēs
aut inducta per motū ſit ſubſtantialis forma. Simpli
citer ergo tenenduʒ eſt: ꝙ omnis forma ſubſtantialis
eo ipſo quo forma ſubſtantialis: ħ habeat ꝙ non ſucceſ
ſiue: ſed ſubito inducatur in materia.

Ad argumentum ergo in contra
rium dicenduʒ eſt ꝙ ⁊ ſi forma ſubſtantialis multos gradus perfectio
nis habeat: non tamen habet talem graduū multipli
citatem: ꝙ propter ipſam ſortiri poſſit: vt non ſubito: ſʒ
ſucceſſiue inducatur in materiam: ſicut deo dante in/
fra declarabitur.

¶ Qō quarta.

HIs ergo viſis poſſet forte aliqs que/
rere vtrum ex his que dicta ſunt: poſſumꝰ
aliquid boni accipere pro queſtionibꝰ que
conſueuerūt fieri de formis.

Ad quod dicendum eſt ꝙ de formis i
ter alias tres queſtiones fieri conſueuerūt. Una quidē
vtrum ſit ponerē inchoationes formarum ſubſtantiali
um in materia. Alia vero vtruʒ ſecundum formas ſub
ſtantiales attendať magis ⁊ minus. Et tertia vtrū in
vno numero ſuppoſito ſint plures forme ſubſtantiales
ſimul. Et de omnibus quidem his tribus queſtionibꝰ
habemꝰ per dicta in lectione iſta quid ſentire ⁊ dicere
debemꝰ. Sunt enim quidam qui ponunt formas ſub
ſtantiales preexiſtere inchoatas in materia ſub quodā
gradu imperfecto: ⁊ per generationem ponunt eas de
duci ad gradum perfectum. Et quia talis acceptio par
tis forme poſt partem motus eſt: vt ait Commentator
neceſſarium habent iſti dicere ꝙ inductio ſubſtantia
lis forme in materiam ſit motus. Itē ꝙ forma ſubſtan
tialis in gradu imperfecto in quo manet in materia cū
alijs formis non ſit ratio eſſendi ſimpliciter: ⁊ per con
ſequens ꝙ non ſit tūc ſubſtantialis forma: ſed acciden
talis: mediante tamen motu ⁊ trāſmutatione de forma
accidentali fiat forma ſubſtantialis: que ſunt non ſolū
ꝯtra determinata ħ: ſed ſunt etiam omnia abſurda.
¶ Quidam etiam ſunt qui dicunt ꝙ tam ſecundum
accidentales ꝙ̄ ſecundum ſubſtantiales formas poſſūt
aliqua dici cum magis ⁊ cū minus. Et quoniā magis
⁊ minus attendi non poſſunt ſecundum id ꝙ in indiui
ſibili conſiſtit: neceſſarium habent iſti ponere ꝙ forma
ſubſtantialis non ſit indiuiſibilis: ⁊ per conſequens ꝙ
ipſa poſſit accipi per motum ꝙ eſt ꝯtra ħ determinata.
Quod enim eſt diuiſibile habet partem ⁊ partem: ⁊
per conſequens de ipſo poteſt accipi pars poſt partem
ꝙ pertinet ad motum: vnde patet euidenter ꝙ ſi forma
non ſit indiuiſibilis accipi poterit per motum. Et pro
pterea commentator ait in ħ. v. ꝙ inductio ſubſtantia
lis forme: ideo habere non poteſt rationem motus: qꝛ ħ
forma eſt indiuiſibilis.

Sunt etiaʒ qui dicunt ꝙ ſi
mul i
eadem parte materie ſunt plures ſubſtantiales forme
ſucceſſiue in materiam inducte ꝙ tamen ſtare non po
teſt ſecundum ea que ħ a phyloſopho dicuntur. Diſtin
guit eniʒ ħ duplicem generationeʒ: quia generationeʒ
ſecūdū quid ⁊ generationeʒ ſimpliciter. Et primaʒ di
cit eſſe generationeʒ accidentiū. Secūdā vero dicit eſſe
generationeʒ ſubſtantiarū. Adiūgit autem poſtea ꝙ id
ꝙ generatur generatione ſecundū quid contingit mo
ueri: qꝛ licet non ſit actu per formaʒ inducendam: eſt ta
men actu propter ſubiectū. Homo eniʒ qui eſt ſubiectū
in generatione albi eſt ens actu: ⁊ moueri poteſt: vnde
id ꝙ fit albū ratione ſubiecti eſt mobile ⁊ moueri poteſt
Sʒ de eo ꝙ generatur ſimpliciter ait ipſe ꝙ eſt penitus
immobile: propter id ꝙ non eſt actu ⁊ ratione ſubiecti.
Quia ergo forma precedēs in mā facit ipſam eſſe actu
ſi ſuper eā alia forma debet induci erit ſubiectum huiꝰ
inductionis ⁊ generationis ens actu: ⁊ per conſequens
dicetur ꝙ illud ꝙ generatur iſta generatione nō eſt ſim
pliciter in potentia: ſed ē actu: ⁊ moueri poteſt ratione
ſubiecti: ſicut ⁊ id ꝙ fit album ratione ſubiecti actu eſt
⁊ moueri poteſt. Unum ergo de duobus oportebit tūc
de neceſſitate dicere: aut vʒ ꝙ talis generatio ſit genera
tio accidentis ⁊ adeptio accidentalis eſſe atqꝫ acciden
talis forme ꝙ eſt contra ipſos qui ponunt hanc formā
ſuperinductam eſſe ſubſtantialem: aut ꝙ id ꝙ genera
tur generatione ſimpliciter: que eſt omnis generatio ſb
ſtantie ſit actu ⁊ moueri poſſit ſaltem ratione ſubiecti ꝙ
eſt contra philoſophi determinationem factam in ħ lo
co. Patet igitur quomodo per determinata ħ habemꝰ
quid dicere poſſimus contra tres poſitos errores de for
mis ſubſtantialibus.

¶ Qō quinta.

SEd tunc quinto poſſet aliquis
forte dubitare quomo
do verum ſit ꝙ id ꝙ generatur nō eſt actu.
videtur enim ħ eſſe falſuʒ: quia cum gene
ratio in inſtanti fiat: neceſſariū eſt in illo
inſtanti in quo ponitur actu ipſa generatio eſſe actu
ipſum generatum.

Sed conſiderandum eſt
ꝙ ħ phyloſophus oſtendere intendit generationeʒ non
eſſe motū: ad ħ autem modo ſumit demſonem ex ſubie
cto generationis. Nam id ꝙ mouetur: vt ipſe ſupra di
xerat non eſt forma ſed ſubiectum. Aſſumūt autē ꝙ ſi
genera[illegible] eſt motus mouebitur id ꝙ generať. Quia er
go moueri cōuenit ſubiecto motus ⁊ non forme que in
ducitur per motum: patet euidenter ꝙ iſta demonſtra
tio ſumpta eſt ex ſub[illegible] generationis: ꝙ non eſt ens
actu: ſed potentia tantuʒ: ⁊ idcirco moueri non poteſt.
Nam motus in ſubiecto preſupponit eē actu: ⁊ per cō
ſequēs forma eſt q̄ inducitur per motū ante ſe i ſuo ſuſce
ptiuo preſupponit actu eſſe ratione cuius habet ſubie
ctum talis forme de ſe ante acceptionem eius ꝙ moueri
poſſit ⁊ ſubiectū eſſe motus: ſufficit ergo ad demonſtra
tionem preſentem. Ariſt. ꝙ ſubiectū generationis non
ſit actu ante acceptionem forme generati. Quod eniʒ de
ſe nullo modo actu eſt non poteſt de ſe ſubiectum eſſe in
ductionis: que ſit motꝰ: ⁊ quia ꝙ nullo modo de ſe actu
eſt de ſe ſubijcitur inductioni forme ſubſtantialis: ⁊ gene
rationi ſimpliciter: conſequitur de neceſſitate: ꝙ talis in
ductio ⁊ generatio non ſit motus: idest ergo dicere q̄ ad
preſentem demſoneʒ ꝙ id ꝙ generatur non eſt ⁊ ꝙ ſub
iectum generationis de ſe nullū eſſe actu poteſt.

¶ Textus

¶ Textus.

¶ Si igit̃ predicamenta diuiſa ſunt ſubſtantia ⁊ qualitate ⁊ vbi ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Nõ prima.

Hic poſſet prio eſſe dubiũ vtrũ verũ ſit ꝙ ſubſtantie nihil eſt contrarium: videtur enim ꝙ non qꝛ contrarioꝝ effectuũ oportet cauſas ꝓximas eſſe cõtrarias. Sed et tales qualitates vt puta calor ⁊ frigus ſunt qualitates contrarie: igitur forme ſubſtantiales eoꝝ: que ſunt cauſe proxime iſtaꝝ qualitatũ: ſunt et neceſſario contrarie.

Ad iſtam qõnem eſt ſimpliciter dicendũ ꝙ ſubſtãtie nihil eſt contrariũ. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiaꝫ cõſiderandũ eſt ꝙ contraria ſunt: vt accipit̃ decimo methaphyſice: que ſub eodeꝫ genere poſita maxime a ſe diſtant: ⁊ in eodeꝫ ſuſceptibili non ſimul: ſed viciſſiꝫ fiũt. Ex iſta contrarioꝝ diffinitione q̃ttuoꝛ accipiũtur que exigũtur ad veraꝫ ⁊ perfectaꝫ contrarietateꝫ: quorum vnum eſt ꝙ contraria debent eſſe vniꝰ generis phyſici quemadmodũ albũ ⁊ nigrũ que ſunt contraria ſũt eiuſdeꝫ generis: qꝛ vtrũqꝫ eſt in genere coloris. Et hoc exprimit̃ in diffinitione poſita cũ dicit̃ ꝙ contraria ſũt que ſub eodẽ genere poſita. ¶ Scḋm aũt ꝙ requirit̃ ad veram contrarietatẽ eſt maxima diſtantia in genere: quẽadmodũ albũ ⁊ nigrũ que ſũt contraria maxime diſtãt in genere coloris. Nõ.n. poſſunt accipi duo alij colores magis aut tñ etiã diſtantes q̃tũ diſtãt albedo ⁊ nigredo: vnde quãuis albũ ⁊ pallidũ ſint in genere coloris ⁊ diſtent etiã ab inuicẽ: nõ tñ ſũt contraria: qꝛ adh̄ in tali genere diſtantia maioꝛ inuenit̃: qualis eſt diſtantia nigri ⁊ albi: ⁊ h̄ exprimitur in aſſignata diffinitiõe cũ dr̃ ꝙ cõtraria in eodẽ genere poſita maxime a ſe diſtãt. ¶ Tertiũ aũt ꝙ exigit̃ ad veraꝫ cõtrarietateꝫ ẽ ydẽptitas ſubiecti: qꝛ contraria debent habere ideꝫ receptiuũ imediatũ: vnde videmus ꝙ ſuperficies eſt imediatum ſuſceptiuũ tam albedinis q̃ etiã nigredinis. ¶ Quartuꝫ vero exigit̃ ꝙ circa tale receptiuũ ſe inſimul nõ cõpatiant̃: ſicut albedo ⁊ nigredo nõ poſſunt ſimul informare eandeꝫ ſuꝑficieꝫ: licet h̄ poſſint ſucceſſiue: h̄ autẽ duo exprimũtur in deſcriptione poſita cũ dicit̃ ꝙ in eodem ſuſceptibili non ſimul: ſed viciſſim fiũt. Patet igitur quomodo q̃ttuoꝛ ad veram contrarietatis rationeꝫ requirũtur. Et tria quidem hoꝝ bene contingit inueniri in formis ſubſtantiarũ generabiliũ. Naꝫ ipſe ſunt eiuſdem generis phyſici: vt poteꝫ: quia habent adinuicem per ſe tranſmutationeꝫ: ⁊ non per accidens: vt habet̃ in decimo methaphyſice. Itẽ habent vnũ immediatũ ſuſceptiuũ: quia vna eſt materie eſſentia in qua immediate ſuſcipiuntur omnes forme ſubſtantiales generabilium. Circa vnã et ⁊ eandeꝫ materie parteꝫ plures forme ſubſtantiales non ſimul: ſed viciſſim fiunt. Unde manifeſtũ eſt ꝙ tres conditiones contrarioꝝ in formis ſubſtantialibꝰ contingit reperire. Sed quarta conditio vꝫ maxima diſtantia non inuenitur in eis. ¶ Ad cuius euidentiaꝫ conſiderandum eſt ꝙ maxima diſtantia que attendit̃ in cõtrarijs eſt diſtantia fundata in quadã latitudine continua contentiua diuerſoꝝ graduũ: ⁊ ratio eſt: qꝛ motus non eſt diuiſibilis niſi inquãtum acceptio eius que inducitur per ipſum eſt diuiſibilis. Acceptio autẽ forme non eſt diuiſibilis niſi propter diuiſibilitatem forme accepte. Diuiditur enim acceptio talis in prioꝛem ⁊ poſterioꝛem. Prioꝛ vero acceptio ponit partem forme prius acceptam: ⁊ poſterioꝛ ponit partem forme poſterius acceptam: vnde patet euidẽter ꝙ omnis forma que inducitur per motuꝫ habet partẽ ⁊ partem: ſiue gradum ⁊ gradum: forme autem habentes verã contrarietatẽ: per motuꝫ inducunt̃ ⁊ abiciũtur. Neceſſariũ eſt igit̃ ꝙ quelibet talium formarũ habeat latitudinem contentiuaꝫ diuerſoꝝ graduũ perfectionis: vnde ⁊ videmus ꝙ non ſtatim cuꝫ auffertur aliquid de caliditate vel frigiditate abijcitur tota caliditas vel tota frigiditas: ſicut oporteret neceſſario: ſi tales forme non haberent partem ⁊ partem: vlterius etiam talis latitudo eſt continua: qꝛ aliter penes ipſaꝫ motus qui eſt continuus fieri non poſſet. Maxima ergo diſtantia contrariorum eſt diſtantia fundata ſuper latitudine continua graduũ diuerſorum contentiua: forme autem ſubſtantiales latitudinem non habent: ſed omnes in idiuiſibili conſiſtunt: vnde non habent illaꝫ maximã diſtantiã que exigit̃ ad verã contrarietatẽ: ⁊ ꝓpterea inter ipſas nõ attẽdit̃ vera ⁊ ꝑfecta ꝯrietas.

Ad argumentum ergo in contrarium dicendũ eſt ꝙ eſt duplex cauſa: quia vniuoca: ⁊ non vniuoca. Et in cauſa quidem vniuoca: oportet ꝙ inueniatur ſecundum eandem rationeꝫ ſpeciei id ꝙ eſt in effectu: ita ꝙ ſi effectus hꝫ oppoſitioneꝫ vere contrarietatis neceſſe eſt ⁊ cã ī eiꝰ vniuocã ad aliud hr̃e oppõnẽ ꝟe ꝯrietatis: vñ videmꝰ ꝙ ſicut calefieri ⁊ frigefieri ſunt cõtraria: ſic etiam calefacere ⁊ frigefacere ſunt contraria. Sed in cauſa proxima ⁊ non vniuoca non inuenitur ſecundũ eandem rationem id ꝙ eſt in effectu. Et forme quidem ſubſtantiales elementorum ſunt cauſe non vniuoce elemẽtaliũ qualitatum: vnde oppoſitio que inuenitur in qualitatibus: non oportet ꝙ inueniatur in illis formis ſecũdum eandem rationem: ſed ſecundum rationem ponẽteꝫ minoreꝫ ignobilitatem: ⁊ talis eſt oppoſitio imperfecte contrarietatis: que non tollit rationeꝫ ſubſtantie: ſicut facit vera ⁊ perfecta contrarietas.

¶ Textus.

¶ Secundũ ſubſtantiam autem non eſt motus ꝓpter nullũ entiũ ſubſtantie contrariũ eſſe ⁊c.

¶ Nõ ſecunda.

Sed tunc ſecũdo poſſet eſſe dubium vtrũ forma ſubſtãtialis quelibet ſit indiuiſibilis: videt̃.n. ꝙ nõ: qꝛ forma que habꝫ graduꝫ ⁊ gradũ non eſt indiuiſibilis: ſed forma ſubſtantialis habet gradus ⁊ gradus: qꝛ alias non eſſet veruꝫ ꝙ vna contineret quicquid continet alia: ⁊ adh̄ amplius igitur non quelibet ſubſtãtialis forma eſt idiuiſibilis.

Ad iſtam qõnem eſt dicendum ꝙ duplex diuiſibilitas in formis attendit̃: vna quidem per gradũ generaleꝫ ⁊ ſpecificũ: ⁊ alia per diuerſas ꝑfectiones maiores ⁊ minores vniꝰ ⁊ eiuſdẽ gradus ſpecifici. Et vtraqꝫ qdem harũ diuiſibilitatuꝫ attendit̃ in formis hñtibus cõtrarietatẽ: ſicut pꝫ de albedine ⁊ nigredine. Nã albedo cõtinet qcq̄d continet nigredo: ⁊ adh̄ amplius. Et hꝫ qḋẽ ꝙ ꝯtinet qcq̄d ꝯtinet nigredo ꝯuẽit cũ nigredine: vñ ⁊ hꝫ h̄ i albedine attẽdit̃ gradus qdaꝫ generalis. Scḋm vero ꝙ ꝯtinet ãpliꝰ ꝙ nigredo diſtinguit̃ a nigredine: ⁊ ſic in ea attẽdit̃ gradus eiꝰ ſpẽalis: vñ pꝫ ꝙ in albedine inuenit̃ diuiſibilitas per gradũ generalẽ ⁊ ſpecificũ. Ulterius et videmꝰ ꝙ ipſa ꝓpria ⁊ ſpẽalis ꝑfectio albedinis põt dari maioꝛ ⁊ minoꝛ ⁊ maioꝛ inuenit̃ in magis albo ⁊ minoꝛ in minꝰ albo: ⁊ ſic in albedine attẽditur diuiſibilitas que ſit per maioꝛem ⁊ minorem perfectionẽ vnius ⁊ eiuſdẽ gradus ſpecifici. Sꝫ in formis ſubſtantialibus inuenitur prima diuiſibilitas

que ſit per gradū generalem ⁊ ſpecificū:ſed non ſecun
da:qꝛ gradus ſpecificus cuiuſlibet ſubſtantialis forme
in indiuiſibili conſiſtit. Unde talis diuiſibilitas eſt in
formis ſbalibꝰ:q̄lis ē i nūero ⁊ nō eſt q̄lis ē in ↄtinuo:
videmꝰ.n.ꝙ in quaternario cōtinetur qcquid contine
tur in ternario:⁊ adħ amplius. Et inquantū in ipſo cō
tinetur id ꝙ clauditur in ternario attenditur in eo gra
dus generalis. Inquantū vero continet̄ in eo ampliꝰ
ponit̄ in ipſo gradus ſpecialis qui eſt ſimplex ⁊ indiui
ſibilis. vtpote:qꝛ ponit ſimplicē ⁊ indiuiſibilem vnita
tem. Eodem autem modo eſt de formis ſubſtantialibꝰ
ſicut dictū eſt. In formis aūt habentibus contrarieta
tem non ſolū attendit̄ diuiſibilitas:vt in numeris que
eſt diuiſibilitas per gradū generalē ⁊ ſpecificū:ſed etiā
attēdit̄ in ipſis diuiſibilitas;ſicut i cōtinuis: qꝛ gradꝰ
ſpecificus taliū formaꝝ habet continuam latitudinem
propter quā in iſtis formis poteſt eſſe motus continuus
vt ſupra dictū eſt. Et ſic pꝫ rñſio ad argumentū.

¶ Qō tertia

TErtio quia intellectus per pre
dicta non videtur
oīno quietari poſſet aliqs querere vtrum
ſubſtantia poſſit ſuſcipere magis ⁊ minꝰ
videt̄ enim ꝙ ſic:qꝛ vbi inuenit̄ īperfectū
⁊ perfectū ibi poteſt inueniri magis ⁊ mi
nus. Sed in ſubſtantia inuenit̄ imperfectū ⁊ perfectū
quia vna ſubſtantia eſt perfectior q̄ alia:igitur in ſub
ſtantia poteſt eſſe magis ⁊ minus.

Ad iſtam qōnem dōꝫ eſt:ſicut di
cit̄ i predictis
ꝙ ſubſtantia non ſuſcipit magis ⁊ minus. ¶ Ad cuius
intelligentiam conſiderandū eſt ꝙ maioritas ⁊ minori
tas ⁊ magis ⁊ minꝰ differūt: qꝛ maioritas ⁊ minoritas
dicunt reſpectus quoſdam in quantitate fundatos: qꝛ
maioritas dicit quātitatis exceſſum. Minoritas vero
dicit quantitatis defectum. Unde id cū maioritate di
citur ꝙ plus de quantitate habet. Cū minoritate id di
cit̄ ꝙ ab illa quantitate deficit. Eſt autē in rebus non
ſolū quantitas dimenſionis:ſed etiam quantitas perfe
ctionis. Et ſicut id cū maioritate dimenſionis dicit̄ ꝙ
plus de tali quantitate habet:ſic etiam id dici poteſt: ⁊
dicit̄ cū maioritate perfectionis ꝙ plus habet de perfe
ctione; vnde qꝛ vna ſpecies reruꝫ plus habet de quanti
tate perfectionis q̄ alia:poteſt optime vna dici maior
q̄ntitate ꝑfectionis: ⁊ alia minor. Secūdū ꝙ dicimꝰ al
bedinem eſſe maiorem in perfectione:⁊ nigredinem mi
norem ⁊ albedinem etiam magis albi dicimꝰ eſſe maio
rem q̄ ſit albedo minus albi; ⁊ hoc etiam in perfectiōe
dicitur eē maior ⁊ ecōuerſo. Si ergo maioritas ⁊ mino
ritas; qꝛ dicūt reſpectus quoſdam in quantitate funda
tos; poſſūt proprie in ſpeciebus reruꝫ inueniri: ⁊ etiam
in numeris. Dicit̄ enim ꝙ quinarius eſt maior terna
rio. Magis vero ⁊ minus in ſpeciebus rerum nō pro
prie inueniuntur. Et ratio eſt:qꝛ magis ⁊ minus ꝓprie
loquendo dicūt quoſdam reſpectus fundatos in parti
cipatione vnius ab alio:vnde magis album id dicit̄ ꝙ
plus participat de albedine:⁊ minus albū dicit̄ ꝙ mi
nus participat de ipſa:ita ꝙ ſecundū ħ non ſpecies di
cūtur cum magis ⁊ minus:ſed id ꝙ ſpeciem participat
manens in eſſentia diuerſum a ſpecie participata:quē
admodū:qꝛ ſuperficies eſſentialiter differt ab albedine
⁊ albedinē ꝑticipat dici poteſt ſuperficies magis ⁊ mi
nus alba. Magis quidem alba dicitur cuꝫ plus habet
de albedine a qua denominat̄ alba: ⁊ dicit̄ minꝰ alba
cū minus de ipſa habet. Sed albedo que eſt ſpecies nō
dicit̄ magis ⁊ minus:neqꝫ grāmatica:vt habet̄ in pre
dicamentis: ⁊ ſimiliter cū magis ⁊ minus non dicitur
ħ albedo:neqꝫ ħ grāmatica:propter id ꝙ ab eis eſſentia
liter non differūt. Patet igitur per iſta ꝙ ꝑticipās ſpe
cieꝫ a qua differt in eſſentia dicit̄ cum magis ⁊ minus
propter maioritatem ⁊ minoritatem exiſtentem in ſpe
cie participata:que tamen ſpecies non dicitur cum ma
gis ⁊ minus. Et licet quidem in accidentibus ſpecies
completa ſit tantū forma ⁊ non compoſituꝫ ex materia
⁊ forma: tamē in ſubſtantijs materialibus ſola forma
non eſt ſpecies completa:ſed ħ eſt ipſum compoſituꝫ ex
materia ⁊ forma:ſicut homo equs aſinus ⁊ ſimilia. Qꝛ
ergo ſpecies reꝝ non dicūtur cuꝫ magis ⁊ cū minus ex
quo hō vel equs eſt ꝑ ſe ſpecies; neceſſariū ē ꝙ hō equs
⁊ ſimilia cum magis ⁊ minus non dicantur: ⁊ per con
ſequens neqꝫ indiuidua ipſorum:ſicut ħ homo vel hic
equs dicit̄ cuꝫ magis ⁊ minus propter id ꝙ ab ipſis eſ
ſentialiter non differunt. Apparet igit̄ ꝙ ſpecies ſuba
rum:quia non participantur ab aliquo ꝙ ab eis dif
ferat eſſentialiter non faciūt:vt ſubē ſuſcipiant magis
⁊ minus. Ex ħ autē ſtatim concludi poteſt ꝙ forma ſub
ſtantialis non habeat latitudineꝫ:ſed ſit indiuiſibilis
qꝛ vt oſtenſum eſt ꝙ denominatur a forma habente la
titudinem dicit̄ cum magis ⁊ minus:igit̄ neceſſariuꝫ
eſt ꝙ forme ſubſtantiales a qbus tales ſpecies denomi
nantur ſint indiuiſibiles nō habentes latitudinem cō
tentiuam maioris ⁊ minoris perfectionis ad vnuꝫ ⁊ cū
dem ſpecificum gradum pertinentis; licet habeant la
titudinem contentiuā gradus generalis ⁊ ſpecifici.

Ad argumentuꝫ ergo in contra
riū dicenduꝫ eſt
ꝙ magis ⁊ minus cum importent comparationem nō
inueniūtur proprie loquendo niſi in his tantū que ſunt
cōparabilia. Non ſūt āt cōparabilia niſi que ſunt eiuſ
dem ſpeciei ſpecialiſſima:vt in. vij. habetur: ſed que in
predicamēto ſubſtantie ſunt eiuſdē ſpēi ſpēaliſſime:nō
ſunt magis ⁊ minus perfecta:ſꝫ eque perfecta ſunt om
nia in ſubſtantiali perfectione.

¶ Qō quarta.

QUarto propter dicta poſ
ſet dubi
tare aliquis vtrum propter ↄtinētiaꝫ gra
dus generalis ⁊ ſpecifici poſſit ſuſtineri ꝙ
forma ſubſtantialis non tota ſubito:ſꝫ ſuc
ceſſiue inducat̄:videtur enim ꝙ ſic; qꝛ licet gradus ſpe
cificus talis forme cū ſit indiuiſibilis accipiatur ſubito
qꝛ tamen tota forma eſt diuiſibilis per gradū generalē
⁊ ſpecificum:nihil videtur prohibere ꝙ primo poſſit in
duci gradus eius generalis ⁊ poſtea ſpecificus: vnde ⁊
in libro de animalibꝰ phyloſophus dicit ꝙ embrio pri
us viuit vita plante;poſtea viuit vita bruti: ⁊ vltimo vi
ta hominis.

Ad iſtam qōneꝫ dicendū eſt ꝙ pro
pter continentiaꝫ
gradus generalis ⁊ ſpecialis non poteſt contingere ꝙ
ſubſtantialis forma ſucceſſiue; ⁊ per motum inducat̄
huius autēꝫ ratio eſt:qꝛ motus ⁊ mutatio primo: ⁊ ſecū
dum ſe non poteſt eſſe in natura generali; ſed ſolum in
natura ſpeciali: ſicut apparet manifeſte inducendo in
ſingulis. Non eſt enim motus aut mutatio in colore:
niſi qꝛ mutatio eſt aut in albedine aut in nigredine aut
in aliquo medio colore. Similiter etiam non eſt muta
tio in ſapore:niſi qꝛ eſt mutatio:aut in dulcedine: aut
amaritudine:aut in aliquo ſapore medio. Et ſic per cū
cta diſcurrendo apparet euidenter ꝙ nunq̄ eſt muta
tio in natura generali:niſi qꝛ mutatio eſt in natura ſpe
ciali. Hoc autem totum:ideo neceſſario contingit:quia
cum

cum omnis mutatio aut tendat ab actu in eſſe aut ab eſſe in actū: in eo igiꝉ pōt tantū ſecunduʒ ſe eſſe mutatio cui ſecundū ſe debetur eſſe actu vel in eſſe actu: ħ autem ſecundū ſe debetur nature ſpeciali ⁊ nō nature generali: quia natura generalis in tm̄ eſt in quantū eſt aliqua natura ſpecialis i qua natura generalis reſeruaꝉ: quēadmodū color non eſt actu: niſi qꝛ actu eſt albedo vel nigredo vel aliquis medius color in quo reſeruatur ratio coloris. In natura ergo generali non eſt mutatio: niſi qāis mutatio eſt in natura ſpeciali in qua reſeruaꝉ ipſa natura generalis. Natura autem generalis graduʒ generalem ponit: ⁊ natura ſpecialis ponit graduʒ ſpecialem. Sequitur ergo neceſſario ꝙ generalis gradus forme non accipiatur per mutationeʒ: niſi quia accipiꝉ aliqua forma ſpecialis in qua inſimul cū gradu ſpeciali gradus generalis reſeruatur. Simul ergo ſecūduʒ ħ per mutationem accipiꝉ gradus generalis cū ſpeciali ⁊ non prius vnꝰ ⁊ poſtea reliquꝰ. Et qꝛ propter ea que neceſſario inſimul inducūtur non poteſt ſuſtineri ꝙ aliquid producatur ſucceſſiue ⁊ nō ſubito: apparet euidēter ꝙ nullo modo: propter ſolam continentiam pluriuʒ graduū: vnius quidē generalis ⁊ alterius ſpecialis: poteſt ſuſtineri ꝙ forma ſubſtātialis ſucceſſiue inducatur quin potius ad ħ ſaluandū exigitur de neceſſitate ꝙ etiam in ſuo gradu ſpeciali diuiſibilitatē habeat. Et qꝛ ħ falſum eſt: vt ex ſupradictis patet: neceſſariū eſt cōcedere ꝙ forma ſubſtantialis non ſucceſſiue: ſed ſubito ⁊ in inſtanti inducatur. Et per ħ patet rn̄ſio ad argumētū.

Ad auctoritatem Autem phyloſophi quidam dicunt ꝙ in embrione prius apparēt opera anime vegetatiue poſtea opera ſenſitiue ⁊ vltimo rōnalis. Et pro tanto ſecūdū eos diciꝉ ꝙ embrio prius viuit vita plāte: ⁊ poſtea viuit vita aīalis ⁊ vltimo viuit vita hominis ⁊ non ideo: quia prius accipiat ſubaʒ anime vegetatiue: poſtea ſubaʒ aīe bruti ⁊ vltimo ſubaʒ itellectiue: qn potius ſecūdū eos ſtatiʒ a principio accipit ſubaʒ aīe rōnalis: lʒ nō a pricipio opera huiꝰ aīe appareāt i ipo

Sed iſta poſitio Non ſolū eſt contra Tho. ſed etiā eſt veritati cōtraria: quā vbiꝗ in doctrina tanti doctoris eſſe credo: quomodo aūt ſit repugnans veritati alibi debet declarari. Ad preſens aūt ſecūdū doctrinaʒ Tho. eſt dicēdū ꝙ in generatione hominis prius inducitur: non vegetatiuū generaliter ſumptū: ſed aliqua anima vegetatiua ſpecialis: in qua reſeruatur ratio vegetatiui generalis: poſtea aūt inſimul iſta corrūpiꝉ ⁊ īduciꝉ anima aliqua ſenſitiua ſpecialis: non ſucceſſiue: ſed ſubito in q̄ reſeruatur ratio tam vegetatiui ꝙ ſenſitiui generalis: vltimo aūt ħ inſimul corrūpiꝉ ⁊ inducitur nō ſucceſſiue ſed ſubito anima intellectiua ſpecialis: in qua reſeruatur generalis ratio vegetatiui ſenſitiui ⁊ itellectiui: et ſic verba phyloſophi intelligenda ſunt: ⁊ tunc nihil facient contra intentionem noſtram: ſicut de facili apparet intuentibus.

¶ Textus.

¶ Neque eſt in ad aliquid: contingit altero mutante verum eſſe ⁊c.

¶ Qō quinta.

QVinto poſſet Eſſe dubiuʒ vtrum ſit veruʒ ꝙ aliquid poteſt fieri de non relato relatū nō facta mutatione in ipſo: ſed in altero: ſicut phyloſophus ħ ait: videtur eniʒ ꝙ non: qꝛ nihil fit nouiter relatum niſi accipiat relationē. Relatio aūt accipi non poteſt niſi accipiatur ipſum relationis fundamētum. Quia igiꝉ ħ ſine mutatione nō accipitur: videtur neceſſario conſequi ꝙ nihil de nō relato poſſit fieri relatū niſi fiat in ipſo aliqua mutatio.

Ad iſtam qōnem Eſt dicēdū ꝙ duplicia ſunt relata. Sunt enim quedaʒ relā que in vtroꝗ extremo ponunt realeʒ dependētiaʒ: ⁊ quedaʒ que ipſaʒ nō ponūt in vtroꝗ: ſed tātū in altero. Et ſi loquamur de iſtis ſecūdis relatiuis: tūc ſatis notū eſt ꝙ alterū extremū: vtpote illud ꝙ non habet realem dependentiā ad alterū fieri poteſt de non relato relatū abſꝗ eo ꝙ fiat aliqua mutatio in ipſo. Non enim ħ dicitur eſſe relm̄: qꝛ realiter ipſum referaꝉ: ſed qꝛ ſic refertur alteruʒ ad ipſum: ⁊ ideo ſufficit ꝙ fiat mutatio ī altero ad ħ ꝙ ipſuʒ ēt ſit nouiter relatum: quemadmodum aliquid fit de non ſcito actu ſcitū: non facta mutatione in ipſo ſcibili: ſed hac facta ſolū in ſcientia. Nam ⁊ mutatio non terminatur ad aliquid rationis: ſed aliquid reale: vnde in illo extremo in quo eſt relatio ſecūdū rationeʒ tantū: non poteſt gratia huius relationis ſolius mutatio attendi. Si autem loquamur de primis relatiuis: tunc conſideranduʒ eſt ꝙ eis contingit aſſignare duplex fundamētū: vnū quidē proximū ⁊ aliud remotū. Nam ſimilitudinis proximū fundamentū eſt vnitas in qualitate duoruʒ qualium: fundamentum aūt remotū eſt qualitas. Hoc igitur preſuppoſito attendendum eſt ꝙ extrema talium relōnum tripliciter poſſunt ſe habere: vno quidem modo ita ꝙ vtrūꝗ habeat fundamentū tam remotū ꝙ proximum ⁊ tūc ſunt actu a ſe inuicem relata: quemadmodū ſe habent duo equalia in albedine quorum vtrumꝗ eſt ſimile alteri. Nec in ipſis eſt fundamentū ſimilitudinis remotum: qꝛ albedo ⁊ fundamentū eius proximū: qꝛ vnitas in albedine. Accipitur aūt ad preſens fundamentū remotū non pro fundamento remotiſſimo: ſed pro eo ꝙ accipitur immediate poſt proximum. Alio autem modo illa extrema poſſunt ita ſe habere ꝙ careant quideʒ fundamento proximo: ſed tamen hēat alterum ipſoruʒ id ꝙ eſt remotum fundamentum: quemadmodū ſi duo aliqua ſint: vnum quideʒ album ⁊ aliud nigrum: carebunt ambo fundamento proximo ſimilitudinis alborum: alterum tamen album habebit fundamentum dicte ſimilitudinis remotum: vnde iſta non erunt actu relata relatione ſimilitudinis alborum: ſed fient ſic relata actu ꝙ alterum tantum mutabitur. Si enim ſolum nigrum mutetur de nigro in album fient illa actu relata predicto modo. Alterum autem ꝙ eſt album non mutabitur: quia ipſum iam in ſe habet ſimilitudinis huiꝰ remotū fundamētū: ꝙ vero eiꝰ fundamētū ꝓximū nō habet non prouenit ex defectu ipſius: ſed ex defectu alterius ꝙ eſt nigrum: ⁊ idcirco ſolum ħ mutatum facit: vt ipſa fiāt modo predicto actualiter adinuicē relata. Tertio autem modo illa extrema ſic poſſūt ſe habere: vt ambo careant relationis fundamento: tam proximo ꝙ remoto: ſicut duo corpora nigra carent fundamento remoto ⁊ proximo ſimilitudinis alborū. Et talia non poſſunt fieri illa ſimilitudine relata: niſi ambo mutētur de nigredine in albedinem: vnde patet quomodo ſit ſoluēdum argumentum.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem neque ſubſtantie: neque ad aliquid: neque ipſius facere aut pati ⁊c.

¶ Lectio quarta. ¶ Q. ō pma.

HIc poſſet Eſſe dubium: vtrum ſit contrarietas in quātitate: videꝉ. n. ꝙ nō. qꝛ i ꝑdicamētis dr̄ ꝙ ſubē ⁊ quantitati nihil eſt contrarium.

Ad iſtam q̄ōnem dicendum eſt: ſicut diximus in logyca ꝙ de quātitate loqui poſſumus dupliciter; vno quidem modo ipſam accipiendo ſimpliciter ſecunduz ſe: ⁊ alio modo ipſam ſumendo ſecundū ꝙ eſt nata conſequi certam formam naturalem. Et primo quidem modo in ipſa quantitate non eſt motus neqꝫ contrarietas cuius ratio eſt: quia motus non eſt niſi in concernentez ſenſibilem materiam ſeu naturalez: q2 motus eſt actus entis mobilis ꝙ aliquid naturale eſt: cum ſit ſubiectuz phyloſophie naturalis. Quantitas autem ſecunduz ſe conſiderata non concernit ſenſibilem materiam: eſt enī h̄ modo quid mathematicum. Mathematica autem ſunt abſtracta ſecundum rationem a ſenſibili materia ⁊ ſi non abſtracta ſint ſecundum eſſe ꝙ habent ex conſecutione ad formaz aliquam naturalem eſt ratio ⁊ p̄ncipium eſſendi: vnde manifeſtū eſt ꝙ quantitas ſic ſumpta abſtrahit a motu: ⁊ per conſequens a contrarietate: quia in omni contrarietate proprie dicta poteſt eſſe motus. Et quia in logyca agitur ſimpliciter de quantitate prout in ipſa attenditur predicamentalis ordo: idcirco dicit logycus ꝙ q̄titati nihil eſt cōtrariū. ¶ Si autem quantitas ſumatur ſecundo modo; ſecūdū ſcꝫ ꝙ nata eſt cōſequi naturalem formaz: vtrūqꝫ in ipſa attendetur: vꝫ contrarietas ⁊ motus: h̄ enim modo eſt aliquid naturale motuz auferri ⁊ abiici per motuz: ꝙ non conuenit niſi habentibus contrarietatem: vnde ſm̄ h̄ in ipſam dare duos terminos maxime diſtantes: quorum vno ad alterum bene poteſt eſſe motus: omnium enim natura conſtantiuz eſt certa ratio magnitudinis ⁊ augmenti: vt dicit in ſecundo de anima: vnde in carne eſt dare per diminutionem aliquam partem carnis ita paruam ꝙ non poterit dari minor: ⁊ aliquā ita magnam ꝙ non poteſt dari maior: ⁊ a parua quidem ad magnam proceditur per motum augmenti. Sed a magna itur ad paruam per motum decrementi. Secundū h̄ igitur in quantitate ſic ſumpta motus eſt ⁊ contrarietas: ⁊ idcirco phyloſophus in hac ſcientia que conſiderat quantitatem: prout conſequitur naturalem formaz: dicit ꝙ contrarietas eſt in quantitate.

¶ Q̄ō ſecunda.

SEcundo poſſet eſſe dubiū vtrꝫ ſit contrarietas in vbi: videt̄ enim ꝙ non: quia dicitur in ſex principijs ꝙ vbi nihil eſt contrarium.

Ad iſtam q̄ōnem Dicenduz eſt ꝙ de ipſo vbi loqui poſſumus dupliciter: vno quidem modo ſecūdū conſiderationez naturalez: ⁊ alio ſecūdū conſiderationez mathematicaz: primo autem modo neceſſariuz eſt ꝙ ipſum vbi diſtinguatur ſecunduz diſtinctionez illorum corporuz locatoꝝ: quibus primo debetur in vniuerſo locus: cuiuſmodi ſunt ipſa elementa. Naz vbi ꝙ naturaliter debet̄ vni elemēto: nullo modo naturaliter debetur alteri: ꝙ nullo modo eſſe poſſet niſi ipſa vbi naturaliter differrent. Et h̄ modo in ipſo vbi bene inuenitur contrarietas ⁊ motus: quia contingit aliquid moueri a ſurſum ⁊ deorſum ⁊ econuerſo. Et vbi ad ꝙ mouentur leuia ſimpliciter: ⁊ vbi ad ꝙ tendunt ſimpliciter grauia ſunt contraria. Sunt enim in eodem genere. Maxime etiam a ſe diſtant: ſicut ſupremum ⁊ infimuz. Vbi enim ſupremuz eſt in vniuerſo ꝙ eſt ſimpliciter ſurſum: ⁊ vbi infimū eſt ꝙ eſt ſimpliciter deorſuz. Non poſſunt etiam ſimul eſſe in eodez: q2 idem corpus non poteſt ſimul eſſe in loco ignis ⁊ in loco terre. Viciſſim āt inſunt eidez ſuſceptibili. Nam vbi eſt in corpore locato ſicut in ſubiecto. Inuenitur autem idem locatū de loco deorſum ad locum ſurſum tranſmutari. Manifeſtuz eſt igitur ꝙ talia vbi vere ſunt contraria: cuz eis omnes contrariorum cōmunicant proprietates. ¶ Si autem accipiamus vbi ſecundū aliam conſiderationē oportet ꝙ alio modo diſtinguatur. Corpora enim mathematica diſtinguntur ſecundū diuerſam figurationē: ⁊ ſimiliter etiaz diſtinguitur circunſcriptio: que eſt vbi ꝙ debetur talibus corporibus: vnde quēadmoduz ipſis figuris nihil eſt contrariū: ſic etiam ⁊ vbi ſic ſumptum nullaz habet cōtrarietatez: nec accipitur per motum: quia in mathematicis non eſt motus: h̄ etiam modo aliquod vbi ſimpliciter deorſum aut ſimpliciter ſurſum inter que duo dicatur eſſe maxima diſtantia dare non contingit. Non eniz imaginari quis poteſt aliqd̄ vbi ita ſurſum ꝙ nō ſemper poſſit imaginari aliud ſuperius. Et ſecundum h̄ dicitur in ſex principijs ꝙ vbi nihil eſt contrarium.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio poſſet eſſe dubium vtruz in qualitate ſit contrarietas: ſecundum propriā rationez ſpecierū ei⁹: videtur enim ꝙ non quia talis ratio dicit eſſentiaz forme: que videtur eſſe indiuiſibilis: ſecundū autem id ꝙ indiuiſibile eſt: nulla poteſt attendi contrarietas igitur in qualitate ſecundū propriam rationem ſpecierū eius non poteſt contrarietas attendi.

Ad iſtam q̄ōnem Dicunt aliqui ꝙ in qualitate non attenditur contrarietas ſecundū propriaz rationē ſpecieruz eius: ſed ſolū ſecundū eſſe ꝙ habet in ſubiecto huius autez ratio eſt triplex ſecūdū eos: vna quidez: ꝙ contraria debent habere latitudinem ⁊ non conſiſtere in termino punctali. Sed ratio propria ſpecieruz qualitatis in punctali termino cōſiſtit: propter id ꝙ eē forme quā talis ratio ſignificat eſt ſimplex ⁊ indiuiſibilis: vn̄ nō poteſt ſecundū talem rationez attendi contrarietas: ſicut nec ſecundū eſſentiaz attendit̄ contrariato aut magis ⁊ minus: ſed ſecūdū eſſe ꝙ pro tanto habet latitudinez ⁊ magis ⁊ minus: quia forma cuz non det eſſe niſi ſubiecto diſpoſito: ſubiecto magis diſpoſito dat perfectius eſſe q̄ ſubiecto quod minus eſt diſpoſitum.

Secunda ratio Eiuſdē eſt: quia albū in ligno non contrariatur nigro in pariete: ſed nigro ꝙ eſt aptū natū eſſe in ligno: propter id ꝙ contrarietas eſt accipiēda reſpectu eiuſdem ſubiecti: ꝙ non eſſet ſi contrarietas in formis accipienda eſſet ſecundū eſſentiaz: aut ſecundū rationē quidditatis: cū diuerſitas ſubiecti diuerſificet non rationē quidditatis: ſed per ſe faciat ad diuerſificādū eē.

Tertia autem Ratio eoruēdez eſt: quia ſi tales forme accipiant̄ ſecundū eſſe non materiale: nō intelliguntur habere vlterius contrarietatem: vnde in intellectu non habent contrarietatez ſpecies albi ⁊ ſpecies nigri: ⁊ in aere ſpecies diuerſorum colorum non contrariantur ſibi inuicem. Ex hoc autem videtur concludi ſatis euidenter ꝙ qualitas non contrariatur ſibi mutuo: niſi ſecunduz eſſe ꝙ habeat in materia.

Sed quod iſta poſitio Nullo mō ſtare poſſit non eſt difficile oſtendere. Nam ſi oſtendatur ꝙ nihil ſit dicere tales formas indiuiſibiles eſſe in eēntia: ⁊ habere latitudinez in eſſe: ſtatim clarū erit ꝙ nulla eſt

la eſt etiaz ⁊ poſitio que ſuper ħ principalit̄ fundatur. Quod autem illud nihil ſit dictu pōt mltipl̄r oſtendi. Primo quidez: quia quando aliqua duo non differūt realiter: neceſſarium eſt ſi realitas vnius habet latitudinem: ꝙ habeat latitudinem etiam realitas alterius. Non eſt enim intelligibile ꝙ realitas rei indiuiſibilis ſit ipſa realitas rei habentis latitudinē: vtpote quia realitas puncti ſit realitas linee. Nunc autem ita eſt etiam ſecundum ꝙ iſti dicunt in queſtionibus ſuis de eſſe ⁊ eēntia: ꝙ forma accidentalis non dat eſſe ſubiecto ꝙ differat realiter ab ipſa ſua eſſentia. Eſt enim ſecundum eos idem realiter eſſe ꝙ albedo dat ſubiecto ſuo: ⁊ ipſa eſſentia albedinis. Neceſſario itaq̄ oportet ponere ꝙ tales forme habeāt latitudinem in eſſentia: ſi habent latitudinem in eſſe: vnde eo ipſo: quo iſti ponunt tale eſſe latitudinem habere: ⁊ cum ħ ponere debent ꝙ tale eſſe cum eſſentia forme idem eſt realiter. Coguntur de neceſſitate confiteri ipſam etiam eſſentiam habere latitudinem.

Secundo hoc idem Ex eo apparet ꝙ albedo: ⁊ quelibet talis forma: non aliter dat eē ſuo ſuſceptiuo ꝗ̄ dando ſibi ſeipſam. Actum enim ſuſtinendi ei nō dat cum hunc in ipſo preſupponat. Dat autem ei eſſe album ꝙ non eſt aliud ꝗ̄ albedinem dare ſeipſam formaliter ſuo ſubiecto. Nam eſſe albuz non eſt aliud ꝗ̄ habere albedinem. Si ergo dat ſubiectum eſſe plus ⁊ minꝰ neceſſarium eſt ꝙ neceſſaria eſſentia etiam ipſius detur ſubiecto plus ⁊ minus: ꝙ intelligi nō poteſt niſi ponatur ꝙ talis forma habeat latitudinem etiam in ſua natura vel eſſentia.

Tertio autem Idem apparet ex ipſa etiam ratione talis forme. Quecūq̄ enim ratio detur de albedine ipſa perfectior inuenietur in magis albo ꝗ̄ in minus albo. Si enim dicatur ꝙ albedo eſt extremitas corporis perſpicui terminati vehementi lucido: patet ꝙ talis ratio in minus albo non eſt ſic perfecta: ſicut in magis albo. Si etiam dicatur ꝙ albedo eſt color diſgregatiuus viſus idem dicere oportet: quia albedo que eſt in magis albo magis diſgregat ꝗ̄ que eſt in minus albo: vnde patet ꝙ inconueniens eſt dicere ꝙ ratio quidditatis talium formarum conſiſtit in gradu punctali vel indiuiſibili ⁊ ꝙ eſſentia ſit indiuiſibilis: quia rō eſſentialis non pōt poni perfectior in vno ꝗ̄ in alio: niſi eſſentia que exprimitur per ipſam habeat latitudinem. Quod autem dicitur forma dare magis ⁊ minus eſſe ſubiecto: quia ipſum inuenit magis aut minus diſpoſitum: patet ꝙ nihil valet ad propoſitum. Cum enim talis diſpoſitio ſit accidentalis forma: de ipſa iterum queremus: propter quid cū magis ⁊ minus dici poteſt. Si enim ħ contingit propter eſſe eius ꝙ eſt magis ⁊ minus perfectum: ⁊ ħ ratione alterius diſpoſitionis: iterum de illa diſpoſitione alia queremus: ⁊ ſic aut in infinitum procedetur ꝙ eſt impoſſibile: aut prima diſpoſitio dici non poterit magis ⁊ minus perfecte eſſe in ſubiecto: nec per conſequens accidentia ſequentia cum magis ⁊ minus dici poterunt: ꝙ eſt euidenter falſum: aut oportet concedere ꝙ talis forma habeat in eſſentia ⁊ nā ſua latitudinez.

Et preterea Secundum viam iſtam dicere poterimus ꝙ etiam forma ſubſtantialis habeat in ſuo eſſe latitudinem: eſt.n. vniuerſaliter verum ꝙ actus actiuorum ſunt in patiēte ⁊ diſpoſito: vnde ⁊ ſubſtantialis forma dat eſſe materie diſpoſite: ꝗ̄ quandoq̄ inuenit magis diſpoſitā: quādoq̄ minus. Si ergo ſol. propter maiorem ⁊ minorem ſuſceptiui diſpoſitionem eſſe habet latitudinem: cū in ſuſceptiuo ſubſtantialis forme ſit diſpoſitio: quandoq̄ maior quandoq̄ minor: habebit neceſſario ⁊ eſſe talis forme latitudinem. Cum igitur ħ ſit impoſſibile: oportet de neceſſitate dicere ꝙ eſſe non habet latitudinem propter diſpoſitionem ſuſceptiui: ſed quia conſequitur formam in eſſentia latitudinem habentez: ꝙ non eſt verum de eſſe forme ſubalis: ſicut pꝫ ex ſupra declaratis.

Si autem dicatur ꝙ forma ſubſtātialis recipitur in materia prima ante diſpoſitionem: patet ꝙ per ħ nō tollitur ratio noſtra: quia etiam prima diſpoſitio materie nullam ante ſe diſpoſitionem preſupponit: quia alias non eſſet prima: ⁊ tamen ſecunduz ipſam magis attenditur ⁊ minus. Patet igitur ꝙ qualitates ſecundum quas dicuntur aliqua cum magis ⁊ minus: habent in eſſentia ſua latitudinem contentiuam graduū diuerſorum ad ſpeciem eandem pertinentium: ⁊ per cōſequens in qualitate attendi poteſt contrarietas ſecundum rationem propriam quidditatis ſuarum ſpecierum. Et propterea Tho. noſter dicit ħ ꝙ in qualitate eſt contrarietas ſecundum rationez propriam ſpecierū eius. ¶ Id autem ꝙ ipſi dicunt in ſecunda ratione ſua omnino nihil valet eis. Nam qualitates ſecunduz propriam rationem ſue ſpeciei reſpiciunt ſubiectum: cum nec in abſtracto nec in concreto ſine ſubiecto completā habeant diffinitionem: verum eſt autem ꝙ ſicut ratio communiter ſumpta ⁊ non contracta reſpicit ſubiectū communiter ſumptum ⁊ non contractum: ſic etiam ratio ſpecialis ⁊ contracta reſpicit ſubiectum ſpeciale vel contractum. Sicut enī ratio albedinis ſimpl̄r accipit ſuperficiem ſimpliciter: ſic etiaz ratio huius albedinis hanc vel iſtam ſuperficiem.

Dicendum eſt igitur Ad argumentum ꝙ albedo ſecundum rationem ſue ſpeciei ſimpliciter: que accipit ſuperficiem ſimpliciter contrariatur nigredini ſecundum rationem ſue ſpeciei ſimpliciter: in qua accipitur etiaz ſuperficies ſimpliciter. Sed ħ albedo in ſua ratione accipit hanc ſuperficiē: vt puta ligni vel alicuius talium: ⁊ contrariatur non nigredini ſimpliciter: ſed huic nigredini accipiēti ſimiliter in ſua ratione hanc eandem ligni ſuperficiem.

Ad aliud dicendum eſt ꝙ qualitates ſecundum ſuam realem quidditatem contrarietatem hn̄t: ⁊ non ſcđm intentionem ſue quidditatis. Realem autem quidditatem coloris non habent in itellectu: nec in ſenſu: nec in aere: ſed in ſuperficie corporis terminati: ⁊ iō ibi ſolum contrarietatem habent vnde patet euidenter ꝙ iſta ratio non concludit qualitates ſibi inuicem ſecundum ſuas reales quidditates non contrariari: ſed concludit ſolū ꝙ ſibi mutuo nō cōtrariantur ſecundum intentiones ſuarum quidditatum. Quid autem ad alia argumenta ſit dicendum: ſatis patet ex ſupradictis.

¶ Textus.

¶ Motus quidem igitur ſecunduz quale alteratio ſit huic enim alludit commune nomen ⁊c.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto poſſet Aliquis dubitare: propter ꝗ̄ cauſam mutationes que ſunt in q̄litate hn̄t vltra nōia ſpecialia nōm etiā cōe. Mutationes vero que ſunt in q̄titate: ⁊ que ſunt in vbi vltra nōia ſpecialia nō hn̄t cōe nomē.

Ad iſtam qõnem Dicũt aliqui ꝙ
ratio hui⁹ eſt:q2
in qualitate attenditur contrarietas:ſecundum eſſe:ꝙ
haber in ſubiecto. Et quia eſt vnum cõe ſubiectum:cõ
trariarum qualitatuꝫ:idcirco mutationes:que ſunt in
qualitatibus contrarijs:poſſunt habere vnum cõe no
men. In alijs autem attenditur contrarietas:per ordi
nẽ ad motum:⁊ quia motus ad contraria diuerſi ſunt
idcirco motus qui in eis fiunt habent nomina diuer/
ſa ⁊ non vnum. ¶ Sed iſta omnino nihil valent:pri/
mo quidem quia etiam quantitatis ⁊ vbi:ſecundũ eſſe
naturale ꝙ habent in ſubiecto naturali:contrarietatẽ
habent:vnde ſi propter vnitatẽ ſubiecti cõmunis mu/
tationes in qualitate vnuꝫ cõmune nomen ſortiuntur
cum etiam contrarie quantitates reſpiciant vnum cõ/
mune ſubiectum naturale: ⁊ ſic cõtraria vbi: pari ra
tione debent habere vnum cõmune nomẽ mutationes
que fiunt in quantitate: ⁊ mutatio que fit in vbi.

Secundo autem Apparet dicta re
ſponſio eſſe inſuf/
ficiens:quia cum motus in contraria ſint diuerſi ſpe/
cie:⁊ conueniant in genere:quereret rationabiliter aliqs
ab iſtis:propter quã cauſaꝫ tales motus ex eo ꝙ conue/
niunt in genere non habent vnum generale ⁊ commu
ne nomen:ſicutetiam ex eo ꝙ differunt in ſpecie habẽt
nomina diuerſa. Manifeſtum eſt enim ꝙ ipſi huius
rationem non aſſignant.

Dicendum eſt igitur Et me/
lius:ſe
cundum ꝙ dicit Tho. noſter ꝙ qualitates habent con/
trarietatem ſecundum propriam rationem ſpecierum
qualitatis. Iſte autem ſpecies:⁊ nominantur nomini
bus proprijs:⁊ nominantur noĩe cõi ipſius qualitatis
ſicut albedo ⁊ dicitur albedo ⁊ dicitur qualitas: ⁊ ni/
gredo nominatur nigredo ⁊ nominatur qualitas. Et
quia mutatio denominatur a termino ad quem:ex quo
omnes termini ad quos terminantur mutationes:que
ſunt in qualitate:rationabile eſt ꝙ omnes etiam muta/
tiones in qualitate facte:nomine communi qualitatis
quo nominantur ea: ſecundum que eſt contrarietas
in qualitate: ita habent vnum commune nomen:quod
eſt nomen alterationis. In quantitate autem ⁊ in vbi
non attenditur contrarietas ſecundum rationem pro/
priam ſuarum ſpecierum. Sed attenditur contrarietas
in quantitate ſecundum ꝙ ſubinduit exceſſum ⁊ defe
ctum naturalem:quia maximum ⁊ minimum ibi ſunt
contraria. Sed exceſſus ⁊ defectus qñtitatis natura/
lis non nominant̃ nomine quantitatis: ⁊ idcirco nec
mutationes tendentes ad ipſum defectuꝫ ⁊ exceſſuꝫ no
minantur nomine ſumpto cõmuniter a quantitate:q2
motus denominatur nomine termini ad quem. Quia
vero dicere poſſum⁹ ꝙ ille exceſſus ⁊ defectus eſt in quã
titate:lꝫ non ſit quantitas:dicimus etiam ꝙ motus ad
exceſſum:⁊ defectum:eſt motus in quantitate:licet ali/
ter non nominemus ipſum vno nomine communi cõ
muniter a quantitate ſumpto. In vbi etiam non eſt cõ
trarietas ſecundum rationem ſpecierum eius: ſed ſolũ
per ordinem ad motum. Motus autem ad contraria
vbi non ſunt vnus ſed multi:⁊ idcirco habẽt multa no
mina:licet aũt ſint tales motus vnũ quideꝫ in genere
q2 tñ nõ eſt verũ dicere ꝙ ſint vbi:ſed ſũt in vbi pp ipõ
rum conuenientiã in genere:non nominantur vno no
mine ſimplici ⁊ communi ſumpto communiter ab ipſo
vbi:ſed bene dicimus ꝙ omnes ſunt motus in vbi vel
in loco. ¶ Poſſumus autem ⁊ aliter dicere: vt videli
cet dicamus ꝙ ⁊ ipſa vbi contrariantur: propter con/
trarietatem habitudinum:que ſunt in eis. Et ab habi
tudine que eſt in vbi ſurſuꝫ motus denominatur aſcen
ſio. Ab habitudine vero que eſt in loco deorſum motus
denominatur deſcẽſio. Quia vero ille habitudines nõ
nominantur nomine ipſius:vbi licet dicant̃ eſſe in vbi
idcirco nec mutationes: que ad ipſas ſunt: nominãtur
vno cõmuni nomine ſumpto cõmuniter ab ipſo vbi:be
ne tamen dicuntur omnes eſſe motus.

¶ Textus.

¶ Poſt hec aũt dicam⁹ qd ẽ ſimul. ⁊ extractũ qd ẽ ⁊c.

¶ Lectio quinta ¶ Qõ prima.

HIc poſſet Eſſe dubium vtrum
poſint aliqua eẽ ſimul
videtur enim ꝙ nõ:quia h dicitur ꝙ ſimul
ſunt que ſunt in eodem loco primo. Nõ poſ
ſunt auteꝫ duo locata ſimul tempore eſſe in
eodem loco primo:ſimiliter non poſſunt aliqua duo eſ/
ſe ſimul ſecundum locum.

Ad iſtam qõnem Eſt dicenduꝫ ꝙ
corpora locata
poſſunt accipi dupliciter:vno quidem modo ſecunduꝫ
ſuas profunditates totas:⁊ ſic non poſſunt ſimul eſſe ſe
cundũ locuꝫ:quia non cõpatitur vna tota profunditas
corporis: vnã aliaꝫ totaꝫ profunditateꝫ corporis ſecuꝫ
in eodem ſitu:propter id ꝙ non poſſunt ſimul eſſe duo
corpora in eodem loco. Alio auteꝫ modo poſſumus loca
ta corpora accipere ſecundum ſua vltima que ſunt ipſe
ſuperficies:⁊ tunc neceſſariuꝫ eſt ponere ꝙ aliqua ſint
ſimul:quia dicta vltima neceſſario ſunt in eodem ſitu:
quando corpora in vltimis illis ſe mutuo contingunt.
¶ Huius autem ratio duplex cõſueuit aſſignari: vna
quidem ſumpta ex vniuerſi plenitudine. Cum eniꝫ aer
⁊ aqua ſe contingunt nulluꝫ corpus mediũ cadit inter
ipſa:ſuperficies ergo vltima aque ⁊ ſuperficies vltima
aeris:aut ⁊ ſic ſunt in vna ⁊ eadem ſuperficie ipſius ſpa/
tij:aut in alia ⁊ alia:ſi in vna:erunt ergo in ſimul ſecun
dũ ſitũ:ſi vero ſunt in alia:⁊ alia: cũ inter duas ſuperfi
cies ſpatij cadat ſpatium medium:ſicut inter duo pun/
cta ſemper linea eſt media:erit neceſſario aliquod ſpati
um mediuꝫ vacuum inter aerem ⁊ aquam:ꝙ eſt impoſ
ſibile:vt ſupra declaratũ fuit:igitur neceſſariuꝫ eſt illa
duo vltima eſſe in vno ⁊ eodem ſitu. ¶ Secunda auteꝫ
ratio ad idem conſueuit aſſignari ex indiuiſibilitate ip
ſoruꝫ vltimorum. Sunt enim ſuperficies indiuiſibiles
ſecundum profunditateꝫ: indiuiſibile autem a quocũ/
ꝙ attingitur totum attingitur:igitur cum ſuperficies
vnius corporis attingat ſuperficiẽ alterius: neceſſari/
um eſt ꝙ tota attingat totaꝫ. Quandocũꝙ autem ali/
qua ſic ſe habent:ꝙ totum vnũ attingit totum aliud:ip
ſa ſunt in eodem loco ſimul:ſicut in eodem loco in quo
corpus eſt in ſimul etiam: ⁊ anima eſt que attingit totũ
corpus:neceſſariuꝫ eſt vtiꝙ ꝙ ſuperficies duorum cor/
porum ſe ꝯtingentiũ ſunt tũc i ſimul in vno ⁊ eodẽ ſitu.

Ad argumentum Ergo in cõtra
rium dicendũ
eſt ꝙ illud verbuꝫ duo locata non poſſunt ſimul eſſe in
eodem loco: intelligit̃ de illis que ſunt proprie: ⁊ per
ſe locata:ſicut ſunt corpora:vltima vero corporuꝫ non
ſunt proprie:⁊ per ſe:in loco:ſed large ⁊ per aliud.

¶ Textus.

¶ Continuum autem eſt quod quidẽ habitũ aliqd ⁊c.

¶ Qõ ſecunda.

SEd tunc ſecundo
poſſet aliquis dubitare vtrum ex h ſequa
tur ꝙ illa duo corpora:ſicut ſũt aqua ⁊ aer
continuentur

continuentur ſibi inuicem: videtur enim ꝙ ſic: qꝛ conti
nua ſunt: quorum vltima ſunt vnum: ſed ſecundū pre
dicta vr̄ vltima aeris ⁊ aque vnū fieri: qꝛ ſuperficies
poſita ſupra ſuperficiem facit vnā ſuperficiem: ſicut .n.
punctū ſupra punctū poſitū reddit vnū punctū: videt̄
ergo ꝙ illa duo corpora ſint ſibi inuiceꝫ continua.

Ad iſtam qōnem Eſt dicendum
ꝙ dupliciter ſu
perficies diſtinguntur: qꝛ propter diſtinctioneꝫ ſituū ⁊
propter diſtinctioneꝫ ſubiectoꝝ. Et cū due quideꝫ ſup
ficies corpoꝝ naturaliū ſunt in eodē ſitu: non diſtingū
tur tunc propter diſtinctioneꝫ ſituuꝫ: ſed diſtinguntur
ob diſtinctioneꝫ magnitudinū naturaliuꝫ: que ſunt ip
ſarū ſuperficierum propria ſub̄a. Ille autem magni
tudines ſi non ſunt diuiſe ⁊ diſtincte ꝑpter ſituꝫ: ſunt
tamen diuiſe ⁊ diſtincte propter ſub̄a ſua: que ſunt ſub
ſtantie diuerſe naturales.

Dicendum eſt igitur Quod
cum ſu
perficies aeris ponitur ſupra aque ſuperficiem; non fit
ex eis vna ſuperficies: ſed manent due diuerſe ⁊ diſtin
cte: propter id ꝙ ⁊ ſi tollatur tunc ab eis diſtinctio ſi
tualis: non tamen tollitur: ſed manet diſtinctio que fit
per diuerſitateꝫ ſubſtātialē ſubiectoꝝ: ſicut ponit Tho.
in ſuo quodlibet: ⁊ idcirco aer ⁊ aqua: tunc non conti
nuantur: ſed contiguantur ſolū. ¶ De ſuperficieb⁹ aūt
mathematicoꝝ magnitudinū: que non habent aliā di
ſtinctioneꝫ niſi ſitualē: veꝝ eſt ꝙ vna ipſaꝝ poſita ſupra
aliam facit vnaꝫ ſuperficiem.

¶ Qō tertia.

Sed tunc reſtat Adh̄ ter
tia dubi
tatio verū videlꝫ ſublata cū diſtinctione ſi
tuali diſtinctione etiaꝫ: que fit per ſubſtan
tias ſubiectas: ſit tunc neceſſariū ponere
ꝙ magnitudines ſe ꝯtingentes fiant vna continua ma
gnitudo: videtur eniꝫ ꝙ ſic: qꝛ dictū eſt ꝙ pro tāto ſubla
ta diſtinctione ſituali: non fit ſtatim vna magnitudo: qꝛ
remanet diſtictio: que eſt per ſub̄as ſubiectas. Si ergo
iſta etiaꝫ tollatur diſtinctio: tūc nulla remāebit ⁊ conſe
quenter fieret oīno vna magnitudo.

Ad iſtam qōnem Dicunt aliqui
ꝙ magnitudi
nis diſtinctio nullo mō intelligi poteſt niſi duplex: vna
vꝫ: ſm̄ diſtinctioneꝫ ſituū: ⁊ alia ſumpta ⁊ facta per di
ſtinctioneꝫ ſubiectoꝝ: vnde ſi vtraq̄ȝ diſtinctio magni
tudinib⁹ tollat̄: neceſſariū erit dicere ſecūdū eos ꝙ ille
magnitudines fiāt vna: ⁊ indiuiſa magnitudo. ¶ Sed
ſi velimus recurrere ad ea que credimus fieri a deo per
miraculū: inuenimus iſta non ſufficienter dicta: credi
mus eniꝫ ꝙ in ſacramento altaris poſt conſecrationeꝫ
maneant dimenſiones vini ſine aliqua ſubſtātia ſubie
cta: ⁊ ſimiliter dimenſiones panis ſine ſubiecta aliqua
ſubſtantia: itaq̄ tūc tales dimenſiones non manent ab
inuicem diuiſe: propter diuerſitateꝫ ſubſtantiaruꝫ ſub
iectarū. Et ſi fiat ꝙ ibi dimēſiones panis cōtingant di
menſiones vini non manēbunt etiam diuiſe tunc pro
pter diſtantiam ſitualem: ⁊ tamen non obſtante ſubla
tione dictarum duarum diſtinctionum: remanebunt
adhuc magnitudines diuerſe: contigue quidem ſed nō
continue: dimenſiones panis: ⁊ dimenſiones vini: vt
ergo iſta etiam diſtinctio ſaluetur: conſiderandūꝫ eſt ꝙ
naturaliter loquēdo non poteſt dari inter magnitudi
nes niſi duplex diſtinctio ꝑdicta ſcilicet per ſituꝫ ⁊ per
ſubiectum. Non enim poteſt facere natura eſſe magni
tudinē ſine ſb̄o: vnde nāliter loquendo ſi non ſit in ma
gnitudinibus diuerſitas in ſitu: nec diuerſitas in ſubie
cto: neceſſarium eſt: ꝙ habeant vnum ſubiectum ⁊ vnū
ſitum: ⁊ per conſequens oportet ꝙ ſint vna magnitudo
Sed in his que non fiunt a natura: ſed fiunt ſuperna
turaliter oportet ꝙ ad cauſam ſupernaturalem recur
ramus: dicemus ergo ꝙ magnitudo naturaliter nō cō
ſeruatur in eſſe ſine ſubiecto: ⁊ tamen cauſa ſupernatu
lis: que deus eſt: ꝯſeruat eē magnitudinū ſubiecto etiā
ſubtracto. Conſimili etiam modo magnitudo natura
liter non diſtinguitur niſi vel per ſitum vel per ſubie
ctum: ſed cauſa ſupernaturalis conſeruat ſua virtu
te diſtinctionem magnitudinum: ſubtracto ſubiecto ⁊
ſubtracta diſtinctione ſituuꝫ. Et h̄ erit tertius modus
ſaluandi in magnitudinibus diſtinctionē: qui ideo eſt
poſſibilis: qꝛ cauſa primo prima poteſt in effectū cau
ſe ſecunde etiam ſine cauſa ſecunda. Ad diſtinctionem
auteꝫ ⁊ ad eſſe magnitudinum ſubiectuꝫ ſe habet ſicut
cauſa ſecunda: ⁊ deus tanq̄ cauſa primo prima.

¶ Qō quarta.

Sed tūc adhuc reſtat qr
ta dubita
tio verū videlꝫ ſicut naturaliter poſſunt
ſimul eſſe ſuperficies: ita naturaliter poſ
ſint ſimul eſſe duo corpora: videtur enim
ꝙ ſic: quia ſicut ſe habet ſuperficies ad ſuperficiem ſic
etiam ſe habet corpus ad corpus. Sed vna ſuperficies
compatitur ſecum in eodem ſitu naturaliter aliaꝫ ſup
ficiem: vt patet ex predictis: igitur ⁊ corpus vnuꝫ natu
raliter compatietur ſecum in eodem loco aliud corpus.

Ad iſtam qōnem ſimpliciter dicē
dum ꝙ natura
liter nō poſſint ſimul eſſe duo corpora in eodē loco. ¶ Ad
cuius intelligentiam conſiderandum eſt ꝙ propter ſitū
eſſentialem quantitati dimenſiue: qui ꝯſiſtit in ipſa cō
nexione: ⁊ continuatiōe partium dimenſionis: non cō
tingit ꝙ due dimenſiones: non poſſunt ſimul eſſe ſecun
dum locuꝫ: videmus enim ꝙ ſi due ſupficies ſimul ſint
in eodem ſitu: ꝙ neutra ipſaꝝ perdit ipſarum partiuꝫ
connexionē: quā tamē perderet omnino: ſi ratiōe talis
connexionis contingeret ꝙ due magnitudines nō poſ
ſunt ſimul eſſe in eodem loco: contingit autem h̄ ex eo ex
quo attenditur ꝙ vna aliam extra ſe tenet. Nam licet
due linee cuꝫ ſuperponuntur ſibi inuicem in hunc mo
dum ſimul ſint: eo ꝙ ſecundum talem coniunctionē nō
tenet vna linea extra ſe aliam: propter id ꝙ cuꝫ illo mo
do ſit indiuiſibilis cuicūq̄ coniungitur corporaliter cō
iungitur: ſi tamē due linee intelliguntur ita coniungi:
ſicut iſte intelliguntur cōiuncte in puncto .b. tenebit be
ne iſto modo vna linea ſic aliā extra ſe: ꝙ non erunt am
be in eodem loco: non eniꝫ neceſſariū eſt ꝙ lineaꝫ totaꝫ
attingat alia linea ipſam attingens illo modo: qꝛ ſecū
dū taleꝫ modū ptibilis eſt ⁊ non indiuiſibilis. Et ſi con
tingat ꝙ ſimul fiant: non poterit h̄ fieri niſi coniun
gantur ſibi modo prio: quo modo non habent aliquaꝫ
partitioneꝫ. Et ſicut dictū eſt de lineis eſt intelligenduꝫ
etiaꝫ de ſuperficieb⁹: que ſm̄ vnū modū indiuiſibilita
teꝫ habent: ſed ipſa corpora ſecūdū nullū modū habent
indiuiſibilitateꝫ: ſed oī modo intelliguntur eſſe partibi
lia: ⁊ ideo ſecūdū nullū modū ſe contingentibus poteſt
concludi ꝙ totum tangat totum: immo quocūq̄ modo
coniungantur coniunguntur illo modo: quo cōperit li
neis ⁊ ſuperficiebus: ꝙ vna teneat aliaꝫ extra ſe: ⁊ ideo
nullo modo poſſunt fieri naturaliter duo corpora in eo
deꝫ loco. ¶ Nec eſt ſimile ſicut dictū fuit in argumen
to de ſuperficiebus ⁊ corporibus: vt patet ex dictis: qꝛ
ſuperficies vno modo indiuiſibilitatem habet: propter

qđ vna tota intelligitur totam aliam contingere: ꝙ nõ eſt verum de corporibus: vtrũ aũt miraculoſe poſſint tẽ ſimul declarare nõ eſt preſentis ſpeculationis.

¶ Textus.

¶ Unus aũt motus dicitur multipliciter ꝛc.

¶ Lectio ſexta. ¶ Q̃o prima.

Hic poſſet dubitare aliquis de q̃one quã mouet Ar. in littera: vtrũ vꝫ ſit iudicand⁹ ſemper eſſe ideꝫ motus ſpecie qui eſt ab eodem in idem videtur enim ꝙ ſic: q: motus a termino ad quem ſpecificatur: vbi ergo eſt ideꝫ terminus ad quem ibi videtur ſemper eſſe eadeꝫ ſpecificatio: ſi ergo motus ab eodem in idem facti ſint eandem habebunt ſpecificationem: ꝛ per conſequens erunt vnus ꝛ idem motus ſpecie.

Ad iſtam q̃onem quidam dicũt ꝙ non eſt mot⁹ vbi non eſt cõtrarietas: nec eſt contrarietas alicubi niſi ibi ſit aliqua diſtantia: q: contrarietas diſtantiaꝫ ſemper preſupponit: vnde loquẽdũ eſt de motu: ſicut loquimur de contrarietate: de qua loquenduꝫ eſt: ſicut loquimur de diſtantia. In qualitate aũt eſt diſtantia: ꝛ quãtum ad gradũ in eſſe: ꝛ quantuꝫ ad diſpoſitiones: i vbi ꝓo eſt diſtantia ratione partiũ ſpatij. Cum ergo eſſe ꝛ diſpoſitiones materie habeãt omnino eſſentialem habitudinem ad formam: quia ſemper eadem forma dat idem eſſe: lꝫ h̄ eſſe poſſit intendi ꝛ remitti: ꝛ ſemper eiuſdeꝫ forme: per ſe loquendo: ſunt eedem diſpoſitiones: licet ipſe etiam intendi poſſint ꝛ remitti: partes aũt ſpatij non habeãt omnino eſſentialeꝫ habitudinem ad ipſum terminũ: quia ad eundeꝫ terminũ ab eodeꝫ termino per diuerſas lineas poteſt quis pertingere: vt puta per cordam ꝛ per arcum. Patet ꝙ ibi quideꝫ eſt eadeꝫ diſtantia ſemper ꝛ eadem per conſequens contrarietas ꝛ per cõſequens ideꝫ motus ſpecie. Quia vero h̄ eſt alia ꝛ alia diſtantia erit h̄ alia ꝛ alia contrarietas: ꝛ per cõſequens motus alius ꝛ alius ſecundum ſpecieꝫ. Adiungunt autem vlterius ꝙ cum in vbi non ſit contrarietas ſecundum ſe: ſed per comparationem ad ſpatium: acquirere idem vbi per ſpaciuꝫ rectum ꝛ non rectum magis eſt acquirere vbi diuerſuꝫ q̃ ideꝫ. In qualitatibus aũt: ꝛ ſi contrarietas ſit ſecundum eſſe: ꝙ habent in materia: quia tamen materiales forme diffiniuntur ſecundum eſſe ꝙ habent in materia habere contrarietatem ſecundum tale eſſe: non tollit habere contrarietatem ſecundum ſe: ꝛ propterea cum acquiritur eadem qualitas ſpecie eſt idem motus ſpecie. Sed motus in vbi nõ accipit ſpeciem ab vbi ſecundum ſe: ſicut nec in vbi eſt contrarietas ſecundum ſe: vnde ꝛ ſi vbi ſit idem ſpecie non propterea oportet ꝙ etiam motus ſit vnus ſpecie niſi factus ſit ꝑ ideꝫ ſpecie. ¶ Sed quãuis iſti habũdẽt in verbis: non tamen h̄ verborum habundãtia veritatem continet: ſed multas falſitates. Nam ꝙ primo dicunt non eſſe motum vbi non eſt contrarietas: patet ꝙ falſum eſt: ſi intelligatur de motu locali: ꝛ de vera contrarietate. Motus enim circularis: non eſt inter habẽtia veram contrarietatem: vnde ꝛ Ariſtot. in fine ſeptimi cum probaſſet omnem motum ad formam eſſe finitum per id ꝙ ſit ſemper vel inter contraria: vel inter contradictoria: adiunxit hanc probationeꝫ non ſufficientem eſſe ad h̄ probãdũ de locali motu: quia aliquis motus eſt ſicut circularis: qui non eſt de contrario in contrarium: immo etiam: nec a diuerſo in diuerſum: niſi forte ſecundum rationem: ſed ſecundum rem eſt ab eodem in idem: vnde ꝛ poſtea de locali motu adiũxit aliam rationem. Patet igitur ꝙ falſum eſt motum ab eo ſpecificari a quo contrarietatem accipit id ad ꝙ tenditur per ipſum: nec per conſequens verum eſt ꝙ ſemper loquendũ ſit de motu: ſicut loquimur de contrarietate: quia tunc vbi non eſt vera ꝛ perfecta contrarietas: non poſſet eſſe verus ꝛ perfectus motus: ꝙ totum falſuꝫ in circulo apparet. ¶ Ulterius etiam ꝙ dicunt aliam diſtãtiaꝫ attendi penes cordam inter duo vbi ꝛ aliam penes arcũ ꝛ per conſequens aliam ꝛ aliam contrarietatem: patet euidenter eſſe falſum: q: cum contrarietas ſit maxima diſtantia: ꝛ inter duo vbi: attendatur maxima diſtantia penes cordam ꝛ non penes arcum: neceſſarium eſt ꝙ etiam contrarietas attendatur inter ipſa non penes arcum: ſed magis penes cordam. Et h̄ etiam teſtat⁹ fuit phyloſophus in precedenti lectione: vnde patet ꝙ omnino ridiculoſum eſt dicere idcirco motum factum in corda ſpecie differrre a motu facto per arcum: quia alia cõtrarietas eſt hic ꝛ alia ibi. ¶ Ulterius ꝛ ꝙ dicitur acquirere idem vbi per ſpacium rectum ꝛ non rectũ: magis eſſe acquirere vbi diuerſum ꝛ differens q̃ idem: patet ſimpliciter eſſe falſum: ſi intelligatur de vbi ad ꝙ terminatur tot⁹ motus. Impoſſibile eſt enĩ omnino ꝙ ſecundum vnum locum numero attendatur vbi differẽs in ſpecie. Poteſt autem ad vnuꝫ ꝛ eundem locum numero: quis procedere per cordam ꝛ per arcum. Quod etiam poſtea adiungunt in qualitatibus ſecundum ſe attendi contrarietatem: quantumcũꝙ iſta in eis attendatur ſecunduꝫ eſſe ꝙ habent in ſubiecto: eſt manifeſte cõtra eos. Dicunt enim in principio primi phyſicorum ꝙ participari ſꝫ magis ꝛ minus eſt extra rationeꝫ taliũ formarum: ꝛ ad eas per accidens ſe habet: quia conuenit eis ſecundum eſſe ꝙ habent in ſubiecto: ergo ſi habere contrarietatem ſimili modo conuenit eis ſecunduꝫ eſſe ꝙ in ſubiecto habent: neceſſario habent confiteri aut ꝙ contrarietas ad eas per accidens ſe habeat: aut ꝙ male dixerint de magis ꝛ minus in primo phyſicoꝝ. ¶ Quod autem dicunt tales qualitates diffiniri ſecũdum ꝙ in materia habent eſſe: ſi intelligatur ita ꝙ dicatur ipſarum eſſe qualitatum poni in earum diffinitionibus ſimpliciter eſt falſuꝫ: quia eſſe eſt poſterius eẽntia ꝛ nihil diffinitur vera diffinitione per poſteriora. Sed ſi ſic intelligatur ꝙ dicatur ſubiectum in quo habent eſſe poni in earum diffinitionibus: erit quideꝫ bene dictum: ſed ad nihil erit eis vtile. Nam ſubiectũ ponitur in diffinitione accidentis: non ideo: quia eſſe auterius ipſum accidens diffiniat: ſꝫ quia terminat dependentiam eſſentie ꝛ quidditatis eius: ꝛ eſt cauſa quedaꝫ originatiua ei⁹: ꝛ diffinitio debet cõtinere cauſas ꝛ ꝑncipia eſſentie cum detur cauſa notificandi ipſam. Et tamen licet ſubiectum ponatur in accidentis diffinitione non idcirco contrarietas conueniet accidenti ſecunduꝫ ſe: ſi conueniat ſibi gratia ſubiecti: quia que attribuuntur alicui ratiõe ſubiecti ꝛ materie dicunt ſibi attribui per accidens. Ratione ergo ſuarum eſſentiarum: debẽt qualitates habere contrarietatem: ſi ipſam debent ſecũdum ſe habere: patet igitur ꝙ vana ſit multiplicatio verborum quã hij faciunt.

Dicendum eſt itaqꝫ breuiter ꝛ melius: ꝙ de motu loq poſſum⁹ dupl'r ſꝫ duo q̃ i ipo attẽdũtur. Dictũ eſt eniꝫ in precedentibus ꝙ motus ponit rẽ que acquirit ꝛ ipaꝫ non ponit ſimpliciter ꝛ abſolute: ſꝫ ſub certo quodaꝫ modo ſe habendi. Poſſumus ergo de motu dicere: ꝛ q̃tũ ad realitatẽ quã ponit: ꝛ quãtũ ad modũ ſe habendi. Et quantũ quidẽ ad realitatẽ quã ponit cũ non ponat niſi realitatẽ eius: que acquiritur per ipſam

ipſum: ⁊ ħ ſit terminus ad quem: patet ꝙ a termino ad quē ſpecificatur. Quia terminus ad quē illā eādem realitatē ponit perfecte: que in motu ponitur incomplete. Imperfectū reducitur ad ſpeciē perfecti. Et propterea ſi termin⁹ ad quē ſit vnus ſpecie: erit motus quantū ad realitatem vnius ſpecie: quia per ipſuꝫ acquiretur ⁊ ponetur realitas vnius ſpeciei. Nec ꝗ iſtud tollitur: ſi ad idem vbi aliquis moueatur per arcum ⁊ per cordam: qꝛ vbi ꝙ acquiritur habet latitudinem ſecunduꝫ latitudinem ſpatij: ⁊ in tota tali latitudine manet vbi eiuſdē ſpeciei. Et propterea ſi infra metas talis latitudinis deſcribat aliquis arcum aut cordam: tam in arcu ꝗ̄ in corda attenderetur de latitudine vnius vbi ⁊ eiuſdem in ſpecie phyſica ⁊ naturali.

Si autem loquamur de motu quātū ad modum ſe habendi: quē ponit: habebit tūc ſecundū ſe ſpeciem diſtinctam a ſpecie eius ꝙ acquiritur. Et ſecundum ħ motus factus per arcum ſemper differt ſpecie a motu facto per cordam: quia alio modo ſit vnus ⁊ alius modus attēditur in alio: que diuerſitas prouenit ex diuerſitate arcus ⁊ corde. Differt enim ħ duo figuris ſiue in ſpecie figure. Et propterea dicit phyloſophus ꝙ dicti motus: ideo differunt ſpecie: quia id in quo ſūt ſꝫ ipſum ſpatium differt ſpecie figure: ſcilicet quia ſpatium rectum ponit figuram rectam: ſed actuale ponit magis figuram circularem: ⁊ per ħ patet reſponſio ad argumentum factum in contrarium.

¶ Textus.

¶ Simpliciter aūt vnū in omnibus hiscē ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

Secundo poſſet Aliquis querere vtrum motus finitus poſſit reſumi idem numero. ¶ Ad ħ reſpon. Tho. in ſuo quolibet: ⁊ reſponſionem illam inde alij accipiunt ⁊ ponunt eam in ſuis ſcriptis tanꝗ̄ ſuam. Dicit enim Tho. ꝙ cum ſucceſſiua eſſe habeant in quodam fieri cōtinuo: ⁊ per ideꝫ vnumquodꝗ habeat eſſe ⁊ vnitatem: neceſſarium eſt ꝙ vnitateꝫ habeat ex vnitate ipſius fieri. Ad vnitatem autem fieri continuum exigitur continuatio in duratione eius. Statim enim cūꝫ interrumpitur duratio tollitur cōtinuatio: ſublata vero continuatione tollitur vnitas cuiuſlibet continui. Cū ergo eſſe motus conſiſtit in continuo fieri: ⁊ vnitas motus in vnitate fieri: ⁊ ad vnitatem ipſius fieri exigitur continuatio in duratione eius: patet euidēter ꝙ ad vnitatem motus requiritur cōtinuatio duratiōis: que duratio ſi interrumpatur tolletur neceſſario vnitas ipſi⁹. Si ergo mot⁹ cuius deſijt duratio deꝫ idē numero reſumi: oportet ꝙ tollatur interruptio durationis: ſed ſi interruptio durationis tolli non poteſt: niſi ħ fiat: vt motus ⁊ fieri in quo conſiſtit eſſe motus: tunc durauerit quando non durauit: ꝙ implicat contradictioneꝫ. Ponitur enim per ħ idem ſimul duraſſe ⁊ non duraſſe. Impoſſibile itaꝗ eſt ⁊ contradictionem implicans ꝙ motus finitus reſumatur idem numero.

¶ Textus.

¶ Socratē aūt ſm alterationem eandē alterari ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio poſſet Aliquis querere vtrū forma prius generata: ⁊ poſtea corrupta poſſit redire eadem numero per actionem naturalis generantis.

Ad iſtam etiam qōnem Rñdet Tho. in eodē ſuo quodlibet dicens ꝙ ħ fieri nō poteſt: ⁊ ratio quā aſſignat eſt: qa agens naturale non producit aliquid niſi per motum ⁊ tranſmutationem: vnde forma ab ipſo educta de potentia materie per motum ⁊ tranſmutationem eſt producta. Motum autem vnum ⁊ eundē numero agens nāle reſumere nō pōt: vnde neceſſarium eſt ꝙ etiam formā ad cui⁹ realitatē motus realitatem aliam non ponit: eandeꝫ numero cū prius generata ⁊ poſtea corrupta reſumere non poſſit. Eo igitur ipſo quo forma ab agente naturali producitur ꝑ motuꝫ: patet ꝙ corrupta non poteſt eadem numero reduci per reductionem naturalis generantis.

¶ Qō quarta.

Quarto poſſet Adhuc aliquis querere vtrum per actionem illius agentis poſſit forma prius corrupta ⁊ producta: eadeꝫ numero reduci: videt̄ eniꝫ ꝙ non: quia productum terminus productionis eſt: diuerſorum autem ſunt termini diuerſi ⁊ non vnus: vbi ergo eſt alia productio ⁊ alia: ibi debet eſſe aliud ⁊ aliud productuꝫ. Eſt autem omnino alia productio: quia aliquid mō nouiter producitur: ⁊ qua productum fuit prius: ſicut eſt alia productio noua ⁊ productio antiqua. Nullo igitur modo: vt videt̄: productuꝫ prius ⁊ corruptuꝫ: ⁊ modo iteꝝ productum eſſe poteſt idem numero.

Ad iſtam qōnem Dicenduꝫ eſt ꝙ ⁊ ſi forma corrupta eadem numero non poſſit reduci per agens naturale: poteſt tamen bene eadem reduci per agens ſupernaturale. Nam materia ſic in potentia ſua claudit oēs formas ſpecierum ꝙ claudit ēt in ipſa omnes formas indiuiduorum ſub illis ſpeciebus contentorum. Et propterea qn̄ forma que eſt actu in materia corrumpitur: redit in potentiam materie: ⁊ manet incluſa eadem numero in hac potentia: ſicut ⁊ eadē numero incluſa erat ante ꝗ̄ duceretur ad actum eſſendi: ſed differenti modo: quia anteꝗ̄ actu fieret clauſa erat in potentia reducibili ad actum: per actionem naturalis generantis: ſed poſtꝗ̄ actu facta eſt ⁊ corrupta remanet clauſa in potētia materie: non reducibili in actum per agens naturale: reducibili tamen ad actum per actionē illius agētis: cui ſubeſt tota ⁊ totaliter potentia materie quale agens eſt prima cauſa. Nam ſi prima cauſa non poſſet hanc eandem formā numero: que ſemper manet in materie potentia: reducere: ſequeretur aliquid cōtineri in potentia paſſiua materie: quod non contineretur in potentia actiua prime cauſe: ꝙ eſt omnino abſurdum. Poteſt itaꝗ forma corrupta eadem numero reparari ab agente primo: qui deus eſt: licet non poſſit ħ fieri ab agente naturali.

Ad cuius intelligentiam conſiderandum eſt: ꝙ agens naturale agit ſic per contactum neceſſitate naturali: ꝙ neceſſario cum contingit paſſiuum ad eius ſimilitudinem diſpoſitum: imprimit ſibi ſimilitudinem forme ſue: ita ꝙ ſemper productio forme ab agente naturali conſequitur naturali neceſſitate ipſum contactum paſſiui ab actiuo. Nunc autem ſic eſt ꝙ quandocunꝗ aliquid ad aliud ſic ſe habet: ꝙ neceſſario conſequit̄ ad ipſum: oportet ꝙ diuerſificetur ad diuerſificationem eius: quēadmoduꝫ calor: quia conſequit̄ de neceſſitate igneꝫ: neceſſario na

meratur ad eius numeratione: qꝛ ergo forma educta de
potentia paſſiui: per agens naturale ita ſe habet ad cõ
tactũ paſſiui ab actiuo: ꝙ ipſuz conſequitur de neceſſi
tate: oportet neceſſario ꝙ ex alio ⁊ alio contactu proue/
niat non eadez: ſed alia ⁊ alia forma: vnde qꝛ contact⁹
quo prius paſſiuũ contactũ fuit ab actiuo: eſt numero
diuerſus a contactu quo actiuũ contingit itez paſſiuũ
poſt corruptionez forme producte per priorez contactũ
ideo accidit ꝙ forma ſecundo producta ab agente natu
rali: eſt omnino diuerſa numero a forma prius ab eodẽ
producta ⁊ corrupta. Sed de primo agente non poſſu/
mus ſic dicere ꝙ contingat paſſiuũ: ⁊ naturali neceſſita
te per talez contactuz formaz educat de potentia paſſi
ui: imo per meraz libertatez ſue volũtatis intelligendo
⁊ volẽdo habet ipſaz deducere ad actũ: vnde qꝛ forma
corrupta eadez numero manet clauſa in potentia mate
rie: ⁊ eadez numero intelligitur a prima cauſa: patet ꝙ
ſtatim cũ cauſa prima vellet habere hanc eandem for/
mam clauſam in potentia materie regredi ad actum
rediret de neceſſitate eadez ſecundũ numez. Eo igit̃ ip
ſo quo prima cauſa per intellectũ ⁊ volũtatẽ agit: ⁊ ma
teria eſt ſue virtuti totalr̃ ſubiecta: ⁊ ſi vis interius pe
netrans omnia reſpicit quicquid eſt in potentia mate/
rie cogimur de neceſſitate dicere ꝙ ipſa poſſit formã cor
ruptã cũ voluerit eandẽ numero reducere.

Ad argumentum Ergo in cõtra
riuz dicenduz
eſt: ꝙ productio poteſt accipi vno modo ſecũdũ ꝙ ſe te/
net ex parte producentis: ⁊ ſic eſt ipſa eẽntia prime cau
ſe: quia in ipſa cauſa non differũt: ſed ſunt idẽ eſſentia ⁊
actio: vnde patet ꝙ h̄ modo ipſa productio non eſt alia
⁊ alia: ſed vna ⁊ eadez. Alio vero modo ſumi poteſt ſe/
cundum ꝙ ſe tenet ex parte producti: ⁊ tunc dicitur vel
conſiderabitur: qꝛ vel quantũ ad rez quã ponit: vel quã
tũ ad modũ ſub quo ipſaz ponit. Et primo quidez mo
do etiã productio ſecũdũ determinata nõ eſt alia ⁊ alia
ſed vna ⁊ eadez: qꝛ oſtenſuz eſt iaz ꝙ res producta vna
⁊ eadem eſt. Et productio rem aliam non ponit niſi rez
ipſaz que producitur. Si aũt accipiatur ꝙtum ad mo
dũ quẽ ipſi rei ſuperaddit: ſic videtur eſſe alia ⁊ alia: di
cit enim ⁊ ponit rem ſub initio procedendi ab alio. Eſt
aũt duplex initiũ durationis eſſendi ⁊ proceſſus cũ res
ponit̃ prius fuiſſe ⁊ actu proceſſiſſe: ⁊ poſtea nõ fuiſſe: ⁊
poſt itez incipere exiſtere. Et lz quidem ratione huius
initij dicatur productio alia ⁊ alia: non tamen ex h̄ pro
bat̃ ꝙ res producta ſit alia ⁊ alia. Quia cuz ponimus
eandez rez numero eſſe que incipit eſſe modo: ⁊ incipit
eſſe alias: non poteſt aduerſarius dicere aliud vel alia
⁊ alia eſt initiatio eſſendi ⁊ durationis: ergo eſt aliud ⁊
aliud exiſtens ſiue durans in eſſendo: niſi ſuppoňat ꝙ
probare debet. Poteſt tñ ex h̄ concludere ꝙ duratio eſ/
ſendi ſit alia ⁊ alia. Sed tamen nihil prohibet vnuz ⁊
idem ens numero alia ⁊ alia duratione numero dura/
re in eſſendo: preſuppoſita virtute prie cãe ⁊ ei⁹ actiõe.

¶ Qõ quinta.

QVinto poſſet Eſſe dubiũ
vtrũ ſi mo/
tus ad formaz ſit alius ⁊ alius: neceſſario
etiaz ipſa forma eſſe debeat alia ⁊ alia: vi
detur enim ꝙ ſic ſm̃ predicta. Nam mo
tus alius ⁊ alius: ponit aliũ ⁊ aliũ contactũ paſſiui ab
actiuo. Sed dictum eſt ꝙ contactus alius ⁊ alius facit
vt forma producta ab agẽte naturali ſit alia ⁊ alia. Im
poſſibile ergo videtur ꝙ motu exiſtente alio ⁊ alio: ma
neat vna ⁊ eadem forma ſecundum numerum. ¶ In
contrarium autem videtur eſſe: qꝛ calidũ contingens
calefactibile incipit ipſuz calefacere ⁊ calefacit. Et deſi
nens contingere deſinit imprimere calorem: ⁊ iterum
cõtingens iterato calefacere: ita ꝙ eſt tunc calefactio
alia ⁊ alia: ⁊ tamen calor impreſſus eſt tantum vn⁹ nu
mero: quia in vno numero calido non eſt niſi vnus nu/
mero calor.

Dicendum eſt igitur Ad iſtã
queſtio
nem ꝙ aliter loquendũ eſt de formis: que in indiuiſibi
li conſiſtunt: ⁊ aliter de formis que habent latitudinez
cuiuſmodi eſt calor: forme enim que in indiuiſibili con
ſiſtunt per motum non inducuntur neqꝫ abijciunt̃: ſed
per ſubitam ⁊ ſimplicez mutationez. Et in talibus mu
tatione exiſtente alia ⁊ alia: oportet de neceſſitate loquẽ/
do naturaliter formã eſſe aliaz ⁊ aliam: forme autẽ que
habent latitudinez: ſunt que proprie per motuz inducũ
tur: ⁊ in talibus contingit ꝙ motu exiſtente alio ⁊ alio
manet forma ⁊ manere poteſt modo predicto; de calore
vna ⁊ eodem: ſed non ſunt vno eadem gradu ſue latitu
dinis. Oportet enim ſemper ꝙ cõtactu naturali exiſtẽ/
te alio ⁊ alio: ſic etiam ꝙ imprimit̃ per ipſum aliud ⁊
aliud. In talibus ergo formis h̄ contingit ꝙ per prio/
rem motũ ⁊ contactum imprimitur vnus gradus for/
me: ⁊ per ſecundũ motum ⁊ contactuz imprimitur non
ille idez gradus: ſed de neceſſitate alius: qui tamen cũ
alio pertinet ad vnaz ⁊ eandez forme latitudinez: ⁊ per
h̄ patet reſponſio ad argumenta.

¶ Textus.

¶ Quoniam autẽ continuus eſt omnis motus ſimpli
citer quidez vnũ neceſſe eſt continuũ eſſe ⁊c.

¶ Lectio ſeptima. ¶ Qõ prima.

HIc poſſet Eſſe dubiuz vtrũ mo/
tus regularis ſit ma/
gis vnus ꝙ irregularis: videtur eniz ꝙ nõ
qꝛ vnitas motus conſiſtit in cõtinuitate ei⁹
poteſt autem contingere vt irregularis mo
tus ſit ꝯtinu⁹: ſicut regularis: igit̃ ſimul ẽt erit vnus.

Ad iſtam qõnem Dicitur cõmu
niter ⁊ bene ꝙ
de motu loqui poſſumus tripliciter: vno quidem modo
ſecundũ ꝙ dicit quid quantũ continuũ: ⁊ ſic eius vni
tas conſiſtit in ſola continuitate: quia vnitas indiuiſio
nem ponit: ⁊ multitudo ponit proprie diuiſionẽ. Indi
uiſio autez cuiuſlibet cõtinui ponit continuationẽ par/
tium eius: ⁊ per earũdem diſcontinuationez ponit̃ di
uiſio. Et quantũ ad h̄ ſicut regularis dicitur vnus: ſic
etiã vn⁹ dici poteſt ⁊ irregularis. Alio autez mõ de mo
tu loqui poſſumus: quãtũ ad modũ ſe habẽdi: quẽ ipor
tat: ⁊ ſic regularis quidez vnus eſt: qꝛ vnicum ⁊ vnifor
mẽ moduz tenet. Irregularis vero quandã multiplici
tatez hꝫ: qꝛ non ſeruat ſemper vnũ modũ: ſed multipli
cẽ in ꝯtrũ mõ tenet vnũ modũ mõ aliũ. Taliter igit̃ ir/
regularis: nõ eſt ita vnus: ſicut regularis. Tertio autez
modo ſumi poteſt quãtũ ad actũ: quẽ ponit: ⁊ ſic ponit
perfectionez quandã. Et ſm̃ h̄ in eo attenditur vnitas
perfectionis. Et per h̄ pꝫ rñſio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Amplius aũt dicitur vnus ⁊ perfectus ⁊c.

¶ Qõ ſecunda.

SEcundo poſſet Dubita/
re aliqs
vtrũ ꝑfectio rei faciat ad ei⁹ vnitatẽ: crede/
ret forte aliqs ꝙ nõ: qꝛ ita videt̃ de vna nu
mero re imperfecta: ſicut res perfecta.

¶ Ad iſtam

Ad iſtam qõnem Dicenduꝫ eſt ꝙ cum ens ⁊ vnum ſint idem ⁊ vna natura: vt habetᷓ in quarto methaphyſice: neceſſe eſt vnumquodqꝫ ad vnitatem ſe habere: ſicut ſe habet etiam ad eſſe: ⁊ per conſequens id ꝙ facit ad eſſe: ⁊ ad entitatem rei: facit etiam neceſſario ad eius vnitatem. Cum ergo perfectio faciat ad rei entitatem: neceſſarium eſt ꝙ etiam faciat ad vnitatem eius: vt videlicet dicamus ꝙ ſicut quãto aliquid eſt maioris perfectionis: tanto altiorem ⁊ maiorem entitatem habet: ſic etiam quanto aliquid maius eſt in perfectiõe: tãto altiorem habet ⁊ maiorem vnitatẽ: vnde ⁊ prima cã quia eſt maxima ⁊ ſũma in perfectione: ponitur habere maximam ⁊ ſummam entitatem atqꝫ vnitatem.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendum eſt: ꝙ vnitate numerali poteſt forte res imperfecta dici vna: ſicut ⁊ perfecta: ſed vnitate eſſentiali: que eſt idem cum entitate rei: nõ põt dici aut eẽ ſic ꝑfecte vna.

¶ Textus.

¶ Unus quidem igitur irregularis eſt ⁊c.

¶ Qõ tertia.

Tertio poſſet eſſe dubium de hoc ꝙ phyloſophus h̃ ait: ꝙ etiaꝫ ⁊ ſupra dixit: videlicet ꝙ minus eſt ſemper commixtio contrarij. videtur enim h̃ non eſſe bene dictum: quia tunc nihil poſſet recipere magis ⁊ minus niſi contrarium haberet: h̃ autem eſt falſum: quia vt dicitur in ſex principijs: habitus recipit magis ⁊ minus: ⁊ tamen non habet contrarietatem.

Ad iſtam qõnem Dicenduꝫ eſt ꝙ ſecundum rei veritatem magis ⁊ minus non prouenit tanqꝫ ex prima ⁊ vniuerſali cauſa: ex commixtione contrarioꝝ: ſicut manifeſte apparet per nunc factum argumentum: ſed prouenit ſicut ex tali cauſa ex minori ⁊ maiori determinatione potẽtie: h̃ autem maior ⁊ minor determinatio ponit in habentibus contrarietatem maiorem ⁊ minorem receſſum a contrario. Nam in ſuperficie eſt potentia ad eſſe album. Et maiori determinationi dicte potẽtie ad h̃ eſſe annectitur maior receſſus a nigro: ⁊ per cõſequens ponitur magis album. Minori autẽ determinationi annectitur minor receſſus ab eodem. In nõ habentibus autem contrarietatẽ: dicta determinatio maior ⁊ minor ponit maiorem vel minorem elongationeꝫ a priuatione ⁊ carẽtia ipſoꝝ: ſicut manifeſte in habitu apparet: qui vt diximꝰ in logyca recipit magis ⁊ minꝰ propter maiorẽ ⁊ minorem receſſum a priuatione eius. Armatior eniꝫ ille dicitur qui magis recedit a priuatione ⁊ carẽtia armationis: ⁊ magis accedit ad perfectionem eius. Poteſt eniꝫ armatio fieri ſecũdũ diuerſa genera armorum. Ex vno quidem genere non accipit tã tam determinationem quantam recipit ex pluribus: ⁊ idcirco minus ⁊ magis recipit. Maior enim ⁊ minor determinatio rei: vt iam dictum eſt: cauſa eſt: quare dicantur aliqua cum magis ⁊ minus. Et hec omnia vt ſupra dictum fuit: habent perfectionem nõ conſiſtẽteꝫ in indiuiſibili: ſed habenteꝫ magnã latitudineꝫ.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendum eſt ꝙ verbũ phi aut eſt intelligẽdũ i hñtibꝰ ꝯrietatẽ: aut ꝯriũ large ibi ſumitᷓ: ſꝫ ꝙ et ꝑuatio dr̃ ꝯriũ.

¶ Textus.

¶ Amplius autem determinandum eſt: qualis motus contrarius motui ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Qõ prima.

Hic poſſet eſſe dubium vtruꝫ ad perfectaꝫ contrarietatem motuum ſufficiat dicere ꝙ ſunt ad terminos ꝯrios: videtur eni ꝙ ſic: quia motus ab eodeꝫ accipit ſpecieꝫ ⁊ contrarietateꝫ: ſpecieꝫ aũt ſumit ſolũ a termino ad quem: ergo ſola acceptio terminorum ad quos ſufficit ad perfectã motuum contrarietatem.

Ad iſtam qõnem Dicenduꝫ eſt ꝙ cõtrarietas nõ tollit rationes proprias eoꝝ: que contraria dicuntur ſꝫ eas ſemper ponit: quemadmodũ cõtrarietas albi ⁊ nigri non tollit: ſed ponit proprias ipſorum rationes. Conſimili ergo modo contrarietas motuuꝫ debet ponere eorum rationes ⁊ non tollere. Eſt autem de ratione motus affirmatio vtriuſqꝫ termini: tam ſcilicet termini a quo: q̃ etiã termini ad quẽ: quia motus: vt. ſ. patuit per h̃ diſtinguitur a mutatione: quia ipſe eſt de affirmato in affirmatũ ⁊ non mutatio. Quia ergo: vt oſtenſum eſt: contrarietas motuuꝫ debet ponere non tollere ipſorum rationes: oportet neceſſario ꝙ ad perfecte aſſignandam motuum contrarietatem: fiat acceptio vtrorumqꝫ terminorum: tam ſcilicet terminorum a quibus q̃ terminorum etiam ad quos.

Ad argumentum Itaqꝫ in contrariuꝫ dicũt quidam ꝙ non ſola ſpecificatio: ſed ⁊ quantitas eſt attendenda ad contrarietatem. Motus autem ⁊ ſi ſpeciem trahat a termino ad quem tamen quantitateꝫ trahit a termino a quo. ¶ Sed iſtud non videtur tollere dubitationeꝫ: quia ad habenduꝫ ſpecies contrarias: ſufficit habere ipſaruꝫ cõpletas ſpecificationes: vnde ſi omnimode completa motuum ſpecificatio habetur ex ſolis terminis ad quos: poterit ſufficienter ex eis tantuꝫ fieri acceptio contrariarum ſpecierum motus. Et propterea dõm eſt ⁊ melius ꝙ motus ex ſolo termino ad quem ſic ſpecificatur: ꝙ niſi aliud accipiatur habet rationem mutationis ⁊ non motus: ſic etiam iſti confitentur: ſed rationem ſpecificam ſecundum ꝙ eſt non mutatio: ſed motus trahit a termino ad quem: cum habitudine ad affirmatum termino a quo. Et propterea ex contrarietate terminoꝝ ad quos ſumuntur quideꝫ nõ contrarie ſpecies mutationum: ſed contrarie ſpecies motuum: ſecundum ꝙ motus ſumuntur ex acceptione cõtrarioꝝ terminoꝝ: tam a quibus q̃ etiã ad quos.

¶ Qõ ſecunda.

Secundo poſſet Eſſe dubium ratione dictorum: vtrũ motus trahat quantitatem ex termino a quo: videtur enim ꝙ non: quia ipſa forma ad q̃ etiã motus terminatur: omni termino cõtrario ſubtracto: habet latitudinem: ſed forma habens latitudinem non ſubito inducitur: ſed in certa quãtitate temporis: ſibi ſubtracto quolibet contrario termino a quo poteſt quantitas in acceptione forme remanere.

Ad iſtam qõnem Dicunt quidam ꝙ motus a ſolo termino a quo contrarietatem trahit. Ratio auteꝫ ipſorum eſt: quia forma que in paſſiuo non habet contrariam diſpoſitionem: ſubito inducitur ad preſentiã actiui. Contrarius autem terminus a quo eſt: qui iſtaꝫ cõtrariam diſpoſitioneꝫ ponit: ſi talis itaqꝫ terminus tollatur: patet ꝙ ſtatim tollitur quantitas a motu.

Sed primo Manifeſtum eſt ꝙ iſti nimis impropꝛie locuntur nam mot⁹ eſt eſſentialiter quantus. Quod autem alicui conuenit eſſentialiter ſibi conuenit ex ſe: quando ergo queritur a quo motus quantitatem habeat: dicendum eſt ꝙ eam habet ex ſe: ⁊ ex ratione ſua: et a quo ipſe eſt efficienter ⁊ quantitas ipſius: vnde ſi ſublato contrario termino a quo quantitas tollatur: neceſſe eſt ꝙ tollatur etiam ⁊ motus. Non ergo querendum eſt a quo motus quantitatez habeat: ſed a quo eā habeat inductio vel abiectio diſpoſitionis aut forme.

Secundo autem Manifeſtum eſt ꝙ nec etiam a ſolo termino a quo intelligi poteſt quātitas temporis in acceptione forme perfecta ⁊ completa: ſed etiam intelligi poteſt quantitas ex aliqua agentis diſpoſitione: videmus enim ꝙ in aere non eſt diſpoſitio cōtraria ad illuminationem: ⁊ tamen ſi illuminatio ponatur eſſe talis diſpoſitionis ꝙ creſcat cōtinue in luminoſitate: quēadmodum poteſt contingere de igne: qui poteſt in quātitate: ⁊ per conſequens in luminoſitate creſcere quodā continuo cremento: ſtatim oportebit ꝙ per eius actionē continue intēdatur claritas in aere: ita ꝙ perfecta illa claritatis acceptio nō intelliget facta in inſtanti: ſed in tempore. Non ſolum igitur ex termino a quo: ſed etiaz ex motu facto in agente poteſt intelligi quantitas temporis in acceptione forme. ¶ Uerum eſt autem ꝙ argumentum factum in principio non valet. Nam propter ſolam forme latitudinem non impeditur qn forma ſubito accipiatur: manente tamen ipſo agente continuo in eodem gradu talis forme: ⁊ materia nō habente diſpoſitionem contrariam ad ipſam.

¶ Textus.

¶ Quoniā aūt differt mutatio a motu ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio poſſet Aliquis dubitare vtrum affirmando ſolum terminum ad quem ponatur ratio mutationis ⁊ non motus: videtur enim ꝙ non: quia ille terminus ad quē poterit eſſe talis ꝙ accipietur ſucceſſiue ⁊ non ſubito.

Ad iſtam qōnem Dicunt aliqui: ꝙ pro tanto poſita ſolum affirmatione ⁊ negatione vnius ⁊ eiuſdē accipitur ratio ⁊ contrarietas mutationū: qꝛ ex termino a quo motus quantitatem habet ⁊ non ex alio.

Sed quia iſta ratio Secunduz ſupradicta nihil valet: dicendum eſt ꝙ pro tanto affirmatio ſoli⁹ termini ad quem: cum eiuſdem negatione dat intelligere mutationem ⁊ non motum: quia propria ratio mutationis eſt ꝙ fiat de affirmato in negatum vel de negato in affirmatuz: ſicut in principio hui⁹ qnti phyloſoph⁹ oſtendit: huius autem ratio eſt: quia poſitio vnius termini quantum eſt de ſe non dat quantitatem intelligere: vnde congruit mutationi que eſt indiuiſibilis ⁊ non motui qui eſt quantus. Si autem vno tantuz termino poſito ponatur latitudo: h̄ eſt per accidens: ⁊ non per ſe quia non contingit h̄ ex vi poſitionis vnius termini: vt dictuz eſt. In ſcientia autem accipiendum eſt ꝙ eſt per ſe: ⁊ dimittendum ꝙ eſt per accidens.

Ad argumentum Ergo factum in contrariū dicendum eſt ꝙ ſi terminus qui acquiritur habet latitudinem: tamen cum dicimus ꝙ de non eſſe ipſius fit tranſitus in eſſe: intelligitur tam diu ſtare ſub non eſſe ꝙ̄ diu non eſt tranſitus finitus: ⁊ in fine tranſitus ſtare intelligitur in eſſe: quia ſicut inter eſſe ⁊ non eſſe nihil cadit medium: ſic etiam non cadit vllum medium inter finem tranſitus ⁊ tranſitum totum precedentem vnde non eſt dicendum ꝙ ſolum in principio tranſitus res fiet in non eſſe: ⁊ in fine fiet in eſſe: quia inter principium tranſitus ⁊ finem aliquid eſt medium: quia ipſe tranſitus: ⁊ inter non eſſe ⁊ eſſe nihil eſt medium.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem motui non ſoluz videtur eſſe motus contrarius ⁊c.

¶ Lectio nona. ¶ Qō prima.

Hic poſſet Aliqs dubitare vtrū quies in vtroqꝫ termino opponatur motui: videtur eniz ꝙ ſic: qꝛ motui opponitur quies ꝓuatiue: ſed quies in vtroqꝫ termino tollit motuz: ergo ſibi earum quelibet opponitur. ¶ Et preterea habitus debet precedere priuationem: ſed quies in termino a quo precedit motum factum ab eodem nō itaqꝫ videtur eſſe priuatio ipſius.

Ad iſtam qōnem eſt dicenduz ꝙ motus non opponitur propꝛie niſi quieti: que eſt in termino a quo: cuius ratio eſt: quia vnum oppoſitorum natuz eſt reliquū tollere non ponere. Tollit autem ⁊ aufert motus quietē que eſt in termino a quo: ſed quietem que eſt in termino ad quem non abijcit: ſed magis ponit. Nam moueri eſt tendere in hanc quietem: loquendo autem de moueri ꝙ cadit in oppoſitis. Non ergo huic quieti opponit motus: ſed quieti in termino a quo.

Ad primum ergo Dicendū ꝙ quies in termio ad quem in tantum tollit motum inquantum ponit perfectionem ⁊ complementum eius. Ex h̄ autem magis accipitur ꝙ non oppoſita ſibi ꝙ̄ contrarium: vnum enim oppoſitorum non eſt natum cōpleri ⁊ perfici per alterz.

Ad argumentum Autem aliud dicunt qdā ꝙ priuatio quandoqꝫ nata eſt reſpicere ſubiectum mediāte forma: ⁊ quandoqꝫ mediante motu. Mediante quidem forma quando ſubiectum formam habet ꝙ̄ eſt natum per priuationem perdere: ⁊ tunc forma aut habit⁹ precedit priuationem in ſubiecto. Mediante autez motu priuatio reſpicit ſubiectum quando ipſum eſt priuatum aliquo ꝙ natum eſt accipere per motum. Et tunc priuatio precedit habituz: ⁊ ſic eſt in propoſito. ¶ Sed reſponſio iſta eſt valde vilis. Primo quidem: qꝛ quando ſubiectum eſt priuatum aliquo ꝙ natum eſt recipere per motum: non reſpicit tunc priuatio ſubiectum motu mediante: ſed magis econuerſo motus reſpicit ſubiectū mediante priuatione. Quia mediante eo reſpicit quodlibet ſubiectum ſuum ꝙ ſibi preintelligitur in ipſo. Quādo igitur ſubiectū preintelligitur priuatuz aliquo ꝙ natum eſt acquirere per motum: non eſt dicendum ꝙ priuatio ſubiectum motu mediante: ſed ꝙ motus mediante priuatione reſpiciat ſubiectum. ¶ Secundo autem dicta ſolutio apparet eſſe inconueniens: qꝛ ſic dicendo ꝙ ſubiectum eſt prius aliquo priuatū: ꝙ poſtea accipit motum: ⁊ ideo priuatio motus precedit motum: ſupponitur ꝙ vertitur in qōne: h̄ enim eſt ꝙ queritur: quare h̄ in ſubiecto priuatio ꝑcedat habitū. Et ꝓpterea dcēm eſt: ⁊ melius ꝙ habituū quidā ſunt pure poſitiui: ſicut viſus; auditus ⁊ cōſimiles: ⁊ in talibus verū eſt ꝙ priuatio nō neceſſario precedit habitū: ſed ecōuerſo ꝑcedit habitus

habitus priuationem: maxime quando priuatio non immediate reſpicit ſubiectū: ſed mediante habitu: dicitur autē tunc priuatio non immediate reſpicere ſubiectum: quando contingit ꝙ ſubiectū de ſua natura habet habitum: ſicut oculus de ſua natura habet viſum. Quando vero ſubiectū non determinat de ſua natura ſibi habitū: ſicut aer de ſe non determinat luminoſitatē dicitur ꝙ priuatio immediate reſpicit ſubiectuꝫ. Et in talibus priuatio poteſt habitū precedere. Sic autē quies ⁊ motus ſe habent ad ſubiectum motus ⁊ quietis: ⁊ ideo quies poteſt precedere motuꝫ. Quidam autē alii inueniuntur habitus: qui non ſunt poſitiui tantuꝫ: ſed ſunt partim poſitiui: ⁊ partim priuatiui: qualis habitus eſt motꝰ. Nam inquantū per ipſum tollitur terminus a quo: priuatiuus eſt: ſed eſt etiaꝫ poſitiuus inquantum per ipſuꝫ ponitur terminus ad quem. Et quia nō tollitur niſi ꝙ eſſe preſupponit: pꝫ euidenter ꝙ oꝫ motū preſupponere id cuius priuatio eſt: h̄ autem preſupponēdo: preſupponit quietem: que ſibi opponitur: inquantum illius priuatiuus eſt: cuius ipſa poſitiuus: vnde poteſt dici ꝙ ſibi opponitur ſic priuatio ſecundū modū ei opponitur ꝙ priuatio eſt ſecunduꝫ rem: licet per modum habitus ſignificetur. Et ſecundū h̄ nihil mirū eſt ſi priuatio precedit habitum: immo quantum de ordine naturali eſt neceſſario precedit: quemadmodum vnitas neceſſario ꝑcedit multitudinē: quāuis vnitas ſignificeť mō ꝑuatiuo: ⁊ multitudo ſignificeť mō poſitiuo.

Q̄ō ſecunda.

SEcundo Poſſet forte dubitare aliqs vtrū immutatio in termino a quo: ⁊ mutatio ab eodeꝫ termino opponātur pure contradictorie: videť enim ꝙ ſic: qꝛ alterum ipſoꝝ ponit eſſe ⁊ alterum non eſſe. Eſſe autem ⁊ non eſſe contradictorie ſibi opponuntur.

Ad iſtam q̄ōnem Dicenduꝫ eſt ꝙ non eſſe poteſt ſe dupliciter habere: vno quideꝫ modo ita ꝙ tollat eſſe totaliter .ſ. tam ī actu ꝙ̄ etiam in potētia: ⁊ ſic non eſſe ad eſſe contradictorie opponitur. Conſimili modo immutatio fundata in tali non eſſe mutationi que eſt ex ipſo opponitur contradictorie. Alio autem modo non eſſe poteſt ſumi taliter ꝙ nō tollat eſſe in potentia: ſed tollat tantū eſſe actu: ⁊ ſic non eſſe ponit aliquod ſubiectū ꝙ natū eſt aliquod eſſe actu habere ꝙ nō habet. Et iſto modo non eſſe ⁊ eſſe opponūtur priuatiue ⁊ non contradictorie. Et ſimili modo opponunť mutatio ⁊ immutatio que reſpiciunt talia eſſe non eſſe.

Textus.

Dubitabit aūt aliqs: quare in mutatione q̄dē ſꝫ locū ſunt ⁊ ſecūdū naturam ⁊ quietes ⁊ motus ⁊c.

Lectio decima. Q̄ō prima.

HEc poſſet Forte dubitare aliquis vtrum vlla corruptio dici poſſit naturalis: videtur enim ꝙ non: quia nulla corruptio eſt de intentione nature: cuꝫ omnis corruptio ſit quoddam malū: ⁊ malū per ſe nullum ſit intētum. Quod autem non eſt de intentionē nature: non videtur dici poſſe naturale: igitur nulla corruptio videť eē naturalis.

Ad iſtam q̄ōnem Eſt dicendū ꝙ modo id omne appellatur naturale ꝙ prouenit ex actione ⁊ per actionem nature. Natura autem vt patuit in ſuperioribus in h̄ differt ab arte: quia natura eſt principium intra: ⁊ ars principium extra: poteſt autem corruptio fieri: ⁊ a principio intrinſeco: ⁊ a principio extrinſeco. Et ſi quideꝫ fiat a principio intrinſeco: ꝙ natura dicatur: et ita facta per actionem nature: ⁊ dicetur per conſequens corruptio eſſe naturalis: ſi autem fiat a principio extrinſeco dicetur corruptio non eſſe naturalis: ſed eſſe violenta. Quia igitur vtroqꝫ modo poteſt fieri corruptio: relinquitur ꝙ quedam corruptio dici poſſit violenta ⁊ quedam naturalis.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendum eſt ꝙ corruptio nulla eſt intenta primo ⁊ per ſe: nihil tamen prohibet intentam eam eſſe ſecundario ⁊ ex conſequenti. Naturale enim generans intendit quidē generationem primo ⁊ per ſe: ⁊ quia generatio vnius fieri non poteſt niſi fiat alterius corruptio: neceſſariuꝫ eſt ꝙ ad minꝰ ſecundario: ⁊ ex conſequēti: corruptio intenta ſit. Et propterea dici poteſt naturalis.

Textus.

Habet autem dubitationē ſi eſt omnis quietis que non ſemper eſt generatio ⁊c.

Q̄ō ſecunda.

SEcundo poſſet Dubitare aliqs vtrū quies ſequens motum violentum dici poſſit generari: videtur enim ꝙ ſic: quia omne ꝙ incipit eſſe poſt non eſſe videť generari: maxime ſi non fiat per creationeꝫ: ſed quies cōſequens motum violentum certum eſt ꝙ non creatur ⁊ tamen incipit eſſe poſt non eſſe: videtur ergo dici poſſe ipſam generari.

Ad iſtam q̄ōnem Eſt dicenduꝫ ꝙ cum generatio ſit actio ipſiꝰ gn̄antis: ⁊ actio ſemꝑ ponat ꝟtutē actiuā in agente: neceſſarium eſt ꝙ id proprie dicatur generari ꝙ fit ⁊ icipit eſſe per poſitionem alicuius virtutis ⁊ potentie actiue. Quod autem incipit eſſe non per poſitionem: ſed magis ꝑ defectū huiuſmodi virtutis: id ſecūdum h̄ etiam proprie dici poteſt generari. Sic autem ſe habet quies violentum motum ſequens. Prouenit .n. ex defectu virtutis inferentis violentiam. Nā tam diu durat virtus impellentis. Ceſſat autem cum continue debilitata talis virtus tandem deficit. Et propterea dici proprie non poteſt generari quies ſequens violentum motum: niſi forte extenſo vocabulo dicere quis velit id omne generari ꝙ incipit eſſe poſt non eſſe: vnde patet ſolutio ad argumentum.

Explicit liber quintus phyſicorum.

¶ Incipit ſextus liber phyſicorum.

¶ Textus.

¶ Si autem eſt continuum ⁊ quod tangit ⁊ conſequenter: ſicut diffinitum eſt prius ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Q̄ō prima.

HIc poſſet forte dubitare aliquis vtrum veritatem habeat ꝙ inter quelibet duo puncta media ſit linea: videtur eniꝫ ꝙ nō quia cum ſunt due linee contigue puncta extrema illarum duaruꝫ linearū ſunt ſic in vno ⁊ eodē ſitu ꝙ inter ipſa nihil cadit medium.

¶ Ad iſtam queſtionē eſt dicendū ꝙ puncta duobus modis poſſunt ſe habere vno quidem modo ita ꝙ ſint in eodem ſitu: ſicut ſe hn̄t vltima puncta contingētiū. Alio vero modo ſic ſe habere poſſunt ꝙ non in eodem ſitu ſunt: ſed ſit ordinatuꝫ ⁊ poſitū vnū poſt aliud. Et ſi habeat ſe quideꝫ primo modo nihil cadit medium inter ipſa: non tamē ex h̄ poteſt facere vllam magnitudinem: propter id ꝙ punctū ſupra pūctū poſitū nō reddit niſi pūctū: vnde ⁊ ſi omnia puncta ſic ſibi inuicem ſuperponantur reddere non poterūt quantitatē aliquā dimēſionis. Nā in qualibet dimenſione eſt vna pars poſita poſt aliam: ⁊ ab alia differens ſecūdū ſitū. Si aūt puncta ſe habeant ſecūdo modo, ita vꝫ ꝙ vnū ſit acceptuꝫ ⁊ poſitū poſt aliud: tūc aūt vnū ab alio diſtabit: itaꝙ non continget ipſuꝫ: aut ipſum tanget. Quod ſi ponatur vnū tangere alterū: cū pūctū non habeat parteꝫ ⁊ parteꝫ totū tanget totū: ⁊ erūt per conſequens ſic ambo in eodem ſitu ꝙ vnū nō erit in ſpatio ordinatuꝫ ⁊ poſitū poſt aliud. Si ergo debet eſſe vnū poſt aliud acceptū: oportet neceſſario ꝙ ſic diſtent a ſe inuicem ꝙ vnū ipſoꝝ alterū non tangat: ꝙ eſſe non pōt niſi cadat aliquid mediuꝫ inter ipſa: ꝙ oportet eſſe de neceſſitate diuiſibile: qꝛ ſi eſſet indiuiſibile fieret eadē queſtio que facta eſt de primis. Hoc aūt diuiſibile ꝙ cadit inter puncta vnum punctū habet ante ſe: vt principiū: ⁊ aliud habet poſt ſe: ſicut terminū. Quod autem per duo puncta terminatū eſt nos appellamus lineaꝫ. Patet igitur ꝙ neceſſario inter duo puncta: ſecūdo modo ſe habentia linea eſt media. Et ſic intelligit phus.

¶ Q̄ō ſecunda.

SEcundo poſſet forte dubitarı̄ aliquis vtruꝫ ex eo ꝙ modo declaratū eſt ſequatı̄ ꝙ puncta non ſint conſequenter ſe habētia: videtur eni ꝙ nō qꝛ non tollitur aliqua ɔ̄ñr ſe habere ex eo ꝙ inter ipſa cadit medium diuerſi generis: ſed linea videtur eſſe alterius generis a punctis: cum puncta ſint de genere indiuiſibiliū: ⁊ linea ſit de genere diuiſibilium. Nō igitur videtur tolli puncta ɔ̄ñr ſe habere per h̄ ꝙ linea cadit inter ipſa.

Ad iſtam q̄ōnem eſt dicendum ꝙ optime ex h̄ ſequitur ꝙ pūcta nō poſſint ɔ̄ñr ſe habere: cuius dclaratio ē qꝛ que ɔ̄ñr ſunt ita ordinata ſunt ꝙ vnuꝫ accipitı̄ poſt aliud: non intercidente medio aliquo eiuſdem generis: puncta aūt nō poſſunt ſic ordinata eſſe: vt vnū poſt aliud ſumatur non intercidente medio aliquo puncto. Cadit enim: vt oſtenſum eſt: linea media inter ipſa: linea vero in ſe continet infinita puncta: quia eſt in infinitum diuiſibilis: ⁊ omnis diuiſio ipſius fit in pūcto: vnde ſi inter duo puncta data cadit ſemper linea media: neceſſarium eſt ꝙ ſemper inter duo puncta poſt ſeinuicem accepta ſint infinita puncta. Et propterea impoſſibile eſt ipſa puncta ſe habere ɔ̄ñr. Nam ⁊ linea dici poteſt eſſe in eodem genere cum punctis: propter id ꝙ punctum eſt principium linee: ⁊ principiū reducitur ad genus cuius eſt principium.

¶ Textus.

¶ Eiuſdeꝫ aūt rationis eſt ⁊ magnitudineꝫ ⁊ tēpus ⁊ motū ex idiuiſibilibus cōponi ⁊c. ¶ Lectio ſcd̄a.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio poſſet dubitare aliquis: vtrū verū ſit ꝙ ſola magnitudo ſpatij ſufficiat ad quantitatem motus: videtur eniꝫ ꝙ non qꝛ in tractatu de vacuo: ipſe dixit ꝙ motus in vacuo quantumcūꝗ magno ſi fieret in inſtanti fieret.

Ad iſtam q̄ōnem dicunt quidaꝫ ꝙ non ſufficit ſola magnitudo ſpatij ad h̄ ꝙ motus ſit in tempore: ſed exigitur vltra h̄ contraetiam diſpoſitio: vnde dicūt ꝙ phyloſophus h̄ ſumit magnitudinē pro magnitudine corporis naturalis: ⁊ non pro magnitudine ſpatij.

Sed iſta poſitio apparet euidenter eſſe falſa: ⁊ contra mentem Ariſto. Nam Ariſtot. ſic vult ex magnitudine ſup quā eſt motus contrarietateꝫ attendi neceſſario in motu: ꝙ ſi magnitudo eſt compoſita ex indiuiſibilibus vult ꝙ motus etiaꝫ ſit de neceſſitate ex indiuiſibilibus cōpoſitus. Et ſi magnitudo continua mot⁹ continuus Et ſi magnitudo diſcontinua vult ꝙ etiaꝫ motus ſit de neceſſitate diſcontinu⁹: h̄ aūt verificatur de magnitudine ſpatij: ⁊ non de magnitudine corporis naturalis: videmus eni ꝙ magnitudo aeris: ⁊ ſi ſit contigua: non tamen eſt cōtinua magnitudini ipſius aque. Et tamen iſta diſcontinuitate non obſtante: nos videm⁹ ꝙ ſi vn⁹ lapis cadat per aereꝫ vſꝗ ad ſuperficiem aque poſite ſb aere: ibi non quieſcet: nec motus eius diſcontinuabitı̄ ſed continuabitur donec veniat ad ſuperficieꝫ ipſi⁹ terre. Similiter aūt eſt ſi aliquis iuxta aquaꝫ ſtans ⁊ manu tenens baculū ipſum moueat per aerem ad aquā: ⁊ ibi non deſinat mouere: ſed continuet motionem baculi donec terraꝫ tangat: vnde patet manifeſte ꝙ motus non trahit continuitateꝫ: ex cōtinuitate que eſt in magnitudine ipſius ſpatij: ⁊ per conſequens ſecundū mētem Ariſto. ⁊ ſecundū veritatem dicere oportet ꝙ motus localis quantitatem trahat neceſſario ex magnitudine ipſius ſpatij. Naꝫ mobile ꝙ ſupra magnitudineꝫ ſpatij mouetur: non poteſt ſimul accipere duo ſpatia ſibi equalia: ſed prius accipit vnū ⁊ poſtea alterū: propter id ꝙ non poteſt eſſe ſimul vnuꝫ numero mobile in duobus ſpacijs ſibi equalibus. Totū etiam vnū ſpatiū equale ſibi nō accipit ſimul: ſed ſucceſſiue parteꝫ eius ſumendo poſt parteꝫ. Et ſi quideꝫ idiuiſibile foret id ꝙ accipitur de ſpatio: eſſet eius ſubita acceptio: qꝛ cū nō habeat partes: neceſſario eſt ꝙ ſtatim cum accipitur aliquid eius accipiatur totum. Subita vero acceptio dicitur mutatum eſſe. Et propterea ſi ſpatiū cuius partes accipiūtur per motuꝫ eſſet compoſitum ex indiuiſibilibus: oporteret neceſſario motuꝫ compoſitum eſſe ex momentis: ⁊ ſi ſpacium quantitatem continuaꝫ habet: neceſſarium eſt: ⁊ motum quo talis quantitas accipitur quantitatem continuam habere.

¶ Ad argumentum

Ad argumentum ergo in contrarium dicendū eſt: ꝙ verbū phyloſophi intelligitur facta poſitione antiquorum: ꝙ̄ ipſe ibi reprobat ſecūdū ꝙ expoſuimus in tractatu de vacuo.

¶ Textus.

¶ Similiter aūt neceſſe eſt longitudini ⁊ motui indiuiſibile eſſe tempus ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Q̄ō prima.

Hic poſſet eſſe dubium vtruȝ verum ſit ꝙ omnis motus poteſt eſſe velocior ⁊ tardior: videtur enim ꝙ non: quia motus primi mobilis eſt ita velox ꝙ ipſe nullo alio motu eſſe poteſt tardior.

Ad iſtam q̄ōnem Dicenduȝ eſt ſꝫ Tho. ꝙ h̄ agit̄ de motu in cōmuni. Motui autem communiter ſumpto non repugnat velox ⁊ tardū: aut velocius ⁊ tardius q̄n potius ſūt proprietates quedā motū cōiter ſumptū conſequentes: ⁊ ideo Ariſto. dicit ꝙ omnis motus quātum ſcilȝ eſt de ratione motus poteſt eſſe velocior ⁊ tardior. Quod autem non poſſit eſſe aliquis tardior non eſt h̄ ratione motus cōmuniter ſumpti: ſed ratione applicationis facte ad mobilia aliq̄ certa ⁊ determinata.

Commentator autem Dicit ꝙ omnis motus eſt de numero continuorum: ⁊ velocitas in motu eſt ſimilis diuiſibilitati in cōtinuo. Quod quidē pro tanto veritatē habet: quia diuiſio cōtinui ponit diminutionem in quantitate eius: ⁊ velocitas motus diminuit in motu de quantitate temporis. Quēadmodū igitur diuiſibilitas in continuo procedit in īfinitū: ſiſr velocitas in motu: q̄m ſi velocitas finiretur in motu: ſecundū ꝙ eſt motus: eſſet poſſibile motuȝ fieri in inſtanti: tunc enim ſolū finiretur in motu ſecundum ꝙ eſt motus: quando tantam diminutionem temporis feciſſet ꝙ maior diminutio temporis intelligi non poſſet.

Hoc autem ſtare nō pōt: niſi poneretur quid indiuiſibile de tempore ꝙ tamē non eſt tempus. Omne. n. tempus: cum ſit continuum: diuiſibile eſt: ⁊ quolibet diuiſibili contingit dare aliquid minus: vnde manifeſtum eſt ꝙ ſi velocitas finiretur in motu: ſecundū ꝙ eſt motus: poſſibile eſſet motum in inſtanti fieri: ꝙ falſum eſt: ⁊ ſic propoſitio phyloſophi eſt poſſibilis per ſe: impoſſibilis vero eſt per accidens: quia inquantum accidit ſibi ꝙ ad materiam certam applicetur: h̄ autem ſolutio non differt in alio a precedēti: niſi ꝙ in iſta aſſignat̄ cauſa quare motui: ſecundū ꝙ motus: vel motui in ꝯmuni non repugnet velocius ⁊ tardius: que tamen non aſſignabatur in alia: loqui enim de motu: ſecūdū ꝙ eſt motus: ⁊ loqui de motu in cōmuni idem eſt.

Quidam vero Alij dicunt ꝙ dicere poſſumus ⁊ melius motum dupliciter conſiderari poſſe: quia vel ſecunduȝ ꝙ eſt de numero continuorum: ⁊ ſic eſt diuiſibilis in infinituȝ: nec ſibi repugnat velocius ⁊ tardius: vel etiam ſecundum ꝙ eſt quid naturale: ⁊ ſic nec motus eſt quid in infinitum diuiſibile: nec tempus: vnde dari poteſt h̄ mō tanta velocitas in motu ꝙ nō poterit dari maior.

Sed licet iſti dicant hanc ſuaȝ ſolutioneȝ eſſe alteram ab alijs ⁊ meliorem eis: tamen in rei veritate ipſa nihil dicit ꝙ non dicat ſolutio cōmentatoris. Dicit enim commentator ꝙ motus ſecundum ꝙ eſt de continuo: eſt diuiſibilis in infinitū. Quod auteȝ non ſemper poſſit diuidi accidit ei ſecundum ꝙ eſt in rebus naturalibus: h̄ autem nihil aliud eſt dictu ꝙ̄ dicere ꝙ motus: prout eſt continuus: eſt in infinitum diuiſibilis. Quantum autem ad eſſe naturale: ꝙ non habet niſi in rebus naturalibus: ſua diuiſio non poteſt procedere in infinitum. ¶ Ulterius autem quantum ad preſenteȝ locum: non ſolum non eſt melior: ſed nec etiam ita bona eſt h̄ ſolutio vt prima. Nā naturalis eſt qui h̄ facit hāc ſuppoſitionē ꝙ oīs mot⁹ eſſe poteſt velocior ⁊ tardior. Conſtat autem ꝙ ipſe de motu nō conſiderat: prout dicit ſimpliciter aliquid continuuȝ: ſed prout in materia naturali habet eſſe: Igitur motui etiā ſꝫ hūc modum quo accipitur a nāli oportet ꝙ nō repugnet velocius ⁊ tardius: ꝙ non aliter verū eſt niſi loquendo de motu in communi: non contracto ad motum alicuius certi ⁊ determinati mobilis: vn̄ ⁊ ipſi poſtea dicūt volētes oſ̄dere quomodo naturalis poſſit hanc ſuppoſitionē facere: ꝙ motui naturali ſecundum gen⁹ nō repugnat: ꝙ in infinitum velocitas ⁊ tarditas protēdatur: nec ſibi hoc repugnat ſecunduȝ ꝙ habet eſſe in corpore naturali cōmuniter ⁊ ſecundum genus ſumpto: ſed ſi repugnat ſibi: h̄ eſt in quantum contrahitur ad certam ſpeciem: ⁊ in quantū habet eſſe in aliquo corpore naturali certo ⁊ determinato. Manifeſtuȝ igitur eſt ꝙ ipſi ēt: vt fugiāt omnia dubia que poſſunt de h̄: eſſe oportet ꝙ dimittentes ſolutionem ſuam recurrant ad ſolutioneȝ. Tho. ⁊ h̄ per conſequens quamuis verbo vnum dicant facto tamen contrarium affirmant.

¶ Textus.

¶ Et ſi q̄ōcunq̧ īfinitū eſt ⁊ alteꝝ ⁊c. ⁊ eſt in lec. 4.

¶ Q̄ō ſecunda.

Secundo poſſet Aliquis dubitar̄ vtrū veritatē habeat: ꝙ tēpus ⁊ magnitudo ſic ſe quantum ad infinitatem conſecūtur: ꝙ ſi vnum eſt infinitū vltimis neceſſe eſt eſſe infinitū vltimis ⁊ reliquum. Uidetur enim ꝙ non quia ſecundum opinionem ipſius Ari. tempus eſt infinitū vltimis cū ſꝫ ipſuȝ nec penitus finiri poſſit nec potuerit penitus incipere. Et tamen ipſemet determinat ꝙ nulla magnitudo actu eſt infinita vltimis.

Ad iſtam q̄ōnem Eſt dicenduȝ ꝙ tempus infinitatem trahit ex infinitate motus. Motus auteȝ vnus ⁊ ꝯtinuus non eſt infinitus niſi propter infinitātē reiterationem. Naȝ licet motus circularis dicatur eſſe infinitus: eſt tamen quelibet vna circulatio finita. Infinitatem vero trahit ipſa circulatio ex ſua infinita reiteratione. Conſimili igit̄ modo ⁊ tempus reſpondens tn̄ circulationi eſt finitum: ſed ex infinita ſua reiteratione contrahit infinitateȝ: ⁊ ſimiliter etiam magnitudo: que tranſit in tempore vnius circulationis eſt finita. Sed cum talis circulatio ⁊ tale tempus infinities iterat̄: ipſa etiam magnitudo infinities accipitur: que infinities ſumpta reddit infinitam magnitudineȝ. Si autem tempus ſine vlla iteratione eſſet infinitum: ⁊ ſiſr mot⁹: oporteret ſtatim ⁊ magnitudineȝ ſimpliciter infinitā eſſe: ſuper q̄ꝫ fieret motus tempore infinito mēſuratus: vnde patet euidenter ꝙ tempus ⁊ magnitudo ſic ſe: quantum ad infinitatem: conſecuntur: ꝙ ſicut vnum ipſorum infinitū eſt: neceſſe eſt ꝙ etiam infinitū ſit etiam alterum.

¶ Textus.

¶ Neceſſe eſt autem ⁊ ipſum nunc q̄ō non ſm̄ alteruȝ ſed per ſe ⁊ primū ⁊c. ⁊ eſt in lectione quinta.

¶ Lectio tertia. ¶ Qō prima.

HIc poſſz aliquis forte querere vtruz ex hoc ꝙ aliqd dicit̃ nunc ſecundum ſe: accipere poſſimus ꝙ ipſum ſit athomum vel indiuiſibile.

Ad quod ſimpliciter Dicendum eſt ꝙ ſic: cuius declaratio eſt: quia vt diximus in q̃rto aliter habent eſſe permanentia: ⁊ aliter eſſe habent ſucceſſiua. Nam permanentia eſſe habent in ſimultate partium: ita ſcilicet ꝙ dum eſt preſens vna pars ipſorū eſt etiam preſens ⁊ alia: ſed tamen ħ eſt contra ratonē ſucceſſiuorum: vnde vt ſupra dictū eſt dum vna pars ſucceſſiuorum preſens eſt: nullo modo alia preſens eſſe pōt. Nunc autem ⁊ preſens idem ſonat ſecundū rōnē: ⁊ ſecundum ſe: nunc eſt ſecundū ſe preſens: ſed ſecunduz ſe preſens de tempore non poteſt eſſe diuiſibile: propter ea que modo diximus. Quod eniz eſt diuiſibile de tempore tempus eſt. Non poteſt autez: nec tempus: nec aliud vlluz diuiſibile ſecundū ſe preſens eſſe: niſi inſimul preſentes ſint ⁊ omnes partes eius. Hoc autem vt dictum eſt: contra rationez temporis ⁊ omniū ſucceſſiuorū eſt: ⁊ per conſequens neceſſariū ꝙ quicquid dicitur de tempore ſecundū ſe nūc: ⁊ ſecundū ſe preſens: ſit quicquid īdiuiſibile eo ipſo quo ſꝫ ſe nūc vel preſens eſt. Hoc etiā ex eo apparet ꝙ nūc id dicitur in quo initiatur diuiditur aut terminatur tempus: ⁊ per conſequēs in eo ꝙ eſt ſecundū ſe nūc ſecūdū ſe initiatur tempus. In eo autez quodcūqꝫ tempus ſecūdū ſe initiatur: in quo initiatur primo: qꝛ ꝙ alicui conuenit ſecunduz ꝙ ipſum ſibi primo conuenit. In nullo autem diuiſibili tempus initiatur primo: propter id ꝙ ipſum etiam diuiſibile neceſſario eſt habens initiari rationē. Et nihil ꝙ initiatuz eſt habere poteſt rationem initiantis ꝑmo: neceſſario qd indiuiſibile eſt id ꝙ primo ⁊ ſecundum ſe ⁊ non alteriꝰ gratia habet initiare tempus: patet igitur quomodo ſtatim cum aliquid dicitur eſſe ſecundum ſe nunc: concluditur ꝙ ipſum ſit indiuiſibile.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo poſſet forte aliquis dubitare quomodo veritatem habeat ꝙ ħ dicit commentator: vꝫ ꝙ ſcire inſtans inter preteritū ⁊ futuꝝ eſſe vnū: ⁊ ſcire ipſuz eſſe indiuiſibile eſt in eodem ordine.

Ad hoc autem Ipſemet cōmentator reſpondet ſubiūgens Indiuiſibile enim non continuatur cum indiuiſibili: nec eſt pars continui. ¶ Ad cuius ſolutionis intelligētiam conſiderandum eſt ꝙ inter preteritum ⁊ futuruz nullum tempus cadit medium: cum ipſa ſint ꝯñr ſe habentia. Si ergo nunc indiuiſibile ponatur ⁊ dicatur inter preteritum ⁊ futurum eſſe duo nūc: vnū quidez prius ⁊ aliud poſterius: ſequet̃ ꝙ duo indiuiſibilia ſe ꝯñr habeant. Non enim inter ipſa cadit tempus mediū: qꝛ preteritū ⁊ futurū tempus dictū eſt: non eſſe tēpus medium. Immediate ergo vnū nūc indiuiſibile aliud cōſequeretur: ⁊ per conſequens tempus ꝙ eſt continuum ex ipſis nūc indiuiſibilibus cōponi poſſet: ⁊ indiuiſibile eſſe poſſet pars cōtinui: ꝙ eſt totū impoſſibile. Patet igitur ꝙ ſcito ipſum nūc eſſe indiuiſibile ſcimus ſtatiz ꝙ vnū tantū nūc eſt inter preteritū ⁊ futurū ⁊ non plura. Hanc ergo declarationez dare voluit commentator quando dixit ꝙ indiuiſibile non continuatur cuz indiuiſibili: nec ē ꝑs continui. Quod autem ſcito eſſe vnum nunc inter futurū tempus ⁊ preteritū: ſciamus ipſum eſſe indiuiſibile non ita declarauit: qꝛ ⁊ ſatis notū eſt ⁊ ſatis accipi poterat ex commento ſuper iſtū textuz facto. Nam ſi eſſet diuiſibile haberet partes plures: vnaz quidem propinquiorez tempori preterito: ⁊ aliam proximiorem tempori futuro. Et propinquior tempori preterito poneret nūc preteritū reſpectu propinquioris tēpori futuro. Et propinquior tēpori futuro poneret nūc futurū reſpectu propinquioris tempori preterito. Duz enim prius preſens eſt poſterius non preſens eſt: ſed futurum eſt. Alias enim ſimul eſſent ⁊ non ħ quidem prius ħ aūt poſterius. Secundū ħ igitur nūc ꝙ ponebat̃ vnū eſſe multa erit ⁊ non vnum: vnde patet ꝙ ſcito ⁊ dato inter preteritū ⁊ futurū eſſe tantū vnum nūc: ſcimus ſtatim ꝙ inter ipſa cadit quid indiuiſibile. Optime itaqꝫ dictum eſt ꝙ ſcire inſtans inter preteritū ⁊ futurum eſſe vnuz: ⁊ ſcire ipſum eſſe indiuiſibile eſt in eodem ordine.

¶ Textus.)

¶ Eſt. n. aliqd vltimū eius quod factū eſt ⁊c.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſz aliquis dubitare d̃ phyloſophi demōſtratione q̃ adducit ad probādū ꝙ nullū indiuiſibile mutatur: videtur enim ſua ratio non valere. Nam in ea aſſumitur ꝙ nihil mutatur dum eſt in termino ad quē. Hoc aūt in his veritatez habet in quibus mutari differt a mutato eſſe. Sed in illis in quibꝰ mutari a mutato eſſe realiter non differt: non habet veritatem: qꝛ enim ſecūdū rem idem eſt illuminari ⁊ illuminatū eſſe. Aer cū illuminatur: tunc illuminatus eſt. ⁊ quia tunc mobile mutatū eſt: dum eſt in termino ad quem: ſequitur ꝙ in talibus ipꝫ mobile mutatur tūc cum primo eſt in termino ad quem. Non videtur ergo ratio phyloſophi eſſe efficax ad probandū omne mobile eſſe diuiſibile.

Ad iſtam q̃ōnem Dicunt quidā ꝑpter aſſignatam modo rationē: ꝙ phyloſophus arguit illud ꝙ mutat̃ eſſe diuiſibile prout mutari diſtinguitur a mutato eſſe: vnde non loquitur phyloſophus de demonſtratione in qua non differūt mutari a mutato eſſe. ¶ Sed ſi diligenter attendamus intentionem Ariſt. ſatis euidenter cognoſcemus ꝙ de omni mutatione dicere intendit ꝙ nullū indiuiſibile mutatur. Si eniz ſua intentio fuiſſet ħ arguere ſolū d̃ eo ꝙ mutatur mutatione que eſt motus: rationabilius fuiſſet dicere oē ꝙ mouetur q̃ omne ꝙ mutatur: quia mutatio ſe habet in plus q̃ motus per ħ igitur ꝙ ipſe non dixit oē ꝙ mouetur: ſꝫ omne ꝙ mutatur: dedit apte intelligere intentionem ſuam eſſe de omni eo ꝙ mutatur: ſed aliquā mutationis ſpeciem arguere: ꝙ oportet ipſuz eſſe diuiſibile. Naz ⁊ intentio ſua eſt ꝙ mutatuz eſſe ſit terminus alicuius motus: vnde ſi oē ꝙ mouetur probatur eē diuiſibile: probatur tūc neceſſario omne ꝙ mutatur eſſe diuiſibile: ſiue eius mutatio differat a mutato eſſe ſiue non differat. Si enim a mutato eſſe non differt erit terminus alicuius precedētis motus: ſicut ⁊ mutatū eſſe terminus eſt motꝰ.

Dicendum eſt igitur Quod ōmnimo ratione tenet ratio phyloſophi. ¶ Ad cuius intelligentiā conſiderandum eſt ꝙ mutari duo reſpicit: quia terminū a quo receditur: ⁊ terminū ad quē acceditur. Cū autez abijcitur terminus a quo: abijciūtur ⁊ annexa ſibi: que ſine ipſo eſſe non poſſunt in ſubiecto. Similiter etiam

etiam cum accipitur terminus ad quem: accipiunt̃ ⁊ anneҳa ſibi: ſine quibus ipſe in ſuſceptiuo fieri non poteſt. Si ergo illud ꝙ mutatur ita ſe habeat ꝙ totum ⁊ totaliter ſtet in termino a quo: ⁊ in his que ſibi ſunt anneҳa: pꝫ ꝙ tūc non mutatur: qꝛ mutari eſt recedere ab aliquo. Non poteſt autem aliquid ſimul ſtare totaliter in aliquo ⁊ recedere ab ipſo: vnde id ꝙ totū ⁊ totaliter ſtat in termino a quo: ⁊ in anneҳis ſibi: non poteſt dici reſpectu talis termini tunc mutari. Si etiam h̄ taliter ſe habeat ꝙ ſecundum ſe totū: ⁊ totaliter: ſtet in termino ad quem: ⁊ in his que ſibi ſunt anneҳa: dici quidem tunc poterit mutatū eſſe: ſed non dicet̃ loquēdo ꝓprie mutari: cū mutari dicat aliqd tēdere i aliqd. Nihil aūt ꝓprie loquendo in id tendit ⁊ vadit ꝙ iā habet: ſed dici poteſt in hoc iuiſſe vel mutatuꝫ eſſe. Quod ſi aliquid in h̄ mutatū eſt ⁊ iuit: oportet ꝙ prius in hoc venerit ⁊ mutetur: ſicut in principio huius ſexti dixit Ariſto. Patet igit̃ ꝙ neqꝫ cū aliquid totū ⁊ totaliter eſt in termino a quo: ⁊ in anneҳis ſibi: neqꝫ cū ſimili modo ē in termino ad quē: proprie dicitur mutari: ſed mutatū eē. Proprie ergo tūc ſolū aliqd mutatur cuꝫ partim eſt in termino a quo ⁊ partim eſt in termino ad quē: verū eſt aūt ꝙ h̄ non verificat̃ ſimiliter in omnibus: ſicut dicit ſ. Tho. ſed in aliquibus id ꝙ mutatur dicitur partim eſſe in vno termino ⁊ partim in alio: ratione ipſoruꝫ terminorum principaliū. In aliqbus vero hoc verificat̃ ratione eorum que ſūt illis terminis anneҳa: ſicut maxime in ſubſtantialibus apparet: patet igitur ꝙ ſecundū oēm mutationem propriaꝫ eſt verum ꝙ id mutatur partim eſſe in termino a quo ⁊ partim eſſe in termino ad quē dū oē proprie mutatur: ⁊ per conſequens ꝙ mutatur oportet eſſe diuiſibile. ¶ Sed dicit forte aliqs h̄ eſſe contra id ꝙ ſupra diximus generationem eſſe mutationem ſine incluſione etiaꝫ motus precedentis: h̄. n. non videtur poſſe ſtare ſi generatio non proprie dicitur mutatio ſecundū ꝙ non differt a mutato eſſe. ¶ Et idcirco conſiderādū eſt ꝙ mutatio in ratione propria duos terminos includit: qꝛ terminū a quo ⁊ terminuꝫ ad quē: ⁊ generatio quidem ſumpta prout in ratione: ⁊ ſecundū ratione: diſtinguitur a motu claudit illos duos terminos ſine incluſione illoꝝ que eis ſunt anneҳa. Secundū tamen fieri ⁊ eſſe claudit de neceſſitate illos terminos ⁊ anneҳa eis: propter id ꝙ ſicut illi termini induci ⁊ abijci non poſſunt niſi inducantur ⁊ abijciantur que ſunt anneҳa ſibi: ſic etiam in eis eſſe ⁊ fieri mutatio non poteſt niſi mutatio fiat in anneҳis. Et quia mutari proprie dicit̃ eſſe ⁊ fieri mutationis ⁊ non mutationeꝫ: ſecūdū ꝙ eſt in conſideratione rationis: ⁊ idcirco dicimus ꝙ non proprie mutatur aliqd ſecundū illū terminū: niſi mutetur ēt ſecunduꝫ ea que ſibi ſunt anneҳa quo quidem mō neceſſario mutari differt a mutato eē: ſicut pꝫ intuētibus: vnde appet rn̄ſio ad argumētum.

¶ Textus.

¶ Quod mutat̃ aūt omne: neceſſe eſt diuiſibile eſſe ⁊c.

¶ Qō quarta.

Sed tunc quarto ſtatim conſurgit maior dubitatio: non enim videtur ſecundū predicta concludi ꝙ ipſum mobile ſit diuiſibile ſecundū quantitatē ſꝫ ſecundū formā tātuꝫ quia per h̄ ꝙ aliquid partiꝫ eſt in termino a quo: ⁊ partim eſt in termino ad quem: ſequitur ꝙ ipſi termini partem habeant ⁊ partem. Ex diuiſibilitate aūt terminorum non poteſt concludi ꝙ ſubiectum ſit ſecundum dimenſionem diuiſibile: ſed ſolū ſecūdū formam ſiue ſecūdum terminos formales ſibi aduenientes. Non igit̃ ſꝫ h̄ concluditur per demonſtrationem Ariſto. ꝙ indiuiſibile ſecūdū quantitatem non ſit mobile.

Ad iſtam qōnem Dicunt quidā ꝙ Ariſto. intendit oſtendere ipſum mobile eſſe diuiſibile: vnde oportet ꝙ ꝑtim eſſe in h ⁊ ꝑtim in illo accipiatur ſecundum ꝑtes mobilis: que ſunt partes quantitatiue.

Sed alij dicunt iſtam rationem non concludere. propter id ꝙ non omnis diuiſio ſubiecti eſt ſecūduꝫ partes quātitatiuas: ſed eſt ēt qdā alia ſecundū partes formales. Dicūt ergo ꝙ cū queritur vtrū predicte partes accipiēde ſint ſecūdū quantitatē vel ſecūdū formam. Reſpondēdū eſt ꝙ in aliquo motu ſumende ſunt ſecunduꝫ formam: ⁊ in aliquo ſecundū quantitatē. Et intentio quidem Ariſto. eſt principaliter oſtendere mobile eſſe diuiſibile ſecundū quantitatē: ꝙ ⁊ pro tanto ſecunduꝫ iſtos ſequitur ex ratione eius: qꝛ ſicut omnes alij motus preſuppoṅūt motū localē: ſic etiam ⁊ partes forme preſupponunt ⁊ partes magnitudinis in ſubiecto.

Sed ſi iſta ſubtiliter Cōſiderētur: apparet euidenter ꝙ non ſunt omnino bene dicta. Cōtingit enim dare in aliquo ſubiecto partes formales: abſqꝫ eo ꝙ in ipſo dentur partes dimenſiue quātitatis: ſicut patet manifeſte de ſuſceptiuo ſcientie. Contingit eni in intellectu eſſe ſcientiaꝫ maioreꝫ ⁊ minoreꝫ: ꝙ eſſe non poſſet niſi daretur ſiue dare cōtingeret i ipſo diuerſas partes formales ſicuti partem ſcientie ⁊ partem. Et tamen propter iſtas partes formales: nō poſſumus dare in intellectu partes magnitudinis: immo quantuꝫ ad h̄ ſimplex eſt ⁊ indiuiſibilis. Quāuis igit̃ ratio Ariſto. principaliter de eo ꝙ mouetur ſecundum locum concludat ipſum eſſe diuiſibile ſecūdū quantitatē: non tamen veꝝ eſt ꝙ h̄ ideo concludat̃ ſecundario de illis que mouent̃ ſecūdū formam: qꝛ partes formales preſupponunt in ſubiecto partes quantitatis: ſicut iſti dicūt: neqꝫ ꝓpter tales partes concludere poteſt demonſtratio Ariſto. ꝙ mobile diuiſibile ſit ſecundū quantitatem: ꝙ tn̄ vt etiaꝫ iſti confitentur ipſe intendit principaliter concludere immo ſi h̄ directe debeat concludi: oportet ꝙ accipiatur mobile partim eſſe in h̄ ⁊ partim eſſe in illo: ſecundum partes quātitatis: ꝙ non verificatur per ſe niſi de eo ꝙ localiter mouetur: vnde ⁊ de h̄ principaliter ratio Ari. concludit: ⁊ de alijs concludit ſecūdario: ⁊ ex ꝯñti.

Ad cuius intelligentiam conſiderandum eſt ꝙ in omnibus motibus cōmune eſt vt illud ꝙ mouet̃ partim habeat de termino a quo: ⁊ partim habeat de termino ad quem. Non enim mouetur niſi continue ſumendo terminū ad quem: ⁊ dimittendo terminum a quo: quando aūt habetur terminus ad quem totus: non eſt veꝝ dicere ꝙ tūc fiat continua acceptio: ſiue ꝙ continuetur acceptio ipſius: ſed magis tunc finita eſt. Et idcirco tunc mobile non mouetur: ſꝫ mutatū eſt. Mouetur ergo cū partiꝫ habet de termino ad quem. Et quia cū aliquid accipitur de termino ad quem: abijcitur de neceſſitate aliquid de termino a quo propter id ꝙ ſunt termini oppoſiti: patet euidenter ꝙ ſicut illud ꝙ mouetur dum mouet̃ partim tantum habet de termino ad quem: ſic etiam partim tantum habet de termino a quo: veꝝ eſt autem ꝙ ſꝫ in omnibus motibus h̄ communiter inueniatur. Differentia tamē quedā inuenitur inter motū localem ⁊ alios. Nam in motu locali illud aliquid ꝙ habetur de termino a quo: ⁊ illud aliquid ꝙ habet̃ de termino vel de loco ad quē

non conuenit ipſi mobili ſecūdum ſe totum ſimul vtrū
ꝙ. Sed vnum illorum ſibi conuenit ſecundum vnam
eius partem : ⁊ aliud ſecundum aliaz. Et rō eſt quia ſi
pars retenta de loco a quo mobili ſecundum totum cō
ueniret: ⁊ ſimiliter pars accepta ꝺ loco ad quē eſſet tūc
mobile ſecundum ſe totum ſimul in vna parte ſpatij:
⁊ ſecundū ſe totum in alia: ⁊ per conſequens ſimul to
tum eſſet in duobꝰ locis : ꝙ eſt impoſſibile. Neceſſariū
itaqꝫ eſt ħ contingere in motu locali: vt illud ꝙ moueť
dum mouetur ſecundum vnam ſui partem partim ha
beat de loco a quo: ⁊ ſecundum aliam partem ſui par
tim habeat de loco ad quem: ex quo euidenter patet ꝙ
eo ipſo quo mobile localiter dum mouetur partim eſt
in termino a quo ⁊ partim eſt in termino ad quē: cōclu
di poteſt directiſſime ipſuz eſſe diuiſibile ſecundū quā
titatem. Sed de eo ꝙ motu alterationis mouetur: non
ſic eſt ſicut patet de motu qui vertitur inter oppoſitos
colores. Non enim neceſſarium eſt illud aliquid ꝙ ha
betur de vno colore oppoſito eſſe in vna parte ſubiecti
⁊ ꝙ habetur de alio eſſe in alia parte ipſius : immo
magis vtraqꝫ ħ ſimul ſunt in vna ⁊ eadez parte ſubie
cti: ⁊ pari ratione eē poſſunt ſimul in toto ſubiecto. Nā
in palido eſt aliquid de albo ⁊ aliquid de nigro. Et cū
ſubiectum eſt in toto paliduz ſunt ſimul in toto illa am
bo. Non poſſumus igitur dicere ꝙ mobile dum moue
tur: tali motu ſecundum vnam ſui partem habeat id
ꝙ tenet de termino a quo: ⁊ ſecundum aliaz ſui partez
habeat id quod ſumpſit de termino ad quem: immo
poteſt eſſe ꝙ vtrumqꝫ habeat per totum : ⁊ propterea
per iſtam rationem non poſſumus concludere directe
tale mobile ſecundum quantitatem eſſe diuiſibile. Sz
quamuis ħ non poſſimus concludere primo ⁊ directe
poſſumus tamen concludere ſecundario ⁊ ex conſequē
ti: non quidem probando primo tale mobile eſſe diuiſi
bile ſecundum partes forme: ⁊ ex ħ concludendo ipſuz
eſſe diuiſibile ſecundum partes quantitatis : ſicut illi
faciebant. Tales enim partes forme que ex motu argu
untur non ſunt partes ſecundum extenſionem ſed ſecū
dum intenſionem. Et licet ex partibus forme ſecundū
extenſionem poſſimus arguere partes quantitatis in
ſubiecto: non tamen hoc poſſumus facere ex partibus
forme ſecundum intenſionem. Non itaqꝫ illo modo de
bemus ħ concludere: ſed magis ſecundum modum tra
ditum a nobis: probando ſcilicet primo omne ꝙ locali
ter mouetur eſſe diuiſibile ſecundum quantitatem: ⁊ in
de concludendo omne mobile eſſe ſecundum quanti
tatem diuiſibile propter id ꝙ omne mobile alijs moti
bus eſt mobile localiter: cum motus localis ſit primus
omnium motuum.

Eſt autem attendenduz
ꝙ etiam in motu alterationis contingit ⁊ ſi nō neceſſa
rio vt ꝑus alteretur vna pars ⁊ poſtea alia. Quod eti
az de alterabili eſt proximius alteranti fortius ab ipſo
immutať: ita ꝙ etiam ſecunduz ħ vt dicit Tho. ħ inue
nitur quedam partium ſucceſſio in alteratione. Nam
pars proximior: quia fortius ⁊ magis immutatur dici
poteſt ſtare ī termino ad quē : reſpectu partis magis di
ſtantis a que debilius ⁊ minus imutato ſtat quodā mo
do in termino a quo: patet igitur quid dicendum ſit de
phyloſophi demonſtratione.

¶ Qō quinta.

Sed tunc quinto Pro
pter
quedā iam dicta aliquis forte dubitaret:
vtrum id ꝙ eſt indiuiſibile ſecundum quā
titatem: ⁊ diuiſibile ſcđm formaz: ſit mutabile: videť enī
ꝙ ſic: quia tunc aliquid diciť mutari cū recedēdo ſucceſ
ſiue ab vno: partim eſt in vno ⁊ partim eſt in alio. Sed
intellectus qui eſt indiuiſibilis ſecundum quantitatez
ſic ſe habere poteſt. Cuz enim recedit ſucceſſiue ab igno
rantia ⁊ accedit ad ſcientiam: partim habet de ignorā
tia ⁊ partim hꝫ de ſcientia: videť igitur ꝙ tūc mutetur

Ad iſtam qōnem Eſt dicenduz ꝙ
non obſtante pre
dicto modo ſumendi ſcientiaz: ipſe intellectus non pro
prie mutatur: huius autem ratio in ſequenti libro. vij.
ponitur ab Ariſto. Ait enim ipſe ibi ꝙ ſcientia eſt maxi
me ad aliquid: declaratū eſt autem in quinto ꝙ in ad
aliquid per ſe non eſt motus: ſeq tn̄ poteſt motū in alio
aliquo abſoluto factū: igitur ſecūdū ſcientiaz non eſt ꝑ
ſe motus nec mutatio: lꝫ ſequi poſſit motū aliquē factū
nō in intellectu: ſed in parte ſenſitiua. ¶ Ait eniz ibi Ari
ſto. ꝙ ſciens ⁊ prudens fit anima per reſidētiaz ⁊ quie
tationem motuū ⁊ per turbationuz. Quod autem ad
uenit per reſidentiam ⁊ quietationē talem: hoc non ad
uenit per motū. Quantumcūqꝫ itaqꝫ ſcientia vel ſimul
vel ſucceſſiue intellectui nouiter adueniat: non tn̄ ideo
concludi poteſt ꝙ intellectus ſit proprie mutabilis. Nā
ꝙ ſucceſſiue ſibi ſcientia adueniat cōtingere poteſt: pro
pter ſucceſſiuam quietationem perturbationuz que ſūt
in parte ſenſitiua. Quomodo autem iſte due rationes
ſint intelligende in ſeptimo deo ꝓcedēte oſtendetur.

Ad argumentum Ergo in con
trarium dicē
dum eſt ꝙ quātumcūqꝫ aliquid ſucceſſiue recedat a pri
uatione ⁊ accipiat formaz: niſi tamen forma ſit talis ꝙ
ſecundum eā poſſit eſſe motus: il ud propter ħ dici non
poterit proprie mutari: ⁊ ita declarauimus eſſe in pro
poſito: quia oſtendimus ꝙ ſecundum ſcientiam proprie
non poteſt motus eſſe.

¶ Qō ſexta.

Sexto adhuc De hac eadem
materia poſſet
dubitare aliquis: qꝛ materia ſuſcipit for
mam ſubſtantialem ante formaz qualibꝫ
accidentalē: quomodo ipſa eſt indiuiſibi
lis. Non eſt enim diuiſibilis niſi per quantitatem. Cū
igitur ipſa mutetur de vna forma ſubſtantiali in ali
am: videtur ꝙ indiuiſibile mutari poſſit.

Ad iſtam qōnem Dicendum eſt
ꝙ materia non
mutatur de vna forma ſubſtātiali in aliaz: niſi preſup
poſita alteratione in qualitatibus conſequentibus for
mas illas. Talis autez alteratio non ſit in materia: ni
ſi preſuppoſita quantitat: in ipſa: ⁊ per conſequens di
uiſibilitate: eo igitur ipſo quo materia nō mutať de for
ma in formam: niſi mutetur de qualitatibus in contra
rias qualitates: quomodo eſt quanta ⁊ diuiſibilis dici
cōuenienter poteſt qꝺ oē qꝺ mutatur eſt diuiſibile: naz
⁊ ſupra dictū eſt qꝺ in mutatione de forma ſubſtantia
li in formam ſubſtantialez id qꝺ mutatur partim dici
tur eſſe in termino a quo: ⁊ partim in termino ad quez
ratione eoruz que ipſis formis ſubſtantialibus ſunt an
nexa. ¶ Poteſt autem ſecundū quoſdam ad dictaz qō
nem: ⁊ aliter reſponderi: vt dicatur qꝺ forma ſubſtan
tialis recipitur quidem bene in materia ante quantita
tem terminatā: ſed tamen preſupponit in ea quantita
tē interminatā. Et ex ipſa hac quantitate materia ſoo
modo diuiſibilitatem contrahit: ſed iſta reſponſio tan
git vnam maiorem difficultatem ꝗ̄ ſit difficultas que
ſtionis preſentis: ⁊ idcirco de ipſa non multuz curamꝰ
ad preſens

ad preſens:pro tanto autem eã nunc introduximus:vt percipiatur qualiter ex hoc loco trahi poteſt argumentum ad probandum qḋ dimenſiones interminate precedunt in materia formam ſubſtantialem.

℄ Textus.

℄ Motus autem eſt diuiſibilis dupliciter vno quidez modo tempore ⁊c.

℄ Lectio ſexta. ℄ Qō prima.

Hic poſſet dubitare aliquis vtrum motus diuidatur ſecūdū diuiſionem mobilis: videtur enim ꝙ nō:quia cū diuiſibilitas debeatur quantitati:penes id attendi debet cuiuſlibet diuiſio: penes qḋ attēditur quantitas ipſius. Quātitas autem motus videtur attendi penes quantitatez magnitudinis: ⁊ non penes quantitatez mobilis: vnde ⁊ in quarto dictum fuit qḋ motus continuitatez accipit a magnitudine. Penes igitur magnitudinis: ⁊ non penes diuiſionē mobilis ſumēda eſt diuiſio mot⁹.

Ad iſtam qōnem dicendū eſt ꝙ neceſſario motus diuiditur ad diuiſionez mobilis:cuius ratio eſt:qꝛ accidens materiale cum ſequatur materie cōditiones neceſſario coextenditur ſubiecto. Motus autem accidens materiale eſt:vnde etiam non mouentur niſi habentia materiam. Neceſſarium eſt igitur ꝙ motus coextendatur enti mobili:ꝙ eſt ſubiectum eius. Quicqd aūt coextenditur alicui neceſſario diuiditur ad diuiſionem eius:quemadmodum albedo que coextenditur ſuperficiei diuiditur omnino cum diuiditur ipſa ſuperficies. Similiter itaqꝫ neceſſarium eſt ꝙ motus diuidatur ad diuiſionem mobilis.

Ad argumentum Ergo in cōtrarium dicendū eſt ꝙ motus non ſolum trahit quantitatem a magnitudine ſpatij:ſed etiam a quantitate mobilis cui coextenditur. Eſt tamen differentia inter has duas quantitates motus:quia quātitas quā motus trahit a magnitudine ſpatij:non ſimul accipitur:ſed ſucceſſiue: ⁊ ſecundum hanc quantitatem attenditur etiam quantitas temporis:ꝙ habet eſſe ſucceſſiuū. Quantitas vero quā motus trahit a mobili tota ſimul ponit̄: ꝓpter id qḋ in ſimul moueṫ totū cū oībus partibus ſuis.

℄ Qō ſecunda.

Secundo propter mō dicta poſſet ⁊ dubitare aliquis: qꝛ non videtur neceſſarium ꝙ accidens ⁊ forma materialis coextendantur proprio ſubiecto. Nam anima rationalis:cum ſit perfectio corporis:forma materialis eſt: ⁊ tamen corpori aut materie non inuenitur coextendi.

Ad iſtam qōnem dicendū eſt ꝙ illam formaz hͣ dicimus materialem:quā totaliter cōprehendit capacitas materie:talis enim forma ex quo capacitatem materie non tranſcendit:ſed ſibi eſt ſubiecta : neceſſario eſt ſubdita legibus ſuis. Et propterea etiaz ſibi neceſſario coextenditur. Sed anima rationalis non taliter ſe habet: non enim eaz totaliter comprehēdit capacitas materie:qḋ quidez ex hͣ pꝫ:qꝛ ipſaz cōſequitur intellectiua virtus ad quā capiendā ipſa materia pertingere nō poteſt:licet pertingat ad capiendaz viz ſenſitiuā ⁊ viz vegetatiuā. Quia ergo capacitas materie tranſcendit̄ ab anima rationali:non pōt eēntia rationalis anime ſubdita legibus ipſius eſſe:ſed magis libera eſt ab eis. Et hinc eſt ꝙ talis anime eſſentia non extendit̄ extenſione materie vel corporis:vt dicatur ꝙ vna pars talis eſſentie eſt in vna parte corporis: ⁊ alia in alia parte:ſicut cōtingit in formis que ſubdite ſunt legibus materie : ſed magis de neceſſitate tota eſſentia anime eſt in toto corpore: ⁊ tota eſt in qualibet parte eius: verūtamen quia predicta anima quo ad ſuas potentias vegetatiuas ⁊ ſenſitiuas clauditur in materie capacitate : neceſſarium eſt ꝙ quantum ad has vires ſubdita ſit legibus materie: vnde ⁊ pro tanto dicte potentie coextenduntur organis ⁊ corrūpūtur ad corruptionez organoꝝ:ſed de his magis ſufficienter pertinet determinare ad librū de anima: vbi ⁊ habet declarari propter quid contingit ꝙ quibuſdaz organis diuiſis non manent ipſorum potentie in organoꝝ partibus diuiſe:ſed totaliter corrūpuntur. Ad preſens autem ſufficiat ſcire ꝙ forma ꝗ tota ⁊ totaliter infra capacitatē māe cōcludit̄ :coextēditur ſibi neceſſario: ⁊ diuiditur ad diuiſionem eius.

℄ Textus.

℄ Quoniā aūt omne quod moueṫ in aliquo moueṫ ⁊c.

℄ Qō tertia.

Tertio dubitaret aliquis de hec ꝙ phyloſophus hͣ dicit eaſdē eſſe diuiſiones motus ⁊ ipſi⁹ moueri:ac ſi iſta eſſent diuerſa:cū tamen idē videant̄ eſſe.

Ad iſtam qōnem dicit̄ ꝙ eo modo loquendum eſt de motu reſpectu mobilis:quo loquimur de albedine reſpectu ſuperficiei. Nūc aūt ſic eſt ꝙ licet albedo extenſionem habeat a ſuperficie. Alia tamen eſt extenſio albedinis ⁊ alia ſuperficiei: cū alias ptes habeat ſupficies: ⁊ alias partes habeat ipſa albedo. Et vtroqꝫ quidem modo poſſet quis conſiderare albedinis diuiſionē. Eſt enim aliquo modo alia diuiſio hͣ ⁊ illa ſicut ⁊ extenſio. Aliud ē enī cōſiderare albedinez eſſe magnaz:qꝛ ſupficies in qua exiſtit ē magna: ⁊ aliud ē cōſiderari eā magnā:quia extenſio ſua propria eſt magna. Et propterea alia eſt diuiſio albedinis conſiderata ſecūdū extenſionē iſtaz: ⁊ diuiſio albedinis conſiderata ſecundū extenſionez illaz. Conſimiliter etiaz de motu intelligendum eſt. Eſt enim quodāmodo alia quantitas mobilis : ⁊ alia quantitas motus:quāuis hec ſequatur illam. Et eodez modo alia eſt diuiſio motus ſecundū quantitatem propriaz: ⁊ aliaz ſecundū quantitatē mobilis. Vult ergo dicere phyloſophus:ſecūdū iſtos : ꝙ motus diuidiur ſecundū moueri.i. ſecundū propriā quantitatez. Sed ſi bene attendamus ad ipſa verba Ariſt. de facili apparet qḋ iſta non ſunt ad propoſitū. Enumerat eniz phyloſophus diuerſa diuiſibilia:quoꝝ dicit eaſdez diuiſiones eē:ſic dicēs. Neceſſe eſt eaſdez diuiſiones eſſe temporis ⁊ motus ipſius moueri ⁊ ꝙ mouetur: ⁊ in quo eſt mot⁹ vnde non dicit hͣ quot modis diuiditur motus directe ſed quot ſunt illa que ſe ſe in diuiſione cōſequūtur:ſicut etiaz manifeſte per totaz eius ſequentē ſniam apparet: vñ ⁊ accipit motū ⁊ moueri tanꝗ duo diuiſibilia : quoruz vnū diuiditur ſecūdū diuiſionē alterius : ⁊ propterea nihil eſt dicere ꝙ motus diuiditur ſecūduz moueri ideſt ſecūdū propriā quantitatez:imo intentio phyloſophi eſt ꝙ quantitas motus diuidatur ſecūdū ꝙ diuiditur quantitas ipſius moueri: ⁊ econuerſo ꝙ quantitas ipſius moueri diuidatur ſecundum ꝙ diuiditur quantitas motus:quemadmodū etiam de tempore ⁊ motu dictum eſt ſe habere. Et propterea quāuis alia ſit extenſio albedinis ⁊ alia extenſio ſuperficiei: ⁊ alie etiā partes hui⁹ ꝑtibus illius:ridiculoſum tamen eſt dicere ꝙ alie ſint partes que de albedine accipiuntur ad diuiſio

nem ſuperficiei: ⁊ alie partes que de ipſa eadem albedine accipiuntur ad diuiſionem ſue quantitatis proprie immo ſunt omnino eedem: ⁊ cum diuiditur quantitas ſuperficiei: diuiditur etiaȝ quātitas albedinis: que eſt ī illa ſupficie: nec diuidiť nāľr niſi ī ſupficie diuiſa: nō nō extēdiť ī ſeipſa: ſȝ ī ſola ſupficie. Et eodē mō ē d̄ motu q nō extēdiť ī ſe ipſo: ſȝ ſolū in ſubō mobili ſine quo non poteſt eſſe. Et propterea aliter dicendū eſt: ⁊ meliꝰ quantū ad intentioneȝ phyloſophi. Nam motus ⁊ moueri: lȝ vnam ⁊ eandem reȝ ponant: tamē ſecūdū rationem differunt. Ponit enim motus rem ſuam per modū habitus: cuiꝰ perfectio eſt actus vł per modū forme cuius perfectio eſt eſſe ⁊ moueri ⁊ reȝ ſuā ponit per modum eſſe aut actus. Et qꝛ alia eſt ratio forme ⁊ alia ratio ipſius eſſe: idcirco bene dictum eſt ꝙ motus ⁊ moueri ſecūdū rationem differūt. Et propter iſtaȝ diuerſitateȝ rationis motū ⁊ moueri accepit tanꝙ diuiſibilia diuerſa: non quidē diuerſa diuerſitate rei: ſed diuerſa tm̄ diuerſitate rationis. Vult ergo dicere phyloſophus ꝙ motus ⁊ moueri ſimiliter diuiduntur: cū enim intercipitur eſſe motus: diuidiť neceſſario eſſentia ipſius: ⁊ cū diuidiť eēntia motꝰ diuidiť neceſſario ⁊ eiꝰ eē: ſicut p ſe pȝ: diſiūctarū. n. eēntiaꝝ diſiūcta neceſſario ſūt eſſe.

℄ Textus.

℄ Secutum aūt maxime eſt diuidi omnia ⁊c.

℄ Qō quinta.

Uinto poſſet Forte dubitare aliquis de h̄ ꝙ ait phyloſophus in fine lectionis vbi dicit ꝙ ſecutū eſt maxime oīa diuidi ab ipſo mutante ſeu ab ipſo mobili. Hoc eniȝ nō videtur omnino bene dictū: lȝ enim motus quantitatem trahat a mobili: quātitas tamen iſta dictū eſt ꝙ tota ſimul ponitur. Non aūt diuiditur tempus ſecūdū diuiſionē eiꝰ: ꝙ totū ſimul ponitur ſm ꝙ huiꝰ; ergo nec diuidiť ſȝ diuiſionē motꝰ ꝓueniētē ex diuiſiōe mobilis.

Ad iſtam qōnem Poſſet forte aliqs dicere ꝙ mobile eſt ſubiectū motus: ⁊ motus eſt ſubiectū temporis: cū tēpus ſit propria paſſio motus: ⁊ ꝓpterea ſicut motꝰ extendiť extenſo mobili: ⁊ diuidiť per conſequens penes hanc extenſioneȝ ad diuiſionē vtriuſqꝫ. ℄ Sed melius dici poteſt: vt dicamus ꝙ ex diuiſibilitate motus ſequiť ſecūdū h̄ diuiſibilitas in tempore: ꝙ mobile: ⁊ ſi moueať totū ſimul: nō tamen totū ſimul tranſit pūctū in ſpacio ſignatū: ꝙ non contingeret ſi mobile foret indiuiſibile: qꝛ enī indiuiſibile non habȝ aliquid: ⁊ aliqd non poſſumus dicere ꝙ primo aliqd eius tranſeat punctū in ſpatio ſignatū: ⁊ poſtea tranſeat ideȝ punctū aliqd eiuſdē indiuiſibilis: imo totū ſimul tranſit vel tranſiret: ſi mutaretur: cū non habeat parteȝ ⁊ parteȝ: ſed ſi mobile ſit diuiſibile non poterit ſimul ſecūdū ſe totum tranſire punctū in ſpatio ſignatū: quin potius priꝰ trāſibit ipſum pars eius prior: ⁊ poſtea poſterior: vnde patet euidenter ꝙ ſecūdū h̄ ex diuiſibilitate mobilis: ſequitur extentio ⁊ diuiſibilitas in tempore.

℄ Textus.

℄ Quoniam autem omne quod mutatur ex quodaȝ in aliquid mutatur ⁊c.

℄ Lectio. 7. ℄ Qō prima.

Hic primo aliquis poſſet forte dubitare vtrum idem ſit mutari ⁊ deficere: vr̄. n. ꝙ non: qꝛ cā nō idem eſt cum eo cuius eſt cauſa. Sed mutari ab aliquo cauſa eſt deficiendi aut diſtandi ab illo. Igiť mutari ab aliquo ⁊ deficere non ſunt idem.

Ad iſtam qōnem Dicendū eſt ꝙ mutari ab aliquo ⁊ deficere ab illo idem ſunt ſecundū rem: ſed differunt ſecundū ratioeȝ. Et ꝙ idem ſint ſecūdū rem patet. Mutari enim ab aliquo non dicit aliud realiter niſi recedere ab illo: recedere autem ab aliquo aliud realiter non dicit: niſi illud derelinquere: derelinquere vero aliquid nō eſt aliud realiter ꝙ deficere ab illo: igitur a primo ad vltimū procedendo concluditur ꝙ mutari ab aliq̄ ⁊ deficere ab illo idem ſunt realiter. Eſt autē diligenter notādum ꝙ phūs nō dicit abſolute mutari ⁊ deficere idē ſunt: ſed dicit mutari ab aliquo ⁊ deficere idē ſunt. Quāuis aūt idē ſint realiter mutari ab aliquo ⁊ deficere ab illo: tn̄ ſcd̄ȝ ratioeȝ differūt: qꝛ ſicut dictuȝ eſt mutari ab aliquo eſt cauſa deficiēdi in ipſo. Nō aūt cauſa alia eſt a ratiōe cauſati. Queadmodū igiť actio que eſt cauſa paſſionis: ⁊ paſſio idē ſunt realiter ſecundū rōnē differūt: ſic ēt ſuo mō mutari ab aliq̄ ⁊ ab ipſo deficere idē ſūt ſm rē: ſed nō ſm rōnē: valet aūt ꝙ hic diciť ad oſtendēdū ꝙ ī mutatione de forma in formaȝ cū forma in quā eſt mutatio induciť: forma aūt que eſt mutatio deficit ⁊ abijcitur: h̄ autēȝ totum eſt optimum ad declarandā vnitateȝ formarū.

℄ Qō ſecunda.

Secundo poſſet Aliquis dubitare: q̄re in motu eſt dare vltio mutatū eſſe ⁊ nō mutatū eē prio: videť. n. h̄ eē falſuȝ: videmus enī ꝙ ſicut tūc initiatur qes cū finitur motus: ſic ēt tūc initiať motus cū finiť quies. Nūc aūt ex eo ꝙ cū finiť motꝰ initiať quies cōtingit ꝙ ſicut datur vltimū in motu ita datur initiū ⁊ primū in quiete. Ergo cōſimili modo ex eo ꝙ cū finiť quies initiatur motus: videtur ꝙ ſicut datur vltimū in quiete ita deť ⁊ initiū ⁊ primum in motu.

Ad iſtam qōnem Sic dicit cōmētator in h̄ loco Trāſmutatū pōt pfici in ſua trāſmutatiōe: ⁊ perfectio trāſmutationis eſt res exiſtens in actu: ſicut alie perfectiones: ⁊ dem̄ſtata magis ꝙ in vno inſtanti. Et h̄ manifeſtū eſt in omni trāſmutatione: qm̄ perfectio in vbi eſt ſuperius: ⁊ ſic de alijs: vnde finis in eis: ⁊ eſt indiuiſibilis: ⁊ eſt ens actu. Pricipiū vero trāſmutatiōis: qꝛ nō eſt principiū alicuius permanentis: ſicut eſt diſpoſitio in pricipio linee: ⁊ illud ꝙ eſt ens in actu eſt ipſa trāſmutatio: ⁊ in tranſmutatiōe non eſt initiū naturaliter neceſſe eſt vt illud principiū nō ſit ens: vȝ exiſtens. Adiungit aūt ꝙ ſicut h̄ non eſt niſi in potētia. ſ. ſm ꝙ iſtās eſt in tempore. Adiungūt aūt alij his que dicta ſunt ꝙ de pūctis que ſunt in potentia in linea nullus poteſt dare: primū ergo ſimiliter ex quo precedentia mutate eſſe ſunt in potētia ſolū nullus poterit dare primo mutatū eſſe ex parte motus precedentis.

Sed iſta ſolutio Non videtur oīno tollere dubitationē Naȝ tūc in quiete ad minus erit dare primū in quo qeſcitur ꝙ tamen falſuȝ eſt: lȝ eniȝ forma a qua initiatur motus non maneat cū ipſo quo forma que acquiriť in mutato eſſe manet: ⁊ eſt ens actu: neceſſariū eſt ꝙ ⁊ forma in qua quieſcitur maneat in principio quietis ⁊ in tota quiete: ergo ſi propter permanentiaȝ ⁊ actualitateȝ talis forme datur in motu vltimuȝ in quo mutatum eſt: pari ratione dari debet in quiete vel dari pōt primū in quo quieſcitur: ꝙ tamē eſt falſum: vt phyloſophus declarat in ſequentibus. ℄ Et ꝓpter hoc h̄ ipſuȝ ꝙ dicitur oīa mutata eſſe precedentia in potentia dubiū eſt

Omne

Omne enim continuum in vltimis finitum habet duos terminos in actu: qꝛ vnū in fine ⁊ vnū in principio. Motus aūt multi dantur in vltimis finiti: igitur in eis omnibus erit dare duos terminos in actu: vnū ſcꝫ in principio ⁊ aliū in fine. Eſt autem mutatū eſſe terminus ipſius motus: videtur ergo valde dubium eſſe: quō in fine vel ex pte finis in motu ſit aliquod mutatū eſſe actu: ⁊ ex pte principij nullū ſit in actu: ſed cūcta in potētia. ¶ Ut igr̃ h̄ dubia tollantur: conſiderādū eſt ꝙ in motu vltimis finito eſt bene actu dare duo extrema: vnū quidem pro fine ⁊ alterū pro initio. Alias eñi non eſſet dare qūo motus fuiſſet initiatus ⁊ finitus ex parte ante: imo eo ipſo quo motus abſq; initio eſſet foret ex pte ante de neceſſitate īfinitus. Si ergo finit⁹ eſt taꝫ ex pte ante ꝙ̄ ex pte poſt: opꝫ neceſſario ꝙ ſicut ex pte poſt daṫ actu vnū extremū: i quo finiṫ mot⁹: ſic ēt ex pte ante actu datum fuerit vnū extremum in quo motus fuerit initiatus. Uerumtamen h̄ duo extrema habent differētiā adiuīcē: nā illud extremū in quo finiṫ mot⁹ dr̃ mutatū eē. Illud vero in quo mot⁹ initiaṫ mutatuꝫ eē dici nō pōt. Ratio aūt h̄ eſt: qꝛ mutatū eē dicit motū eē factū: ſed motū eē factū ponit finē mot⁹: ⁊ ante ſe dicit motū p̄cedētē: id aūt in quo initiaṫ mot⁹ nihil ante ſe de motu ponit. Alias. n. nō eſſet initiatū tot⁹ motus. Pꝫ igiṫ ꝙ ipſuꝫ nullo mō dici pōt mutatū eē: lꝫ ergo deṫ id in quo primo initiaṫ mot⁹: qꝛ tñ h̄ nō diciṫ mutatū eē: pꝫ ꝙ ꝑꝑ h̄ nō habeṫ i motu ex pte añ prio: prio mutatū eē dari poſſe: imo ſi bene inſpiciātur que dicta ſūt: pꝫ euidēter ꝙ iſtud nullo mō dari pōt: qꝛ eñi mutatū eē dicit finē mot⁹ quodcūq; mutatū eſſe detur: neceſſe eſt ante ipſuꝫ p̄cedere motū. Et qꝛ i motu quolibet eſt dare plurima mutata eſſe: patet euidenter ꝙ quolibet mutato eſſe dato ante ipſum plurima mutata eſſe dare poſſumus. Et per conſequens in nullo motu ex parte principij: poſſum⁹ dare primo mutatū eſſe. Ex his autē patere pōt itellectus ēt ſolutionis prīc. Quodlibet. n. mutatum eſſe in motu ſecūdū p̄dicta eſt poſt initiū ipſius motus: ꝙ quidē initiū nō diciṫ mutatū eſſe: vt declarauim⁹. Si ergo ſit etiā ante finē mot⁹ erit tūc poſt initiū ⁊ ante finē: ⁊ erit per ꝯ̃s mediū inter initiū ⁊ finē que aūt in motu ꝯtinuo ſunt media inter initiū ⁊ finē eius: ſunt in motu ſignata in potētia: queadmodum pūcta que in linea cōtinua ſunt media inter initiū ⁊ finē eius: ſūt in linea ſignata in potentia. Optime ergo dictū eſt ꝙ oīa mutata eē que in motu ſunt cōtinua: ante finē eius ſunt in potētia in ipſo: ⁊ ꝙ in talibus nō cōtingit dare primum.

Ad argumentum Autem factuꝫ in contrarium pro tanto non concludit: qꝛ initiū totius motus non dicitur mutatū eſſe: vt declarauimus: ſed initiū tot⁹ quietis bene dici poteſt quietatū eſſe: vt infra diceṫ: ſi deus voluerit. ¶ Eſt aūt h̄ notandū ꝙ iſtud ꝙ h̄ dicitur non ꝯtrariatur ei ꝙ ſupra dictū fuit: vbi dicebaṫ ꝙ accipiēdo id in ꝙ mobile mutatur primo: ōē ꝙ modo dū mouetur partiꝫ eſt in termino a quo: ⁊ partim in termino ad quē: per quod videbatur ſignificari ꝙ in motu etiaꝫ ex parte ante ſit dare primo mutatū eſſe. Nā hic loquitur philoſophus de mutato eſſe prout accipitur penes aliquid indiuiſibile: ibi aūt accipiebatur mutatuꝫ eſſe penes aliquid diuiſibile equale ei a quo receditur per motū. Nam ſi accipiamus ꝙ ſpatium a quo receditur ſit vnius palmi: ⁊ iteruꝫ non longe ab iſto: ſed ſtatim poſt ipſum accipiamus aliud ſpatium vnius palmi: mobile dum mouebitur ab vno iſtorū ſpatioꝝ in aliud prim erit in vno ⁊ partim in alio. Et cuꝫ mobile qdē recedit ab vno ſpatio in ſpatium nō ab illo remotū: ſed immediate ſibi ꝓximum mutatur primo: vnde ſic poſt vnuꝫ ſpatiū ꝯtingit dare aliud equale ſibi ꝙ eſt primū inter omnia alia ſpatia equalia ſequētia: ſic ēt iſto modo contingit dare in motu primo mutatū eſſe ſumptū ſm diuiſibile ante: ꝙ tñ mutatū eſſe ſunt mutata eſſe infinita ſumpta ſm qd indiuiſibile. Et ꝓpter h̄ in talibus non eſt dare primum. Iſto igitur modo intelligenda ſunt que h̄ diximus.

¶ Textus.

¶ Si enim primum in quo fit. a. d. hoc igitur indiuiſibile quidem non eſt ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio poſſet Dubitare aliquis: qūo veritatē habeat ꝙ poſtea dr̃ vꝫ ꝙ ſi eēt dare i motu primo mutatū eē: ⁊ h̄ eē in nunc tēporis ipſa nūc tēporis eēnt habita. Rō. n. vr̃ iſtud neceſſarium. Poſſet. n. aliqs dicere: ꝙ ſicut illud mutatū eſſe foret principiū motus: ſic etiā ⁊ nūc ſibi correſpōdens foret principiū tēporis ⁊ non pars eius.

Ad iſtam qōnem Dōm eſt ꝙ mutatum eē eo ipſo quo dicit motū eē factū dicit trāſitū eē factū. Motus āt factus ⁊ trāſitus in motu factus ſūt partes motus. Si ergo dicatur ꝙ in motu ex pte ante ſit primo mutatuꝫ: ⁊ per ꝯ̃s ꝙ ante ipſuꝫ nihil ſit de motu cū mutatū eſſe vt dictū eſt dicat trāſitū ⁊ motū factū: oportebit neceſſario ꝙ iſte tranſitus factus ponaṫ īſimul cū illo mutato eē ꝙ primū eē dicitur. Naꝫ ſi ille trāſit⁹ poneṫ ante iā illud mutatū eē ꝙ dicitur primum non eſſet primū. Si ergo h̄ mutatū eſſe in inſtāti ponitur in inſtanti poneṫ tranſitus ⁊ motus factus. Et qꝛ vt dictū eſt iſta ſūt ptes motus: ⁊ partes motus non ponūtur niſi in partibus tēporis. Neceſſariū erit tūc cōcedere ꝙ ipſuꝫ nunc vel inſtans pars tēporis ſit. Ad h̄ āt ſequiṫ ꝙ tēpus ſit cōpoſitū ex inſtātibus: ⁊ per ꝯ̃s ꝙ ipſa nūc ſint continua vel habita aut ꝯ̃r ſe habētia. Hoc itaq; mō ratio h̄ a Tho poſita intelligenda eſt. Sic etiā credo ꝙ cōmētator itellexit: qñ dixit in hoc loco ſi primū eius in quo demōſtratur mot⁹ fuerit idiuiſibile: itaq; ſit pars mot⁹ contingit motū inueniri in ſpatio idiuiſibili: ⁊ in tempore indiuiſibili.

¶ Qō quarta.

Quarto poſſet Dubitare aliqs quomodo ſequaṫ: ſi eēt i motu prio mutatuꝫ: ⁊ h̄ foret in idiuiſibili tēpore ideꝫ ſimul quieſceret ⁊ mutatū eē: vr̃. n. ratio phi non valere: qꝛ ſuppōit ꝙ i nūc poſſit eē qes ꝙ tñ falſū ē. ¶ Attēdēdū eſt igiṫ cū aliqd qeſcit in aliquo loco de quo dꝫ ꝑ motū ad locū aliū trāſire dare poſſumus in tpe illā quiete mēſurāte vltimū iſtās: i quo illd ꝙ dꝫ de vno loco ad aliū trāſire ē i loco i quo p̄cedēti tpe q cū ſm ſe totū ⁊ ſꝫ oēs ptes ſuas: h̄ aūt inſtās eſt illud in quo initiaṫ mot⁹. Nā initio mot⁹ ē ipm mobile i loco a quo recedere dꝫ ſꝫ ſe totū ⁊ ſꝫ oēs ptes ſuas: cui⁹ rō eſt: qꝛ ſi in eo totū non eēt: iā ſm aliqd ab eo receſſiſſet ⁊ motuꝫ per ꝯ̃s fuiſſet ꝙ eſt falſuꝫ. Quia mobile i initio mot⁹ nō eſt motū: neceſſariū itaq; eſt ꝙ in loco a quo dꝫ mobile recedere ſit ipſū mobile i eo iſtāti in quo initiaṫ mot⁹ ſm ſe totū: ⁊ ſecūdū oēs ptes ſuas. Et tñ nō iō ſm veritatē dici pōt ꝙ in illo inſtanti ipſum mobile qeſcat ibi. Opporteret āt h̄ ponere ſi in motu daretur ex parte ante primo mutatumꝫ: ſi poneretur ꝙ motus initium foret mutatū eſſe. Cuius declaratio eſt quia mutatum eſſe ponit motum

factum: ⁊ quia ante initium motus non ponitur mo/
tus: oporteret motum factum: qui datur intelligi per
mutatũ eſſe infiꝛ poni cũ motꝰ initio: qđ ſtãte poſitione
mutatũ eſſe dicitur. Et quia motus initiuȝ in inſtanti
eſt: in inſtanti eſſet motus: ⁊ per conſequens in inſtanti
eſſet vel eſſe poſſet vera quies: patet igitur ꝙ ſuppoſito
motus initium eſſe mutatum eſſe ſequitur ꝙ ſit motus
in inſtanti. Et h̄ ſuppoſito: vt Tho. dicit ⁊ veruȝ eſt: eēt
in inſtanti quies. Unde manifeſtum eſt ꝙ ſtantibus p̄
fatis ſuppoſitionibus: non ſolum ſumendo quieteȝ lar
ge: vt quidam alij exponunt: ſed ſumendo etiam eam
proprie: ſicut exponit Thomas: vere dixit Ariſto. ꝙ ſi
in motu ex parte ante contingeret dare primo mutatuȝ
eſſe: ⁊ h̄ eſſet in inſtanti: ſimul ⁊ eodem inſtanti: aliqđ
quieſceret ⁊ mutatum eſſet.

Eſt hic notandum ꝙ ſi per mo
tũ aliquid
tranſire debeat de loco ad locum: verũ eſt ꝙ diximus vi
delicet ꝙ ipſum in initio motus erit ſecundum ſe totuȝ
⁊ ſecundum omnes ſuas partes in loco a quo recedere
debet. Sed ſi tranſire ad locum de loco poſſet ſine motu
non videretur tũc poſſe ita dici: eſſet enim talis trãſitio
indiuiſibilis: nec per conſequens in ea foret diſtinctio
initij ⁊ finis: ſed tunc finiretur tranſitio cum initiare
tur. Et propterea id ꝙ ſic deberet de loco aliquo tran/
ſire: cum initiaret tranſitionem non eſſet in predicto
loco: ſed in loco ad quem tranſire deberet. Alias enim
non ſimul talis trãſitio initiaretur ⁊ finiretur: nec per
conſequens eſſet imp̄tibilis ⁊ eſſet motus: attendat ita/
ꝙ qui legit: qualiter h̄ ſe habeat ad veritatem: ⁊ vtrum
eſſe poſſit huiuſmodi tranſitio.

¶ Q̄ō quinta.

Quinto poſſet Eſſe dubita
tio: quomo
do ſequatur ꝙ eſſet impartibile impartibi
li cõiunctũ: ſi dareꝛ primo mutatũ ĩ motu
rõne alicuius idiuiſibilis ĩ mobili accepti.

Dicendũ eſt ad hoc ꝙ cum mu
tatum eſſe
ſit terminus ipſius motus: videtur neceſſariuȝ ꝙ id ꝙ
poteſt localiter mutatum eſſe poſſit etiam localiter mo/
ueri. Si ergo ſecunduȝ aliquid indiuiſibile ipſius mo/
bilis poſſemus attendere mutatum eſſe: ita viȝ ꝙ h̄ at/
tribueremus ſibi: poſſemus etiam ſibi attribuere: ⁊ mo
tum ipſum a toto mobili per diuiſionem ſeparando.
Quod autem ſeparatur ab aliquo per diuiſionē hoc ca
dit in compoſitioneȝ eius. Impartibile ergo ſecunduȝ
h̄ caderet in compoſitionem mobilis: ⁊ per conſequens
eius magnitudo foret ex impartibilibus compoſita: ꝙ
eſſe non poſſet: niſi eſſet impartibile impartibili cõiun
ctum. Uult ergo dicere phyloſophus: ꝙ ſi in mobili da
tur aliquid indiuiſibile: ꝙ certum ſignum ſeparatum
primo ſiue ante alias partes mobilis tranſeat: erit h̄ in
diuiſibile a cunctis partibus mobilis ſic diſtinctũ: ⁊ ab
eis ſeparabile: ⁊ per conſequens vt declaratum eſt erit
indiuiſibile indiuiſibili coniunctum. ¶ Attendenduȝ
autem eſt ꝙ ex dictis etiã apparet quomodo nec ex par
te ſpatij contingit dare primum aut aliquid primo per
tranſitum. Nam h̄ aut erit diuiſibile aut indiuiſibile.
Si diuiſibile quidem non erit primum: pars eniȝ diui
ſibilis rei prior toto eſt ⁊ prius q̄̄ totum pertranſitur.
Si autem fuerit indiuiſibile: in quo ſit primo mutatũ
⁊ tranſitum eſſe: erit factus tranſitus ſuper indiuiſibi
li: qđ eſt inconueniens. Erit etiam impartibile impar/
tibili ꝯiunctuȝ: vt pȝ ex declaratione poſita de mobili.

¶ Q̄ō ſexta.

Sexto poſſet Aliqˀs dubita
re vtruȝ in mo
tu alterationis contingat dare primũ mu
tatum: videtur eniȝ ꝙ ſic: quia contingit
dare aliquam partem ita paruam in cor/
pore naturali: qua non poterit dari minor: ⁊ per conſe
quens ſecundũ ipſam poterit attendi primũ alteratũ.

Ad iſtam q̄ōnem Dicunt aliqui:
ꝙ qualitas di/
uiditur modis duobus per accidens: qđ etiam Tho. di
cit: vno quidem modo ſecundum extenſionē: ⁊ alio mo
do ſecundum intenſionem: ⁊ ſecundum hos quideȝ du
os modos: in motu alterationis eſt accipere ſucceſſio/
nem ⁊ partem poſt partem. In calefactione eniȝ aeris
prius contingit calefieri vnam partem: ⁊ poſtea aliaȝ
⁊ ſic deinceps. Similiter etiam quantum ad intenſio/
nem eſt accipere ſucceſſioneȝ: quia tales qualitates pri
us fiunt in materia ſub eſſe minus intẽſo: ⁊ poſtea ſub
eſſe magis intenſo. Et primo quidem modo: ſecunduȝ
iſtos: eſt dare ĩ alteratione primum: quia primo diſpo/
nitur aliqua pars modica: ⁊ in eam primo qualitas
inducitur: ita ꝙ contingit dare partem primo alteratã
maxime cum ſecundum tales partes ipſum mobile nõ
ſit in infinitum diuiſibile. Secundo autem modo vide
licet quantum ad intenſioneȝ forme: non eſt ibi ĩ altera
tione aſſignare primũ: vt dicunt: quia ſic eſt ibi aliqua
lis continuitas: q2 ⁊ materia continue diſponitur: ⁊ for
ma continue intendi ⁊ remitti poteſt in materia.

Sed ſi iſta Diligẽtius ꝯſiderenꝛ ꝯ̄ facili ap
parẽt eē friuola. Nam quẽadmo
duȝ alterans p̄mo alterat partẽ aliquã mãe: ſic etiã pri
mo inducit quantitatem in materia ſubiecto qualita/
tis gradu. Quemadmodum ergo ex parte extenſionis:
propter partem primo alteratam: datur primum in al
teratione: ſic etiam ex parte intenſionis: propter gradũ
primo inductum: poteſt ibi dari primuȝ. ¶ Et preterea
quia de ratione naturalium eſt ꝙ quantum ad eſſe na
turale non in infinitũ diuidantur: quẽadmodũ in ma
gnitudinis naturalis diuiſione non proceditur in in/
finitum: ſic in diuiſione eſſe naturalis forme: facta per
remiſſioneȝ: in infinitum non proceditur vnde ſicut cõ
tingit in magnitudĩe deuenire ad aliquã partẽ ita mo
dicã: que ſi vlterius diuidatur corrũpetur: ſic etiã in na
turali eſſe forme: cõtingit per remiſſioneȝ deuenire ad
gradum ita infimum: ꝙ plus remitti non poterit ni/
ſi corrumpatur: ſi itaqȝ propter h̄ in alteratione daꝛ pri
mũ ex p̄te extenſionis: pari ratione in ipſa dȝ dari pri/
mũ ex parte intenſionis. Et propterea dicendum eſt: ꝙ
quantum ad eſſe nāle in oībus talibus dari poteſt pri/
mũ: eo ꝙ h̄ modo nihil taliũ eſt in ĩfinitũ diuiſibile: vn
de etiã in mobili localiter contingit ſcđm eſſe nāle dare
per diuiſionē partē ita modicã: ꝙ minor per diuiſioneȝ
accipi nõ poterit: verũ eſt tamē ꝙ ſi cõſiderenꝛ iſta quã
tũ ad rationē q̄ti ⁊ continui: que in ipſis reperiuntur
non contingit in eis dare partem primã: quia oē conti
nuũ: in quantũ tale: eſt in infinitũ diuiſibile: vnde iſto
modo in alteratione non cõtingit dare primũ tã ex p̄te
qualitatis ſcđm cuius participationē attendiꝛ intẽſio
q̄̄ ex parte ſubiecti ꝙ participat ipſam eēntiaȝ ⁊ nãm
qualitatis. Quicquid eni detur ꝯ̄ ſubiecto alteratiōis
illud ratione cõtinuitatis oportet eſſe diuiſibile: ⁊ par
tem habens ante partem. Et ſimiliter quicquid detur
de qualitate itenſa in ſubiecto: illud: quãtũ eſt de rõne
continuitatis: opȝ remiſſiue in ſubiecto eſſe diuiſibile
⁊ hñs gradũ ante gradũ: vñ iſto mõ nec ibi nec h̄ ꝯtigit
dare primum. Et propterea. Tho. noſter de hoc optime
locutus

loquutus fuit: ſic enim dixit in hoc loco inquantū qualeeſt diuiſibile per accidens: ſimiliter non eſt accipere primum mutatione alterationis: ſiue accipiatur ſucceſſio mutationis: inquantū pars poſt partem alteratur propter id ꝙ non eſt accipere primaꝫ partem albi: ſicut nec primam partem magnitudinis: ſiue accipiatur ſucceſſio alterationis ſecundum ꝙ aliquid idem eſt albius vel minus albuꝫ: quia ſubiectū infinities poteſt variari ſm magis albū ⁊ minus albū: ⁊ ſic motus alterationis poteſt eſſe continuus: ⁊ non habens aliquid primū. ¶ Ut aūt hic nouū aliquid accipiatur: conſiderādum eſt ꝙ ⁊ ſi initiuꝫ localis motus dici non valeat mutatū eſſe: initiū tamē alterationis: vel impreſſionis per alteratione facte: bene mutatū eſſe dici poteſt: ꝙ quidē ſic patet. In initio eniꝫ impreſſionis aliquid imprimitur de qualitate. Hec aūt impreſſio facit ſubiectū aliter ſe habere ꝙ̄ prius ſe habuerit: ⁊ per conſequēs facit ipſum mutatū eſſe: quia hoc dicimus mutatuꝫ ꝙ aliter ſe habet nunc ⁊ prius. Ex hoc aūt ſequitur ꝙ licet contingat ex parte loci dare vltimum inſtans: in quo mobile totaliter eſt in loco a quo debet recedere: non tamen ex parte qualitatiui motus dari poteſt vltimum inſtans in quo alterabile totaliter ſit ſub forma a qua debet recedere per alterationem. Item ſequitur ꝙ licet in motu locali non ſit dare primo mutatuꝫ eſſe ex parte ante: tñ eſt hoc dare in ipſa alteratione. Et ſi dicatur ꝙ mutatū eſſe eſt in termino ipſius motus: dicemus ꝙ ħ quidē verū eſt. Tamen primum mutatū eſſe ꝙ eſt initiuꝫ alterationis non eſt alterationis terminus: quia tūc nō foret primum initium ipſius: Eſt autē terminus localis motus: Sed de motu locali non ſic dicere poſſumus: quia ipſe eſt primus omnium motuum: ⁊ ideo dici non poteſt ꝙ initium eius ſit mutatū eſſe ⁊ ſic terminus alicuius prioris motus: ſicut dicimꝰ de alteratione que preſupponit motū localē ante ſe. Non aūt putare debet aliquis ꝙ propter iſta contradicam his que ſupradiximꝰ Nā alteratio motus continuꝰ eſt: ⁊ ſecūdū ꝙ continuationem habet non contingit dare partē eius primā: q2 oīs pars eiꝰ diuiſibilis eſt: ⁊ partē hñs aū prē: hñ tñ contingit dare initiū ipſius ꝙ ⁊ dicitur mutatū eē: ſꝫ ħ nō eſt pars eius: quia mutatū eſſe non eſt ps motus. ¶ Ulterius etiā ꝙ in alterationis initio imprimitur de qualitate: nō eſt indiuiſibile ſed diuiſibile ⁊ habens gradū ante gradum: eo modo quo diuiſibilitas debetur penes intenſionem qualitati: ⁊ eodem modo id cui hoc in illo initio imprimitur non eſt indiuiſibile: ſed diuiſibile ⁊ continuum. Et propterea diximꝰ ꝙ hic nec rōne priū ſubi: nec ratione priū qualitatis ꝯtingit dare primuꝫ.

¶ Textus.

¶ Quonia aūt omne ꝙ mutatur in tēpore mutaꝛ ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Qō prima

QUamuis in iſta Lectio nenon ſint difficultates magne: ne tamen ſine qōnibus pertranſeamus eam: queraꝛ primo verū veruꝫ ſit ꝙ ante omne mutari ſit mutatum eſſe. Nā ꝙ ante omne mutatū eſſe eſt terminus ipſius motus: ⁊ ante terminū ſemper id ponitur ꝙ ad ipſum terminatur. Quomodo āt ante omne mutari ſit mutatū eſſe difficile videꝛ: propter id ꝙ ante totū mutari non eſt niſi initium ipſius motus.

Eſt igitur breuiter Ad huius intelligentiaꝫ conſiderandum ꝙ ſimpliciter loquēdo ante totum mutari non eſt mutatum eſſe: nec ſic intelligit phyloſophꝰ ſed intelligit ꝙ ante omne mutari ſumptū ex motu per diuiſionem eius eſt mutatū eſſe. Nam initiū talis mutari eſt terminus precedentis ptis motus que ſecū motū contra diuidit. Terminus aūt motus diciꝛ mutatū eſſe. Si ergo ante omne mutari ſumptū ex motu per diuiſionem eius eſt initiū ipſius: ⁊ hoc eſt terminus precedentis partis motus: ⁊ terminus motus eſt mutatū eē patet euidenter ꝙ ante oē mutari ex motu per diuiſionem eius ſumptū eſt mutatū eſſe. Quod autem iſta ſit intentio phyloſophi ex eo manifeſtū eſt ꝙ hoc totū ipſe per hoc ꝓbat ꝙ motus tēpus magnitudo cū ſint continua ſunt etiaꝫ in īfinitū partibilia: vnde ⁊ dicit cauſa āt huius eſt non eſſe impartibile inpartibili ꝯiunctuꝫ In infinitum enim eſt diuiſio.

¶ Textus.

¶ Manifeſtum igitur: quoniam quod factū eſt ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo poſſet Forte aliqs dubitare de hoc ꝙ dicit infra ſimiliter eſſe in gñatione ⁊ corruptione: ꝙ vꝛ eſſe falſuꝫ: q2 generatio ⁊ corruptio ſunt ſimplices ⁊ indiuiſibiles atqꝫ inſtantanee mutationes.

Ad quod dicendū eſt Sicut dꝛ cōmuniter ꝙ hic accipitur tam generatio ꝙ̄ corruptio ſecūdū ꝙ icludūt ꝓcedēte alteratione: quomōnō ſūt ſimplices mutationes: ſed ꝯtinue ⁊ in infinitū diuiſibiles vnde cū phs dixiſſet. Similiter aūt ⁊ in eo ꝙ corrūpiꝛ corruptū eſt: ſtatiꝫ adiecit aſſignās eiꝰ rōnē. Hoc eni in eſt ei qō ſit ⁊ quod corrūpiꝛ infinituꝫ quoddā: cū ſit continuū. Cōtinuū etiā hoc dicit ad exponē hoꝝ: motꝰ generationis ⁊ corruptionis eſt cōpoſitus ex tranſmutatione in qualitate: ⁊ tranſmutatione in ſubſtātia: ⁊ tranſmutatio que eſt in ſuba non eſt in tēpore. ſ. ꝓuētꝰ forme ſubſtātialis: ſed ea que eſt in qualitate eſt in tēpore. Scōm igiꝛ iſta dicere oꝫ ꝙ generatū eē quo ponitur acqſita forma ſubſtātialis: nō precedit aliqō generari quod dicat eiuſdē acquiſitionem: q2 ipſa ſimul acquiritur: ⁊ acquiſita eſt: ſimul induciꝛ ⁊ inducta eſt. Precedit tñ dictū generatū eſſe generari ꝙ dicit acquiſitionē alterius: ſicuti ipſius qualitatis formaliter diſponētis ad hanc formam. Et propter hoc ſignanter dixit Ariſt. Non autem ſemper ꝙ ſit factum eſt prius: ſed aliud aliquādo vt illus aliquid. Alie vero qōnes que hic fieri cōſueuerūt aut nō ingerſit dubitationē: aut alibi pertractari habent: ⁊ idcirco dimittantur hic: ne incurramus vanaꝫ verboꝝ multiplicationem.

¶ Textus.

¶ Quoniam auteꝫ omne quod mouetur in tēpore mouetur: ⁊ in pluri maior magnitudo ⁊c. Lec. nona.

¶ Lectio nona. ¶ Qō prima.

HIc poſſet Forte dubitaꝛ aliqs qño verū ſit ꝙ neceſſe eſt ſemꝑ ipſiꝰ magnitudinis priꝰ alteruꝫ altero motū eē: hoc. n. pro tāto videꝛ dubiū qa pluries iā diximꝰ ꝙ ſi magnitudo mota ſit vere cōtinua ꝯtinuitate mathematicha: ſiꝛ mouetur ipſa ⁊ omnes partes eius.

Dicendū eſt igitur Ad qōnem iſtā ſm ꝙ i pluribꝰ locis dicit Tho. ꝙ motꝰ localis pt referri: ⁊ ad ſubiectū mobile: ⁊ ad ſpaciū ſuper qō ipſuꝫ mobile mouetur. Et quideꝫ ſi referaꝛ ad ſubiectū mobile: ꝙ ſit vere cōtinuū: ⁊ non ſit facilis ſed difficilis diuiſionis: vt lapis ⁊ ſiſia: pꝫ euidēter ꝙ ſimul duꝫ ſit motus localis i vna parte mobilis: ſit etiam vel poniꝛ in toto mobili:

videmus enim ꝙ ſtatim cū aliquis tangit ⁊ mouet lo/caliter vnam partem lapidis continui: mouetur eti/am ⁊ totus ipſe lapis: ⁊ h̄ modo intelligimus quando dicimus ꝙ ſi magnitudo mota ſit continua ſimul mo/uetur ipſa ⁊ omnes partes eius. Si autem motus refe ratur ad certum ſignū ſpacij: tūc ſtatim apparet mani/feſte ꝙ oportet prius alterum altero moueri ſuper ipſū Nam prius ſemper tranſit certū ſignū ſpatij pars mo bilis anterior ꝙ̄ tranſeat illud idem pars mobilis po ſterior. h̄ modo intelligit phyloſophus ꝙ oportet ſem/per ipſius mobilis alterum altero motu eſſe prius.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo poſſet Aliqs dubita re: quomodo ſequit̄ ſi motus finitus non eſt in tempore infinito: ꝙ nō contingit fie ri ⁊ corrumpi ſemper vnū ⁊ idez: precipue cū gn̄atio ⁊ corruptio differāt a motu: ⁊ ſi aliqd nō p̄di cetur de vno differentium: nō ideo ſeq̄tur ip̄m de reliq̄.

Ad quod dicendum Quod ge neratio ⁊ corruptio accipi poſſunt vel vt includūt alteratione p̄cedentē: vel vt ab ipſa diſtinguntur. Et quidem ſi acci/piātur ſecundo modo: tunc ſunt ſimplices mutationes ⁊ i inſtanti fiunt. Et qꝛ magis videtur de eo ꝙ ſit nō ſu bito: ſed in tempore: ꝙ ſuū fieri ſemper duret: ꝙ̄ de eo ꝙ ſit: ſubito ⁊ motus ſit in tempore: patet euidēter quomo do ſequitur per locū a maiori: ꝙ ſi motus finitus vnus numero non poteſt ſemper fieri: non poteſt etiam h̄ mo do ſumendo generationem ⁊ corruptionē aliquid vnū ⁊ idem ſemper generari ⁊ corrūpi. Tales eniz mutatio nes non durant vltra vnū inſtans. Si aūt generatio ⁊ corruptio accipiantur primo modo: ſecūdū. ſ. ꝙ inclu dunt precedentem alterationem: cum illa alteratio ſit motus finitus: neceſſario etiam tunc ſequitur: ꝙ ſi mo tus finitus nō poteſt fieri in īfinito tempore: non pōt neq̄ vnū ⁊ idem ſemper corrūpi aut ſemper fieri: ratio aūt ꝑpter quā oportet dicere ꝙ alteratio ſit motus fini tus: preter alias que aſſignantur eſſe poteſt: quia mot⁹ non eſt infinitus niſi id ꝙ acquiritur per motū infinitū ſit. Per alterationem autem acquiritur qualitas con/ſequens certaz naturalem formā: formaz aūt ſubſtātia lem non damus infinitaz: neq̄ extenſiue: nec etiaz quā tum ad continentiaz perfectionis: cuz ſit in certa ⁊ de/terminata ſpecie. Et qꝛ ꝙ conſequitur finitaz formā to tū eſt finitū: neceſſariū eſt ꝙ etiam qualitates conſequē tes formas naturales omnes ſunt finite: igitur ⁊ alte ratio ꝑ quā q̄litas acquirit̄: neceſſario eſt finitus mot⁹

¶ Textus.

¶ Quoniaz aūt omne aut mouetur aut quieſcit quod aptū natuz eſt ⁊c. Lectio decima.

¶ Lectio. viij. ¶ Qō prima.

HIc primo Poſſet dubitare ali quis: qūo vere dici poſſit id ꝙ ſtat moueri: h̄ eniz videtur incō ueniens: qꝛ vnum oppoſitorū nō dr̄ de alio ſtare āt ⁊ moueri vn̄r rōnes oppoſitas h̄re.

Ad iſtam qōnem Dicenduz eſt: ꝙ ſicut tendere in formā ſe habet ad ipſam formaz: ſic etiaz ſuo modo ten dere ad quietez ſe debet habere ad quietez ipſaz. Nunc aūt tendere in formā ad formā ſic ſe habet: ꝙ ab ipſa re cipit denoīationez: vnde tendere in albedinem ab ipſa albedine vocatur dealbari: ⁊ tendere in nigredinem ab ipſa nigredine appellatur denigrari: ⁊ ſic de aliis. Eo dem igitur modo ⁊ tendere in quietez acquirit debet re cipere denominationē: vt vz dicamus ꝙ tendere in ſta tū ⁊ quietez eſt quietari ⁊ ſtare accipiendo ſtare: nō pro ut ſonat idem ꝙ quieſcere: ſed prout idem ſonat ꝙ quie tari: ⁊ ſecūdū ꝙ ſtatio ⁊ quietatio idem dicunt: ⁊ ſimili ter ſtatū ⁊ quietatum. Hoc autē modo ſtare non habet oppoſitionē ad moueri: quia quietari non eſt quieſcere ſed ē in quietez tendere: ⁊ h̄ eſt idem realiter ꝙ moueri: bene aūt ſtare ſūptū ꝓut idē ſonat ꝙ quieſcere: oppoſi tionez habet ad moueri: ſed h̄ modo non intelligit phy loſophus: quando dicit id ꝙ ſtat moueri: pz aūt ex di ctis: qūo ſit intelligendum ꝙ dicit commentator: vz ꝙ moueri dicitur per ordinem ad formam vel perfectio/nem: ſed ſtare dicitur per ordinem ad quietem in forma vel perfectione ipſa.

¶ Textus.

¶ Sicut autem quod mouetur non eſt in quo primo mouetur ⁊c.

¶ Qō ſecunda

SEcundo poſſet Dubita re aliqs vtruz in ipſo ſtare contingat dare primū ſtatum ex parte ante: videtur enim ꝙ ſic: qꝛ phyloſophus non probat ꝙ nō contin gat dare primū ſtatū: ſed ſolū ꝙ nō cōtingat dare ipſi/us ſtare aliquid primū ꝙ dicatur ſtare.

Dicendum eſt igitur Ad qō/nē iſtā ꝙ ſicut motus ſe habet ad ſtationem: ſic etiam ⁊ muta tum eſſe ſe habet ad ſtatuz eſſe: videamus igit̄ ⁊ reduca mus ad memoriā in quo motu ex parte an̄ cōtingat da re primū mutatū: qꝛ tunc ſtatiz habebimus in qua ſta tione: ex parte an̄ cōtingit dare primū ſtatū. Naz in ſtatione illa eſt primū ſtatū dare: que correſpondet illi motui in quo eſt dare p̄mū mutatū: ⁊ in ea ſtatione p̄m ſtatū dare nō eſt: q̄ corrn̄det illi motui: in quo primo mutatū dare nō ꝯtingit. Dictū aūt fuit in ſuperiorib⁹ ꝙ initiū localis motus nō dr̄ motū vel mutatū eſſe: ⁊ ꝓpterea in h̄ motu non pōt primū mutatū dari ex p̄te ante. Eodē igit̄ modo: ⁊ de ſtatione corrn̄dēte motui lo cali dicere oz: vt videlicet dicam⁹ ꝙ initiū talis ſtatio/nis nō dr̄ ſtatū: eſſe ⁊ h̄ itelligēdū eſt q̄tū ad qetez oīno dā in loco abijciēdo. Et ꝓpterea q̄tū ad quietē in loco acqrēdo nō ꝯtingit in tali ſtatione dare primo ſtatū: Quia vero initiū in motu alterationis: pōt dici muta tū: vt ſupra expoſuimus: pz ꝙ etiā initiū ſtationis cor/reſpōdētis ſibi: poſſit dici ſtatū eē. Et ꝓpter h̄ ꝯtingit dare ex p̄te ante primo mutatū eſſe ponere.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſet Aliquis du/bitare vtrum in quiete ſit dare ex p̄te ante primū gatū vr̄. n. ꝙ nō: qꝛ in motu nō eſt dare primuz nec ēt in gete: hēt h̄ Ariſt. oſtendit.

Ad iſtius qōnis Euidētiā p̄mo p̄ſciēdū eſt: ꝙ h̄ loq̄ mur de gatato eē ſz ꝙ accipit̄ in gete: ⁊ nō ſz ꝙ ſumit̄ in getatione ante vltimū terminū ipſius. Nā ſm ꝙ h̄ mō getatū eē accipit̄ in ipſa getatiōe: declaratū eſt i p̄ce dēti qōne vbi ineniat̄ primū ⁊ vbi nō. Scd̄m h̄o ꝙ ge tatū eē accipit̄ i ipſa gete iā ꝑfecte acqſita: qō ſit modo vtrū ex p̄te ante poſſit dari primū: h̄ āt mō nihil aliud dicit p̄mo getatū ꝙ̄ primo ꝑfecte getē acqſitā ⁊ obtētaz ſicut ēt ſimplr̄ getatū dicit ſimplr̄ getē factaz: nō cū de terminatione ad hoc ꝙ eſt eē factā perfecte. Ex hoc autē ſtatim apparet ꝙ̄ in quiete ex parte ante eſt dare primo quietatū: cuius declaratio eſt: qꝛ tūc ges p̄mo eſt ꝑfecte acquiſita

acquiſita cũ prio motus ẽ pfecte finitus. Cõtingit autẽ dare quando primo motus perfecte eſt finitus: propter id ꝙ h nihil aliud eſt: ꝙ̃ dare in moto primo mutatũ ex parte poſt: ꝙ bene ĩ motu poteſt fieri: vt ſupra dixit Ariſto. Neceſſariũ eſt igitur ꝙ etiã in quiete poſſit dari primo quietatum ex parte ante.

Ad argumentum Ergo dicendũ eſt ꝙ non eſt omnino ſimile de mutato eſſe: ⁊ quietato eẽ: q2 mutatũ eẽ ſecundũ propriaz rationez ponit terminũ motus: ſed quietatũ eſſe ſecũdũ propriam rationez nõ ponit terminũ quietis: immo ponit terminũ quietatiõis: ⁊ primũ quietatũ ex pte ante ponit in quiete completa terminũ vltimum quietationis. Contingit aũt dare vltimũ generationis terminũ: ſicut etiaz dare contingit vltimũ terminũ in motu: phyloſophus aũt nõ probat h ꝙ non ſit dare in quiete primũ quietatũ: ſed ꝙ non ſit dare de tẽpore primũ: in quo nõ ſit non quietatũ: ſed quies: ſicut ex ſuis probationibus apparet. Quomodo autẽ in gete poſſit dari vltimũ: ſatis dictũ fuit ſupra: ⁊ ideo nõ oportet illud iterare.

¶ Textus.

¶ Zeno aũt de rõcinat̃ ⁊ paralogizat ⁊c.

¶ Lectio nona. ¶ Q̄ō prima.

Hic forte Dubitaret aliquis: quomodo ſoluatur ratio zenonis deſignata per h ꝙ tẽpus nõ cõponitur ex nũc indiuiſibilibus: nec linea ex pũctis: videtur eniz h non ſoluere dubitationem: q2 licet linea non cõponatur ex pũctis tñ ſunt ad minus ſecũdũ poſitionez in linea infinita pũcta.

Ad iſtam q̃õnem Eſt dicenduz ꝙ ſi linea componeretur ex pũctis: ipſa puncta actu in linea exiſterent: cuius ratio eſt: quia cũ ipſa ſint indiuiſibilia non poſſent ſe contingere ⁊ diuerſa remanere. Oportet autem partes componẽtes totũ: et quando ſunt in toto eſſe diuerſa ſiue intra ſe diuerſitatẽ habere: vnde ſi puncta lineã cõponerent: ad h vt diuerſitatem retinerent oporteret ꝙ diſiũcta eſſent: ⁊ per conſequens actu per ſe ⁊ itra ſe diſtincta eſſent: pũcta ergo ĩfinita que in linea ponũtur in potentia: etiã actu tũc in ipſa infinita eſſent. Infinita aũt actu non poſſunt pertranſiri vnũ ipſoꝝ poſt aliud accipiendo atq3 numerando. Nã ꝙ pertranſitur atq3 numerat̃ numero ⁊ ſubiecto termino ɔcludit̃. Oẽ aũt tale eſt finitũ: vnde ſicut incõueniens eſt dicere infinita eſſe finita: ſic etiam inconueniens eſt dicere infinita actu pertranſiri. Patet igitur ꝙ ſi linea componeretur ex punctis: q2 tũc in ſe haberet puncta actu infinita nũꝙ pertranſiri poſſet. Ponendo aũt ꝙ ipſa non ſit compoſita ex punctis non ponuntur in ea actu infinita: ſed potentia: ſub actu tamen: ⁊ per actum terminata non ad infinitatem: quia nec ad diuiſionem: ſed contracta ad finitatez per partium linee continuationem Et quia ꝙ eſt actu finitũ in tempore finito pertranſiri poteſt. Ex quo linea quantũcũq3 contineat puncta infinita actu tñ quid finitũ ponit. Patet euidenter ꝙ ſi nõ ponamus lineam componi ex punctis: nihil prohiberet ipſam tranſiri in tempore finito: quinimmo etiam h eſt neceſſariuz: q2 omne finitũ in tempore finito pertranſiri poteſt. Patet igitur aliqualiter: quomodo per verba Ariſto. ſoluta ſit ratio zenonis: Melius aũt ⁊ euidẽti⁹ patefiet ⁊ h ſolutio in octauo dño concedente.

¶ Textus.

¶ Nec igitur ſm mutationem in contradictione ⁊c.

¶ Q̄ō ſecunda.

Secundo forte dubitaret aliqs q2 nõ vr Ariſto. conuenienter ſoluere zenonis rationem de mutatione que eſt ſecũdum contradictionem: ſupponit eniz ꝙ prius vna pars alteretur ꝙ̃ alia: ꝙ tamen non eſt neceſſariũ: vt etiam ſupra tactum fuit.

Ad iſtam q̃õnem Reſpondet frater Tho. ꝙ iſta reſponſio ſufficit ad repellendã zenonis rationẽ: ꝙ eſt h principaliter intẽtũ: ſed quomodo circa h veritas ſe habeat in octauo oſtendetur. ¶ Quidam vero dicũt h non eſſe bene dictum: propter id q̃ Ariſto. in. 8. loquitur de mutatione: que idem eſt cum mutato eſſe: zeno autem non loquitur de tali mutatione: ſed de illa q̃ eſt motus.

Sed quod iſta Reprobatio non ſit alicuius momenti de facili apparet. Primo quia: vt ipſe Ariſtoteles dicit: hanc rationem faciebat zeno ad repellendam mutationem que eſt in contradictione. Sed mutatio que eſt in contradictione diſtincta eſt neceſſario contra motuz: ⁊ proprie loquendo dicitur de generatione ⁊ corruptiõe: que idem ſunt cum mutato eſſe: vnde propter iſtam rationẽ ſpecialiter videbatur zeno velle excludere mutationem generationis ⁊ corruptionis. Et propterea non eſt bene dictum ꝙ zeno in iſta ratione loquatur de mutatione que eſt motus. Uerum tamen eſt ꝙ ipſe in ſua ratione aſſumebat illud ꝙ de tali mutatione non verificatur: niſi prout includit precedentem motum. Dicebat enim ꝙ illud ꝙ mutatur partim eſt in termino a quo: ⁊ partim in termino ad quem: non autem eſt ſimpliciter in vno: nec ſimpliciter in alio. Et h quidem: vt. ſ. fuit expoſitum de generatione ⁊ corruptione: verum eſt prout includit precedentem motum. Quia itaque per iſtam rationem zeno volebat excludere mutationẽ: que eſt in contradictione: que dicit̃ generatio ⁊ corruptio: quarum quelibet ſecundum ſe inſtanti menſuratur: cõuenienter igit̃ dicit Ari. ꝙ ꝙ̃ diu durat alteratio precedens res generanda eſt ſimpliciter in non eſſe: ⁊ vltimo inſtanti temporis menſurantis illam alterationez res generanda eſt ſimpliciter in eſſe. Et ſicut inter inſtans vltimum temporis precedentis: ⁊ ipſum tempus precedens: nihil cadit medium: ſic etiam nunꝙ̃ dare contingit ꝙ ipſa res generanda non ſit: vel ſimpliciter in non eſſe: vel ſimpliciter in eſſe: h autem eſt intelligendum de generatione ⁊ corruptione ſimpliciter ⁊ non de generatione ⁊ corruptione ſecunduz quid: hoc enim terminatur ad eſſe ſecundum quid: ⁊ non ad eſſe ſimpliciter. Poſſumus autem dicere de eo ꝙ tendit ad eſſe album: ꝙ eſt eſſe ſecundum quid: ꝙ tunc nec eſt perfecte ⁊ ſimpliciter albuz: nec perfecte: ⁊ ſimpliciter non albuz Quãuis enim inter eſſe ſimpliciter ⁊ non eſſe ſimpliciter nihil cadat medium: bene tamen cadit medium inter eſſe perfecte album: ⁊ eſſe perfecte non albũ: vnde ⁊ h ſecundo modo poteſt oſtendi ꝙ ſupradicta reprobatio non valet. Non debet autem nos mouere ad credendum ꝙ zeno non intelligeret de generatione ⁊ corruptione ſimpliciter h ꝙ Ariſtoteles ponit exempla pertinẽtia ad generationem ⁊ corruptionem ſecundum quid qualia exempla ſunt album ⁊ non albuz: quia iſta etiã eadẽ exempla põit in. 8. vbi ſecundum iſtos loquitur de generatione ⁊ corruptione ſimpliciter. Quod ideo facit: quia cum forme ſubſtantiales: que ſunt principia eſſendi ſimpliciter ſint nobis ignote: oportet ꝙ loco earum multotiens vtamur formis accidentalibus nobis notis.

¶ Textus.
¶ Oſtenſis autem his dicimus ꝙ ipartibile non con/
tingit moueri niſi ſecundū accidens ⁊c.

¶ Lectio.xv. ¶ Q̄ō prima.

H **Ec poſſet** Aliquis forte dubita
re: vtrū ex rationib⁹
Ariſto. ſequatur ꝙ intelligētia moueri nō
poſſit: videtur enim ꝙ ſic: quia intelligen/
tia eſt impartibilis: ſi ergo impartibile mo
ueri nō pōt: ſequit̄ ꝙ intelligentia moueri nō poſſit.

Ad huius qōnis Intelligentiā cō/
ſiderandum eſt ꝙ
ħ duplici diſtinctione opus eſt: vna quidē de ipſis im
partibilibus: ⁊ alia de ipſis motibus. Quantum ergo
ad diſtinctionem primam conſiderandum eſt ꝙ eſt du/
plex impartibile: vnū quidē pertinens ad genus quā
titatis: ꝙ in ipſa quantitate requiritur: vel determina
tum ſitum: ſicut punctum: vel determinatum ordinem
ſicut vnitas. Aliud vero impartibile eſt ꝙ non pertinet
ad genus quantitatis: ſed ipſum totum tranſcendit: eu
iuſmodi eſt anima ⁊ itelligentia. Et primū quidē ipar
tibile: qꝛ eſt q̄ntitatis generi ſubm: ſic eſt in determinato
ordīe vel in determinato ſitu ꝙ ſit idē numero in alio ſi
tu vel in ordine non poteſt reperiri: ſicut punctū ita de
terminatum ſitum tenet in continuo: ꝙ extra illū non
poteſt: idē numero eſſe in ſitu alio: ⁊ vnitas ſic determi
natum ordinem habet in numero ꝙ extra illum non po
teſt eodem numero aliū ordinē tenere: vnde ſi de aliquo
iſtorum dicimus ꝙ ſit ħ: non poſſumus dicere ꝙ ſimul
idē numero ſit alibi in alio ordine vel ſitu. Secundum
autem impartibile: quia non eſt ſubiectum generi quā
titatis: ſed tranſcendit leges ⁊ conditiones eius: non
requiritur in quantitate ſic determinatum ordinē vel
ſitū: vnde ſi dicatur eſſe ħ: non tollitur propter ħ quin ſi
mul eſſe poſſit alibi: ſicut anima quantum ad ſuam to/
tam eſſentiam: ſic eſt in vna parte corporis: ꝙ ſimul eti
am extra illā: quantū ad ſuam totam eſſentiam eſt in
parte alia. ¶ Quantum autem ad ſecundā diſtinctio
nem conſiderandum eſt ꝙ motus localis non fit ſine ap
plicatione mobilis ad locum. Hec autem applicatio po
teſt dupliciter fieri: ſicut eſt duplex quantitas: quanti/
tas dimenſionis: ⁊ quantitas virtutis. Et corpus qui
dē mouetur de loco ad locum applicando ad ſpacium
quantitatem ſuam dimenſiuā. Intelligentia vero cū
tranſit de loco ad locum: ħ facit applicando ad ſpatiū
quantitatem ſuā virtualem. His itaq; duabus diſtin
ctionibus viſis: patet ꝙ impartibile pertinens ad ge
nus quantitatis: eo quo dum eſt in ſitu vno non po/
teſt idem numero eſſe inſimul in alio non poteſt in ſe ap
plicare niſi vnum tantū in diuiſo ſecundū in diuiſionē
ſibi debitam: ſed intelligentia: que dū eſt in parte vna
inſimul extra illam ipſa eadē eſt in parte loci alia: po/
teſt optime ſe inſimul ſpatio diuiſibili applicare. Et
propterea rationes Ariſtot. concludunt de impartibili
ꝙ pertinet ad genus quantitatis: ſed non concludunt
de itelligētia que trāſcēdit tale gen⁹. Mouet̄ aūt itelli
gētia de loco ad locū: ſicut pꝫ ex diſtictiōe ſcda: applicā
do ſuā virtutē ad locū vnū: eāq; ſubtrahēdo ab alio.

¶ Textus.
¶ Loci āt mutatio ſic qdē ñ erit finita ⁊c. Et ē i lec.i3.

¶ Q̄ō ſecunda.

S **Ecundo poſſet** Aliquiſ
dubita
re: quomodo verum ſit ꝙ non omnis loci
mutatio ſit in contrarijs: videtur enim ħ
falſū: qꝛ in q̄nto dictū fuit ꝙ ideo in ſubie
cto non eſt motus: quia ſubiecto nihil eſt contrarium: ⁊
oīs motus eſt inter cōtraria.

Ad huius itaque Q̄ōnis euidenti
am conſiderādū
eſt: ꝙ non ſolū non eſt omnis loci mutatio inter contra
ria: ſed nec etiā omnis loci mutatio eſt iter diuerſa ſpe
cie ſimpliciter: qꝛ cum de quolibet loco ad quemlibet lo
cū poſſit eſſe motus: ſi omnis motus fieret inter diuerſa
ſpecie: omnia tunc loca ſpecie differrēt: nec per ꝯſequēs
poſſent eſſe duo loca eiuſdem ſpeciei ꝙ tamen credimus
eſſe falſum. Attendendū igitur eſt ꝙ aliter loqui debe
mus de mutatiōe ⁊ motu naturali: atq; aliter de motu
aiali: ſiue de motu qui prouenit ab anima. Motus eni
localis naturalis: ſequitur naturalem mobilis inclina
tionē ad locū aliquem connaturalem ſibi: ⁊ per conſe
quens oportet ꝙ diuerſi motus locales naturales ꝓue
niant a diuerſis naturalibus inclinationibus ad loca
naturaliter: ⁊ per conſequēs ſpecie diuerſa. Et quia nō
a quolibet loco ad quemlibet locū fit motus localis na/
turalis ad minus perfectus ⁊ completus: ideo non eſt
neceſſarium quelibet loca ſpecie differre: ſecundum
completam differentiam. Sed ea inter que eſt motus
naturalis perfectus ⁊ completus perfecte ⁊ complete
differunt. Ea vero inter que motus talis imperfectus
eſt: oportet ꝙ differant: ſicut magis ⁊ minus completū
Motus autē aialis non prouenit ex iclinatione ſequē/
te formam naturalem: ſed prouenit ex inclinatione ſe/
quente formam apprehenſam alicuius optati vel deſi
derati: vnde dato ꝙ loca nō ſint naturaliter diuerſa: ſi
tamen aliquod appetibile iudicet aīa eſſe in loco vno ꝙ
non ſit in loco actu habito: ſicut pomū veſtis ⁊ alia hu
iuſmodi: mouebitur aīal de loco in quo eſt ad locū aliū
Motus itaq; localis proueniens ab anima non intra
loca neceſſario ſpecie diuerſa: ſecundum ſpeciem loci:
ſed ſolum ſecūdū ſpecies appetibiliū exiſtentium in lo
co. Et ħ modo intelligit Ariſtote. in decimo metha. vbi
dicit ꝙ vnde ⁊ quo etiam in ambulatione differunt ſpe
cie. Si autem optatū ⁊ deſideratum atq; apprehenſū
ab anima vnū ⁊ vniforme ſit: ſemper vniformiter mo
uebit: ⁊ non ad loca ſpecie diuerſa: ſed eadem magis ta
men ſpecie q̄ numero: ſicut patet in motu circulari celi
qui non eſt a diuerſo in diuerſum: ſed ab eodem in idē
Non eſt igitur credendum illis qui dicunt ꝙ omnia lo
ca differunt ſpecie: propter ħ q̄ iter omnia eſt motus: et
omnis motus eſt de contrario in contrarium. Nec enī
propoſitio ħ negatur a phyloſopho: ⁊ etiam a commēt.
Sic.n. ipſe ait in ħ loco. Non omnis tranſlatio eſt de
contrario in contrarium. vt eſt tranſlatio animalium.

Ad argumentum Ergo in con
trariū dicen
dum eſt ꝙ trāſmutatio in ſubſtantia eſt tranſmutatio
ſecundum formam. Tranſmutatio autem ſecundū for
mam que eſt motus de contrario in contrariū eſt: ⁊ ꝙ
nihil eſt contrarium ſubſtantie: ideo tranſmutatio in
ſubſtantia non eſt motus: ſic itaq; intelligēda ſunt que
diximus in quinto.

¶ Explicit liber ſeptus phyſicorum.

¶ Incipit

Incipit liber ſeptimus phyſicorum.

Textus.

Omne aũt q̃ mouet̃ neceſſe eſt ab alquo moueri ⁊c.

Lectio prima. Q̃ō prima.

Hic poſſet aliquis dubitare vtrū aliquid moueri poſſit a ſeipſo: videtur enim q̃ ſic. Hoc enim dicimus alicui conuenire primo q̃ ſibi non conuenit per aliud: ſed magis ſecundum ſeipſum: videmus autem corpus moueri per aiaʒ: ſed anima nõ mouetur per corpus: q̃r idem non poteſt eſſe mouens ⁊ motum reſpectu eiuſdem. Mouetur ergo per ſe ipſam ⁊ non per aliud. Mouet itaq̃ ſeipſam primo.

Et preterea cum in nullo genere ſit proceſſus infinitus: oportet neceſſario in quolibet ad primum deuenire. Primum aũt in quolibet genere debʒ eſſe tale per ſe ipſum ⁊ non per aliud: igitur in genere etiam mobiliū oportet dare aliquid primū: cui motus cõueniat per ſe ⁊ ſecundum q̃ ipſum: ⁊ non per aliud. Ad minus igit̃ ħ mouebitur non ab alio: ſed a ſeipſo primo.

Ad huius q̃onis euidentiam attēdendum eſt q̃ cū aliquid operatur in ſeipſo: eius operatio ⁊ eſt ab ipſo ⁊ eſt ad ipſum. Et quia ħ ponit circulationem ⁊ reflexionem quandam: neceſſarium eſt: vt omne q̃ operatur in ſeipſum ad ſe ipſum reflectatur ſiue conuertatur. Sicut aũt Proculus ait: ⁊ ſctūs Tho. ponit ī libro de cauſis: vnde iſta declaratio ab alijs accipitur: nullum corporeum eſt ad ſeipſum conuerſiuū. Non enim dicit̃ aliquid conuerti ad ſeipſum: quia vna pars eius conuertatur ſuper aliam: quia cum vna pars ſit aliud ab alia magis eſt ħ conuerti aliquid vnū ſupra aliud a ſe diuerſum: q̃ idē conuerti ad ſeipſum: oportet q̃ totum cõuertatur ſupra totum: lʒ enim vna pars non idem ſit q̃ alia: nec totum omnino idem ſit q̃ aliqua ſuarum partiū: eſt tamen totum omnino idem ſibi toti. Et propterea ſi totum ad totum conuertatur: idem proprie conuertetur ad ſe ipſum. Non poteſt autem contingere de aliquo corporeo aut partibili: ⁊ habente partem extra partem: q̃ totum ad totum conuertatur: cuius declaratio eſt: quia totum dicit omnes partes: vnde totum ad totum conuerti idem eſt q̃ partes omnes conuerti ſupra partes ſingulas. Nunc autem ſic eſt q̃ vnūquodq̃ copulatur ei ad q̃ cõuertit̃. Si ergo partes oēs ↄuertuntur ad partes ſingulas: partes omnes partibus ſingulis copulabuntur. Et quia copulatio tollit diſtantiam copulatorū: tolletur a partibus omnibus talis totius quelibet diſtantia. Sublata autem partium diſtātia: tollitur neceſſario magnitudinis extenſio: quia per extenſionem ſit pars vna extra aliā: ⁊ diſtans vna pars ab alia. Sublata autem diſtenſione magnitudinis remanet quid inextenſum incorporeum ⁊ ſimplex. Patet igitur q̃ nullum corporeum propter partium diſtātiam eſt ad ſe ipſum conuerſiuum. Si ergo nihil agit i ſeipſū niſi ad ſe ipſū conuertatur: ⁊ mouere eſt agere. Patet q̃ nihil mouet ſeipſū primo: niſi primo conuertatur ad ſeipſum: conuertitur autē ad ſeipſum primo: q̃ dicitur redire ad ſe ratione ſui totius ⁊ non ratione partium: quia q̃ conuenit alicui ratione partium: non dicitur ſibi conuenire primo. Quia ergo oſtenſum eſt q̃ nullum corpus redit ad ſe ipſum primo: patet q̃ nullum corporeum ſeipſum primo mouet. Incorporea vero ſubſtantia: quia ad ſe conuertitur poteſt mouere ſeipſam primo: etiaʒ mutatione loci ad minus aliqua: ⁊ ſi non prima: que eſt cauſa omniū: ⁊ concludit omnem locū ſm platonicas opiniones. Sed attendēdum q̃ ſm Ariſt. nihil mouetur niſi diuiſibile ⁊ magnitudinem habens: ſicut ipſe in fine ſexti declarauit: vnde quemadmodum ex eo q̃ corpus non eſt ad ſe ipſum conuerſiuum: probatum eſt q̃ nullum corporeū mouet primo ſeipſum: ſic etiam ex eo q̃ ſubſtantia incorporea eſt impartibilis: vult Ariſto. probatum eſſe ipſam non moueri: ⁊ ſic vniuerſaliter ſecundū ſententiaʒ eius habetur q̃ nihil mouetur a ſeipſo primo.

Ad argumentum ergo primū dicendū eſt q̃ anima bene primo mouet: ſed non primo mouet̃: immo primo mouetur corpus. Secundario autem ex conſequenti mouetur anima ad motum corporis: cui eſt cõiuncta in eſſendo. Ex hac autē ſolutione videtur ſequi q̃ anima non poſſit moueri niſi moto corpore: ⁊ per conſequens q̃ a corpore ſeiuncta ſit immobilis. Quid autē de ħ ſit in. 8. aliqualiter dicetur: ſi deus voluerit. Ad ſecundum dicendum q̃ ſecunda mobilia mouent̃ a precedentibus mobilibus: nec proceditur in infinitum: ſʒ deuenitur ad primū mobile q̃ non mouetur ab alio mobili: mouetur tamen a motore immobili.

Dicendū eſt igitur Quod primum in aliquo genere dicitur eſſe per ſeipſum tale: quia non eſt tale per aliquid aliud illius generis: bene tamen poteſt eē tale per aliq̃d aliud q̃ nõ ſit generis illi⁹: ſʒ altioris.

Textus.

Ampli⁹ quod a ſe ipſo mouetur nullo modo pauſabit cum mouetur.

Q̃ō ſecunda.

Secundo poſſet aliq̃s dubitare de ipſa demonſtratione phyloſophi: ſicut enim a quibuſdaʒ alijs dicitur: non videtur magis ħ ratio cõcludere q̃ nihil moueatur a ſeipſo primo: q̃ q̃ nihil moueatur ab alio primo: quia ſi motus primo alicui ſoli etiam paſſiue ineſſet: non poſſet ab ipſo tolli per quietem partis.

Ad iſtam q̃onem quidam dicunt q̃ quando conuenit aliquid alicui primo: non tollitur ab eo quantū, cum q̃ tollatur ab his que ſibi ſunt extranea: inquantum ſtat ſub illo attributo. Extraneum autem eſt ab eo q̃ eſt ad ſeipſum conuerſiuum: inquantum huius: habere partes. Moueri vero a ſeipſo primo dicit eiuſdem conuerſionem ad ſeipſum: ⁊ ideo a mouente ſe primo: videtur extraneum habere partes: ⁊ per conſequens motu a partibus ſublato adhuc ipſum primo ſe moueret. Concludit ergo bene ratio Ariſtote. q̃ mouens ſeipſum non quieſcit in pauſando alterum. Sed non concludit vt dicūt de eo q̃ primo ab alio mouetur: propter id q̃ ab ipſo non eſt extraneum habere partes.

Sed ſi diligenter attendamus ad ipſum Ariſtote. proceſſum de facili apparet q̃ iſta non ſunt ad propoſitum: aſſumit enim Ariſt. in proceſſu ſuo q̃ omne q̃ mouetur ſiue a ſe ſiue ab alio eſt diuiſibile. Nam licet ab eo

ꝙ conuertitur ad ſeipſum quantum huius extraneum ſit habere partes: ⁊ eſſe diuiſibile: non tamen eſt extraneum ab eo ꝙ ad ſe conuertitur h determinato cõuerſionis mõ ſc. ſ. mouendo: quia vult Ariſt. ꝙ de ratione moti ſit eſſe diuiſibile: vnde patet manifeſte ꝙ non fuit phyloſophi intentio ſic arguere ſicut illi dicunt. ¶ Et preterea patet ꝙ ipſorum ratio recte non procedit. Nam id ꝙ mouet ſeipſum: ⁊ ſi ex ea parte qua ponitur ad ſe conuerti: careat partibus: quia tamen ſimpliciter ad ſe cõuerti non eſt in illo dicto attributuz: ſed magis ſicut dictum ẽ ad ſe conuerti determinato modo: quia ſe mouẽdo ꝙ includit habere partes. Patet euidenter ꝙ ſi partibilitas ſubtrahatur: quantumcũq; tunc remaneat h attributum ꝙ eſt aliud ſe conuerti: neceſſarium tamen vt ab ipſo ſubtrahatur ad ſe cõuerti ſe mouendo: ſicut etiam ⁊ ſubtracta impartibilitate: non eſt neceſſarium ꝙ ſubtrahatur motus; bene tamen neceſſarium eſt tolli eſſe ad ſeipſum conuerſiuuz: in mouente ergo ſeipſuz primo duo attenduntur que ſibi contradicunt: quia inquantum ibi clauditur ad ſe conuerſio: ibi attenditur ꝙ extraneum ab ipſo ſit habere partes: ⁊ inquantuz in eodẽ attributo clauditur motio: ibi attenditur ꝙ de ratiõe ſua ſit habere partes. Et propterea ſi pretermiſſo altero iſtorum concludatur tantum per aliud: non erit recte ratio procedẽs: ſed peccabit per inſufficientem partium enumerationem. Debet ergo ſic procedere. Extraneum eſt: ⁊ extraneum non eſt a mouente ſe ipſum habere partes. Ergo ſi motus a partibus tollatur: manebit totum mouens ſeipſum primo: ⁊ non mouens ſeipẽz primo: ꝙ implicat contradictionem. Igitur ⁊ contradictionem implicat: moueri a ſe ipſo primo Hoc igitur modo formando rationem optime ratio concluderet ſecundum opinionem Ariſto. vult enim Ariſt. oſtendere non ſolum: quod corpus non moueat ſeipſum primo ꝙ platonici etiam concedũt: ſed vniuerſaliter ꝙ nihil moueatur a ſe ipſo primo: ꝙ eſt contra platonicas poſitiones. Ponebant enim platonici incorporea mouere primo ſeipſa. Quia itaq; formando rationem: ſicut illi formabant: non concluditur ꝙ nihil moueatur a ſe ipſo primo: ſ; ſolum ꝙ nihil corporeum ſic moueat ſeipſum. De incorporeo autem quantum eſt ex vi illius rationis: relinqui videt̃: ꝙ moueri poſſit ex ſe ipſo primo patet euidenter ꝙ illo modo non formatur ratio ſecundum intentionem Ariſto. qui vniuerſaliter concludere intendit ꝙ nihil primo a ſeipſo moueatur: formando autem rationem ſicut nos eã poſtea formauimus: bene concluditur vniuerſaliter ꝙ nihil mouetur a ſeipſo primo: ꝙ hic intendit Ariſt. non tamen concluditur eo modo quo hic Ari. ꝯcludit: ſicut patet inſpiciẽti textuz.

Vt ergo videamus

Breuiter quomodo ratio Ariſto. procedat: attendendum ꝙ demonſtratio Ariſtot. non ſumit̃ ex eo ꝙ eſt ad ſe conuerti: nec ex eo tantum ꝙ eſt moueri: nec ex vtroq;: ꝗuis etiam hinc ꝗdam ratio ſumatur: vt ſcilicet eſt expoſitum: ſed ſumit̃ ex eo ꝙ dicitur primo: ⁊ ex eo ꝙ omne mobile probatuz eſt in libro precedenti eſſe diuiſibile. Quod enim debetur alicui primo debetur ſibi tantum ſecunduz ꝙ eſt ipſum. Et propterea ſubtractum ab eo ꝙ non eſt ipſum: non eſt neceſſarium ꝙ ab ipſo ſubtrahatur: immo hoc non obſtãte ſibi adhuc id debebit̃ ſ; ꝙ eſt ipſum. Ex h autem Ariſt. accepit id ꝙ primo dicit: videlicet quia ꝙ a ſeipſo mouetur: nullo modo pauſabit in ſtando aliqd alterum. Quod autem oẽ mobile pauſet in ſtando aliquid alterum ipſe accipit ex alio: quia ex eo ꝙ in ſexto probatum eſt omne mobile eſſe diuiſibile: vlterius ergo ſue rationis in hoc conſiſtit: ꝙ quicquid conuenit alicui primo: quia conuenit ſibi ſecundum ꝙ eſt ipſum non auferetur ab eo quantumcũq; auferatur ꝙ ipſum non eſt: ſed ſemper manere poteſt ſibi primo debitum. Motus autem non poteſt ad mobile ita ſe habere: propter diuerſitatem partium: ⁊ diuiſibilitatem eius in partes: quarum nulla eſt ipſum totum. Subtracto enim motu ab altera parte mobilis: que aliud eſt a mobili: aut motus a mobili totaliter aufertur: aut de neceſſitate non manet ſibi primo ⁊ ſecundum ꝙ eſt ipſum debitus: ſed ſolum ſecundario ⁊ per aliud: vtpote per partem aliam: que ⁊ non eſt ipſum totum: ⁊ ab ea motus non ponitur ſubtractus; vnde impoſſibile eſt aliquod mobile moueri a ſeipõ primo. Hoc itaq; modo ipſa rõ Ari. procedit ſicut de facili apparet ſi bene cõſiderãt textum ſuum.

Ad argumentum

Ergo in cõtrarium dicendũ eſt: ꝙ iſta ratio ſufficientiſſime concludit: ⁊ quod nihil moueatur a ſeipſo prĩo: ⁊ ꝙ ẽt paſſiue motꝰ toti mobili ꝑmo non ꝯueniat: nec iſtud ẽ aliquod in cõueniẽs.

¶ Qõ tertia.

Tertio poſſet

Aliquis: dubitare de hac eadem ratione: videtur eniz procedere ex ſuppoſitione impoſſibilis: ſupponit enim pauſare partẽ eius ꝙ mouetur a ſe ipſo primo Diceret autẽ aduerſarius h eẽ impoſſibile: quia vellet ꝙ in mouente ſeipſuz primo: neceſſario partes eius omnes eſſent mote.

Ad iſtam qõnem

Reſpondet cõmentator dicẽs ꝙ veritas conditionalis non tollitur: nec per falſitatem nec per impoſſibilitatem antecedentis. Nam quãuis iſta ſit impoſſibilis: aſinꝰ eſt homo: hac tamẽ impoſſibilitate non obſtante: verum eſt dicere ꝙ ſi aſinus eſt homo: aſinus eſt rationalis. Nũc autem phyloſophus hic non videtur vti niſi conditionalibus propoſitionibus: ſicut apparet per cũcta diſcurrendo: dicit enim ſi mouetur a ſe ipſo primo non pauſabit in ſtando aliqd alterum: ⁊ ſi pauſat in ſtando aliquid alterum: nõ mouetur a ſeipſo primo. Item ſi ab altera parte motus ſubtrahatur: aut motus a mobili tolletur: aut ſibi primo non conueniet. Hec itaq; conditionalis vltima: tota vera eſt: non obſtante antecedentis falſitate: ꝙ tamen eſſe non deberet ſi motus mobili a ſeipſo primo conueniret.

Ad cuius euidentiam

Conſiderandũ eſt: ꝙ illud ꝙ cõmentator dicit vz ꝙ veritas cõditionalis non tollitur per impoſſibilitatem antecedentis: veritatem habet vno modo: ⁊ alio modo non. Nam ſi in conſequente id predicetur ꝙ ſequitur ſubiectum antecedentis: ⁊ antecedens impoſſibilitatem hẽat: erit etiaz propoſitio conditionalis impoſſibilis: ⁊ contradictionẽ iplicãs: vt puta: ſi ſic dicatur: ſi equꝰ eſſet hõ equus eſſet inrationalis. Si autez in conſequẽte id predicetur ꝙ ſequitur predicatum in antecedente: erit tunc optime conditionalis vera: non obſtante antecedentis impoſſibilitate: ſicut hic apparet: ſi equꝰ eẽt homo equꝰ eſſet rationalis: ⁊ talis quidem eſt conditionalis: Ariſtot. Nam ad eſſe partes mouentis ſeipſum primo ſequitur ipſas partes moueri. Ad motum autem ſubtrahi a parte ſequitur motuz non remanere in toto: niſi ratione alterius partis: que eſt aliud a toto.

Si ergo ita diceret: parte mouẽtis ſeipſum pauſante ꝑtes omnes mouerẽtur: eſſet falſa propoſitio: quia predicaretur in conſequente: conſequens ſubiectum antecedentis. Sed cũ ita dicitur: ſi pars mouentis ſe ipm: nõ moueretur: aut totum non moueretur: aut moueretur non primo: ſ ratione vnius ſue partis eſt neceſſaria ⁊ vera ꝓpõ: q2 in pñte predicatur id ꝙ predicatum antecedentis ſequitur. Et tamen nõ deberet ita cẽ: ſi toti primo motus conueniret: quia pars non eſt ipſum totum Quod autem conuenit alicui primo: ſiue ſecundum ꝙ ipſum: non tollitur quin conueniat ſibi primo: quã tumcunq3 tollatur ab eo ꝙ non eſt ipſum: vt dictum fuit in precedenti queſtione.

¶ Qõ quarta.

Quarto poſſet aliquis dubitare vtrũ ſupra dicta Ariſto. demonſtratio ſit per cauſam: videtur eniz ꝙ non: probat enim nihil moueri a ſeipſo: ꝑ hoc ꝙ omne mobile pauſat in pauſando alterum: hoc autem eſt effectus ⁊ nõ cã: igitur talis demonſtratio per effectuz data eſt.

Ad iſtam qõnem dicit Tho. contra cõmẽtatorẽ loquens: ꝙ hic demonſtratio data eſt per cauſam. Nõ enim eſt demõſtratio per effectum illa que continet cauſam in premiſſis: propter id ꝙ iudicandum eſt de ipſis demonſtrationibus: ſecundum conditionem inferentũ Quod autem inferens principale eſt in ipſa nũc dicta demonſtratione cauſa eſt eius ꝙ dicitur mobile nõ moueri a ſeipſo primo. Et propterea iudicanda eſt talis demonſtratio eſſe per cauſam.

Sed quidam dicunt ꝙ cum cõmentatore tenendum eſt: quia hoc modo dicendo ſicut dicit frater Tho. dicta demonſtratio: non plus concluderet ipſuz mobile non moueri a ſeipſo primo: ꝙ etiam non moueri ab alio primo.

Dicendũ eſt igitur vt in argumento tangebatur: ꝙ quieſcere per quietem alterius: non eſt cauſa ſed effectus eius: ꝙ eſt a ſeipſo primo nõ moueri: vnde quia per id probatur nullum mobile ſe mouere primo: patet ſecundum eos: ꝙ demonſtratio per effectum eſt: ⁊ non per cauſam.

Sed quod ſic dicẽtes in omnibꝰ deficiant non eſt difficile videre. Nam ſi demonſtratio Ariſto. in hoc tantum conſiſteret: ꝙ eſt mobile non moueri ex ſeipſo primo: quia pauſat in pauſando alteruz foret vtiq3 bene dictum eam eſſe demonſtrationem per effectum. Nam non moueri ex ſeipſo primo: ⁊ pauſare in pauſando alterum: ſunt due paſſiones ſic ſe habentes ꝙ prima eſt cauſalis ratio ſecunde. Idcirco eniz cauſaliter aliquid pauſat in pauſando alteruz: quia ſibi conuenit illa paſſio: que eſt ex ſeipſo primo non moueri Et propterea ſi in hoc totum conſiſteret demonſtratio Ariſtot. ꝙ eſt non moueri ex ſeipſo primo: quia ſtat in ſtando alterum: demonſtratio vtiq3 per effectũ eſſet: q̃les ſunt omnes demonſtrationes: in quibus paſſio prima demonſtratur de ſubiecto per ſecundam. Nũc autẽ Ariſto. non fuit his contentus in ſua demonſtratione: ſed illis propoſitionibus aſſumptis: tranſtulit ſe a: cauſam vtriuſq3 paſſionis: vtpote ad indiuiſibilitatez mobilis. Nã partibilitas mobilis cauſa eſt non ſolũ eius ꝙ dicitur mobile pauſare in pauſando alteruz: ſed etiã eius ꝙ dicitur mobile non moueri a ſe ipſo primo: cuiꝰ qu dem declaratio eſt: quia cum gradus alicuius perfectionis cauſa eſt in aliquo ente alicuius paſſionis: neceſſarium eſt ꝙ in alio ente defectus ꝑfectionis eiuſdez ſint cauſa deficiendi ens illud ab illa paſſione: quemadmodum quia rationalitas in homine eſt cauſa aptitudinis ad ratiocinandum: defectus rationalitatis cauſa eſt in equo: quare deficiat a dicta aptitudine. Et propterea dicit Ariſtot. in poſterioribus ꝙ ſi affirmatio cauſa eſt affirmationis: negatio etiam cauſa eſt negationis. Nunc autem ita eſt ꝙ mobilitas immãlitatis ⁊ impartibilitatis cauſa eſt in ſeparatis a materia ꝙ ipſa ad ſe cõuerſiua ſint. Materialitas igitur ⁊ partibilitas que in cuntis mobilibus reperitur: vt probatum eſt in ſexto: ⁊ que ponit dicte mobiliatis defectuz cauſa erit neceſſario quare nullum mobile ad ſeipſum conuerſiuum ſit: ⁊ per cõſequens quare moueri nõ poſſit a ſeipſo primo. Nam per hoc importatur conuerſio quedam eiuſdem ad ſeipſum: vnde manifeſtuz eſt ꝙ demonſtratio Ariſto. eſt per cauſam.

Sed attendendum ꝙ Ariſt. ex hoc ꝙ eſt cã vtriuſq3 ſupra dictarum paſſionum primo concluſit ſecundam paſſionem: vtpura hoc ꝙ eſt mobile pauſare ĩ pauſando alterum: vel ſimpliciter: vel ad minus ita ꝙ motus ſibi primo non conueniret. Ex hac autem ſecunda paſſione vlterius rediit ad cõcludendum paſſionez primam: ꝙ videlicet nullum mobile moueatur a ſeipſo primo: forte igitur ꝙ propter hunc ſecundum proceſſuz commentator dixit demonſtrationem Ariſtot. eſſe per ſignum. Sed quia hunc etiam proceſſuz ſecundo factũ de paſſione ſecunda: ad paſſionem primam Ariſt. roborauit per cauſam vtriuſq3 paſſionis: ita ꝙ ex eis ſumpſit robur ⁊ virtutẽ totius ſue demonſtrationis. Patet ꝙ optime dixit Tho. hanc eſſe demonſtrationez per cauſam: quia cauſam continet.

Quod autem iſti dicunt per rationez hanc etiã probari: ꝙ motus ſimpliciter ipſi toti mobili primo nõ conueniat: iam diximus ꝙ h̃ non reputauimus inconueniens. Sic itaq3 reſiſtendum mihi videtur eſſe iſtis quantum ad ea que legi in queſtionibus ipſorum: ⁊ ſi non dicant aliud in ſuis rationibus: quas nõ vidi: nõ enim contradictio eis ex deſiderio infrigendi: que ſcripſerunt: ſed ſolum ex deſiderio defendendi veritates a Tho. declaratas: quibus veritatibus in queſtionibus ſuis illi contradicunt.

¶ Textus.

¶ Quoniam aũt oẽ qđ mouetur ab aliquo moueť ⁊c.

¶ Lectio ſecunda. ¶ Qõ prima.

Hic poſſet aliquis dubitare de eo ꝙ Ariſt. hic dicit ꝙ mouens inſimul mouetur ⁊ ipſum: videtur enim hoc non eſſe bene dictum: quia ſicut infra ipſe declarat non eſt neceſſe oẽ mouens moueri. Sed forte aliquis aliquid hoc diceret: ꝙ Ariſto. hic loquitur ex ſuppoſitione: ſupponendo ſcilicet ꝙ quicquid moueť mouente mobili moueatur: ſic enim procedit: ſi eniz non eſt dare primum mouens nõ motum: ſed quicquid mouetur a mouente moto mouetur. Manifeſtum ꝙ ſimul mouebitur ⁊ mouens.

Sed quamuis iſta bene dicta ſint ⁊ tollant obiectionem factam: non tamen totam tollunt dubitationem. Manifeſtum eſt enim ꝙ magnes eſt mouens:

motuz: ⁊ tamen mouet ferrum abſq; eo ꝙ ſimul cuz ferro moueatur: facit autem iſta dubitatio ad intelligendum quomodo veritatem habet illud cōmune dictuz ꝙ mouens corporeum non mouet niſi motum.

Ut ergo dubitatio tollatur cōſiderandu z eſt quod de motu ad formam non habet illud commune dictum veritatem. Uidemus enim ꝙ ignis ſtans ⁊ quieſcens iuxta ferrum tranſmutat ipſum ad formā calidi: nec cuz hoc facit oportet ꝙ ipſe ignis motu locali moueatur: quamuis forte moueatur tunc motu alterationis: in quantuz frigiditas in ferro contra agit caliditati ignis: vnde ⁊ in tertio dictum eſt: ꝙ agentia ⁊ paſſiua phyſica: propter cōiōnem in mā mutuo agunt ⁊ patiuntur. Quia tamen non omnia cōmunicant in materia: poſſet de talibus dubitare aliquis vtrum ipſa poſſint mouere alia: ad locum vel ad formam abſq; hoc ꝙ ipſa vllo motu moueantur. Sed iſta queſtio locum habet alibi ad preſentem autem materiam ſufficit videre: ꝙ mouens corporeum poteſt alteruz ad formam tranſmutare abſq; eo ꝙ ipſum tunc ſecūduz locū moueatur. Et quia motus ad locum ſequitur et concomitatur motum ad formam: propter id quod ad terminatam formaz naturalez: ſequitur impetus: ⁊ inclinatio in determinatum locum: neceſſarium eſt ꝙ vnuz corpus imprimendo formam alteri: abſq; ſua locali tranſmutatione mouere poſſit localiter motu conſequente formam illam ad corpus abſq; eo etiam quod ipſum ſecundum locum moueatur. Et talez debemus imaginari motum ferri a magnete. Imprimit enim ſibi abſque locali motu ſuo qualitatem ad ſe inclinantem: ⁊ per cōſequens initiantem formaliter localem motuz ferri. Si autem motus ad locū imprimatur vni corpori ab alio abſq; impreſſione forme ad illum motum inclinantis ita ꝙ ſit motus pure localis: ⁊ non mutatio loci coniuncta alterationi: neceſſarium tunc erit ꝙ corpus vnum mouens aliud localiter moueatur etiaz ipſum: duz mouet inſimul: ſecundum locum: ſicut apparet in ꝓiectione lapidis: ⁊ alijs motibus ſimilibus. Quia enim corpus iſto modo mouens detinet corpus aliud ſub virtute ſua: nec determinat ipſum ad hunc motum vel ad illū: per impreſſionem alicuꝰ forme: neceſſariū eſt ꝙ per aliquid aliud ipſum determinet ad certum motum: ſi mouere ipſum debet. Non videtur autez tunc mobile a mouente tunc per aliud determinari: ⁊ dirigi ad certū locum: niſi per aliquem motum mouentis mobile in virtute ſua verſus locum illum: de motu igitur locali facto abſq; ipreſſione forme videtur intelligi: ⁊ ꝙ corpus non mouet localiter niſi localiter motum: ⁊ id etiā ꝙ Ariſto. dicit: ⁊ hoc quidem per ſua verba etiaz apparet. Nam de motu locali ipſe proponit conſiderationez ſuam ſic inquiens. Quoniam autem omne ꝙ mouetur ab aliquo mouetur: neceſſe eſt ⁊ oē ꝙ mouetur iñ loco moueri ab altero.

¶ Textus.

¶ Si enim non eſt in infinitum procedere ⁊c.

¶ Nō ſecunda

Secundo poſſet aliquis de ipſa Ariſto. demonſtratione dubitare: videtur enim non deducere ad aliquod inconueniens. Supra eniz probatum fuit ꝙ in tēpore infinito non poteſt eſſe motus infinitus infinitate quantitatis ſue: nō ſimul ſed ſucceſſiue poſite. Quātitas autem quam motus accipit a quātitate mobilis: nata eſt tota inſimul poni: ſicut ⁊ mobile continuum totum inſimul mouetur: ⁊ ſecundum ſe ⁊ ſecundum omnes partes ſuas. Nunc autem demonſtratio concludit ꝙ poſito mobili infinito: erit in tempore finito motus īfinitus in quantitate tracta a ꝗtitate mobilis eo ꝙ dicat mobilis infiniti motum eſſe infinitum. Igitur nullum ipſa inconueniens concludit.

Ad iſtam qōnem dicunt quidaz ꝙ philoſophus ſupponit in ſua demonſtratione ꝙ tunc dicatur corpꝰ moueri: quādo pertranſit aliquod ſpatium immo per comparationem ad ſpatium non dicitur corpus mutare locum ſecundum ſe totuz; niſi ſecundum ſe totuz pertranſeat aliquod ſpatium. Cuz ergo impoſſibile ſit infinitum pertranſire aliquod ſpatiuz: etiam tempore finito: vt probatū eſt in ſexto impoſſibile eſt infinitā magnitudinem moueri localiter ſecundum ſe totaz. Et ſic ſecundum iſtos mens philoſophi eſt intelligenda.

Sed quod ipſi mentem philoſophi corrumpant: ꝙ ſe per ſe iactant intelligere: de facili apparet. Si enim ſic procederet eius demonſtratio: omnino nihil eſſet: quia incōueniētē acciperet ſuppoſitionem: falſum eſt eni ꝙ tunc ſolum moueatur mobile localiter: cum pertranſit ſecūdum ſe totū vnū aliquod determinatū ſpatium: immo ſi ipſuz pertranſeat: ſecundum vnam ſui partem: cum tota parte moueatur totum mobile continuum difficilis diuiſionis: dicetur ipſum localiter moueri. Sufficit enim ad hoc ſaluandum ꝙ ſuper ſpatium determinatum tranſeat vna partium ipſius: ⁊ alie ſequentes tranſeant non ſuper idez ſpatiuz: ſed ſuper alia ſpatia ſequentia. Si ergo mens philoſophi fuiſſet talis ſicut illi dicūt: profecto corrupta fuiſſet ex ſuppoſitione falſi.

Ut ergo mentez philoſophi ſaluemus attendendum eſt ꝙ mobile īfinituz non poſſe moueri motu locali recto ſatis notum eſt. Nihil enim motu recto mouetur niſi accipiendo aliqd de loco qȯ prius non habebat ⁊ relinquendo aliquid de loco qȯ prius habebat. Omne autem tale patet eſſe finituz: ⁊ inter duo aliqua concluſum: vtpote quia terminatum ad locum: quē relīqt ⁊ ad euz quē ſubintrat. Sed de motu circulari non ita prima facie apparet ꝙ non poſſit mobili īfinito conuenire: propter id quod per talem motum non dimittit de loco aliquid: ante habituz: nec accipitur aliquid nō habitum: vt propter hoc cogamur intelligere ipſuz mobile inter duo loca aliqua concluſum De iſto ergo motu ꝙ infinito non conueniat ipſa demonſtratio Ariſt. ſubtiliter concludit: quia vt ipſe ait ſi infinitum moueretur: motus infinitus fieret in tempore finito. Quod quidem quomodo ſequatur videnduz eſt: imaginemur itaq; in infinito corpore punctuz: circa qȯ intelligitur fieri reuolutio: vel ēt pūctū imaginemur ī ſpacio īfiniti corporis. Ulterius autem circa ⁊ prope punctum deſcribamus in corpore circulum qui finitus erit: non ſolum propter alia: ſed etiaz quia intra ſe finitaz ab illo puncto diſtantiam concludit: Ulterius autem imaginemur in corpore lineas a cētro ꝓtractas: ꝑ totū infinitum corpus: tanto ſemper a ſe magis diſtantes: quāto magis a centro elongantur. Iſtis enim preacceptis facile eſt propoſitum videre. Manifeſtum eſt enim ꝙ inſimul dum reuoluitur circulus deſcriptus: prope cētrum reuoluuntur per foramina huius linee protracte a centro per circulum ⁊ per totum corpus infinitū. Inſimul etiam cum illis lineis natum eſt reuolui totum

corpus

corpus cum ille linee in corpore ſint ⁊ non reuoluantur
niſi ad reuolutionem eius. Inſimul itaq; per cōſequēs
dū reuoluitur circulus deſcript9 ꝓpe cētrū: reuoluit̄ ēt
totū corpus in quo circulus deſcriptus eſt. Hoc aūt eſt
manifeſte videre in rota que tota reuoluitur cū reuol
uitur circulus paruus: deſcriptus circa medium eius.
Ponamus ergo corpus infinitum ꝙ dicitur moueri
tali motu actu moueri: tunc neceſſario ⁊ circulus in
ipſo deſcriptus iuxta centrū ⁊ punctū. a. in circulo po
ſitum mouebitur ſuper ſpatiū ipſius parui circuli ſem
per ⁊ continue de ipſo conſumendo aliquid. Et quia
ſpatium correſpondens illi circulo finitum eſt: neceſ
ſario accipietur totum in tempore finito ⁊ ſignum. a.
in tempore finito mouebitur ab eodem in idem. Alias
enim tranſitio ſpatii finiti duraret infinito tempore ꝙ
⁊ ſupra improbatum eſt ⁊ repugnat intellectui. Quia
igitur inſimul cum iſto circulo reuoluitur ⁊ totum cor
pus: in tempore finito reuoluetur totum corpus infini
tum in ſuo ſpatio ꝙ infinitum eſt: ⁊ per conſequens in
tempore finito motus infinitus erit: ſic itaq; demon
ſtratio intelligenda eſt concludere. Apparet autem in
tuenti ꝙ quantum ad propoſitum nihil differt accipe
primo magnitudinem finitam circuli vel magnitudi
nem infinitam corporis totius: quia enim inſimul mo
uentur a quacumq; ipſarū fiat proceſſus in demonſtra
tione ꝯcludetur motum infinitū fieri in tēpore finito.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſet Aliquis dubi
tare: quia nō
videtur verum ꝙ ſit conueniens omnia
mouentia mobilia cōtinuari poſſe. Nā
corpora celeſtia ⁊ elemēta ſunt mouentia
mobilia: nec tamen ſibi inuicem conti
nuari poſſunt.

Ad iſtam qōnem Dicit doctor no
ſter ꝙ aliter pro
cedendum eſt in demonſtratione: cum concluditur ali
quid de ſpecie: atq; aliter cum concluditur aliquid de
genere. Nam cum demonſtratur aliquid de ſpecie ac
cipiendum eſt ꝙ non eſt contra rationem ſpeciei. Et cū
demonſtratur aliquid de genere accipiendum eſt: non
quidem neceſſario ꝙ non repugnet ſpeciei: ſed ſolum ꝙ
non repugnet generi. Quamuis autem ſecundum ra
tionem proprie ſpeciei repugnet corporibus celeſtibus
ꝙ continuētur elementis: quantum tamen eſt de com
muni ratione mobilis vel corporis non repugnat corpo
ra omnia continuari. Quia itaq; Ariſto. non loquitur
de mobilibus alicuius determinate ſpeciei: ſed ſolum
de mobilibus in genere: ſufficiens fuit ſibi id accipere
in ſua oratione ꝙ conueniens eſt ſecundū communem
rationem mobilis vel corporis.

¶ Textus.

¶ Primum autem mouens non ſicut cuius cauſa: ſed
vnde eſt principium motus ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Qō prima.

HIc poſſet Aliquis dubitare
ſtatim de h̄ ꝙ phylo
ſophus dicit in principio nihil eſſe mediū
inter mouens ⁊ motum: videtur enim h̄ nō
habere veritatem: quia magnes mouet fer
rum aerecriſtente medio inter vtrumq;.

Ad iſtam qōnem Dicendū eſt ꝙ
verba phyloſo
phi intelliguntur de mouente primo: non ſecundū ꝙ
primum accipitur pro principali: ſed ſecundum ꝙ ſu
mitur pro proximo ꝙ dicitur primū: qui accipitur pri
mo ante mobile. Mouens autē principale non ſic pri
mo ante mobile ſumitur: quia intra ipſa cadit medi
um mouens ſecundarium: vnde ſtatim ante mobile ſu
mitur mouens: ſecundum ꝙ eſt ſibi proximum: ⁊ po
ſtea mouens principale ꝙ eſt ab ipſo mobili remotum
De mouente ergo primo ⁊ proximo itelligere debem9
ꝙ inter ipſum ⁊ mobile nihil cadit medium.

Ad argumentum Ergo ō magne
te ⁊ ferro pro tā
to non concludit: quia in motu illo eſt magnes bene pri
mum ⁊ principale mouens: non tamen eſt mouens pro
ximum: immediate enim magnes imprimit qualitatē
⁊ virtutem aeri ſibi coniuncto. Aer autem coniunctus
ferro recepta virtute a magnete ipſi ferro qualitatē im
primit: vnde patet ꝙ h̄ mouens proximum eſt aer con
tiguatus ferro.

¶ Textus.

¶ Tractio autem eſt cum etiam ad ipſum vel ad alte
rum velocior ſit motus ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo poſſet Aliquis
dubita
re: quia non videtur verum ꝙ in tractio
ne motus trahentis ſit velocior naturali
motu attracti: quia ſi poteſt aliquid trahe
re: abſq; eo ꝙ moueatur ipſū: multo magis poterit tra
here: abſq; eo ꝙ moueatur velociore motu.

Ad iſtam qōnem Reſpondet fra
ter Tho. ꝙ tri
plex eſt attractio: vna quidem per modum finis: quo
modo locus dicitur trahere locatum ⁊ voluntas mota
a fine trahit ſecū illum: cuius eſt voluntas: iuxta illud
trahit ſua quēq; voluntas. Et de tali tractione nō agi
tur h̄: vnde ⁊ ꝙ trahit h̄ modo abſq; ſuo motu trahit.
Nam locus non motus trahere dicitur locatū ⁊ finis
non motus dicitur ad ſe trahere voluntatem. Secūdo
autem modo fit tractio ab imprimeᷓre formam: quomo
do generans leuia dicitur trahere ipſa ſurſum impri
mendo ipſis formam leuitatis: ad quā ſequitur impe
tus ad ſurſum: ⁊ h̄ modo: vt pluries diximus: magnes
ferrum trahit: cuius ſignum triplex ponit Tho. quo
rum quidem vnum eſt: quia non trahit ipſum in qua
cūq; diſtantia poſitū: ꝙ ideo contingit: quia virtus al
teratiua ſua non protēditur ad quālibet diſtantiā: ſed
certam ⁊ determinatam. Secundum autem ſignū eſt:
quia ſi magnes perungatur aleis ferrum non attra
het: ac ſi talis vnctio debilitet vi alteratiuā eius. Ter
tium vero eſt ꝙ ſi magnes paruus ſit: oportet ferrum
fricari cum magnete: ſi ipſum debeat attrahere: ac ſi ex
tali fricatione ferro ipꝛimatur qualitas: quā impetus
in ferro ſequatur ad magnetem: ſed de tali alteratione
q̄lis ſit ⁊ que virtus ſit magnetis: per quā ferrū trahit
alibi locus eſt determinare. Ad preſens autē: h̄ accipi
endum eſt ꝙ de iſta attractione non intelligitur diffini
tio tractiōis h̄ aſſignata a phyloſopho: vnde ⁊ magneſ
trahit ferrum abſq; motu ſuo. Tertio autem modo fit
tractio per actionem corporis imprimentis localem mo
tum tantum. Et hoc modo ſupra expoſuimus ꝙ corp9
non mouet niſi motum: hoc etiam modo intellexit com
mentator ꝙ h̄ dixit: notum eſt per ſe ꝙ omne corpus ꝙ
mouet aliud corpus nō mouet ipſum: niſi moueatur cū
eo in tempore in quo mouet ipſum: ſic etiam intelligit

⁊ q̄ hic Ariſt. de tractione ait. Nam ſi motus tracti eſſet velocior motu trahentis: tunc moueretur motu ſuo proprio: ⁊ ſimiliter ſi foret equalis moueretur abſq̄ trahentis actione: ſed ſi graue tendat deorſuꝫ ⁊ motus trahentis ipſum ad deorſum velocior ſit motu proprio ipſius grauis: superaddetur ad motum grauis aliquid de velocitate per actionem trahētis: ratione cuius dici poterit: motus iſte factus eſt a trahente. Alias enim magis eſſet motus factus a generante imprimente ſibi formam.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio poſſet aliquis dubitare: quare tractio fiat ad ſe ⁊ ad alterum: videtur enim h̄ non eſſe verum in omnibus q̄ trahens naturale: ſic ad ſe trahit q̄ non trahit ad alterum.

Ad hoc autem de facili apparet reſponſio. Jam eniꝫ dictum eſt q̄ diffinitio hic poſita nō datur proprie de tractione facta per impreſſionem forme: vnde ⁊ commentator dicit q̄ attractio in qua attrahens eſt quieſcens ⁊ attractum ē motum non eſt attractio in rei veritate. Talis autem eſt attractio facta per impreſſioneꝫ forme Et hoc modo fit a trahente naturali. Jmprimit eniꝫ alteri formam ſimilem forme ſue vel ſecundum ſpeciem vel ſecundum genus: vel ſecundum anologiam: ⁊ ideo trahit ad locum: vel ſimpliciter eundem: vel eundeꝫ genere: vel eundem idemptitate anologie. Subtracta ita q̄ iſta tractione: ⁊ illa que fit per moduꝫ finis relinquitur illa a trahente voluntario. Trahens autem voluntarium non determinat id q̄ trahit ad locum per determinationem forme impreſſe: quia ſibi nullaꝫ imprimit ſed determinat ad locum per imperium ſue voluntatis que cum ſit libera: quantū ad hoc determinare ad vnū locum ⁊ ad alterum: ⁊ ideo trahens voluntarium poteſt trahere ad ſe ⁊ ad alterum.

¶ Textus.

¶ At vero neq̄ alterati neq̄ alterātis nullū mediū ⁊c.

¶ Lectio quarta. ¶ Q̄ō prima.

Hic poſſet aliquis dubitar: q2 non videtur q̄ in motu alterationis alterans proximum ſit immediate coniunctum alterato: quia ſol alterat h̄ inferiora: inter que ⁊ ipſum cadūt plurimi celeſtes orbes medii: nec tamen ipſos alterat: vt dicere poſſimus: q̄ ipſi alterati alterant inferiora que contingunt.

Ad iſtam q̄onem dicitur cōmuniter: ⁊ bene: q̄ ſolum alterat h̄ inferiora mediantibus orbibus: quibꝰ etiam imprimit qualitates ſuas: ſed propter diuerſam recipientium naturam contingit vt ille qualitates impreſſe alium effectum operentur h̄ q̄ ibi. Quia enim h̄ inferiora ſunt tranſmutabilia ſecundum formam: contingit q̄ qualitates eis a ſole mediantibus alijs orbibus impreſſe ipſa de vna forma in aliam tranſmutantur: ſed quia orbes celeſtes in forma non ſunt tranſmutabiles: contingit q̄ qualitates eis impreſſe a ſole ipſos de forma in formam non tranſmutant: ſed magis ipſorum perficiunt proprietates: vnde Simplicius ait in commento primi libri de celo ⁊ mundo: palam eſt: vt extimo: q̄ ⁊ celeſtia corpora agunt in inuicē: ⁊ tradunt in inuicem ſuas bonitates. Neq̄ ſunt traditiones iſte paſſiue ſed perfectiue. Coexiſtere enim ipſi poſſunt contraria autem h̄: propter eā que abinuicem diſtantiam nō apta nata coexiſtere in iuicem exteriant inuicem: ⁊ propter h̄ paſſiue agunt: ferrum quidem enim ab igne calefactum: paſſiue alteratum non adhuc infrigidare poteſt: quamuis frigidum ſecundum naturam exiſtens: quia ſecunduꝫ paſſiones operatur: luna vero quamuis alteretur aliqualiter a ſolaribus radijs: ⁊ tranſmittat in nos ſolare lumen: tamen cū ſua proprietate. Non. n. tranſmutauit aliquid a ſubſtantia ipſius alteratio: ſed perfecte ſolū inexiſtentes virtutes. Scōm igitur h̄ verba Simplicij: dicendum eſt q̄ orbes inferiores ſole qualitates recipiunt ab ipſo: quas ipſi contingentes: h̄ inferiora tranſmittunt vlterius in ipſa: ita q̄ ſecundum h̄ etiam h̄ proximum alterans ⁊ proximum alteratuꝫ ſunt coniuncta ſine medio. Patet autem de facili ex dictis ⁊ ſolutio omnium aliarum inſtantiarū ꝯſimiliū.

¶ Textus.

¶ Huic quideꝫ igitur aer eſt continuus ⁊c.

¶ Q̄ō ſecunda.

Secundo autem aliqs poſſet dubitare vtrum in actione videndi debeant alterās ⁊ alteratū coniuncta eſſe abſq3 medio. Poſſet enim aliquis forte credere q̄ ad actum videndi ſufficiat directio viſus ad viſile ſibi directe obiectum: abſq3 eo q̄ in ſpatio medio cadat viſum corpus.

Ad huius ergo euidentiā attendendum eſt q̄ iueni quoſdam dicentes ad actum videndi non requiri aliquaꝫ ſpeciem oculo impreſſam a viſibili. Et ratio ipſorum erat: quia ad hoc q̄ materia patiatur: non oportet ſibi dare formam: quia forma ⁊ actus non eſt ratio patiendi: ſed tantum ipſa potentia paſſiua: videre autem ponit paſſionem viſus a viſibili: ⁊ ideo ad hoc q̄ viſus videat: non oportet ponere in ipſo aliquam formam ſibi a viſibili impreſſam: que ſit vel dicatur eſſe ei ratio videndi: ſed oportet ponere ſoluꝫ directionem fieri viſus ad viſibile diſtās obiectū ipſi viſui directe. Vlterius autem me deducente eos confeſſi ſunt viſionem poſſe fieri in vacuo. Secundum itaq3 iſtorum dicta in actione videndi non eſſet coniunctum proximum alterans proximo alterato: tum quia viſibile eſſet diſtans: tuꝫ quia ſpacium vacuum non poteſt habere agentis rationeꝫ.

Sed iſta poſitio ſatis ſufficienter a phyloſopho refellitur in ſecundo de anima: vbi ipſe reprobat poſitionem democriti qui dicebat q̄ ſi eſſet vacuum: poſſemus videre formicā etiā in celo. Ratio autem Ariſto. contra hanc poſitionem eſt: q2 aliquo patiente ſenſitiuo fit ipſum videre: q̄ etiam illi conceſſerunt. Adiungit autem Ariſto. ab ipſo aūt: qui videtur color impoſſibile ſenſitiuū: ſcilicet imediate pati. Relinquitur ergo q̄ a medio: q̄ etiam foret impoſſibile: ſi mediū eſſet inane vel vacuum: virtus autem huius rationis in hoc conſiſtit: quia nihil patitur ab aliquo: niſi contingat ab eo: non autem viſus patitur in videndo immediate contactus a colore: quia color vel viſibile poſituꝫ ſupra viſum obſtruit ipſum ⁊ non perficit: patitur ergo a colore mediante aliquo eius virtutem deferente. Contactu enim virtutis oportet: vt paſſiuum cōtingatur ab actiuo: ſi debeat ab ipſo quicūq3 pati: propter id quod paſſio eſt immediatus effectus actionis: ⁊ actio eſt immediatus effectus virtutis: vnde impoſſibile eſt aliqd pati

pati ab aliquo: niſi ꝯtingatur a virtute eius: ſi ergo viſus pati dꝫ a viſibili diſtante: neceſſarium eſt virtutem viſibilis vſqꝫ ad viſum per aliquid deferri. Non poteſt autem deferri per vacuum: quia virtus cum ſit accidens requirit neceſſario aliquod ſubiectum: vacuum vero: quia nihil eſt: non poteſt eſſe ſubiectum alicuius accidentis poſitiui: neceſſario igitur: ſi viſus debet pati a viſibili: oporteret ꝙ ſit corpus aliquod ⁊ dyaphanum deferens virtutem viſibilis vſqꝫ ad viſum: a quo corpore viſus immediate non mediante alio corpore immutabitur: vnde patet ꝙ etiam hic inter proximum mouens: ⁊ proximum motum nihil cadit medium: ſed immediate ſibi ſunt coniuncta: vtrum autem ad actum videndi requiratur ſpecies informãs viſuꝫ declarare nõ ſpectat ad preſentem materiaꝫ: ſed ad illam que tractatur in libro de anima.

Hic tamen dicere Poſſumus ad preſens ꝙ ratio illorum non concludit: verum eſt enim ꝙ materia non requirit formam aliquam preexiſtentem paſſioni: ⁊ coagenteꝫ extrinſeco agenti ad hoc vt ab ipſo patiatur: bene tamẽ exigit ⁊ requirit ꝙ aliquid ſibi ab agente imprimatur: dum ab ipſo patitur ꝙ recipiendo dicatur ab ipſo pati. Non enim agens agit in materiam niſi imprimendo ſibi ſimilitudinem ſuam. Conſimiliter itaqꝫ dicemus in propoſito Non enim oculus habet anteq̃ patiatur a viſibili ſpeciem aliquam ſibi ſuperadditam coagentem viſibili extrinſeco: bene tamen aliquid recipit ab ipſo cum ab ipſo patitur: quia alias ab ipſo non mutaretur. Hoc autẽ qḋ ab ipſo recipit ſpecies eſt ⁊ ſimilitudo eius. Agit enim agens in paſſiuum ſemper ſimilitudinem ſuã ſibi imprimendo. Et propterea ꝙ omne agens agit ſibi ſimile.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem que alterantur alterantur omnia a ſenſibilibus ⁊c.

¶ Lectio quĩta. ¶ Qõ prima.

Hic poſſet dubitare aliquis: quare Ariſtoteles non fecit mentionem de ſecunda ſpecies qualitatis: de naturali ſcilicet potentia ⁊ impotentia: ſicut mentionem fecit de prima ⁊ quarta.

Ad hanc queſtionem dicit Commentator Alexãdrum reſpondere: ꝙ ideo Ariſtoteles ħ fecit: quia declaratum eſt vniuerſaliter ꝙ naturalis potentia ⁊ impotentia non eſt qualitas: ſecundum autem id ꝙ non eſt qualitas non ſit alteratio.

Sed iſta reſponſio Videtur eſſe inconueniens. In qualibet enim ſpecie cuiuſcũqꝫ generis: oportet rationem generis ſui reſeruari. Cum ergo naturalis potentia: ⁊ naturalis impotentia: ſit ſpecies qualitatis: oportet de neceſſitate ꝙ in eis ratio qualitatis reſeruetur: vnde omnino falſum videtur ꝙ potentia naturalis non ſit qualitas: precipue cum ſpecies recipiant predicationem generis ſecundum nomen ⁊ ſecundum rationem: quia vniuoce genera de ſpeciebus ſuis predicãtur.

Et propterea Auerroys duplicem expoſitioneꝫ illius dicti adducit: vnã quidem: quia naturalis potentia ⁊ naturalis impotentia ſunt rebus principia agendi ⁊ patiendi: res autem agunt per ſuas formas: ⁊ patiuntur per ſuas materias: forme vero ⁊ materie ſunt ſubſtãtie: neceſſario igitur naturalis potentia ⁊ impotentia rem ſubẽ dicunt magis q̃ rem qualitatis. Notandum autem ꝙ ex hoc dicto commentat. probari poteſt ꝙ potentie anime nõ differũt realiter ab eius eſſentia.

Sed iſta expoſitio Nõ tollit dubitationem immo magis eam auget. ſubã enim non eſt ſpecies qualitatis: vnde ſi naturalis potentia eſt ſubã aut non erit qualitatis ſpecies: aut ſi ſpecies eiꝰ eſt: oportet ꝙ qualitatis rationem in ſe habeat.

Et preterea quamuis forma ſubſtantialis ſit prima ratio agendi: non tamen eſt eius ratio proxima: ſed ratio agendi proxima eſt ipſa potentia. Sicut enim ſe habet forma ad eſſe: ita ſuo modo ſe habet potentia ad agere: forma aũt eſt proxima ratio agendi ⁊ non potentia: igitur ⁊ potentia erit proxima ratio agendi ⁊ non forma Falſum ergo videtur ꝙ ſit dicere naturalem potentiam eſſe idem cum ſubſtantiali forma.

Et propterea Commẽt. ſuperaddit ꝙ forte Alexan. intendit ꝙ declaratum eſt vniuerſaliter ꝙ naturalis potentia non eſt qualitas alterabilis: quoniam eſt forma: ⁊ declaratuꝫ eſt ꝙ forme non eſt alteratio: ſed ſequitur alterationem.

Sed nec iſta expoſitio dubitationem tollit: quia ſi naturalis potentia eſt forma ſubſtantialis non erit in predicamento qualitatis. Si vero non eſt forma ſubſtantialis: ſed eſt forma ad predicamentũ qualitatis pertinens: oportebit tunc oſtendere: quomodo vniuerſaliter declaratum ſit ꝙ forme non ſit alteratio. Non eſt enim ħ declaratum niſi de habitibus qui pertinent ad primã ſpeciem: ⁊ de forma pertinente ad quartam ſpeciem qualitatis. Naturalis vero potẽtia non pertinet ad quartaꝫ ſpeciem: ſed ad ſecundam.

Et propterea Dicenduꝫ eſt ꝙ ſi Alexander dixit illa verba poſt determinationeꝫ factam de habitibus: ſicut credo ꝙ dixit: tunc intelligendum eſt ꝙ declaratum eſt vniuerſaliter ꝙ naturalis potentia non eſt qualitas abſoluta: propter declarationem enim qua declaratur ꝙ habitus ſunt in ad aliquid habetur quodammodo vniuerſaliter etiam de potentiis declaratum ꝙ ſunt in ad aliquid. Importãt enim reſpectum ⁊ relationem ad actum: vnde quia in ad aliq̃d non eſt motus: patet ꝙ in qualitatibus ſcḋe ſpeciei motus eſſe non poteſt. Sunt eniꝫ ſecundum eſſe quidem in predicamento qualitatis: ⁊ ſcḋm dici in predicamento relationis.

Thomas autem Dicit ꝙ ſtatim prima facie apparet ꝙ naturalis potentia ⁊ impotentia: nec acquiruntur: nec abijciuntur niſi tranſmutatione facta in natura: ꝙ per ħ ipſum datur itelligi ꝙ dicitur naturalis: ⁊ ideo ħ tanq̃ manifeſtuꝫ pretermiſit. Non enim ſit alteratio proprie ſecunduꝫ aliquid ad ꝙ nõ primo terminetur tranſmutatio: ſed ex ꝯñti tantũ.

¶ Textus.

¶ Ex quo quidem enim eſt forma ſtatue: non dicimus formam ⁊c.

¶ Q̄ō ſecunda.

Secundo poſſet aliqs dubitare de ratione per quā Ari. probat ꝙ ſecundum formas ⁊ figuras non fit alteratio: videtur enim non concludere: q̄a ſicut alia accidentia non eque de ſubiectis p̄dicātur ita nec iſta. Non enim dicimus ꝙ homo eſt albedo ſed ꝙ homo eſt albus. Et ſimiliter non dicimus ꝙ es ſit figura ſed dicimus ipſuꝫ eſſe figuratum.

Ad huius itaque q̄ōnis euidētiam attendēdum eſt ꝙ aliter ſe habꝫ in qualitatibus quarte ſpeciei ⁊ aliter in alijs. Alie enim qualitates ipſe quidē tam ſecundum genus q̄ ſecundum ſpeciem: ſic denominatiue dicuntur de ſubiectis ꝙ ipſum accipiunt in recto ſiue cum ſubijcitur ſiue etiam cum predicatur: dico eniꝫ non ſolum ꝙ es coloratum eſt: ſed etiaꝫ ꝙ eſt album ⁊ econuerſo non ſolum dico ꝙ coloratuꝫ eſt es: ſed etiam ꝙ album eſt es. Et non ſolum h̄ verificatur quantum ad eſſe: ſed etiam quantum ad fieri Dicimus enim ꝙ es fit coloratuꝫ ⁊ album. In qualitatibus autem quarte ſpeciei non ita ſe habet. Nā ſi ſumātur quidem ſecundum genus: videntur bene predicari poſſe denominatiue de ſubiecto ſimpliciter ſumpto. Dicimus enim ꝙ es eſt formatum aut figuratum: ⁊ econuerſo etiam dicere poſſumus ꝙ formatum ⁊ figuratuꝫ eſt es. Nam per formatum poſſumus intelligere formam naturalem ⁊ non artificialem tantum: ⁊ per figuratum ſimiliter poſſumus non ſolum intelligere figuram artificialem: ſed etiaꝫ figuram conſequentem formam naturalem. Sicut autem dicere poſſum ꝙ animatum eſt homo: ita etiam dicere poſſum ꝙ aliquod formatum forma naturali: ⁊ aliquod figuratum figura naturali eſt homo. Sic ergo qualitates ſpeciei quarte ſecundum ſuum genus ſumpte recipere poſſunt predicationem ſuorum ſubiectorum ſecundum eſſe: ſicut ⁊ relique qualitates: ſed ſi determinentur ad ſpeciem aliquam certam ⁊ determinatam: non ſic ſe habet. Non enī dicimus ꝙ ſtatua eſt es: ſed dicimus ꝙ ſtatua eſt erea: nec dicimus ꝙ es fit ſtatua: ſed dicim⁹ ꝙ ex ere fit ſtatua. Non etiam bene ⁊ conuenienter dicimus ꝙ formatuꝫ ⁊ figuratuꝫ q̄d eſt ſtatua ſit es ſed dicimus ꝙ eſt ereum: patet igitur quomodo in iſtis qualitatibus non fit predicatio ſubiecti vel de ſubiecto: ſicut fit in illis qualitatibus penes quas ſubiecta alterantur.

Quidam autem Alij dicunt h̄ ſic intelligendum eſſe ꝙ alia dicūtur eque ſubis: quia ⁊ ſi non in abſtracto tamen in concreto: quomodo etiam dicuntur fieri de ſubis eque dicuntur. Non enī fit calor: ſed calidum: ⁊ dicimus ꝙ lignum eſt calidum. Sed qualitates quarte ſpeciei ſumpte etiam ſecundum ꝙ debetur ipſis fieri non eque mere dicuntur. Bene enim dicimus ꝙ fit ſtatua: nec tamen dicimus ꝙ es ſit ſtatua: ſed ſoluꝫ ꝙ eſt ereum.

Hanc autem ſolutionē pro tanto non accepto: quia bene dicimus ꝙ fit figuratum: ⁊ tamen licet ſibi attribuatur fieri: h̄ non obſtante dicimus ꝙ es eſt quoddam figuratum: vnde prima ſolutio eſt magis ad propoſitū: ⁊ rōni ꝯſona.

¶ Q̄ō tertia.

Sed tunc ſtatiꝫ tertio de hoc dubitare poſſet aliquis: quare videlicet fōa: ſic eq̄ dicūtur de alijs qualitatibus ⁊ nō de qualitatibus q̄rte ſpeciei: ⁊ quomodo etiam propoſitū ꝯcludat ex h̄.

Ad iſtam q̄ōnem Dicunt quidam ꝙ motus recipiunt ſpeciem ⁊ denominationem ex forma ⁊ ex termino ad quem ſunt: ⁊ ideo quodam modo ſimile eſt iudicium quantuꝫ ad denominationem ſubiecti de motu ⁊ de forma: vt ſi dealbari predicetur de ſubiecto: oportet ꝙ ⁊ album ꝙ per talem dealbationem acquiritur de ſubiecto predicetur. Oportet enī ꝙ id dicatur eſſe album cui competit dealbari. Et ideo ſi aliquod ſubiectum ſubijcitur alterationi: neceſſe eſt de ipſo predicari formam illam: que acquiritur per alterationem talem: ꝙ ſi non predicatur: patet tunc ꝙ per ipſam tranſmutationem primo non acquirit: eo igitur ipſo quo tales qualitates de ſuo ſubiecto in recto non dicuntur: videtur concludi poſſe ꝙ ipſe primo non inducuntur per tranſmutationem: ſed ſequūtur tranſmutationem in alijs factaꝫ hec igitur ſolutio videtur oſtendere quomodo Ariſtote. per illam rationem propoſitum concludat: ſed non oſtendit: quare iſte qualitates non eque dicuntur ſuis ſubis: vt alie. ¶ Sed tamen iſtam ſolutionem: non omnino acceptandam video. Nam forme ſubſtantiales primo inducuntur per tranſmutationem in ſubſtantia: ⁊ tamen de materia que ſubijcitur in tali tranſmutatione ipſe non predicātur: niſi illam materiam ſumamus denominatiue: vnde nō videtur neceſſarium ꝙ ſi aliquid de ſubiecto alicuius tranſmutationis nō predicat: ipſum ſubiectum in recto ſumendo non poſſit eſſe primo acquiſitū per tranſmutationem illam. Nam ⁊ illa etiamque primo non acquirūtur per trāſmutationeꝫ: dr̄ī ī recto de ſubiecto: ſicut dicimus ꝙ homo eſt pater: ⁊ tamē in paternitate ſicut in nulla relatione primo motus eſt: ſic itaqꝫ inuenimus aliqua dici de ſubiecto in recto: que primo per tranſmutationem non accipiuntur: ⁊ iterum aliqua primo per aliquam tranſmutationem inducuntur: que tamē de ſubiecto illius trāſmutationis in recto non dicuntur: vnde patet ꝙ dicta ſolutio non eſt vſquequaque ſufficiens. ¶ Ut ergo accipiamus ſolutionem veram: attendendum eſt ꝙ quodammodo accidentia ſe habent ad ſubiectum ſicut materia ad ſpeciem ſubſtantialem. Nam materia per ſpeciem ſubſtantie conſtituitur in eſſe: ⁊ accidentia in eſſe ſimpliciter conſtituūtur per ſubiectuꝫ ſicut enim accidentia tracta ad ſubiectuꝫ accipiunt eſſe: ſic etiam materia tracta ad certam ſpeciem ſubſtantie accipit eſſe: ⁊ ſicut materia indeterminate ⁊ ſimpliciter ſumpta non pertinet ad certam ſpeciem ſed oportet ꝙ ſumatur cum determinatione: ſi ad certam ſpeciem pertinere debet: ſic etiam accidētia ſimpliciter ⁊ determinate ſumpta: maxime cuꝫ fuerint accn̄a vaga: nō pertinēt ad vnuꝫ aliquod ſubiectum certū ⁊ determinatū. Ex h̄ aūt ꝙ ipꝫ ſubiectū ſtat ſixū ī ſua entitate: accn̄s vero dependet ad ipſuꝫ: ⁊ per ipſum trahitur ad eſſe: contingit ꝙ ſubiectum ſtans in ſua rectitudine ſubijcitur accidenti: ⁊ recipit predicationem

dicationem eius: ſed accidens non ſtans fixum in ſui
nominis rectitudine: ſed tractum ad denominationem
que denotat eius inclinationem ad aliud de ſubo predi
catur. Conſimili itaqꝫ modo: qꝛ ſpecies fixa ſtat in ſua
entitate. Materia vero ap ipſam depēdet: ⁊ ꝑ deteria
tionem ad ipſam conſtituitur in eſſe contingere: opor/
tet vt ſubſtantie ſtans fixa in ſua rectitudine recipiat
materie predicationem: ⁊ de ipſa predicetur: materia
vero non ſtans in ſui nominis rectitudine: ſed tracta
ad denominationem denotantem eius dependentiam
recipit predicationem talis ſpeciei: ⁊ de ipſa predica/
tur: vnde non dicimus: ꝙ hoc ſit materia: vel ꝙ mate/
ria ſit hoc: ſed dicimus ꝙ hoc eſt quid materiale: ⁊ ꝙ
aliquod ens materiale eſt hoc. Sic itaqꝫ ꝯtingit in ſpe
ciebus ſubſtantie. Sicut autē materia prima ad ſpe/
cies ſubſtantie ſe habet: ⁊ ſic etiā ⁊ corpus naturale ge/
nerabile aliquod ſe habet ad ſpecies artis ſuo modo.
Nam quemadmodum materia prima: nec in ſua ratio
ne claudit: eſſentialiter dico: nullam formam naturalē
nec h̄ conſequitur naturaꝫ eius: vt declaratum fuit in
ſecundo: ſic etiā corpus naturale in ſua ratione nō clau
dit ſpeciem artis: nec iſta conſequitur naturā eius: quē
admodū qualitates naturales: ſecundum quas fit alte
ratio: ſecuntur naturas ⁊ naturales conditiones ſuo
rum ſubiectorum: vnde ⁊ merito dicimꝰ ꝙ materia pri
ma q̄d informe oīo eſt per reſpectum ad ſpecies artis:
non tamen per reſpectum ad alias qualitates. Ex hoc
autem contingit ꝙ ⁊ diſtinguimus entia per natura/
lia ⁊ artificialia: ⁊ dicimus ꝙ ſpeciebus ſubſtantie pri
mo perficiūtur entia naturalia: ⁊ per ſpecies artis pri
mo perficiuntur entia artificialia. Propter has igit̄
ſimilitudines artificialiuꝫ ad ſpecies ſubſtantie: cōtin
git ꝙ ſicut ille non dicuntur de ſua materia niſi tracta
ad denominationeꝫ: ſic ⁊ ſpecies artificialium de ſua
materia non dicuntur niſi ad denominationeꝫ pertra
hatur. Et quia per h̄ datur intelligi ꝙ iſte ſpecies ⁊ ille
ſunt perfectiones reruꝫ prime: dico rerum quarum ſūt
perfectiones: ſic ille rerum naturaliuꝫ ⁊ iſte artificiali
um. Non .n. res dicit̄ alterari cū accipit perfectionē ſu
am: dat̄ conſequenter ex hoc etiaꝫ intelligi ꝙ ſecundū
tales ſpecies: non fit alteratio: maxime quia perfectio
nes dicunt: vt ait Albertus: que in indiuiſibili cōſiſtūt
⁊ in indiuiſibili non eſt motꝰ. Duas ergo rationes phy
loſophus adduxit: quarum vna accipit ſignum quod
dam ex ipſis predicationibus. Alia vero dicit cauſam
⁊ illius ſigni: ⁊ eius ꝙ ſꝫ tales qualitates nō eſt altera
tio. Attendendum eſt autem ꝙ de figuris etiam ⁊ for
mis naturalibus optime concludit h̄ ratio ſecunda: qꝛ
forme ⁊ figure ſpeciem rerum maxime demonſtrant:
ſicut in animalibus apparet: in quibus determinataꝫ
ſpeciem ſequitur figura certa ⁊ determinata: ita ꝙ cuꝫ
aliquod ipſorum fit ⁊ perficitur: tūc accipit ſpeciem ⁊
figuram propriam: vnde etiaꝫ ipſe figure naturales de
monſtrant perfectionem rerum: ⁊ in indiuiſibili conſi
ſtunt ſicut alie: vnde ſicut propter h̄ ſecundum alias for
mas ⁊ figuras non eſt alteratio: ſic nec etiam ſecunduꝫ
iſtas. Hoc igitur modo intelligende ſunt rationes Ari.
cum ipſa declaratione Tho.

¶ Textus.

¶ Necꝫ enim in habitibus: habitus enim virtutes ⁊
malitie ſunt ⁊c.

¶ Qō quarta.

QVarto poſſet dubi/
tare aliquis: quomodo ſanitas ⁊ pulchri
tudo ⁊ ſimilia ſunt ad aliquid: videtur enim hoc eſſe
male dictum: quia cū predicamenta ſint īpermixta: id
ꝙ eſt in vno predicamento non debet eſſe in alio: cum
ergo ſanitas pulchritudo ⁊ ſimilia ſint in predicamen/
to qualitatis non videt̄ ꝙ eſſe poſſint in ad aliquid.

Ad iſtam qōnem Dicendum eſt ꝙ
ea que dicta ſūt
per ſe quidem ſunt in predicamento qualitatis. In pre
dicamento autem relationis non ſunt per ſe: ſed per re/
ductionem quandam. ¶ Ad cuius euidentiam oportet
primo ſcire: quomodo talia ſunt qualitates: ⁊ quomo/
do ad aliquid: poſtea vero de facili patebit: quomodo
ſunt per ſe in predicamento qualitatis: ⁊ per reductio/
nem ſolum in predicamento relationis. Quantum er/
go ad primum eſt ſciendum ꝙ qualitas eſt quidaꝫ mo/
dus. Modus autem determinationem dicit: quia
modus dici conſueuit adiacēs determinatio rei: ⁊ pro/
pterea id ꝙ determinatur potentia ſubiecti: qualitas
eius dici poteſt: iuxta ꝙ dicere ꝯſueuimus id quo deter
minatur potentia ſubiecti ad eſſe ſubſtantiale qualita
tem ſubſtantialem eſſe. Id vero quo determinatur po
tentia ſubiecti ad eſſe accidentale dicere conſueuimus
accidentalem qualitatem. Poteſt autem potentia ſub.
iecti aliquo determinari: vel per ordinem ad naturam
vel ꝑ ordinē ad actionem ⁊ paſſionē: que principia na/
ture conſequūtur ſecunduꝫ ꝙ in logyca noſtra declara
uimus. Id autem quo formaliter ordinatur: determi/
natur potentia ſubiecti per ordinem ad naturam: que
eſt finis generationis: ⁊ per conſequens habet rationē
boni: habitus dicitur: bonus quidem ſi ſit conueniens
nature: ⁊ malus ſi nature nō conueniat. Et ſecundum
h̄ ſanitas ⁊ pulchritudo qualitates ſūt. Nā ipſi humo
res diuerſimode in corpore animalis proportiōari poſ
ſūt: ⁊ cum trahuntur ad aliquam determinatam pro/
portionem ponunt egritudinem ⁊ ſanitatem. Nam ſi
illa determinata proportio ſit conſona nature: dicetur
ſanitas: ſi vero non conſonet nature: dicetur egritudo:
ita ꝙ ſecundum h̄ ſanitas ⁊ egritudo: ⁊ ponunt certam
humorum modificationem ⁊ determinationem: ⁊ po/
nunt ad naturam ordinem vel relationem. Et ratione
primi dicūtur qualitates: vt patet ex predictis. Ratio
ne vero ſecundi dicuntur eſſe ad aliquid. Quod autem
h̄ ſecundum importare debeant inde apparet: quia il/
la proportio humoruꝫ: que eſt ſanitas in vno eſt egritu
do in aliud ob id ꝙ non eſt conſona nature vnius talis
humoꝝ ꝓportio: qualis eſt ꝯſona nāe alterius. Sicut
autem de ſanitate dictum eſt: ſic etiam de pulchritudi/
ne: ⁊ aliꝗs ſimilibus: intelligere debemus. Nam mem
bra in animali diuerſimode proportionari poſſūt: ⁊ de
terminatio ad certam proportionem ponit qualitatem
pulchritudinis aut turpitudinis: ⁊ proportio membro
rum: que in vno animali pulchritudo eſſꝫ in alio foret
turpitudo. Patet igitur iam quomodo talia qualita/
tes ſunt: ⁊ ad aliquid.

Ex hoc autem ſtatim Appa/
ret ⁊ il
lud ꝙ primo dictum fuit. Nam in predicamento rela/
tionis eſt ipſa relatio per ſe: ⁊ ipſum relatiuum per re
ductionem: ſicut paternitas per ſe in predicamento re
lationis ē: ſed pater in ipſo eſt reductiue ſolum: quem/
admodum albedo per ſe eſt in predicamento qualitatis
⁊ album eſt in ipſo per reductionem. Nunc autem ſa
nitas pulchritudo ⁊ ſimilia non ſunt relationes: ſed
relatiua. Non enim dicunt per ſe ſolum reſpectum ⁊
ordinē ad aliud: ſed dicunt per ſe modū ſubiecti ad eius

naturam ordinatum. Et quia modus eſt qualitas: patet ꝙ illa per ſe ſunt qualitates. Quia vero ille modus accipitur ad aliud relatus in quo conſiſtit conditio relatiui: patet ꝙ illa ſunt etiam relatiua. Sunt ergo per ſe in predicamento qualitatis: ⁊ per reductionem quādā ſunt in predicamento relationis: ex quo nullum inconueniens habetur: nec confuſio aliqua predicamētorum.

¶ Textus.

¶ Neqꝫ itaqꝫ circa anime virtutes ⁊ malitias ⁊c.

¶ Lectio. vj. ¶ Q. ō prima.

Hic poſſet primo aliquis dubitare: quomodo ex h ꝙ virtus eſt perfectio: habeatur ꝙ penes ipſam non eſt alteratio. Non enim videtur iſtud eſſe verum: quia perfectio virtutis habetur: quandoqꝫ minus: quādoqꝫ magis ⁊ quia de minus ad magis proceditur per motum: videtur ꝙ in virtutibus fit motus: ⁊ per conſequens alteratio: qꝛ motus in qualitate alteratio vocatur.

Ad iſtam q̄ōnem Dicit commentator ꝙ virtus eſt perfectio: ⁊ perfectio eſt indiuiſibilis: vitiū autē eſt ſeparatio ⁊ remotio ab illo fine indiuiſibili. Cum ergo iſte finis eſt idiuiſibilis: ergo ⁊ illud ꝙ diſtat ab eo maxime eſt indiuiſibile: ⁊ ſic non eſt medium intra virtutē ⁊ vitium: motus autem eſt in eis inter que eſt medium propterea igitur in virtute ⁊ vitio nō poteſt eſſe motꝰ.

Sed iſta reſponſio Patitur multiplicem calūniam: primo quidem: quia ſecundum nullum indiuiſibile attenditur magis ⁊ minus: dicitur autem hō magis ⁊ minus iuſtus: magis ⁊ minus liberalis: ergo iuſtitia ⁊ liberalitas non eſt indiuiſibilis: niſi aliquis acciperet liberalitatē ⁊ iuſtitiā in ſummo: quomodo in liberaliſſimo ⁊ iuſtiſſimo inuenitur. Sed h modo etiā ſecundum alias qualitates magis ⁊ minus non attenditur: vt puta ſecundum albedinem in ſummo: ⁊ ſecūdum caliditatem in ſūmo: ⁊ ſic de alijs. Inconueniens eſt igitur dicere ꝙ perfectio: que eſt virtus: ꝯſiſtit in indiuiſibili.

Et prima maxima Diſtātia nō iuenitur proprie: niſi vbi iuenitur minor: qꝛ maius dicitur reſpectu minoris: ſi ergo in genere virtutis inuenitur maxima diſtantia: ⁊ maxime diſtans a virtute eſt vitium: inuenietur ibi etiam ⁊ minor diſtantia: itaqꝫ minus diſtās nō erit vitiū: qꝛ tunc vitiū nō eēt idiuiſibile: nō erit ēt virtus: quia tunc nec virtus foret indiuiſibilis: erit ita ꝙ medium inter vtrumqꝫ. Hoc enim dicimus medium exemplorꝫ ꝙ neutrum eſt ipſorum: eſt tamen in eodē genere cum ipſis. Secundum h itaqꝫ eſt falſum dicere ꝙ inter vitium ⁊ virtutem non eſt medium.

Et preterea Non ſolum malitioſus dicit̄ qui maxime diſtat a perfectione virtuoſi: ſed etiā qui non diſtat maxime ab ea: dū tamen diſtet ab ipſa multum notabiliter: ⁊ per conſequens vitium non ſolum conſiſtit in maximo: ſed etiā in notabili receſſu a virtutis complemento: patet igitur ꝙ multiplicem calūniam patitur reſponſio commentatoris. ¶ Et ideo Tho. dicit ꝙ phyloſophus h vult argumentari de virtute: ſicut ſupra de forma ⁊ de figura: dictum eſt ſupra ꝙ non bene dicitur aliquid alterari cū perficitur: ⁊ eadem ratione: nec cū corrumpitur: perficitur autem vnumquodqꝫ cum accipit perfectionem ſuam: ⁊ corrumpitur cum ſumit ablationē eius. Virtus ergo: quia eſt perfectio: ⁊ malitia eſt eius corruptio: vnde hominem virtuoſum dicimus perfectum ⁊ vitioſū dicimus corruptum: voluit ex hoc Ariſtote. concludere ꝙ ſecūdū virtutē ⁊ malitiā non ſit alteratio.

Sed quidam dicunt Quod nec iſta reſpōſio eſt bona: quia cum domus ſit ⁊ perficitur non eſt: ⁊ ideo tunc non poteſt alterari. Hic autem cum efficitur virtuoſus actu eſt: ⁊ ideo tunc ipſum alterari non eſt inconueniens. Et propterea adiungunt ipſi ꝙ perfectio importata per virtutem conſiſtit in relatione quadam ⁊ quia in ad aliquid non eſt motus: vt Ariſto. prius ipſe dixerat: voluit ex h haberi ꝙ penes virtutes ⁊ malitias non ſit alteratio. ¶ Sed de facili apparet ꝙ h non ſūt conuenienter dicta: ſi eniꝫ ex h voluiſſet Ariſto. concludere propoſitum: quia iſta ſunt ad aliquid: ſufficiebat breuiter ſibi dicere ꝙ iſta ſunt ad aliquid: ſicut ⁊ reliqui habitus: ⁊ ſuperfluum penitus fuiſſet ſic multipliciter oſtendere ꝙ virtus ſit perfectio. Non eſt conſuetudo id accipere ꝙ non facit ad probationē ſuā: atqꝫ id pretermittere ex quo principaliter cōcluſio dependet.

¶ Argumentum autem ipſorum factum contra Tho. non concludit: quia homo: ⁊ ſi eſt cum accipit virtutē eſt tamen anteqꝫ ipſam ſumat imperfectus: ⁊ ideo perficitur cum ipſam accipit. Attendendum autem eſt ꝙ quia perfectio virtutis non ꝯſiſtit i idiuiſibili: ſicut perfectio forme ⁊ figure: non habet iſta ratio tantum vigorem: quantū habet ratio de forma ⁊ figura: que in indiuiſibili cōſiſtūt: ⁊ idcirco phyloſophus premiſſa hac probatione adiungit ſequentē declarationem: ex qua ſatis euidenter patet ꝙ virtus non eſt primus terminus alterationis: quamuis non accipiatur niſi facta alteratione.

Ad argumentum Ergo dicendum ꝙ id ꝙ ſuſcipit magis ⁊ minus accipitur per motū: non ſemper tamen ſicut primus terminus ipſius: ſed quando ꝙ ſicut concomitans ⁊ conſequens ad ipſum: ⁊ h ſcdo modo ſe habet de virtute: vt in textu declaratur.

¶ Textus.

¶ Que autem ex principio acceptio ſcientie non eſt generatio neqꝫ alteratio ⁊c.

¶ Q. ō ſecunda.

Secundo poſſet Aliqs dubitare de h ꝙ phyloſophus dicit animam fieri ſcientem ⁊ prudentem ⁊ reſidere ſolum ⁊ quietari ipſam: videtur enim h non eſſe bene dictum: quia per quietem per ſe loquendo nihil accipitur. Si ergo anima per quietem fit ſciens: ſequitur ꝙ ſciens fiat nō accipiēdo per ſe aliqd: ꝙ eſt icōueniēs.

Ad iſtam q̄ōnem Tho. dupliciter reſpondet primo quidem dicendo ꝙ h dictum videtur ſecundum platonicam opinionem. Ponebat enim Plato ꝙ forme ſeparate ſunt cauſa ſcientie in nobis: per h ꝙ anima noſtra participat aliqualiter ipſas ſeparatas formas. Secundū quā opinionem loquitur ꝙ ſedatis paſſionibus quibus impeditur anima ne ſua ſcientia vtatur: ſtatiꝫ abſqꝫ eo ꝙ fiat transmutatio aliqua in ipſa: ad ſolā ſenſibilium preſentiam fit hō ſciens: ita tamen ꝙ ſenſibilia non ſunt neceſſaria ad ſcientiam: niſi vt ab ipſis aīa quodammodo excitetur.

Sed quidam Contra hanc ſolutionē dicūt ꝙ non videtur bene

credibile

credibile phyloſophum in ſua probatione vti fundamētis falſis: quia nunꝙ licet arguere ex falſis: niſi quando quis arguens cōtra aliquē ipſius opinionibus vtatur in argumentatione ſua. ¶ Hec autem improbatio omnino nihil eſt: patet eñ manifeſte h̄ ꝙ phyloſophus hic probat eē cōtra platonicas opiniones. Poſuit eñ plato omnem operationem eſſe motum. Unde ⁊ dixit animam ſe mouentem: ob id ꝙ ſe cognoſcit ⁊ intelligit ex quo accipitur ſatis euidenter ꝙ ipſe intelligere ⁊ ſcire motus appellauit. Hoc autē hic improbat phyloſophus: oſtendendo ꝙ nec ſcire eſt motus: nec ſecundum ſcientiam motus attenditur in anima: quia igitur h̄ contra platonem eſt: non eſt inconueniens ſi Ariſt. procedens contra eum ipſius opinionibus vtatur.

Et preterea Non eſt incōueniens: ꝙ ante ꝗ̄ opinio falſa reprobata ſit: aliquis vtatur ea propter ſequentes ipſaꝫ ad declarandum verum. ¶ Secundā autem ſolutionem ponit Tho. dicens: ꝙ intellectus poſſibilis ſecunduꝫ ſe conſideratus ſemper eſt in diſpoſitione vltima: ad ſuſcipiendum ſpecies intelligibiles: ⁊ ideo ſi non ſit impedimētum ſtatim ad preſentiam obiectorum: per experientiā ſumptorum: ſpecies itelligibiles in ipſo abſq̄ vlla ſui mutatione fiūt: ſicut etiaꝫ ad preſentiam corporis obiecti ſtatim imago eius fit in ſpeculo abſq̄ vlla mutatione ſpeculi: niſi fuerit impedimentum. Tollitur autem impedimentum per reſidentiam ⁊ quietationeꝫ paſſionū ⁊ perturbationū. Jdcirco itaq̄ dicit Ari. ꝙ in reſidere ⁊ quietari anima prudens fit ⁊ ſciens.

Ad argumentum Ergo eſt dicendum ꝙ ſi non accipiatur aliquid a quiete: accipitur tamen ab obiecto in quiete conſtituto.

¶ Textus.

¶ Dubitabit autem vtiq̄ aliquis: vtrum omnis motus omni comparabilis ſit aut non ⁊c.

¶ Lectio ſeptima. ¶ Qō prima.

Hic poſſet Aliqs dubitare vtꝝ verum ſit ꝙ ad ꝓpriam comparationem exigitur vnitas nature ſecundum ſpecieꝫ omnimode vniuocaꝫ qualis eſt ſpecies ſpecialiſſima: videtur. n. ꝙ iſtud non ſit neceſſarium: dicimus enim ꝙ hō nobilior eſt equo: ⁊ tamen equ⁹ ⁊ homo nō ſunt eiuſdem nature ſecundum ſpeciem. Jtem dicimus ꝙ vnus angelus ſimplicior eſt alio: cum tamen in queſtionibus diſputatis determinauerimus ꝙ omnes angeli ſūt differētes ſpecie. Dicimus etiaꝫ ꝙ deus eſt cunctis rebus melior cū tñ res alie ab ipſo oēs ſint in genere ⁊ ſpecie: ⁊ ipſe ſit extra oē genus. Jtem dicimus ꝙ vnus numerus eſt maior alio: cum tamen omnes numeri differant ſecundum ſpeciem: ſi differunt in quantitate: ⁊ ꝗ̄ plurime alie inſtātie poſſunt faciliter adduci contra ideꝫ: nō itaq̄ videtur bene dictum ꝙ comparatio propria non cadit niſi inter ea tantum que vniuoca ſunt ſecundum perfectam vniuocationem.

Ad huius igitur Queſtionis intelligentiam habendam conſiderandum eſt: ꝙ magis ⁊ minus ponunt cōuenientiā: ⁊ ponunt differentiaꝫ: cunuenientiam quidem ponunt neceſſario in aliquo ꝙ ab vno poſſidetur magis ⁊ ab alio poſſidetur minus. Differētiā vero ⁊ diuerſitateꝫ ponunt neceſſario in gradibus poſſeſſi: quia magis dicit eius gradus altiorem: ⁊ minus dicit eius gradū inferiorem: quia vero gradum altiorem ⁊ iferiorem ſic dicunt: ꝙ vnū quidē ⁊ ideꝫ ponunt: vniuocatio autē dat intelligere illaꝫ vnitateꝫ: patet ꝙ quanto vniuocatio fuerit perfectior tanto comparato magis perfecta ⁊ completa erit: ⁊ per cōſequens: quia perfecta vniuocatio in ſpecie tātū ſpēaliſſima eſt: patet ꝙ ſolū penes ipſam perfecta attendi poteſt. Ad perfectionem autem perfecte comparationis exigitur non ſolum ꝙ aliqua penes aliquid comparari poſſunt per magis ⁊ minus ſed etiam per equale: vnde vbicūq̄ inuenimus aliqua penes aliquid ita comparari: ꝙ reſpectu eius vnum dicitur cum magis ⁊ alterum cuꝫ minus: non dici poteſt equale niſi fiat mutatio i ſpecie: patet ꝙ penes illud nō attendit̄ comparatio perfecta. Debet enim iſta in ſe cōtinere maxime ꝑfectum moduꝫ comparationis: ſicaūt inuenimus eſſe in omnibus que non ſunt eiuſdem ſpeciei. Unde per iſta patet reſponſio ad inſtantias premiſſas: licet eniꝫ homo ⁊ equ⁹ ſint entia diuerſa: tamē nobilitas penes quā dicebatur comparari: vnum quidem eſt: ⁊ vnius rationis reſpectu nobilitatum naturalium. Quamuis etiam angeli differant ſecundū ſpeciem: tamen ſimplicitas penes quā ſumebatur ipſorū cōparatio: vnum quidem dicit ⁊ vnius rationis. Bonitas etiā de deo ⁊ creatura dicta dicit quid vnum vnitate tamen tantum anologyca. Et propterea penes bonitatem poteſt deus comparari alijs quantuꝫ ad exceſſum: nunꝙ vero quantum ad equalitatem. Quia etiam maiorites dicit exceſſum quantitatis: quantitas vero in quaternario ⁊ ternario per maioritatem ⁊ minoritatem: nunꝙ tamen per equalitateꝫ poteſt quaternarius ternario in quantitate comparari. Nunquam enim aliquis quaternarius eſſe poterit ternario equalis: ⁊ eodem modo de alijs intelligendum eſt. Intelligēdum eſt igitur ꝙ dicit Ariſto. de perfecta comparatione: que etiam equalitatem claudit: immo quia comparatio vnitatem ponit eius penes ꝙ attenditur ſola equalitas reſpectu aliorum ponit perfectam vnitatem dicere poſſumus illa ſolū perfecte comparari que equalia dicuntur.

¶ Qō ſecunda.

Secundo quia multotiens ex hac lectione ſumitur ꝙ vbi inuenitur magis ⁊ minus: ibi reperitur equale: poſſet aliquis dubitare: vtrum h̄ veritatem habeat: videtur enim ꝙ non: quia in angelis contingit dare ſimpliciores ⁊ min⁹ ſimplices. Nō autē contingit dare duos eque ſimplices: quia illi forent eiuſdem ſpeciei.

Ad iſtam qōnem Cōmuniter dicitur: ⁊ bene: ꝙ illa propoſitio in his tenet que ſunt eiuſdē rationis. Eiuſdem autem perfecte rationis ſunt que ſunt eiuſdeꝫ ſpeciei ſpecialiſſime: vnde quia omnis albedo omni albedini eiuſdeꝫ ſpeciei ⁊ rationis eſt: contingit ꝙ ſicut contingit dare magis album ⁊ minus album: ſic etiam dari poſſunt: ⁊ duo quedam eque alba. Nunc autem de angelis ſic eſt ꝙ non ſolum ipſi non ſunt eiuſdem ſpeciei: ſed nec ēt ſimplicitas in duobus angelis dicere poteſt vnum aliquid ſecundum ſpecieꝫ: ꝙ patet ſi ſumat̄ ipſa ratio ſimplicioris. Nam ſi dicamus id eſſe ſimplicius ꝙ magis recedit a permixtione ⁊ compoſitione: cū in angelis ſit compoſitio ex potentia ⁊ actu: nec iſta eadem ſpecie ſint in duobus angelis: patet ſtatim euidenter ꝙ nec ſimplicitas in duobus angelis dicit vnum aliquid ſpecie.

¶ Textus.
¶ Aut quia ſunt in alio primo ſuſceptiuo ⁊c.
¶ Q̄ō tertia.

Tertio poſſet Aliquis dubi
tare quia vide
tur Ariſt. eſſe ſuperfluus ī enumerando il
la. que exiguntur ad perfectam compa
rationem. Nam que ſunt eiuſdem nature.
Habēt idem ſuſceptiuum primuz: ⁊ ſunt
vniuoca: vnde poſita ſola conditione illa: habētur ſta
tim alie: ſuperfluum itaq̄ fuit enumerare eas.

Ad iſtam q̄ōnem Breuiter dōz
ē ꝙ quia Ariſt.
in ratione argumentorum que procedebant in equiuo
cis: dixit ꝯtra illa argumenta ꝙ oꝫ non eſſe equoca: ſed
vniuoca illa penes que fit comparatio: ꝙ ipſum dicere
oportuit eo ipſo quo ex h̄ directe pendebat ſolutio argu
mentorum: non autem omnia vniuoca ſunt compara
bilia perfecte: ſꝫ illa tātū que ſic ſunt vniuoca que nāz
dicūt tantū vnicā: que in eadē ſūt ſpecie: oportuit ipm
ad remouendū ſingulas inſtantias: ⁊ ad faciendā cō
pletam ſententiā adiungere: ꝙ oportet compabilia ſic
eſſe vniuoca: vt ſunt etiam vnius tantum: ⁊ eiuſdē na
ture: verum quia plato ponebat vt ſibi imponitur vnā
naturam prius ſe recipi in diuerſo ſuſceptiuo primo: ⁊
que in diuerſo primo ſuſceptiuo ſunt: non ſunt compa
bilia: oportuit poſt predicta phyloſophum adiungere
talia debere recipi in eodez primo ſuſceptiuo: ꝙ ⁊ fecit
reprobando platonicaz poſitionē: vnde patet ꝙ in hac
enumeratione non eſt vlla ſuperfluitas.

¶ Textus.
¶ Sic ⁊ circa motum eque velox quod in equali tem
pore mouetur ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Q̄ō prima.

Hic poſſet Dubitare aliquis q̄z
videtur Ariſt. velle:
ꝙ genus ſit equiuocum: ꝙ tamen videtur
eſſe falſum: quia dicitur in logycis: ꝙ genꝰ
vniuoce predicatur de ſuis ſpeciebus.

Ad huius q̄ōnis Euidentiam con
ſiderandū eſt: ꝙ
opinio quorumdam eſt: per diuerſam formā reponi ali
quid in ſpecie ⁊ genere: quia in ſpecie ſecundum eos
reponitur per aliquam formam ſubſtantialem: per q̄
cōtra ſpecies omnes alias diſtinguitur. In genere ve
ro reponitur per formam generalem: in qua vna ſpe
cies conuenit cum alijs cūctis ſpeciebus: que ſunt eiuſ
dez generis. Et quia a forma ſumitur vniuſcuiuſq̄ dif
finitiua ratio: patet euidenter: ꝙ ex quo ſecunduz iſtos
forma generis vniuoca eſt ſecundum omnes ſuas ſpe
cies: neceſſarium eſt ꝙ ⁊ ratio eius diffinitiua vna ſit
realiter ⁊ perfecte in cunctis ſuis ſpeciebus. Secūduz
igitur hanc opinionem: oportet dicere de neceſſitate: ꝙ
genus perfecte ſit vniuocum: tam ſecundum logycum
q̄ ſecūdū phyſicū: ⁊ ꝙ penes ipſum attendi poſſit per
fecta comparatio: vt videlicet dicere poſſimus non ſo
lum aīal vnius ſpeciei in animalitate eſſe perfectius
alterius ſpeciei animali; ſed etiam ꝙ duo animalia
diuerſarum ſpecieruz ſint realiter eque perfecta in ani
malitate: ꝙ totum eſt non tam contra Ariſto. q̄ contra
veritatem. Reciperet eniz tunc forma ſubſtātialis ani
malis: que eſt forma generis magis ⁊ minus: ꝙ quidē
falſum ē: quamuis ⁊ euidētiſſime falſum ſit ꝙ anima
litas eque perfecta realiter atq̄ naturaliter poſſit in
ueniri in duobus animalibus differentibus in ſpecie
hanc autem poſitionem reprobauimus in tractatu quē
ꝯ iſtos edidimꝰ de vnitate formaꝝ. Breuiter āt oſtēdi
ꝑt falſitas ipſius: q̄z forme que ſe inſimul compatiunt
in eadē ⁊ in eadē pte māe nō ſūt eiuſdē generis phiſici
q̄z q̄ ſunt eiuſdē generis phyſici: aut ſimpliciter ſunt ea
dem: aut ſunt oppoſita. Si ergo forma generis diuerſa
foret a forma ſpeciei: cum h̄ duo inſimul ſe compatiant
in eodem: neceſſario ille due forme generis phyſici non
eſſent: ⁊ per conſequens ſpecies ⁊ ſuuz genus: eſſent di
uerſorum generum phyſicorum. Species ergo eſſet al
terius generis phyſici: q̄ generis ſui: ꝙ implicat eui
dentem contradictionem: patet itaq̄ q̄ irrationabi
lis ſit dicta opinio. Et propterea neceſſarium eſt ſequi
opinionem doctoris noſtri: qui vult ꝙ per vnam ⁊ ean
dem formam realiter aliquid reponatur in ſpecie ⁊
genere: ita ſcilicet ꝙ in re extra intellectum ipſi generi
nulla forma alia rn̄deat pter formas ſuaꝝ ſpecieruz: ⁊
quia ſpecierum diuerſaruz: diuerſe realiter ſunt forme
patet euidenter ꝙ ipſi generi in re extra intellectum nō
reſpondet forma vnica ſed multe. Et quia vt dictuz eſt
ratio diſtinctiua ſumitur a forma: patet euidēter ꝙ ip
ſius generis ratio non eſt realiter vna: tanq̄ realitatez
vnam ponens: ſed ponit neceſſario multiplicem re
alitatem. Hinc ergo eſt ꝙ phyſicus: qui artifex realis
eſt: dicit genus omne multiplex ⁊ equiuocum: logycus
autez: qui eſt artifex rōnalis: propter vnitatē cōceptus
q̄ format intellectus ⁊ ratio de genere; dicit ipſuz eſſe
vniuocum. Sed ⁊ propter talem conceptus vnitatem
multitudo generis eſt latens: ita vt plurimi circa h̄ er
rent ⁊ credant genus eſſe vnum in re: propter id ꝙ eſt
vnū quid in conceptione rationis. Et propterea ſignā
ter dixit Ariſto. ꝙ iuxta genera latent multa.

¶ Textus.
¶ Et ſi ſignificat rō hec: ꝙ genus nō vnū aliqd eſt ⁊c.
¶ Q̄ō ſecunda

Secundo poſſet Aliquis
dubita
re vtrum talis multitudo que attenditur
in genere: debeat dici multitudo equiuo
cationis: vel multitudo analogie: videtur
enim ꝙ dicēda ſit multitudo anologie: quia in tali mul
titudine vnū eſt prius: ⁊ reliquum eſt poſterius: ꝙ pro
prium eſt anologie.

Ad iſtam q̄ōnem Dicunt quidā
ꝙ mltitudo ge
neris eſt multitudo anologie. Sed duplex eſt ſecunduz
eos mltitudo analogyca: vna quidē que magis appro
pinquat ad equiuocationem: qualis eſt multitudo trā
ſcendētium. Alia vero eſt que magis appropinquat:
ad vniuocationem: qualis eſt anologia generum. Sed
iſtud non videtur bene dictum. Nam predicatum ana
logyce aut de vno dr̄ eſſentialiter: ⁊ de alijs per habi
tudinem ad ipſum: ſicut ſanuz dicitur: de animali cui
debetur eē ſanitatis; ⁊ dicitur de vrina ⁊ medicina ꝑ
habitudinez ad animal: aut dicitur de omnibus eſſen
tialiter ſed de vno per ſe de alijs vero per attributionē
ad ipſuz: ſicut ens de ſubſtantia q̄titate ⁊ ceteris dici
tur eſſentialiter: ſed de ſubſtātia dicitur per ſe: de quā
titate vero qualitate ⁊ ceteris dicitur: per habitudinē
ad ipſum. Non autem genus: neutro iſtorum modorū
dicitur de ſuis ſpeciebus: immo de ipſis ſingulis eſſen
tialiter predicatur: ⁊ per ſe: quemadmodum aīal eſſen
tialiter ⁊ per ſe dicitur tam de homine q̄ de equo: ⁊ nō
de homine eſſentialiter: ⁊ de equo per habitudinez ad
hominez: aut de homīe per ſe: ⁊ de equo per attributio
nem

nem ad ipsum. Et propterea dicenduz videtur: ꝙ multitudo generis est multitudo equiuocationis: ⁊ ꝙ genus: secundum physicuz: dicitur equiuoce: nisi forte aliquis magis large vellet sumere h ꝙ est dici anologice.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicendum est: ꝙ esse hoc prius: ⁊ h posterius non facit anologiã verã: nisi dicant prius ⁊ posterius quãtum ad participationem eius: in quo anologice ponunt conuenire ⁊ nisi cum hoc concurrãt illa que modo diximus in nostra ratione.

¶ Textus.

¶ Et si numerus substantia maior ⁊ minor numerus similis speciei ⁊c.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset Aliquis dubitare de eo ꝙ dicit Aristo. ꝙ si numerus foret substantia numerus maior ⁊ numerus minor esset similis species: videtur enim h pro tanto esse dubium: quia in numeris quolibet addito vel subtracto variatur species.

Ad istam qõnem Est dicenduz ꝙ species substantie non variatur ex additione alicui⁹ ꝙ sit eiusdem rationis: equalis perfectionis: cuz eo cui additur: queadmodum si anime humane adiungantur mille anime humane: non propter hoc constituerẽt: nisi animam humanam: vnde eandem speciem ponunt mille anime humane ⁊ decem anime humane. Nunc autem sic est: ꝙ omnes vnitates eiusdem rationis ⁊ perfectionis etiã equalis sunt: ⁊ numerus non fit maior aut minor: nisi additione ⁊ subtractione vnitatum. Et propterea si numerus foret substantia: numerus maior aut minor esset similis: immo eadem species. Sed quãuis ita sit de substantia: non tamen sic est de quantitate. Nam ipsa redditur perfectior simpliciter ex augumẽto: ⁊ vnitates addite simpliciter loquendo augent numerum ⁊ perfectionem quantitatem.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem mouens mouet semper aliquid ⁊ in aliquo ⁊c.

¶ Lectio nona. ¶ Qõ prima.

Hic posset Dubitare aliquis ꝙ nõ videtur verũ ꝙ si tanta potentia mouet tantum mobile per tantum spacium tanto tempore: eadem potentia mouebit minus mobile i illo tempore per maius spatium: videmus enim ꝙ aliquis in aliquo tẽpore proijcit lapidẽ: qui est grauior ꝙ pluma: vsqꝫ ad certum spatium: nec tamen in illo tempore per tãtum spatium posset mouere plumã: motu proiectionis.

Ad istam qõnem est facilis responsio: loquit̃ eniz hic phylosophus de mobilibus ⁊ motu in communi: quo quidem modo per se verificatur supradicta regula. Motuum enim velocitas: sicut h ait cõmentator sequitur excessum potentie motoris super potentiam motiui: vnde quanto excessus iste maior fuerit: tanto velocius mouens ipsuz mobile mouebit: ⁊ per ꝯñs in equali tempore per maius spatiuz poterit mouere. Quãuis autez per se veꝝ sit h de mobilibus ⁊ motu in cõmuni: tamen in materia speciali h per accidẽs: ⁊ propter aliquod impedimentum non saluatur: sicut patet de exemplis positis in obiectione. In motibus tamen celestibus: sicut hic ait commentator: omnes iste regule optime verificantur: sicut per se patere potest intuentibus.

¶ Qõ secunda.

Secundo posset Aliquis dubitare de propositione sũpra a commentatore. Non enim videtur veruz ꝙ quanto excessus potentie mouentis maior fuerit: tãto mouens possit mobile citius mouere: eiqꝫ tunc si potẽtia motiua excederet in infinitũ: moueret mobile in instanti: ꝙ est inconueniens.

Ad istam qõnem Dicendum est sicut h tãgit cõmentator: ꝙ si potentia motiua esset in materia ⁊ foret infinita bene moueret in instanti eo ꝙ mouens naturale mouet toto suo posse. Et quia impossibile est motum in instanti fieri: consueuit ex h concludi ꝙ ipossibile est potentiam infinitam esse in materia. Quod quidem vtrum verum sit alibi haber declarari. Potentia autẽ motiua: que nõ est in materia: ⁊ si infinita sit: nõ tamẽ mouet in instanti: tũ quia de ratione motus est ꝙ nõ fiat in instanti: tũ quia motores immateriales non⁹ mouẽt ⁊ agunt toto suo posse: sed secũdũ ordinez sapientie ⁊ voluntatis sue. Quia autez circa h difficultates plurime tanguntur: quas nos tãgere oportet in octauo: reseruetur hec materia ad sequentem librum: qa in ipso perfecte declarabitur: si dominus voluerit.

¶ Textus.

¶ Et si eadem potentia idẽ in hoc tantũdẽ mouebit ⁊c.

¶ Qõ tertia.

Tertio posset Dubitare aliquis quia non videtur verum ꝙ si tantum alterans tantum alterat in tanto tempore: non propter h mediũ alterabit medium in medio tempore. Medium enim alterans supra medium alterabile habet tantaz victoriam: quantam habet totum alterans supra totuz alterabile: ⁊ per cõsequens non solum in medio tempore: medium illud alterabit medio modo: sed in toto etiam tempore alterabit ipsum equaliter.

Ad istam qõnem Patet de facili responsio. Est enim intelligendum ꝙ medium alterans: non ideo possit alterare totum alterabile medium qualitatis in ipso inducendo: immo forte ꝙ non alterabit ipsuz: quia potest cõtingere ꝙ facta diuisione mouentis non mobilis: tollet victoria mouentis supra mobile: vnde propter h etiam non est necessarium: si decem homines trahunt nauim in vna die per decẽ leucas: ꝙ qnqꝫ homines in vna die ipsam possint trahere per quiqꝫ leucas: immo forte ipsam non poterunt mouere.

¶ Explicit liber septimus physicoꝝ phie naturalis.

¶ Incipit liber octauus phyſicorum.

¶ Textus.

¶ Utrum autem factus ſit aliquando motus ⁊c.

¶ Lectio prima. ¶ Q̄ō prima.

HIc primo poſſet aliquis dubitare de quo motu ħ inquirit Ariſto. vtrū ſemper fuerit: ⁊ ſemper ſit futurus videtur enim ꝙ inquirat de motu celeſti: querit enim vtrum ſit inceſſabilis in hijs que ſunt ſine quiete: vt vita quedam ens omnibus natura ſubſiſtētib⁹. Motus autē q̄ ē vt vita quedam omnibus natura ſubſiſtentibus eſt motus celeſtis igitur inquiſitio Ariſto. de motu celeſti eſt precipue.

Ad iſtam q̄ōnem Dicit commētator ꝙ Ariſt ħ inquirit de celeſti motu: ⁊ prima ratio ipſius eſt: quia cū alij motus non continuentur niſi per celeſtem motum non niſi per ipſum perpetuantur. Et propterea inſufficiēter Ariſto. argueret: niſi argueret de celeſti motu.

Secunda autem ratio ſumitur ex modo argumentandi ⁊ loquendi. Arguit enim ꝙ ideo motus eſt eternus: quia ante omnem motū nouū eſt dare aliquē motū. Motus aūt precedens omnē motū eſt motus celeſtis. ¶ Sed hanc opinionem Tho. multipliciter probat eſſe inconuenientē: primo quidē qꝛ verba phyloſophi locuntur ſimpliciter ⁊ vniuerſaliter de motu nō deſcendendo ad aliquē motū ſpecialem. Querit enī ſimpliciter vtrū factus ſit aliquando motus cū non eſſet prius ⁊ corrūpitur ſic ꝙ moueri nihil ſit: per que verba apparet ſatis euidenter ꝙ ipſe querit de motu in cōmuni: ⁊ non de motu aliquo determinato.

Secundo etiam Hoc idem ex eo apparet ꝙ Ariſto. conſuetudo ſemper eſt arguere ad propoſitū ex ꝓprijs. Nihil autē in ſequentibus probationibus aſſumitur per ꝙ proprie ⁊ directe ſempiternitas de motu celeſti cōcludatur: ſed ſolū de motu in communi.

Tertio quia Si ħ probaret motū aliquē vnum eſſe ſempiternum: fruſtra inferius hanc conſiderationē iteraſſet: ſed magis ħ complete poſuiſſet ipſā: nec valet dicere: ꝙ ideo fecit vt ſua doctria eēt clara: ſicut debet eſſe doctrina prudētiū: qꝛ doctrina prudentium: non ſolum clara: ſed etiā ordinata ⁊ non confuſa debet eſſe. Potuiſſet autem ħ Ariſtote. doctrinam hanc in iſto loco claram ponere: ⁊ fuiſſet magis ordinata q̄ꝫ primo ponere doctrinam confuſā: poſtea illa pretermiſſa alia multa quedā ponere: ⁊ vltimo doctrinā prius confuſe traditā reſumere: ſic enim omnia tendunt ad quandam confuſionem ⁊ deordinationem.

Quarto idem Etiam inde apparet ꝙ Ariſto. inferius volens probare ſempiternitatem primi motus: aſſumit pro ꝓncipio ꝙ ħ probatū eſt: ħ autem nullo modo faceret: ſi ħ intenderet concludere de primo motu: quia tunc idē aſſumeret ad probationē ꝙ eſſet omnino inconueniens. ¶ Sunt autē quidā qui dicunt ꝙ hanc diſcordiā poſſumus ad concordiam reducere: quia rationes iſte oſtēdunt motum in cōi non incepiſſe: ⁊ ſimiliter etiam nec motū celeſtē: a quo dependet omnis motus: verūtamen euidenti⁹ ⁊ clarius oſtendunt ꝙ motus celeſtis non incipit eo ꝙ aſſumunt ante omnem motum nouum eſſe quendā motū. Motus autem qui precedit omnē motum nouum: eſt motus celeſtis. ¶ Sed iſta pueriliter valde dicta ſunt. Non enī per vnā ⁊ eandem rationē primo plura concludunt: ſꝫ tantū vnū: quāuis bene ex illo vno concluſo poſſit poſt modū aliud haberi ⁊ oſtendi. Nā quēadmodū vnus motus naturalis primo terminatur ad vnū terminū: ſic etiā ⁊ vnus motus rationis primo terminatur ad vnum quid concluſum: Rationes ergo Ariſtotelis non poſſūt concludere primo ⁊ immediate ꝙ motus in communi non īceperit: ⁊ ꝙ motus celeſtis non inceperit: ſed neceſſarium eſt ꝙ ipſorū alterum concludant primo: reliquum autem ſi debent ꝯcludere ꝯcludēt ſcd̄ario: ⁊ ex ꝯſequenti aliqd proſillogiſmo facto. Et tamen ħ Ariſt. nullū talem proſillogiſmū facit. Euidenter itaq̄ꝫ apparet ꝙ intentio Ariſtote. non fuit hic concludere vtrumq̄ꝫ predictorum: ſed tantum alterum ipſorum.

Falſum eſt etiam Eius ratiōes ſenſibili⁹ concludere de motu celeſti q̄ꝫ de motu ſimpliciter dicto: qꝛ in cunctis eius rationibus ſonat mot⁹ aut ſimpliciter dictus: aut motus ꝑmo datus nouus: ante quē dicit precedere alium. Nunq̄ꝫ autem verba ſua ħ celeſtem motū ſonant. Si autem ſonent verba ſua mutationē primā non tamen ſonant mutationē primam: que eſt celeſtis ſed ſonant tantum mutationē primam. i. primo datā: quecūq̄ꝫ ſit illa: ſiue celeſtis: ſiue non: vt manifeſte patet intuentibus Ariſto. proceſſum.

Ratio autem Ipſoꝝ nihil valet. Ait enim Ariſto. ꝙ quolibꝫ motu nouo dato eſt añ ipſum dare motū alium: vnde ſi aliquis motus nouus eſſet primus añ motū primū eēt dare motū. Quod autem ante motū nouū ſit dare motū inde probat: quia vt ille motus nouus fiat oportet ꝙ fiat ante mutatio: vel in mouente vel ī mobili: ratione cuius mutationis facte contingat id mouere: ⁊ hoc moueri: cū añā nihil horum eſſet. Sed hec mutatio facta ī mouente vel ī mobili: cū nō itelligatur eterna: nō eſt mutatio celeſtis: vnde patet euidenter ꝙ Ariſtot. nihil ħ directe accipit de celeſti motu. ¶ Alia etiā ratio non valet: quia ħ Ariſto. incipit inquirere de ſempiternitate motus: ⁊ oportet cōmuniter motū ſemper eſſe ⁊ fuiſſe ⁊ poſtea paulatim atq̄ꝫ ſucceſſiue deſcendit ad demonſtrandū per quid ħ perpetuitas continuetur ⁊ ſaluetur vnde patet ꝙ ſua doctrina eſt ordinata ⁊ perfecta.

Prima etiam ratio Non valet: loquitur enim de vniuerſitate rerū: quaſi de vniuerſitate viuentiū: propter ħ ꝙ quidā dixerunt mūdū eſſe quoddam magnum animal: videmus autem animalia viuere quādiu ī eis apparet motus: quo ceſſante ipſa mori dicimus: ⁊ pro tanto in vniuerſitate entium naturalium motus dicitur conſiderari velut vita quedam. Aut certe: qꝛ nālia quodāmodo aſſimilātur viuentibus que mouēt ſeipſa per ħ ꝙ in ſe ꝑcipiū ſui motus hn̄t.

¶ Q̄ō ſecunda.

SEcundo poſſet Aliquis forte q̄rere vtrum ad ſcientiam de primo principio valeat iſta īquiſitio: ⁊ quomodo: ⁊ vtrū eque ad ipſā valeat ſi ponatur rerū vniuerſitas nouiter producta.

Ad iſtam qōnem Dicendum eſt ꝙ iquiſitio de ſempiternitate motus valet multū ad ſcientiam de primo rerum principio habendaꝫ. Nā ex ſempiternitate motus in communi deducimur ad ponendū motum vnū primū continuum ſempiternum ⁊ vniformem. ¶ Ex ħ autēꝫ vlterius ducimur ad concedendū primū ⁊ ſempiternū atꝗ ꝯtinuū motū eē ab vno primo motore ſempiterno infinite potentie: ⁊ per conſequens immateriali quia potentia īfinita non eſt in materia: vniformitas etiaꝫ talis motus demonſtrat mouentis immobilitatē quia mot⁹ omnimode vniformis dꝫ eſſe a motore ſemper eodē modo ſe habente: de quo dicitur ꝙ immobilis manens dat cuncta moueri. Si aūt ponamus vniuerſitateꝫ rerū totaꝫ nouiter de nihilo productam cogimur etiaꝫ idem confiteri: Non enim ideꝫ ſeipſuꝫ de non eſſe conducit ad eſſe. Sed adhuc vnūquodꝗ deducitur ab aliquo agente actu exiſtente. Agens autem ſi debet aliquid de nihilo producere: debet eſſe virtutis infinite: propter infinitaꝫ diſtantiaꝫ que eſt inter nihil ⁊ aliqd. Quod aūt eſt virtutis infinite īmateriale immobile ⁊ ſempiternum eſt. Si ergo vniuerſitas rerū nouiter producta eſt de nihilo: neceſſariuꝫ eſt ꝙ producta ſit a principio īfinito īmateriali īmobili: ſemper actu exiſtente.

¶ Textus.

¶ Incipiemus autem primum ex diffinitis a nobis in phyſicis prius ⁊c.

¶ Lectio ſecunda. ¶ Qō prima.

HIc queri Conſueuit: quomodo veritatem habeat ꝙ mobile neceſſario precedit motuꝫ: videtur ħ non eſſe veruꝫ: quia poteſt contingere vt ignis qui mobilis eſt ſurſuꝫ ſimul incipiat eſſe: ⁊ incipiat ad locū ſurſuꝫ tendere.

Ad iſtam qōnem Eſt dicenduꝫ ꝙ non eſt neceſſarium mobile tempore precedere motū: bene tamen neceſſariū eſt ꝙ ipſum precedat ordine nature. Et primi quidem declaratio eſt: quia propriū ſubiectū non precedit neceſſario ordine temporis accidens: cuius eſt propriuꝫ ſubiectū. Mobile aūt eſt ſubiectuꝫ motus. Non igitur neceſſe eſt ꝙ mobile ipſum motū tempore precedat: vnde ⁊ corpus celeſte tempore non preceſſit motū: ſiue ponamus motū ab eterno: ſicut ponit Ariſto. ſiue ponam⁹ ipſum incepiſſe: ſicut ponit fides nr̄a. Quod autem mobile debeat motū precedere ordine nature de facili apparet. Naꝫ ſemper ſubiectū ordine precedit accidens: cuius eſt ſubiectum: propter id ꝙ accidens per ſubiectū cauſaliter ſuo modo ſtatuitur in eſſe. Mobile auteꝫ: vt nūc diximus: propriuꝫ ſubiectū motus eſt. Neceſſariū eſt itaꝗ ꝙ ipſuꝫ precedat ordine nature: ħ igitur modo intelligendū eſt ꝙ mobile ⁊ motiuū: neceſſario eſt pri⁹ ipſo motu: Naꝫ ⁊ motiuū cauſa motus eſt. Cauſa autē ſemper precedit effectū: ad minus ordine nature.

Sunt autem quidam qui dicūt ꝙ ħ non eſt ſecūdū menteꝫ Ariſto. quinimmo intentio ipſius eſt ꝙ mobile tempore precedat motū. Arguit eniꝫ ꝙ ſi eſt motus nouus: neceſſe eſt preexiſtere ſibi mobile ⁊ mutationeꝫ aliam: vnus aūt motus precedit alium qui ponitur poſt ipſuꝫ neceſſario etiam ordine temporis. ¶ Sed ꝙ iſtud non ſit veꝝ de facili apparet ex ipſo proceſſu ⁊ ratione Ariſto. Ait eniꝫ ꝙ ſi motus nouus ponitur: cū motus non ſit ſine mobili: neceſſariū ē ꝙ ponatur ēē ⁊ mobile. Hoc ergo mobile: aut factū eſt: aut eternū eſt: ꝙ ſi eternū eſt: ⁊ motus eius nouus erit per infinitum tempus mobile ſine motu ſuo: ꝙ eſt dictuꝫ neſcientis naturaꝫ eternoꝝ: que debent ſemper ſm Ari. eodeꝫ modo ſe habere: ita ꝙ aut nunꝗ mouentur aut ſemper mouentur. Ex hac aūt parte rationis non habetur ꝙ mobile ſit prius tempore ꝗ̄ mot⁹: ſed magis ꝙ ſimul quia aliter non foret eterni mobilis eternus motus. Si aūt dicatur mobile non eſſe eternū: ſed eē factū: arguit tūc Ari. ꝙ cū factio mobilis ſit motus vel mutatio: que eſt terminus motus: oportebit neceſſario tūc ipſi mobili facto ⁊ motui ſuo motū preexiſtere. Et quia motus exigit mobile ꝙ poſſit moueri ſecundū ipſum: oportebit ħ alio motu poſito ponere ⁊ aliud mobile de quo ſimiliter queremus. Ex hac aūt alia parte rationis: patet etiam euidēter ꝙ non intendit Ariſto. dicere ⁊ velle ꝙ mobile tempore precedat ſuū motū quāuis habeatur bene ꝙ tēpore precedit motū mobilis producti per motū eius: ſicut etiaꝫ ⁊ ħ ipſuꝫ mobile tēpore ꝑcedit. Non verū ita ꝗ eſt intentioneꝫ eſſe Ariſt. ꝙ mobile tempore precedat motuꝫ ſuū: ſed ſolū ꝙ ipſum precedat ordine nature.

¶ Textus.

¶ Alia quidem eniꝫ mouent ſingulariter ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

SEcundo aliquis dubitare poſſet: quia non videtur verum ꝙ ſit ſimile de agēte naturali: ⁊ agente voluntario: quia agens voluntariū poteſt ad oppoſita: agēs vero naturale non poteſt niſi tantū ad vnum.

Ad huius qōnis Euidentiam primo attendendum eſt ꝙ vnum contrariuꝫ reſpectu alterius ſe habet: ſicut priuatio reſpectu habit⁹. Priuatio autē: quia non ponit formam: ſed tollit: non habet vnde poſſit mouere intellectuꝫ: vnde nec in intellectu ſibi correſpondet ſpecies: ſed tantummodo habitus. Et propterea dicitur ꝙ per ſpeciem habitus cognoſcimus habitum ⁊ priuationem. Sed forte diceret aliquis ꝙ non eſt ita in contrarijs: eo ꝙ vtrumꝗ contrariorum formā ponit. Tamē ħ non obſtante quantum ad ħ ſimilitudo inuenitur: qꝛ contrarium habens ſe per modum priuationis: inquātum defectum ⁊ priuationem ponit: non habet vnde intellectum moueat: nec per conſequens ſic ſumptum cognoſcitur niſi per ſpeciem contrarij: vna eſt itaꝗ ſecundum ħ forma apprehenſiua: qua ſic cognoſcuntur etiam contraria. Et quia agens voluntarium per formaꝫ apprehenſam agit: idcirco dicitur ꝙ quantuꝫ eſt ex conditione forme: que ſibi eſt ratio agendi: poteſt agere cōtraria: ꝙ non dicimus de agente naturali: agit eniꝫ ħ per formam naturalem: forma autem naturalis: ſic inclinat in formam naturalem ſibi ſimilem: ꝙ non inclinat in contrariam: vnde quantum ad ħ diſſimilitudo eſt inter agens naturale ⁊ agens voluntarium: ſed tamen in aliquo eſt etiam ſimilitudo. Nam licet ſpecies habitus inclinet in cognitionem habitus ⁊ priuationis: directe tamen ⁊ primo inclinat in habitum: cuius notior ſimilitudo eſt. Ex conſequenti vero ⁊ ſecūdario inclinat in priuationem: vel in contrarium: ꝙ gerit vicem priuationis. Secundarium autem ⁊ per accidens aliquo modo ſunt ſimilia. Et agēs quidem naturale hoc modo plura poteſt: quia vnum contrariorum per ſe: ⁊ reliquum per accidens. Et pro tanto dicit Ariſtoteles ſimile aliquo modo eſſe de agente per intellectū: ⁊ de agente per naturam.

¶ Textus.

¶ Si igitur impoſſibile eſt eſſe: ⁊ intelligere tempus ſine ipſo nunc ⁊c.

¶ Q̄ō tertia.

TErtio forte dubitare poſſʒ aliquis de rōne ex parte temporis accepta: videtur enim nullam experientiaʒ habere: ſupponit. n. q̄ōlibet nūc eſſe principiuʒ ⁊ finem temporis: hoc autē ſupponere: videtur ꝙ faciat ſupponere id ꝙ probari debet. Naʒ nūc ſic ſe habet ad tempus ſicut punctus ad lineam: non auteʒ eſt verum quodlibet punctum principium ⁊ finem eſſe linee niſi ſuppoſito lineam eſſe infinitaʒ. Conſimili modo nō eſt verū omne nunc eſſe principiuʒ ⁊ fineʒ tēporis: niſi ſuppoſito tempus eē infinitum: ⁊ per conſequens motum eſſe infinituʒ: ꝙ probari debet.

Ad iſtam q̄ōnem Eſt dicenduʒ ꝙ Ariſto. vult probatum eē ꝙ oē nunc eſt principium ⁊ finis temporis: ex eo ꝙ primo dixerat prius ⁊ poſterius non eſſe ſine tēpore. Nā quolibet nunc dato dicimus ante iſtud nūc vel omnia erant vel prima cauſa erat ⁊ non motus. Ante aūt ſiue prius eſt differentia temporis: que nō poteſt eſſe niſi tempus ſit. Eo igitur ipſo quo cuilibet nunc dato preaccipimus ante ſiue prius: pʒ ꝙ cuilibet nunc dato preaccipimus tēpus: nūc aūt cui preaccipitur tēpus neceſſario eſt finis temporis. Ex h itaqʒ videt̄ probatuʒ eſſe ꝙ oē nunc finis tēporis ſit. Et conſimili modo procedendo a poſteriori: oſtenditur ꝙ omne nunc eſt temporis principium.

¶ Textus.

¶ Eadē aūt rō eſt: ⁊ de eo ꝙ icorruptibilis ſit mot⁹ ⁊c.

¶ Q̄ō quarta.

QVarto poſſet Forte aliqs dubitar̄: qr non videtur verum ꝙ non ſimul poſſit deſinere motus ⁊ mobile. Poteſt eniʒ contingere: vt ignis ipulſus deorſuʒ tūc corrūpatur: quando ceſſat talis motus.

Ad iſtaʒ q̄ōnem Dicunt aliqui ꝙ h pro tanto dicit Ariſto. quia ſi tollitur mobile tollitur de neceſſitate motus: ſed non neceſſarium eſt tolli mobile ſublato motu: quāuis contingere poſſit ꝙ ſimul deſinat motus ⁊ corrūpatur mobile. Adiungūt aūt ꝙ etiaʒ dicere poſſum⁹ ꝙ non ſimul deſinūt: quia corruptio motus: finis mot⁹ eſt. Motus aūt precedit fineʒ ſuū: ſicut etiā tēpus precedit illud nūc: ꝙ eſt finis eius. Si aūt obijciatur contra iſtos: ꝙ tunc ratio Ariſto. non habebit apparentiā: propter id ꝙ aliquis poſſet dicere corruptinū mobilis eſſe vltimā mutationem ꝙ̄ poſtea non datur vltima mutatio. Reſpondent ipſi ꝙ ſicut generatio nō poteſt eſſe primus motus: ſic etiaʒ nec corruptio poteſt eſſe motus vltimo derelictus. Sed motus localis qui eſt primus omnium motuū. Quod enim primū eſt in adueniendo vltimum eſt in recedendo.

Sed quod iſta Nō ſint conuenienter dicta non eſt difficile videre. Non enim Ariſtote. in ſua ratione concludit ꝙ poſt vltimā corruptioneʒ erit motus localis. Sed ꝙ data vltima corruptiōe adhuc idigebit corruptibile corrūpi: ⁊ per conſequens ꝙ poſt vltimaʒ corruptionem erit corruptio. ¶ Et preterea motū localē eſſe prius: nondū ipſe probauerat: ſed h probat in ſequentibus: vnde non videtur conueniens ꝙ ipſo ante probationem eius vteretur h ad aliorū declarationem. Secunda etiā ipſoꝝ expoſitio penitus non valet. Nam ſi corruptio mobilis eſt finis motus: ⁊ motus precedit fineʒ ſuuʒ: non tamē ideo deſinitio motus precedit deſinitionem mobilis. Nam motus nunq̄ deſinit niſi in fine ſuo: ſi ergo in h fine ponitur deſinitio mobilis: neceſſario tunc profecto eſt ꝙ ſimul ſit deſinitio mobilis ⁊ motus. Omnino ita ꝙ eſt ridiculoſuʒ dicere: ꝙ qr motus precedit finem ſuū ⁊ deſinitio mobilis eſt finis motus: contingit vt deſinitio motus precedat deſinitionem mobilis: immo debet concludi: non ꝙ deſinitio motus: ſed ſoluʒ ꝙ ipſe mot⁹ precedit mobilis corruptionē. Aliter igitur dicere oportet. Et ꝓpterea cōſiderādū eſt ꝙ nihil abijcitur per motuʒ: cuius eſt ſubiectū: qr ꝙ abijcitur per motū termin⁹ ⁊ extremū eius eſt. Nihil aūt idē poteſt eiuſdem motus ſubiectū extremū eſſe: ſicut in precedētibus libris declarauim⁹: vnde manifeſtū eſt ꝙ nihil abijcitur per mutationē: cuius eſt ſubiectū. Si ergo detur mobilis corruptio: qr corruptio mutatio eſt: habebit ipſa aliud aliqd ſubiectū: ꝙ non abijcietur per ipſam: ſed per aliā ſi fuerit corruptibile: ⁊ illa alia corruptio ſimiliter requiret aliud ſubiectū: ꝙ per ipſam non abijcietur. Et propter h ait Ariſto. ꝙ oportebit ſemper corruptibile corrumpi aliud quideʒ ⁊ aliud: alia ⁊ alia corruptione:

Propter argumentū Auteʒ ſupra factū. Attendendū eſt ꝙ bene poteſt cōtingere: vt ſimul deſinat ignis ⁊ motus eius: h tamen non contingit: qr ignis deſinat propter deſinitioneʒ ſui mot⁹: ſed magis quia motus neceſſario deſinit deſinēte mobili ſubiecto: quēadmodū oē accidens deſinit ad deſinitioneʒ ſui ſubiecti. Et qr deſinitio eſt corruptio: habebit ⁊ ipſa ſubiectū vſqʒ in infinitū procedendo. Et qr infinita non eſt trāſire: nō erit dare vltimū mobile deficiēs. Sic ergo vult dicere Ariſto. ꝙ non ſimul ceſſat aliquis motus vnus ⁊ oē mobile: quia remanet id ꝙ ſubijcitur corruptiōi mobilis: ꝙ debet ſtare in tota trāſmutatione: ⁊ in quolibet extremo eius: tam ſcilicet in principio ꝙ̄ in fine. Quod auteʒ ſtat in fine corruptionis h remanet poſt corruptionem ipſam. Eſt autem neceſſarium ꝙ h mutabile ſtet in termino corruptionis: niſi ponatur primū mobile ob cuius corruptioneʒ mutabilia cūcta corrūpantur. Sʒ h primum dari non poteſt: qr eo ipſo quo ponitur corruptibile: non eſt ſubiectum primo: vt probatuʒ eſt. Si autem dicatur ipſuʒ eſſe incorruptibile: ſtabit tūc poſt corruptionem cui ſubijciebatur: ſubijcibile ſemper manens generationi ⁊ corruptioni. Ponere autem mobile poſtea ſemper ſine mutatione dictuʒ fuit ſupra ꝙ videtur a neſcientibus dictum: immo qr tale ſubiectum primum non eſt actu: niſi per formam: vt in prīo ⁊ ſecūdo lib. dictū fuit: neceſſariū erit ipſum habere formam entis corruptibilis: que ſi nunq̄ abijceretur corruptibile foret ſempiternū ꝙ eſt inconueniens. Patet igit̄ quomodo intelligenda ſunt verba ⁊ argumēta Ariſto.

Ante autem q̄ vltra procedam⁹ bonū eſt aliquantulum diſcutere iſtas rationes de ſempiternitate motus: inſimul cuʒ ſolutionibus earum: quo per iſta poſſimus melius reſiſtere hijs qui fidei ſacroſancte cōtradicūt: melius eniʒ poterimus eis contradicere: ſi viderimus quomodo ipſi aduerſantibus ⁊ ſoluentibus reſiſtunt: videtur auteʒ primo ꝙ prima ratio neceſſario concludat: quia mot⁹ quilibet ponit ſecum: mobile ꝙ ſi productum ſit: ⁊ productio terminus motus eſt: iterum ponetur ante motus ⁊ mobile. Aut ergo in infinitum: ſic dicendo: procedemus: aut ſtabimus in vno primo motu ⁊ mobili non facto: ſed eterno.

Hec autem ratio Soluitur: per h ꝙ prima cauſa res producit

res producit abſq; motu: cuius ratio eſt: qꝛ ipſa eſt eſſe non permixtum potentie: ⁊ ideo eius effectus eſt eſſe: vnde agit dando eſſe: ſed quia ſecunda agentia habēt eſſe potentie permixtum: proprius ipſorum effectus nō eſt eſſe: ſed fieri: ꝙ dicit actū potentie permixtum: ꝙ eſt proprium motus: vnde ipſa mediante motu producūt que producunt. Sed prima cauſa producit ⁊ dat eſſe ſine motu: virtus ergo ſolutionis huius in hoc cōſiſtere videtur: ꝙ motum quidem damus nouum ⁊ mobile noniter productum: ſed illaꝫ productionem: nec motuꝫ dicimus neq; motus terminum.

Ex hoc autem Accipitur ꝙ iſta productio nō ſupponit ſubiectum ante ſe: quamuis motus ⁊ mutatio ſubiectum preſupponant: quia ipſa proprie nec mutatio nec motꝰ eſt: ſed ſimpliciter rerum emanatio a deo.

Contra hanc Autem reſponſionē non videtur ꝙ ſit difficile procedere. ¶ Ad cuius intelligentiaꝫ attendendum eſt ꝙ cum fieri ⁊ facere vnum ⁊ idem ſint ſecundum rem: ſicut facere non eſt proprius effectus facientis: ſed id ꝙ per ipſum facere producitur: ſic nec etiam fieri eſt ipſius proprius effectus: ſed id in ꝙ fieri ipſuꝫ terminatur vnde non proprie dicitur ꝙ fieri ſit effectus proprius ſecundi agētis: qꝛ proprius effectus agētis eſt id ꝙ ab ipſo fit: non autem proprie dicimus ꝙ ab ipſo fiat fieri: qꝛ fieri non eſt fieri: vt probatum eſt in quinto. Eſt autem fieri id quo formaliter alicui competit ꝙ fiat: verū quia fieri ⁊ factio prouenit a faciente: ſi propter hoc large actionem ⁊ fieri vellemus effectuꝫ quendaꝫ agentis nominare: inquantum progreditur a virtute eius: taliter tunc procedendum foret: vniuſcuiuſq; actio proportionatur nature agentis a quo eſt: ſed natura agentis ſecundi per quā agit eſt forma in materia vel actus potentie permixtus: igitur ⁊ ſua actio eſt actus potentie permixtus: non quidem itaq; in ſuo intellectu claudat potentiam ⁊ actum: quia licet natura ſecundi agentis ponat potentiam ⁊ actum: non tamen agit inquantuꝫ eſt potentia: ſed inquantuꝫ eſt actu. Dicetur ergo actio actus potentie permixtus alio modo: quia videlicet neceſſario oportet ꝙ in aliquo recipiatur ꝙ ſit in potētia ad actum recipiendum ab agente. Et hoc quidem neceſſario ſequitur: quia quamuis agentibus etiam ſecundis ipſe actus ſit ratio agendi: eſt tamen iſte actus potentie permixtus: ⁊ in aliquo poſſibili receptꝰ: vnde qꝛ actio non poteſt eſſe altior ꝙ̄ actus qui eſt ratio agendi: oportet neceſſario ꝙ etiaꝫ ipſa ſit in aliquo recepta. Non ergo ex hoc ꝙ agens eſt compoſitum ex potentia ⁊ actu argui debet ꝙ actio debeat eſſe cōpoſita cū nō procedat ab ipſo ſecūdū ꝙ eſt potentia: ſed ſecundum ꝙ eſt actu.

Et preterea Manente tali propoſitione agentiuꝫ ⁊ actionum: poſſet tunc concludi ꝙ cum deus ſit actus nulli potentie admixtus: eius effectus proprius: ⁊ eius actio non in ipſo ſed in effectu extra ſumpta: que actio dicitur dare eſſe nulli debet potentie adiungi ꝙ falſuꝫ eſt ⁊ impoſſibile.

Item ſi maneret Dicta proportio agentium ⁊ actionū quā ponūt: per quā arguūt ꝙ primus effectꝰ ſecundorum agentium debet eſſe fieri ſucceſſiuum atq; motus: tunc nullum agens creatum poſſet ſuum effectum ſubito producere: cuius tamen contrarium omni die experimur cum: aerem videmus ad ſolis preſentiam ſubito illuminari: que tamen illuminatio quedam eſt mutatio. Patet itaq; ꝙ non debemus in ſolutione noſtra verba hec ſuperflua apponere: ex quibus materia deriſionis detur infidelibus.

Secundo autem Videtur ꝙ ſecunda ratio qua arguitur ꝙ nihil poteſt eſſe in noua diſpoſitiōe: niſi facta ſit mutatio in mouente vel in mobili neceſſario concludat: videmus enim nullum agens aliquid agere ꝙ priꝰ nō agebat: niſi facta ſit mutatio in ipſo: vel in alio ſed nec in deo: nec in nihilo: cadit mutatio: igitur nihil nouum poteſt aut vnq; potuit a deo prouenire.

Ad iſtam qōnem Dicunt quidam ꝙ prima cauſa ab alijs omnibus ſecundis cauſis differt precipue in tribus. Et prima quidem differentia eſt: quia nulla ſecundarum cauſarum eſt cauſa totius entis: ſed prima cauſa vniuerſaliter totius entis eſt cauſa. Secunda vero differentia: quia in nullo ſecundorum agentiū actio eſt ipſa ſubſtantia agentis: ſed in prima cauſa actio ⁊ ſubſtantia ſunt idem. Tertia autē differentia eſt: quia nullum ſecūdorum agentium poteſt facere ſine alijs totum quicquid facit ipſis mediantibus agit: propter hoc ꝙ non totum ꝙ hoc habent accipiunt ab ipſo: ſed prima cauſa quicquid facit mediantibus alijs agentibus: facere etiam poteſt ſine eis: eo ꝙ in iſtis nihil continetur ꝙ peramplius ⁊ perfectius non reſeruetur in ipſa. Ex prima autem differentia ſequitur ꝙ prima cauſa agat nihil pͥſuppoſito: alia vero agāt ſemper ex ſuppoſitiōe alicuius. Ex ſecūda vero differentia ſequitur ꝙ prima cauſa agat abſq; mutatione ſui. Et ꝙ alia ex ſui actione recipiant mutationem. Ex tertia etiaꝫ differentia ſequitur ꝙ non ſolum abſq; mutatione ſui: ſed etiam abſq; vlla precedenti mutatione poſſit noua producere: ꝙ non contingeret ſi ea que producit mediantibus agentibus ſecundis: non poſſet producere etiam ſine ipſis.

Dicunt autem vlterius iſti ꝙ phyloſophus: vt ſaluaret deuꝫ ſemper eſſe vniformiter habere: dixit ꝙ quicquid deus produxit ab eterno produxit: ſed ſi deus ab eterno res produxit: nūc autem non producit: ſed conſeruat: cū producere ſit aliud ꝙ̄ ſeruare: ſequit ꝙ deus non ſe habeat ad res eodem modo nunc ⁊ prius. Negando ergo phyloſophus deum non poſſe facere aliud nunc ⁊ prius: conceſſit: vt hij dicunt: ipſuꝫ aliud facere nunc ꝙ̄ prius.

Vt autem quodam Reſolutorio ordine procedamus: primo patet ꝙ in hoc vltimo argumento ſm peripatheticas defenſiones iſti nihil dicunt. Nō enim ſaluata Ariſto. pōne ſequitur concluſio: quia nec ſecundum eam ſeruare ab eterno: ⁊ ab eterno producere ſunt diuerſa: diceretur eniꝫ ab eterno produxiſſe res quia ab eterno eis eē influxiſſet ⁊ influeret: vnde ⁊ productio ab eterno ⁊ conſeruatio regulariter ab eterno nihil ponit aliud ꝙ̄ continuam ⁊ continuatam ſemper influentiam eſſendi: vnde non aliud: ſed ſemper idem ſecundū hoc: deus facere concluditur.

Vlterius etiam Quod dicunt primam cauſam poſſe producere ſine agentibus ſecundis: quicquid producit eis mediantibus ⁊ nouiter: diceret perypatheticus non eſſe verum. Quamuis enim perypathetici cōcedant totum quicquid eſt in ſecūdis agentibus a principio primo deriuari: adiungunt tamen hoc totum ab ip

ſo:ſicut a fonte indeficientiſſimo indeficienter procede
re ⁊ proceſſiſſe: vnde nec iſtud nec aliud quicquam vo
lunt ꝙ ab ipſo nouiter procedat immediate ne mutatio
cadat in eius actione. Mediantibus tamen agentibus
ſecundis mutabilibus poteſt noua facere: quia tunc no
uitas mutationem arguens in aliquo: non arguet ip
ſam in motore primo: ſed in motore moto.

Quod etiam Concludunt ex ſecunda
differentia: videtur om
nino irrationabiliter concludi. Quod enim facta mu
tatione in his que aliud a ſubſtantia ſunt ⁊ extra ip
ſam: non ideo mutatio cadit in ſubſtantia: ex eo ꝙ in ſe
cundis agentibus actio differt a ſubſtātia: cōcludi de
bet ꝙ actione mutata non eſt neceſſariū ſubſtantiā mu
tari. Et quia in deo idem eſt ſubſtantia ⁊ actio: ſi ex no
uitate effectus mutatio eſt in actione dei: ſequitur neceſ
ſario ꝙ mutatio ſit etiam in ſubſtantia ipſi⁹. Secundū
h itaqꝫ melius arguitur h modo quo arguunt perypa
thetici: in ſubſtantia primi nō eſt variatio igitur nec in
actione: ſemper ergo vno ⁊ eodem modo agit: ⁊ ſemper
producit que producit: ꝗ̄ arguere ſicut iſti arguūt. In
primo ſubſtantia ⁊ actio ſunt idem. Poteſt igitur no
ua producere abſqꝫ mutatione ſui: nam productio eſt
actio ⁊ noua productio noua actio. Nouitas autē acti
onis videtur ponere mutationem eius. ¶ Quia igitur
ſm̄ perypatheticos prima cauſa non poteſt aliquid no
uiter producere: niſi mediantibus ſecundis: ⁊ agentia
ſecunda non poſſunt quicꝗ̄ facere nullo preſuppoſito
concluditur ſecundū eos: ꝙ nec prima cauſa poſſit ali
quid nouiter producere nullo preſuppoſito: quāuis nō
preſuppoſito aliquo produxerit: que immediate produ
xit ab eterno: vnde patet ꝙ nec etiā prima differentia
iſtis valet ad ſolutionem argumenti: fruſtra igitur di
cūt verba precedentia ꝙ catholici neſciant ſoluere ar
gumenta Ariſt. que in veritate ſoluere nō eſt difficile.

Tertio autem Videtur ꝙ ⁊ tertia ra
tio Ariſt. que h accipi
tur neceſſario concludat. Nam oē agens tam naturale
ꝗ̄ voluntariū ſemꝑ facit tm̄ alterū. Nō ſi faciat oppoſi
tum h eſt per accidens: aut propter corruptionem appe
titus: aut propter aliquod impedimentum: quorū nul
lum accidit in prima cauſa. Semper igitur res produ
xit ⁊ nūꝗ̄ in h aliter ſe habuit.

Ad iſtud argumentum
Dicūt h accipiētes qdā a Tho. ꝙ nihil cōparat̄ ad deū
tanꝗ̄ eius proprius effectus: niſi ꝙ eſt a deo volitum: ⁊
vt ab ipſo volitum. Que ergo deus voluit: ⁊ quando vo
luit tunc produxit.

Sed vlterius Dicunt iſti ꝙ quamuis h
ſit bene dictum: videtur
tamen ꝙ non ſatiſfaciat rationi Ariſt. quia agens per
artem ſemper agit ⁊ vult agere per artē ſuam: niſi vel
habeat appetitum corruptū: vel habeat aliqd īpediēs.

Ad quod ipſi Reſpondēt ꝙ voluntas
aliorum agentium ordi
natur ad finem alium extra ſe: vel aliū a ſeipſis: ⁊ pre
ſupponunt aliquid ex parte paſſi ⁊ preſupponunt tem
pus. Sed deus ad nullum alium finem ordinatur: nec
tempus: nec aliquid ex parte paſſi preſupponit: quia
ipſe eſt auctor omnium: vnde in prima rerum producti
one non debemus querere cauſam in alio ꝗ̄ in ipſo deo
propter ꝙ ⁊ ſi res nunc producit non ante non eſt h per
factam mutationem in aliquo: ſed ſolum: quia ſic or
dinauit ſecundum ſuam ſapientiam: ⁊ ſic voluit: vt or
dinauit: cuius quidem cauſam querere vanū eſt: quia
queritur cauſa: cuius non eſt cauſa. Sed quāuis Tho.
optime ſoluat iſtam rationem ⁊ alias: quantum tamē
apparet ex verbis iſtorū ratio non ſoluitur: primo qui
dem: qr quamuis diuine voluntatis ⁊ ordinationis
non ſit querenda cauſa extrinſecus a deo: fatuum tamē
eſſet dicere quod diuina ſapientia: a qua eſt omnis re
cta ratio: omniſqꝫ rectitudo: quicꝗ̄ ordinet ſine ratione
Quod enī ſine ratione ordinatum eſt non meretur ra
tionabile: ſed magis inrationabile vocari. Quia dice
re nullus audet inrationabiliter ordinari que a deo or
dinantur: patet ꝙ non eſt inconueniens ⁊ vana que
ſtio qua queritur quare de⁹ ⁊ qua ratione ita ordina
uit ⁊ non aliter. Nam ⁊ hoc facit dubitationem in pro
poſito: ꝙ bonū cum ſit communicatiuū ſui: tanto ma
gis rationabile eſt ꝙ ſe communicet quanto magis bo
num eſt. Deus ergo qui ſūme bonus eſt rationabiliter
videtur ꝙ ſūme ſe communicare debuit: ſecundum ta
men ꝙ creatura potuit recipere. Magis autem vide
tur ꝙ ſumme ſe communicaſſet ſi ſe communicaſſet eter
naliter: ꝗ̄ ꝙ ſe communicauit temporaliter: ⁊ per conſe
quens videtur rationabilius fuiſſe ſi res feciſſet ab eter
no ꝗ̄ in tempore. Quia itaqꝫ ſemper deus ꝙ rationabi
lius ⁊ melius eſt facit. Patet euidenter ꝙ non vana im
mo alta ⁊ rationabilis ē queſtio: qua queritur quomo
do ſit rationi conſonū res a deo non ꝓueniſſe ab eterno.

Quarto autem Videtur ꝙ ⁊ quar
ta ratio que hic ſu
mitur ex verbis Ariſto. neceſſario concludat. Nam no
ua relatio inter aliqua ſemper requirit mutationē pre
cedētē vel in vtroqꝫ ipſorum vel in altero. Inter cauſā
autem ⁊ cauſatum eſt aliqua relatio: ſi ergo deus noui
ter entia cauſauit: ipſa nouitas relatiōis arguet muta
tionem in deo: ⁊ non in creaturis: que añ non erant.
Quod enim mutatur aliter ſe habet nunc ⁊ prius.

Ad iſtud argumentum
Dicunt quidam reſponſionem ſumentes etiam ex ſen
tētia Tho. ꝙ nouitas relationis per ſe qdē arguit noui
tatem fundamenti: ⁊ ſi nouitas fundamenti eſſe non
poſſit abſqꝫ motu ⁊ mutatione: arguet tūc ex conſequē
ti nouitas relationis mutationē ⁊ motum precedentē
Relatio autem creaturarum a deo fundatur in ipſa na
tura creature exiſtentis: vnde nouitas relationis talis
per ſe arguit hui⁹ nāc nouitatem. Et quia ſi nouitas
eſt ſine mutatione aliqua: patet ꝙ nouitas dicte relatio
onis nullum motū precedentem arguit.

Quamuis autem A Tho. ſuffi
cienter in ſū
ma excludantur cauillationes que fieri poſſunt contra
tales veritates: ꝗ̄rū tamen apparet ex verbis iſtorū in
hoc loco ipſi non ſufficienter ſatiſfaciunt dubitationi.

Dato enim ꝙ productio creaturarum
a deo nō ſit ꝓprie mutatio
⁊ ꝙ per conſequens nouitas creature ⁊ relationis ſit
abſqꝫ motu alicuius ꝑſuppoſiti: eo ꝙ in creatione nihil
preſupponitur: quia tamen hic nouitas relationis ad
deum cauſaliter prouenit a deo: a quo ponitur non pro
ueniſſe ante dubitatio eſt quomodo a deo poſſit cauſari
iſta nouitas modo ⁊ non ante: niſi in cauſando aliter
⁊ aliter ſe habeat: ⁊ per conſequens niſi fiat aliqua mu
tatio in ipſo: precipue cū non fiat mutatio in alio. Si
enim in alio fieret mutatio nō oporteret tūc mutationē
ponere

ponere in deo: videmus enim ꝙ ſi me immobili manen
te: nunc ꝛ non ante opponatur mihi ſpeculum: ob mu
tationem ſpeculi abſ mutatione mei ex me in ſpecu
lo cauſabit imago: que i ipſo nõ cauſabatur ante. Sed
ſi nõ fiat mutatio i ſpeculo nec i aliquo extrinſeco: opoꝛ
tebit in me fieri mutationem ſi debeat in ipſo ex me no
uiter cauſari imago non cauiata ante. Hec itaq dubi
tatio niſi auferatur non videtur ſufficienter ſatiſfactũ
ad argumenta. Sed hec verba dimittantur a modo.

Redeamus itaqz Ad ſolutiones. Tho. ꝛ dicam⁹
vna ſecum ad primum argumentum ſine appoſitione
verboꝛum que ſuperflua eſſe demonſtrata ſunt ꝙ agẽs
quidem artificiale preſupponit in ſua actione ens in
actu ꝛ coꝛpus naturale. Agens vero phyſicum preſup
ponit neceſſario materiam ad minus que eſt ens in po
tentia. Sed agens ſupnaturale ſiue agens primũ: ꝙ
eſt ſupꝛa agentia cuncta naturalia ꝛ artificialia. ꝛ eſt
cauſa omnis entis: omnino nihil preſupponit nec ens
in actu ne ens in potẽtia. Et quia productio nihil p
ſupponens: nõ eſt motus nec mutatio: idcirco dicim⁹
ꝙ creatio nihil hoꝛum eſt: ſed ſolum quedã ſimplex re
rum emanatio a deo. Quantumcum ergo productio
mobilis per motum preſupponat ſubiectum mobile p
cedens: productio tamen mobilium per creationem ni
hil preſupponit: ꝛ ideo ratio Ari. pꝛima non procedit.

Sed attendendum Eſt ꝙ com
mẽtatoꝛ ar
guit nihil poſſe fieri ex nihilo: qꝛ ex oppoſito fit aliqd p
accidẽs: ex ſubiecto per ſe: igitur ex nihilo fiet aliquid
per accidens. Et quia omne per accidens reducitur ad
per ſe: ſicut poſterioꝛa reducũtur ad pꝛioꝛa: neceſſariũ
vr dare ſemp aliqđ ſubm ex quo dicat p ſe fieri ꝙ fit.

Ad hanc autem Rationem Tho.
dicit ꝙ in pticu
laribus in quibus non producitur tota ſubſtantia rei:
ſed pars tantum: verum eſt id ꝙ fit fieri ex oppoſi
to per accidens: ꝛ ex ſubiecto per ſe. Sed in vniuerſali
productione rerum: in qua tota rei ſubſtantia produ
citur: illud non habet veritatem: vnde ꝛ in pꝛimo phy
ſicoꝛum dixit Ariſto. ꝙ ſi debeat fieri quoddã animal
nõ oꝫ ꝙ fiat ſimplr ex non aiali. Si vero fieri deberet
vlr aial opoꝛteret ipſum ſimplr ex nõ aiali fieri. Et ſi
militer ſi ens omne ꝛ totum preter pꝛimum debet fie
ri: opoꝛtet ꝙ fiat ſimpliciter ex non ente: quamuis cũ
ſit aliquid entis per ſe quidem fiat ex ente in potentia
ꝛ per accidens ex pꝛiuatione.

Sed quidam Dicũt ꝙ hec ratio nõ ſatiſ
facit argumento. Nã pro
tãto ex pꝛiuatione vt dicunt dicitur per accidẽs: qꝛ ipſa
non intrat eſſentiam rei imo hanc intrat ſubiectũ cui
accidit pꝛiuatio longe ante magis neceſſariũ eſt dice
re ꝙ nihil non intret eſſentiã ꝛ conſtitutionem entis
ꝙ pꝛiuatio: cũ non ita eſſentialiter ad rẽ oꝛdinet ꝑpter
maioꝛem remotionem entitatis: vnde ſi per accidens
pꝛopter dictam cauſam dicitur aliquid fieri ex pꝛiua
uatione: multo magis neceſſarium eſt ꝙ in vniuerſali
rerum productione ex nihilo dicatur aliquid fieri per
accidens. Aliter ergo ſecundum eos eſt ſoluendum: vt
dicamus ꝙ cũ ex pꝛiuatione fit aliqd per accñs: qꝛ pꝛi
uatio ponit ſui ſubi potentiã paſſiuã: hoc per accidẽs
ad potentiam paſſiuam reducendum eſt. Sed cum di
citur aliquid fieri per accidẽs ex nihilo: quia hic nõ p
ſupponit potentia paſſiua: ſed actiua: tale per accidẽs
reducendum eſt ad potentiam actiuam producentis.
Quod autem hec omnia puerilia deliramenta ſint de
facili apparet: ſi reducam⁹ ad memoriã que nos ꝛ ipſi
cũ phyloſopho diximus in pꝛio lib. ꝛ que hi videntur ob
liuioni reſeruanda tradidiſſe. Nam phyloſophus in p
mo libꝛo dixit ꝙ non fit contingens ex contingenti ni
ſi ſecundum accidens: ſed per ſe fit vnumquod ex cõ
trario: ꝛ tamen contrarium vnum alterius cõſtitutio
nem non ingreditur. Et pꝛopterea diximus ibi ꝙ ali
quid fieri ex aliquo poteſt intelligi dupliciter: quia vel
ſicut ex ſubo vel ſicut ex extremo factionis. Et ꝑ pꝛiua
tione quidem aut ex oppoſito pꝛimo modo fit aliquid
per accidens: quia ratione materie ꝛ ſubi cui accidũt.

Secundo autem Modo aliqd di
citur fieri ex op
poſito per ſe: ꝛ ſic vt ibi diximus intelliguntur verba
Ariſtot. fit ergo aliquid ex oppoſito per accidens: quia
per aliud intrat conſtitutionem facti: ſicut ꝛ per aliud
ſubicitur ipſi factioni: fit autẽ ex oppoſito per ſe: quia
ipſum oppoſitũ per ſe ꝛ non per accidens ẽ alterũ ex
tremum factionis. Si autem oppoſitum non haberet
aliquod ſubiectum: ita ꝙ nec ratione ſui nec ratione al
terius intelligeretur ex ipſo aliud vt ex ſubiecto fieri eẽt
tunc dictũ ſimpliciter per ſe: quia non haberet pꝛopo
ſitio niſi tantum vnũ intellectum: quia illum ſolũ quo
intelligit aliquid fieri ex aliquo ſicut ex extremo. Nũc
autem ſic videmus eſſe in pꝛopoſito. Nam nihil non
habet aliquod ſubiectum: vnde in creatione aliquid
fieri ex nihilo non poteſt intelligi: nec ſicut extremo ꝛ
non ſicut ex intrante conſtitutionem rei p ſe aut p acci
dens. Et pꝛopterea eſt locutio ſimpliciter per ſe: quia p
ſe creationis extrema ſunt aliquid ꝛ nihil. Si autem
intelligeretur aliquid fieri ex nihilo ſicut ex intrante p
accidens conſtitutionẽ rei: ꝛ hoc per accidens reducere
tur ad creantis potentiam actiuam: opoꝛteret tunc po
tentiã actiuam creatoꝛis: que eſt ipſa eẽntia ipſius per
ſe ingredi conſtitutionem creature. Nam cum aliquid
dicitur per accidens ingredi conſtitutionem alicuius
opoꝛtet id ratione cui⁹ dicitur ipſã igredi per ſe intra
re cõſtitutionem talem. Aliter enim nunꝙ intelligere
tur in talibus per accidens reduci ad per ſe. Potentiã
autem actiuam ꝛ eſſentiam ipſam creatoꝛis per ſe in
gredi conſtitutionem creature: ꝛ per conſequens eam
eſſe per ſe eius: abſurdum ꝛ alienum eſt a fide. Stan
dum eſt itaq in optima reſponſione Thome.

Secunda autem Ratio neceſſario
concluderet ſi de
us eſſet agens per naturam. Sed quia eſt agens per in
tellectum ꝛ voluntatem: poteſt per eternam ꝛ non mo
tam voluntatem producere effectum non eternũ: ſicut
etiam per intellectum eternum ꝛ non motum poteſt rẽ
non eternã intelligere.

Tertia etiam ratio Nõ procedit
qꝛ agens vo
lũtariũ ſemp agit ſm oꝛdinẽ rationis ꝛ inſtitutionẽ vo
luntatis: ꝛ dico ſecundum oꝛdinem rationis: ſi non ha
beat coꝛruptum appetitum fuit autem oꝛdinatio diui
ne rationis ꝛ eius etiam voluntas ab eterno ꝙ res pꝛo
dirent ab eo quando pꝛodierunt: ꝛ ꝙ ipſe iuſimul cum
tempoꝛe inciperẽt eſſe poſtꝙ antea non fuerant. Si au
tem queratur quare hoc voluit non eſt dicendum: ſicut
dicebant illi: ꝙ hec queſtio eſt vana: ſed dicendum eſt
cum Tho. ꝙ pꝛopter ſeipſum res fecit: vt in eis ſue bo
nitatis ſimilitudo manifeſtaretur: etiã in hoc: ꝙ om

nibus alijs non exiſtentibus ipſe in ſeipſo communem ſufficientiam habuit beatudines ſeu bonitatis ⁊ virtutis ad productionem rerum. Et hoc quidem dici poteſt quantum humana ratione capi poteſt de dictis ſaluo tñ ſemper ſecreto diuine ſapientie: ꝙ a nobis nõ poteſt comprehendi. Non eſt autem verum ꝙ bonum ſtatim ſe communicet cuꝫ ſe comunicare poteſt: niſi ſiat communicatio de neceſſitate naturali: ⁊ non per voluntatem liberam. Non fuiſſet etiam rationabilius ſi res proceſſiſſent ab eterno: quia euidẽtius demonſtrãt ſe ab alio productas: ⁊ bonitatem per conſequens creantis: per hoc ꝙ inceperunt eſſe poſt non eſſe q̃ʒ ſi ſemper eſſe habuiſſent.

Quarta etiam ratio Nõ valet quia nouitas relationis cum nouitate fundamenti poteſt a deo eſſe; non per mutationem tantũ: ſed etiaꝫ ſine mutatione per ſimplicem ab ipſo emanationem: nec ideo tamen ſequitur mutatio in eius actione ⁊ ſubſtantia. Ubi attendendum eſt ꝙ creatio poteſt accipi dupliciter: quia aut ſꝫ ꝙ ſe tenet ex parte creãtis: aut ſecundũ ꝙ ſe tenet ex pte creature. Et ſm qdẽ ꝙ ſe tenet ex parte creature qd nouũ ponit: qꝛ nouã creaturã ⁊ nouũ eius reſpectũ ad deũ. Secũdũ aũt ꝙ ſe tenet ex parte creantis: non ponit quid nouum ſed antiquuꝫ ⁊ eternuꝫ: qꝛ ponit ipſam ſubſtantiam ipſius. Quicquid enĩ in deo eſt ſubſtantia eius eſt: ſed ⁊ ſubſtantia ⁊ voluntas ⁊ velle in deo idem ſunt: vnde ſicut ſubſtantia dei eterna eſt: ſic etiam eterna eſt voluntas: ⁊ eternũ eſt ſuum velle: quo voluit etiam prodire ſicut prodierunt. Nouitas itaq; relationis cum ſuo fundamento non ponit nouitatem actionis: ſm ꝙ ſe tenet ex parte creãtis quãuis ponat nouitatẽ eius ſecũdũ ꝙ ſe tenet ex pte creature: nec per conſequens mutationem vllam ponit proprie: ſed emanationem ſolam ita factam ſicut immutabile ⁊ eternum velle dei ſtatuit. Unde cuꝫ dicitur aliter ſe habet in cauſando nunc ⁊ prius: non ponit alietateꝫ hoc dictum in deo vllo modo: ſed nouitateꝫ emanantis factã ſecundum eternum intelligere ⁊ velle dei.

Ratio autẽ accepta Ex tempore non concludit: quia dato primo nunc temporis non preaccipit ſibi prius: ⁊ ante: aut tempus reale: ſed imaginatiuũ tantuꝫ: quomodo autem diſcutienda ſit difficultas cõtingens in ratione iſta ſufficienter oſtendimus in quarto libro: ⁊ ideo nõ curamus alia hic dicere de rõne iſta.

¶ Textus.

¶ Sed non aliquando quidem erat: aliq̃ñ aut non ⁊c.

¶ Lectio tertia. ¶ Qõ prima.

Hic poſſꝫ Dubitare aliquis verũ ponere motum ⁊ mobilia aliquando fuiſſe: ⁊ aliquando non: ſit ſimile figmento: videtur eniꝫ ꝙ ſic: quia nulla ratio poteſt adduci ad huius demõſtrationem. Quod autem ſine ratione dicitur: videtur eſſe fictitium aut ſimile figmento.

Ad iſtam qõnem Eſt dicenduꝫ: ꝙ iſtud pro tanto fictitium non eſt: ſed veriſſimũ: quia ⁊ ſi non ſit probatum demonſtratiua ratione; eſt tñ auctoritate diuina ꝯfirmatũ: locus auteꝫ ab auctoritate humana que innititur humane rationi debilis eſt: qꝛ ipſa humana ratio cui innititur de facili falli ⁊ errare poteſt: locus vero ab auctoritate diuina eſt firmiſſimus; nõ potens vllo modo falli: quia innititur diuine rationi: cui erroris nihil admiſcetᷣ: aut admiſceri poteſt: cũ ſit ipſa veritas eẽntialiter: ⁊ regula omnis veritatis: vnde hoc dictũ eſt veriſſimum: ⁊ non fictitium: quia neq; per nos fictum ſed a deo nobis reuelatum. Non eſt autem figmentum neq; contra rationem diuine credere auctoritati: miraculis approbate: ſeu illis operibus: que ſolum deus poteſt facere.

¶ Textus.

¶ At vero nihil inordinatum eorum que natura ⁊ ſecundum naturam ſunt ⁊c.

¶ Qõ ſecunda.

Secundo poſſet Aliqs dubitare: quia non videtur veruꝫ ꝙ infinituꝫ ad infinitum nullam rationem habet. Quãuis enim finitum ⁊ infinitum non habeant proportionem: quia nec vnam quantitatem: quia tamen duo infinita vnitatem in quantitate habent: videtur ꝙ optime habere poſſint adinuicem ꝓportionẽ.

Ad iſtam qõnem Dicitur communiter ꝙ ratio ibi ſumitᷣ pro ordine ſeu pro ordinatione naturali quã quidem ordinationẽ infinitũ non hꝫ ad infinitũ: īfinitũ dico tempus operationis alicuius naturalis: ⁊ infinitum tempus ablationis eius. Que eniꝫ natura ordinata ſunt: aut ſemper eodem mõ ſe habent: ſicut ignis fertur ſurſum ſemper aut eſt aſſignare rationẽ: quare non ſemper ſunt eodẽ modo: ſicut non ſemper animalia creſcunt ſed aliquando decreſcunt. Et hoc ſecunduꝫ aliq̃ rationeꝫ ſit. Quod ergo infinito tempore mobilia: aut non fuerunt aut quieuerunt: ⁊ poſtea infinito tempore extiterunt: aut mota fuerint: non eſt ſecundum naturalem ordinationeꝫ: quia nec ſempiterna mũdi vniformitas in hoc ſaluatur nec huius difformitatis ratio naturalis aſſignari poteſt.

Eſt autem hic Attendendum vt ait Tho. ꝙ ſententia noſtre fidei non eſt ſimilis poſitioni anaxagore. Non eniꝫ ponimus ante munduꝫ infinita ſpatia temporis: cuiꝰ ſit neceſſe ad tempus ſequens proportionem ſumere: ſed ante q̃ mundus īciperet: ſola dei ſimplex eternitas fuit: que cuꝫ ſit extra omne genus tẽporis: nõ eſt eius ad tempus proportio querenda: nec inſtitutio mũdi inquirenda eſt ex ordinatione naturali: vt ſupra dictum fuit: ſed ſoluꝫ ex ordinatione diuine ſapientie.

¶ Textus.

¶ Omnino enim exiſtimare principium hoc eſſe ſufficiens quod ſemper aut eſt ſic ⁊c.

¶ Qõ tertia.

Tertio aliquis Poſſet dubitare vtruꝫ q̃dam ſempiterna ſint habentia cauſam aliam a ſe ſue entitatis: videtur enim ꝙ non quia eſſe ſempiternum eſt neceſſariuꝫ. Nihil autem ꝙ ab alio accipit ſuam entitatem diuerſum ab ipſo exiſtens in natura eſt neceſſarium: ſed poſſibile quia quantuꝫ eſt de ſe nõ eſt: eſſe tamen poteſt: ex influentia alteriꝰ: vnde omne tale ſe habet ad eſſe ⁊ non eſſe ⁊ per conſequens impoſſibile non neceſſarium: igitur nullum ſempiternum habet cauſam ſue entitatis.

Ad iſtam qõnem Dicẽdũ eſt ꝙ nihil ꝓhibet: imo neceſſario cogimur concedere aliqua ſempiterna cãm habere

hre ſue entitatis. Nã corpora celeſtia: que ſempiterna ſunt: neceſſario ſue entitatis cauſam habent: cuius declaratio eſt: qa ꝙ non hꝫ ſue entitatis cauſam: eſt eſſentialiter per ſe ipſum. Quod autem tale eſt ad ſeipſum conuerſiuum eſt: vt in fine huius octaui oſtendetur domino concedente. Quia igitur corpus nullum ad ſeipſum conuerſiuum eſt: relinquitur ꝙ nullum corpus ſit eſſentialiter per ſe ipſum: habent itaqꝫ neceſſario alia corpora: tam ſempiterna ꝙ̃ non ſempiterna cauſam ſue entitatis.

Patet etiam hoc Idem: ⁊ per rationẽ quã h intendit phyloſophus adducere. Eſt enim eadẽ diſpoſitio rei in veritate: ⁊ in entitate: ſicut in ſecundo metha. declarari habet. Sunt autem quedam ſemper vera que tamen ſ[u]e veritatis cauſam habent ſicut patet per exemplũ poſitum in littera. Eodem modo erunt ⁊ quedam entia ſemper: habentia tamen cauſam ſue entitatis. ¶ Ad argumentum itaqꝫ dicendũ eſt ꝙ entia ſempiterna creata dicuntur poſſibilia propter potentiam actiuam creantis: ⁊ non propter potentiam aliquã paſſiuã quã i ſe habeant inclinantem ipſa ad corruptionẽ. Et propter ablationem talis potentie paſſiue ipſa dicũtur neceſſaria: ita tamen ꝙ ab alio habent entitatem ⁊ veritatem ſuam dependentem.

¶ Textus.

¶ Contraria aũt his non difficile eſt ſoluere ⁊c.

¶ Lectio quarta. ¶ Nõ prima

Hic poſſet Aliqs dubitare verũ homo ſpecialiter hic intelligatur eẽ minor mũdus vel vniuerſaliter quodlibet aĩal perfectũ: videtur enĩ h intelligẽdũ vl̃r de animali. Nã phyloſophus primo premittit ſimpliciter de animali: ſi autẽ i animali hoc poſſibile eſt fieri ⁊c. ⁊ poſtea ſtatĩ adiũgit Si namqꝫ in paruo mũdo ſit ⁊ in magno: vnde nam videtur determinatum animal: ſed animal ſimpliciter paruum mundum appellare.

Ad iſtam qõnem Dicunt quidã ꝙ homo ⁊ quodammodo omne animal perfectum dicitur minor mũdus propter duo. Primo quidem quia oẽ tale animal mouetur localiter ex ſe: ſicut celum continens mundũ ⁊ vniuerſum eſt quodãmodo animatum ⁊ mouetur ex ſe. ¶ Sed iſta ratio vilis eſt. Nam celum qđ mouet̃ ex ſe non eſt mundus: ſed pars mundi. Nunc autem queritur aſſimilatio non ad partem mundi: ſed ad ipſum mundum. Itẽ ex ratione illa vt apparet magis directe concluditur: ꝙ animal ſit paruum celum quã ꝙ ſit minor mundus.

Secundo autem Ut dicunt: aĩal mundus dicitur quia ſicut in maiori mundo eſt deuenire ad motorẽ immobilem: ſic etiam ⁊ in motu aĩalis. Nam corpus aĩalis mouet̃ ab aĩa: per appetitũ: appetit⁹ aũt mouet̃ ab appetibili. Appetibile vero cũ moueat ſub rõne finis mouet nõ motũ. Sed neqꝫ iſta rõ vſqꝫquaqꝫ eſt perfecta Nã oẽs motus qui ſunt in mundo reducunt̃ ad motũ primũ: qui fit a motore immobili: ⁊ per pñs oẽs mot⁹ qui in mundo ſunt dici poſſunt vel imediate vel mediate puenire a motore primo: vnde ⁊ dicit̃ idcirco ꝙ immobilis manẽs dat cũcta moueri. Motus aũt oẽs q ſunt in anima nõ poſſunt dici puenire ab appetibili ꝙ mouet nõ motũ: lꝫ ab ipſo pueniat localis motus.

Melius itaqꝫ Forte dicet̃ ſi dicam⁹ ꝙ mũdus habet in ſe aliquid principale: ex quo prouenit influentia in reliqua ſicut eſt etiã celum ꝙ influit in alia bonitates ſuas q̃s recipit a prima cauſa. Sic etiam ſuo modo animal perfectum habet aliquid principale: vt cor: ꝙ ſingulis partibus influit ab anima viuificatũ: propter hoc ita ꝙ poteſt contingere: vt animal dicatur minor mũdus.

Sed attendendũ Eſt ꝙ propter ſpãlem rõnem ipſe homo minor mundus dici poteſt: videmus enim ꝙ maior mũdus regitur ab vno deo: qui totus eſt in toto mundo: ⁊ totus in qualibet parte mundi. Sic etiam homo regit̃ ⁊ regi natus eſt: in quo eſt imago deitatis ⁊ que tota eſt in toto corpore hominis: ⁊ tota in qualibꝫ parte eius: vnde optime ſecundum hoc: ipſe homo minor mundus dicitur.

¶ Textus.

¶ Maxie aũt vtiqꝫ videbit̃ tertiũ hre dubitationẽ ⁊c.

¶ Nõ ſecunda.

Secundo poſſet Aliquis dubitare vtrum motus qui ſunt a celo continente moueant intellectum ⁊ voluntatẽ noſtram: videtur enim ꝙ ſic: quia mouentibus nobis: mouentur omnia que ſunt in nobis: vt ipſe Ariſtote. alibi dicit. Cum ergo intellectus ⁊ voluntas ſint in nobis: ⁊ nos moueamur a motib⁹ qui ſunt a continente: videtur ꝙ ab eis etiam moueantur intellectus ⁊ voluntas.

Ad iſtius qõnis Euidentiam precõſiderãdum eſt ꝙ cũ celum ſit corpus: directe non poteſt habere influentiam ⁊ mutare niſi corpora. Nam incorporeum ad ſeipſum conuerſum eſt: ⁊ quia eſt altius ſingulis corporib⁹ poteſt quidem rectiuum ⁊ motiuum eſſe corporũ. Nõ poteſt autem regi a corporibus ⁊ moueri. Regũtur enĩ ⁊ patiuntur inferiora a ſuperioribus: non autem ſuperiora ab inferioribus. Celum ergo ꝙ eſt corpus non poteſt directe imutare niſi corpora. Ex conſequenti autẽ neceſſario etiam ĩmutat: niſi detur impedimentũ: quicquid eſt corporibus affixum. Et quia quedã vires aĩe organice ſunt: ⁊ corporibus affixe: ſequitur ꝙ licet celũ ipſas directe non immutet: ſublato tamen impedimẽto ne hoc modo vel illo immutentur corpora immutatis corporibus: quibus ſunt affixe: ex conſequenti imutat de neceſſitate eas. Intellectus autẽ ⁊ voluntas: qꝛ non affigunt̃ alicui organo corporeo libere ſunt ab hac neceſſitate: Nam directe quidem non immutant̃ a cõtinente celo: propter ſuã incorporeitatem: non imutantur ẽt neceſſario ex cõſequenti imutato corpore: eo ꝙ nõ affiguntur corpori: verũ eſt tamen ꝙ intellectus ⁊ voluntas aliquando ſecuntur quaſdam harũ motionum ſicut contingit cum propter paſſionem factam in corpore ⁊ mutationẽ in appetitu ſenſitiuo: aliquis per rationem eligit aliquid ſequi vel fugere. Non tamen neceſſario has motiones intellectus ſequitur: vt dictum eſt quinimmo contingere poteſt vt corpore celeſti imutãte corpus hominis ⁊ trahente in aliquid eius appetitum ſenſitiuum: hõ per rationem trahatur ad faciendum ⁊ faciat oppoſitũ: ⁊ pro tanto dicit ptholemeus ꝙ vir ſapiens dominabitur aſtris.

Ad argumentum Itaqꝫ dicendũ eſt ꝙ verbum illud de motu locali intelligit. Nã motis nobis localiter mouentur ſecũdario localiter omnia que ſunt in nobis: non autem nobis calefactis caleſiunt ſecundario ⁊ ex conſequenti omnia que in nobis ſunt.

¶ Textus.

¶ Principium autē conſiderationis eſt ꝙ quidē ⁊ dicte dubitationis ⁊c.

¶ Lectio quinta. ¶ Q̄ō prima.

Hic poſſz Aliquis dubitare vtrū verum ſit ꝙ dubitās de motu: dubitet de toto ente: videtur enim ꝙ non: quia ad ambiguitatem de aliquo ſequitur ābiguitas de omni ente quando ad omne ens illud ſe extendit. Motus autem non ſe extēdit ad totum ens: igitur non verum eſt ꝙ ambiguitas de motu ambiguitatē de toto ente faciat.

Ad iſtam q̄ōnem Eſt dicendū: ꝙ omne ens aut eſt ſubſtantia aut accidens. Qui autem dubitat vniuerſaliter de ſubſtantia: neceſſario eſt ꝙ ipſum vniuerſaliter ſequatur ambiguitas de accidente: eo ꝙ cognitio accidentium dependet a cognitione ſubiectorum. Subſtantia autem ōis aut eſt mobilis aut eſt immobilis. Et q dubitat de motu dubitat de ſubiectis mobilib⁹: q̄rū paſſio eſt motus: ſubſtantia autem immobilis motiua eſt mobilium ſubſtantiarum. Et per cōſequens ambiguitats de motu inducit ambiguitatē de īmobilibus ſubſtantiis: quarum actio eſt motus: ad ambiguitatem itaq; de motu ſequitur dubitatio de tota ſubſtantia: ⁊ per conſequens de accidente: ⁊ vlterius de toto ente: propter reſpectum quem motus habet ad prima entia: a quibus reliqua depēdent: ⁊ nō quia motus formaliter omnibus conueniat: vnde patet reſponſio ad argumentum.

¶ Q̄ō ſecunda

Secundo poſſet Aliq̄s dubitare quia non videtur verum ꝙ motu vtantur omnes ſcientie: quia motus proprius eſt ph̄ie naturalis: vna autem ſcientia nō vtitur eo ꝙ proprium eſt alterius.

Ad iſtam q̄ōnem Dicendū eſt ꝙ motum large ſumendo omnes ſcientie ⁊ artes vtuntur motu. Nā ſcientie naturales omnes vtuntur motu rationis. Practice etiam artes ſuū finē: q eſt opus vel ipſum operatū non conſecuntur ſine motu: ſimiliter etiā ⁊ motu vtuntur ⁊ ſcientie ſpeculatiue: phyſica quidem conſiderādo naturam motus ⁊ mobilium. Mathematica vero vtitur motu ymaginato. Sic enim dicunt mathematici ꝙ punctus motus facit lineam. Methaphyſicus autē conſiderationem facit de primis entiū principiis: quorum quedam actio eſt motus. Patet igitur ꝙ omnes ſcientie vtūtur motu: et per conſequens qui tollit oēm motum aufert id quo omnes ſcientie vtuntur.

Ad argumentum Autem dicendū eſt ꝙ eo modo quo aliquid vni ſcientie appropriatur: nō vtunt̄ ipſo alie ſcientie: bñ tamē vti poſſunt ipſo mō alio nō appropriato ⁊ ſic eſt in propoſito. Motus enim pro tanto appropriatur phyloſophie naturali: ⁊ maxime mot⁹ phyſic⁹: quia ipſa ſola cōſiderat ⁊ determinat de natura motus: ⁊ mobiliū: ꝙ alie ſcientie non faciunt: licet ipſo aliquo modo vtantur.

¶ Q̄ō tertia.

Tertio poſſet Aliquis dubitare quia dato ꝙ dicens: que quieſcunt ſemper quieſcere: tollat omnem generationē ⁊ corruptionē: non tamen propterea videtur ꝙ tollat omnem motum: quia in motu circulari non intercidit aliqua quies.

Ad iſtam q̄ōnem Dicunt quidā ꝙ phyloſoph⁹ nō loquitur hic de generatiōe ⁊ corruptione: prout habet eſſe in motu circulari: quia circulariter mota continue mouentur: nec eſt ibi dare mediam quietem: ſed loquitur de generatione ⁊ corruptione: prout habet eſſe in motu contrarium habente: in quo quidē motu cum peruentum eſt ad terminū ⁊ ad vltimū mutatū eſſe quieſcitur ibi. Si quis ergo velit poteſt ita ſoluere. ¶ Sed quia ph̄s probat motū tolli ſublata generatione ⁊ corruptione: eo ꝙ in omni motu eſt quoddā generari ⁊ corrumpi: ꝙ verificatur etiā de motu circulari: videtur ꝙ eius ratio concludat vniuerſaliter de omni motu.

Conſiderandum eſt Igitur ꝙ quies hic ſumit̄ large pro omni exiſtentia alicuius in aliquo vel in aliqua diſpoſitione: vnde iſti ſic v̄r dicendo ꝙ quieſcit ſemper quieſcere: videbāturvelle ꝙ diſpoſitio in aliquo inuēta nunq̄ ab ipſo auferatur: ſi tñ fuit aliquis hoc ponens. Et ſi non fuit hoc tamē poneret quicunq; hoc ꝯcederet. Non eni ob aliud putaret ꝙ quieſcit ſemper neceſſario quieſcere: niſi quia putaret diſpoſitionē in ipſo repertam nunq̄ ab ipſo tolli poſſe. Ex hoc autē Ariſto. probauit ꝙ ſic dicens tollit omnē generationē ⁊ corruptionem. Nā quia generatio incipit a nō eſſe: opꝫ ipſū generabile in ꝑcipio gn̄ationis ſtare ſub carētia eſſendi: ⁊ per ꝯn̄s neceſſe eſt ipſum in ea ſemꝑ ſtare: ⁊ nunq̄ accipe eſſe aut gn̄ari: ſi diſpō in aliquo inuēta nunq̄ ab ipſo tolli poteſt. Nō eni poſſet accipere eſſe niſi perderet nō eſſe: qꝛ nō pōt ſimul eſſe ⁊ nō eſſe. Ex h̄ aūt ꝯcludit̄ ablatio oīs mot⁹. Nā ꝙ incipit moueri: ⁊ mouet̄ in ꝑncipio ſui motus inuenit̄ ſtare in termino a quo: ſicut ſol cū incipit ab oriēte recedere: in ꝑncipio ſui receſſus inuenit̄ in oriente eſſe. Semꝑ itaq; in oriēte erit ſuppoſito nunq̄ aliqd poſſe ꝑdere diſpoſitionē q̄ in ipſo eſt aut inuenit̄. Tollit̄ itaq; oīs motus ſtāte p̄fata poſitione. ¶ Argumētū aūt nō ꝯcludit: qꝛ ⁊ ſi q mouet̄ circulariter nō hēat ſm veritatē motū interruptū per q̄etē: intercidentē mediā: ſtante tñ poſitione illa in diſpōne ſolū in ipſo inuēta: ⁊ in ꝑncipio circulationis ſemper ſtaret ⁊ ſic non tantū intercideret quies: imo etiam totaliter modus eius tollitur.

¶ Textus.

¶ Mouentium igitur ⁊ eorum que mouentur: alia quidem mouent ⁊ mouentur ⁊c.

¶ Lectio ſexta. ¶ Q̄ō prima.

Hic poſſet Dubitare aliquis ꝙ nō videtur: ꝙ mot⁹ quo aīa mouet aīal ſit nālis relatus ad totum animal: ⁊ quandoq; non naturalis: ſi ad ſolum corpus referatur. Quia enim totum animal includit corpus videtur contingere vt naturale ſit in ordine ad corpus clauſum in toto aīali: id ꝙ naturale eſt in ordine ad totum animal.

Ad iſtam q̄ōnem Dicendū eſt ꝙ qꝛ mot⁹ nālis ē a principio intrinſeco: ⁊ anima intrinſeca eſt toti aīali que principium eſt motus animalis: idcirco dicitur: ꝙ motus qui eſt ab anima in ordine ad totum animal: cui anima ipſa eſt intrinſeca naturalis ē. Quia vero corpori ſumpto: vt eſt altera animalis pars: diſtincta ſuo modo contra animam: ſic intrinſeca anima non eſt idcirco dicitur ꝙ in ordine ad corpus: non eſt neceſſe talem motum naturalem eſſe: verum eſt autem ꝙ

motus

motus nō dicitur naturalis propter principiū tantū intrinſecum actiuum: ſed etiam propter principiū materiale ⁊ paſſiuum: habens naturalē aptitudinem ad talem motū. In corpore autē dupliciter attendere poſſumus talem aptitudinē: ⁊ intelligo in corpore ipſius animalis: vno quidem modo ſecundū ꝙ organū quoddam eſt ipſius anime: aptum natū naturaliter ſibi obedire: ⁊ ſecundum talem aptitudinem: omnis motus localis in ipſo proueniens ab anima ſibi dicitur eſſe naturalis. Naliter. n. natū eſt obedire aīe que ī ipſo ē quo ad motum ad omnem poſitionis differentiā. Alio autē modo poteſt aptitudo in tali corpore attendi: ſecundum ꝙ eſt nature grauis vel nature leuis quo quidem modo ſibi non quilibet motus naturalis eſt. Sed cum eſt nature grauis motus ad deorſum: ſiue fiat ab anima ſiue non dicitur ſibi naturalis eſſe: ⁊ non alius: eo ꝙ grauitas ipſum non inclinat niſi ad deorſum. Attenditur autem ⁊ alio modo naturalitas ⁊ innaturalitas in motibus animaliū: ſecundū poſitiones ⁊ modos partium que in eis ſunt.

¶ Textus.

¶ Maxime autem dubitatur reliquum dicte vltime diuiſionis ⁊c.

¶ Nō ſecunda.

Secundo poſſet aliqs dubitare vnde accipiunt robur rationes: quibus Ariſtot. probat ꝙ grauia ⁊ leuia non mouent ſeipſa: videtur enim ſupponere ꝙ ꝓbare debet: cū dicit ꝙ ex ſe moueri vitale eſt ⁊ animatorum proprium.

Ad iſtam qōnem dicunt quidā ꝙ rationes Ariſ. tenent per duas ſuppoſitiones: quarum vna eſt ꝙ omne ꝙ ſe ipſum mouet ſeipſum aliqualiter determinat ad motum: ⁊ ad vbi: ꝙ enim ad vbi totaliter ab alio determinatur: h̄ nullo modo a ſe ſed totaliter ab alio mouetur: ſicut patet de ſagitta. Quod aūt ſeipſum determinat ad vbi poteſt moueri ad diuerſas poſitionis differentias. Nam ꝙ tale eſt ſe determinat per appetitum in ipſo exiſtentem. Appetitus ad illud vbi determinat vbi fuerit conſtitutum appetibile: vnde quia appetibile poteſt conſtitutum eſſe in diuerſis poſitionum differentijs: poteſt ꝙ tale eſt ad diuerſas poſitionum differentias ſe determinare: ꝙ totum apparet eſſe ꝓpriū viuentium: Que etiam mouentur per appetitum mouentur cum volunt: ⁊ cum volunt quieſcunt a motu. Alia autem ſuppoſitio eſt quia omne ꝙ ſeipſū mouet habē partes diuerſarum rationum: cum ſit diuiſibile in mouens ⁊ motū: que eiuſdē rationis non ſunt: ſicut nec actus ⁊ potentia. In grauibus autē ⁊ leuibus ſunt ꝑtes quantitatiue ⁊ eſſentiales. Partes autem quantitatiue in eis quantum ad hoc omnes eiuſdem rationis ſunt. Partes autem eſſentiales ſunt materia ⁊ forma Materia autem: cum ſit pura potentia: nec habeat aliqd per qđ motori valeat reſiſtere: nō ꝑt habere rationē moti: per hec igitur que dicta ſunt ſecundum iſtos confirmantur omnes rationes Ariſtotelis.

Sed quod iſta non plene ⁊ ſufficienter dubitationem tollāt de facili apparet. Conſtat enim ꝙ grauia ⁊ leuia conueniunt in corporeitate: ⁊ tn̄ ab inuicē eſſentialiter diſtincta ſunt. Cū ergo per corporeitatem diſtingui non poſſint: q2 in hac cōueniūt: neceſſe eſt in ipſis aliquid vltra corporeitatem dare: ꝙ ipſorum ſit cōplerū principium ⁊ diſtinctum: hoc autem principiū eſt ipſorum propria ⁊ ſubſtantialis forma: que quidem licet vnius tantum vna ſit: non tamen ſua ratio tota conſiſtit in dando eſſe corporeum: ſed vltra hoc dat eſſe igneū vel aereum vel aliquid huius. Et in quantū quidem dat eē igneum: preſupponit ſeipſam ſumptā vt dat eſſe corporeum. Diuiduntur ergo talia in duo: quorū vnum habet rationem corporis tantum: ⁊ aliud ſumitur vt principium completiuū igneitatis vel terreſtreitatis. Corpus autem non dicit puram potentiam: ſicut materia prima: ſed dicit materiam ſtantem ſub corporeitate ⁊ quantitate dimenſiua. Quod vero tale eſt videtur habere poſſe rationem mobilis ⁊ determinabilis: ad vbi ⁊ ad motum: ⁊ poteſt etiam motori reſiſtere ratione dimenſionum: que in ipſo ſunt: ne ſtatim ſit in illo vbi in quo motor intendit ipſū conſtituere: quia propriū dimenſionati eſt ꝙ moueatur partibus ſpatij ſe commenſurando: ꝙ niſi ſucceſſiue de ſingulis fieri nō poteſt: vnde patet ꝙ ſecundum iſta ſuppoſitio ſecunda non ſufficit tollere dubitationem niſi aliud addatur.

Vlterius autem ſicut corpus videt habere poſſe rationem mobilis ⁊ determinabilis ad vbi: ſic etiā ipſa forma naturalis: ſumpta vt eſt principium igneitatis: videtur ꝙ habere poſſit rationem mouentis: ⁊ determinantis ad vbi per appetitum naturalem: naturaliter ipſam ſic ſumptam conſequentē: per quē quidem appetitum determinatur corpus ad motum: ⁊ ad vbi ſurſū. Quod vero eſt principiū terreſtreitatis: ꝑ grauitatē ipſum conſequentē: determinat ad vbi deorſū Quod vero talis appetitus ſequitur formam naturalē que vnius vna eſt: prouenit ex hoc ꝙ non determinat niſi ad vnum: vnde ⁊ talia ꝑ iſtū appetitum ad vnum vbi determinantur: ⁊ vno modo tantum: ⁊ ſemper ad motum: cum ſunt extra: ⁊ ad quietem quando ſunt in ſuo vbi. Quia enim formam in vno naturalem vnam ſequitur talis appetitus: vnum tantū appetibile ſibi correſpōdet. Ea vero in quibus appetitus ſequitur formā apprehenſam: que multiplex ⁊ diuerſa eſſe poteſt poſſunt per ſuum appetitum ad diuerſa loca inclinari ⁊ moueri. Et hoc quidem proprium eſt viuentium. Aliud autem ꝙ diximus eſt ⁊ non mouentium: vnde apparet ꝙ nec etiam ſuppoſitio prima ſufficit dubitationem tollere niſi addatur ſibi aliud.

Vt ergo tota dubitatio tollatur ⁊ appareat qd vigoris habeant rationes Ariſto. per ordinem ipſas declaremus incipiētes a prima de qua facta eſt obiectio. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt: vt poſuimus in determinatione queſtionis de motu grauium ⁊ leuiū: ꝙ id quo primo ⁊ vltimo animalia iudicamus viuere proprium eſt viuentium animalium. Iudicamus autem primo ⁊ vltimo viuere ipſa animalia per hoc ꝙ eſt ex ſe moueri: ꝙ cito enim percipimus animal ſe mouere: dicimus ꝙ viuit: ⁊ ſi perdat ſenſū: memoriam: diſcretionem: ⁊ omnia talia: dū tamen remaneat hoc ꝙ eſt moueri ex ſe: ipſum viuere iudicamus: ſtatim autē quando deſinit habere ex ſe motum: dicimus ipſum eſſe mortuū. Manifeſtū eſt igit̄ ꝙ ex ſe moueri proprium ē aīaliū.

Attendendum eſt autem ꝙ ex ſe moueri totaliter dimittendo locum vnum: ⁊ intrando alium: nō ſolum proprium apparet animalium: ſed etiam apparet eſſe proprium animalium perfectorum: videmus enim viuentia: que vltra vitam vegetatiuam participant perfectiorem vitam motu ſupradicto ſe mouere: ⁊ non ſolum motu dilatationis ⁊ conſtrictionis augm

menti atque decrementi viuentia vero que participant vitam ſenſitiuam minus perfectam: vt puta animalia que habent ſolum tactum: ⁊ que terre ſunt affixa: ſic ſe ſecundum locū mouere nō poſſunt: ſed mouent ſe tantum motu dilatationis: ⁊ cōſtrictionis: viuentia vero adhuc minus perfecta: qualia ſunt que participant vegetatiua vita tantum: inueniuntur ſe non mouere motu proceſſiuo nec motu dilatationis ⁊ conſtrictionis: ſed ſolo motu augumenti ⁊ decremēti: atq₃ aliis que eis annectunt: vnde ſic procedēdo apparet oportere ea que ſunt infra gradū viuentiū vegetatiua vita nec motu proceſſiuo: nec motu dilatationis ⁊ ꝯſtrictionis: nec motu augumēti ⁊ alteratiōis poſſe ſe mouere.

Ulterius etiam Conſiderandū eſt ꝙ q2 forma eſt principium mouendi ⁊ operandi: neceſſariū eſt ꝙ ſic diuerſimode res ſe habeant ad mouendū: ſicut diuerſimode ſe habent ad habere formam. Eſt autem quoddam ens ꝙ non poteſt in ſeipſo habere niſi formā ſuā tantū. Quoddam vero eſt ꝙ habet etiam formā alterius: hanc vero non poteſt ſic habere ꝙ ad eius aliqualem pertineat pfectionem: niſi ſub eſſe intentionali tātū: quomodo in vi apprehenſiua eſſe poſitum per ꝗ vlterius appetitiue preſentatur: vnde ⁊ que habent in ſe ⁊ formā ſuā: ⁊ formam etiam alterius exiſtentē ſibi operandi principiū neceſſarium eſt ꝙ animata ſint anima apprehendēte. Contingit autem aliqua in ſe habere: ⁊ per ſe accipere formā alterius: abſentis quidē: ſiue ſcdm locū diſtantis: ſicut ſunt aīalia perfectiores ſenſus habentia: ⁊ ex hoc contingit ꝙ talia moueri poſſunt ex ſe ad diſtantē locum totaliter de vno loco ad alium tranſeundo. Aliqua vero ſunt que in ſe accipere non poſſunt formā diſtantis: ſed tantū formā localiter preſentis: ſicut animalia que habent ſolum ſenſum tactus: vnde ⁊ talia de loco ad locum totaliter non tranſeunt: ſed ſolum ad conueniens localiter preſens mouentur: ſecundum quādā dilatationē. Aīalia omnia que ex ſe alterius formā non accipiunt non viuunt vita aīali: habent tamē formā ſuam naturalem: quā ſequit determinatio ad vnū locū: quā quidem formā quia non accipiunt ex ſe: ſed per virtutem generantis: non dicuntur etiā ſe determinare ⁊ mouere ad locum: ſed determinari ⁊ localiter moueri dicuntur a generāte tantū: ſic itaq₃ robur prime rationis ſi debet aliquid valere declarandum eſt.

¶ Textus.

¶ Et facere ſtare poſſe ipſa ſecundum ſeipſa ⁊c.

¶ Rō tertia.

Tertio autem Poſſet ſimiliter aliqs dubitare de ſecunda ratione: videtur eni ſufficiens ad ſaluandū iſta ex ſe moueri: ad vnum locum ponere: ꝙ etiā ſecundū illū locū faciant ſe ſtare: ⁊ dicere ſolum: ꝙ hoc non ſufficit abſq₃ alia probatione: videtur ꝙ ſit ſupponere ꝙ probari debet.

Ad intelligentiam Ergo huius etiam rationis habendam conſiderandū eſt: vt diximus in determinatione queſtionis ſupradicte: ꝙ oē liberū in quātum huius in agendo habet dominiū ſui actus: liberū autē dicimus ꝙ eſt ſui met gratia ⁊ non alteriꝰ: vt habetur in primo metha. Seruus enim non eſt ſui ſed domini. Dominus autem: in quantum huius: non eſt iā alterius: vnde ⁊ liberum in operādo eſt ꝙ ex ſeipſo operatur. Quod etiam ex ſeipſo mouetur: ſecundū hoc ad moueri libere ſe habet: ⁊ per conſequens oportet ꝙ dominium ſui motus habeat: quem admodū etiā ex oppoſito id ꝙ moueri ⁊ operari non habet ex ſe: non eſt liberum in quantū tale: nec dominiū ſui actus habet. Si ergo grauia ⁊ leuia ex ſe mouentur: neceſſarium eſt ꝙ ipſa in ſe dñium ſui motus habeant. Quod autē in ſe habet dñiū ſui motus: in ſe ipſo habet ꝙ moueatur ⁊ ꝙ non moueatur: aliter enim ad moueri non ſe haberet libere. Quod autem tale eſt non neceſſario mouet. Igitur ſi grauia ⁊ leuia extra ſua loca poſita nō niſi ex ſe mouent: ſequit neceſſario ꝙ tūc libere ſe habeāt ad hͦ ꝙ moueātur ⁊ nō moueant. Sicut itaq₃ ſi mouētur ex ſe ſunt ſibi cauſa motus: ſic etiam ſequit ꝙ poſſint ſibi eſſe cauſa q̄tis: ad ꝙ ſeqtur ꝙ nō ſolum in vno loco: ſed in diuerſis poſſint facere ſe ſtare: ⁊ per conſequens ꝙ ſe mouere poſſint ad diuerſas poſitionū differētias: hoc itaq₃ modo eſt intelligēda veritas iſtius ſecūde rōnis.

¶ Textus.

¶ Amplius quomodo contingit cōtinuū aliquid ⁊c.

¶ Rō quarta.

Quarto autem Dubitare poſſet aliquis de quarta ratione: quia vt ſupra dictū fuit: vident bene grauia ⁊ leuia diuidi poſſe in duo quedā: quorū vnū habeat rationem mouentis: ⁊ reliquum rationē moti: vt pote ſi dicatur: ꝙ materia ſtans ſub corporeitate ⁊ quantitate dimenſiua habet rationē moti: ⁊ forma naturalis: vt eſt principiū leuitatis aut grauitatis: habet rationem mouentis.

Ad huius igitur Rōnis euidētiā conſiderandū eſt ſecundum ꝙ etiam in preiata determinatione diximꝰ ꝙ alia eſt ratio mouētis ⁊ alia moti. Unde ⁊ partes ita ſe habētes: ꝙ vna eſt mouens ⁊ alia mota oportet eſſe diuerſarum rationum. Tales autem partes in moto ex ſe poni non pñt: niſi vel q̄titatiue vel eſſentiales. Partes autem quantitatiue grauium ⁊ leuium ſunt omnes eiuſdem rationis: vnde etiam ſicut per ſe apparet dari non poteſt quare vna earū magis mouens ſit ꝗ alia. Partes autem eſſentiales in eiſdem dari non poſſunt: niſi aut materia ⁊ forma: aut materia ſub corporeitate ſtans: ⁊ forma naturalis ſumpta: vt cōſtitutū eſt determinate ſpeciei. Materia autem pura non poteſt habere rationem moti: ſicut per ſe patet: ſimiliter etiam nec materia ſtans ſub ſola corporeitate ⁊ quantitate dimēſiua. Ad cuius intelligentiam attendendū eſt ꝙ mathematica dicuntur eſſe imobilia ⁊ abſtrahere a motu: ſecundū ſuam rationē: non propter aliud: niſi quia ſecundum ſuam rationē a naturalibus qualitatibus abſtrahunt: que ſuo modo ſunt principia ſingulorum motuum. Naturalia vero ex oppoſito idcirco dicunt eſſe mobilia: ⁊ motum concernentia: quia concernunt dictas qualitates. Non autem ſic eſt ꝙ ⁊ materia prima ſic in ſe ſumpta: ⁊ materia etiā i ſe ſumpta: vt ſtans ſub ſola perfectione corporeitatis: ⁊ dimenſiue quantitatis nullam ſecundum ꝙ huius ē concernit naturalē qualitatem: quia corpus in eo ꝙ corpus: ⁊ in eo ꝙ quantū non magis eſt quid naturale ꝗ quid mathematicum: ſ₃ potius econuerſo. Concernit autem naturalem qualitatem ſumptam: vt ſtans ſub aliqua forma naturali vt puta ſub forma grauis vel leuis: ad quam conſequitur qualitas naturalis: que eſt grauitas: vel qualitas naturalis que eſt leuitas. Solum igitur corpus ſumptū: vt ſtans ſub grauitate ⁊ leuitate: habere poteſt rationem mobilis: ⁊ moti: ⁊ hoc ipſum ſibi eſt principiū ⁊ rō mobilitatis. Et quia vltra hoc aliqd in grauibus

⁊ leuibus

⁊ leuibus non inuenitur: cõcluditur euidenter ꝙ nihil in eis ſit rationem mouentis habens. Sic itaq; declaranda eſt: ⁊ ħ vltima ratio phyloſophi.

¶ Textus.

¶ Sed accidit ⁊ hec ab aliquo ſemper moueri ⁊c.

¶ Lectio ſeptima. ¶ Qõ prima.

AD maiorem Euidentiaȝ de motu grauiuȝ ⁊ leuium habendam: queratur hic primo vtrū grauia ⁊ leuia ſeipſa moueant per ſe videtur enim ꝙ ſic: quia cuilibȝ per ſe moto: oportet reſpondere per ſe mouēs: graue autem deſcēdens per ſe mouetur deorſum: igitur aliquis motor per ſe ſibi correſpondet: hoc autem motor non videtur ꝙ poſſit eſſe generans: quia contingit generans non eſſe cum ipſa grauia mouentur. Igitur oportet ꝙ ſit ipſū met graue. Nam aliud per ſe mouens a generante vel ab ipſo graui non contingit dare.

Ad iſtam qõnem Eſt dicenduȝ ꝙ grauia ⁊ leuia non poſſunt per ſe mouere. ¶ Ad cuius intelligentiaȝ conſiderandum eſt ꝙ nihil poteſt ſeipſum mouere niſi in ſe habeat: rationeȝ quare moueat: ⁊ rõneȝ quare moueatur: ſiue rationem mouendi actiuam ⁊ rationeȝ mouendi paſſiuam. Si itaq; graue moueret ſeipſum oporteret neceſſario in ipſo dare vtrãq; dictaȝ rõnū. Hoc aūt non poteſt contingere niſi altero duorum moduȝ vno quidem modo: vt dicamus ꝙ in motu grauis ipſū totum graue eſt ratio: quare moueat: ⁊ ipſuȝ met totuȝ graue eſt ratio q̃re moueatur: alio etiaȝ modo intelligi poteſt: vt dicamus ꝙ aliq̄d ipſius grauis eſt ratio quare moueat: ⁊ aliquid eiuſdem eſt ratio quare moueatur Non poteſt autem aliter contingere. Nam ſi dicatur ꝙ totū ſit ratio mouendi: ⁊ non totum: ſed aliquid ratio eius quare moueatur: aut econuerſo ꝙ totum ſit ratio quare moueatur: ⁊ non totū: ſed eius aliquid ratio mouendi: ſufficienter patebit ħ excluſum deſtructo primo modo. Primus autem modus ſtare non poteſt. Nam mouere ⁊ moueri ſunt oppoſita: ⁊ per conſequēs ratio quare aliquid moueat ⁊ ratio quare aliquid moueatur ſunt oppoſite rationes: precipue quia prima earum ſumitur ex actu ⁊ ſecunda ſumitur ex potentia. Mouet enim vnum quodq; ſecundum ꝙ eſt actu ⁊ mouetur ſecundum ꝙ eſt in potentia. Si ergo dicatur ꝙ reſpectu vnius ſui motus ipſum totum graue ſit ratio quare moueat: ⁊ ſit ratio quare moueatur: ſequitur tunc ꝙ ipſum totum graue ſecūdum idem: qꝛ ſecūdum ſe totum ⁊ reſpectu eiuſdem: qꝛ reſpectu vnius ſui motus ſit in actu: ⁊ non ſit in actu: ſed potētia: ꝙ eſt ipoſſibile ⁊ contradictionem implicans. Impoſſibile eſt igitur ꝙ graue ſic moueat ſeipſum ꝙ totuȝ ſit ratio quare ipſe moueat: ⁊ totum ſit ratio quare ipſe moueatur. Eodem autē modo: ſicut patet intuenti: excluduntur ⁊ duo modi vltimo recitati. Secundus autem modus iam oſtenſum eſt ſupra ꝙ ſtare non poteſt. Si enim aliquid in talibus eſſet ratio quare ſe mouerent: maxime ħ eſſet grauitas ⁊ leuitas aut alia qualitatum naturalium: ħ autem ſtare nō poteſt: quia talis qualitas ratio eſt eis prima quare moueantur: quia ſubtractis iſtis qualitatibus naturalibus remanet quid mathematicum ꝙ abſtrahit a motu: ⁊ nō quid naturale: quia ħ cōcernit nō tantum ſm̄ eſſe: ſed etiam ſecundum rationem naturales qualitates: vnde oportet ꝙ he prime qualitates ſint grauibus ⁊ leuibus prime rationes quare ipſa moueātur: ⁊ per conſequens non poſſunt eis eſſe rationes quare ſe moueant: quia vt oſtenſum eſt ideȝ eidem reſpectu eiuſdeȝ non poteſt eſſe ratio quare moueat: ⁊ ratio quare moueatur. Simpliciter ergo dicendum eſt ꝙ grauia ⁊ leuia per ſe ſeipſa mouere non poſſunt.

Ad argumentum Autem dicunt quidam ꝙ generans eſt in grauibus cauſa efficiendi: ⁊ ſi non ſit in eis cauſa conſeruandi: ⁊ qꝛ in ipſis eſt generans efficiendi cauſa: idcirco quantumcūq; poſt generationem tollatur: verūtamen ſemper eſt dicere ꝙ graue non eſt a ſeipſo: ſed a generante: ⁊ ꝙ forma: ⁊ per conſequens motum: qui ſequitur formam: non eſt a ſeipſo habens ſed a generante. ¶ Sed iſta reſponſio eſt valde friuola. Nam actio in actu non progreditur niſi ab agēte in actu. Motus autem eſt actio mouentis: vnde neceſſarium eſt ꝙ motus in actu ſit a mouente in actu. Nihil autem poteſt eſſe mouens in actu niſi ſit actu exiſtens: quia actu agere preſupponit actu eſſe. Motus itaq; in actu ſemper eſſe debet ab aliquo mouente actu exiſtente. Ad ħ igiẗ ꝙ grauia ⁊ leuia actu moueātur: neceſſe eſt dare ens aliquod in actu ꝙ ipſa moueat: vnde patet ꝙ ſupradicta reſpōſio non tollit argumentum: quomodo auteȝ ipſum ſit ſoluendū poſtea patebit.

¶ Qõ ſecunda.

SEcundo dato Quod grauia ⁊ leuia nō moueant ſe per ſe: queratur vtrum ſeipſa moueant per accidens: videtur enim ꝙ ſic. Nam graue ſupra leue poſitum videtur ipſum impellere deorſum. ħ autem fieri non poteſt niſi facta impulſione leuis ſecundario: ⁊ ex conſequenti ipſum graue cum leui tendat etiam deorſum. ¶ Et preterea quāuis forma grauis non ſit ipſi graui ratio agendi in ſeipſum: tamen ſibi eē pōt ratio agendi in alterum: pari itaq; ratione quamuis ſibi nō ſit ratio mouendi ſeipſum: poterit tamen ſibi eſſe ratio mouendi alterum: ad cuius motum ipſuȝ etiam mouebiẗ: ſicut ad motū corpis moueẗ: aīa que mouet corpus.

Ad iſtam qõnem Dicit commētator ꝙ grauia ⁊ leuia mouent ſeipſa per accidens. ¶ Ad cuiꝰ intelligentiam conſiderandū eſt: ſecundum ipſum: ꝙ grauia ⁊ leuia poſſunt eſſe in duplici potentia: quia eſſentiali ⁊ accidentali: in potentia quideȝ eſſentiali ſunt quando formam ſue nature ſeu eſſentie conſtitutiuȝ actu non habent ſed potentia. Et quia nihil poteſt tranſmutare ſeipſum de non eſſe ad eſſe: indigerēt tūc extrinſeco motore qui ipſa reducat de potentia ad actum. Quando aūt actu ſpeciem ſuam ⁊ naturam habent: neceſſarium eſt ꝙ quantum de ſe eſt actu habeant ⁊ locū: ⁊ alia: que talem naturam conſequūtur. Quod ſi tunc extra locum ſint ħ non contingit: quia non habeant naturam per quā eis debetur ille locꝰ: ſed quia per aliquid impediens exiſtere ibi prohibentur: ⁊ ſic ſunt non eſſentialiter: ſed per accidens tunc ī potentia ad locum propriuȝ vnde ⁊ indigent motore per accidens: vtpote remouente prohibens: hoc enim remoto ſtatim ſunt deorſum: ħ autem ipſa met mouent ⁊ remouent: ad cuius motum ſequitur vlterius motus etiam ipſorum: quemadmodum nauta ſedens in naui mouet per ſe nauim: ad cuiꝰ motum mouetur continuo ⁊ ipſe: vnde ħ modo grauia etiam ⁊ leuia per accidens ſe mouere poſſunt.

Sed quod iſta Potentia non ſit ſufficiens non eſt difficile videre. Eſt enim duplex mouens: quia mouens motum ⁊

mouens non motum: mouens autem non motum illud
dico ꝙ dum mouet ipſum non mouetur: nec per ſe nec
per accidens: qualia mouentia ſunt ſubſtantie ſepara-
te. Mouens vero motum duplex eſt: vnum quidem ꝙ
de ſe ſimpliciter non habet ꝙ moueatur duꝫ mouet: im-
mo poteſt mouere immobile manens: quantum eſt pro-
pter immaterialitatem ſue eſſentie: ſed ꝙ moueatur cuꝫ
mouet accidit ei ex h ꝙ ipſi mobili: cui motum influ-
it eſt coniunctum in eſſendo: ⁊ idcirco neceſſarium eſt
ꝙ moueatur ad motum eius: ⁊ tale mouens eſt anima:
cuius ſubſtantia: quia nō eſt corpus nullo modo de ſe
eſt mobilis. Aliud vero eſt mouens ꝙ eſt non per acci-
dens: ſed per ſe mobile: ſicut eſt omne corpus phyſicum
⁊ tale de neceſſitate cum mouet localiter: mouetur etiā
⁊ ipſuꝫ: niſi ponatur ꝙ primo imprimat formaꝫ ⁊ poſt
modum localem motum. Sed ſi primo imprimit alteri
localem motum: ex conſequenti in ipſo facit aliquā for-
malem transmutationem: vel etiam ſi imprimit localē
motum tantum: neceſſariuꝫ eſt ꝙ non moueat niſi mo-
ueatur: ſicut nos vna cum commentatore diximus in
ſeptimo. Et quia motori: qui eſt anima: nullo modo con-
uenit motus: niſi propter mobile: cui coniungitur in eſ-
ſendo: neceſſarium eſt ꝙ ipſe motus prius: non tem-
pore: ſed ordine nature intelligatur eſſe in mobili ꝙ̄ in
ipſa anima: quia alias non verum eſſet dicere ꝙ talis
motus ipſi anime nullo modo conueniret: ratione ſui:
ſed tantum ratione corporis. Sed de mouente ꝙ eſt cor-
pus non ſic ſe habet. Si enim per prius ordine na-
ture motus intelligatur eſſe in corpore mobili ꝙ̄ in ipſo
corpore mouente: ⁊ per conſequens intelligatur corpori
mouenti: non niſi per mobile corpus conuenire. Neceſ-
ſarium erit concedere: ſicut ⁊ poſſumus de anima ꝙ ip-
ſum: quantū de ſe eſt: poſſit mouere non motum. Naꝫ
ſi anima non coniuncta in eſſendo corpori ipſum mo-
uere poſſet: moueret ipſum non mota: eo ꝙ de ſe immo-
bilis exiſtit: licet ratione corporis: cui in eſſendo eſt con-
iuncta: ſibi attribuatur motus: vnde quemadmodum
anime ꝙ moueatur dum mouet ſibi attribuitur per ac-
cidens: quia ratione coniunctionis ad corpus: ſic eti-
am ⁊ corpori mouenti diceretur attribui per accidens
ꝙ moueretur dum moueret: ſi ratiōe corporis moti mo-
ueretur: ꝙ totū eſt contra naturam corpore: mouentis
vt patet ex predictis. Neceſſariū eſt itaqꝫ ꝙ prius prio-
ritate nature preexiſtat motus in corpore localiter mo-
uente: ꝙ̄ in eo ꝙ mouetur per ipſum: ⁊ ſimiliter neceſſa-
rium eſt ꝙ ſibi talis motus per ſe ⁊ non per accidens cō-
ueniat. Sic autē localiter graue deſcendens mouet me-
dium: ⁊ ad hunc motum poſtea ſequitur in medio que-
dam condenſatio: vnde per prius oportet ꝙ ſibi motus
ſecundum naturā debeatur ꝙ̄ medio. De tali itaqꝫ mo-
tu: ſibi per prius ⁊ per ſe debito: ⁊ non per accidens ſi-
ue propter mobile: eſt queſtio per quid ſibi effectiue de-
beatur. Si enim dicatur ꝙ hunc motum habet a ſeip-
ſo: neceſſarium erit tunc concedere ꝙ ſeipſum moueat
per ſe: ⁊ non per accidens: quia vt oſtenſum eſt talis mo-
tus per prius ⁊ per ſe ſibi conuenit: ⁊ non per mobile
cum ipſum preſupponat motus mobilis: vnde ponen-
nendo talia ſe per accidens mouere ponitur ex cōſequē-
ti ꝙ per ſe moueat ſeipſa ꝙ eſt impoſſibile. Exemplum
autem de nauta ⁊ naui non valet: quia nauta prius in
ſeipſo per ſe motum quendam facit: ⁊ tunc mouet na-
uim: ad cuius motum ſequitur in ipſo motus alius ſibi
debitus per accidens.

Ad primum itaque Argumen-
tum eſt di-
cendo ꝙ graue non poteſt leue localiter impellere: niſi
per motum preexiſtentem in ipſo graui ordine nature.

Ad ſecundum Dicendum eſt: ꝙ for-
ma grauitatis bene
poteſt eſſe ipſi graui ratio mouendi alterum localiter
locali tamen motu in ipſo graui preſuppoſito: propter
id ꝙ h eſt de ratione corporei mouētis.

¶ Qō tertia.

Tertio viſo Quod grauia ⁊ le-
uia non moueant
ſeipſa: queritur vtrum moueātur a gene-
rante: videtur enim ꝙ non: quia poſtquā
generata ſunt contingit generans non eſ-
ſe: vt. ſ. dictum fuit: ⁊ m̄ tūc etiā mouent.

Ad iſtam qōnem Eſt dicenduꝫ ꝙ
grauia mouen-
tur per ſe ⁊ proprie: ⁊ leuia ſimiliter a generāte. ¶ Ad
cuius euidentiam attendenduꝫ eſt ꝙ vnumquodqꝫ ab
eodem accipit operationem ⁊ neceſſitatem operandi: ⁊
motum atqꝫ neceſſitatem quare moueatur: ſiue ideꝫ eſt
per ꝙ alicui cōpetit: ꝙ actu ſiet ſub motu aliquo: ⁊ per
ꝙ ei adhoc imponitur neceſſitas. Neceſſitatem autem
talem vnumquodqꝫ accipit ab eo a quo ſumit formam
ad ꝙ̄ motus huiuſmodi conſequitur: formaꝫ autē vnū-
quodqꝫ talium accipit a generante ſibi: neceſſarium eſt
ꝙ a generante ⁊ motum ſumat: ⁊ neceſſitatem etiam
ad ipſum. Eſt autem duplex generans: quia particula-
re ⁊ vniuerſale: ⁊ particulare quidem generans in vir-
tute vniuerſalis generat generātis: ſicut vniuerſaliter
omne ſecundum agens agit in virtute primi. Princi-
paliter itaqꝫ ⁊ maxime genitum accipit formam ⁊ ne-
ceſſitatem ad motum ab vniuerſali generante. Ab ipſo
itaqꝫ ſumit principaliter etiam ⁊ motum: hoc itaqꝫ vni-
uerſale generans ſi tolleretur: quia genituꝫ tunc non re-
manebit ſub influentia ⁊ virtute eius: oportebit ꝙ nul-
lam neceſſitatem retineat ab ipſo: nec per conſequens
actum quem habebat prius per influentiam ipſius.
Nam licet particulare generans ſit cauſa rei quantum
ad ſolum fieri: generans tamen vniuerſale per continu-
am ſuam influentiam cauſa eius eſt quantum ad fieri
⁊ eſſe: vnde ipſo ſublato: oportet id ꝙ preueniebat ex in-
fluentia ipſius totaliter auferri: quemadmodum ſubla-
to ſole tollitur totaliter lux proueniens ab aere ex ſolis
influentia. Et hoc quidē totaliter eſt verum tam in vo-
luntariis ꝙ̄ in naturalibus agentibus. Si enim agēs
increatum tolleretur: a quo eſt omnis inclinatio in bo-
num: non remaneret vllo modo voluntas amplius in
bonum tendens: nec ratio ipſa voluntatis ad quā per-
tinet: vt in id ꝙ eſt ſimpliciter bonum inclinetur. Si-
militer etiam ſuo modo: ſi generans vniuerſale: vt pu-
ta ſi ſpera celeſtis tolleretur: tolleretur neceſſario: quan-
tum eſt de naturali ordine: a corporibus inferioribus
inclinatio ad locum ſurſum ⁊ deorſuꝫ: ⁊ per conſequēs
nec ea q̄ grauia ſunt tenderent deorſum: nec ea q̄ leuia
ſunt tenderent ſurſum: quia nec grauia grauitatem:
nec leuia leuitatem retinerent. Sic itaqꝫ neceſſariuꝫ eſt
dicere ꝙ per virtutem vniuerſalis agentis vndiqꝫ dif-
fuſam: grauia deorſum ⁊ leuia ſurſum moueantur: ve-
rumtamen conſiderandum eſt ꝙ virtus vniuerſalis ge-
nerantis non eſt de ſe determinata ad hunc effectuꝫ vel
ad illud: propter communitatem ſuam: ⁊ propterea ſi
debet determinatuꝫ facere effectuꝫ: neceſſariuꝫ eſt ꝙ ad
ipſuꝫ per aliquid determinetur: ad producenduꝫ auteꝫ
determinataꝫ formaꝫ: determinatur ⁊ per agens par-
ticulare ⁊ per diſpoſitiones: quādoqꝫ in materia reper-
tas. Ad efficienduꝫ auteꝫ determinatū motuꝫ: determi-
natur per formaꝫ naturaleꝫ mobilis: ad quā conſequi-
tur certa

tur certa inclinatio: vnde per grauitatez que eſt in grauibus determinatur ad mouendum grauia deorſum: ⁊ per leuitatem que eſt in leuibus determinatas ad mouendum ipſa ſurſum: horum autez ſignum euidens accipitur ex hoc ꝙ grauia tendentia deorſum accipiunt intenſionem grauitatis: ⁊ leuia tendentia ſurſum accipiunt intenſionem leuitatis. Non poteſt autem quicquam dari ꝙ in ipſis augmentet grauitatem ⁊ leuitatem niſi generans. Quia itaq; generans dando formam dat ⁊ motum ipſam conſequentem: patet euidenter ꝙ vniuerſale generans: ex cuius influentia augmẽtantur predicte qualitates in grauibus ⁊ leuibus: eſt id ꝙ ea mouet ad loca propria quando extra ſunt. Si autem queratur per qd determinetur: tunc vniuerſale generans ad augmentandum in iſtis grauitatem aut leuitatem: dicendum ꝙ ipſe met qualitates ſub gradu minus perfecto exiſtentes in grauibus ⁊ leuibus: ſufficiunt ad determinationez vniuerſalis virtutis ad augmẽtationem ſui.

Ad argumentum Ergo in cõtrarium patet reſponſio. Si enim generans particulare non ſit cum grauia ⁊ leuia mouentur: eſt tamen tunc generans vniuerſale ꝙ ſemper cõtingit ea ꝯtactu ſue maxime virtutis.

¶ Qõ quarta.

QVarto poſſet Aliqs forte dubitare de eo ꝙ modo dictum eſt: videlicet grauia ⁊ leuia ex appropinquatiõe ad ſua loca augmentum recipere grauitatis atque leuitatis: videtur enim h̄ non eſſe bene dictum: quia generatio iſtorum tunc perficitur cuz perfecte acceperint qualitates materiam neceſſitantes ad ipſorum ſubſtantiales formas: ergo completa generatione ipſoruz et extra loca ſua: non videtur ꝙ dictas qualitates imperfectas habeant: vt ob h̄ poſſimus dicere ipſas recipere augmentum.

Ad huius qõnis Euidentiam conſiderandum eſt ꝙ Simplici⁹ in primo de celo diuerſas de hoc opiniones ponit: ⁊ ipſe quidem precipue argumentatur contra id ꝙ modo diximus: argumentum autem ſuum eſt: quia ſi grauia recipiunt appoſitionẽ grauitatis: ſequetur ꝙ aliquis ſe ponderans in alto: inueniet ſe minoris ponderis ꝙ̃ fuerit in imo: ꝙ fictioni ſimile videtur. Arguit etiam: vel vt melius dicamus: ſoluit argumentũ quo vti quis poſſet ad h̄ probandum ſumptum ex velocitate motiuũ. Grauia enim quanto magis appropinquãt ad deorſum: tanto velocius ferũtur: qḋ non contingeret niſi fieret appoſitio aliqua ad grauitatem: que eſt ratio tendendi grauia deorſum. Hoc autem argumentuz dupl̄r ſoluit: primo quidem: quia non apparet: quomodo comprehendi poſſint ea que fiunt verſus loca propria velocius moueri. Secundo autem h̄ idem argumẽtũ ſoluit recitando opĩonem aliorum: qui dixerunt ꝙ grauia non citius ferũtur quando ſunt prope loca propria: propter appõnem grauitatis: ſed propter detinẽtiam a pauciori aere: qui grauibus ſubiacet in medio: quemadmodum etiam ⁊ que ſupra multam aquaz mouentur videntur leuiora: propter h̄ ꝙ a multa aqua contra agẽte lationi ipſoꝝ ad deorſum ſurſuz detinentur.

Sed iſta poſitio Non ſolũ non eſt cõſona dictis Ariſt. vt pſemet Simplicius ait: ſed nec etiaz conſonat bene rationi: cuius declaratio eſt: quia vnumquodq; poſitum in loco corruptiuo ſui: contrahit de neceſſitate naturali ſue virtutis debilitationem: ⁊ inclinationem quandaz ad corruptionem. Poſituz vero in loco naturali ſue generationis contrahit ſue virtutis vigorationẽ: ſicut ⁊ remotionem dicte inclinationis ad corruptionem. Locus autem naturalis grauium ⁊ leuium eſt locus naturaliter generatiuus ipſorum ⁊ conſeruatiuus: ⁊ locus innaturalis eorũdem eſt naturaliter ipſorum corruptiuus. Igitur neceſſarium eſt ꝙ grauia ⁊ leuia extra ſua loca poſita contrahant debilitationem grauitatis ⁊ leuitatis: ⁊ aliorum qualitatum: in quibus conſiſtit virtus propria ipſorum. Appropinquantia vero ad ſua loca propria paulatim: neceſſe eſt ꝙ paulatiz perdant debilitationem illam: ⁊ reſumant virtutis proprie vigorẽ. ¶ Verum eſt autem ꝙ non ſemper iſta appoſitio tanta eſt ꝙ ſenſibil̄r appareat: ſicut ipſemet Simplici⁹ dicit: dans intelligere ſolutionem ſui primi argumẽti.

Secunda autem Inſtantia non valet: videmus eniz ꝙ vnus ⁊ idem lapis cadens a loco alto: ſi ſtatim cõtingat caput alicuius ibi ſtantis: non ita fortiter percutit ipſum: ſicut percuteret ſi poſt longum motum ipſum cõtingeret deorſum prope terram. Iſta autem fortior percuſſio dat intelligere ſatis euidenter fortiorem eſſe impetum ⁊ velociorem motum naturalem lapidis in fine ꝙ̃ in principio: h̄ itaq; mõ Simplicius debuiſſet iſtud experiri: ſi voluiſſet ſenſibiliter cognoſcere ꝙ grauia tẽdentia deorſum: tanto velocius feruntur quanto magis ad ſua loca appropinquat.

Tertia etiam Inſtantia ſeipſam ſoluere videtur. Nam mediũ continens contrarietatem habet ad corpus ꝙ per ipſũ violenter detinetur: quia vnũ contrarinm alterius debilitatiuum ⁊ corruptiuum eſt. Neceſſarium eſt ꝙ aliqualiter ipſum diſponat ad corruptionem ⁊ debilitet etiam propriam virtutem ipſius. Patet igitur ꝙ h̄ dicta in hac materia non ſunt conuenientia. ¶ Yparcus autem: vt Simplicius narrat: dicit ꝙ virtus proiectionis in grauibus ſurſum proiectis ꝙ̃diu preualet proprie virtuti proiectorum: facit ipſa ſurſum ferri: ⁊ quãto ipſa preualuerit tanto proiecta citius feruntur ſurſum: ⁊ cum ipſa debilitatur: primo quidem incipiunt proiecta non ſic velociter ſurſum ferri: tãdem vero illa virtute magis debilitata ferũtur deorſum: vtentia ſua propria inclinatione: manente tamen adh̄ aliqualiter ⁊ virtute proiectionis: qua facta magis exigua ipa proiecta deorſum redeuntia velocius feruntur et velociſſime cum illa virtus penitus defecerit. Eandem autem cauſam aſſignat ⁊ de leuibus deorſum violenter latis ⁊ poſtea ſurſum redeuntibus. Adiungit etiam ꝙ ⁊ corpora grauia non ſunt magis grauia: cuz magis appropinquãt deorſum: ſed potius econuerſo grauiora ſunt cũ plus ab ipſo diſtant.

Hanc autem Poſitionẽ Alexãder multipliciter reprobat: ṕmo quidem: ⁊ ſi dictum yperci poſſet forte ſuſtineri de motu grauium facto poſt ipſorum proiectionem ad locum ſurſũ: ſi tamen grauia non proijcerentur: ſed generarẽtur ſurſum: ⁊ poſt generationez naturaliter tenderent deorſum: ſicut ſepe accidit: non poſſet per illud de h̄ motu aſſignari illa ratio: quare. ſ. velocior ſit in fine ꝙ̃ in principio. Quia eniz in tali motu non eſt admixta virtus proiectionis ad ſurſum: non poteſt id contingere ex talis virtutis debilitatione.

Secundo autem Ipſam reprobat oſtendẽdo eſſe cõuenientiorem poſitionem Ariſt. ꝙ̃ illam. Grauitati. n.

ſm naturam eſſe eſt deorſuꝫ eſſe: ⁊ propter ħ ad deorſuꝫ grauia mouentur: quia eſſe dicit rei complementum: ſequitur ꝙ tūc grauia ſint perfecte grauia ⁊ perfecte ſinceram propriam ſpeciem habentia: quando fuerit deorſum: ⁊ per conſequens quanto magis ad deorſum appropinquāt: tanto perfectius ſuam ſpeciem accipiunt ſinceram: ⁊ maiorem additionem grauitatis.

Tertio idem Per ħ oſtendit ꝙ grauitaſ tunc non eſſet grauibus rō tendendi deorſum. Nihil enim ad id inclinat ꝙ eſt debilitatiuum ⁊ corruptiuum ipſius. ¶ His itaqꝫ poſitionibus repudiatis: dicamus cum Ariſtotile ⁊ Alexandro ꝙ grauia ⁊ leuia ex appropinquatione ad propria loca accipiunt additionem grauitatis atqꝫ leuitatis: per ħ enim oſtendit Ariſt. in primo de celo ⁊ mundo ꝙ grauia ⁊ leuia non poſſunt ad infinituꝫ ferri: quia tūc grauitas ⁊ leuitas poſſet creſcere in infinitum ⁊ eſſe infinita: ꝙ ipſe prius reprobauerat.

Ad argumentum Autem in contrarium dicendum eſt ꝙ perfectio talium qualitatum neceſſitantium materiam ad formam non conſiſtit in termino puntali: ſed magnā habet latitudineꝫ: ratione cuius poteſt recipere diminutionem ⁊ augmentuꝫ.

¶ Qō quinta.

Quinto poſſet Aliquiſ forte dubitare quia non videtur verum ꝙ grauia ⁊ leuia non habeant in ſe principium: nec mouendi nec faciendi: ſed patiendi ſolum: habēt enī in ſe non tantum materiā: que eſt ratio patiendi: ſꝫ etiaꝫ formam que eſt ratio ⁊ principiū agendi.

Ad iſtam qōnem Satis patet reſpōſio per ſupradicta: lꝫ enim grauia ⁊ leuia habeant materiam ⁊ formam: non tamen forma ipſoꝝ dat eis ſeipſam: ſed datur ipſis a generante: ⁊ ideo non eſt eis ratio ꝙ producant ⁊ faciant ſeipſa: ſed magis eſt ipſis ratio ꝙ a generante fiant: ideo enim generans facit grauia ⁊ leuia: qꝛ dat ipſis formam leuitatis atqꝫ grauitatis. Conſimiliter etiam talis forma non eſt grauibus ⁊ leuibus ratio quare moueant ſeipſa: vt iaꝫ diximus: ſed ſolum eſt ipſis ratio: quare ħ modo vel illo a generante moueantur id āt ꝙ eſt alicui ratio q̄re fiat: ⁊ quare moueaꝛ ab alio non eſt ſibi; inquātuꝫ huius: agēdi: ſed patiēdi tātū.

Ad argumentum Itaqꝫ in contrarium dicēdum eſt: ꝙ forma ſuo formato non eſt ratio agendi in ſe ipſuꝫ: ſed eſt ſibi ratio agendi in aliquid aliud ab ipſo.

¶ Textus.

¶ Hoc autem dupliciter: aut enim non propter ſeipſuꝫ eſt mouens ⁊c.

¶ Lectio octaua. ¶ Qō prima.

Elia in iſta lectione non ſūt difficultates magne: ⁊ vbi difficultates cadunt: diutius oportet nos immorari: idcirco ne inutilē prolixitatem faciamus: pertranſeamus breuiter de ea ⁊ de alijs ſimilibꝰ. Poſſet autem aliquis forte dubitare: quia nō videtur conuenienter dici ꝙ omne ꝙ mouetur: aut mouetur ab alio: aut non mouetur ab alio. Probatū eniꝫ ſupra eſt oē ꝙ mouetur ab alio moueri.

Ad iſtam qōnem Eſt dicenduꝫ ꝙ ſupra dicebatur oē ꝙ mouetur ab aliquo moueri ⁊ non a ſe ipſo: ita ꝙ ipſum met totum ſit ſibi ratio quare ſe moueat: ⁊ etiꝫ ipſum met ſit ratio quare moueatur: ħ autem dicitur aliquid moueri a ſeipſo ⁊ non ab alio: non quia ipſum totum ſit ſibi motus ratio actiua ⁊ paſſiua: ſed qꝛ non mouetur ab aliquo extriſeco: ſed mouetur ab intrinſeco pͥncipio: ita vꝫ ꝙ per aliquid ſibi inexiſtēs conuenit ei ratio motus actiua: ⁊ per aliquid etiam ſibi inexiſtens ei conuenit motꝰ ratio paſſiua: vnde patet ħ ꝙ ħ dicitur non contradicere hijs que ſupra fuerunt demōſtrata.

¶ Qō ſecunda.

Secundo Queritur verū mouenti cōueniat ſm accidēs ꝙ moueatur: videtur enim ꝙ non: quia dictum eſt ꝙ de ratione mouētis corporei eſt ꝙ moueatur quando mouet: ꝙ auteꝫ eſt de ratione alicuius ſibi per ſe conuenit.

Ad iſtam qōnem Eſt dicenduꝫ ꝙ moueri non per ſe conuenit mouenti: ꝙ enī per ſe conuenit omni conuenit: ſi ergo moueri per ſe mouenti cōueniret: neceſſario tunc ineſſet cuilibet mouenti: ⁊ per ꝯſequens omne mouens moueretur: ꝙ eſt impoſſibile: non igitur per ſe: ſꝫ per accidens mouenti conuenit ꝙ moueatur. ¶ Et preterea ħ mouenti per ſe cōuenit ꝙ conuenit ſibi ſecundū ꝙ eſt mouens: ſ moueri non poteſt conuenire mouenti ſm ꝙ eſt mouens: quia ſibi conuenit ſꝫ ħ mouere. Moueri aūt ⁊ mouere ſunt oppoſita: ſi igitur mouenti ſecūdū ꝙ eſt mouens moueri conueniret: eidem tūc ſecūdū ideꝫ oppoſita ineſſent ꝙ eſt impoſſibile. Non itaqꝫ mouenti per ſe: ⁊ ſecūdū ꝙ eſt mouens: conuenit moueri: ſꝫ per accidens: qꝛ ſecūdū ꝙ ſibi cōuenit eſſe mobile: ꝙ eſt proprium ſubiectuꝫ motus. Nam ⁊ quodlibet accidēs alicui propriū non reperitur in aliquo: niſi prout in ipō quodā modo attenditur ratio ſui proprij ſubiecti.

Ad argumentum Ergo factū in contrariū dicēdū eſt ꝙ de ratione mouētis: phyſici eſt ꝙ cū mouet moueatur: non propter id ꝙ eſt mouens: ſed propter id ꝙ ſecundum rationem propriam eſt mobile: ⁊ inquantuꝫ mobile motus ſibi per ſe conuenit.

¶ Qō tertia.

Tertio poſſet Aliquis dubitare: qꝛ non videtur veꝝ: ſi duoꝝ coniunctoꝝ vnū in aliquibus datur ſine alio: ꝙ poſſit etiam alterū ſine ħ dari in q̄buſdaꝫ: videmus eniꝫ ꝙ accidens ⁊ ſubſtantia coniūcta ſibi ſunt in vno indiuiduo: ⁊ eſt dare aliquaꝫ ſubſtantiaꝫ ſine omni actiōe: nō tū econuerſo daꝛ aliqͦd accidēs ſine omni ſubſtātia.

Ad iſtam qōnem Dōm ſꝫ ꝙ alīq accipiūt: ⁊ nos etiaꝫ cū eis ex breuibꝰ verbis ħ poſitis a Tho. ꝙ tripliciter poſſunt eſſe aliqua ſibi inuicem coniūcta: vno modo quidem per ſe: ita vꝫ ꝙ vtraqꝫ per ſe coniungantur alteri: ſic vt ſe habet homo ⁊ riſibile. Nā riſibile per ſe homini coniungitur: ⁊ econuerſo: ⁊ quia ꝙ per ſe cōuenit: neceſſario ⁊ inſeparabiliter ꝯuenit: ideo in his que ita ſibi ſunt cōiuncta ab altero poteſt ſeparari. Alio autem modo aliqua ſic ſibi cōiunguntur ꝙ vnum quideꝫ ipſoꝝ per ſe alteri coniungitur: ſed alterū huic coniungitur per accidens: ſicut ſe habent materia ⁊ forma accidens ⁊ ſubſtantia. Materia enim per ſe dependet ad formaꝫ ⁊ ſibi coniungitur: ⁊ ſimiliter accidens ſe habꝫ ad ſubſtantiaꝫ: ſed forma ſic ſimpliciter ſumpta nō habet ꝙ ſit materie coniuncta: ⁊ ſubſtantia ſic ſimpliciter ſumpta non habet ꝙ accidenti ꝯiungatur: ⁊ iō q̄nāuis

inueniatur forma ſine materia ⁊ ſubſtantia ſine accidē te:non tamen econuerſo accidens ſine ſubſtantia ⁊ materia inuenitur ſine forma. ¶ Tertio autē modo aliqua ſic ſibi vniuntur ꝙ vtrūq; ipſorum alteri coniungitur per accidens: ſicut dulce ⁊ album ⁊ mouere ac moueri Nam moueri per ſe debetur mobili: nō mouenti: ⁊ mouere per ſe debetur mouenti non aūt mobili. Et q2 ꝙ eſt per accidens ſeparabile ē: idcirco in talibus ſic coniunctis: contingit ꝙ ſicut vnū inuenitur ſine reliquo: ſic ēt ſine ipſo ⁊ reliquū reperiri poteſt. Patet itaq; q̄uo ſm iſta optime currit argumentatio phyloſophi.

¶ Textus.

¶ Neceſſe eſt igitur omne quod mouetur eſſe diuiſibile in ſemper diuiſibilia ⁊c.

¶ Lectio nona. ¶ Q̄o prima.

Hic poſſet aliquis dubitare: q2 non videtur incōueniens ꝙ idem ferat ⁊ feratur ſecūdū eādem loci mutationem: videmus enim ꝙ anima ſm mutationē mouet ⁊ mouet.

Ad iſtius q̄onis euidentiam conſiderandum eſt ꝙ Macrobius ſuper ſomnio Scipionis volens defendere poſitionem Platonis de anima: qui ponebat animā mouere ſeipſam: conatur ſoluere has ratiōes h̄ poſitas ⁊ omnes alias a phyloſophis adductas. Rōnes autē h̄ poſitas diſſoluit ponendo ꝙ ī mouente ſeipſuʒ mouere ⁊ moueri: nō ſolū nō ſūt oppoſita: ſed nec diuerſa: niſi vocaliter tm̄: inquantū vnū ſignificat: vt actio: ⁊ reliquū vt paſſio. Nā mouere actiuā ſignificationem habet ⁊ moueri paſſiuaʒ. In re tamen: vt ipſe ait: non habent in mouente ſeipſum huiuſmodi diſtinctionē. Nā pati ponit receptionē alicuius ab aliquo: vnde in his que motū aliūde recipiunt: moueri ſicut ſignificatiōeʒ paſſiuam habet: ſic etiam realiter paſſionem ponit. In his vero que nullo modo motū aliunde recipiunt: ſed ipſum habēt eſſentialiter: ⁊ ex ſe: moueri ſecūdū rē nullam paſſionem ponit: nec mouere ⁊ moueri dicūt duo quedā: ſed vnū tātū: quēadmodū ēt videmꝰ de ſiſtitiuo ſi enī aliqd accipiat ab aliquo ꝙ ſtet: ſiſti in ipſo ponit paſſionem: ⁊ ſiſti ac ſiſtere facere: dicent tunc duo quedam: ſed in eo ꝙ ſtat a ſeipſo ſiſti non ponit paſſionem: nec illa diuerſa vocabula ponunt in re duo quedā: ſed tantū vnū: vnde non eſt dicendū ſm iſta ꝙ in mouente ſeipſum mouere ⁊ moueri ſint diuerſa ⁊ appoſita: nec ꝙ moueri ſibi cōueniat ſecūdū ꝙ eſt in potentia: ⁊ mouere ſecūdū ꝙ ē in actu. In his enim que motū aliunde recipiūt verum eſt ꝙ moueri ponit potentiam paſſiuam: ⁊ mouere dicit progreſſuʒ motus a potentia actiua: quemadmodū etiam in his que recipiunt calorē aliunde: eſt dare potentiam paſſiuam ab aliquo ente actu calefaciente: ſed in igne qui per ſe ex ſe eſt calidus: h̄ dare non contingit: vnde ſicut calor in igne qui eſt ex ſe calidus non ponit duo diuerſa: ſicut actionem ⁊ paſſionē ſed ponit vnū quid tantū: ſicut etiam ait Macrobius ꝙ in mouente ſeipſum ipſe motus nō ponit duo diuerſa: vt actionem ⁊ paſſionem: ſed vnicū tantum actum. ¶ Sed ſi diligenter attendimus ad ipſam rationē motus ⁊ diſtinctionem eius ab alijs actibus: qui proprie ſunt forme: de facili patet ꝙ iſta non ſunt conuenienter dicta: ſi tamen Macrobius motū accipiat ſʒ propriā rationem eius. Nā alie forme quantuʒ de ſe eſt non ponūt acquiſitionem ⁊ abiectionem aliquaʒ: q2 nec de ſe impoītāt ipſam variationem. Motus aūt ſecūdū propriam actionem: acquiſitioneʒ quandam ⁊ abiectionē ponit: importat enim de neceſſitate ſue actionis variationem. Nam ſublata a re omni variatione nullus dicit rem moueri: ſed immobilē eo ipſo quo inuariabilem manere: variatio autē nunꝗ̄ fit in aliquo niſi ipſuʒ aliquid perdat prius habitum: aut aliquid accipiat antea non habitum. Nam ꝙ ſic ſtat fixum in ſua diſpoſitione: vt nihil nouiter perdat vel accipiat: nullus vnquā ſane mentis dicet variari. Quia ergo motus proprie dictus neceſſario ponit variationē: quā non ponit ſtatio: nec calor: neceſſario etiam oportet ipſum importare abiectionem ⁊ acquiſitionem: que claudūtur in intellectu variationis: que tamen duo ſtatio: vel ſtatus ⁊ calor non important: eo ipſo ꝙ de ſua ratione non ponunt vllam variationem: vnde patet euidenter ꝙ nec exempla: nec dicta Macrobij in propoſito ſunt conuenientia. Quia enim nullus ſane mentis diceret acquiſitionem ⁊ abiectionem ſine aliquali actione ⁊ paſſione fieri: neceſſario cogitur oīs hō confiteri ꝙ motus proprie dictus in re actionem ⁊ paſſionem ponit: actioneʒ quidem mouentis: cuius eſt mouere: ⁊ paſſioneʒ mobilis: cuius eſt moueri. Acquiſitio enim ⁊ abiectio paſſiones ſunt: paſſio vero omnis ex actione proxima infert. ¶ Sed attendendum eſt ꝙ forte iſti appellabant motum omnem prouētū alicuius ab aliquo: ſiue formaliter ſiue efficienter factum. Eſſe autem ſeparatorum ab eis totis prouenit formaliter: q2 ipſa ſecundum ſe tota forme ſunt: ⁊ talis etiam prouentus ad ipſa tota terminatur: quia ipſa tota ſunt per id eſſe exiſtentia: reſpectu cuius ipſa dicuntur eſſendi rōne: ꝙ non contingit de formis materialibus: lʒ enim eſſe proueniat ex eis: non tamen dicimus ꝙ proueniat ad ipſas proprie: ſed magis ad formata: quia iſta ſunt exiſtentia. Ipſe vero forme non proprie dicuntur exiſtentes: ſed proprie dicuntur exiſtentis. Si ergo iſti ſic motum acceperunt: patet tūc ſtatim: quomodo motus non dicit duo quedam diuerſa in re: ſicut actionem ⁊ paſſionem: ⁊ quomodo primo mouent aliqua ſeipſa: ⁊ q̄uo ex h̄ ſequitur iſta eſſe ſempiterna. Sed ſi motum proprie ſumamus: tunc mouere ⁊ moueri: vt patet ex predictis: ſunt diuerſa ⁊ oppoſita in re: nec poſſunt eidem ſecundū idē cōuenire: vnde etiam cum intelligentias ponimus ſuo modo localiter moueri: per ſucceſſiuam ſue virtutis applicationem ad diuerſa loca: ponimus ꝙ eis mouere ſe ⁊ moueri conueniant ſecundū aliqua diuerſa: q2 mouere ſecūdū volūtatem imperantem virtutis applicationem: ⁊ moueri ſecundū virtutem ad diuerſa loca ſucceſſiue applicatā quecūq; virtus ſit illa.

Ad argumentum ergo eſt dicēdum ꝙ anima per ſe mouet: ſed non per ſe mouetur: immo per accidens: vt ſupra dictum eſt. Nunc autem intelligimus nihil mouere ipſum penitus ſeipſū: ita ꝙ per ſe illo motu moueat: ⁊ per ſe illo eodem moueatur.

¶ Textus.

¶ Amplius non neceſſe eſt mouens moueri niſi a ſeipſo ſecundum accidens ⁊c.

¶ Q̄o ſecunda.

Secundo poſſet aliquis dubitare: quia non videtur verum: ſi motor alicuius ſic mouet ꝙ ipſe non mouetur niſi per accidens: cuiuſmodi eſt anima: ꝙ propter h̄ illud per accidens tolli poſſit: ita vʒ ꝙ maneat motor manens quidem: non autem motus: nec per ſe: nec per accidens. Nam anima humana mouet ita corpus ꝙ ipſa nō niſi per accidens mouetur: ⁊ tamē nūꝗ̄ poteſt contingere ꝙ moueat non mota.

Ad iſtam q̄ōnem Dicit̄ cōmuni
ter ⁊ bene ꝙ id
ꝙ eſt per accidens ſeparabile quidē eſt: quātū eſt de ſe
lꝫ contingat propter aliquas cōditiones in aliqua ma
teria non eſſe ſeparabile: queādmodū natura intellecti
ua per ſe non habet ꝙ ſit coniuncta in eſſendo corpori
ſed tamen ħ ſibi poteſt in aliqua pticulari natura: pro/
pter aliquā conditionem illius particularis nature in
tellectiue conuenire: ſicut conuenit ſibi in anima huma
na: propter imperfectionē eius. Et q2 talis imperfectio
nunq̄ tollitur a nā intellectiua contracta per animam
humanā: ideo nunq̄ poteſt contingere ꝙ natura intel
lectiua ſic ꝯtracta non ſit in corpore vel nō iclinetur na
turaliter ad corpus: ſed q2 dicta imperfectio non ſequit̄
vl̄r naturā intellectualeꝫ: contingit vt predictuꝫ accn̄s
in alia natura intellectiua ſingulari non inueniatur.
Et enim dare aliquaꝫ ita altam: ꝙ nec corpori in eſſen
do eſt coniuncta: nec coniungibilis. Conſimiliter ergo
intelligendū in propoſito. Nam ꝙ motor qui eſt per ſe
imobilis moueatur per accidens dum mouet: poteſt cō
tingere ex aliqua conditione: que non ſequitur vl̄r mo-
toreꝫ per ſe imobilē: vt pote ſi ex ħ proueniat ꝙ talis mo
tor corpori ſit coniūgibilis vel cōiūctus in eſſendo: ſicut
pꝫ in anima humana que: q2 nūq̄ poteſt perdere hanc
conditionē: nunq̄ poteſt contingere ꝙ moueat niſi mo,
ueatur per accidēs: quāuis imobilis ſit per ſe: q2 tamē
vt iam diximus predicta conditio non ſequit̄ vl̄r mo/
torem per ſe imobilē: poteſt optime ⁊ accidens ex illa cō
ditiōe proueniēs a per ſe immobili motore ſeparari: vt
videlicet ſit motor nec per ſe motus nec per accidēs dū
mouet: qualis eſt motor mobili non coniunctus in eēn/
do neq̄ coniūgibilis. Bene ergo dicitur ab omnibus
ꝙ licet id ꝙ eſt per accidēs non ſeparetur quandoq̄ in
aliqua materia: nō tn̄ opꝫ ipſuꝫ eē in q̄libꝫ mā ꝯiūctū.

¶ Textus.

¶ Quoniā aūt mouet aliud qdē ꝙ mouet̄ ab alio ⁊c.

¶ Lectio decima. ¶ Q̄ō prima.

Hic poſſet Eſſe queſtio vtrū in
motu ſemꝑ oporte/
at vtraq̄ mouens. ſ. ⁊ mobile eſſe abinui
ceꝫ cōtacta: ſed iſta q̄ō: quia fuit ſoluta ſuf
ficienter in tertio; dimittatur ad preſens.
Queratur autem primo de ħ ꝙ videtur ħ velle aliquid
moueri a ſeipſo primo: ꝙ videtur eſſe falſum: cū. ſ. ſit de
monſtratū ꝙ nihil ſeipſum mouere poteſt primo.

Ad iſtam q̄ōnem Eſt dicendum ꝙ
aliter ſumitur ħ
mouens ſeipſum primo ⁊ aliter ſumebat̄ ſupra: nā hic
id dr̄ mouēs ſeipſū ꝑmo i quo primo reſeruatur rō mo
uentis ſeipſum propter partes ſuas. Si eni accipiamꝰ
ꝙ hō moueat manū: manus baculū: baculus lapideꝫ
ħ totū aggregatuꝫ ꝙ eſt hō manꝰ baculus lapis: nō di
cetur mouere ſeipſum primo: quia non primo in ħ toto
aggregato reſeruatur ratio mouentis ſeipſum: quia ſi
tollatur lapis adħ in illo aggregato remanebit ħ ꝙ eſt
ſeipſum mouens per ſuas partes. Similiter etiaꝫ ſi re
moueatur baculus idem remanebit. Si etiaꝫ remoueа
tur manus adhuc remanebit hō ſeipſum mouens per
partes ſuas. Et ſemper partem a toto ſegregando nun
quā illud totum habet rationeꝫ mouentis ſe primo per
ptes ſuas: a quo ſi pars aliqua tollatur remanere po/
teſt ſeipſum mouens. Sed ſi tanta deciſio facta ſit ꝙ vl/
terius aliud non valeat auferri: quin ſtatim tollatur ꝙ
eſt ſeipſum mouere: ſtabit in hoc vltimo in via reſolutio
nis: ⁊ primo i via conſtitutionis ratio mouētis ſeipſuꝫ
per partes ſuas; patet igitur quomodo ħ ſumitur mo/
uens ſeipſuꝫ primo: quia: vt declaratum eſt: hoc eſt idē
ꝙ mouens in quo primo ſtat ratio mouentis ſeipſum
per partes ſuas: ſupra autem dicebatur ꝙ nihil poteſt
mouere ſeipſum primo: ita ſcilicet ꝙ ſe non moueat per
partes: quarum vna primo habeat rōneꝫ mouentis: ⁊
alia habeat rationem moti: ſed moueat ſe per totuꝫ: ita
ꝙ totum ſit ratio quare moueat: ⁊ totum ſit ratio qua/
re moueatur: vnde patet ꝙ non contradicunt que ħ di/
cuntur his que ſupra dicta ſunt.

¶ Textus.

¶ Aut potentia quidem nihil prohibet vtrūq̄ ⁊c.

¶ Q̄ō ſecunda.

Secundo hic poſſet
eſſe dubitatio: q2 videtur ħ velle Ariſtote.
ꝙ in motu ſi ſit dare primum ex parte mo
bilis: ⁊ ex parte mouentis: cum tamen de/
claratum fuerit in ſexto: ꝙ nec ex parte mobilis: nec ex
pte mouētis: ſi ħ fuerit ꝯtinuū i motu ꝯtigit dare ꝑmū.

Ad iſtam q̄ōnem Dicit Tho. ꝙ
Ariſt. prius in
ſexto probauit ꝙ in motu non eſt aliquid primum: nec
ex parte mobilis: nec ex parte temporis: nec ex parte rei
in qua eſt motus: precipue in augmento ⁊ motu locali
⁊ ħ ideo: quia tunc loquebatur de motu in communi: ⁊
de mobili ſecūdū ꝙ eſt quoddā continuuꝫ: nondum ap
plicando ad determinatas naturas: ⁊ ſecūdū ħ ſeque/
batur ꝙ non eſſet aliquid primo motum: ⁊ per conſe/
quens: nec aliquid primo mouens: ſi mouens ſit conti/
nuum: ⁊ ita etiam non eſſet aliquid primo mouens ſe/
ipſum. Sed nunc iam Ariſto. loquitur de motu appli/
cando ipſuꝫ ad determinatas naturas: ⁊ ideo ponit ali
quid eſſe primo mouens ſeipſum: ⁊ ſoluit dubitationē
ſic ꝙ nihil prohibet tale continuuꝫ eſſe diuiſibile in po
tentia: in actu autem non ſemper: ſicut corpus celi. Et
ſi contingat ꝙ aliquod continuum diuidatur ꝙ dice/
batur primo motū: vel primo mouens ſeipſum non re/
tinebit iā eandeꝫ potentiam: vt moueat vel moueatur
quia hec potentia ſequitur aliquaꝫ formaꝫ: forma autē
requirit quantitatem determinataꝫ: ⁊ ideo ſi diuidat̄
non retinebit inde eandeꝫ potentiam; ſicut patet in cor
de: ecce ſolutio Tho. in ſuis verbis recitata eſt. ¶ Sūt
aūt qui dicūt hāc ſolutionē nō eē ꝯuenientē: q2 q̄tūcūq̄
applicet̄ motꝰ ad mām ſpecialē: non erit ibi dare ꝑmo
mutatū eſſe. Et ideo ſꝫ iſtos dōm: ꝙ lꝫ diuiſio ex parte
quātitatis ⁊ māe vadat in infinitū: q2 cōtinuū ſm ꝙ
huius eſt in infinitū diuiſibile: ex parte tn̄ forme diui
ſio in infinitū nō vadit: ſed eſt dare minimā carnē ⁊ mi
nimā aquaꝫ. Cū ergo moueri cōpetat rei ex parte māe
ꝓncipij paſſiui: mouere aūt cōpetat ei ex parte forme ⁊
ꝓncipij actiui: ſi applicādo motū ad materiā ſpēalē va
dat in īfinitū diuiſio ex parte moti: nō tn̄ vadit diuiſio
in infinitū ex parte mouētis. ¶ Sed ſi bn̄ intueamur
que iſti dicūt ſatis de facili apparet ꝙ ipſa nō ſunt ali
cuiꝰ momēti. Si eni ex pte māe ipſa diuiſio in infinitū
vadit: nō āt ex pte forme: ponamꝰ ꝙ mā ſtās ſub certa
forma; vtpura ſub for̄a carnis: diuidat̄ in tātū ꝙ ꝑdat
talē formā ⁊ accipiat aliā: vtpura formā elalēꝫ: ſicut for
mā terre: vtteriꝰ ēt ſi diuidat̄ i tm̄ ꝙ ꝑdat formā terre: ⁊
accipiat formā alteriꝰ elemēti: aut ſic ꝓcedēdo erit ſtatꝰ
in diuiſionibus; aut nō erit ſtatꝰ. Si erit ſtatus dabit̄
tūc materia naturalis in taꝫ parua quātitate: ꝙ nō po
terit nālīter iquātū nālis: dari in minori. Si aūt non
erit ſtatus: ſed erit ꝓcedere in infinitū: accipiēdo vnaꝫ
formā poſt aliaꝫ: oportebit formas nāles eſſe infinitas
ꝙ eſt impoſſibile. Nō. n. pōt dari ꝙ fiat reditꝰ ad formā

prias

prius perditam: attamen ꝙ materia remaneat in illa paruo quātitate: quia per diuisionē itur ad simplicius ad minus scdm̄ quantitatē dimensiuā. Sed si fieret reditus per diuisionē ad formā prius perditā: procederet tunc ad aliquid densius scdm̄ quantitatē: ꝙ est inconueniens. Deuento itaq; ad formā vltimā: ⁊ mā ipsius diuisa vsq; ad minima: nō poterit per diuisionē alterius istoꝝ minimoꝝ reditus fieri: ita ad formā prius perditā: ꝙ istud parū sine cōiunctione ad quantitatē aliā ipsa possit iformare. Est itaq; scdm̄ hoc dare minimū per diuisionē: ⁊ ex pte materie sumpte scdm̄ ꝙ nālis est ⁊ nāle esse habens: vnde pꝫ ꝙ istoꝝ distinctio nō valet.

Et preterea Tho. dixit ꝙ facta applicatione ad determinatā nām datur primū: ⁊ ex parte cōtinui mouentis: ⁊ ex parte mobilis: ſm motum scilicet sibi debitū in nā illa: vnde ⁊ ponit exemplū de corde: in quo ꝑ diuisionē ad hoc deuenit: vt nō moueat nec etiam moueat motu cordis: ⁊ non solū in corde: sed etiā in alijs apparet istud idē. Diuisio eni terre tendentis simplr deorsū ad hoc perducit si fiat vltra minima: vt perdita forma terre generetur aliud ꝙ non sit simplr graue: qz tunc esset terra nec per ꝯñs fit motū simplr deorsum motu nāli: ⁊ sic hoc in oībus apparet. Naꝫ ipsa applicatio ad determinatā formā: vnde si ex forma non procedit diuisio i infinitum: necessariū tunc est ꝙ non procedat etiā in infinitum ex pte materie: stantis sub nā aliqua creata ⁊ determinata. Et ꝙ doctor noster ita intellexerit: patet tā ex eo ꝙ ponit exēpla de naturis aliquibus determinatis: ꝙ̄ etiā ex eo ꝙ ad hoc induxit probationē sumptā ex conditionibus formarū naturaliū. Manifestū est igitur: ꝙ oīquaq; deficit istoꝝ iprobatio ⁊ solutio.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem oportet semper motum esse ⁊ non deficere ⁊c.

¶ Lectio. xj. ¶ Qō prima.

Hic forte Aliquis posset dubitare vtrum possimus dicere ꝙ oīa generabilia sint causa oīs ⁊ totius sempiterne generationis: videtur enim ꝙ sic: quia sicut se habet vnū generans generabile ad vnā generationē: ita se habēt oīa gnāntia generabilia ad omnē generationē: sed vnū generans generabile: est cā vnius gnātionis: igit ⁊ oīa gnāntia generabilia erunt causa totius sempiterne generationis nec per consequens vltra ipsa oportebit aliam causā querere huius sempiterne mutationis.

Ad istam qōnem Est dicendum ꝙ illa ꝓpositio qua dicitur: omnia generantia generabilia esse causā omnis generationis: duplicē habere potest intellectū vnum quidem diuisū ⁊ aliū cōiunctū: diuisū siquidem intellectum habere potest referendo singula generantia generabilia ad singulas generationes: vt vꝫ dicamus: idcirco omnia generantia generabilia causam esse omnis generationis: quia dicēdo hoc generans generabile est causa huius generationis: ⁊ aliō alterius ꝯtingit vt discurrēdo per singulas generationes: nulla generatio pretermittatur: cuius causa assignari nō possit aliquod generans generabile. Coniunctū autē habere potest si non referantur disiunctim singule generationes ad singula generantia: sed coniunctim omnes generationes ad omnia generantia generabilia. Et siquidem questio intelligatur hoc secundo modo patet statim solutio ipsius. Nam si omnes generationes proueniunt coniunctim ab omnibus generantibus generalibus: cum intra generationes omnes claudatur generatio cuiuslibet etiam generantis generabilis: sequetur ꝙ supra suas etiam generationes ipsa generantia generabilia causalitatem habeant: ꝙ est impossibile: quia nihil potest eē causa effectiua sue generationis. Unde hoc modo intelligendo questionem: dicendū ꝙ non possunt omnia generantia gnābilia esse oīs generationis causa. Si autem intelligatur primo modo dicendum est ꝙ possunt. Potest eni contingere ꝙ cuiuslibet determinate gnātionis sit cā aliqō generans gnābile: nec tn̄ propter hoc tollit demōstratio phylosophi. Nā sic ponendo habemus quidem causā huius gnātionis vel illius: nō tn̄ habemus cā simplr gnātionis ⁊ scdm̄ se. Nō eni cā est generationis simplr scdm̄ se cā est omnis gnātionis. Nihil aūt per positionē illā dat ꝙ sit oīs generatiōis cā: quā tn̄ cā necessariū est ponere. Effectus enim vnius rationis habet rationem vnius effectus: ⁊ vnum effectū oportet in vnā causam reducere: singularem quidē effectum in causam singularem ⁊ vniuersalem in causam cōem: generatio autem simpliciter dicta vnius est rōnis: vnde necessarium est ꝙ gnātio simplr ⁊ scdm̄ se: ⁊ nō tantū ſꝫ rōnē huius vel illius gnātionis in vnā cā reducat: que sit causa oīs gnātionis: ⁊ sine qua nō possit esse vlla generatio. Nā causa generatiōis simpliciter dicte se habet ad causā propriā huius determinate generationis: sicut causa principalis ad causam instrumentalem.

Ad argumentum Autem iam pꝫ responsio. Nā sicut se habet vnū generans particulare: ad vnā generationē: sic se possunt habere oīa particularia generantia ad omnem generationē secundū diuisū: non aūt ſm coniunctum intellectum: sicut exposuimus.

¶ Textus.

¶ Unum autem magis quā multa: ⁊ finita ꝙ̄ ifinita oportet existimare ⁊c.

¶ Qō secunda.

Secundo posset Aliqs dubitare vtrum melius sit esse vnū tantū primū mouens ꝙ̄ plura: videtur enim ꝙ nō. Nam primum mouens mouet sicut summū determinatū bonū. Melius est aūt esse multa bona ꝙ̄ tantū vnū: ⁊ per ꝯsequens longe melius esse videtur ꝙ sint multa sūma bona ꝙ̄ vnum solum.

Ad istam qōnem Est dicendū ꝙ melius simpliciter est esse vnū sūmū bonum ꝙ̄ esse multa sūma bona. Naꝫ ponere ꝙ sint multa sūma bona est ponere ꝙ nullū sūmū bonū sit. Melius ē autē esse aliquod sūmū bonum: ꝙ̄ nullum sūmū bonū esse. Igitur melius est esse tantū vnū sūmum bonū ꝙ̄ esse multa sūma bona. Quod autē ponendo sūma bona multa sequatur nullum eē sūmum bonum de facili apparet. Nam oē summū bonum omni sūme bono eiusdē rationis est: sicut etiam omne summe calidum omni summe calido eiusdē rationis est: vna est enim ratio summe calidi. Una ratio sūme boni: cōtinens tamen exēplarē rōnē eiuꝫ bonoꝝ. Que autē multa in ipo sunt: ⁊ recipiunt predicationē alicuius vnius: secundū penitus idem nomē penitusq; eandē rōnem: particularia sunt sub vna eadem specie ⁊ eodem genere cōtenta. Nullū autem particulare ens est nisi particulare bonū. Nullū vero particulare bonū esse potest sūmū bonum. Nam sūme bonum ⁊ est contentiuum oīs boni: ⁊ est positum extra oē genus. Nullum itaq; simplr sūmū bonum ponitur cū

ponunt̃ ſimplr multa ſūma bona: q̃to itaq; melius eſt ſūmū bonū ponere ꝙ eſt cauſa oīs boni: ꝙ ſimplr ſūme bonum tollere: tanto melius eſt dicere ꝙ ſit vnum tantum ſimplr ſūmum bonum: ꝙ̃ dicere ꝙ ſint ſimpliciter multa ſumma bona.

Ad argumentum Ergo factū in contrariuz dicendū eſt: ꝙ melius eſt eſſe multa bona ſicut cē poſſunt ꝙ̃ eſſe tantū vnuz: ſed ſicut declarauimus: non poſſunt poni ſūma bona multa: quia ſtatim tollerent rationez ſumme bonitatis.

¶ Textus.

¶ Et iterum cōſiderans principia mouentium ⁊c.

¶ Lectio .xij. ¶ Qō prima.

Hic poſſet Aliqs dubitare de hoc ꝙ Ariſt. ait ꝙ ſi aliquid eſt imobilium quidem: mouentiuz autez ⁊ ipſorū que ſcðm accidens mouent̃ impoſſibile eſt cōtinuū motū mouere: videtur eni hoc eſſe falſuz: quia motor mobili cōiunctus in eſſendo: neceſſario mouetur per accidens ad motuz ſui mobilis: anima autem coniuncta eſt in eſſendo ei ꝙ viuificat. Si ergo aīa orbiū celeſtiū ipſos viuificat: ⁊ aīa ſic imponitur Ari. erit neceſſario coniuncta cis in eſſendo: ⁊ per pñs mouebit̃ ad motū ſui mobilis. Et tamen hoc nō obſtante inuenitur motum continuuz mouere.

Ad iſtam qōnem Eſt dicendum ꝙ ſecundum rei veritatem ſi corpora celeſtia dicerentur ita animata ꝙ eſſent non tantum mota: ſed etiā iformata proprijs motoribus: qui dicūtur aīe celoꝝ: oporteret neceſſario concedere ꝙ ipſoꝝ motores proprij per accidens mouerentur. Eſt enim omnino impoſſibile aliqua duo eſſe coniuncta in eſſendo: ⁊ tamen vnum ipſoruz localiter moueri altero mouente nullo modo moto: tā videlicet per ſe ꝙ̃ etiam per accidens. Stante ergo poſitione qua ponuntur corpora celeſtia ita aīata ꝙ ipſorū motores eis ſint coniuncti in eſſendo: aut impoſſibile erit verificari ꝙ hic dicit Ariſt. aut oportebit ponere ꝙ tales motores mouere non poſſint motū ſempiternuz continuum. Simplr eniz ſic ait Ariſto. ꝙ ſi aliquid eſt imobiliū quidem mouentiū aut etiā ipſorū que ſecundum accidens mouentur: impoſſibile ē cōtinuū motū mouere. Ut ergo iſta omnia ſaluem⁹ cogimur dicere ꝙ aut Ariſto. voluit intelligere corpora celeſtia ita animata ꝙ eſſent a ſuis motoribus ad actum viuendi informata: aut ſi hoc noluit itellixit forte ſicut nos expoſuimus cōment. in queſtione de aīatione celoꝝ: quem tamen moduz non reperimus ad preſens: vnde ⁊ Tho. hic dicit: ratio eorum que hic a philoſopho dicūtur eſt: quia anime animalium conſtituuntur in ſuo eſſe per vnionem ad corpora. Sed motores ſuperiorum orbium nō conſtituuntur in ſuo eſſe ex vnione ad ſua corpora.

¶ Textus.

¶ Non eſt autem idem moueri ſecunduz accidens a ſe ipſo ⁊ ab altero ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

Secundo poſſet Aliqs dubitare: quia cuz Ariſt. prius dixerit motores qui per accidens mouētur nō mouere motū continuū: dixit poſtea motores ſecundorū orbium: qui continuū motū mouēt: per accidens moueri: vnde videtur ſibi contradicere.

Ad iſtam qōnem Satis ſufficienter ꝑ dicta Tho. reſponſio habetur. Nā moueri per accidens poteſt alicui attribui dupliciter: vno quidē modo ratiōe ſui: ita ſcilicet ꝙ in ipſo fiat per accidens: ſiue ſecūdario: ⁊ ex conſequenti mot⁹: ſicut in aīabus aīaliū ꝯtingit. Nā cuz mouentur localiter corpora aīalium mouentur ſtatim ſecundario ⁊ ex conſequēti ipſemet anime ipſorum de vno loco ad alium tranſlate: ⁊ ꝙ ſic ſecunduz ſe ⁊ ratione ſui per accidens mouetur dixit prius Ariſto. non poſſet motum continuū mouere. Alio autē modo moueri per accidens attribuitur alicui: non ſecundum ſeipſuz: ſiue ratione ſui: ſed ratione eius ꝙ eſt aliqd ipſius aut ſicut pars aut ſicut organū: queadmodū ſi artifice tenente inſtrumentū fieret motus in inſtrumēto nullo motu facto in artifice: diceremus tunc artificem moueri per accidens: non ratione ſui: q2. ſ. fieret in ipſo vllus motus: ſed ſolū ratione iſtrumenti: ꝙ aliquid ipſius eſt: ⁊ hoc ſecūdo modo motoribus orbiuz ſecundorū attribuitur per accidens moueri. Non enim dicuntur moueri per accidens: quia ſecūdario ⁊ ex pñti in ipſis fiat motus: ſed quia motus quidā fit ex pñti ⁊ ſecundario in ipſis ſuis orbibus: qui ſunt quedā inſtrumēta ⁊ organa ipſoꝝ. Mouentur eniz tales orbes pluribus motib⁹: vno quidē pp ſe: alio ꝓpter motū ſupioris mobilis. Et hic motus talibus orbibus dr̃ deberi ſecundario ⁊ ex pñti: hanc itaq; diſtinctionē voluit Ariſto. ponere cuz dixit: nō eſt aūt idē moueri ſcðm accidens a ſe ipſo ⁊ ab altero. Et ꝙ mouetur quidez: ſeu dicatur moueri per accidens ab altero: ſiue propter alterum: nihil prohibet motuz continuū mouere.

¶ Textus.

¶ Hoc autem eſt manifeſtum quidem: ex eo ꝙ non eſt poſſibile ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio quia Videtur Ariſt. hic velle ꝙ mot⁹ ad formā non poſſit imediate ꝓuenire ab imobili motore: queratur verū habeat veritatē: videt̃ enim ꝙ nō: q2 quicqd poteſt agens inferius poteſt ſupius. Mouens aūt imobile eſt altius agens ꝙ̃ agens mobile. Cū igit̃ a mouente mobili poſſit mot⁹ ad formā imediate ꝓuenire: vr̃ ꝙ etiā imediate prouenire poſſit ab imobili mouente.

Ad iſtam qōnem Eſt dicendū ꝙ aliter loquēdū eſt de motore imobili primo: qui eſt cauſa oiuz: ⁊ aliter de motoribus imobilibus ſecundis: qui ſunt ipſe intelligentie create. Nam ſi de his ſecundis motoribus loquemur: ſimplr dōm eſt ꝙ lz mā eis obediat ad nutū q̄tū ad motū localē: non tñ eis obedit q̄tū ad motū ad formā: huius autē rō eſt quia talia mouentia imobilia ſunt mouentia ⁊ agentia intellectiua: agens autem intellectuale agit ⁊ mouet per formam intellectaz: forma enim naturalis eſt ratio agendi ⁊ mouendi agenti naturali: ⁊ forma per intellectum apprehēſa eſt ratio agēdi ⁊ mouendi agenti intellectuali: forma autē apprehēſa que eſt in intelligētijs ſecundis intētio ⁊ notio rei eſt ⁊ non res ipſa. Quia igitur non poteſt res rata ⁊ abſoluta immediate ab intentione prouenire: cōcluditur ꝙ intelligentie create per formā apprehenſam: que eſt eis ratio agendi: non poſſunt immediate realem ⁊ abſolutam producere naturam. Per motū autē ad formā ſemper non intentio aut relatio: ſed res aliqua rata ⁊ abſoluta ſuo modo efficitur in ipſo mobili: ꝙ tamen non cōtingit de motu locali: ſicut per ſe patet: hinc itaq; prouenit ꝙ nulla intelligentia creata poteſt immediate mouere materiam ad formaz: quamuis corpus immediate mouere

ſe mouere poſſit ad locū. Sed hec ratio de prima omnium cauſa non poteſt aſſignari: quia forma ab ipſa apprehenſa non eſt intentio: ſed res ſumma: quia eſt ipſa eius eſſentia: que eſt res contentiua omnis rei. Et ideo neceſſarium eſt ꝙ ſibi materia corporalis obediat ad nutum: ⁊ quantum ad motum ad locum: ⁊ quantū ad motum ad formam.

Quia vero argumētum factum in contrarium cōcludit de intelligentijs ſecūdis dicendum eſt ad ipſum ꝙ quicquid poteſt facere agens inferius: poteſt etiam ⁊ ſuperius: ſed non eodem modo: quin magis debet hoc facere modo altiori. Sic autem eſt in propoſito: ſed ponamus mouens mobile facere motū ad formā īmediate: ⁊ mouens īmobile hūc motum facere mediante mouente mobili: tanꝙ ſuo inſtrumento: faciet enim tunc talem motum mouens mobile: ſicut inſtrumentum: ⁊ mouens immobile ipſum faciet ſicut agens primum: altior autem modus agendi eſt quo aliquid agit: ſicut principale agens; ꝙ ille quo aliquid dicitur agere ſicut inſtrumentuz.

¶ Textus.

¶ At vero aliud facientibus principiuz magis erit de his manifeſtum ⁊c.

¶ Lectio. xiij. ¶ Qō prima.

Hic poſſet dubitare aliquis: quia motus in quantitate videtur eſſe prior motu alterationis: cuius tamen contrarium ponitur in littera. Nā motus prior eſſe videtur: qui eſt ad priorez terminum: ſed nihil in quantitate eſt ad priorem terminum ꝙ motus alterationis: quia terminus illius eſt quātitas: ⁊ terminus iſtius eſt qualitas: quantitas autem eſt prior qualitate igitur ⁊ motus in quantitate eſt prior ipſo motu alterationis.

Ad iſtam qōnem Dicunt quidaz ꝙ augmentum poteſt accipi vno modo large: ⁊ ſicut fieri poteſt per ſolam rarefactionem: rarefactio autem primo terminatur ad raritatem que eſt qualitas: ⁊ ex conſequenti ad certam menſuraz quantitatis: vnde hoc modo motus alterationis prior eſt motu qui eſt in quantitate. Alio autez modo augmentuz ſumi poteſt proprie: quomodo non fit ſine alteratione alimenti: ⁊ ſine motu locali. Unde hoc etiam modo talis motus poſterior eſt motu alterationis.

Sed hec verba Quamuis diſcurrendo per modos augmēti declarent ꝙ alteratio prior ipſo eſt: non tamen ſoluunt argumentum. Naz adhuc dubiuz eſt quare motus tales non trahant prioritatez a terminis: cuz trahant ſpeciem ab ipſis: vnumquodqꝫ enim ſpeciem propriā ⁊ prioritatem ad alia trahit ab eodem. Dicere autez ꝙ per ſe prius eſt non per ſe: ⁊ ſimpliciter prius eſt compoſito: non eſt ſoluere argumentuz: ſed magis eſt arguere contra cōcluſionē argumenti: ꝙ eſt propriū ſophiſtaꝝ.

Dicenduz eſt igitur ꝙ in quantitate ſimpliciter non eſt motus: quia tunc mathematica nō abſtraherēt a motu: ſed motus eſt in quātitate contracta ad eſſe naturale: quia motus eſt paſſio entis naturalis. Quantitas autem ſimpliciter bene quidem eſt prior ipſa qualitate: ſed quātitas tracta ad eſſe naturale nō eſt ſimpliciter prior cūctis qualitatibus: ſed magis eſt aliquo modo poſterior aliquibus. Naz id quo aliquid ad eſſe naturale trahitur: prius eſt eo in quantū huius ꝙ ad tale eſſe tractum eſt per concretionem eius. Quātitas autem ad eſſe naturale trahitur per concretionez qualitatum naturaliuz: vnde patet ꝙ in ratione entis naturalis qualitas eſt prior quantitate: ⁊ quia motus eſt actus entis naturalis: contingit vt motus in quantitate poſterior ſit motu alteratiōis. Patet itaqꝫ reſpōſio ad argumentum. Non enim eſt motus in quantitate ſimpliciter ſumpta quomodo eſt prior ipſa qualitate ſed eſt motus in quantitate per qualitates naturales contracta ad eſſe naturale: quomodo quantitas qualitatem preſupponit.

¶ Textus.

¶ Adhuc tempore prior eſt perpetuū enī contingit ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

Secundo poſſet Aliqs dubitare: quia non videtur motus localis eſſe prior tempore motu ad formam. Nam eternorum non eſt vnum prius alio ſecundum tempus: ſecundum autem phyloſophiam ipſius Ariſtot. tam motus localis ꝙ etiam motus ad formaz fuit ab eterno Non igitur bene dictuz eſt ſecunduz opinionem ſuam ꝙ motus localis eſt prior tempore alijs mutationibus.

Ad iſtam qōnem Dicendū ꝙ eſſe in tempore per ſe cōpetit particularibus non vlibus: ⁊ per conſequēs nec ſpeciebus que vniuerſalia quedam ſunt. Quando ergo queritur de aliquibus: qō ipſoruz ſit prius prioritate temporis debemus reſpicere ad ipſa in particulari ſumpta: quomodo ſunt per ſe in tempore: ⁊ nō ad ipſa ſumpta ī vlī: loquēdo aūt de motu locali: ⁊ de motu ad formā in particulari: patet ſtatim ꝙ motus localis prior eſt motibus ad formam. Naz quamuis ſecundū Ariſto. motus ad formaz vniuerſaliter ſumptus ſemꝑ fuerit ratione ſuorum particularium ſibi ſuccedentiuz non tamen eſt dare aliquem particularem motum ad formam eſſe ſempiternū. Contingit autem dare vnum particularē motū localē ſempiternuz: ſicut motū circularē. Quia igitꝰ ſempiternū prius eſt tēpore ⁊ duratione non ſempiterno: patet ſecundū iſta ꝙ cōuenientꝰ dicitꝰ motꝰ localis eē prior motibus ad formā.

¶ Textus.

¶ Omnino autem videtur ꝙ ſit imperfectum ad principium iens.

¶ Qō tertia.

Tertio aliquis Poſſet dubitarꝰ: quia non videtur conuenienter dictum ꝙ motus localis ſit prior alijs motibus: prioritate perfectionis. Nam ille eſt perfectior motus in quo ratio motus perfectiori modo reſeruatur: ſed motꝰ diffinitio magis perfecte reſeruatur in motu ad formā ꝙ in motu locali. Eſt enim motus actus entis in potentia. Magis autez eſt in potentia id ꝙ eſt in potentia ad formā ꝙ id ꝙ eſt in potentia ad vbi: igitur motꝰ ad formā eſt perfectior in rōne motus ꝙ motus localis.

Ad iſtam qōnem Eſt dicendum ꝙ motus localis eſt perfectior motibus ad formā. Ad cuius euidētiā attendendū eſt: ꝙ formaliter de ratione motus eſt: ꝙ ſit continuo quoddam ſucceſſiuū: vnde ille motus in quo inuenitur maior ⁊ perfectior continuatio ſucceſſionis perfectior eſt in ratione motus. Sic autem ſe habet motus localis. In nullo enim motu eſt tanta: ⁊ tam

perfecta continuitas: ſicut eſt in motu qui eſt ſecundū locum. Nam ⁊ alios motus neceſſarium eſt interrūpi per deuentuz ad terminos contrarios. Motus autem localis per nihil tale neceſſario inuenitur interrumpi: vnde patet euidenter ꝙ ipſe in formali motus perfectione motus ſingulos tranſcendit.

Argumentum autē Factū in cōtrariū patet ſatis ꝙ recte non concludit. Naz ſi ille motus eſt perfectior: cuius ſubiectum eſt magis potentia cum ſubiectum generationis ſit maxime in potentia erit ipſa generatio veriſſime ⁊ perfectiſſime motus: ꝙ eſt inconueniens. Item cum ens in potentia ſit ens imperfectū Motus q̄to magis hʒ ſubiectuz in potentia: tanto in ipſo maiorem imperfectionem ponit. Ex hoc autem ꝙ motus in ſuo ſubō ponit maiorez imperfectionem: magis hr̄ ꝙ ſit diminutior q̄ꝫ perfectior. Ad diffinitionem ergo motus ſaluandam: ſufficit ꝙ ſubiectuz ſit aliqualiter in potentia: non tamen ex potentialitate ſubiecti ſumitur huius diffinitionis complementum: ſed magis ſumitur ex continuatione acquiſitionis: ſubintellecta in hac particula ſecundum ꝙ huius. Dicitur eniz motus eſſe actus entis in potentia ſecundum ꝙ huius.

¶ Textus.

¶ Que autem loci mutatio primi ſit nunc monſtrandum eſt ⁊c.

¶ Lectio decimaquarta. ¶ Qō prima.

Hic poſſet Aliqs dubitare qa non videtur inconueniens motus contrarios cōtinuari. Si enim in vno ⁊ eodem inſtanti terminetur vnus ⁊ inchoetur alius: ſequetur ꝙ in vno ⁊ eodem inſtanti ſit finis vnius ⁊ principiuz alterius Motus autem tunc dicuntur continuari: quando idē eſt alterius quidem finis ⁊ alterius principiuz: igitur motus contrarios continuari non eſt inconueniens.

Ad iſtam qōnem Eſt dicendum ꝙ motus contrarios continuari eſt omnino impoſſibile: cuius declaratio eſt: quia impoſſibile eſt motum habere continuitatem: niſi continuitatez habeat id ꝙ aquiritur per ipſum. Quemadmodum enim interrupta magnitudine interrumpitur motus localis: qui continuitate trahit a continuitate magnitudinis; ſicut etiā interrupto vniuerſaliter eo ꝙ acquiritur per quemcumqꝫ motum neceſſe eſt motuz ipſum interrumpi. Interrupta eni acqſita ponunt interruptas acquiſitiones. Motus autez dicit acquiſitionem rei. Idem etiam ex hoc apparet ꝙ motus: vt expoſuimus in precedentibus: nō habet propriam realitatem aliam preter realitatē eius qd acquiritur per ipſum. Que autem vnius realitatis ſunt neceſſario ſic ſe habent ꝙ vno interpto interrumpitur alteruz. Nūc autem ſic eſt ꝙ per contrarios motus contrarie forme acquiruntur: formas autez contrarias impoſſibile eſt continuari: igitur ⁊ motus contrarios impoſſibile eſt eſſe continuos. ¶ Ad euidentiaz autem maioris ꝓpoſitionis accipiamus duos motus cōtrarios: ſicut dealbationem ⁊ denigrationem. Quia itaqꝫ in cōtinuis finis vnius eſt principiuz alterius: ſi dealbatio continuari debet denigrationi: oportebit finez dealbationis eſſe principiuz denigrationis. Et quia oſtenſuz eſt ꝙ motus non continuantur: niſi continuentur illa que ꝑ ipſos acquirunt: ſed ſi finis dealbationis debet eſſe principium denigrationis: oportet ꝙ finis albedinis qui correſpōdet fini dealbationis eēt principiū nigredinis correſpōdens principio denigrationis: hoc aūt ſatis apparet eſſe impoſſibile. Naz finis albedinis cōreſpōdens fini dealbationis non eſt aliud q̄ ſummus gradus albedinis per ipſam dealbationem acquiſite ſummum autem gradum albedinis: qui non ponit aliud q̄ albedinem intenſam: eſſe principiuz nigredinis quilibet ſane mentis ſtatim iudicabit impoſſibile.

Ad argumentum Ergo in contrarium dicēdum eſt: ꝙ non dicuntur ex hoc aliqua cōtinuari ꝙ in eodem habent principiuz ⁊ finem: licet ex hoc dicātur contigua aut conſequenter ſe habentia. Sed dicuntur continuari ex eo ꝙ idem habent principium ⁊ finem: vnde dato ꝙ in eodez inſtanti poſſit eſſe finis vnius cōtrariorum motuum: ⁊ principiuz alterius: non tamen ideo continuari poterūt.

¶ Qō ſecunda.

Secundo poſſet Aliquiſ dubitare vtrum verū ſit ꝙ ſupponebatur in iſto argumento: videlicet ꝙ in eodem inſtanti: in quo terminatur in aliquo ſubiecto vnus motuum contrariorum: inchoari poſſit in illomet ſubiecto motus reliquus grauis: videtur enim ꝙ ſic: quia licet contraria non poſſint ſimul eſſe in eodem: nihil tamen prohibet ipſa in eodem eſſe ſucceſſiue ita ꝙ in ſubiecto ſtatiz ſine interpoſitione temporis vnum ſit poſt reliquum: quemadmoduz licet albedo ⁊ nigredo eſſe nō poſſint ſimul in eodem: nihil tamē prohibet: quin ſtatiz non intercidente tempore medio: cuz deſinit albedo eſſe in corpe in ipō ſit nigredo: pari itaqꝫ ratione quamuis idem ſimul non poſſit moueri motibus cōtrariis: nihil tamen prohibere poterit: quin ſtatim cum deſinit moueri vno motuuz contrariorꝫ: abſqꝫ vlla interiectione temporis ⁊ quietis: incipiat moueri motu reliquo.

Ad iſtam qōnem Modo reſpondēdum eſt tātū q̄tū pertinet ad motus ad formas. Nā de motibus localibus erit locus querendi in ſequenti lectione. De illis ergo motibus qui non ſunt ad vbi: dicendum eſt ad preſens ꝙ impoſſibile eſt duos motus tales contrarios ita ſe habere: vt ſtatim cuz in aliquo ſubiecto terminatur vnus in ipō initietur alius Cuius declaratio eſt: q2 ab alio termino receditur per vnum contrariorum motuū: ad quem acceditur per alterum: ⁊ ibi initiatur receſſus ab aliquo vbi finitur acceſſus ad ipſum. Si ita ꝙ in illo inſtanti in quo finitur vnius motus contrarius: vtpote motus dealbationis: etiā initiatur in vno ⁊ eodez ſubiecto motus alter cōtrarius: vtpote motus denigrationis: oportebit ꝙ in illo eodem inſtanti quo finitur acceſſus ad albedinez: inchoetur receſſus ab albedine: ⁊ in eodem etiam gradu albedinis in quo finit̄ acceſſus oportet inchoari receſſuz: vlterius autez ſic eſt vt declarauimus in ſexto: ꝙ in illo inſtanti in quo initiatur denigratio oportet induci ſimulqꝫ inductuz aliquid eſſe de nigredine. Cuz āt aliquid inductū eſt de nigredine oꝫ neceſſario eē aliqd abiectū de albedīe: gradꝰ etiam in quo finitur dealbatio in illo inſtanti in quo dealbatio finitur: debet eſſe in dealbato corpe. Recolligentes itaqꝫ predicta: ſic arguaz ad propoſitum. In illo inſtanti in quo finitur dealbatio: gradus vltimo inductus eſt in dealbato corpore. In illo etiam inſtanti in quo initiatur denigratio oportet eſſe aliquid inductum de nigredine ⁊ aliquid abiectū de albedine. Sed gradus albedinis abiectus in ꝑncipio denigrationis eſt gradus vltimo ſumptus per dealbationez: quia dictum

ctum eſt ꝙ etiam eodem finitur acceſſus ad terminum ⁊ initiatur receſſus a termino. Si itaqꝫ in eodem inſtanti finitur dealbatio ⁊ initiatur denigratio: finitur acceſſus ad albedineʒ: ⁊ initiatur receſſus ab albedine in eodem inſtanti vnus ⁊ idem gradus albedinis erit inductus in ſubiecto ⁊ abiectus a ſubiecto: ⁊ per conſeques aliqd idẽ in ſubiecto ſimul erit ⁊ non erit. In inſtanti enim in quo aliquid acceptum eſt habetur: ⁊ in inſtanti in quo abiectum eſt non habetur. Si itaqꝫ impoſſibile eſt idem ſimul eſſe ⁊ non eſſe: ſequitur ꝙ impoſſibile ſit: in vno eodemqꝫ ſubiecto initiari denigrationẽ in inſtanti in quo finitur dealbatio. Et eodeʒ modo intelligendum eſt de alijs motibus contrarijs.

Argumentum itaqꝫ Factum .n contrarium: ⁊ ſi concludat de contrarijs formis: non tamẽ cõcludit: de ꝯtrarijs motibus: propter rationeʒ: aſſignataʒ. Non enim ſequitur idẽ eſſe ⁊ non eſſe: ſi ponamus ꝙ in illo inſtanti: in quo deſinit vna formarum contrariaruʒ eſſe in ſubiecto: icipiat in ipſo eſſe ⁊ ſit alia: ꝙ tamen ſequitur: ſi hoc ponamus de motibus contrarijs vt expoſuimus.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem contingit quendam eſſe motuʒ infinitum vnum ⁊ continuum ⁊c.

¶ Lectio. xv. ¶ Qõ prima.

HIc poſſꝫ aliquis dubitare vtrũ i motib⁹ localib⁹: poſſit fieri reflexio ſine interpne getis: vr̃ eniʒ ꝙ ſi aliqs ꝓiceret ſurſum ſagittam cõtra rotam deſcendentẽ: ⁊ contingeret ipſam anteq̃ quieſceret: ſtatim propter motum rote reflecteretur: ⁊ deſcenderet deorſuʒ anteq̃ quieſceret. Non ergo neceſſariuʒ eſt ꝙ in reflexione qes media intercidatur.

Ad iſtam qõnem Dicitur cõmuniter ꝙ duob⁹ modis poteſt aliquid moueri: quia per ſe ⁊ per accidẽs ⁊ ſi per ſe quidem vtroqꝫ motu moueatur mobile: tunc oportet ꝙ ſemꝑ in reflexione ĩterponatur quies media ⁊ de motu ſic ſumpto concludit ratio quelibet phi. Si autem mobile vno motu moueatur per ſe: ⁊ alio per accidens: non oportet tunc intercidere mediam quietem quemadmodum ſi naui per fluuium currente: aliquis ſtans in oppoſita pte flumis proijciat ſagittam motaʒ contra motum nauis: que quidẽ ſagitta infigatur naui: quia non eſt credendum ꝙ ſagitta nauiʒ cõtingens ipſam faciat quieſcere: concedendum eſt ſimpliciter ꝙ ſtatim cum peruenerit ad eã incipiet reflecti ⁊ moueri ſecum contra motum ſuũ primum: abſqꝫ quietis interpoſitiõe. Nam primo motu fuiſſet quideʒ per ſe mota. Secundo autem motu non per ſe moueretur: immo infixa naui per ſe quidẽ ſtaret in eodeʒ loco nauis ⁊ quieſceret: moueretur auteʒ per accidens ad motum nauis cui exiſteret infixa. Et eodem modo eſt intelligendum de alio exemplo. Tenderet eniʒ ſagitta per ſe ſurſuʒ: ſed deorſuʒ per accidens rediret: quia delata a rota cadente: ⁊ fortiori motu mota q̃ eſſet motus proprius ſagitte

Sed videtur quod Iſta reſpõſio non ſit penitus ſufficiens Si enim aliquis poneret ꝙ ſagitta rotã fortiſſime percutiens non remaneret propter fortẽ percuſſionem iuxta eam: ſed ab ipſa repelleretur ita fortiſ ꝙ ad minus per aliquantũ ſpatij deſcenderet: ſagitta ante rotam: moueretur tunc per ſe ſagitta etiaʒ hoc ſecundo motu. Et quia hic non videtur quies vlla intercidere: ſequitur ꝙ in talibus motibus per ſe fieret reflexio ſine quiete precedente.

Sed iſta obiectio Tollitur de facili: dicemus enim ꝙ ſi ſagitta rotaʒ pertingens deſcendentem: ab ipſa ſic repelleretur: ꝙ propter repulſionem deſcenderet deorſum: non poſſet iſta repulſio fieri ſic ſubito: quin per aliquod tempus quieſceret: quod per ſe contingens rotam deſcenderet non per accidens: quia ad deſcenſum rote cui in illo modico tempore exiſteret coniuncta.

¶ Textus.

¶ Maxime autem manifeſtuʒ eſt ꝙ impoſſibile eſt cõtinuum eſſe ⁊c.

¶ Qõ ſecunda.

SEcundo poſſet Aliqs dubitare: quia non videtur ratio phyloſophi cõcludere: nec ẽt iſta que nos diximus oino vera eſſe. Nã id qđ ꝯtinue mouetur in loco vtitur vno medio ſigno loci tanq̃ duobus: quia tanq̃ fine precedentis: ⁊ tanq̃ principio ſequentis: nec tamen propter hoc a ſuo motu aufertur continuitas.

Et preterea Supra dixim⁹ ꝙ in motib⁹ ad formam non ſit reflexio ſine quiete media: propter id ꝙ cum initiatur motus ad formam contrariam: abicitur ſtatim aliquid de forma contraria altera a qua inchoatur motus. Sed in motibus localibus hoc non habet locuʒ: quia initiatur motus ad aliquem locum mobilem: ſecundum ſe totum: ⁊ ſecundum omnes partes eſt in loco a quo debet recedere: ita ꝙ pro illo inſtanti de illo loco nihil perdit: videt̃ itaqꝫ ꝙ quantumcunqꝫ in motibus ad formã non poſſit fieri reflexio: niſi quies intercidat: fieri tamen poſſit in motibus localibus.

Ad iſtius itaqꝫ Qõnis euidentiam conſiderandum eſt: ꝙ ſignum manens in medio communi alterius rationis eſt ſecundum ꝙ eſt continuatiuum: ⁊ alterius rationis eſt ſecundum ꝙ eſt diuiſiuũ. Nam continuatiuum eſt ſecundum ꝙ eſt vnum: propter id ꝙ continuatio aliqd vnum ponit in quo partes ipſe cõnectuntur. Diuiſiuũ autem eſt ſecundum ꝙ eſt aliquo modo duo: vt expoſuimus in quarto: propter id ꝙ diuiſio facit eſſe aliud finẽ vnius partis a pncipio alterius. Et propter hoc ipſuʒ ꝙ mouetur in loco nunq̃ medio ſigno vtitur actu tãq̃ duobus niſi actu diuidat continuum: ⁊ per conſequens actu interrumpat motum. Sed ſi debet motuʒ ſuũ nõ interrumpere: neceſſariuʒ eſt ꝙ ſigno medio nullo modo actu bis vtatur: ſi non vtatur ipſo tãquam duobus ſed ſolum tanq̃ vno termino continuante. Nunc autẽ ſic eſt ꝙ cũ aliquid localiter mouetur prius vno motu ⁊ poſtea reflectitur ad oppoſitum vno ⁊ eodem ſigno actu bis vtitur: cuius ratio eſt: quia cuilibet motui finito oportet aſſignare actu finem: ⁊ cuilibet inchoato oportet aſſignare actu principium. Cum autem corpus motum ſurſum reflectit̃ ad deorſuʒ: motus ſurſuʒ actualiter finitur: ⁊ motus deorſuʒ actu inchoatur: cũ non eſſet ante. Ergo ⁊ illi actu finem: ⁊ huic actu principium oportet in loco ſurſum aſſignare. Vtitur ergo tunc mobile tali ſigno actu tanq̃ duobus: ⁊ per conſequens ipſo vtitur tanq̃ diuidente continuum: ⁊ interrumpente motum non tanq̃ continuante. Ex hoc aũt poſſemus ſi vellemus ſtatim concludere motum reflexum non eſſe continuum: quia ꝫ rationẽ partium continuatarum eſt ꝙ in medio vna habeat actu finem: ⁊ alia actu pncipiũ: q: actus ſꝫ ſuã rõnẽ diſtinctiu⁹ eſt.

¶ Sed tamen aliquis poſſet dicere: ꝙ licet ex h̄ probeꝛ motꝰ tales nō eſſe continuos: per ꝙ ſoluitur primuz argumentū: non tamen probatur propter hoc ꝙ inter ipſos intercidat quies media. Nam ⁊ in lineis videmus ꝙ quamuis nullum punctum actu ſit in medio: ſed debet eſſe cōtinua: ſi tamē actu fiat ibi aſſignatio finis ⁊ principij: ⁊ in eodem ſitu erunt quidem tunc partes linee non continue: ſed ita contigue: ꝙ inter eas nihil cadet medium: ſimiliter itaqꝫ poſſet quis dicere: ꝙ aſſignando actu finem vni motui: ⁊ actu principium alteri: manebunt motus non continui: ſed ſi illi duo termini actu ſcilicet finis ⁊ actu principiū: ponantur in eodem temporis inſtanti: erūt illi motus ſe ſe conſequentes abſqꝫ vlla quiete intermedia.

Conſiderādum eſt Itaqꝫ ſicut ait Tho. ꝙ licet punctum vel ſignum quodcūqꝫ vt eſt vnuz ſubiecto poſſim ſimul itelligere: ſi tū̄ debeo ipſuz ſeorſuz itelligere vt finē: ⁊ ſeorſuz itelligere vt ꝑncipiū: nūqꝫ potero hoc ſimul facere: ſequeretur enim ꝙ plura in ratione qua plura ſimul intelligerē ꝙ eſſe non poteſt Quod ſi intellectus non pōt iſtud facere: neceſſarium tunc eſt ꝙ nec etiam mobile tunc ī eodem iſtanti poſſit idem ſumere ſignum actu: vt plura: ſiue ſeorſum vt actu finem ⁊ ſeorſum vt principium. In alio itaqꝫ inſtanti ipſum ſumet: vt finem precedentis motus: ⁊ in alio inſtanti ipſum accipiet: vt principiuz ſequentis. Et quia inter duo inſtantia cadit tempus mediū: oportebit tunc neceſſario in illo tempore medio ipſum mobile ibi ſtare ⁊ quieſcere: patet igitur ꝙ propter iſtaz rationez motus localis reflexus fieri non poteſt ſine quiete media: quā tumcūqꝫ ratio ſupra aſſignata de motibꝰ ad formam locum non habeat in motibus localibus. Patet itaqꝫ reſponſio ad argumenta.

¶ Qō tertia.

S Ed tunc tertio Statiz dubitaret aliquis: quia ſecunduz iſta videtur ꝙ etiam in motibus per accidens non fiat reflexio: ſine quietis interpoſitione: quia quantumcūqꝫ alter motus ſit per accidēs: ex quo tamē prior actu finitur: ⁊ ſcd̄s actu ichoatur: oportet illi aſſignare actu finem: ⁊ huic actu principium. Que duo ſi ponanꝛ in eodem inſtanti: ſequetur ꝙ vno ⁊ eodem ſigno in eodem nūc ipſum mobile bis vtatur: ſemel quidem vt fine ⁊ ſemel vt principio.

Hic autē dubitatio Stantibus ſupradictis tollitur de facili. Nam motu quidez vno facto per ſe ⁊ alio per accidens: dicemus ꝙ mobile ſignuz in quo terminat motum ſibi pe ſe debitum accipit quidem per ſe tanqꝫ finez ſui motus: ſed non accipit illud per ſe tanqꝫ principium alterius: quia nec ille motus eſt ſuus: ſed illius mobilis: ꝙ trahit ipſum ſecum: h̄ autem mobile: quia continuum motum facere ſupponitur: nō accipit illud ſignum ſicut actu finem vel ſicut actu principiuz: ſed accipit ipſum ſicut cōtinuans. Sed ſi dicaꝛ ꝙ mobile reflexum ad minus accipit ipſum ſicut actu principiū ſui receſſus: dicemus ſicut diximus ꝙ quia per accidens ſuus receſſus inde tunc initiatur: per accidens tū̄ illud ſignū ſumit actu: vt pricipiuz: ad ꝙ nullum ſequitur impoſſibile: licet enim idez non poſſit vti per ſe eodem bis in eodem inſtanti: nihil tamen prohibet ꝙ in eodem inſtanti eodem bis vtatur: ita tamen ꝙ ſemel vtatur ipſo per ſe: ⁊ ſemel non per ſe ſed per accidens.

¶ Textus.

¶ Sed verū dōm eſt qō quidē diximus in rōnibꝰ ⁊c.

¶ Qō quarta.

Q Varto autem Ut ſequētē lectionē claudamus cū iſta: eo ꝙ in ipſa magne nouitates non tanguntur: queratur vtrum verum ſit ꝙ accidūt linee infinita media. Videtur eni ꝙ non: qꝛ ꝙ eſt de ratione alicuius ſibi conuenit per ſe ⁊ non per accidens. Sed infinitum clauditur in ratione ſeu in diffinitione linee: quia linea ſecundum ſuam rationem eſt continua. Continuum vero dicitur eſſe ꝙ eſt in infinituz diuiſibile: ſiue diuiſibile in ſemper diuiſibilia.

Ad iſtam qōnem Eſt dicenduz ꝙ illa dicuntur ꝓprie alicui attribui per ſe: que ſibi attribuuntur ratione forme. Que autem alicui attribuuntur gratia materie dicuntur ſibi attribui per accidens. Nunc autez ſic eſt ꝙ forma continui conſiſtit in ipſa vnitione ⁊ cōnexione partium: ꝙ quidem connexionē quia deſtruit ipſa diuiſio: ſequitur ꝙ diuiſio tanqꝫ priuatio tollat formam continui materiam eius relinquendo. Quia ita ꝙ infinitas non debetur continuo ratione cōnexionis partium: ſed ob rationē ſempiterne diuiſibilitatis: patet ꝙ infinitas ſibi debetur ratione materie: ⁊ finitas rōne forme. Nā que etiā in infinituz multiplicat diuiſio ipſa connexio recolligit in vnum: ⁊ per conſequens retrahit ad finitatem: finitas itaqꝫ continuo per ſe debetur: quia ratione forme: ſed īfinitas ſibi attribuitur per accidens: quia ratione materie.

Ad argumentum Itaqꝫ factū in contrariū dicenduz eſt ꝙ diffinitio continui: in qua ponitur infinitas: eſt ſumpta ex diuiſibilitate eius: continuo autē ratiōne ſue diuiſibilitatis: ⁊ ſecunduz incluſionez eius per ſe īfinitas debetur: non tamen propterea ſibi debetur ſimpliciter per ſe: quia nec propria ratio ipſius ſumitur ex diuiſibilitate: ſꝫ ex vnione partiuz in termino medio continuante: quemadmodum vniuerſaliter cuiuſlibet vera diffinitio ſumitur ex forma.

¶ Qō quinta.

S Ed tunc poſſet Statiz aliquis querere: quomodo vnio partium forma ſit cōtinui: ⁊ diuiſio tollat formam relinquendo materiam: videtur enim h̄ nō eſſe verum. Quia facta diuiſione ⁊ ſublata vnione adhuc in partibus diuiſis manet continuitas. Non autē manet ratio alicuius nec in toto nec in partibus ſublata forma eiꝰ: quēadmodū ſublata forma ignis a corpe toto non remanet ratio ignis nec in toto corpore: nec in partibus eius.

Ad iſtam qōnem Simpliciter dicenduz eſt ꝙ forma propria continui eſt ipſa vnio partiuz ipſius in termino medio continuante: cuius declaratio eſt: quia formā vniuſcuiuſqꝫ propriā id dicimus ꝙ eſt ſibi ratio immediata eſſendi eſſe ſuo proprio. Immediata autez ratio eſſendi continuo: inquantum continuū eſt ipſa vnitio partiuz in termino medio continuante. Ad hoc eni ſtatim ⁊ immediate ſequitur aliquid eſſe veriſſime continuum: ꝙ partes eius in vno termino vnite ⁊ copulate ſunt: de neceſſitate itaqꝫ concluditur ꝙ ipſa vnio partium in vno termino continuante eſt forma continui in eo ꝙ continuum. Ex hoc autem ſtatim patet ꝙ diuiſio que

ſio que a continuo tollit dictam vnionem: tollit formaꝫ continui relinquendo materiaꝫ. Relinquit enim partes que ſunt materia propria totius quantitatiui: vnde circa partes fit vnitio: ⁊ circa partes ſiue ſꝫ ptes fit diuiſio: quemadmodũ vniuerſaliter forma ⁊ priuatio fiunt circa idem.

Ad argumentum Itaqꝫ factuꝫ in contrariuꝫ dicenduꝫ eſt ꝙ vnio que eſt forma continui in ipſo continuo per omnes eius partes eſt diffuſa: ita ꝙ vna eſt in actu ⁊ multiplex in potentia. Et per vnicam diuiſionem fit multiplex in actu: per diuiſioneꝫ itaqꝫ tollitur continuitas a toto ꝙ eo ipſo quo diuiſum eſt de neceſſitate diſcontinuũ. Sed quia quelibet pars habet partes vnitas in vno termino quelibet pars remanet continua. Tollit itaqꝫ diuiſio totius vnionē a toto et continuitatem: ſed non tollit ħ a ſingulis partibus: vnde ⁊ ſi forma ignis ſic tolleretur a corpore ꝙ non remaneret in ipſo toto: remaneret tñ in aliquibus partibus ipſius: ratio ignis non remaneret in toto corpore: bene tamen remaneret in quibuſdam eius partibus.

¶ Textus.

¶ Manifeſtũ aũt eſt: ⁊ quia niſi aliquis faciat tpis ⁊c.

¶ Lectio. xvj. ¶ Qō prima.

Hic poſſet Aliqs dubitare de ħ ꝙ phyloſoph⁹ ait ħ ipſum inſtans ſemper ſe tenere cuꝫ re poſteriori ⁊ non cũ priori: videtur enim hoc non eſſe bene dictũ: quia ſicut in hoc inſtāti ponitur primo generatum eē rei poſterioris: ſic etiaꝫ in ipſo ponitur vltimo corruptum eſſe rei precedentis. Quēadmodũ itaqꝫ propter generatum eſſe tenet ſe cuꝫ re poſteriore: ſic etiam videtur: ꝙ propter corruptum eſſe debeat ſe tenere cum re priore.

Ad iſtam autem Queſtionem apparet de facili reſponſio: ſi intuemur diligenter textum. Ariſt. non enim dicit ꝙ inſtans ſit rei poſterioris: ⁊ non rei prioris: nec ſic accipiendo verba Ariſtote. debet ſolui queſtio ſicut quidā facere videtur: ſed dicit ipſe phyloſoph⁹ ſimpliciter: rei autem ſemper poſterioris paſſionis eſt ꝙ veritatem habet ſiue loquamur de re corrupta que eſt prior: ſiue de re generata que eſt poſterior. Ad cuius euidentiā conſiderandum eſt ꝙ inſtans poteſt referri: vel ad tempus: vel ad rem que eſt in tempore ponitur corrũpi aut generari. Et quidem ſi referatur ad tempus: tunc ipſuꝫ inſtans cōmune eſt priori ⁊ poſteriori tempori: quia finis eſt prioris ⁊ principiuꝫ poſterioris: vnde tenet ſe cũ vtroqꝫ: qꝛ cũ priori: ſicut eius finis: ⁊ cũ poſteriori ſicut principium ipſius. Sed ſi referatur ad rem que corrũpitur: aut ad rem que generatur: tunc ſe tenet ſolũ cum poſteriori paſſioni vtriuſqꝫ ⁊ nō cum priori. Nam paſſiones rei ħ appellantur ipſa eius attributa. Rei autēꝫ que corrumpitur in tempore precedente: inſtans in quo corruptio finitur attribuitur eſſe: ⁊ in tempore poſteriori ⁊ ſequente illud inſtans attribuitur nō eſſe. Et tñ nō eſſe rei corrupte ꝙ dicitur paſſio poſterior ſe tenet iſtās Non autem ſe tenet cuꝫ eius eſſe ꝙ dicitur paſſio prior. Rō autem huius eſt: quia in illo inſtanti in qua finita eſt corruptio res corrupta eſt. Cum autēꝫ res corrupta ē tūc non eſt: igitur in illo inſtanti in quo finita eſt corruptio res corrupta habet non eſſe: ⁊ pro tanto dictum eſt ꝙ tale inſtans ſe tenet cum non eſſe ꝙ eſt paſſio poſterior. Si itaqꝫ ſilr ſe teneret cuꝫ eſſe ꝙ eſt eius paſſio prior haberet tunc etiam res corrupta eſſe: ⁊ per conſequens in eodem inſtanti ipſa eſſet ⁊ non eſſet: ꝙ eſt impoſſibile. Ex hoc autem ſumitur: ꝙ licet ſit dare primũ inſtās in quo res corrupta habet non eſſe: non tamen eſt dare vltimum inſtans in quo res corrupta habet eſſe. Naꝫ iſtud non eſt inſtās in quo finita eſt corruptio: quia in ħ: vt dictuꝫ eſt: talis res non habet eſſe: erit ergo inſtās aliud ante ħ acceptũ. Si inter duo inſtantia cadit tempus medium: igitur inter inſtans in quo res vltimo dicer̄ eē iſtās i quo dicer̄ prio nō eē: erit tēpus mediũ ꝙ ē impoſſibile: quia tunc in tali tempore res nec eſſet nec non eſſet: ꝙ ſtare non poteſt: ſic itaqꝫ dicenduꝫ eſt: ꝙ res que corrumpitur in toto tempore precedente inſtans: in quo eius corruptio finitus: preter ꝙꝫ in iſto inſtanti habet eſſe: in hoc autem inſtanti ⁊ in tempore ſequente habet non eſſe. Sicut autem de re corrupta diximus: ſic etiam ſuo mō de re generata intelligere debemus. Nā rei que generatur in tempore precedēte inſtans: in quo eius generatio finitur: attribuitur non eſſe ꝙ ⁊ iō dicitur eius paſſio prior. In tempore vero ſequente ſibi attribuitur eſſe: ꝙ ⁊ iō dicitur eius paſſio poſterior. Inſtans vero ipſum in quo primo generatio finita eſt: ſe tenet cum eius eſſe ꝙ ſibi datur poſterius: ⁊ non cũ ei⁹ non eſſe ꝙ dabatur ſibi prius. Nam cum res que generari dicitur generata tunc habet eſſe. In illo autem inſtāti in quo eius generatio primo completa eſt ipſa res generata eſt: igitur in illo inſtanti habet eſſe: ⁊ pro tanto dicimus ꝙ inſtans ſe tenet cum eſſe eius. Si itaqꝫ ſimiliter idem inſtans ſe teneret cum eius non eſſe haberet in ipſo res generata etiam non eſſe: ſimiliter per cōſequens eſſet ⁊ non eſſet: ꝙ eſt impoſſibile. Ex hoc autē ſumitur ꝙ licet ſit dare primum inſtans in quo res generata perdit non eſſe ⁊ hꝫ eſſe: non tamen eſt dare vltimuꝫ inſtans in quo habet non eſſe: vt patet ex dictis optime itaqꝫ dictuꝫ eſt ꝙ ipſius rei ſiue corrupte ſiue generate inſtans ſemper eſt poſterioris paſſionis ſiue ſe tenet cum poſteriori paſſione rei ⁊ non cum eius paſſiōe priori. Non eſt ergo dicendum: ſicut quidam dicunt: ꝙ lꝫ in ħ inſtanti ſit corruptum eſſe rei prioris ⁊ generatum eſſe rei poſterioris: tñ inſtans attribuitur generato eſſe ⁊ non corrupto eſſe: eo ꝙ rationabilius eſt ꝙ attribuatur enti ꝙꝫ nō enti: ⁊ generatum eſſe eſt paſſio entis: ſed corruptum eſſe eſt paſſio non entis. Naꝫ iſta expoſitio euidenter apparet eſſe contra intentionem Ariſto. ſicut de facili apparet conſideranti proceſſum eius: eſt etiam falſa: quia non eſt veruꝫ ꝙ tale inſtans teneat ſe cum generato eſſe rei generate: ⁊ non cum corrupto eſſe rei corrupte: immo ſe tenet cum vtroqꝫ. Non eſt etiam ħ ꝙ dicitur poſterioris coniungendum: cuꝫ ħ ꝙ dicitur rei: vt iſti videntur inſinuare in ſuis queſtionibus: ſed ꝯiungendũ eſt ei ꝙ poſtponit̄ ſibi paſſiōis.

¶ Textus.

¶ Non ergo dandum eſt in omni: ſed preter vltimum nunc in quo eſt. c. ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

Secundo Aliquis poſſet dubitare: qꝛ ſimile videtur de inſtanti: ⁊ de tēpore: ⁊ de duobus tēporibus indiuiſibilibus. Sicut. n. dicimus ex ħ tempore indiuiſibili non eſt res: ⁊ in hoc tēpore idiuiſibili eſt: ergo inter ipſa eſt tempus mediũ menſurans fieri: a quo de non eſſe tranſitur ad eſſe: ſic etiam dicere poſſumus in hoc inſtāti res eſt in tempore ꝓcedēti nō eſt: ergo inter ipſa eſt tēpus mediuꝫ mēſurans fieri per ꝙ a nō eē fit tranſitus ad eſſe.

Ad iſtam qōnem Dicitur communiter ⁊ bñ: ꝙ pro tanto non eſt ſimile: quia generatum eſſe eſt terminus

motus: ⁊ motus cum ſit diuiſibilis non poteſt eſſe in tē pore indiuiſibili: vnde ſi ſint duo tempora īdiuiſibilia quorum vnum menſuret eſſe ⁊ generatum: ⁊ aliud mē ſuret non eē: nō poterit ħ indiuiſibile menſurare motū per quem de non eſſe tranſitur ad eſſe: ⁊ cuius termin⁹ eſt generatum: ⁊ idcirco oportebit dare tempus mediū ꝙ menſuret iſtum motum. Sed de inſtanti ⁊ tempore ad ipſum terminato atq; diuiſibili non ſic eſt. Nam ſi in hoc inſtanti res habet eſſe: ⁊ in tempore precedēti nō eſſe: non oportebit dare tempus medium inter tempus ⁊ inſtans ꝙ menſuret motum: quo de non eſſe ad generatum eſſe pertranſitur: quia ipſummet tempus ꝙ ad inſtans terminatur: cum ſit diuiſibile: poterit iſtū motum menſurare: vnde patet ꝙ ſimilitudo non currit.

¶ Textus.

¶ Si autem quodcunq; fuerit prius non ens neceſſe eſt fieri ens ⁊c.

¶ Qō tertia.

Tertio poſſet aliquis dubitare: ꝓpter quid ſi motus contrarij eēnt cōtinui: ⁊ facerent vnum continuum motum: ipſum mobile: ſtatim cum inciperet moueri a cōtrario diceretur tendere ad ipſum.

Ad hoc dicendum eſt: ꝙ tota ratio ex hoc ſumitur: ꝙ in precedentibus libris dictum fuit ipſum motum ſpecificari ⁊ denominari a ſuo vltimo termino ad quem. Si ergo dicatur dealbatio prior ⁊ denigratio poſterior eſſe vnus motus continuus: habebit pro termino ipſam nigredinem: ⁊ per cōſequens ab ea totus talis motus continuus ſpecificabitur ⁊ denominabitur: atq; per totū motum dicetur tēdere ad hunc terminum: vnde a principio cū incipiet ipſum alterabile dealbari ⁊ recedere a nigredine: dicetur ſecundum iſta denigrari ⁊ ire ad nigredinem ꝙ eſt totum impoſſibile. Non enim poteſt dici aliquid denigrari cum dealbatur: quia tunc contraria dicerentur de eodē. Non poteſt etiā dici ꝙ cum perdit nigredinem accipit nigredinem: quia etiā contraria dicerentur de eodem. ¶ Vel dicendum eſt ꝙ vnitas motus requirit vnitatem termini. Motus autem eo eſt vnus quo continuus. Ut itaq; motus ſit continuus. Neceſſariū eſt ꝙ eius terminus ad quem ſit tantum vnus. Statiȝ autem cum mobile incipit moueri dicitur tendere ad terminum ſui motus. Si itaq; dealbatio ⁊ denigratio eēt continuus motus: ipa ſola nigredo eſſet eius termin⁹ ⁊ per conſequens ſtatim cum mobile incipiet dealbari ⁊ recedere a nigredine: tendere dicetur ad nigredinem ꝙ eſt totum inconueniens.

¶ Qō quarta.

Quarto poſſet eſſe dubiū quia videt̄ eſſe falſum ꝙ non ſi tempus continuum ⁊ motus continuus. Quia dictum fuit in libris precedentibus ꝙ tempus trahit continuitatem a motu: ⁊ per conſequens ſublata continuitate motus: videtur tolli continuitas temporis: ſicut et ſublata ꝯtinuitate magnitudīs tollit̄ ꝯtinuitas mot⁹.

Ad iſtam qōnem eſt dicendum ꝙ tempus aut non trahit continuitatem ab omni motu: ſed a motu primi mobilis: aut non trahit continuitatem ab ħ motu vel illo: ſed a motu ſimpliciter ſumpto: abſq; determinatione ad motum ſpecialem: hanc autē diſiunctionem: facio propter duas opiniones: que habent̄ de cōſequētia temporis ad motum. Et ſiue dicatur primo modo ſiue ſecundo: videtur ꝙ tempore manente continuo eſſe poſſint aliqui motus diſcontinui. Nam ſi ſequatur motū primi mobilis: cum iſte maneat vniformis: ⁊ continuus: non obſtante diſcōtinuatione horum inferiorū motuum: patet ꝙ tempore manente continuo: non neceſſarium erit motus alios inferiores in ipſo factos eſſe continuos. Si etiam ſequitur motum ſimpliciter ſumptū idem ſequitur. Diſcontinuato enī ħ particulari motu vel illo: diſcōtinuātur motus eatenus q̄ten⁹ in ipſis reſeruatur: non tamen propter hoc diſcontinuatur mot⁹ ſimpliciter ſcḋm ꝙ motus: vnde patet ꝙ ſi tempus ſequatur motum ſimpliciter: ⁊ non ratione huius vel illius motus: tempore manente continuo: nō neceſſariū erit hos determinatos motus eſſe continuos.

Patet itaque ſcḋm vtrāq; opinionem reſponſio ad argumenta. Nam licet tempus trahat continuitatem a motu: non tamen ipſam trahit a quocūq; motu: ſed a motu ſimpliciter: vel a motu primi mobilis: ⁊ ideo non neceſſarium eſt tempore exiſtente continuo: quoſlibet motus ſibi in tempore ſuccedētes eſſe adinuicem continuos: dato etiam ꝙ in illo inſtanti in quo finitur motus vnus: initietur motus alius.

¶ Textus.

¶ Qui autem in circulari erit vn⁹ ⁊ continuus ⁊c.

¶ Lectio. xvij. ¶ Qō prima.

Hic forte dubitaret aliqs: quomodo mot⁹ circularis non eſt ſepius in eiſdē: videtur enim hoc eſſe falſum: quia corpus ꝙ circulariter mouetur: non tamen ſepius: immo ſepiſſime reuoluitur ſuper idem ſpatiū: ⁊ ſuper eadem ſigna vnius ⁊ eiuſdem ſpatij.

Ad iſtam qōnem eſt dicendum ꝙ ħ dictum eſt de motu circulari ad differentiam aliorum motuum. Nam in alijs motibus ſic contingit ꝙ mobile non poteſt moueri ab eodem in idem: niſi per eadem media ſepius tranſeat. Nam ſi aliquid debet moueri a nigredine in nigredinem: oportet ꝙ ſepius tranſeat per medios colores: quia ſemel dum a nigredine vadit in albedinem: ⁊ iterum ſemel dum ab albedine redit ad nigredinem: ſimilr̄ etiam contingit: ⁊ in motibus localibus alijs a circulari. Nam ſi aliquid debet moueri a loco deorſum ad locum ſurſum pluries mouebitur per eadem loca media inter locum deorſum ⁊ locum ſurſum quia ſemel dum ibit a loco deorſum ad locum ſurſum ⁊ iterum ſemel dum redibit a loco ſurſum ad deorſum. In motu autem circulari hoc non contingit: fit enim in circulo proceſſus ab eodem in idem abſq; eo ꝙ eadē media ſepius ſumantur: vnde patet reſponſio ad argumentum: licet enim per multas circulationes eadē media ſepius ſumantur: per vnam tamen ſolam circulationem ab eodem proceditur in idē: ⁊ conſtat ꝙ per vnā circulationem non ſumuntur niſi ſemel tantum ſigna omnia que ſunt in circulo.

¶ Textus.

¶ Rationabiliter aūt accidit circularem vnum eſſe ⁊c.

¶ Qō ſecunda.

Secundo poſſet aliquis dubitare vtrum motus rectus ſit iudicandus imperfectus: ⁊ ſimiliter linea recta: vt videt̄ ħ innuere phyloſophus: pro tanto enim hec videtur inconueniens: quia cum de ratione ſpeciei ſit perfectio

ſit perfectio ⁊ complementum: quicquid habet propri
am ſpeciem: videtur eſſe perfectum ⁊ completum. Da
mus autē ſpeciē propriaꝫ: ⁊ linee recte ⁊ motui recto.

Ad iſtam q̄ōnem Eſt dicendum
ꝙ de linea re
cta: ⁊ pari ratione de motu recto loqui poſſumꝰ dupli
citer: q2 vel abſolute ſecūdū ſe: vel per comparationem
⁊ ordinem ad circularem. Et primo quideꝫ modo linea
recta ſiue magna ſiue parua ſit perfecta eſt ſm̄ ſuaꝫ ſpe
ciem: quia ſicut ħ ait Simplicius in primo de celo ſpe
cies linee recte ſecūdū ꝙ recta: perfecta eſt penitus ⁊ in
parua ⁊ in magna: ſed Simpliciter adhuc loquendo de
linea recta non ratione rectitudinis que inuenit̄ in par
ua ⁊ in magna: ſed ratione magnitudinis non queli
bet linea recta eſt perfecta: quia non in qualibet inueni
tur plenitudo magnitudinis date in vniuerſitate cor
poruꝫ: ſed ſic itelligitur perfecta linea protracta per cē
trum mundi ab vno extremo celeſtis circūferentie ad
alterū. Et ſecundū ħ de linea recta dicit Simplicius
ibidem. Magnitudo auteꝫ perfecta eſt in habente totā
menſuraꝫ tote medialis: ħ etiaꝫ modo motū rectū intel
ligimus perfectū: qui includit totū proceſſū per media
ab vno ſuorū extremorū naturalium vſqꝫ ad alterum.
Si auteꝫ de linea recta loquamur ſecundo modo in cō
paratione: ſi ad circularē: tunc omnis linea recta dicit̄
imperfecta: linea enim circularis: quia finem pricipio
coniungit: ſic perfecta eſt ꝙ non recipit additionem: li
nea vero recta: quia fineꝫ diſiungit a principio intelli
gitur imperfecta: ⁊ additionē recipere potens. Et ħ eſt
ꝙ ait ibidē Simplicius: perfectio aūt ipſius: ⁊ ſecūdū
ſpecieꝫ: vt ad circularē ſpecieꝫ: ⁊ perfectionē deficit: eo
ꝙ non continua in ſeipſam: ſed effundatur quantū eſt
in ſeipſam ad imenſurationeꝫ ⁊ infinitatem: ⁊ idcirco
ꝙtū ſic ē i ſeipſa hꝫ ſemꝑ aliqd deficiēs ⁊ appōi potēs.

¶ Textus.

¶ Accidit autem conuerſim: ⁊ namqꝫ quoniam men
ſura motuum circulatio ⁊c.

¶ Qō tertia.

Ertio Quia ait Ariſt. ꝙ omnia mē
ſurātur primo: ⁊ alibi dicit
ꝙ primum eſt menſura ⁊ cauſa ſubſequē
tium: queratur vtrum poſſit modo dicere
ꝙ motus primus: qui eſt motꝰ primi mo
bilis ſit cauſa omnium aliorum motuuꝫ:
videtur enim ꝙ non: quia ſi ipſe eſſet cauſa ſingulorum
motuum: fruſtra tunc aſſignarentur orbibus ſecundis
proprij motores: ad efficiendum ⁊ cauſandum motus
proprios eorum.

Ad iſtam q̄ōnem Eſt dicenduꝫ ꝙ
duplici mō quā
tum ad preſens ſpectat motus primus dici poteſt cau
ſa aliorum motuum: q2 efficienter ⁊ formaliter: efficien
ter quidem motus primus cauſalitatem habet ſuper
quoſdam motus: quia ſuper eos qui ħ inferius contin
gūt: non tamen ſic cauſalitateꝫ habet ſuper omnes mo
tus proprios ſecundorum orbiuꝫ: ⁊ idcirco tales orbes
requirunt proprios motores ad ſuum proprium mo
tū efficiendum. Ex hoc itaqꝫ euidenter patet: quando
dicitur primum in aliquo genere eſſe cauſa omniū alio
ruꝫ: non eſt ħ accipiendum ſemper quantum ad cauſa
litatem efficientie. Secūdo autem modo dici poteſt mo
tus primus eſſe cauſa omniū aliorum. Sed ħ etiā eſt di
ſtinguendū: quia cauſalitatem formalitatis habere po
teſt vnum ſupra aliud dupliciter: quia vel per inherēti
am: ſicut albedo ē cauſa formalis albi: vel per exempla
ritatem quandā: ſicut cauſa prima dr̄ eſſe formalis om
niuꝫ. Et ſecundo modo motus primus cauſalitatem ha
bet ſuper omnes motus. Nam ſuperiora in entibus ex
tranea quedam ſunt inferiorum: ⁊ primū quodlibet ge
nere exemplar quoddam eſt omniū ſequentium: vtrū
autem motus primus ſuper omnes motus contingen
tes ħ inferius habeat cauſalitatem efficientie non de
termino ad preſens.

¶ Qō quarta.

Uarto poſſet Aliqs du
bitare: q2
non ſit verum ꝙ motus primus ſit menſu
ra aliorum motuum: quia vnius vna eſt
menſura. Motuuꝫ autem menſura tempus eſt: igitur
non motus primus.

Ad iſtius q̄ōnis Euidentiam conſi
derandū eſt ꝙ mē
ſura eſt id quo cognoſcimus quantitatem rei. Motui
autē reſpondet dupliciter quantitas: quia quantitas
eſſentialis perfectionis: que quantitas in ſingulis etiā
rebus inuenitur ⁊ quantitas proprie dicta que in mo
tu eſt quantitas continua. Et primo quidem modo mo
tus primus menſura eſt omnium aliorum motuum: ⁊
vniuerſaliter id ꝙ eſt primum in aliquo genere menſu
ra aliorum eſt. Ex hoc eniꝫ cognoſcimus ⁊ iudicamus
in quolibet genere aliqua eſſe maioris perfectionis: ꝙ
magis appropinquant ad perfectionem eius ꝙ eſt pri
mū ſui generis. Ex hoc etiaꝫ in quolibet genere aliqua
iudicamus minoris perfectionis eſſe ꝙ magis recedūt
a perfectione primi. Quantuꝫ etiam ad ſecundam quā
titatem que eſt quantitas extenſionis in continuatio
ne motus: oportet motum primuꝫ: qui eſt omniū ſimpli
ciſſimus menſurā aliorum eē: eo ꝙ vnūquodqꝫ reſerue
tur ſimpliciſſimo ſui generis. ¶ Sed attendendum eſt
ꝙ quantū ad hunc modū ēt tempus menſura eſt alio
ruꝫ motuū: ſed tamen eſt menſura cōmunis: ⁊ cōmuni
tas omnis motus. Motus aūt primus non ſic cōmu
niter menſura ē omnis motus: quia tunc eſſet mēſura
ſui ipſius ꝙ non omnino conuenit. Eiuſdeꝫ aūt eſſe du
as menſuras: vnā quidem magis cōmuneꝫ: ⁊ aliā mi
nus cōmunem non eſt inconueniens. Sed vlterius eti
am ipſuꝫ tēpus per motū primū menſurat quantitatē
alioꝝ motuū: vnde pꝫ rn̄ſio ad argumentum.

¶ Textus.

¶ Quod auteꝫ hō neceſſe eſt impartibile ⁊ nullaꝫ ha
bere magnitudinem.

¶ Lectio. xviij. ¶ Qō prima.

Ic poſſet Aliquis dubitat̄: q2
non videtur eſſe con
tra rationem mouentis finiti ꝙ moueat tē
pore finito: quia ſi illud mouens finituꝫ ſit
impaſſibile ſecūdū naturā: ſemꝑ eodē mo
do ſe habens: ſemper faciet idē: ⁊ per ꝯn̄s nō eſt magis
rō: quare poſſit mouere nūc ꝗ̄ poſtea: ⁊ ſic ſemper.

Ad iſtam q̄ōnem Dicit Tho. ꝙ
id ꝙ eſt prima
cauſa motus infiniti: oportet ꝙ ſit per ſe cauſa infinita
tis motus: cauſa per ſe ſemper eſt prior: ea que per ali
ud: virtus auteꝫ cauſe per ſe determinat̄ ad effectū per
ſe. Cum aūt contingat intelligere dupliciter motū etiā
finitū: quia ſecūdū partes mobilis: ad cuius extenſio
neꝫ ⁊ diuiſionē extenditur ⁊ diuiditur motus: vt expo
ſuimꝰ in ſexto: ⁊ ſecūdū partes longitudinis ſuper quā
trāſit: per ſe ifinitas eſt in motu ex partibus mobilis
quia talis quantitas ꝯuenit motui ſm̄ propriū ſenſū
⁊ ita ei conuenit per ſe. Scḋm accidens vero infinitas
in motu eſt ex partibus lōgitudinis: q2 talis quātitas

ei conuenit ſm reiteratione̅ motus ipſius mobilis: pro
ut. ſ. mobile totum ꝙ co̅plet motum ſuum ſuper vnaꝫ
parte̅ longitudinis iterato pertranſit aliaꝫ. Illud igit̃
ꝙ eſt prima cauſa infinitatis motus habet veritatem
ſuper iſinitate̅ motus: que eſt per ſe: vt. ſ. poſſit mouere
mobile infinitu̅: ſi ipſum dare contingat: ⁊ ideo neceſſe
eſt ꝙ tale mouens ſit infinitum ⁊ primum quidem mo
bile quamuis ſit finitum ſimilitudinem tn̅ quandam
cu̅ infinito hꝫ. Adhuc au̅t ꝙ aliquid ſit ca̅ motus infi
niti per intentione̅ motus: que eſt motus infinitas per
accidens: non oportet ꝙ habeat virtute̅ infinita̅: ſꝫ ſuf
ficit ꝙ habeat virtute̅ immobileꝫ finita̅: qꝛ ſemper ma
nente eade̅ virtute poterit iterare eunde̅ effectu̅. Ecce ſo
lutio Tho. poſita eſt in ſuis ꝟbis. ¶ Sed quida̅ dicu̅t h̄
ſolutio no̅ e̅ oino ſꝫ Ari. ite̅tione̅ eo ꝙ ſꝫ Ari. no̅ e̅ dare
mobile infinitu̅: nec per ꝯn̅s infinitate̅ motꝰ: propter
infinitatem mobilis: ſed eſt dare ſolu̅ infinitate̅ motus
que conſurgit ex h̄ ꝙ idem mobile circa terra̅ infinities
iteratur: vnde oportet ſecundu̅ iſtos aliter dicere. ¶ Di
cu̅t ergo ꝙ per ſe: ⁊ per accide̅s: aliter ſume̅du̅ eſt. Qui
libet enim effectꝰ reducendus eſt in cauſam magis vni
geneam: ⁊ cauſa inferior non habet virtute̅ ſic vnitam
vt cauſa ſuperior. Inquantu̅ ergo in tali motu atten
ditur queda̅ difformitas: vtputa: qꝛ vna reuolutio no̅
eſt alia: debet reduci in motore̅ inferiore̅: ⁊ ſic iſte motor
mouet motu̅ finitu̅ per ſe: inquantu̅ quelibet reuolutio
eſt finitus motus. Mouet au̅t per accidens motu̅ infi
nitu̅: qꝛ ſolu̅ inquantu̅ infinities reiterat eunde̅ motuꝫ
ſicut motu̅ reuolutionis in ſe finite exiſtentis: inquan
tu̅ vero in h̄ eode̅ motu vniformitas attenditur ratione
continuationis oium reuolutionu̅: dꝫ reduci in motore̅
maxime vniforme̅: cuiuſmodi eſt motor primus: adiun
gunt etiam ꝙ talis motus: ſecu̅du̅ ꝙ totus: ⁊ ſecu̅du̅ ſu
am totalitate̅: infinitus eſt: ⁊ reducitur in motoreꝫ infi
nitu̅. Sed ſm ꝙ diſtinctus per partes reducit̃ in mo
torem finitu̅: qꝛ ⁊ quelibet taliu̅ partiuꝫ ſeu reuolutio
nu̅ eſt finita. Ite̅ adiu̅gu̅t ꝙ quoda̅modo ſimile eſt de h̄
motu: ⁊ de motu generationis ⁊ corruptionis. In hoc
eniꝫ difformitas attenditur ratione contrarietatis: ⁊
ſic reducit̃ in circulu̅ obliquu̅ in quo attenditur diffor
mitas. Sed reducitur in motu̅ primi mobilis: qui vni
formis eſt: inquantu̅ in ipſo attenditur vnitas co̅tinua
tionis. Sed ꝙ ſic dicentes deficiant in omnibus no̅ eſt
difficile videre. Et vt ab vltimis ad pria ꝓcedamꝰ: pa
tet primo defectus iſtoruꝫ ex ipſo exemplo qd̕ pro ſe ad
ducunt. Na̅ licet motus generationis ⁊ corruptionis:
vt diſtinctus eſt per ſingulas generationes ſit finitus
ſm tamen totalitateꝫ ſue continuationis: ſtante phylo
ſophia Ariſto. infinitus eſt. Si ergo motu̅: vt eſt infini
tus: debemus in infinitu̅ reducere motore̅: vt au̅t eſt fi
nitus in motore̅ finitu̅ reducendꝰ eſt: oportebit neceſſa
rio motu̅ generationis ⁊ corruptionis: vt ſempiternaꝫ
continuitateꝫ habet: ⁊ ſecu̅du̅ totalitate̅ ſuaꝫ: non redu
cere in aliqueꝫ motoru̅ ſc̅dorum: ſed tantu̅ in motorem
primu̅ q eſt ſolu̅ infinitus. In que̅libet au̅t motoreꝫ ſe
cundu̅: ſiue ſit immobilis: ſiue ſit primu̅ mobile: ſiue ſit
circulus obliquus reducendꝰ erit talis motus ſolu̅: vt
eſt diſtinctus per partes: quomodo difformitate̅ ⁊ con
trarietatem habet: non autem ſecundum totalitatem
continuationis ſue. Et tamen h̄ eſt ⁊ contra id ꝙ ipſi di
cunt de reductione talis motus: ⁊ co̅tra phyloſophi de
terminationem in duodecimo methaphyſice. ¶ Et pre
terea tale̅ motu̅ generationis ⁊ corruptionis: quia con
trarietateꝫ claudit: Ariſt. reduxit in circulu̅ obliquu̅: q
non ſemper eodem modo ſe habet ad h̄ inferiora: ſed qꝛ
primu̅ mobile ad ipſa habet ſe eodem modo: reduxit di
ctu̅ motu̅: quan tu̅ ad ſuam continuatineꝫ: ⁊ vnitateꝫ
ad ipſum. Cum ergo motor immobilis ſecundus quan
tu̅cu̅qꝫ in ſe non habeat tantam vnitatem: quanta̅ pri
mus: eodem modo ſemper taꝫ in ſe q̅ꝫ ad mobile ſm Ari
ſto. ſe habeat: concluditur euidenter ꝙ ipſe motus p̄mꝰ
ſecundu̅ ꝙ continuus eſt: ⁊ totus: ⁊ vniformitatem ha
bens: non obſtante ſua infinitate: in ſecundu̅ motorem
valeat reduci. ¶ Hoc etiam ex eo apparet ꝙ Ariſto. ex
maxima vniformitate talis motus: ex ſempiterna con
tinuatione que non inuenitur in alijs motibus: argu
it ꝙ oportet motoreꝫ: in que̅ reducitur: eſſe imobilem: ⁊
ſemper eodem modo ſe habere: ⁊ ex hoc vlterius accipit
non ſolu̅ motore̅ primu̅: ſed etia̅ motores ſeparatos: ſem
per eodeꝫ modo ſe habere. Ex quo datur euidentiſſime
intelligi ꝙ ipſe voluit talem motu̅: non ſolum ſecundu̅
ꝙ eſt diſtinctus ⁊ variatus per partes: ſed etiam ſecun
du̅ ꝙ eſt totus vnus ⁊ continuus in motoreꝫ ſuum pro
prium: ſiue hu̅c eſſe crediderit motoreꝫ primum: ſiue ſe
cundu̅: immediate ⁊ proxime reduci nulla ipſius talis
motus infinitate ſu̅pta: eo modo quo ſumitur ab iſtis
repugnante. Hoc au̅t ⁊ ratione ipſius infinitatis dici
tur co̅muniter. Na̅ licet talis motus ſecundu̅ totalita
tem ſuaꝫ ponatur infinitus: tamen ex iſta infinitate
non magis reddit iſinitu̅ mobile q̅ꝫ infinitu̅ ſpatiu̅: qꝛ
ſic̅ talis iſinitas dat itelligere p̄mu̅ mobile iſinities re
uolutu̅: ſic etia̅ dat itelligere ſpatiuꝫ: circa qd̕ ſit reuolu
tio infinities pertranſitu̅. Et quemadmodu̅ mobile in
finities ſumptu̅ reddit infinitu̅ mobile: ſic etia̅ ſpatiuꝫ
infinities ſu̅ptu̅ reddit iſinitu̅ ſpatiu̅. Infinitas itaqꝫ
clauſa in totalitate primi motus: quia reſpicit infinita
teꝫ primi mobilis: ⁊ infinitateꝫ ſpatij: non tollit ꝙ ille
motus etiaꝫ ſecundu̅ totalitateꝫ ſuaꝫ poſſit reduci in ſe
cundu̅ mouens: vno modo: ⁊ alio modo in motoreꝫ pri
mu̅: quia ſecundu̅ ꝙ illa totalitas ponit infinitateꝫ: in
reſpectu ad infinitateꝫ ſpatij: non oportet ꝙ reducatur
ad motorem infinitu̅: ſed ſufficit ꝙ reducatur ad moto
rem finitu̅: ſemper eodem modo ſe habenteꝫ. Secundu̅
vero ꝙ ponit̃ in reſpectu ad infinitateꝫ mobilis: neceſ
ſe eſt ꝙ reducatur in motorem infinitu̅: eo ꝙ ſupra infi
nitum mobile victoriam non habet niſi motor vigoris
infiniti. Et h̄ eſt ſententia Tho. ſupra poſita co̅ſona ta̅
intentioni Ariſto. vt patet ex dictis: q̅ꝫ etiam veritati.
Unde ⁊ iſti poſt multoru̅ verboꝝ inculcationem ab ip
ſa veritate coacti redeunt ad hanc ſententiaꝫ: dicentes
ꝙ omnes reuolutiones reddu̅t quoda̅modo infinitos
celos: ⁊ infinitu̅ mobile: ꝙ non niſi ab infinita virtute
moueri poteſt. Ex hoc autem eodeꝫ patet ⁊ ſolutio obie
ctionis ſupra poſite. Nam qua̅uis Ariſto. non poſuerit
corpus actu infinitum: nullus tamen ſciens phyloſo
phiam eius diceret ꝙ non fuerit intentionis ſue mobi
le iſinities ſumptuꝫ reddere infinitum mobile: ⁊ ꝙ ſu
per infinitum mobile: ſi daretur: victoriaꝫ haberet mo
tor primus. Non enim veritas conditionalis tollitur
per antecedentis ipoſſibilitatem: vnde quamuis non
poſſit eſſe infinitum mobile ſm Ariſto. verumtamen
etiam ſecundum ipſum eſt h̄ conditionalis. Si mobi
le infinitum eſſet motor primus ſuper ipſum victoriaꝫ
haberet. Eſt autem attendendu̅ ꝙ Tho. in ſumma con
tra gentiles h̄ aliter verificat: dicit eni̅ ꝙ corpus no̅ mo
uet niſi motuꝫ: ⁊ ideo ſi contingat corpus aliquod non
moueri: ſequetur ipſum non mouere. In omni autem
ꝙ mouetur eſt potentia ad oppoſita: quia termini mo
tus ſunt oppoſiti: ⁊ ideo quantum eſt de ſe poſſibile eſt
oe̅ corpus non moueri: ⁊ ꝙ poſſibile eſt no̅ moueri: no̅
habet de ſe: vt perpetuo tempore moueatur: ⁊ ſic ꝙ nec
perpetuo tempore moueat. Sed hanc perpetuitateꝫ po
teſt

teſt accipere ab alio. Ex hac autem declaratione: videtur Tho. accipere ꝙ illam virtutem concludit ratio Ariſto. eſſe infinitam: que ex ſe habet: vt moueat tempore infinito.

¶ Textus.

¶ Quod autem omnino in finita magnitudine nõ cõtingit infinitam eſſe potentiam.

¶ Nõ ſecunda.

Secundo autem Poſſz aliqs dubitare: quia ex proceſſu Ariſto. videtur concludi ꝙ omnino nulla virtus motiua infinita ſit. Si enim quanto virtus mouẽtis maior tanto velocius mouere poteſt idem mobile: ſequitur ꝙ mouens virtutis infinite mouere poſſit in inſtanti: ꝙ cum ſit impoſſibile: videtur etiam eſſe impoſſibile ꝙ ſit aliquis motor habens virtutem infinitam.

Ad iſtam qõnem Dicit Tho. ꝙ omnis potentia: que non eſt in magnitudine mouet per intellectum Nulla vero potentia que eſt in magnitudine mouet ꝗ̃ ſi intellectus: cum intellectus non ſit virtus alicuius corporis. Hec autem eſt differentia inter agens per intellectum ⁊ agens naturale: quia actio agentis naturalis proportionatur nature agentis. Tanto enim procedit calefactio quantus eſt calor: ſed actio agentis per intellectum non proportionatur nature ipſius: ſed forme apprehenſe. Non enim edificator tantum edificat quantum poteſt: ſed quantum exigit ratio forme concepte. Sic itaq ſi aliqua eſſet virtus infinita in magnitudine: ſequeretur ꝙ motus ab ipſa procedens eſſet ſecundum proportionem eius: ⁊ ita procedit preſens demonſtratio. Si autem ſit virtus infinita non in magnitudine: motus ab ipſa non procedit ſecundum proportionem virtutis: ſed ſecundum rationem forme apprehenſe. i. ſecundũ ꝙ ↄuenit fini ⁊ nature ſubiecti.

Adiungit etiam Ulterius ꝙ nihil vt probatum eſt i ſexto: mouetur niſi magnitudinem habens: vnde velocitas motus eſt effectus receptus a mouente in aliquo magnitudinem habente. Manifeſtum eſt autem ꝙ nihil habens magnitudinem poteſt recipere effectum eq̃lem proportionaliter potentie que non eſt in magnitudine: quia omnis natura corporea comparatur ad incorpoream: ſicut quoddam particulare ad abſolutũ ⁊ vniuerſale: vnde non poteſt concludi: ſi virtus infinita non ſit in magnitudine: ꝙ ex ea conſequatur in aliquo corpore velocitas motus infinita: que eſt effectus proportionatus tali nature: vt dictum eſt: ſed nihil prohibet in aliqua magnitudine recipi effectum virtutis que ẽ i magnitudine: quia cã potior eſt effectu: vnde ſi poneretur ꝙ aliqua virtus iſinita eſſet in magnitudine: effectus ei correſpondens eſſet in magnitudine: ſcilicet velocitas infinita. Ecce ſolutio Thome poſita eſt cum verbis eius.

Sunt autem Quidam dicentes ꝙ iſta ſolutio non ſufficit: quia quamuis agens intellectuale non moueat quantuz poteſt: ſed quantum vult: non tamen eſt contra rationez eius ꝙ moueat quantuz poteſt. Si ergo ponatur ꝙ moueat quantum mouere poteſt: faciet motum velocitatis infinite: ⁊ per conſequens motus ab ipſo fiet in inſtanti: ꝙ cum ſit impoſſibile: patet: vt concludunt iſti: ꝙ predicta ſolutio non tollit cõſequentiam impoſſibilis.

Aliter itaque Secundum eos dicendum eſt: vt videlicet dicatur ꝙ eſt duplex agens: vnum quidem ꝙ agit ex ſuppoſitione materie: ⁊ aliud ꝙ agit nullo preſuppoſito: ⁊ agenti quidem ꝙ agit ex materie ſuppoſitione neceſſario correſpondet potentia paſſiua: que tantum recipere poteſt quantum illud agens poteſt facere: ſiue tale agens fuerit habens magnitudinem ſiue fuerit non habens magnitudinem. Sed agenti qđ agit nullo preſuppoſito non poteſt reſpondere aliqua potentia paſſiua: que tantum recipere poſſit quantum illud poteſt facere. Quia itaq primus motor agit nullo preſuppoſito non poteſt dari mobile ꝙ tantum velociter moueri poſſit quantum ipſe poteſt velociter mouere: ⁊ propterea licet ſua virtus ad mouenduz infinita ſit: non tamen propter hoc ab ipſa poteſt prouenire motus in inſtãti: propter id ꝙ ipſum non poteſt mobile recipere.

Ante autem Quam contra iſtos aliquid dicamus: videamꝰ in quo verba ipſorum differunt a verbis Tho. ſecundo loco poſitis: eo ꝙ ad ipſa videtur habere affinitatem quandam: videtur autem in hoc eſſe differentia: quia iſti dicunt ꝙ idcirco a primo motore: motus non fit in inſtanti: quia mobile non poteſt tantum velociter moueri quantum talis motor poteſt velociter mouere: ⁊ hoc etiam ſecundum iſtos: ideo contingit: quia cum talis motor non agat ex ſuppoſitione materie: nõ poteſt materia tantum recipere quantum ipſe poteſt facere. Sed Tho. non dicit ideo non poſſe facere primum motorem motum in inſtanti: quia non poſſit mobile tam velociter moueri ꝗ̃ velociter mouere poteſt primus motor nec rationem aliquam accipit ex hoc ꝙ hic motor agit nullo preſuppoſito: ſed ſolum dicit ꝙ ex infinitate primi motoris non poteſt concludi mobile moueri in inſtãti: quia licet ſit ille motor infinitus eſt tamẽ ſine magnitudine. Et quia virtus extra magnitudinẽ ipſam magnitudinem trãſcendit: ideo ex eius infinitate non poteſt concludi effectum poni in magnitudine dictam virtutem adequantem. Hoc autem differt ab illorum verbis: ſicut ex ſequentibus reprobationibus patebit.

Videtur autem Primo quidez ſolutio dictorum virorum quedam ponere manifeſte falſa. Ad cuius euidentiam attendendum eſt: ꝙ licet materia non poſſit recipere quicqd poteſt facere primus motor: qui agit nullo preſuppoſito: bene tamen poteſt recipere quicquid de numero effectuum materialium ipſe poteſt facere. Naz effectus quẽ nullo modo poteſt ipſa materia recipere de ſua ratione effectus immaterialis eſt. Si itaq ꝙ aliquid de numero effectuũ materialium poteſt primus motor facere: quem ipſa materia recipere non valet: ſequetur ꝙ aliquid de numero materialiũ effectuũ ſit de ſua ratione effectus immaterialis: ꝙ cuz implicet apertam contradictionem: patet euidenter ꝙ irrationabile eſt dicere materiam non poſſe recipere quicquid de effectibus materialibus primus motor poteſt facere Nunc autem ſic eſt ꝙ ipſe motus materialis effectus ẽ ſecundum omnes gradus totalitatis ſue: igitur quicqd deus poteſt facere de velocitate motus: totum poteſt ipſa materia mobilis recipere: non obſtãt: vt patet ex dictis: ꝙ ipſa recipere non poteſt omnia ſimpliciter que facere poteſt primus motor: poteſt eniz facere multa in materia que non poteſt recipere materia. Sed nulla velocitas motus eſt de numero taliũ effectuum: patet igi

tur ꝙ irrationabile penitus eſt dicere ipſuz mobile nõ poſſe velociter moueri: ſicut primus motoꝛ ipſuz poteſt velociter mouere.

Et preterea A theologis dicit eſſe in materia duplex potentia: quia naturalis ⁊ obedientialis. Et ſecundum quidem potētiam naturalem: poſſet forte dici: ꝙ ipſe non poteſt recipere: quicquid primus motoꝛ de materialibus effectibus poteſt facere: propter id ꝙ ea dicitur poſſe recipere per potentiam naturalez: que poteſt recipere per actionem agentis naturalis. Non poteſt autez recipere per actionez agentis naturalis quicquid in ipſa facere poteſt primus motoꝛ: qđ tamē recipere totum poteſt per actionem primi motoꝛis: per potētiã obediētialē: qua nata eſt ſibi in cunctis obedire. Nã ſecunduz hanc potentiam reſpicit motorem primum: quemadmodum ſecundum potentiam naturalez reſpicit naturalia agentia: vnde ſicut per potentiam naturalem poteſt recipere quicquid de effectibus materialibus agens naturale poteſt facere: ſic etiam neceſſariū eſt ꝓcedere ꝙ ſecūdum potentiam obedientialem recipere poſſit quicqđ de velocitate motus ⁊ alijs effectibus materialibus facere poteſt motoꝛ primus.

Et preterea fieri ⁊ facere ſic ſe cōſecuntur ꝙ vt in omnibus ꝙ poteſt in eis fieri ab agente hoc agens in ipſis poteſt facere ⁊ econuerſo: ⁊ qđ non pōt fieri ab agēte hoc agens facere nō poteſt. Nam facere ⁊ fieri: ſicut actio ⁊ paſſio: idem ſunt in re ſui fundamenti. Si ergo mobile non poteſt a deo tam velociter moueri ꝙ̄ velociter mouere ipſum deus poteſt: ſequitur ꝙ ipſe non poſſit tam velociter mouere mobile ſicut poteſt ipſuz velociter mouere: qđ implicat contradictionem. Dicendum eſt itaqꝫ ſimpliciter ꝙ lapis poteſt a deo ita velociter moueri ſicut deꝰ ipſuz poteſt velociter mouere. Et quemadmodum non poteſt lapis ita velociter moueri quin deus ipſum poſſit velocius mouere: ſic etiam deus non poteſt lapidem ita velociter mouere: qn ſemꝑ ipſuz velocius mouere valeat.

Ex hoc autem patet Non ſoluz irrationabilitas verborum que iſti dicunt in ſolutione ſua ſed etiam patet ⁊ defectus argumenti qđ ipſi adducūt contra Tho. Cum enim dicitur moueat deus velociter vt poteſt ponitur ꝙ non eſt ponibile. Nam mouere fit neceſſario in tempore quia hoc exigit ratio motus. Si ergo poneremus deum mouere velociter vt poteſt poneremus ipſum velocitatem motus facere in tempore ita paruo ꝙ eam facere non poſſet in minoꝛi: ⁊ per conſequens poneremus eius potentiam totaz abſoꝛberi ⁊ conſumi per deciſionez temporis: qđ eſt impoſſibile: cū omnis talis virtus ſit finita: ⁊ virtus ſua ſit omnino infinita. Quando ergo dicitur non eſt contra rationez mouentis intellectualis ꝙ moueat quantum poteſt: dicendum eſt hoc eſſe verum: ſi illud mouens ſit potentie finite. Falſum autem eſt: vt oſtendimus: ſi ſit virtutis infinite.

Si autem aliquis Dicat contra nos ꝙ ſic dicēdo incurrimus in incōueniens qđ cōtra illos adduximus: videlicet ꝙ deus non poſſit eã velociter mouere quantuz poteſt: dicemus ꝙ pro tanto iſtud nō valet cōtra nos: quia bene ponimus deum poſſe actu mouere lapidem omni gradu velocitatis motus: quem velocitatis graduz ipſe in motū poteſt facere: ſed dicimus ꝙ nō poteſt in aliquo vno determinato motu tãtam velocitatem ponere: ⁊ vno determinato motu tam velociter mouere quantū poteſt: vt ſic ponatur ꝙ non poſſit poſt alium motum velociorem facere. Et ſi dicatur ꝙ iſti ſic intellexerunt: patet tunc ꝙ debuiſſent intelligere ſuuz argumentum non valere. Non debuiſſent etiam dicere ꝙ mobile non poteſt tam velociter moueri ꝙ̄ velociter mouere ipſuz deus poteſt: quia iſtud falſuz eſt. Nã ſicut mobile a deo nō poteſt vno determinato motu tã velociter moueri ꝙ̄ velociter deus poteſt ipſum ſimpliciter mouere: ſic etiam ⁊ deus vno determinato motu non poteſt lapidem tã velociter mouere: quantam velocitatem poteſt facere ſimpliciter in motu. Et quemadmoduz deus poteſt mobile mouere: ſecundum ſingulos velocitatis gradus: quos in motu poteſt facere: ſic etiã ⁊ mobile poteſt moueri a deo ſecunduz iſtos gradus ſingulos. Quia igitur deus non poteſt mouere vno motu ſic velociter: quin velocius mouere poſſit: de eo ꝙ ſic velociter mouet: ⁊ non velocius aut tardius ſumenda eſt ratio: non ex infinitate ſue potentie: que nunꝙ̄ poteſt per deciſionem temporis conſumi: ſed ex oꝛdine ⁊ inſtitutione ſapientie ⁊ voluntatis ſue: vt dicebat doctoꝛ noſter. Si autem adhuc arguatur: deus poteſt velocius mouere ꝙ̄ ſit iſta velocitas ⁊ adhuc velocius ꝙ̄ ſit illa: ⁊ ſic in infinitum: ergo in inſtanti: patet ſtatim ꝙ non debet ſic concludi: ſed ꝙ vltra omnem datam velocitatem motus poſſit facere velocitatem maioꝛem non autem ꝙ poſſit facere velocitatem motus inſtantaneã: quia hoc eſt recedere a genere velocitatis motus in aliđ genꝰ qđ ē cōmittere fallaciã figure dictiōis: vnde concludendum eſt: non eſt tranſire velocitates: ergo eſt in infinitum abire ꝙ concedimus. Nam ⁊ tempus eſt in infinitum diuiſibile.

Patet autez ex dictis Quomodo ⁊ ſequentia verba Tho. inconcuſſa ſtant. Si enim motoꝛ primus ſit virtutis infinite: quia tamen eſt extra: ⁊ ſupra magnitudines: neqꝫ magnitudo nec effectus aliquis in magnitudine receptus poteſt eius virtutē adequare: vnde velocitas motus infinita adequans hanc virtutem nullo modo clauditur in ratione motus: qui eſt effectus in magnitudine receptus: nec clauditur in potentia receptiua magnitudinis: quin immo talez velocitatem motus illa virtus ſimpliciter facere non poteſt: quia contradictionem implicat: ſicut etiam vt nihil pōt facere ꝙ totã eius potentiã adequet: propter implicationem contradictionum.

¶ Qō tertia.

TErtio poſſet Aliqs dubitare dato ꝙ deus non poſſit facere motus velocitatem in inſtanti: quia eã non poteſt mobile recipere: ⁊ quia fieri non poteſt ex eo ꝙ implicat contradictionem: verū poſſit corpus exiſtens in vno loco ſubito facere in alio: abſqꝫ omni motu: videtur enim ꝙ non: quia conditio corpoꝛis exigit: vt tranſeat de vno loco ad alium ſe commenſurando partibus ſpatij: qđ abſqꝫ motu fieri non poteſt.

Ad iſtius qōnis Euidentiã conſiderandū eſt ꝙ aliter entia ſe hñt ad motorē primū: ⁊ aliter ad alios. Nã motoꝛ primus

tor primus eis eſſe influit:et intelligēdo ⁊ volendo facit ea eē q̄n vult ⁊ vbi vult ꝙ motores alij facere non poſſunt. Et ſi corpus h̄ exiſtens vellet redigi in nichilum ſtatim iſtud fieret: ⁊ ſi vellet ipſum idem numero redire: ſiue in eodem loco:ſiue in alio:ſtatim iſtud totum fieret : ſicut quilibet ſapiens concedit. Iſtis igitur ſic ſuppoſitis videtur apparere aliqualiter quid ſit dicendum de queſtione iſta. Si enim intelligendo ⁊ volendo eſſe influit quibus vult ⁊ vbi vult ſi vellet corpori cui influit in hoc tempore eſſe in hoc loco:in vltimo inſtanti temporis eſſe influere in loco alio:videtur ꝙ in illo inſtanti tale corpus ſtatim ſumeret eſſe ibi:⁊ ibiq̧ exiſteret: ⁊ foret per conſequens de loco vno factum in alio ſubito: ⁊ in inſtanti:qđ tamen alij motores facere non poſſunt: eo ꝙ non faciunt corpus h̄ exiſtens eſſe alibi per influentiam eſſendi : ſed per influentiam motus:que fieri non poteſt in inſtanti.

Argumentum autem non valet:quia deus non poteſt ſolum in corpore h̄ facere ꝙ eſt ſecundum potentiam paſſiuam naturalem:vt alia agentia. Sed etiam poteſt multo plura correſpondentia corpori ſecundum potentiam obedientialem:qua natum eſt primo agenti in cunctis ad nutum obedire. Hanc igitur queſtionem h̄ non diſcutimus:ſed breuiter ponimus:quia non volumus pertinaciter aliquid de ipſa affirmare:ſed ſoluꝫ breuiter tangere:vt in ea legentes ſe exerceant.

¶ Q̄ō quarta.

Quarto quia commẽtator hic ponit corpus celeſte non eſſe compoſitum ex materia ⁊ forma : ſed eſſe magis formam ſubſiſtentem:vt ſibi attribuitur:queritur vtrum iſtud habeat veritateꝫ videtur enim ꝙ ſic : quia materia ponit potentiam ad eſſe:ſed potentia ad eſſe:videtur ſecuꝫ ponere potentiam ad non eſſe:quia qđ habet potentiam ad eſſe tantum de ſe h̄ quantum eſt de ſe non eſt actu: vbi autem eſt potentia ad non eſſe ibi eſt neceſſario potẽtia ad corruptionem. Cum itaque in corpore celeſti non ſit potentia ad corruptionem:ſequitur ꝙ in ipſo non ſit materia.

Ad iſtam queſtionem eſt dicendum ꝙ neceſſarium eſt ponere corpus celeſte eſſe compoſitum ex materia ⁊ forma: cuius declaratio eſt:quia omnis forma ſubſiſtens ſine materia exiſtit per eſſentiam ſuam totam primo:quia forma eſt eſſentialiter actus : ⁊ actus eſt ratio eſſendi: vnde forma ſubſiſtens ſine materia tota exiſtit : ⁊ ſibi toti ipſa eius eſſentia tota eſt ratio eſſendi. Hoc autem de nullo corpore dici poteſt:ꝙ videlicet totum ſibi toti ſit ratio eſſendi:⁊ ꝙ totum ſit per totum : quia totum dicit omnes partes:⁊ per conſequens totuꝫ exiſtere per totũ idē eſt ꝙ oēs partes exiſtere ꝑ oēs ptes ⁊ per ꝯñs ꝙ exiſtat pars quelibꝫ per omnes partes tanq̄ per ſuas exiſtendi rationes. Id autem per qđ aliquid exiſtit non diſtat ab eo : ſed eſt coniunctum ſibi:pars ergo quelibet corporis erit ſingulis corporis partibus coniuncta : ⁊ ad nullam eorum habebit aliquam diſtantiam. Sublata autem partium diſtantia:neceſſario tollitur extẽſio per quā ſit pars vna extra aliam. Sublata auteꝫ extenſione tollitur magnitudo: ⁊ relinquitur quid impartibile ⁊ ſimplex. Si ergo impoſſibile eſt vllum corpus eſſe īpartibile impoſſibile eſt ꝙ vllum corpus totum ſtet per totum ⁊ ꝙ ſtet per eſſentiam ſuam totaꝫ primo: ſtabit ergo per aliquid ſui ⁊ non per totum. Si ergo omnis forma ſtans extra materiam ſtat per eſſentiam ſuam primo:⁊ ſic ipſa tota ſtat per ſe totam: ⁊ nullum corpus poteſt eſſe tale:vt probatum eſt: relinquitur euidentiſſime ꝙ nullum corpus poſſit ponere formam ſtātē ſine materia:ſed neceſſario ponit omne corpus formam in materia: de neceſſitate itaq̧ ⁊ corpora celeſtia: ⁊ omnia corpora ſunt cōpoſita ex mā ⁊ forma.

Ad argumentum Ergo in cōtrarium dicendum eſt ꝙ materia corporis celeſtis:ſic habet eſſe per formam vnaꝫ: ꝙ non poteſt habere eſſe per aliam: ⁊ ideo quamuis de ſe non ſit:ſed per formaꝫ: nō tñ iō pōt nō eſſe:qꝛ neq̧ pōt iſtā formā ꝑdere:cuꝫ ſic inclinetur in eā ꝙ nō inclinat̄ in priuationem eius eo ꝙ non habet inclinationem:vt dictum eſt: ad formam aliam iſtam non compatientem ſecum.

¶ Textus.

¶ De his autē que feruntur: bene ſe hꝫ dubitare ⁊c.

¶ Lectio. xix. ¶ Q̄ō prima.

Hic poſſet aliquis dubitare vtrum quieſcente motore qui non mouet niſi motus: neceſſariũ ſit mobile quieſcere: videtur enim ꝙ ſic: qꝛ motus eſt actio: actio autem nulla eſt actu niſi cuꝫ egreditur ab actu agente:igitur ⁊ nullus motus eſſe poteſt actu:niſi cum egreditur ab actu mouente : h̄ igitur quieſcente ⁊ non mouente: videtur ꝙ ſtatim mobile debeat quieſcere.

Ad iſtam queſtionem dicunt quidaꝫ ꝙ eſt duplex motus: vnus quideꝫ pure localis ⁊ alius coniunctus motui ad formam : ⁊ ſi loquamur de primo motu:tunc ſi mouens non mouet niſi moueatur: neceſſarium eſt ꝙ ipſo quieſcente ſtatim ceſſet motus. Si autem loquamur de motu ſecundo:non eſt neceſſarium ꝙ ſtatim mouente quieſcente motus deficiat: ſed durare poterit q̄diu durabit qualitas impreſſa:ad quā ſequitur motus in loco:quemadmodum ſi collidens duo corpora adinuicem multum calefaceret aerem:iſte aer calefactus ē collidente: ⁊ corporibus colliſis quieſcentibus ſurſum aſcenderet:niſi impediretur : ⁊ eodem modo eſt de aqua: que facta impulſione in ipſa : etiā impellẽte quieſcente mouetur.

Sed iſta ſolutio Non tollit dubitationem : quia dictum eſt ꝙ motus eſt actio mouentis : ⁊ per ſe notum eſt cuilibet : ꝙ actio non eſt actu:niſi cum ſit ab agente actu:quemadmodũ etiam calefactio tũc eſt actu:cum egreditur ab actu calefaciente: hoc autem deficiente actu calefacere deſinit calefactio progredi ab ipſo: ⁊ h̄ progreſſu deſinente:ſtatim deſinit corpus calefieri.

Attendenduꝫ eſt itaqꝫ

ad ſolutionē ꝙ deſinente mouente moueri ⁊ mouere contingere poteſt ꝙ motus maneat in ipſo mobili: vel ꝙ vna pars mobilis mouet aliam: propter virtutem ſibi impreſſaʒ a principali mouente: ſicut patet in aqua mota poſt percuſſioneʒ: in qua vna pars pulſa pellit aliam: ꝙ deſignāt ipſe circulationes ſibi ſuccedentes que in ea fiunt: vel etiam contingit motuʒ remanere eo ꝙ per formam mobili impreſſam a particulari mouente recipit determinationē virtus vniuerſalis generātis ad efficiendum iſtum motum: ſicut diximus ſupra de grauibus ⁊ leuibus. Si aūt neutro iſtorum modorum ſe habeat: nec alicui alteri imprimatur virtus: a quo ſicut a mouente actu egrediatur talis motus ſimpliciter erit impoſſibile ipſum remanere mouente quieſcente.

¶ Ad ſecunda.

Secundo aliquis poſſet dubitare de motu proiectorum. Non enim videtur poſſe ſaluari: per h' ꝙ vna pars aeris pellit aliam inſimul cum lapide vel cum ſagitta. Si enim ponamus ꝙ ſagitta ſit ab actu contra impetum magnorum ventorum emiſſa: mouebitur contra ventorum impetum nec tamen videtur ꝙ vna pars aeris cōtra impetū ventorum pellentium aerem ad oppoſitum tam diu poſſit mouere aliam: ⁊ illa aliam ꝙ diu durat tantus motus ſagitte.

Ad iſtam q̄ōnem Dicunt quidaʒ: propter iſtam rationem ⁊ alias conſimiles ꝙ motus proiectorum non ſaluatur: propter hanc ſucceſſiuam impulſionem aeris ab aere: vt dicit Ariſtote. ſed ſaluatur: propter vim quandam violentie impreſſaʒ corpori proiecto a proiiciente: ſicut etiam dicunt apparere manifeſtius in troco: cuius motus: quia non eſt rectus non poteſt dici ſic fieri: propter ſucceſſiuas impulſiones aeris ab aere. ¶ Sed iſta poſitio ſatis per dicta in precedenti queſtione patet eſſe inſufficiens: ſicut enim predictuʒ fuit: quia motus eſt actio mouentis: ⁊ īpoſſibile eſt eſſe actionē actu: niſi ꝙ diu progreditur ab aliquo agente actu īpoſſibile eſt actū eſſe ⁊ motum niſi ꝙ diu progreditur ab aliquo actu aliter mouente. Ipſum autem proiiciens dimiſſo corpe proiecto non eſt vlterius motum influens ſibi actu aliter: virtus etiam impulſionis non poteſt eſſe mouens: quia ipſa eſt accidens ꝙ receptum in mobili poteſt ſibi eſſe ratio ꝙ moueatur ab alio ⁊ non ꝙ rōne eius moueat ſeipſum. Et hoc quidem maxime neceſſarium eſt dicere de hac virtute que in ipſo mobili non ponit aliquam realitatem: ſed ſolum quandam intentionem cuiuſdam determinationis ad locum illum ad quē proiecta tendunt: quemadmoduʒ etiam virtus artis diffuſa p̄ inſtrꝫ motum ab artifice: non eſt niſi quedam intentio circulationis in inſtrumento ad determinatum effectum. Talis auteʒ intentio: propter debilitatem ſui eſſe ſtatim periret niſi per aliquod agens manutenens eā conſeruaretur: ſicut ⁊ dicta virtus deficit ab inſtrumento cum diſiungitur ab artifice. Non enim tales determinationes dicunt aliquid habens eſſe ratum: ſicut habent quantitas qualitas relatio: ⁊ alia talia quorū nullum in ipſa proiectione: videmus imprimi a proiiciente in corpore proiecto. Corpus etiam celeſte non poteſt dici ꝯſeruare impreſſam illam virtutē ⁊ facta determinatione eiꝰ per directionē proiicientis continuare proiectiōis motū. Non enī dicitur vſe generās conſeruare aliquid in eſſe niſi per continuam influentiam quā habet ſuper ipſum. Nā ⁊ pro tanto ponitur cauſa talium quantuʒ ad fieri ⁊ quantum ad eſſe. Quod autem conſeruatur per continuam influentiam vniuerſalis generantis: hoc influitur ab ipſo: vel rōne ſui: ſicut ſunt actiue qualitates ⁊ paſſiue elementorum: ⁊ alie conſimiles: vel ratione annexi: ſicut ſunt forme ſubſtantiales mixtoruʒ: ad quaruʒ conſeruationem facit per continuationem influentie: quā habet ſupra ipſas q̄litates mixtiōis. Quod aūt influitur a generante vniuerſali qd̄ eſt agens naturale: oportet quid naturale eſſe: virtus autem impreſſa a proiiciente ipſis corporibus proiectis nullam rem naturalem ponit: quia tunc motus proiectionis eſſet motus naturalis: hunc enim dicimus naturalem motum qui formam naturalem aliquaʒ conſequitur. Quia itaq̄ motus proiectionis non eſt motus naturalis: oportet dicere ꝙ virtus impulſionis impreſſa a corpore proiiciente: non manuteneatur in ipſo directe: ⁊ principaliter ex influentia vniuerſalis generantis: quamuis bene in hoc talis influentia inueniatur ſecundario ⁊ ex conſequenti facere: vt infra patebit: quia itaq̄ motus eſt actio mouentis: actio autem non eſt actu: niſi cuʒ ab actu mouente actualr̄ progreditur: proiiciens vero poſtꝙ dimiſerit proiectum remanet non actu mouens: virtus etiam impulſionis impreſſa proiecto non poteſt habere mouentis rationem: nec corpus proiectuʒ dici poteſt per illam virtutem mouere ſeipſum: ſed magis dicitur moueri ab eo ꝙ agit ad permanentiam talis virtutis ad ꝙ: vt oſtenſuʒ eſt: non directe agit vniuerſale generans: relinquitur ꝙ oportet dare aliquid aliud: ꝙ nō videtur eſſe poſſe niſi medium agēs ad dicte virtutis conſeruationem: ⁊ per conſequens influens motuʒ proiectis donec durat ipſe proiectionis motus. Nam in quolibet motu id inuenitur eſſe mouens ꝙ per ſuam actionem dat vel retinet viʒ ad quā ꝯſequitur motus. Propter iſta itaq̄ que dicta ſunt Ariſto. voluit reducere permanentiam motus proiectorū: poſt receſſum a proiiciente: in ipſuʒ medium: ſiue in actionem ⁊ paſſionem mediī: hoc autem per ipſam ſuam facilem fragilitatem ⁊ rarefactibilitatem ad motum huiuſmodi cooperatur: ſicut patet de aere qui eſt valde fragilis ⁊ faciliter rarefactibilis ⁊ condenſabilis. Credendum eſt enim ꝙ inſimul dum impellitur lapis impellitur fortiter aliqua pars aeris: que impulſa neceſſario impellit aliam: cū qua inſimul impellitur ⁊ lapis: ⁊ conſeruatur per hoc in ipſo virtus impulſionis ſibi impreſſa a proiiciente: ad hoc autem ꝙ iſte motus partium aeris non ſtatiʒ deficiat proiiciente quieſcente operatur ipſa rarefactio ⁊ condenſatio aeris. Impulſu enim facto a proiiciente rarefit aer in vna parte ⁊ cōdēſatur in alia. Hac autē condenſatione facta pars denſata vltra modum ſibi naturalem rediens ad naturam ſuam: ad qd̄ operatur influentia vniuerſalis generantis: diffunditur ſupra p̄tē aliaʒ verſus locū illū ad quē direxit īpulſio p̄iiciētis: ⁊ inſimul cū h' mouet̄ ⁊ defert̄ a p̄tibꝰ aeris: ⁊ impellit̄ corpꝰ p̄iectū

tam

tam diu donec impulſiones ⁊ diffuſiones manent ita fortes ꝙ motus aeris proueniens ex eis eſt velocior ꝗ̃ motus proprius ⁊ naturalis corporis proiecti. Tria ergo ſunt que neceſſario cooperantur ad ſaluandum ꝓiectionis motum: poſt receſſum a proiciente: quia rarefactio ⁊ condẽſatio partium medij: vltra ſuum naturalem modum: diffuſio partium ſupra partes inſimul cũ impulſione corporis proiecti: ⁊ priũ medij a partibꝰ ⁊ velocitas motus ipſiꝰ medij maior velocitate motus naturalis corpis ꝓiecti: ⁊ qꝛ ad dictã diffuſionẽ prium ſupra partes operatur: vt predictum eſt: iſfluentia vniuerſalis generantis: ideo ſecundario: ⁊ ex conſequenti operatur ad conſeruandum vim impulſionis ipſi proiecto corpori impreſſam. Concurrit ẽt in recto proiectionis motu contraſiſtentia aeris tracti ad locuꝫ ſciſſionis: vt dicitur ab alijs: quia aer ſciſſus vltra moduꝫ ſuum vehementius recluditur ⁊ trahitur ad locum ſciſſionis: per actionem primi continentis agentis toto poſſe ad tollendaꝫ vacuitatem: ⁊ diſſuitionẽ a corporibus infra ſuum ambitum contentis. Aer autem retractus ⁊ recluſus vehementer corpori proiecto contraſiſtit ipſumqꝫ contrapellit: vnde hoc etiam modo vniuerſale generans per ſuam actionem operatur ſecundario: ⁊ ex conſequenti: ad ſeruationem virtutis impreſſe corporibus proiectis a proiciente.

Argumentum autem factũ in contrariũ procedit ex falſa credulitate: ⁊ ex ſuſpitione: licet enim impetus ventoruꝫ in aliquo retardet motum aeris contra moti: ⁊ motum per conſequens ſagitte: per lineam tamen illam: per quam ſagitta mouetur eſt credendũ ꝙ flatus ventorum vincatur a forti ⁊ violento valde curſu aeris deſeruientis ad ſagitte motuꝫ vnde per illam lineam curſus violentꝰ aeris eſt iudicandus fortior ipſo impetu ventorũ: quamuis in alijs lineis vel partibus ventoꝝ ĩpetus preualeat. ¶ Quod autem de troco dicitur non valet: nam cum corde circũcingentes trocuꝫ fortiter ⁊ violenter: ac velociter diſſoluuntur: fit inſimul cum iſta veloci diſſolutione: velox ⁊ fortis circũuolutio: tam troci ꝗ̃ aeris circũſtantis trocum: ⁊ finita diſſolutione non finit̃ circũuolutio aeris ⁊ circũuoluta diffuſio partiuꝫ eius ſupra partes: ⁊ ex hoc proueniens circũuoluta aeris in illa parte vel in illis partibus rarefactio ⁊ ꝯdẽſatio: ſed manet: qua paulatim tendente ad debilitationem: neceſſe eſt deficere circũuolutionem troci. Sũt autẽ adhuc multa fantaſtica ingerentia dubitationem: que omnia explicare longum eſſet. Diligens tamen ⁊ intentus lector: per predicta: poterit de facili etiam ipſa intelligere.

¶ Textus.

¶ Quoniam autem in his que ſunt neceſſe eſt ſemper eſſe motum continuum ⁊c.

¶ Lectio nona. ¶ Quõ prima.

HIc merito poſſet aliqs querere: vtrum in intelligentijs ſeparatis contingat aſſignare aliquam virtutem aliam ab intellectu ⁊ volũtate: per quã motuꝫ influat mobilibus: videtur enim ꝙ non: quia dicuntur mouere intelligendo ⁊ volẽdo: ſed intelligere ⁊ velle nõ niſi per intellectum ⁊ voluntatem faciunt.

Ad iſtius qõnis euidentiam conſiderandum eſt ꝙ in primo motore talis queſtio non videtur habere locuꝫ Nam in ipſo non cadit diſtinctio ⁊ multiplicitas eſſentialis: quia quicquid eſt in eo ipſe eſt. Et tamen ſecũdũ ꝙ in ipſo attenditur infinita multitudo rationũ: ſecundum continentiam omnium perfectionum non impedientem eius ſimpliciſſimam vnitatem ⁊ vnitiſſimaꝫ ſimplicitatem: videtur hec queſtio in ipſo etiã habere locum. Et tamen non eſt continens difficultatem aliquã licꝫ enim vnum ſint omnia in ipſo: ⁊ ſapiẽtia ⁊ bonitas ⁊ virtus potentia motiua intellectus ⁊ voluntas eſſe viuere intelligere ⁊ velle: ⁊ ſic de ſingulis: que dici de perfectionibus: aut excogitari poſſunt: varie tamen ⁊ multipliciter: propter habendaꝫ tunc copiam ſue largitatis: hec ab ipſo diffundũtur: ob quã variã multiplicationem: de ſingulis perfectionibus conceptus proprios diſtinctos ⁊ varios formamus: ⁊ ideo ponimus rationum multiplicitatem: non obſtante itaqꝫ ineffabili ⁊ ſumma dei vnitate dicere poſſumus: ꝙ alterius rationis eſt intelligere ꝗ̃ velle: ⁊ alterius etiam rationis intelligere ⁊ velle ꝗ̃ mouere. Et quia ratio virtutis ſumitur ex ordine ad actum dicere poſſumus conuenienter ꝙ diuerſe rationes ſunt motiui volitiui itellectiui: qḋ patet ſiquis conetur reddere proprias ipſoruꝫ rationes Diceret enĩ ꝙ intellectiuuꝫ eſt quo intelligitur: volitiuũ eſt quo volitur: ⁊ motiuum eſt quo aliquid mouet̃: que tamen vna res ideo ſunt: quia hec ipſa tria vnus deus eſt: ab ipſo itaqꝫ motore primo deſcendentes ad motores alios: patet ſtatiꝫ ꝙ oportet dicere illa tria in ipſis eſſe diuerſarum rationum. Nam ſi non obſtante ſumma vnitate primi de itellectibus de ipſo dictis varias aſſignamus rationes: patet euidenter ꝙ de ipſis ẽt ad motores ſecũdos applicatis poterimus diuerſas rationes reddere: ⁊ tanto potius quanto plus recedunt ab vnitate primi.

Et preterea hoc patet etiã ſi inſpiciamꝰ ad ipſam actuum conditionem: nam actus intra manẽs ⁊ actus ad extra procedens omnino diuerſitatem habent ⁊ requirunt ſinguli propria principia. Nam ſi actus intra manentes diuerſi requirunt ꝓpria principia diuerſa cum ipſi maiorem idẽptitatem ⁊ conuenientiam ad ſe habeant ꝗ̃ actus intra manentes habeãt cum actibus tẽdentibꝰ ad extra: neceſſarium eſt ꝙ in iſtis etiã actibꝰ correſpõdeant principia propria diuerſa a principijs illorum vnde ſi intelligere ⁊ velle ĩ itelligẽtijs creatis ponũt numerum ⁊ diuerſitatem: neceſſarium eſt etiã ꝙ velle ⁊ mouere idem faciant.

Et preterea Si ad mouenduꝫ corpora in his itelligẽtijs non exigitur aliqua vis propria: ſed ſufficit ad hoc intellectus ⁊ volũtas: ita ꝙ hoc faciunt ſolum intelligendo ⁊ volendo: cum intelligere ⁊ velle poſſint abſqꝫ applicatione ſue ſubſtãtie ad corpora mobilia complere ⁊ perfecte facere potuerunt etiam ipſa mouere abſqꝫ ſue ſubſtantie ad ipſa applicatione: fruſtra enim applicatio poneretur: ſi ad hoc ipſum velle ⁊ intelligere ſufficeret.

Et ſi dicatur Quod ad hoc non exigit̃ applicatio ſubſtantie: ſed ſufficit ſola applicatio virtutis: patet ſtatim ꝙ hoc dictũ interimit ſeipſum. Non enim operantur operationem trãſeũtẽ extra mittẽdo virtutẽ: virtꝰ .n. aut fundat̃ in aliq̃ q̃litate abſoluta rei: aut fundat̃ ĩ eẽntia ipſiꝰ ꝑ ⁊ q̃ non ſeparatur a fundamento ſuo: neceſſariũ eſt: vt ibi neceſſario vbi ponitur virtus ponat̃: aut eſſentia ipſius rei: aut aliqua qualitas a re ipſa generata: que fundamentũ ſit virtutis. Hoc aũt ſcḋꝫ dare nõ poſſumꝰ de intelligẽtijs. Non enim eſt dare qualitatem aliquam extra intelligẽtias ab ipſis ĩmediate itelligẽtijs cauſatã: quia tunc ſtatim ſequeret̃ ꝙ ipſe ĩmediate poſſent ma

teriam ad formã tranſmutare: ꝙ ſupra iprobatum eſt. Neceſſarium eſt itaqꝫ dare primũ videlicet ꝙ ipſe met ſubſtãtie intelligẽtiaꝝ actu ſint in illis mobilib⁹: que per ſuas virtutes actualiter cõtingũt. Quia igitur hoc non oporteret ſi ad mouendum corpora ſufficerent tantum intellectus ⁊ voluntas: vt oſtendimus: relinquitur de neceſſitate concedendum ꝙ vltra intellectum ⁊ voluntatem viꝫ motiuam habeant.

Sed tamen attendẽdum eſt ꝙ in eis iſta virtus motiua: non ponit diſtractioneꝫ a natura intellectuali ſicut ponit in animabus animalium que ſunt hic. Nam in animabus iſtorum animalium: ſiue rationalium ſiue irrõnaliuꝫ: virtus motiua motum exequens eſt organica: ⁊ organum hñs neceſſario in corpore per ipſum animato: ⁊ quia virtus organica non eſt virtus debita nature intellectuali: qualis eſt natura intellectiua: patꝫ ꝙ in talibus animabus iſta talis virtus ponit diſtractionem quandam a natura intellectuali. Sed quia que ſparſim diſtractiꝫ ⁊ diſiunctim reperiuntur in inferioribus: inueniuntur cum minori diſtractione ⁊ maiori vnitate: idcirco in intelligentijs que valde ſuperiores ſunt iſtis cunctis animabus: virtus executiua motus non ponit diſtractionem aliquam a natura immateriali ad naturam mãlem: ⁊ organicam: quia ipſa in eis nõ eſt virtus que organuꝫ aliquod requirat: ⁊ pro tanto propter poſitionẽ huius virtutis nõ tollitur ab eis ꝙ ſint nature pure intellectuales: ſicut etiaꝫ non tollitur: ꝙ ſint nature pure immateriales. Hoc itaqꝫ modo ſaluanduꝫ eſt: ꝙ que in inferioribus diuiduntur in ſuperioribus vniuntur: eo ꝙ non tantum diuiduntur in inferioribus: nam ⁊ in his motor non facit motũ niſi quibuſdam duobus differentibus ſicut organo ⁊ virtute. In ſuperioribus motoribus hoc non accidit: quia ipſi ſola virtute abſqꝫ vllo organo mouere poſſunt que mouent: iſti cum organo ſiue vno ſiue pluribus: ⁊ adhuc multo plura: ⁊ pro tanto virtus in eis magis eſt vnita: quia ⁊ ad plura ⁊ maiora ſe extendens: ſine organarũ multiplicitate: ꝙ̃ virtus iſtorum faciat cuꝫ diuerſitate organorum.

Quia itaqꝫ in iſtis motoribus h virtus non diſtrahit ad naturam organicam ⁊ materialeꝫ: appellat Dionyſi⁹ ipſos communiter montes: ⁊ appellãtur ab omnibus cõuenientur intellectus: ⁊ etiam quia denominatio fit a principaliori.

Fit autem hoc ordine motus a talibus motorib⁹: primo enim fit apprehenſio per intellectum. Et quia bonum apprehenſum mouet voluntatem: ſequitur demũ inclinatio voluntatis imperantis: ⁊ vltimo fit motus per vim executiuaꝫ contingenteꝫ mobile: ⁊ per conſequẽs ponentem ſecum applicationem ſubſtantie mouentis ad corpus ꝙ mouetur: vnde virtus motiua imperans in talibus nõ eſt ira vel concupiſcentia: nec virtus apprehendens eſt ſenſus aut fantaſia: ſed hec eſt intellectus: ⁊ illa eſt intellectiuus appetitus. Hoc igitur conſiderans cõment. in de ſubſtantia orbis: dixit ꝙ virtus iſtorum apprehendens eſt tantũ intellectus: excludens per hoc ſenſum: ⁊ imaginationẽ: ⁊ virtus motiua ſub intelligendum eſt motuꝫ imperans: eſt tantum appetitus: ideſt voluntas excludens per hoc vim motiuam imperantẽ: que in iſtis eſt iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis non autem per hoc voluit excludere vim executiuam motus: quia tunc non dixiſſet ꝙ neceſſario iſte motor qui eſt anima celeſtis corporis eſt in ipſo motor: ꝙ tamen dixit: ⁊ rationem aſſignauit ſubdens. Nam oē motũ ex ſe mouetur per virtutem exiſtentem in eo. ¶ Quod autem dicitur corporalem materiam obedire intelligẽtijs ad nutum: putanduꝫ eſt hoc dictum eſſe ad differẽtiam aliorum motuum pro tanto: quia materiam corporalem non poſſunt ad formam tranſmutare: niſi mediante agente naturali: ſed ad locuꝫ ipſam tranſmutare poſſunt: nullo agente mediante: ⁊ maior hic obediẽtia iuenitur ꝙ̃ in corpore noſtro reſpectu noſtre anime tum quia nõ ponitur ibi reſiſtentia appetitus alterius imperãtis contrariuꝫ: tum etiam: quia non requirunt organum intermediuꝫ: vt anima noſtra: que licet ſupergrediatur naturaꝫ rei mote: non tamen mouere poteſt corpus niſi per virtutem organo affixam.

Patet itaqꝫ ex dictis reſponſio ad argumentum. Quia eniꝫ nõ mouent per formam naturaleꝫ: ſed intellectu apprehẽſam: ad quã poſtea ſeqtur inclinatio voluntatis imperantis: ad cuius imperiuꝫ ſtatim virtus executiua motuꝫ facit: dicuntur pro tanto mouere intelligendo ⁊ volendo. Si autem videatur alicubi. Tho. contradicere hijs que modo diximus: ꝙ tamen non dũ repperi oſtẽdatur mihi: quia non erit difficille tollere iſtã ꝯuerſiã.

¶ Textus.

¶ Neceſſe eſt autem: aut medio: aut in circulo eſſe ⁊c.

¶ Qõ ſecunda.

Secundo poſſet aliquiſ dubitare: quia nõ videtur primus motor eſſe magis in vna determinata parte mobilis ꝙ̃ in alia: cum ipſe ſit virtutem non habens in aliqua magnitudine.

Ad iſtam qõnem eſt dicendum ꝙ ſecundũ primum aſpectum vnũquodqꝫ videtur in eo eſſe in quo ⁊ a quo continetur. Et quia primus motor a nullo continetur: ſecundum hoc in nullo eſſe dicitur. Quia vero continentur omnia per ipſum: dicere poſſumus ꝙ ſunt omnia in ipſo: verũtamen ſicut apparet ex modis eēndi poſitis in quarto: non ſolum dicitur eſſe contentum in continente: ſed etiam verſa vice cõtinens dicitur eē in contento. Et hoc modo deus: qui continet omnia: cõuenienter dicitur eſſe in omnibus per eſſentiam preſentiam ⁊ potentiam. Per eſſentiã quidem inquantum omnibus dat eſſe: per preſentiam in quantuꝫ ſuo intuitu cuncta intuetur. Per potentiaꝫ inquantum oīa poteſt et in cunctis operatur. Eſt enim operatio effectus potentie: vlterius etiã ſcd̃m hunc vltimum modũ ſpãliter dicitur eſſe magis in vno ꝙ̃ in alio: propter maiorẽ in ipſo efficientiam alicuius determinate operationis ſicut propter influentiam motus dicitur eſſe magis in celo ꝙ̃ in terra: ⁊ magis in oriente vnde motus incipit. ¶ Dicendum eſt itaqꝫ ad argumentũ ꝙ dicitur eſſe magis in vna parte mobilis iſte motor ꝙ̃ in alia: per influentiam motus: ⁊ non per determinationem ſue ſubſtãtie: licet etiã per eſſentiã ſuã: vt dictum ē: ſit in oībus ⁊ maneat exaltatus ſuper oīa: qui eſt benedictus deus per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

¶ Expliciunt queſtiones ſuper libro phyſicorum phīe naturalis: edite a fratre Gratiadeo eſculano ordinis predicatorum.

¶ Incipiunt queſtiones fratris gratiadei de eſculo excellentiſſimi ſacre pagine doctoris predicatorum ordinis per ipſum in florentiſſimo ſtudio patauino diſputate feliciter.

Queſtio Prima eſt. Utruȝ ens mobile ⁊ nō corpus mobile ſit ſubiectuȝ nālis phie. Et videt̃ ꝙ nō. Jd eni qđ ſupponit̃ in ſcientia: ex eoqꝫ eſt ſubm proprie paſſionis: eſt proprie ſubm ſcie: ſed corpus ſupponitur in nāli phia (Pria. rō.) ex eo ꝙ eſt ſubm motus: qui eſt propria ⁊ prima paſſio nālis: ergo corpus eſt naturalis phie ſubiectū. Minoris declaratio eſt: qꝛ motus ſupponit̃ i p̄mo phyſicoꝝ: ſuppoſito aūt motu neceſſe eſt ſupponi ⁊ motus ſubm quod eſt corpus: qꝛ nihil mouet̃ niſi corpus: igit̃ ibidē ſupponit̃ corpus nō ꝓp aliud niſi qꝛ eſt ſubm motus.

(Scḋa. rō.) Preterea Cuius p̄cipia ⁊ ꝓprietates cōſiderant̃ in ſcia eſt ſcientie ſubiectum: ſed in naturali phia ſicut patet diſcurendo ꝑ ſingulos libros eius: inquirunt̃ principia ⁊ proprietates corꝑum. Unde in libro de celo phs dicit ꝙ ſcientia de natura fere plurima videt̃ circa corpora magnitudines ⁊ horū exiſtens paſſiones ⁊ motus: adhuc autem circa principia quecūqꝫ talis ſubſtantie ſunt ergo corpus eſt ſubiectū in ſcīa naturali. (Reſponſio) ¶ Si. di. ꝙ h̄ non inquiruntur in ſcia nāli inquantū ſunt principia ⁊ proprietates corporis: ſed inquātū ſunt p̄cipia entis mobilis: qđ re eſt idem qđ corpus nō aūt rōne. ¶ Cōtra. (Contra. Tertia rō.) Queadmodū ſupradicta p̄cipia non inqrunt̃ in ſcia nāli: iquātū ſunt principia corꝑis: ſic etiā imo ⁊ mlto magis nō inqrunt̃ ibidē inquātū ſunt p̄cipia entis: cū ſint p̄cipia corꝑis vlr ſumpti non aūt entis. Inqrunt̃ autē inquantū ſunt principia mobilis: ſed corpꝰ mobile non dicit corpus in eo ꝙ corpus: ſed in eo ꝙ mobile: ſicut ⁊ ens mobile non dicit ens in eo ꝙ ens ſed in eo ꝙ mobile. Sicut igitur dici poteſt ꝙ in predicta ſciētia ſupradicta principia inquirunt̃: que ſunt entis mobilis: eo ꝙ ens mobile nō dicit ens ſimplr̃: ſed h̄ȝ ꝙ mobile: ſic etiā dici pōt ꝙ ibi inquirunt̃ p̄cipia corporis mobilis: qꝛ hoc non dicit corpus in eo ꝙ corpus: ſed in eo ꝙ mobile: ergo corpus mobile eſt ſubm ſcie ſupradicte: ⁊ magis ꝙ̄ ens mobile: ſicut principia mobilis magis ſūt principia corporis ꝙ̄ principia entis.

(Qrta. rō.) Preterea Eiuſdē ſcie eſt cōſiderare rē ⁊ modū rei: ſed mobile addit̃ enti non ſicut dr̃ia: qꝛ ens dr̃as non h̄ȝ: ſed ſicut modus quidaȝ igit̃ ſi additio bona eſt ad eandē ſcientiā ſpectabit conſiderare ens: ⁊ mobile: ſed ſcia que conſiderat ens eſt p̄ma phia: igitur ⁊ illa que cōſiderat mobile: ſed eſt phia naturalis: ergo nālis phia ē phia prima: quod ē impoſſibile. (Reſponſio) ¶ Si. di. ꝙ eſt duplex modus entis qꝛ generalis ⁊ ſpecialis: ⁊ generalis pertinet ad eandem ſcientiam ad quam pertinet conſiderare de ente: non autē ſpecialis: mobile autē cum ſit ſpālis modus entis: non opȝ ꝙ ſcia ad quam ſpectat eius conſideratio: ſit prima phia. (Contra. Qnta rō.) ¶ Contra: modus entis ſpecialis non eſt modus entis in vniuerſali ſed eſt modus alicuius ſpālis entis. Si igitur mobile eſt non gn̄alis ſed ſpecialis modus: erit neceſſario modus nō entis vlis ſed huius entis. Nunc aūt ita eſt ꝙ quilibet modus ſi dȝ eſſe imediata additio ⁊ bona: addēdus eſt ei cuius eſt primo modus. Si igit̃ mobile eſt modus entis ſpālis quod neceſſario eſt corpus neceſſario debet primo adiungi corpori ⁊ non enti cuius eſt modus ſecundario ⁊ ex conſequenti: ⁊ ſic dicetur corpus mobile maxime primo: ⁊ propriſſime: ens aūt mobile erit dictū ſecūdariū: ſed qđ primū eſt debet poni ſubiectū ſcientie ⁊ non ſecundariū: ergo corpꝰ mobile: ⁊ non ens mobile eſt ſubiectum in naturali phia.

¶ Preterea qn̄cūqꝫ aliqua paſſio per accidēs ſe habet ad aliquod ſubiectū de ipſa reſpectu illius ſubiecti nō poteſt eſſe ſcia niſi per accn̄s: ſed mobile per accidēs ſe habet ad ens: cū nec eſſentialiter conueniat enti: nec conſequatur principia entis inquantum ens: ergo de mobili reſpectu entis nō pōt eſſe niſi per accidens ſcia. (Sexta rō.) ſi itaqꝫ nālis phia eſt de mobili adiuncto enti: naturalis phia erit ſcia per accidens: quod eſt inconueniens. ¶ Si. di. ꝙ nālis non conſiderat mobile ſicut paſſionē ſed ſicut rōnem formalē ſui ſubiecti: ſicut aūt paſſioneȝ conſiderat motū qui per ſe cōuenit enti mobili eo ꝙ cōſequit̃ principia eius: ⁊ iō naturalis phia eſt ſcia ꝑ ſe. (Reſponſio)

(Contra. vij. ratio.) Contra Prima ꝓpria paſſio dicit aptitudinē ⁊ nō actū: ſȝ motus dicit actum ⁊ mobile aptitudinē: igit̃ mobile ⁊ nō motū ꝯſiderat nālis phs ſicut ꝓpriā paſſionē. ¶ Preterea ꝓpria paſſio (viij. ratio.) ſemper ineſt ſuo ſubiecto: motus auteȝ nec enti mobili necenti ſemper ineſt: quia contingit dare ens mobile abſqꝫ eo ꝙ moueatur actu: ergo motus non eſt propria paſſio entis mobilis: conſtat auteȝ ꝙ hoc quod dicitur mobile eſt eſſentiale corpori ⁊ cōſequitur principia corporis ⁊ ſemper ei ineſt eo ꝙ ſemper: ſi eſt dare corpus: eſt dare mobile: ergo mobile eſt propria paſſio corporis ⁊ corpus ipſius ſubiectum: ⁊ ſimiliter eſt ſubm ꝓpriū nālis phie: inquantū eius paſſio eſt mobile. ¶ Preterea in ſexto phyſicoꝝ probatur: ꝙ quicquid mouet̃ eſt (ix. ratio.) corpus: ⁊ oē etiā corpus contingit moueri: ⁊ ſic motus cōuertibiliter ineſt corpori: ſed quod cōuertibilit̃ ineſt alicui ⁊ non eſt de eſſentia eius eſt propria paſſio ipſius motus aūt conuertibiliter ineſt corpori vt probatū eſt ⁊ nō eſt de eſſentia corꝑis: ergo eſt propria paſſio eius ergo ⁊ corpus eſt ꝓpriū ſcie nālis ſubm. ¶ Preterea (x. ratio.) qđ eſt de intellectu alicuius: aut ptinet ad eius eēntiā: aut eſt ꝓpriū eius ſubiectuȝ: nunc aūt corpus eſt de intellectu motus qꝛ non contingit intelligere motuȝ non intellecto corpore: ⁊ nō eſt corpus de eēntia motus: igitur eſt proprium ipſius ſubiectū: ⁊ per ꝯn̄s eſt ꝓpriuȝ ſubm nālis phie. ¶ Preterea ſi totuȝ aliquod eſt ſubiectū totius ⁊ partis ſcie debet eē ſubiectū pars ſubiecti (xj. ratio.) vlis: nūc autē ſcia libri de aīa eſt pars ſcientie nālis: ⁊ ibi agitur de anima que non eſt pars ſubiectiua entis mobilis: ergo ens mobile non eſt ſubiectū totius ſcientie naturalis. Preterea ſubiectum ſcientie eſt predica (xij. ratio.) bile de omnibus de quibus agitur in ſcientia: ſed ens mobile non predicatur de omnibus de quibus agitur in naturali phyloſophia: cum non predicetur de motore ſeparato de quo agitur in libro phyſicoruȝ: ergo ens mobile non eſt ſubiectum ſcientie naturalis. ¶ Preterea (xiij. ratio.) in libro primo phyſicorum ſcḋm omnes agitur de principijs ſubiecti ſcientie naturalis: ſed principia de quibus agit̃ ibi ſunt materia forma ⁊ priuatio: ⁊ hec non ſunt principia niſi corporis: ergo corpus eſt proprie ſubiectum in phyloſophia naturali ⁊ non ens mobile. ¶ Preterea quandocūqꝫ aliqua duo predicata (xiiij. ratio.) tali ordine attribuuntur alicui ꝙ primum eſt ratio attributionis ſecundi: quicquid eſt ratio ⁊ cauſa quare alicui attribuit̃ primuȝ. eſt etiā ratio ⁊ cauſa quare eidem attribuitur ⁊ ſecundū. Nūc aūt ſic eſt ꝙ hec duo

que ſunt eſſe mobile ⁊ eſſe conſideratū naturalis phi
loſophie tali ordine attribuuntur enti quod eſſe mobi/
le eſt ratio quare ſibi attribuit̄ eſſe de cōſideratione ſciē
tie naturalis: ergo quicquid eſt ratio ꝙ eſſe mobile enti
attribuat̄: eſt etiā ratio ꝙ ſibi attribuat̄ hoc qđ eſt eſſe
de coſideratione ſciētie nālis. Cōſtat aūt ꝙ ens nō eſt
ratio corpori ꝙ ſit mobile: quia ſi ideo corpus eſſet mo/
bile quia eſt ens: tunc omne ens eſſet mobile: quod fal/
ſum eſt: tamen corpus enti ratio ē ꝙ ens ipſuz ſit mobi/
le: vnde ⁊ omne corpus eſt mobile: ideo corpus ratione
ſui eſt de ꝯſideratione naturalis philoſophie: ⁊ ens nō
rōne ſui ſed rōne corpis. Quod autē ratiōe ſui in ſcien/
tia conſiderat̄: etiā illa ratione ipſius eſt propriū ſubie
ctum ſcientie: ergo corpus eſt propriū ſubiectū natura
lis phyloſophie. ¶ Preterea quando alique due ſcien
xv. ratio, tie ſe habent ſicut ſubalternans ⁊ ſubalternata: earuz
eſt idem ſubiectum: magis tamen minuſq̧ contractū:
quia ſcientia ſubalternata contrahit ſubiectū ſubalter
Textus nantis: ſicut habemus primo poſteriorū: habent autē
Co. 30. ſe modo predicto ſcientia de celo ⁊ ſcientia phyſicoruz:
ergo ipſarum debet eſſe idem ſubiectum: magis tamen
ac minus contractuz. Nunc autez in libro de celo agi
tur de mobili ad ſitū: quod non eſt niſi corpus: igitur
eius ſubiectū eſt corpus mobile ad ſitū: ⁊ per ꝯñs ſubie
ctum libri phyſicorū qđ eſt idem cū ſubiecto totius na/
turalis phie: eſt corpus mobile ſimplex. ¶ Et preterea
xvj. ratio, idem ſunt ens mobile ⁊ corpus mobile cū ſibi inuicē cō
uertantur: ergo ſi corpus mobile non eſt ſubiectū nālis
phie: nec per ꝯñs ens mobile erit ſubiectum ipſius.

In oppoſi **In contrarium** Eſt quod phs ait in. xj. methaphiſi
tum. ce: vbi dicit ꝙ nālis principia ⁊ proprietates ſpecula/
tur entiū inquantū mota.

Reſpō. **Reſpondeo** Dicēdū de hac q̄ſtione diuer ſas opiones eſſe. Quidā eni
Opio alb. non profunde ⁊ ſubtiliter ſed ſolū ſuperficialiter aſpici
entes rationē ſubiecti ſcientie nālis videntes ꝙ phylo
ſophia eſt de nālibus. Naturalia aūt ſunt quorū prin
cipiū eſt natura: natura vero eſt pricipiū motꝰ: ⁊ moue
ri nō pōt aliquid niſi ſit corpus. Cōcluſerunt ⁊ conclu
dunt ꝙ corpus motū vel corpus mobile dz eſſe propriū
ſubiectum ipſius nō ens mobile. Quod aūt hoc habe
at veritatē vlterius conati ſunt ⁊ conātur triplici mo/
do oſ̄ndere. ¶ Et primū eſt quia oīs ſcientia que eſt ve
Pria rō. re ſcientia debet ea que conſiderat ad per ſe nota ⁊ ime
diata reducere eſt autē naturalis phyloſophia ſcientia
⁊ vere ſcientia: debet igitur facere ad aliqua per ſe no
ta ⁊ imediata reductionē hoc aūt (vt dicūt) eſt ipoſſe: ſi
non corpus mobile ſed ens mobile ponatur ſubiectum
ipſius. Cuius rationē aſſignāt: quia quādo aliqua ſci/
entia verſatur circa paſſionē ſic: vt ſit ſciētia paſſionis
illius: ſi non accipitur in ipſa aliqđ ſubiectū equatum
illi paſſioni: ea que de paſſiōe dicit ad per ſe nota ⁊ im
mediata reducere non poteſt: Huius aūt dicti declara
tio eſt: quia tunc ſoluz ſit reductio ad imediata: quādo
ſit ad prima rerū principia: prima aūt principia cuiuſ
liber paſſionis ſunt pricipia ſubiecti: ⁊ ideo tūc ea que
de paſſione dicuntur ſunt reducta ad imediata: quādo
eſt facta reductio vſq̧ ad ipſa ꝑncipia ſubiecti. Si aūt
ſcientia que eſt de paſſione aliqua non accipiat pro ſu
biecto ſue paſſionis aliquid cuius principiū cōſiderat
ſed id cuius conſideratio ſpectat ad ſcientiā altiorē: cuz
nulla ſcientia ſuos limites tranſcendat: talis phia ad
illius ſubiecti principia ſuā paſſionē reducere non po
terit: ⁊ per ꝯñs nec reductionē facere ad imediata ⁊ ꝑ
ſe nota: talis autez (vt adiungunt) eſt naturalis phia:
dato ꝙ ens mobile ſit ipſius ſubiectū. Cum enim hec
paſſio: q̄ eſt mobile: nō equet̄ enti nec: naturalis phy
loſophus conſideret ens: niſi reſpectu huius paſſionis
quā trāſcendere non poteſt: etiā principia entis ea que
de dicta paſſione dicit reducere non poterit: nec per cō
ſequens in principia eius quod accipitur vt ſubiectū
ſue paſſioni coniunctū. Non igitur faceret ad imedia
ta reductionē: nec eſſet vere ſciētia: niſi acciperet aliqđ
aliud ab ente cōiunctū mobili vt ſubiectū: ⁊ ſibi equa
tum ſic vt ea que cōſiderat poſſit in ipſius principia re
ducere: hoc autē nō poteſt eſſe niſi corpus: ergo corpus
mobile eſt ſubiectū ipſius ⁊ non ens mobile.

Hoc etiā declarant Illo medio quo dicitur Scda. rō.
ꝙ ad eandem ſcientiā ſpectat conſiderare ens ⁊ modos Tertia rō.
entis: ⁊ illo iterum quo probatur nālem phyloſophiā
eſſe ſcientiam per accidēs ſi ens mobile ſit ſubiectū eiꝰ
¶ Sed quia iſte rationes ſunt multo melius declara
te in obiectionibus q̄ in rationibus eorū: ideo hic non
ponūtur nō contingat nos eandē rationē frequentius
replicare. Sufficit enim vidiſſe iam ſolum rationes ꝑ
quas probant ꝙ ens mobile non poſſit eſſe ſubiectuz in
naturali phyloſophia: ⁊ ſi ſꝫm veritatem rationes ſum
pte eo modo quo ab eis aſſignate ſunt: pueriles ⁊ viles
in comparatione ad modū quo ſunt in obiectionibus
poſite. ¶ Nobis autem inter alias quadruplex via oc Opi. s.
currit ad preſens declarādi aptiſſime impoſſibile eſſe Tho.
quod dicunt: vz ꝙ ens mobile nō ſit ſubm nālis phie.

Et prima quidem Via eſt illa ꝑ quaz inceſſit Pria. rō.
doctor nr̄ ſanctus Thomas ad huius ꝓbationē: ſumi
tur ex eo ꝙ nulla ſciētia ꝓbat ſuū ſubm eſſe. Videmus
enim ꝙ phyloſophus nālis probat eſſe corpus mobile
(cuz in. vj. phiſicorum probet̄ oē mobile eſſe corpus)
Et h̄ qdē eēt ipoſſe fieri ſi nō ens mobile: ſ; corpꝰ mobile
eſſet ſubiectū in iſta ſcientia. Vt aūt hec via declarādi
propoſitū plenius intelligat̄: ſciendū eſt ꝙ aliter inqui
ritur ⁊ declarat̄ entitas rei ſimplicis: ⁊ aliter cōpoſiti
alicuius. Nā entitas rei ſimplicis declarat̄ ⁊ inquiri
tur proprie ex ipſa ſui nois ſignificatione: inquirendo
ſcilz ⁊ declarando vtrū nois ſignificatū habeat poſſibi
litatē vel impoſſibilitatē ad eſſe: ſi eni oſtendatur habe
re impoſſibilitatē ad eſſe oſ̄ſum erit ꝙ ſit impoſſibile ip
ſum poni in actu eēndi: ⁊ vlterius ꝙ nō ſit ponibile in
rerū natura: ⁊ per ꝯñs ꝙ ſit nihil hoc eniz dicimus ni
hil qđ in rerū natura poni vel eſſe non poteſt. Si autē
ecōtrario oſ̄dat̄: ꝙ illud ſignificatū habeat poſſibilita
tē ad eſſe: declaratuz erit ſtatim ꝙ poſſit ſtare ſub actu
eſſendi: ꝙ poſſit poni in natura rerū: ⁊ per ꝯñs ꝙ non
ſit nihil: ſ; aliqđ omne eni huiuſmodi poſitiuū: qđ po
ni pōt in rerū natura eſt aliquid: quia nō aliunde hoc
totū habet niſi quia ipſum eius ſignificatū eſt compo/
nibile ipſi eſſe: quicūq̧ ergo probaret hanc compoſſibi
litatē de eo de neceſſitate etiā ꝓbatione que eſt per cau/
ſam ipſum probaret eſſe aliqđ ⁊ nō nihil. Entitas aūt
rei cōpoſite proprie inquirit̄ ⁊ declarat̄ ex partiū cōpo
nentiū cōpoſſibilitate. Cū eni cōpoſitū conſurgat ex cō
poſitione earū: ſi cōpoſitio eſt ponibilis: ⁊ compoſitū eſt
ponibile: ⁊ ſi compoſitio eſt imponibilis: ⁊ cōpoſitum
ſimiliter eſt imponibile: tunc aūt cōpoſitio eſt imponi/
bilis: quando partes compoſitionis ſunt ſibi inuicem
incōpoſſibiles. Nam ſi ſunt ſibi incomponibiles ſunt
ſibi inuicē ⁊ incōpoſſibiles: ⁊ per ꝯñs ex ipſis fieri cō
poſitio nō pōt nec cōpoſitū aliqđ cōſurgere in natura:
econtrario autē per omnē modū tunc dicitur eſſe com/
poſitio ponibilis quando compoſitionis partes com
poſſibilitatem

poſſibilitatem habent adinuicē: nā ſi hanc habent: cō
poſſibiles ad inuicē ſunt: ⁊ compoſitū ex ipſaruꝫ com
poſitione: poteſt conſurgere in natura: quod icirco eſt
aliquid: ⁊ nō nihil. ¶ Hec autē oīa patēt per exempla.
Quia eni hircus eſt incōponibilis ceruo eſt ⁊ incōpo
nibilis ſibi nec cōpoſitio poteſt eſſe ex eis: ex qua in na
tura conſurgat hoc cōpoſitū: quod eſt hircus ceruus: ⁊
ideo eſt hoc oīno nihil: cum nullo mō ſit ponibile in na
tura. Corpus autē ⁊ anima rationalis non ſint incō
ponibilia: ac per conſequens poteſt eſſe ex eis compoſi
tio: ex qua in natura conſurgat hoc compoſitū: quod ē
homo: propter quod etiā homo eſt aliquid ⁊ non nihil.
Et quia ꝙ ſit aliqd non habet aliunde niſi ex cōpoſſibi
litate partiū: cuꝫ propter ipſa ſit ponibile in natura: ic
circo qcunqꝫ ꝓbaret corpus ⁊ animā rōnalem ſibi cō
poſſibilia eē probaret de neceſſitate eo ipſo hominē nō
eſſe nihil ſed aliquid: quod eſt ꝓbare entitatē hominis
¶ Sic igitur declaratuꝫ eſt ꝙ tunc proprie probaꝛ en
titas alicuius compoſiti quando ꝓbatur compoſſibili
tas partiū ꝯponentiū ipſuꝫ. Nunc autē ſic eſt ꝙ corp⁹
mobile non dicit corpus ſoluꝫ: ſed iſtud totū cōiunctū
quod eſt corpus mobile: ꝓbare igitur perfecte entitatē
ipſius tunc cōtingit quando ꝓbatur vnū cōponentiū
eſſe cōponibile alteri: ſicut corpus mobile vel ecōuerſo.
Nā ſi vnū nō ꝯpateretur ſecū aliud: non eēt tunc poſſibi
le poni in natura hoc coniunctuꝫ: qd eſt corpus mobile
⁊ ſic non eſſet aliquid ſed nihil. Conſtat autē ꝙ natu
ralis philoſophus nō ſoluꝫ ꝓbat ꝙ vnū predictorū ali
ud ſecū patitur: ſed etiā ꝙ ſic cōpatitur ꝙ aliud neceſſa
rio ſecū ponit: quāuis eni non ꝓbet entitatem mobilis
ſimpliciter: ſuppones tamē ens mobile eē ⁊ ſuppones
motū ꝙ neganti ipſuꝫ mobile nō poteſt probare: ꝓbat
vlterius ꝙ ipſum mobile quod ſupponit ꝯpatitur ſecū
corpus: ⁊ taliter ꝙ neceſſario ſi ipſum mobile eſt: opor
tet etiaꝫ eſſe ⁊ corpus: oſtendit ergo ꝙ non eſt impoſſibile
mobile coniungi corpori vt ſic iſtud ꝯpoſituꝫ qd eſt cor
pus mobile ſit imponibile in natura ⁊ non nihil: imo
potius ꝙ eſt ponibile ⁊ neceſſariuꝫ ipſuꝫ coniungi ſibi
oſtendens in .vi. phyſicoruꝫ: ꝙ neceſſario quicqd moue Tex. cō. 32.
tur eſt corpus: ⁊ ſic ſuppoſito ens mobile eē: ꝓbat ꝙ ne
ceſſe eſt poni in natura hoc coniunctum quod eſt mobi
le corpus ſiue corpus mobile. ¶ Verum igiꝛ eſt dictuꝫ
doctoris noſtri ſcilꝫ ꝙ naturalis ꝓbat entitateꝫ corpo
ris mobilis ſiue ꝓbat ipſum eē aliqd ⁊ nō nihil: ſuppo
nens tamen mobile ſiue ens mobile: qꝛ mobile includit
ens non ꝓbans eē in natura rerū. ¶ Veruꝫ eſt ergo ⁊
principale videlicet ꝙ non corpus mobile: ſed ens mo
bile eſt ſubiectū naturalis philoſophie. Et hec ē via fir
miſſima ⁊ indiſſolubilis per quā inceſſit doctor noſter.
¶ Vt autem appareat euidentius inſolubilitas ei⁹ po Solutōes aduerſariorum.
namus ſolutiones aduerſarioꝝ quas ideo dabāt quia
breueꝫ non intelligebāt rōnem. Parcaꝛ ꝓ nobis ſi ꝓ
lixe loquimur: qꝛ pertinacitas aliquoꝝ hꝰ regrit. ¶ Di
cunt igitur primo ꝙ naturalis phia ſi poſſet ꝓbare cor Prima ſolutio.
pus mobile eē poſſet etiā probare motū eē: ſed motuꝫ ꝓ
bare non poteſt: qꝛ hoc ſupponitur in pmo phyſicoruꝫ: Tex. cō. xi.
igitur nec corpus mobile: ꝓbat tamen omne corp⁹ eſſe
mobile ⁊ omne mobile eē corpus: quod nō eſt ꝓbare cor Contra ſolutionem
pus mobile eē: ſed motuꝫ corpori ineſſe cōuertibiliter.
¶ Sed ꝙ ſic dicentes in omnibus deficiāt ⁊ voceꝫ pro
priā ignorent aperte oſtendiꝛ. Nā quāuis negantibus
eē ens mobile ſicut negabant pmenides ⁊ meliſus: nō
poſſit naturalis probare ꝙ ſit motus: ſicut nec neganti
cauſam poteſt cauſatum per cām ꝓbari: ſi quis tamen
ens mobile non negaſſet: ſed motuꝫ ſibi per cām: qꝛ per
diffinitionē ſubiecti ſiue entis mobilis: naturalis po
tuiſſet ⁊ poſſet oſtendere motū eſſe eo ꝙ ſemꝑ naturali
ter ꝓcedendo per diffinitionē ſubiecti: poteſt ꝓpriū de
ſubiecto demonſtrari. ¶ Vlterius etiā dato ꝙ natura
lis non ſupponēdo mobile: ſed ꝓbando ꝓbaret etiā cor
pus mobile: neceſſariuꝫ eſſet dicere ꝙ ꝓbaret ⁊ motuꝫ.
Nunc autē quia nō probādo mobile: ſed ſupponendo
ꝙ ſit ens mobile: probēt corpus mobile eē: non eſt dicen
duꝫ ꝙ ideo ꝓbat ⁊ motuꝫ: ſed poti⁹ quaſi ſuppoſito mo
tu ſicut ⁊ ente mobili ꝓbet entitatē corporis mobilis.
¶ Vlterius etiā falſum dicūt: cū adiungunt ꝙ philo
ſophus probat omne corpus eſſe mobile ⁊ oē mobile eē Tex. cō. 32.
corpus. ¶ Quāuis eni probet ſimpliciter in ſexto phy
ſicoruꝫ oē mobile eē corpus: nunqꝫ tamē probat ſimpli
citer omne corpus eē mobile: ſed addendo ad corp⁹ hoc
ꝙ dico phyſicuꝫ vel naturale. In libro eni de celo ⁊ mū
do in ſecundo capitulo pmi: oſtendit oē corpus natura
le eē mobile ſm locū probans demōſtratiue: quia ꝑ dif
finitioneꝫ nature ꝙ motus inſit corpori phyſico vel na
turali: ⁊ cum nō aliter demōſtretur eē paſſio niſi demō
ſtrando eam ineē ꝓprio ſubiecto ſi corp⁹ naturale (vt di
cūt) eēt ꝓpriū ſubiectuꝫ motus: de neceſſitate ibi phy
loſophus motū eē demonſtratiue probaſſet: qd eſt con
tra dictuꝫ eoꝝ. ¶ Vlterius etiā contradictoria dicunt
quando adiungūt ꝙ philoſophus ꝓbat omne mobile
neceſſario eē corpus: nec tamē probat eē huius coniun
cti quod eſt corp⁹ mobile: qꝛ (ſicut declaratū eſt) demō
ſtrare cōpoſſibilitatē ⁊ neceſſariaꝫ habitudinē partis
alicuius ꝯiuncti ad aliā partē eſt ꝓpriſſime demōſtra
re coniuncti entitatē: que nō niſi ex illa habitudine ne
ceſſaria partiū cōpoſitionis: vel ex eorum cōpoſſibilita
te conſurgit. ¶ Patet igitur ꝙ plena fuerit falſitatib⁹
hec ſolutio. ¶ Soluūt aūt adhuc aliter: dicūt .n. ꝙ na Secunda ſolutio.
turalis ⁊ ſi non poſſet probare ſuū ſubiectuꝫ eē in eo ꝙ
naturalis (ſicut in veritate nō pōt) poſſet tamē ⁊ poteſt
illud probare ſubinduendo pſonā primi philoſophi: ⁊
ſic probaret corpus mobile eē ſi inueniretur hoc qd pro
baret. ¶ Sed hoc qd nihil ſit dictū aperte oſtenditur.
¶ Quādocunqꝫ eni aliquis artifex probat aliqd ꝑ pn Contra.
cipia ſue artis: id demōſtrat ꝫ ꝙ talis artifex eſt: ⁊ nō
ſubinduendo perſonā alteri⁹ artificis: quia non ob ali
ud quis aſſumit pſonā alterius artificis: niſi vt per il
lius pncipia oſtendat qd per ſua non poteſt. Nūc autē
naturalis philoſophus per ſue artis ꝓpriſſima princi
pia oſtendit cōpoſſibilitatē vel neceſſariam habitudi
nē mobilis ad corp⁹: ſiue entitatē neceſſariā corpis mo
bilis ſuppoſita entitate entis mobilis. Aſſumit eniꝫ ꝙ
omne qd mouetur prim eſt in termino a quo ⁊ prim in
termino ad quē qa dum totū ē in termino a quo nō mo
uetur: dum totū eſt in termino ad quē ſimiliter: qa tūc
completus eſt mot⁹: ⁊ hec oīa ſunt naturaliſſima prin
cipia ex quibus concludiꝛ id qd mouetur eē diuiſibile ⁊
corpus. ¶ Itē ad idem aſſumit hoc pncipiū notiſſimū
in naturalibus: oē quod moueꝛ impoſſibile eſt pri⁹ mai⁹
moueri ipſi⁹ ꝙ aut equale aut minus: ⁊ per hoc princi
piuꝫ ꝓpinquiſſimū ⁊ notiſſimū in naturali ſciētia dedu
cit ⁊ probat mobile neceſſario eē corpus: ⁊ ſic habere ne
ceſſariā habitudinē ad ipſum: ⁊ per conſequens ꝙ iſtō
coniunctū: corpus mobile ſuppoſita entitate entis mo
bilis: neceſſario ſit aliquid ⁊ nō nihil. Cum igitur na
turalis per propria pncipia ꝓbet corpus mobile eē: di
cetur ꝙ ſi hoc ꝓbat ſubinduendo pmū philoſophū: eſt
ignorare ꝓpria pricipia ſcientie naturalis: patet igiꝛ
iam ꝙ naturalis philoſophus per ſe ꝓbat entitatē hu
ius coniuncti: quod eſt corpus mobile. Et ſic declarata
eſt perfecte pma via declarandi: quod volebam⁹: ſum
pta ex eo ꝙ nulla ſcientia probat ſuum ſubiectum eſſe.

Scḋa via **Secunda via** ad declarandū propoſitū ſumit̄ ex mō quo corpus cadit ſub ꝯſideratione nālis phie per quā ſic ꝓceditur Corpus: aut eſt ſubꝫ nālis ſcie in eo ꝙ corpus: aut in eo ꝙ tale corpus: vtputa q2 pōt poni exiſtere in potentia ad actū aliquē. Si dicat̄ ꝙ in eo ꝙ corpus. Cōtra illud qḋ eſt ſubiectū nālis phie eſt ſubiectū motus: ⁊ eo ipſo eſt ꝓpriū ſubiectū ſcie nālis: quo eſt ſubiectum motus ⁊ nō aliter: ſed corpus in eo ꝙ corpus nō eſt ꝓpriū ſubiectum motus: ergo corpus inquantū tale non erit etiā ſubiectū ſcie nālis. Quod autē corpus in eo ꝙ corpus nō ſit propriū ſubm motus aptiſſime demonſtrat̄. Id enī qḋ eſt ꝓpriū ſubiectū motus inquātū hmōi nō dicit aliqd abſolutū: nec aliqd abſolute ꝑticipās actū ſm ꝙ accipit̄ ex tertio phyſicoꝝ: tam ex textu ꝗ ex cōmento: ſed potiꝰ eſt aliqd ordinatū in actū qui acqritur per motū. Cuius ratio eſt. Quia omne qḋ mouet̄ neceſſario eo ipſo ꝙ mouet̄ ordinat̄ in id quod mouet̄: ⁊ oīs motus de neceſſitate hūc ordinē includit: ⁊ ideo tali ordine ſubtracto: neceſſariū eſt ſubtrahi motū. Si igitur aliquod ens accipiat̄ qḋ ratione ſui nō dicat aliqd ordinatū ad actū ſiue ad terminū motus: ſed potiꝰ dicat abſolute ꝑticipās actū: hoc rōne ſui nullo mō mouebitur nec erit ſubiectū motus: ſed potius erit qd immobile oēm motū excludēs. Si. n. rōne ſui moueri poſſet: rōne etiā ſui diceret qd ordinatū ad actū: ſed poſitū eſt ꝙ nō dicat rōne ſui aliqd ordinatū ad actū: ſed potius ꝙ dicat aliqd abſolute exñs in actu ergo hoc rōne ſui nullo mō mouebit̄. Cōſtat aūt ꝙ corpus in rōne q̄ corpꝰ eſt nō dicit aliqd ordinatū in actū vel in terminū motus: ſed potius dicit abſolute qd ꝑticipās actū: qḋ pꝫ ex ipa nois ſignificatione. Nihil. n. aliud eſt corpus: ⁊ nihil aliud dr̄ noīe corpis niſi ſubſtātia manēs ſub actu corporeitatis: ⁊ per rōnē corporis nō dr̄ ordinatū: ſed potius abſoluta ex nā ſub aliquo actu. Si igit̄ nihil eſt ſubiectuꝫ motꝰ niſi in rōne qua dicit qd ordinatum ad actū qui per motū acqrit̄: ⁊ corpus in rōne qua corpꝰ eſt nō dicit aliqd ordinatū ad actū: ſed abſolute qd manēs ſub actu iā habito: ꝯcludit̄ de neceſſitate ꝙ corpus in rōne qua corpus eſt non ſit mobile nec poſſit aliquo mō eē ſubiectū motꝰ: nec per ꝯñs nālis phie. Si ergo corpus motui ſubijcitur ⁊ eſt aliquo mō ſubiectū motꝰ nec hoc eſt in rōne qua corpus eſt: q2 ſic dicit abſolute quid manēs ſub actu: opꝫ ꝙ ſibi hoc cōueniat inquantū accipit̄: vt exiſtēs in potētia ad actū: qui per motuꝫ acqrit̄: nā ⁊ hec potētia neceſſario rōne ſui includit ordinē ad actū ⁊ ecōuerſo ordo ad terminū motus icludit hāc potētiā. Nūc aūt ſic eſt ꝙ ꝗtūcūꝗ aliquid de ſe habeat rōnē entis in actu: inquātū tñ accipit̄ ſꝫ ꝙ exiſtit in potētia ad actū aliquē: hꝫ rōnē entis in potētia ⁊ nō entis in actu. Si ergo corpus eſt ſubiectū motꝰ ſolū in ratione qua in potētia exiſtit ad actū qui per motū acquirit̄: ꝯcludit̄ de neceſſitate ꝙ ipſum motui ſubijcit̄ ſolū inquātū participat rōnē entis in potētia ad actuꝫ ꝑdictū. Cōſtat aūt ꝙ eadem eſt rō entis in potentia ad dictū actum ⁊ ratio entis mobilis: q2 ens in potētia nihil aliud dicit ꝗ ens ordinatū in actū. Unde idē eſt dicere: ens in potētia ad actū qui per motū acqrit̄: ⁊ ens ordinatū in actū talē. Ens etiaꝫ mobile nihil aliud dicit ꝗ ens ordinatū in actū qui acqritur per motum: ⁊ hec eſt ipſa ratio entis mobilis. Si igit̄ corpus non eſt ſubiectū motꝰ pp ipſam corporis rōnē: ſed inquātum ꝑticipat ipſam rōnē entis in potētia ad id quod acquiritur per motū: ⁊ hoc vt declarauimus eſt oino ipſa ratio entis mobilis: ꝯcludit̄ de neceſſitate ꝙ corpus non in rōne qua corpus ſed inquātū participat rōnē entis

Com. 6.

mobilis eſt proprium ſubiectū motus: ⁊ ſilr naturalis phie: ſed ſi corpus nō ſubijcitur motui nec nāli phie: niſi q2 participat rōnē entis mobilis: cuꝫ diffinitio talis nō debeat̄ ſibi ex eo ꝙ corpꝰ eſt: ſed ex eo ꝙ ens mobile ſicut nunꝗ dicit̄ eē diffinitio aliqua alicuius: niſi ſm ꝙ eſt ipſum diffinitū: ⁊ ens mobile nō per aliud ſꝫ per ſe habeat diffinitionē illā ſuam ꝓpriā: ſicut corpus de ſe hꝫ ſuā ꝓpriā rōnē ⁊ hō ſuā: ⁊ ſic de ſingulis: ꝯcludit̄ de neceſſitate ꝙ corpus nō ſm ſe ſed ſm aliud: q2 nō ſꝫ rōnē ſuā: ſed ſm rōnē alterius ſubijcit̄ motui ⁊ naturali philoſophie: ⁊ ens mobile ſm ſe ⁊ nō ſm aliud: q2 ſm rōnē ſuā ⁊ nō ſm rationē alterius ſit ſubiectū ꝓprium tam nālis philoſophie ꝗ motus. Eſt aūt iſta multum decēs ⁊ rōnabilis ꝯcluſio. Cū. n. ſic ſe habeat ſubiectū ꝓpriū ad ſciam vt ꝓpriū obiectū ad potētiā: quemadmodū illud dicit̄ ꝓpriū obiectū cuiuſlibet potētie ꝙ rōne ſuiipſius ⁊ nō rōne alteriꝰ reſpicit ipſam potētiā (ſicut viſibile ſe hꝫ ad viſum) ſic etiam ⁊ illud debet dici ꝓpriū ſcie ſubiectū qḋ ratione ſui ⁊ nō ꝓpter rōneꝫ alterius ipſam reſpicit ſciaꝫ. Nūc aūt (vt declaratū eſt) ipm ens mobile per ſuā rōnē: ⁊ nō per aliā reſpicit nālē phiam: ⁊ ideo cōuenietiſſime ponit̄ ꝓpriū ipſiꝰ ſubiectū. ¶ Eſt autē vlteriꝰ notāduꝫ ꝙ mobile nō imediate reſpicit corpus: q2 nec corpus imediate ⁊ per ſe ponitur in diffinitione mobilis. Mobile. n. ex ipſa prima ſua ſignificatione dicit ens ordinatū in terminū motꝰ ſicut ex ipſa ſignificatione pmaria dicit id qḋ exiſtit in potētia in terminū illū ꝙ inquantū hmōi (vt declarauimus) idē eſt qḋ ens in potētia in dictū terminum: ⁊ hoc idē eſt ens qḋ ſic eſt ordinatū ꝗ aūt ſi mālr in re ſit idē qḋ corpus: in rōne tñ ⁊ formaliter non eſt idem. Unde nec hoc qḋ dico mobile reſpicit corpus: q2 corpꝰ ſed q2 ens in potētia: ⁊ q2 hoc qḋ dico ens in potētia in terminū motus: nō accipit imediate corpus: ſed ens: q2 hoc in ſe ⁊ ſua rōne includit: ideo nec etiā mobile debꝫ imediate accipere corpus ſed ens: vt dicat̄ non corpus mobile ſed ens mobile. Nā hoc qḋ dico ordinatū in terminū motus: qḋ eſt idē qḋ mobile ſm ſui rōnē nō dicit corpus qḋ eſt de ſe ens in actu dicit tñ neceſſario de ratione ſui hoc qḋ dico ens: q2 dicit ens in potētia de cuiꝰ rōne eſt ens: nā ⁊ potētia ⁊ actus non ſunt modi ꝯñtes corpus in eo ꝙ corpus ſed in eo ꝙ ens: q2 ſunt modi entis imediate. Quia igitur mobile ſicut ⁊ qd in potētia directe reſpicit ens: corpus aūt nō directe: qa nō quia corpus: ſed qa ens in potētia: etiā neceſſariū eſt ꝗ quod dicit̄ ens mobile ſit ꝓpriū ⁊ pmariū dictū ꝗ auteꝫ qḋ dico corpus mobile nō eſt ꝓpriū ⁊ primariū dictū: ſed iꝓpriū ⁊ ſcḋariū: ⁊ q2 qḋ pmariū eſt: in ꝯſideratione ſcie eſt ꝓpriū eius ſubiectū: ⁊ nō qḋ ſcḋarium: ideo ens mobile eſt ꝓpriū ſubiectū ſcie nālis: ⁊ nō corpꝰ mobile: ⁊ ſic cōpleta eſt ſcḋa via demōſtrandi ꝙ ens mobile ſit ſubiectum nālis phyloſophie: ſumpta ex modo quo corpus ꝯſideratur a phyſico.

Tertia via ad declarationē eiuſdē ſumitur ex cōparatione nālis phyloſophie ad doctrinaleꝫ: ſm. n. phyloſophū in. xj. metha. ſi nulla ſuba eēt ꝑter phyſicas: nālis phia eēt pria phia: hinc igitur ſic ꝓcedit̄: ſi nulla ſubſtātia eēt ꝑter phyſicas metha. quidē nō eſſet: remaneret tñ ⁊ phyſica ⁊ mathe. Cuiꝰ declaratio eſt: q2 ſicut remoto ſubiecto ⁊ ſubiecti ꝓprietatibꝰ: remouet̄ ſcia que eſt de ſubiecto illo ſic etiaꝫ poſito ſubiecto ⁊ ſubiecti ꝓprietatibus: neceſſe poni ſciam que illa cōſiderat. Nūc aūt ſic eſt ꝙ ablata omni ſubſtantia pᵉter phyſicas: ⁊ ſi tollat̄ ſubiectum prime phyloſophie (vt patebit in ſequēti qōne) nō tñ tollitur ſubiectum phyſice: nec etiaꝫ mathematice: ſub

Tertia via
Lectione
ſeptia ſm
ſcm̄ Tho.

ſtantia

ſtātia.n.phyſica eſt quā ꝯſiderat nālis. Subſtātia ēt
phyſica ē neceſſario ꝗta. ⁊ hāc ꝯſiderat mathematic⁹
poſita igiꝛ ſola ſubſtātia phyſica poniꝛ neccio ſubiectū
tā nālis ꝗ̄ doctrinalis phie: ⁊ ꝑ ꝯn̄s hic vtraqꝫ ſcia.
Nūc aūt ſic eſt ſm dictū phi ꝙ iſtis duab⁹ ſcientijs re
manētib⁹ ſolis: nāꝛ phia ē phia ṗma: ſꝫ ṗma phia dꝫ eē
de ſubiecto ṗori ſubiectis oim aliaꝝ igiꝛ cū nālis ſcia
etiā remanēte mathematica phia ṗma dicaꝛ: oꝫ neceſ
ſario ꝙ ſubm ipſi⁹ ſit ṗus ſubiecto mathematice: hꝫ aūt
eſt ipoſſibile ſi nō ens mobile ſed corpus mobile ponaꝛ
ſubm ſcie nālis. Cui⁹ declaratio ē q2 illō ē ṗus a quo nō
cōuertiꝛ ꝯn̄di ꝯn̄a. Nūc aūt videm⁹ ꝙ ſi in itellectu
poniꝛ corp⁹ ꝗtū: nō iō poniꝛ ibi corp⁹ mobile: ſꝫ ſi ibi
poniꝛ corp⁹ mobile neceſſario poniꝛ corp⁹ ꝗtū: oē. eni
corp⁹ mobile eſt corp⁹ ꝗtū ⁊ nō ecōuerſo. ⁊ ſilr ſi itelli
giꝛ corp⁹ mobile itelligiꝛ de neceſſitate corp⁹ ꝗtuꝫ ⁊
nō ꝯuertiꝛ. Eſt igiꝛ corp⁹ ꝗtū ṗus corpe mobili: ⁊ ꝑ
ꝯn̄s mathematica eſt ṗoꝛ phyſica ſi huius ſubiectū eſt
corp⁹ mobile. ipſi⁹ igiꝛ duab⁹ ſolis remanētib⁹ ē ma
thematica phia ṗma ⁊ nō phyſica: qō ē ꝯ phm. ¶ Nō
ſolū aūt hꝫ ē ꝯtra phm ſꝫ etiā ꝯtra veritatē. Cui⁹ decla
ratio eſt: q2 cōſideratio prime phie dꝫ eſſe vlioꝛ ꝯſidera
tione cuiuſlibꝫ alteri⁹ ſcie ⁊ ad plura ſe extēdere. phyſi
ca aūt ē talis reſpectu mathematice ⁊ nō ecōuerſo: ma
thematic⁹ aūt ſe nō extēdit ad ꝯſiderādū niſi ea ſolū ꝗ
ſunt in genere ꝗtitatis: ſꝫ nālis ſe extēdit ad ꝯſiderādū
oīa ꝗ cadunt ſub motu vel mutatiōe vel que ſunt vna
res cū eis: ⁊ qa eoꝝ ꝗ ſunt in ṗdicamēto ſubſtātie mul
ta cadūt ſub mutatione extēdit ſe phyſicus ad ꝯſiderā
dū res hui⁹ ṗdicamēti. Quia mot⁹ eſt etiā in quātita
te ⁊ ꝗlitate ⁊ vbi: ⁊ q2 eſt idē cū actiōe ⁊ paſſione ⁊ hic
in ipſo fundanꝛ. Et q2 qſi derelinquiꝛ ex tēpore qō eſt
paſſio motus: ⁊ q2 ſitus ꝯtinue renouaꝛ: iō ad res oim
iſtoꝝ ṗdicamētoꝝ cōſideratio nālis philoſophi meri
to ſe extēdit. Patet igiꝛ ꝙ vniuerſalioꝛ ſit cōſideratio
phyſici ꝗ̄ mathematici: cū hic ſe extendat ſolum ad res
quātitatis: ille vero fere ſe extēdat ad entia ſingulorꝫ
predicamētorū. igiꝛ de neceſſitate oportet ꝙ ablata me
thaphyſica nālis ſciētia ſit philoſophia ṗma ⁊ maxie
vniuerſalis ⁊ nō mathematica: ⁊ ꝑ ꝯſequēs ſibi dādū
eſt ꝓ ſubiecto: nō aliquid ſpāle ſicut mathematice cui
daꝛ ꝗtū: ſed aliquid vniuerſale ⁊ cōe quodāmodo en
tib⁹ oim predicamētorū. qō eſſe nō poteſt niſi ens mo
bile. Unde ⁊ phus hoc vidēs ſignanter dicit ſemꝑ ma
thematicā verſari circa quid ſpāle ſicut circa ꝗtū: phy
ſice ꝟo nunꝗ̄ dat ſpāle ens vt corpus vel aliquid tale:
ſed ſemꝑ ens cōtractū per motū. Unde in. xi. metha.
dicit. Mathematica circa aliquā pteꝫ ꝯuenientis ma
terie facit theoriā: puta circa lineas: aut angulos: aut
numeros: aut reliquorū aliqd quātoꝝ: de phyſica autē
ait nālis accidentia ⁊ ṗncipia ſpeculaꝛ entiū inꝗ̄tum
mota. ¶ Si āt vellem⁹ videre quō ens motū: vel mobi
le. vniuerſali⁹ eſt ꝗto accipiēdū eſt qō dicit doctoꝛ no
ſter de mobili in ſuis qōnib⁹ diſputatis. Ait.n.ibi ꝙ
mobile hēt duplicē acceptiōem. Unā qdē inꝗ̄tū oppo
niꝛ ad imobile nō ſubijcibile motui: ⁊ ſic mobile ē idē
qō ſubm mot⁹: ⁊ oē tale ē ꝗtū corpus ⁊ ecōuerſo. Aliā
acceptionē hēt inquātū ens motū opponiꝛ ad ens fixū
⁊ ſtans in ſua entitate ſic ꝙ vniuerſaliter idē remoueri
nō pōt: ⁊ ſic diciꝛ ens mobile nō ſolū corpus ſubijcibi
le motui: ſed omne quod nāliter poteſt ꝑdere ſuā entita
tē: cuiuſmodi ſunt nō ſolū corpa ſed forme ſubſtātiales
generabiliū ⁊ forme accidentales que nō ſunt corpora
ꝗta: ⁊ q2 mobile vlr ſumptū includit vel continet ſub
ſe mobile acceptū vtroqꝫ modo: iccirco ens mobile vni
uerſaliter ſumptū quo modo eſt ſubiectū nālis phie eſt
vniuerſalius corpore ꝗto: ⁊ per cōſequēs nālis ſcia eſt
vniuerſalioꝛ mathematica ⁊ eēt prima philoſophia ſi
methaphyſica tollereꝛ: qō totū tolliꝛ (vt declaratū eſt)
ſi nō ens mobile ſꝫ corp⁹ mobile ponaꝛ ꝓpriū ſubm in
ſcia nāli. Et hec eſt tertia via oſtēdendi propoſitū ſum
pta ex comparatione phyſice ad mathematicam.

Quarta via adhuc Sumiꝛ ex ipſa diffini
tione motus. Conſtat eni ꝙ illō eſt ꝓprie ſubm alicui⁹
ſcie qō eſt ꝓpriū ſubiectū proprie paſſionis. ſ. in ſcia il
la cōſiderate. ꝓpria vero paſſio quā primo ꝯſiderat nā
lis: eſt ipſe motus. Uideamus igiꝛ qd ſit ſubiectū pro
priū motus. hoc eni viſo ſtati apparebit quid ſit ꝓpriū
ſubiectū ſcientie nālis. ¶ Eſt aūt id propriū ſubiectū
motus per quod datur motus diffinitio.

Quarta via

Ad cuius itelligentiā Cōſi
derā
dū eſt ꝙ multiplices diffinitiones inueniunꝛ. Quedā
eteni ſunt ꝗ nō danꝛ ꝑ additamētū alicuius quod ſit
extra eſſentiā diffiniti. Et quedā ſunt que danꝛ neceſſa
rio per additamenta. Cuius diuerſitatis ratio: eſt quia
cū diffinitio dicat entitatē diffiniti: ea que entitatē ha
bent ꝑfectam per ſua eſſentialia abſqꝫ eo ꝙ ipſa alicui
extrinſeco cōiuncta ſint: poſſunt etiā abſqꝫ alicuius ex
trinſeci additamento per ſua eſſentialia perfectā habe
re diffinitionē: que autē perfectā entitatē nō habent ꝑ
ſua eſſentialia niſi alicui extrinſeco coniuncta in eſſen
do: ꝑfectam etiā diffinitionē habere nō pn̄t ſine addita
mento illius extrinſeci. Nūc aūt ſic eſt ꝙ ſubſtātie enti
tatē ꝑ ſua eētialia nō cōiuncta alicui extrinſeco cū non
recipianꝛ in ſubiecto ꝑfectā habēt: ergo ⁊ per ipſa diffi
niri debent abſqꝫ nullius extranei additamento. Acci
dentia nō habent diffinitionē ꝑfectā ſine additamēto
ſubſtātie vel ſubiecti qō illi⁹ entitatis ṗncipiū eſt ⁊ cā:
ſicut ⁊ ṗncipioꝝ eiuſdē. Sic igiꝛ iam viſa ē diffinitio
nū diuerſitas. ⁊ cū hec ponaꝛ: iā apparet ꝙ in diffini
tione accidētiū ꝑfecta: ſemꝑ debet apponi ſubiectuꝫ: ⁊
quia motus eſt accidens ideo oportet ꝙ ſubiectū appo
natur in diffinitione ipſius: ⁊ q2 eſt accidens propriū
quod cōſiderat nālis: ideo oportet ꝙ propriū ſubiectuꝫ
naturalis phie in eius diffinitione ponaꝛ. Uideamus
igitur que ſit ꝑfecta motus diffinitio: quia tunc ſtatim
videbiꝛ quid ſit propriū ſubiectū motus ⁊ ſcientie na
turalis. Perfecta aūt motus diffinitio eſt illa qua di
citur: Motus eſt actus exiſtentis in potentia inquan
tum huius. Ens autē in potentia nō eſt idem ſm ratio
nem (vt ſupra declaratū eſt) cuꝫ ipſo corpore: eſt tamē
idem ſm rōnem cuꝫ ente mobili (ſicut ſupra patuit ⁊
phyloſophus vult in tertio phyſicorū vbi illā oſtendit
diffinitionē ꝑfectiſſimā eſſe:) Identitas vero rationis
eſt que facit ꝑfectā ⁊ oīmodā identitateꝫ ſubiecti: ergo
omnino idē ſubiectū eſt ens in potentia inquantū hu
ius ⁊ ens mobile. Ens igitur mobile eſt propriū ⁊ ꝑfe
ctū ſubiectū: tam motus ꝗ̄ naturalis phie. ¶ Eſt autē
cōſiderandū: ꝙ ſicut motus nō dr̄ corporis actus in po
tentia: ſed entis in potētia: ſic etiā cū hoc ꝙ dr̄ in poten
tia inꝗ̄tum huius: dicat ipſam mobilitatē: non debet
etiā dici actus corpis mobilis ſed entis mobilis: ⁊ ſic
iam per quartā viā ſumptā ex diffinitione motus: pa
tet ꝙ neceſſariū eſt dicere: ens mobile eſſe ſubiectū ſciē
tie naturalis ⁊ nō corpus mobile. ¶ Motiuū autē di
centiū contrariū: patet ꝙ puerile eſt nō eniꝫ mobile cō
ſiderat phyſicus vt ꝓpriam paſſionē: ſed potius vt mo
dum ⁊ rōnem formalē ſui ſubiecti: qō eſt hoc totuꝫ qō
dicitur ens mobile cuius prima ⁊ ꝓpria paſſio eſt mo
tus qui fluit a principijs entis mobilis: que naturalis

Quid ſit ſu
biectū pro
prium mo
tus.

de ſe ↄſiderat ⁊ ad que pōt ⁊ motū ⁊ oīa que de motu cō ſiderat reducere. Aliorum vero motiuorū defectus per ſequentia apparebit.

Rñdeo ad obiecta. co. xj.

Ad primum Igitur argumentū iā patet rñſio: dato enim ꝙ motus ſupponitur in primo phyſicoꝝ ⁊ ſilr ꝓpriū ſubiectū motus: nō ideo tñ ↄcludendū eſt ergo ſupponitur corpus: ſed ens mobile: qꝛ hoc eſt ꝓpriū ſubiectū mot⁹ (vt oñſuz eſt) ⁊ nō corp⁹: vnde ⁊ antiqui phantes (vt permenides ⁊ meliſus) cōcedebāt eē corpus ⁊ tñ negabāt eſſe motū: ⁊ ens mobile. ¶ Patet etiā ſolutio ad ſecūdū. Si eni ↄſideraꝛ nālis pncipia ⁊ ꝓprietates corporis inq̄tū corp⁹: ⁊ inq̄tū corpis ſunt: cōcluderet argumētū: nūc aūt ⁊ ſi cōſiderat pncipia corpis: nō tñ cōſiderat vt pncipia corpis ſūt: ſed entis mobilis: ⁊ hui⁹ etiā ꝓprietates ↄſiderat. p ſe ⁊ pmo: ſed ꝓprietates corporis conſiderat inquantum rationem entis mobilis participant ⁊ non inquantū habēt rationem corporis (vt declaratum eſt.)

Ad tertium Patet ſolutio: nam quāuis ens mobile ⁊ corpus mobile dicāt mobilitatē que eſt rō formalis ſubiecti ⁊ ſcientie nālis corpus tñ mobile ſe habet ad ens mobile ſicut ſecūdariū ad pmū: nā ſicut hoc ꝙ dico i potētia ad terminū mot⁹ imediate reſpicit ens qd̄ diuidit̄ p potētiā ⁊ actū: ſic ēt hoc ꝙ dico mobile: cui⁹ eadē rō eſt cū hoc qd̄ eſt exiſtere. in potētia ad dictū terminū nā rō formalis que hȝ determinare. vniuerſaliori ꝓprie dȝ addi: ⁊ nō equipolēti: nec in min⁹ ſe habēti: ⁊ mobile qdē reſpicit corp⁹ ſicut quoddā ↄtētū ſub ente mobili: ⁊ ideo adiunctū ſibi nō facit ipm̄ eſſe ſubm̄ toti⁹ ſcie nālis: ſicut nec adiunctū corpi aīato: qꝛ vtrūq eſt qd ꝑticulare reſpectū tā mot⁹: ꝙ mobilis: reperit̄ eni ſm phm̄ ⁊ ſm veritatē motus in q̄litate ⁊ in vbi: ⁊ tñ neutrū ipſoꝝ eſt

Co. 3°

corp⁹: vñ ⁊ cōmentatoꝛ dicit ſup ſcd̄o phyſicoꝝ: ꝙ in libro pmo qui tot⁹ eſt de phyſico auditu: nō diffiniuntur niſi ea que ſūt vlīa toti nāe: ſicut ſunt nā mot⁹ ⁊ hui⁹. i. in alijs vero libris diffiniunt̄ alia conſiderata: nō tam vniuerſalia ſicut in de celo ⁊ mūdo corpus.

Ad quartum Dicēdū eſt: ꝙ ſi ꝓpō iſta intelligat̄ ꝙ ad oino eādē ſciam ſpectet cōſideratio de re ⁊ de mō rei quocūq: falſum erit qd̄ dr̄: nā rē vnā ⁊ eandē (ſub alio tñ ⁊ alio modo rei) ↄſiderat ſcia ſubalternans ⁊ ſubalternata: ſicut geometria accipit lineam ſimpliciter perſpectiua autem aſſumit lineam ſub modo ipſam conſequente: ex applicatione ad materiam: ⁊ tñ non ſunt oino vna ſcientia. Si aūt intelligat̄ ꝙ ↄſideratio de re ⁊ de modo quocūq rei: ſpectat ad ſciam eandē illo modo identitatis: qui reperit̄ inter ſcientiā ſubalternantē ⁊ ſubalternatā: erit verus intellectus: ⁊ nālem qdē bene cōcedimus ſubalternari prime phie: cū prima phia cōſideret ens ſimplex: nālis vero ↄſiderat ipſuz ſub modo ſibi debito ex applicatione ad materiam.

Ad quintum Dicēdū eſt: ꝙ duplex poteſt dici modus aliquis eſſe ſpecialis. Uno qdem modo dicitur ſpālis modus: qui ē diſtinctiu⁹ ſpecialis entis ⁊ nō entis vlr ſumpti: ⁊ ſic mobile nō eſt modus ſpecialis entis: qꝛ nō diſtinguit ex oppoſito cōtra modū aliū ſpālem entis ſ; poti⁹ vlr oē eni ens vel eſt mobile vel immobile. Alio modo dicit̄ aliqs ſpecialis modus: qꝛ nō eſt ꝓpri⁹ cuiuſlibȝ entis: ſed alicui⁹ determinati ſicut p ſe ⁊ p accidēs: ⁊ ſi vlr diuidant ens: nō tñ qdlibet eoꝝ cōuenit oi enti. ſed hoc ꝙ dico p ſe: eſt modus ſoli⁹ ſubē: ⁊ p accn̄s: eſt modus ſolius accn̄tis: ⁊ qꝛ ꝓprij mōi ſunt nō cuiuſlibet entis: ſ; ſpāles dici pñt: vel mōi ſpāles eē ſilr etiā mobile ⁊ imobile: ⁊ ſi vlr diuidant ens: dicuntur tñ ſpāles modi qꝛ hoc qd̄ dico imobile: nō eſt modus ꝓpri⁹ cuiuſlibȝ entis: ſ; imaterialis ſolū: ⁊ hoc qd̄ dico mobile nō eſt ꝓpri⁹ modus cuiuſcūq ſed ſolius entis applicati ad mā; nāle: nūc aūt modus nō dȝ annecti ei cuius eſt ꝓpri⁹ ⁊ q̄ſi ↄſtitutiu⁹: ſed ei ſolū cui⁹ eſt diſtinctiu⁹ ſicut p ſe nō dȝ adiūgi ſubē qꝛ fieret nugatio: ſ; enti qd̄ diſtinguit ⁊ determiat ⁊ vlr determinatio dȝ addi ipſi determinabili: ⁊ nō iam determinato: ⁊ ꝓpterea etiā mobile nō dȝ addi enti ſtāti ſub materia naturali: ſed ſimpliciter enti. ¶ Ad ſextū dicendū ꝙ pȝ rñſio, nō eni mobile addit̄ enti vt paſſio: ſ; ſicͭ modus diſtinctus ab immobili qd̄ nō ↄſiderat phs: vnde eſt formalis rō ſubiecti ſcie nālis: cū p formalē rōnē vnūqdq ab alio diſtinguat̄. mot⁹ aūt eſt ꝓpria paſſio p ſe ⁊ nō p accidēs ſe habens ad ens mobile: cuz ſequatur principia eius. ¶ Ad ſeptimū dicēdū eſt: ꝙ nō ē neceſſariū oēm paſſionē dicere aptitudinē ⁊ nō actū qn potius ſunt aliq̄ q̄ ſi in aptitudine ſumant̄ nō ſolū nō erūt ꝓpe paſſiones ſed nec etiā ↄuenire poterūt ei cuius ſunt proprietates accepte vt dicunt actū: aptitudo eni ad paritatē ⁊ imparitatē nullo mō ↄuenit numero: qꝛ tūc poſſet poni numerus aliqs: q nec eēt par vel impar: ſicut qꝛ aptitudo ad ridēdū: eſt hoīs ꝓprietas: ⁊ nō actualitas ridendi pōt eē aliqs hō q actu nō rideat: nō poteſt aūt eē aliquis numerus q nō ſit actu par vl̄ impar ⁊ iō paritas ⁊ iparitas: nec in aptitudie: ſ; i actu ſūt numeri ꝓprietates: ſic ergo ſilr nō obſtāte ꝙ motus dicat actū ⁊ non aptitudinē poterit eē: ⁊ eſt ꝓpria paſſio entis mobilis. ¶ Ad octauū dicēdū: ꝙ ꝓprie paſſiones q̄ñ oppoſitionē habēt ad inuicē: nō oȝ ꝙ ſemp oēs actu inſint ſuis ſubiectis. ſed neceſſariū ē ꝙ ſemp altera vel altera ſicut nō ſemp numerus eſt par nec ſemp impar: ſemp eſt tñ par vel impar: vñ ⁊ pmo poſterioꝝ habet̄: ꝙ ea que p ſe inſunt neceſſario inſunt reb⁹: vel ſimplr vel oppoſite ſunt aūt ꝓprietates entis mobilis mot⁹ ⁊ quies: ⁊ ſi p prius reſpiciat mobile: ⁊ oē qdē mobile mouet̄ vel quieſcit. ¶ Ad nonū dicēdū ē ꝙ q̄uis qcqd mouet̄ tāq̄ ſubiectū mot⁹ nō in alio receptū ſit corp⁹: nō tñ in quocūq eſt aliquo mō motus: id ē corp⁹: cū motus ſit in q̄litate: q corp⁹ nō eſt: ⁊ iō nō eſt accidēs ↄuertibile corpori oino. Et vlteri⁹ nō ſolū nō cōuertibilit̄ in eſt corpi i rōne q corp⁹ ē ſ; nec etiā ſibi ineſt (vt ſupra patuit) Ad. x. dicēdū: ꝙ ſubm̄ incluſuz in itellectu mot⁹: eſt ens i potētia ad motus t̄minū: vel ens mobile qd̄ idē eſt ⁊ nō corp⁹: quin poti⁹ corp⁹ in rōne q corp⁹ ē: mobilitatē ⁊ motū excludit. ¶ Ad. xi. dicēdū. ꝙ aīa intellectiua ⁊ ſi nō ſit pars ſubiectiua entis mobilis: eſt tñ pars ↄſtitutiua alicui⁹ ptis ei⁹ ſubiectiue vt puta hoīs. ¶ Ad. xij. dicēdū: ꝙ ſubm̄ dȝ eē tale qd̄ vel pdicet̄ de ptractatis i ſcia: vel p ordinē ad ipm̄ illa ad ſciam referant̄. Et motoꝛ qdē ſepatus ad ſciam nālez refert̄ p ordinē quē hēt ad ens mobile: cū influit motū. ¶ Ad. xiij. dicēdū: ꝙ de mā forma: priuatione agit̄ in libro phyſicoꝝ: nō iō qꝛ ſint pricipia corporis: ſ; qꝛ ſunt pncipia entis mobilis. ¶ Ad. xiiij. dicēdū: ꝙ eſſe mobile: nō enti attribuit̄ rōne corporis: nec corpi rōne entis: ſed vtriq rōne entis imꝑfecti. ¶ Ad. xv. dicēdū: ꝙ ſi nihil localit̄ mouet̄ niſi corpus: nō tñ corp⁹ huic motui ſubijcitur rōne qua corpus eſt: ſed inq̄tū ꝑticipat rōnem entis mobilis in locoꝝ: ⁊ iō ens mobile ſm locū: ē ꝓprie ſubm̄ in libro celi ⁊ mundi. ¶ Ad. xvj. dici poſſet: ꝙ nō oē ens mobile: eſt corp⁹ mobile: ſ; ēt ens mobile qd̄ ē corp⁹: rōne differt a corpe mobili tāq̄ pncipalius dictū a ſecūdario (vt ſupra patuit.) Itē tāq̄ nugatorie dictū a ꝓprio dictoꝛ: ⁊ ideo nō

Tex. co. 9.

ideo nō oportet ſi negat̄ corpus mobile eſſe ſubiectum: ꝙ negetur ⁊ ens mobile: cū non ſit eadē rō vtriuſ ꝗ.

℄ Queſtio ſecunda.

Queſtio ſecūda eſt.

Prima rō — Utrū pria phia ſubalternet ſibi nālē ⁊ doctrinalē phiā. Et vr̄ ꝙ nō: ſemꝑ.n. ſcia ſubalternata accipit vt pma pncipia ſua ꝯclōnes ꝓbatas in ſcia ſubalternāte. Sȝ nālis ⁊ doctrinalis phia nō accipiūt (vt videt̄) pncipia q̄ ſint ꝯcluſa i prima ſcientia: ergo non ſubalternantur ſibi.

Scda rō — **Preterea ſciētia** ſubalternās non diuidit̄ ex oppoſito ꝯ̄ ſciam ſubalternatā: ſȝ pma phia diuidit̄ ex oppo-

Textu com. z. — ſito ꝯ̄ pdictas (ſicut pȝ ꝑ phm in. vi. methaphyſice vbi dicit: ꝙ tres ſunt mōi ſiue partes phie. ſ. phyſicus: methaphyſicus: ⁊ mathematicus.) ergo pma phia ſibi alias duas nō ſubalternat. Si. di. ꝙ pma ꝓpō falſa eſt.

Reſpon. Contra — Cōtra: que ex oppoſito diuidunt̄: ſibi inuicē opponūt̄: que aūt oppoſita ſunt ſub inuicē cōtineri non poſſunt.

Tertia rō — Sciētia aūt ſubalterna ſub ſcia ſubalternāte ꝯtinet̄. ergo vna carū nō pōt diuidi ex oppoſito ꝯ̄ aliā. Si. di.

Reſpon. — ca q̄ ex oppoſito diuidunt aliqḋ cōe vniuocū: taliter opponunt̄ ꝙ ſub inuicē cōtineri nō pn̄t. que aūt diuidūt aliqḋ cōe anologum nō opponūt̄ tali oppōne: q̄ impediat vnū coꝝ ordinari ſub alio: ſicut effectū ſub cā. ⁊ tali diuiſiōe diuidūt hoc cōe qḋ eſt ſcia: ꝑtes ſcie ſupradi-

Contra — cte. ℄ Cōtra: qḋ ſub vniuoce pdicamēto in pdicamen-

Quarta rō — tali linea ordinat̄: vniuocū uidet̄ debere eē: ſed ſcia ponit̄ ſub habitu: q̄ vniuoce pdicat̄: ꝗ ⁊ ipa dȝ eē qd vni-

Quita rō — uocū. ℄ Preterea ſteſt qd anologice diuiſū: adhuc oȝ diuidētia aliquā oppōnē habere. qꝛ alr̄ nō diuiderent ipſaꝝ ex oppoſito: oppoſitū aūt nō eſt cā oppoſiti: igit̄ nec de diuidētib⁹ anologū dici poterit: ꝙ vnū ꝯtineat̄ ſub

Sexta rō — alio: ſicut effectus ſub cā. ℄ Preterea ſcia ſubalternās oȝ accipere potiores demōſtrationes ꝗ̄ ſubalternata. Nūc aūt iſta ſcia q̄ pma dr̄ nō videt̄ ſic ſe habere ad alias: qꝛ in mathematicis potiſſime demōſtrationes ſumunt̄: ꝗ pma phia ſibi reliq̄s phie ꝑtes minime ſubal-

Septia rō — ternat. ℄ Preterea ſcia ſubalterna ſm Ari. in pmo poſterioꝝ) debet dicere qꝛ: ſi nō ꝓpter qd: ſȝ nālis ⁊ doctrinal̄ ꝓp qd dicūt: qꝛ ꝑ cām demōſtrāt: hic qdē ꝑ formalē: ille ꝟo ꝑ oēs: ꝗ iſte due ſcie nulli alteri pn̄t ſubalternari.

octaua rō — ℄ Preterea ſcia ſubalterna oȝ ex additione ſe habere ad ſciam ſubalternātē: ita videlȝ ꝙ ſubm ipi⁹ accipiat ⁊ applicet ad māstory: ſed cū ſubm prime phie ſit ens oino imateriale vtpote oino a mā ſeparatū: qꝛ ⁊ ſȝ diffinitionē ⁊ ſm eſſe nō poterit aliquo mō ad māȝ applicari: qꝛ id qḋ eſt imaterialis ſubā nullo mō pōt habere ꝯpōnē phyſice materie: igit̄ phyſica nō ſubalter-

Rñdeo — nabit̄ pme phie. ℄ Si. di. ꝙ ſubſtātia imālis nō eſt ſubiectū pme phie: ſȝ ens cōiter acceptū qḋ pōt bene ꝯtrahi ad intelligibilē ⁊ ſenſibilē materiā.

Coñ. 9 rō. — Cōtra id qḋ eſt principalius intentū in ſcia debet eē ꝓpriū ipſius ſubiectū: ſubſtātie ꝟo imaterialis cognitio ē pncipaliſſime intēta i pma phia (vt dicit Aui. in ſua methaphyſica) ergo ipſa eſt ꝓpriſſime ſubiectū ipſius.

Decia rō — ℄ Preterea (ſm Ariſtotilē i ſexto methaphyſice.) Si nulla ſubſtātia eſſet preter phyſicas: tūc nō eſſet alia prima phia ꝗ̄ phyſica: hoc aūt eſſe nō poſſet vbi methaphyſica ſolas ſubſtantias īmateriales ꝯſideraret: ergo ſubiectuȝ ipſius nō eſt ens in cōi ſȝ talē ens qḋ eſt oino imāle: cū

xi. ratio — probatū ſit ꝙ nihil extra ipſum cōſideret. ℄ Preterea ſcientia ſubalternās ⁊ ſubalternata nō debēt eſſe equalis conſiderationis: ſed naturalis eſt equalis cōſiderationis cū prima phia: qꝛ vtraq̄ ꝯſiderat ens mobile ⁊ imobile ⁊ nō aliud: igit̄ nālis ſcia prime phie ſubalternari nō pōt. ℄ Preterea ſcia ſubalternās debet demō- xij. ratio
ſtrare ꝑ ſua pncipia: principia ſcie ſubalternate. Pria vero phia nō pōt per principia ſua demōſtrare principia naturalis ⁊ doctrinalis phie: cuius ꝓbatio eſt: qꝛ principia ſua ſūt cōiſſima: principia vero cōia (vt habet̄ in pmo poſterioꝝ) demonſtrationē nō ingrediūt̄: Tex. co. z3
ergo pma phia pdictas ſcias ſibi ſubalternare nō pōt. ℄ Preterea ſcia ſubalternās ⁊ ſubalternata ſic ſe debēt habere vt de quo vna dicit qꝛ altera dicat ꝓp qd: ⁊ ꝑ cōſequens qḋ vna demonſtraret ꝑ effectū: alia debȝ demonſtrare per cām: qꝛ aliter nō contineret̄ mediuȝ demonſtrationis vnius: ſub medio demōſtrationis alterius: ſicut effectus ſub cā: ſine quo ꝑfecta ſubalternatio eſſe nō pōt: ſed nālis ⁊ prima phia nō ſic ſe habent: quia vtraq̄ per effectū demonſtrationē facit de motore ſeparato: igit̄ vna nō vere ſubalternat̄ alteri. ℄ Pre- xiij. ratio
terea ſubiectū ſcie ſubalternate debet imediate cōtineri ſub ſubiecto ſubalternātis: ſed inter ſubiecta quadriuialiū ſcientiaꝝ: ⁊ ſubiectū prime phie cadit medio loco quātitas de qua cōmuniter ſumpta: nulla ſcia eſt: inter ſubiectū etiā nālis phie ⁊ pme cadit hoc ꝙ dico ens actu: qḋ diuidit̄ ꝑ ens actu. ſm actū ꝑfectū ⁊ per ens actu ſm actū imperfectū: qḋ eſt idē cū ente mobili. ergo nec naturalis nec quadriuialis ſcia ſubalternat̄ prime phie. ℄ Sed cōtra eſt quod phs dicit in primo me- xiiij. ratio
thaphyſice ꝙ prima philoſophia ordinat alias ſcias: In oppo.
hoc enim ſine ſubalternatione eſſe non poteſt.

Reſpōdeo dicēdum ꝙ de iſta qōne ſūt diuerſe opiniones. Quidā eni dicūt: ꝙ pma phia ſibi nālem ⁊ doctrinalē vere ſubalternare nō pōt: aſſignāt autem huius rōnē ex eo ꝙ nulla ſcientia ſubalternata pōt reductionē facere ad per ſe nota: ſicut neq̄ ad imediata: nālis ꝟo ⁊ doctrinalis ad ꝑ ſe nota reducūt ea que ꝯſiderant: ſicut doctrinalis ad cōes animi cōceptiones: cui⁹ ſunt omne totū eſt maius ſua parte: ſi ab equalib⁹ equalia demas ea que relinquunt̄ ſunt eq̄lia: quas etiā cōes cōceptiōes dicūt ſumi poſſe ex ſubiecto ſcie nālis cū ſit qd valde cōe. ergo nec nālis nec doctrinalis ſcia vere ſubalternari pn̄t prime phie. ℄ Sȝ hec opīo ſtare nō pōt: qḋ quattuor vījs ad pñs poſſumus declarare. ℄ Et pma qdē via ſumit̄ ex cōparatiōe ſciarū ad entia: ſiue ex ꝓportionalitate ordinis ſciaꝝ ⁊ entiū: cū eni ois ſcia referat̄ ad ſcibile: qḋ neceſſario ē aliqḋ ens: qꝛ qḋ nihil ē: ſciri nō pōt: oȝ neceſſario ex ipſo ordine entiū accipere ordinē ſciaꝝ: videmus aūt entia talr̄ ordinata ꝙ oīa cōtinent̄ ſub vno qḋ eſt principiū ⁊ cā entitatis alijs oibus: ⁊ ꝑ ꝯſequēs eſt ſupremuȝ ⁊ primū in toto ordine entiū: oȝ ergo ⁊ ſcias ſic eſſe ad inuicē ordinatas: ꝙ oēs cōtineant̄ ſub aliqua que ſit prima ⁊ ſuprema in toto ordine ſciētiaꝝ: hec aūt nō pōt eſſe niſi vna tm̄: cui⁹ declaratio eſt: qꝛ cū prima ⁊ ſuprema ſcia ſit illa q̄ directe ⁊ ꝑ ſe ꝑtingit ad primū ſcibile: qḋ eſt pmū ⁊ ſupremū ens: ⁊ hoc ſit oio vnū ⁊ ſimplex oī multiplicitate carēs: oȝ etiā ꝙ pma ſciētiaꝝ que ad hoc vnū directe ꝑtingit: vna ſit ⁊ nō multe. Et quēadmodū qdē primū ens ſub ſe continet oīa alia: ⁊ oibus eſt principiū entitatis (vt dixim⁹.) ſic etiā oȝ ꝙ ⁊ pma ſcia ꝯtineat ſub ſe oēs alias: ⁊ cā ſit cōpleta ſm modū ſuū oiuȝ aliaꝝ. Cui⁹ rō eſt: qꝛ ex ordine pncipioꝝ eſſendi in entib⁹ ſumi oȝ ordo pncipioꝝ cognoſcēdi in ſcibilib⁹. Nūc aūt (vt dictū eſt) primū ens qḋ ē primū eēndi pncipiū oīa ſub ſe cōtinet: ⁊ oib⁹ eſt cā eſſendi. ergo oȝ ꝙ ⁊ pma pricipia prime ſcie qd primū ens directe ꝑtingentis ſub ſe cōtineat oium ſciaꝝ principia ⁊ cā ſit

Reſpon.

opi. egidij

cō. hāc opinionē ar. pria via.

prio. poſ. Tex. co. 5.

ſm nāꝫ ꝑfecte cognitionis eoꝝ: ⁊ ſic (vt videt̄) queād modū̄ nullū ſm eēndi ꝑncipiū eſſe pōt ſine ente primo cuiꝰ entitas eſt cā entitatis alioꝝ: ſic ēt nullū ſꝫ cognitionis ꝑncipiū eſſe pōt ſine primis ꝑncipijs ꝑme ſcie: vt etiā ꝯſilr veritas ipſoꝝ cā ſit veritatis in oībus pricipijs ſcđis. Videmꝰ aūt. ꝙ in oībus ſciētijs ſic ſe habētibꝰ: ꝙ ꝑncipia vnius ſunt ꝓꝓ ꝗd ⁊ cā veritatis principioꝝ alteriꝰ: ⁊ vna ꝯtinet ſub ſe aliā: ⁊ pōt in ipſam deſcendere ad demōſtrandū demōſtratiōe cāli principia eiꝰ ꝑ principia ſua. Cū igit̄ prima pricipia prime phie (vt ꝓbatū eſt) ſub ſe cōtineāt pricipia nālis ⁊ doctrinalis ſcie ⁊ oīuꝫ aliaꝝ ⁊ ipſoꝝ veritas cā ſit veritatis in oībꝰ: cōcludit̄ neceſſario: ꝙ prima ſcia cōtineat ſub ſe nālē ⁊ doctrinalē phiā ⁊ oēs alias: ⁊ ꝙ deſcēdere in eas poſſit ad demōſtrādū cauſalr ꝑncipia eaꝝ ꝑ pricipia ſua. ¶ Alteriꝰ aūt videmꝰ ꝙ oīa q̄ de nā ſua ſūt talia ꝙ cōcludi cāliter ⁊ imediate hn̄t ꝑ principia ſcie alicuiꝰ. de nā etiā ſua ꝑ ꝯn̄s hn̄t ꝙ ſint ꝯclones demōſtrate in illa ſcia. Cū igit̄ (vt ꝓbatū eſt) principia nālis ⁊ doctrinal̄ phie de ſua nā habeāt ꝙ cālr ⁊ imediate ꝯcludant̄ ꝑ pricipia ꝑme phie: ꝯcludit̄ iō neceſſitate ꝙ ipſe de nā ſua habeāt ꝙ ſint ꝯclones demōſtrate i ꝑma phia. ⁊ ſi nō requirat̄ ſemꝑ ꝙ ibi actu ꝯcludant̄ ꝓpter ſui nimiā euidentiā. Nūc aūt ita eſt ꝙ nunꝙ̄ vna ſcia accipit tanꝙ̄ ſua principia ea que de nā ſua habēt ꝙ ſint ꝯclones in altera ſcia: niſi ꝑfectiſſime illi ſciētie ſubalternet̄. Cū igit̄ (vt demōſtratū ē) natural̄ ⁊ doctrinalis phia aſſumant vt ſua principia ea q̄ de natura ſua hn̄t ꝙ ſint ꝯclones demōſtrate in pria phia cōcludit̄ de neceſſitate ꝙ vtraqꝫ eaꝝ prime phie ꝑfectiſſime ſubalternet̄. Pꝫ āt ex hac rōne ꝙ nec ꝑ nālē nec ꝑ doctrinalē phiam tradit̄ vltia cognitio. illa. n. cognitio dr̄ vltia: qua habita nō cōtingit vlteriꝰ q̄rere quid: q̄lis nō eſt cognitio que acquirit̄ per dictas ſcientias: eo ꝙ de ipſaꝝ ꝑmis ꝑncipijs ꝯtingit q̄rere ꝓpter ꝗd: cū ſue veritatis cām hēant veritateꝫ ꝑncipioꝝ prime phie: i q̄ ꝑfecte tota illa cognitio cōplet̄ ⁊ vltimat̄: ꝓꝓ qđ ēt merito ille ſubalternant̄ huic: h̄ ꝟo nulli alteri ſubalternari pōt: cū ſupra ſe nullā hēat: vtpote de ſe cōpletā ⁊ vltimā ꝯtinēs cognitionē: ⁊ ſic pꝫ ꝑma via declarandi ꝓpoſitū: ſumpta ex ordine ſciaꝝ ⁊ entium.

Scđa via — **Secūda vero ⁊ tertia** Via ſumit̄ ex ordine demōſtrationis ſed differēter: ſm ꝙ differentes demōſtrationes fiunt in ſciētijs. Sūt. n. q̄dā demonſtrationes ꝓcedentes ex ꝑmis pōnibꝰ ſcie: quas neceſſe eſt eſſe notiſſimas in qualꝫ ſcia ſuꝑ oīa q̄ demōſtrāt̄ in ipſa. Quedā ꝟo alie ſūt q̄ ꝓcedūt ex ꝑmis diffinitionibꝰ ſcie. ⁊ intelligo illas eē primas diffōes in ſcia: añ quas nulla pōt accipi que ſpectet ad ꝯſiderationē ſcie illiꝰ. ¶ Ex ꝑte aūt primaꝝ demōſtrationū ſic ꝓcedit̄. Videmꝰ eni in vna ⁊ in eadē ſcia vſi: ꝙ habitꝰ generatus ꝑ demōſtrationē accipientē pōnes demonſtratas vel demōſtrari poſſibiles in vſi: ſubalternus ē habitui cāto ꝑ demōſtrationē illas pōnes demōſtrantē ꝑ pōnes priores: ſm ꝑoritatē nāe. Huiꝰ aūt rō eſt: q̄ ſemꝑ neceſſe habitꝰ ꝯclonis ſubalternus ē habitui ꝑncipiorū nāe ordine imediate cōcludētiū ꝯclonē illā. Queadmodū. n. veritas ꝯclonis ꝯpat̄ ad ꝟitatē principioꝝ nālr ipſā demōſtrātiū vt effectꝰ ad cām: ſic etiā ⁊ ꝯclonis cognitio ſe hꝫ ad cognitionē eoꝝdē: q̄ ea q̄ nāliter ſunt cā veritatis alicuiꝰ: ſūt etiā ꝑ ſui cognitionē nālr cā cognitōis eiuſdē: ⁊ iō ſicut veritas ꝯclonis ſubalternat̄ a veritate pricipioꝝ vt effectꝰ a cā: ſic etiā ⁊ cognitio ipſius ſubalterna ē cognitioni eorundē: vt effectus cauſe. Eſt aūt vna ⁊ eadē cognitio q̄ dr̄ habitꝰ principioꝝ demōſtrationis ꝓcedētis ex pōnibꝰ ſcđis: ⁊ habitꝰ ꝯclonū illataꝝ ꝑ demōſtrationē accipiētes pōnes ꝓprias ad ſcđas demōſtrādū. Sic eni vna ⁊ eadē pō principiū vocat̄ in demōſtratiōe ſcđe: ⁊ ꝯclo in demōſtratione ꝑcedēte: ſic etiā vna ⁊ eadē cognitio dr̄ habitus principioꝝ ſcđe demōſtrationis: ⁊ habitꝰ ꝯclonis demōſtrationis ꝑcedētis. Si igit̄ (vt ꝓbatū eſt) habitus ꝯclonis ſubalternꝰ ē habitui pricipioꝝ demōſtrationis ꝯcludētis ipaꝫ: oꝫ neceſſario ꝙ ſit ſubalternus habitui ꝯclonis illate ꝑ demōſtrationē: illa principia ꝯcludentē: cū idē ſit ibi habitus principiorū ⁊ hic habitus cōclonū (vt oſtenſū eſt.) Eſt aūt habitꝰ ꝯclonis illate in demōſtratione ꝑma ſubalternus habitui ꝑncipioꝝ: ex qbꝰ illa demōſtratio ꝓcedit: igit̄ ⁊ habitus ꝯclonis ſcđe demōſtratiōis q habitui ſubalternat̄ añcedētis ꝯclonis: erit ſubalternꝰ eidē: hoc aūt totū pōt breuiter ꝑ vnū exēplū determinari in ſcia nāli. Accipiatur eni hec pō: nullū ꝯtinuū inaīatū pōt mouere ſeipſuꝫ: deīde accipiat̄ h̄ pō: grauia ⁊ leuia ſūt ꝯtinua inaīata ⁊ cōcludat̄ ꝙ hec nō pn̄t mouere ſeipſa. Alterius aūt accipiat̄ illa ſuppoſitio vſior: vtpote ꝙ oē mouens ſeipſuꝫ ē diuiſibile in duo diuerſa: quoꝝ vnū hēt rōnē mouētis ⁊ reliquū rōnē moti: ⁊ adiungat̄ ꝙ nullū ꝯtinuū inaīatū eſt diuiſibile in duo ſic diuerſa: ⁊ poſtea inferat̄ ꝙ nullū ꝯtinuū inaīatū pōt mouere ſeipꝫ In iſtis demōſtrationibꝰ appꝫ totū qđ dictū eſt: ideo eni grauia ⁊ leuia nō mouēt ſeipſa: q̄ nullū ꝯtinuū inanimatū eſt tale: ⁊ iō cognoſcimus grauia ⁊ leuia ſe nō mouere quia hoc cognoſcimus ꝯtinuo inaīato nō ꝯuenire. igit̄ habitus illius ꝯclonis habitui illius principij ſubalternat̄: ſicut effectus cauſe: ⁊ ſilr habitui concluſionis illate in demōſtratiōe ſcđo facta: cū ſit vnus ⁊ idē: ⁊ vlterius ſimul totalis cognitio ſilr eſt ſubalterna cognitioni illius ꝑncipij: oē mouens ſeipſum diuiſibile eſt in duo diuerſa: quoꝝ vnū ⁊c. Ex cognitione. n. huiꝰ ꝑncipij trahit̄ tota cognitio alioꝝ. Et ſic ſemꝑ in vna ⁊ eadeꝫ vniuerſali ſcia: tota cognitio habita ꝑ demōſtrationē: que ſumit pōnes ſecūdas; ſubalternat̄ cognitioni habite ꝑ demōſtrationē illas ex ꝑmis pōnibꝰ cōcludentē. Nūc aūt ita eſt: ꝙ quemadmodū ſe hn̄t in vna ⁊ eadē ſcia pōnes ꝑme: ⁊ magis vſes ad pōes ſecūdas ⁊ minus vniuerſales: ſic etiā ſe hn̄t poſitiones prime phie ad primas poſitiones ſcie doctrinalis ⁊ naturalis: ſunt eni ⁊ ipſe prima principia veritatis iſtarū: queadmodū q̄dē ꝑ priores in eadē ſciētia demōſtrant̄ poſteriores: ſic etiā multo: imō altiori ⁊ ꝑfectiori mō: ꝑ pōnes prime ſciētie demonſtrari habēt prime poſitiones nālis ⁊ doctrinalis phie. ¶ Cōcluditur igit̄ de neceſſitate ꝙ tota ſcientia nālis ⁊ doctrinalis que trahit̄ ex ſuarū poſitionum primarū cognitione: ſubalterna eſt cognitioni prioꝝ principioꝝ prime phie: ⁊ per ꝯn̄s ipſi vniuerſaliſſime ſcie que ſola habet ꝓprie ꝑ illa prima principia ⁊ reliqua demonſtrare. ¶ Poſſumus aūt ſi volumus hoc: qđ diximus ⁊ rōne ꝓbauimꝰ: ſcilicet ꝙ prima phia aliarū ſcientiarū principia demōſtrat cauſaliter ēt auctoritate oſtēdere. ¶ Auicēna nāqꝫ dicit ſic in primo ſue methaphyſice: Hec ſcia diuiditur in ꝑtes: quarū q̄dā inquirūt cauſas vltias inquātuꝫ ſunt cauſe oīs cauſati: ⁊ alie inquirūt cauſaꝫ primā ex qua fluit oē eſſe cauſatū nō inquātū eſt mobile vel quātitatiuꝫ: ⁊ quedā alie inquirunt diſpoſitiones: que accidunt eſſe: ⁊ quedam inquirūt principia ſcientiaruꝫ particularium. Et huius rationem aſſignat dicens. Principia cuiuſqꝫ ſcientiarū minus cōmuniuꝫ: queſtiones ſunt in ſcientia communiori: ſicut principia methaphiſice in naturali: ⁊ principia menſurationis in geometria

Margin notes (left column): In ſciētijs fiunt differentes demōſtrationes.

Margin note (right column, beside "Accipiatur eni hec pō"): Exemplū.

in geometria: ⁊ hinc cōcludit: ꝯtingit igitur vt in hac ſcia mōſtrētur p̄ncipia ſingulaꝝ ſciaꝝ que inquirunt de diſpoſitionibus vniuſcuiuſqꝫ. Ex q̄bus verbis liq̄de apparet ꝙ per p̄ncipia prime p̄hie demōſtrant̄ p̄ncipia oium aliaꝝ: ⁊ ꝙ ipſa ſibi oēs alias ſubalternat.

Tex.cō.23 ¶ Phyloſophus āt in p̄mo poſterioꝝ ſic dicit. Manifeſtū eſt ꝙ nō eſt vniuſcuiuſqꝫ ſcie p̄ncipia propria demōſtrare. Erūt.n. illa per que.ſ. demōſtrātur aliarum p̄ncipia ſciaꝝ oium principia: ⁊ ſcia illoꝝ ꝓpria oibꝰ qđ nō aliter intelligi pōt niſi vt dicātur propria oibus q2 deſcēdens in oēs ad demōſtrādū eaꝝ principia. Deinde adiūgit ⁊ nāqꝫ ſciuit magis intellectus ex ſuꝑiori bus cauſis: ⁊ ex ꝑoribus.n. ſciuit cū nō ex cauſatis cauſas ſciat: per qđ aperte innuit ꝙ hec ſciētia demōſtrat aliaꝝ p̄ncipia per cauſas ⁊ nō per cauſata. Et q2 dixerat demōſtrationē p̄me ſcie deſcēdere in alias ſcias ad demōſtrādū eaꝝ principia: quō hoc poſſit eſſe declarat dicēs. Sed demōſtratio nō cōuenit in aliud genus vꝫ in aliud ſimpl̄r: ſed aut (ſicut dictū eſt) geometrice i ꝑſpectiuas ⁊ arithmetice in armonicas. Et per hoc iam reputat planū quō ⁊ p̄ma ſcia in alias deſcēdat. Cum igitur deſcēſus geometrice in perſpectiuā: ⁊ arithmetice in muſicā: ſit deſcēſus ſubalternātis in ſubalternatā vere: apparet manifeſte intētionē fuiſſe p̄hi primā phyloſophiā in alias oēs deſcēdere demōſtrādo: vtpote in ſibi vere ſubalternas. Et ſic completa eſt ſecunda via declarandi propoſitum: ſumpta ex ordine demonſtrationum procedentium ex ſuppoſitionibus ſcientie.

Tertia via **Tertia vero via** ad idē declarandū ſumit̄ ex ordine demōſtrationū diffinitiones accipiētiū ꝓ medio. ¶ Ubi ꝯſiderādū eſt ꝙ diffinitio nūquā pōt vere demonſtrari de illo cuius eſt diffinitio. Cuius ratio eſt: q2 cū oīs demōſtratio ſit per mediū: opꝫ neceſſario illud qđ vere poteſt de aliquo demōſtrari habere vere mediū per qđ demōſtret̄ de illo: qđ neceſſario ⁊ cā eſt verificationis eiuſdē de eodē: q2 veꝝ mediū cauſa eſt. Inter aūt diffōnem ⁊ diffinitū nullū cadit mediū: ſicut nec inter q̄dditatē ⁊ rē cuius eſt q̄dditas: nō.n. eſt dare cām ꝓpter quam hō ſit aial rationale: niſi ꝙ animal rōnale eſt: ⁊ ſil̄r eſt de alijs: ergo nullo mō pōt vere demonſtrari diffinitio de illo cuius eſt diffinitio: hoc aūt veritatē hꝫ in omni ſcientia tam ſubalternāte ꝙ̄ ſubalternata. Videmꝰ.n. ꝙ cognitio paſſiōis ſcđe ſubalterna eſt cognitioni paſſionis prime: ⁊ ſil̄r cognitio paſſionis p̄me ſubalterna eſt cognitiōi ſubiecti: nā ⁊ paſſio ſcđa paſſioni p̄me: ⁊ paſſio p̄ria ſubiecto ſubalternat̄: ſicuti effectus ſue cauſe: ⁊ tñ cū tota hac ſubalternatione nō pōt vere demōſtrari de paſſione prima diffinitio ſua per diffinitionē ſubiecti: nec de paſſione ſcđa dmōſtrari pōt ſua per diffinitionē paſſionis prime: ſed de paſſione p̄ma per diffinitionē ſuā demōſtrari pōt diffinitio ſcđe: ⁊ de ſubiecto per ſuam diffinitio prime: ⁊ hoc facit illas cognitiones dici ſibi inuicē ſubalternas: nō igit̄ ad ſubalternationē ſcientiaruꝫ exigitur ꝙ ſubalternans demonſtret diffinitionem datam in ſcia ſubalternata de ꝓprio diffinito in ipſa: q2 cū hoc ſit impoſſibile de re aliqua inueniri (vt oſtenſum eſt) impoſſibile tunc eſſet aliquā ſciētiā dici ꝓprie ſubalternataꝫ: ſed ſufficit ꝙ ſubalternās demonſtret ſubiectū ⁊ diffinitionem ſubiecti ſcie ſubalternate de alio ſi demonſtrari poſſit: ſicut etiā ad hoc ꝙ cognitio paſſionis dicat̄ proprie ſubalterna cognitioni ſubiecti ſufficit ꝙ diffinitio quod eſt principium cognoſcendi ipſam demonſtretur de ſubiecto per diffinitionem eius: que ſimiliter eſt ratio per quam ipſum cognoſcitur. Nunc autem primus phyloſophus hoc facere poteſt ⁊ facit ſcđm naturaꝫ ſue ſcientie de ſubiecto ⁊ diffōne ſubiecti tam doctrinalis ꝙ̄ nālis p̄hie. Dico aūt ſm nām ſue ſcie: q2 qñ de ordine nāli ſcientiaꝝ loq̄mur debemus attēdere nō ad ea que in ſcriptis ab hoibus ſunt redacta: ſed ad ea potiꝰ que ſcie de ſua nā attribuūtur. Qđ aūt prime phyloſophie de ſua nā attribuat̄ qđ dicimus: pꝫ ſi cōſideremus vſqꝫ ad que ſua cōſideratio ſe extēdit. Nā primus phyloſophus diuidere hꝫ ens per ſubſtātiā ⁊ accidens ⁊ ſubſtātiā per corpoream ⁊ incorporeā: ⁊ h̄ etiā eia ꝯſiderat: ⁊ q2 quantuꝫ ꝙ eſt ſubiectū in mathematicis eſt ꝓpria paſſio ſubſtātie corporee quā hꝫ diffinire primꝰ phyloſophus: ⁊ ꝓpria paſſio de ſuo ſubiecto demōſtrari dꝫ per diffinitionem ſubiecti: manifeſtū eſt ꝙ ⁊ q̄tū ⁊ diffinitio quāti ſcđm nām ſuā demōſtrari pōt de ſubſtātia corporea per diffinitionē ipſiꝰ: ⁊ nō niſi a p̄io phyloſopho qui ſolus eiꝰ diffinitionē ꝯſiderat. Sil̄r etiā diuidit primus phyloſophus ipm̄ ens per ens in potētia: ⁊ ens in actu perfecto: ⁊ ens in actu iperfecto: cuius ꝓpriū eſt eſſe mobile qđ ꝯſiderat phyſicus: ⁊ mobile q̄dē ⁊ eius diffinitio demōſtrari pōt de ente in actu imꝑfecto per diffinitionē ipſius. Nā ens in actu imꝑfecto eſt ens carēs cōplemēto actualitatis qđ aptum natū eſt habere: ⁊ h̄ eſt cauſa eius ꝙ eſt eſſe ordinatū in actū acq̄ribilē per motuꝫ vel mutationē: qđ eſt diffinitio mobilis. Ideo.n. aliquid ordinat̄ ad actum aliquē acq̄rendū quod aptū natum eſt habere ipm̄ non tñ hꝫ. Unde mobile cōparat̄ ad illud ſicut effectus ad cām ⁊ ſicut ꝓpriū ad ſubm̄. Unde Auicen. in ſua metha. dicit. Dicemus igit̄ ꝙ hic poſita de q̄bus tractabat̄ in alijs ſciētijs ſunt accidentalia in hac ſcia: q2 ſunt diſpōnes que accidūt ad eſſe ⁊ diuiſiones eius: ⁊ ideo ꝙ nō ꝓbat̄ in alia ſcia ꝓbat̄ in iſta: q2 enim diuidit̄ h̄ ſcia in ſubſtātiā ⁊ accñs: ideo ſiūt ei ꝓpria. Et iteꝝ in primo ſic. Cōtingit aūt in hac ſcia vt demonſtrētur principia ſciaꝝ ſingulariū que inq̄rūt diſpōnes vniuſcuiuſqꝫ eſſe: igitur hec ſcientia inquirit diſpōnes eſſe ⁊ ea que ſunt ei q̄ſi partes ⁊ ſpecies quouſqꝫ venit̄ ad approbationē ex qua ꝓuenit ſubiectū naturalis: igit̄ permittamꝰ illā appropriationem ei: ⁊ appropriationē ex qua ꝓuenit ſubiectuꝫ diſciplinalis dimittamus ei: vꝫ ad ꝯſiderationē ꝓprietatū eis ꝯuenientiū diffinitionē aūt illius ſubiecti appropriari ei: quod ꝯſideratur a primo phyloſopho: demonſtrare de eo cui appropriatur: ſpectat ad primū phyloſophū. ¶ Ex q̄bus oibus euidēter ꝯcluditur ꝙ p̄ma phyloſophia ſibi naturalē ſubalternat ⁊ doctrinaleꝫ: ⁊ perfectius ꝙ̄ geometria perſpectiuam: cū ipſa demōſtrare non poſſit diffōnē viſualis de līea: eo ꝙ viſuale ex p̄cipijs linee ñ cauſat̄. Et ſic cōpleta ē tertia via declarādi qđ volumꝰ: ſūpta ex ordie demr̄ationū diffōnē accipiētiū ꝓ medio.

Quarta autem declaratio ſumitur ex eo ꝙ ad eandem ſcientiam pertinet conſiderare rem ⁊ modum rei. Quarta via

Ad cuius intelligentiaꝫ eſt conſiderandūꝫ ꝙ duplices modi alicuius rei accipi poſſunt: q2 generales ⁊ ſpeciales. Et generales quideꝫ proprie dicuntur qui rem ſm ſe conſequūtur: ⁊ iſti quidem ſpectant ſimpliciter ad eandem ſcientiā ad quam pertinet cōſiderare de re cuius ſunt modi. Cuius ratio eſt: q2 nunq̄ in aliqua ſcia poteſt haberi cognitio alicuius rei perfecta: niſi perfecte eiꝰ ratio cognoſcatur: nec ratio ſm ſe habens diuerſos modos pōt cōplete cognoſci: niſi illi oēs modi ſub q̄bus pōt itelligi cognoſcant̄ tales aūt ſunt modi rem ſm ſe ꝯſequētes qui neceſſario etiā rōnem ſimiliter conſequuntur: ⁊ ideo de neceſſita

Alicuius rei ſūt duplices modi

re oportet φ vna ſimplex ſciētia cōſiderat rē ⁊ modos
gñales ipſius: vñ ſola methaphyſica cōſiderat modos
gñales entis: ⁊ ſola ſcia libri prioꝝ ꝯſiderat generales
modos ſillogiſmi. Modi aūt ſpēales rei ſunt: qui rē cō
ſequūtur ex applicatione ad aliquam mām: ſicut modi
ſpeciales ſyllogiſmi ſunt illi: qui ipm̄ ꝯſequūtur ex ap/
plicatione ad mām̄ neceſſariā vel probabilē: ⁊ viſuale
in linea dicit quēdā modū ſpecialē ſumēdi lineā: qꝛ cū
applicatione eius ad mām ſenſibilē. Et tales quidē mo
dos ꝯſiderare nō pertinet ad eandē ſimplr̄ ſcientiaꝫ ad
quā ſpectat ꝯſideratio rei abſolute: ſed ad eandeꝫ eo mo
do quo ſubalterna dicit̄ idēptitatē habere cū ſubalter/
nāte. Unde modi ꝯñtes ſillogiſmū ex applicatione ad
materiā neceſſariā ſpectat ad ſcientiā libri poſterioꝝ
que ſubalternat̄ ſcie libri prioꝝ: ⁊ viſuale ſpectat ad ꝑ/
ſpectiuā que ſubalternat̄ geometrie. Nunc aūt mobile
⁊ q̄ītū ſunt ſpeciales modi entis: qꝛ ipm̄ ꝯñtes ex appli
catione ad mām. Quātū. n. cōſequit̄ ens ex applicatio
ne ad materiā intelligibilē: mobile vero ipm̄ cōſeqtur
ex applicatione ad materiā ſenſibilē: ergo de neceſſitate
opꝫ dicere: ſuppoſito φ ens mobile ſit ſubiectū in natu/
ralibus (vt in prima qōne declaratū eſt ⁊ ens quātuꝫ
in mathematicis) φ vere ⁊ perfecte taꝫ phyſica q̄ ma
thematica ſubalternet̄ prime phie. Et hec eſt quarta ⁊
vltima via oſtendēdi dictū noſtrū de ſubalternatione
eſſe neceſſariū ⁊ cōtrariū impoſſibile. Et rō qdeꝫ facta in
ꝯtrariū puerilis eſt eo φ peccat per fallaciā equocatio/
nis: nā per ſe nota aliqua dici poſſūt duplici de cauſa.
Una quoꝝ cā eſt ipſoꝝ euidentia: qꝛ vꝫ eoꝝ veritas eſt
ſic euidēs φ ſtatim cū ꝓponuntur abſq3 hoc φ per alia
notificētur: apparēt vera eſſe: ⁊ idcirco appellātur per
ſe nota. Alia cauſa eſt eoꝝ primitas: qꝛ videlicet ſūt ita
prima φ ante ſe alia priora nō habēt: per que dmōſtrē
tur: ⁊ ad talia ꝓprie reductionē facit ſolū illa: que nul/
li ſubalternat̄: qualis eſt prima phia. Nālis ⁊ doctri/
nalis vero nō faciūt reductionē per ſe ⁊ ꝓprie ad iſta:
ſed ad per ſe nota primo modo qd̄ ſubalternationē per/
fectā nō impedit: ſicut pꝫ ex prehabitis.

Reſpon. ad obiecta

Ad primum igit̄ iam ex p̄dictis pꝫ re/
ſponſio: qꝛ nālis ⁊ doctri
nalis accipiūt tanq̄ ꝓpria ſua p̄ncipia ea que de natu
ra ſua habēt φ ſint ꝯcl'ones ꝓbatei p̄ma philoſophia.

Ad ſecundum vero rñderi dꝫ interi
mēdo minorem: vide
mus. n. φ mathematica diuidit̄ in quattuor ſcientias
ſcꝫ arithmeticā: geometriā: aſtrologiā: ⁊ muſicam: vn
de ⁊ quadriuialis dicitur: ⁊ tamen omnes tres ſubal/
ternantur arithmetice.

Ad tertium dōm φ ex oppoſito diuidun
tur ꝓpter oppoſitos modos
participādi cōe diuiſum: ⁊ modi quidē ſubinuicē non
ꝯtinētur: ſed res que ſub illis modis accipiūtur: ſicut
etiā modus eſſendi per ſe quod eſt ſubſtātie: ⁊ modus eſ
ſendi per aliud quod eſt proprium accidentis non con
tinetur aliquo modo ſubinuicem: ſed res accidētis be
ne ꝯtinet̄ ſub re ſubſtantie ſicut effectus ſub ſua cauſa.
Nā ⁊ hoc dat itelligere ipſe modus eſſendi per aliud.
Silr̄ aūt dicenduꝫ eſt ⁊ in ꝓpoſito: ⁊ ſilr̄ eſt dicendum
ad qntū argumētum.

Ad quartum vero reſpōderi debet per
interemptioneꝫ maioris
ꝓpōnis: iōiū. n. anologa trāſcēdētia non ꝯtinent̄ in re
cta linea ſub genere: ꝯtingit tñ repeꝛire anologa nō trā
ſcēdētia: ſicut ſunt rōcinatio ⁊ demōſtratio ⁊ hmōi: q̄
neceſſario ſub determinato genere ordinant̄. ℂ Ad ſe
ptum dicendū φ ſm naturā ſimplr̄ loquēdo demōſtra
tiōes p'ie phyloſophie ſunt potiſſime ſuper oēs alias
vtpote accipiētes p̄ma oīum p'icipia. ℂ Ad ſeptimuꝫ
dōm φ nālis ⁊ doctrinalis ⁊ ſi dicūt ꝑꝑ qd de his que
per ſua p̄ncipia dmōſtrāt: de p̄ncipijs tñ ſuis dicūt tā
tū qꝛ: ⁊ nō ꝑꝑ qd: ſed p̄ma phia eſt que dicit ꝑꝑ qd de
ipſis: nā per iſtud p'icipiū p̄me phie: ideꝫ. n. nō eſt actu
⁊ potētia ſm idē: demōſtrat̄ illud p̄ncipiū idē nō ē mo
uēs ⁊ motū ſm idē: de quo nālis ſm ſe dicit ſolū qꝛ: per
illud ēt p'icipiū ipoſe eſt idē eē ⁊ nō eē: hoc ꝯcedēti ⁊ ne
gāti: φ ſi ab eq̄libus eq̄lia demantur: q̄ remanēt oꝫ eſſe
eq̄lia: demōſtrari pōt demōſtratiōe dicēte ꝑꝑ qd verū
eē p̄ncipiū qd̄ opinamur: vel (vt ꝓpri' loq̄mur) φ oīe
dicit eē falſum: ⁊ hoc qdē ſufficit ad ſubalternationeꝫ
ꝑfectā. ℂ Ad. viij. dōꝫ φ ſubiectū p̄me phie nō eſt ens
dictū de ſubſtātijs immālib' ſolū: ſꝫ ens inq̄tū ens: dr̄
āt p̄mus phs id ſolū ꝯſiderare qd̄ ſeparatū eſt ſm eē ⁊ ſꝫ
rōnē a mā: nō qꝛ in hac eē nō poſſit: ſꝫ qꝛ eē ei' qd̄ ꝯſide
rat vt ſubiectū ꝓpriū: nō eſt ꝑ mām ſenſibilē ꝯſtitutuꝫ
qꝛ tūc extra ipſam iueniri nō poſſet: ſicut etiā eſſe q̄tita
tis: qꝛ qd̄ ſolū per nālia ꝯſtituit̄: nō p̄t aliquo mō extra
ipſaꝫ in aliquo iueniri: ſicut iuenit̄ ens qd̄ ꝯſiderat me
thaphyſicus: ⁊ qꝛ mobile dicit motū talis entis ꝯñtis
ipm̄ ex deteriatione ad ſenſibilē mām: ⁊ ſi ꝯſiderat phs
nālis: apparet manifeſte φ ſubm̄ nālis phie ex additio
ne ſe hꝫ ad ſbm̄ p̄me phie. ℂ Ad. ix. dōm φ ens inq̄tū
ens eſt p̄mo intētū in p̄ma phia tanq̄ toti' ſubm̄: ſꝫ ſbe
immāles dicūtur iter alia ibi p̄ncipalr̄ intēte: qꝛ in eis
p̄mo ⁊ maxie reſeruat̄ rō hui' ſubiecti que in alijs etiā
reſeruat̄: ⁊ ſi nō ſic ꝑfecte mouet̄. ℂ Ad. x. dōꝫ φ ſi nul/
lū ens eēt: nec eē poſſꝫ p̄ter mobile: mot' eēt p̄ma paſſio
entis ꝯñs ipm̄ ſꝫ ſe: nec tūc eēt alia ꝯſideratio entis in
quātū ens ⁊ ꝯſideratio mot': niſi eo mō quo eſt alia cō
ſideratio ſubiecti a ꝯſideratiōe paſſionis ꝓprie: que di
uerſitas ꝯſideratiōis nō diuerſificat ſciam: ⁊ iō tūc nā
lis phia ad quā ſpectat ꝯſiderare de motu ꝯſideraret ēt
de ente inquātū ens: ⁊ iō nō pōt eē vna ſcia de ipſo ſm
ſe ſumpto ⁊ cōſiderato ſub ꝓprietatib' ꝯuenientib' nō
ſolū mobilib' nec ſolū imobilib' ſed oīb'. ℂ Ad. xj. di
cēdū φ ⁊ ſi tā nālis q̄ p̄m' phs ꝯſiderat motorē ſeparatū
nō iō tñ ſūt ꝯſideratiōis equalis: qꝛ p̄m' phs ꝯſiderat
(vt ait Auic. i ſua metha.) ſm id qd̄ ē i eſſe ⁊ i nā ſua:
nālis vero ꝯſiderat ipm̄ rōne cuiuſdaꝫ ſui effect': ſicut
rōne mot' ꝓfluētis ab ipſo: ⁊ hec ꝯſideratio ē poſterior
⁊ iferior q̄ p̄ma. ℂ Itē p̄m' phs ipm̄ ꝯſiderat inq̄tuꝫ
ē p'icipiū ⁊ cā eēndi: nālis vero ſolū inq̄tū eſt p'icipiū
mot': ⁊ hec ꝯſideratio eſt oino min' vlis q̄ p'ia. ℂ Ad
xij. dōm (ſicut in deteriatione dixim') φ p'icipia cōia
que ſūt cōes animi ꝯceptiones: ⁊ ſi nō igrediantur ſm
ſubſtātiā demr̄ationes diffōnes accipiētes ꝓ medio: in
grediūtur tñ illas q̄ ex ipſis pōnib' vel ſuppōnib' ꝓ/
cedūt. ℂ Itē p̄m' phs ēt aliquaꝝ diffōnes ꝯſiderat ꝑ
q̄s pōt alias demr̄are (ſicut ſupra patuit. ℂ Ad. xiij.
dōm φ) ſm φ dicit Aui. i ſua metha. φ ⁊ ſi nālis ⁊ pri
m' phs ꝯſideratione faciāt ꝑ effectū de p'io motore: nō
tñ hoc ē ꝑ eādē rōnē: qꝛ nālis ex ꝓprietate ſue ſcie hꝫ φ
talē ꝯſideratione faciat: cū talis ſcia ad ipm̄ ſeparatū mo
torē nō ꝑtingat niſi rōne mot' fluētis ab ipſo. Prim'
ꝓo phs ſm nām ſue ſcie directe dꝫ ꝯſideratione de ipo
facē ꝑ ea q̄ ſibi ꝯ ſua eētia ⁊ nā ꝯueniūt: ꝯſideratione
ꝓo tradit ex effectib' ſuprā ꝑꝑ nr̄i itellect' ifirmitateꝫ
q̄ ē apt' nat' ꝑ effect' in cāꝫ cognitione aſcēdet. ℂ Ad
xiiij. dōm φ nō opꝫ ſubm̄ ſcie ſubalternate immediate
ꝯtineri ſub ſubo ſubalternātis: qꝛ nec linea viſualis ime
diate ſb̄ ꝯtinuo ꝯtinet̄: qd̄ ē ſbꝫ geometrie: ſꝫ imediate
ꝯtinet̄ ſb̄ linea q̄ ē ps illi' ſubi: ⁊ ens qdē mobile ⁊ ens
q̄tū ſilr̄ ſe hꝫ ad ſubiectū p'ie ſcie vt ex ꝑhabitis pꝫ.

ℂ Queſtio

¶ Queſtio tertia.

Queſtio tertia eſt. Utrum oium corpa
Prima rō liũ ſit eadem mã. ¶ Et videt ꝙ ſic. Illud
enim quod eſt in potentia ad formas extre
mas: eſt in potentia ad oẽs: ſed mã genera
biliũ: ẽ i potẽtia ad formas mãles extremas: qꝛ ẽ in po
tẽtia ad ifimã formã mãlẽ: vtpote ad formã elemẽtalez.
Cõfirmat **Item ſi in potentia** ad formaz ſupremaz
vtputa ad aiaz intellectiuã: que eſt nobiliſſima forma
rum: ergo eſt in potentia ad oẽs medias: ſed medie ſunt
omnes que ſunt altiores forma elementali ⁊ inferiores
aia intellectiua: ⁊ talis eſt forma celeſtis: cũ ipſa nõ ſit
ꝓncipium intelligẽdi: ergo mã generabiliũ eſt in potẽ
tia ad oẽs formas celeſtes.
Scda rō **Preterea ſi probatum** fuerit
corpus celeſte eſſe corruptibile: cũ oium corruptibiliũ
ſit vna mã: probatũ erit ſtatim ꝙ omniũ corporalium
ſit vna mã. Quod aũt ipſum ſit corruptibile: ſic oſtẽdit
Corpus celeſte: aut hꝫ virtutẽ ad durationẽ infinitaz:
aut finitã tm̃. Si ad infinitã cum corpus tale ſit finite
magnitudinis: in magnitudine finita: tũc erit virtus
infinita: qd̓ eſt impoſſibile: hꝫ igit virtutẽ ſolũ ad fini
tã durationẽ. Finietur ergo qñq; ſua duratio: ⁊ ipſum
neceſſario per ꝯñs corrũpet: ex quo ꝯcludit neceſſario
(vt videt) ꝙ eadẽ ſit mã celi: ⁊ mã iſtoꝝ inferiorum.
Tertia rō **Preterea quorum** eſt idẽ genus ipſoꝝ eſt ea
dẽ mã: ſed oia corporalia cõueniũt in hoc genere: quod
eſt corpus: ergo oia corporalia cõueniunt in vna mate
Reſpon. ria. ¶ Si. di. ꝙ corpus non ꝓdicat vniuoce de corpore
Contra generabili ⁊ incorruptibili. ¶ Contra idẽ eſt vniuoce
Quarta rō ꝓdicari ſm idẽ nomẽ ⁊ ſm eandẽ rõnez: ſed de corpore
generabili ⁊ incorruptibili predicatur ſm idez nomen
⁊ eandẽ diffinitionẽ: qd̓ pꝫ ſiue accipiat diffinitio cor
poris qd̓ eſt ſuba: ſiue diffinitio corpis qd̓ eſt quãtitas
tam. n. corpus generabile ꝙ ingenerabile ipſam parti
Reſpon. cipabit: ergo corpus vniuoce de vtroq; ꝓdicat. Si. di.
ꝙ ꝓdicat vniuoce ſm logicũ ⁊ nõ ſm phyſicũ: ⁊ quia
quoꝝ eſt eadẽ mã idem eſt genus ſcd̓m phyſicũ: cũ ergo
Quita rō oium corpaliũ nõ ſit eadẽ materia: iõ corpus de eis eq
Contra uoce ꝓdicat. ¶ Cõtra aial ⁊ oẽ genus (ſm naturales)
Textu ꝓdicat equoce: qꝛ ſm phm in. vij. phyſicoꝝ. Iuxta ge
com. xi. nera latẽt equocatiões. Si ergo phyſica equocatio cor
poris de generabili ⁊ igenerabili ipedit ipſoꝝ eſſe vnaz
materiã: tũc nec hois ⁊ aſini poterit eẽ vna materia: cũ
ſm phm aial equoce de ipſis ꝓdicat: hoc aũt eſt falſuz
igit falſuz eſt: ꝙ equocatio naturalis corporis ipediat
Sexta rō oium corpaliũ eẽ vnã materiã. ¶ Preterea: agentia ⁊
patiẽtia cõicant in vna materia: ſed corpa celeſtia agũt
in iſta inferiora ⁊ cũ h̓ patiũtur ab ipſis: ergo ipſoꝝ ẽ vna
Septia rō materia. ¶ Preterea oium trãſmutabiliũ eſt vna ma
teria: ſed oia corpa ſunt trãſmutabilia: qꝛ oia ſubijciun
tur motui: ⁊ ois mot⁹ eſt de ꝯtrio in ꝯtriũ: qd̓ ſine mobi
lis trãſmutatione fieri nõ põt: ergo oium corpoꝝ ẽ vna
Octaua rō materia. ¶ Preterea: accipiat minimũ ignis: in quo
eſt vltima forma ignis ⁊ diuidit: ibi nõ erit vlteri⁹ for
ma ignis: nec alicui⁹ elemẽtoꝝ: aut igr̃ remanebit mã
ſine forma: qd̓ eſt ipoſſe: aut ibi fiet forma celeſtis: ꝙ aũt
nõ poſſit ibi manere forma ignis: manifeſtũ eſt: tũc eni
iſte ignis diuiſus: nõ fuiſſet minim⁹: qd̓ eſt ꝯtra põnẽ.
¶ Forma ẽt alteri⁹ elemẽti ibi remanere nõ põt: qꝛ cũ
in quolibꝫ mimo alteri⁹ elemẽti: ſint mlta mima ignis
ſi ignis minimus reſolueret in minimũ alteri⁹ elemẽti
mimũ ignis reſolueret i mlta mima ignis qd̓ eſt ipoſſe
ipoſſe ẽ igr̃ ꝙ mim⁹ ignis reſoluat i aliud corp⁹ elemẽtale vl
elatũ: reſoluet ergo i corp⁹ celeſte: ⁊ ſic eadẽ erit mã corpis
celeſtis ⁊ eloꝝ: ergo eadẽ erit ꝑ ꝯñs mã oium. ¶ Preterea Nona rō;
ſi mã ſupioꝝ ⁊ iferioꝝ diſtigũt ſꝫ eẽntiã: aut diſtigũt Tex. cõ. 26
ſeipſis: aut diſtigũt ꝑ ordinẽ ad formã: nõ ſeipſis: ꝓbo
ca. n. q̃ hñt eẽntias diuerſas: hñt rõnes diuerſas: illa ãt
hñt rõnes diuerſas: de qb⁹ formari pñt ꝯceptiões diuer
ſe: ſꝫ de mã tã ſupioꝝ ꝙ iferioꝝ: nihil aliud ꝯcipit itellꝯ
niſi qd̓ ẽ pura potẽtia de ſe: ergo cũ idẽ ſit ꝯcept⁹: ñ differt e
ẽt rõne: ⁊ ꝑ ꝯñs nõ differũt ꝑ eẽntiã. ¶ Nõ diſtigunt
ꝑ ordinẽ ad formã: ſm. n. talẽ ordinẽ mã i gñe rlonis eſt
vt dr̃ ſcd̓o phy. ¶ Rlo ãt accñs eſt: nihil ãt diſtiguit eẽn
tialr ꝑ id: qd̓ ẽ accñs ſibi nec igr̃ due mãe ꝑ illũ ordinẽ
diſtiguũt: ergo nullo mõ ſũt plures: ſꝫ vna tm̃. ¶ Preterea Decia rō
cũ ſpẽs reꝝ ſint ſicut nũeri) vt dr̃ i. 8. metha. ſic ipoſſe ẽ in Com. x.
uenire duas ſpẽs nũeroꝝ i eodẽ gradu: ſic ẽt ẽ ipoſſe i eo
dẽ gradu iuenire duas ſpẽs q̃ſcũq;. Si igr̃ mã corpoꝝ
ſupioꝝ ⁊ iferioꝝ differũt i eẽntia: nõ erũt i eodẽ gradu
vbi ãt nõ ẽ niſi pura potẽtia: nõ põt eẽ gradus: igr̃ eſt
vna mã tm̃. ¶ Preterea: nobiliori corpi debet nobilior
actio: corp⁹ ãt celeſte nobili⁹ ẽ iter oia alia corpa: ergo ꝑ oi
b⁹ alijs nobilior actio ſibi debet: ꝯſtat aũt ꝙ aliud cor
p⁹: vtputa igneũ: põt ſua actiõe formã ſuã iducere i mãz
alioꝝ corpoꝝ: igit ⁊ corp⁹ celeſte poterit iducere ſuã: ⁊ ꝑ
ꝯñs eadẽ ẽ mã ſuſceptiua forme celeſtis: ⁊ oiuz aliaꝝ for
maꝝ corpaliũ. ¶ Preterea oẽ qd̓ agit de neceſſitate nãe xj. ratio
agit ſꝫ ꝯditionẽ ſuã: vñ tm̃ põt iprimere i paſſũ: ꝙtũ ẽ il
lud q̃ agit: vñ ignis põt tm̃ calefacẽ ꝙtũ calid⁹ ẽ. Cũ igr̃
ſol agat de neceſſitate nãe pura illũinado: tm̃ poterit il
luminare: ꝙtũ lucid⁹ ẽ: ſꝫ cũ i paſſo tm̃ imꝑſſũ ẽ de eo q̃ xij. ratio
agẽs agit: ꝙtũ ẽ i agẽte: ſtati fit ibi forma agẽs: igr̃ qñ in
aliq̃ tm̃ recipit de lumie ſolis: ꝙtũ ẽ in ſole: ſtati fit ibi
forma agentis: ergo quando in aliquo tantum recipit
de lumie ſolis ꝙtũ eſt in ſole: ſtatiz fit ibi forma ſolis: ⁊
ſic erit eadẽ mã corpoꝝ ſupioꝝ ⁊ iferiorũ. ¶ Preterea xiij. ratio
q̃cũq; ꝯueniũt i mõ ſignificãdi: ꝯueniũt i mõ eẽndi: ſed
mã ſupioꝝ ⁊ iferioꝝ ꝯueniũt i mõ ſignificãdi: qꝛ vtra
q; ſignificat noie mãe corpalis: igit ꝯueniũt i mõ eẽn
di: ⁊ ꝑ ꝯñs i eẽntia: quã eẽ neceſſario ꝓſupponit. ¶ Pre xiiij. ratio
terea iter duo extrẽa: nõ pñt cadere duo media diſticta
niſi vnũ eoꝝ ſit ꝓpiqui⁹ vni extrẽo: ⁊ alteꝝ ꝓpinquus
reliq̃: ꝯſtat ãt ꝙ ſimplr nõ ens: ⁊ ens i actu: ſimplr ſunt
duo extrẽa tm̃: ⁊ iter ipſa ẽ mediũ ens i potẽtia qd̓ ẽ idẽ
ꝙ mã ſubiecta forme ſubali. Si ergo ſũt due mãe ſiue duo en
tia in potẽtia: oportebit neceſſario vnũ eoꝝ eẽ ꝓpinqui
us nõ enti: ⁊ aliud ꝓpinquius enti: hoc aũt eſt ipoſſi
bile: cũ vtrũq; eoꝝ ſit pura potentia: diſtat igit vtrũq;
eq̃liter ab extremis ꝓdictis: ⁊ per ꝯñs ſunt tm̃ vna mã
⁊ nõ multe. ¶ Preterea: corpus celeſte cũ ſit ꝙtũ: eſt di xv. ratio
uiſibile: cũ ſit nãle nõ põt diuidi in infinitũ: eſt igit de
uenire ad aliquã ptẽ minimã: que ſi vlteri⁹ diuidat: in
ptib⁹ diuiſ nõ remanebit ampli⁹ forma celeſtis: ⁊ cũ
ipoſſibile ſit dare materiam ſine forma: erit ibi neceſſa
rio gñata alia forma: ⁊ per ꝯñs illa materia erat in po
tẽtia ad formaz. Hec aũt eſt rõ materie generabilium
eſt ergo vna materia ſupioꝝ ⁊ inferioꝝ. ¶ Sed ꝯ h̓ eſt In oppo
ꝙ mã iſtoꝝ iferioꝝ ẽ i potẽtia ad formã aliã ab illa quã ſitum
hꝫ: qd̓ nõ eſt veꝝ de mã celeſti: igit non eſt vna mã cor
poꝝ ſupioꝝ ⁊ iferioꝝ. ¶ Preterea corruptibiliũ ⁊ in
corruptibiliũ ẽ ipoſſe cãs eẽ eaſdẽ: corpa aũt ſupiora ſũt
icorruptibilia: ⁊ iferiora corruptibilia: ergo ipoſſibile
eſt eoꝝ eẽ eaſdẽ cãs intrinſecas: mã aũt eſt vna de cauſis
intrinſecis: ergo ipoſſibile eſt eoꝝ vnã eſſe mãz. ¶ Prete
rea vnicuiq; dat forma ſꝫ aptitudinẽ ſue mãe: ſicut pꝫ
in ſingulis iducẽdo. forma aũt corpis celeſtis eſt oino

ingn̄abilis: ergo ⁊ mā ſua opꝫ eſſe oīmodo ingn̄abilis vt vꝫ gn̄ationi ſubici nō poſſit ex quo ſequit᷑ ꝙ nō habeat aptitudinē ad formā generabilē: ⁊ per pn̄s ꝙ ſit diuerſa a generabiliū mā que talē aptitudinē habet.

Reſpōdeo

Reſpondeo ad huius q̄ōnis euidentiā ꝑintelligēdū ē ꝙ cū actus ſit rō ⁊ ꝑncipiuꝫ diſtictiōis i reb⁹ ea q̄ in ſe ⁊ in ſui nā nullū hn̄t determinatum actū: nullā iō videnꝰ diſtinctionē hēre. Nā ⁊ ꝓpriū actus eſt determinare ifinitatē potētie ⁊ diſtiguere ɔfuſionē ipſi⁹: ſicut ex oppoſito ꝓpriū eſt potētie determinari ꝑ actū ⁊ de ɔfuſione q̄dā trahi ad eē diſtinctū: ⁊ q2 mā in ſua eēntia nullū actū icludit ſed eſt pura potētia (ſicut patebit in ſequēti q̄ōne) iccirco vr̄ ꝙ in ipſi⁹ eēntia q̄tū de ſe eſt: nulla poſſit cadere diſtinctio. ¶ Ueꝝ q2 aliq̄ apparēt ſemꝑ eē in actu: nec in eis vlla potētia determinabilis ꝑ actuꝫ iuenit᷑: que actū ꝑcedat (actū dico primū ⁊ ſubſtātificū) aliq̄ aūt ꝓ inueniūtur q̄nꜫ exn̄tia in actu: q̄nꜫ aūt in potētia tm̄ ⁊ ſic potētia actu ꝑmo vel ſubſtātifico determinabilis apparet in eis: nō vr̄ ꝙ poſſit mā: que in eſſentia ſua eſt ſola potētia: vniuoce reꝑiri in vtriſꜫ reb⁹. In his eni que q̄nꜫ ſūt in actu ꝓprio: q̄nꜫ vero in potētia: videmus ꝙ potētia tp̄e ꝑcedit actū nā aūt ⁊ ꝑfectiōe ſemꝑ actus ꝑcedit potētia: q2 ens in potētia ad ens i actu cōparat᷑ ſicut iꝑfectū ad ꝑfectū. Et q2 actus eſt rō ⁊ ꝑncipiū agēdi vnicuiqꜫ: cū vnūqđqꜫ agat ſm ꝙ eſt in actu ⁊ nō ſm ꝙ eſt in potētia: actor vero ꝓſupponit virtuteꝫ ⁊ potētiā operandi: q2 nunꝙ actio egredit᷑ ab eēntia niſi mediāte virtute: vr̄ ɔſequi ꝙ actū ꝑmū ⁊ ſubſtātificuꝫ rei ſequit᷑ ordine nāe potētia ad actuꝫ ſcōm que eſt ipſa virtus vel potētia agēdi vel operandi. Et queadmodum q̄dē actus ſecūdus differt ab actu ꝑmo: q2 ꝑmus eſt rō ⁊ ꝑncipiū eēndi ſimpl̄r in actu: ſcd̄s vero nō eſt ratio ⁊ ꝑncipiuꝫ eſſendi in actu ſimpl̄r: ſed in actu tali vel tali ſic ēt potētia ad actū ſcōm inuenit᷑ differre a potētia ad actū ꝑmū: q2 per potētiā ad actū ꝑmū: res ponit᷑ i potētia ſimpl̄r: ita. ſ. ꝙ ponit᷑ carēs oī actu: cū talē potētiaꝫ nullus actus ꝑcedat ꝑncipiās ipaꝫ: ꝑ potētiaꝫ vero ad actū ſcōm: res nō ſic dicit᷑ eē in potētia ꝙ dicat᷑ carere oī actu: ⁊ eē potētia pura: ſed potius ecōtrario eſt in actu ſimpl̄r: in potētia ꝓ ſm q̄d tm̄: q2 in potētia ſolū quidē accidētali: vtrāꜫ q̄deꝫ potētiā inuenim⁹ in his: que q̄nꜫ ſunt ⁊ q̄nꜫ nō ſunt: in his aūt que ſemꝑ ſūt actu nō videm⁹ aliquā potentiā tp̄e: aut aliquo mō ꝑcedere actū primū ⁊ ſubſtātificū: q2 ſic aliq̄n videretur talia eſſe in potētia ſolū: ⁊ nō in actu vllo mō: qđ falſum eſt: cū ſemꝑ ſit actu. Ueꝝ q2 talia actū hn̄t: qui eſt rō ⁊ ꝑncipiū agēdi: inuenimus in eis potētiā ⁊ virtutē reſpectu actus ſcdi: qui a re nō egredit᷑ niſi mediāte virtute ⁊ potētia ɔñte actū primū. Et q2 ſolū ꝑma potētia: que ordinat᷑ ad actū ſubſtātificū eſt potētia ſubſtātialis: ſecūda vero eſt ſubſtātia accidētalis: q2 ordinat᷑ in actū accidētalē: videt᷑ ɔ̄ſequi ꝙ in ſubſtātia eorum: que ſemꝑ ſunt nulla ſit potētia: ⁊ q2 potētia: que eſt in ſuba: eſt potentia ſubſtātialis: eſt tn̄ potētia in eis pn̄s eoꝝ ſubſtātiaꝫ ⁊ q̄dditatē que dicit᷑ potētia accn̄talis. ¶ Materia igit᷑ que in ſua eēntia eſt potētia intelligibilib⁹ nō eo modo inuenit᷑: quo in illis que ſemꝑ nō ſunt. In his. n. inuenit᷑ mā ꝓpriſſime: q2 potētia nō ponēs actū aliquem qualis eſt potētia ad actū primū. In incorruptibilib⁹ vero vr̄: aut ꝙ nō ſit mā: aut ſi dicat᷑ ꝙ in eis ſit: erit talis mā nō pura potētia: ſed ponēs neceſſario actū: q2 talis mā dr̄ potētia reſpectu actus ſecūdi: que tn̄ de neceſſitate preſupponit actū primum: ⁊ ſic equiuoce diceret᷑ materia de hac ⁊ illa. ¶ Propter iſta que dicta ſūt diuerſi diuerſimode opinati ſunt de corporaliū materia. Quidā. n. ɔſiderātes corpa celeſtia inuariabilia ⁊ icorruptibilia eē: ⁊ in ſuo actu ſubſtātifico eodē modo ſe habētia: dixerūt in eis nullo mō eē mām ꝓprie dictaꝫ ſm ꝙ mā eſt potētia ſubſtātifica in ſuba rei incluſa: q2 hec eſt potētia ad eē ſimpl̄r: qualis nō pōt iueniri in corpe celeſti: cū ſit exn̄s ſemꝑ in actu. Nā ⁊ ſi in ipſo iueniret᷑ talis potētia: fruſtra ibi eēt oīno ⁊ ocioſa: cū per nullaꝫ potētiā nālē poſſit mā celeſtis deduci ad aliquē actum ſubſtātificū: qui eſt ꝑncipiū eēndi ſimpl̄r. Eſt aūt impoſſibile in fundamēto nāe: aliq̄d eē ocioſum: ⁊ fruſtra: ergo oīno impoſſibile eſt eē aliquā potētiā in ſubſtātia celi icluſam. ¶ Uerū q2 celū mouet᷑ de vno vbi ad aliud: ē in ipſo potētia ad vbi que eſt potētia accn̄talis ꝓſupponēs actū ꝑmū ⁊ eſſentiā celi que (ſm iſtos) eſt ipſe act⁹ ꝑm⁹ ⁊ ſimpl̄r nō recept⁹ in aliqua potētia. Et rōne huius potētia ad vbi ſm iſtoꝝ pōnē in corpore celeſti dicitur eē mā extēſo noīe māe ad oēm potentiaꝫ: nō ſemper coniunctam ſuo actui ⁊ non aliter.

vt commētator

Sed quod iſta pō ſit oīno impoſſibilis apte oſtēdit᷑ *(Contra cōmentatorē)*

Impoſſibile eſt. n. ꝙ ſubſtātia immālis ſit ſubiectū niſi immāliū ⁊ ſpūaliū accn̄tiū: oīs aūt ſubſtātia ſimplex que eſt actus nō recipit⁹ in aliqua potētia: ſed eſt per ſe ſubſiſtēs eſt ſubſtātia immālis: ergo impoſſibile eſt ꝙ aliqua talis ſit ſubiectū ꝓpriū niſi immāliū ⁊ ſpūalium accn̄tiū: ſubſtātia aūt celi eſt ſubiecta dimēſioni que nō eſt imateriale nec ſpūale accn̄s ſed maxime mālē ⁊ corporeū: vn̄ ⁊ vocat᷑ corpus quantitas ergo impoſſibile eſt ꝙ celū ſit ſubſtantia immālis: ita. ſ. ꝙ in ſua eſſentia ſit actus ſimplex: ſed opꝫ de neceſſitate ꝙ in ſua q̄dditate ⁊ eſſentia hēat cōpōnem potentie ⁊ actus: nec opꝫ ꝙ potentia incluſa in hac ſubſtātia ꝑcedat actū. Solū eniꝫ illa potentia que nō eſt nata totaliter perfici vnico ſolo actu tēpore ꝑcedit actū in vno ⁊ eodē: qualis eſt potentia incluſa in ſuba generabiliuꝫ: ſed ea que includit᷑ in ſubſtātia celi eſt nata totaliter perfici vno actu. cui iccirco ſemꝑ eſt cōiūcta: nec vnꜫ tp̄e ipm ꝑcedere pōt: q2 cū nūc ſit nata ꝑfici alio actu oporteret tunc eā ponere actu exn̄te ſine oī ſubſtātifico actu: qđ eſt impoſſibile. Et q2 talis potētia ſemꝑ eſt cōiūcta ſuo actui ⁊ illi eſſe qđ ɔſequit᷑ talē actū nō pōt dici eſſe ocioſa: q2 illa potētia in nā dicit᷑ ocioſa que per potētiā nālē actiuā actui: cui ɔiūgibilis eſt: ſed nō cōiūcta: ɔiūgi non pōt: qđ nō eſt veꝝ de potētia ſubſtātifica celi: que (vt diximus) ſemꝑ eſt ɔiūcta ſuo actui. Ueꝝ q2 h̄ videt᷑ eſſe pō cōmentatoris: qui tn̄ eā defendere conat᷑ ob ꝑlixitatē vitandā ad pn̄s ſuperſedeam⁹ a maiori declaratione ⁊ improbatiōe ipſius: q2 i ſequētib⁹ q̄ōnib⁹ (ꝑcedēte dn̄o) pleni⁹ diſcurret᷑. Nūc aūt ſufficiat breuiter vidiſſe ꝙ ipa ſtare n̄ pōt.

Quidam ergo alii vidēteſ ꝙ impoſſibile ē in ſuba celi nō icludi potētiā ⁊ actū: dicūt q̄dē eē cōpoſitū ⁊ ex mā ⁊ forā: ⁊ q2 in eēntia māe nullus act⁹ icludit᷑ q̄ vr̄ eē ꝓprie diſtinctiu⁹ nō valētes videre q̄n̄ (ſublato actu) in pura potētia cadere poſſit diſtictio adiūgūt ꝙ hec potētia i ſua eēntia idiſtincta eſt ⁊ vna oīuꝫ corporū: tā gn̄abiliū ꝙ igenerabiliū: veꝝ ē ꝙ ſi accipiat᷑ ſm eos vt ordinata i formas ſic diſtiguet᷑: q2 ordinata i formas celeſtes nō erit ordinata i foꝛas gn̄abiles: ⁊ ſic ex ordie i foꝛas (ſꝫ iſtos) talis mā diſtiguit᷑ ⁊ diuerſa efficit᷑. Ad āt i ſua eēntia idiſtincta ⁊ vna ſit mā oīuꝫ ipi conat᷑ oñdere ex eo ꝙ ſi ſūt diuerſe māe i eēntia aut vna ē magis potētia ens ꝙ alia: aut nō. Si ſic tūc altera ipſarū icludit actū: ⁊ ſic ꝑ ſuā eēntiā nō erit potētia: qđ ē ipoſſe: id. n. ꝙ ē min⁹ i potētia eo ꝙ ē potētia pura ē ens actu. Nulla. n. mā ē niſi pura po⁴: ꝗ vna n̄ ē min⁹ ens in potentia

(Egidius Romanus) *(Rō Egidii)*

in potẽtia q̃ alia. In pura aũt potẽtia (vt adiungũt) de ſe nõ cadit diſtinctio: ⁊ ſi diſtinguet̃ hoc erit ex ordine ad actũ. Mã igit̃ oium cũ ſit pura potẽtia vna eſt in ſua eſſentia (ſm iſtos) ⁊ idiſtincta: diſtincta vero ſolũ ex ordine ad formã. Et q2 ordo vel reſpectus ad formaȝ eſt relatio: que nõ eſt ipſa ſuba mãe: ſed accñs eius: ſequit̃ ad põnẽ iſtoꝝ q̃ mã generabiliũ ⁊ ingenerabiliũ ſit vna in ſuba: diuerſa vero ſolum in accidente.

Contra Egi. tripliciter via.

Sed quod iſta põ

ſit oino impoſſibilis: triplici via ad pñs oſtẽdi põt. ¶ Et pma gdẽ via ſumit̃ ex cõparatione potẽtie ad actum.

Pria via

Ad cuius intelligentiaȝ

eſt ꝯſiderãdũ q̃ vna ⁊ eadẽ potẽtia põt reſpicere actus diuerſos mãles: ſicut guſtus põt reſpicere amaꝝ ⁊ dulce que dicũt actũ realiter ⁊ ſpecie dñentes. Verꝝ q2 vni potẽtie ⁊ virtuti corñdet neceſſario vnum ꝓpriũ obm tm̃: opꝫ de neceſſitate q̃ illi plures actus: ſm rões ſuas ꝓprias differẽtes ꝯueniãt ⁊ vniãtur in vna forma ſi rõne obiecti ſub quo ſolũ ⁊ nõ aliter ponantur ꝓprie ⁊ pmo reſpicere illã potẽtiaȝ. Vñ guſtus ſm q̃ guſtus eſt nõ reſpicit pmo amaꝝ nec pmo reſpicit dulce. Cui⁹ rõ eſt: q2 nunq̃ res aliqua iueniri põt extra id vel cum oppoſito ei⁹: qd̃ pmo ꝯuenit ſibi: ſicut q2 habere tres eq̃les duob⁹ rectis: triãgulo cõuenit primo: nũq̃ inueniri põt aliqs triãgulus qui nõ habeat tres: ⁊ ſicut q2 eẽ riſibile ꝯuenit hoi pmo: ipoſſibile eſt eẽ aliquẽ hoiem que nõ habeat aptitudinẽ ad ridẽdũ: ⁊ queadmodũ: q2 audituĩ ſm q̃ auditus eſt attribuit̃ primo reſpicere ſonũ nõ põt eſſe aliqs audit⁹ qui nõ reſpiciat ſonuȝ: aut qui reſpiciat aliqd nõ ꝑticipãs aliquo mõ rõnẽ ſoni: ⁊ vl̃r verꝝ eſt q̃ nũq̃ res aliqua iueniri põt cũ oppoſito eius qd̃ ſibi primo ſiue imediate attribuit̃. Nũc aũt ita eſt q̃ amarũ ⁊ dulce ſm rões ꝓprias opponũt: cũ dulce ſit amaro oppoſitũ nullo mõ poſſet reſpicere dulce: ⁊ ſi ſm q̃ guſtus eſt: primo reſpiceret dulce: nullo mõ reſpiceret amaꝝ qd̃ opponitur dulci. Inuenimus aũt q̃ reſpicit vtrũq̃: igit̃ neutrũ reſpicit ſm rõnẽ ꝓpriam: ſꝫ poti⁹ vtrũq̃ ſm q̃ ꝑticipat vnã rõnẽ alicuius cõis: vt pote rõnẽ ſaporis quẽ ipſe guſtus ponit̃ reſpicere tanq̃ ꝓpriũ ⁊ primũ obiectũ. Inuenim⁹ aũt talẽ ꝓportionẽ inter guſtũ ⁊ ſuũ ꝓpriũ obiectũ ſiue inter guſtũ ⁊ ſaporẽ: q̃ nunq̃ re nec itellectu ſic ab inuicẽ ſepari poſſũt vt guſtus poſſit ſm q̃ guſtus eſt: reſpicere aliqd nõ ꝑticipãs rõnẽ ſaporis aut q̃ ſapor poſſit aliquã potẽtiam reſpicere: que nõ ſit guſtus: gn poti⁹ ois potẽtia per hoc ipſum q̃ eſt reſpiciens aliqd nõ ꝑticipãs rõnẽ ſaporis: per hoc ipſum q̃ eſt: opꝫ q̃ ſit differẽs a guſtu: ſicut etiã oẽ obiectũ qd̃ primo reſpicit aliã potẽtiam q̃ guſtũ: opꝫ q̃ ſit re differẽs a ſapore.

Manifeſtat per exempla

Quod melius

per exẽpla pꝫ. Audit⁹ eni per hoc ipm qd̃ eſt in ſua eſſentia ⁊ nã nõ reſpicit ſaporẽ: ſed ſonũ qui nõ ꝑticipat rõnẽ ſaporis: oꝫ neceſſario q̃ per hoc ipſuȝ qd̃ eſt in ſua eſſentia ⁊ nã: ſit potẽtia differẽs a guſtu: qui per hoc ipm q̃ guſtus eſt: reſpicit ſaporẽ ⁊ nõ ſonum. Et vl̃r verꝝ eſt q̃ qñcũq̃ aliqua potẽtia per hoc ipꝫ: qd̃ eſt in ſua eſſentia ⁊ nã: reſpicit aliquẽ actũ: vel aliquod obiectũ: opꝫ neceſſario q̃ per hoc ipm q̃ in ſua eſſentia ⁊ nã ſit differẽs ⁊ diſtincta ab omni potẽtia: que per ſuam ꝓpriã qdditatẽ hꝫ nõ reſpicere illud: ſed aliqd aliud nõ ꝑticipãs rõnẽ illi⁹. Inuenim⁹ aũt mãm generabiliũ ⁊ ingenerabiliũ talr̃ ſe hẽre q̃ mã gñabiliuȝ per hoc ipm q̃ eſt in ſua eẽntia ⁊ nã reſpicit formã generabilẽ tanq̃ actũ ꝓpriuȝ: ⁊ pmo ſibi corrñdentẽ: ⁊ mã ingenerabiliũ per hoc ipſum quod eſt in ſua eſſentia ⁊ nã reſpicit ſolũ formã ingenerabilẽ ſil̃r. ¶ Hoꝝ aũt declaratio eſt: q2 ſi mã nõ reſpicit formã ingenerabilẽ vel generabilẽ per ſuã eſſentiã: tunc inclinabit̃ in ipſam per aliqd additũ eſſentie ſue: hoc aũt eſt impoſſibile. Cuius ratio eſt: q2 vnaqueq̃ potẽtia per hoc nãliter inclinat in actũ per qd̃ cõuenit ſibi q̃ nãliter illi actui cõiũgat̃ Nũc autẽ ſic eſt q̃ mã per ſuã eſſentiã ⁊ per nihil additũ ꝯiungit̃ itaȝ eſſentie forme generabilis: q̃ ẽt eſſentie forme ingenerabilis: alr̃ nõ imediate eẽntia forme ꝯiũgeret̃ eẽntie mãe: qd̃ eſt impoſſibile: ergo neceſſe eſt q̃ mã per ſuã eſſentiã: ⁊ per nihil aliud inclinet̃ in formã generabilẽ: ⁊ in formã ingenerabilem. ¶ Qd̃ etiã mã generabiliũ iclinet̃ ſolũ in formaȝ generabilẽ ⁊ tanq̃ in actũ ꝓpriũ ⁊ pmo ſibi corrñdentẽ apte oſtenditur. Vnaqueq̃ eteni potẽtia illũ actũ ſine medio ipſaȝ perficiẽte reſpicit: veluđ ꝓpriũ ⁊ ſibi correſpõdentẽ primo quẽ reſpicit inſeparabiliter: actũ aũt quem ſeparabiliter reſpicit nõ põt reſpicere tanq̃ ſibi pmo corrñdentẽ: ſicuti guſtus nõ reſpicit actũ dulcis primo: quãtũcũq̃ dulce imediate ꝑficiat guſtũ: propter illud: quod ſeparabiliter ipm reſpicit: ſeparabilr̃ dico: q2 põt reſpicere etiã nõ dulce: ſicut amaꝝ: qd̃ nõ ꝑticipat rõneȝ dulcis ſaporẽ aũt reſpicit pmo: q2 ⁊ inſeꝑabiliter. Dico aũt inſeparabiliter: q2 nihil reſpicere põt inquantuȝ guſtus eſt: niſi ꝑticipãs rõnẽ ſaporis. Nũc aũt videmus q̃ materia generabiliũ ſine vllo medio: cõiuncta forme generabili tali vel tali: vt puta lapidis vel ligni ⁊ ñ ſeꝑabiliter ipſam reſpiciat cũ poſſit ab ipſa diſiũgi: ⁊ ꝯiungi alteri hñti oppõnẽ ad illã formã: tñ generabilẽ vl̃r ſũptã inſeꝑabilr̃ reſpicit: cũ nõ poſſit oino oi forma generabili expoliari: q2 tũc fieret tranſit⁹ de generabili ad igenerabile: qd̃ eſt ipoſſibile. Cũ igit̃ mã generabiliuȝ per hoc ipm q̃ eſt in ſua eſſentia reſpiciat inſeꝑabiliter formã generabilẽ: ꝯcludit̃ neceſſario q̃ ipſam reſpiciat ſicut actũ ꝓpriũ ⁊ primo ſibi correſpõdentẽ. Qd̃ aũt mã igenerabiliũ ſil̃r etiã reſpiciat formã ingenerabileȝ ſtatiȝ appet cũ ipoſſibile ſit q̃ forma ingenerabilis: materiã ſeꝑabilr̃ reſpiciat. Cui⁹ rõ eſt: q2 iccirco aliqua forma dr̃ eẽ forma rei generabilis: q2 ipſa eſt forma a materia ſeꝑabilis. Vñ aia intellectiua: q̃tũcunq̃ ſit incorruptibilis in ſe: tñ dr̃ forma rei generabilis ⁊ corruptibilis: ꝓpter illud q̃ eſt forma a mã ſeꝑabilis. Si ergo forma rei ingenerabilis reſpicit̃ a mã ingenerabiliuȝ ſeꝑabiliter: tũc ſequit̃ q̃ forma rei igenerabilis: ſit forma generabilis: qd̃ eſt ipoſſibile: ergo impoſſibile eſt: q̃ mã igenerabiliũ per hoc ipm q̃ eſt in ſua eẽntia: nõ reſpiciat inſeꝑabiliter formã igenerabilẽ. Pꝫ igit̃ iaȝ q̃ mã generabiliũ reſpicit formã generabilẽ ⁊ nõ aliã: cũ hãc ẽt reſpiciat pmo: ⁊ mã etiã ingenerabiliũ ingenerabilẽ ſolũ cuȝ in ipſam inſeꝑabiliter inclinet̃: ita videlicet q̃ ſibi inſeꝑabilr̃ ꝯiũgitur. Si igit̃ mã ingenerabiliũ per hoc ipſum qd̃ eſt in ſua eſſentia: reſpicit formaȝ ingenerabilẽ ⁊ nõ aliã: ⁊ materia generabiliũ per hoc ipſum quod eſt in ſua eſſentia reſpicit formã generabilẽ ⁊ nõ aliã: ꝯcludit̃ de neceſſitate q̃ materia ingenerabilis per hoc ipſum: qd̃ eſt in ſua eſſentia ⁊ nã ſit differẽs ⁊ diuerſa a mã generabiliũ: ſicut etiam: q2 guſtus per hoc ipſum q̃ eſt in ſua eſſentia ⁊ natura reſpicit ſaporẽ ⁊ nõ ſonuȝ: ⁊ auditus ecõtrario per hoc ipſum q̃ eſt in ſua eſſentia ⁊ natura: habet q̃ reſpiciat ſonum ⁊ nõ ſaporẽ: guſtus per hoc ipm qd̃ eſt in ſua natura eſt differẽs ⁊ diuerſa potẽtia ab auditu. Ex hac autẽ declaratione apte ꝯuinci põt: põnẽ ꝯrĩã ſupius recitatã eẽ oino irrõnabilẽ ⁊ puerilẽ. Dicebat̃ .n. in põne illa q̃ ⁊ ſi per reſpectum ad formam ingenerabilem ⁊ ad aliã

materia diuerſificetur:eſt tñ materia q̄ reſpicit genera/
bilez formā ⁊ materia q̄ reſpicit aliā oīo vna in eſſentia
Si enim ita hoc ſe habet:tunc nullo mō h̄ vna eſſentia
poteſt primo reſpicere formā igenerabilez:aut p̄mo for/
mā generabilē:q2 tūc vna eēntia nō poſſet vllo modo re
ſpicere aliā:queadmodū ⁊ ſi guſtus p̄mo reſpiceret dul
ce nullo mō reſpiceret amarū (vt ſupra declaratuz eſt)
ergo opz tunc dicere:ꝙ talis vna materie eēntia reſpi
ciat vtrūqꜫ ſm quādam vnā rōnez cōez:q2 (ſicut ſupra
dictum eſt) cuilibet vni potentie oz corn̄dere p̄mo vnū
quid ⁊ non multa:h̄ autē non poterit eſſe niſi rō forme
ſubſtantialis corpee:formā igitur ſubſtātialē corporeā
talis vna eſſentia vniuerſaliter primo reſpiciet. Nunc
autem nos videm⁹ ꝙ qñcūqꜫ aliqua potentia reſpicit
primo aliqd̄ obiectū vlē vlr̄: ⁊ quātūcunqꜫ inſeparabi/
liter:inſeparabiliter reſpiciet illud vlē: ſepabiliter ta
mē reſpicit oē pticulare ſub illo ꝯtentū: ſicut qa guſtus
reſpicit saporē vlr̄:nullo mō poteſt reſpicere inſepara/
biliter dulce:qa tūc non reſpiceret amarū: ⁊ per conſe/
quens nec vlr̄ ſaporem. Conſtat autē ſicu t ꝓbatum eſt
ꝙ eſſentia materie ingenerabiliuz reſpicit formā igene
rabilez inſeparabiliter:cū ſibi inſeparabiliter ꝯiugat̄:
per conſequens h̄ vna eſſentia nō reſpicit oēz formā cor
poralez:ſed de neceſſitate eſt vna alia eēntia materie:q̄
reſpicit formas alias ab ingenerabili: ⁊ per conſequēs
multe ſunt materie corꝑaliuz ꝑ ſuas eſſentias differen
tes ⁊ repugnantes: ⁊ non vna tm̄. Et ſic ꝯpleta eſt via
Secunda via. prima ſumpta ex ꝯparatione potentie ad actuz. ¶ Se
cunda via vero ſumitur ex rōne priuationis. ¶ Ad cu
ius intelligentiā:preconſiderandu3 eſt ꝙ priuatio nun
quā h3 fieri niſi circa ſubiectum in quo ē naturalis ap
titudo ad habitū illi priuationi oppoſitum:vnde ſurdi
tas:que eſt priuatio audit⁹:non pōt eſſe in lapide:q̄ nul
lam nālem inclinationez h3 ad audienduz:ſed poti⁹ ſit
ſemꝑ circa illd̄ animal qd̄ ad auditū habendū eſt natu
raliter inclinatū:ipm tñ actu non hab3. Nā ⁊ primo ꝑ
hoc a negatione diſtinguit̄:q2 negatio oīno nihil pōit
nec vim formā nec ſubiectū. Priuatio ꝟo ⁊ ſi de ſua ra
tione nō habeat ponere formā ſed tollere:h3 tamē d̄ ſua
rōne ponere determinatū ſubiectū:quia ſubiectū habi
tus ꝓpter id ꝙ habit⁹ ⁊ priuatio hn̄t fieri nāliter circa
idem. ¶ His igitur preſuppoſitis vlteri⁹ querendū eſt:
vtrū forma celeſtis adiuncta eſſentie ſue materie ponat
ibi inſimul ſecū priuationē forme generabilis. Et qdez
ſi dicatur ꝙ nō:hoc non poterit eſſe niſi ꝓpter aliquam
triū cauſarū. ¶ Aut eni forma celeſtis in ſua materia
non ponit priuationē forme generabilis: qa illa mate
ria eſt talis ꝙ de ſua eſſentia ⁊ natura ſibi conuenit ꝙ
nullatenus inclinet̄ in formā gn̄abilē ⁊ ſubiectū p̄ua
tionis (vt dictū eſt) debet habere nālem inclinationez
ad habitū. ¶ Aut hoc ideo eſt:q2 mā cui adiungit̄ ipſa
celeſtis forma etiā de ſua eēntia ⁊ natura habet nālem
inclinationē in formā gn̄abilē:cū tñ cōiungit̄ forme ce
leſti tollitur ab ipſa h̄ nālis inclinatio. ¶ Aut hoc ideo
eſt:q2 forma celeſtis cū adiungit̄ ſue materie ponit i ip
ſa inſimul ſecū ipſam formā gn̄abilem: ⁊ forma ⁊ priua
tio inſimul eē non poſſūt. Et qdem ſi dicatur p̄mum vi
ꝙ in mā celeſti:ideo non ponitur priuatio forme gn̄abi
lis:q2 h̄ mā eſt talis ꝙ de ſua eſſentia ⁊ nā h3 ꝙ nō poſ
ſit inclinari in formā gn̄abilē ſtati habebit̄ ꝓpoſitum.
¶ Materia.n.generabiliū de ſua eēntia h3 ꝙ incline/
tur in formā gn̄abilē:ergo de neceſſitate concluditur ꝙ
ſit in ſua eēntia differens ⁊ diſtincta a materia celeſti:
que de ſua eēntia h3 ꝙ in hanc formā nullo modo incli
netur:ſicut lapis qui de ſua eſſentia h3 nō inclinari i vi
ſum:in ſua eſſentia diſtinct⁹ eſt ab homine:q2 ꝑ ſua eēn
tialia h3 inclinationem ad videndū:nā ipoſſibile eſt ꝙ
vna ſit eēntia inclinata duabus iclinationib⁹ ſic repu
gnantib⁹:ꝙ vna poſſit nullatenus ꝯſequi eēntiaz quā
conſequitur alia. Dico aūt hoc eſſe ipoſſibile q2 cōtradi
ctionē iplicat. ¶ Si vero detur tertiū viz ꝙ forma cele
ſtis ideo nō ponit priuationez forme generabilis i mā
cui adiungit̄:q2 ibi ponit ipſam formā gn̄abilē:patz ꝙ
hoc ſtare nō pōt:forma.n.celeſtis ⁊ forma gn̄abilis ſūt
forme repugnantiū naturarū:formas aūt repugnātes
impoſſibile eſt ſimul ꝑficere eādē partē materie: q2 tūc
idem ſtaret ſub ꝑfectionibus oppoſitis:quod eſt impoſ
ſibile:ergo impoſſibile eſt ꝙ forma celeſtis inſimul ſecū
ponat in ſua materia formam generabilē. ¶ Sed ſi di Reſpōd.
catur ꝙ forma celeſtis non ponit ſecum in ſua materia
formā generabilē niſi ſm ꝙ virtualiter continet ipſam
quia in ipſa virtualiter cōtinent̄ omnes forme genera
bilium:ſicut in forma p̄mi ⁊ vniuerſalis generātis pa
tet ꝙ hoc nihil eſt ad ꝓpoſitū. Eſſentia etenim materie:
ex quo vna eſt:nō inclinatur in formā generabilē ſolū Contra.
ꝙ ꝟtualiter continetur in forma celeſti:q2 ſic eſſet eā icli
nari ſolum in formā celeſtē:ſed etiaz inclinatur in for/
mā generabilē ſumptā ſm hoc ꝙ eſt in propria natura
quia ſic materia generabiliū reſpicit ipſam. Si igitur
huius vni⁹ eſſentie inclinationē ſic debet perficere for-
celeſtis ꝙ ab ea tollat p̄uationez forme generabilis:opz
ꝙ ponat ibi formā generabilē ſub propria natura:hoc
autez eſt impoſſibile (vt oſtenſum eſt:) ergo impoſſibile
eſt vere dicere ꝙ ideo forma celeſtis in materia cui adiū
gitur non ponit p̄uationez forme generabilis:quia ibi
ponit formā generabilē. ¶ Si autē det̄ ſecūduz videlz
ꝙ forma celeſtis iccirco dictā priuationē nō ponit i ma
teria quā perficit:quia ⁊ ſi talis materia de ſua eſſentia
habeat naturalē inclinationē in formā generabilē:cuz
tamen coniungit̄ forme celeſti:tollit̄ hui⁹ naturalis in
clinatio ab ipſa:apparet ſtatiz hoc eē ipoſſibile:natura
lis etenim inclinatio rei illa dicitur:que cōſequit̄ natu
ralia ⁊ eēntialia p̄ncipia rei talis autez inclinatio tolli
nō poteſt niſi tollantur ipſa rei naturalia ⁊ eſſentialia
principia ad que talis inclinatio ſequitur: ſicuti q2 ap
titudo naturalis ad ridendū:naturalia ⁊ eēntialia ho
minis principia conſequitur nullo modo tolli pōt niſi
eēntialia hoīs tollantur ⁊ homo ipſe: ⁊ per conſequens
corrūpatur. Cōſtat autē ꝙ inclinatio materie in formā
ſubſtantialē ipſaz eius naturaz ⁊ eſſentiam ꝯſequitur
ſi ergo hec inclinatio tollitur ab ipſa cuz coniungit̄ for
me celeſti:oporteret neceſſario ꝙ pariter tollat̄ ⁊ ipſa ei⁹
eſſentia ⁊ natura:hoc aūt eſt impoſſibile:ꝙ tunc forma
celeſtis ſubſiſteret ablata eēntia ꝓprie materie quod eē Confirmatur.
non poteſt. Et preterea materie eēntia: ⁊ natura: ⁊ eius
naturalis inclinatio non corrūpitur ex eo ꝙ coniungi
tur ſue formali perfectioni:ſed potius de neceſſitate ꝑfi
citur. Si ergo forma celeſtis corporis coniungit̄ eēntie
talis materie:que vna eſt oīum corꝑaliū veluti vna de
formalibus ſuis perfectionib⁹:ipſaz ⁊ eius inclinatio
nem corrūpere non poterit:ſed neceſſario ꝑficiet. ¶ Aut
ergo dicendū eſt ꝙ perficiat totā naturalē inclinatio/
nē talis eēntie: ⁊ ſic per conſequens nullā in ipſa priua
tionem relinquat:aut ꝙ partem tm̄. Et ſic per ꝯſequēs
ponat in ea priuationē alterius forme:vtputa illi⁹ cui⁹
in materia carētiam ponit cum inclinatione naturali
ad ipſam:totā autē perficere ⁊ terminare nō poteſt:qa
talis vnius eēntie inclinatio eſt in formā ingenerabilē
⁊ in formā generabilē:ſub natura ꝓpria vtriuſqꜫ:for-
celeſtis vero perficit ipſam ſolum ſm ꝙ inclinatur in
formā ingenerabilem:cum inſimul ſecuz (vt ſupra oſtē
ſum eſt) non poſſit in ea ponere formā generabilez ſub

propria

propria nã. ¶ Patet igiꝛ ꝙ de neceſſitate oꝫ dicere ꝙ ſuppoſito ꝙ vna ſit i eẽntia oiuꝫ corporũ materia ꝙ forma celeſtis adiuncta ſue materie ponat in ipa ꝓuationẽ forme generabilis: ⁊ ſic ꝙ nõ terminet totã naturalem inclinationẽ ipſius: ⁊ cũ naturalis appetitus non ſit aliud ꝙ̃ ipſa nãlis inclinatio: cõcludiꝛ de neceſſitate ꝙ forma celeſtis nõ terminet nec ꝑficiat totũ naturalẽ appetitũ ſue materie: ⁊ ꝙ celeſte corpus ſit naturaliter corruptibile: que oia ipoſſibilia ſũt: ergo impoſſibile eſt oium corporaliũ mãꝫ vnã eſſe in eſſentia. ¶ Patet aũt ſubtiliter intuẽti que diximꝰ: ꝙ nihil eſt dicere ꝙ ideo materia poſita ſub forma celeſti nõ põt aliã appetere: quia cũ forma celeſtis ſit nobilior oi forma corporea: ſequereꝛ ꝙ nobiliꝰ appeteret minus nobile. hoc enim eſſet bene dictũ ſi materie cõueniret appetere formã aliã ex eo ꝙ eſt ꝑfecta tali forma. Nũc aũt hoc veritatẽ nõ habet etiã de materia ſub viliſſima forma ſtãte quia tũc vnũ oppoſitorũ appeteret aliud: qḋ eſt impoſſibile: vnde nec corpus celeſte appetit eſſe corpus generabile: quia hoc nõ ſolũ eſſet appetere aliquid ſe ignobilius: ſed etiã eſſet appetere ſui deſtructioneꝫ: ſed mã que ſtat ſub forma celeſti inquãtũ ꝓuata forma generabili: qua naturaliter ſꝫ illã poſitionẽ nata eſt ꝑfici: nõ aũt actu ꝑfecta: ⁊ ſic inquãtũ imꝑfecta appetit naturaliter formã generabilẽ: ſicut vniuerſaliter imꝑfectũ appetit ſuã ꝑfectionẽ: qḋ nõ eſt nobilius appetere minus nobile. Et iſto ſolo mõ ſub cuiuſcũꝗ forma ponaꝛ ipſa mã diciꝛ appetere formã alteriꝰ rei ⁊ nõ aliter. Unde eodẽ mõ quo alia corpora dicunꝛ corruptibilia diciꝛ etiam eſſe corporale ⁊ corpus celeſte: ſaluata poſitione de vnitate materie: quod (ſicut dictum eſt:) eſt omnino impoſſibile. Et ſic completa eſt ſecunda via declarandi quod volebamus ſumpta ex ratione priuationis.

Tertia via

Tertia vero via

Sumiꝛ ex rõne cõtrarietatis repte in formis ſubſtãtialibꝰ nãlibus. ¶ Ad cuius itelligentiã notãdũ eſt: ꝙ forme ſubſtãtiales nõ dicunꝛ a phyſico ſibi inuicẽ cõtrarie: qꝛ inter ipas talis diſtãtia attendi poſſit qualis attẽdiꝛ inter qualitates: vere cõtrarias. Forma etenĩ qualitatis in ipa ſua eẽntia quãdã latitudinẽ habet: ꝓpter quã cũ a ſuo ſubiecto icipit remoueri nõ ſtati ab ipſa remoueꝛ ſm ſe totã: ſed ꝑmo inde remoueꝛ ſm gradũ vnũ: ⁊ poſtea ſm gradũ aliũ: ꝓpter quod in ablatione taliũ formarũ diciꝛ fieri ꝓceſſus a gradu itenſo ad gradũ remiſſuꝫ: ſicuti corruptõe albedinis vt ꝓceſſus a magis albo ad minus albũ. Et qa plures gradus ſunt iter vnũ extremũ ⁊ aliõ ꝙ̃ iter mediũ ⁊ extremũ: iccirco diſtãtia medij ab extremo nõ diciꝛ maxia: qꝛ maior eſt diſtãtia vnius extremi ab alio: ſicut etiã inter ipſa plures gradus includunꝛ. Quãto enĩ vnũ diſtat ab alio ꝑ plures gradus: tãto diſtãtia ẽ maior: ⁊ qua oẽs gradus nature illius generis qui ſub extremis cõtinenꝛ includũtur inter extrema ſicut oẽs gradus coloris includunꝛ inter albedinẽ ⁊ nigredinẽ: ideo extrema dicunꝛ maxime diſtantia in ſuo genere. Nihil enĩ accipi põt ſub ipo: qḋ ꝑ tot gradus diſtet ab aliquo: ſub eodẽ cõtento ꝑ quot diſtat vnũ extremũ ab alio. Cũ hac aũt maxia diſtãtia habent talia extrema adinuicẽ etiã repugnantiã: quia in eodeꝫ ſimul eſſe nõ poſſunt: cũ hec habẽt pariter fieri circa tale ſubiectuꝫ: in quo eſt naturalis aptitudo: vel iclinatio ad vtrũꝗ. Et ꝓpter mutuã repugnãtiã ⁊ iclinationẽ ſubiecti cõmunẽ: quãdo vnũ ipſoꝝ poniꝛ in ſubiecto: poniꝛ ſtati ſecũ in eodẽ etiã ꝓuatio alterius: verputa eius: cuius carẽtia ibi poniꝛ: cũ naturali inclinatione ad ipſum. Et forme quidẽ ſubſtãtiales nõ dicunꝛ mutuo contrarie propter primam conditionẽ: cũ ipſe non ſint diſtantes illo modo: propter illud: ꝙ in ſua eſſentia nõ habẽt gradus diuerſos: ſed ſũt actus ſimplices nullã omnino latitudẽ habẽtes. Unde ⁊ cuꝫ aliqua ipſarũ remoueri incipit a materia: ſtatim ab ipſa ſm ſe totam remota efficitur: ita ꝙ talis remotio nõ menſuraꝛ tempore: ſed in ſtanti. Quanuis autẽ forme ſubſtãtiales: propter iſtaꝫ primã cõditionẽ ſibi inuicẽ contrarie nõ dicanꝛ: appellantur tamẽ cõtrarie propter alias cõditiones: habẽt enim ad inuicem repugnãtiam: cũ vna non cõpatiaꝛ ſecũ aliã in materia fieri: etiã hñt patiꝛ fieri circa materiã naturaliter inclinatam in omnes: ⁊ propter iſta duo cũ vna earũ poniꝛ in eſſentia talis materie poniꝛ ibi ſtatim ⁊ priuatio aliarũ: quia ibi ponitur earuꝫ carentia: cũ naturali inclinatione ad eas ratione eſſentie illius materie: que inclinaꝛ in oẽs ſicuti cuꝫ in eſſentia materie poniꝛ forma ignis: poniꝛ ibi ſtatiꝫ ꝓuatio forme aeris ꝓpter id ꝙ vna eſt eẽntia materie: que iclinatur in vtrũꝗ. Iſte autẽ omnes conditiones oportet ꝙ reperianꝛ ſaluata vnitate materie iter formas celeſtes ⁊ formas iſtorũ inferiorũ: ſicut enim ſupra dictum eſt: tales forme ſunt repugnantiũ naturaruꝫ: habent etiã ſalua poſitione predicta fieri circa vnã eſſentiã materie: que eſt in iſtas ⁊ in illas naturaliter inclinata: qa (vt dicunt) vna eſt omnino eſſentia materie inclinate in vtraſꝗ: ⁊ per cõſequẽs cum vna earũ ponitur in tali eſſentia: ponitur ibi de neceſſitate forme: alterius priuatio. Et ſic de neceſſitate oportet ꝙ eque ꝑfecte forme iſtorũ inferiorũ ſint cõtrarie formis celeſtibꝰ: ⁊ ſibi inuicem. Et per conſequens oportet ꝙ ſicut iſta corpora iferiora ratione ſuarum formarũ ſunt nata moueri cõtrarijs motibus: ſic etiam corpora celeſtia ratione ſuarum formarum naturaliũ ſunt nata moueri cõtrarijs motibus: motibus iſtorum. ¶ Item quemadmodum vnum inferiorũ patitur ab alio: ſic etiam ⁊ corpus celeſte naturaliter pati poterit ab iſtis. Cuius declaratio eſt: qꝛ (ſicut habeꝛ in primo phyſicorum.) vna formaꝝ contrariarũ nõ poteſt agere in aliaꝫ: nec ab alia pati. Co. ſi.

Formarũ vero vna taliũ formarũ: rõne ſue forme: agit neceſſario in aliud: ⁊ neceſſario patitur ab alio: nõ niſi rõne materie ſue que vnius eẽntie cũ ſit: eſt naturaliter ſuſceptiua forme contrarie. Cõſimiliter nec forma celeſtis agere poterit in formas iſtorũ inferiorũ: nec ab eis pati: ſed corpus celeſte aget neceſſario ratiõe ſue forme in inferiora corpora: ⁊ patieꝛ de neceſſitate ab eis rõne ſue materie: que vnius eſſentie cũ ſit: ſuſceptiua eſt oiuꝫ formaꝝ corporaliũ. Nã cõtraria nata ſunt agere ⁊ pati ad inuicẽ ⁊ ab inuicẽ: poterũt ergo de neceſſitate corpora inferiora in ſuam ſubſtãtiam trãſmutare corpora celeſtia ⁊ ecõuerſo. ¶ Itẽ cum cõtrarias formas ſequãtur qualitates ſe in ſimul nõ cõpatiẽtes: lux que ſequitur naturã celeſtis mobilis: cõtraria erit omnibꝰ qualitatibus iſtorũ inferioꝝ: ⁊ corruptiua eoꝝ nõ potẽs in eodẽ ſimul eſſe cũ eis: cuius cõtrariũ ad ſenſuꝫ cõtinue experimur. Cũ igiꝛ hec oia ſint irrationabilia: patet ꝙ̃ irrationabile ſit ponere materiã oium eſſe vnã in eſſentia. ¶ Argumẽtũ autẽ cõtrarie opinãtiũ oino nullum eſt: cũ ſupponaꝛ ibi ꝙ materia celi compabilis ſit materie iſtorũ inferiorũ: ⁊ per cõſequẽs ꝙ ſit vnius nature cũ ipſa: quia non ſunt compabilia niſi que vnã naturã habẽt (vt patet in ſeptimo phyſicorũ.) Ultimũ aũt veritatẽ habet ꝙ vtraꝗ materia eſt pura potẽtia: nec ideo tamẽ oportet ꝙ inter ipas nulla cadat diſtinctio. Ideo enĩ actus diciꝛ diſtinctionis ꝓncipiũ: quia cũ ſit principiũ eſſendi: oportet ꝙ ex diuerſis actibus: diuerſe cõſurgant entitates. Uerum eſt igiꝛ actũ eſſe diſtin

Ad argumentum egidij.
Com. zj.
Ad ſcõꝫ.

ctiuuz illius entitatis ſolū: cuius ipſe eſt conſtitutiuū principiū: non eſt autē conſtitutiuus entitatis eſſentialis ipſius materie: ſiue eſſentie eius: quin potius eſſentia actus eius: alia eſt omnino ab eſſentia materie: conſtituit tamen hāc entitatē vel eſſentiaz materie in aliq̄ entitate: ſiue quidditate ſpecifica. Et quia vnū q̄dq̄ ab eodē habet entitatem: ⁊ entitatē diſtinctā ab alia: iccirco neceſſarium eſt: q̄ entitas ſpecifica materie: in qua ipſa materia per actum ponitur: diſtinguat̄ ſoluz ratione actus. Quia vero entitatem ⁊ eſſentiam ſuaz: que eſt alia ab entitate: vel eſſentia actus: ab actu non habet: nō oportet etiā q̄ eius diſtinctionē ſm ſe ſumptam habeat ab actu. Uerū quia hoc: quod eſt in ſua propria eſſentia: effectiue habet a creante: habet etiam diſtinctionē primariā ab eodez effectiue. Et quia ſicut actus hoc ipſuz quod eſt in ſua eſſentia formaliter a ſe habet: iccirco ſicut actus ſe ipſo eſſentialiter diſtinguitur: ⁊ ab alio actu: ⁊ etiam a materia: ſic etiam ⁊ materia ſeipſa eſſentialiter diſtinguitur: ⁊ a materia alterius eſſentie: ⁊ nature: q̄ ſit eſſentia ſua. ⁊ etiam ab actu. Eſt igitur pura potentia ⁊ materia corruptibilium ⁊ materia incorruptibilium corporuz: ⁊ nihilominus diſtincte ſunt in eſſentia: non ꝑ actum: ſed per ſeipſas adinuicē: ⁊ ab eſſentijs actuū ꝑ quas in ſpecifica entitate ponunt̄: ſicut enim a ſeipſa formaliter habet: vna q̄ ſit eſſentia ⁊ natura potētie ꝑfectibilis totaliter vno determinato actu: ⁊ ꝑ cōſequēs vni actui inſeparabiliter coniūcte. alia vero habet formaliter a ſeipſa q̄ ſicut eſſentia ⁊ natura potētie nō totaliter vno ſingulari actu ꝑfectibilis: nec ꝑ conſequēs vno inſeparabiliter actui determinato cōiuncte: ſic etiā ſeipſa vna eſt ab alia diſtincta: vel diuerſa: ⁊ nō ꝓpter aliquē actū: queadmodū etiā quia ſeipſa materia eſt potētia: ⁊ forma ſeipſa eſt actus: materia ſeipſa eſt eēntialiter diuerſa ab actu: ⁊ non ꝓpter actū aliū ſue potētie adiunctū: quia tunc iretur in infinitū: aut eſſentia materie eſſet idem cū eſſentia forme vel actus: q̄d totū eſt ipoſſibile. Sic igit̄ ꝑoportune iam patet: ⁊ quomodo ſit alia materia īgenerabiliū ⁊ generabiliū: ⁊ quomodo actus ſit ꝑncipiū diſtinctiōis in entibus: ⁊ quomodo in eſſentia materie: cū ſit pura potētia: poſſit cadere diſtinctio.

Rñſio ad obiecta.

Ad primum ergo Dicēdū q̄ forma celeſtis nō eſt media inter formā elemēti ⁊ aīam intellectiuam: q̄ mediū eſt in eodē genere phyſico cū extremis: forma vero corporis celeſtis nō eſt eiuſdē generis phyſici cū predictis: propter id q̄ ille forme ſunt cuiuſdam generis phyſici: quia habent idem ſuſceptibile primum: quod de iſtis non eſt verum (vt oſtenſum eſt.)

Ad ſecundum Dicēdū q̄ corpus celeſte non habet eſſe a ſeipſo: ſed a principe vniuerſi: cuius infinitatez per cōſequens oſtendit ſua infinita duratio. dicitur tamē incorruptibile naturaliter: quia in ſe nullum habet principium inclinationis ad corruptionem: ſicut habent corpora generabilia naturaliter.

Ad tertium ⁊ ad Quartū dicēduz q̄ illa que habēt idē genus phyſicū vniuoce ꝑdicatū: habēt eandē mām. corpus autē nō eſt genus phyſicū: cuius ratio eſt: quia omnia phyſica (vt dicit̄ ſecūdo phyſicoꝝ) ſunt ſicut ſimū: q̄d in ſua rōne includit ſenſibilē mām: corpus aūt in q̄tū corpꝰ: nō icludit in ſua rōne māz ſenſibilē: quia tunc mathematica etiā ſm rōnem a ſenſibili materia nō abſtraherēt: q̄d falſū ē. Corpꝰ igitur ex ea rōne: qua corpꝰ ē nō eſt q̄d phyſicū: ſꝫ ex ea rōne ſolū qua eſt mobile. Si aūt corpus mobile genus phyſicū ponat̄ ſtatiz apparet q̄ corruptibile ⁊ incorruptibile corpus nō vniuocant̄ in genere phyſico: Etenī genꝰ q̄d ē corpus mobile ſic diffiniri dꝫ: vt dicat̄: q̄ eſt corpus hñs in ſeipſo principium motus: ⁊ h̄ q̄dē ꝯuenit tā corpi gnābili q̄ etiā ingnābili: ſꝫ nō vniuoce: q̄ corpꝰ ingnābile habet in ſe ꝑncipiū motꝰ ad vbi ſolū: nō aūt principiū motus ad formā: corpꝰ vero gnābile habet vtrūq̄. ¶ Ad quītū dicēdū: q̄ aliunde ſumit̄ equiuocatio corporis mobilis de ꝑpetuo ⁊ de corruptibili: ⁊ aliūde equiuoca pdicatio aīalis de aſino ⁊ equo. Corpꝰ etenī mobile predicatur equiuoce pp equocationē principij motus: q̄ corruptibile hꝫ ꝑncipiuz motus ad formā: q̄d eſt ipſa nā materie generabiliū corporū: ꝑpetuū aūt corpus nō hꝫ in ſe ꝑncipiū motꝰ ad formā (vt dictū ē:) ⁊ iō nō hꝫ in ſe nām materie gnābilis corporis: vñ talis equocatio ꝓcedit ex diuerſitate mãe. aīalis aūt predicat̄ equiuoce pp equiuocationē termini motus: ⁊ nō ꝑncipij: animalis enim eſt corpus hñs in ſe principiū motꝰ ad formā: q̄ eſt principiū viuendi ⁊ ſentiendi: ⁊ hoc quidē ꝑncipiū motus q̄d eſt mā ſupradicta habēt oīa aīalia: ſed formā q̄ eſt vite ⁊ ſenſus principiū ad quā terminatur motus predictus non hñt eandē: q̄ non eſt eadē ſpecie cuiuſlibet aīalis aīa: ⁊ ſic aīalis equiuocatio ponit vnitatē materie: ⁊ forme diuerſitatē. ¶ Ad. vj. dicendū q̄ agētia ⁊ patientia mutuo: cuiuſmodi ſunt illa que cuz agunt: repatiunt̄ ab eis: in que ſuas imprimunt actiones: cōicant neceſſario in mā. Corpora aūt celeſtia ⁊ ſi agunt in iſta inferiora: nō tñ repatiunt̄ ab eis: ⁊ propterea non ꝯueniunt in mā. ¶ Ad. vij. dicendum q̄ ⁊ ſi corpibus celeſtibus debeat̄ motꝰ de vno vbi ad aliō ratione ſuarū ptiū: non tñ eis debet̄ motꝰ qui eſt inter cōtraria: quoꝝ acquiſitio ponat variationē in ſubſtantia ipſoꝝ: que variatio ꝓprie vocat̄ trāſmutatio: ⁊ iō non debent cōuenire in materia cum iſtis inferioribꝰ: que tali trāſmutationi ſubijciunt̄. ¶ Ad. viij. dicēdū q̄ ſi ignis minimꝰ dꝫ accipi: nō poterit hoc fieri in ſpera ignis: q̄ tota ē plena cōtinuo igne: ſed fiet ī ſpera alicuiꝰ alteriꝰ elemēti cuiꝰ q̄dē minimū: ſic reſolui pōt in multa minima ignis: ſic etiā in ſe hꝫ multas pres in q̄s multa minima ignis reſolui pñt: q̄ q̄dē pres duz ſunt ſibi inuicē ꝯiuncte retinēt formā illius elementi: cuius ſunt pres: cū vero diuidunt̄ formā illius elementi non retinēt: ſed in multa ignis minima reſoluunt̄. ¶ Dicēduz igit̄: q̄ ſi minimus ignis poſſet accipi in ſpera aeris: ⁊ diuidi: nō reſolueret̄ in totū minimū acris: ſed aliqua illius minimi pte: que dū eſſet in toto minimo aeris formaz haberet: ſi vero a toto diuideret̄: in minimū ignis reſolueret̄. ¶ Ad. ix. dicendū q̄ materia inferiorū ſeipſa eſſentialiter diſtincta eſt a mā celeſtiū. ⁊ ad talē diſtinctionē eſſentiaꝝ ſequit̄ diſtinctio ordinis ad formam: ⁊ q̄uis quidem intellectus cōcipiat q̄ eēntia vtriuſq̄ materie ſit pura potentia: concipit tamen cuz hoc pariter q̄ alterius eſſentie ⁊ nature eſt vna potentia: ⁊ alterius alia: quia eſſentia ⁊ natura vnius talis eſt q̄ actu vnico totaliter perficitur: eſſentia vero materie: alterius vt ſupra patuit: oppoſito modo ſe habet. ¶ Ad. x. dicendum q̄ in pura potentia non eſt dare gradus potentilitatis: propter quos dici poſſit vna minus potentia q̄ alia: ⁊ ſic ꝑ conſequens in ſua eſſentia plus habere de actu: eſt tamen ibi dare gradus tales: per quos dici poſſit vna potentia eſſe altioris eſſentie ⁊ nature: q̄ alia: cum altioris nature potentia ſit illa: que de ſua natura habet: q̄ ſemper ſit determinato actui coniuncta: q̄ illa que hoc de ſua natura non habet. ¶ Ad. xi. dicendum q̄ actio illa qua agens in paſſum ſuam

ſum ſuam formam poteſt inducere potius ignobilitati
ꝙ nobilitati atteſtatur: cum atteſtetur generabilitati
⁊ corruptibilitati. ¶ Ad duodecimum dicendum: ꝙ
omne quod agit de neceſſitate nature tantū poteſt im
primere in paſſum: quantū in ipſo eſt illud quo agit: ſi
tamē paſſiuum ſit tale: quod id in tali gradu ſuſcipere
poſſit: nullum autē paſſiuū inueniri poteſt: quod tan
tum in ſe recipere poſſit de lumine de ſe exiſtenti cōmu
nicabiliter: quantū eſt in ſole: ſicut etiam ⁊ ſi forma ce
li de ſua natura ſit cōicabilis multis: q2 tñ eius mā eſt
talis: ꝙ vnica ſingulari forma tota replet ⁊ perficitur
nō remanet poſt vnius mām: alia cui poſſit cōmunica
ri: ⁊ ſic tollit celeſtis forme multiplicatio: ⁊ ſilr etiā ǭli
tatis actio ſub gradu illo: in quo cōſequit formā talez
¶ Ad. xij. dicēdū: ꝙ ſignificatū nois vtriuſꝙ materie
eſt hoc qḋ dico corꝑale: ⁊ vtraꝙ ē mā corꝑalis Sꝫ ſi ꝓ
prijs noibus vocarent: queadmodū ſunt in ſeipſis di
uerſe: ſic ēt noia ⁊ noiuꝫ ſignificata eēnt diuerſa. ¶ Ad
xiij. dicendū: ꝙ ens eſt equiuocū ad ens corruptibile:
⁊ ad ens incorruptibile: ⁊ ſilr nō ens equocū ad id qḋ
opponit corruptibili: ⁊ ad id qḋ opponit incorrupti
bili: vñ ens ⁊ non ens nō ſunt duo extrema tm̄: ſed ad
minus ǭttuor a ſe inuicem diuerſa: vnde etiaꝫ oportet
ꝙ ad minus duo diuerſa media cadāt neceſſario inter
ipſa. ¶ Ad. xv. dicēdū: ꝙ corp9 celeſte ex ea pte q̄ ǭtū
eſt diuiſibile eſt in infinitum: ſicut ⁊ quodlibet cōtinu
um: ex ea vero parte: quod eſt naturale: eſt talis nature:
ꝙ diuidi non poteſt: q2 tunc eſſet corruptibile. ¶ Ar
gumentum igitur ex falſa ſuppoſitione proceſſit.

¶ Queſtio quarta.

QVeſtio quarta eſt. ¶ Utruꝫ eēn
tia materie ſit pura potē
Pͥa rō. tia: ⁊ videt ꝙ nō: eēntia materie (ſꝫ phꝫ)
eſt ingenerabilis ⁊ incorruptibilis: vnde
pͥo phy. Co. 82. adueniente etiā forma nō recedit: ſed potē
tia ad formā corrūpit ⁊ recedit forma adueniente: igit
ipoſſibile eſt: ꝙ eēntia māe ſit ipſa potētia ad formaꝫ.

Preterea que ſunt eēntialiter in diuerſis
predicamentis: ſunt eēntialr di
Scḋa rō. uerſa: ⁊ que ſic differūt: ſunt diuerſaꝝ eēntiaꝝ: potētia
aūt nālis (ſm phm in ꝑdicamētis) eſt in predicamēto
ǭlitatis: ⁊ potētia māe eſt potētia nālis: ipſa vero eēn
tia māe eſt in ꝑdicamēto ſubē: igit potētia māe ē oino
alterius eſſentie ab ipſa materie eſſentia.

Preterea eſſentia māe cū cōiuncta forme ꝑ
Tertia rō. ficiat: aut in ea remanet potētia
ad formā illā: aut nō. Cōſtat aūt ꝙ nō remanet: q2 cuꝫ
potētia dicat caretiā actus: ⁊ ſic neceſſario dicat qd im
ꝑfectū: tūc mā ꝯiūcta forme careret forma illa: ⁊ eēn
tiali ꝑfectione illi9: qḋ ē ipoſſibile: igi ipoſſibile ē ꝙ re
maneat potētia ad formā illā: remāet aūt eēntia ergo i
poſſibile ē ꝙ eēntia māe ſit i potētia ad illā formaꝫ: ſilr
aūt dici pōt ⁊ de oibus alijs formis: igit eſſentia māe
eſt oino aliud a potētia ad formā. ¶ Preterea hoc ipꝫ
ǭrta rō. qḋ ſignificat nomē potētie: ē in ꝑdicamēto relōnis: hoc
ipſum aūt qḋ mā ē i ſua eēntia: ē ſolū i ꝑdicamēto ſubē
igit nullo mō qḋ ē eēntia māe pōt vocari potētia ⁊ ſi
nō vocari: multo magis neceē. ¶ Si dicat: ꝙ ſꝫ aliā
Reſpōſio ⁊ aliā rōnē: eēntia māe eſt tā i predicamēto ſube q̄ꝫ in
ꝑdicamento relonis: ⁊ ſic ipſa eēntia q̄ eſt ſuba: eſt etiā
potētia: q̄ dicit relonē ad aliud. ¶ Cōtra eſſentia māe
ǭnta rō. Contra. ſm rōnē q̄ ſuba eſt: aut eſt potentia aut nō: ſi eſt poten
tia: tūc de neceſſitate eſſentia māe ſub rōne q̄ ſuba eſt:
erit in ꝑdicamēto relois: qḋ eſt ipoſſibile: non igit ſub
Sexta rō. rōne q̄ eſt ſuba: pōt eē potētia: eſt aūt ſm ſe ſuba: igit ſꝫ
ſe nō eſt potētia. ¶ Preterea vna potētia: tota ꝑficit
vno actu. ſi igit eēntia māe eſt ipſa potētia ad formaꝫ
ſubalē: cū talis eſſentia ſit vna numero ⁊ non multe: ꝑ
ficietur tota ab vna numero forma ſubali: ⁊ ſic nō re
manebit potentia ad alias formas: nec poſſet hec potē
tia eſſe illa que eſt vna: forma illis oppoſita iam perfe
cta: ſed alia: ⁊ cum eſſentia ſit ſolum vna: videtur de ne
ceſſitate dicendū: ꝙ potētia nō ſit ipſa eſſentia materie
ſubiecte forme ſubali. ¶ Preterea oē qḋ eſt in genere: vij. ratio.
cōpoſitū eſt ex genere ⁊ differentia: ſed mā prima eſt in
genere ſube: ergo eſt ꝯpoſita ex genere ⁊ differētia: ſꝫ in
oi tali ꝯpōne: gen9 ē potētia ⁊ differētia actus: ergo ma Reſpōſio
teria prima ꝯpoſita eſt ex potētia ⁊ actu. ¶ Si dicas:
ꝙ mā eſt in gn̄e reductiue: q2 eſt vnū de ꝑncipijs ſube: viij. ratio.
⁊ qḋ tale eſt: nō oportet ꝙ ſit cōpoſitū ex potētia ⁊ actu.

Cōtra quod participat generis rōneꝫ: Contra
⁊ vltra hoc hꝫ ꝓpriā diffe
rētiā ex genere ⁊ differētia: de neceſſitate oꝫ eſſe cōpoſi
tū: ſed mā ꝑma ꝑticipat rōnē ſube: cū ſit ſuba: ⁊ vltra
hoc habet ꝓpriā differētiā ꝑ quā diſtinguit ab alijs
ſubſtātijs: vñ ⁊ cōueniēter dr̄ ꝙ potētia eſt eius ſuba
lis differētia: cōponit ergo oino ex genere ⁊ ſua differē
tia: ⁊ ſic idē qḋ ꝑus. ¶ Preterea qḋ imediate ꝑdicat de ix. ratio.
pluribus ſolo numero differētibus ſpēs eſt: mā aūt eēn
tialiter ꝑdicat de pluribus ſolo numero differētibus:
cū eſſentia materie vnius ⁊ eiuſdē proprie rōnis exñs
numero ſit diſtincta ſub diuerſis formis ſubalibus: er
go ſpēs q̄dā eſt: ois aūt ſpēs eēntialiter habet ſpecificuꝫ
actū: igit de neceſſitate mā ꝑma de ſe ⁊ ſui eſſentia ali
quē actū hꝫ. ¶ Preterea nihil pōt eē ſubiectū dimēſio x. ratio.
ni niſi ſit aliqḋ ens actu: q2 pura potētia dimenſiona
ta eſſe non poteſt. Conſtat autē ꝙ materia prima de ſe
eſt ſubiecta dimenſioni interminate: q2 (vt ait cōmen capl̄o pͥo
tator in de ſuba orbis) Dimēſio interminata eſt in ma col. ꝑma.
teria ante omnē formā. ⁊ iterū ibidem dicit: ꝙ dimen Et ꝑ phy.
ſio interminata: que eſt corpus: eſt proprietas materie: Co. 66.
ergo de neceſſitate materia de ſe eſt ens in actu aliquo
¶ Preterea omne illud qḋ in ſe ſubſiſtere non poteſt:
ſi debet poni in actu eſſendi: oportet ꝙ ſubſtentetur in
aliquo: ſed forma ſubalis mālis in ſe ſubſiſtere nō pōt:
oꝫ igit ꝙ in aliquo ſubſtentetur: ſed pura potentia nō
poteſt eſſe ſubſtentamentū alicuius: oportet igit ꝙ ei9
ſubiectum quod eſt materia prima in qua ſubſtentat:
ſit aliquod ens nō in pura potentia ſed in actu. ¶ Pre xi. ratio.
terea materia non dicitur ens in potentia niſi inquan
tuꝫ caret forma: quā eſt nata habere: quando vero ſtat
ſub forma dicitur ſubiectū: ⁊ nō potētia: hoc autē eſſet
impoſſibile: ſi ipſa diceret eſſentialiter potentia: non
eſt igitur ſua eſſentia pura potentia. ¶ Preterea mate xij. ratio.
ria ad eſſe ſuū eſſentiale qḋ eſt eſſe ſue eſſentie nūq̄ꝫ eſt
in potentia ſed in actu: ſemper enim hoc hꝫ: cū ipſum
habeat de ſe ⁊ non ab aliqua forma: ſi igitur ſemper
reſpcū illius eſſe eſt actu non poſſet dici ꝙ ſua eſſentia
ſit pura potentia. ¶ Preterea actus quiditatiuus ⁊ q xiij. ratio.
ditas vel eſſentia: idem ſunt: vnde ꝙ actū quiditatiuū
non habet: non habet etiaꝫ quiditatem ſiue eſſentiaꝫ:
ſed materia habet eſſentiā: ergo habet aliquem actum
quiditatiuū. ¶ Et preterea eē ē actus: ⁊ materia de ſe xiiij. rō.
habet eſſe eſſentie igitur de ſe habet eſſentialem actuꝫ:
non eſt ergo pura potentia. ¶ Preterea eſſentia mate
rie non dependet a forma: ſed potius ecōuerſo: quia il
la per creationem: iſta per generationem: ⁊ materie trā
ſmutationem: ſed quod tale eſt: poteſt per ſe eſſe ſaltim
actione eius: qui eam per ſe creat: ⁊ quod poteſt per ſe
eſſe eſt ens aliquid i actu quiditatiuo: per ſe igit mate
ria non eſt pura potentia. ¶ Preterea omne quod eſt xv. ratio.
effectus primi: neceſſario habet de ſe aliquem actum:

cum nulla actio terminetur ad purā potētiā: ſed mate-
ria eſt effectus primi: ⁊ immediatior: ꝙ forma: ⁊ cōpoſitū
cū iſta ꝓduci pñt a generāte: illa ſꝫo niſi a creāte: ergo
de neceſſitate: oꝫ ꝙ ipſa de ſua eēntia habeat actuꝫ ali
xvi. ratio. quē. ¶ Preterea illud qḋ eſt res ab alio diſtincta de ſe
diuinā eēntiā imitaꝛ: ⁊ qḋ tale eſt: bꝫ neceſſario de ſe
ideā in deo: ⁊ qḋ huiꝰ eſt neceſſario de ſe bꝫ aliquē eēn
tialē actū ⁊ pōt ꝑ ſe ꝓduci: ſed mā de ſe etiā ꝑ ſuā eſſen
tiā: eſt res diſtincta ab eſſentia forme: igiꝛ de ſe habet
aliquē eſſentialē actū: ⁊ ſic ſua eſſentia nō eſt pura potē
xvii. ratio tia. ¶ Preterea oīs relatio fundaꝛ ſuꝑ aliquod abſo
lutū: ergo etiā relatio icluſa in noīe potētie: dꝫ ſup aliqd
abſolutū fundari: hoc aūt nō eſt potētia: quia tunc re-
ſtaret iteꝝ qḋ de relatione incluſa in ipſa: ⁊ cū nō ſit in
infinitū ire: oportet neceſſario dare aliquid abſolutum
cuius eſſentia nō ſit potētia. Cum ergo mā hēat poten
tiā ad formā: oꝫ de neceſſitate in ipſa dare aliquid ab
ſolutū: qḋ nō ſit potētia: hoc aūt nō pōt eē niſi eſſentia
materie: igiꝛ ⁊c. ¶ Preterea ſi ſubm vel mā eſſet ideꝫ
xviii. ratio eſſentialr ꝙ ſua potētia: cū in ſubo vel materia ſint di
uerſe potētie ad diuerſos actus: ille diuerſe potētie oēs
eſſent eſſentialr idē qḋ mā: ⁊ idē per cōſequens ſm ſe:
quia quecūq3 vni ⁊ eidē ſunt eadē: ſibi inuicē ſūt eadeꝫ
hoc aūt eſt falſum: ergo illud ex quo ſequitur eſſentia
materie nō eſt pura potentia. ¶ Preterea Commen-
xix. ratio. tator ſuꝑ primo phyſicoꝝ dicit: ꝙ ipā mā nō eſt ens in
actu: ⁊ ꝙ nō eſt priuatio: ⁊ iteꝝ ꝙ nō eſt potentia: ita ꝙ
potētia ſit in ſua diffinitione. ¶ Sed contra hoc eſt ꝙ
In oppo materia diuidiꝛ ex oppoſito cōtra formā: ſed forma eſt
ſitum. eēntialr actus: igiꝛ ⁊ mā eſt eēntialr potētia. ¶ Prete
rea actus ⁊ potentia ſunt in eodē genere: ſed forma que
eſt actus ſubalis eſt in genere ſube: ergo ⁊ ſua potentia
eſt in genere ſube: ⁊ eſt per conſequens ſuba. ¶ Prete-
rea actus ⁊ potentia immediate diuidunt ens: ſed eſſen-
tia materie eſt ens: ⁊ nō eſt actus: ergo eſt potentia.

Reſpōſio **Reſpondeo** Ad iſtā qōnem: dicunt ali-
qui: ꝙ eſſentia materie non
eſt potētia: ſed eſt in potētia nō per aliqd ſibi additū: ſi
Opio con cut ignis eſt in potētia ad calefaciendū per calorē addi
mētatoris tū ſue eſſentie: ſed ꝑ ſe ipſaꝫ: ſicut calidū ꝑ ſeipſuꝫ eſt in
potētia ad calefaciēdū. Et quemadmodū potētia ad ca
lefaciendū: nō eſt ipſa caloris eſſentia: ſed ipſaꝫ immedia
te cōſequiꝛ: ſic etiā (vt dicunt) potētia ad formā nō eſt
ipſa eēntia materie: ſed immediate ꝯſequiꝛ ad eam.

Reſponſio Autē ſic dicētiuꝫ eſt: qꝛ phs in
Textus tertio phyſicoꝝ dicit: ꝙ es dif
Co. 9. ⁊. 10. fert ſm ꝙ eſt potentia ad ſtatuā: ⁊ ſm ꝙ eſt es: ⁊ differt
ſanguis in eo ꝙ ſanguis: ⁊ ſm ꝙ eſt in potentia ad ſa-
nitatē: ergo vniuerſaliter id quod in potētia eſt: differt
ab ipſa potentia. ¶ Sed ꝙ iſta poſitio ſit irrōnabilis:
Cōtra hāc duplici via ad preſens oſtendi poteſt. Et prima quideꝫ
opionem. via ſumitur ex diuerſitate potentiarum.
prima via **Ad cuius** Intelligentiā ſcienduꝫ eſt: ꝙ du
plex potentia inueniꝛ: ſm qḋ ad
potentia preſens ſufficere pōt vna quidē: que ponit aliquaꝫ ꝑfe
duplex ctionē: vel (vt ꝓprius loquamur) aliquā carētiā eſſen
di in eo cuius eſt potētia. Alia ſꝫo eſt q̄ de ſua rōne nul
lius eſſe imperfectionē: vel carētiā ponit: ⁊ ſi poſſit carē
tiā ponere in aliquo operandi: quā etiā de ſua rōne pone
re nō bꝫ. Et pma qdeꝫ: extenſo noīe dꝛ potētia paſſiua:
ſcda vero eſt potētia actiua: actiua etenī potētia de ſua
rōne nō bꝫ ꝙ ponat imperfectionē eēndi in eo: cuius eſt
potētia: ſed potius bꝫ ponere ꝯtrariū: paſſiua vero de
ſua rōne hēt ꝙ ponat carentiā alicuius eſſe in eo cuius
eſt. ¶ Hoc aūt ſic declaraꝛ. Omnis potētia neceſſario
ex ipſa rōne q̄ potētia eſt ad actū dꝛ: aliter tñ ⁊ aliter.
Potētia enī actiua dꝛ ad actū egredi poſſibilē ab agē-
te: nō pōt aūt actus ⁊ eſſe: effectiue ꝓgredi niſi ab exi
ſtente actu: qꝛ agere nō cōpetit niſi actu exiſtenti: opo-
tet igiꝛ ꝙ neceſſario actiua potētia ſit alicuiꝰ actu exñ
tis: ⁊ ſic talis potētia de ſui rōne nō ponit carentiā ali
cuiꝰ eſſe: quin potiꝰ ꝓſuppoſita actualitate eēndi: ponit
poſſibilitatē agēdi. Potētia ſꝫo paſſiua dꝛ ad actū re-
cipi poſſibilē in eo cuiꝰ eſt potētia: ⁊ qꝛ actus vlr eſt rō
⁊ principiū alicuiꝰ eſſe: oꝫ de neceſſitate ꝙ in quocūq3
recipi pōt aliqs actus: in eo recipi poſſit aliqḋ eſſe po
tētia igiꝛ paſſiua in eo cuiꝰ eſt potētia: ponit neceſſario
receptibilitatē alicuiꝰ actus: ⁊ ſic ꝑ ꝯñs ponit ſemꝑ in
nā eiꝰ cuiꝰ eſt potētia: alicuiꝰ eē carentiā: cū receptū ſit
oīno extra eēntiā: vel nām recipiētis. Et potētia quidē
mālis: nō eſt actiua potētia: qn potiꝰ diuidiꝛ ꝯ ipam.
Eſt enī potētia actiua (vt diximꝰ) potētia agētis. Mā
vero: cuiꝰ eſt potētia mālis: nec in idē numero: nec ī idē
ſpecie pōt coicidere cū agente: ſic nec etiā cū forma: nec
cū fine (vt habeꝛ ex ſecūdo phyſicoꝝ) ex quo cōcludiꝛ
ꝙ nec etiā potētia mālis in idē coicidere pōt cū potētia
actiua: q̄ eſt ſolius agētis. Coincidit aūt in idē cū ea q̄
paſſiua dꝛ: vnicuiq3 etenī habēti materiā: ipſa mā ꝑn-
cipiū eſt: ⁊ rō patiēdi. Et qꝛ oīs potētia paſſiua (vt oñ-
ſum eſt) in eo cuiꝰ eſt potentia: ponit alicuius eſſe caren
tiā: nō aliter ꝙ̄ ponēdo in ipſo carentiā alicuiꝰ actus: q̄
vlr ē rō eſſendi: oꝫ de neceſſitate: ꝙ ipſa potētia mālis
que eſt potētia paſſiua (vt oſtenſuꝫ eſt) ponat in eēntia
materie carentiā alicuiꝰ eſſe: ponēdo in ea carentiā ali-
cuius actus: qui eſſendi eſt rō ⁊ principiū: actus aūt q̄
eſt rō eſſendi in gñe: nō inueniꝛ niſi duplex: ſm ꝙ du-
plex ē actuale eē: ⁊ duplex ens vnicuiq3 hñti nāꝫ enti-
tatis actuale eſſe ꝓportionatū ſue nature rñdet. Et iō
quēadmodū inueniꝛ duplex ens vꝫ ens ſimplr: ⁊ ens
ſm qd: ſic etiā repiꝛ duplex eē: qꝛ eē ſimplr: ⁊ eē ſm qd:
vt pmū rñdeat pmo enti. ⁊ ſecūdo ſcdm. Et qꝛ ens ſim-
plr nō eſt niſi ſuba: ⁊ ens ſm qd nō eſt niſi accñs: ideo
eſſe ſimplr eſt ſolius ſubſtāne: ⁊ eſſe ſm quid ſolius ac-
cidentis. Conſilr aūt ſm duplicitatē entis ⁊ eſſe: inue-
niꝛ etiā ⁊ duplex actus: qui eſt rō eſſendi: vnus quidē
qui eſt ſubſtātia: ⁊ alter qui eſt accidens. Et actus qui
dem qui eſt ſuba: qꝛ nō pōt eſſe actus alterius ꝙ̄ entis
ſimplr: nō pōt etiā eſſe ratio niſi eſſendi ſimplr: actus
vero qui eſt accidēs: qꝛ eſt actus entis ſm quid tm̄: nō
eſt rō niſi eſſe ſm quid. Et ſicut inuenimus duplicem
actum qui eſt rō eſſendi: ſic etiam inuenimus ⁊ duplex
actuū receptiuū. Vnū quidē qḋ eſt receptiuū actus ac
cidētis: ⁊ aliud qḋ eſt receptiuū actus ſubſtāie. ¶ Vl
terius aūt ꝯſiderādū eſt: qꝛ qñcūq3 aliquid cōperaꝛ ad
aliud ſicut recipiēs ad receptū: id qḋ recipiēs eſt in ſua
rōne: vel in ſua eſſentia ⁊ natura nō bꝫ illud: qḋ eſt in
ipſo receptū: ⁊ rō eſt qꝛ illud qḋ habeꝛ in eſſentia alicu
ius: eſt ſibi oīno intraneū: id aūt qḋ receptiuū eſt extra
neū eſt oīno: ⁊ non intraneū recipientis eēntie: qꝛ reci-
piens ⁊ receptū ſunt diuerſaꝝ naturaꝝ. Naturaꝝ aūt
diuerſaꝝ vna intrinſeca alteri nature in eēntia eſſe nō
poteſt. Ad hoc aūt euidenter ſequiꝛ ꝙ pmū receptiuuꝫ
actus accidētalis in ſua eſſentia ⁊ nā: nullū actū acci-
dentis habeat: ⁊ ꝙ primū receptiuū actus: qui eſt ſub
ſtantia nullū actū qui eſt ſubſtātia habere pōt de ſua
eſſentia: ſi enim primū receptiuū actus accidētalis de
ſua eſſentia: actum talem haberet: haberet etiam neceſ
ſario abſq3 vlla receptione actus: qui eſt ratio eſſendi
ſm qd extrinſeci ſue eſſentie de ſe ſm quid eſſe: ⁊ hoc
cōpeteret ꝓprijſſime ſue nature: hoc autem falſum eſt
quia ſubſtantie q̄ eſt primū accidentis receptiuū nō cō
petit de ſua nā (vt predictū eſt) niſi eē ſimplr opꝫ igi
tur ꝙ

tur ꝙ in eſſentia ſubſtantie nullus actus cadat: qui ſit
accidens: ⁊ ſiſt oʒ dicere ꝙ primū receptiuū actus: qui
eſt ſub̄a: nullū talē actū habeat de ſua eſſentia: ſi enim
de ſua eſſentia eſſet aliquid tale: neceſſario oporteret ꝙ
exiſteret ſimpl̄r ſibi de ſua nā̄ cōpeteret ſine vlla receptio
ne actus extrinſeci: qđ eſt oīno ipoſſibile: nā̄ ⁊ tūc fru
ſtra ꝑꝑ acquirēdū hoc eſſe poneret̄ in potētia ad actuʒ
ſub̄e: ⁊ fruſtra eiꝰ eſſentiā poneret̄ ſeq nālis inclinatio
in actuʒ ꝑdictū: qđ totū eſt icōueniēs. Oportet igitur
neceſſario dicere: ꝙ ſicut potētia ponēs receptibilitatē
eſſendi ſm̄ quid: ⁊ actus accidētis: ponit in primo rece
ptiuo taliū actuū: qđ eſt ſub̄a: ſiue in eiꝰ eſſentia caren-
tiā oīs actus accñtis: ſic etiā ⁊ potētia ponēs receptibi-
litatē eſſendi ſimpl̄r actus: qui eſt ſb̄a: ponat in eēntia
ꝑmi receptiui taliū actuū carētiā oīs actꝰ: q eſt in ſub̄a
⁊ per ꝯñs cuiuſlibet alteriꝰ: hoc aūt ꝑmū receptiuū eſt
illud qđ dicimꝰ mā̄ʒ ꝑmā: de neceſſitate oʒ igit̄ ꝙ mā
prima ſic careat oī actu ꝙ de eēntia ſua nec actꝰ aliqs
ſit: nec aliquē actū habeat: ⁊ ꝑ ꝯñs ſi dʒ eſſe aliquid: oʒ
ꝙ ſit eēntialr̄ pura potētia. Et hoc eſt valde claꝝ ⁊ eui-
dens iā: quemadmodū eni eſſe ſm̄ quid: qꝛ ꝓſupponit
eſſe ſimpl̄r actꝰ etiā qui eſt rō eſſendi ſm̄ quid: oportet
ꝙ ꝓſuppōat actū qui ē rō eēndi ſimpl̄r: ⁊ ſic neceſſario
dʒ recipi i eo cuius eſſentia eſt vel ſimpl̄r actus: vel in-
cludit actū: q eēndi ſimpl̄r eſt rō: ſic ēt qꝛ eē ſimpl̄r nul-
lū aliđ eſſe ante ſe ꝓſupponit oʒ ꝙ actus qui eſt rō eēndi
ſimpl̄r nullū ꝓſuppōat añ ſe actū i q̄ fundet̄: ⁊ ꝑ ꝯñs
ꝙ in eo recipiat̄: cuius eēntia: nec ſit actus: nec actuʒ i-
cludat in ſua rōne vllū: ſed ſit pura potētia. Et ſic com
pleta eſt ꝑma via declarādi ꝓpoſitū: ſumpta ex diuer-
ſitate potentiarum.

Scđa via. **Secunda autē via** Ad idem de-
clarandū ex
vna diuiſione entis ꝑ imediata accipit̄. ¶ Ad cuiꝰ in-
telligentiā ſciēdū ē: ꝙ ſi illa diuiſio entis: q̄ dr̄ ens aliđ
in actu aliud in potētia ſit ꝑ imediata: qꝛ qcqđ ē aliquo
mō: oʒ ꝙ hēat eſſe altero illoꝝ duoꝝ modoꝝ: nihilomi-
nus tn̄ dici nō pōt ꝙ h̄ ſit ꝑ imediata coꝝ q̄ ſunt: aliud
eſt actus aliud eſt potentia: ꝓpter illud ꝙ cadit mediū
inter ipſa. ſ. compoſitū: quod nec eſt actus nec potentia
ſed in ſua eſſentia hʒ vtrūqꝫ: ſi igitur ⁊ hoc debet per i-
mediata eſſe: oʒ ꝙ ibi addat̄ compoſitū: ⁊ dicatur ꝙ qc
qđ eſt: vel eſt in ſua eſſentia actus: vel eſt potētia vel eſt
ex potētia ⁊ actu compoſitū: ſic etenī ꝓcedēdo cōprehē
ſa erūt oīa: quōcūqꝫ habentia realē eſſentiā. Eſt eni val
de ridiculū dicere: ꝙ ſit dare aliquā eēntiā q̄ nō eſt actꝰ
neqꝫ potētia: neqꝫ cōpoſitū ex vtroqꝫ: cuiuſmōi eſt eēn-
tia mā̄e que eſt in potētia. Si eni hoc ꝙ dico eſſe in po-
tētia nō eſt ipſa eēntia materie: ſicut veritas eſt: ſed ac
cidit illi eēntie. De eſſentia ipſa querendū eſt vtrum ſit
actus vel potētia vel compoſita ex vtroqꝫ. Qui autem
ipſam dicit nihil horū eſſe: ⁊ tn̄ eſſe aliquid: ignorat ꝓ
prias entitatis differētias: neceſſe eſt enim oēm entita
tē ⁊ oēm eſſentiā eſſe alteꝝ ꝑdictoꝝ. ¶ Et preterea aut
dr̄ mā̄ ens in potentia: qꝛ de ſe nullā entitatē ſeu eſſen
tiam a qua vnūquodqꝫ dr̄ ens habet ſed habere poteſt
aut dicitur ens in potentia: qꝛ ⁊ ſi de ſe entitatem ali-
quā eſſentialem habeat ad quam nunqꝫ eſt in potentia
poteſt tn̄ aliquid in ſe habere vtputa formā: ꝑ quaʒ po
netur in eſſentia actuali quā de ſua nā̄ non habet ꝑmū
aūt ſtare nō poteſt. Quod eni nullā entitatē vl̄ eſſentiā
hʒ: eſt oīno nihil ⁊ ideā nullo mō habēs in mente arti
ficis dei: mā̄ vero eſt de ſe aliquid ⁊ non nihil: oportet
igitur ꝙ de ſe eſſentiam hēat ad quā nunqꝫ ſit in poten
tia: de iſta igit̄ eſſentia: ad quā mā̄ nunqꝫ eſt in poten
tia: eſt qđ vtrꝝ ſit ſimplex actus: ſicut eſt eſſentia forme
vel compoſita ex potētia ⁊ actu: ſicut eſt eēntia cōpoſiti
ex mā̄ ⁊ forma: vel ſit pura potentia: alius. n. entitatis
nō inuenitur modus: nō eni pōt dici: ꝙ nō ſit potentia
ſed ſit in potētia: qꝛ ad ipſam nihil eſt in potentia: qꝛ ⁊
materia ſemꝑ habet eam in actu: in potentia ꝟo eſt ad
aliqđ aliud: qui igitur dicit eēntiam mā̄e: nec eſſe actū
nec potētiam: neqꝫ ex vtroqꝫ cōpoſitā: inueniat aliā dif
ferētiā entis ⁊ eſſentie: ſub qua eēntiā materie colloca
re poſſit: aut dicat ipſam nihil eē. Nō eſt aūt poſſibile
aliā entis ⁊ eēntie drīam inuenire. Nō ſūt etiā drīe ſu-
pradicte ſolū actu exñtiū: qꝛ potius actu exñtibus oēs
cōuenire nō pñt: nullū. n. actu exñs ꝑter deū ē actꝰ pu-
rus: nec aliqđ actu exñs ē potētia pura: ſed vnūqđqꝫ ē
neceſſario ꝯpoſitū ex actu ⁊ potētia: ille igit̄ differentie
ad ipſas rerū eſſentias ſe extēdunt. Inuenimus etenī
(vt dictū eſt) aliquā eſſentiā cōpoſitā ex potētia ⁊ actu
cuiuſmodi eſt oīs eēntia ſub̄e corporee: ⁊ cuiuſlibʒ ſub̄e
ſeꝑate. Eſſentiā ꝟo q̄ eſt pura potētia: nullā inuenimꝰ:
niſi dicat̄ eē tal̄ eēntia mā̄e: vñ ſi ipſa dicat̄ ñ eē pura
potētia: ſubtrahit̄ neceſſario vna drīa entis ⁊ eſſentie
⁊ remanent tm̄ due: videlicet actus ⁊ compoſituʒ ex po
tentia ⁊ actu. Sed compoſitum oʒ ꝙ ſubtrahat̄: niſi di
catur remanere cōpoſita eēntia ex duabus talibus eēn-
tijs: ꝙ vtraqꝫ ſit actus: ſi eni altera eēntia vl̄ altera ꝑs
compoſiti ſit potentia pura: ⁊ ſit ſubſtātia: non poterit
eſſe ſubſtātia cōpoſita: nec ſubſtantia cum forma: ſed
erit neceſſario ſub̄a materie: ſi igit̄ ſubſtantia materie
non ſit pura potētia: nō poterit inueniri eſſe compoſita
ex pura potētia: ⁊ ex puro actu: ſʒ neceſſario eſſentia oīs
ſubſtantie: erit vel purus actus: vel compoſita ex plu-
ribus actibus: ⁊ qꝛ impoſſibile eſt ex pluribꝰ actibꝰ fie
ri ſub̄aʒ vnam ſimpliciter: oportebit tandem dicere ꝙ
oīs eſſentia ſubſtātie vna ſimpliciter ſit actus ſimplex
⁊ ꝑ cōſequens cū eſſentia materie ſit vna ſimpl̄r: erit ne
ceſſario ſimplex actus. ¶ Quod āt hoc ſit ipoſſibile nō
eſt difficile demonſtrare: nō eni inuenitur in tota vni
uerſitate reꝝ niſi duplex actus in genere: hoꝝ aūt vnꝰ
eſt actus exiſtētie actualis: alter ꝟo ē actꝰ qdditatiuus Actus du-
qui eſt rō eſſendi in actu ꝑmo: ⁊ eēntia quidē mā̄e: nō ē plex.
actus actualis exiſtētie: cuius rō eſt: qꝛ actus q eſt exi-
ſtentia actualis cū incidit extra itellectū eēntie cuiuſli
bet rei create: materia autē eſt quid creatum: oʒ igitur
neceſſario ꝙ actus exiſtentie actualis incidat extra in
tellectū eſſentie ipſius materie: qđ autē incidit extra in
tellectum eſſentie alicuius: nō pōt eſſe eius eſſentia: oʒ
igitur de neceſſitate ꝙ actus exiſtendi nō ſit ipſa eſſen
tia materie: nec etiā eſſentia alicuius exiſtētis rei crea-
te. ¶ Si dicat̄ ꝙ ipſa eſſentia materie ſit actus quiddi
tatiuus qui vl̄r (vt ꝑdictū eſt) rō eſt aliquo modo eſſen-
di: erit etiā neceſſario alter duoꝝ: oīs etenī quidditati
uus actus: vel eſt accidens vel eſt ſubſtantia. Et eſſen
tia quidem materie nō pōt eſſe ille actus: qui eſt acci
dens: quia actus qui eſt accidens non eſt pars quid-
ditatis ſubſtantie eſſentia vero materie pars quid-
ditatis ſubſtantie corporee eſt ⁊ actus qui eſt accidens
neceſſario eſt receptibilis in aliquo ſubiecto: eſſentia
vero materie in nullo ſubiecto receptibilis eſt: ſi autem
eſſentia materie ſit ille actus: qui eſt ſubſtantia: oporte
bit etiam neceſſario ꝙ ſit alter duoꝝ: oīs eni actus qui
eſt ſubſtantia: eſt rō exiſtendi ſimpl̄r: hoc aūt non inue
nitur eſſe niſi duobus modis: qꝛ aut eſt talis actus rō
exiſtendi alicui alteri exiſtenti in potentia ad ipſum.
aut nullo mō eſt alteri rō exiſtendi: ſed ſibiipſi: ita ſcili
cet ꝙ de ſeipſo hʒ: qđ poni poſſit ſub actu exñdi abſqꝫ
hoc ꝙ aliqs actus alius ſit ei rō receptibilitatis eſſen
di. Et eſſentia quidem materie non poteſt eſſe alicui al

teri a ſe rõ eẍñdi: qꝛ ois talis actus eſt pfectio eius cui
eẍñdi ē rõ: ⁊ in ipſo recipiẗ: ſicut i ſuo receptibili: ſicut
pꝫ de forma ſubali: que eſt pfectio ipſius materie: cui ē
ratio eẍñdi: ⁊ in ipſa vt in ſuo pfectibili recipiẗ: eſſen/
tia aũt materie nõ eſt pfectio alicuius nec in aliquo: vt
in ſuo pfectibili recipiẗ. igiẗ nõ põt eſſe actus ille ſub/
ſtantificus: qui ē rõ eẍñdi alicui alteri a ſe: nõ põt etiã
eſſe actus ille qui ſibi eſt rõ recipiẽdi: in ſeipſo eẍiſtere
ſimpl'r: ois eteni talis actus in eſſe actuali poſit⁹: hꝫ de
ſe cõpletã ſpẽm ⁊ ſuppoſitũ: vñ ⁊ aĩa rõnalis ⁊ ſi poſſit
per ſe eẍiſtere: nõ hꝫ tamẽ de ſe ſuppoſitũ cõpletũ: neq3
cõpletã ſpẽm: qꝛ rõ eſt eẍiſtendi alicui alteri vtpote ma
terie cui⁹ eſt pfectio nãlis. Si aũt nulli eſſet rõ eẍiſten
di: ⁊ per ſe poſſet eẍiſtere ⁊ cõpletũ ſuppoſitũ ⁊ cõpletã
ſpẽm de ſe haberet: ſicut habent alie ſubſtantie ſepate.
Si igiẗ eſſentia materie nulli alteri eſſe põt rõ eẍiſten
di (vt oſtẽdimus) ſed ſibi ē rõ eius: qδ eſt poſſe actu eẍi
ſtere: neceſſario completũ ſuppoſitũ ⁊ completaꝫ ſpẽm
de ſe habebit: hoc autẽ eſt impoſſibile: qꝛ qδ de ſe ſpẽm
completã hꝫ: nullo mõ põt eſſe pars eſſentialis alteri⁹
ſpẽi: eſſentia vero materie multaꝝ ſpecieꝝ pars eſſen/
tialis eſt: nullo igitur modo eſſe põt actus in nullo rece
ptibilis: in ſe tamen eẍiſtere potẽs: nõ eſt igiẗ eſſentia
materie aliquis actus ſubſtantie: cũ vniuerſaliter ois
talis actus ratio ſit eẍiſtendi ſimpliciter.

Cõfirmaẗ primo. PRETEREA Impoſſibile eſt aliqd vnũ ⁊ idẽ
eſſe eſſentialiter actũ ⁊ eẽntial'r
potẽtiã: cũ rõnes actus ⁊ potẽtie ſint ſibi iuicẽ repugnã
tes. Si igiẗ mã eſſential'r ſiue de ſua eſſentia hꝫ: ꝙ ſit
in actu ſubſtãtifico: nullo mõ eẽ poterit ad actũ ſubſtã
tificũ eſſential'r in potẽtia: ſed accñtal'r ſolũ: ⁊ ſic actui
ſubſtãtifico ſolũ accidẽtaliter cõiungeẗ: ⁊ ꝑ ꝯñs eẍ con
iunctione eius: cũ actu predicto: nõ fiet quidditas vna
eſſential'r: ſed ſolum accñtaliter. Quidditas igiẗ ſube
cuiuſlibet corporee: erit vna accidentaliter ⁊ nõ eſſen
tialiter: qδ cũ ſit abſurdũ: oino abſurdũ eſt dicere: etiã
ꝙ eſſentia materie ſit actus ſubſtantificus.

Secundo. PRETEREA Omne qδ eſt in determinato ⁊
cõpleto gradu ſube: eſt ſuba cor/
porea vel incorporea: oẽ aũt qδ in ſua eſſentia actũ ſub
ſtantificũ hꝫ: vel eſt ſubſtantificus actus: in nulla ma
teria receptibilis eſt de ſe in determinato ⁊ completo
gradu ſubſtãtie: ꝑpter id ꝙ diſtinctio determinatoruꝫ
⁊ cõpletoꝝ graduum ſubſtãtie: ſumiẗ ẜm realẽ diſtin
ctionẽ ſubſtantificoꝝ actuũ. Si ergo eẽntia materie q̃
nõ ē in aliq̃ mã receptibilis: eſt actus ſubſtãtificus: ne
ceſſario erit in determinato ⁊ completo gradu ſube: ⁊
per ꝯñs eſt corporea vel incorpea ſuba. Nõ põt aũt eſſe
ſuba corporea: qꝛ ois talis ſuba i ſua eẽntia cõpoſita ē
eẍ mã ⁊ forma: eſſentia ꝟo prime materie ſubterfugit
cõpoſitionẽ materie ⁊ forme: in determinato etiã ⁊ cõ
pleto gradu ſubſtãtie incorpee eſſe nõ põt: qꝛ oẽ qδ tale
eſt: ſuba intellectualis: ſpũalis ⁊ imãlis eſt. Mã aũt nõ
eſt ſuba talis: qn poti⁹ eſt ſuba corporea in potentia: ſi
cut etiã in potẽtia formã corporalẽ hꝫ: igiẗ ipſa in nul
lo gradu cõpleto ſube eſſe põt: ⁊ ꝑ ꝯñs eius eẽntia nul
lus actus ſubſtãtificus eſt.

Tertio. ET PRETEREA Illud cuius eẽntia ē ponibi
lis in multis cõpletis gradi
bus ſube: nõ ē de ſua eẽntia i vno determiato ſube gra
du: ſed eſſentia materie ponibilis eſt in m̃ltis gradib⁹
ſube: vtputa in oibus cõpletis gradibus ſube corpee:
igiẗ ipſa nõ põt eſſe in vno ſube gradu determiato ⁊ cõ
Reſpõſio pleto: ergo nec ſubſtãtificus actus eſt. Si dicaẗ: ꝙ ipſa
eſt ſubſtãtificus actus ſꝫ icõpletus: ⁊ iõ nõ eſt in cõple
Contra. to ſube gradu: apparet ſtatim ꝙ hoc ē impoſſibile. In
eſſentia eteni nullius ſube ꝯtingit dare gradũ ⁊ gradũ
qꝛ ois talis eẽntia deduci põt δ vno gradu ad aliũ gra
dũ ⁊ ſic ſuſcipe magis ⁊ minus: qδ de ſuba dici nõ po
teſt: vñ gradus cuiuſlibet ſubſtantie ꝯſiſtunt in indiui
ſibili ⁊ pfectus eſt de ſua eẽntiali pfectione: vnde ſi eẽn
tia materie eſt actus ſubſtãtificus de ſe completus ⁊ ꝑ
fectus erit neceſſario: nec vlterius vllo modo deduci po
terit ad vlteriorem eſſentialem perfectionem.

PRETEREA Quidditas cuiuſlibet ſube cor/ *Quarto.*
poree eſt cõpoſita eẍ eẽntia mãe:
⁊ eẍ eẽntia forme: ſi igiẗ eẽntia materie ē ſubſtãtificus
act⁹: cũ etiã eſſentia forme ſubalis ſit actus ſubſtãtifi/
cus etiã qdditas cuiuſlibet ſube corpee cõpoſita erit eẍ
duob⁹ actib⁹ ſubſtãtificis: qδ eſt incõueniẽs: cũ eſſen
tia ſubſtãtie corporee ſit vna ⁊ nunq̃ eẍ duobus actib⁹
fieri poſſit qdditas vna eſſential'r. Incõueniẽs eſt igi
tur eſſentiã materie eſſe actum aliquem.

PRETEREA Sicut ois actus quãtũcũq3 imꝑ *Quinto.*
fectus: eſt aliquo mõ rõ eẽndi in
actu: ſic etiam ois actus ſubſtantificus eſt rõ eſſendi
ſimpl'r: q̃tũcũq3 ſit infimus actus: qꝛ alias non eſſet
actus ſubalis. Si igiẗ eſſentia materie eſt actus ſubſtã
tie ipſa neceſſario erit rõ eẍñdi ſimpl'r. Eſt autẽ ⁊ for
ma ſubalis huius rõ: igitur eſſentia ſube corporee ha/
bebit in ſe duas rõnes eẍiſtendi ſimpl'r. Quodlibet igi
tur ſuppoſitũ talis ſube de ſua nã habere poterit duo
eẍiſtere ſimpl'r. Et tunc aut vnũ numero ſuppoſitũ ha
bebit duo eẍiſtere ſimpliciciter: aut quodlibet ſuppoſi
tum ſubſtantie corporee erit duo ſuppoſita: quod totũ
eſt abſurdum: igitur abſurdũ eſt oino: ꝙ eſſentia mate/
rie ſit actus ſubſtantia.

PRETEREA Unũquodq3 ſic ſe habet ad poſſe *Sexto.*
intelligi: ſicut ſe hꝫ ad eſſe: ħ aũt
non eſt intelligere de eẽ actuali: qꝛ ſi hoc eſſet: tunc cum *Et dupleẍ*
quidditas ſpẽi nõ poſſit habere eſſe actuale ſine ipſius
ſingularibus: non poſſet vllo mõ intelligi ſingularib⁹
nõ itellectis: qδ falſum eſt cum ſpẽs de ſe ſit intelligibi
lis. Eſt igitur illud intelligenduꝫ de eſſe quidditatiuo
qδ ſpẽs de ſe habet: eſſe aũt qdditatiuũ eſt ipſa eſſentia
per diffinitionẽ rei ſignificata. Et qꝛ actus eſt rõ eſſen/
di vnicuiq3: ⁊ per cõſequẽs eſt etiã rõ intelligendi: ideo
oẽ illud cuius eẽntia: vel quidditatiuũ eſſe eſt ſubſtãti
ficus actus: q̃ eſt rõ eſſendi ſimpl'r: vel in ſe: talẽ actũ in
cludit: eſt de ſe itelligibile ſimpl'r: vel eſt rõ itelligendi
rem cuius ipſum ē pars eſſentialis. Mã aũt de ſe nõ ē
ſimpl'r itelligibilis: nec eſt rõ itelligendi aliquid: quin
potius hꝫ impedire intelligibilitatẽ: qꝛ tanto aliquid
eſt magis itelligibile: q̃to magis eſt a mã eleuatũ: igiẗ
eẽntia materie: nec actus ſubſtãtificus eſt: nec actũ ſub
ſtantificum habet intrinſecũ: ſed eſt pura potentia: vt
ſic merito dicaẗ: nõ poſſe al'r itelligi: ꝙ per ordinem ad
formã ſubſtantialẽ: qꝛ v'l'r potẽtia non põt intelligi ni
ſi per ordinem ad actũ: nihil autẽ eſt oino dicere ꝙ ⁊ ſi
materia in ſua eſſentia non ſit potentia: eſt tñ ens in po
tentia propter illud ꝙ potentia ad formã ſequitur eius
eſſentiã: ⁊ ideo non poteſt ꝑ ſe intelligi: ſed intelligiẗ ꝑ
ordinẽ ad formã: ad quã eſt in potentia: nulla eteni res
intelligiẗ intellectu ſimplici: per illud: qδ cadit vel cõ/
ſequitur ipſius eſſentiã: ſed vnaqueq3 intelligiẗ per id
qδ eſt i ſua eẽntia: nõ itellecto eo qδ cõſequiẗ ipaꝫ: quã
tumcũq3 hoc eẽntiã inſepabiliter ꝯſequiẗ. Si igiẗ eẽn
tia materie nõ eſt ipſa potẽtia: ſed ipſam cõſequiẗ potẽ
tia ad formã ſpecialẽ intelligi poterit intellectu ſimpli
ci: nõ intellecta potẽtia ad formã: nec etiã intellecto or
dine ad ipſam: ⁊ cũ nõ intellecta potentia que eſſentiã
cõſequiẗ: remaneat in appꝛehenſione intellectus ipſa eẽn
tia ẜm

tia:ſm illud qđ in ſe eſt ⁊ abſoluta:oꝫ tũc neceſſario di
cere:ꝙ eẽntia materie ſit de ſe abſolute itelligibilis: qđ
eſt oĩno abſurdũ:igiť oĩo abſurdũ ẽ dicere:ꝙ ipſa eẽn
tia materie nõ ſit potentia pura. Et ſic cõpleta eſt ſcđa
via declarandi ꝓpoſitũ:ſumpta ex diuiſione entis per
actũ potentiam ⁊ compoſitũ. ❡ Uerũ:qꝛ ad ꝓbatam
Due diffi cultates ſuper ſunt. veritatẽ quedã difficultates ꝯſequi videnť:reſtat nũc
igitur illas remouere. ❡ Sciendũ eſt ergo: ꝙ precipue
due magne difficultates videnť eſſe contra determina
tam poſitionem.

Prima. Et prima quidez ꝓuenit ex eo ꝙ nulla for
ma diciť alicuius rei ꝑfectio niſi
altero duoꝝ modoꝝ:aut enĩ eſt perfectio ipſius: ſm id
ꝙ ipſa res eſt in ſua eſſentia:qđ eſſe non põt:niſi forma
ſit de eſſentia rei:aut eſt perfectio eius nõ ſm illud ꝙ ip
ſa res in ſe eſt:ſed ſm ꝙ eſt in potentia ad formã ipſaz:
⁊ tunc talis potentia nullo modo in re ipſa manet apđ
preſentiã forme:ſicut ſanitas que non eſt perfectio hu
moris ſm id quod humor in ſe eſt:ſed ſm ꝙ ſit potẽtia
ſanus adiuncta actu alteri humori:excludit ab ipõ po
tentiã predictã: humor enĩ actu ſubiectus ſanitati:nõ
eſt in potentia ad ſanitatẽ:⁊ ſic talis potentia neceſſa
rio eſt aliud ab humore:forma autẽ ſubſtantialis non
eſt de eſſentia materie:⁊ per cõſequens nõ eſt perfectio
eius:ſm illud ꝙ materia in ſua eẽntia eſt: relinquitur
itaq ꝙ ſit actus eius ⁊ perfectio eius ſm qđ eſt in potẽ
tia ad formã:hec aũt potẽtia:forma adueniente non re
manet:qꝛ quãdo materia actu formã habet:non eſt ad
ipſam in potentia:ſicut nec ſanguis ſanus iã eſt in po
tẽtia ad ſanitatẽ. Et ex hoc aũt ſeq videť: ꝙ ſicut poten
tia ad ſanitatẽ:aliud eſt oĩno ab eſſe ſanguinis:ſic etiaz
⁊ potẽtia ad formã:aliud eſt oĩno ab eẽntia materie.

Secunda. Secunda difficultas eſſe vi
deť que
Opĩo com mẽtatoris prouenit ex eo:ꝙ ſi potentia illiꝰ (vt quidã dicunt) ad
dit realitatem aliquã ſupra eſſentiã rei:cuius eſt poten
tia:ſed ſolũ reſpectũ ad actũ:ita videlicet ꝙ ipã eẽntia
abſolute ꝯſiderata:nõ dř potentia:accepta vero cuz re
ſpectu ad actũ:potẽtia diciť:cũ etiã reſpectꝰ ad formaz
nõ ſit eẽntia materie:quare ipſa ſm ꝙ eſt in ſua eẽntia
diciť potẽtia potius q̃ eſſentia alterius ſubſtantie di
cať eſſe ſua potẽtia: cũ vĩr reſpectus ad actũ nõ ſit eẽn
Reſponſio ad difficultates. tia alicuius ſubſtantie. ❡ Ut ergo iſte difficultates re
mouean ť:ꝯſiderandũ eſt q̃rũ ad itellectũ difficultatis
prime: ꝙ in oĩbus ſubijcibilibus alicui actui nõ autez
Ad ꝑmaz. ſubis ſemꝑ inuenimus ꝓprijſſime duo:qꝛ hoc qđ dř
potẽtia actus vel forma:⁊ hoc qđ in ſe recipit actu for
mã ⁊ potẽtia formã. Idẽ eſt oĩno id in quo quãq eſt po
tentia forma:⁊ quãq actu forma:⁊ hoc quidem ſicut eſt
aliud ab hoc:quod dicitur actu forma: ſic eſt aliud ab
hoc:quod dicitur potentia forma:qꝛ alias idem recipe
ret ſeipſum:⁊ eſſet ĩn potentia ad ſeipſum: quod totuz
eſt impoſſibile:nam actu forma ⁊ potentia forma: ſunt
omnino vna ⁊ eadez res:differentibus modis accepta
Mãifeſtat ꝑ exẽpla inuentum. hoc autem per exempla euidenter oñditur. In ſangui
ne etenĩ:qui quãq eſt ſanitati ſubiectus:quãq nõ:inue
nitur potẽtia ſanitas:⁊ ipſe ſanguis in quo eſt ſanitas
potentia vel actu:⁊ ſanguis quidẽ nõ eſt actu nec potẽ
tia ſanitas:ſed in ſe hꝫ actu vel potentia ſanitatem.
❡ Alteriꝰ autẽ cõſiderandũ eſt:ꝙ actu ſanitas ⁊ potẽ
tia ſanitas:⁊ ſi vna res ſint:opponunť tñ ſibi inuicez
propter oppoſitionẽ modorũ ſub quibus accipiuntur:
nam potentia ſolũ ſanitas tollit actualitatez ſanitatis:
I. Meta phy. textu co. 17. quã ponit actu ſanitas: ⁊ quia oppoſita ſimul eſſe nõ
poſſunt id circo adueniente actu ſanitate ipſi ſanguini
tollitur ab ipſo potẽtia ſanitas:que nõ eſt actu ſanitas

⁊ vniuerſaliter ſic ſe hꝫ de actu forma:⁊ potẽtia forma:
Q̃uis autẽ actu forma opponatur potentia forme: non
tñ illi põt opponi in quo recipiť:qꝛ vnuz oppoſitorum
in alio recipi nõ poteſt:hoc igitur viſo ex parte actu for
me ⁊ potẽtia forme. Ulterius ex parte eius: quod vtri
q ſubijcitur:eſt cõſiderandũ:ꝙ hoc neceſſario oꝫ ꝙ ſit
ens aliquod in rerũ natura ponibile. Quod enim non
eſt ens ponibile actu in rerũ natura nõ põt ſubijci for
me actu in reꝝ nã ponibili. Inuenimus autez talẽ di
uerſitatem ex parte huius receptiui:quoddaz eſt enim
taliter ſe habens ad formam in ipſo receptibilez: quod
per ipſam non eſt ponibile actu in nã reruz: ſed potius
in tali actu ponibile eſt per ſuam nãm: ſicut ſanguis
nõ poniť in actu eſſendi per ſanitatem:ſed per ſuaz for
mam naturalẽ. Quoddã vero aliud eſt:qđ nullo modo
eſt actu ponibile in nã niſi per formã in ipſo receptibilẽ
eo ꝙ nihil habet quod ſit ſibi ratio eẽndi in natura:ni
ſi formam:que eſt rõ eſſendi in actu: Et qꝛ ſic diciť vnũ
quodq ens:ſicut ponibile eſt actu in natura rerũ:eo ꝙ
eſſe reale ens:⁊ eſſe actu in reꝝ natura ponibile:ſibi in
uicẽ cõuertunť:idcirco illud qđ in ſua nã hꝫ aliquid:
quod ſibi eſt rõ exiſtendi actu in rerũ nã:dici põt de ſe
etiã ſubtracta forma in ipſo receptibili ens actu vel eti
am actus: ſicut ſanguis etiam ſanitate ſubtracta eſt
ens actu:⁊ ſuba ſeparata:⁊ vĩr forma ens actus:quod
autem ſubtracta forma in ſua eſſentia non habet illud
quod eſt rõ exiſtendi in nã rerũ:de ſua eſſentia non põt
dici ens actu neq ens actus: ſed qꝛ de ſua eſſentia ha
bet ꝙ poſſit cõiungi forme:⁊ ſic tandem exiſtere:de ſua
eſſentia habet ꝙ ſit potentia ens:nam potentia eſt vna
de differentijs entis:⁊ qꝛ de ſua eſſentia non hꝫ ꝙ reci
piat actũ eẽndi:ſed h̄ hꝫ ꝑ formã ſibi ꝯiunctã: que eſt
rõ exiſtendi:ideo cũ in actu eſſendi poniť: eſt ens actu
per formã:nõ ꝑ ſuã eſſentiã:⁊ per conſequens ſua eſſen
tia etiã coniuncta forme remanet:potentia poſita tñ in
actu:qꝛ coniuncta forme:que eſt rõ exñdi in actu. Sic
igiť in receptione forme accidẽtalis eſt quãq potẽtia for
ma:⁊ hoc tolliť cũ in ipõ efficiť actu forma: eſt etiã ibi
⁊ nã vel eẽntia receptiui:q̄ eſt ens actu vel ens actus:⁊
hoc nunq̃ ꝑ formã tolliť:ſed ꝑ ipſam ꝑficiť inq̃rũ ip
ſam recipiẽdo actu:acquirit ꝑfectionẽ: quã hr̃e nõ di
cebať cũ formã habebat ſolũ in potẽtia:nõ aũt ſic ipſa
ꝑficiť: ꝙ ꝑ eã in actu eſſendi ponať: nec etiã in ſpẽ. In
receptiuo aũt forme ſubalis eſt quãq potẽtia forma:⁊ h̄
non eſt eſſe receptiui:qꝛ potentia forma: ⁊ actu forma:
ſunt vna res:eſſentia vero materie alia res eſt a forma
⁊ per ꝯñs a potentia forma:vñ ⁊ hoc ab ipſo receptiuo
tollitur:cũ in ipſo efficitur actu forma:eſt etiaz in rece
ptiuo huius forme:⁊ ipſa eſſentia receptiui que eſt eti
am potentia:ſed non potentia forma:ſed potẽtia con
iungibilis forme:nã eẽntia huiꝰ receptiui (vt dictũ ẽ)
nõ eſt ſm ſe ponibilis in actu eſſendi: ſed ſm formam
cui coniungibilis eſt:⁊ iõ ipſa non eſt ens actu vel ens
actus:ſed ens potẽtia:cõpoſitũ vero eſt ens actu: qꝛ de
ſua eſſentia habet ꝙ ſit imediate ponibile ſub actu eẽn
di:forma igiť ſubſtantialis non eſt de eſſentia materie
⁊ tamẽ dř ipſam ꝑficere ſm illud qđ eſt qꝛ ſm illud qđ
eſt habet ꝙ ſit ponibilis ſub actu eſſendi:non tamen ni
ſi per formã:⁊ in ſpẽ ſĩr:in quibus oĩbus actu poniť
cũ in ipſa eſt actu forma: ⁊ ideo cum in ea eſt potentia
forma:adueniente igitur actu forma:tollitur potentia
forma:ſed potẽtia cõiungibilis forme:que eſt ipſa eẽn
tia materie non tolliť: ſed perficitur modis predictis
⁊ ſic iam remota eſt prima difficultas.

Ad itelligẽtiã autẽ ſcđe difficultatis Ad ſcđaz:
ſciẽdũ eſt:ꝙ res cui con

uenit ratio ꝑdicamēti: ⁊ ꝙ eſt vera res a ratitudīne di
cta anologū eſt ad oēm rē: ⁊ ad omne eſſe in creaturis.
Et pōt dupľr diſtingui: qꝛ vel ex pte ipſius rei: vel ex p
te eſſe quod rei cōuenit: Et ex pte quidē rei cui conuenit
eſſe res diſtinguiť tripľr ſm triplicem rez abſolutā. ſ. — *Res tripliciter diſtinguitur ex parte rei.*
ſubē: ꝗtitatis ⁊ ꝗlitatis: ⁊ iſte gdē res diuerſe ſunt: ⁊
ſic repugnātes: ꝙ vna nō pōt eſſe alia: nā ꝑdicamētuz
ſubē eſt res in ſe exiſtēs: ⁊ nullo mō inherēs. Alie vero
ſūt res inherētes: ꝟ diuerſimode: qꝛ ꝗtitatis ꝓpriū ē i
herere ꝑmodū mēſurātis: ꝗlitatis āt ꝑ modū afficiētis
Iſti āt tres mōi eēndi ſūt ſibi iuicē repugnātes: ita vz
ꝙ res: que hꝫ vnū nō pōt habere aliū ꝓpter h̄ vna pre
dictaꝝ rerū nullo mō pōt eſſe alia. Ex pte aūt ipſi⁹ eſſe
quod rei cōuenit: diſtinguūť res etiā tripliciter penes
triplicē modū eſſendi: qui reperiť in reb⁹: aut eniz rei
cōuenit eſſe in ſe: aut in alio: aut in ordine ad aliud ſeu
in ſe ſiſtendo: in alio inherēdo: ad aliud iclinando: ⁊ pe
nes hoc ſumunť tres modi predicamentoꝝ. ſ. ſubſtan
tie: accidentiū abſolutoꝝ: ⁊ relatiuoꝝ: ⁊ duo ꝑmi ſunt
oīno repugnātes: nec fieri pñt circa eandē rē (vt dictū
eſt.) Tertius aūt modus diſpatus eſt ab vtroqꝫ priorū
ſed nulli repugnās: qꝛ ſe bene circa idē cōpatiunť: nā
⁊ rei cui conuenit eſſe in ſe: ⁊ rei cui cōuenit eſſe in alio
cōuenit etiā eē ad aliud: ſed hoc eē ad aliud diſtinguiť
ſm diuerſos modos i. vij. ꝑdicamēta: quoꝝ. vi. ſ. actio
⁊ paſſio: qñ: vbi ſitus ⁊ habitus: fundanť ſolū ſuꝑ rez
quātitatis: lꝫ nō fundenť ſuꝑ ꝗntitatē eiuſdē ſpēi: ꝓ
pter qō ſūt ꝑdicamēta accñtiū pure: ꝑdicamētū aūt re
lationis ⁊ ſuꝑ rem ſubſtātie ⁊ quātitatis ⁊ qualitatis
fundať: nec dr̄ ꝑdicamētū accñtis: niſi pro quāto fun
dať ſuꝑ accñtis predicamentuz: nec tñ dici dꝫ predica
mentū ſubē: inquantū ſuper ſubē rē fundať niſi intel
ligať: ꝙ hoc nomen ſubā vt eſt nomen ſecūde intentio
nis: ſit ſumptū a mō eſſendi in ſe: ita ꝙ nō in alio: non
ſolū abſolute: ſed etiā ad aliud: vt ſm hoc res ſubſtan
tie pertineat ad duo predicamenta. ſ. ad ſubſtantiā pro
prie dictam: ⁊ ad relationē fundatā ſuper rē ſubſtātie
quemadmodū accñs: ꝓut eſt nomē ſecūde intentionis
ſumptū a mō eſſendi in altero: pōt dupľr intelligi. ſ. ab
ſolute ſm ꝙ eſt res vtpote quātitas vel qualitas: vľ ad
aliud ſm qō eſt res ꝑdicamenti relationis: ⁊ ſic hoc no
mē accñs ꝯuenit tribus predicamentis. ſ. quātitati: ꝗ
litati: relationi: inquantum fundatur in rebus vtriſqꝫ
¶ His ergo ſic nunc breuiter dictis: eſt vlterius ſcien
dū: ꝙ res q̄ eſt ſubā: vel quātitas: vel ꝗlitas: pōt qñqꝫ
ſic ſe habere: vt tale eē gditatiuū hēat: vt per ipꝫ neceſ
ſario ſit ad aliud. Nā (vt dictū eſt) modus eſſendi in ſe
⁊ modus eſſendi ad aliud circa vnā ⁊ eandē rē: imedia
te attendi pñt. Siľr aūt ⁊ modus eſſendi in alio: ⁊ mo
dus eēndi ad aliud: ſi igiť res ſe hēat mō quo diximꝰ:
tunc neceſſario ipſa res ꝑ ſuū eſſe quiditatiuū: habebit
ꝙ ſit relatiuū: ⁊ qꝛ nulla res intelligiť: niſi intelligen
do eſſe quiditatiuū ipſius: eſſe aūt gditatiuuz talis rei
(vt ſupponimus) nō ſolū eſt in ſe vel in alio: ſed etiam
neceſſario ad aliud: talis res intelligi nō poterit niſi in
telligať ad aliud. Sꝫ ſcia ſm illud qō eſt: eſt ꝗlitas in
ſubō: ⁊ ſm illud ad qō eſt: referť ad ſcibile: vñ ſm illud
ad qō eſt relatiuū eſt: nec itelligi pōt: qn intelligať ad
ſcibile depēdere. Si aūt illud ad qō res ſic dr̄: ſit actus
tunc ipſa res ꝑ illud: qō eſt diceť illud relatiuū: qō eſt
potētia: ſicut viſus: qꝛ ꝑ id qō eſt: dr̄ aliud viſibile: qō ē
ꝑfectiuū ipſius: ſm illud qō eſt: dr̄ potētia: nō quidē qꝛ
ſit potētia ſpēs viſibilis: cui ſubijciť: ꝟ qꝛ eēntialr ē po
tētia viſiua: ſicut ꝑ illud qō ē ēt ad aliud: vt ad viſibile
eſt. Et ſic mā prima ꝑ illud ipſum quod in ſua eſſentia
eſt ens: nō in alio eſt: ⁊ ſic ſubā eſt. Itē ꝑ idipſuz ꝙ in
ſua eſſentia eſt ad actum ſubſtantificū ē: ⁊ ſic relatiuuz
quod ē potētia: ſubſtātifica ē: qñ ergo dr̄: ꝙ eſſentia ma
terie nō eſt reſpectus ad actū: dicenduz: ꝙ hoc ipm qō
eſt eſſentia materie reſpicit actū: ⁊ iō h̄ ipſum quod eſt
potētia eſt. Res aūt cuius eētia hoc ipm quod ē non
reſpicit actū mō ꝑdicto: nō ē hoc ipſuz quod in ſua eēn
tia potentia eſt: ⁊ ſic declarata eſt ſecunda difficultas. — Co.9
¶ Ex ꝑdictis iā pꝫ quō auctoritas phi aſſumpta ꝺ ter
tio phyſicoꝝ: ſit itelligenda: nō eni forma ſubālis ſic eſt
actus materie ſꝫ illud qō ipſa mā eſt: ꝙ ſit de eētia ei⁹
ſed qꝛ mā ſm illud quod eſt: ponibilis eſt ꝑ formam: ⁊
in ſpē: ⁊ ſub actu eſſendi: ⁊ ꝑ formā ſibi actu coniunctā
⁊ qꝛ in eē ſic poniť ipſa forma merito dr̄ actus eius: ſm
illud quod eſt: quod nō poteſt dici de forma ſtatue re
ſpectu eris: nec de forma ſanitatis: reſpectu ſāguinis.
¶ Ad alia autē argumēta nō ē difficile reſpondere: nā
primū iā ſolutū ē ex dictis: potētia eni forma abijciť:
vel cedit adueniente actu forma: ꝟ potētia cōiungibilis
forme: q̄ ſubijciť actu forme: ⁊ potētia forme non abij
ciť. ¶ Ad ſcōm dicēdū ꝙ potētia nālis q̄ ē ꝑncipiū ali
cui⁹ act⁹ accñtalis: poniť i ꝑdicamēto ꝗlitatꝫ: ⁊ ñ illa q̄
eſt ꝑncipiū ⁊ pars ſubē: ꝗlis ē eētia māe q̄ ē ꝑs gddita
tis cōpoſite ex potentia ⁊ actu. ¶ Ad tertiū dicēdū ꝙ
potentia: que ē eſſentia materie dicit carentiā actus in
trinſeci nō aūt extrinſeci: ⁊ cum ꝯiungiť quidē forme:
actus intrinſeci carentiā quā dicebat retinet: qꝛ nunqꝫ
forma ſic cōiungitur materie: ꝙ fiat vel eētia vel pars
eſſentie eius: ⁊ ideo ſemper talis eētia retinet poten
tiam: etiaz coniuncta actui: vt ſic merito quiditas ſub
ſtantie corporee cōpoſita dicať ex potētia ⁊ actu ſed po
tentia forma: q̄ accidit huic potentie: que eſt eētia ma
terie: dicit carentiā etiaz act⁹ extriſeci a materie eētia
⁊ iō tali actu aduenięte māe tolliť: ⁊ nō manet. ¶ Ad
ꝗrtū dicēdū: ꝙ h̄ ipm: qō ſignificat nomen potētie ē in
ꝑdicamēto relatiōis: nō ſicut relatio: ſed ſicut relatiuū:
relō. n. eſt ipſe reſpect⁹ quo vnū referť ad aliō: reſpctūs
aūt ad actū: nec eſt potētia actiua: nec potētia paſſiua:
ſed potētia actiua eſt ꝑncipiū agendi: ⁊ potētia paſſiua
eſt ꝑncipiū patiendi: ⁊ vtrūqꝫ iſtoꝝ principioꝝ aliquo
reſpectu referť ad alteꝝ. Et eētia quidē materie bene
eſt in ꝑdicamēto relōnis: ſicut qd relatū ad actū ⁊ ſi nō
ſit relatio: nec eni ſibi inuicē repugnāt eē ſubam ⁊ eē re
latiuū (vt ſupra dictū ē.) ¶ Ad qntū dicēdū: ꝙ eētia
materie dr̄ ſubā: ex eo qō nō eſt in ſubō: dr̄ aūt potētia
ex eo: qō ē ad actū: ⁊ ꝑ idē eē qditatiuū: mā habet vtrū
qꝫ. Idē eteni eētialiter eſt: qō in nullo ſubiecto ē ⁊ qō
ad actū eſt: ꝓpter ꝑmā aūt rōnē mā hꝫ ꝙ ſit ſubſtā
tia: nō tñ determinata ⁊ diſtincta ab alijs ſubſtantijs
qꝛ ſubſtātie cōe eſt non eē in ſubiecto. Ex ſecūda autez
rōne habet: ꝙ ſit ſubſtantia materia: ⁊ nō ſubā forma
nec ſubā compoſitum: vnde ſiquis vult intelligere ſub
ſtantiam que ē materia: oportet ꝙ intelligat eētiaz in
clinatā ad actū ſubſtātificū: nec talis ſubā aliū ꝓpriū
itellectū habere pōt. Eſſentia igiť materie. ſub ratiōe
qua ē ſubā diſtincta a ſubā q̄ eſt actus: ⁊ a ſubſtantia q̄
eſt cōpoſitū: eſt potētia: ⁊ ſi ab eadē rōne non habeat ꝙ
ſit ſubā ſimpľr ⁊ ꝙ ſit ſubſtantia potētia. ¶ Ad. vi. di
cendum: ꝙ eſſentia materie generabiliū nō diciť vna
numero de ſe: qꝛ hēat in ſe formā facientē ipſā eſſe vnā
ab alijs rebus numero diſtinctam: ſed potius dicitur
vna per abnegationē omniū formarū ipſam in diuer
ſis ſpecie vel numero diſtinguentiū: ſiľr aūt ſub diuer
ſis formis poſita eſt numero alia: ⁊ alia ⁊ vna ⁊ eadem
numero: prius ſtans ſub vna forma: etiaz poſtea ſtare
pōt ſub alia. ¶ Ad. vij. dicendū. ꝙ mā non eſt in gene
re: ſicut ſpecies: ſed ſicut pars ſpēi. ¶ Ad. viij. dicēduz
ꝙ quia

ꝙ qꝛ mā eſt ſubſtantia diſtincta a ſubſtantia compoſita: ⁊ ab illo ꝑncipio ſubſtātie: quod eſt actus: oꝫ neceſſario ꝙ cū ipſa in rōne ſubſtātie cōueniat cum vtroqꝫ per aliquā rōnē ꝓpriā diſtinguatᷣ ab eis: diſtinguitᷣ aūt per eſſe potentiā: ⁊ eſſe quidē potentiā: oꝫ ꝙ ei ſit intrinſecum ⁊ eſſentiale: ſi diſtinctio debet eſſe eſſentialis qꝛ ꝑ illud qđ eſt extrinſecum eſſentie: non fit niſi diſtinctio accidentalis: nec tñ iō ſubſtantia eſt genus materie qꝛ ſubſtātie diſtinctio ꝑ eſſe actū ⁊ eſſe potentiā ⁊ eē cōpoſitū: ē diſtinctio nō vniuoci: qlis oꝫ eſſe diſtinctio generis: ſed anologi. ¶ Ad. ix. dicendū ꝙ ſuppoſitū ſpeciei non oꝫ eſſe pars ſuppoſiti ſubſiſtentis: ſed potius debet eſſe per ſe ſubſiſtens: cū eſt. ſ. ſubſtantia ab alijs diſtincta: Cū igitᷣ materie ſub formis ſtantes non ſint ſuppoſita ſubſiſtentia: ſed partes ſuppoſitorū: oportet etiā ꝙ eſſentia materie de ipſis ꝑdicate: ſit ſpeciei ꝑs: ⁊ nō ſpēs: qꝛ ſicut ſe hꝫ hoc ad h: ita ⁊ ſimplex quidditas ad ſimplicem quidditatē. ¶ Ad. x. dicendū: ꝙ dimēſio interminata preintellecta in mā omni forma ſubſtantiali remota nō eſt niſi potentia ad quantitatē terminatā nihil aūt ꝓhibet potētia ſubam: ſubiectum eſſe eius ꝙ eſt potētia quātitas: ſed iſta qđ alibi melius diſcutietᷣ. ¶ Ad. xi. dicendū: ꝙ ſuſtentamentū qđ nō eſt potentia ſuba: ſed eſt ſuba altiori mō: eſt ſuſtentamētū ſolius forme accidētalis: ſed forma ſubalis non eſt forma accidētalis: ⁊ iō nō pōt recipi niſi in ſuba: cuiꝰ eſſe eſt pura potētia. ¶ Ad. xij. dicendū: ꝙ mā de ſua eſſentia: dᷣ potētia: qꝛ ſua eſſentia: nec actꝰ nec ex actu etiaꝫ alio cōponitᷣ: talis aūt remanet (vt ſupra dictū eſt) etiā qñ ſub forma ponitᷣ: ſꝫm aūt ꝙ mā dᷣ in potētia habēs formā aliquā: qñ ipſaꝫ hꝫ actu: nō remanet plus potētia: que eſt eſſentia materie in potētia ad ipſam: ſed ſibi actu ſubijcitᷣ: vñ talis potētia reſpcū illiꝰ forme non remanet in potentia: nec iō tñ (vt dictū eſt) ipſa materie eſſentia: nō oꝫ dici potētia: qꝛ ⁊ cōiuncta forme ⁊ nō cōiuncta: dᷣ potentia: ⁊ nō cōiuncta nō ſolū dicitᷣ potentia: ſed in potentia ad formā: cōiuncta ꝟo nō ſic: ſed dᷣ potentia formā actu habēs. ¶ Ad. xiij. dicendū ꝙ eſſe eſſentie ⁊ eēntia: idē ſūt ⁊ eēntia māe qꝛ (vt diximus) potētia eſt: ſemꝑ ipſam in actu eſſe reſpcū talis eſſentie eſt ſemꝑ i actu eſſe potētiā: ⁊ ſic magis arguitᷣ ꝓpoſitū ꝙ̄ oppoſitū. ¶ Ad. xiiij. dicendū: ꝙ illa eēntia dici pōt actus qdditatiuꝰ: q̄ ē ſimplex actus: ⁊ nō q̄ ē pura potētia: aut cōpoſita ex potētia ⁊ actu qdditatiuo: ⁊ eēntia qdē māe eſt (vt diximꝰ) pura potētia: ⁊ talē eēntiā bene hēre pōt illō: qđ de ſe qdditatiuū actū nō hꝫ. ¶ Ad xv. dicēdū: ꝙ cū eſſe eēntie ſit idē cū eſſentia: ſi eēntia ē potentia: ⁊ eſſe eēntie erit potētia: actus aūt dici nō poterit niſi forte equiuoce. ¶ Ad. xvj. dicendū: ꝙ ⁊ ſi forma per gñationē ꝓducatᷣ: ⁊ nō mā: qꝛ tñ forma eſt rō eſſendi ipſi māe ⁊ nō ecōuerſo: ipſa mā a forma in eſſendo magis depēdet: ꝙ̄ forma a mā vñ ⁊ poſſet deus formā in eſſe ſine mā ꝓducere ⁊ cōſeruare: nō aūt ecōuerſo. ¶ Ad. xvij. dicēdū: ꝙ oē qđ eſt effectus ꝑmi in ſe productus: vel ꝓducibilis hꝫ aliquē actū: ſed ipſa mā in ſe extra cōpoſitū: nō eſt ꝓducta: vel ꝓducibilis. ¶ Ad xviij. dicēdū: ꝙ qcqd ē res ab alio diſtincta: ⁊ nō in aliud ordinata de ſe abſolute ideā in deo hꝫ. Mā aūt ⁊ ſi res ſit de ſe a forma diſtincta: eſt tñ de ſe in ipſam ordinata: ⁊ ideo ideā in deo habere oꝫ ꝑ ordinē ad formaꝫ: qđ aūt ſic in deo ideā habet: pura potentia eſſe poteſt. ¶ Ad. xix. dicendū: ꝙ ipſa eēntia materie ꝑ ſe ipſam ⁊ rōnem hꝫ abſoluti ꝓpter illū eſſendi modū: quo eſſe dᷣ nō in alio: ⁊ ſic ſubſtantia eſt: ⁊ rōnē habet relatiui vel relati: ꝓpter illū eſſendi modū: quo ad formam inclinatur: ⁊ ſic dᷣ ſuba potētia: ⁊ ſic eſt ibi dare abſolutū ⁊ relatiuum. ¶ Ad. xx. dicendum: ꝙ potentia formarꝫ non eſt eſſentia materie: nec eſt vna ſed multiplex ſꝫm multiplicationē formarꝫ. potētia vero cōiungibilis forme eſt eſſentia materie: ⁊ eſt vna oium generabilium. ¶ Ad vltimum dicendū: ꝙ cōmentator fuit opinionis contrarie: ⁊ ideo ſua auctoritas in ꝓpoſito nō recipitᷣ.

¶ Queſtio quinta.

Quinta queſtio eſt. ¶ Utrū neceſſariū ſit ponere in mā inchoationes formarꝫ. Et videtᷣ ꝙ ſic beatus .n. Aug. de libero arbitrio dicit ſic: Si forme ꝑfectio bona eſt: nō nullum etiā bonū eſt forme ichoatio: ꝑ hoc ergo ꝙ diſtinguit inchoationē forme a ꝑfectione eiꝰ: pꝫ ꝙ ichoationes formarꝫ ſūt. Pria rō.

Preterea Idem ſuꝑ gen̄. caplo ſcđo dicit. Ois res qcqd ꝓgreſſu nāli per tpa ꝯgrua ꝓdit atqꝫ explicat: et ante cōtinebat occultū: ⁊ ſi nō ſpē vel mole corꝑis: in genere tñ ⁊ rōne nature. Ratio aūt nāe: qđ formale dicit ⁊ nō qđ nāle: ergo ante generationē: forme quodāmō occulte in mā: de q̄ educuntᷣ: neceſſario cōtinentᷣ. Scda rō. ¶ Preterea forma: aut educitᷣ ꝑ ſe: aut ꝑ accidēs: ſi ꝑ ſe: cū nihil eius ſit in mā: oꝫ dicere ꝙ creetᷣ: ⁊ ſic agens nāle creat. Si aūt ꝑ accidēs ꝓducitᷣ: ⁊ nihil eiꝰ eſt in mā: ḡ ſaltem ꝑ accñs creatᷣ: ⁊ ſic et ꝑ iſtā viā excludi nō poterit creatio. Tertia rō. ¶ Preterea ois res q̄ deꝰ nō eſt: creatura ē: ſꝫ ſi forme nō ſunt cōcreate māe: ⁊ vna queqꝫ res id qđ ē: ꝑ formam eſt: lꝫ mā ponatᷣ creata: nulla tñ res habens formā: q̄ educitᷣ de potētia māe: dici poterit creatura: cū illud qđ ē in ea potiſſimū: nō ponatur a deo creatū: hoc aūt eſt falſum ⁊ inconueniens: ergo illud ex quo ſequitur: conueniēs eſt igitur ponere formas materie concreatas. Qrta rō. ¶ Preterea violentuꝫ eſt: quod eſt a principio extrinſeco nil cōferente vim paſſo. Cum igitur nihil forme ſit in materia: nec i iſta materia reſpectu cuiuſcunqꝫ forme ſit maior aptitudo: ꝙ̄ reſpectu anime intellectiue: tunc nulla generatio erit naturalis: ſed omnis violenta. Qnta rō. ¶ Preterea Sanguis eſt potentia caro: ⁊ non lapis: aut igitur iſta potentia eſt in ſanguine ratione forme ſanguinis: ⁊ ſic forma ſanguinis appeteret corruptionem propriam aut ratione priuationis forme carnis: ⁊ ſic etiaꝫ priuatio appeteret ſui deſtructionem: aut ratione ipſiꝰ materie: ſed materia in ſe cōſiderata non eſt plus in potentia ad formam carnis ꝙ̄ lapidis: non ergo ratione materie. Cum ergo ita ſit determinata ad formam carnis: ꝙ non lapidis: relinquitur hoc eſſe non poſſe: niſi quia in materia que eſt ſub forma ſan: eſt inchoata forma carnis. Sexta rō. ¶ Preterea omne quod eſt in potentia materie: educitur de potentia materie. Si igitur eſſe in potentia materie eſt eſſe ſolum in pura potentia paſſiua: cum anima intellectiua ſit in tali potentia materie educetur de ipſa: ⁊ erit corruptibilis. Minoris autem declaratio eſt: qꝛ potētia: que eſt in mā dicitur naturalis: alias generatio hois naturalis non eſſet. Cum igitur generatio hois naturalis ſit: eius aia erit in nāli potētia materie. vij. ratio. ¶ Preterea eſſentia materie de ſe reſpicit equalr oēs formas. Cū igitᷣ poſita ſub aliq̄ forma determinate ſe hēat magis ad hoc qđ de ipſa vna educitᷣ: ꝙ̄ alia: oꝫ ꝙ ꝑ aliud iſta determinatio fiat: nō fit aūt per agens intendens ꝓducere ſibi ſile: qꝛ anteqꝫ agens mouere incipiat materiā ad formā ſue ſpēi: illa determinatio in mā inuenitᷣ: nō fit etiā ꝑ formā ſub q̄ eſt mā conſtituta: qꝛ cū ois forma ſubalis imediate recipiatur in eſſentia materie: ⁊ in ipſo ponat priuationē ois forme ſubſtantialis ſibi repugnantis: non magis mā hꝫ ab ipſa ꝙ in vnā ichinetᷣ ꝙ̄ in alias: videtᷣ ergo h eſſe ſolū viij. ratio.

Reſp ōſo. q: mā ſub vna forma ſtante: ꝯtingit eē plures gradus
forme vnius ꝙ̄ alterius. Si di. ꝙ hec determinatio ꝓ
cedit ex maiori conuenientia diſpōnum forme ſtantis
in materia ad diſpōes forme vnius ꝙ̄ alterius

ix. ratio. Contra **Contra quanto** forme q̄ ſūt diſpō
nuꝫ ꝑncipia: ma
gis ſibi cōueniūt: tāto cōueniētiores eſſe debēt ⁊ diſpō
nes eaꝝ. Cōſtat aūt ꝙ oīs aīa oī aīe magis conuenit ꝙ̄
cōueniat aīa cū alia forma: q̄ nō ē ꝑncipiū vite: ergo ⁊
diſpōnes aīatoꝝ: magis ſibi ꝯueniūt: ꝙ̄ diſpōnes vni
us aīati ꝯueniāt diſpōnibꝰ inaīatoꝝ ⁊ tū videmꝰ ma
teriā: q̄ ſtat ſub forma iaīati: magis determiari ad aīaꝫ
alicuiꝰ: ꝙ̄ māꝫ q̄ ſtat ſub forma alicꝰ aīatoꝝ ad formaꝫ
alteriꝰ aīati: igiꝉ h̄ nō ꝓcedit ex diſpōnū ꝯueniētia: ſ
ſolū ex cā ꝑaſſignata. ¶ Preterea ꝑncipiū nālis tran
x. ratio. ſmutetōis: nō pōt eē pure nihil: ē aūt ꝑuatio ꝑncipiuꝫ
trāſmutatiōis ꝑdicte: nō dꝫ igiꝉ ponere purā carētiaꝫ
forme: q̄ ē nihil: pōit ḡ neceſſario aliqd forme iducēde
nō eni ē ꝑncipiū trāſmutationis ad formā: q̄ abijciꝉ: ſ
potius ad formā: q̄ ad illius abiectionē iduciꝉ: ¶ Pre
terea Ari. i ſcdo phyſicoꝝ diſtiguens nāꝫ dic: ꝙ ſpēs ē
xi. ratio. Co. xj. magis nā ꝙ̄ mā: addit aūt poſtea: ꝙ ꝑuatio ē quodam
mō ſpēs: h̄ aūt nō pōt eē: ſi ꝑuatio q̄ ē ꝑncipiū trāſmu
xij. ratio. tatōis eēt pure nihil. ¶ Preterea in artificialibꝰ: q: ip
ſoꝝ ꝑncipiū actiuū ē extra: ꝑuatio forme iducēde nihil
ponit de forma. In nālibꝰ ḡ quoꝝ ꝑncipiū ē intra: vi
xiij. ratio. deꝉ ꝙ d̄beat aliqd ponere. ¶ Preterea forme artificia
les: q̄ ſūt i mā nō ſūt actiue ⁊ paſſiue: ⁊ iō in mā artifi
cialiū nō pōt poni: ꝙ ſit aliq̄ ꝑs forme q̄ coagat motori:
ſ forme nāles ꝯ̄rio actiue ſūt ⁊ paſſiue: ⁊ iō videꝉ poſ
ſe poni in mā aliqd de forma nāli: qd̄ coagat motori ex
xiiij. ratio. Co. 86. trinſeco. ¶ Preterea Ari. i ſcdo phyſicoꝝ dic: ꝙ ſi eēt i
ligno virtꝰ nauis factiua: ſilr arti nā feciſſet: ꝑ h̄ igiꝉ vi
deꝉ: ꝙ nālia habeāt i mā de q̄ fiūt: aliqd̄ ſue ꝑfectionis
xv. ratio. ꝑncipiū. ¶ Preterea artificialia dicunꝉ a cōmētatoꝛ
ſuꝑ v̄bo ꝑdicto fieri a ꝑncipio extriſeco: nālia v̄o a ꝑn
Co. 86. cipio itriſeco: ḡ idē qd̄ prius. ¶ Si dicas: ꝙ nālia hn̄t
Reſpōſio. principium intriſecum paſſiuum: ⁊ non actiuum.

xvj. ratio. Contra. **Contra principiū** extriſecū a quo
artificialia fiūt
eſt ꝑncipiū actiuū: igiꝉ ⁊ ꝑncipiū itrinſecū a quo nālia
fiūt: dꝫ eē actiuū: alias nō differrēt ꝑ hr̄e ꝑncipiū extri
ſecū ⁊ nō extriſecū: nā ⁊ hr̄e ꝑncipiū paſſiuū itrinſecū:
cōuenit vtriſqꝫ. ¶ Et ꝑterea nō ꝓprie dr̄ aliqd fieri ab
xvij. ratio eo qd̄ in ſua factiōe ē paſſiuū: ſ potiꝰ ab eo qd̄ in ipſo ē
actiuū: vn̄ cū dr̄ aliqd fieri ex tali re: ł ex tali: reſpiē ꝑn
cipiū māle. Cū aūt dr̄ fieri a re tali: daꝉ intelligi ꝑnci
xviij. rō. Co. j. piū actiuū. ¶ Preterea i ſcdo phyſicoꝝ dr̄: ꝙ ars ⁊ mo
tus ⁊ ſꝫ artē: ꝑ accn̄s ꝯiūgunꝉ in eodē: ꝑncipiū v̄o nā
lis motꝰ ⁊ motꝰ ipē ꝯiūgunꝉ in eodē ꝑ ſe: h̄ aūt nō itel
ligiꝉ de ꝑncipio paſſiuo: q: vtrobiqꝫ ꝑncipiū paſſiuū
⁊ motꝰ ꝯtingit neceſſario eē ꝯiuncta: cū motꝰ dari nō
poſſit ſine mobili: itelligiꝉ ergo ſolū de actiuo ꝑncipio.
¶ Preterea qd̄ educiꝉ de mā: neceſſe ē in mā ꝑfuiſſe ſꝫ
xix. ratio. oēs forme māles de mā educunꝉ: igꝉ oēs āte gn̄ationeꝫ
in mā ꝑexiſtūt: ¶ Preterea cū corrumpiꝉ cōpoſitū: for
xx. ratio. ma cōpoſiti: aut cedit in nihil: aut in aliqd: nō i nihil:
q: ſicē ex nihilo nihil fit: ſic ēt nulla res corrumpiꝉ in ni
hil: cedit ergo i aliqd: ⁊ ſic etiā pꝰ corruptionē cōpoſiti
xxj. ratio. aliqd forme remanet i mā ꝑma. ¶ Preterea corrupto
cōpoſito ⁊ aīa remanēte. potērie q̄ erāt ꝑfectiones cōpo
ſiti quātū ad ſingula organa in aīa remanent radicali
ter: ⁊ hoc mō ſibi ꝯcreate fuerūt. ergo ⁊ ſilr corrupto cō
poſito: ⁊ mā remanēte: forma ſubālis in materia rema
net radicaliter: ⁊ ſic ſibi extitit concreata: ſed illa radix
eſt ratio ſeminalis: ⁊ inchoatio forme: igiꝉ inchoatio

nes formarum ſunt in materia.

In contrarium eſt quod beatuſ
augꝰ dicit i In oppoſi
libro de libero arbitrio. Sicut (inqt) mutabile dicimꝰ rum.
qd̄ mutari pōt: ita formale: qd̄ formari pōt appellaue
riꝫ: ⁊ poſtea adiungit: nulla aūt res formare ſeipaꝫ pōt
q: nulla res pōt ſibi dare qd̄ nō hēt. Ex hoc ḡ ꝑꝫ ꝙ ipoſ
ſibile eſt aliqd forme eē in mā: q̄ moueat ad ſui ꝓductio
nē. ¶ Preterea idē in eodē ſic ait: Oēm reꝫ niſi mēſurā
numeꝝ: ⁊ ordinē videris: deo artifici tribueꝉ: ne cūcte
ris: vn̄ aūt iſta penitꝰ detraxeris me oīo remanebit: q:
⁊ ſi remāſerit aliq̄ forme alicuiꝰ ichoatio: vbi neqꝫ mē
ſurā neqꝫ numeꝝ neqꝫ ordinē inuenias: q: vbicūqꝫ iſta
ſūt: forma ꝑfecta ē: oꝫ ēt ꝙ auferas ipſaꝫ forme incboa
tionē: que tāqꝫ materies ſubiacere videꝉ artifici. Si āt
vbicūqꝫ iſta ſūt: nihil oīo remanet cū inchoatio forme
nō ſit forma ꝑfecta: tria ꝑdicta in ipſa nō inuenienꝉ: ex
quo ſeqꝉ: ꝙ ichoatio forme nihil ſit. ¶ Preterea qcqd
eſt infra māꝫ ꝑmā eſt oīo nihil: qcqd aūt ē ſupra: ē ſim
plex ens: inducēdo ſub iſto mō ſubam ⁊ accn̄s: qcqd āt
eſt pura potētia: eſt mā ꝑma: ſi ergo ē aliq̄ ichoatio for
me in mā: aut eſt ifra māꝫ ꝑmā: ⁊ ſic eēt pure nihil: aut
eſt pura potētia: ⁊ ſic ē idē qd̄ mā ꝑma: aut ē ſupra: ⁊ ſic
eſt ſimplex ens: ⁊ ſic ſequeꝉ: ꝙ forme ꝯ̄rie ſint ſil̄ actu in
eodē: qd̄ ē ipoſſibile: ergo nulla eſt forme ichoatio i mā.
¶ Rn̄deo ad huiꝰ itelligētiā qōnis ſciēdū ē: ꝙ cū de ꝓ Reſpōſio
greſſu formaꝝ in eſſe apud antiquos due opiones ꝯ̄rie
habenꝉ. ¶ Vna qdē dicētiū: formas ſbales oēs: ab ex
trinſeco ꝓuenire. ¶ Alia v̄o dicētiū eas ꝓuenire tota Opio pla.
liter ab itrinſeco. ¶ Ari. vtrāqꝫ opionē reprobās: me Opio ana
diāqꝫ viā eligēs: poſuit eas nec totalr ꝓcedere ab extri xagore: ⁊
ſeco: nec totalr ab itriſeco: ſꝫ ꝑti ab itus: ⁊ ꝑti ab ex̄: vt multorum
ſic forme: ⁊ de mā educanꝉ: ⁊ v̄tute agētiū nāliū: ꝓgre moderno/
dianꝉ ad eſſe: hāc igiꝉ poſitionē: vtpote pre ceteris ma rum.
gis ꝯſonā v̄itati: poſteriores eligētes: circa ipaꝫ diuer
ſimode ꝓceſſerūt. ¶ Quidā nāqꝫ dixerūt formas ſuba
les oēs de mā educibiles quātū ad aliqd ſue eēntie: i ip Opio quo
ſa ꝑexiſtere ante gn̄ationē: quātū vero ad aliqd: de ſua rūdā Ana
eēntia: eas ꝓuenire ad actū: ꝑ actionē ꝑncipaliter exte xagoreoꝝ.
rioris agētis. ¶ Quidā vero volūt ipſas quātū ad to
tā ſuā eſſentiā ꝑexiſtere in mā: ſub quodā eſſe imꝑfecto: Opio al/
ad eſſe vero ꝑfectū (ſm eos) deducunꝉ ab agente nāli. berti
¶ Alij vero dicūt: eas nec q̄ntū ad totā ſuā eēntiā nec
quantū ad partē ipſius: in mā actu preexiſtere: ſed po Opio. S.
tētia ſolū: de qua virtute agētis (ſm eos) ꝓducunꝉ ad Tho.
actū. ¶ Quātū āt ad euidētiā ꝑme opionis: ſciēdū ē: ꝙ
in quibuſdā formis accn̄talibus: ſic videmus: ꝙ in ſua
eēntia gradus diuerſos habēt: ad vnā tn̄ ⁊ eādē ſpēm
ꝑtinētes: ſicut apparet in albedine: ⁊ i formis ſuſcipiē
tibꝰ magis ⁊ minus. Albedo eni ſm gradus diuerſos
ſue nature ꝑticipaꝉ a diuerſis: nec tn̄ ꝓpter illoꝝ gra
duū diuerſitatē: ipſa albedo in diuerſis eſt diuerſarum
ſpecieꝝ: ſed vnius tm̄: ꝓpter illō ꝙ magis ⁊ minus al
bū: in participādo albedinē: nō diuerſificat ſpēm. Et
in talibꝰ quidē formis videmꝰ: ꝙ nō ſtatim cū aliqua
eaꝝ poniꝉ in ſubiecto: neceſſariū eſt: ꝙ in ipſo ponatur
ſm totā ſue nature ꝑfectionē: qn potius ibi pōt exiſtere
ſub gradu imꝑfecto ſue nature ſolū. Et huiꝰ quidē rō
eſt: q: ⁊ ſi talis forma nāliter eſſe habeat i tali ſubiecto:
nō tn̄ ē nata exiſtere: niſi in ſubiecto depurato a diſpō
ne ꝯ̄ria: ⁊ inde eſt: ꝙ ſi ſubm inuenerit ꝑfecte a diſpōne
contraria depuratū: ſm quod ꝑmittit poſſibilitas na
turalis: erit ibi forma ſub gradu ſue nature perfecto
ſm ꝙ ipſam eſt poſſibile in talibus reperiri. Si autēꝫ
ab hac diſpoſitione: ſubiectum fuerit minus perfecte
abſolutum: formā habebit ſub gradu ſue nature imꝑ
fecto

fecto tm̄: ab hoc autē gradu: ſi ipſa forma accidēralis
deduci debeat ad gradū perfectiorē: oꝫ neceſſario (ſm
iſtos) ꝙ ibi duo cōcurrāt: qꝛ ⁊ actio motoris extrinſeci
⁊ actio forme in ſubiecto inchoate: ipſi motori extrinſe
co quō coagentis. Cōcurrit ſi quidē ibi actio motoris
extrinſeci: diſpoſitionē forme ꝑdicte ꝯtrariā remouen-
tis a ſubiecto: ⁊ formā ipſam paulatim de gradu imp-
fecto ad magis ac magis ꝑfectū deducētis. Concurrit
etiā ibi ⁊ actio ipſiꝰ forme in ſubiecto inchoate. Cū eni
talis forma cōtrarietatē habeat ad formā abijciendā:
⁊ vnū cōtrarioꝝ naturaliter natū ſit expellere reliquū
motori extrinſeco ipſa quodāmodo coagit ad expulſio
nē diſpōis: vel forme ſibi cōtrarie: coagendo aūt ad ex-
pulſionē ipſius: coagit ex cōſequenti ⁊ q̄ſi per accidens
ad ſui deductionē de impfecto gradu ad gradū ꝑfectio
rē. Sicut eni ſupra dictū eſt: tāto magis ſubm ad ipſiꝰ
ꝑfectionē deducit: quāto magis abſoluit ab accidēte
cōtrario: ſicut aūt in iſtis formis accidēralibus eſſe vi-
det: ſic etiā (ſm iſtos) eſt ⁊ in oībus formis ſubſtāriali-
bus: ꝑ viā nālis trāſmutationis educibilibus de mā.
Oēs eteni (ſm iſtoꝝ poſitionē) forme ſubſtantiales ſic
de mā educibiles: ꝑ nām in ſua eſſentia gradus diuer-
ſos habent ad vnā: ⁊ eandē ſpeciē ptinentes: ſub q̄bus
oībus ipſe nate ſunt exiſtere in materia. Verꝝ qꝛ forma
ſubſtārialis nō habet eſſe in materia: quōcūꝙ accepta:
ſed ſolū in materia diſpoſita: actus eni actiuoꝝ: ſunt in
patiēte ⁊ diſpoſito: idcirco ſi mā fuerit ad talē formam
perfecte diſpoſita ipſam perfecte ſiue ſub gradu perfe-
cto de neceſſitate habebit: ſi vero diſpoſita perfecte ad
ipſam non fuerit: ſub perfecto gradu nequaꝙ̄ habebit
habere tamē eam poterit ſub imperfecto gradu ſue na
ture: ⁊ quia nunꝙ̄ in materia generabilium ad formā
aliquā diſpoſitionē talem poſſumus inuenire: que ab
ipſa poſſit excludere omnes gradus diſpoſitionum ad
formas alias: idcirco (vt dicunt) talē materiā nunꝙ̄
poſſent ponere ſic ſtare ſub aliqua forma: ꝙ abijci poſ-
ſint ab ipſa alie forme ſubſtantiales: quantum ad om
nes gradus ſue nature: quin potius quemadmodū in
mā cuiuſlibet neceſſaria eſt diſpoſitio ad formā qualī-
bet: ſub quodā gradu diſpōnis ipfecto: ſic ēt (inquūt)
⁊ in mā formata quacunꝙ forma inchoata: eſt forma
ſubſtārialis cuiuſlibet alterius rei generabilis ſub quo
dā gradu impꝑfecto ſue nature: a quo ſi deduci debeat
ad gradū ꝑfectū: cōcurret ibi neceſſario ⁊ actio extrin-
ſeci motoris: ⁊ etiā actio forme extrinſeco coagētis mo
tori: eo mō qui ſupra de formis accidēralibus eſt recita
tus: talis eſt ergo iſtoꝝ extranea opio. ¶ Rationes aūt
quas ꝓ ſe adducūt ſūt in obiectionibꝰ recitate: ⁊ iō ad
preſens iterum eas adducere ſuperfluum eſt.

Iſta opio eſt ꝯ phs.

Siquis autem Vellet oſtendere hanc opionē eſſe ꝯtra phiā, non multū ſibi difficile eſſet: precipue cum Ari. dicat Subſtantiam omnino non ſuſcipere magis ⁊ minus.

In predicamentis.

Item quod in ſubſtātia nō eſt motꝰ. ¶ Itē ꝙ ſpēs ſubſtāriaꝝ: ſunt ſic ſpēs nu-
meroꝝ: quaꝝ rō in idiuiſibili ꝯſiſtit. Et ꝙ forma ſubā-
lis nō introducit in tpe in māꝫ ſꝫ in inſtanti: ⁊ plura
his ſilia. ¶ Verū qꝛ eis phi verba nō ſapiūt: ſed ipſa
aſſerūt ſimplr eē falſa: tentabimus ꝯtra eos etiā ex ap-
parentibꝰ ad ſenſū ꝓcedere: oſtēdētes ꝑ ſenſibilia: que ſe-
quūt: poſſint ſuam pōnē ꝯſpicere eſſe falſā. ¶ Pro-
cedemꝰ aūt ꝯtra ipſos hoc ordine: vt pmo (ſicut ſuffice
re putamꝰ) ad pñs oñdamus ꝙ forma ſubālis nō pōt
magis ⁊ minus ſuſcipe ⁊ ꝙ in ſua eēntia gradū ⁊ gra
dū (vt eā habere dicunt) nō hꝫ. ¶ Scdo dato ꝙ ea ha-

Contra principalē opinionē primus modus arguitur.

bere gradū ⁊ gradū poſſit: tm̄ oēs ſimul eē i aliq pte ma
terie: ſub gradibꝰ iperfectis nō pñt. ¶ Tertio ꝙ dato
eos ſic exiſtere i mā ponāt: coagere tm̄ motori nō valēt.
¶ Quarto ꝙ cōceſſo etiā ꝙ motori coagāt: tm̄ difficul
tatē nō fugiūt: quā ꝑ ſuam pōnem fugere ſe credebāt.
¶ Quātuꝫ ad pmū ꝯſiderādū eſt: ꝙ i oībus formis op
poſitis ſuſcipiētibꝰ magis ⁊ minus: ita eſt ꝙ ſimul cū
inducit aliqd de ꝑfectione vnius: abijcit etiā neceſſa-
rio aliqd de ꝑfectione alterius: ſicut ſimul cū inducitur
aliqd de ꝑfectione albedinis: abijcitur etiā aliquid de
ꝑfectiōe nigredinis: huiꝰ aūt rō eſt: qꝛ cū ꝑfectiones ta
liū formaꝝ: ſint ſibi inuicē repugnātes: ſi cū iducit ali
qd de ꝑfectiōe vnius: nō ſimul abijceret aliqd de ꝑfe-
ctione alteriꝰ: oppoſita ⁊ repugātia ſtarent inſimul in
eodē: qđ eē nō pōt. Sſr aūt eadē rōne videmus: ꝙ cū ꝑ
ꝯtinuā graduū forme vniꝰ iductionē: ꝑuenit ad gra-
dū mediū iducēde forme: ꝑuenit ēt ꝑ ꝯtinuā alioꝝ gra
duū abiectionē: ad gradū mediū forme abijciēde. Vlte
riꝰ aūt videmꝰ: ꝙ mediū vtriuſꝙ vnū eēntialr eſt. ⁊ a
ſubō tollit abſolutā denoīationē cuiuſlibꝫ extremoꝝ: ſi
cut pallor: vel paliditas q̄ eſt mediū albedinis ⁊ nigre
dinis: eſt vnus color eſſentialiter: ⁊ a ſubō tollit abſolu
tā denominationē: tam albi q̄ nigri: videmus etiā ꝙ
hoc mediū formaꝝ ſuſcipiētiū magis ⁊ minus: ſic det-
minate reſpicit duas formas extremas: qđ ſemꝑ cū ab
ipſo recedit: neceſſariū ē accedere ad alterā duaꝝ deter
minatarū extremaꝝ formaꝝ: ſicut ſemꝑ cū a pallido re
cedit: neceſſariū ē oīno accedere: vel ad albū vel ad ni-
grū: ⁊ ſemꝑ cū recedit a tepido: neceſſariū eſt oīno ꝙ ac
cedat vel ad calidū vel ad frigidū: ⁊ vſr i oībꝰ formis
ſuſcipiētibus magis ⁊ minus: etiā cōtingit dare vnuꝫ
mediū: ſic determinate reſpiciēs duo extrema ex q̄bus
cōficit: ꝙ neceſſariū ē ab ipſo recedēdo nō accedere ni
ſi ad alteꝝ duoꝝ tm̄. Tale aūt mediū nō cōtingit dare
in ſubſtārialibus formis. Et eni oīno incōueniēs dice-
re: ꝙ vnū ⁊ idē eēntialr ſit mediū eſſentie vnius forme
ſubālis ⁊ mediū eēntie alterius: ⁊ ꝙ vna forma ſubālis
ex duabꝰ formis ſubālibus ꝯficiat. Sꝫ nec ēt inter ta-
les formas: dare cōtingit aliqđ mediū ſic determinate
duas formas ſubāles reſpiciēs: ꝙ ſemꝑ cū ab ipſo rece
dit: ſit neceſſariū accedere: nō niſi ad alterā duaꝝ tm̄:
videmꝰ eni ꝙ in gñatiōe aīaliū: in q̄ eſt ordinatiſſimus
ꝓceſſus: a forma ſeminis accedit ad formā ſanguinis
⁊ a forma ſanguinis ad formaꝫ carnis: nec vnꝙ̄ ordi-
ne nāe: pōt ad formā carnis a forma ſeminis trāſiri: ni
ſi pꝰus ꝑueniat ad formā ſanguinis: ſemꝑ igit neceſſa-
rio in tali ꝓceſſu: forma ſanguinis eſt media inter for
mā ſeminis ⁊ formā carnis. Et tm̄ ꝙuis ſic neceſſario
cadat ſemꝑ media inter eas: nō tm̄ neceſſariū ē ꝙ ſemꝑ
cū ab ipſa recedit: accedat ad alterā eaꝝ: pōt eni eē ꝙ ꝑ
corruptionē ſanguis: fiet trāſitꝰ a forma eiꝰ: nō ad for
mā ſemis: nec ad formā ſanguis: ſ ad foꝛas eēntiales:
⁊ inde vlteriꝰ ꝓcedet ad formā lapidis: vel ligni: vel
alicuiꝰ alteriꝰ mixti: ꝙ ſit tal forma: ſic patēter cadēs
media inter formā ſemis ⁊ carnis: nō ſic determiare eas
reſpicit: ꝙ ab ipſa recedēdo ſit oīo neceſſariū ad alterā
eaꝝ accedere: vſr inter nullas ſubāles formas videt ꝙ
ſit dare aliqđ mediū ſic determinate duas formas tm̄
reſpiciēs: ꝙ ſit oīno neceſſariū: cū ab ipſo recedit ad al
terā eaꝝ accedere. ꝓcipue cū i talis ſubſtātie generatio
ne ſit ita determinatꝰ ⁊ ordinatus ꝓceſſus. ſicut eſt in
gñatione aīaliū ꝑfectorū. Cū ergo vſr (vt ſupra dictū
eſt) inter formas ſuſcipiētes magis ⁊ minus: ꝯtingat in
uenire mediū vnius eēntie: ſupra dicto modo: duo tm̄
extrema reſpiciēs: ⁊ inter formas ſubſtārialis (vt oſtē
dimus) hoc inueniri nō poſſit: concludit ſenſibiliter ſi

hoc dicere liceat: ꝙ nulla forma ſubſtãtialis poteſt ma gis ⁊ minus ſuſcipere.

Cõfirmať Primo **Preterea** omnes forme ſuſcipiẽtes magis ⁊ minus ſucceſſiue inducũtur ꝑ nãm ⁊ ab ipſa ſucceſſiue abijciũtur: ⁊ nõ in inſtanti cu ius ratio eſt: qꝛ natura in ſua operatione ſaltũ non fa cit: nec põt aliquo mõ de extremo in extremũ trãſire ni ſi per mediũ. In formis aũt ſuſcipiẽtibus magis ⁊ mi nus ſic eſt: ꝙ inter gradũ infimũ ⁊ ſupremũ ſue nature intẽdũtur plurimi gradus medij. Et idcirco neceſſari um eſt: ꝙ in inductione nãli taliũ formaꝝ: ipſa natura prius perueniat ad gradũ mediuꝫ eaꝝ ꝙ̃ perueniat ad gradũ vltimũ ⁊ cõpletũ. Silr etiam neceſſarium eſt: ꝙ in earũdẽ abiectione ꝓcedẽdo a gradu ſupremo ad infi mũ: prius pertingat ad gradũ mediũ ꝙ̃ ad vltimuꝫ: ⁊ ſic nulla forma ſuſcipiẽs magis ⁊ minus in inſtanti a ſubiecto ſm ſe totã põt induci vel abijci per naturã: ſed neceſſario fit vtrũqꝫ ſucceſſiue: ⁊ in ꝯtinuo tẽpore: pro pter illud qḋ motus ꝯtinuus tẽpore ꝯtinuo mẽſurať: ſi igitur alique forme ſint: que ſubito ſm ſe totas abijciã tur a ſuis ſubiectis: tales nullo mõ erũt de numero for maꝝ ſuſcipientiũ magis ⁊ minus: ſunt aũt huius plu rime forme ſubſtãtiales: ſicut pꝫ de aĩabus aĩaliũ. Qñ qꝫ enim propter tonitruũ vel aliquã cauſaꝫ aliã: aĩalia ſubito moriũtur: ⁊ in inſtãti aufertur ab eis aĩa: ⁊ ſm ꝑncipiũ ſentiendi: ⁊ ſm principium vegetandi: qꝛ vtr auferť ſcdm qḋ erat ſibi principium viuendi: ⁊ rema net illud mortuũ: quod fuerat prius viuũ: hoc autẽ eſſe non poſſet: ſi aĩa ſuſciperet magis ⁊ minus prius eniꝫ abijcereť ſcdm vnũ gradum ſenſitiue partis: ⁊ poſtea ſcdm alium: ⁊ deinde ſm aliuꝫ: abiectis aũt oĩbus gra dibus ſenſitiue partis abijceretur poſtea vnus gradus vegetatiue: ⁊ poſtmodũ alij ſucceſſiue: cũ igitur videa mus ꝙ ſubito ⁊ in inſtanti qñqꝫ tota aĩa abijcitur: ⁊ ſe cundũ ꝙ eſt principiũ ſentiendi: ⁊ ſcdm ꝙ eſt principi um vegetandi: etiã ſcdm ꝙ ipſi concedũt: ꝯcluditur de neceſſitate: ꝙ aĩa eſt indiuiſibilis in eẽntia. Sed ſi aĩa que eſt multiplicior in virtutibus qualibet alia forma ſubſtãtiali: eſt indiuiſibilis in eſſentia: multo magis h dicetur: opꝫ de alijs ſubſtantialibꝰ formis: nulla igitur ſubſtãtialis forma hꝫ gradũ ⁊ gradũ in ſua eſſentia: ſi cut habent forme ſuſcipiẽtes magis ⁊ minus: ſed eſt oĩ no indiuiſibilis eſſentie.

Secundo **Preterea** quandocũqꝫ aliqua forma in ſua eẽntia: ⁊ nã gradus diuerſos ha bet ad modũ formaꝝ ſuſcipientiuꝫ magis ⁊ minus: id qḋ ſcdm ipſam perfectũ eſt: intendi ⁊ remitti poteſt: ⁊ ab ea ſm magis ⁊ minus denominari: ſicut qꝛ albedo ĩ ſua natura gradus diuerſos habet: albũ intendiť ⁊ re mittiť: vnũ enim ⁊ idem: quandoqꝫ eſt magis album: quandoqꝫ minus. Eſt. n. vnũ albũ: qñqꝫ minꝰ. Eſt. n. vnũ albũ: magis albũ alio albo. Si igiť forma ſubſtã tialis in ſua natura gradus diuerſos habet: vt forme ſuſcipiẽtes magis ⁊ minus: de neceſſitate id qḋ forma ſubſtãtiali perficiť intẽdi poterit ⁊ remitti: ⁊ ab ipſa: ſm magis ⁊ minus denominari. ⁊ ſic vnus hõ erit ma gis homo alio homine: ⁊ vnus lapis erit magis lapis alio lapide: ⁊ ſic de ſingulis: hoc autem totum falſum eſt. Quilibet. n. homo eſt equalr hõ cuilibet homini: ⁊ quilibꝫ lapis eſt equaliter lapis cuilibꝫ lapidi: ⁊ quod libet lignũ eſt equalr lignum cuilibet ligno: ⁊ quelibet aeris pars ẽ equaliter aer cuilibet alteri parti aeris: ⁊ ſic de ſingulis ſubſtãtijs: ſub vna ſpecie contẽtis: ergo nulla forma ſubſtãtialis ſuſcipere põt magis ⁊ minus.

Tertio **Preterea** aut forma ſubſtãtialis ſub quo libet gradu ſue nature accepta eſt immediate in eſſentia materie prime: aut ſub gradu ſupremo tm̃ eſt immediate in ipſa: ſub gradu vero infi mo: eſt in compoſito ex mã ⁊ diſpoſitionibus: ⁊ per con ſequẽs in cõpoſito ex materia ⁊ forma: ad quaꝫ ille diſ poſitiones ſequũtur. Nõ poteſt aũt dici ꝙ ſolũ ſub gra du ſue nature ſupremo: ſit imediate in eſſentia materie prime: oĩs etenim actus: cuius ſubiectum ĩmediatũ: eſt qḋ compoſitum ex mã ⁊ forma: eſt de neceſſitate accñs: ⁊ oĩs actus cuius ſubiectũ immediatũ eſt ipſa eſſentia materie prime: eſt de neceſſitate ſubſtãtia. Si ergo for ma ſubſtãtialis deducat eſſentiã materie prime: de gra du infimo ad gradũ ſupremũ: vna ⁊ eadẽ forma in eẽn tia deduceť de gradu accñtis ad gradũ ſubſtãtie: ⁊ vnũ ⁊ idem erit qñqꝫ accidens quãdoqꝫ ſubſtãtia: quod eſt impoſſibile. Eſt igitur oĩno neceſſariũ: ꝙ forma ſubſtã tialis ſub quolibet gradu nature ſue ſit ĩmediate ſicut in proprio ſuſceptiuo in eẽntia materie prime: ſi ĩ quo libet gradu debet eſſe actus ſubſtantia: ⁊ non accidens Conſtat aũt cũ in eſſentia materie prime: que eſt imme diatũ ſuſceptiuũ forme ſubſtãtialis: ſub quolibꝫ ſue na ture gradu nõ ſit aliqd repugnans talis forme eſſentie materie prime: que ante omnem diſpoſitionem ſibi vni tur: neceſſariũ eſt ꝙ habeat ſtatim ⁊ totã eſſentiã: vt ſic nullo modo poni poſſit in eſſentia eius vel recipi: que eſt indiuiſibilis aliqd de eſſentia talis forme: qn ponať in ipſa ⁊ tota eſſentia. ¶ Sed nulla forma que de neceſ ſitate in ſuo ꝓprio ſuſceptiuo recipiť ſimul tota: põt ſu ſcipere magis ⁊ minus: ergo nulla forma ſubſtãtialis ſuſcipere põt magis ⁊ minus in ſua eſſentia: nec in ipſa partẽ: ⁊ ptem hẽre. ¶ Notãdũ ꝙ ſi forma ſubſtãtialis ſequereť diſpõnẽ in mã: ſicut effectus cãm rõnabiliter dici poſſet: ꝙ ſi diſpoſitio eſſꝫ in gradu ĩperfecto aut ꝑfe cto in materia ꝙ etiã forma ſubſtãtialis in ea ꝯſilr exi ſteret: nũc aũt: qꝛ ipſa ante oẽm diſpõnẽ adiũgiť eſſen tie materie ꝑdicte: que ad ipſam ſub gradu quolibet ac cepta ſe hꝫ eq̃liter: neceſſario ſi in ea poniť ſm aliqd ſue eſſentie: opꝫ ꝙ in ipſa ponať ſtatim ⁊ ſm ſe totam.

Preterea omnis forma que ſuſcipit magis ⁊ minus in ſuum ſubiectum per Quarto motũ induciť: ſi igiť forma ſubſtãtialis magis ⁊ minꝰ ſuſcipit: induceť neceſſario in ſuũ propriũ ſuſceptiuuꝫ per motum. Induciť aũt per generationẽ: ergo genera tio que eſt introductio ſubãlis forme eſt motus. Moue tur aũt omne qḋ ſubijciť motui: ⁊ omne qḋ actu moue tur eſt exiſtens actu: ergo omne qḋ alicui motui: ⁊ per ꝯñs generationi: ſubijciť: eſt ens quantuꝫ ⁊ ens actu. eſt aũt idem qḋ eſt ſubiectũ in toto motu: ⁊ qḋ ſubijciť termino motus: ſicut idem eſt ſubiectũ albationis ⁊ al bedinis: que per motũ acqritur: ergo idẽ eſt ſubiectum ſubãlis forme que per generationem acqriť ⁊ ipſiꝰ ge nerationis. Eſt aũt concluſum: ꝙ ens quantum ⁊ ens actu eſt ſubiectũ generationis: ergo ens actu per formã ſubãlẽ eſt ratio eẽndi ſm qd: ⁊ ſic eſt accñs: ergo omnis forma ſubãlis eſt accñs: hoc aũt eſt impoſſibile: ergo im poſſibile eſt: ꝙ eius ſubiectũ ſit ens actu exñs de ſe: ⁊ ꝑ ꝯñs impoſſibile eſt ꝙ ipſa inducať per motũ: quãtum ad ſuã eſſentiã: neceſſariũ eſt: ergo ꝙ oĩs forma ſubſtan tialis ſit in ſua eſſentia ĩdiuiſibilis: non potens magis ⁊ minus ſuſcipere. ¶ Hoc ergo viſo vlterius videndũ ẽ: vtrum ĩ mã cuiuſlibet poni poſſint forme ſubſtãtia les ſimul exiſtere: ſub gradibꝰ ĩperfectis ſue nature cõ ceſſo eas habere gradũ ⁊ gradũ in ſua eſſentia vel na tura. Et ꝙ h non ſit poſſibile: facile ẽ oñdere: ponamus eñi gradus ĩperfectos ſubãlium formaꝝ de mã educi biliũ ſimul exiſtere ĩ mã (ſicut ipſi ponunt) aut ergo oẽ illi gradus ſunt vnum per eſſentiam: aut diuerſi non

poteſt

pōt dici: q̄ ſint vnū ꝑ eēntiā: cū vna eēntia ſubſtātifi coꝝ graduū ſit vna forma ſubālis: oēs illi grad⁹ erūt vna forma ſubālis: ſed vna forma ſubālis nō eſt icboatio diuerſoꝝ graduū repugnātiū formaꝝ ſubāliū: forme aūt ſubāles reꝝ generabiliū: ſūt ſibi inuicē repugnātes: illa igr̄ foīa ſbālis nō erit icboatio eaꝝ: ꝛ ꝑ ꝯñs forma ſubālis vna nō pōt ſil̄ cū alia ſtare in eadē pte māe i illa igit̄ māe pte: i qua ſtat vna foīaꝝ gn̄abiliū: vtputa forma aſini vel alicui⁹ alteri⁹: illa forma ſubālis q̄ cōſurgit ex oībus impfectis gradib⁹ ſtare nō poterit: ꝛ ſic ꝑ ꝯñs tales icboationes formaꝝ in mā ſub nulla forma generabilis rei ſtante: ſtare poterunt.

Quinto. **Et preterea** Illa vna forma q̄ eſt incboatio oium formaꝝ gn̄abilium erit cōſūma oib⁹ gn̄abilib⁹ nō ſolū cl̄atis: ſ etiā elis: ꝛ ſic dare oportebit q̄ntū corpus ex quo el̄a ꝛ el̄ata fiūt quod eſt a philoſopho reprobatum.

Sexto. **Preterea** Tūc dicet̄ forma ſubālis vna eē icboata in aliqua re ſolū: qꝛ ſub quodā gradu ſue nāe virtute: ꝯtinet̄ in ſuba forme illius rei: ſicͣ forme el̄ales ꝟtute ꝯtinent̄ in forma mixti: ꝛ ſicͣ forme oiū gn̄abiliū: ꝟtute cōtinent̄ in forma hoīs: ſed nec ipſi ſic ponūt icboationē: nec etiā hoc ꝓpe dr̄ incboatio. Si ergo dicat̄ q̄ illi gradus iperfecti formaꝝ ſūt oēs diſtinctaꝝ ꝛ diuerſaꝝ eſſentiaꝝ h̄z q̄ ſūt diuerſe eēntie formaꝝ gn̄abiliū: hoc etiā ſtare nō poterit: impoſſibile eſt eni repugnātia ſm qd̄ ſunt eēntialiter diſtincta: ſil̄ iniciari in eodē: ſi ergo illi impfecti gradus formaꝝ ſubāliū: ſunt diſtinctaꝝ eēntiaꝝ: ſm qd̄ diſtincte ſunt eſſentie formaꝝ gn̄abiliū: cū tales ſint ſibi inuicē repugnātes: ipoſſibile eſt qd̄ illi gradus ſimul inueniant̄ in eadē pte māe: vno igit̄ in vna parte māe poſito: neceſſe eſt oēs alios excludi. In quacūq̄ autē parte materie eſt forma ſubālis cōpleta: in eadē ſunt oēs gradus forme illius. Ex quo ſequit̄ q̄ i nulla pte materie formata forma gn̄abili poſſint eſſe impfecti gradus formaꝝ aliaꝝ ſi ponant̄ realiter in eſſentia diſtincti: ſicuti etiā ſi gradus medius albedinis ꝛ gradus medi⁹ nigredinis: facerēt duos colores in eēntia diſtinctos: realiter nunq̄ ſimul iuenirent̄ in eodē ſubo. Verū qꝛ pallor: qui eſt mediū nigredinis ꝛ albedinis: eſt eēntialit̄ vnus color ꝟtute habēs aliqd de vtroq̄ extremo: mediū albi ꝛ mediū nigri: ſimul in eodē iueniunt̄. Similiter ergo ꝛ ſi impfecti gradus formaꝝ ſubāliū ſunt diſtinctaꝝ ꝛ repugnātiū eēntiaꝝ: ſil̄ nō poterūt ſtare in eadem parte materie: q̄ ſi inſimul ſtare ponuntur: erūt neceſſario vnum per eſſentiam.

Septimo. **Preterea** Eſſentia materie pme indiuiſibil̄ eſt de ſe: ꝛ forma ſubālis ſub quolibet gradu ſue nature: ſibi imediate vnit̄ (vt ſupra ꝓbatum eſt) Indiuiſibile aūt ab vnico indiuiſibili totū attingit̄: ergo eēntia māe pme ab vnico gradu infimo ſubālis forme tota attingit̄: non eſt igit̄ intelligibile: q̄ aliqd h̄z ſe totū eque imediate ſil̄ attingat̄ a plurib⁹ ab ipſo realiter differētibus: ergo eēntia māe pme ſil̄ a plurib⁹ gradibus formaꝝ ſubāliū attingi nō poterit: vnus ḡ ſolus gradus forme erit ſicut i ꝓpo ſuſceptiuo ꝛ eēntia māe pme. Alij ꝟo oēs erūt in cōpoſito ex mā: ꝛ aliquo gradu forme. Eſt aūt quilibꝫ gradus forme eēntialr̄ actus ſubſtātific⁹: ꝛ quilibꝫ act⁹ ſubſtātificus q̄tūcūq̄ impfect⁹ eſt rō exiſtendi ſimpl̄r: qꝛ aliter nō diſtingueret̄ ab actu accidentali: ḡ oēs gradus impfecti ſubāliū formaꝝ excepto vno tn̄ erūt vt in ꝓprio ſuſceptiuo: in ſimpl̄r actu exiſtēte ꝛ per ꝯñs erūt de neceſſitate accn̄tia: qd̄ eſt impoſſibile: ḡ ipoſſibile eſt gradus impfectos oiū ſubāliū formaꝝ ſil̄ eſſe in eadē pte māe.

Preterea numerata mā nece ſſe ē numerari ꝛ ea que ſunt in ipa: qꝛ ipoſſibile ē aliqd vnū ꝛ idē nūero: ſil̄ inueniri in plib⁹: nūero dn̄tib⁹: Mā aūt q̄ ſtat actu ſub forma ignis: ſi differt nūero a mā q̄ ſtat actu ſub forma aeris: ꝛ a mā ſtāte ſub forma aque: ꝛ a ſtante ſub forma terre: igit̄ ꝛ incinatio forme q̄ eſt in mater ūs q̄ttuor elo͂ꝝ eſt neceſſariū: q̄ ſit numero diſtincta ꝛ diuerſa. Ponamus ḡ q̄ elemēta cōcurrāt ad mixtionē: ꝛ deueniāt ad aſini gn̄atōnē: cōpleta itaq̄ gn̄atione aſini: aut oēs q̄ttuor aīe aſinine: q̄ in q̄ttuor elemētis erāt icboate corrūpunt̄: aut alie pficiunt̄ ꝛ alie nō: aut pficiuntur oēs. Nō pōt dici q̄ oēs corrūpant̄: qꝛ ſm iſtos ꝑ gn̄ationeꝫ rei forma in mā incboata ad graduꝫ completū deducitur. Non poteſt etiam perfici vna ſola: quia non eſt dare quare pficiat̄ magis vna q̄ alia: pficiunt̄ itaq̄ oēs: ꝛ ſic in aſino gn̄ato: erūt q̄ttuor numero aīe aſinine cōplete: qd̄ eſt abſurdū: ergo abſurdū eſt in mā ſtāte ſub q̄libet forma: eſſe gradus incōpletos oiū aliaꝝ formaꝝ. ¶ Viſo ergo q̄ forma ſubſtātialis in ſua eēntia nō h̄z realit̄ gradū ꝛ gradū: ꝛ q̄ dato ipam gradū ꝛ gradū habere nō ideo tamē poteſt poni q̄ in eadē parte māe ſimul ſūt gradus impfecti oium formaꝝ ſubſtātialiū. ¶ Tertio videndū eſt breuiter: vtrū cōceſſo: q̄ forma ſubſtantialis precexiſtat i materia ſub gradu ſue nāe icōpleto: coagere poſſit motori ad ſui productionē. Qd̄ autēꝫ hoc ſit impoſſibile: facile eſt oſtēdere. Eius eteni eſt agere cui⁹ eſt eſſe: cū agere ꝑſupponat eſſe: ꝛ nihil agat niſi ſm q̄ eſt in actu: ſed eſſe non eſt forme: ꝛ ſi ſit ꝑ formā: eſt autē cōpoſiti: igit̄ ꝛ cōpoſiti eſt agere: gradus aūt forme eſt forma ſimpl̄r: ꝛ nō quid cōpoſitū ex materia ꝛ forma: ergo eius non erit eſſe nec agere: ſed compoſiti ex ipſo ꝛ materia: ꝛ cū hoc cōpoſitū ſit illud: i quo actio recipit̄ ergo aliquod ens agere poterit in ſe totū. qd̄ eſt impoſſibile: nullā eni partē cōpoſiti eſt dare in qua nō ſit incboatio forme inducēde: ſimul cum forma abijcienda. ¶ Preterea ſicut in materialib⁹ id qd̄ eſt ratio eſſendi: nō eſt ipſum ꝑ ſe exiſtens: ſic etiā in eis: id qd̄ eſt rō agendi: nō eſt ipſuꝫ agens: eſt aūt forma rō agēdi: ſicut eſt ratio eēndi: ergo foīa nō eſt agens. Multo igr̄ magis neq̄ gradus incompletus forme poterit eſſe agens vel poterit agere: eſſe tamē poterit ratio agendi. Aut ḡ erit ratio agendi ipſi exteriori agēti: aut illi quod recipit exterioris agentis actionē ꝛ in quo eſt ipſe gradus incompletus forme inducende. Non pōt aūt dici q̄tuꝫ ad ꝓpoſitū q̄ ſit ratio agendi ad expulſioneꝫ forme cōtrarie ei a quo talis forma expellit̄. ¶ Primo qdēꝫ: qꝛ forma nō eſt ratio agendi ipſi rei in ſeipſam: ſed in aliud. ¶ Secūdo: quia cū forma expellēda ſit in tota ſba rei: ꝛ forma incboata ſilr̄ (vt ſupra diximus) ꝓpter id q̄ non eſt dare: quare forma incboata ſit in vna parte rei potius q̄ in alia: aliqua res in ſe totam agere poterit tranſmutando ſe ab vna forma in aliam: qd̄ eſt impoſſibile: non pōt ergo eſſe genus talis forme ratio agēdi ad expulſionē alterius forme illi a quo forma expellitur. Erit ergo ratio agendi exteriori agenti: ſed hoc eſt inconueniens. ¶ Primo quidē qꝛ forma eſt ratio agēdi ſicut ꝛ eēndi ei in quo eſt: ſicut eni vnūquodq̄ eſt actu ꝑ ſuā formā ꝛ nō ꝑ alienā: ſic etiā nihil agit ꝑ formā in alio exn̄tem: ſed ſolum ꝑ formā quā habet in ſeipſo. ¶ Secūdo: qꝛ tunc ſuꝑfluum erit ponere talem gradū incompletū in paſſiuo ad forme contrarie expulſioneꝫ ꝛ inductionem alterius. Cum enim agens extrinſecuꝫ in ſeipſo habeat completam formā: que eſt ratio agendi: ꝛ per conſequens perfectam agendi rationem ſubtracto gradu iperfecto a paſſiuo adhuc agens exteri⁹

Octauo.

per ſuam formam: ipſum complete poterit trāſmutare
omnino igitur fruſtra talis actus incompletus ponit̄
in paſſiuo: cum nec ſit rō patiendi propter id ꝙ hoc eſt
potentia ⁊ nō actus: nec ſit agens: nec ratio agendi (vt
oſtenſum eſt.) ¶ Habito ergo: ꝙ ⁊ ſi gradus incomple
tus forme inducende ſit in mā eo modo quo aduerſarij
ponunt: agere tamē vel coagere extrinſeco motori non
poteſt. ¶ Ulterius quarto videndū eſt vtruʒ conceſſo
etiā eis ꝙ exteriori agenti coagat difficultas fugiatur
quam iſti per ſuam poſitioneʒ fugere ſe credebant. Eſt
autē difficultas illa precipua de productione formaꝝ.
¶ Dicunt enim ꝙ ſi nihil forme ponat̄ in materia an
te generationem in qua poſt modū tota inuenitur: erit
productū ꝑ generationē aliqd de nihilo: qd̄ eſt impoſſi
bile. Quod autē ipſi ꝑ ſuam poſitionē hanc difficulta
tem non fugiant: facile eſt oſtendere. Aut eni per gene
rationem producit̄ aliquid de eſſentia forme: quod pri
us nō prefuit in materia: aut nihil: Si nihil producit̄
per generationē quod prius nō p̄fuerit in materia: cū
poſt generationē inueniatur in materia forma comple
ta ſequit̄ ꝙ forma cōpleta prefuerit in materia: ⁊ ſic re
dibit opinio de latitudine formaꝝ. Si autē aliquid de
eſſentia forme per generationem producit̄ quod prius
non extiterit in materia: tunc oportet dicere: vnde pro
ducat̄. Aut enim producitur: vel accipitur de eſſentia
materie: aut de eſſentia forme cōtrarie: aut de parte for
me preexiſtente in materia: aut de eſſentia cōpoſiti: aut
decidit̄ a forma agentis. Nō poteſt dici ꝙ accipiatur
de eſſentia materie: quia hec eſſentia tota eſt potentia:
id auteʒ quod de eſſentia forme producitur eſt eſſentia
liter actus. Nō accipitur etiaʒ de eſſentia forme oppo
ſite: quia nihil qd̄ eſt de eſſentia vnius oppoſitorū: pōt
fieri de eſſentia alterius. Non accipitur etiaʒ de parte
forme in mā p̄exñte: nec de eſſentia p̄exñtis compoſiti
qꝛ in neutro iſtoꝝ (vt etiā ipſi concedunt) ħ actu fuit
ante gñationē. Nō decidit̄ etiā ab eēntia forme gñān
tis ipſius: qꝛ tunc quot gradus de eēntia forme gñati
producunt̄ ꝑ gñationē: tot gradus erit neceſſariuʒ de
cidi ab eſſentia forme ipſius gnāntis: qꝛ tunc quot gra
dus de eſſentia forme gnāti ꝓducunt̄ ꝑ gñationē: tot
gradus erit neceſſariuʒ decidi ab eſſentia forme ipſius
gñantis: ꝓducūtur aūt ꝑ gñationē oēs gradus qui ſūt
de eſſentia forme rei gñate preter īfimū: ergo ⁊ ab eſſen
tia forme rei gñantis oēs gradus decident̄ p̄ter infimū
⁊ remanebit ꝑ ꝯſequēs gñans de neceſſitate corruptū
in termino gñationis: qd̄ eſt aperte falſuʒ. Si ergo qd̄
de eſſentia forme ꝑ gñationē ꝓducit̄ non decidit̄ a for
ma gnāntis: nec accipit̄ ab eēntia māe: nec ab eſſentia
forme oppoſite nec a p̄exñte gradu eēntie: nec a p̄exñtis
eſſentia cōpoſiti aut dicant hoc qd̄ de eēntia forme ꝓ
ducitur per gñationem ꝓduci ex nihilo: qd̄ nō volunt
aut dicant nobiſcū ꝙ illud ꝑ ſe nō ꝓducit̄ ſed ꝑ accñs
ad ꝓductionē cōpoſiti: qd̄ de mā producit̄ in q̄ prefuit
ratione forme potentia: ſed non actu: ⁊ tunc ad hoc ꝙ
res nō producat̄ ex nihilo: dicāt nō requiri ꝙ aliquid
de forma añ gñationē actu p̄exiſtat in mā: ſed ꝙ ſm ſe
totā potētialiter ſolū i ipſa p̄exiſtat (ſicut nos dicimꝰ)
¶ Uiſa ergo opione illorū ponentiū formas ſubſtātia
les in materia actu ante generationeʒ exiſtere ſub gra
du incōpleto ſue eſſentie: ⁊ viſa etiam ip̄robatione ip
ſius: vlterius videndum eſt aliquid de opinione ponē
tium formas ſubſtantiales q̄rum ad totalitatē ſue eēn

Cōtra qui tā opionē arguitur.

tie p̄exiſtere in materia ſub quodā eſſe cōfuſo. ¶ Ad cu
ius opionis intelligentiā: ſciendū ē ꝙ in formis accñta
libus cōtrarijs ſic videmus ꝙ extrema ſub eſſe diſtin
cto accepta ſe inuicē circa idē nō cōpatiūtur: ſed potiꝰ
nata ſunt ſe mutuo expellere: albedo etenim ſub eſſe di
ſtincto accepta: non compatit̄ ſecum nigredinē in eodē
nec e conuerſo. Sub eſſe tamen indiſtincto ⁊ confuſo ſe
mutuo circa idem cōpatiunt̄: vnde quia extrema non
ſunt diſticte in medio: ſed cōfuſe ſimul in ipſo: ſub qua
dam tamen confuſione inueniunt̄: ab iſta aūt cōfuſio
ne deducunt̄ ad eſſe diſtinctum virtute agentis: mām
vel ſubiectū determinate ad alterum extremorum mo
uentis: ſicut virtute calidi mouentis determinate ad
ipſam caliditatem quod erat tepidū: ⁊ per conſequens
confuſe calidū diſtincte calidū efficit̄: ⁊ virtute alterā
tis frigidi efficit̄ diſtincte frigidū. Queadmodū aūt i
iſtis ē ſic etiā (ſm iſtos) ⁊ in formis ſubalibꝰ ſuo mō eē
vr̄: ſi eniʒ forme ſubales ſub eſſe diſtincto accipiant̄: ſe
pati nō pūt circa eandē p̄tē māe. In q̄ tñ mā ſub eſſe in
diſtincto ⁊ cōfuſo oēs inſimul exiſtunt: hoc aūt eſſe cō
fuſuʒ (vt dicūt) nihil aliud eſt q̄ꝫ habitus confuſus for
marū ⁊ poteſtas habitualis māe: in qua poteſtate ipſa
materia habet confuſe omnes formas: nullā tamen di
ſtincte: ſicut etiā genus poteſtate quadā: que eſt habitꝰ
cōfuſus differētiarū indiſtincte ⁊ confuſe differentias
omnes habet: ⁊ ſicut genus per intellectū ad alterā dif
ferentiarū determinatur: ſic etiā ⁊ mā ꝑ virtuteʒ nālis
agētis determinat̄ ad alterā formaꝝ i ipſa indiſtincte
primitus contentarū: vt ſic dici poſſit ꝙ forma ſubſtan
tialis quantū ad eſſentiam ſuam totā: ⁊ non quantuʒ
ad partem: qꝛ indiuiſibilis eſt ſub eſſe cōfuſo ante gña
tionem exiſtit neceſſario in mā: ⁊ ꝑ gñatōnem virtute
nālis agentis etiā quantū ad eſſentiā ſuam totaʒ de eē
confuſo deducit̄ ad eſſe diſtinctū: vt ſic etiaʒ q̄tum ad
eſſe partim ſit ab intus ⁊ partim ab extra: quātum ve
ro ad eſſentiam: tota ſit ſemꝑ in mā: ſub eſſe tamen cō
fuſo (vt dictum eſt) de quo ad eſſe diſtinctum ꝑ agens
exterius deducatur. Iſta autē opio vno modo ipſaʒ in
telligendo vera eſt: ⁊ alio modo falſa. Per eſſe eteni cō
fuſum: aut intelligitur actus exiſtendi: aut ſola aptitu
do materie ad eſſe ⁊ ad formam: que eſt ratio exiſtendi
⁊ quidē ſi per ipſum confuſuʒ eſſe: itelligatur actus ali
quis exiſtendi: ita videlicet ꝙ ponendo formas exiſtere
in materia ſub eſſe confuſo: neceſſarium ſit eas ponere
actu exiſtere in materia: erit poſitio oīno impoſſibilis.

Opinio. Iſta q̄mō ⁊ vera ⁊ falſa eē poſſit

¶ Ad cuius intelligētiā: ſciendum eſt ꝙ cum nullū in
diuiſibile hēat partē ⁊ partē: de neceſſitate oꝫ dicere ꝙ
vnū indiuiſibile attingens aliud indiuiſibile ſm ſe to
tū ⁊ totalr̄: totalitate ſue eſſentie: aliud induiſibile totū
attingat: Eſt aūt eēntia materie de ſe cui forma ſubſtā
tialis cōiungit̄: omnino indiuiſibilis: vnde oportet de
neceſſitate: ꝙ forma ſubalis: actu attingens eſſentiam
māe ſm ſe totam ⁊ totaliter ex parte ſua ipſam totā ac
tu attingat: ſi autē eſſentia forme actu eſt in materia: ne
ceſſariū eſt dicere ꝙ actu attingit ipſius eſſentiā: nō eni
eſt intelligibile: ꝙ eēntia forme ſit actu in materia: ⁊ ac
tui eſſentie ipſius: materia non coniungat̄. Ex hoc aūt
ꝙ eſſentia forme tota ⁊ totaliter attingit totā eſſentiaʒ
materie: cōſurgit actualis exiſtentia coniuncti tota ⁊
completa: Si igit̄ eſſentia forme actu in materia pona
tur: neceſſe eſt dicere ꝙ materia ſiet actu ſub eſſe cōple
to nato conſequi formā illam. ⁊ ꝑ conſequens ſi ante ge
nerationem: forma actu tota eſt in materia: oportet di
cere de neceſſitate ꝙ eſſe generati totū ⁊ completum ge
nerationi p̄exiſtat: quod eſt impoſſibile: nō pōt autē di
ci ꝙ forma q̄tū ad eſſe eſſentie ſue: ante generationē eſt
in mā: ⁊ nō q̄tum ad eſſe exiſtentie: quia per hoc ꝙ ali
cui correſpōdet eē eſſentie nō dicitur actu exiſtere in ali
quo: ſed ſolum per ſe exiſtere: Cuius ratio eſt: quia ⁊ ſi
eo ipſo res haberet non quidē exiſtere poſſe ſed actu exi
ſtere quo

ſtere quo hēt eſſe eēntie:cū eē eēntie vnaqueqꝫ res eſſen
tialiter ⁊ inſepabiliter habeat: habebit vnaqueqꝫ eēn
tialiter ⁊ inſepabilr̄ actu exiſtere:qḋ eſt hereticū igitur
ſi ſolū eſſe eſſentie ipſius forme:añ gñatioñe reſpicit̄ a
mā:⁊ nō eſſe exiſtētie:ꝑ hoc ipſa forma nullo modo ha
bebit:ꝙ actu exiſtat i materia:ſ ſolū ꝙ ipſa poſſit exi
ſtere. ¶ Si aūt dicat̄:ꝙ eſſentia forme ante generatio
nem: eſt cōiuncta mãe actu:ſed imperfecte:patꝫ ꝙ hoc
nihil eſt:cū eni talis eſſentia ſit iduiſibilis: ſi actu ali
cui cōiungit̄:tota ſibi cōiungit̄:⁊ ſi tota illi cōiungit̄:
nihil ſui reſtat illi amplius coniūgendū: ⁊ per ꝯñs ta
lis eſſentia eſt ſibi ꝑfecte coniuncta. Eſt eni oīno pueri
le dicere:ꝙ aliquid ſit ſm totā ſuā eſſentiaꝫ actu cōiun
ctū alicui:⁊ tamē ſibi ſit imꝑfecte cōiunctū: cū illud ſo
lū imꝑfecte ſit coniunctuꝫ alicui:qḋ ſm aliquid ſui eſt
ſibi actu cōiunctū:⁊ ſm ſui aliquid reſtat:illi poſteri⁹
coniungendū. Ex hoc autē patet:ꝙ nec etiā dici poteſt
talis eēntia indiſtincte coniuncta eſſe materie:quia ſo
lū in potētia res indiſtincte cōtinet̄:per actū aūt ⁊ ma
xime per cōpletū oīa diſtinguūtur. Eſſentia aūt forme
(vt oſtēſuꝫ eſt) ſi actu eſt cōiūcta materie:neceſſario eſt
ſibi ꝯiūcta ꝑfecte ⁊ diſtincte:⁊ per ꝯñs diſtinctione cō
pleta:qḋ eē ante generationē oīno non poteſt.

Cōfirmat̄ Primo. **Preterea** Si eēntie formaꝝ ſubſtātialiuꝫ oēs in aliqua mā actu ꝑexiſtūt:
aut ſunt ille eēntie formaꝝ oīum indiuiduoꝝ de mate
rie potētia ꝓduci poſſibiliū per naturā:aut eēntie for
maꝝ oīuꝫ ſpecieꝝ ſolū. Si ſunt eēntie oīum formaꝝ in
diuidualiū produci poſſibiliū per naturā:cū ſm facul
tatē nature indiuidua produci valeāt infinita:erunt ſi
mul in materia actu eſſentie formaꝝ ſubſtantialiū nu
mero infinite:⁊ nō ſolū ſemel ſed multotiens infinite:
q2 ſub q̄libet ſpecie rei generabilis:infinita indiuidua
ꝓduci poſſūt ſucceſſiue cū forme ꝓducibiliū (ſꝫ iſtos)
actu in mā ꝓductioni preexiſtant. Eſt aūt oīno ipoſſi
bile quod cōcluſuꝫ eſt:igit̄ oīno ipoſſibile eſt in mā pre
exiſtere actu eēntias oīuꝫ indiuidualiū formaꝝ produ
ci de ipſa poſſibiliū per naturā:nō poſſunt etiā in ipſa
ꝑexiſtere eēntie formaꝝ oīuꝫ ſpēꝝ ſolū:ita ꝙ nō indiui
duoꝝ:q2 forma ſpēi de ſe ſūpta ſcdm. ſ. ꝙ ſpēi corrñdet
eſt forma vlis:foꝛa aūt actu exñs in mā eſt foꝛa indiui
dualis:q2 actus eēndi nullo mō vli pōt:niſi in indiui
duo cōpetere:vñ ſi in mā nō ponātur foꝛe idiuiduales
ſed vles:nō erūt vllo mō actu in mā:ſed potētia ſolum
ꝙ ſi actu in ipſa exiſtere dicant̄:nō erūt vles:ſed indi
duales indiuiduis ꝑmo corrñdētes:nō eſt āt dare: q̄re
in mā ſint poti⁹ forme corrñdētes aliquib⁹ indiuiduis
q̄ aliis:⁊ ſic oportebit neceſſario in mā ꝑexiſtere actu
formas oīum idiuiduoꝝ de ipſa ꝓduci poſſibiliū: per
naturā:qḋ iā oſtēdim⁹ eē ipoſſibile. ¶ Si aūt dicat̄:ꝙ
in illa mā actu ꝑexiſtit vna tm̄ forma numero ſꝫ vnā
quāqꝫ ſpēꝫ ſucceſſiue diuerſis ſpēi idiuiduis corrñdēs:
appꝫ ſ ſubito eſſe ipoſſibile. Cū eni ab vnica forma ſit
vnicū eſſe numero:⁊ vnū numero eſſe nullo mō poſſit
eſſe plurium indiuiduoꝝ numero diſtinctoꝝ:ſequitur
de neceſſitate ꝙ oīa indiuidua ſub eadem ſpecie ſucceſ
ſiue de illa mā producta ſint vnuꝫ numero:qḋ eſt oīno
impoſſibile:de aliqua eni pte aque ꝑ corruptionē ipſi⁹
poterit aliqua ps aeris fieri:⁊ de illa parte aeris ꝑ cor
eius corruptionē fieri aq̄ poterit: ⁊ erit aqua ꝑmo cor
rupta ⁊ poſtea gñata eadē aqua numero:quod eſt im
poſſibile:igit̄ oīno ipoſſibilis eſt pō: q̄ ponit eſſentias
totas formaꝝ ſubalium actu preexiſtere in materia.

Secundo. **Preterea** Illud eſſe confuſuꝫ quod ponit̄ eſſe quidam actus exñdi:aut ſeq
tur formā ſubaleꝫ vnā eſſentialiter:aut formas ſuba
les eſſentialr̄ diſtinctas:oīs etenim actus exñdi eēntiā
alicuius forme ꝯſequit̄. Et quidē ſi vnā formā tm̄ cōſe
quit̄:tm̄ vna forma ꝑ tale eſſe ponet̄ in mā:non eniꝫ ꝑ
actū exñdi in mā alia forma ponit̄ niſi illa: quaꝫ illud
eſſe conſequit̄. Sic ergo ſub tali eſſe cōfuſo nō poterūt
dici exiſtere in mā eſſentie oīm formaꝝ ſubaliū de ipſa
ꝓducibiliū. Si aūt talis actus eēndi ꝯſequit̄ formas
ſubales eēntialr̄ diſtictas:cū de neceſſitate ad formas
diſtinctas eēntialr̄:ſequat̄ actus eēndi realr̄ diſtincti:
eſſe illud ſub quo multe forme ſubales:ſimul in vna pte
mãe ponunt̄ erit neceſſario nō ꝯfuſuꝫ ſ diſtinctū: ⁊ ꝑ
ꝯñs in eadē pte mãe ſil̄ erūt plēs forme ſubales:ſibi in
uicē repugnantes ſub eſſe diſtincto:qḋ eſt impoſſibile:
ergo oīo eſt ipoſſibilis pō:q̄ ponit formas ſubales ſcḋꝫ
ad totas ſuas eſſentias ſil̄ preexiſtere in mā:ſub eſſe cō
fuſo:ſi tamē ꝑ eſſe tale aliquis actus exñdi intelligat̄: ⁊
nō aptitudo ad exiſtētiam actualē. ¶ Nō ſi ꝑ eſſe cōfu
ſum non intelligat̄ exiſtentia in actu:ſed in aptitudi
ne ſolū:vera eſſet opinio. Et forte ſic iſta poſitio intelli
gitur:ꝑ actū eteni res ad inuiceꝫ diſtinguūtur: que in
aptitudine indiſtincte: ⁊ cōfuſe habentur:actus eteniꝫ
diſtīguere habet:⁊ determinare aptitudinē rei. Eo igi
tur ipſo quo ipſi dicunt formas ſubales nō ꝑexiſtere in
mā ſub eſſe diſtincto:ſed ſub eſſe cōfuſo: videt̄ velle:ꝙ
ipſe in ea ſub exñtia in actu nō ꝑexiſtat:ſꝫ ſolū ſub exi
ſtentia in aptitudine ſumpta:in q̄ exñtia idiſtincta eſt
⁊ cōfuſa. ¶ Manifeſtū eſt eni ꝙ mā nālr̄ inclinatur
in eſſe habendū:⁊ non niſi per formā:in ſua igit̄ incli
natione nāli iā includit oē eſſe ꝯñs formā de ipſo edu
cibilē:⁊ eſſentiā ꝑ ꝯñs forme:que ſibi eſt ratio ⁊ princi
piū exñdi:ſi eni ſit aliq̄ forma in cuius eſſentiā nō incli
net̄:ſicut ipſam in ſua nāli inclinatione nō ꝑhabet:ſic
etiā actu ipſa informari nō poterit. Mā igit̄ in ſua in
clinatione nāli:que eſt eius naturalis aptitudo ad for
mā:ꝑhabet neceſſario eſſe cōſequens formā quālibet:
⁊ ſub illo eſſe eſſentiā totā cuiuſlibet forme etiā preha
bet neceſſario. Et q2 mā nō magis de ſe iclinat̄ in vnā
q̄ in aliaꝫ: iccirco in ſua aptitudine naturali includit
equalr̄ omnes formas:⁊ ſilr̄ eſſe cōſequēs eas: ⁊ ſic nō
diſtincte habet hāc vel illā:ſed indiſtincte oēs:⁊ ſub eē
confuſo. Qñ aūt actu ſua aptitudo ꝑficit̄ forma aliq̄
qa de ratione actus eſt diſtinguere aptitudinē materie
ad formā vnam efficitur tunc ſic diſtincte ſub vna for
ma:ꝙ inſimul cum ipſa: ſm actum diſtinguentem: ⁊
determinantē eius naturalē inclinationem:aliā habe
re nō poteſt. Et quia:vnūquodqꝫ ad id mouet̄ natura
liter:ad qḋ habet aptitudinē naturalē:non aūt mouet̄
ad ipſum:niſi quando id actu nō habet: qa qñ id actu
habet:ſub ipſo naturaliter quieſcit: ſicut graue: quia
aptum natum eſt habere locū deorſum:qñ ipſum actu
non habet naturaliter tendit deorſum:qñ vero eſt actu
in loco deorſum:in ipſo naturaliter quieſcit: iccirco ⁊
materia cū actu formā habet quā eſt apta nata habere
non mouet̄ ad ipſaꝫ ſed in ipſa potius naturaliter qe
ſcit:cum vero eā actu nō habet ꝓpter aptitudinē natu
ralē:quā de ſua eſſentia habet ad ipſaꝫ naturaliter ſiue
ſm ſuā naturā tendit in ipſam. Et quia vnūquodqꝫ id
quod de ſua habet aptitudine naturali: habet ſemper
actu:niſi aliquod impediens ipſum extra illius actua
litatē detineat:ſicut graue eſt ſemper actu deorſuꝫ:quā
tū de ſe eſt:⁊ ſi propter aliquod impediēs quandoqꝫ ex
tra locuꝫ deorſum detineat̄:iccirco ⁊ mā quantum ex
ſe eſt:ſemper eſt actu ſub forma illa: quam de ſua apti
tudine naturali habet:⁊ ſi extra illam detineatur quā
doqꝫ per aliqḋ ipediens eam ſub ipſa ſtare. Et quia in
detentis extra id quod de ſua habent nāli aptitudine

per aliquod impediens:neceſſe eſt aliquid dare : quod
ꝓhibens remoueat:ſi actu in id tendere debent:iccir
co ⁊ ſi mã per aliquod impediens:remota a forma ſibi
debita:naturaliter actu in ipſam tendere debeat:neceſ
ſario dare oportet aliqd:qđ ab ipa remoueat impediẽs
eam ſub forma debita ſibi ſtare. Impeditur autẽ mã
ad pñtiã agentis ſtare ſub forma:quã eſt apta nata de
ſua nã habere ad agentis pñtiam propter diſpões con
trarias illi forme in ipſa mã exñtes:has igr̃ diſpoſitio
nes neceſſariũ eſt pmo a mã remoueri:vnũ aũt ꝯtrioꝝ
a ſubiecto nõ remouer̃ niſi ꝑ inductionẽ alterius : ergo
ſi iſte diſpões ꝯrie forme inducende:debent a mã remo
ueri:neceſſariũ eſt in ipſam introduci ab agente diſpõ
nes illis ꝯtrarias:ipſaꝫ formã agẽtis cuius ſilitudo i
mã dꝫ imprimi ꝯñtes. Et ſm ꝙ iſte diſpões ꝯñtes agẽ
tis formã:magis ac magis in mãꝫ iducent̃:diſpões ꝯ
rie ipediẽtes mãꝫ ad agẽtis pñtiã:actu ſtare ſub forma
ꝯſili forme agẽtis magis ac magis remouebunt̃ : ⁊ mã
velocius in ſilitudinẽ tẽdet agẽtis:ẽ eteni motus nãlis
in fine fortioꝛ q̃ꝫ in principio ꝑꝑ id ꝙ ꝓtus ipedientis
ſemꝑ eſt circa pncipiũ fortioꝛ:q̃ꝫ circa finem:vñ graue
ipeditũ eſſe deorſuꝫ ꝑ corpus in medio inter ipſum.ſ. ⁊
locũ deorſum ꝯſiſtens:q̃to magis ad locũ deorſum ap
propinq̃t:tãto velocius mouer̃:qꝛ ꝯtinue corpus impe
diens minus efficir̃: ⁊ minoris virtutis ad impedien
dũ:h aũt toto remoto:ſtatiꝫ graue in illo vbi efficir̃:qđ
a ſuo nãli ꝯſequir̃ gñante. Sicut aũt in his eſt:ſic ſuo
modo eſt ⁊ in motu mãe ad formã. In principio eteni
diſpões ꝯrias hꝫ intenſiores ⁊ fortiꝰ ipedientes mãm
ſtare ſub pñtis agẽtis ſilitudine:ſꝫ ꝑ ꝯtinuã iductionẽ
diſpõnũ ꝯñtiũ formã agentis: ⁊ remotionẽ cõtrariaꝝ
debilitar̃ diſpõnũ ipedientiũ virtus : ⁊ mã fortius in
agentis pñtis ſilitudinẽ tendit:donec tandẽ toto impe
diente remoto in ipſo inſtãti remotionis pñtis agẽtis
ſilitudinẽ ꝑfectiſſimã cõſequar̃: q̃ ſilitudine adepta in
ipſa poſtea nãliter q̃eſcit:vtpote ſui nãlis appetitꝰ mo
tu q̃etato: ⁊ cõpleto adepto. Et qꝛ ꝑfectiſſima ſimilitu
do eſt q̃ attendit̃ ſm ſubaꝫ: ⁊ hꝫ formã ſubalẽ: ꝑfectiſſi
mã aũt agẽtis ſilitudinẽ:mã nõ cõſequit̃ :niſi in inſtã
ti in quo cõplet̃ totius impediẽtis remotio:ideo mã ſo
lũ in inſtãti vltimo remotionis diſpoſitionis impediẽ
tis eã:ſilitudinẽ agentis aſſequi:cõſequit̃ formã ſuba
lẽ forme gñantis ꝯſilem:ſic ergo parꝫ ſm iſtã põnẽ que
eſt quarta inter ſuꝑius recitatas:quõ mã actu añ gña
tionẽ ꝯpoſiti:formã nõ hꝫ:ſꝫ ſolũ in potentia ⁊ aptitu
dine nãli. Pꝫ etiã:ꝙ motus eius ad formã : ⁊ ad ſpẽm
gñantis nõ eſt violentꝰ:ſꝫ nãlis:cũ ſit ſm nãlẽ aptitu
dinẽ ipſius: ⁊ violentus ſit cõtra etiã nãlẽ aptitudineꝫ
rei mote. Pꝫ etiã ꝙ motus mãe ad nãlẽ formã: eſt oĩno
diuerſus a motu ligni ad formas artificiales:nec eniꝫ
lignũ nãliter inclinar̃ in formã artis : ⁊ iõ etiã nãliter
nõ tẽdit in ipm. In mã etiã que ad formã artis mouer̃
nõ efficit̃ virtute agẽtis aliq̃ q̃litas actiua diſpoſitiua
ad formã artis:ad cuius receptionẽ in ipſa: dici poſſit
remoueri ab ea q̃litas forme : q̃ inducẽda eſt repugnãs
⁊ ipſa materia etiã ex ꝯñti velocius tẽdere ad ſilitudi
nẽ agẽtis ꝑticipãdã:ſic ꝯtigit i motu nãli:q̃ mã tẽdere
dr̃ ad agẽtis ſibi pñtis ꝑfectã ſilitudinẽ. His igr̃ cõſi
deratis facile eſt ad argumẽta facta in ꝯtriũ rñdere.

Reſpõſio ad obiecta

Ad primum Itaq̃ dicẽdũ eſt ꝙ forma
non ſolũ dicir̃ de actu ſub
ſtãtifico:qui eſt ꝑfectio ꝓpria materie:ſed etiã de quid
ditate ſpecifica:que appellari conſueuit forma totius:
que quidẽ forma cõpoſita eſt ex actu ſubſtãtifico: ⁊ eẽn
tia materie. Et accipiẽdo quidẽ formã primo modo in
choatio forme dicit̃ ipa actꝰ ſubſtãtifici eẽntia manẽs:
⁊ incluſa ab ipſa creatiõe materie in aptitudine natu
rali ipſius. Accipiendo ꝓ formaꝫ ſcđo modo:inchoa
tio forme dicit̃ eſſentia ipſa materie:non quideꝫ actu:
ſed ſua aptitudine naturali eſſentie actus ſubſtantifici
cõiuncta. Quod autem ſic beatus Augꝰ. forme inchoa
tioneꝫ acceperit:patet per hoc quod in eodẽ libro dicit
ꝙ hec inchoatio:velut materies ſubiacere videtur arti
fici. ¶ Ad ſecundũ dicendum ꝙ omnis res quicquid
progreſſu naturali per temꝑa congrua prodit : atq̃ ex
plicat etiã ante continebat:ſed occulte:quia nõ cõtine
bat in actu:ſed in aptitudine nãli. ¶ Ad tertiũ dicen
dũ ꝙ forma ꝑ accñs ꝓducitur:q͂a ad ꝓductõnem cõpo
ſiti:qꝛ cũ agẽs agat ſibi ſile omnimode cũ eſt agẽs cõtu
ctũ: ⁊ ipſuꝫ ſit in ſua ſuba cõpoſitũ ex mã ⁊ forma : non
poteſt ſua ſimilitudo in ſimplici forme eſſentia reſerua
ri: ⁊ iõ nõ ꝓducit eſſentiã ſimplicis forme ad eſſe : ſed
ſpecificã quidditatẽ cõpoſiti ſub forma contraria non
actu preexiſtentem:ſed aptitudine nãli producit ad ac
tũ expñdi:hoc aũt totũ de nõ eſſe ad eſſe productũ patet
ꝙ đ nõ ente ſimplr̃:nõ producit̃ :ſed de nõ ente actu:en
te autẽ in potentia:qꝛ ipſuꝫ totũ ante deductionẽ ad ac
tũ ſub forma cõtraria potẽtialiter preexiſtebat : ⁊ ſi nõ
actualiter (vt ꝓdictũ eſt) ideo totũ nõ ꝓducitur ꝑ crea
tionẽ que oĩno nihil preſupponit:ſed per gñationẽ que
preſupponit ens in potentia:forma autẽ: que eſt actus
ſubſtantificus:producit̃ ad ꝓductionẽ cõpoſiti: ⁊ ideo
non ꝑ accñs creatur ad creationẽ alterius. Cũ aũt cõ
poſitũ ꝓducit̃ ꝑ viã gñationis nõ ad creationẽ ſed ad
gñationẽ cõpoſiti tunc ꝓducit̃ forma: ⁊ ideo tunc gña
tur ꝑ accñs: ⁊ non creatur. ¶ Ad q̃rtũ dicendũ ꝙ for
me prioꝝ ꝓductoꝝ ad eſſe: fuerũt a deo inſimul cũ mã
⁊ cõpoſitis create:quibus productis cõcreata etiã fuit
⁊ virtus producendi ſibi ſimilia:que per oꝑa admini
ſtrationis a deo mediantibus ſecundis agẽtibus : tan
q̃ꝫ ſuis inſtris ꝓgrediunt̃ ad eſſe: ⁊ iõ aĩa ipſius creatu
re merito appellant̃ . ¶ Ad. v. dicẽdũ ꝙ i motu nãli ad
formã:mã q̃ ad formã mouet̃ : cõfert ad motũ ꝑ aptitu
dinẽ nãlẽ ex qua nãliter cõpetit ſibi talis motus:qđ de
his que violenter moueri dicunt̃ :dici nõ põt (vt ſupra
dictũ eſt.) ¶ Ad. vi. dicẽdũ ꝙ in mã ſtante ſub forma
ſanguinis eſt inclinatio magis determinata ad formã
carnis:q̃ꝫ lapidis:qꝛ in ipſa inchoata eſt iã ad aliq̃lem
gradum vtpote gradui ꝑfecto propinquuꝫ deducta di
ſpoſitio ad formã carnis:nõ autẽ in ipſa ſic eſt inchoa
ta diſpoſitio ad formã lapidis. ¶ Ad. vij. dicendũ:ꝙ ⁊
ſi mã in ſua potentia ⁊ naturali capacitate:aĩam intel
lectiuam aliquo modo includat:nõ tñ eã totaliter itra
ſuam naturalẽ capacitatẽ concludit:cũ tñ intra ipſaꝫ
formas alias nãles cõcludat: ⁊ iccirco merito alie oẽs:
preter intellectiuã animã de ipſa dicũtur educi. ¶ Ad
viij. dicenduꝫ ꝙ materia ſtans ſub forma vna : magis
in vnam inclinatur:q̃ꝫ in alias : propter diſpoſitioneꝫ
inchoantem: ⁊ deducenteꝫ ad altioꝛẽ gradũ diſpoſitio
nis ad formã vnã:q̃ꝫ ad aliam (vt predictuꝫ eſt) ¶ Ad
ix. dicenduꝫ. ꝙ diſpõ:que eſt in mã ſtante ſub aĩa ani
mati perfecti eſt diſpoſitio iam ꝯpleta: ⁊ virtute nãlis
gñantis ad gradũ vltimuꝫ deducta: ⁊ ideo iã eſt in ſuo
termino nãli. Contingit autẽ (vt dictum eſt) in mate
ria ſtante ſub forma alicuius inanimati eſſe diſpõnem
nõ quidẽ vltimatã ſed inchoatã : ⁊ per ꝯñs in vlterio
rẽ diſpoſitionis gradũ:materiã ordinantẽ:quia imper
fectũ ad ſui perfectionem nãlẽ naturaliter inclinatur.
¶ Ad. x. dicendũ ꝙ cum tranſmutatio de ſua ratione
includat carentiã eius:ad quod tendit:qꝛ nihil moue
tur ad id quod iam habet ſed ſoluꝫ ad id quod non ha
bet : non eſt miruꝫ ſi priuatio que dicit prauã carẽtiam
actus cum:

actus cū aptitudine tñ nãli ad ipsum pōt esse ipsi⁹ naturalis trāsmutatiōis pncipiū. ❡ Ad. xj. dōz ꝙ spēs vel forma per quā ponit̄ mā in actu nãli que est pfecte 7 vere species: dr̄ magis nã eē ꝙ mã (vt pz per ratiōes
Secundo. phycorum Co. xi Arist. ibidē) 7 nō spēs dicta de priuatiōe: que dicit carētiā habit⁹ 7 tñ quodāmō habitus dicit̄ (vt hr̄. v. metha.) sic ēt 7 dicēs carētiā spēi: dr̄ quodāmodo species
Caplo d̄ priuatione. Co. 27. 7 qđdā accñs mãe. ❡ Ad. xij. dicēdū ꝙ puatio in artificialibus dicit carētiā forme absq3 positione nãlis iclinatiōis ad ipsaz cū (vt supra dictū ē) res nãlis nō iclinet̄ tāꝙ i suā nãlē pfectionē i formā artificialē: sꝫ puatio i nãlib⁹ (vt pluries dictū est) sic ponit i mã carentiam foře: ꝙ ipsa relingt aptitudinē nãlē ad eā: 7 h̄ sufficere vr̄ ad drīaz vtriusq3 puationis. ❡ Ad. xiij. dōz ꝙ forme subales: 7 si sint pncipia qlitatū actiuaꝝ 7 passiuaꝝ sūt tñ idiuisibilis eēntie: nō in mã in qua non sunt actu fm se totas: eē ēt actu nō pñt: sꝫ aliqd sue eēntie. ❡ Ad. xiiij. dicēdū ꝙ vr̄ de oib⁹ subsātijs trāsmutabilib⁹: nãliter loquēdo: sic eē vr̄ ꝙ ipsa forma subalis nō est imediatū trāsmutatiōis pncipiū: sed poti⁹ hē: ipsa qlitas actiua a forma subali rei nãlis pueniēs: h̄ autē actiua qlitas cū virtute agētis nãlis ꝯtingētis passiuū efficit̄: in passiuo formalr̄ ipm ab agētis dissimilitudine ad siltudinē nãlē transmutat: inqꝫtū per ipsi⁹ inductionē (vt supradictū est) remouet̄ ipediēs passiuū tendere in agētis sibi pñtis siltudinē: vñ 7 qꝫto magis ad ipsi⁹ iductionē de dispōne motū ad illaz siltudinē ipediēte remouet̄: tāto (vt supra dictū est) passiuū veloci⁹ tēdit ad eā: 7 qñ iā tota ipedimēti remotio pficit̄ assequtur statim (vt pdictū est) ipsum passiuū cōpletā agētis siltudinē: que est siltudo i specifica qđditate: cū agēs fuerit vniuocū: p hāc ergo qlitatē actiuaz: q̄ siis est qlitati agēti: ipm passiuū formalr̄ tēdit in siltudinē generantis: 7 effectiue nō tēdit in ipam p agens extrinsecū qđ illā in ipso efficit qlitatē: 7 talis ꝟtus actiua: vel qlitas: que est imediatū formale pncipiū talis motus: cū ipso nãli motu p se 7 nō p accñs cōiungit̄ in passiuo nãli: qđ de artificialib⁹ dici nō pōt. ❡ Et sic pz rñsio ad xiiij. 7 ad alia qttuor argumēta sequentia. ❡ Ad. xix. dicendū ꝙ forme nãles de mãe potentia educunt̄ 7 in ipsa potentia prefuerūt ante gñationē. ❡ Ad. xx. dicēdū ꝙ forma subalis nãlis: p corruptionē nō cedit in pure nihil: sed cedit in ens in potentia: qꝛ redit in potētiā mãe. ❡ Ad. xxj. dicēdū ꝙ ipsa essentia aie est radix potentiaꝝ: 7 iō in ea remanent sicut in radice: 7 siquis q̄dē dicer̄ velit: ꝙ eēntia mãe sit radix formaꝝ poterit dicere post corruptionē eas radicalr̄ in mã remanere: nec iō tñ habebit: ꝙ aliqd de eēntia foře actu in mã remaneat: cū ipsa mã nihil sit talis eēntie: veꝝ est aūt ꝙ siltudo oīno nō valz: qꝛ eēntia aie est pncipiū potentiaꝝ: sed essentia mãe nō sic est pncipiū formaꝝ: 7 forma est perfectio materie: nō autem potentia essentie 7c.

❡ Questio sexta.

Pria rō. QVestio Sexta est. ❡ Utrū forma subalis imediate cōiūgatur prime mãe. Et videt̄ ꝙ nō Actus eniz actiuoꝝ (vt habet̄ in secundo de aia) sunt
Co. 24. in patiente 7 disposito: forma aūt subalis est actus ab aliquo actiuo posit⁹ in mã: q̄ rōne 7 locū patientis tenet: igit̄ forma subalis nō pōt eē in mã nisi disposita: 7 sic vr̄ ꝙ mãe vniat̄ mediāte dispōe.

Scđa rō. caplo scđo Preterea In hūtib⁹ simbolū (vt i scđo de gñatōe dr̄) facilior ē trāsit⁹: q̄ cū pter simbolicas qualitates fiat transitus ab vna forma in aliā: facilius videtur: ꝙ p simbolicā qualitatē: forma substantialis materie vniatur.

Preterea Actus quilibz ei vnit̄ cuius est actus: sed qđā forma subalis (vt aia) est actus corpis physici organici (vt dr̄ in scđo de aia) ergo aia corpi physico organico vnit̄: sed corpus physicū organicū nō est mã pma: cū sit cōpositū ex mã 7 forma: igit̄ ad minus forma subalis: q̄ est aia: nō immediate ꝯiungit̄ mãe prime. ❡ Preterea: Una forma non pōt vniri nisi mãe stanti sub priuatione alteius: sed cū priuatio nō sit pura potentia: qꝛ tūc nō differret a mã: nec sit pure nihil: qꝛ tūc nō esset principiū entiuz naturaliū: relinquit̄ ꝙ sit qđā actus: 7 sic p ꝯñs nulla forma vnitur nisi mãe stanti sub quodā actu imperfecto. ❡ Preterea que sunt realiter diuersa nō vident̄ posse sine aliquo medio ꝯiungi: sed forma subalis 7 mã sunt realiter diuersa: ergo 7c. ❡ Preterea forma nō pōt cōiungi materie sine his que ipsam in mã necessario precedunt: sed dispōes ad formā necessario precedunt formā in mã: ergo forma necessario vnit̄ mãe mediantib⁹ dispōib⁹. ❡ Si di. ꝙ dispōes precedunt formā in via gñationis: nō aūt in via essendi.

Tertia rō. Co. 4. qrta rō. v. ratio. Sexta rō. Responsio

Contra Cū fieri terminet̄ ad esse: de necessitate illa sunt pus: que prius fiunt: 7 per ꝯñs que pus hñt fieri in mã: prius etiā existūt in ipsa: si ergo pus in mã dispōes inducunt̄ ꝙ forma: oꝫ necessario ꝙ in ipa ēt pus existant. ❡ Si di. ꝙ in ipsa prius existūt sub gradu imperfecto: h̄ sub gradu pfecto pñt̄ formā: 7 ideo nō sunt mediū vnionis forme ad mām. Contra Respōsio.

Contra Cū dispōnes ad formā nō auferant̄ a mã p aduētū forme si aliquo mō sūt in mã añ formā: necesse ē dicer̄: ꝙ ad minus eo mō quo a foře in mã psupponūt̄ ipis mediātib⁹: foře mãe ꝯiūgat̄. ❡ Preterea (sꝫ ꝯmēt. in de sba orbis) dimēsiōes interminate sunt in mã añ oēz formā: nec abijciunt̄ p aduentū forme: h̄ solū terminant̄: igit̄ ad min⁹ mediātib⁹ dimēsionib⁹ interminatis forma subalis ꝯiungitur mãe. ❡ Si di. ꝙ opio ꝯmē. nō est vera sꝫ poti⁹ forma subalis ante oēm dimensionē recipit̄ in materia. Contra. Caplo p̄. Responsio

Contra Cū eēntia mãe sit indiuisibilis de se: si forma subalis recipit̄ ante dimēsionē in mã: recipiet̄ necessario in ipsa: sꝫ ꝙ indiuisibilis: 7 p ꝯñs eā totā replebit: nec aliqd de mã actu ieniri poterit extra formā vnā: sub alia forma: sed h̄ est fłm: qꝛ sił mã sub diuersis formis diuisa ienit̄: q̄ queꝫ taliū formaꝝ psupponit dimēsiones interminatas. ❡ Preterea qđ est oībus cōe nō ꝯseqt̄ ppriā formaꝝ alicui⁹: sed dimēsio interminata est oib⁹ gñabilib⁹ cōis: qđ pz: quia nulli approprat̄ dimēsio: nisi sub certa terminatione. Constat autē: ꝙ ipsa de se non est nata stare plus sub vna terminatione: ꝙ sub alia: igit̄ ipsa de se nō magis appropriari potest vni ꝙ alteri: 7 cū omnibus conueniat dimensiones hr̄e: sequit̄: ꝙ sublata terminatione ipsa dimēsio oībus sit cōis: sola q̄ terminatio dimēsionū cōsequit̄ formas pprias singuloꝝ: ipsa vero dimēsio oībus psupponit̄ in mã: igit̄ oēs forme subales mediante dimēsione iterminata materie cōiungunt̄. ❡ Preterea mã nunꝗ expoliat̄ respectu ad formā: qꝛ etiā anteꝗ formā hēat respicit formā ipsaz: 7 etiāz cū actu ipsa perficit̄: nec vnꝗ forma pōt cōiungi nisi materie actu ipsaz respicienti: necessario igit̄ foře qlibꝫ tali respectu vnit̄ mãe: sed talis respectus est accñs: igit̄ quelibet forma materie vnit̄ mediante aliquo accñte. ❡ Preterea qđ nō pōt esse imediate actionis alicuius agentis subiectū: nō pōt etiā esse imediatū subiectū actus: ex actione illa ꝯsurgētis: sed mã prima nō pōt esse imediatū alicui⁹ actionis subiectū: qꝛ pura potētia nō pōt esse passionis subm: 7 p ꝯñs nec actionis. Qua pp Contra.

nec ſubiectū eſſe pōt actus:actione ꝯſurgentis agētis
alicuius:ſed forma cuiuſlibet rei gn̄abilis in mā̄ cōſur
git ex actione gn̄antis: ergo mā̄ prima nullius forme
gn̄abilis eſſe poteſt ſubiectū imediatum.

In oppoſi tum. **In contrarium** Eſt ꝙ ex mā̄ ⁊ for
ma fit eſſentialiter
vnū:ſed ex his q̄ per aliquod mediū neceſſario cōiun
guntur nunq̄ȝ fit eſſentialiter vnū:igitur mā̄ ⁊ forma
ſubſtantialis nō vniuntur ſibi per aliquod mediū.

Reſponſio **Reſpōſio ad hanc** Q̄ōnem ſim
pl'r dicenduȝ
eſt ꝙ oīs forma ſubalis imediate coniungit̄ prime ma
terie:quod poteſt ad pn̄s via triplici demonſtrari.

P̄ria via. **Et prima** Quidē ſumitur ex eo ꝙ forma ⁊
mā̄ ſunt eēntialia principia rerū
nālium.¶ Ad cuius intelligētiā:ꝯſiderādū eſt ꝙ ea pro
prie dicūt̄ eſſe eēntialia p̄ncipia alicuius:q̄ eēntiā ei⁹
ingrediunt̄:eēntiā aūt cōpoſiti igrediunt̄ oīa:que ſpe
ctant ad primariā ꝯſtōem ipſi⁹. Et q2 tā mā̄ q̄ȝ forma
ſpectat ad primariā ꝯſtōeȝ rei nālis:iccirco vtraq̄ȝ ſūt
eēntialia p̄ncipia talis rei:ſi aūt inter materiaȝ ⁊ for
mā̄ neceſſario intercidit aliqḋ mediū:ita vȝ ꝙ ſibi in
uicē ꝯponi nō poſſint:nec vllo mō ad ꝯſtōem nālis rei
cōcurrere:niſi illud intercidat mediū inter ipſa:erit ne
ceſſario ⁊ ipm̄ ſpectās ad eēntialē ꝯpōnem ⁊ ꝯſtōeȝ p̄
mariā rei predicte:⁊ erit ꝑ ꝯn̄s eēntiale ipſi⁹ p̄ncipiū.
Q̄ḋ aūt hoc ſtare nō poſſit ſtatim primo aſpectu appȝ:
Co.65. cū (ſm̄ pħm in p̄mo phyſicoꝝ) p̄ncipia ꝑ ſe reꝝ nāliuȝ
que ſunt p̄ncipia eas eēntialiter ꝯſtituētia ⁊ ingrediē
tia compōem eaꝝ:nō ſint niſi tm̄ duo:vtpote mā̄ ⁊ for
ma:tertiū ꝟo ſicut p̄uatio nō eſt p̄ncipiū ꝑ ſe nec eſt rē
eēntial'r cōſtituēs. Sed magis ingrediētibus appȝ h̄
ſtare nō poſſe ſi cōſideret̄ q̄lis eſſe poſſit eēntia illi⁹ me
dij:neceſſariū eſt eniȝ ꝙ aut eēntia cōpoſita ex mā̄ ⁊ for
ma:aut eēntia mā̄e tm̄: aut eēntia forme:vel act⁹ ſuba
lis:aut eēntia forme vl' actus accn̄talis:nō pōt aūt eſſe
eēntia actus accn̄talis:q2 illud mediū (vt ē oſn̄ſū) neceſ
ſarium eſt venire ad p̄maȝ ꝯſtōnem nālis ſube ⁊ eſſe
principiū eēntiale ipſius:accn̄s aūt eſſe nō pōt de cōſti
tuentib⁹ ſubaȝ:q2 ex nō ſubſtātijs nō fit ſuba
Cōfirmat̄ Et P̄re
terea oē accn̄s nā̄e ordine p̄ſupponit ſubm̄ ſuū Subie
ctū aūt accn̄tis actus:habētib⁹ realitatē aliquā vltra
realitatē ſui ſubi:qa ḋ tali accidēte loq̄mur nō pōt eſſe
ſola materia:quia pura potentia non poteſt eſſe imme
diatum talis accn̄tis ſubm̄. Nō pōt etiā eē ſola nālis
forma:q̄ nō eſt ꝑ ſe exn̄s,q2 ſubm̄ talis accn̄tis eē dȝ qd
ꝑ ſe potēs exiſtere:relinquit̄ ergo ꝙ eius ſubm̄ ſit qd cō
poſitū ex mā̄ ⁊ forma:p̄ſupponit igit̄ neceſſario tale ac
cidēs an̄ ſe ens ex mā̄ ⁊ forma cōpoſitū. Q̄ḋ aūt tale cō
poſitū p̄ſuppōit:neceſſario etiā preſupponere dȝ ꝯiun
ctionē foꝛe ⁊ mā̄e:⁊ qḋ hāc ꝯiunctiōeȝ nā̄e ordīe p̄ſup
ponit:eē nō pōt mediū ꝯiunctionis eoꝝ. Concludit̄ er
go de neceſſitate ꝙ eēntia rei q̄ eſt mediū cōiunctionis
forme ad māȝ:nullo mō eſſe poſſit eēntia forme accn̄ta
lis:nō pōt etiā eſſentia talis eē qd ꝯpoſitū ex mā̄ ⁊ for
ma:q2 tūc ad eēntiā vni⁹ rei nālis:ꝯcurrerēt due mā̄e
⁊ due forme:q2 mā̄ ⁊ forma ꝯſtituentia eēntiā medij: ⁊
mā̄ ⁊ forma:que ꝑ illud mediū ꝯiūgi ponunt̄. Cū eniȝ
hoc ſit oīno abſurdū:abſurdū eſt etiā inter eēntiā mā̄e
⁊ eēntiā forme ſubalis intercidere mediā rē cōpoſitaȝ
ex mā̄ ⁊ forma. Nō pōt etiā poni ꝙ eēntia talis medij
ſit eēntia mā̄e:q2 tūc etiā ad vnius rei ꝯſtōnem due eēn
tie materierū ꝯcurrerēt:qḋ ſil'r eſt abſurdū. Nō pōt ēt
eſſe eēntia dici medij eēntia forme ſbalis:q2 eēntia hu
ius forme adiūcta eēntie mā̄e fac̄ de ſe ſubaȝ cōpletaȝ.
Si ergo mediū cadēs iter formā ſubalē ⁊ p̄mā māȝ:ſit
forma ſubalis adiūctū mā̄e faciet ſine foꝛa ſequēte cō
pletā ſubaȝ:⁊ forma etiā ſubalis nā̄e ordine h̄ mediuȝ
ante ſe in nā̄ p̄ſupponēs:neceſſario p̄ſupponit ſubaȝ
cōpletā:ſ; oē qḋ nā̄e ordine cōpletā ſubam p̄ſupponit ē
accn̄s. Si igit̄ ipoſſibile eſt ꝙ forma ſubalis ſit accn̄s
ipoſſibile eſt:ꝑ ꝯn̄s:ꝙ aliq̄ forma ſubalis an̄ ſe aliquā
formā ſubalē in mā̄ p̄ſupponat:⁊ ꝑ ꝯn̄s eſt etiā ipoſſibi
le:ꝙ iter formā ſubalē ⁊ p̄mā māȝ aliqḋ intercidat me
diū:cui⁹ eēntia ſit eēntia ſubalis forme. Si ergo inter
mām̄ ⁊ formā ſubalē nō pōt cadere mediū qd ex mā̄ ⁊
foꝛa cōpoſitū nec aliq̄ altera mā̄:nec eēntia ſubalis for
me nec res q̄ ſit actus accn̄tis:relinquit̄ ꝙ iter ipa nulla
res itercidat:⁊ ꝙ oīs forma ſubalis imediate ſit in eēn
tia p̄me mā̄e. Et ſic p̄ma via oſn̄dēdi ꝑpoſitum cōpleta
eſt:ſumpta ex eo ꝙ ſolū mā̄ ⁊ forma ſint eſſentialia p̄n
cipia materialiū ſubſtantiarum.

Secunda vero via Ad oſn̄dēduȝ Scḋa via
idē ſumi pōt
ex ꝯparatiōe potētie ad actū:¶ Ad cui⁹ itelligētiā ꝯſi
derādū eſt ꝙ potētia:hoc ipm̄ qḋ ē ad actū dr̄:haūt ipȝ
qḋ ē potētia:ē ipa q̄ dditatiua ⁊ eēntial' rō potētie: igr̄
potētia eēntial'r dr̄ ad actū. Si igit̄ inuenire poſſum⁹
aliq̄ duo:quoꝝ vnū h̄ ipm̄ qḋ eſt in ſua eēntia:ſit poten
tia: ⁊ reliquū h̄ ipm̄ qḋ eſt in ſua eſſentia:ſit actus ꝑ
prius illius potētie:h̄ duo ꝑ h̄ ipſum qḋ ſunt in ſua eēn
tia:erūt ad iuicē ordinata:ita vȝ ꝙ inter ipſa nihil oio
poterit cadere mediū:ſūt aūt talia mā̄ p̄ma ⁊ foꝛa ſuba
lis Subalis eteni foꝛa h̄ ipm̄ qḋ ē in ſua eſſentia: ē ſub
ſtantific⁹ act⁹: actui aūt ſubſtātifico nō pōt corrn̄dere
tanq̄ȝ potētia ꝑpria potētia accn̄talis ꝑꝑ id ꝙ actus ⁊
potētia eſſe debēt in eodē gn̄e: ⁊ act⁹ qdē ſubſtātificus
eſt in gn̄e ſube:potētia ꝟo accn̄tal' eſt in gn̄e accn̄tis ſo
lū. Solū igit̄ potētia ſubſtātifica corrn̄det tanq̄ȝ potē
tia ꝑpria actui ſubſtātifico:ſed potētia ſubſtātifica eſt
ipſa eſſentia p̄me mā̄e: ergo eēntia mā̄e p̄me eſt ꝑpria
potētia act⁹ ſubſtātifici:ſeu ſbalis foꝛe:ſ; q̄libȝ act⁹ in ꝑ
pria potētia recipit̄ ꝗ ⁊ q̄lȝ ſbalis foꝛa recipit̄: tāq̄ȝ in
ꝑprio ſuſceptiuo in eēntia mā̄e p̄me:⁊ nō i cōpoſito ex
mā̄ ⁊ foꝛa:qḋ ēt meli⁹ cōſiderātib⁹ h̄ euidēti⁹ inoteſcit:
ſicēni act⁹ ſubſtātific⁹ eſt eēntial'r actus: ſic etiā poten
tia ſubſtātifica:q̄ eſt ꝑpria potētia ipſius: eſt eēntial'r
potētia. Nullū aūt cōpoſitū ex mā̄ ⁊ foꝛa: eſt eſſential'r
potētia:cū iā ſit ex actu ⁊ potētia cōſtitutū: ergo nec ex
mā̄ ⁊ forma cōpoſitū eſſe pōt ſubſtantifica potētia. Si
ergo oīs act⁹ ſubſtātific⁹ in eo recipit̄ ꝙ ē potētia ſub
ſtātia ſubſtātifica:ꝯcludit̄ de neceſſitate ꝙ nulla ſuba
Cōfirmat̄ lis forma recipi poſſit in cōpoſito ex mā̄ ⁊ forma:ſ; ſolū
in p̄ma mā̄ que eſt eēntial'r potētia.¶ Et preterea ſub
ſtantifica potentia:idē eſt ꝙ ſuba potētia:ſed act⁹ ſub
ſtantificus adid dr̄ ſolū:qḋ eſt ſuba potētia:nihil autē
cōpoſitū ex mā̄ ⁊ forma pōt eſſe ſuba potētia. Aut eniȝ
eſt cōpoſitū ex mā̄ ⁊ forma ſbali:aut ex mā̄ ⁊ forma ac
cidentali. Et quidē ſi cōpoſitū ſit ex mā̄ ⁊ forma accn̄ta
li:cū forma accn̄talis ante ſe p̄ſupponat formā ſubaleȝ
erit etiā oīno cōpoſitū ex mā̄ ⁊ forma ſubali. Oē auteȝ
cōpoſitū ex mā̄ ⁊ forma ſubali eſt cōpoſitū ex ſuba potē
tia: ⁊ ſuba actu:q2 mā̄ eſt ſuba potētia: ⁊ ſbalis foꝛa ē
ſuba act⁹:ſ; nihil cōpoſitū ex ſba potētia ⁊ ſuba actu ē
ſuba potētia: ergo nl̄ cōpoſitū ex mā̄ ⁊ forma eſſe pōt
ſuba potētia:ſi ꝗ oīs actus ſubſtātificus: vel ſuba foꝛa
recipit̄ in potētia ſubſtātifica:⁊ hoc eſt ſuba potētia q̄
nō pōt eſſe qd cōpoſitū ex mā̄ ⁊ foꝛa:ſ; neceſſario eſt ipſa
ſimpl'r eēntia p̄me mā̄e cōcludit̄ ḋ neceſſitate ꝙ oīs for
ma ſubalis tāq̄ȝ in ꝑprio ſuſceptiuo: recipit̄ īmediate
in eſſentia p̄me mā̄e. Et ſic cōpleta eſt ſcḋ via declaran
di propoſitū ſumpta ex comparatione potētie ad actū.

Tertia via

Tertia autem via Ad idē oſtēdendū ſumit̄ ex ordine actuū eēndi. ¶ Ad cuius itelligentiā: cōſiderādū eſt: ꝙ in tota vniuerſitate reꝝ (ſm ꝙ etiā diximꝰ in p̄cedētibꝰ q̄ōnibꝰ) nō iuenit̄ niſi duplex actꝰ eēndi: qꝛ actus eēndi ſimpl'r: ⁊ actus eēndi ſm qd. Et actus quidem eēndi ſimpl'r: eſt ſolꝰ ſubē: q̄ ē ens ſimpl'r: actꝰ ꝟo eēndi ſm qd eſt ſolius accn̄tis: qḋ eſt ſm qd ens. Et quēadmodū quidē accn̄s: neceſſario ordine nāe p̄ſupponit ſubſtantiā: ⁊ nō ecōuerſo: ſic etiā de neceſſitate ⁊ eſſe ſꝫ qd ordine nāe p̄ſupponit eſſe ſimpl'r: ⁊ nō ecōuerſo: quēadmodū iuenit̄ duplex actꝰ qdditatiuus: q eſt rō eēndi: vnꝰ quidē q eſt rō eēndi ſm qd: q eſt forma accn̄talis: ⁊ alius q eſt rō eēndi ſimpl'r: qui eſt forma ſubalis. ¶ Si ergo ſubalis forma: vltra eēntiā p̄me māe q̄ eſt pura potētia p̄ſuppōit actū aliquē in ſuo ſuſceptiuo: aut p̄ſupponit illū actū: qui eſt forma accn̄talis: aut illū q ē forma ſubalis. Et quidē ſi forma ſubalis i mā p̄ſuppōit formā accn̄talē: cū ad accn̄talē formā: imediate ſm ordinē nāe: ſequat̄ eſſe ſm qd: ad ſubalē ꝟo cōſequat̄ eſſe ſimpl'r: de neceſſitate oportebit: ꝙ eſſe ſimpl'r: ordie nāe ante ſe p̄ſupponat eſſe ſm qd: hoc aūt: cū ſit ipoſſibile: cōcluditur impoſſibile eē ꝙ forma ſubalis ante ſe: in mā preſupponat aliquā formā accn̄talem: nō pōt etiā ipa p̄ſupponer̄ formā ſubalē: q̄cq̄d eteni in ſuſceptiuo p̄ſupponit ante ſe formā ſubalē: p̄ſupponit etiā neceſſario i ipſo ⁊ exiſtere ſimpl'r: qḋ de neceſſitate illā formā conſequit̄: ſed nullus actus: q in ſuo ſubo p̄ſupponit an̄ ſe eē ſimpl'r: eſſe pōt ſuo ſuſceptiuo rō eēndi ſimpl'r: ſed ſolū ſm qd: ⁊ oīs talis actus: eſt actꝰ accn̄talis: ſi ergo nulla forma ſubalis: eſſe pōt accn̄talis actus: nec ꝑ ꝯn̄s i ſuo ſuſceptiuo: p̄ſupponere exiſtere ſimpl'r: cōcludit̄ de neceſſitate ꝙ nulla forma ſubalis p̄ſupponere pōt in ſuo ſuſceptiuo aliquā formā ſubalē: ſed ſi nec actū ſubalē: nec actū accn̄talē pōt ſubalis forma in ꝓprio ſuſceptiuo p̄ſupponere (vt oſn̄ſum eſt) relinquit̄ de neceſſitate dicendū ꝙ ꝓpriū cuiuſcꝫ ſubalis forme ſuſceptiuū ſit pura potētia ſubē: ſed h̄ eſt ipſa eēntia māe prime: ergo neceſſariū eſt ꝙ oīs forma ſubalis imediate in mā prima ſuſcipiat̄. Cōpleta eſt igit̄ iaꝫ tertia via declarādi ꝓpoſitū: ſumpta ex ordine actuū eēndi. ¶ Appꝫ autē euidenter ex p̄dictis: ꝙ irrōnabilis eſt opīo dicentiū ꝙ aliq̄ forma ſubſtātialis nō recipit̄ imediate in mā p̄ma ſed in cōpoſito ex mā ⁊ forma ſubſtantiali.

Duplex actus eēndi.

Opio platonicoꝝ.

Opio auicenne.

Opio auicebron.

Opinio ēt cuiuſdā iacobi.

Reſponſio ad obiecta

Ad primum Ergo dicendū: eſt ꝙ actus actiuoꝝ ad formas ſubales referēdo: nō dicunt̄ eſſe in patiente diſpoſito: qꝛ cōpoſitū ex mā patiētis ⁊ q̄litate diſpoſitiua ſit ipſoꝝ ſuſceptiuū: vt vꝫ talis q̄litas in vnione potētie ⁊ actus ſit mediū iter eēntiā vtriuſcꝫ: ſed dn̄r ſolū eē in patiēte diſpoſito: qꝛ i patiēte eē nō pn̄t: ſine diſpōibꝰ ipis ꝯuenientibꝰ: ꝑ h̄ āt nō h̄etur: ꝙ diſpō ſit media iter mām ⁊ formā: ſꝫ potius ꝙ forma ſit media inter diſpōnē ⁊ māꝫ.

Ad ſecundum Dicēdū ꝙ in h̄n̄tibꝰ ſimbolū: facilior ē trāſitus: ꝓꝑ id ꝙ q̄litas ſimbolica in gradu vno ꝯſequens formā vnā: nata eſt in gradu alio illi ꝓpinquo cōſequi formā aliā: ad iſtū quidē gradū q̄litatis ſimbolice: non eſt poſſibile tranſire: niſi ordine nāe prius ſit in mā forma: ꝙ nata q̄litas cōſequi in h̄ gradu: vn̄ nō eſt forma in mā ꝑ hūc q̄litatis gradū: ſꝫ potꝰ ecōuerſo. ¶ Ad .3m. dōm ꝙ actus ei vnit̄ cuiꝰ eſt actus tanꝗ formabilis: ⁊ nō ei cuius eſt actus tanꝗ ipſiꝰ formati ſeu ꝑfecti: ſicut lux ſuſcipit̄ in diaphano cuius eſt actus: tanꝗ eiꝰ qḋ eſt luce ꝑfectibile: nō aūt ſuſcipit̄ in lucido cuiꝰ eſt actus: tanꝗ qḋ eſt luce ꝑfectū: ⁊ aīa quidē eſt actus corporis organici: tanꝗ eius qḋ eſt ipſa formatū: ⁊ iō in ipſo nō ſuſcipit̄: ſed in p̄ma mā cuius eſt actus tanꝗ eiꝰ: qḋ ē aīa formabile. ¶ Ad 4m dōm ꝙ ꝑuatio nō eſt p̄ncipiū ꝑ ſe entiū nālīū: ſed ꝑ accn̄s (vt habet̄ in p̄mo phyſicorū) ⁊ mā nō pōit niſi formā cui anneCa ē negatio alterius forme. De alia aūt forma nihil actu in ipſa ponit ſed aptitudinē ſolū: ⁊ ſic forma in mā māe ſtanti ſub ꝑuatione forme alterius: eſt vnā formā vniri māe carēti actu ſibi oppoſito. ¶ Ad .v. dōm: ꝙ ea que ſic diuerſa ſunt: ꝙ vnū nō ordinat̄ ad aliud: ſicut potētia ad actū vniri poſſunt per aliqḋ mediū: mā autē prima ⁊ forma ſubalis: oppoſito modo ſe h̄n̄t: qa prima mā ad formā ordinat̄ ſubalē: ſicut ꝓpria potētia ad actū ꝓpriū: ⁊ iō vniunt̄ ſine medio. ¶ Ad .vj. ⁊ ad ſeptimū dicendū ꝙ diſpōes ad formaꝫ fiunt in mā ſub gradu imperfecto: anteꝗ in ea ſit forma: ſed in gradu ꝑfecto: in mā fieri ⁊ eſſe nō pn̄t: niſi p̄us natura rei fiat: ⁊ ſit forma ad quā diſpōnes ille diſponunt. ¶ Ad .viij. dicendū ꝙ argumentū illud ex falſa imaginatione procedit. imaginātur eteni illo modo arguentes: ꝙ forma prius manēs extra mām poſt māe diſpōem ipſi māe diſpoſite applicetur: ⁊ ſupra diſpōnes exn̄tes in mā recipiat̄: quod totuꝫ eſt falſum. ¶ Debemus ergo imaginari: ꝙ forma de potentia māe educit̄: ad productionē ſubſtātie compoſite que illis diſpōnibꝰ ſubiicit̄: ſicut propriū ſubiectum earū: vt ſic: quēadmodū forma ſubalis: que abiicitur ad inductionē alterius: prius erat ſub illis diſpōnibus imperfectis: manens imediate in eſſentia p̄me māe: ſic etiā ⁊ forma ſubalis ſequens de potentia māe producta productione cōpoſiti: fiat immediate in eēntia materie: manens ſub diſpōnibus iā ꝑfectis: ⁊ ſic dicēdo appꝫ ꝙ forma ſubalis imediate eſt in eēntia māe p̄me ⁊ nō mediante diſpōe: cū diſpō non ſit in mā ſub forā: ſed ecōtrario forma ſub diſpōne in ea exiſtat: non enim mā ſed formatū eſt taliū diſpōnum ſubm.

Co.67.

Ad nonum Dicendū ꝙ dimēſio interminata pōt accipi dupl'r: vno quidē modo: vt idē ſit dimēſio interminata: qḋ potentia dimēſio. Alio ꝟo mō: vt ſit idē: qḋ actu dimēſio: nō includēs aliquā ſignatā terminationē: vtrocꝫ .n. iſtoꝝ modoꝝ accipit̄ dimēſio: dn̄s a dimēſione terminata nā terminata dimēſio ⁊ eſt actu dimēſio: ⁊ certā terminationē includit. Et quocūcꝫ quidē iſtoꝝ modorū accipiat̄ dimēſio: ſemꝑ inuenit̄: ꝙ formā ſubaleꝫ nālīter p̄ſupponit in mā: ſed diuerſimode. Nā dimēſio terminata: in mā: p̄ſuppōit determinatā formā ſubalē indeterminate ſumptā: cū potentia dimenſio p̄ſupponat in ea potētia formā ſubalē. Qḋ aūt nālis terminatio dimenſionis in mā p̄ſupponat determinatā formā ſubalē ab oībus eſt cōceſſuꝫ. Qḋ aūt dimēſio p̄ſuppōat etiā actu formā: euidenter apparet. Conſtat autē ꝙ actu dimenſio in ſubſtantia intellecta: facit intelligi ſubſtantiā actu dimenſionatā. Si ergo actu dimēſio preintelligitur forme ſubſtantiali in materia: preciſis tunc omnibus formis ſubſtantialibus a mā per intellectuꝫ: remanebit mā intellecta actu dimenſionata: ⁊ erit ipſa ꝓpriū ſubiectū dimenſionis in actu. Compoſitū vero ex mā ⁊ forma erit imediatū ſubiectū: non quideꝫ dimenſionis: ſed ſolius terminationis: quod eſt impoſſibile: cuꝫ accn̄tis in actu: ſubiectū ꝓpriū ſit ſubſtantia in actu ⁊ non in potentia: ⁊ materia prima ſit ens ſoluꝫ in potentia: ens vero in actu ſit ens: ex mā ⁊ forma cōpoſitū Neceſſarium eſt ergo ꝙ actu dimenſio p̄ſupponat ens actu per formā ſubſtantialē: verū quia hanc formam ſubſtātialē ſequit̄ actu dimēſio: ſub hoc terminatiōis gradu: ⁊ illaꝫ ſequitur actu dimenſio ſub hoc termina

Dimēſio iterminata dupl'r accipi poteſt.

tionis gradu: ⁊ ſic de ſingulis: actu autem dimenſio ſic
ſimplr̄ ſumpta: nō includit aliquē terminationis gra
du: iccirco non includit etiā actu hanc formā ſpecialē:
vel actu illā: ſed includit actu formā ſubalē: ſic ſimplr̄
⁊ indeterminate ſumptā: vna eteni ⁊ eadē actu dimen
ſio modo ſub iſto gradu determinato ſumpta ſequens
formā iſtā poſtea deducta ad aliū terminatiōis gradū
cōſequit̄ formā aliā ⁊ ſic ſemper actu dimenſio in ma
teria preſupponit potentia formā ſubalē: nō enim ob
aliud in materia eſt potentia ad dimenſionē in actu:
niſi qꝛ in ipſa eſt potētia ad formā ſubalē in actu: quā
nata eſt conſequi actu dimenſio: ſic igitur forma ſuba
lis eſt ſimplr̄ in mā ante oēm dimēſionē. ℭ Verbū aūt
cōmēt. ſic intelligendū eſt vt dimenſio interminata di
catur in materia precedere oēm formā ſubalem deter
minatā: ſicut hanc formā vel illā: qꝛ etiā in materia pri
us intelligitur forma ſubalis: ꝙ̄ hec determinata for
ma: prius dico: ſm ꝙ intellectus idterminatus: eſt pri
or intellectu determinato: vnde etiā: quia dimenſio cōſe
quitur formā ſubalē qualē licet vnāquāqꝫ nō ꝯſequat̄
cōſilr̄ terminata: iccirco cū vna forma a mā remouet̄
⁊ inducit̄ alia dimenſio: que p̄fuerat in mā: nō abijcit̄
ſed manet: aliter tn̄ terminata ꝙ̄ prius fuerat: nec iō tn̄
ſequit̄: ꝙ forma ſubalis māe vniat̄ mediāte dimenſio
ne: quin potius forma: q̄ ſub dimenſione prius ſolū po
tentialr̄ fuerat in mā: poſtea in ipſa ad abiectionē alte
rius ſub dimēſionibꝰ: actu efficit̄: h̄ aūt neceſſariū eſt
qꝛ cū actu dimēſio aū ſe p̄ſupponat: actu formā ſubalē
in mā. Cū aū ipſaꝫ i mā actu forma aliqua exiſtens in
de remouet̄: neceſſariū eſt ꝙ ibidē alia forma ſubalis i
actu ponat̄: qꝛ alr̄ actu dimēſio ſine actu ſubali forma
maneret in mā: qd̄ eſt impoſſibile (vt ſupra oſtenſuꝫ ē)
ℭ Ad. x. dicēdū eſt ꝙ ſi eēntia māe de ſe idiuiſibilis ſit:
eſt tn̄ diuiſa ſub q̄libet forma: ꝑ dimēſionē terminatā.
formas ſingulas ꝯñtē: ⁊ q̄libet qdē determiata forma
ſubalis: i mā p̄ſuppōit diuiſibilitatē: ⁊ dimēſionē ſim
plr̄ ſumptā: ⁊ etiā formā ſubalē indeterminate ſumptā
ſilr̄: q̄ forma ſubalis determinata poſtea ad hanc for
mā ſubalē: vel illā: efficitur etiā ⁊ dimenſio actu deter
minata hac dimēſione terminata vel illa ⁊ mā etiā pri
us diuiſa in potētia: actu deinde formā hn̄s: efficit̄ ac
tu diuiſa. ℭ Ad. xj. dcꝫ ꝙ dimēſio itermiata eſt oibus
cōis: nec ſequitur hanc formā vel illā: ſed formā ſuba
lē indeterminate ſumptā: hec autē dimēſio terminata
ta: eſt propria huius rei ⁊ eius ꝓpriā formā cōſequit̄
nec deduci hec dimēſio in actu pōt ad determinationē
ꝓpriā rei alterꝰ: niſi ſub ipſa fiat actu in mā illꝰ rei.
forma ſubalis ꝓpria. ℭ Ad. xij. dicēdū ꝙ reſpectus ad
formā nullā addit realitatē ſupra eēntiā māe: ⁊ iō non
tollit imediationē vnionis. ℭ Ad. xiij. dicēdū: ꝙ eſſen
tia māe: ⁊ ſi non poſſit eſſe imediatū ſubiectū actionis
ſed realr̄ idē cū motu: eſt tn̄ imediatū ſubiectū actionis
⁊ paſſionis q̄ ſunt realiter idē cū mutatione: per hanc
aūt forma ſubalis actu ponit̄ in mā: ⁊ non per motū.

ℭ Queſtio ſeptima.

Q Veſtio

Septima eſt. ℭ Vtrum actio ⁊ paſſio realr̄: tā in
ter ſe: ꝙ̄ etiā a motu differāt. Et videt̄ ꝙ ſic
primo quidē: qꝛ decē p̄dicamēta ſunt decē
gn̄a rerū: ſ; actō ⁊ paſſio ſunt de decē p̄dica Prima.
mētis: ḡ ſunt duo q̄da gn̄a rerū: ſed talia gn̄a rerū: ſunt
impermixta: ita vꝫ ꝙ aliquid vnū ⁊ idē non pōt cade
re in coordinatione duorū ḡ res que cadit i coordinatio
ne actionis: nō pōt cadere in coordinatione paſſionis:
⁊ ꝑ ꝯñs actio ⁊ paſſio inter ſe realr̄ differūt: ⁊ ſic realr̄
differunt a motu: cum motus non ſit due res ſed vna
tantum. ℭ Si di. ꝙ vnum ⁊ idem ſecundum rem cade
re poteſt in predicamento actionis ⁊ a paſſionis: non Reſpōſio
tamen ſecundum eandem rationem.

Contra aut

Actio ⁊ paſſi ſunt diuerſa pre
dicamenta ſm rē: aut ſm rō Scd̄a rō. Contra
nē: ſi ſm rōnem ſolū ergo actio ⁊ paſſio ſunt vnū genus
ſm rē: ⁊ nō duo: ⁊ ꝑ ꝯñs ſm rē: nō erūt decē p̄dicamē
ta: nec decē p̄ma gn̄a rerū: qd̄ eſt oino ſſm: oꝫ itaqꝫ: ꝙ ac
tio ⁊ paſſio ſm rē ſint diuerſa predicamēta. Sub predi
camētis aūt ſm rē dr̄ñtibus: nō pōt cadere eadē res ēt
ſm diuerſas rōnes: ita tn̄ ꝙ vtrobiqꝫ ſm ſuū eē ponat̄
ergo oio alia res eſt illa: q̄ ſm illud qd̄ eſt dicit̄ actio: ⁊
res que ſm id quod eſt dicitur paſſio.

Preterea

Multo magis ꝯueniunt ea que
ſpē dr̄ñt: ⁊ nō gn̄e: ꝙ̄ ea q̄ ēt gn̄e
ſunt diuerſa: ſed calefactio ⁊ frigefactio dr̄ñt ſpē: ſ; nō Tertia rō.
genere: actio āt ⁊ paſſio genere dr̄ñt: ergo magis debēt
cōuenire frigefactio ⁊ calefactio: ꝙ̄ actio ⁊ paſſio: ſed il
la ꝙ̄tūcūqꝫ ꝯueniant: re tn̄ dr̄ñt: ergo multo magis ac
tio ⁊ paſio debent realiter differre.

Preterea

Si diffinitiones ſunt diuerſe: ⁊
diffinitionū ſignificata oꝫ eē di
uerſa: ſed ſignificatū diffinitionis eſt ipſa eſſentia dif quarta rō.
finiti: ergo ſi diffinitiones ſint diuerſe: ⁊ eſſentias diffi
nitorū oportet eſſe diuerſas: ſed eēntia quelꝫ eſt aliquid
rei: ⁊ ꝑ ꝯñs que dr̄ñt eēntialr̄ dr̄ñt realr̄. ſunt aūt dr̄ñ
tes diffinitiōes actionis ⁊ paſſionis: ergo actio ⁊ paſ
ſio eēntialr̄: ⁊ ꝑ ꝯñs realiter differunt. ℭ Preterea vo
ces ſunt ſigna paſſionū aīe: ⁊ paſſiones aīe ſunt ſſitu quinta rō.
dines rerū. ergo diuerſe denominationes diuerſas aīe p̄ perye.
conceptiones oñdūt: ⁊ diuerſe aīe conceptiones: diuer Capl̄o p̄.
ſas res: ⁊ ſic a p̄mo ad vltimū: diuerſe denominatiōes
reales res diuerſas demonſtrant: ſed reales denomina
tiones actionis ⁊ paſſionis ſunt dr̄ñtes: ergo actio ⁊
paſſio realr̄ dr̄ñt: ℭ Preterea actio dicit̄ reſpectu agē
tis: ⁊ paſſio dicitur reſpectu patientis: ſed agens ⁊ pa vj. ratio.
tiens realr̄ dr̄ñt: ergo actio ⁊ paſſio realr̄ dr̄ñt. ℭ Pre
terea diuerſarū rerū ꝑfectiones: ꝓprie debent eſſe realr̄
diuerſe: agens aūt ⁊ patiēs realr̄ dr̄ñt: ⁊ actio ē ꝑfectio vij. ratio.
propria agētis ⁊ paſſio actus ⁊ ꝑfectio ꝓpria patiētis
ergo actio ⁊ paſſio debent realr̄ differre. ℭ Preterea ſi
actio ⁊ paſſio ſūt idē realr̄ qd̄ motus: tūc qd̄ ꝯueniet ac viij. ratio.
tioni ⁊ paſſioni: ꝯueniet etiā motui: ſ; actioni ⁊ paſſio
ni ꝯuenit: ꝙ ſint p̄dicamēta: ergo motus erit p̄dicamē
tū. h̄ aūt eſt falſuꝫ: ergo falſuꝫ ē ꝙ actio ⁊ paſſio ſint idē
realr̄: qd̄ motus. ℭ Preterea que idē ſunt in re vident̄
poſſe de ſe inuicē p̄dicari: cū idē de eodē predicari con ix. ratio.
tingat: ſed actio nō pōt p̄dicari de paſſione: nec ecōuer
ſo: ḡ nō ſūt realr̄ idē. ℭ Preterea aut actio ⁊ paſſio di
cūt aliqd vltra motū: aut nihil: ſi nihil: tūc actio ⁊ paſ x. ratio.
ſio erūt oino idē: qd̄ ē ſimplr̄ falſuꝫ. Si aūt dicūt aliqd
vltra motū: aut dicūt aliqd rōnis: aut aliqd rei nālis:
nō dicūt ſolū qd rōnis: qꝛ tūc eſſent ſolū de cōſideratio
ne logici: qui entia rōnis ꝯſiderat: qd̄ eſt falſuꝫ: ergo vl
tra motū dicūt aliqd rei: ⁊ ꝑ ꝯñs realiter a motu dr̄ñt.
ℭ Si di. ꝙ actio ⁊ paſſio nō dicūt aliā rē ꝙ̄ motū: ipm̄ Reſponſio
tn̄ dicūt ſub reſpectu diuerſo ⁊ ideo diuerſa ſunt.

Contra ſi actio

Inquātū actio ⁊ paſ
ſio inquātū paſſio: di xi. ratio. Contra.
cunt vltra motum: ſolum reſpectum quendam: cum re
ſpectus ⁊ relatio ſint idem: ⁊ relatio cōuenienter ſpectet
ad predicamentum relationis: actio in quantū actio:
⁊ paſſio in eo ꝙ paſſio ſpectabunt ad predicamentum
relationis: ⁊ ipſa per cōſequens predicamēta nō erūt.
qd̄ eſt falſum. ℭ Preterea res ſic ⁊ ens circuit oē genus xij. ratio.
⁊ ꝯſilr̄ in decē predicamenta diuidit̄: cum ergo que ex

oppoſito

oppoſito diuidunt ens: ſint diuerſa entia: etiam que di uidunt rem ex oppoſito ſimiliter diuerſe res eſſe debent ⁊ cū decē predicamenta ex oppoſito reꝫ diuidant: ꝯclu ditur ꝙ decē predicamenta ſint oīno diuerſe res: ⁊ ſic actio ⁊ paſſio realiter differunt.

In oppoſitum. Co.17.⁊.22 **In contrarium** Eſt ꝙ phs in ter tio phyſicoruꝫ: de terminat actionē ⁊ paſſionē realiter inter ſe non differ re: nec etiam a motu.

Reſpōſio. **Reſpōdeo ad huius** q̄ōnis i telligentiā ſciēdū eſt ꝙ actio ⁊ paſſio nō ſūt de nūero accñtiuꝫ abſolutoruꝫ: ſed ſūt de nūero accidētiū relatiuoꝝ. Accidētia aūt relatiua ꝑfecte cognoſci nō pñt: niſi nā relationis aliq̄liter cognoſcat̄: ⁊ ideo ſi velim⁹ bene videre an actio ⁊ paſſio realiter inter ſe differāt: ⁊ etiā a motu ꝯſid‑rādū eſt primo: vtrū relatio differat realiter a ſuo fundamēto. Nō aūt circūſcripta realitate fundamēti nulla remaneat realitas in relatione: ſed maneat preciſa ratio: que intelligitur modus eſſendi ad aliud: multipliciter oſtendi poteſt.

Primo. **Primo** Quia omne illud: ⁊ ſolum reale eſt predicamēto: penes qd̄ in ipo accipiūtur ſpecifice differētie: ⁊ diſtinctio ſpecieꝝ: ſpecificis eteni differētijs: ſpēs que ſūt res p̄dicamētoꝝ ꝯſtituuntur: ⁊ per idē etiā aliqua in re ponunt̄: ⁊ diſtinguūtur realiter ab alijs. Idē.n. eſt oīno id per qd̄ conſtituitur res ſubſtātie: que eſt hō: ⁊ id per qd̄ diſtinguit̄ in re ab alijs ſubſtantijs. Idē etiā eſt oīno id per qd̄ conſtituit̄ res quantitatis que eſt linea: ⁊ id per quod ipſa diſtinguit̄ in re ab alijs quantitatibus. Similiter etiam eſt oīno idē id per qd̄ conſtituit̄ res q̄litatis: que eſt albedo: ⁊ id per qd̄ i re diſtinguit̄ ab alijs qualitatib⁹. Cōſtat aūt ꝙ ſpecierū diſtinctio: ⁊ ſpecifice differētie: in relatione accipiūtur ſolū penes res: ſuper quas ipſa relatio fundat̄. Si.n. circūſcribat̄ per intellectū fundamētū relationis: ⁊ ſolus relationis intellect⁹ cōcipiatur: ſiue reſpectus ipe preciſe: ſub illo reſpectu: īpoſſibile erit aſſignare differētias ſpecificas: aut ſpecies differētes. Ipſuꝫ.n. eſſe ad aliud: ꝙtū eſt de ſe eiuſdeꝫ rōnis eſt in oībus in q̄bus eſt. Nā quēadmodū eſſe ſpeciē non eſt alterius rōnis circa hoīem: ⁊ circa aſinū: nec etiaꝫ ratio generis circa aīal: ⁊ circa arborem: nec eſt aliud genus animal ꝙ̄ arbor: niſi q̄a alia res eſt arbor: ⁊ alia res eſt aīal: ſic etiā ⁊ ipſum ad aliud eſſe: nō eſt alterius rationis: nec eſt differēs circa dñm ⁊ ſciam: ⁊ alias relationes: niſi quia eſt circa aliud ⁊ aliud fundamentum. Vñ ⁊ qñ dicit̄ ꝙ relatiuoruꝫ: aliud eſt relatiuū ſuppoſitionis: ⁊ aliud equperantie: hoc pro tāto veritatē habet: q2 relationū aliq̄ hꝫ fieri circa res: quaꝝ vna ſuppōit̄ alteri: ⁊ aliq̄ fit circa res: quaꝝ vna alteri equipat̄. Cū igit̄ vſr ita ſit: ꝙ ſpecierū diſtinctio: ⁊ ſpecifice differētie in relatione: accipiunt̄ ſolū penes fundamētū: ſuꝑ qd̄ ipa relatio fundat̄: cōcludit̄ de neceſſitate: ꝙ nulla alia realitas ſit in relatione a realitate ſui fundamēti.

Secundo. **Secundo autem** Hoc idem ſic oſtēdit̄. Oē illud qd̄ eſt res aliqua de ſe: impoſſibile eſt fieri in aliquo de nouo ſine reali trāſmutatione ei⁹ in quo de nouo fit. Eſt eni oīno nō intelligibile: dicere ꝙ aliq̄ res acquirat vel perdat aliquā realitatē: ⁊ tñ nō trāſmutet̄ realiter. Videmus autē ꝙ relationes acquirunt̄ ⁊ perdunt̄ ab eis ſubis: in q̄bus ſunt abſq̄ vlla reali ipſoꝝ ſubōrū tranſmutatione. Patre eni vnū tm̄ filiū habente: filio mortuo perdit paternitatis rōnem: nulla tñ in ſe trāſmutatione facta. Siſr etiā vnus hō acquirit relationē ſimi dinis ad aliquem aliū: ſolo illo altero trāſmutato. Impoſſibile eſt igitur: ꝙ per ipſas relationes aliqua realitas importetur: preter realitatem ſui fundamenti.

Tertio autem Hoc idē ex eo oſtendit̄: ꝙ modus eſſendi ipſi⁹ rei: nullā rē ponit in nā: ꝑter rē cui⁹ eſt modus. Eſt eni oīno vanū dicere: ꝙ res ⁊ modus rei ſunt diuerſe res. Tertio.
Et ſiſr penit⁹ eſt nouū dicere: ꝙ modus rei ponit rē aliquā in nā: preter rē: cuius eſt modus: tunc eniꝫ modus rei: cū re ipſa cuius modus eſt: faceret reꝝ aggregationē: ⁊ ipſa res cū ſuo mō accepta nō eſſet res vna ſimpl'r ſed eēt neceſſario vna res ex duab⁹ rebus cōpoſita: qd̄ eſt oīno falſum. Cōſtat aūt ꝙ ipſa relatio ſumit̄ a quodā mō eſſendi ad aliud: igit̄ euidētiſſimū eſt: ꝙ ipſa relatio nullā rē ponit in nā preter rē ſui fundamenti.

Quarto hoc Idem oſtenditur ex eo: ꝙ mōi eēndi: qui ſe circa idē cōpatiunt̄: nō ponūt in nā diuerſas res: ſꝫ vnā ⁊ eādē: modi vero illi: qui ſe circa idem: nō cōpatiunt̄: ponūt oīno in nā res diuerſas: ⁊ differentes: vnde videm⁹: ꝙ q2 modus eēndi in ſe: ⁊ nō in ſubiecto: ⁊ modus eēndi nō in ſe ſed i ſubo: ſe nō cōpatiunt̄ circa idē: nō eni aliquid vnū: ⁊ idē in nā pōt nāliter eſſe in ſe: ⁊ non in ſbo ⁊ nō eſſe in ſe: ſed in ſubo: ideo ſuba: cui cōuenit eſſe in ſe: ⁊ nō in ſubo eſt res oīno differens ac diuerſa a quātitate: ⁊ q̄litate quib⁹ cōuenit nō eſſe in ſe ſed in ſubo: q2 etiam eſſe in ſubo per modū menſurantis: ⁊ eſſe in ſbo per modū afficientis: ſe circa idē nō cōpatiunt̄ nō eniꝫ aliquid idē eſſe pōt in ſubo ꝑ modū menſurātis: ⁊ per modū afficiētis: iccirco q̄ntitas cui ꝯuenit in ſubo eē ꝑ modū mēſurātis eſt res oīno differēs ac diuerſa a q̄litate cui ꝯuenit eſſe in ſubo: ꝑ modū afficiētis: ⁊ nō ꝑ modū mēſurātis: ſic ergo vſr ita eſt ꝙ modi eēndi: q ſe circa idē nō cōpatiunt̄ in nā: ponūt res oīno diuerſas ⁊ dr̃ntes. Et ſiſr etiā ecōtrario modi eſſendi: q ſe circa idē cōpatiunt̄ in nā: ponūt rē vnā ⁊ eādē. Cōſtat āt ꝙ modus eſſendi ꝓprius ipſius rei ſuꝑ quā relatio fundat̄: ⁊ etiā modus eſſendi ad aliud: a quo relatio ipa ſumit̄ circa eādē rē ſe ꝯpatiunt̄. Videm⁹ eni ꝙ eē in ſubo per modū afficientis qui eſt modus ꝓprius q̄litatis inuenit̄ in albedine. In eadē etiā inuenit̄ modus eēndi in ſubo ipm ad aliud ordinādo: vtputa ad illud cui eſt ſbm ipſum: ꝑ albedinē ſiſe: vel diſſimile dr̄. Cōcludit̄ ergo de neceſſitate: ꝙ vnā ⁊ eandem reꝫ ponit in nā modus ꝓprius ipſi⁹ rei: ſub qua relatio fundat̄: ⁊ modus eēndi ad aliud: a quo relatio ipſa ſumit̄. ❡ Nunc autē ita eſt: ꝙ modus eſſendi proprius ipſius rei ſuper quā fundatur relatio: non ponit rem aliam in nā a re cuius eſt modus. Unde modus eſſendi in ſubiecto: ipſum afficiendo: nō ponit rem aliquā in natura. preter rē qualitatis: cuius eſt modus ꝓprius: igit̄ ⁊ modus eſſendi ad aliud: ⁊ ipſa ꝑ ꝯñs relatio nō ponit rem aliquā in nā: p̄ter rē ſui fundamñti. Sic igit̄ iā euidētiſſime pꝫ: ꝙ ipa relatio realiter a ſuo fundamento nō differt. ❡ Ex hoc aūt ſtatim appet veritas p̄ncipalis q̄ſiti. Cū eni actio: vltra motū nō dicat niſi quēdā reſpectū agētis ad patiens in motu fundatū: nec paſſio dicat etiā vltra motū niſi quēdā reſpectum patientis ad agens fundatum in motu. Concluditur iam euidenter: ꝙ nec paſſio nec actio realiter a motu differat: quia tunc oporteret: ꝙ relatio: vel reſpectus poneret in natura realitatem aliaꝫ a realitate ſui fundementi: quod iam oſtenſum eſt eſſe inconueniens. Sed ſi actio eſt realiter idem motui: ⁊ paſſio ſimiliter: cum ea que vni ⁊ eidem ſunt realiter eadem: ſint etiam ⁊ ſibi eadem ſm rem: concluditur de neceſſitate ꝙ actio ⁊ paſſio inter ſe realiter nō differūt. Primo poſteriorum: Co.43.

Res q̄mō diſtiguat̄.

Sufficientia predicamētoꝝ clara.

¶ His ergo p̄mo viſis: vlterius vt appareat: quō actio τ paſſio ſint diuerſa p̄dicamēta: cū ꝯſuꝫ ſit ꝙ in re nō dr̄n̄t: ꝯſiderandū eſt ꝟm: ꝙ in p̄cedētib⁹ q̄öibus tetigimus: ꝙ res cui conuenit rō p̄dicamenti τ q̄ eſt vere res a ratitudine dicta: q̄d anologū eſt ad oēm rem τ ad omne eſſe in creaturis reptū: etiaꝫ pōt dupl'r diſtingui: q: vel ex parte ipſius rei cui eſſendi modi attribuunt̄: vel ex pte ipſius eſſe in re ipſa reperti. Et ex parte ſi quideꝫ rei: res diſtinguit̄ tripliciter ꝟm triplicē rem abſolutā: videlicet ſubſtātie: quātitatis: qualitatis: q̄ ſūt res ita diuerſe ꝙ vna nullo modo poteſt eſſe alia quod quidem oſtenditur ex modis eſſendi eis conuenientibus qui ſic repugnātes ſunt: ꝙ ſe circa ideꝫ nō compatiunt̄ (vt iam oſtēſuꝫ eſt) Simil'r etiā ex parte ipſius eſſe in reb⁹ reperti: res poteſt tripliciter diſtingui: aut enim conuenit eſſe in ſe: aut in alio: vt in ſubiecto: aut in ordine ad aliud. Et ſi quidē in ſe conuenit ipſi ſubſtātie: eſſe vero in ſubiecto abſoluto cōuenit accidētib⁹ abſolutis: ſicut quantitati τ qualitati. Eſſe autē in ordine ad aliud cōuenit entib⁹ relatiuis. Et primi quidē duo modi (ſicut iam oſtēdim⁹) ſunt oīno repugnātes. Tertius vero eēndi modus diuerſus eſt ab vtroq; illoꝝ duoꝝ. Modus eni eſſendi ad aliud: non eſt modus eſſendi in ſe: nec eſt modus eēndi in alio abſolute. Quāuis aūt tertius modus ſit ita diuerſus ab vtroq; illoꝝ: nulli tamē eoꝝ repugnat. Naꝫ τ id cui cōuenit eſſe in ſe: τ id cui cōuenit eſſe in alio poteſt habere modū eſſendi in ordine ad aliud. Unde videmus ꝙ per eandē eſſentiā ꝑ quā aliqua ſubſtātia habet ꝙ in ſe exiſtat τ non in ſubiecto: habet etiā ꝙ ſit diſtincta τ diuerſa ab alia ſubſtantia: τ ſic circa ipſas attendit̄ relatiuū diuerſitatis: Item per eandem eſſentiā per quā habet materia: ꝙ non ſit in ſubiecto: hēt etiā ꝙ ad aliud: vtpote ad formā ſubſtantificaꝫ ordinet̄: ſicut aūt de ſubſtātia dictū eſt: ſic etiā dici pōt de q̄ntitate: τ q̄litate: ſic ergo iam manifeſtū eſt ꝙ eſſe in ſe: τ eſſe in alio: circa idē real'r: ſecū compatiunt̄ eſſe ad aliud: veꝝ eſt tamē: ꝙ hoc eſſe ad aliud ꝟꝫ diuerſos modos in ſeptē predicamenta diſtinguit̄. Que quideꝫ diſtinctio ſic accipi pōt: aut eni reſpectus ille: quo vnum intelligit̄ ad aliud inclinatū: rei cōuenit in ſe: τ abſolute ſiue ſimpl'r: aut in cōnexione aliquoꝝ ad inuiceꝫ. Et quidē ſi in ſe: τ ſimpl'r cōueniat rei: ille reſpectus: quēadmodū reſpectus ad ſcibile: in ſe τ ſimpl'r cōuenit ipſi ſcientie: τ hoc qō dico duplū: cōuenit q̄to: ſpectabit tunc reſpectus ad predicamentū relationis. Si autem reſpectus ille rei conueniat: nō quidē in ſe τ ſimpl'r: ꝫ in connexione aliquoꝝ ad inuicē: tūc res illa: circa quā talis reſpectus cōſiderat̄ aut eſt motus: aut eſt aliq̄d ꝑ motū in mobili acquiſitū. Et ſi quidē eſt motus tūc eſt actio τ paſſio. Que diuerſimode in motu accipiuntur: ſub cōnexione eadē: ꝫ ſub diuerſo reſpectu: ponit̄ ibi cōnexio agentis τ patiētis. Et motus quidē in tali connexione acceptus ſub reſpectu agentis ad patiens dicit̄ actio / ſub reſpectu vero patientis ad agens: dicit̄ paſſio. Si vero id circa quod attendit̄ talis reſpect⁹ ſit aliquid acquiſitū per motū: tunc aut ibi attendit̄ connexio mobilis cū tempe: aut cōnexio locati cū loco. Et ſi q̄dem ibi attenditur cōnexio mobilis cū tpe quod ꝑ ſe eſt menſura motus: ſic eſt q̄n: q̄n eteni nō attēdit̄ in re mobili niſi ꝟm ꝙ ipſa res mobilis tpi connexa ſub certo τ finito tpe cadit (ſicut patet in quarto phyſicoꝝ.)

Co. ii4. τ ii5.

Unde quemadmodū Mot⁹ acceptus in ꝯnexione agētis τ patiētis ſub reſpectu agētis ad patiētis dr̄ actio: ſic etiā (vt videtur) terminus motus acceptus in cōnexione rei tp̄alis τ tp̄is: ſub reſpectu tp̄alis rei ad tempus in quo motus terminatus eſt: vel inchoatus: dr̄ q̄n. Si aūt ibi attēdat̄ cōnexio locati cū loco: tūc adhuc dupliciter eſſe poterit: aut enim ieccirco qō cōſiderat̄ talis reſpectus: eſt aliquid acquiſitū ex conſtitutione locati in loco: in eo qō habet rōnem locati in loco in eo qō habet rōnem loci. Et ſecūdo quidē modo eſt habitus: primo vero eſt vbi τ ſitus: ſed differunt: quia vbi dicit reſpectū locati ad locū ſimpl'r: ſitus vero dicit reſpectū locati ad locū: nō quidē ſimpl'r: ſed ratione partiū locati ad partes loci:

Conſiderandum eſt Ergo breuiter quātū ad hec tria vltimo dicta: ꝙ quēadmodū locus continet: τ cōſeruat locatū: ſic etiam τ veſtis τ calceus continent rem veſtitā: τ calceatā: cū ipſam ornent τ tegant. Unde τ in quinto metha. Ari. dicit: ꝙ cū inter rem habentē: τ rem habitaꝫ: cadat velut quedam actio media ꝟm quā hoc dicitur ornare: illud vero ornari: vel aliq̄d h'mōi: tūc hoc eſt habitus. Quēadmodū ergo: vbi τ ſitus: qui eſt p̄dicamentū: in re nō vident̄ ponere niſi cōtētionem: τ cōtinentiā locati in loco: ſic etiaꝫ τ habitus: vt eſt p̄dicamentū in re: nō vr̄ ponere niſi continētiā: ꝫ actiuā talis rei ornātis vel tegentis in re ornata: vel tecta. Et ſicut cōtinētia locati in loco: accepta in ꝯnexione reali loci τ locati ſub reſpectu toti⁹ locati ad totū locū dr̄ vbi: τ ſub reſpectu: vel ordine ptiū locati ad ptes loci dicit̄ poſitio: ſic etiā τ ꝯtinētia veſtis actiua: vel alicuius taliū in re veſtita: accepta in tali cōnexione vtriuſq; ſub reſpectu vnius ad alterū dicit̄ habit⁹. Ex his ergo iam manifeſtū eſt ꝙ actio τ paſſio: ſunt diuerſa p̄dicamenta: τ in re nō dr̄n̄t ꝟm ꝙ res ſtat pro ipſo reali modo eſſendi. Nā τ in diuiſione rei cadūt (vt oſtēſuꝫ ē) ſolum ꝟm ꝙ ipſa res eſt quid anologum ad omnē rem: τ ad omne reale eſſe inuentū in creaturis. Co. 25.

Nois ipō poteſt fieri tripliciter.

His itaqꝫ viſis Ad plenīorē q̄ōis intelligētiā: cū ex diuerſis modis eēndi: diuerſe denoīationes ꝟm diuerſa p̄dicamenta ſumant̄: ad ſciendū que ſint noīa reꝝ τ que non τ quō: τ ad q̄d ſignificandū imponant̄: hec τ illa.

Conſiderandum eſt Ulterius ꝙ triplex fieri pōt nois impō: vna quidē ad ſignificādū reꝫ ipaꝫ preciſe: alia vero ad ſignificādū rē ipſaꝫ nō q̄dē ſimpl'r ſed put habet talē modū eēndi. Itē alia impō pōt fieri ad ſignificandū p̄ciſe ipſum eēndi modū. Et ſi q̄dem primo mō eſſet nomē rei impoſitū: que pōt eſſe diuerſoꝝ predicamētoꝝ: ꝟm diuerſos eſſendi modos: tunc nō ſpectaret res illa tali noīe ſignificata potius ad vnū p̄dicamētum q̄ ad aliud: ſed eēt illud nomē abſolutum nomē rei. Scd̄o aūt modo diuerſū eſt nomē ipoſitū rei vt eſt res vnius predicamenti: τ vt eſt res alterius predicamenti: quemadmodum eidem rei impoſitū eſt hoc nomen albedo: τ hoc nomen ſimilitudo. Sed hoc nomen albedo eſt ipoſitū illi rei vt cui cōuenit eſſe in alio ipm afficiendo: hoc vero nomē ſilitudo eſt eidē ipoſitū vt cui ꝯuenit eſſe in alio ipm ad aliud ordinādo. Simil'r etiā ſi fundata eſſet ſilitudo: ſup aliquā ſubam: vtputa ſup humāitatē: eadē reꝫ ſignificaret humanitas: τ ſilitudo: ꝟꝫ diuerſimode: q: h̄ nomē humāitas illi rei cōueniret: vt hēret eē in ſe: τ nō in ſubō: h̄ ꝟo nomē ſilitudo cōueniret eidē: vt hēret eē in ordine ad alteꝝ. Et tūc res ſignificata: noie ſilitudis fūdate ſup ſbaꝫ: τ ſup q̄litatē eēt alia τ alia: ꝟm ꝙ alia res eſt ſuba: τ alia res ē q̄litas Eſſet autē res tali nomine ſignificata alia τ alia ſub vna tamē ratione eſſendi: que eſt reſpectus ad alteruꝫ. Eſt. n. ſilitudo nomen rei: non quidem ſimpl'r: ſed pro

Primo.

Secundo.

vt circa

ut circa ipſaȝ eſt natus ꝯſiderari talis modus eſſendi.

Tertio. **Tertio autem** modo diuerſa ſunt impoſita noīa reb⁹: ſm̄ diuerſos eē̄ndi modos: preciſe cōſideratos. Et ſūt hec nomina ſcd̄aruȝ itētionū: circa res illas ꝯſideratarū: quēadmodū hoc nomē accn̄s eſt ipoſitū preciſe ad ſignificādū modū eē̄ndi in altero: ⁊ eſt nomē ſcd̄e intētionis cōe multis p̄dicamētis. Sic etiā ſi modis ſingulis ſingulorū p̄dicamētoꝝ eē̄nt p̄ciſe noīa impoſita: eſſent ſilr̄ ipſa noīa ſcd̄arū intētionū: ⁊ p̄ciſe ſignificarēt rōnes ꝓprias cuiuſlibet p̄dicamēti: penes quas attēdit̄ p̄dicamētoꝝ diſtinctio: predicamēta.n. diſtinguūtur penes modos eē̄ndi: ⁊ nō penes res exiſtētes: ⁊ hoc ſoluȝ eſt eſſentiale predicamētis: q̄ȝ accidit p̄dicamēto: ut p̄dicamētū eſt: q̄ vnū ſignificet rē aliā q̄ȝ aliud. Quia.n. diuerſi modi eē̄ndi aliquoꝝ predicamētoꝝ ſe circa idem nō cōpatiūtur: cuius ſunt modi ſubſtātie: quātitatis ⁊ qualitatis: iccirco h̄ ſignificāt res ita diuerſas q̄ȝ vna nullo modo pōt eē alia: ⁊ diſtinguūtur iſta per ꝯn̄s: nō ſolū penes diuerſos eē̄ndi modos: ſed etiā penes diuerſas res ⁊ eē̄ntias: h̄ aūt nō opȝ niſi ſint diuerſi modi eē̄ndi nō repugnātes: ſed ſe circa idē cōpatientes: cuiuſmodi ſunt modus eē̄ndi in ſe: ⁊ modus eē̄ndi ad aliud: ⁊ modus eē̄ndi in alio: ⁊ modus eē̄ndi ad aliud: vnde nō eſt neceſſariū q̄ talia p̄dicamēta ſignificēt diuerſas res ⁊ eē̄ntias: ſed ſignificare pn̄t vnā ⁊ eādē ſm̄ tn̄ diuerſos modos: ⁊ diuerſas rōnes p̄dicamētoꝝ: penes quas ipſa p̄dicamēta diſtinguūtur: ſicut iam patuit in actiōe ⁊ paſſione: que dn̄t ſolū diuerſos reſpectus circa eādeȝ rē.ſ. circa motū: lȝ aūt aliquod nomē relatiuū: vt ſimilitudo fundata ſuper diuerſa p̄dicamēta: vt ſuper ſubaȝ ⁊ qualitatem: ſi ſuper ipſa fundaret̄ eādē reȝ ſignificet quam nomen ſub̄e: ⁊ quā nomē ſignificat q̄litatis: nō tn̄ hoc eis ꝯuenit eq̄liter: q̄ȝ forma: ⁊ rō noīs relatiui imponitur a modo eſſendi ad aliud: q̄ q̄ȝtū de ſe eſt vnicus ⁊ vniformis eſt: ⁊ res ipſa quaſi mālīter cadit in ſuo ſignificato. Et ſm̄ hoc relatio: vt eſt nomē gn̄aliſſimū ⁊ nomē relationis realis: vniuocū eſt ad diuerſas relationes fundatas ſup̄ diuerſas res predicamentoꝝ diuerſoꝝ. Et hec quidē albedo: ⁊ ſilitudo: licet idē in re ſignificent: nō tn̄ vnū predicat̄ de alio ꝑ diuerſos modos eē̄ndi a q̄bus formaliter imponunt̄. Sicut aūt de his dictū eſt: ſic etiā eſt intelligendū de actione: ⁊ paſſione ⁊ motu. Nā quāuis actio ⁊ paſſio idem in re ſignificēt qd̄ motus: nō tn̄ hoc eis cōuenit equaliter: q̄ȝ nomē actionis ⁊ paſſionis imponitur a mō eſſendi ad aliud: ⁊ motus ipſe quaſi eſſentialiter cadit in eoꝝ ſignificato. Non predicat̄ etiā vnū de alio quātūcunq̄ȝ idē in re ſignificent: q̄ȝ diuerſi ſunt modi eſſendi: a quibus formaliter imponunt̄. ¶ His ergo cōſideratis apparet manifeſte q̄ argumenta facta in contrarium ſunt ſoluta.

Reſpōſio. ad obiecta ¶ Nam ad primum ⁊ ſcd̄m dicendū: q̄ actio ⁊ paſſio re nō dn̄t accipiēdo rem ſm̄ q̄ ſtat pro eo cui conuenit modus eſſendi: differunt aūt ſm̄ q̄ res ſtat pro ipſo mō reali eſſendi: penes modos aūt eſſendi: p̄dicamenta diſtinguunt̄: ⁊ impermixta ſunt. ¶ Ad.iii. dicenduȝ q̄ ea que in genere conueniunt: ⁊ in ſpē differunt: magis cōueniunt in rōne predicamenti: q̄ȝ ea que generaliſſimo genere differunt: nō tn̄ magis conueniunt in fundamēto rōnis illius: q̄ȝ (ſicut p̄dictū ē) diſtinctio ſpecieꝝ ī entibus relatiuis: attendit̄ ſm̄ diſtinctionē fundamētoꝝ ſed diſtinctio primoꝝ generū: attendit̄ penes diuerſas rōnes p̄dicamentales: ⁊ nō penes diuerſa fundamenta: ⁊ ſic frigefacere ⁊ calefacere: cōueniunt in vna p̄dicamenti rōne: q̄ eſt rō actionis: ſed differunt fundamētoꝝ q̄ȝ ſupra cōtrarios mot⁹ fundant̄: frigefacere ꝯo ⁊ frigefieri ī fundamēto cōueniunt: q̄ȝ ſuper eodē motu fundant̄: dn̄t tn̄ rōne p̄dicamētali: ſicut agere ⁊ pati ⁊ actio ⁊ paſſio. ¶ Ad q̄rtū dicendū: q̄ eo mō quo ſunt diuerſe diffinitiōes: ſunt etiā diuerſe eē̄ntie: diffinitio aūt actionis ⁊ paſſionis idē abſolutū accipiūt: ſȝ diuerſuȝ reſpectū: eſt aūt actio: act⁹ agētis ī paſſuȝ: paſſio vero eſt actus paſſi ab agēte (vt dr̄ in tertio phiſicoꝝ) Cōſilr̄ etiā in vna eſſentia abſoluta conueniunt: ſed dn̄t in eſſentia relata. ¶ Ad.v. dicendū: q̄ diuerſis denoiationibus: ⁊ cōceptib⁹: ſufficit q̄ in re correſpōdeant diuerſi modi ipſi⁹ rei: q̄ȝ de vna ⁊ eadē re pōt formare rō cōceptus diuerſos penes diuerſas acceptiones ipſius rei. ¶ Ad.vi. dicendum: q̄ ſi motus reſpcū agentis dr̄ actio: ⁊ reſpectū patientis paſſio: q̄ȝtūcūq̄ȝ agens ⁊ patiens in re differāt: actio tn̄ ⁊ paſſio: vna res eſſe pn̄t: cū nec agens ſit actio: nec patiens paſſio: ſed motus ſit vtrūq̄ȝ. ¶ Ad.vii. dicēdū: q̄ diuerſoꝝ nō pōt eſſe vna ꝑfectio: ſm̄ modū eundē ſed diuerſimode: ſic ⁊ actus quidem: qui dr̄ actio ⁊ paſſio: eſt ꝑfectio agentis: tanq̄ȝ influentis: ⁊ ſic eſt actio: eſt etiā ꝑfectio patiētis: tanq̄ȝ recipientis: ⁊ ſic eſt paſſio. ¶ Ad.viii. dicendum: q̄ licet actio ⁊ paſſio ſit idem motus ī re: dicūt tn̄ vltra motum diuerſas rōnes p̄dicamentales: ⁊ q̄ȝ motus de ſe rōnes illas nō dicit: iō nō eſt p̄dicamētū: ſicut ſūt actio ⁊ paſſio. ¶ Ad.ix. dicendū: q̄ pȝ rn̄ſio: nō eni actio ⁊ paſſio de ſe inuicē predicant̄: ꝓpter diuerſas rōnes: a quib⁹ formalit̄ imponunt̄. ¶ Ad.x. dicēdū: q̄ actio ⁊ paſſio aliq̄d rei vltra motū dicūt: qd̄ nō eſt aliud: q̄ȝ q̄daȝ realis reſpcūs. ¶ Ad.xi. pȝ rn̄ſio: ꝑ ſupra dicta: ¶ Ad.xii. dicendū: q̄ res vt ſtat pro eo cui cōuenit eſſe: circuit directe tria p̄dicamēta ſolū.ſ. ſub̄e: q̄ȝtitatis: ⁊ qualitatis ſm̄ vero: q̄ eſt quid cōe ad oēm rōnē: ⁊ ad oē eſſe in creaturis repertum: circuit oē genus: ⁊ in re ſic ſumpta: actio ⁊ paſſio differunt (vt oſtenſum eſt.)

Co.xx.z;

¶ Queſtio octaua.

Queſtio Octaua eſt. ¶ Utrū de⁹ poſſit facere actu iſinituȝ

Pria rō. ⁊ vr̄ q̄ nō: q̄ȝ deus nō pōt facere aliq̄d qd̄ ſibi equet̄: deo aūt ⁊ ſi ens finitū equari nō poſſit: ꝓpter illud q̄ eſt infinitus: videtur tamen q̄ ſibi equetur ens infinituȝ: ergo (vt videtur) non poteſt deus facere ens actu infinitum.

Scd̄a rō. **Preterea** Deus nō pōt facere illa que ꝯdictionem iplicant: ſed infinitū eē actu iplicat ꝯdictionē: q̄ȝ eſſe actu: dicit pōnem actus. infinitū ꝯo dicit negationē termini: ⁊ ꝑ ꝯn̄s actus negationem: ergo iſinitum actu a deo fieri non poteſt.

Tertia rō. **Preterea** Nullius creature pōt eſſe ꝟtus iſinita: ſ infiniti eſt iſinita ꝟtus igit̄ nihil iſinitū pōt eē q̄d creatū. ¶ Preterea ens infinite ꝟtutis pōt in iſinitū effectū: ſ nihil creatū ꝓducere pōt effectū iſinitū: ḡ ens iſinitū nō pōt eē ens creatū.

q̄rta rō. ¶ Preterea: oē factū hȝ eē ꝑticipatū ab alio: ſed oē qd̄ hȝ eē ꝑticipatū: hȝ eē̄ntiā finitā ⁊ limitatā: iſinitū aūt hȝ eē̄ntiā iſinitā: ḡ iſinitū nō pōt eē a deo factum.

v.ratio. ¶ Preterea oē illō ꝑ qd̄ ponit̄ diuina potētia limitari, ē ipoſſibile a deo fieri: ſȝ ſi de⁹ ꝓduceret corpus iſinite magnitudinis: limitaret̄ ita dei potentia q̄ aliud corpus ꝓducere non poſſet: nam ſi adhuc aliud corpus ꝓduceret: vnū corpoꝝ illoꝝ ad alterū: cum duo corpora non poſſint eſſe ſimul: neceſſario finiret̄: ⁊ eēt etiā per cōſequens finitū vtrūq̄ȝ: ambo etiā iſimul accepta maiorē quātitatē haberent quodlibet ipſoꝝ per ſe ſumpto ⁊ ſic eſſet aliquid maius infinito: quod eſt impoſſibile: ergo impoſſibile eſt infinitum corpus actu a deo fieri.

Septa rō. ¶ Preterea: deus nō poteſt facere in corpe: qd̄ tollit ra

tionez corporis. Eſt autē de rōne corporis: ꝙ ſuperficie
terminet: ſicut de rōne ſupficiei eſt: ꝙ termietur linea
⁊ de rōne linee ꝙ termine puncto: ſed hoc totū tollit
per corporis infinitatē: ergo īpoſſe eſt deo: facere corpus
actu īfinitū. ❡ Preterea ponamꝰ: ꝙ deus faciat vnū
vij. ratio. corpus infinite magnitudinis: aut ergo extra quālibȝ
illius corporis partem poterit dari alia pars: aut non.
❡ Si dicat ꝙ nō. ❡ Cōtra: oē corpus extra cuius ali
viij. ratio. quā ꝑtē nō contingit aliam ꝑtez dare eſt finitū: ſed cor
pus infinitum non eſt finitum: ergo extra quamlibet
partē corporis īfiniti: eſt dare aliaz partē. ❡ Nō ſi cō
ix. ratio. cedatur. ❡ Cōtra ſi extra quālibet ꝑtē corꝑis infinitu
eſt dare aliā ꝑtē tunc extra oēs ꝑtes corꝑis: ⁊ ꝑ ꝯñs ex
tra totū corpus poterit dari alia pars corporis: qḋ eſt
impoſſibile: ergo impoſſibile eſt corpus actu infinituȝ
x. ratio. a deo fieri: ❡ Preterea aut totū eſſet: aut nō totū eſſet:
non pōt dici ꝙ nō totū eſſet: qꝛ tūc nō eſſet actu ipſum
corpus infinitū: oȝ ergo dicere ꝙ totū eſſet: ſed hoc ē im
poſſibile: qꝛ cū nomē totius: ſicut ⁊ nomen ꝑfecti in ſua
ratione finem includat: oē qḋ dicit totū: oȝ eſſe finituȝ
ergo īpoſſibile eſt eſſe corpus actu infinitū. ❡ Preterea
xi. ratio. omne qḋ eſt factibile eſt ſcibile: ⁊ de omni ſcibili pōt eē
ſcia: de infinito aūt nō pōt eſſe ſcia: ergo infinitū nō eſt
ſcibile neqȝ factibile. ❡ Preterea qḋ repugnat ſupe
xij. ratio. riori repugnat inferiori: corpus aūt eſt ſuperius ad cor
pus nāle: ⁊ corꝑi repugnat moueri in inſtanti: ergo ⁊
corpori nāli: ſed ſi eſſet corpus graue aut leue infinituȝ
Co. 66. illud in inſtāti moueri poſſet (vt ꝓbat in libro ḋ celo)
ergo impoſſibile eſt eſſe corpus graue aut leue infinitū.
❡ Preterea nullus intellectus creatus: cū ſit finitus:
xiij. ratio. pōt intelligere infinituȝ: ſed ſi eſſent īfinita indiuidua
eiuſdem ſpēi: cū angelus oīa eiuſdem ſpēi indiuidua ꝑ
eandē ſpeciem intelligat: ⁊ que ītelligit per vnā ſpēm
poſſit ſimul intelligere: angelus poſſet ſimul īfinita in
diuidua cognoſcere: qḋ eſt impoſſibile: ergo impoſſibi
xiiij. ratio le eſt ſimul eſſe infinita indiuidua eiuſdē ſpeciei. ❡ Pre
terea ſi deus pōt ſub vna ſpē ꝓducere infinita indiui
dua: pōt eadē rōne hoc facere: ⁊ ſub qualibȝ ſpē cuiuſli
bet generis: ponamus ergo ꝙ hoc faciat: tūc aut pote
rit plura ꝓducere: aut nō: ſi poterit: ergo poterit aliqd
plus infinito: qḋ eſt impoſſibile: ſi non poterit: ergo dei
potentia erit totalr̄ limitata: qḋ ſimiliter eſt impoſſibi
le: ergo oīno īpoſſibile eſt deū facere ſimul infinita indi
xv ratio. uidua eiuſdē ſpēi. ❡ Preterea in corꝑe infinito eſt ne
ceſſario virtus infinita: ſed vbi eſt infinita virtus: ibi
eſt infinita eſſentia: cum enim virtus ꝯſequat eſſentiā
neceſſe eſt ꝙ virtꝰ infinita ꝯſequat eſſentiā infinitaȝ.
In infinito ergo corpore erit neceſſario infinita eſſen
tia: ſed deus non poteſt facere infinitaȝ eſſentiam: ergo
nec corpus infinitum.

In oppoſitum. **In contrarium** Eſt: ꝙ deꝰ eſt agēs infinite virtutis: ſ
agens infinite virtutis: vr poſſe in effectum infinituȝ.
❡ Preterea deus pōt ſimul infinita intelligere opera
tur aūt per intellectuȝ: ergo poteſt ſil infinita ꝓducere.

Reſpōſio **Reſpondeo ad huius** qōnis intelli
gentiam tria precipue cōſiderāda ſunt: videlȝ que ſint
a deo factibilia: ⁊ que nō: quot modis dicat infinitū:
⁊ vtrum quolibet illoruȝ modorū īfinitū cadat ſub nu
mero eoꝝ q̄ ſunt a deo factibilia: vel ſub numero eorum
que contrario modo ſe habent.

Nota h̄ q̄ ſint a deo factibilia ⁊ que non. **Quantum autem** Ad primū cō
ſiderandum ē
ꝙ deus eſt pma ⁊ vl̄is cā eſſendi: ſub prima vero ⁊ vl̄i
cā eſſendi: cadūt oīa: q̄ pñt participare eſſe: que aūt eſſe
participare nō pñt ſub tali cā non cadūt: pñt aūt eſſe
participare oīa: q̄ cōtradictionē nō iplicant: que ꝯo cō
tradictionem iplicant eſſe habere non pñt: ea etenim
que implicant cōtradictionem: ſunt oīno impoſſibilia
oīno vero īpoſſibilia dicunt: q̄ nullo mō poni pñt in ac
tu eſſendi: ſilr etiā q̄ ꝯdictionē nō implicāt: ſunt ſimplr
poſſibilia. Smplr aūt poſſibilia dicunt: que pñt aliq
mō: ꝑticipare eſſe: ſi igit ſub prima ⁊ vl̄i cā eſſendi: ca
dant oīa: ⁊ ſolū illa: que pñt actuȝ eſſendi participare:
cōcludit de neceſſitate: ꝙ ſub diuina potentia: cadāt oīa
q̄ cōtradictionē nō iplicant: ⁊ ꝙ ab ipſa oīa q̄ cōtradi
ctionē implicant: ſecludant: nō aūt ꝑ iſtoꝝ excluſionē:
tollit dei oīpotētia: ſic enī deus dr̄ oīpotens: ſiue oīa po
tens: ſicut etiā dr̄: ⁊ oīa ſciens: ⁊ tn̄ non obſtante ꝙ ſit
ſciens oīa: dr̄ tn̄ recte: ꝙ ipſe nō ſcit hoīem eſſe aſinuȝ:
qꝛ tunc falſā haberet ſciam: qḋ eſt abſurdū: ergo ⁊ ſilr
nō obſtāte eiꝰ oīpotētia: pōt dici ꝙ facere nō pōt: ꝙ hō
ſit aſinus: vel aliqd aliud: qḋ iplicet cōtradictionē: non
valet enī facere illa: quoꝝ ſciam habere non pōt: ſicut
ergo deꝰ dr̄ oīa ſciens: qꝛ ſcit oīa: que ſunt ſcibilia quo
quo mō: ſic etiā dr̄: ⁊ oīa potēs: qꝛ pōt quecūqȝ ſunt ali
quo modo poſſibilia. Manifeſtū eſt igit iaȝ: ꝙ oīa illa
ſunt a deo factibilia: que nō implicant ꝯdictionē: que
vero cōtradictionē implicant: ab eo fieri non poſſunt. Quot modis ſumit infinituȝ.

His ergo viſis Ulterius q̄tū ad ſecū
dū ꝯſiderandū eſt: ꝙ
licet multiplex eſſe poſſit acceptio infiniti: q̄tuȝ tn̄ ad
pñs ſufficere pōt: infinitū aliqd dr̄ tribus modis: vide
licet infinitū infinitate eſſentie: infinitū quo ad eſſe: ⁊
infinitum infinitate quantitatis.

Infinitum autem Primo di
citur: cuius Primo.
eſſentia nō eſt ad vnū genus determinata: ſed ī ſe clau
dit ⁊ cōtinet perfectiones oīum generū: ſm quē modū
deū eſſe dicimus per eſſentiam infinitum: qꝛ videlȝ eiꝰ
eſſentia non eſt limitata ad vnū ꝑfectionis genus: ſed
extra ⁊ ſupra oē genus eſt: tanqȝ omniū geneꝝ ꝑfectio Secundo.
nes claudens in ſe ⁊ continens.

Infinitum vero Quantū ad eſſe
id dr̄: qḋ ⁊ ſi ha
beat eſſentiā limitatā ad vnū ꝑfectionis genus: hēt tn̄
ſpecificā illius generis ꝑfectionē: oībus modis quibꝰ
haberi pōt: quemadmodū dicimꝰ: ꝙ gratia in chriſto
infinita eſt: nō quidē infinitate eſſentie: cum eſſentia
gratie nō ſit eſſentia ſapiētie: ſed dr̄ infinita: q̄tū ad eē
qꝛ cū ipſa modis innumeris poſſit haberi: omnibus
tn̄ modis: quibus haberi pōt: habet in hoīe chriſto: qꝛ
nō dat ei deꝰ ſpm̄ ad menſurā: ſicut ſcriptum eſt. Tertio.

Infinitum autē Infinitate quan
titatis duplr pōt quantitas duplex.
accipi ſm qḋ eſt duplex quātitas. ❡ Eſt eniȝ quātitas
magnitudinis: ⁊ quātitas multitudinis: Et quidē in
finitū infinitate magnitudinis: dicit cuius tanta eſt
magnitudo: ꝙ accipiētibꝰ partē eius poſt partē: nūqȝ
cōtingit ad partē aliquā deuenire: poſt quā alia ꝑs ſu
mi non poſſit: differt aūt hoc infinituȝ ab infinito: ſm
diuiſionē: quod ponit ab ariſtotile in cōtinuis: naȝ in
diuiſione continui finiri acceptio partis: poſt partem:
vadit in infinitū: ita tn̄ ꝙ illa ſit acceptio partiū ineq
liū quantitate: vt videlicet ꝑs ſecūdo accepta: ſit minor
parte priori ſumpta: per diuiſionem: alias diuiſio in in
finitū nō procederet: ſed in vere actu infinito: de quo
loquimur modo durat ī īfinitū acceptio ꝑtis: poſt par
tem ſumendi etiā ꝑtes equales in quātitate. ❡ Conſilr
etiam infinitū ſm multitudinē dr̄: cuius tanta eſt mul
titudo: ꝙ accipientibus vnū poſt aliud: nunqȝ cōtingit
ad aliquid

ad aliquid oino vltimũ deuenire: queadmodum ſi acce
ptio angeli poſt angelũ nũq̃ poſſet finiri: eſſet infinita
angelo℞ multitudo. ¶ Viſo ergo que ſint a deo factibi-
lia: ꝛ que non: ꝛ quot etiã modis dicat̃ ꝓprie aliqd ifi-
nitũ. ¶ Vlteri⁹ cõſiderãdũ eſt: vtrũ quolibet illo℞ mo-
do℞ infinitũ cadat ſub numero illo℞: que ſunt deo poſ
ſibilia: vel ſub numero illo℞ que contrario mõ ſe hñt
apparet aũt p̃ria facie ꝙ ifinitũ ſcõo mõ acceptũ: non
ſit poſſibile a deo fieri: nã in ꝓpoſitione qua dr̃ ꝙ aliq̃
res vel nã ſpecifica oib⁹ modis: quib⁹ hẽri põt habet̃
nulla ꝯdictio iplicat̃: cuius qdẽ declaratio eſt: q2 tũc di
cit̃ in aliq̃ ꝓpõne ꝯtradictio iplicari: qñ p̃dicatũ ꝛ ſb-
iectũ ꝓpõnis ſibi inuicẽ repugnãt vel ꝯtradicũt: ſicut
q2 hõ ꝯtradicit ſeu repugnat aſino: dicim⁹ ꝙ illa pro-
poſitio: hõ eſt aſinus: iplicat ꝯtradictionẽ. Nũc aũt vi
demus ꝙ ſubm ꝛ p̃dicatũ ꝓpõnis p̃dicte ſibi nõ ꝯtra-
dicũt: eſt. n. in ea p̃dicatũ: h̃ qõ dico habet̃: ſubm vero
eſt h̃ totũ: res aliq̃ vel nã ſpecifica oib⁹ modis: qb⁹ hẽri
põt: hẽri aũt põt: dicit potẽtiã ordinatã ad actũ habẽ
di: ſed habet̃: dicit ipm hñdi actũ. Cõſtat aũt ꝙ actus
hñdi nõ repugnat ſue potẽtie. Euidẽs eſt igit̃ ꝙ p̃dica
tũ ꝛ ſubiectũ ꝓpõnis: qua dr̃ res aliqua vel nã ſpecifi
ca oibus modis qb⁹ hẽri põt: habet̃. ſ. nõ ꝯtradicunt:
nec per ꝯſequens in illa ꝓpõne ꝯtradictio iplicat̃. Si
gnificatũ igit̃ ipſi⁹ nõ eſt de nũero eo℞ que ſũt deo im-
poſſibilia: pꝫ etiã hoc per exẽplũ de gratia ſuperius ad
ductũ. Cũ. n. gratia multis modis poſſit a deo cõferri
hoib⁹: ꝛ oib⁹ tñ modis qbus dari põt: data eſt ſm verã
fidẽ hoi xp̃o: ꝛ ſic ifinitũ ſumptũ ſcõo modo: nõ ſolũ eſt
a deo factibile: ſed etiã eſt actu factũ: apparet aũt h̃ idẽ
Cõfirmat̃ ꝛ aliter. ¶ Cũ. n. res ordinet̃ per eẽntiã ſuã ad eẽ ea rõ
ne q̃ in actu eẽndi ponit̃ ſub infimo gradu ſue nãe: põt
etiã in ipſo poni: ꝛ ſub gradu ſue nãe medio ꝛ ſupmo.
Manifeſtũ eſt igit̃ ex dictis ꝙ infinitũ q̃tũ ad eſſe: nõ
eſt ipoſſibile fieri a deo actu. ¶ Vlterius itaq̃ cõſiderã
dũ eſt: quõ ſe habeat de infinito accepto primo modo:
ꝙ aũt ipſum non cadat ſub numero factibiliũ: euiden-
ter oñdi põt: queadmodũ enim ſupra dictũ eſt: id dr̃ eẽ
infinitũ infinitate eſſentie: cuius eẽntia nõ eſt limita-
ta ad vnũ ꝑfectionis genus: ſed in ſe claudit ꝛ continet
ꝑfectiones oium rerũ: vna autem de perfectionibus re
rum eſt ipſum eſſe: id ergo quod eſt in eſſentia infinituꝫ
in ipſa ſua eẽntia: claudit ipſuꝫ eſſe: qõ aũt in ſua eſſen
tia claudit actuale eſſe: eſt actu per eẽntiã ſuã: ꝛ nõ per
participationẽ ab alio: q2 participatiuũ inquantũ hu-
ius: coincidit extra rõnẽ vel eẽntiã participãtis. Om
ne autẽ factũ ſm ipſam rõnẽ facti: hꝫ eſſe participatuꝫ
ꝛ non eſt actu per eſſentiã ſuã: eſſe igit̃ factũ cõtradicit
ꝛ repugnat oino ei: qõ eſt eſſe infinitũ infinitate eſſen-
tie: tale itaq̃ ifinitũ: nullo mõ eſt a deo factibile. ¶ Et
Quarto. preterea: oẽ: qõ habet eẽntiã limitatã ad aliquod gen⁹
per aliquã dr̃iam ſibi ꝓpriã: diſtinguit̃ ab oibus ſibi
ex oppoſito diuidentibus genus illud. Conſtat autẽ
ꝙ genus primũ: ꝛ dr̃ia ꝓpria rei cõtente in genere: ſũt
termini infra ſe claudẽtes totã eẽntiã talis rei: oẽ ergo
quod ad genus aliqõ limitat̃: hꝫ eẽntiã totã infra cer-
tos terminos eſſentie incluſaꝫ: ꝛ ꝑ ꝯñs finitã ꝛ limita-
tã: eſt aũt de rõne cuiuſlibet facti: ꝙ ſit qd infinituꝫ ꝛ li
mitatũ in eẽntia: eſt itaq̃ ſimpl'r dicendũ ꝙ ſi deus nõ
põt aliũ deũ facere: ſicut in rei veritate nõ põt: etiã nõ
põt aliqd facere qõ ſit infinituꝫ ꝛ illimitatũ in eẽntia
idẽ eni videt̃ iudiciũ de vtroq̃. ¶ His ergo viſis: vlte-
rius ꝯſiderãdũ eſt circa ifinitũ ſm quãtitatẽ: ꝛ primo
vtꝝ infinitũ q̃titate dimenſiua ſit de numero factibi-
liũ a deo. Et qdẽ ſi dicat̃: h̃ eſſe de numero eo℞: que ſũt
deo ipoſſibilia aut h̃ cõtingit: q2 ifinitas repugnet vl'r
ei qõ eſt: aut q2 ꝯdicit enti creato: aut q2 repugnet ei qõ
eſt q̃tũ: aut q2 repugnet enti nãli: nõ eſt aũt impoſſibile
a deo fieri actu infinitũ dimenſione: q2 infinitas repu-
gnat ei vl'r qõ eſt. Contingit eni dare aliqd: qõ eſt qdẽ
actu: ꝛ eſt ſimpl'r infinitũ: ſicut p̃mũ p̃ncipiũ qõ actu ẽ
ꝛ ſimpliciter ifinitũ eſt: h̃ aũt eſſet ipoſſibile: ſi ifinitas
repugnaret vl'r ei qõ eſt actu: que eni vl'r ſibi repugnãt:
in nulla nã pñt cõiuncta iueniri: ſi aũt dicat̃: ꝙ primo
entiũ principio repugnet eſſe infinitũ dimẽſione: appa-
ret ꝙ per h̃ nr̃a ꝓbatio nõ tollitur: nõ eni iccirco repu-
gnat primo p̃ncipio: eſſe infinitũ dimenſione: q2 ſibi re
pugnat infinitas: ſꝫ q2 ei repugnat dimenſio. Ex h̃ aũt
ꝙ primo eſſendi principio repugnat eſſe dimenſionatũ
nõ hẽtur ꝙ repugnet eſſe infinitũ dimẽſione magis q̃
eſſe finitũ. Quin poti⁹ ſi ſubtil'r ꝯſideret̃: appebit mãi
feſte: ꝙ magis repugnat eſſe finitũ dimẽſione: q̃ eſſe ta
lit̃ ifinitũ: nã eſſe ſꝫ dimenſionẽ finitũ: ſibi ex duob⁹ re
pugnat: q2 ex rõne finitatis: ꝛ ex rõne dimẽſionatiõis.
Repugnat eni p̃mo p̃ncipio: ꝛ eſſe qd finitũ: ꝛ eſſe qd
dimenſionatũ: infinitũ aũt dimenſione repugnat eidẽ
ex vno tñ: q2 ex rõne dimẽſionationis: ꝛ nõ ex rõne ifi
nitatis: vñ ꝛ ſi nõ repugnaret tali principio eſſe quid
dimenſionatũ repugnaret ſi qdẽ tũc ei eẽ finitũ dimen
ſione: nõ tñ ſibi repugnaret eẽ tal'r ifinitũ. ¶ Manifeſtũ
eſt igit̃ ex dictis: ꝙ nõ idcirco ẽ ipoſſibile ifinitũ dimẽ
ſione a deo fieri: q2 ifinitas repugnet vl'r ei qõ eſt actu.
Itẽ nõ iõ eſt hoc eidẽ ipoſſibile: q2 ifinitas videtur en
ti creato repugnare: p̃mo eni de rõne entis creati: ſiue
ꝓducti eſt: ꝙ nõ ſit actu ꝑ ſuã eẽntiã: ſed ꝑ participatio
nẽ eẽndi ab alio: qõ cuilibet conuenit ex eo ꝙ hẽt eſſen-
tiã limitatã. Quicqd ẽ tollit ab aliquo limitationem
eſſentie: tollit ab eo rõnẽ eſſendi per participationẽ: qõ
aũt iam limitationeꝫ non tollit: ſed ponit: non aufert
etiã: ſed ponit rõneꝫ p̃dictã: nũc aũt ita eſt ꝙ limitatio
nẽ in eẽntia tollit infinitas eſſentie: cum eniꝫ oppoſita
hẽant fieri circa idẽ: ꝛ finitati opponit̃ ifinitas: oꝫ ne
ceſſario ꝙ finitati eſſentie opponat̃ infinitas eiuſdẽ: ꝛ
q2 vnũqõq̃ oppoſito℞ tollit̃ ꝑ ſuũ oppoſitũ: opꝫ de ne
ceſſitate ꝙ ꝑ infinitatẽ eẽntie tollat̃ finitas ſiue limita
tio in eẽntia. Enti ergo creato: qõ hꝫ ex limitatione eẽn
tie rõnẽ eſſendi ab alio: repugnat infinitas ĩ eẽntia: q̃
tollit p̃dictã limitationẽ. Conſtat aũt: ꝙ infinitas q̃ti-
tate extenſionis: nõ tollit finitateꝫ eſſentie: q2 (vt dictũ
eſt) vnũqõq̃ oppoſito℞ hꝫ auferri: ꝑ ſuũ oppoſitũ infi
nitas aũt extẽſionis nõ opponit̃ finitati eſſentie: ſed fi
nitati extẽſionis: cũ (ſicut dictũ eſt) oppoſita hẽant fie
ri circa idẽ: per extẽſionis ergo infinitatem: tollit̃ ter
minatio extenſionis: nõ aũt tollit̃: ſed ponit̃ limitatio
eſſentie ꝑ talẽ infinitatem: q2 per hoc qõ aliqd ponit̃ ſi
ue ſub finita ſiue ſub infinita extenſione ponit̃ neceſſa
rio eſſe limitatũ ad gen⁹ re℞ mãliũ: ergo mãifeſtũ ẽ ꝙ ꝑ
extẽſionis infinitatẽ: nõ tollit̃: ſed ponit̃ rõ q̃ creato cõ
uenit: ꝙ hẽat eſſe acq̃ſitũ ab alio: nõ igit̃ ifinitas extẽ
ſionis repugnat enti creato ex rõne qua ſibi conuenit eẽ
actu: nõ per ſuam eſſentiã: ſed per participationem.

Item ad rationem

Producti pertinet ꝙ Cõfirmat̃
non ſubterfugiat cognoſcibilitatẽ: ſed nec etiam iſta rõ
tollit̃ a ꝓducto: ꝑ infinitatem dimenſionis: multo eni
minus vr̃: ꝙ infinitum ſimpl'r cadat in cognitione ali
cuius: q̃ infinitũ ſm qd. Cõſtat aũt: ꝙ deus cognoſcit
ſimpl'r infinitũ: multo igit̃ magis etiam ifinitũ ſꝫ qd
põt a deo cognoſci. Infinitũ aũt dimẽſiõe: nõ eſt ſim
pl'r ifinitũ: ſed ſꝫ quid: q2 infinitũ ſimpl'r eſt ſolũ id qõ
eſt ꝑ eſſentiã ifinitũ igit̃ ifinitũ magnitudine a deo co
gnoſci poteſt. ¶ Preterea ifinitũ cognitiõi repugnat:

ſm q̃tū repugnat numeratiōi:nā ptes īfiniti numera
re:ſm ſe īpoſſibile eſt: veluti ꝯdictionē īplicās:cogno
ſcere aūt aliqd p numerationē ſuaꝝ ptiū:eſt ꝓpriū in
tellect⁹ cogſcētis ſucceſſiue ptē poſt ptē: nō aūt eſt h ip
ſius itellect⁹:ſiꝛ diuerſa ut ptes apphēdētis:cū ꝗ diu⁹
itellectus:abſq̄ vlla ſucceſſione ſiꝛ diuerſa: imo oīa ap
phēdit:nō magis īpedit īfinitū cogſcere ꝙ̄ nuū ꝙ̄ fi
Tertio. nitū. ℭ Preterea cōſtat ꝙ diu⁹ itellect⁹ ſiꝛ itelligit actu
ſemp oīa:q̄ pōt vnq̄ itelligere:aut ergo ē dare q̃titatē
aliquā dimēſiuā:ita magnā:ſed finitā:q̄ de⁹ maiorē cō
cipere ꝛ itelligere nō poſſit:aut talē magnitudinē dare
nō cōtingit:primū autē cōcedi nō pōt:multo eni vigo
roſior eſt diuus itellectus ī itelligēdo quolibet itellectu
creato:cū quēlibet ī īfinitū trāſcēdat. Nō pōt aūt dari
aliq̄ dimēſio:ita magna:ſed finita: q̄ nos nō poſſum⁹
maiorē cōcipere:vel intelligere. Multo ergo fortius h
dicendū eſt de intellectu diuino. Et cū ipſe (ſicut ꝓſup
poſitū eſt) qcqd pōt vnq̄ intelligere:ſemp ſimꝛ actu in
telligat: relinquiꝛ de neceſſitate ꝙ ſua actualis cogni
tio:ad nullā dimēſionē finite extēſaꝫ termineꝛ:ſub ac
tuali ergo cognitione diuina dimenſio infinita cōclu
Quarto. diꝛ. ℭ Et Preterea abſurditas maxima eſt credere ꝙ
deus extenſiuā q̃titatē nō ſemp actu cognoſcat ſub oī
bus modis extēſionis:qbus de ſua nā extēdi pōt: nō ē
aūt dare tot modis ſed finitis ipſaꝫ dimenſiuā q̃tita
tē extēdi:ꝙ pluribus:q̃tū de ſe eſt:extēdi nō poſſit: vel
extēſionē de ſua natura nō patiaꝛ. Nec ergo dari pōt
ꝙ deus extēſiuā q̃titatē:ſolū ſub finitis modis extēſio
nis acceptā actu ſemp itelligat. Relinquiꝛ ergo de ne
ceſſitate dicēdū:ꝙ ipſe deus bn̄dictus:dimenſionē infi
nite extēſionis actu intelligere poſſit:ꝛ actu cognoſcat:
apparet igiꝛ q̃ta ſit abſurditas ꝛ inſipiētia illius ho
minis:q aſſerit:ꝙ de⁹ dimēſionē infinite extenſionis:
nullomō poſſit itelligere. Judicat eniꝫ hō ille de intel
lectu diuino:ſm conditionē ꝛ ex cōditione intellectus
ſui. Et qꝛ ſuus itellectus īfinitū cōprehēdere nō poteſt
concludit hoc idē eſſe ꝛ de itellectu diuino: ꝓcedit aūt
ex hoc vlterius ad aſſerēdū:ꝙ tale infinitū in deo non
habet ideā:hoc aūt huic hōi ideo ꝯtingit (vt vr̄) qꝛ cre
dit:ꝙ idea extenſiue q̃titatis:ſit q̄dā forma extenſioni
ſubiecta:poſita in mēte diuina:quod totū eſt abſurdū
ꝛ alienū a fidei veritate:nec eniꝫ aliud eſt idea in re:ꝙ̄
ipſa diuina eſſentia:imitabilis ab eſſentia creature: q̄
ſicut eſt exemplar ꝛ ſimilitudo cuiuſlꝫ nāe ſub quolꝫ gra
du ſuo accepte:ſic etiā ſimilitudo ꝛ exēplar eſt nāe ipſius
extenſiue q̃titatis ſub quocūq̄ extenſionis gradu cōſi
derate. Et qꝛ nunq̄ q̃titas extenſiua:poteſt conſidera
ri ſub tot finitis gradibus extenſionis:ſm quot oīo in
finiti extenſionis gradus ei debenꝛ:nō ideo tn̄ qꝛ dici
mus:ꝙ diuina eēntia eſt exēplar talꝛ nāe:ſicut ꝛ cuiuſlꝫ
alterius:oꝫ nos dicere:ꝙ extenſionē aliquā patiaꝛ: qꝛ
manens in ſuprema ſimplicitatis arce idea ē: vel exē
plar oīuꝫ nārū. Manifeſtū igiꝛ eſt ex dictis: ꝙ infini
tum dimenſionis extēſione: nō ideo repugnare poteſt
ei ꝙ eſſe a deo ꝓductū ſubterfugiat diuinā cognitionē.
Cognoſcit enim deus ſuā eſſentiā:que eſt idea (vt dixi
mus) ꝛ exemplar ſupremū omnium naturarū.

Ad idem. **Item ad rationem** Producti: pertinet ꝙ
ſua excellentia nō trāſcendat virtutē ꝓducētis. Dupli
ci aūt ex cauſa effectus infinite extenſionis q̃titatiue:
pōt dici tranſcendere virtutē agentis:aut videlicet: qꝛ
agēs eſt virtutis finite:aut quia in ſuū effectū: ꝑ ſuaꝫ
actionē:ſucceſſiue ꝓgrediꝛ:virtus enim augmenta
tiua naturalis:quia finita eſt: ab infinito augumēto
tranſcenditur:qꝛ etiā ſucceſſiue ipm̄ q̃tū augmentat:
cuꝫ nō in inſtāti ꝓducat totā q̃titatē naturalē excelliꝛ
ſiue ſuperatur ab infinita q̃titate:eſt eni de ratiōe infi
nite q̃titatis (vt ſupra diximꝰ) ꝙ accipientibꝰ parteꝫ
eius poſt partē equalē ſemp nunq̄ cōtingat deuenire
ad partem oīno vltimā. Iſte autē cauſe penitus ſeclu
duntur a virtute diuina:deus enim ꝛ īfinite virtutis
eſt: ꝛ totam rem poteſt ꝓducere in inſtāti. Quātitas er
go infinita ad diuinam virtutē relata nō tollit illā ra
tionem ꝓducti : qua producto cōuenit:ꝙ ſua excellen
tia nō tranſcendat virtutem agētis: non tollit etiā rō
nem qua creato debeꝛ:ꝙ nō equeꝛ creanti. Naꝫ deus
qui ſolus eſt creator ipſarū rerū:eſt oīno infinitus : ꝛ il
limitatus in eſſentia : illud ꝟo qd̓ eſt infinitū ſoluꝫ ſm
dimenſionis extenſionē (vt ſupra oſtēdimus) in eēntia
ſua oīno finitū ꝛ limitatuꝫ eſt. Quod aūt eſt illimita
tum in eſſentia:in infinitum ſuperat ꝛ tranſcendit qc
quid eſt in eſſentia limitatū: de neceſſitate ergo conclu
diꝛ:ꝙ̄ in īfinitū ſuperetur a deo illud:quod eſt infini
tum dimenſionis extenſione:nō tollit etiā tale infinitū
illā rōnem:qua dicitur conuenire ꝓducto: ꝙ finiaꝛ a
virtute ꝓducentis:effectū eniꝫ ꝓpriū finiri ab agente
nihil eſt aliud:ꝙ̄ ipſuꝫ ab eo totaliter conduci ad eſſe:
ſed infinitū ſm extenſionē:totalr produci pōt a deo in
inſtanti:per hoc aūt non poniꝛ niſi terminatio produ
ctionis: ꝛ terminatio eſſentie in ꝓducto. Tales aut ter
minationes nō tollunꝛ ꝑ īfinitatē extēſionis (ſicut ap
paret ex dictis.) Euidens igiꝛ iam eſt ꝛ manifeſtū ꝙ
nō ideo īpoſſibile eſt ꝓduci a deo infinitū extenſione:
quia infinitas ſit cōtra rōnem entis ꝓducti. Apparet
etiā ex his:que dicta ſunt:ꝙ habere eſſentiā limitataꝫ
ꝛ finitā: ꝛ habere infinitā dimenſionis extenſionē:nul
lam oīno implicat ꝯdictionē. De rōne.n. ꝯñtis eēntiā
limitatā:eſt ꝙ habeat vnā ꝑfectionē tm̄: ſiue ꝙ hēat tm̄
ꝑfectionē vnius generis:ſed oīuꝫ ſibi inuicē cōtradicūt
Nō aūt ſibi cōtradicūt hēre ſolā perfectionē vnius ge
neris. ꝛ habere perfectionem vnius generis infinitā
ſic igitur habere eſſentiam limitatam ad vnum perfe
ctionis genus: ꝛ hēre dimēſionē īfinite extēſionis ſibi
oīno nō cōtradicūt. Cadit igitur h ſub numero coꝝ: q̄
a deo ſunt factibilia. ℭ Ulterius aūt māifeſtū eſt etiaꝫ
ex dictis: ꝛ ex dicēdis ꝙ nō ideo īfinitū extēſione ē deo
īpoſſibile:qꝛ talis īfinitas ei repugnat qd̓ eſt quātū:pri Primo.
mo qdē:qꝛ ei qd̓ de ſua rōne vel nā ad nullū gradū extē
ſionis determinaꝛ:nō repugnat ꝙ ſub extēſione īfinita
ꝓducaꝛ ab oīmode īfinita virtute. Quātitas aūt extē
ſiua de natura ꝛ rōne ſua:nō limitaꝛ preciſe ad aliquē
gradū extēſionis ſibi igiꝛ nō repugnat ꝙ actu ſub infi
nita extēſione ꝓducaꝛ ab agēte omnimode infinite vir
tutis:cuius eſt ipſe deus. ℭ Preterea eſſe actu ſine ter Secundo.
mino extēſionis ſi repugnat quātitati dimēſiue nō po
teſt hoc contingere:niſi vel qꝛ terminus talis cōſequiꝛ
ipſam eſſentiam q̃titatis: vel qꝛ talis quātitas habꝫ eē
per talem terminum ad minus : ſicut habet eſſe mate
ria per formam. Primū aūt ſtare non poteſt. Cū.n.eſ
ſentia dimēſiue q̃titatis idifferēter ſe hēat q̃tū eſt de ſe
ad ſtādū ſub quocūq̄ termino extenſionis: īpoſſibile eſt
oīno ꝙ tales termini ipſam ꝯſequanꝛ. Ea.n.que deter
minatā eſſentiā cōſequūtur finita ꝛ determinata ſunt
Secūdū etiaꝫ nō pōt ſtare. Eſſe.n.eſt actus immediate
ipſius eēntie habētis in ſe vel actū qdditatiuū vel rōnē
actus qdditatiui realis:vnde ꝛ ſi mā de ſua eſſentia nō
eēt potētia:ſed realis actus qdditatiu⁹: omni etiā ſub
ſtātiali forma ſubtracta poſſet in ſeipſa īmediate recipe
re actū exiſtēdi a deo. Cōſtat autem ꝙ q̃titas dimēſiua
de ſua ꝛ in ſua eſſentia eſt quidā actus quidditatiu⁹ rea
lis:igitur omni etiam termino extenſionis ſubtracto:
poterit

poterit imediate in ſeipſa participare actu eſſe a deo: ⁊ ſic per cōſequēs poterit eſſe actu dimenſio interminate ſeu infinite extenſa.

Tertio. **Item eſſe eſt** Terminus correſpōdēs terminabilitati ipſius eſſentie: terminus vero quo finit̄ ipſa extēſio: eſt terminus correſpondens terminabilitati extēſionis: conſtat aūt: ꝙ ipſe terminus extēſionis: nō eſt ipſum eſſe dimēſiue q̄titatis: q̄ꝛ vna ⁊ eadē dimenſiua q̄titas manens ſub eodē numero actu exiſtendi: pōt terminari diuerſo extenſionis termino: ⁊ ſic ipſe terminus extēſionis preſupponit in dimēſiua q̄titate: exiſtiaꝫ actualē ⁊ nō ecōuerſo. Et quia id qđ eſt prius hoc modo: nō depēdet in eſſendo a poſteriori: ſed magis poſterius a priori: ꝯcluditur de neceſſitate: ꝙ dimēſiuā q̄titatē eſſe actu: nō oꝫ dependere ab ipſo termino extēſionis: ac per ꝯſequens ſibi nō repugnat: ꝙ virtute diuina actu exiſtat infinita: ſeu non terminata termino ſupradicto.

Quarto. **Et preterea** Sic ponere quātitatē infinitā extēſā videlꝫ oībꝰ modis: quibus extēdi pōt idē eſt: ꝙ ponere infinitū ſꝫ eſſe: qđ iā oñdimus cadere ſub his q̄ factibilia ſunt a deo. Euidens igit̄ iā eſt: ꝙ īfinitū extēſione magnitudinis: actu fieri a deo nō iđ eſt īpoſſibile: q̄ꝛ īfinitas extēſionis repugnet ei: qđ eſt quārtū. ¶ Ulterius etiā nō pōt dici ꝙ ideo tale infinitū nō pōt fieri a deo: q̄ꝛ dimenſio nō pōt actu eſſe ſine ente nāli: ⁊ infinitas tali enti repugnat.

Primo. Primo quidē: q̄ꝛ ⁊ ſi nāliter loquēdo ipſa q̄titas dimēſiua: ſine virtutibꝰ ⁊ qualitatibꝰ nālibꝰ nō poſſit actu exiſtere: pōt tñ ſic eſſe: virtute diuina. Multo eñi minꝰ videt̄: ꝙ poſſit manere actu ſine priori vtputa: ſine proprio ſubiecto: a quo depēdet quodāmodo ſicut a cauſa nāli: q̄ ſine poſteriori: a quo cauſat̄ nō depēdet: fit aūt illud virtute diuina: ḡ ⁊ hoc pōt fieri: vt vꝫ quātitas dimenſiua actu exiſtat: ſine virtutibus: ⁊ qualitatibꝰ naturalibus. Nō obſtāte igit̄: ꝙ dimēſio nō poſſit virtute nature actu exiſtere: ſine qualitatibus nālibus: poterit tñ actu fieri dimēſio infinita a deo.

Secundo. **Et preterea** Si īfinitas extēſionis repugnet enti nāli: aut hoc eſt rōne māē: aut rōne forme: aut rōne motꝰ: aut rōne nāliū virtutū: nō pōt aūt dici: ꝙ nō poſſit fieri a deo ens nāle: ſub infinita extēſione: rōne māē: q̄ꝛ vꝫ nulla mā eſt in nā: q̄ ſit in potētia ad infinitā extēſionē: q̄uis eñi in nā nō inueniat̄ actu talis mā: q̄ꝛ tñ deꝰ nō agit ex ſuppōe māē ſꝫ ipſaꝫ māꝫ ſil̄ cū tota re māli ꝓducit: nō ꝑꝑ hoc tollit̄ qn deus ꝓducere poſſit māꝫ: q̄ ſit in potentia ad īfinitā extēſionē: ſil̄ cū toto māto taliter infinito.

Tertio. **Et preterea** Cū mā hēat eē ꝑ formā: ⁊ nō ecōuerſo: ꝑ formā ē iudicādū de materia potius: q̄ per māꝫ de forma. Si igit̄ forme materiali non repugnat infinitas extenſionis: manifeſtum eſt ꝙ nec etiam materie repugnabit.

Videndum eſt Ergo: vtrū forme repugnet: nō vr̄ autē ꝙ ſibi debeat repugnare rōne forme niſi ꝓpter alteraꝫ duaꝝ cauſaꝝ: q̄ꝛ vel ꝑꝑ limitationē quā cōtrahit ipſa forma per eē acquiſitū ab alio: vel ꝑꝑ limitationē: quā cōtrahit ex vnione ad mām. Cū aūt forma ⁊ queliꝫ res nō cōtrahat niſi limitationē eēntie ex receptione eēndi ab alio: māifeſtū eſt: ꝙ ꝑꝑ talē limitationē ſibi nō repugnat niſi infinitas eſſentie: talis aūt īfinitas (vt ſupra oñdimus) nō ponit̄: imo tollit̄: ꝑ infinitatē extēſionis. Ex vnione etiā ad māꝫ: nō vr̄ forma ꝯtrahere niſi limitatōēꝫ ad actꝰ: ⁊ opationes nāles: ⁊ ad hoc ens: ſꝫ nec iſta limitatio tollit̄ ꝑ infinitatē extēſionis: ſed ponit̄. eo enim ipſo ꝙ forma ponit̄ ſtare ſub extenſione: ſiue finita: ſiue infinita ſm actū: ponit̄ etiā de neceſſitate: ꝙ ſit nālis ⁊ limitata ad actꝰ: ⁊ opationes nāles: ⁊ etiā ad hoc ens. Māifeſtū igit̄ iaꝫ eſt ex dictis: ꝙ infinitas extenſionis nō repugnat enti nāli rōne forme: nec etiā rōne māē: nō poteſt etiā poni: ꝙ ſibi repugnet ratione motus: quia neq̄ cuilibet corpi nāli debet̄ aliq̄s motꝰ: q̄ꝛ nō pōt ꝯpetere corpi infinito. Quāuis eñi de rōne corpis nālis ſit: ꝙ hēat in ſe ꝑncipiū determinati motus: nō tñ eſt de rōne eius: ꝙ vbicūq̄: ⁊ quōcūq̄ poſitū moueat̄. Queādmodū de rōne corporis grauis eſt: ꝙ in ſe hēat grauitatē q̄ eſt ꝑncipiū motus deorſū: ⁊ ab hac hꝫ illđ corpꝰ: ꝙ ſit determinatū corpꝰ nāle. Nō eſt aūt de eius rōne: ꝙ vbicūq̄ poſitū moueat̄: ꝑ illđ ꝑncipiū ſꝫ ſolū: ꝙ poſitū in loco ſurſuꝫ: rēdat deorſuꝫ: locus aūt ſuſuꝫ: ⁊ locus deorſum: nō accipiunt̄ in vniuerſo niſi ꝑ reſpectū centri ad circūferentiā: ⁊ ideo neceſſariū eſt: ꝙ ſubtracta circūferentia: ſubtrahat̄: vnde ſi terra: ante circūferentiā: fuiſſet a deo creata: q̄ꝛ nō fuiſſet tūc dare locū in quo cōpeterit ſibi motꝰ: moueri ꝑ ſua ꝑncipia nequiuiſſet: ⁊ ſi potuiſſet moueri a deo: hoc tñ nō obſtante fuiſſet determinatū corpꝰ nāle ⁊ ꝓpter grauitatē q̄ ſibi ponit in loco deorſum eſſe hꝫ determinati motꝰ ꝑncipiū: ſicut etiā ſi deus terrā infinitaꝫ creaſſet: haberet q̄dē in ſe grauitatē a qua diceret̄ determinatū corpus nāle: nō obſtāte ꝙ ꝑ ipſaꝫ: ideo moueri nō poſſet: q̄ꝛ īfinita terra infra circūferētiā in loco ſurſū cōcludi non valꝫ: ⁊ tñ poſſet in ſuo ſpacio a deo moueri. ¶ Appet igit̄: ꝙ nec ideo infinitas repugnat corpori nāli: q̄ꝛ de rōne eius ſit motus. ¶ Nō pōt etiaꝫ poni: ꝙ ſibi repugnet rōne nāliū virtutū: q̄ de ipſa ſua rōne hñt: ꝙ limitate ſint: nō eſt eñi d̄ rōne eaꝝ: ꝙ ſint limitate niſi limitatione: que eſt ad certū virtutū genus: virtus etenim nālis alicuius entiū nāliū: nō eſt queliꝫ virtus ⁊ quecūq̄ indr̄ñter: ſed eſt vna ⁊ determinata ſm nāꝫ entis cuiꝰ eſt virtus: hec aūt limitatio nō tollit̄: ſed ponit̄ ꝑ infinitatē extēſionis: ſi eñi corpus graue ponat̄ ſub infinita extenſione: virtutē ſub illa extenſione nō poterit habere quācūq̄: ſed nālem ſolū: ⁊ hanc nō quāliꝫ: q̄ꝛ nō virtutē leuitatis: ſed grauitatis tm̄: hāc tñ habere poterit infinitā. Nā habere virtutē vnius generis tm̄ ⁊ habere virtutē infinitā in ſuo genere: cōtradictionē nō implicāt. Māifeſtū eſt igit̄ ꝙ infinitas extenſionis a virtutibꝰ nālibus nō tollit illā limitationē: que eis de rōn. debet̄. ¶ Eſt aūt attendenduꝫ: ꝙ ſi deꝰ faceret duo corpa ꝯtrariaꝝ virtutū: vnū infinitū: ⁊ reliquū finitū poſſet vtrūq̄ ꝑiter ꝯſeruare a mutata actiōe ⁊ paſſione etiā in eodē ſpacio: ⁊ ſil̄r poſſet duo corpa īfinita preterq̄ finitū ſi haberet in ſe virtutē infinitā itenſiue ⁊ nō extēſiue ſolum haberet etiā ex ſua natura ꝙ poſſet in inſtāti in ſe cōuertere finitū (vt videt̄) nō autē infinitū. Item vtrūq̄ īfinitum eſſet in eodem ſpacio īfinito: cum tñ finitum nō poſſit īfinitum ſpacium occupare. ¶ Cōcludēdum eſt igitur ex oībus ſupradictis: ꝙ nō ideo īfinitum extēſione: nō eſt factibile a deo: quia talis īfinitas repugnat enti naturali: vel quāto: ſm ꝙ quātum: vel enti creato: et etiam quia infinitas repugnet vniuerſaliter ei: quod eſt: nullo ergo modo dicēdū eſt ꝙ impoſſibile ſit deo facere ens infinite dimēſionis. Ex hoc autem ſtatim habetur: ꝙ etiam eſt ei poſſibile facere īfinitū multitudine īdiuiduoꝝ vnius ſpeciei: multo enim minus videt̄ poſſibile eſſe vnum ens infinitum: q̄ entia ſic īfinita multitudine: quod tñ in ſe ſit vnum qđq̄ finitū: ⁊ precipue cum videamus aperte: ꝙ ſub eadem ſpecie poſſunt per ſucceſſionem accipi indiuidua īfinita. Utrum autē poſſit facere ſpēs īfinitas

multitudine: non determino ad p̄ñs: ſɜm tñ̄ ponentes ꝙ facere potuit mundū ab eterno: videꝫ dicendū ꝙ ſic: ſi enim infiniti dies p̄ceſſiſſent diē hodiernā: potuiſſet deus die qualibet ſpēm vnam producere: ⁊ eam ſeruare: cum incōueniens ſit ſuā potentiā in ꝓductione ſpecieꝝ terminari totaliter in aliqua die: ⁊ ſic ꝑ ꝯñs eēnt hodie ſpecies infinite multitudine. ¶ Hec igiꝫ oīa dicta ſint ſine preiudicio ſententie melioris: nō enim audeo cū loquor de potētia dei: auferre aliqd oīno ab ipſa Eſt enī ipſe (vt ait btūs ambroſius) venerabilis nature: inextimabilis potētie: imenſus in numero: icomprehenſibilis in operibus. Imperat ipſe nature: nō poſſibilitati obtēperat: nō mēſuras colligit: nō pondus examinat: voluntas eius menſura reꝝ eſt: ſermo eius finiſ eſt operis: cum talis ac tantus ſit: quis timeat ei dicere impoſſibile tibi nihil eſt.

Reſponſio ad obiecta

Ad primum Ergo argumentum in cōtrariū adductū dicēdū eſt ꝙ infinitū ifinitate eēntie ſi deo equaꝫ: nō tñ̄ ſibi equaꝫ ifinitū infinitate quātitatis cōtinue: vel diſcontinue.

Ad ſecundum Dicendū: ꝙ infinitū ⁊ ſi dicat priuationeꝫ termini: nō idcirco diē vniuerſaliter tñ̄ ꝑuationē actꝰ qꝛ actus in plus ſe habet q̄ terminus: cum ſit aliquis actus omnino infinitus ſeu illimitatus.

Ad tertium Dicendum: ꝙ nihil creatū pōt eſſe virtutis ifinite ſimpliciter: qꝛ nec etiā ipm̄ eſſe pōt ſimplr̄ ifinitū: pōt autē eſſe ifinitū in genere: ⁊ habere ꝑ ꝯñs virtutē nō ſimplr̄ ſed in genere infinitā. ¶ Ad quartū dicendū: ꝙ infinitū ſimpliciter: ſua virtute excellit infinitū in genere: ⁊ in genere infinitum ſuperat id: qđ in genere eodeꝫ finitū eſt: ſuperat aūt ifinitū ſimpliciter illud quod eſt infinitū in genere: nō quidē qꝛ poſſit producere infinitum ſimpliciter: ſed qꝛ poteſt ꝓducere ifinitū in genere: ⁊ qꝛ ſua virtus extendiꝫ ad res cuiuſlibet generis. Infinitū enim in genere non ſe extēdit ad res cuiuſlibet generis: ſed ad res generis ſui tm̄: ⁊ ſicut infinitū ſimpliciter nō pōt aliud ſimplr̄ ifinitū producere: nec tñ̄ ſequiꝫ ꝙ ſibi equeꝫ finitū in eodē genere qꝛ id: quod finitū nō poterit producere niſi in tempore: infinitū poterit producere in inſtāti. ¶ Eſt enim diligenter notāduꝫ: ꝙ cū quātitas de rōne ſua abſtrahat a virtutibus actiuis: quātumcūq; aliquid ponaꝫ infinitū infinitate quantitatis: nō eſt tñ̄ ideo neceſſariū ꝙ ponatur ifinitum ifinitate: actiue virtutis precipue cum nec ſit neceſſariū ipſum habere aliquā virtutē actiuam. Quādo ergo dr̄ ꝙ infinitū in genere habet virtutē ifinitā: nō eſt intelligendū ſimplr̄ de infinito in gn̄e quātitatis: ſed de infinito in aliquo genere actiuoꝝ: cuius ſunt infinitū calidum: ⁊ ifinitū frigidū: ⁊ alia huiuſmodi. Calidū autē tunc proprie dr̄ ifinitū quādo caliditateꝫ habet oībus modis quibus haberi pōt: quod ꝓprie loquēdo eſt habere caliditatē infinitā intenſiue: ⁊ tale ifinitū caliduꝫ finitū ſuperat: modo predicto. ¶ Eſt etiā notāduꝫ: ꝙ ſi vlterius ſic arguaꝫ: nihil creatuꝫ poteſt creare effectuꝫ infinitū: (vt cōceſſum eſt) forma autē naturalis que ē quid creatū cauſa quantitatis extenſiue eſt in corpore nāli: ergo nullum corpus nāle: habere poteſt quātitatē infinite extēſionis: dici debet ꝙ forma naturalis non poteſt ēſſe aliquo modo cauſa effectiua infinite extenſionis. Verū tñ̄ eſt ꝙ ſicut forma nō eſt cauſa effectiua ſui ipſius: ſic etiam non poteſt proprie dici cauſa effectiua dimenſionis ⁊ alioꝝ accidentiū: que ad eius poſitioneꝫ in mā neceſſario ponunꝫ: quin etiam potius ille: qui effectiue formā ponit ſub actu eſſendi: ponit etiam in eē ⁊ omnia que ipſaꝫ neceſſario cōſequunꝫ: ſi ergo deus ſit a quo forma poniꝫ effectiue in eſſe: a deo etiaꝫ effectiue ponenꝫ in eſſe: ⁊ accñtia ꝯñtia formā. Et qꝛ deus eſt ſimplr̄ ifinitus: reduceꝫ tunc effectus ifinitus in genere tanq̄ in cauſā in id qđ eſt ſimplr̄ ifinitū: verū qꝛ aliquam cauſalitatē habet forma ſuper accidentia ipſaꝫ cōſequentia: ſufficit ad hanc cauſalitatē ſaluandaꝫ vt in quacūq; parte māe ponitur accidens cōſequens formam: ibi etiam ponaꝫ ⁊ forma ⁊ per conſequens ſi in finita mā hoc accñs poniꝫ: neceſſe eſt etiam ⁊ formā ſubſtantialeꝫ: quā illud accidens cōſequitur poni in mā infinite extenſa: ita tñ̄ ꝙ ibi ponatur ab agente virtutis ſimpliciter ifinite: cuiuſmodi eſt deus: ⁊ ſic nullū incōueniens ſequiꝫ. ¶ Ad. v. dicendū: ꝙ infinitū ſimplr̄ hene hꝫ illimitatā eſſentiā: nō aūt infinitum in genere: ⁊ ideo ſcđm pōt eſſe quid ꝓductū ab alio: nō aūt primū. ¶ Ad. vj. dicenduꝫ: ꝙ ſi duo corpa ſimul in eodem loco poni nō pñt virtute creata tñ̄ pñt poni virtute diuina. Infinitū etiaꝫ pōt duplr̄ cōſiderari: vno quidē modo ſimplr̄ ⁊ abſolute: ſɜm quod infinitum: ⁊ ſic non pōt ab aliquo ſui generis tranſcendi: omne enim quod aliquo ſui generis tranſcendiꝫ eſt de neceſſitate finituꝫ in illo genere. Alio vero modo pōt accipi: ſɜm ꝙ cadit ſub aliquo modo finitatis: ⁊ ſic nihil prohibet: ꝙ aliquo modo tranſcendatur. ¶ Vlterius cōſiderādum eſt: ꝙ maioritas proprie dicit exceſſum quo vna quantitas excedit aliquā aliam. Quantitas enim maior illa proprie dicitur: que vna cum ſit tātuꝫ continet quantuꝫ alia ⁊ adhuc amplius: ex quo euidēter apparet: ꝙ oīs quantitas que excedi pōt exceſſu maioritatis: neceſſario eſt finita: ſi ergo ponanꝫ duo cōtinua ifinita in eodē ſpacio virtute diuina: manifeſtū eſt ꝙ vnū nō pōt dici maius alio: cū vtrūq; ſit ifinitum. Ambo etiā nō poſſunt dici maioris quātitatis cōtinue q̄ vnū ipſorū tm̄: qꝛ (vt dictū eſt) q̄titas cui datur exceſſus maioritatis: opꝫ ꝙ vna manens excedat aliā. Illa aūt duo cōtinua ifinita nō ſunt vna q̄titas cōtinua: nec etiā ſic poteſt addi vnum ad aliud ꝙ faciant vnā q̄titatē cōtinuā maiorē quia cuicūq; ſit talis additio: opꝫ neceſſario ꝙ ſit terminatū ad illā extremitatē in qua contingitur a quātitate ſibi addita. Nullatenus igitur duo cōtinua ifinita ſunt maior q̄titas cōtinua q̄ vnū cōtinuū ifinitū cuꝫ nec vna q̄titas cōtinua ſint: nec vna fieri poſſint modo p̄dicto: due eniꝫ cubitales q̄titates: ⁊ ſi nō ſint vna q̄titas: qꝛ tñ̄ poſſunt fieri q̄titas vna excellens cubitalem q̄titatē: pñt cōuenieñter dici eſſe maioris q̄titatis: q̄ vna cubitalis q̄titas: ſic igitur iam manifeſtum eſt: ꝙ cōtinuū ifinitum ſic ſimpliciter ſumptū: a nulla q̄titate tranſcenditur: ſi aūt accipiaꝫ: vt cadēs ſub aliquo modo finitatis: ſic nihil ꝓhibet ipſum trāſcendi: hoc aūt modo ſumiꝫ cuꝫ accipiꝫ vt cadens ſub certo ⁊ finito nūero binario: duo enī cōtinua nūero binario mēſurantur: ⁊ qꝛ duo ſunt plus q̄ vnū tm̄: idcirco dici pōt ꝙ duo cōtinua ifinita ſunt plus q̄ vnū tātuꝫ cōtinuū ifinitū. Tria enim cōtinua ifinita faciunt maiorē numeꝝ q̄ tātum duo. ¶ His ergo diligenter conſideratis apparet ſolo ſexti argumenti: qđ ex ſuppōne falſa proceſſit. ¶ Ad. vij. dđꝫ: ꝙ illa nō eſt rō corpis vlr̄ ſumpti ſed corporis finiti. ¶ Ad. viij. dđm ꝙ ſi extra quālibet ptē magnitudinis ifinite dari poſſit alia pars: non tñ̄ ideo cōcludēdū eſt: ꝙ extra oēs ptes eius: ⁊ ꝑ ꝯñs ꝙ extra ipſam totam ſīr dari poſſit: cuiꝰ rō eſt: qꝛ hoc ꝙ dico: quelibet ps: nō dicit acceptionē multaꝝ ptiū ſimul: ſed vnius tm̄: ⁊ qꝛ in infinita magnitudine nō pōt dari aliqua vna ps: extra quā iteꝝ alia atq; alia dari nō poſſit: idcirco verū ē dicere: ꝙ extra quamlibet partem

magnitudinis

magnitudinis infinite,alia pars dari pōt. Sed ſi qꝺ
dico oēs ꝑtes īfinite magnitudinis: dicit cōprehēſionē
infinitaꝝ ꝑtiū. Extra vero ꝑtes īfinitas inq̄tū huius
nō pn̄t alie ꝑtes magnitudinis dari: ⁊ idcirco lꝫ extra
quālibet ꝑtē dari poſſit alia ꝑs: nō tn̄ iō pōt etiaꝫ dari
extra oēs: vr̄ ergo deficere argumentū per fallaciā figu
re dictiōis: cū in ipſo fiat trāſitus ab accipiēte qꝺ fini
tum ad accipiēs aliqꝺ īfinitū. ¶ Ad. ix. dicendū ꝙ to
tum pōt dici tā de cōtinuo finito q̄ de īfinito: cuius de
claratio ē: qꝛ ſicut oē ſe hꝫ ad diſcreta: ita ⁊ totū ad cōti
nua: dicimus aūt ꝙ oēs ſpēs nūeroꝝ ſūt q̄titas diſcre
ta: ⁊ tn̄ ſpēs nūeroꝝ ſūt īfinite. Cōſilr ergo: ſi ponat̄ cō
tinerū īfinitū ſub actu eēndi: nō obſtante īfinitate: dici
poterit: ꝙ ipſuꝫ totū eſt actu exn̄s: totū. n. nō dicit niſi
cōprehēſionē oīum ꝑtiū alicui⁹: que qdē ꝑtes in re fini
ta ſunt finite ⁊ īfinite in īfinita: ꝙ aūt de ꝑfecto dr̄: ꝙ
finē icludit: itelligēdū ſic eſt: vt per finē accipiat̄: vel fi
nis ꝯtutis: vel opis: vel eēntie: vel extēſionis. Et in īfi
nito cōtinuo dari pōt iclūſio finis finiētis eēntiā: que
eſt ipm̄ eſſe. Itē dari pōt: nō qdē terminus extēſionis a
quo extēſio hꝫ ꝙ nō ſit in īfinitū ꝓtēſa: ſed poti⁹ ille a
quo hꝫ ꝙ ſit ꝓtēſa oib⁹ modis: qbus ꝓtēdi pōt: nō ob
ſtante igit̄ infinitate de qua loqmur: adhuc ꝯtinuū īfi
nitū pōt dici ꝑfectū. ¶ Ad. x. dōm: ꝙ ⁊ ſi īfinitū nō ſit
ſcibile ſcia: qua totū aliqꝺ cognoſcit̄ per numerationē
ſuaꝝ ꝑtiū: eſt tn̄ ſcibile ſcia: qua ſimul diuerſa ⁊ multa
cognoſci pn̄t. ¶ Ad. xi. dōꝫ: ꝙ ſi poneret̄ corpus infini
tū: illud ſibi derelictū eēt imobile: nō obſtāte ꝙ ab alio
vtpote a deo poſſet in ſuo ſpacio in tpe moueri (vt in de
terminatiōe dictū eſt) falſū ꝗ ſupponit̄: cū dr̄ ꝙ poſſet
ſurſum: aut deorſum moueri: ⁊ in inſtāti. ¶ Ad. xij. di
cēdū ſine preiudicio: ꝙ ſi intellectus angelicus pōt oia
ſimꝉ cognoſcere: que ꝑ vnā ſpēm cognoſcunt̄: non ſolū
nō eſt incōueniens: ⁊ īpoſſibile: ſed eſt etiā neceſſarium
ꝙ infinita ſiꝉ cognoſcere poſſit: ſi infinita per eandē ſpe
ciem cognoſcibilia ſimul actu ponant̄: nam ⁊ ſi rerum
generatio ⁊ corruptio fuiſſet ab eterno: infinita indiui
dua ſub vna ⁊ eadē ſpecie preceſſiſſent: que nunc intel
lectus angelicus oia ſimul cognoſceret: lꝫ eni talis intel
lectus nō ſit ſimpl̄r infinitus: eſt tn̄ īfinit⁹ ⁊ illimitat⁹
ſm qꝺ: ⁊ iō etiā: ⁊ ſi nō poſſit ꝯprehendere infinitū ſim
pl̄r: nō tn̄ tollit̄ qn poſſit cognoſcere: ⁊ comprehendere
infinitū ſm quid: q̄le eſt illud: qꝺ ſub finita ſpē intelli
gibili cōprehendit̄. ¶ Ad. xiij dicendū: ꝙ q̄ntūcunq̄
deus infinita indiuidua: ⁊ īfinitas reꝝ ſpēs actu ꝓdu
cere ponat̄: ſua tn̄ potentia tota limitari nō poteſt. Rō
aūt huius eſt: qꝛ nunq̄ ꝑ infinitoꝝ etiā ꝓductionē po
nit̄ aliqd produci: qꝺ nō hēat eēntiā limitataꝫ: per eſſe
receptum ab alio: oē autēꝫ tale infinitū diſtat ab eo qꝺ
eſſentiā illimitatā hꝫ: inter infinite aūt diſtātia ſemꝑ
alia ⁊ alia intelligi pn̄t: qꝛ igit̄ q̄ncūq̄ infinite ſpēs ⁊
infinita indiuidua actu a deo ꝓduci ponant̄: ſemꝑ tn̄
ponunt̄ in īfinitū diſtare a deo: euidenter cōcludit̄: ꝙ
ſemper deus alia multa producere poſſit: Quō aūt in
finita quātitate plus produci poſſit: iam declaratū eſt.
¶ Ad. xiiij. dōꝫ ꝙ in infinito corꝑe eſt infinita virtus
⁊ īfinita eſſentia: nō quidē ſimpl̄r ⁊ oīmode: ſꝫ ſolū infi
nitate extēſionis. ¶ Vel dicēdū: ꝙ virtus infinita ſim
pl̄r nō inuenit̄: niſi in eo cuius eēntia eſt ſimpl̄r infini
ta: in quo virtus ⁊ eſſentia idē oīo ſunt: virtus aūt infi
nita gn̄e inuenit̄ in eo cui⁹ eſſentia eſt ī certo genere īfi
nita: infinitā aūt eēntiā in gn̄e eā dicim⁹: que hētur oi
bus modis qbus hr̄i pōt: q̄uis eius eēntia ſubē nō ſu
ſcipiat ſimpl̄r magis ⁊ minus: ſicut nec etiā forma ſba
lis: cōparata tn̄ ad actus ⁊ operationes ipſam cōſequē
tes: gradus diuerſos habere poteſt. ¶ Sic igitur nūc
mihi videtur dicendum ⁊ ad q̄ōnem ⁊ ad argumenta
ſi autē apparet in hac q̄ōne aliquid cōtra phm̄ Ari. nō
tn̄ ſtatim ob hoc falſum eſt iudicandum: niſi prius ap
pareat etiam eſſe contra theologicam veritatem.

¶ Queſtio nona.

Ueſtio Nona eſt Utrū quilibet
loc⁹: a quolibet loco diffe
rat ſpecie. Et videt̄ ꝙ ſic: quecunq̄ eni dif
ferunt forma: dn̄t ſpē: ſed quilibet locus Pria rō.
a quolibet loco differt foꝛa: cū vnuſquiſq̄
locus diſtinguatur ab alio diſtinctione ordinis ad vni
uerſum: qui eſt quid formale in loco: ergo omnis locus
ab omni loco differt ſpecie.

Preterea Forma nō pōt ſeipſa ab alia foꝛa
diſtingui, niſi ponat diuerſifica Scda rō.
tionem in ſpecie. Conſtat aūt ꝙ ordo ad p̄mū cōtinēs
qui eſt quid formale ſeipſo diſtinguit̄ (vt vr̄) ab alio or
dine: ergo diſtinctio ordinis predicti: ponit de neceſſita
te ſpecificam diſtinctionem in loco: variatur autē p̄di
ctus ordo ſm quodlibet indiuiſibile: ergo ⁊ locus ſcdm
punctum ſpecie diuerſificatur.

Preterea Illud quod eſt oīno īmobile taꝫ
vꝫ per ſe q̄ etiaꝫ ꝑ accn̄s: nō pōt Tertia rō.
diſtingui niſi diſtictione ſpecifica: locus aūt (ſm Ari.
in quarto phyſicoruꝫ) videt̄ eſſe quid oīno īmobile: ois Co. 4 i.
igit̄ diſtinctio localis eſt diſtinctio ſpecifica. ¶ Pre
terea ois motus eſt de cōtrario in cōtrariū ſm Ari. in quarta rō.
v. phyſicoꝝ) Contingit autē de quolibꝫ loco trāſire ad Co. 10.
locū aliū: ergo oēs loci ſunt ꝯtrarij: ⁊ ꝑ ꝯn̄s ſunt ſpecie
differentes: qꝛ oia ꝯtraria ſpecie dn̄t. ¶ Preterea lo
catū in motu locali: ſemꝑ actu eſt in aliquo loco ſibi eq̄ quinta rō.
li: ⁊ nūq̄ in duob⁹ inſtātibus: durante motu: eſt ī vno
⁊ eodeꝫ loco: ſed ſemper in alio ⁊ alio: hoc autē eſſet im
poſſibile: ſi locus non cōſiſteret in īdiuiſibili: omne aūt
tale ſpecie ſolum ſm ſeipſum diſtinguit̄: igitur diſtin
ctio oīum locoꝝ eſt diſtinctio formalis ⁊ ſpecifica.

In contrarium Autē eſt ꝙ mot⁹ ſpe
cificatur a termino
ad quē: oēs aūt motus deorſum: ſunt eiuſdē ſpēi: ergo ⁊ In oppoſi
oia loca deorſum: nō ergo oēs loci differunt ſpecie. tum.

Reſpōdeo ad hanc Q̄ōnem ſim
pl̄r dōꝫ eſt: ꝙ
nō q̄libet locus differt ſpē a quolibet loco: quod poteſt Reſponſio
ad preſens duplici via declarari.

Et prima Quideꝫ via ſumitur ex cōparatio
ne loci ad vbi: qꝺ cōſequit̄ motū
localē. ¶ Ad cuius intelligentiā ſciendū eſt ꝙ motus lo Pria via.
calis directe tendit ad ipſuꝫ vbi: qꝺ ſignificat eſſe in lo
co. Quilibet enim motus ad id proprie tēdere dicit̄ qꝺ
ꝑ ipſuꝫ acquirit̄: quēadmodū dealbatio tēdit ad albe
dinē: que acquirit̄ per ipſam dealbationeꝫ: ⁊ denigra
tio ad nigredinē ſimiliter: ⁊ ſic eſt vl̄r in ſingulis moti
bus: ꝙ quilibet ſcilicet motus in id tēdit directe quod
acquiritur per ipſuꝫ: non acquiritur aūt ꝑ motū aliqd
manens extra mobile: etiā poſt ipſā acquiſitionē: ſꝫ ali
quid manens in ipſo mobili tanq̄ in ſubiecto. Huius
auteꝫ ſufficiens declaratio eſt: qꝛ ea que ſunt idem re:
differunt aūt ſola rōne: ſunt etiā neceſſario in vno ⁊ eo
dem ſubiecto. Motus autē ⁊ actus: q acquirit̄ per mo
tum in re ſunt idem: ⁊ in ratione differunt: actus etenī
rem ſuam ſimpl̄r: ⁊ abſolute dicit. Motus vero dicit
eandem rem ſtantē tamē ſub quadam acquiſitione cō
tinua. Eſt eni motus actus entis in potētia (vt dr̄ i. iij.
phyſicoꝝ.) Cōtinua autē acquiſitio actus: nō ponit rē Co. 6.
aliquā in nā preter actum qui acquirit̄: qꝛ igit̄ motus
non eſt niſi ipſa continua actus acquiſitio manifeſtum

eſt ꝙ ipſe in re nõ ponit niſi actũ qui acquirit̃ ꝑ ipm̃. Et qꝛ (vt dictũ eſt) ea que ponũt vnã ⁊ eãdẽ rem: ſũt in eodẽ ſubiecto: cõcludit̃ neceſſario ꝙ in eodeꝫ ſubõ ſint motus ⁊ actus: qui acquirit̃ ꝑ motũ: motus aũt nõ eſt extra ipm̃ mobile: quin poti⁹ neceſſario ẽ in ipſo mobili tanq̃ in ſubiecto ꝓprio. In ipſo igit̃ mobili oꝫ ꝙ ſit vt in ſubiecto: ⁊ actus qui ꝑ motũ inducitur. Et lꝫ q̃dã locus: nõ ſit in ipſo locato ſiue i mobili localiter: ſed in corꝑe locante: ipſum tñ vbi ad minus eſt ꝓprie in ipſo corꝑe locato: cui ſoli ꝓprie cõuenit ⁊ eſſe in loco: ⁊ localiter moueri: ad ipꝫ igit̃ vbi qđ eſt in locato: ⁊ nõ extra locatũ ꝓprie ac directe tendit motus localis: ⁊ hoc ꝓprie ꝑ motũ localẽ acquiritur: vñ ⁊ qñ aliquid vadit ad ſuũ naturalẽ locũ: dr̃ etiã ire ad ſuũ nãle vbi: ⁊ qꝛ motus: ⁊ id qđ acquirit̃ ꝑ motũ ordinant̃ in eodẽ genere: iccirco phs in. v. phyſicoꝝ dicit: ꝙ mot⁹ localis eſt motus in vbi. ¶ His viſis vlteri⁹ eſt ſciẽdũ: ꝙ act⁹ q̃ acqrit̃ per motũ ſm̃ aliquid ſui oꝫ ꝙ ſit in toto motu: ſꝫ vero totã perfectionẽ ſuã debet eſſe ſolũ in termino motus Si eñi aliqua forma ſit q̃ ſm̃ nihil ſui cuꝫ motu remaneat in ipſo mobili: ſm̃ vero ſe totã inueniat̃ in termino mot⁹: cuiuſmodi eſt forma ſubalis: ⁊ quicq̃d cõſiſtit in indiuiduali: hoc nullo modo dici poterit acquiri per motũ: ſed ꝑ mutationẽ ſolũ: eſt eñi oĩno ꝯtra rõneꝫ motus: ꝙ ſecum nihil ponat de actu qui ꝑ ipſuꝫ acquirit̃. Manifeſtũ eſt eñi: ꝙ quicũq; eſt in cõtinua acquiſitione vel acceptione alicuius actus: neceſſario hꝫ de actu in cuius eſt acceptione ꝯtinua: implicat̃ eñi aꝑta ꝯtradictio: cũ dr̃ ꝙ aliq̃d cõtinue accipit aliquẽ actuꝫ: ⁊ tñ cum ipſum continue acquirit: nihil de ipõ habet. Motus aũt (vt dictũ eſt) nihil aliud eſt q̃ ipſa continua acquiſitio: vel acceptio actus. Si igit̃ ſaluare velimus: ꝙ ſit motus in vbi: oꝫ neceſſario nos dicere ꝙ in toto vel cum toto motu locali maneat aliquid de ipſo vbi qđ ꝑ dictũ motũ acquirit̃: ita duntaxat ꝙ cõtinue durante motu ꝑfectius ac ꝑfectius habeat̃: donec deueniat̃ ad ipſum totaliter completũ: ⁊ ſic inſimul motus terminetur: hoc aũt eſſet oĩno impoſſibile ſi ipm̃ vbi in indiuiſibili cõſiſteret: qđ eñi indiuiſibile eſt: nõ põt primo acqri ſm̃ aliq̃d: ⁊ poſtea ſꝫ aliq̃d: qꝛ ſic neceſſario haberet partem ⁊ partẽ: ⁊ per ꝯñs eſſet diuiſibile. Quod igitur indiuiſibile eſt: ſtatĩ cũ incipit acquiri acquiſitũ eſt totũ. Si igit̃ ipſuꝫ vbi per motũ acquirit̃: neceſſarium eſt ꝙ quandã diuiſibilitatẽ ⁊ latitudinẽ habeat: vt ſic dici poſſit ꝙ nõ ſtatim cum incipit acquiri ſit totũ acqſitũ: ſed potius ꝙ cõtinue per motuꝫ: magis ac magis acquirit: donec ipſa acquiſitio cõtinua cõpleat̃: cũ aũt ipſuꝫ vbi ſignificet eẽ in loco: qđ neceſſario diuerſificatur ad diuerſificationẽ locoꝝ: ſi locus in indiuiſibili cõſiſtit: neceſſariũ eſt ꝙ in idiuiſibili conſiſtat ⁊ ipſuꝫ vbi cum ergo hoc ſit impoſſibile (vt oſtendimus) euidẽter cõcludit̃: ꝙ impoſſibile eſt etiã ipm̃ locũ in indiuiſibili conſiſtere: qꝛ ergo tota ratio ꝓpter quã ab aliquibus ponit̃: ꝙ nõ poſſunt inueniri duo loca eiuſdẽ ſpẽi ſit: qꝛ reputant locũ in indiuiſibili cõſiſtere: ex quo oñdimus hanc radicem ſtare nõ poſſe: apparet euidenter: ꝙ ipſa etiã poſitio que ſupra taleꝫ radicem fundatur: eſt oĩno impoſſibilis. ¶ Verũ aũt: qꝛ in toto motu locali ipſum mobile dr̃ fieri in alio ⁊ alio loco: ſciendũ eſt ꝙ forma q̃ per motũ acquirit̃ nunq̃ durante motu inueniri põt in duobus inſtãtibus ſub vno gradu ſue nãlis ꝑfectionis: tunc eñi ipſa eius acquiſitio eſſet neceſſario interrupta vtpote ſi albedo maneat in vno gradu ſue ꝑfectionis ab vno inſtanti vſq; ad aliud inſtans in tp̃e cadente inter illa duo inſtãtia nihil oĩno erit de albedine acqſitum: quia ſi aliquid acquiſitum foret facta eſſet de neceſſitate ipſa albedo perfectior: ⁊ per ꝯñs nõ manſiſſet in eodẽ ſue ꝑfectiõis gradu. Si igit̃ ipſa dealbatio ſeu acquiſitio albedinis cõtinuari debeat: ⁊ nõ interrumpi: oꝫ neceſſario ꝙ ipſa albedo ſic ꝯtinue fiat magis ac magis ꝑfecta: qꝛ nunq̃ dealbatione durãte inueniri poſſet in duobus inſtantibus ſub vno gradu ſue perfectionis: ſed in alio ⁊ alio: quantũcunq; aũt illi gradus perfectionis videant̃ eſſe alij ⁊ alij nõ ſunt tñ ita diuerſi ꝙ pertineãt ad diuerſas ſpecies: ſed neceſſario pertinent ad ſpẽm vnã ⁊ eandẽ: vtputa ad ſpẽm albedinis que ſola per dealbationẽ acquirit̃. Eſt enim vlr̃ de ratione cuiuſlibet forme que iducitur per motũ: ꝙ in ſua nã habeat latitudinẽ quandã cõprehenſiuã graduũ diuerſorum ad vnã ⁊ eandẽ ſpẽm pertinẽtiũ. Sicut autẽ de albedine dictũ eſt: ſic etiaꝫ ſi ſaluare volumus motũ eſſe in vbi: opꝫ nos cõfiteri ꝙ in toto motu locali ipſum vbi eſt aliud ⁊ aliud: qꝛ ſub alio ⁊ alio: ſue ꝑfectionis gradu: ⁊ locus ſilr̃ alius ⁊ alius propter alios ⁊ alios: ſue nature perfectionis gradus ad vnã tñ ⁊ eandeꝫ loci ſpẽm ꝑtinẽtes. Ex his autẽ magis habet̃ ꝙ poſſint eſſe plura loca eiuſdẽ ſpẽi q̃ cõtrariũ. Ex quo eñi latitudinẽ magnã habẽt accipient̃ due illius latitudinis ꝑtes: in quibus ponent̃ duo ꝑticularia locata: que erunt per ꝯñs in duobus locis eiuſdẽ nature ſeu eiuſdẽ ſpecici: ſic igitur cõpleta eſt prima via declarandi propoſitum: ſumpta ex habitudine loci ad ipſum vbi: quod ꝑ motum localem acquiritur.

Secunda autẽ via Accipit̃ ex ordine ad vniuerſum: qui dicit̃ eſſe quid formale in loco. ¶ Ad cuius intelligentiã: ſciendũ eſt ꝙ relationes nullo modo diuerſificantur: niſi ad diuerſificationẽ ⁊ diſtinctionẽ reꝝ ſupra quas fundant̃ (vt in ꝓcedẽtibus queſtionibus dictũ eſt) ideo eñi ſimilitudo paternitas: ⁊ filiatio ſunt diuerſe: ⁊ differentes relationes: quia fundant̃ ſuꝑ res differentes ſeu diſtinctas. Et ſm̃ quidẽ ꝙ res ipſa: ſupra quã relatio fundat̃ i ſe diuerſificationẽ patit̃: relatio etiã ſuper eã fundata diuerſificari itelligit̃. Ponamus eñi ꝙ ſint duo homines albi: vn⁹ q̃dẽ alb⁹ ꝑfecte ⁊ alius imꝑfecte: ille q̃dẽ qui imꝑfecte eſt albus inquãtũ cũ alio cõicat in albedine dici poterit eſſe quodãmõ ſimilis: inquãtũ ꝓ ꝑ̃o participat aliquid nigredinis: erit perfecte albo diſſimilis. Si aũt ille qui eſt minus perfecte albus moueatur continue motu dealbationis donec pertingat ad gradũ albedinis in quo eſt alius: erit continue durante dealbatione magis ac magis albus: ⁊ perfecte albo ex ꝯñti magis ac magis ſiſis: nec vnq̃ durante cõtinuitate dealbationis poterit iueniri in duobus inſtãtibus in vno gradu perfectionis albedinis: aut in vno gradu ſilitudinis. Et quẽadmodũ q̃deꝫ illi gradus perfectionis albedinis: q̃tũcũq; alij: ⁊ alij videant̃: nõ ſunt tñ ita diuerſi ꝙ ꝑtineant ad ſpẽs diuerſas: ſed ſpectant neceſſario ad vnaꝫ tm̃: vtpote ad ſpẽm albedinis q̃ nõ eſt niſi vna: ſic etiã ⁊ illi gradus relationis: q̃tuncunq; diuerſi appeant: nihilominus tñ ꝑtinent ad vnã ⁊ eandẽ relationis ſpẽm: vtputa ad ſpeciẽ ſimilitudinis fundate ſuꝑ albedinẽ. que eſt vna ſpecies ſpecialiſſima ipſius ſimilitudinis. Eſt eñi hoc vlr̃ verũ: ꝙ ſi res ipſa ſuper quã relatio fundat̃: hẽt in ſua nã latitudinẽ cõprehenſiuã multoꝝ graduum eiuſdeꝫ ſpecici: oportet etiã neceſſario ⁊ relationẽ fundatam ſuper eã habere in ſua nã latitudinẽ quandã cõprehenſiuã diuerſorũ graduũ ad vnã ⁊ eandẽ ſpẽm ꝑtinentiũ. Manifeſtũ eſt igit̃ ꝙ diſtinctio ⁊ diuerſificatio relationum: ſequitur ſemꝑ diſtinctionẽ ⁊ diuerſificationẽ ipſarũ rerũ ſuꝑ quas fundat̃. Cuꝫ igit̃ ordo ad vniuerſum

nihil aliud

Scđa via

nihil aliud ſit ꝙ relatio quedã ad vniuerſum totuꝫ: vel
ad primũ continens: cõcludiẗ euidẽtiſſime: ꝙ ipſe nul/
lo modo diſtingui: aut diuerſificari põt: niſi ad diuerſi
ficationẽ ⁊ diſtinctionẽ eius ſup quod fundaẗ: verum
quia hic nõ loqmur de quocũqꝫ loco: ſed ſolũ de loco nã
li vel phyſico cui formalis eſt nõ qualiſcumqꝫ ordo: ſed
ordo phyſicus: cũ quelibet nãlis ⁊ phyſica relatio ſup
aliqd nãle fundeẗ: oꝫ ẽt neceſſario ꝙ ordo p̄dictus pro
ſuo fundamẽto habeat aliqd nãle. ¶ Si ãt velim⁹ vi
dere qd illd nãle ſit: ↄſiderãdũ eſt ꝙ cũ ſꝫ ordinẽ nãe ſu
maẗ etiã ordo ſitus in ptib⁹ vniuerſi: videm⁹. n. ꝙ ea q̄
ſunt altioris nãe: ſunt ẽt in ſitu altius ordinata: ⁊ qꝛ p̄
mũ cõtinẽs ſupremũ eſt ordine nãe: ⁊ ſitus iter oĩa phy
ſica: oꝫ neceſſario ꝙ ex alia ⁊ alia diſtãtia ab ipõ: alia ⁊
alia nãlitas attendaẗ: vnde etiã videm⁹: ꝙ quãto aliq̃
ſunt nobilioris nãe: tanto ſunt ſibi ꝓpinquiora: tanto
aũt remotiora q̃to naturã ignobiliorẽ habẽt: nã ⁊ hoc
neceſſariũ eſt euenire: ꝙ tãto. ſ. aliqua ſint magis nobi/
lia: q̃to propinquiora ſũt p̄mo mobili. Ad determina/
tã igiẗ diſtãtiã a primo cõtinẽte: cõſequiẗ imediate de
terminata cõnãlitas ſupra quã fundaẗ vnus ordo de/
bitus vni nature determinate in vniuerſo. Et qꝛ ignis
ſm nobilitatẽ nature propinqui⁹ eſt p̄mo cõtinẽti ſu
per oĩa que ſũt in ſpera actiuoꝝ ⁊ paſſiuoꝝ: idcirco ſibi
debeẗ in vniuerſo ordo fundat⁹ ſupra cõnaturalitateꝫ
cõſequẽtẽ maximã ꝓpinquitatẽ ad corpus celeſte: h ãt
ↄnaturalitas ad ignẽ p̄mo inueniẗ in ſuperficie cõca/
ua orbis lune: ⁊ ꝓpterea ignis imediate ordinaẗ in ſu/
perficie illa: tanq̃ in loco ꝓprio. Et queadmodũ qdem
totus ignis dr̃ imediate locari i iſta ſupficie: ꝓpter id
qꝛ in ea p̄mo iueniẗ cõnãlitas ad ignẽ: ſic etiam ſi poſt
ptẽ ſupiorẽ ignis imediate ps iferior accipiaẗ: ps ſcdo
accepta erit locata tanq̃ in loco ꝓprio in ſupficie vlti/
ma ptis ſupioris que qdẽ ſupficies: ſi accepta fuerit: vt
actu diuidẽs vel diſtinguẽs partẽ inferiorẽ a parte ſu/
periori: erit actu locus inferioris partis. Si vero ſum/
pta fuerit: vt potẽtia tm̃ diuidẽs: erit etiã ⁊ loc⁹ in po
tentia ſolum. Quãuis aũt ſupficies lune: ⁊ ſuperficies
ignis ſint diuerſaꝝ naturarũ: qꝛ tñ in vna cõnãlitate
cõueniunt vtpote in cõnaturalitate ad ignẽ cõueniunt
etiam in vna ratione locãtis: hec aũtẽ rõ pfectior inue/
nitur in ſupficie cõcaua orbis lune q̃ in ſupficie ignis
⁊ ratio eſt: qꝛ cõnaturalitas que requiriẗ ad rationem
locatoriã: attendiẗ precipue ſm virtutẽ cõtinẽdi ⁊ ſal/
uandi naturã igneã: que quidẽ virtus: qꝛ ab orbe ſupe
riori prouenit: ex diſtantia ab ipſo magis ac magis de
bilitaẗ: protendiẗ autẽ cõnaturalitas predicta vſqꝫ ad
certam diſtantiã ab orbe: poſtq̃ ſtatim accipiẗ cõnatu
ralitas ad aerem: que etiã primo inueniẗ in cõcaua ſu/
perficie ignis: vnde ⁊ aer dr̃ i illa ſupficie imediate lo
cari tanq̃ in loco proprio: nõ tñ ſola ſuperficies eſt lo/
cus naturalis: ſed ſuperficies ſumpta ſub virtute con/
tentiua ⁊ ſaluatiua alicuius nature: ſub virtute (dico)
proueniente ab orbe: ſic etiã ⁊ cõnaturalitas ad aerem:
vſqꝫ ad certã diſtantiã a primo cõtinẽte attendiẗ: poſt
quã ſtatiꝫ ſumiẗ cõnaturalitas ad aquaꝫ: ⁊ poſt ipſaꝫ
accipiẗ cõnaturalitas ad terrã. ¶ Quia ergo ordo qui
diciẗ eſſe quid formale in loco (vt oſtenſuꝫ eſt) ſupra ta
lem cõnaturalitatẽ fundaẗ: oportet neceſſario dicere:
ꝙ nõ diuerſificeẗ nec diſtinguaẗ: niſi ſm diuerſificatio
nẽ ⁊ diſtinctionẽ ipſius: talis autẽ cõnaturalitas ſm
quodlibet punctũ acceptum in directa diſtãtia a p̄mo
continente diuerſificatur ſm tamen diuerſos gradus:
pertinentes ad cõnaturalitatẽ nõ quideꝫ diuerſe ſpẽi:
ſed vnius ⁊ eiuſdem. Tota eni cõnaturalitas ad igneꝫ
eſt vnius ſpeciei: oportet igiẗ de neceſſitate: ꝙ ⁊ ordo ſu
pra talem cõnaturalitatem fundatus ſm quodlibet in
diuiſibile acceptum ſimiliter varietur. Et quia nõ ſolũ
quãlibet variationẽ diſtantie ſequiẗ ſpecifica variatio
naturalis: ſed certam ⁊ determinatã: relinquiẗ etiaꝫ ꝙ
⁊ ſpecifica variatio ordinis nõ ſequaẗ niſi certam ⁊ de
terminatã a primo orbe diſtantiã. Cum igiẗ locus na
turalis a tali ordine ſpẽm trahat: cõcludiẗ de neceſſita
te: ꝙ nõ ſm quodlibet indiuiſibile ſequiẗ ſpecifica va
riatio loci quin potius ſumi poſſunt in alia ⁊ alia di/
ſtantia ab orbe duo loca differentia quidẽ numero: ſed
conuenientia ſpecie vtputa ſi in illa alia ⁊ alia diſtan/
tia: ſit cõnaturalitas ad vnam ⁊ eandeꝫ naturã: ⁊ ordo
per conſequens vnius ⁊ eiuſdem nature. Sic igitur ⁊
per hanc ſecundam viam euidenter apparet ꝙ nõ oĩa
loca ſunt differẽtia ſpecie: ⁊ ſi neceſſariũ ſit ꝙ quattuor
ad minus ſint diuerſaꝝ ſpecierũ: ſm ꝙ quattuor natu/
re ſunt quibus principaliter aſſignaẗ locus in vniuer
ſo: videlicet ignis aer: aqua: ⁊ terra.

Ad primum Ergo dicendũ: ꝙ ⁊ ſi diffe/ Reſponſio
rẽtia formaẗ i formis cõſi/ ad obiecta
ſtẽtibus in indiuiſibili faciat diuerſitatẽ in ſpẽ non tñ
omnis differentia formalis hoc facit in formis haben/
tibus latitudinem comprehenſiuã diuerſoꝝ graduꝫ:
ad vnã ſpẽm pertinẽtiũ: de quaꝝ numero eſt forma lo
calis: gradus eniꝫ inferior albedinis: ⁊ gradus ſupior
ad eandem ſpeciem pertinent.

Ad ſecundum Dicendũ ꝙ cũ forma
ſic ſolũ diſtiguiẗ a for/
ma: ſicut diſtinguiẗ forma aliqua ſumpta in vno gra/
du a ſeipſa ſumpta in alio gradu eiuſdem nature habẽ
tis latitudinẽ: nõ autẽ ponit diuerſitatem ſpecierum.
¶ Ad tertiuꝫ dicendũ: ꝙ id quod eſt ita imobile ꝙ nec
poteſt ſubijci motui: nec circa ipſum poteſt eſſe motus:
nullo modo pati poteſt in ſua natura indiuidualẽ diſti
ctionem: locus autẽ nõ ſic ſe habet: quamuis enim ipſe
non poſſit moueri: bene tamen circa ipſum poteſt eſſe
motus: dicitur autem locus: quantũ ad id quod in ipõ
formale eſt immobilis eſſe: qꝛ cũ celum ſemper maneat
in eodeꝫ ordine ad centrum in vnã ⁊ eadẽ diſtantia ne/
ceſſe eſt prouenire ſemper ab ipſo vnã ⁊ candem cõna/
turalitatẽ: ⁊ per cõſequens vnũ ⁊ eandẽ localẽ ordinẽ.
¶ Ad q̃rtũ dicẽdũ ꝙ ⁊ ſi a quolibet loco poſſit eſſe mo/
tus ad alium locum non ideo tamen neceſſarium eſt ꝙ
ſimpliciter ⁊ abſolute ſibi cõtrarienẗ: ſed ſolũ ſm qḋ
accipiunẗ ſub terminis motus oppoſitorũ rõnum: in
quantũ videlicet vnus accipitur vt terminus a quo:
⁊ alius vt terminus ad quem. ¶ Ad quintum iam re
ſponſum eſt in prima parte determinationis.

¶ Queſtio decima.

Queſtio Decima eſt ¶ Utrum ce
lum ſit in loco ꝑ partes: ⁊
maxime vltima ſpera. Et videtur ꝙ non Pria rõ.
Cui enim ꝑ ſe cõpetit motus localis per ſe
videtur competere locus: ſed celo per ſe vr̃
cõpetere talis motus: ⁊ non per partes: cũ pars cõtinui
moueatur ad motũ totius potius q̃ econuerſo: ergo ce/
lo cõpetit eſſe in loco per ſe ⁊ non per partes.

Preterea Locus non neceſſario moueẗ cuꝫ
locato: ad motum aũt vnius par Scda rõ.
tis vltime ſpere: neceſſario mouẽtur oẽs partes eiuſdẽ
ergo vna nõ cõtineẗ in alia ſicut in loco: ꝗ nec tota ſpe/
ra dici põt hoc mõ in loco eſſe per partes ſuas.

Preterea Corpus qḋ eſt in loco ꝑ aliud: oꝫ
ꝙ ſit i loco ꝑ aliqd ꝑ ſe i loco exñs Tertia rõ.
ſed ptes vltime ſpere nõ poſſunt eſſe per ſe in loco: qꝛ ea
dem eſt nã totius ſpere ⁊ partiũ ipſius: ⁊ tota ſpera nõ

eſt per ſe in loco:igitur nec partes ipſius:ꝛ per ɔñs nec
tota erit in loco per ptes. ¶ Preterea qđ eſt per ſe in lo
co per ſe etiã eſt ꝑ locũ a parte in mõ:ſed ptes ipſi⁹ ſpere
quarta rõ. nõ ſunt ꝑ ſe:ergo nec ꝑ ſe ſunt in loco:ꝛ ſic idẽ qđ pus.

In contrarium Eſt qđ Ariſ. dicit in.iiij. phyſicorũ.
In oppoſitum. ꝙ celum non eſt alicubi totũ:ſm aũt ꝙ mouetur ſic ꝛ lo
cus eſt partibus altera enim ab altera habita partiũ
Co.47. eſt:igitur celum eſt in loco per partes.

Ad huius Q̃onis intelligentiã:ſciendũ eſt ꝙ motus localis (ſicut habet in
Reſpõſio v.phyſicoꝝ) eſt motus in vbi ꝛ ad vbi; queadmodum
ꝛ motus alterationis eſt motus in qualitate ꝛ ad qua
Co.17. litatem:ꝛ motus augumenti in quãtitate ꝛ ad q̃titatẽ
nũc aũt ita eſt:ꝙ in quocũꝙ ſubiecto natus eſt eẽ aliqs
motus:in eodem etiã neceſſario aptũ natũ eſt eſſe ꝛ id
qđ per illũ motũ acquirit:vñ in quocũꝙ natus eſt eſſe
mot⁹ alterationis:in eodẽ eſt etiã apta nata eẽ ꝛ ipa q̃
litas:q̃ neceſſario acquirit ꝑ alterationẽ:oꝫ igit de ne
ceſſitate ꝙ in quocũꝙ ente iuenit mot⁹ localis:in eodẽ
inueniat ꝛ vbi:qđ ſemꝑ ꝑ localẽ motũ acquirit:cũ er
go in vltima ſpera iueniat localis motus:oꝫ oĩno ꝙ in
ea iueniat ꝛ ipm̃ vbi:vbi aũt ſignificat eſſe in loco. In
fallibilr ergo cõcludit ꝙ vltia ſpera aliquo mõ ſit in lo
co. ¶ Hoc aũt viſo vlterius ſciendũ eſt:ꝙ locus forma
liter vr nihil aliud eſſe q̃ ordo determinatus in vniuer
ſo corꝑeo:cuius dclaratio eſt:qꝛ quãdiu mobile manet
in eodẽ ordine talis vniuerſi:dr manere ſimplr in vno
ꝛ eodẽ loco:ſtati aũt cũ mutat ordinẽ:dr ẽt mutare ꝛ lo
cũ:vñ ſi nauis in flumine ligata ſtat fixa in eodẽ ordi
ne ad vniuerſuꝫ:q̃tũcũꝙ ſuꝑficies aq̃ ɔtinẽtis nauim
mutet ꝓpter vnitatẽ tñ ordinis dr manere ſimplr in
vno ꝛ eodẽ loco. Si aũt ipſa nauis iſima cũ ſuperficie
vna cõtinẽtis aq̃ trãſeat de vno ordie ad aliũ:q̃tũcũꝙ
tunc nauis maneat in vna ꝛ eadẽ ſuperficie continen
tis aq̃:nihilomin⁹ tñ ꝓpter mutationẽ ordinis dr ſim
plr mutaſſe locũ:hoc aũt ſignũ ſatis ſufficiẽs vr ad oñ
dẽdũ:ꝙ talis ordo ſit formalr locus:qꝛ eni forma dat eẽ
ꝛ nõ mã:ꝓpter aliã ꝛ aliã formã ſpecificã:oꝫ ꝙ ſit aliđ
ꝛ aliud eſſe ſpecificũ:ꝛ ꝑꝑ aliã ꝛ aliã formã numeralẽ
aliud ꝛ aliud eſſe nũerale:ꝛ nõ ꝓpter mãꝫ. Ex his aũt
euidẽter cõcludit ꝙ cuicũꝙ ſm ſe totũ ꝑ ſe debet ordo
determinat⁹ i vniuerſo corꝑeo:ei etiã ꝑ ſe debet ꝛ loc⁹
formalr ſumptus: ꝛ ꝑ ſe ei debet vbi:ꝓut ſignificat eẽ
in loco taliter accepto:ꝛ qꝛ vltima ſpera per ſe eſt in or
dine determinato vniuerſi corporalis oꝫ neceſſario ꝙ ei
per ſe debeat id qđ eſt formalr locus: ꝛ ſilr etiã ipſum
vbi modo p̃dicto acceptũ:vñ ꝛ dicim⁹ ꝙ vltima ſpera
ſm ſe totã ſemꝑ manet in vno ꝛ eodeꝫ vbi realr:partes
vero eius non remanent realr in eodem vbi:ſed duran
te motu fiunt continue in alio ꝛ alio.

His viſis Vlterius cõſiderandũ eſt ꝙ locus mãliter ſumpt⁹:nihil aliud eſt ſꝫ
Opio Ariſtotelis de loco. opioeꝫ ꝑypateticoꝝ q̃ ſuperficies vltima corꝑis ambi
entis aliud corp⁹:ſic aũt ſumendo locũ:ei ſolum ſm ſe
Co.39. q̃rti totũ per ſe debet locus cui ꝑ ſe cõpetit ſm ſe totũ conti
phyſicorũ. neri in ſuperficie alicuius alterius corporis; ꝛ qꝛ vltia
ſpera ſm ſe totã in ſuperficie nullius corporis cõtinet
ꝓpter id qđ nãle continens dꝫ eſſe nobilius ꝛ ſuperi⁹
cõtento:ꝛ nullũ corp⁹ eſt ſupra vltimã ſperã:iccirco ſꝫ
ſe totã nõ põt eẽ in loco ſic ſumpto ꝑ ſe. Si ergo aliquo
modo in tali loco ponatur eſſe: erit in eo ſolum ꝑ accñs
ſiue per aliud. Quid aũt ſit illud aliud ꝑ qđ vltima ſpe
ra ponit i h̃ loco diuerſimode dr a diuerſis. ¶ Quidã
Auerois eni dicũt ꝙ eſt in loco rõne cẽtri ꝛ nõ rõne ſuaꝝ ptiũ.
¶ Alij vero ecõtrario aſſerũt: ꝙ eſt in loco rõne ptiũ ꝛ
non rõne centri. Qui aũt volunt ꝙ ſit in loco rõne cen
tri:ſex rõnes pro ſe adducunt: ꝓbãtes primo tribus rõ Opio Alberti Magni.
nibus: ꝙ ipſa in loco poni nõ poſſit rõne partiũ:ꝛ po
ſtea tribus alijs ꝙ ſit in loco ratione centri.

Arguunt enim Primo ſic:ordo partiũ i toto eſt dria q̃titatis:ordo aũt ptiũ in loco eſt predicamẽtũ qđ eſt ſitus Opio themiſtij ꝛ ſ. Thome. Pria. rõ.
aſſignare igitur locum alicui ex ordine partiuꝫ in toto
eſt ignorare quomodo differt põ que eſt predicamentũ
a poſitione que eſt differentia q̃titatis.

Secundo ſic Queliꝫ ſpere pars eſt ſemꝑ eiſdeꝫ ſpere partibus copu
lata manẽtib⁹ in eodẽ ordine ad oẽs ptes: ſi ergo vltie Scđa rõ.
ſpere locus aſſignẽtur ex ordine partiũ: cũ q̃tũ ad illũ
ordinẽ nec tota ſpera mutet nec aliq̃ ptiũ ipſi⁹ ſequet
oĩo ꝙ ipſa nec rõne ſui; nec ratione ſuarũ partiũ; mo
ueat localiter:quod eſt aperte cõtra ſenſibilia.

Tertio ſic Ea que ſũt in aliquo loco:aut ſũt in eo actu aut potentia; ptes aũt
vltie ſpere nõ ſunt actu in loco:qꝛ nõ hñt eſſe diſtinctũ Tertia rõ.
cũ ſint oẽs cõtinue:ſunt igitur in loco ſolum potentia:
ergo ꝛ vltima ſpera non eſt in loco niſi i potentia:quod
eſt oĩno falſum:qꝛ qđ actu mouet localr:ẽ actu in loco.

Item cum talis Potẽtia nõ ſit reducibil ad actum Cõfirmat
niſi ꝑ imaginationẽ:vltima ſpera nõ erit ſꝫ hoc niſi in
loco imaginato:quod eſt omnino impoſſibile.

His ergo Rõnibus iſti ꝓbãt ꝙ vltima ſpera nõ ſit in loco rõne ptiũ ſuaruꝫ Albert⁹ ſ. ꝛ ei⁹ ſeq̃ces
Qđ aũt ſit in loco ꝑ cẽtrũ ꝓbãt:p̃mo ſic. Eo mõ mobili Primo
aſſignãdus ẽ locus:quo ei cõpetit mot⁹ localis:q̃ ḡ mo
uent in aliquo debẽt eſſe in loco:qꝛ ſunt in aliquo qđ ẽ
locus ipſoꝝ:ꝛ q̃ mouent circa aliqđ:debẽt hr̃e locũ:nõ
qꝛ ſint in aliquo:ſed qꝛ ſunt circa aliqđ:vltia aũt ſpera
mouet circa centrũ: ḡ eſt in loco rõne centri. ¶ Scđo Secundo.
ſic:ipoſſibile ẽ intelligere motũ localẽ niſi intelligat ali
qđ imobile:qꝛ loc⁹ vult qđ imobile eẽ (vt dr i.iiij.phy
ſicoꝝ) Sꝫ vltia ſpera hꝫ imobilitatẽ ex fixione centri:
ergo eſt i loco ꝑ centrũ. ¶ Tertio ſic: cuilibꝫ mobili tali Tertio.
ter locus attribuendus ẽ: ꝙ ꝑ totũ motũ localeꝫ ipſum
mobile aliq̃liter mutet locũ:ſed h̃ ſaluat in motu locali
ipſi⁹ ſpere ꝑ centrũ:nã in tali motu ptes ipſi⁹ ſpere va
dunt ɔtinue reſpiciendo alias ꝛ alias ptes centri:tota
ẽt ſpera totũ vadit reſpiciẽdo ɔtinue durãte motu ſub
alia ꝛ alia diſpõne:eſt igit in loco rõne centri. ¶ Iſta
ſunt argumẽta q̃ iſti ꝑ ſua põne adducũt:quã dicunt
eſſe põnẽ oĩuꝫ ꝑypateticoꝝ recte ſcientium: Sed ꝙ iſta
poſitio ꝓcedat ex ignorãtia ſcie p̃ncipis ꝛ iſtitutoris ſe
cte ꝑypatetice facile eſt videre cõſiderãti ea q̃ dicit i.iiij.
phyſicoꝝ Ari. qui fuit p̃dicte ſecte p̃nceps ꝛ inſtitutor: Co.45.
nã ibi ſic ait: Celũ (ſicut dictũ eſt) nõ ẽ alicubi totũ neꝙ Cõtra hãc
in aliquo eſt:cuius cãm ɔñter aſſignãs adiungit:ſiqui opionem.
dem nullum corpus continet ipm̃:ꝛ poſtea ſtatim oſtẽ
dere volens rõne cuius:ꝛ ꝑ qđ ſit ponẽdum eſſe in loco
dicit:ſm aũt qđ mouet:ſic ꝛ locus eſt ptib⁹:altera cuiꝫ
ab altera habita ptiuꝫ eſt: ne qs diceret:hoc intelligen
dũ eſſe de ipſis ordinib⁹:ꝛ ſperis ſub alijs ɔſtitutis: ꝛ
nõ de ptib⁹ ipſaꝝ ſperaꝝ:adiũgit vlterius ptes eni i lo
co quodã oẽs ſũt. ſi ergo ꝑ ptes celi orbes intelligunt: oꝫ
tunc oñdere quõ ſaluatis verbis Ari. vltima ſpera ſit
in loco:nõ eni dici põt:ꝙ ſpere inferiores ex eo aſſignẽ
tur in loco ꝙ habite ſunt a ſpera ſuperiori:que ſi nõ eſt
in loco:qꝛ ſit habita ab alia ſpera ſupra ipſam exiſtẽte
eſt tñ in loco per centrũ. h.n. per ipſa verba Ari. oſten
ditur eſſe ɔtra ipſius intentioneꝫ:cũ.n. dixiſſet: partes
celi in loco quodaꝫ ſunt oẽs: ſtatim ſeipſum declaran
do adiecit.

do adiecit. In eo enim ꝙ circulariter ſunt ſiue accipiū
tur continet alia aliaꝫ: hoc autē nullo modo ſaluari pōt
ſi per partes celi: ſole ſpere intelligūtur: eſt. n. ⁊ vltima
ſpera de talibꝰ partibꝰ celi: nec tn̄ cōtinet ab alia ſpe
ra: cū tn̄ Ariſt. dicat partes nō q̄ſdā: ſed oēs celi: ideo eē
in loco: q2 in eo ꝙ circulariter ſunt: ꝯtinet alia aliā: opꝫ
ergo ꝙ h̄ intelligat nō ſolū de partibꝰ celi que ſpere di
cūtur: ſed de partibꝰ ipſaꝝ ſperaꝝ que circulariter ac
cepte oēs i loco ſic ſūt: ꝙ vna ꝯtinet ab alia: ſic ergo po
ſitio ꝑncipis perypatheticoꝝ nō eſt: ꝙ vltima ſpera ſit
in loco per cētrū: ſed potiꝰ ꝙ per partes.

Opio Ariſtotelis. Primo.

Quod autem cōtra veritatē etiam ſit
dicta poſitio: multipli
ter oſtēdi poteſt: primo qdē: q2 q̄ncūq3 aliqua duo iter
ſe ſic ſe habēt ꝙ vnū ipſoꝝ eſt in loco per ſe: ⁊ reliquum
vero eſt in loco per aliud ſeu rōne alteriꝰ eis ambobus
correſpōdet vnꝰ ⁊ idē locus: nō. n. alius locus debet ei
quod eſt in loco rōne alterius: niſi ille tm̄ qui debet ei
rōne cuiꝰ: ⁊ per quod ipſum in loco ponit: ſi ergo vlti
ma ſpera ⁊ cētrū ita ſe habēt ꝙ vnū ipſoꝝ eſt in loco ꝑ
aliud: vtputa ipſa ſpera per cētrū: opꝫ tūc de neceſſita
te dicere ꝙ ſpera ⁊ cētrū ſunt in eodē loco: ita videlicet
ꝙ ille qui eſt ꝓprius locus cētri: ſit etiam locus vltime
ſpere. Cōſtat aūt ꝙ proprius locus cētri eſt ſuperficies
cōcaua aque: vltima igit ſpera ſi nō eſt in loco niſi per
cētrū (vt illi ponūt in ſuis ſcriptis) de neceſſitate opor
tet dicere ꝙ ipſa ſit in concaua ſuperficie aque: ſicut in
loco: ⁊ ꝙ h̄ ſolū loquēdo proprie ſit locus eiꝰ realis: qd̄
eſt omnino deriſoriū ⁊ impoſſibile. Cōſtat enim ꝙ aq̄
⁊ ſuperficies aque in eodem ſunt: ſicut in loco: vtputa
in cōcaua ſuperficie aeris: aer in cōcaua ſuꝑficie ignis
⁊ ignis in cōcaua ſuperficie orbis lune: ⁊ hic in ſuper
ficie cōcaua orbis ſuperioris: ⁊ ſic tādē donec deuenia
tur ad ſuperficiē cōcauā vltime ſpere: vnde a p̄io ad vl
timū deducēdo ſuperficies aque pariter cuꝫ ipſa aqua
eſt tanq̄ in loco in ipſa vltima ſpera. Quicqd eni eſt lo
cus locātis: eſt etiā ⁊ locus locati: vn̄ etiā pari rōne: vl
tima ſpera eſt locus centri: ſi igit ipſa eſt in loco ꝑ cētrū
oportet de neceſſitate dicere: ꝙ ſit etiā nō qdeꝫ ꝑ ſe ſed ꝑ
accn̄s ſiue ꝑ aliud in ſe ipa ſicut in loco: qd̄ ſtare nō pōt
Lo. 25. 2. ſicut pꝫ per ph̄m in quarto phyſicoꝝ vbi demōſtrat ꝙ
26. 2. 27. nō eſt poſſibile nec ꝑ ſe nec per accn̄s aliqd eſſe in ſe ipo
ſic itaq3 impoſſibile eſt ꝙ celū ſit in loco per centrum.

Secundo autē Hoc idē ſic oſ̄dit q̄n
cūq3 aliqd eſt in loco
ꝑ alterū qd̄ eſt vere locatū eſt actu in illo alio rōne cuiꝰ
ponit eſſe in loco: aīa eniꝫ eſt in loco ꝑ corpus: ⁊ eſt actu
in corꝑe: ⁊ pars alicuius totius ꝑ ſe locati: eſt in loco ꝑ
ſuū totū: ⁊ eſt actu i toto: ⁊ accn̄s ēt in loco eſt ꝑ ſubꝫ: ⁊
actu eſt in ſuo ſubo: ⁊ vl̄r veruꝫ eſt: ꝙ id qd̄ eſt in loco ꝑ
aliud: oꝫ actu eſſe in eo rōne cuius: ⁊ per qd̄ ponitur eē
in loco. Si igit vltima ſpera eſt in loco per centrū: opꝫ
oīno dicere ꝙ ipſa ſit actu in centro: ⁊ ꝙ ſit actu centro
cōiuncta: qd̄ eſt oīno impoſſibile: igit oīno impoſſibile
eſt ꝙ vltima ſpera ſit in loco ꝑ centrū. Eſt aūt ipſa actu
in ſuis ꝑtibus nā vnus modoꝝ eſſendi is eſt: quo totū
eſſe dicit in partibus ſuis. Si igit illis partibus per ſe
valeat dari locus: multo rationabilius vltima ſpera ē
ponēda in loco rōne ſuaꝝ partiū in quibꝰ eſt actu q̄ ra
tione centri a quo eſt oīmode ſeparata: dicere aūt ꝙ vl
tima ſpera eſt in loco ꝑ centrū: ꝓpter id qd̄ cētrū eſt aliqd
vltie ſpere ⁊ ipſum eſt in loco: eſt oīno ridiculū: cū (ſicut
dictū eſt) ipſum ſit oīno extraneū ⁊ ſeparatū ab ipſa ſpe
re natura: qd̄ tn̄ de ꝑtibꝰ eius dici nō pōt: quāuis aūt
⁊ tota ſpera dicat eſſe in partibus ſuis: ⁊ ipſe etiā eiꝰ
partes eſſe dicant in ipſa: nō tn̄ io ꝯcludi pōt ꝙ vltima
ſpera ſit in ſeipſa: ꝓpter id ꝙ nō idē modus eēndi in re
ſeruat hic ⁊ ibi: vn̄ ⁊ vltima ſpera eſt ꝑ accn̄s: ⁊ ſi nō ꝑ
ſe in locis ſuaꝝ partiū ſicut in loco: hec autē loca ſi ſint
in ipſa ſpera: nō ſunt tamē in ea: ſicut in loco nec per ſe
nec per accidens. Patet igitur ꝙ celū eſt in loco per
partes ſuas ⁊ non per centrum.

Cōfirmeꝛ Primo.

Et preterea Vbi (ſicut ſupra dictuꝫ eſt)
ſignificat eſſe in loco: cū aūt
querit vbi ſit vltima ſpera: nullo mō reſpōdi pōt: ꝙ ſit
in centro: vel vbi eſt centrū: cū tn̄ cōuenientiſſime reſpō
deri poſſit ꝙ eſt vbi ſūt oēs partes ipſius: ergo ipſa nō
eſt in loco per centrum ſed per partes.

Secundo.

Et preterea Incōuenientiſſimū eſt dice
re ꝙ locans ſiue remotū ſiue
propinquū ſit ratione eius: ⁊ per id quod locatur in ip
ſo. Cū igit centrū ſit tanq̄ in locante ad minus remoto
in vltima ſpera: oīno icōueniens eſt: ⁊ irrōnabile eſt di
cere: ꝙ ipſa vltima ſpera ſit in loco per centrū. Vlte
rius etiā idem ſic declarari pōt. Nā mā ⁊ forma q̄ vni
⁊ eidē rei corꝛeſpondent: nō debēt vlla rōne ſpacio eſſe
ab inuicē ſeparata: ordo aūt determinatꝰ in vniuerſo (vt
pluries iā diximꝰ) eſt id ſm qd̄ attēdit formal rō loci.
Vnde ſuꝑficies ꝯtinēs eſt in loco ſicut mālē: oꝫ igitur
ꝙ accipiant cū vni rei corꝛeſpōdere debēt: nō ut ſpacio
ad ſe inuicē diſtātia: ſꝫ ꝯiuncta: vt ſic vbicūq3 attēdit or
do: ibi ēt accipiat ⁊ ſuꝑficies ordini ſubiecta: ordo aūt
determinatus in vniuerſo: q corꝛeſpōdet vltie ſpere nō
poteſt aliquo modo attendi in centro: q2 ibi attenditur
ſolus ordo corꝛeſpōdens īfimo: ⁊ ignobiliſſimo corpoꝝ
⁊ non ille qui corꝛn̄det corpori nobiliſſimo ⁊ ſupremo:
cuiuſmōi eſt vltia ſpera: ſibi eteni debet i vniuerſo cor
poreo ordo vltie ſuꝑioritatis q nō in centro: ſed in circūfe
rētia ſolū attendit: ergo de neceſſitate oꝫ ꝙ ſi ipſi vltime
ſpere corꝛn̄det locus mālīter ſumptꝰ ſiue aliq̄ ſuꝑficies
cōtinēs: ꝙ ſuꝑficies talis accipiat ſub illo ordine ſuꝑ
mo: ꝙ eſt i circūferētia: ⁊ nō alibi: ⁊ q2 nobiliſſimo cor
poꝝ ſm ſe totū ꝯuenire per ſe nō pōt: ꝙ ꝯtineat in ſuꝑ
ficie alicuiꝰ alterius corꝑis: cū vltima ſpera ſit corporū
nobiliſſimū: oꝫ neceſſario dicere ꝙ ipſa ſm ſeipſā totā
nō habeat locū ſic ſumptū: verū q2 oē corpus cōtinuuꝫ
ꝑtes hꝫ ſibi inuicē ꝑ ſuꝑficiem cōtinuatas: quarū vna
dr̄ eē ⁊ cōtineri i ſuꝑficie illa ſumpta vt principiuꝫ eſt
partis alterius: ⁊ dr̄ in ea contineri tanq̄ in proprio lo
co: cū etiā vltima ſpera ꝑtes hēat hoc mō ſibi inuicem
cōtinuatas ꝑ ſuꝑficiē: oꝫ ꝯſilr dicere ꝙ vna illarū par
tiū: tanq̄ in loco ſibi proprio cōtineatur in ipſa ſuper
ficie ad quam terminat: ſumpta quidē nō ſm quod eſt
principiū ꝑtis alterius: ſola eni talis ſuꝑficies accipit
in ordine totius ſpere ⁊ ꝑtiū ipſius: ⁊ nulla alia q̄ hēre
poſſit vllo mō rōneꝫ locātis: vl̄ vltimā ſperā: vl̄ aliquā
ꝑtē eius. Et ſi qdē ſuꝑficies accipiat: vt actu diſtiguēs
vnā ꝑtē ab alia: hēbit rōnē locātis in actu: ſi āt ſumat:
vt nō diſtinguēs actu: habebit ſolū rōnem locantis in
potentia: que quideꝫ potentia in corporibus generabi
libus: ⁊ corꝛuptibilibus: bene reduci valet ad actū: ve
ruꝫ: q2 a corpore nobiliſſimo: quale eſt vltima ſpera: de
bēt ēē oīno elongate peregrine impreſſiones: oꝫ neceſſa
rio ipſa nobilitate ⁊ primitate vltime ſpere cogente: ꝙ
partibus ipſius nō corꝛn̄deat ſuperficies hn̄s rōneꝫ lo
cantis in actu: ſed ſolū in potentia nō reducibili ſm rē
ad actū. Et omnibus quidē partibus vltime ſpere ſm
circulū ſumptis: talis locus corꝛeſpondet. Ex quo eui
denter liquet ꝙ valde congrue poſtq̄ Ari. premiſit: ꝙ
quedam ſunt in loco actu: quedaꝫ potentia: ⁊ exempli
ficans ſcōm motum adiunxit: vna cauſa continuuꝫ ſit
quod eſt ſimul partis ſꝫ potētiā in loco ꝑtes ſint ⁊ dein

ceps adiecto: ꝙ celū eſt in loco per accñs: qꜫ per partes:
ſtatim adiecit: partes in loco quodā oēs ſunt: qđ decla
rans vlterius ſignāter dixit. In eo enī qđ circulariter
ſunt cōtinet alia aliā. Et qꜫ totū nō eſt ꝑter ꝑtes: ſequiť
ꝙ tota vltima ſpera ſit in loco rōne ſuaꝝ partiū: non
ꝓpter aliud niſi qꜫ omnes eius partes in loco ſunt ſm
motum predictum.

Euidentiſſimum Igiť iam eſt ꝙ vltima ſpera eſt
in loco ꝑ partes ſuas: ⁊ non ꝑ centrū. Et obiectiones q̄ *Reſponſio ad obiecta*
dē aduerſariorū ꝙ friuole ſint de facili oſtēdiť. Qđ enī
diciť ꝙ ordo partiū in toto: eſt ꝺria quātitatis: verū q̄
dē eſt: ſed cū dr̄: ꝙ ex hoc ordine: vltime ſpere aſſignať
locus: falſum eſt: ⁊ vel ex malicia: vel ex ignorātia ꝓla
tū: aſſignatur. n. ei poti⁹ locus: ſi dicere liceat ex ordine
ꝑtiū in toto ſumpto reſpectu ordinis determinati ī vni
uerſo: q ordo eſt formal̄r locus. Sil̄r ēt ex ordine ꝑtium
adinuicē ſibi nō aſſignať locus: nec formal̄r ſumptus:
qꜫ ſic nō dr̄ loc⁹ ille ordo: ſed ordo ad vniuerſū: nec ſum
ptus nāliter: qꜫ ſic dr̄ ibi locus: illa ſupficies ꝑ quā par
tes ꝯtinuātur adinuicē. Et ꝗuis ꝑtes a talib⁹ ſupficie
bus nō remoueātur: nihilomin⁹ tñ dñr mutare locum
qꜫ nō remanēt ſemꝑ in eodē ordine ad vniuerſū. ¶ Et
id q̄dē qđ eſt formal̄r locus: actu vltime ſpere debeť: nō
rōne cētri: ſed rōne ſupficiei (ſicut declaratū eſt) ſicut etiā
debeť neceſſario cuilibet moto local̄r ꝑ ſeipm̄: id ꝟo qđ
eſt māliter locus: ꝑmo corꝑi nullo mō debeť actu: nec
etiā potētia ſm ſe totū: ꝑtibus ēt eius talis locus nullo
mō debeť actu: niſi forte imaginato: ſꝫ potētia nō redu
cibilis: ſꝫ rē ad actū: ⁊ tñ illa ſupficies q̄ eſt māl̄r locus
nō eſt ſupficies imaginata ſolū: ſꝫ realis ⁊ nālis. Sup
ficies. n. q̄ ſūt ī corꝑe imaginato: ſūt ſupficies imagina
te: ſꝫ q̄ ſūt ī corꝑe reali ⁊ nāli: ſunt ſupficies reales ⁊ nā
les. ¶ Alia ꝟo tria argumēta ex ignorātia artis ſillo
gizādi ꝓcedūt. Nō. n. cōcludūt ꝙ vltima ſpera in loco
ſit per cētrū. Sed poti⁹ cētrū ſit locus ipſius: ſicut de fa
cili patere pōt pōt: virtutē ipſoꝝ ꝯſiderāti: vcꝝ qꜫ hoc
ēt falſum eſt: expedit vt declareť ipſoꝝ defectus.

Ad primum ergo dōm: ꝙ circa aliđ mo
to ⁊ ꝓcipue cū eſt primuꝫ
in genere corpoꝝ: ſecūdū ſe totū nō debetur locus māli
ter ſumptus: locus tñ formal̄r accept⁹ eſt ille ordo qui
attēdiť ſupra ⁊ circa eīa corꝑa ſub ipſo locata: rōne cu
ius ipſuꝫ dr̄ poſitum ſupra ⁊ circa oīa illa corpora.

Ad ſecundum Dicendū ꝙ locus for
mal̄r ſumpt⁹ vult eſſe
immobilis: ⁊ non locus ſumptus māliter vnde ⁊ ordo
correſpondens vltime ſpere in vniuerſo: imobilis per
ſeuerat. Sic ergo arguendū eſt: vltima ſpera ſemꝑ ī eq̄
li diſtantia reſpicit cētrū: quia ordo ei debitus in vni
uerſo mutari nō pōt: ergo talis ordo ⁊ non centrū vel
ordo centro debitus eſt locus ipſius. ¶ Tertiuꝫ aūt ar
gumentū procedit ex puris affirmatiuis in ſcđa figu
ra. ¶ Diciť enī ꝙ mobile ꝑ totū ſuū localē motū dꝫ di
uerſuꝫ vel diuerſimode reſpicere locū: vltima vero ſpe
ra ꝑ totū ſuū motū diuerſimode reſpicit centrū: ⁊ eius
partes diuerſas partes centri: hec autē eſt diſpoſitio ſe
cūde figure: vnde euidenter liquet: ꝙ ipſum ꝓcedit ex
ignorātia logice. ¶ Ad primū ergo dicēdū ꝙ cui per ſe
cōpetit localis motus: ei ꝑ ſe etiā cōpetit neceſſario: ⁊
illud qđ eſt nō māliter: ſed formal̄r locus: cui vero ꝑ ſe
cōpetit trāſire formal̄r de loco ſumpto ad locuꝫ cōpetit
ei etiā per ſe locus ſumptus māliter: vltima vero ſpera
ſm ſe totā nō trāſit de loco ad locū: manet enī ſemꝑ ī eo
dē ordine ad vniuerſum. Mouetur igiť in ſuo loco vel
ordine: partes autē ipſi⁹ per modū totius trāſeunt de
vno ordine ad aliū: qui tñ in totius ordine includunť:
per ſe igiť eis debeť locus māliter ſumptus ⁊ non toti
ſpere. ¶ Ad ſcđm dicendū ꝙ locus ſumpt⁹ formal̄r nō
moueť ad motū locati: locus etiā ſumpt⁹ materialiter
ſi habeat rōneꝫ locātis in actu nō moueť neceſſario cū
locato: ſed ſi habeat ſolū rōnem locantis in potētia: ne
ceſſario moueť ad motū ipſius. ¶ Ad tertiū dicēduꝫ ꝙ
ſicut eadē eſt natura ſpecifica totius ⁊ partis: ſic ex ra
tione illius nature: idem locus debeť toto ⁊ partibus:
ex ratione tamē nō illius nature: ſed partialitatis com
petit parti per ſe ꝙ cōtineať ab alia parte. ¶ Ad q̄rtū
dicendū: ꝙ cui per ſe conuenit eſſe in loco locāte in actu
conuenit etiaꝫ per ſe eſſe: quod tamen ei nō cōuenit: cui
per ſe debeť eſſe in loco habente rationē locātis in potē
tia: hec igiť in his duabus q̄ōnibus de loco nos dixi
mus: ſuppoſita de loco ſententia ab Ari.

¶ Queſtio vndecima.

Queſtio Undecima: queſituꝫ eſt.
Utrū ſuppoſito vacuo in
ipſo poſſit eſſe motus: ⁊ ſuppoſito ꝙ in va
cuo aliquod graue deſcēderet: vtrū deſcen
deret in inſtāti. ¶ Et videť ꝙ nō. ¶ Pri
mo quidē quia grauius pro tāto citius deſcendit q̄ ci
tius ſcindit mediū: citius autē ſcindiť mediuꝫ minus *Pria. rō.*
reſiſtens: cum ergo reſiſtentie vacui nulla ſit proportio
ad reſiſtentiā pleni: videť ꝙ velocitas ſciſſionis ⁊ ꝑtrā
ſitionis vacui nullā ꝓportionē habeat: ad pertrāſitio
nē pleni. Cū igiť hec fiat in tēpore: illa erit in inſtāti.

Secundo ſic Motus localis minus ha
bet de tranſmutatione mo
bilis: ꝙ motus ad formā: tranſmutať aūt materia ad *Scđa rō.*
formā in inſtanti ſubtracta reſiſtētia ad generās: ſicut
patet in illuminatione aeris: ergo ⁊ mobile graue vel
leue: cum de ſe nō habeat vnde reſiſtat: ſubtracta reſi
ſtentia mediꝫ mouebitur in inſtanti.

Tertio ſic In motu locali aut eſt reſiſtentia
ad motoreꝫ ex mobili: aut ex me
dio: aut ex vtroqꝫ. Sed in motu grauiū nō pōt eſſe reſi *Tertia rō.*
ſtentia ex mobili: quia ꝑ māꝫ reſiſtere nō pñt: cū mā de
ſe nō habeat vñ reſiſtat. Non pñt etiā reſiſtere ꝑ formā
quia ꝑ ipſaꝫ in ſuū nāle vbi in qđ moueňť a generāte
poti⁹ iclinanť: nō ergo in motu tali eſt reſiſtētia ex mo
bili ſed ſolū ex medio. Cū ergo hec reſiſtētia nō ſit in va
cuo: oꝫ neceſſario ponere: ꝙ in ipſo: ſi moueanť: moueā
tur in inſtanti. ¶ Quarto ſic graue in actu nō eſt eſſen
tial̄r in potētia ad vbi deorſum: qꜫ de ſe id ſemꝑ habet:
ſed in potētia ꝑ accidens: quia ratione mediꝫ prohibē
tis: hoc igiť amoto: in inſtāti erit deorſum.

In contrarium Eſt: q̄a tunc equa
li virtute motiua *In oppoſitum.*
manente: mobile ꝑtrāſiret maius ⁊ minus ſpaciū: qđ
videť impoſſibile. Qđ aūt in vacuo nō poſſit eſſe mot⁹
ſic fuit oſtenſum. Motus ad formam eſt motus ad vbi
⁊ ad locum: ⁊ ſi omnes forme eſſent eiuſdem rationis *Co. 64. 65*
nō eſſet aliq̄s motus ad formā: igiť ſil̄r nec motus ad *66. 67. 68.*
locū ſi oīa loca ſint eiuſdē rationis: ſed ſic eſt in vacuo: *69. ⁊. 70.*
ergo ⁊c. ¶ Item Ari. in quarto phyſicorum dicit: ꝙ in
vacuo nullo modo poteſt eſſe motus: ergo ⁊c.

Reſpōdeo ad huius Queſtio
nis intel *Reſpōſio*
ligentiā: cōſiderandū eſt ꝙ mobiliū quedaꝫ q̄dem ſunt
que habent in ſeipſis ſui motus ꝓncipiuꝫ effectiuum:
⁊ talia ſunt: que dicuntur mouere ſeipſa: alia vero ſūt *Mobilia duplici ſūt differētia.*
que in ſeipſis principium ſui motus non habent niſi
paſſiuum: cuiuſmodi ſunt illa: que ex ſeipſis moue
ri non poſſunt: de quorum numero ſunt grauia ⁊
leuia:

leuia: de quibus phs dicit in octauo phyſicoꝝ: ꝙ hn̄t
in ſe principiū nō mouendi neqꝫ faciendi: ſed patiendi
ſolū. Et quidē ſi loquamur de primis mobilibus: cū ta
lia (ſicut dictū eſt) habeāt intra ſe principiū ſui motus
effectiuū: ſtati cū ponunt in eſſe: vbicūqꝫ ponant: ſiue
in vacuo ſiue in pleno: ponitur vna cum eis: ⁊ id a quo
progredit motus ipſoruꝫ: tā effectiue ꝙ etiā paſſiue: ⁊
icirco talia moueri poſſunt ſi actu exiſtant: nō ſolū per
plenū: ſed etiam per vacuū. Si aūt loquamur de ſecū/
dis mobilibꝰ: tunc aliter eſt dicēdum. Cū eni talia (vt
predictū eſt) in ſe nō habeāt ſui motus effectiuuꝫ ꝓnci/
pium: non oportet: ꝙ ſtatim cū ipſa in eſſe ponunt: po
nat etiā cū eis: ⁊ id a quo effectiue mouent: Et qa ſine
tali principio: moueri nō valent: icirco oportet ꝙ talia
moueri nō poſſint in vacuo: ſi per ipſam medij vacui
tatē tale ꝓncipiū auferat. ¶ Verū qa hoc qualiter ſe
habeat in ſequētibꝰ queſtōibus cōcedente domino de/
clarabit: icirco hoc pretermiſſo: ad preſens conſiderā
dum nūc eſt de prius queſito: videlꝫ ſi graue deſcende
ret in vacuo: vtputa ſi lapis in concaua ſupficie orbis
lūe exiſtēs deſcēderet ad cōuexū terre: ſuppoſita vacui
tate in ſpacio intermedio: vtrūqꝫ deſcenderet in nō tpe.

Ad huc autem Quidam volentes cōmentatoreꝫ ſequi/
in ſuis erroribꝰ dicunt ꝙ talis deſcenſus eſſet in vnico
inſtanti temporis menſurantis motū celi: nec ſm tale
inſtans eſſet ibi vlla ſucceſſio. Nihilominus tamē (vt
inquiūt) propter diuerſas partes ſpacij in illo deſcen
ſu: eſſent diuerſa mutata eſſe: inter que non intercipere
tur mediū aliquod mutari. Hec autē mutata eſſe men/
ſurarent ſꝫ eos diuerſis inſtantibus eis appropriatis
inter que ſimiliter nō incideret mediuꝫ aliquod tēpus
⁊ quia ex nullis indiuiſibilibus poteſt aliquod cōtinu/
um conſurgere: icirco cū illa mutata eſſe: ⁊ illa inſtā
tia ſint īdiuiſibilia: nō pōt ex eis fieri aliqđ continuū:
nec. ſ. motus nec etiā tps: nihilominꝰ tn̄ volūt: ꝙ inter
illa mutata eſſe: poſſet quedā ſucceſſio prioris ⁊ poſte
rioris attendi: cui ſm ipſos corrn̄det ſucceſſio: ſm il
la inſtantia eis appropriata: ⁊ nō ſm inſtans tpis mē
ſurātis motū celi. Dicunt eni ⁊ ſi ſit ſꝫ inſtātia illa ſuc/
ceſſio nō icirco tamē cōcludi pōt: ꝙ ſit ſucceſſio etiā ſꝫ
inſtans tpis: q̄ illis oibus corrn̄det: quemadmodū etiā
ſi nunc eternitatis: toti tpi corrn̄deat: ⁊ in tpe ſucceſſio
ſit: nō tn̄ ideo pōt cōcludi: ꝙ ſit etiaꝫ vlla ſucceſſio ⁊ in
ipſo nunc eternitatis: Qđ aūt in illo deſcenſu ſint mul
ta mutata eſſe: vnico nūc temporis mēſurata declarāt
per ſimile de illuminatione aeris: in qua ⁊ ſi ſint multa
generata eſſe: omnia tamen vnico inſtanti tēporis mē/
ſurantur. ¶ Hec igitur eſt poſitio iſtorum.

Opio iſto
rū īprobat

Rationes autem Quas ꝓ ſe ad
ducūt: ſtē ī obie
ctionibus adducte. Sed ꝙ iſti in oibus his valde pue
riliter deficiant: multipliciter oſtendi pōt. Et vt ex his
valde: que pro ſe adducunt: precipue ipſoꝝ declaret de
fectus: cōſiderandū eſt: ꝙ ſicut in tranſmutatione ma/
terie ad formā eoipō īuenitur reſiſtētia ad agens: quo
ipſi materie aliqua diſpoſitio inexiſtit oppoſita ⁊ re
pugnans diſpōni inducēde per virtutē agētis: ſic etiā
neceſſario: oportet ꝙ in traſmutatione mobilis ad locū
eo ipſo inueniat reſiſtentia ad motorē: quo ipſi mobili
inexiſtit aliqua diſpoſitio oppoſita ⁊ repugnans diſpo
ſitioni inducende per ipſaꝫ tranſmutationē localē: nūc
autē ita eſt ꝙ diſpō que per motū localē directe acqri/
tur in ipſo mobili: dr̄ eſſe ipſum vbi: illa etiā que abij
citur: eſt ſiſr vbi illi oppoſitū: ⁊ repugnans. Et huius
quidem declaratio eſt: qꝛ illa neceſſario dicant ſibi in
uicem oppoſita: ⁊ repugnantia eſſe que ſimꝫ in eodem
eſſe nō poſſunt. Illa vero vbi que proueniunt ex diuer/
ſis partibꝰ ſpacij nullatenus pn̄t ſimꝫ eſſe in eodē mobili
Nō eſt. n. poſſibile: vnū ⁊ idē mobile ſimꝫ hr̄e duo vbi: ſi-
cut nō eſt poſſibile vnum ⁊ idē locatū ſimꝫ eſſe in duabꝰ
partibus ſpacij: vel in duobꝰ locis: oꝫ igit ꝙ talia vbi
ex diuerſis partibꝰ ſpacij ꝓuenientia: ſibi inuiceꝫ ſint
oīno oppoſita ⁊ repugnantia: ⁊ per ꝯn̄s neceſſariū eſt
ꝙ in tranſmutatione mobilis ad locū eoipſo inueniat
reſiſtentia ad motorē: quo ipſum mobile intelligitur in
alia pte ſpacij: ꝙ̄ in illa ad quā dꝫ ꝓcedere ꝑ virtutem
mouentis: nūc aūt ita eſt ꝙ in tranſmutatione māe ad
formā (vt etiā ipſi dicūt) de neceſſitate tēpus requirit
propter reſiſtentiam ad agens prouenientē ex diſpoſitio
ne inexiſtente materie: precipue cū a ſupremo gradu di
ſpoſitionis nō poteſt procedi ad infimum: niſi proceda
tur per medium: oportet igitur cōſimiliter dicere: ꝙ in
tranſmutatione mobilis ad locuꝫ: de neceſſitate tēpus
requirit: ꝓpter reſiſtentiaꝫ ad mouens: ꝓuenientē ex
vbi inexn̄te ipſi mobili oppoſito vbi inducendo ꝑ loca
lē trāſmutationē: ꝓcipue cū ipſuꝫ mobile nō pōt trāſire
de vna extrema parte ſpacij in aliam extremā: niſi trā-
ſeundo per mediam. Cū igit graue: ſicut nec vllū cor
pus: tranſire poſſit de loco ad locū: nō tranſeundo per
medium: opꝫ de neceſſitate dicere: ꝙ oī plenitudine me
dij ſubtracta: ipſum graue ſi deſcenderet a ſupma pte
ſpacij ad infimā: deſcēdat nō ī inſtāti: ſꝫ in ꝯtinuo tpe.

Cōfirmat
Primo.

Preterea Conſtat ꝙ omne corpus replet ⁊
occupat ſimꝫ totū illđ ſpaciū ī quo
eſt in vno ⁊ eodē tpis inſtāti: vel etiā in quo: in aliquo
toto tpe īmobiliter ꝑſeuerat: nō pōt ār vllo mō ſimꝫ ſiſta
te tpis occupare niſi ſpaciū ſibi equale: qꝛ opꝫ ſemꝑ ꝙ
quātitas ſpacij equet quātitati corporis ſpaciū occupā/
tis. Si ergo graue deſcēdens a pte ſupma ſpacij ad ptē
infimā ꝑ ptes medias: quaꝝ quelꝫ pōt ītelligi ſibi eſſe
eq̄lis: in vnico ⁊ eodē inſtanti tpis eſt in ptibꝰ oibꝰ me
dijs: ⁊ in pte īfima: neceſſario ſimꝫ ſiſtate tpis occupa/
bit multa ſpacia ſibi eq̄lia ⁊ ſimꝫ tpe replebit ſpaciū ſibi
īeq̄le: ⁊ mſto maioris corporis receptū: ꝙ̄ ſit ipm: qđ ē oīo
īpoſſibile: igit oīo neceſſariū ē ſi graue ī vacuo deſcēde-
ret: ipm deſcēderet nō in inſtāti: ſꝫ in tpe: ⁊ dicere ꝯriū
apparet ꝙ eſt negare illa: que ſunt ꝑ ſe nota intellectui:
quod nō niſi ex ignorātia proprie vocis procedit.

Secundo.

Preterea Si in deſcēſu illo ſunt mſta mu
tata eſſe (vt cōcedere coguntur ⁊
cōfitent) aut ſunt ibi actu: aut potētia. ¶ Si di. ꝙ ibi
ſint ſolū in potētia: tūc oportet neceſſario dicere ꝙ deſcē
ſus ille ſit actu īdiuiſus: potētia vero diuiſibilis: omne
autē tale eſt cōtinuū: ergo ille deſcenſus ſucceſſiua cōti
nuitate cōtinuꝰ eſt: ⁊ eſt per cōſequens motus: ⁊ quia
omnino impoſſibile eſt motū menſurari niſi tēpore oꝫ
neceſſario ꝙ ille deſcenſus tpe menſuret. ¶ Si autem
dicat ꝙ ibi ſunt actu: tunc cum cuilibꝫ mutato eſſe in
actu ipſius mobilis corrn̄deat ſignū actu ſignificatū in
ſpacio: oportebit neceſſario dicere ꝙ graue deſcendens
ꝑ ſpaciū tot ſigna actu ſignet in ipſo: quot in ſuo deſcē/
ſu ſunt actu mutata eē: imo quot in ipſo ſpacio poſſūt:
quia nō eſt dare quare magis ſignet pūctū in vna par
te ſpacij: ꝙ̄ in alia: cum quamlibet totā attingat: poſ/
ſunt autem in ſpacio infinita pūcta ſignificari: igitur
graue deſcendens in ipſo: actu ibi ſignificat: numerat:
⁊ diſtinguit: ⁊ diſſinita ſignificat: ſed hoc eſt impoſſibile
ergo impoſſibile eſt ꝙ graue deſcendēs per ſpaciuꝫ va
cuum ſignet in potētia puncta: que ſunt in ipſo. ſed pū/
cto ſignificato in potētia corrn̄det ſolū mutatū eſſe ī po
tentia ipſius mobilis: igit in deſcēſu grauis in vacuo:

nō ſunt illa mutata eſſe actu ſed potentia: ⁊ per ꝯñs il
le deſcenſus eſt indiuiſibilis ꝫ actū: ſed diuiſus in po/
tētia: ⁊ ſic cōtinu⁹: ⁊ tpe neceſſario mēſuratus. ¶ Et
Tertia preterea: hec eſt valde euidens declaratio: aut eniꝫ graue
deſcēdens in ſpacio vacuo: numerabit actu oia ſigna:
que ſunt potentialr in ipſo: aut quedā actu numerabit
⁊ quedā potētialr: aut potentialr numerabit oia: exce
pto illo ı quod ſignat in parte ad quā ꝯtingit vltimo.
Et quidē ſi oia ſignet potētialr excepto vnico tm̄: erunt
etiā neceſſario in ipſo eius deſcenſu oia mutata eſſe: ſo
lū potentialr: vno tm̄ excepto: ⁊ per ꝯñs tot⁹ ille deſcen
ſus erit ꝯtinuus: ⁊ tpe menſuratus. Si autē numeret
oia actualr: cū illa ſint infinita: ſequit̄ ꝙ: ꝙ īfinita
in inſtāti vnico numerabit: qḋ eſt oino impoſſibile. Si
vero alia ſignet actu: ⁊ alia ſolū potētia: cū ſicut ſigno
ſpacij ſignificato in actu corrñdet mutatū eſſe mobilis
ī actu: ſic ēt mutatū eē mobil̄ potētialr: corrñdere dbeat
ſignificato pūcto ī ſpacio: nō actu ꝫ potētia: oportebit
neceſſario dicere: ꝙ nullo deſcēſu añ mutatū eē ī actu:
ſint mutata eſſe in potentia: ⁊ per ꝯñs ꝙ ex illa parte
ipſe deſcenſus ſit indiuiſus in actu ⁊ potentia diuiſus
⁊ ſic cōtinu⁹: ⁊ tēpore menſuratus. Manifeſtū igitur
eſt ꝙ ſuppoſitis ꝓpōnibus neceſſarijs ⁊ notiſſimis in
ſcia naturali: oꝫ neceſſariū dicere ꝙ ſi graue deſcende
ret in vacuo: ſuus deſcēſus eſſet nō in inſtāti ſed in tpe.
¶ Preterea Ari: in. iiij. phiſicoꝝ: ex continuitate lōgi
Quarto. tudinis probat cōtinuitatē ⁊ diuiſibilitatē localis trā
Co. 99. z. ſmutationis: nec ab ipſa vnꝗ talis cōtinuitas ⁊ diui/
ii4. ſibilitas tollitur ſaluata ꝓbatione Ari. niſi poſſit fieri
tranſmutatio de extremo ad extremū lōgitudinis: nō
trāſeundo per ipſā longitudinē. Cum igit̄ graue (vt et
ipſi cōcedunt) nullo modo tranſire valeat ab extremo
lōgitudinis ipſius ſpacij in extremū: niſi tranſeundo ꝑ
lōgitudinē totā: ſublata etiā ipſius ſpacij plenitudine
oportet neceſſario ꝙ tranſitio grauis in vacuo: ſit conti
nua ⁊ diuiſibilis in infinitū: ſicut ⁊ lōgitudo ſpacij ſu
per quā tranſit: ⁊ ſic oportet de neceſſitate: ꝙ fiat nō in
inſtanti: ſed in tempore. ¶ Et preterea ſimilitudo que
adducit̄ de illuminatione aeris oino nulla eſt: in ipſa
Quinto. enim pars aeris prius illuminata: generat lumen in ſe
cūda parte: ita ꝙ ibi ſunt plura generantia ⁊ generata
quod totū in vno inſtanti pro tāto ſimul fit: quia lumi
noſuꝫ in illo inſtanti in quo id cōtingit: quod eſt lumi
nis ſuſceptiuū: lumē habet in ipſo efficere: ⁊ quia par.
tes aeris oēs ſunt actu ſe contingentes in termino ad
quem copulant̄: iccirco in eodē inſtanti in quo lumē
recipit: habet ipſum reddere alteri parti: cui tunc actu
contingitur. Nō autē ſunt ibi generata eſſe infinita:
quia cū partes aeris ꝫm quas generatū eſſe attēditur:
nō ſint indiuiſibiles: ꝫ diuiſibiles nō poſſunt vllo mo
do infinite eſſe aere finito exiſtente. Quantuꝫ autē ad
hec oia: diſſimilitudo eſt de deſcenſu grauis in ſpacio
non pleno. Non enim mutatū eſſe in tali mutatione: ſi
cut vniuerſaliter eſt in nulla tranſmutatione locali at
tenditur: ꝫm aliquid diuiſibile ipſius ſpacij: ſed ꝫm qḋ
oino indiuiſibile: indiuiſibilia autē in quātocunꝗ ſpa
cio infinita ſunt. Silr etiā vna pars ſpacij graue acci
piens: nō reddit graue alteri parti: quia locus nō gene
rat nec mouet locatum. Et dato etiā ꝙ vna pars ipſuꝫ
idem numero redderet alteri parti: non poſſet vllo mo
do ipſum reddere ſibi in vno et eodem inſtanti tēporis
in quo ipſum accipit: ſed oino in alio: quemadmodum
etiā ſi pars aeris primo illuminata: eandē formā lucis
in numero quā in ſe recipit tranſmitteret in partē ſecū
dam: nullo mō in eodē inſtanti in quo eam recipit: ipaꝫ
efficeret in parte ſecunda: ſed de neceſſitate in alio: vnū
autē ⁊ idē numero graue: ⁊ ꝑ eandē virtutē motiuā ꝑ
quā cōtingit ad primā partē ſpacij: ꝯtingit etiā ſucceſ
ſiue (vt etiā ipſi fateri cogunt̄) ad oēs alias: nō diſtin/
guens vnā partē ab alia actu: ſed potētia ſolū. Ex quo
neceſſario ſequitur: ꝙ ſuus deſcenſus ſit potentia diui/
ſus ⁊ indiuiſus in actu: ⁊ ſic continu⁹ ⁊ tēpore neceſſa
rio menſurat⁹: quēadmodū etiā ⁊ ſi eadeꝫ lux numero
perueniens ad partē primā: inde tranſiret ſucceſſiue ⁊
ſine interruptione ad alias partes aeris: fieret hoc ne/
ceſſario in tempore ⁊ nō in inſtanti. ¶ Preterea aut in
ter illa mutata eē ſolū eſſet ſucceſſio naturalis: aut alia Sexto.
ꝙ naturalis. Si naturalis tm̄: tunc cum illa inter que
non eſt ſucceſſio prioris ⁊ poſterioris: niſi ſolū ꝫm ordi
nem: ſint ſimul ſimulrate temporis: oportebit dicere ne
ceſſario ꝙ oia illa mutata eſſe ſint ſimul tempore in oi/
bus illis partibus ſpacij ꝫ quas illa mutata eſſe acci/
piuntur: quod iam oſtenſuꝫ eſt eſſe impoſſibile: oportet
ergo oio dicere ꝙ inter ipſa ſit alia ſucceſſio: ꝙ natura
lis. Non eſt autem dare aliam ab alia: niſi temporaleꝫ
erit ergo in illo deſcenſu ſucceſſio temporalis: ⁊ deſcen
ſus per cōſequens tempore mēſuratus. ¶ Preterea di
cere ꝙ tempore nō menſuratur quia nō reducit̄ in mo Septimo.
tū celi: ridiculū eſt: ſi eniꝫ motus celi ſubtraheret̄ ⁊ ali
quid moueret̄ per plenū: quantūcunꝗ tūc eius mot⁹
non reduceret̄ in motū celeſtē: nihilomin⁹ tamen men
ſuraret̄ tempore. ¶ Preterea quāuis nūc eternitatis
correſpōdeat toti tempori: hoc tamē nō eſt ratione ſue Octauo.
indiuiſibilitatis: ſed rōne ſue permanentie. Quia eni
tale nunc ſtat fixum ſemper vnū ⁊ idē: coexiſtere poteſt
toti tempori ſiue ipſi nūc fluenti: quod eſt nunc tempo
ris in tota ſua fluxione accepta: ſed nūc ita eſt ꝙ ꝑ nūc
temporis nullaten⁹ ſtat: ſed continue fluit: impoſſibi/
le eſt auteꝫ ꝙ ipſum nunc fluens ſub ratione vna ſum
ptum: vtputa ſub ratione principiantis fluxioneꝫ: vel
ſub ratione terminātis tm̄: coexiſtat duobus nunc ſibi
inuicem ſuccedentibus: quin potius neceſſario oporꝫ
ꝙ ſi vni illoꝝ coexiſtit ſub ratione ſtans princiꝑ flu
xionis alicui⁹ alteri coexiſtat ſub ratiōe ſtans termini
terminātis fluxionē eandē. Cum igit̄ inſtantia corre
ſpondentia mutatis eſſe: que in deſcenſu grauis in va
cuo (vt ipſi concedunt) ſibi mutuo ſuccedant: oportet
neceſſario dicere: ꝙ ſi vni illorū correſpondet nunc tem
poris: vt principians fluxioneꝫ: que in rei veritate tūc
inciatur quando illud inſtans in actu ponitur: alteri
inſtanti correſpondeat: vt termin⁹ fluxionis eiuſdem
Inter nūc aūt temporis ſumptū vt eſt alicuius fluxio
nis principiuꝫ: ⁊ ſumptū vt eſt terminus finis fluxio/
nis eiuſdem: cadit neceſſario fluxus: ⁊ ſic tempus medi
um: igitur inter nūc corrñtia mutatis eſſe: que ſunt in
deſcenſu grauis in vacuo: cadit oino tempus medium
⁊ per ꝯñs ille deſcenſus neceſſario tēpore menſuratur.
Vltimo autem idem declarari poteſt ex cōparatione Nono.
ſpiritualis ſubſtantie ad ſubam corporalem.

Ad cuius itelligentiā Conſi deran
dū eſt: ꝙ ſuba corporalis in duob⁹ precipue: ꝙrum ad
ꝓñs ſpectat: inuenit̄ differre a ſuba ſpūali. Naꝫ ſuba
corporalis non cedit ſbe ſpūali: quia pōt ſecū in eodeꝫ
vbi ī ſimul eſſe: cedit autē neceſſario vna ſubſtantia cor
poralis alteri ſubſtantie corporali propter id ꝙ omni/
no eſt impoſſibile ꝫ naturaꝫ: duo corpora ſimul eſſe in
eodem loco. ¶ Secunda vero differentia eſt quia ſub
ſtantia ſpiritualis poteſt tranſire de loco ad locuꝫ: nō
tranſeundo per medium: ſubſtantia autem corporalis
nullo modo tranſire poteſt de extremo in extremū non
pertranſito medio. ¶ His auteꝫ ſuppoſitis euidenter
oſtenditur

oſtendiť propoſitum. Si enim tota cauſa propter quā in tranſmutatione locali grauiū ⁊ leuiū eſt reſiſtentia proueniēs ex plenitudine medij: cū talis reſiſtentia nō poſſit eſſe in pertrāſitione ſpūalis ſubē de loco ad locū qꝛ pōt ſimul eſſe cū ſubſtātia corporea (vt oſtēſuȝ eſt) ipſa (vt vř) in non tpe de extremo in extremū poterit ꝑtrāſire maxime ſi ibi alia reſiſtentia nō inueniť. Nūc aūt in ſpūali ſubā ſic videmus ꝙ quātūcūqȝ (vt diciť ab aliquibꝰ) trāſire valeat de extremo in extremum in nō tēpore: nihilominꝰ tñ ſi dȝ ſic eſſe in duobꝰ locis: ꝙ cū eſt in vno nō ſit i alio: oȝ ꝙ ibi ſit talis ſucceſſio ꝙ in illo inſtāti tēporis mēſurātis motū celi in quo ē in loco ſecūdo accepto: nullo mō ſit in loco derelicto: hec autē trāſitio diceret tūc pro tāto eē in nō tēpore: qꝛ in toto tēpore ꝓcedēte: ſic fuiſſet in primo loco: qꝺ tñ in termino ſolo illiꝰ tpis deſinēdo ibi eē efficereť in loco ſecundo: ⁊ qꝛ tēporis eſt inſtās: ⁊ nō tēpus: diceret tūc neceſſario illa trāſitio eē facta in inſtāti: ⁊ nō in tēpore. Sed ſi deberet mō ēt ꝓdicto eē in tribꝰ locis: vȝ ꝙ cū eſſet actu in vno nō eēt actu in alio: de neceſſitate in talibꝰ trāſitionibꝰ oporteret reqri tēpus. Nā ⁊ ſi in loco ſecūdo eſſet in termino tēporis vniꝰ loco primo derelicto: ex quo tñ poniť ſic eē in tribꝰ locis ꝙ cū eſt in vno nō ē i alio: nullo mō eē poſſet i tertio loco: in eodē termino tpis in quo efficiť i loco ſcđo: ſȝ fieret ibi de neceſſitate in alio: ſi vȝ ſucceſſiue deberet fieri vtrobiqȝ: ⁊ qꝛ iter duos termios tpis cadit de neceſſitate tps mediū: opȝ tūc oīno dicere ꝙ trāſitio de primo loco ad locū tertiū reqrat tēpus mēſurās motū celi: ⁊ nō ſolū vnicū inſtās: nūc aūt ita eſt (ſicut pȝ ex ſcđa ſuppōne) ꝙ nulluȝ corporū trāſire pōt de extremo in extremū nō pertrāſito medio: ⁊ ſic nullo mō de pria ꝑte ſpatij pōt effici in vltima: niſi fiat in media: ⁊ cū eſt in prima ſȝ ſe totū: nō eſt in media: ⁊ cū eſt in media totū: nō eſt in vltima. Ad tranſitionē ergo eiꝰ de prima in vltimā: duo inſtantia que ſunt duo termini tpis menſurantis motuȝ celi neceſſario requiruntꝰ: ⁊ ꝑ ꝯñs tps: ⁊ cū talis trāſitio nō interrumpiť ex deuētione ad partē mediā: qꝛ ibi nō ſiſtitur: oȝ ꝙ cōtinueť: ⁊ per ꝯñs ꝙ tempe cōtinuo menſureť. ¶ Sic igiť euidentiſſimū eſt ꝙ graue nullo modo in aliquo ſpacio ſiue vacuo ſiue pleno pōt deſcendere in nō tpe: quod etiā de quolibet corpore eſt dicendū: cū vř nullū corpus trāſire poſſit de loco ad locū niſi per mediū: vnde ⁊ ſua trāſitio de neceſſitate: aliquā cōtinuitatē hȝ: ſicut eni totū aliqꝺ corpus nō pōt trāſire de extremo in extremū niſi ꝑ mediū: ſic etiā nec aliqua pars quātitatiua ipſius: qꝛ oīs talis eſt corpus: vñ ſi aliquod locatū trāſire dȝ de loco vno ſibi equali ad locū aliū imediate illi coniunctuȝ opȝ etiā ꝙ pars tranſeat de parte ꝓmi loci ad aliam loci alterius partē ſibi equalē: ⁊ ꝑ ꝯñs ꝙ trāſeat ꝑ oēs ꝑtes medias inter partē loci derelictā ⁊ ꝑtē in ſcđo acceptā: vñ ꝓmo acquirit partē parti primi loci cōtinuā: ⁊ deinde eodē ordine alias: hec aūt trāſitio ſi vllo mō interrūpať: interrumpi tñ nō poterit in illo inſtāti i quo ponūtur incohata ſed in alio: ⁊ qꝛ inter duo tempꝪis inſtantia cadit tempus mediū: opȝ neceſſario dicere ꝙ talis trāſitio per aliquod tempus continuetur.

Reſponſio ad obiecta

Ad primum Ergo argumentū dicēdū ē ꝙ mediū magis reſiſtēs aut hȝ reſiſtētiā tranſcēdentē reſiſtētiā mobilis ad ꝟtutē mouētis: aut talē nō habet. Et quidē ſi talē hēat: tūc hȝ retardare nālē mobilis illiꝰ velocitatē: ⁊ ꝑ ꝯñs tardius hȝ ſcīdi ab illo mobili ꝙ̃ mediū minꝰ reſiſtens. Si aūt talē reſiſtētiā nō habeat: tūc oīno nihil addit ſupra reſiſtentiā mobilis adueniēs: ⁊ ſic motū nō hȝ i aliquo retardare: ac per ꝯñs illud mobile equali velocitate mouebitur per ipſum: ⁊ ꝑ mediū ſubtilius: ⁊ ꝑ vacuū: qꝛ cū ſupra reſiſtentiā ipſius mobilis nihil addať: manet ſemꝑ victoria mouētis ſupra mobile equalis: propter hoc aūt non negantur ꝓpōes ꝑ ſe note qn potius cōceduntꝰ. Nā ⁊ ſi notū ſit qꝺ magis reſiſtēs: ꝙ̃tū eſt de natura ſua tardius ſcindiť: eſt tamen cū hoc etiā notum ꝙ ſi nec in magis nec in minus reſiſtēte ex ſua natura adijcitur aliquid ad reſiſtentiā mobilis ad mouens: ꝙ reſiſtentia eſt vtrobiqȝ equalis: ⁊ per ꝯñs vtriuſqȝ ſciſſio eque velox: nō diciť etiā propter hoc aliquid cōtra mentē phi: quia ⁊ ſi ex illa ratione cōcludat ꝙ ponētes vacuū debebāt negare motū qui nō poteſt eē in inſtāti nō ꝓpter hoc tamē intendit dicere ꝙ ſi graue in vacuo deſcenderet: deſcenderet in inſtanti: niſi ſuppoſita poſitione illorū qui vacuū ponebāt: dicebāt. n. vacuū debere poni ne motus impediať: vnde totū impedimētū ponebant ex medio prouenire: ſubtracta igiť plenitudine medij ſubtrahitur per ꝯñs neceſſario (ſm̄ iſtā pōnem) ⁊ tota reſiſtentia que in motu taliū inueniť: hoc aūt poſito: graue ſi in vacuo deſcenderet: deſcenderet in inſtāti: in inſtāti aūt motus eſſe nō poteſt. ¶ Rñſio aūt phi eſt elentica ⁊ non demonſtratiua ſimpliciter.

Opīo theliſi ꝺ vacuo ſ. quare eēt ponēdum.

Ad ſecundum Dicenduȝ ꝙ in aere ſi eſſet poſitiue aliqd luci contrariū: nō poſſet in inſtanti illuminari. Et quia eo ipſo ꝙ graue intelligitur habere aliud vbi ꝙ̃ ꝓpriū habet aliquid poſitiue oppoſitū ei quod eſt inducendū per localē tranſmutationē: iccirco ꝙ̃tūcūqȝ deſcenderet in vacuo: in ipſo tamē in inſtanti deſcendere nō poſſet. ¶ Ad tertiū dicendū: ꝙ in motu grauiū reſiſtētia inuenitur: nō ex materia ſimpliciter: nec ex forma: nec ſolū ex medio: ſed etiā ex eo qꝺ ꝙ̃tū: cū ſit in vbi oppoſito vbi acquirēdo eſſe intelligiť. ¶ Ad ꝗrtū dicēdū ſiľr: ꝙ graue in actu prohibeť actu eſſe in proprio vbi: nō ſolum ex plenitudie medij: ſed etiā ex actuali exñtia in vbi illi oppoſito: nō eſt eni poſſibile idē locatū ſimul in oppoſitis vbi eſſe. ¶ Ad aliud dicendū ꝙ ⁊ ſi in vacuo non ſint drie nāles: ſunt tamē drie imaginate: hoc aūt ſufficit ad motū alem: ⁊ ſi nō ſufficiat ad motū elem. ¶ Ad aliud dicendum ꝙ philoſophus intelligit de motu elementali naturali ⁊ de violento ſibi oppoſito.

¶ Queſtio duodecima.

Queſtio Duodecima eſt. ¶ Utrū tempus habeat aliquod eſſe in rerū natura. Et videtur ꝙ non quia quod componiť ex non entibus: ens eē nō pōt: tempus aūt cōponitur ex nō entibus quia ex preterito ⁊ futuro. Quod enim iam preterijt: amplius non eſt: quod etiam futurum eſt nondum eſt ens igitur tempus ens in natura non eſt. Pria rō.

Preterea Omne cōpoſitum: aut ſm̄ ſe totū eſt ſi aliquo modo actu eſt: aut ſȝ aliquā ſui partē: tempus aūt neutro iſtoꝝ modorū eſſe poteſt: quia ſicut accipitur ex quarto phyſicoꝝ: de tempore nihil eſt actu niſi nunc: qꝺ nec tempus eſt nec etiā eſt tpis pars: igitur tēpus actu in natura nō eſt. ¶ Si di. ꝙ tempus quantū ad id quod eſt in ipſo materiale: eſt in re extra aīam: quantū vero ad id quod eſt ſibi formale eſt in anima.

Scđa rō. Co. 88. Reſpōſio

Contra forma Eſt rō oſtendit nō mā ſi igitur qꝺ eſt formale tempori non eſt niſi in anima: oporter dicere ꝙ etiā tempus in re extra animam eſſe non habeat.

Contra. Tertia rō.

Preterea Id quod habet eſſe ex conceptione: ⁊ per cōceptionem anime: eſt ens rationis: ſi igitur tempus accipit ſuuȝ eſſe ab aīa:

quarta rō.

non erit ens nature: ſed ens rationis.

In oppoſitum.

In contrarium Vero eſt ꝙ propria mēſura entis naturalis non debet eſſe quid rationis: ſed quid nature tempus aūt eſt ꝓpria mēſura motus qui eſt nālis res igiť opꝫ ꝙ aliquo modo eſſe habeat in natura rerū.

Reſponſio

Reſpondeo Ad huius queſtionis intelligentiaꝫ quattuor ad pñs precipue cōſideranda cōcurrunt. ꝑmo quidē quid ſit tēpus: ſcđo q̃le eſſe quidditati tpis correſpōdeat: tertio vtrū illud eſſe quod ſibi debeť hēat extra aīaꝫ: quarto vero ꝛ vltimo in quo ſit tāq̃ in proprio ſubiecto.

Quid ſit tēpus.

Quid autē ſit tempus pōt aliqualiter apparere ex diſtinctione ipſius ab eternitate ꝛ euo. ¶ Ad cuius intelligentiā conſiderandū eſt ꝙ hec tria vꝫ eternitas: euū: ꝛ tēpus: ſunt menſure ipſarū rerū ſm earū eſſe. Et quia mēſura eſſe debet vnigenea mēſurato (vt habeť in. x. metha) iccirco opꝫ ꝙ ſm diuerſitatē in modo eſſendi ipſaꝝ rerū: differant iſte mēſure.

Co. x. Rex ē triplex mod⁹ eſſendi. ꝑm⁹ mod⁹

¶ Modus aūt eſſendi rerū triplex in tota vniuerſitate rerū entiū inueniť. ¶ Unus qdē qui eſt oīno imutabilis: ꝛ actu ꝛ potētia: qualis eſt modus eſſendi ſolius prime cauſe: cuius eſſe eſt totū ſimul ſeparatū ab omni mutatiōe ꝛ mutabilitate. Hui⁹ aūt menſura ſiue mora dicitur eternitas que ſiľr ſic eſt tota ſimľ ꝙ ſibi nihil reſtat acquirendū: ſi eniꝫ in tali mora eſſendi: aliqd acquirendū reſtaret: oporteret ꝙ etiā res que diciť eterna expectaret aliquid de ipſo eſſe acquirere: ꝛ ſic per pñs nō haberet totū ſuū eſſe ſimul: que oīa ſunt falſa. Quia ergo tale eſſe eſt totū ſimul carēs oīmoda ſucceſſione: cū menſura proportionari debeat menſurato: oportet neceſſario: ꝙ etiā ipa eternitas ſit tota ſimul ab omni ſucceſſione penitus elongata. Quia etiaꝫ tale eſſe eſt oīno ſimplex: opꝫ cōſimiliter ꝙ eternitas: q̇ intelligitur eius mēſura nullas partes habeat: nec ſiľ ſtantes: nec ſibi ſuccedentes. Unde cū eternitas ſit mēſura oīno ſimplicis ꝛ indiuiſibilis eſſe ſolū habet rōnē continui ex cōſideratione intellectus noſtri comparantis ipſam ad temporis ſucceſſionē cōtinuā: ꝛ nō ex natura ſua ex qua habet ꝙ ſit menſura quātitatis eſſendi eſſe omnino ſimplici ꝛ vniformi (vt dictū eſt.) Unde ꝛ proprie aliquid eternaliter eſſe idem eſt: qđ habere eſſe vniformiter imutabiliter: ꝛ ſic per ꝯſequens ſine termino.

Scđs mod⁹

Alius autem Modus eſſendi inueniť qui eſt imutabilis quidē actu mutabilis tamen potentia: qualis eſt modus eēndi oīum incorruptibiliū. Et huius quidē menſura dicitur euū: que propter actualē imutabilitatē eſſendi neceſſario eſt tota ſimul: qꝛ videlꝫ in eſſe euiterni nihil reſtat accipiendū: verū quia hāc immutabilitateꝫ eēndi tale ens acquirit ab alio poteſt cadere in nō ens: ſi ipſius prime cauſe influentia ſubtrahať. Quia tñ ideꝫ eſſe ꝛ totū quod ei vnq̃ influeť nūc ſibi influiť: ꝛ ſemper a ſue productiōis principio ſibi influxū extitit: iccirco ipſum nihil expectat de ſuo eſſe accipere quod nō hēat ꝓpter quod etiā in ſuo eſſe nullo mō ſucceſſionē hēt: ꝛ quia (vt dictū eſt) menſura debet eſſe vnigenea menſurato: iccirco neceſſariū eſt ꝙ euū etiā quod eſt eius menſura: ſit abſq̃ vlla ſucceſſiōe ꝓpter quod totū euū nihil aliud eſt ꝙ nunc ſtans imutabiliter ab alio ꝛ indiuiſibiliter nō habens partē ſicut nec eternitas: niſi ſm intellectus noſtri cōſiderationē cōparantis euū ad tempus ꝛ ad partes eius: quibus omnibus ipſuꝫ euū cū ſit ſimplex ꝛ indiuiſibile coexiſtit. Eſt igiť euū menſura quātitatis eſſendi ſine mora in eēndo eſſe ſimplici ꝛ vniformi: participato tamen ab alio.

Tertius modus.

¶ Tertius aūt modus eſſendi eſt mutabilis actu ꝛ potētia: cuius menſura dicitur eſſe tempus quod propter actualē mutationeꝫ rei temporalis cuius eſt menſura: nō poteſt eſſe tota ſimul: ſed eſt neceſſario ſuccedēs qz vꝫ i eſſe rei tēporalis. cuiuſmodi eſt motus: ſemꝑ aliqd reſtat ad accipiendū: ꝛ ꝓp potētiā admixtā actui qa mot⁹ eſt act⁹ potētie ꝑmixt⁹: ſemper eſt fluens: habēs partes cōtinue ſuccedentes: ꝛ in hoc differt ab eternitate ꝛ euo: qꝛ (ſicut dictū eſt) illa ſunt menſure quātitatis eſſendi eſſe ſimplici ꝛ imutabili. tempus vero eſt menſura quātitatis eſſendi eſſe continue mutabili ꝛ fluenti: quale eſt eſſe ipſius motus: vñ ꝛ in q̇rto phyſicoꝝ phus dicit ꝙ tempus eſt menſura motus: ſm prius ꝛ poſterius: *Co. ioi.* Ex hac igiť dr̄ia ꝛ diſtinctione tempis ab eternitate ꝛ euo apparet aliqualiter quid ſit tempus. ¶ Ulterius etiam ex hac ſtatim apparere poteſt quale eſſe ipſi tempori correſpondeat qa cū (ſicut dictū eſt) tēpus eſt mēſura quātitatis eſſendi vel mora in eſſendo eſſe ſucceſſiuo: cū mēſura (vt dictū eſt) vnigenea eſſe debeat menſurato: opꝫ neceſſario ꝙ ipm tempus ſit quoddā continuū ſucceſſiuū: ꝛ per pñs ꝙ taliter eſſe habeat qualiter habent eſſe ipſa continua ſucceſſiua. Continua autē ſucceſſiua aľr habent eſſe q̃ ipa continua ꝑmanentia. Continua eteniꝫ ꝑmanentia eſſe habent: ꝓpter ſuarū partiū ſimultatē: Quia enim partes taliū ſimul ſunt: ſunt etiā ipſa tota. Continuū vero ſucceſſiuū nō habꝫ eſſe propter ſimultatē ſuarū partiū qn potius nullo modo habere poteſt partes in ſimul ſtātes. Si enī partes eius in ſimul eſſent: iam nō eſſet cōtinuū ſucceſſiuū ſed ꝑmanens. habet aūt eē ꝓpter actualē ſuarū partiū ordinē: fundať aūt hic ordo in aliquo continuo fluente: vnde q̃diu manet actu hoc continue fluens: manet etiā actu continua ſucceſſio vel fluxio ꝓpter ordinē vꝫ cōtinuū fluxionis iam facte ad eaꝫ: que ſuccedit. ¶ Hoc aūt cōtinue fluēs: dupliciter ſumi poteſt. ¶ Uno quidē modo ſm ꝙ ſua fluxione cōtinua inchoat ꝛ cōtinuat motū: ꝛ ſic dr̄ mobile. ¶ Alio ꝟo mō ſumi pōt ſm ꝙ terminat prius ꝛ poſterius in ipſa ſucceſſiua duratione: ꝛ ſic diciť nunc fluens: quia fluxu ſuo continuo facit tempus. Uñ ſicut tempus ſe habet ad motū: ſic etiam ꝛ nunc temporis inuenitur ſe habere ad mobile: tempus aūt ſe habet ad motuꝫ ꝙ māliter quidē eſt idē ſcđm formaliter tamē ab ipſo differt: quia motus dr̄ prout eſt actus mobilis: ſm vero ꝙ in eo attendiť prius ꝛ poſterius ſumiť ab ipſo rō tpis. Oportet itaq̃ ſiľr ꝙ ipſum nūc tēporis ſit idē realr: cuꝫ ipſo mobili: dr̄ñs tamē ab eo ſm rōnem prout enī ipſum fluens accipiť: vt ſubm motui diciť mobile: ſꝫ aūt ꝙ ſua fluxione terminat: inchoat vel cōtinuat prius ꝛ poſterius in illa ſucceſſiua duratiōe dr̄ nūc: vñ ꝛ quēadmodū ipꝫ fluens ſumptū ſꝫ ꝙ dr̄ mobile eſt cōtinuatiuū motus: ſic etiā acceptū ſꝫ ꝙ appellať nūc eſt ꝯtinuatiuū tpis: ꝛ preterea ſicut quia ordo partiū fundatur in ipſo mobili fluente: ꝛ eo ipſo mot⁹ dr̄ eſſe quo eſt ipm mobile ꝯtinue fluens: ſic etiā qꝛ ordo ꝑtiū tēporis fundať in ipſo nūc cōtinue fluente: eo ipſo tēpus aliquo mō ē quo eſt ipſum nūc cōtinue fluēs. Sicut ē qꝛ mobile cōtinue fluens eſt: mot⁹ eſt: ſic ēt qꝛ eſt fluēs nūc ꝯtinue: eſt etiā ꝛ tēpus: qđ eſt mēſura ꝛ paſſio q̇dā ipſi⁹ mot⁹. ¶ Hoc ergo viſo vlterius ad itelligētiā ei⁹ qđ fuit tertio loco ꝓpoſitū ꝯſiderādū eſt: ꝙ mot⁹ cui⁹ mēſura ē tēpus: nihil aliud eſt q̃ q̇dā mutatio mobilis a priori in poſterius.

In mutatiōne tria ē cōſiderare que ēt ſūt motu.

In hac autem Mutatione q̃ eſt motus tria eſt ꝯſiderare. *Primum.* Nā ꝑmo eſt ibi ꝯſiderare ipſi⁹ mutatiōis ꝯtinuationē q̃ nō ceſſat flux⁹ ei⁹ nec ſiſtit nec deficit. *Scđm.* Scđo ꝟo ibi poſſum⁹ ꝯſiderare diſcretiōeꝫ partiū mot⁹ a termino medio continuāte. ¶ Tertio aūt eſt in motione illa ꝯſiderare

vtrum

vtrumqꝫ illoꝝ ſimul ſcilicet ꝙ partes eius continuate ſint ſꝫ rem ad id qđ inſtat de ea: ⁊ ꝙ diſcrete ſint ſm rõnem prioris ⁊ poſterioris. ¶ Et primo quidē modo motus conſideratꝛ vt quid continuū: ⁊ eſt ſolum in re cõtinue mota. ¶ Secūdo vero mõ accipitꝛ vt diſcretū: ⁊ eſt in conceptione aīe tantum ꝓpter id ꝙ diſcretio partiū motus a medio termino cõtinuante: nec eſt in re extra: ſed ſolum format eam aīa. ¶ Tertio autē modo motus accipitꝛ vt diſcretus in continuo ⁊ eſt partim in aīa ⁊ partim in re extra. Cum ergo tēpus (ſicut dictum eſt) cõſequatꝛ motū vt quedā paſſio ipſius poterit etiā ipm̄ conſimili modo: tripliciter conſiderari.

Temp⁹ tripliciter cõſideratꝛ ſicut motus.

Primo

Primo enim cõſiderari poteſt vt conſequēs motū ſm ꝓpriā eius cõſiderationeꝫ: ⁊ ſic tēpus eſt quid continuū ſicut ⁊ motus: ⁊ ē realiter ſolum in re extra. In aīa vero nõ eſt niſi ſicut in cognoſcente per ſuā ſimilitudinē: põt tēpus iterū accipi vt cõſequens motuꝫ ſcđo modo cõſideratū: ⁊ ſic eſt qđ diſcretū: nec eſt niſi ſolū in aīa cui⁹ rõ eſt: quia preteritū preciſum ab inſtanti pñti ⁊ nõ copulatum ei nõ eſt plus in rerū natura: eſt tamē in ꝯſideratione ipſius anime. Similiter etiā eſt ⁊ de futuro: quia futurū preciſum a preſenti nūc: ⁊ non copulatum ſibi nondum eſt: ⁊ ſic ꝓbatur a pħo in quarto phyſicoꝝ ꝙ tempus nõ eſt quia vꝫ partes eius nõ ſunt entes: ⁊ ex partib⁹ nõ entib⁹ nullū cõſtituitꝛ ꝯtinuū. Si aūt tēp⁹ accipiatꝛ vt ꝯñs motū tertio mõ ſumptū ſꝫ .ſ. ꝙ ipſe motus cõtinuationē habet ſuarū partiū ꝑterite vꝫ ⁊ future: ⁊ cum hoc pariter diſcretaꝝ ſꝫ rationē prioris ⁊ poſterioris reſpectu inſtantis mediȷ cõtinuātis: accipietꝛ tūc tempus ſm perfectā rationē tēporis. Ratio enim ſucceſſionis cū ſit formaliter in ipſa ratione prioris ⁊ poſterioris: ⁊ non in ſola ratione cõtinuationis ꝓpter id ꝙ cõtinuatio conuenit non ſolū ſucceſſiuis: ſed etiaꝫ permanentibus. Et tempus quidē iſto modo acceptuꝫ eſt partim in aīa ⁊ partim in re extra. Nam ex ea parte qua eſt imperfectū ⁊ vt mãle eſt in re extra aīam. Ex ea vero parte qua ꝑficitꝛ formalis ratio eius eſt in mentis conceptu ⁊ ſine aīa eſſe nõ poteſt. ¶ His ergo viſis ad pleniorē intelligentiā queſtionis videndū eſt aliqđ de eo quod fuit quarto loco propoſituꝫ: in quo videlicet tempus eſſe habeat tanꝙ in ſubiecto.

Secundo.

Co. 88.

Tertio.

Opīo communis

Ad cuius intelligētiā cõſiderandū eſt ſm ꝙ aliqui dicunt ꝙ ⁊ ſi tēpus ſit menſura cuiuſlibet motus: nõ tamen eſt paſſio motus cuiuſcunqꝫ ſed ſolius motus primi mobilis qui eſt prim⁹ inter oēs motus: ⁊ quia oē accidens in eo eſt tanꝙ in ſubiecto proprio cuius eſt paſſio propria: cõcluditꝛ (ſꝫ eos) ꝙ tempus ſit tanꝙ in ſubiecto ꝓprio ſolū in motu primi mobilis: vnde cuꝫ motus primus non ſit niſi vnus nūero tantū: ſequitꝛ euidēter ꝙ tempus nõ ſit niſi vnū nūero. Nā ex vnitate vel multiplicitate nūerali ipſius ſubiecti ſumēda eſt (vt dicunt) nūeralis vnitas vel multiplicitas accidentis. Si autē tēpus eſſet in motu cõiter ſūpto ſicut in ſubiecto ⁊ cõſequeretꝛ omnē motū: tūc ſicut eſt multiplex motus: ſic etiā eſſet multiplex tempus (vt dicūt) quod eſt oīno falſuꝫ. Sed forte propter debilitatem mei intellectus hoc nõ videtꝛ mihi ſufficienter dictū. Cū eni (vt ipſi dicūt ⁊ etiaꝫ ꝑ ſe aſſumunt) multiplicato materialiter ſubiecto multiplicetꝛ etiā materialiter ⁊ accidens ſubiecti: ſi tēpus tanꝙ in ſubiecto proprio eſt in motu primo: oporteret neceſſario dicere ꝙ ⁊ ſi motus primus multiplicaretur: multiplicaretꝛ etiā ⁊ tēpus: quod eſt oīno falſuꝫ. Nā quotcūqꝫ mundi eſſent: ⁊ quotcunqꝫ celi ⁊ quotcūqꝫ prima mobilia: ⁊ primi motus: ipſuꝫ tñ tēpus ſemper eēt vnū ſolū nūero ⁊ nõ plura: igitur oīno falſum videtur ꝙ tēpus tanꝙ in ꝓprio ſubiecto ſit in motu primi mobilis: ⁊ iccirco abſqꝫ ꝑiudicio ſententie melioris: dicendū videtur ad pñs donec deus aliter dederit ꝙ tempus conſequitꝛ omnē motū ⁊ eſt in motu cõiter ſumpto ſicut in ſubiecto nec iõ tamen multiplicatꝛ ad motus multiplicationē. ¶ Ad cuius intelligentiā conſiderādū eſt ꝙ ſi tēpus eſſet in motu ſimpliciter ſumpto vt in ꝓprio ſubiecto: neceſſario tunc videretꝛ debere multiplicari multiplicato motu. Si autē eſſe tanꝙ in ſubiecto ponatur ſm ſuū eſſe cõpletū: nõ quidē in motu ſimpliciter ſumpto ſed in motu accepto per animā ſub ratione ſimplr̄ vna ſm oēs motus: tūc quātūcunqꝫ motus multiplicetꝛ nihilominus tñ ꝓpter vnitatē illius rationis in qua motus ſinguli vniuntꝛ: ⁊ ſꝫ quē motus accipitꝛ ab aīa vt ſubiectus tpī ipſuꝫ tēpus manebit oīno idē ⁊ vnū nūero nõ multiplicatū multiplicatione motus. Nūc aūt ita eſt ꝙ oīs motus ſimplr̄ ſumpt⁹ eſt qđ mãle reſpectu tpīs ſumpti ſubeſſe ſue cõpleto: ⁊ iccirco multiplicato motu: etiā multiplicari videtur mã tpīs. Quis tñ motus ſimplr̄ ſumptus nõ eſt īmediatū ſubiectū tpīs: ſed mediante rõne prioris ⁊ poſterioris in ipſa ſucceſſione: iccirco dici poteſt ꝙ quātūcunqꝫ motus ſit ſimplex: propter illā tñ rationē vnicaꝫ mãlr ſꝫ oēs motus qua mediāte motus ab aīa accipitꝛ tpī ſubiectus ⁊ ex qua tēpus ab aīa ſuū accipit complementū: manet ipm̄ tēpus vnū nūero ⁊ non multiplex: ſemper eni ita eſt ꝙ qñcūqꝫ aliquid ab aīa ſuū recipit cõplemētū propter aliquā rõnē in re extra fundat ſi illa rõ multiplr̄ fuerit: multiplex etiā cõplemētū ab aīa dabitꝛ ipſi rei. Si aūt ratio extiterit vnica: tunc ꝗ̄tūcunqꝫ res multiplicentꝛ in quib⁹ illa rõ fundatꝛ: ꝓpter vnitatē tñ rõnis: nõ dabitꝛ rei ab aīa niſi vnicū nūero cõplemētū: ⁊ erit ꝑ ꝯñs res cõpleta vna nūero tantuꝫ. Nūc aūt ita eſt ꝙ tēpus accipit ab aīa ſuū cõplemētuꝫ propter ipſaꝫ rõnē ſupradictā in motu fundatā: que ē vnica tñ. Accipit igitꝛ tēp⁹ vnū nūero cõplemētū: ⁊ ē ꝑ ꝯñs tēpus ꝓprie ſumptū vnū nūero tñ: ⁊ nõ multa formaliter: ꝗ̄tūcūqꝫ mot⁹ qui eſt mã tpīs: ſit mltiplex: Sicut aūt eſt de tpe: ſic etiā eſt de ipſo nunc quod eſt principiuꝫ tpīs: ſicut eni tēpus cõſequitꝛ motū: ſic etiā ⁊ nūc videtꝛ cõſequi mobile: qꝛ tñ nõ cõſequitꝛ mobile niſi ſub rõne vnica ſm oīa mobilia: iccirco ꝗ̄tūcūqꝫ multiplicētur ipſa mobilia ſiue prima ſiue ſecūda: nihilominus tñ ꝓpter vnitatē rationis illius in qua cūcta mobilia vniuntꝛ: ipſuꝫ nūc manet vnū numero tpe tñ. Nõ eni mobile aliquod dr̄ nunc: niſi ſumptū vt terminat ⁊ cõtinuat prius ⁊ poſterius in ſucceſſiua duratiõe: que rõ oīno vnica eſt: vnde ſi eēnt plures mundi: ⁊ plura ꝑma mobilia: ⁊ pleſ ꝑ ꝯñs motus primi ⁊ duo motus particulares ſiꝫ fierēt ⁊ ſimul finirentꝛ ꝗ̄tūcūqꝫ nūc pria mobilia eſſent multa: nihilomin⁹ illi mot⁹ ſimplr̄ dicerentur eſſe in vno ⁊ eodē nūero nūc terminati. Hoc aūt aliter ſuſtineri nõ põt niſi dicendo ipſuꝫ nunc cõſequi mobile cõiter ſumptū ſub rõne vnica ſꝫ oīa mobilia: propter quā nõ oꝫ ipſuꝫ multiplicari: multiplicatis mobilibus. ¶ Sciendū eſt autēꝫ ꝙ ꝗ̄uis tēpus menſura ſit oīs motus: ⁊ oēꝫ motū ſequatꝛ modo predicto: quia tamen minimo ſui generis oīa menſurantꝛ: iccirco cū motus primi mobilis ſit minimus ſꝫ tēpus inter oēs alios eo ꝙ eſt velocior inter oēs ex tēpore ſibi applicato certitudinē accipimus de quātitate ipſius tēporis ſꝫ ꝙ omnibus aliȷs motibus correſpondet.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

Sexto.

In oppoſitum.

Quod queritur ⁊ cuius mẽſura ſit: ꝓut quod intelligitur.

Reſponſio ad obiecta

Ad prima autē duo argumenta iaꝫ in determinatione rñſum eſt. ¶ Ad tertiū dicendū ꝙ ſi mãle nõ ſit rõ eſſendi ſimplr̄: eſt tñ

rõ eſſendi aliquid: aliquo modo. Quod eni nec eſt rõne
mãe nec rõne actus: ſimplr nõ ẽ. Quod aũt ſuã forma
litatẽ habet cõpletũ eſt. Qð ꝓo eſt rõne eius qð ſibi mã
le eſt: nõ aũt habet formalitatẽ ſuã: habet quidẽ entita
tẽ ſed iꝑfectã: ⁊ ſic ſe hꝫ tẽpus ſine aĩa. ¶ Ad quartũ
dicendũ eſt ꝙ nõ totũ id qð eſt tẽpus: ab aĩa ⁊ in aĩa ẽ:
ſed parti in aĩa ⁊ parti in re extra (vt expoſitũ eſt) iccir
co ens rationis non eſt: ⁊ ſic patet ad queſtionẽ.

¶ Queſtio tertiadecima.

Q Veſtio Tertiadecima ẽ. ¶ Utrũ
grauia ⁊ leuia moueãt ſe
Pria rõ. Secundo. phyſicorũ. ipſa. Et videtur ꝙ ſic. Que eni nãliter mo
uent̃: ex ſe mouent̃: qꝛ nã eſt ꝑncipiuꝫ mo
tus eius in quo eſt: ſed grauia ⁊ leuia natu
raliter mouentur: ergo ex ſe mouentur.

Scða rõ. **Preterea** Que habẽt in ſe ꝑncipiũ ſui mo
tus: mouẽt ſeipſa: ſed grauia hñt
in ſe grauitatẽ que eſt eis principiũ ſui motus deorſuꝫ:
⁊ leuia habent in ſe leuitatẽ: que eſt principium motus
ſurſum igitur grauia ⁊ leuia mouent ſeipſa.

Tertia rõ. **Preterea** Quod ab extrinſeco motore mo
uetur: q̃to eſt minus: tãto poteſt
citius moueri: ſed citius mouet̃ maius graue deorſuꝫ
q̃ minus: ⁊ maius leue citius q̃ minus tendit ſurſuꝫ:
igit̃ ipſa non mouẽtur ab extrinſeco motore ſed intrin
ſeco: ⁊ ſic mouent ſeipſa.

Preterea Unũ cõtrarioꝝ natũ eſt trãſmu
tare alterũ ſed graue ⁊ leue ſunt
quarta rõ. cõtraria: ergo graue ſuper leue poſitũ mouebit ipſuꝫ lo
caliter: ſed hoc eſſe non poteſt: niſi etiã ipm moueat̃: igi
tur mouet ſeipſum ad minus ꝑ accidens. ¶ Preterea
quinta rõ. propria paſſio cõſequit̃ ꝑncipia intrinſeca ſubiecti: ſed
moueri aut eſſe deorſuꝫ eſt propria paſſio grauis: ⁊ mo
ueri aut eſſe ſurſuꝫ eſt ꝓpria paſſio leuis: igit̃ etiã mo
tus ſurſuꝫ cõſequit̃ intrinſeca ꝑncipia leuiũ: ⁊ motus
deorſum conſequitur principia intrinſeca grauium.
¶ Preterea mobile indiget motore extriſeco ad motuꝫ
Sexta rõ. qñ caret forma: que eſt principiũ motꝰ: ⁊ nõ qñ hꝫ eaꝫ
ergo grauia ⁊ leuia qñ actu grauitatẽ ⁊ leuitatẽ nõ hñt
ad ſuũ motũ idigẽt neceſſario motore extriſeco: non aũt
ꝫ idigere debẽt qñ illa hñt ſm actum.

In oppoſitum. Lo. 32. **In contrarium** Eſt qꝛ phs in. viij.
phyſicoꝝ. dic̃ ꝙ gra
uia ⁊ leuia in ſeipis nõ hñt ꝑncipiũ mouẽdi nec faciẽ
di ſꝫ patiẽdi ſolum.

Reſponſio **Reſpondeo** ad huiꝰ qõis itelligẽtiã ꝯſi
derandũ ẽ ꝙ huiꝰ ꝓpõnis q̃
dr̃ grauia ⁊ leuia mouere ſeipa triplex põt eẽ itellectꝰ.
Quod grauia ⁊ leuia moueãt ſeipſa quõ itelligatur. Nã vno mõ põt itelligi ꝙ grauia ⁊ leuia moueãt ſeipa
per ſe ⁊ primo ita. ſ. vt dicat̃ ꝙ graue ſic mouet ſeipꝫ ꝙ
totũ ſm ꝙ totũ ẽ mouẽs: ⁊ totũ ſꝫ ꝙ totũ ẽ motũ. Scðo
aũt mõ itelligi põt ꝙ grauia ⁊ leuia moueant ſeipa nõ
qdẽ ꝑ ſe ⁊ ꝑmo ſꝫ ſecũdario: qꝛ ꝑ ꝑtes ſuas vt ꝓ tãto di
cant̃ ſe mouere: qꝛ non mouent neq̃ mouent̃ ꝑꝑ aliqd
extraneũ a ſe: ſꝫ mouent rõne vniꝰ ꝑtis ſue: ⁊ mouẽt̃ rõ
ne alteriꝰ. Scðꝫ ẽt ꝙ dicimꝰ aĩal mouere ſeipꝫ: qꝛ mo
uet rõne vniꝰ ꝑtis ſue: vtputa rõne aĩe: ⁊ mouet̃ rõe al
teriꝰ. ſ. rõne corporis. Tertio ꝓo mõ itelligi põt ꝙ mo
ueãt ſeipa: nõ qdẽ ꝑ ſe ⁊ ꝑmo: nec ꝑ ſe ⁊ ſecũdario ſꝫ oĩo
ꝑ accñs: vtpote ſi ideo dicant̃ ſe mouere qꝛ moueant ali
qd extra ſe ad cuiꝰ motũ ſequat̃ motꝰ ipoꝝ: ſꝫ ẽt ꝙ nau
ta mouẽs nauim dr̃ ſeipꝫ mouere ꝑ accñs. qꝛ. ſ. non mo
uet ſe niſi inq̃tũ mouet nauim: ad cuiꝰ motũ ſequit̃ mo
tus eiꝰ: ⁊ qꝛ pluribꝰ modis q̃ ꝑdictis nõ põt aliqd eſſe
entue dici ſeipꝫ mouere: neceſſariũ ẽ ſi nllo ꝑdcõꝝ modo
rũ grauia ⁊ leuia ſeipa mouere pñt: ꝙ nullo mõ ex ſeip
ſis moueant̃. Qð aũt ꝑmo mõ nõ poſſint ſe mouere de
facili appꝫ ſi cõſiderent̃ ea que ponit Ari. in. viij. phy Lo. 4
ſicoꝝ. Adducit eni ibi duas rões ad oñdẽduꝫ ꝙ nihil
totum poſſit ſe mouere.

Prima autem Ratio eius eſt qꝛ mo Pria. rõ
uens inq̃tũ hmõi: hꝫ
rõnẽ influentis motũ mobile vero hꝫ rõnẽ ſuſcipiẽtis
motũ influxũ a mouẽte. Influere autẽ ⁊ recipere: ⁊ age
re ⁊ pati: ſunt oppoſita: oppoſita vero nõ pñt eidẽ ſimul
ſm idẽ cõuenire: que eni ſimul inſunt eidẽ ⁊ ſm idẽ: nec
ſunt diuerſa gñe: nec diuerſa ſpẽ: nec diuerſa numero:
nã ea que ſunt diuerſa gñe: ſunt oppoſita diſperate: di
ſperata vero nõ determinãt ſibi idẽ ſuſceptiũ propriuꝫ:
ſed diuerſa: vnde que in eodẽ ⁊ ſm idẽ ſe cõpatiunt̃ nõ
ſunt diſparata: nec per ꝯñs diuerſa genere nõ ſunt etiam
eadẽ genere proximo: ⁊ diuerſa ſpẽ: qꝛ talia nũq̃ in eo
dem: ⁊ ſm idẽ ſe cõpatiunt̃: ſicut manifeſte apparet in
ſingulis inducẽdo. Nõ eni idẽ ⁊ ſm idẽ põt eẽ ſimul ho
mo ⁊ aſinus: nec albũ ⁊ nigrũ: nec dulce ⁊ amarũ: ⁊ ſic
de ſingulis: nõ poſſunt etiã eẽ diuerſa nũero: qꝛ accñtia
numerant̃ ad numerationẽ ſubiectoꝝ: vñ ſi ſint eadeꝫ
ſpẽ ⁊ fiant circa idẽ ⁊ ſm idem neceſſarium tunc eſt ꝙ
ſint eadem numero. Si igit̃ oĩno impoſſibile eſt oppoſi
ta eſſe eadẽ ſpecie genere ⁊ numero: oportet ꝙ impoſſi
bile etiam ſit oppoſita ſimul ineſſe eidẽ ⁊ ſm idẽ. Nihil
igitur ideꝫ ⁊ ſm idẽ poteſt ſimul mouere ⁊ moueri. Si
ergo graue ⁊ leue totũ ⁊ ſm totũ mouet: impoſſibile eſt
oĩno: ꝙ totũ ⁊ ſm ꝙ totũ illo motu moueatur.

Secunda autem Rõ phi eſt: quia Scða. rõ.
impoſſibile eſt ſil̃
idẽ eſſe ⁊ non eſſe. Qð aũt eſt actu: hoc inq̃tum hmõi
habet eſſe: quod vero eſt in potentia: hoc q̃tum eſt de ſe
non eſt: qꝛ potentia non eſt eſſendi ratio ſed actus: tunc
impoſſibile eſt idem ⁊ ſm idẽ ſimul eſſe actu ⁊ potẽtia.
Qð aũt mouet eſt actu inq̃tũ hmõi: ⁊ qð mouetur ſꝫ
ꝙ hmõi eſt in potentia: quoꝝ rõ eſt: qꝛ mouere ẽ qðdaꝫ
agere: ⁊ moueri ẽ pati a mouẽte: agere aũt eſt actus ſecũ
dus qui neceſſario ꝓſupponit actũ primũ qui ẽ forma
que eſt rõ eſſendi: vnde nihil agit niſi ſm ꝙ eſt actu ra
tio aũt patiendi nõ eſt actꝰ ſꝫ potẽtia receptiua alicuiꝰ
actus ab agente. Si ergo manifeſtũ eſt ꝙ nihil mouet
niſi qð eſt actu inquãtũ hmõi: ⁊ oẽ qð mouet̃ ſm ꝙ hu
iuſmodi: ẽ in potẽtia vñ ẽt motus ẽ actꝰ entis in potẽtia
ĩpoſſibile eſt igit̃ idẽ ⁊ ſm idẽ ſimul eodẽ motu mouere
⁊ moueri: Si igit̃ totũ graue moueat ita. ſ. ꝙ totũ ſit rõ
mouẽdi: ĩpoſſibile eſt oĩo ꝙ totũ ſit rõ q̃re moueat̃ qꝛ tũc
idẽ ⁊ reſpectu eiuſdẽ eẽt rõ eſſendi in actu ⁊ eſſendi ĩ po
tentia: qð ſtare non põt. Sic igitur ẽ manifeſtũ ꝙ gra
uia ⁊ leuia ſeipa mouere primo mõ nõ pñt. ¶ Tertia ãt
dclaratio eiuſdẽ ſumit̃ ex libro pciu. Ad cuiꝰ intelligẽtia
ꝯſiderandũ eſt ꝙ ſicut intellectꝰ nõ intelligit ſeipꝫ niſi ſu
pra ſeipꝫ reflectat̃ vel ꝯuertat̃: ſic ẽt nihil agit in ſeipſũ
niſi per ſui ſupra ſeipꝫ ꝯuerſionẽ: vnde qð ſeipſum mo
uet: oꝫ ꝙ ſupra ſe ꝯuertat̃: ⁊ ſi totũ mouet ſe totũ neceſſa
riũ ẽ ꝙ totũ ad ſe totũ ſilr ꝯuertat̃. Totũ aũt ẽ idẽ quod
oẽs ꝑtes vnde totũ ꝯuerti ad totũ idẽ ẽ ꝙ oẽs partes cõ
uerti ſupra oẽs: ⁊ hoc ẽ idẽ qð quãlibet partẽ ꝯuerti ſu
pra ſe ⁊ oẽs alias. Qð aũt ſupra aliquid ꝯuertit̃: ab eo
ad qð ꝯuertit̃ non diſtat cũ ſupra ipꝫ ponit̃ eẽ ꝯuerſuꝫ
ponere igitur oẽs partes cõuerti ad oẽs: eſt ſubtrahere
ab eis oẽm diſtantiã: partium autẽ ſubtracta diſtãtia:
ſubtrahitur quantitatis extenſio: hac vero ſubtracta
tollitur diuiſibilitas continui ⁊ remanet qd ſimplex ⁊
indiuiſibile. Si ergo ĩpoſſibile eſt ꝙ grauia ⁊ leuia ſint
ſimplicia ⁊ indiuiſibilia relinquitur dicendũ ꝙ impoſ
ſibile ſit in grauibus ⁊ leuibus ponere ꝙ totũ redeat ſu
pra totũ

pra totum: ⁊ per ꝯſeq̄ns impoſſibile eſt ꝙ graue ⁊ leue
totū ⁊ ſm ꝙ totū ſe moueat: poſſet aūt a d b idez deduci
Co.ij. ēt rō phi in. vij. phyſicoꝝ: ſed propter breuitatē dimit
tatur. Manifeſtū eſt igiẗ ꝙ primus intellectus pōnis
qua dicitur grauia ⁊ leuia mouere ſeipſa: ſtare nō pōt.
Co.29. ¶ Qđ ēt non poſſit ſtare itellect⁹ ſcōs ꝓbat Ar. i. viij.
Prima. phyſicoꝝ triplici rōne. Et pͥma qdē rō eius eſt qꝛ qđ eſt
ꝓpriū viuentiū: non pōt non viuentibus ꝯuenire. Ex
ſe aūt ſic moueri ꝙ vna ps ſit mouēs ⁊ alia mota eſt ꝓ
priū viuentiū: ⁊ grauia ⁊ leuia non viuunt: non poteſt
igitur hoc ꝯuenire eis. Qđ aūt hoc ſit propriū viuētiū
ſic declaraẗ. Illud. n. per qđ pͥmo ⁊ vltimo iudicamus
alīa viuere, ꝓpriū eſt viuentiuz aīaliū: iudicamus aūt
pͥmo ⁊ vltimo viuere ipſa aīalia per h qđ eſt ex ſe moue
ri. Quācito. n. percipimus aīal ſe mouere: dicim⁹ ꝙ vi
uit: ⁊ ſi ꝑdat ſenſum diſcretionē victoriā ⁊ oīa talia: dū
tñ retineat hoc qđ eſt moueri ex ſe: ipſum viuere iudica
mus: ſtatim aūt qñ deſinit habere motū ex ſe: dicimus
ipſum eſſe vita priuatū: ergo manifeſtū eſt ꝙ ex ſe mo
ueri eſt ꝓpriū aīaliū: ⁊ per ꝯñs grauibus ⁊ leuib⁹ ꝯue
nire non pōt: ⁊ maxime ſic ex ſe moueri ꝙ vnū locū to
taliter dimittendo: tranſeat ad aliū. Quāto. n. aliquid
formā inferiorē ⁊ imperfectiorē habet: tanto inferiorez
oꝑationē participat: videm⁹ autē ꝙ ex ſe moueri ſupra
dicto modo: non quibuſcūq; viuentiū ꝯuenit: ſed perfe
ctiorib⁹ ſolū: viuētia. n. que vltra vitā vegetatiuā: ꝑti
cipāt vitā ſenſitiuā perfectiorē: motu ſupradicto ſe mo
uent: ⁊ non ſolū dilatationis ⁊ ꝯſtrictionis motuq; au
gmenti ⁊ dcremēti: viuentia vero que participāt vitaz
ſenſitiuā minus ꝑfectā: vtpote habentia ſolū tactū qua
lia ſunt animalia terre affixa ſeipſa ſic ſz locū mouere
non poſſunt: vt videlicet locū vnū totaliter dimittēdo
transferant ſe ad aliū. Sed mouēt ſeipſa localiter ſolū
ſm dilationem ⁊ cōſtrictionē: viuentia vero adhuc mi
nus perfecta etiā qualia ſunt participantia vita vege
tatiua ſolū inueniunẗ ſe non mouere: nec motu proceſ
ſiuo: nec motu dilatationis ⁊ ꝯſtrictionis: ſz ſolū motu
augmenti ⁊ decrimenti: ⁊ aliīs ſibi annexis. Secundū
hoc igitur ea que ſunt infra gradū viuentiū vita vege
tatiua: oportet ꝙ nec motu locali ſe moueant: de vno lo
co ſe totaliter transferendo ad aliū: nec ſm dilatationē
⁊ conſtrictionē: nec motu augmenti: nec motu alteratō
nis: talia vero ſunt ipſa grauia ⁊ leuia. Eſt etiā cōſide
randum ꝙ qꝛ forma eſt principiū mouendi ⁊ operādi:
neceſſariū eſt ꝙ ſic diuerſimode res ſe habeant ad mo
uenduz: ſicut ſe habent diuerſimode ad habere formā.
Eſt autem quoddā ens quod non pōt in ſeipſo habere
niſi formam ſuam tm̄: quoddā vero eſt quod habet etiā
formā alterius: hanc vero non poteſt ita habere: ꝙ ad
eius aliqualē perfectionem pertineat: niſi tm̄ ſub eſſe
intentionali quo mō ponitur eſſe in virtute appꝛehen
ſiua: per quam vlterius ꝯſtatur appetitiue: vnde que
habent in ſe formā ſuā ⁊ formā ēt alterius: exiſtentez ſi
bi operandi principium: neceſſariū eſt ꝙ aīata ſint aīa
appꝛehendente. Contingit aūt aliqua in ſe habere: ⁊
per ſe accipere formā alterius abſentis quidē ſiue ſm
locū diſtantis: ſicut ſunt animalia perfectiores ſenſus
habentia: ⁊ ex hoc cōtingit ꝙ talia moueri poſſunt ad
aliquid diſtans: totaliter ſe de vno loco ad locū alium
transferēdo. Aliqua vero ſunt que in ſe habere nō poſ
ſunt formam alterius ⁊ diſtantis ſed ſolū pꝛeſentis ſz
locū: ſicut animalia que habent ſolum ſenſum tactus:
vnde ⁊ talia de loco ad locum ſe totaliter transferre nō
pñt: ſed ſolū ad conueniens pꝛeſens localiter: ſm quan
dā dilatationē mouentur. Alia vero omnia ⁊ viuentia
⁊ grauia ⁊ leuia que formā alterius vt principiū ope
randi non habent: nec abſentis neq; pꝛeſentis: nō poſ
ſunt nec primo nec etiam ſcđo mō ſe mouere ſcđm locū
ſed poſita in eo loco qui eis ſcđm formā ſuā naturalem
debetur: ibi imobiliter quieſcunt: extra ipſum vero po
ſita in ipſum tēdunt naturaliter: per virtutē illi⁹ agen
tis quod eis prius contulit locū ⁊ formam propriā: hec
autē omnia ꝯuenientia ſunt valde: ex quo enim ſe mo
uere conſequitur formā: magis a materia eleuatā: ratō
nale eſt ponere ꝙ grauia ⁊ leuia que formā habent oīno
imerſaz materie: ſe localiter mouere non pñt. ¶ Scđa Secūda.
autem ratio phyloſophi eſt ad idē probandū: quia que
mouent ſeipſa: poſſunt etiam facere ſtare ſeipſa: ſz gra
uia ⁊ leuia non poſſunt facere ſtare ſeipſa: quin potius
poſita extra ſua loca de neceſſitate mouentur niſi impe
diantur: igiẗ grauia ⁊ leuia non mouentur ex ſe: ſed ab
alio. ¶ Ad huius autē rationis intelligentiaz conſide
randum eſt: ꝙ oē liberꝫ inꝙ̄tum hmōi in agendo habet
dominiū ſui actus: liberꝫ autem dicimus: quod eſt ſui
met gratia: ⁊ non alterius: (vt habeẗ in primo metha In prohe-
phyſice.) Seru⁹ autem non eſt ſui: ſed domini: domin⁹ mio.
autem inquantū hmōi: non eſt iam alterius: vnde ⁊ li
berꝫ in operando eſt qđ ex ſeipſo operatur. Quod enim
ex ſeipſo mouetur ſcđm hoc ad moueri libere ſe habet
⁊ per ꝯñs neceſſarium eſt ꝙ habeat dominiū ſui mot⁹
quēadmodū etiam id qđ moueri ⁊ operari non habet
ex ſe: ſed ab alio: non eſt liberꝫ inquantū hmōi: nec ha
bet etiaz dominiū ſui actus. Si ergo grauia ⁊ leuia ex
ſe mouentur: neceſſariū eſt ꝙ ipſa in ſe habeant domi
nium ſui motus. Quod aūt in ſe habet dominium ſui
motus: in ſeipſo habet ꝙ moueatur: aliter enim ad mo
ueri non libere ſe haberet. Quod aūt tale eſt: non neceſ
ſario mouetur: ergo ſi corpora grauia ⁊ leuia extra ſua
loca poſita non niſi ex ſe mouentur: ſequitur neceſſario
ꝙ tunc libere ſe habeāt adhoc ꝙ moueantur ⁊ nō mo
ueanẗ. Sicut igitur ſi mouenẗ ex ſe ſunt ſibi cauſa mo
tus: ſic etiā ſequitur ꝙ poſſint tunc ſibi eſſe cauſa quie
tis: quod eſt ipoſſibile: ergo ipoſſibile eſt ꝙ grauia ⁊ le
uia moueanẗ ex ſe. ¶ Tertia aūt ratio phyloſophi ad Tertia.
idem ꝓbandū eſt: quia in omni eo quod ex ſe mouetur:
oportet eſſe partes diuerſas: quaꝝ vna ſit mouens: ⁊ re
liqua mota: In grauibus autē ⁊ leuibus hoc accipere
non ꝯtingit. Omnes enim partes ipſoꝝ ſunt adinui
cem conſite ⁊ ꝯtinue ergo grauia ⁊ leuia non mouent ſei
pſa. ¶ Ad huius ēt rationis euidentiā conſiderandū
eſt ꝙ alia eſt ratio mouentis: ⁊ alia moti (ſz quod ex ſu
perioribus pz) vñ ⁊ partes ita ſe hñtes: ꝙ vna mouens
eſt: ⁊ altera mota: oportet ſm rōnem eſſe diuerſas: tales
autem partes in moto ex ſe poni nō poſſunt niſi vł quā
titatiue ſint vel eſſentiales: partes aūt quātitatiue gra
nium ⁊ leuiū ſunt omnes eiuſdē rationis. Unde etiam
(ſicut per ſe apparet) nō pōt dari: qͣre magis in eis vna
pars ſit mouēs ꝙ̄ alia. Partes aūt eſſentiales in eiſdē
dari non poſſunt: niſi materia ⁊ forma vel etiā (vt om
nis cauillatio tollatur) materia ſtans ſub perfectione
corporeitatis: ⁊ forma naturalis ſm ꝙ̄ conſtituit tale
corpus naturale: vtputa graue vel leue: ⁊ ſic de aliīs: ſi
igitur iſte partes nō ſic ſe poſſunt habere: ꝙ vna ſit mo
uens ⁊ altera mota: neceſſariū tūc erit ꝙ nullo mō quā
tum ad ſecundū ꝓpoſitionis intellectū: grauia ⁊ leuia
moueant ſeipſa. Ad intelligendū autē quare dicte par
tes ſic ſe habere non poſſunt: ꝯſiderandū eſt ꝙ mathe
matica dicunẗ eſſe immobilia ⁊ abſtrahere rationē ſu
am a motu: non propter aliud niſi quia ſcđm rationez
abſtrahunt a naturalibus qualitatibus que ſunt pꝛi
cipia ſingulo ꝝ motuu ȝ. Naturalia vero ex oppoſito ic
circo dicunẗ eſſe mobilia concernentia motum: quia di

ctas qualitates ↄcernūt. Nūc aūt ita eſt ꝙ mā̃ prima
quantū de ſe eſt abſtrahit ab oib⁹ q̄litatibus nālibus:
ſumpta ēt vt ſtans ſub ꝑfectōe corporeitatis: nullā ꝑm
ꝙ hmōi nālē qualitatē cōcernit: q2 corpus ꝑ3 ꝙ hmōi:
non magis eſt quid nāle ꝙ̄ quid mathematicū: Cōcer
nit autē nālē qualitatē ſumpta vt ſtans ſub forma ali
qua nāli: vtpote ſub forma grauis vel leuis: ad quā cō
ſequitur qualitas naturalis que eſt grauitas vel qua
litas naturalis que eſt leuitas. Solum igiꝰ ſumpta: vt
ſtans ſub grauitate ⁊ leuitate mobilis eſt ⁊ hoc ipſu3 ē
ſibi principiū ⁊ rō mobilitatis: ⁊ q2 vltra hoc in gra
uibus ⁊ leuibus aliud non inueniꝰ: ↄcludiꝰ euidenter
ꝙ nihil in eis ſit quod rōnē mouentis hēat. qd̄ autem
ph̄us dicit oēs ꝑtes taliū eſſe ↄſitas ⁊ continuas: ad ꝑ
tes qualitatiuas refertur: quas op3 adinuicē eſſe aliq̄
modo diſtinctas: ſi vna d3 eſſe mouens: ⁊ altera mota.
Sic igiꝰ manifeſtū eſt ꝙ nō pōt ſtare grauia ⁊ leuia ſic
mouere ſeipſa: ꝙ vna pars ipſorum ſit mouens ⁊ alte
ra mota.

Opinio comētatoris.

Tertio autē mō vult ↄmētator ꝙ poſſint ſeipſa mouere. Ait. n. ꝙ gra
uia ⁊ leuia pñt eſſe in duplici potentia: q2 eēntiali ⁊ ac
cidētali: in potētia quidē eſſentiali ſunt qn̄ formā cōſti
tutiuā eſſe grauis vel leuis actu non hn̄t: ſed potētia: ⁊
q2 nihil pōt tranſmutare ſeip3 de nō eſſe ad eſſe: idigēt
tunc extrinſeco motore qui reducat ipſa ad actū: qn̄ au
tem actu ſpēm ſuā ⁊ nām hn̄t: nāle eſt ꝙ quātū de ſe eſt
actu habeāt ⁊ locū: ⁊ alia que talē cōſequunꝰ nām: ſed
ſi extra locū tunc ſint: hoc non pōt eſſe: q2 nā3 ñ hn̄t per
quā eis ille loc⁹ debeꝰ: ſed per aliud impediens ꝓhiben
tur ibi exiſtere: ⁊ ſic ſunt nō eēntialr ſed per accn̄s tunc
in potētia ad ꝓpriū locū: vn̄ ⁊ indigēt motore per acci
dens vtpote eo qd̄ remoueat ꝓhibēs hoc. n. remoto ſta
tim ſunt deorſum: h̄ aūt ipſamet mouēt: ⁊ remouēt: ad
cuius motū ſeqꝰ vlteri⁹ mot⁹ ipſoꝝ: ⁊ ſic per cōſequens
mouent ſeipſa per accidens.

Contra hāc opinionē.

Quod autem iſta poſitio nulla ſit: de facili ↄmōſtraꝰ. Eſt. n.
duplex mouēs: q2 mouēs motū: ⁊ mouēs non motum.
Mouens aūt nō motū illud dico qd̄ dū mouet: ipſum
non moueꝰ: nec per ſe: nec per accidēs: cuius mouentia
ſunt ipſe ſubſtantie ſeparate. Mouens vero motū ē du
plex. Vnū qdē qd̄ ex ſe ſimpr nō h3 ꝙ moueaꝰ dū mo
uet imo pōt mouere imobile manēs: ſed ꝙ moueaꝰ cu3
mouet accidit ei ex hoc ꝙ ipſi mobili cui influit motu3
eſt in eſſendo cōiunctū: iccirco neceſſariū eſt ꝙ moueaꝰ
ad motū eius: ⁊ tale mouens eſt aīa. Aliud eſt mouens
qd̄ eſt non per accidens ſed per ſe mobile: ſicut eſt omne
corpus: ⁊ tale d̄ neceſſitate moueꝰ cū mouet. q2 vero mo
tus prioris mouentis ſibi non cōuenit niſi ꝑꝑ mobile
cui in eſſendo cōiungiꝰ: neceſſariū eſt ꝙ prius non tp̄e
ſed nāe ordine talis motus itelligaꝰ in mobili ꝙ̄ in mo
uente: de motu aūt ſecūdi mouentis hoc dici nō poteſt.
Si. n. per prius nāe ordine intelligaꝰ in mobili ꝙ̄ in ip
ſo: ⁊ per cōſequēs ſibi non cōuenire niſi per mobile: ne
ceſſariū erit cōcedere ſicut ⁊ de alio: ꝙ ipſum quātū d̄ ſe
ē poſſit mouere nō motū ⁊ ꝙ moueaꝰ dū mouet: ſibi nō
cōueniat niſi ꝑ accidēs: qd̄ totū eſt ipoſſibile ⁊ cōtra rō
nē mouētis corporei: Neceſſariū eſt igiꝰ ꝙ ꝑus ad min⁹
prioritate nāe ꝑexiſtat motus in ipſo: ꝙ̄ in eo quod mo
uetur per ipſum: cōſimiliter neceſſariū eſt ꝙ talis mo
tus per ſe ⁊ nō per accidēs ſibi cōueniat. De hoc igitur
motu per prius: ⁊ per ſe ſibi debito ⁊ non per accidens
ſiue ꝑꝑ mobile eſt qd̄ ꝑ qd effectiue ſibi cōueniat. Si. n.
dicatur ꝙ ipſum h3 a ſeipſo: neceſſariū erit cōcedere ꝙ
ſeipſum moueat per ſe: ⁊ nō per accidens: q2 ſicut oſtē
ſu: eſt talis motus per prius ⁊ per ſe ſibi cōuenit: ⁊ nō
per mobil: ⁊ cū p̄ſu; pōaꝰ a motu talis mobilis.

Opi. s. Tho.

Hac poſitione igiꝰ repudiata cū aliis dicendū eſt ꝙ gra
uia ⁊ leuia effectiue nullo mō mouenꝰ ex ſeipſis. Vt au
tem videaꝰ qd ſit illud a quo effectiue mouenꝰ: conſide
randū eſt ꝙ vnūquodq3 ab eo ē accipit operationē ⁊
neceſſitatē operandi ſiue idē eſt per qd̄ alicui competit
ꝙ ſiet ſub aliqua operatione: ⁊ per quod ei adhuc ipōiꝰ
neceſſitas. Neceſſitatē aūt tale3 vnūquodq3 accipit ab
eo a quo ſumit formā que eſt principiū determiate ope
rationis: formā aūt accipit vnūquodq3 a generāte. Eſt
vero duplex generans: q2 particulare: ⁊ vniuerſale. Et

Generās duplex.

particulare qdē in ꝟtute v̄lis generat: ſicut ēt vniuerſa
liter agens ſecūdū agit in virtute priorū: ꝑncipaliter er
go ⁊ maxime accipit formā ⁊ neceſſitatē ad operatiōe3
ipſu3 genitū ab vniuerſali generāte: ab ipſo ergo ſumit
ēt ꝙ ſiet ſub tali operatione: Hoc igiꝰ ſubtracto ꝙ geni
tum non remanebit ſub virtute eius: oportebit ꝙ nul
lam neceſſitatē teneat ab ipſo: nec habeat per cōſequēs
actū quē habebat prius. Et hoc quidē ē vniuerſaliꝰ ve
rum: tam in volūtarijs: ꝙ̄ in nālibus agētibus. Si. n.
agens tolleret increatū a quo eſt oīs inclinatio in bonū
volūtas in bonū non tenderet amplius: nec ēt ratio vo
luntatis remaneret: q2 ad ipſa3 pertinet vt in illud qd̄
eſt bonū inclineꝰ: ſic ēt ſi generans vniuerſale: vt puta
ſi ſpera celeſtis tolleret: neceſſario tolleretur quātū ē d̄
ordine naturali a corporib⁹ iferioribus iclinatio ad lo
cū ſurſum ⁊ deorſum: ⁊ per cōſeqns: nec ea que mō gra
uia ſunt tenderent deorſum: nec ea que ſunt leuia tēde
rent ſurſum: q2 nec grauia grauitatē: nec leuia tūc leui
tatem retinerent: vn̄ ⁊ ſi qd̄ eſt pōderis mō mille libra
rū tunc acciperet: nō magis pōderaret ꝙ̄ vna pluma.
Sic igitur neceſſariū eſt dicere ꝙ per virtutē vniuerſa
lis generātis tendāt deorſum grauia: ⁊ leuia ſurſum: ve
rumtamē conſiderandū eſt ꝙ virtus vniuerſalis gene
rantis non eſt de ſe terminata ad hunc effectū vel ad il
lum: ⁊ ideo ſi debet determinatū ꝓducere effectū: neceſ
ſariū eſt ꝙ per aliqd d̄termineꝰ ad ꝓductō3 ei⁹ ad ꝓdu
cendū autem determinatā formā determinatur ꝑ agēs
particulare: ſed ad efficiendū determinatū motū deter
minatur per formā nālem mobilis ad qd̄ conſequiꝰ cer
ta inclinatio vnde per grauitatem que eſt in graui
bus: determinatur ad mouendum grauia deorſum: ⁊
per leuitatem que eſt in leuibus: determinatur ad mo
uendum ipſa ſurſum.

Reſpō. ad obiecta.

Ad argumentū ergo dicendū eſt ꝙ que natu
raliter mouentur locali motu mouē
tur ex ſe non q2 habeant ſui motus principiū effectiuū.
ſed formale qd̄ eſt ipſa forma per quā determinatur ad
hoc ꝙ ſine particulari motore tali motu moueantur: ⁊
non alio: Et per hoc p3 reſponſio ad ſcd̄m. ¶ Ad tertiū
dicendū eſt ꝙ mobile quāto minus habet de eo ꝑ quod
inclinatur in terminū ad quē a naturali motore moue
tur: ⁊ plus de contrario tanto tardius mouetur: ⁊ ecō
uerſo: quanto de contrario habet: ⁊ de conueniente ma
gis: tanto mouetur velocius: per grauitatem aute3 gra
uia inclinantur ad motum deorſum: ad quem ab vni
uerſali generante naturaliter mouentur: ⁊ iccirco quā
to grauiora ſunt: tanto citius deſcendunt. ¶ Ad quar
tū dicendū eſt ꝙ vnū contrarioꝝ natū eſt trāſmutare
aliud: ꝑſuppoſita virtute vniuerſalis generātis. ¶ Ad
quintū dicendū ꝙ moueri naturaliter ⁊ non mouere ē
propria paſſio ſupradictoꝝ. ¶ Ad ſextum dicendu3 ꝙ
mobile quādo caret forma: indiget extrinſeco motore: ⁊
ad acquirendū vbi: ⁊ ad acquirendū formā per quam

ad illud vbi determinetur: quando vero formam ha
bet: indiget quidem extrinſeco motore non ad acquiſi
tionem forme per quam ad vbi determinetur quia iſtā
iam habet: ſed ad acquiſitionem loci ad quem per talē
formam inclinatur.

¶ Queſtio quartadecima.

Veſtio quartadecima eſt. Utrū
in ſubſtantia ſit motus.
Et videt̃ ꝙ ſic: qꝛ contrarioꝝ effectuum cō
Prima rō. trarie ſunt cauſe: ſed proprietates ignis:
⁊ aque ſunt ꝯtrarie: ergo etiā forme ſub
ſtātiales eoꝝ que ſunt cauſe taliū ꝓprietatū: erūt ad in
Scōa rō. uicem cōtrarie: ſed inter cōtraria eſt motus ergo inter
formas ſubſtantiales: ⁊ per conſequens in ſubſtantia
erit motus.

Co.iiij. **Preterea** in tertio phyſicorū dicitur ꝙ mo
tus eſt in quattuor predicamentꝭ
Tertia rō. ſcilicet in ſubſtantia: q̄titate: qualitate: ⁊ vbi. ¶ Pre
terea forma que in ſua eſſentia habet gradum ⁊ gradū
inducitur non ſubito: ⁊ ſic per motum: ſed forma ſub
ſtantialis in ſua eſſentia habet gradum ⁊ gradū: qꝛ ſu
perior cōtinet totā inferioris ꝑfectionē ⁊ adhuc āplius
Quarta rō. ergo ⁊c. ¶ Preterea diſpō que ē neceſſitas ad formā q̄
to ē altior: tāto ꝑfectiorē formā ponit: ſꝫ talis diſpō ad
formas eiuſdē ſpēi pōt eē altior ⁊ iferior: ergo ēt in for
ma ſpecifica ſubſtātie eſt dare gradū ꝑfectiōis i eēntia
Quinta rō. ſupiorē ⁊ iſeriorē. ¶ Preterea forma eque ꝑfecte i eēn
tia pōt eq̄lē ꝑficere mām ſi igit̃ oēs forme ſubales eiuſ
dē ſpēi: ⁊ per cōſequēs oēs rōales aīe ſunt eque ꝑfecte i
eēntia ſeq̄t̃ ꝙ aīa gnani nō magis ſe hēbit ad perficien
dū gnanū q̄ȝ gigāteū corp⁹ qḋ ē oio fl̄m: qꝛ tūc q̄libꝫ aīa
ſeparata idr̄nter ſe hr̄et ad cuiuſcūq; hois defuncti cor
Sexta rō. pus in reſurrectōe corpoꝝ iformādū. ¶ Preterea gra
dus diſpōnis q eſt in inductiōe vltim⁹: eſt in abiectiōe
ꝓm⁹: Eſt aūt vltimus in iductiōe ille qui māꝫ neceſſi
tat ad formā ergo ⁊ iſte dꝫ eē qḋ ꝓmo in abiectōe a mā
abiiciat̃. Cōſtat aūt ꝙ nō ſtatim cū aliqḋ tollit̃ de diſ
poſitōe: ſubſtātialis forma tollit̃: talis aūt gradus non
erat necitas ad totā formā: ſꝫ ſolū ad ſupmū gradū eiuſ
qui ipſo iducto iducit̃ ⁊ abiecto abiicit̃: ergo ſubalis for
Septia rō. ma iducit̃ ⁊ abiicit̃ per ſucceſſionē ⁊ nō ſubito. ¶ Pre
terea: altior virtus altiorē cōſeq̄t̃ eēntiā: ſꝫ virtus gnā
tiua q̄ ꝯſeq̄t̃ aīaꝫ viri ē altior q̄ȝ virt⁹ cōceptiua q̄ ꝯſeq̄t̃
aīam mlieris: q̄ȝ ⁊ eēntia illi⁹ aīe ē altior q̄ȝ eēntia iſti⁹.
¶ Preterea in oī mutatōe eſt ꝓus ⁊ poſterius que non
ſunt ſine tpe: qḋ eſt mēſura motus: ſꝫ gnātio eſt muta
tio: ergo mēſurat̃ tpe ⁊ eſt motus.

In oppoſituꝫ. **In contrarium** aūt eſt qḋ phs deter
Co.x. minat in qnto phy
ſicoꝝ: ꝙ in ſuba nō ē mot⁹. ¶ Rn̄deo ſi de hac qōe cre
Reſpō. dat̃ ꝯſentiēdū eē pho cito nos de ipſa poterim⁹ expedit̃
ꝓbat. n. in qnto phyſicoꝝ duplici rōne ꝙ in ſubſtantia
Eodem Co. mot⁹ eē nō pōt. ¶ Quaꝝ qdē vna ſumit̃ ex habitudine
terminoꝝ vel extremoꝝ motus. Scda ꝓo accipitur ex
cōditionib⁹ ſubiecti. Et rō qdē ſumpta ex pte termioꝝ
eſt: qꝛ oīs mot⁹ eſt inter ꝯtraria: ſubſtātie aūt nihil ē cō
trariū: ergo in ſubſtātia nō eſt motus. Expoſitio autem
huius dicti que datur a quibuſdā oio eſt ꝯtraria inten
tioni Ar. Dicunt. n. quidā ꝙ de tranſmutatōne ſubſtā
tifica loqui poſſumus dupliciter: qꝛ vel q̄tū ad intro
ductionem vltimi gradus: ⁊ ſic ipſa non eſt motus: vel
quantū ad introductionem totius nature precedentis
Opinio ꝯmūis. gradū vltimū: ⁊ ſic talis tranſmutatio eſt motus. Et ꝓ
mo quidem modo (ſm eos) intendit Ar. excludere mo
tum a ſubſtātia: non autē ſcdo.

Sed quod iſta ſolutio ſit omnino con
tra phyloſophi intētio Iſta opinio, iprobatur.
nem tripliciter apparere pōt. ¶ Primo: qꝛ motus ꝓ tā
to reponitur in aliquo predicamento: qꝛ aliquid illius
predicamenti inducit̃ per motū: qꝛ enim aliqua q̄titas
nālis ⁊ aliqua qualitas ⁊ aliqḋ vbi per motum acqui
ritur: iccirco motus in predicamēto vbi q̄titatis ⁊ qua
litatis ponit̃: ⁊ vniuerſaliter in oī eo predicamento ne
ceſſariū eſt ſic eē motū cuius aliquid per motū acquiri
tur: nūc autē ita eſt ꝙ forma ſubſtātialis non ſolū quā
tuꝫ ad gradum vltimo inductum: ſed etiam quantum
ad totam naturam precedentē gradū illum pertinet ad
predicamentū ſubſtantie: ⁊ per cōſequens neceſſariū ē
ꝙ in ſubſtantia ſit motus ⁊ predicamento ſubſtantie ſi
natura illa inducitur per motum: vanū eſt ergo quod
Ariſto. ſimpliciter aſſerit in predicamento ſubſtantie
non eſſe motum. Co.x.v. phyſicorum.

Secundo autem hoc appet ex ip
ſa rōne Ar. Aſſu
mit enim ꝙ omnis motus eſt inter ꝯtraria: ⁊ per conſe
quens ſi inter formas ſubſtantiales cadit motus: neceſ
ſariuꝫ eſt ꝙ ipſe habeant ad inuicē cōtrarietatē: ſed vl
terius aſſumit huius oppoſitū: viꝫ ꝙ ſubſtantie nihil
eſt ꝯtrariū: ⁊ ex hoc ꝯcludit ꝙ in ea nō ſit motus. Qui
cūq; igitur ponunt aliquo mō motū in ſubſtātia: neceſ
ſarium habent negare aut maiorem aut minorem pro
poſitionem Ariſto.

Tertio autem ex hoc apparet. qꝛ ſecū
dum modū ſupradictū
nō ſolū a predicamento ſubſtātie: ſed ēt a quolibet alio
motus excludendus eſt. Cuius declaratio eſt qꝛ ratiōe
eius quod ſubito vel in inſtanti acquirit̃: in nullo gene
re motus ponendus eſt. Ultimus vero cuiuſcūq; natu
re gradus ſubito acquiritur ſi. n. acqritur in tpe neceſ
ſarium eſt ꝙ aliqḋ eius acqratur prius ⁊ poſteri⁹: ⁊ ſic
per ꝯn̄s habebit partē ⁊ partem: ⁊ erit ille gradus nō
vnus: ſed multiplex: vltim⁹ aūt gradus cuiuſcūq; nāe
eſt vnus tm̄: ⁊ non plures: ergo neceſſariū eſt: ꝙ non in
tempore ſed ſubito acquiratur. Ratiōe igitur ei⁹ i nul
lo genere motus ponendus eſt Si ergo pp vltimū gra
dum ſolū excludendus eſt motus a predicamento ſub
ſtantie: pari ratione excludi debet a quolibet alio predi
camento: ⁊ tamē Ar. dicit ꝙ motus eſt in quātitate q̄li
tate ⁊ vbi: ⁊ non in ſubſtantia: manifeſte igitur appa
ret ꝙ ſupradicta reſponſio eſt omnino contraria inten
tioni Ariſto. ¶ Ratio autem ſumpta ex parte ſubiecti
eſt: ꝙ ſicut ſubiectum albedinis eſt album cum ſtat ac
tu ſub albedine: ſic etiam ſubiectum motus neceſſariuꝫ
eſt ꝙ moueatur: cum actu motui ſubiicitur: nihil autē
moueri poteſt: niſi ſit mobile. Sed ſubiectum tranſmu
tationis ſubſtantifice que vocatur generatio ⁊ corru
ptio: eſt ens ſimpliciter in potentia: ⁊ nullo modo actu:
⁊ quod tale eſt: non eſt mobile: ergo generatio ⁊ corru
ptio non ſunt motus. Quod autem ens quod nullo mo
do eſt actu: moueri non poſſit: ex hoc probat Ariſt. quia
quod ſic ſe habet: non eſt in loco: ⁊ oē qḋ mouet̃ ē aliqḋ.

Conſimiliter autem expoſitio
huius ra Opinio quorundaꝫ ſui tēporis.
tionis que datur a quibuſdam: erronea eſt ⁊ procedit ex
proprie vocis ignorantia. Dicunt enim ꝙ tranſmuta
tio ſubſtantifica non eſt motus ratione ſubiecti genera
tionis quia hoc eſt ens pure in potentia: ſed eſt motus
ratione forme que inducitur per ipſam: vnde ⁊ ratione
huius non autem ratione ſubiecti eſt motus in ſubſtan
tia: h aūt ē oio nihil: cui⁹ dclaratio pt eē: qꝛ q̄uis mot⁹

reponatur in predicamento ratione forme que induci-
tur per ipſ3 ⁊ non rõne ſubiecti: eo ꝙ nūꝙ ſubiectū pro-
ducitur per tranſmutationē illā cui ſubiicit̃: nunꝙ ta-
men motus eſſe põt ſine ꝓprio ſubiecto qḋ eſt ens mo-
bile: vñ ſi ſubiectū inductionis alicuiꝰ forme nullo mo-
do ſit mobile: talis inductio nullo mõ poterit eſſe motꝰ
queadmodū ſi illḋ qḋ ſubijcit̃ inductioni q̃litatis vtpo-
te dealbationi: nullo mõ eſſet mobile: īpoſſibile foret ip-
ſam alterationē eſſe motū. Et ꝯſimiliter neceſſariū ē di-
cere de qualibet alia tranſmutatione: nūꝙ.n. inductio
alicuiꝰ forme põt eſſe motꝰ ſi ſubiectū inductionis illiꝰ
non ſit mobile. Queadmodū ꝯtradictio implicat̃ cum
dicit̃ ꝙ aliqua forma eſt albedo cuius ꝓpriū ſubiectu3
non poteſt eſſe albū: ſic etiam manifeſte iplicat̃ contra-
dictio cū ponit̃ inductio forme motus eſſe: cuius indu-
ctiõis propriū ſuſceptiuū moueri non poteſt: cõcedere
igit̃ ꝙ tranſmutatio ſubſtantifica ſit motus: ⁊ ꝙ ſubie-
ctū tranſmutationis ſubſtãtifice non ſit mobile: nõ eſt
aliḋ ꝙ̃ cõcedere cõtradictoria ſimul eſſe vera.

Opinio a riſtotelis.

Manifeſtum eſt Igitur ꝙ ſecun-
dū Ar. neceſſari-
um eſt ponere: ꝙ in ſubſtantia nõ poſſit eſſe motꝰ: ſi au-
tem non tm̄ curamus ſcire qḋ phs dicat ꝙ̃tū intellige-
re veritatē: oportet nos ſubtilius ⁊ diffuſius procedere
ad huiꝰ queſtionis declaratiõnē. Nam ſcda ratio Ari.
ſupponit ꝙ omne mobile ſit in loco qḋ nõ ponētes mo-
tum in ſubſtantia negarent de eo ꝙ mobile eſt ad ſub-
ſtantialē formā. Scda vero rõ ſupponit: ꝙ in ſubſtãtia
non ſit contrarietas: quod ēt iſti non ꝯcederent. Et ſi ar-
guatur: ꝙ cõtraria debent habere quandā latitudine3
quā forme ſubſtantiales non hñt: ſupponit̃ ēt tunc ꝙ
forma ſubſtantialis ſit indiuiſibilis: qḋ iſti non conce-
dunt. ¶ Alias ergo rõnes o3 adducere ad declarandū
perfecte rõnes Ar. ⁊ ꝙ in ſubſtantia non poteſt eſſe mo-
tus. Primo aūt h̄ poſſumus declarare ex ipſis rationi-
bus forme cõſiſtentis in motu ⁊ forme ſubſtantialis.

Quod i ſb ſtãtia non ſit motus a cute oſten dit.

Ad cuius Intelligentiā conſiderandū eſt.
¶ Primo qd ſit motus. ¶ Scdo
quid ſit propriū motꝰ ſuſceptiuū. ¶ Tertio vtr3 in pri-
mo ſuſceptiuo ſubſtantifico trāſmutationis ſubſtanti-
fice poſſit intelligi aliqḋ actu eſſe. ¶ Et quarto vtr3 for-
ma i motu ꝯſiſtens ꝓſuppõat eſſe i ſuo ſuſceptiuo ꝓpo.

Primum conſi derã dum

Quantum autem ad primū ꝯſi-
derandū ē: ꝙ
motꝰ ſm cõmentatorē eſt acceptio partis forme poſt p-
tem non.n. dicit aliḋ motꝰ ad formā niſi ſucceſſiuam ⁊
continuā forme acq̄ſitionem: vnde qḋ incipit moueri:
ad formā per motū acquirendam incipit ipſam formā
acquirere: ſicut qḋ incipit dealbari: incipit acquirere
albedinem. Et q2 in omni ſucceſſiõe eſt dare prius ⁊ po-
ſteriꝰ ideirco continuata ſucceſſiua forme acq̄ſitione: ne-
ceſſariū eſt ꝙ det̃ aliqd forme priꝰ acceptū: ⁊ aliqd eiꝰ
acceptū poſterius. Alias.n. in acceptione forme nõ poſ-
ſet intelligi ſucceſſio: nec per cõſeq̄ns talis acceptio poſ-
ſet dici motꝰ. Manifeſtū igit̃ ꝙ motꝰ ad formā eſt ps
forme poſt partē ſiue acceptio partis forme poſt aliā eiꝰ
partem prius acceptā. ¶ Alteriꝰ quantū ad ſcdm con-
ſiderandū eſt: ꝙ ꝓpriū ⁊ imediatū motꝰ ſuſceptiuū: eſt
illud qḋ eſt ꝓpriū ⁊ imediatū receptiuū cuiuſlibet ter-
mino2 motꝰ: queadmodū ꝓpriū ⁊ imediatū ſubiectu3
cuiuſlib3 colorationis eſt illud qḋ eſt ꝓpriū ⁊ immedia-
tū ſuſceptiuū omniū colo2. Cuius declaratio eſt: quia
vnius ⁊ eiuſdē nature: vnū ⁊ idē eſt ſubiectū propriu3:
⁊ imediatū quantū ad omnes gradus ſuos: vnde illud
idem eſt receptiuū gradus vltimi albedinis: quod ē ſu-
ſceptiuū omniū graduū precedentiū: pertinent.n. om-

Opio com mẽtatoris de motu.

Scdm.

nes ad vnā naturā: ⁊ vnius nature vnū tm̄ eſt ꝓpriu3
receptiuū. Et quia motus non eſt aliud (vt declaraui-
mus) ꝙ̃ ſucceſſiua ⁊ continua acceptio forme vel gra-
duū formaliū: ſubiectū aūt huius acceptionis eſt illud
quod cõtinue accipit formā ipſam concludit̃ euidenter
ꝙ idem ſit ꝓpriū ſubiectū motꝰ: ⁊ imediatū receptiuū
forme: que inducit̃ per motū: ⁊ ēt forme que abijcit̃: q2
idē eſt ſubiectū oiu3 illo2 inter que cadit tranſmutatio
per ſe (vt alias declarauimus.

Hoc uiſo conſequẽter cõſide-
randū
eſt ꝙ̃tū ad tertiū: quod nihil eſt actu niſi per forma3: ⁊
q2 forma accidentalis ordine nature preſupponit ante
ſe formā ſubſtantialē: neceſſariū eſt: vt qḋ caret oī for̄a
ſubſtantiali careat ſimpl̄r omni forma: ⁊ per ꝯñs neceſ-
ſariū eſt ꝙ hoc quantū eſt de ſe nullū actu eſſe habeat.
Primū aūt ⁊ imediatū ſuſceptiuū tranſmutatõis ſub-
ſtantifice eſt primū ⁊ imediatū receptiuū oiu3 ſubſtan-
tialiū forma2: ⁊ per cõſeq̄ns neceſſariū eſt ꝙ de ſe ⁊ na-
tura ſua nullā formā ⁊ nullū actu eſſe habeat: quemad-
modū ēt q2 propriū colorationis receptiuū eſt primum
⁊ imediatū ſuſceptiuū oiu3 colo2: nullū colorem hab3
de ſe ⁊ natura ſua.

Tertium.

Ulterius autem ad pleniorē qõis
intelligentia3: ⁊
eius qḋ fuit quarto loco ꝓpoſitū cõſiderandū eſt: ꝙ li-
cet ens dicat̃ de ſuba ⁊ accñte: al̄r tn̄ dr̄ de vno ⁊ al̄r de
alio dr̄.n. ꝓ ꝯus ď ſubſtãtia ⁊ ꝓ poſteriꝰ ď accñte. Eſt.n.
ſubſtãtia ens ſimpl̄r: accñs aūt ē ens b3 qd: ⁊ ꝑ pꝰ rõ en-
tis reſeruat̃ in ſubſtãtia: ꝑ poſteriꝰ vero reſeruat̃ i accñ-
te: ⁊ q2 poſteriꝰ ſemꝑ ordīe nature ꝓſuppõit pꝰ: ideirco
neceſſariū ē ꝙ accñs vel ens b3 qd: ꝓſuppõat añ ſe ſub-
ſtãtiā vl̄ ens ſimpl̄r: ſil̄r aūt neceſſariū ē vt eē ſm qd: qḋ
eſt actꝰ ſm qd entis ꝓſuppõat ante ſe eē ſimpl̄r: ⁊ ꝑ con-
ſeq̄ns o3 ꝙ forma q̄ eſt rõ eēndi b3 qd: ꝓſuppõat in ſuo
receptiuo formā q̄ ſit ei rõ eēndi ſimpl̄r: nūc aūt ita ē ꝙ
oīs forma in motu cõſiſtēs ē rõ eēndi ſm qd: ꝓſuppõit
igit̃ oīs talis in ſuo receptiuo ſimpl̄r eſſe: ⁊ formā que ē
rõ eēndi ſimpl̄r. Oñſu3 ē aūt ꝙ trāſmutatio ſubſtãtifi-
ca in ſuo primo receptiuo: nullā formā ⁊ nullū eē ꝓſup-
ponit: neceſſario igit̃ cõcludit̃ ꝙ ipſa non ſit motꝰ ꝙ au-
tem oīs forma in motu cõſiſtens ſit rõ eēndi ſm qd: ⁊
non rõ ſimpl̄r eēndi: de facili apparet: ſicut.n. rõ eēndi
albū: eſt illud quo ablato totaliter aufert̃ eē albū ſic eti-
am rõ eēndi ſimpl̄r eſt illud quo ablato ab aliquo ſubie-
cto total̄r ēt ab ipſo tollit̃ eē actu: nulla aūt forma i mo-
tu cõſiſtēs eſt talis. Qḋ.n. mouet̃ h3 aliqd de forma ad
quā mouet̃: ⁊ ſi tollat̃ ab eo illḋ aliqd qḋ h3 ď forma ad
quā mouetur: adhuc in ipſo remanebit illud qḋ h3 de
forma ad quā mouetur: ⁊ ecõuerſo: ⁊ q2 quelibet ta2 ē:
rõ eēndi neceſſariū ē ꝙ nulla ipſa2 ſublata tollatur to-
tal̄r eē a ſuo ſuſceptiuo: igitur manifeſtū ē ꝙ nulla for-
ma i motu ꝯſiſtēs: ē rõ eēndi ſimpl̄r: ſ3 b3 qd ſolū vñ nul-
la talis põt eē ſubſtãtialis forma: ex q̄ ēt app3 ꝙ ſubſtã-
tialis for̄a latitudinē nõ h3: ꝑ quā ſuba dici poſſit cū
magis ⁊ minꝰ. ¶ Scdo aūt h̄ ďclarari põt ex ipſa cõſi-
deratiõe maioritat̃ ⁊ minoritat̃: ⁊ magis ⁊ minꝰ. ¶ Ad
cuiꝰ intelligētiā ꝯſiderãdū eſt ꝙ maioritas ⁊ minoritas
dicūr q̄ſdā reſpcūs i q̄ntitate fūdatos: nā maioritas di-
cit q̄ntitatis exceſſū: ⁊ minoritas dic̃ q̄ntitatis ďfectū
vñ ꝓpē maiꝰ dr̄ qḋ ꝑ̄es ptes q̄ntitatis eq̄les vl̄ qḋ plꝰ
ď q̄ntitate h3: minꝰ vero dr̄ qḋ ab illa q̄ntitate ďficit
vna aūt ſpēs rei iuētur ab alia ďficere ⁊ aliā trãſcēde-
re i gradibꝰ ꝑfectionū: ⁊ iõ nomē maioritatis ⁊ minorita-
tis ꝓcedit̃ ad eas trāſūi: ꝑt.n. ꝯueñt dici vna ſpēs ma-
ior alia: vtpote ꝙ ꝯtinet ꝑ̄es gradꝰ ꝑfectiõu3 ꝙ̃ alia: ſil̄r

Quartu3.

etiã minoꝛ dici põt: qꝛ vꝫ pauciores gradus cõtinet vt
ſic maioꝛ vna dicaᵗ ꝙ alia: pro eo quod eſt maioris per
fectionis ⁊ cõplementi: ſm quẽ modũ deũ dicimꝰ eſſe
maximũ: qꝛ eſt maxime imo ĩfinite ꝑfectionis quãuis
aũt maioritas ⁊ minoritas ſic in ſpeciebus rerũ reper/
iantur: non tñ ipſe proprie dici poſſunt cũ magis ⁊ mi
nus: vnde licet albedo dici poſſit maioꝛ ⁊ minoꝛ non tñ
ipſa dici põt cũ magis ⁊ minus: huius aũt declaratio
eſt: qꝛ magis ⁊ minus dñt quoſdã reſpectus fundatos
in ꝑticipatione alicuius ab aliquo: ita ꝙ ibi itelligunᵗ
duo diuerſa in eſſentia. ſ. ꝑticipatuꝫ ⁊ participans. Et
participatũ quidẽ dᵗ cũ maioritate ⁊ minoritate parti
cipans vero dᵗ cũ magis ⁊ minus: nã magis dᵗ: quod
ꝑticipat plus de participato: minus vero dᵗ quod ꝑti/
cipatũ hꝫ ſub minori cõplemẽto: queadmoduꝫ magis
albũ dᵗ qḋ plures gradus albedinis participat: ⁊ mi/
nus qḋ ꝑticipat pauciores: ſm hoc igiᵗ appꝫ ꝙ illud
dᵗ cũ magis ⁊ minus qḋ nõ eſt ſpẽs: ſed ſpẽm ꝑticipat
⁊ ſic qḋ ponit qd diuerſuꝫ in eẽntia a ſpẽ ꝑticipata. Al
bũ eni qḋ participat albedineꝫ dᵗ magis ⁊ minus ſed
albedo q̃ nõ eſt ꝑticipans imo ꝑticipatũ non diciᵗ ma
gis ⁊ minus: ſed dici põt maioꝛ ⁊ minoꝛ: ⁊ ſiſr h albe/
do nõ põt dici magis vel minus ꝙ illa: qꝛ tunc albedo
poſſet dici cũ magis ⁊ minus: quod falſuꝫ eſt. In accñ
tibus ergo qꝛ cõpoſitũ nõ eſt ſpẽs: ſed ſpẽm participãs
põt cõpoſitũ dici cũ magis ⁊ minus: ſed in ſubſtãtijs
ipſm cõpoſitũ eſt ſpẽs: ſicut hõ vel aſinus: non ergo tale
cõpoſitũ cũ magis ⁊ minus dici põt: vnde hõ non dᵗ
magis ⁊ minus: nec etiã hic hõ: qꝛ idẽ iudicium eſt de
vtroq; nõ eni hic hõ dicit aliquid diuerſum in eſſentia
ab hoie: ſed eadẽ eſt eẽntia huius hois ⁊ hois. ¶ Vlte/
rius aũt cõſiderãdũ eſt: ꝙ ſicut qꝛ albũ dᵗ magis ⁊ mi/
nus: neceſſariũ eſt id a quo dᵗ albũ: vtpote ipſa albedo
aliquã latitudinẽ hẽat propter quã dici poſſit maioꝛ ⁊
minoꝛ: nõ aũt magis ⁊ minus: ſic etiã ſi hõ cũ magis ⁊
minus dᵗ: neceſſariũ eſt ꝙ hũanitas a qua dᵗ hõ hẽat
latitudinẽ ſm quã maioꝛ ⁊ minoꝛ dici poſſit: vltra opꝫ
ꝙ per hominẽ aliqd ponaᵗ diuerſum in eẽntia ab hũa
nitate: qḋ ꝑticipãdo ipſã dicaᵗ magis ⁊ minꝰ hõ ſicut
etiã albũ aliquid ponit in eẽntia diuerſũ ab albedine:
quod ꝑticipãdo eã: dᵗ magis ⁊ minus albũ: hoc aũt eſt
oĩo falſum: qꝛ hõ nullã aliã eẽntiã ⁊ nullã preter huma
nitatẽ ponit: vnde non differunt in eẽntia hõ ⁊ hũani/
tas: propter hãc igiᵗ eẽntialẽ idẽtitatẽ ſicut hũanitas
cũ magis ⁊ minus: ⁊ albedo cũ magis ⁊ minus nõ dici
tur: ſicut etiã neq; hõ: neq; h vel illa albedo: ⁊ ꝑ ꝯñs opꝫ
ꝙ nõ hẽat hũanitas latitudinẽ propter quã dici poſſit
de hoc hoie: magis ⁊ minus ꝑticipari ab alio aũt non
ꝑticipaᵗ ſicut albedo participaᵗ ab aliquo ab ipſa dif
ferente in eſſentia. Ex hoc aũt de neceſſitate ꝯcluditur
ꝙ forma ſubſtãtialis que eſt ꝓncipiũ hũanitatis: ⁊ cõ
ſimili mõ quelibet forma ſubſtantialis: indiuiſibilis
eſt ⁊ latitudinẽ nõ habẽs: ⁊ ꝑ ꝯñs ſubito: ⁊ in inſtanti
accipiᵗ nõ ergo per motũ: ergo in ſubſtãtia non eſt mo
tus. ¶ Tertio aũt idẽ declarari põt ducẽdo ad impoſſi/
bile ſuppoſita ſm fidẽ ⁊ ſm ſane phĩe veritatẽ: incorru
ptibilitate aĩe intellectiue. ¶ Ad cuius declarationis
euidẽtiã cõſiderãdũ eſt: ꝙ oẽs forme inter q̃s cadit trã/
ſmutatio ꝑ ſe ⁊ nõ ꝑ accñs: ita ſe habent ꝙ ſi ſꝫ vnã ea
rũ attendiᵗ magis ⁊ minus: neceſſariũ eſt etiã ꝙ atten
daᵗ ⁊ ſm oẽs. Si eni extrema taliũ formaꝝ ſumaᵗ: ⁊
ab ipſa parũper recedaᵗ per actũ remiſſionis: neceſſa
riũ eſt ꝙ non tota forma ſibi oppoſita ſed aliqd eius in
ducaᵗ: quemadmodũ eni ipſa tota nõ abijciᵗ niſi qꝛ ſi/
bi oppoſita tota induciᵗ: ſic etiã nõ auferᵗ aliquid eiꝰ:
niſi qꝛ aliqd induciᵗ de forma oppoſita: queadmoduꝫ
non abijcitur aliquid de albedine niſi qꝛ inducitur ali
quid de nigredine: vnde euidenter apparet ꝙ ſi ſm vnã
magis ⁊ minus attenditur neceſſariũ eſt ꝙ attendatur
⁊ ſm aliã: quemadmodũ qꝛ inter oẽs colores cadit ꝑ ſe
tranſmutatio: ſm vero vnũ attendiᵗ magis ⁊ minus:
attendiᵗ etiã neceſſario ⁊ ſcðm oẽs: ⁊ ſimiliter ſe habet
de ſaporibus ⁊ in oĩbus cõſilibus. Ex hoc autẽ ꝯſequi/
tur ſtatim aliud: quia eni vna taliũ formaꝝ non abij/
ciᵗ niſi vt alia induciᵗ: neceſſariũ eſt ꝙ ſicut iſta poteſt
ſucceſſiue induci: ſic etiã ſucceſſiue poſſit abijci ⁊ alia: ⁊
quia ſucceſſiua ⁊ cõtinua acquiſitio vel abiectio forme
motus eſt: neceſſario cõtingit ꝙ oẽs tales forme induci
poſſint ⁊ abijci per motũ. Dis aũt talis forma eſt gene
rabilis ⁊ corruptibilis: nunc aũt ita eſt ꝙ inter oẽs for/
mas ſubſtantiales ad minus ſpecificas reꝝ generabi
liũ ⁊ corruptibiliũ (vt alibi ſufficiẽti demõſtratione de
claratũ eſt) cadit per ſe tranſmutatio: igitur neceſſariũ
eſt: ꝙ ſi ſm vnã eaꝝ attẽditur magis ⁊ minus: attenda
tur etiã ſm oẽs: ⁊ per ꝯñs: ꝙ ſicut vna eaꝝ põt induci:
⁊ abijci per motũ: ⁊ ſic generari ⁊ corrũpi ſic etiã ſe ha
bent ⁊ oẽs alie: aĩa ergo intellectiua que vna eſt de nũe
ro taliũ formaꝝ: erit de neceſſitate generabilis ⁊ corru/
ptibilis. Et hoc quidẽ ſic euidẽtius apparet ponamus
eni ꝙ nõ tota ſed aliquid forme repugnãtis aĩe induca
tur in materiã. Tunc eni (ſm ꝙ ex predeterminatis ap
paret eſſe neceſſariũ) nõ tota aĩa ſed aliquid eius tolliᵗ
a materia: hoc igiᵗ qḋ de aĩa: a materia ſublatũ eſt: aut
actu manet poſt talẽ ablationeꝫ: aut nõ manet: ſed cor/
rumpiᵗ: primũ aũt ſtare nõ põt maneret eni tũc vna ⁊
eadẽ forma ſm vnã partẽ ſue eſſentie in materia: ⁊ ſm
aliã a materia actu ſeperata: quod eſt oĩo impoſſibile:
ſicut de facili oſtendi põt: neceſſariuꝫ eſt ergo ponere ꝙ
totũ illud ſit corruptũ: quod de aĩa poniᵗ ſublatũ a ma
teria: ⁊ ſic ſm ſucceſſiuã iductionẽ forme repugnantis
aĩe: fiet ſucceſſiua aĩe corruptio: ⁊ erit de neceſſitate ani
ma humana corruptibilis. Et qꝛ hoc ſtare non poteſt:
neceſſariũ eſt concedere: ꝙ ſm formas ſubſtãtiales non
poſſit attendi magis ⁊ minus: ⁊ ꝙ ipſe ſubito ⁊ non ꝑ
motum inducantur. In ſubſtantia ergo nullo modo
poteſt eſſe motus.

Ad primum Ergo dicenduꝫ eſt: ꝙ cõtra
riorũ effectuũ cauſe proxi/ Reſponſio ad obiecta
me ⁊ ſi debeant eſſe oppoſite: nõ tñ opꝫ ꝙ ſint cõtrarie ni
ſi qñ effectus vniuocus eſt cauſe: ꝓprietas autẽ non eſt
vniuoca ſubiecto ſuo: vnde ex eo ꝙ ꝓprietates ignis ⁊
aque ſunt cõtrarie: cõcludendũ eſt non ꝙ ignis ⁊ aqua
opponanᵗ ſꝫ contrarietateꝫ: ſed ꝙ habeant ad inuiceꝫ
aliquaꝫ oppoſitioneꝫ.

Ad ſecundum dõm: ꝙ cuꝫ dᵗ motus
eſſe in q̃tuor predica/
mentis: ſumiᵗ motꝰ large ꝓut icludit etiã mutationẽ.
¶ Ad 3ᵐ dõꝫ: ꝙ forma ſupꝛioꝛ ſimplici: ⁊ idiuiſibili eẽn
tie: ꝯtinet totũ qḋ ꝯtinet iferioꝛ: ⁊ adhuc amplius: nec
ꝑ talẽ cõtinẽtiã daᵗ alia graduũ ꝑlalitas: niſi qua po
niᵗ gradus generis ſpeciei: non aũt iſta: ſed multitudo
graduũ ſpecifice ꝑfectionis: ponit illã latitudinẽ in for
ma que exigitur ad motũ. ¶ Ad quartũ dicendũ: ꝙ diſ
poſitio que eſt neceſſitas ad formaꝫ non eſt punctalis:
ſed habet magnã latitudinẽ: ⁊ ſub quolibet gradu eius
nata eſt ſtare non altioꝛ ⁊ inferioꝛ: ſed tota eſſentia for
me: alias eniꝫ oporteret ꝙ etiã poſtꝙ homo generatus
eſt: creſcente ⁊ decreſcente diſpoſitione eius: creſceret ⁊
decreſceret in eſſentialibus anima intellectiua quod
ſuſtineri non poteſt ſine corruptibilitate eius. ¶ Ad
quintuꝫ dicẽdũ: ꝙ licet eſſentia aĩe ſit incorruptibilis:
nihilominus tñ nõ eſt actu ſenſitiua: ⁊ vegetatiua niſi

ex cōiunctione ad mām: ⁊ iccirco ꝗtūcūq; ſint oēs aīe
rōnales equales in eſſentia: q2 tñ actu vegetatiue ⁊ ſen
ſitiue ſunt ex perfecta cōiunctiōe: neceſſariū eſt ꝙ in eo
ꝙ tales ſunt: ⁊ nō in eſſentia ſua inequales ſunt ꝓpter
materie inequalitatem: quā quidē inequalitatē de nā
ſua retinēt ſemꝑ ſumpte ſolū in eo ꝙ tales (vt dictū ē)
¶ Ad.vi.dō ꝙ gradus neceſſitans multiplex eſt ⁊ nō
vnus ſub quoꝝ quolȝ manet tota eſſentia forme (vt di
ctū eſt.) ¶ Ad.vii.dōȝ. ꝙ virtus generatiua nō cōſeq
tur ſimplr̄ eēntiā aīe: ſed potius ex cōiunctiōe ad māȝ.
¶ Ad.viii.dōȝ. ꝙ in generatione talis eſt ſuſceptio eē
ad non eſſe: q̄lis eſt termini tꝑis ad tempus qualis ſuc
ceſſio nō eſt motus: qd̄ enim generatur hȝ non eſſe in to
to tempore precedente preter ꝙ̄ in eius termino.

¶ Queſtio decimaquinta.

QVeſtio Qintadecima ē. ¶ Utrū
i aliqua re creata eēntia
Pᵃria rō. ⁊ potentia differant ſm rē. Et videt̄ ꝙ ſic
ſicut eni ſe hȝ eſſentia ad eſſe: ita ſe hȝ potē
tia ad operari: ergo per locum a proportio
ne commutata: ſicut ſe hȝ operatio ad eſſe ſic potentia
ad eſſentiam: ſed operatio ⁊ eſſe in omni re creata diffe
runt realiter: ergo ſimiliter potentia ⁊ eſſentia.

Preterea Que ſunt in re vnū ita ſe videnẗ
habere: ꝙ vno ipſoꝝ ſublato ex
Scd̄a rō. natura rerū: tollit̄ etiam ⁊ reliquū: ſed potentia viſiua
ſublata ab oculo ꝑ cecitatē nō tollit̄ ab ipſo anime eēn
tia: ergo eſſentia aīe ⁊ ſua potētia nō ſunt realr̄ idem.

Preterea Accidēs ⁊ ſubā nō ſunt idē realr̄
ſed eēntia aīe eſt ſubā: ⁊ eius po
Tertia rō. tentia eſt accñs: q2 actus ⁊ potētia ſunt in eodē gñe: ⁊
operatio que eſt actus potentie eſt in genere accidētis:
igitur eſſentia anime nō eſt idē realiter cū ſua potētia.

Preterea Que ſunt diuerſarū ſpecieꝝ non
poſſunt eſſe idē realiter cū eo qd̄
quarta rō. eſt vnius ſpēi tm̄: eſſentia autē vnius aīe vnius ſpēi eſt:
⁊ potentie eius ſunt diuerſe ſpē ergo non ſunt realiter
idē cū ipſiꝰ eēntia. ¶ Preterea ſi potētia nō ē aliud realr̄
ab eſſentia: ſed ſolū ſm cōſiderationē aīe: tunc potentia
quinta rō. vt potentia eſt nō erit niſi ens aīe ⁊ apud aīaȝ: ſed talia
ſunt figmenta: qd̄ de potentia dici nō pōt: ergo potētia
non ſolum ſm rōnē: ſed etiā ſm rem differt ab eſſentia.
¶ Preterea vna ⁊ eadē res nō pōt ſil̄ mãe ſil̄ eſſe coex
tenſa: ⁊ non extenſa: eēntia aūt aīe humane nō eſt coex
Sexta rō. tenſa materie cui coextendit̄ potentia ſenſitiua: igit̄ ad
minus ſenſitiue potentie nō ſunt vna res cum ipſa aīe
eſſentia. ¶ Preterea nālis potētia eſt in p̄dicamēto q̄li
tatis ⁊ eēntia aīe eſt in predicamēto ſubē: ſed ſubā: ⁊ q̄
Septia rō. litas differūt realr̄: ergo ſilr̄ potētia ⁊ eēntia. ¶ Prete
rea ſi potentia ſupra eſſentiā nō addit niſi relationē ad
actū: cū rōne eēntie q̄ eſt ſbā ſit in p̄dicamēto ſubē ⁊ nō
q̄litatis: ⁊ rōne reſpectꝰ ſit in p̄dicamēto relōnis: nihil
tūc dari pōt: ꝑꝑ qd̄ ipſa ſit in genere q̄litatis: ergo ⁊c.

In contrarium Eſt: q2 ꝑ idē res eſt:
⁊ operatur: eſt autē
In oppoſitum. per eſſentiam forme: ⁊ operatur per potentiam: ergo
idem ſunt eſſentia forme ⁊ potentia.

Reſpondeo Ad huius q̄ōnis intelligen
tiā cōſiderandū eſt ꝙ aliud
Reſponſio eſt querere: vtrū potētia ⁊ eſſentia differant: ⁊ vtrū dif
ferant ſm rē: nā primo mō qd̄ ſit ſimplr̄ de ipſaȝ diuer
ſitate: querit̄ eni ſimplr̄: vtrū hēant ad inuicē aliquam
dr̄iam. ¶ Scd̄o aūt mō nō querit̄ ſimplr̄ de ipſaȝ va
rietate: ſed preſuppoſita aliq̄ dr̄ia inter ipſa: querit̄ vlte
rius de ſpēalis diuerſitatis mō. Querit̄ enim vtrū nō
ꝗ̄ōcūq; ſed realr̄ differāt: ⁊ q̄dē ſi qd̄ prīo mō formare
tur: apparet de facili quid eſſet dicendū: cuilibet eni ſa
ne intelligenti apparet: ꝙ eſſentia ⁊ potentia in rebus
creatis aliquo modo differūt. ¶ Cuius declaratio eſt:
quia q̄ñcūq; aliqua duo ita ſe habent ad inuicē: ꝙ vnū
ipſorū ſub rōne ꝓpria ſumptuȝ accidit alteri ſub pro
pria rōne cōſiderato: neceſſariū eſt ꝙ inter ipſa ſit aliq̄
dr̄ia: vel diuerſitas: nunc aūt ita eſt ꝙ potētia ſumpta
ſub rōne q̄ potentia eſt: accidit eſſentie vt eēntia ē: igit̄
neceſſariū eſt ꝙ potentia ⁊ eſſentia aliquo mō differāt:
ꝙ aūt potētia accidat eſſentie de facili apparet: ꝙ eni
ſic conuenit alicui: ꝙ coincidit extra propriū ⁊ abſolu
tū intellectū eius: hoc ſibi dicimꝰ accidere: potentia aūt
ſic ſe hȝ ad eſſentiā: pōt eni intelligi eſſentia intellectu
ſimplici ⁊ abſoluto: nō intellecta ꝓpria rōne potētie: nā
talis rō cōſiſtit in relatione ad actū: pōt aūt itelligi eēn
tia rei nō intellecta relatione ad actū: excepto actu qui
eſt forma ſubālis ad quā dicit̄ ⁊ ordinat̄ eſſentia p̄me
materie: poſſum.n. intelligere hoiem ut homo eſt nō in
tellecta relatione ad actū ſentiendi vel vegetandi. Ma
nifeſtū eſt igit̄ ꝙ potentia ſub propria rōne ſumpta: ac
cidit eſſentie rei ſimplr̄ cōſiderate: vnde potentia ⁊ eēn
tia differunt: ⁊ ſic differunt ꝙ poſſunt ad diuerſa gene
ra pertinere: ſed hoc non habet̄ ex facta deductione: nō
enim ſi aliquid pro tanto accidit alicui: quia ſic conue
nit ei quod tamē coincidit extra ſimplicem eius intelle
ctum ſtatim neceſſarium eſt ꝙ poſſit eſſe in diuerſo ge
nere ab eo: nam ſpecies ⁊ differentia diuiſiua generis
coincidunt extra eius ſimplicem: ⁊ abſolutū intellectū
nec tamen in alio genere collocari poſſunt ꝙ̄ in eo cuiꝰ
ſunt ſpecies ⁊ differentia. ¶ Conſiderandū eſt igit̄: ꝙ
genus ⁊ differētia ⁊ ſpecies pro tanto pertinēt ad vnū
genus: q2 in vna ſpēi natura vniunt̄: vna vero ſpecies
eſt vnius generis tantū: quamuis ergo ſpecies: ⁊ diffe
rentia coincidant extra intellectum generis: non tamē
poſſunt ad aliud genus ꝙ̄ ad ipſuȝ pertinere pro tanto
quia intellectus generis eſt indeterminatus ſcd̄m ſpe
cies: in ſpecie autē determinatur per differentiā: Quā
docūq; vero aliqua duo ita ſe habent: ꝙ vnuȝ determi
nat reliquum ad certum ſpeciei gradum: ad quem nul
luȝ aliud de ſe determinatū eſt illa duo pertinent neceſ
ſario ad idem genus. Eſſentia aūt ⁊ potentia ita ſe ha
bent: nā quāuis aliquo modo eēntia determinetur per
potentiam non tamen per ipſam intelligit̄ vt indeter
minata determinari ad ſpēm: nam eſſentia aut eſt ge
neralis aut ſpecialis: ſi autem ſit generalis: tunc per
ſuam potentiā determinabitur ad aliquem generaleȝ
actum: nō autē ad ſpēm: quēadmodum abſolutus itel
lectus animalitatis: per potentiam ſenſitiuam non in
telligitur determinari niſi ad actum ſentiendi. Si aūt
eſſentia fuerit ſpecialis ſeu ſpecifica erit de ſe in ſpecifi
co gradu determinata: ſed per ſuam potentiā intellige
retur determinari ad actum non intrinſecuȝ ſed extrin
ſecum eſſentie ſpecifice: vnde manifeſtum eſt ꝙ eſſentia
⁊ potentia non pertineant omnimode ad eūdeȝ gradū
nec neceſſarium eſt ꝙ pertineant ad idem genus: diffe
runt ergo ad inuicem eſſentia ⁊ potentia: ⁊ taliter ꝙ ad
diuerſa genera pertinere poſſunt: forte autem ꝙ ali
quis ex hoc concludere vellet ꝙ eſſentia ⁊ potentia dif
ferunt ſm rem credens differre realiter quecūq; diffe
runt ſcd̄ꝫ genus: ſed hoc non videtur eſſe ſufficiens
ſignum: nam cū ſcientia ſit vna res: ſcd̄m tñ diuerſum
cōſiderandi moduȝ pertinet ad diuerſa genera ſcilicet
qualitatis: ⁊ relationis: ⁊ ſic circa ipſam ratio diuerſa
rū ſpecieꝝ inuenitur: vt ergo videamus: an eſſentia ⁊
potentia realr̄ differant: cōſiderādū eſt ꝙ aliud eſt ali
quo modo ſm rem differre: ⁊ dr̄e differentes proprie

res: nam

res:nam ſm rem dici poſſunt illa oīa q̄rie quoꝝ q̄riam
non facit ſola ratio:nec per ꝯñs differũt in ſola conſide
ratiõe rõnis itellectꝰ:ſed etiā in re extra itellectũ diuer
ſitatē habẽt:quo ēt mõ differũt res ⁊ habitudo rei vniꝰ
ad aliā:nā in re etiā extra itellectũ: habitudo rei nõ eſt
ipſa res:cuius dr̄ eſſe habitudo:vnde ſm hũc modum
dici põt ꝙ eſſentia ⁊ potẽtia ſm reꝫ differũt loquẽdo de
potentia ordinata ad accidentalē actũ. Eſſentia eñi in
re extra itellectũ:nõ eſt ipſa habitudo ſua ad actũ: quā
tñ habitudinē ipſa potẽtia realiter iportat:eſſentia er
go ⁊ potẽtia iſto mõ ſecũdũ reꝫ differũt:nõ tñ idcirco di
ci põt ꝙ dicāt ꝓprie res differẽtes:qꝛ habitudo rei nõ
ponit ꝓprie rem aliā ꝙ̄ illaꝫ:cuiꝰ eſt habitudo: quēad
modũ habitudo vniꝰ ad alteꝝ penes albedinē: nõ po
nit aliā rem ꝓprie ꝙ̄ albedinē:⁊ albedinis ſubiectũ: ⁊
tñ albedo:⁊ habitudo illa nõ ſunt ideꝫ:nā albedo eſt id
per qͦ in re aliqd eſt albũ: habitudo vero illa nõ eſt in
re h̄ per qͦ aliqd eſt albũ:ſed h̄ per qͦ vnũ in re eſt alte
ri penes albedineꝫ diſſimile:vel ſile: vñ manifeſtũ eſt:
ꝙ aliqua dici poſſũt in re differre:nec neceſſariũ eſt ſta
tim ꝙ dicāt differẽtes res:quãuis igiť eēntia ⁊ potẽtia
differāt. ⁊ ſic etiā reponanť in differẽtibus generibus:
⁊ diuerſitatē inſuper quā habẽt:nõ habeãt in ſola: ⁊ a
ſola rõne:ſed ēt extra rõnē vel intellectũ in reꝝ nā ſua
nõ tñ ſtatim ex hoc haberi põt:ꝙ ponant diuerſas res
differẽtes:vt igiť appareat:qd de hoc dicẽdũ ſit: ꝯſide
Res dupľr rādũ eſt ꝙ res dupliciter põt accipi:qꝛ cõiter ⁊ ꝓprie.
põt accipi ❡ Cõiter qdē vt res dicať quicqd in reꝝ nā inuenitur
quõ res ſumpta diuidiť per. x. p̄dicamẽta: ⁊ ſic res dici
põt etiā modus eēndi rei:⁊ habitudo vnius rei ad alte-
rā:⁊ ipſa res vel nā:cui tales modi eſſendi ⁊ habitudi-
nes attribuuntur. Proprie aũt res ſumiť vt dicať res
nõ qcquid in reꝝ nā inueniť:ſed id ſolũ:cui modi eſſen
di:⁊ habitudines reꝝ attribuũtur:quo qdeꝫ modo res
ſumpta: res abſoluta dr̄:qꝛ ꝙ ſit reſpectiua:hoc nõ hꝫ
niſi vt aliquā habitudinem includit:⁊ diuidiť inter p̄-
dicamenta tñ vt in precedentibus qõnibus: iam de-
claratũ eſt. Et quidē ſi p̄mo mõ res ſumiť: dici põt cõ-
uenienter ꝙ eſſentia ⁊ potẽtia nālis res differentes di
cunt:nõ eñi ſolum eēntia:ſed etiā ⁊ potentia in rerũ nā
inueniť:propter qͦ vtrũqꝫ dici põt:⁊ inueniť in re ali
ud eſſentia ⁊ potentia ⁊ aliud eēntia (vt dictũ eſt) ⁊ ſu
mendo rem cõiter nõ ſolũ illud qͦ eſt eſſentia:ſed etiaꝫ
illud qͦ eſt potẽtia (vt apparet ex dictis) res dici põt:
vñ manifeſtũ eſt ꝙ ſic ſumendo rē cõuenienter dici põt
ꝙ eſſentia ⁊ potẽtia res diuerſas ponũt:cũ eſſentia po
nat rem ipſam:cui modi eſſendi ⁊ habitudines attri
buunť:potẽtia vero ponat vltra hoc rem que eſt habi
tudo ad actũ eliciendũ:vel recipiendũ: ⁊ in re ipſa (vt
dictũ eſt) habitudo rei nõ ſit res ipſa cuius habitudo
eſt. Si aũt nomē rei magis reſtringamꝰ:⁊ accipiamꝰ
rem ꝓprie ſm qͦ dr̄:nõ ipſe modus ⁊ habitudo rei:ſꝫ
cui tales modi ⁊ habitudines attribuuntur: cogemur
tunc neceſſario cõfiteri ꝙ eſſentia ⁊ potẽtia nõ ponũt
differẽtes res:qͦ qdē iā appet ex dictis:nā rem ꝓprie
ſumẽdo (vt dictũ ē) ipſa habitudo nõ eſt res ſed aliqd
rei:⁊ vľr omne illud cuiꝰ ꝓpria rõ in quadaꝫ rei habi
tudine conſiſtit:aliquid rei eſt:ſed nõ res ipſa: nec rem
aliā proprie dictaꝫ ponit:niſi rem cuius habitudo eſt:
⁊ vľr omne illud cuiꝰ propria ratio in quadā rei habi
tudine conſiſtit rem aliā dictā ꝓprie nõ ponit niſi illaꝫ
tantũ:cuius habitudinē importat:nunc aũt ita eſt: ꝙ
propria ratio potentie:vñ potẽtia eſt:conſiſtit in habi
tudine ad actũ recipiendum vel eliciendum hoc enim
ipſum quod eſt potẽtia ad actũ dicitur:igitur potentia
nullā aliā rem proprie dictā põt ponere ꝑter illā que ad
actum habitudinē importat:hoc aũt eſt res illa quam
eſſentia ponit:debet enim ſemper habitudo ad rem illā
comparari:cuius eſt imediate habitudo:⁊ potentia ad
illam eſſentiā cuius eſt immediate habitudo ad actuꝫ
quem importat. Manifeſtũ eſt igiť:ꝙ ſumendo rem ꝓ
prie:eſſentia ⁊ potentia nõ ponunt differentes res: ſed
vnam ⁊ eandē. ❡ Hoc idem autē ſecũdo demonſtrari Secundo.
poteſt ex ipſa diſtinctione potentiaꝝ:veꝝ eſt aũt ꝙ po Penes qd
tentie pñt dupľr diſtingui:qꝛ penes actus ⁊ obiecta ⁊ potẽtie di
penes diuerſos gradus nārum ꝓprie nõ eſt eñi aliqua ſtinguanť
natura que virtute deſtituatur: vnde neceſſarium eſt
ꝙ ſm naturarũ diuerſitatē:ſit etiā diuerſitas virtutũ:
vt videlꝫ q̄to nā eſt altior tanto ſit virtutis altioris:vñ
⁊ cõuenienter dr̄:ꝙ nā ſuperior põt: quicquid põt nā
inferior ⁊ adhuc amplius. Et quot gradꝰ nārum inue Libro d̄ ca
niuntur in re ipſa:tot etiā in eadeꝫ inueniunť gradus uſis.
virtutũ vel potentiaꝝ. Quēadmodũ apparet in hoīe i
cuius nā inueniť gradus nature vegetatiue: ⁊ ideo p̄
ticipat cũ vegetabilibus vegetatiuas vires:inuenitur
etiā in eo gradus vite ſenſitiue:pp quod cũ aīalibus im
perfectis p̄ticipet potentiā tactiuā. inueniť etiā in ipſa
gradus vite ſenſitiue perfecte:⁊ ideo cũ aīalibus perfe-
ctis participat potentiā motiuā: ⁊ oēs vires ſenſitiuas
inueniť etiā in ea gradus altioris vite ꝙ̄ inueniať in
ceteris aīalibus: ⁊ idcirco participat virtutē altiorē:ſi
cut potentiā intellectiuā:ad quā reliqua aīalia pertin-
gere nõ poſſunt. Manifeſtũ eſt igiť: ꝙ ſic potentie ſm
gradus nāruꝫ diſtinguunť:quod ad quālibet nām que
eſt de numero abſolutarũ rerũ ꝯſequitur aliqua potē-
tia tanto altior vel inferior:q̄to inferior vel altior fue-
rit natura:quā cõſequiť: ſi ergo potentia aliquid vltra
rem proprie dictā ponit:tunc aut vtraqꝫ erit in eodem
gradu:aut vna in altiori:⁊ reliqua in inferiori ſi auteꝫ
cõcedať primũ. neceſſariũ erit ponere: ꝙ ſint vna res ⁊
natura ⁊ nõ diuerſe. Que eñi ſunt in eodē gradu: vnā
tñ naturā ponunt:⁊ nõ multas:niſi forte numero. Si
aũt detť ſecundũ:tũc ita ꝓcedemus manifeſtũ eſt eniꝫ
ꝙ quelibet nā que eſt res proprie dicta:hꝫ ſuā propriā
virtutem tanto altiorem vel inferiorē quanto ipſa fue-
rit inferior vel altior. Quemadmodum enim naturas
ſub eodem gradu differentes ſolo numero conſequũtur
vires eiuſdeꝫ gradus ſeu ſpeciei ſolo numero diſtincte:
ſic etiam naturas diuerſorũ graduũ neceſſariũ eſt ꝙ cõ
ſequantur virtutes ſm ſpecieꝫ diſtincte. Ex quo igitur
res poſita per eſſentiā: ⁊ res etiā ꝓprie dicta poſita per
potẽtiā:ſunt nature diuerſoꝝ graduũ:neceſſariũ eſt ꝙ
habeant virtutes ſꝫ gradũ differentes:quemadmodũ
qꝛ calor qui ponitur per potentiam calefactiuā eſt infe
rioris nature ꝙ̄ res que poniť per eſſentiam ignis: vi-
demus ꝙ potentia calefactiua eſt iferior ꝙ̄ virtus igni-
tiua. De illis igitur virtutibus cõparatis ad eſſentias
quas immediate ponũt etiā iterũ quereť: vtrũ ponant
res proprie dictas differentes ab illis eſſentijs vel nõ.
Et ſi detur ꝙ ſic:apparet manifeſte i infinitũ procede-
re. Si autem dicatur ꝙ res proprie dictas non ponũt:
ab eis differentes:concluderetur cõtinuo propoſitũ vide
licet ꝙ vniuerſaliter virtus ⁊ potentia ſupra eſſentiaꝫ
in qua mediate fundať habitudo per ipſam iportata:
nullam rem proprie dictam ſuperaddit.

Tertio hoc idem Declarari poteſt Tertio.
ex alia diſtinctio
ne potẽtiaꝝ:que attendiť ꝑ relationem ad actus ⁊ ad
obiecta. ❡ Ubi conſiderādũ eſt ꝙ qꝛ potentie ſpecificā
tur ꝑ actus ⁊ obiecta:neceſſariũ eſt ꝙ etiaꝫ per hoc ſm
propriaꝫ diſtinctionē diſtinguanť: cuius rõ eſt: qꝛ per
idē vnũquodqꝫ in ſua ſpē reponitur:⁊ diſtinctione ſpe

cifica diſtinguitur ab omni alio quod ſecū in eadē ſpecie non cadit: quēadmodum apparet in ſingulis inducendo: quia enim homo per rationalitatē reponit᷑ i ſpē humana inuenit᷑ etiā per eandē a brutis animalibus diſtingui: que eſſentia in hac ſpecie ꝯnō pōt ⁊ eodeꝫ mō in alijs ſe habere. Manifeſtuꝫ eſt igitur ꝙ potentie ex quo ſpecificant᷑ ꝑ obiecta: diſtinguunt᷑ aūt diſtinctione ſpecifica per ipſa: vlterius auteꝫ ita eſt ꝙ ſubtracto principio diſtinctionis aliquoꝝ: tollitur de neceſſitate diſtinctio ab eis: ſicut ſubtracta per intellectū rōnalitate: in qua conſiſtit ratio diſtinctionis hoīs a brutis: remanet homo ab eis indiſtinctus: naꝫ ⁊ īpoſſibile eſt aliqua a ſe diſtincta eſſe: ⁊ diſtinctionis rōnem nō habere. Si igit᷑ potentie ꝑ habitudinem ad diuerſa obiecta diſtinguunt᷑; neceſſariū eſt ꝙ per intellectū tali habitudine preciſa ab eſſentia que vna manens eſt principiū virtutū ⁊ potentiaꝝ diuerſarū: remaneant potentie oīno indiſtincte ⁊ vnite: non remanent autem vnite niſi in eſſentia cuius ſunt potentie. Ex quo igit᷑ ſola predicta habitudine ſubtracta per actionē intellectus: remanet de ipſis potentijs res vna, ⁊ eadē: ſicut res eſſentie ſuper quā fundat᷑: concludit᷑ de neceſſitate ꝙ a potētia nulla res abſoluta alia ponat᷑ ſupra rem eſſentie q̄ eſt illius habitudinis īmediatū fundamētū: ſi enī aliā rem poneret oīno: etiā diuerſe per conſequens potentie diuerſas tales res ponerent: cū nō ſit neceſſarium rem ſubtractam habitudini auferri ſublata per intellectū illa habitudine. ¶ Oporteret igit᷑ neceſſario cōcedere: ꝙ etiā poſt ſubtractionē talis habitudinis potentie diſtincte remanerent: ⁊ ita verū nō eſſet potentias diſtingui ⁊ ſpecificari per obiecta: Si aūt dicat᷑ ꝙ res quidē differentes remanent: non tñ merent᷑ dici potentie preciſa habitudine predicta: cōcludet᷑ tūc ſatis euidenter: ꝙ ille res abſolute que tunc potētie dici non merentur non adiuncta eis alia re abſoluta: ſed ſola habitudine adiuncta ad obiecta hoc accipiunt ut potentie proprie dicantur: ⁊ quia (vt predictum fuit) potentia ad illud cōparanda eſt: quod eſt īmediatum fundamentū habitudinis potentiam ſpecificantis: ſatis euidenter concluditur ꝙ potentia vltra rem talis fundamenti nihil aliud ponit niſi ſolam habitudinem ad actū ⁊ obiectū: nulli ergo dubium eſſe debet ꝙ potentia ⁊ eſſentia ſic realiter non differunt: vt potentia ponat rem abſolutā aliam a re ſui fundamenti.

Quarto;

Quarto autem Declarari poteſt ex proprijs rōnibꝰ potentie actiue ⁊ paſſiue. ¶ Ad cuius intelligentiam cōſiderandum eſt ꝙ ⁊ ſi cōmunis ratio potentie conſiſtat in relatione ad actū: paſſiua tñ potentia ⁊ actiua diuerſimode ad actum referuntur: nā potētia actiua dicitur ad actum eliciendum. Receptiua vero vel paſſiua dicitur ad actū recipiendū: primo autem manifeſtū eſt: ꝙ potentia receptiua vel paſſiua: nullā rem abſolutaꝫ ponit preter rem ſui fundamenti quod de potentia quidē receptiua actus ſubſtātialis: iam in alia q̄ōne declaratum fuit: de potentia vero receptiua actus accidentalis: hoc de facili apparet. Si enim talis potētia rē aliā ponit preter rē ſui fundamenti: tunc neceſſariū eſt ꝙ ponat rem ſubſtantie vel accidentis: fatetur aūt quilibet ꝙ rem accidentis ponit: q2 potentia ⁊ actus debent eē in eodem genere: nunc autem ita eſt: ꝙ omne accidens eſt in alio receptum: ⁊ omne q̄d eſt in alio receptum: ordine nature preſupponit ante ſe potētiā receptiuā: tūc ſimiliter queremus: ⁊ cū non ſit maior rō de vna q̄ de alia: oportebit ꝙ etiā ipſa rem aliquam abſolutam ponat aliaꝫ a re ſui fundamenti: ⁊ erit per cōſequens pro-

Nono metaphiſice. Co.13.

cedere in infinitum: quod cum ſtare non poſſit: oportet neceſſario concedere: ꝙ talis potētia non ponat rē aliā a re ſui fundamenti: verum enim eſt ꝙ ſubſtantia compoſita ex materia ⁊ forma nulla re alia mediante eſt ꝓprium dimenſionis ſuſceptiuum ⁊ ipſum dimenſionatū nō mediante re alia eſt ꝓpriū receptiuū qualitatuꝫ que īmediate in quātitate dimenſiua inducuntur: ⁊ ſic etiā de alijs. ¶ Ulterius autē quātum ad potentiā actiuam conſiderandū eſt: ꝙ aliqua ordinatur ad actū qui eſt operatio: ſicut potentia intellectiua ad actum intelligendi: ⁊ potentia ſenſitiua ad actum ſentiendi: aliqua vero vltra hunc actum ordinat᷑ in alium qui eſt forma producta per talē operationē: quemadmodū potentia calēfactiua per calefactionē tendit in caliditatē ipſam. ¶ Et primo quidē de hac potentia apparet: quod intēdimus. Eſt eniꝫ res illa huius potentia: que principiū eſt productionis forme que nō eſt niſi forma ipſa ſicut ratio ⁊ principium calefaciendi eſt ipſa caliditas manens in calefaciente: ⁊ rō ⁊ principium igniēdi eſt ipſa forma ignis manens in igne igniente: vt ſicut potētia calefactiua non ponat rem aliam a re caliditatis; nec potentia ignitiua ponat rem aliā abſolutā a realitate ignis: ⁊ eodem modo oꝫ dicere de oībus alijs talibꝫ potentijs: q2 eadem ratio eſt de vna ⁊ de oībus. ¶ Quantum autē ad alias potentias cōſiderandū eſt: ꝙ ipſe aliquo modo ſunt actiue: ⁊ aliquo mō etiam paſſiue: q2 intelligere ⁊ ſentire ſunt etiaꝫ quoddam pati. Et ſm quidem ꝙ paſſiue ſunt: rō ſuperius adducta de eis ſicut ⁊ de alijs concludit: ſm vero ꝙ actiue ſunt non poſſunt aliud q̄ illud quod eſt rō agendi quod ponitur eſſe forma intelligibilis in intellectu: ⁊ forma ſenſibilis in ſenſu. Ex quo apparet ſatis euidēter ꝙ illa ⁊ eadē res que ponit᷑ per tales potentias vt paſſiue ſunt: ponit᷑ etiā ꝑ eaſdem ſm q̄ actiue dicunt᷑: nullo alio ſuperaddito niſi ſola informatione ſc̄do facta a formis ꝑdictis. ¶ Eſt igitur cōſiderandū ꝙ vna ⁊ eadeꝫ aīe eſſentia pōt poni per potentiā ſenſitiuā: ⁊ itellectiuā: differenti tū modo q2 potētia ſenſitiua dr̄ vt manēs ſub certa diſpōne organi. Sic enī hꝫ recipe ſpēs ſenſibiliū ſine mā: potētia ꝟo itellectiua dr̄ ſumpta ſm q̄ trāſcendit mā̄e capacitatē. Sc̄dm hoc enī actu quādā īmaterialitatē habet ⁊ ſic in ea attendit᷑ intellectus agens: ſꝫ vero quod eſt in potentia ad ſpēs itelligibiles recipiendas attendit᷑ in ea intellectus poſſibilis.

Ad primū Ergo argumētū dicēdū eſt: ꝙ eſſentia ⁊ potētia bene differūt realiter ⁊ ſm aliquem modum realitatis. ¶ Ad ſc̄dm dicēdū eſt: ꝙ que ſunt oīo realiter ⁊ ſm rōnem idē: neceſſariū ē ꝙ ſimul ponant᷑ ⁊ deſtruant᷑: ſic aūt nō ſe habent eſſentia ⁊ potētia (vt ſupra dictū fuit.) ¶ Ad tertiū dōꝫ. ꝙ accñs ⁊ ſuba nō ſunt idē ſm rōnē nec etiā ſꝫ rem: ſi res cōiter ſumat᷑: ⁊ ſic ſe habēt eēntia ⁊ potētia: q2 eēntia dic̄ rē abſolutā: ⁊ potētia: dicit rē reſpectiuā. ¶ Ad. 4^{m}. dōꝫ eſt eodē mō quo ad tertiū ⁊ ꝑmū. ¶ Ad v. dōꝫ: ꝙ potētia nō eſt ens aīe tm̄ ſed nāe: q2 diuerſitatē quā hēt ad eēntiā nō hꝫ ex ſola actione aīe intellectiue: ſed etiā nāli quadā neceſſitate eaꝫ hꝫ in re extra aīam. ¶ Ad. vj. dōm: ꝙ potētia ſenſitiua ex ea pte qua ponit eſſentiā aīe intellectiue nō eſt coextenſa mā̄e: ſed ſolū ex ea pte qua ponit certā organi diſpōnē. ¶ Ad. vij. dōꝫ. ꝙ iam pꝫ rñſio: ſm enī ꝙ potētia pōit eēntiā ſupra quā fundat᷑: nō eſt neceſſario q̄litas: ſed pōt eſſe ſuba. Sc̄dꝫ autem ꝙ ponit quendā modū ſiue quandā determinationem eēntie: ſic eſt qualitas: ⁊ q2 illa determinatio attenditur ex reſpectu ad aliud: idcirco hoc modo eſt relatiuum. ¶ Et per hoc patet reſponſio ad octauum.

Reſponſio ad obiecta

¶ Queſtio decimaſexta.

Queſtio Sextadecima eſt. ¶ Utrum
Prima ratio. in aliquo indiuiduo ſub
ſtātie ſint plures forme ſubſtantiales. Et
videt̄ ꝙ ſic: qꝛ in quolꝫ corpore eſt aliq̄ for
ma per quā conuenit cuꝫ alio. ſ. forma cor
poreitatis: ⁊ aliqua ꝑ quā ſubſtātialiter differt ab alio
quolibet. ſ. illa per quaꝫ recipitur in determinata ſpe
cie: ſed per eandem formā non pōt aliquis cū alijs ſub
ſtantialiter conuenire ⁊ differre: ergo ⁊c.

Secūda ratio. **Preterea** Omnis forma eſt in determina
Secūdo phiſicorum. ta mā (ſicut patet ſcd̄o phyſicorū
⁊ in. ij. de aīa) qꝛ actus actiuoꝝ ſunt in patiēte ⁊ diſpo
ſito: ſed diſpōnes ſunt accn̄tia: accn̄tia aūt fundant̄ in
aliquo ente actu vel exn̄te actu per formā talē vt habe
Co. 24. tur a pħo primo de generatione capl̄o de rarefactione)
⁊ ania. ergo ſaltem due forme ſubales ſunt in quolibet indiui
Co. 27. duo: vna ex qua mā fit actu. ſ. ſubm̄ cui iſunt paſſiones
ſeu ꝓme diſpōnes: ⁊ alia q̄ aduenit ipſi ſubo diſpoſito.

Tertia ratio. **Preterea** Probat̄ ſpāliter de quolibet cor
pore mixto: qꝛ oē illud in quo ſūt
plura elēta in actu hēt in ſe plēs formas ſubales: qꝛ qd̄
libet elm̄ hꝫ in ſe formā ſubalē differentē numero a for
ma ſubali alterius elemēti: ſed in quolibet mixto ſunt
plura elementa actu: (vt vult cōmentator ⁊ Auicē. in
iij. celi ⁊ mundi: ⁊ etiā Ari. primo de generatione) vult
enim ꝙ mixtio ſit miſcibilium alteratorum vnio.

Quarta ratio. Co. 6. **Preterea** De quolibꝫ aīato pħs dicit. ij. de
aīa ꝙ anima eſt actus corporis
organici phiſici potētia vitā hn̄tis: ⁊ eſt actus ſubalis
(vt in eodē ꝓbat̄): ſed oē corpus organicū hꝫ aliquaꝫ
formam ſubalem ergo ⁊c. ¶ Preterea ꝓbatur de quo
libet aīali: ſi enim corpus quodlibet mortuū eſt idē nu
mero qd̄ fuit aīalis viui: in quolibet aīali ſunt plures
forme ſubales: qꝛ illa que eſt in ipſo mortuo ⁊ aīa ſepa
rata: vel que corrupta eſt: ſed corpus cuiuſlibet mortui
eſt idem numero corpus quod fuit aīalis viui qꝛ vide
mus in ipſo eadem accn̄tia numero: videm⁹ eni ꝙ eadē
eſt albedo in cadauere cū illa que fuit in viuo: ꝫ eſt ideꝫ
corpus numero: al's accn̄s eſſet tranſlatū de ſubiecto in
ſubiectum. ergo ⁊c. ¶ Preterea in omni eo quod mo
uetur motu ꝓgreſſiuo ⁊ a ſeipſo ſunt plures forme ſub
ſtātiales: quia oē tale diuidit̄ in duo: quoꝝ vnū eſt mo
Co. 30. uens: ⁊ aliud eſt motū (vt vult pħs in. viij. phyſicoꝝ)
ſed mouēs ⁊ motum debent eſſe in actu (vt vult cōmen
Co. 30. tator in eodeꝫ. viij.) quare relinquit̄ ꝙ in omni eo quod
mouetur a ſeipſo: forme plures ſubales ſunt: ſed oē aīal
quod mouet̄ motu progreſſiuo: a ſeipſo mouetur ⁊ a ſe
(vt euidens eſt) ergo ⁊c. ¶ Preterea ſicut ſe hꝫ de lacer
ta: ita ⁊ de alijs aīalibus ſed in lacerta ſunt plures for
me: ꝓbō. qꝛ pars lacerte diuiſa ab ipſa lacerta hꝫ aīaꝫ
que ſentit: ſi enim pungat̄ retrahit̄: ⁊ ꝑ ꝯn̄s eſt aīal: ⁊
planū eſt ꝙ non eſt eadē numero aīa cū alia que prius
fuit: ſed alia anima que eſt in parte lacerte prius fuit
in lacerta anteq̄ eſſet deciſa. Quod probat̄: qꝛ illa aīa
non eſt de nouo genita: cū nec aīal cui⁹ eſt pars ſit de no
uo genitū: quod ꝓbat̄: quia omne aīal: aut generat̄ per
lib. prio aīficationē: aut per viuificationē: aut per putrefactio
Co. 15. nē: aut per vermificationem (vt vult pħs in libro de hi
ſtorijs aīlū:) ſed illud aīal nullo illoꝝ modoꝝ eſt gene
ratū (vt pꝫ) ergo ⁊c. ¶ Preterea ſi homo eſt corrupti
bilis: in eo ſunt plures forme ſubales: ſed homo eſt cor
ruptibilis: ergo ⁊c. Maior probat̄: qꝛ aut eſt corrupti
bilis quantū ad mām: aut quantū ad formā: aut quan
Co. 82. tum ad vtrūq̄: ſed non quantū ad mām: quia illa eſt in
corruptibilis (ſm̄ pħm primo phyſicoꝝ) ⁊ per ꝯn̄s nec
quantū ad vtrūq̄: relinquit̄ ergo ꝙ q̄ntū ad formā: qꝛ
forma eius corrumpit̄: ſed aīa intellectiua eſt incorru
ptibilis (vt dicit̄ ſecundo de aīa) ergo in hoīe eſt que
dā alia forma preter aīam intellectiuā per quā eſt corru
ptibilis. ¶ Alique aūt alie rōnes ſūt dialetice ⁊ vane.

In oppoſitū. **In contrarium** Eſt ꝙ ſicut vnūqd̄
ꝙ ſe hꝫ ad eſſe ſuba
le: ita ſe habet ad formā ſubaleꝫ: quia omne eſſe ſubale
eſt a forma ſubſtantiali. Sed vnūquodq̄ indiuiduū in
genere habet vnuꝫ eſſe ſubāle: ratio etenī ſubſtantie cō
ſiſtit in indiuiduitate: vt patet. vij. methaphiſice.

Reſpō. **Reſpondeo** Ad huius qōnis euidentiā
Opinio ſcotiſtarum. intelligēdū eſt ꝙ de iſta qō
ne ſunt quattuor opiones. ¶ Una eſt opio. d. ꝙ in quo
libet indiuiduo ſunt plures forme ſubales ordinate ſe
Opio. ſ. Tho. hn̄tes ſm̄ ordinē predicabiliū. ¶ Secūda opio dicit to
taliter cōtrariū: dicit eni ꝙ vnūqd̄q̄ indiuiduū cōten
Opinio Platonicoꝝ. tū eſt vna forma ſubali per quā eſt quicq̄d eſt in predica
mento ſubſtātie. ¶ Eſt aūt tertia opio tenēs mediū. d.
ꝙ in quibuſdā indiuiduis ſube: eſt tm̄ vna forma ſuba
lis ⁊ in quibuſdā plures: ſic ergo ⁊ iſta opio biptita ē.
Opinio Platonicoruꝫ. biptita. ¶ Quidā eni dicunt ꝙ in quolibet corpore ſimplici eſt
tm̄ vna forma ſubalis in oībus aūt corporibus mixtis
ſunt plures. ¶ Alij aūt dicunt ꝙ in quolibet hoīe ſunt
plures forme ſubales: in oībus aūt alijs ab hoīe eſt tm̄
eſt quaꝫ ſe tunt̄ quidaꝫ. vna. Et iſta opio de nouo ſurrexit propter corpus chri
ſti ⁊ ſanctoꝝ viroꝝ corpa. ¶ Que aūt iſtaꝝ opionuꝫ ſit
Auerroiſte ⁊ Scotiſte. verior nō eſt facile determinare: qꝛ vnaqueq̄ ipaꝝ ma
gnos habuit ⁊ hꝫ defenſores: qꝛ tn̄ apud latinos maio
res tenēt vnitatē formaꝝ: Thomas viꝫ ⁊ Albertus ⁊
Opinio noua. illa opio magis eſt cōſona dictis pħi ⁊ profeſſoruꝫ ei⁹:
credo intrepide tenendū eſſe in quolꝫ indiuiduo ſubſtā
Opio. ſ. Tho. ⁊ dn̄i Alberti de vnitate formaꝝ magis conſona dictis pħi. tie eſſe tm̄ vnā formā ſubalē. Si aūt ſm̄ fidē catholicaꝫ
forte vt celebrē intuentibus oporteat dici cōtrariū: lo
quenti tn̄ phyſice nō eſt cura. ¶ Dicamus igit̄ ꝙ in quo
libet indiuiduo ſubſtantie: eſt tm̄ vna forma ſubalis.
Et hoc pōt declarari ad pn̄s multis rōnibus. ¶ Qua
rū prima ſit illa. Si in aliquo indiuiduo ſubſtātie eēnt
plures forme ſubales omnes forme poſt primam erunt
accidēs: ſed hoc eſt impoſſibile: cuius cauſa eſt quia qd̄
vere eſt nulli accidit. ſ. ſubſtantia (vt dicit pħs primo
phiſicoꝝ) Maior probat̄: quia omnis forma ſubſtan
Prima rō q̄ probat̄ vnitas formaꝝ i indiuiduo tialis dat eſſe in actu: ⁊ ſic prima forma adueniens ma
terie dat eſſe in actu: ſed omne quod aduenit alicui exi
ſtenti in actu eſt accidēs (vt patet. vij. methaphiſice) er
go omnes forme aduenientes poſt primā ſunt acciden
tia. ¶ Sed ponentes opinionē contrariā rōnem iſtaꝫ
conant̄ diſſoluere. Dicunt enim declerādo coꝝ pōnem
Co. 26. ꝙ in quolibet indiuiduo ſunt plures forme ſubſtantia
Co. 42. les oēs tamen forme preter vltimā: ſunt quaſi potentia
Solutio iſtius rationis. les ⁊ diſponentes mām ad vltimā formaꝫ que ſola dat
eſſe completū ⁊ ſpecificū: ſola enim vltima forma: com
pleta ⁊ ſpecifica dr̄. Tunc ſoluunt ad rationē ⁊ dicunt
ꝙ oē qd̄ aduenit alicui in actu exiſtenti cōpleto eſt acci
dens: ſed ſi adueniat alicui exn̄ti in actu icompleto nō
eſt accidens. Cū igitur omnes forme preter vltimā ſint
Cōtra q̄druplr. incomplete: relinquit̄ ꝙ nulla illarū erit accn̄s. ¶ Sꝫ
illa reſponſio (ſaluatis dictis perypateticoꝝ) ſtare non
Primo Co. 69. poteſt: ⁊ hoc ꝓbat̄ quattuor rationibus. ¶ Primo qa
cōmentator primo phyſicorū volens probare ꝙ mā pri
ma nullam formam habet a ſe: ꝓbat hoc tali rōne. Nā
ſi mā prima de ſui rōne haberet aliquā formā: tunc oīs
alia forma adueniens: eſſet accidens: ⁊ tamen manife
ſtū eſt ꝙ illa forma eſſet incōpletiſſima: videtur eniꝫ ꝙ
quāto aliqua forma eſt propinquior vltime ſcilicet aīe
intellectiue: tanto eſt cōpletior. Et ſic patet per ꝯſequent̄.

ꝙ omne adueniens exñti in actu ⁊ incompletiſſimo eſt
Scđo. accidens periit ergo coꝝ poſitio. ¶ Preterea. Ari. in ṕ
Co.54. mo de generatione: arguens cõtra illos qui ponebant
principiũ mãle aliquod elm dicit: ꝙ ſi aliqđ elm ṕnci
piũ mãle eſſet: tunc generatio que eſt ad formã ſubalez
eſſet alteratio. Cũ ergo alteratio ſit ad formam acciden
talẽ ſequeretur ꝙ forma ſubſtãtialis eſſet accidens: hoc
aũt nõ eſt niſi quia adueniret exñti in actu: ⁊ tamẽ eui
dens eſt ꝙ forma elementi eſt incompletiſſima: qꝛ mãe
propinquiſſima. ¶ Preterea aut forma dicit̃ incõpleta
qꝛ eſt imperfecta: aut qꝛ potentialis: ſed ṕmo modo nõ
poteſt dici incõpleta: nam aĩa aſini eſt incõpleta quia
imperfecta reſpectu aĩe intellectiue: ⁊ tñ omne adueni
ens aſino eſt accidens (vt ipſi cõcedunt) poſt formam ſi
ne aĩam aſini. Nec poteſt dici ꝙ ſit incompleta quia ſit
potentialis: qꝛ ſicut mã ſe habet ad actuz: ita forma ſe
habet ad potentiã ſed mã prima de ſe nullũ habet actũ
Co.69. (vt ꝓbat cõmentator primo phyſicoꝝ) ergo nulla for
ma habet aliquã potentiã: ⁊ per ꝯñs nõ eſt potẽtialis.
¶ Preterea oẽ qđ dat eſſe ſimpl̃r dat eẽ cõpletũ: cõple
tũ eni ad incõpletũ videt̃ ſe habere: vt ſimpl̃r ad ſʒ qd
Co.x. ſed oĩs forma ſubalis dat eſſe ſimpl̃r (ſicut pʒ ꝑ Ari. ṕ
mo de generatione) q̃re nulla videt̃ diſtantia de actu
Contra cõpleto ⁊ incompleto. ¶ Sed forte inſtabunt ad iſtas
has ra rõnes: ꝙ aliqua forma vel actus dicit̃ incompletus ex
tiones. eo ꝙ habet ordinẽ eſſentialẽ ad aliã formã non qꝛ imꝑ
fecta: nec qꝛ habeat aliquã potentiã paſſiuã. Et per hoc
patet ſoſo ad oẽs adductas rõnes: prima enim ⁊ ſecun
da non cõuincunt: qꝛ ſi mã de ſe haberet aliquã formã
illa forma non haberet eſſentialẽ ordinẽ ad aliquã for
mã: ſed indifferenter ſe haberet ad oẽs alias formas: lʒ
etiã nõ eodẽ mõ ſit de forma elementi. ¶ Ad tertiã rõ
nem iam patet ꝙ nõ dicit̃ aliqua forma incõpleta: qꝛ
ſit potẽtialis vel imperfecta: ſed quia ordinẽ naturalez
habet ad aliã formã: cũ nec ad ipſam ſiſtat generatio:
nec intentio nature. ¶ Ad quartã rõnẽ aũt dicendũ: ꝙ
illud qđ dat eſſe ſimpl̃r nõ dat eſſe cõpletũ illo mõ quo
accipit̃ cõpletũ ſcilicet ꝙ nõ hʒ ordinẽ eſſentialẽ ad ali
quid ad qđ ſiſtat generatio: ſed quia dat eſſe cõpletũ re
ſpcũ eſſe qđ dat forma accñtalis: qđ eſt eſſe ẜm quid.

Contra **Iſta autem** Soſo nullius videt̃ eſſe va
has re loris: nam videmus ꝙ for
ſponſio ma adueniens enti in actu eſt accñs: qꝛ nõ videtur eſſe
nes. alia cauſa niſi quia oĩs forma requirit ſubiectũ in po
tentia in quo exiſtat. ſicut igitur ſe habet forma ad for
mã: ita ſe habet potentia ad potentiã: ſed forma ſe ha
bet ad formaz ſicut eſſe ad eſſe cum a forma ſit eſſe: cum
igitur eſſe quod dat forma ſubalis ſit eſſe ſimpl̃r: ⁊ eſſe
quod dat forma accñtalis ſit eſſe ẜm quid (vt patet per
Co.42. Ari. vij. metaphiſice.) Relinquit̃ ꝙ forma ſubalis ſit
forma ſimpl̃r: ⁊ forma accñtalis ſit forma ẜm qd: ⁊ vl
terius relinquitur: ꝙ omnis forma ſubſtantialis ſiue
habeat ordinẽ ad aliã ſiue non requirit ſubiectũ in po
tentia ſimp̃r: ſubiectũ autẽ q̃ñtuncunq; ſit in actu incõ
pleto: ⁊ habet ordinẽ ad aliud: non eſt in potentia ſim
Co.24. pl̃r: nulla ergo eſt ſoſo. ¶ Preterea Ari. dicit primo de
generatione: ꝙ mã prima eſt imediatũ ſubiectũ genera
tionis aliaꝝ aũt tranſmutationũ quodãmodo: cuz igit̃
generatio ſimpl̃r: de qua loquitur ſit introductio forme
Co.9. ſubalis in mã (vt vult cõmentator. v. phyſicorũ) relin
quitur ꝙ mã prima ſit imediatũ ſubiectũ oĩs forme ſub
ſtantialis: q̃ñtũcunq; igit̃ mã ſit in actu ſubſtãtiali icõ
pleto: ⁊ habẽte ordinẽ ad aliud non poſſet recipere aliã
formã ſubalẽ quin eſſet accñs. ¶ Preterea dato ꝙ eſſet
verũ ꝙ forma adueniens enti in actu incõpleto nõ eſſet
accidens: ex eo ꝙ ille actus ordinez eſſentialẽ habet ad
aliud: tunc illud in quo eſſent iſte plures forme nõ eſſet
vnũ ſubſtantialiter: ſed ſolũ ordine colligationis: ſicut
domus ⁊ fundamentũ que q̃ñ hñt ordinẽ eſſentialẽ ad
inuicem vt fundamentũ ad parietẽ: ⁊ paries ad tectum.
¶ Preterea ſemꝑ generatio vnius corruptio eſt alteri⁹
⁊ ecõuerſo: ſed ſi in aliquo indiuiduo ſubſtantie genera
liter de quo loquimur eſſent plures forme ſubſtãtiales
ſemper gñatio vnius nõ eſſet corruptio alteri⁹: q̃re ⁊c.
Maior ꝓbatur: qꝛ ſumpta eſt a phõ ṕmo de generatio Co.17.
ne Minor probat̃: nã introductio oĩs forme ſubãlis eſt ⁊.20.
generatio ſimpl̃r: ⁊ tñ ſi in aliquo indiuiduo ſubſtãtie
ſunt plures forme ſubales: alie nõ corrumpunt̃ ẜm eos
⁊ per cõſequens manet totũ cõpoſitũ. ¶ Iſta autẽ rõ Reſpõ.
nõ poteſt diſſolui niſi vno triũ modoꝛuz vel dicendo ꝙ
cũ Ari. dicit ꝙ generatio vnius eſt corruptio alterius
dicit hoc ẜm opionẽ alioꝝ vel dicendo ꝙ hoc dicit i ge
neratiõe elorũ: vel dicendo ꝙ dicit ꝙ accipiat̃ genera
tio vno mõ pticulariter ꝓ generatione ſpãliter cuiuſli
bet forme exñtis in cõpoſito: ⁊ ſic non intelligit phs: ꝙ
ſemꝑ generatio vnius ſit corruptio alteri⁹. ¶ Alio mõ
accipit̃ generatio vl̃r: totius. ſ. cõpoſiti a principio pri
me forme vſq; ad vltimã ⁊ completã formaz: ⁊ de hac
generatione intelligit phs: ꝙ generatio vnius eſt corru
ptio alterius: quia cũ introducitur prima forma corrũ
pitur alia vt cum introducitur forma ſanguinis corrũ
pitur forma ſeminis. ¶ Sed prima ſoſo nulla eſt: ſi qs Contra
reſpiciat ibi phm querit enim ibi phs: cũ omne quod
corrumpit̃ cedat in nihil: q̃ eſt cauſa q̃re nunq̃ deficiat
generatio: cũ ſemꝑ quodlibet generet̃ ex alijs. ¶ Dein
de ponit ſoſones alioꝝ: ⁊ eas improbat: ⁊ poſtea ponit
ſolutionẽ iſtã: ꝙ cauſa quare generatio ſemꝑ cõpleat̃ ⁊
nunq̃ deſinat eſt: quia ſemꝑ generatio vnius eſt corru
ptio alterius: ⁊ ecõuerſo: ⁊ iſtã ſoſonem nõ improbat ⁊
ſic patet ꝙ fuit ſoſo nulla: ſed argumẽtũ ipſuz reprobat.
¶ Nec etiã ſcđa ſoſo valet: primo qꝛ eſſet contra illos
qui ponunt plures formas ſubales in quolibet indiui
duo: ⁊ cõtra iſtos ſpãliter diſputamus. ¶ Scđo qꝛ vide
mus exẽplũ qđ ponit Ari. poſtea magis inferius: ſicut
q̃ñ ex ſemine generat̃ ſanguis: ⁊ planũ eſt ꝙ nec ſemen
nec ſanguis eſt elm. ¶ Preterea Ari. in ṕmo de gñatio Co.h. ⁊ 4.
ne ⁊ corruptione dicit: ꝙ ipſe vult determinare quõ ge
neret̃ caro: ⁊ alia mixta (vt pʒ ibi) ergo ⁊c. ¶ Tertia
aũt ſoſo que videt̃ habere aliquid apparẽtie ſtare nõ
põt: primo quia aliquid nõ dr̃ ſimpl̃r de aliquo: niſi to
tũ vel plures principaliores partes eius ſint tales (vt Co.25.
dicitur in. iiij. phyſicorũ) vnde aliquid non dr̃ caliduz
niſi totum vel plures partes eius ſint calide. Cũ igitur
ſimpl̃r dicat̃ ꝙ generatio vnius eſt corruptio alterius:
oportet ꝙ hoc habeant: vel oẽs eius partes generatio
nis vel plures ṕncipaliores que ſunt vltime: q̃re ⁊c.
¶ Preterea ſicut ſe habuerunt in generatione: ita ſe ha
bebunt in corruptione: ita ꝙ corruptio illius forme in
cõpoſito nõ erit generatio alterius: cuius generatio nõ
fuit corruptio alterius: Cũ ergo ſeparabit̃ aĩa intellecti
ua ab hoĩe: nõ generabit̃ aliqd ſed remanebit anima
ſenſitiua: etiã per ꝯñs aĩal: ⁊ hoc cõſiderat̃ ꝑ phm. iiij.
ethicoꝝ caplo de cõſilio: vbi vult: ꝙ omne quod prius
aduenit vltimo recedit: ⁊ ſic relinquit̃ ꝙ poſtq̃ homo
erit mortuus: remanebit aĩal ⁊ ambulabit: ⁊ poſtq̃ cor
rupta fuit aĩa ſenſitiua: remanebit aĩa vegetatiua: ⁊
per conſequens viuũ ⁊ nutriet̃: quoꝝ quodlibet appet
eſſe abſurdũ. ¶ Et ſi dicat̃ ad iſtam rõnem: ꝙ iſte tres Reſpõ.
aĩe ſunt vna numero. ¶ Inquirendum ⁊ petẽdũ eſt ab
eis quare magis aĩa intellectiua poteſt dare eſſe ſenſiti Cõtra
uum ⁊ vegetatiuũ q̃ eſſe corporeuz ⁊ mixtum ⁊ ſic de
alijs. ¶ Eſt etiam contra eoꝝ poſitionẽ qui ponunt in
quolibet

quolibet indiuiduo plures formas ſubſtantiales eſſe or dinate ſe habentes ſm ordinẽ eſſentialiũ pdicabiliũ in
Reſpon. genere ſubſtantie. Et ſi diceretur (ſicut dicũt qdã) ꝙ re cedẽte aia intellectiua ab hoĩe: adhuc remanet ſenſiti/ ua: tñ mẽbra ita ſunt debilitata ꝛ alterata ex ſeparatione aĩe intellectiue: vel ex aliqua cã ꝙ redduntur inepta ad ſenſum ꝛ motũ: ſicut videmus in palyticis manifeſte.
Contra ℭ Solutio iſta non valet: qꝛ opꝫ ꝙ primũ ſenſitiuũ. ſ. cor adhuc ſentiret ꝛ moueretur: ꝙ aũt non moueatur ali quod mẽbrũ in quo ſit aia ſenſitiua: nõ videtur eſſe niſi ex priuatione caloris naturalis. Cuꝫ ergo in corpore ſit calor naturalis: quãdiu durat aial ſequeretur: ſi ſtatiꝫ ſepata aia intellectiua foret pforatio vſqꝫ ad cor: ꝙ aial remaneret ſine aia: h aũt eſt falſum: quare ꝛc. ℭ Prete rea ſi ſepata aia intellectiua remaneret ſenſitiua: homo nõ eſſet mortuus: ſed hoc eſt abſurdũ: igitur ꝛc. minor pbatur: qꝛ adhuc remanente aia ſenſitiua: remaneret vegetatiua: qꝛ nulla alia potẽtia anime: poteſt eſſe ſine
Com. 31. vegetatiua (vt vult Ariſto. in ſecũdo de aia) ſed vbi eſt adhuc anima vegetatiua illud eſt viuũ: quod aũt eſt vi uum nõ eſt mortuum: igitur ꝛc.

Reſpon. **Sed forte adhuc** Reſpondebitur ꝙ in homine eſt duplex vita: vna ab aia intellectiua: ꝛ iſta cõpetit ho mini inquantũ eſt homo: ꝛ quantũ ad talẽ vitã: homo eſt mortuus ex ſeparatione anime intellectiue: ꝛ per cõ ſequẽs homo eſt mortuus inquãtũ eſt homo. ℭ Secun da eſt vita que cõpetit ſibi inquantũ eſt aial: ꝛ alia que cõpetit ſibi inquãtũ eſt vegetatiuũ: ꝛ quantũ ad iſtam duplicẽ vitam homo non eſt mortuus.

Contra Com. 37. **Sed iſta ſolutio** Non valet: quia (ſi cut vult phs ſcđo de aia) viuere viuentibus ineſt per vegetatiuã potentiaꝫ ꝛ non per aliã potentiã: alias due aĩe vegetatiue eſſent in aia quod abſurdũ eſt: quare ꝛc. ℭ Preterea (ſicut di
Com. 37. cit phs ſcđo de aia) viuere viuẽtibus eſt eſſe. Si igitur in hoĩe eſt triplex viuere: in hoĩe eſt triplex eſſe: hoc autẽ
Com. 17. videtur abſurdũ: qꝛ vnius rei vnicũ eſt eſſe (vt pꝫ per
Reſpon. phm tertio methaphyſice) quare ꝛc. ℭ Sed aliquis re ſpondebit ad primã rationẽ: ꝛ dicet ꝙ qñ Ariſto. dicit ꝙ in omnibus viuentibus ineſt viuere per potentiam vegetatiuã poteſt intelligi duobus modis: vno modo ꝙ omne viuere quodcũqꝫ ſit illud ineſt viuentibus per po tentiã vegetatiuã: ꝛ ſic nõ intelligit Ariſt. ℭ Alio mo/ do ꝙ in omni viuo corruptibili ꝛ generabili de quali loquitur hic phs eſt potentia vegetatiua.

Contra **Sed iſta ſolutio** Nulla eſt: quia ꝙ̃uis forte in hoĩe ſit tri plex viuere quod oppõnatur morti: ẽ. n. viuere per aiaꝫ
In principio vegetatiuã: ꝛ hoc pbatur per Ariſto. in libro de morte ꝛ vita: vult eniꝫ ibi ꝙ duplex ſit mors ſcꝫ nãlis de qua loquimur: ꝛ vocatur extinctio: ꝛ talis mors eſt corru/ ptio forme. Alia vocatur mors ex conſumptione humi di nãlis: ad quam ſeqtur deſtructio caloris naturalis: quocũqꝫ aũt iſtoꝝ modoꝝ: mors non eſt aliud ꝙ̃ deſtru ctio caloris nãlis: ꝛ ſic ꝙ̃diu aia vegetatiua eſt in corpo re ꝛ ſenſitiua: non eſt deſtructio caloris nãlis: qꝛ ꝙ̃diu aia vegetatiua eſt in corpore tãdiu fit nutritio in corpe
Com. 25. (vt Ari. vult primo de generatione capitulo de augmẽ to) ſed omne nutrimentũ opꝫ eſſe decoctũ (vt dicit pri/
Cap. pmo mo de partibus aialiũ decoctio aũt fit a calore natura
Reſpon. li (vt dicitur eodẽ loco) quare ꝛc. ℭ Sed forte aliquis reſpõdebit ad rõnẽ principalẽ: ꝛ dicet ꝙ ſimul ꝛ ſemel recedẽte aia intellectiua recedit aia ſenſitiua ꝛ vegetati ua. Et ad auctoritatẽ phi cuꝫ dicit: omne ꝙ prius adue nit vltimo recedit: reſpondebit ꝙ hoc eſt verũ in illis q̃

ſunt eſſentialiter ordinata: qualia ſunt ille tres anime. In alijs aũt que nõ ſunt eſſentialiter ordinata non ha bet veritatẽ. ℭ Sed illa ſolutio non põt ſtare primo re Contra
ſpiciendo intẽtionẽ phi ibi: vbi ponit predictam aucto ritatẽ: dicit ꝙ hoc eſt verũ in inquiſitione cõſilij: qđ oẽ qđ pri⁹ aduenit: vltio recedit ꝛ ibidẽ dicit ꝙ ingſitio q̃ ẽ cõſiliũ: ẽ ſicꝫ diadramas: i demſtone mathematica: ſꝫ mãifeſtũ ẽ ꝙ i demſtone mathematica: maior ꝛ minor ordinãtur ad ↄcļonẽ: ꝗ i iquiſitione conſilij oia ordinã tur ad aliquid vnũ: ꝛ ſic patet ꝙ cũ dicit Ariſto. quod prius aduenit vltimo recedit intelligit in eſſentialiter ordinatis: nulla ẽ ergo fuga. ℭ Preterea petam⁹: q̃re accidit hoc. ſ. ꝙ in eſſentialiter ordinatis: omne qđ pri us aduenit: vltimo recedit: in illis aũt que non habent ordinem eſſentialem non habet veritatem.

Ad quod forte Ipſi dicent: nec aliter poſſũt dicere: ꝙ hoc ac Reſpon.
accidit eſſentialiter ordinatis: qꝛ in talibus oia pcedentia ſunt ppter vnũ. ſ. vltimũ: ꝛ ideo recedente vltimo cũ amplius redi e non poſſit: ſi remanẽt pcedẽtia eẽt fruſtra: qꝛ fruſtra eſt illud quod eſt ad aliquẽ finẽ ordi natũ: quẽ nõ includit (ſicut dicitur ſcđo phyſicoꝝ) ſed Com. 62.
deus ꝛ natura nihil faciũt fruſtra (vt dicitur primo ce Contra
li ꝛ mũdi) ſed illa poſitio repugnat poſitioni eoꝝ: quia Com. 32.
qua rõne recedẽte aia intellectiua recedit anima ſenſiti ua ꝛ vegetatiua eadẽ rõne recedẽt oẽs alie forme exiſtẽ tes in hoĩe: ꝗa oẽs ordinantur ad ipſam intellectiuam. Et tñ ipſi ponũt ꝙ corpus hoĩs mortui: eſt idẽ numero quod fuit viuũ: ꝛ per cõſequẽs forma ſubſtãtialis per quã erat corpus nõ receſſit nec paſſiões: ꝛ ſuper hoc fir mãt potiſſimã demſtonem eoꝝ. ℭ Preterea ſi aia ſen/ ſitiua nõ recederet recedẽte intellectiua: nõ corrumpũ tur diſpõnes: quibus mediantibus ſaluatur ꝛ perſeue rat in materia: cum igitur nõ ſint eedem diſpoſitiones anime ſenſitiue ꝛ intellectiue nõ corrũpuntur abeodeꝫ corrũpente. ℭ Preterea ſi in aliquo indiuiduo eſſent plures forme ſubſtãtiales: omnes preter vltimam eẽnt fruſtra: ſed deus ꝛ natura nihil faciũt fruſtra (vt demũ eſt) quare ꝛc. maior probatur: quia (ſicut vult Ariſto. Com. 30.
ſecundo de anima) ſic eſt in formis: ꝙ ſemper prior re/ ſeruatur in poſteriori: vnde ipſe dicit ꝙ vegetatiuũ eſt in ſenſitiuo: ꝛ ſemper prius in eo quod conſequenter ſe habet. Et ſic relinquitur ꝙ omnes forme precedentes ſunt virtualr in vltima: eſſent ergo fruſtra omnes pre cedẽtes: ꝗa illud eſt fruſtra quod poteſt fieri per paucio ra ꝛ fit per plura: vt dicitur primo phyſicorum.

Ad iſtam rationem Reſpõde bit aliqs Reſpon.
ꝙ aliquid dicitur eẽ in aliquo ſiue in alio multipliciter Com. 55.
vt dicitur quarto phyſicorum: vno modo: ſicut aliquid Com. 23.
in ſuo fine ꝛ in ſuo vltimo. Et alio modo in virtute ſua. Primo modo habet veritatem ꝙ vegetatiuum eſt in Contra
ſenſitiuo: ꝛ ſemper prius in eo quod conſequenter eſt: ſicut in ſuo optimo: omnes enim forme priores in com/ poſito ſunt propter vltimam formam: tanquã propter Com. 20.
finem earum: ſed illa ſolutio ſtare non poteſt. ℭ Pri mo quia ipſe dicit ꝙ vegetatiuum eſt in ſenſitiuo: ſicut trigonũ in tetragono: non eſt autem trigonum in tetra gono: ſicut in ſuo optimo: quia figura triangularis po tior eſt ꝙ̃ quadrangularis: omnis enim perfectio conſi ſtit in ternario: ꝛ vt probat phyloſophus in primo ce/ li ꝛ mundi: propter hoc a natura: tanquã leges illius ad ſanctificationem eorum: vtimur numero: hoc. ſ. ter nario. ℭ Preterea Ariſtoteles in principio de morte ꝛ vita: dicit ꝙ vnũ ꝛ idẽ numero eſt per qđ viuit aial: ꝛ eſt aial: ſed viuit per aiam vegetatiuam: ꝛ eſt animal

per animam ſenſitiuam: quare vnū ⁊ idem numero eſt
aia vegetatiua ⁊ ſenſitiua in aiali. ¶ Preterea Boeti
us in lib. de cōſolatione dicit ꝙ quicqd pōt virtus in
ferior poteſt virtus ſuperior: ⁊ adhuc amplius: quare
⁊c. ¶ Preterea ad principalem q̄ōnem: ſicut ſe hȝ in
aiali: ita ſe hȝ in quolibet indiuiduo ſubſtātie: qᵭ etiaȝ
ipſi cōcedūt: ſed in aliquo aiali: nō ſūt plures forme ſub
ſtātiales: quare ⁊c. minor probatur: quia (ſm phm ſe
cūdo de aia) recedēte aia: nō remanet corpus niſi equi
uoce: vult. n. ꝙ ſi virtus viſiua eſſet anima oculi ꝙ rece
dente virtute viſiua non remaneret oculus niſi equiuo
ce. Sed ſi in aiali eſſent plures forme ſubſtantiales: rece
dente aia non eſſet idem corpus niſi equiuoce: qꝛ nō eſt
idē corpus numero: niſi cuȝ remanet eadem forma: per
quaȝ erat corpus: ⁊ etiam ipſi aduerſarij hoc concedūt
immo ſuper hoc fundant potiſſimam demonſtratio
nem eorum: quare ⁊c.

Reſpō. **Ad iſtam rationem** Ipſi re
ſpondēt ⁊ dicūt ꝙ recedēte aia nō remanet animal: niſi equoce
ſed bene remanet idē corpus: vnde Ariſto. ſcōo de aia
Com. 9. nō dicit ꝙ nō eēt corpus oculi niſi equiuoce: ſed oculus
¶ Sed iſta ſolutio nō videt̄ poſſe ſtare ſi bene reſpicia
Contra mus verba phi ibidē: dicit. n. ibidē ita phs ꝙ ſi forma
dolabre eſſet forma ſubſtantialis recedēte forma dola
Com. 9. bre nō remaneret dolabra niſi equiuoce: ſȝ qꝛ forma do
labre nō eſt forma ſubſtātialis: ⁊ aia dolabre: adhuc re
manet dolabra ſepata ⁊ corrupta forma dolabre: aut
ergo phs per dolabrā intelligit totū cōpoſitū ex corpore
dolabre ⁊ forma dolabre: aut intelligit corpus dolabre
nō poteſt dici ꝙ intelligit totū cōpoſitū ex forma dola
bre ⁊ corpore ipſius: qꝛ ī rei veritate corrupta forma do
labre: prout accipit̄ dolabra pro toto cōpoſito nō rema
neret niſi equoce: ⁊ tñ Ariſt. dicit ꝙ nō remanet equiuo
ce: intelligit ergo de corpore dolabre ſolū: ergo nō intel
ligit de oculo: prout dicit̄ de toto cōpoſito: ſed de corpo
re oculi. ¶ Preterea Ariſto. dicit expreſſe: primo de par
tibus aialiuȝ: ꝙ aiali mortuo non remanet corpus ani
malis niſi equiuoce.

Reſpō. **Sed forte** Ipſi reſpondent ad iſtas rōnes: ⁊
dicent ꝙ corpus animalis poteſt
cōſiderari dupliciter: vno modo ſm ꝙ eſt corpus: ⁊ ſic
remanet ideȝ numero mortuo animali. Alio modo ſm
quod eſt corpus animalis: ⁊ ſic nō remanet idem nume
ro: niſi equiuoce: dicit̄ enim corpus animalis inquan
tū eſt ſubiectū ⁊ perfectū ab anima ſenſitiua: ⁊ ſic intel
Com. 9. ligit Ariſto. ſcōo de anima.

Contra
Com. 9. **Sed iſta ſolutio** Stare nō pōt pri
mo: qꝛ dicit Ariſt.
ſecundo de anima: ⁊ primo de partibus animalium: ꝙ
non remanet oculus niſi equiuoce: ſicut lapideus aut
depictus: ſed corpus lapideū: aut depictum nunq̄ȝ fuit
perfectū anima ratiōali vel ſenſitiua: ergo corpus mor
tui ſiue animalis fuit perfectū aia ſenſitiua. ¶ Prete
rea Ari. dicit ꝙ remanet corpus dolabre: ⁊ planū eſt ꝙ
nō remanet niſi vt corpus: nō. n. remanet: vt corpus do
ſcōo de labre: corrupta foꝛa dolabre: ſicut dic̄ Ari. ꝙ ſi foꝛa do
aia cō. 9 labre ē foꝛa ſubalis: ⁊ aia dolabre ſepata foꝛa dolabre
nō eſſet dolabra niſi equoce: relinquitur ergo ꝙ mortuo
animali nō remanet idem corpus numero: prout conſi
deratur: vt corpus abſolute. ¶ Preterea planum eſt ꝙ
corpus animalis mortui eſt in aliqua ſpecie: vt in ſpe
cie cadaueris: quia omne quod eſt in genere eſt in aliq̄
cuꝰ ſpēs: ſed non conuenit idē numero amplius ꝑmane
re: donec in ſpecie permutatur (ſicut dicitur ī topicis)
quare ⁊c. ¶ Preterea (ſi bene recolo non certitudinal
ter aſſero) Ariſto. dicit primo de partibus animalium
ꝙ in corpore animalis mortui nō remanet eadem figu quarto. li
ra numero: manifeſtum eſt ergo ꝙ nullo modo eſt idem bro cap. 3.
corpus numero. ¶ Preterea ad principalē q̄ōnem quā ⁊. xij. d aia
do aliqua predicantur de aliquo ſecundū diuerſas for Com. 35.
mas illa dicuntur de ſe inuicem per accidens: ſicut vi
demus ꝙ muſicum predicatur de homine ſecundū iſtā
formam que eſt muſica: ⁊ grammaticum per iſtam for
mā que eſt grammatica: ⁊ ideo muſicum predicatur de
grāmatico per accidens: ⁊ ecōuerſo. Si ergo anima ve
getatiua ſenſitiua ⁊ intellectiua: ſūt diuerſe forme: tūc
viuū animal ⁊ homo: que accipiuntur ab anima vege
tatiua ſenſitiua ⁊ intellectiua de ſe inuicem predicabū
tur per accidens: ita ꝙ homo eſt animal: animal eſt vi
uum: eſt predicatio per accidens: ſed hoc eſt abſurdum
quare ⁊c. ¶ Sed aliquis dicet ad iſtam rationem: ꝙ il Reſpō.
lud quod dictum eſt: habet veritatem de illis formis:
que non habent ordinem adinuicem: de illis auteȝ que
habent ordinem adinuicem non habet veritatem: ſed
quia dictū eſt: ꝙ omnes forme preexiſtētes in compoſi
to habent ordinem: ⁊ ſunt quaſi potentiales ⁊ diſponē
tes ad vltimam formaȝ: ⁊ ideo ratio non conuincit.

Sed iſta ratio Non videtur valere: qa Contra
grāmatica quaſi ordinē
eſſentialem habet ad logycam: ⁊ tamen h̄ eſt predicatio
per accidēs: grāmaticū eſt logycū: ⁊ econuerſo: ſiue grā
matica eſt logyca: ⁊ ecōuerſo: ⁊ forma fundamēti habȝ
quaſi ordinem eſſentialem ad formā pictis: ⁊ tamen h̄
eſt predicatio per accidens: fundamentuȝ eſt ꝑetatuȝ:
vel ecōuerſo: nulla ergo videtur ſolutio.

Et ſi tu dicas Quod gramatatica non Reſpō.
habet ordinem eſſentia Contra
lem ad logycā: nec forma fundamēti ad pieterem. Eodeȝ
modo dicam ego tibi: ꝙ ſi eſſent plures forme in compo
ſito ꝙ ille non haberent ordinē eſſentialem adinuicem
⁊ peius poteris probare q̄ȝ ego: quia illud quod dico ē
aliqualiter veꝝ per ſe ⁊ manifeſtū: qᵭ vero tu dicis vi
detur eſſe ſomnium. ¶ Sed forte ad rationeȝ principa Reſpō.
lē tu dices: ſicut dicūt aliqui: qui ponūt iſtam poſitionē
ꝙ hoc hȝ veritateȝ. ſ. ꝙ qñ aliqua ꝑdicantur de aliquo
ſm diuerſas formas artificiales: illa predicant̄ de inui
cem per accidēs: ſicut tu mihi ponis exēplum. In illis
aūt que predicantur de inuicem ſm diuerſas formas Contra
ſubſtātiales nō hȝ veritatē. ¶ Quod ſi diceres peteres
pricipiū: ⁊ ideo iſta fuga nulliꝰ eſt valoris. Preterea il
la ſolo videt̄ eē ſolūmodo fuga: qꝛ in omni ꝑdicatione
per ſe: primo mō dicēdi per ſe: ꝑdicatū includit̄ in eſſen Com. 9.
tia ſubiecti: ⁊ h̄ probat̄: qa vult phs ꝑmo poſterioꝝ ꝙ
ꝑdicatio in ꝑmo mō dicendi per ſe: eſt qñ diffinitio vel
pars diffinitionis ꝑdicat̄ de diffinito: ſȝ diffinitio idē
eſt eſſentialiter cū diffinito: nō. n. differt in alio: niſi qa
illud ꝙ eſt diffinitū dicit īplicite: diffinitio aūt dicit ex
plicite: ſed diffinitio eſt vna ⁊ indiuiſibilis ſm rē: ⁊ idē Com. 43.
eſt cum diffinito. ¶ Dicit aūt Ariſto. in ſeptimo metha
phyſice: ꝙ differentia vltima conuertitur cum diffinito
ſicut rationale cū hoīe: omne ergo ꝑdicatū per ſe primo
modo: ideȝ eſt eſſentialiter cū ſubiecto: quare ⁊c. ¶ Pre
terea ad principale: ſi in hoīe nō ſunt plures forme ſub
ſtātiales: nec in aliquo indiuiduo ſubſtātie: qa magis
videt̄ de eo q̄ȝ de alio: ſed in homine nō ſunt plures for
me ſubſtantiales: quare ⁊c. maior ⁊ minor probantur:
qa (ſicut etiā ipſi ponunt) prius embrio in matrice eſt
viuū: poſtea illud idē fit animal: poſtea illud idem fiet
homo. Sed hoc videtur abſurdū: quia tunc planta fie
ret aial vel brutū: ⁊ ſic plāta fieret brutū aial: vt capra
ſic capra fieret homo: quare ⁊c.

Reſpō. Prio **Sed tu reſpondebis** ⁊ diceſ ꝙ aia vege-
tatiua que bʒ ordinē ad ſenſitiuā nō ꝯſtituit plantā: ſʒ
Scdo ſolū illa que nō bʒ ordinē ad ſenſitiuā: ⁊ vlterius dices
ꝙ aial incōpletū bʒ ordinē ad aiaʒ rōnalē: ⁊ ideo nō eſt
icōueniēs ſi fiat hō: tu aūt male ponis exēplū de capra
que talē ordinē nō bʒ: ⁊ eſt aial perfectū ⁊ completum.
Contra ¶ Sed in veritate iſta ſolō nō vr̄ valere. ¶ Et primo de
Triplex planta: ſicut .n. in libro de plātis pʒ: triplex eſt gen⁹ vi
eſt gen⁹ uentiū: ſiue triplex eſt aia a qua vita ꝓcedit: vnū eſt ge
viuētiū nus plāte: qḋ cōſtituit aiam vegetatiuā: aliud eſt gen⁹
aialis: qḋ cōſtituit aiam ſenſitiuā: ⁊ aliud eſt genus ho
minis qḋ cōſtituit aiam intellectiuā: igiꝝ videꝝ ꝙ opʒ
illud qḋ bʒ aiaʒ vegetatiuā eſſe plantā: ⁊ etiā ꝙ dicaꝝ
ꝙ nō eſt incōueniēs ꝙ illud aial qḋ bʒ ordinē ad aiam
intellectiuā: fiat hō: ideo videꝝ ꝙ aial quātūcūqȝ habe
at ordinē ad aiam intellectiuā eſt aial brutū ⁊ irrōnale
ꝙ autē irrōnale fiat rōnale: hoc eſt īpoſſibile: qꝛ hec eſt
ꝑdicatio oppoſiti de oppoſito ⁊ eſſʒ ſīle ꝙ albedo fieret
nigredo ſaluata albedine: qḋ eſt abſurdū. ¶ Preterea
homo eſſet duo aialia: eēt .n. aial rōnale ⁊ irrōnale: q̄re
vulgaris ⁊ fatua videꝝ opinio. ¶ Preterea ad ꝑncipa
le ſi in aliquo indiuiduo ſubſtātie ſūt plures forme ſub
ſtātiales ſm̄ deſcēſum ꝑdicabiliū in genere ſubē (vt ip
ſi ponūt) eſſet aliqua forma ſempiterna in mā: ſed nul-
la forma eſt ſempiterna in materia: quare ⁊c. maior ꝓ
batur: qꝛ nulla alia ratio videꝝ eē: quare adueniēte vna
corrūpiꝝ alia que erat ia mā niſi qꝛ ſe nō cōpatiūtur: cū
ḡitur forma corporeitatis ſecuʒ compariaꝝ quācūqȝ
aliā formā: qꝛ omne habēs quācūqȝ formā eſt corpus re
linqtur ꝙ forma corporeitatis eēt ſempiterna in mate-
riaʒ bʒ cōtrariū (vt habeꝝ in libro de cauſis longitudi
nis ⁊ breuitatis vite) ⁊ omne habēs cōtrariū eſt corru
ptibile: vt diciꝝ primo celi ⁊ mūdi. ¶ Preterea Ariſt.
Cō. 23. dicit in primo de generatione ⁊ corruptione ponens in
ter generationē ⁊ alterationē differentiam ⁊ alios mo-
tus ꝙ vl̄r generatio ⁊ corruptio eſt qn̄ nihil remanet:
cuius ſubiectū eſt accidens ⁊ paſſio: vel cuius alteꝝ ſit
accn̄s ⁊ paſſio: ſed accn̄s ⁊ paſſio ſic eſt cōpoſiti ex mate
Cō. 63. ria ⁊ forma (vt pʒ ꝑ cōmētatorē ꝑmo phyſicorū) quia
ſubiecta mā cū forma eſt cā oīum accidentiū: h̄ etiā di-
cit in libro de ſubſtātia orbis: ergo vl̄r in omni genera-
tione ⁊ corruptione ſubiectū eſt totū cōpoſituʒ ex mate
ria ⁊ forma. Cū igiꝝ introductio cuiuſlibet forme ſub-
ſtātialis ſit generatio ſimpl̄r (vt pʒ ꝑmo de generatiōe)
Cō. 24 relinqtur ꝙ qn̄cūqȝ introduciꝝ aliqua forma: corrum-
pitur totū cōpoſitū: ⁊ ſic in quolibet indiuiduo ſubſtan
tie: erit tm̄ vna forma ſubſtantialis. ¶ Preterea ad ꝑn
cipale ſi in quolibet indiuiduo erūt plures forme ſubſtā
tiales (ſicut ipſi ponūt) tūc eēnt aliqua corpora ſimpli-
cia priora ꝙ̄ elemēta: hoc aūt eſt abſurdū maior ꝓbatur
qꝛ ignis per aliam formam eſſet ignis ⁊ corpus ⁊ pla-
nū eſt ꝙ illud corpus eſſet prius ꝙ̄ ignis: ⁊ ſic arguiꝝ
de alijs elemētis. ¶ Preterea ad ꝑncipale per eandem
formā aliqd eſt ſubſtātia corpus ⁊ mixtū in genere mix
toꝝ: aut ſimpl̄r in gn̄e ſimpliciū aut per aliā ⁊ aliā. Sʒ
nō pōt dicere ꝙ per aliā ⁊ aliā formā: qꝛ tunc cū prius
adueniret vna forma ꝙ̄ alia: prius illud indiuiduū eēt
ſubſtantia ꝙ̄ corporea: ⁊ prius eſſet corpus ꝙ̄ mixtū: vel
ſimplex: ſimplex autē non exiſtens: non poteſt fieri mi
xtum: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo per eandem formam
ſubſtantialē: erit ſubſtantia ⁊ corpus ⁊ mixtum ⁊ ſim
Reſpō. plex ⁊ eadē ratione quicquid eſt in genere ſubſtātie. Et
ſi tu volens proteruire ⁊ poſitionē defendere: dicēdo ꝙ
in eodem indiuiſibili tp̄is introduciꝝ forma per quam
Cōn. eſt ſubſtantia ⁊ corpus ⁊ mixtum vel ſimplex tua defen
ſio nulla eſt: qꝛ cū generatio ſit indiuiſibilis: ⁊ vna ge-
neratio ſolū ſimul: ⁊ ſimiliter poſſit eſſe in mā: ⁊ eis ge Cō. 9.
ratio ſpeciem recipiat a termino ad quē: vt dicit phus
quinto phyſicoꝝ relinquitur ꝙ ſolū vna ⁊ indiuiſibi-
lis forma: in vno ⁊ īdiuiſibili tēpore poſſit introduci in
materiā. ¶ Rationes autē in contrarium factas volen
ti reſpicere non eſt difficile ſoluere.

Ad euidentiam autē ſolutionis pri
me rationis ⁊ plu- Reſpō. ad obiecta
rium aliarum eſt intelligendū ꝙ natura cuius ſagaci
tatis non eſt finis ⁊ diligēs cōpendiū: ⁊ paucitatis cō-
plemēto amicabile decreuit inter formas ſubſtantiales
cōſtituit ꝙ ſemper forma poſterior haberet in ſe virtua Cō. 30.
liter oēs precedentes: vnde Ari. dicit. 2. de aia: ꝙ vege-
tatiuū eſt in ſenſitiuo: ⁊ ſemper prius in eo ꝙ conſequē
ter eſt: ⁊ ſic in vnaquaqȝ forma preter formā primaʒ eſt
quaſi quidā gradus formaꝝ que in ipſa virtualiter exi
ſtant ⁊ multa cōpetūt alicui forme: ſm̄ qḋ in ipſa reſer-
uatur vna forma: que ſibi non cōpetūt ſm̄ ꝙ in ipſa re-
ſeruatur alia: vt multa cōpetūt aie intellectiue ſm̄ ꝙ in
ipſa reſeruatur aia vegetatiua: que ſibi nō cōpetunt ſm̄
ꝙ i ipā reſeruaꝝ aia ſenſitiua. Et h̄ viſo pʒ ſolō facile.

Ad primam rōnem: dico eniʒ ꝙ lʒ aliqḋ
corpus ſubſtātialiter diffe
rat ab alijs ⁊ conueniat cū alijs: hoc tm̄ totū eſt ab vna
forma vel per vnā formā diuerſimode cōſideratā: nam
prout in ipſa reſeruaꝝ forma corporeitatis cōuenit cum
alijs corporibus: prout aūt eſt determinate ſpeciei: dif-
fert ſubſtantialiter ab eis. ¶ Vel poſſum⁹ dicere: ꝙ vnū
corpus inquātū corpus nullo alio addito cōuenit ſub
ſtātialiter cū alio: niſi forte logice loquēdo: nā equiuoca
tiones latēt in generib⁹ vt diciꝝ. vij. phyſicorum. Cō. 31.

Ad aliam rōnem cū arguiꝝ: ꝙ determina-
ta forma eſt indeterminata ⁊ in-
diſpoſita mā: dico ꝙ veꝝ eſt: ꝙ cū mā fuerit vltima diſ-
poſitione diſpoſita: tūc corrūpunꝝ diſpōnes: ⁊ etiā totū
cōpoſitū: ⁊ ſic fit reſolutio vſqȝ ad primā māʒ ⁊ introdu
citur forma ſubſtātialis: ⁊ introducūtur diſpōnes ſimi
les diſpoſitionibus precedentibus.

Sed tu arguis contra iſtā ſolutionem: Contra hanc ſolutionē
quia corruptis diſpoſi-
tionibus que diſponebant materiā ad introductioneʒ
alicuius forme determinate: materia remanebat indiſ
poſita: ⁊ per conſequens non introduceꝝ aliqua alia for
ma: ſed remanebit ſeparata ab omni forma quod eſt im
poſſibile ergo ⁊c. ¶ Preterea ille diſpoſitiones fuiſſent
fruſtra: poſtqȝ corrūpuntur adueniente forma: ſed natu Reſpō.
ra nihil facit fruſtra (vt dr̄ tertio de aia). ¶ Intelli- Co. 45.
gendū ꝙ iſte rōnes procedunt ex falſa ⁊ valde puerili
imaginatione: imaginanꝝ .n. ſic dicentes ꝙ ille diſpo-
ſitiones prius tēpore corrūpūtur ꝙ̄ introducitur forma
illa ad cuius ſuſceptioneʒ diſpoſuerūt mām: tūc .n. rati
ones eoꝝ continerent veritatē: ſʒ talis imaginatio pue-
rilis valde ⁊ fatua eſt: ſimul .n. corrūpūtur diſpōnes: ⁊
fit reſolutio vſqȝ ad māʒ primā: ⁊ introduciꝝ forma ſub
ſtātialis ad quā diſpoſuerūt ſic mām: ⁊ ſic rōnes addu Contra
cte de facili ceſſant. ¶ Sed forte tu dices: illa tua ſolu iterum
tio ſolū eſt fuga nihil habens realitatis: faciā enim tibi
tale argumētū: accipiaꝝ enim materia diſpoſita ad for
mā ignis: aut ergo forma ignis introduciꝝ anteqȝ cor-
rūpātur diſpoſitiones que erant in materia: ⁊ per con-
ſequens anteqȝ forma ſubſtantialis que erat in illa ma
teria: aut prius corrūpūtur ille diſpoſitiones: ⁊ poſtea
introduciꝝ forma ſubſtantialis ignis. Si autem dica-
tur ꝙ ante introducitur forma ſubſtantialis ꝙ̄ corrū-
pantur diſpoſitiones: ⁊ per conſequens forma ſubſtan

tialis:ſupra quam fundãtur ille diſpoſitiones: ſequeť
ꝙ ſimul ⁊ ſemel forma ignis erit in materia cum aliȷ̃s
diſpoſitionibus: ⁊ cum illa forma ſupra quam fundan
tur ille diſpoſitiones:quia ergo rõne in aliquo nũc erũt
ſimul:poterunt eſſe in tanto tempore ſequenti. Et ſic ha
betur ꝙ adueniente forma ſubſtantiali ignis:nec in ad
uentu:nec in proceſſu temporis:propter exiſtentiam il
lius forme ignis corrumpetur:nec diſpoſitiões:nec for
ma ſupra quam fundantur ⁊ ꝙ ſimul erunt plures for
me ſubſtantiales cum forma ignis in igne: ⁊ per conſe
quens habetur quod prius arguebatur: ⁊ non remane
bit illeſa ſolutio:quia in eodez indiuiduo eſſent plures
forme ſubſtantiales. Si autem tu dicas ꝙ prius corrũ
puntur diſpoſitiones: ⁊ forma ſubſtantialis ſupra quã
fundantur ꝙ̃ introducatur forma ſubſtantialis ignis:
Cõ.101. ⁊ prius ⁊ poſterius ſunt differentie tẽporis (vt probať
quarto phyſicoꝝ(relinquiť ꝙ in toto tempore interme
dio inter nunc in quo corrupte erãt ille diſpoſitiones: ⁊
forma ſupra quam fundantur: ⁊ nunc in quo introdu
citur forma ſubſtantialis:materia erit ſeparata ab om
ni forma:qđ eſt ĩpoſſibile:q̃re nullꝰ valoris fuit ſolo.

Reſpõ. **Ad iſtam rõnem** Dicendum eſt:ꝙ
iſta ſolutio ab in
ſufficienti venit ratio eſt:cũ.n.arguiť ꝙ cũ materia diſ
poſita fuerit vltimate ad formam ſubſtantialem ignis
quia aut forma ſubſtantialis ignis prius introduceť
⁊c. dico ꝙ nec ante introducitur ꝙ̃ corrumpatur forma
ſubſtantialis ignis:ſed dico ꝙ in eodez nunc temporis
corrumpũtur ille diſpoſitiones etiaz cõplete ⁊ introdu
citur forma ſubſtantialis ignis:nam corruptio forme
ſubſtantialis ignis ſuper quam fundanť ille diſpões
eſt generatio illius forme ſubſtantialis ignis que intro
ducitur:ſicut ſimul ⁊ ſemel eſt corruptio tenebre: ⁊ intro
ductio luminis in diafano. ¶ Quod aũt ſic de neceſſi
tate oportuit corrũpi diſpoſitiones materie forme
ſubſtantialis ſupra quam fundantur ille diſpoſitiones
adueniente forma ſubſtantiali ad quã diſpoſuerũt:pro
bari poteſt per rationem apertiſſimam: ⁊ ratio eſt iſta:
nã ſi manerent diſpoſitiones:que diſpoſuerũt materiã
ad ſuſceptionẽ alicuius forme. Et forma ſubſtantialis
ſupra quam fundanť adueniẽte forma alia:cũ illa for
ma ſupra quam fundanť ille diſpoſitiones eẽnt in ma
teria diſpoſita eadem ratione remanerent diſpoſitiones
illius: ⁊ aliq̃ alia forma ſubſtantialis.ſ.illa ſupra quaz
fundantur: ⁊ eodem modo erit de alia: ⁊ ſic in infinitũ
Et ſequiť ꝙ in quolibet indiuiduo ſubſtantie erunt for
me infinite ſubſtantiales: ⁊ cuz ille forme ſubſtantiales
introducantur ſucceſſiue : ⁊ generatio illius indiuidui
compleatur aliquo tempore determinato ⁊ finito:reli
quitur ꝙ infinite forme ſucceſſiue eſſent introducte tem
pore finito: ⁊ per conſequens infinituz tranſitũ eſſet in
tempore finito:quoꝝ quodlibet eſt impoſſibile: ⁊ ꝙ infi
nite forme ſubſtantiales ſint in aliquo indiuiduo actu:
⁊ ꝙ infinitum ſit per tranſitũ in tempore finito.

Q̃uõ hu
ic rõni
poſſit re
ſpõderi **Ad iſtam rõnem** Nõ poteſt reſpõ
deri:niſi vno mo
do:dicendo ꝙ materia de ſui natura habet aliquam for
mam ſempiternaz que de nouo non eſt introducta: que
per corruptionem aliquarum diſpoſitionum non cor
rumpitur: ⁊ iſtud non eſt alienum a mente eorum : qui
tenent pluralitatez formarum : immo tenent ⁊ habent
hoc tanꝙ̃ neceſſariuz:ꝙ materia de ſui natura habeat
aliquam formam ſempiternam que non corrũpitur.

contra **Sed in veritate** Iſtud dicere ꝙ mate
ria habeat aliquam
formam ſempiternam:eſt dictum in extremis rudita

tis. Nam primo hoc eſt contra cõment . primo phyſi com.69
corũ:qui vult ꝙ nullaz formam habeat mã ex ſui natu
ra. Et h̃ probat per duas rationes:quarũ vna tacta fu
it ſuperius. ¶ Preterea Ariſt. dicit primo phyſicoruz com.69.
ꝙ materia non eſt intelligibilis:nec tãgibilis per ſe ẽt
in intellectu abſtracta:ſed ſi ipſa mã haberet aliquam
formaz eſſet de ſe cognoſcibilis ⁊ de ſe tangibilis: quia
ad hoc ꝙ aliquid poſſit intelligi:nõ requiritur plus:ni
ſi ꝙ poſſit mouere intellectuz. Ad hoc autem ꝙ aliquid
poſſit mouere intellectuz:non requiritur plus niſi ꝙ ſit
in actu:omne aũt exiſtens in actu:poteſt mouere ⁊ age
re. ¶ Preterea ſi mã haberet aliquam formaz : eſſet in
actu: ⁊ per conſequẽs poſſet exiſtere per ſe (vt pz per cõ com.29
ment. ſcđo phyſicoꝝ) ſed (vt dicit Ariſt. pmo de genera
tione capitulo de augmẽto) materia non poteſt ſepara
ri a corporeitate:ſi igitur materia haberet aliquam for
mam:poſſet ſibi ſufficere ad eſſe. ¶ Et pterea ſi Ariſto.
dicit ꝙ materia nõ poſſit ſeparari a corporeitate: ſeque
retur ꝙ materia eſſet corpus: ⁊ cũ materia ſit in corpo
re:ſequereť ꝙ corpus eſſet in corpore: ⁊ ſic duo corpora
eẽnt in eodem quod eſt impoſſibile. ¶ Preterea incor
ruptibile eſt nobilꝰ corruptibili vt dicit Ari. viij. phy com.75.
ſicorũ. Cũ igitur aĩa ſenſitiua ſit corruptibilis:reliqui com.89.
tur ꝙ forma media nobilior eẽt ꝙ̃ anima ſenſitiua: hoc ⁊.90.
autem eſt falſum:qa videmus ꝙ inquanto aliqua for
ma eſt propinquior materie prime:tãto eſt vilior.

Ad tertium Dicendum ꝙ elementa nõ
ſũt actu in mixto. Et ad p
bationẽ cũ dr̃:ꝙ Ariſt. pmo de generatione dicit. Mix
tio eſt miſcibiliũ alteratoꝝ vnio. Dico ꝙ intelligẽdũ eſt
alteratoꝝ a natura ſua: ⁊ talia ſũt corrupta: vel altera
toꝝ.ſ.prius ⁊ poſtea corruptoꝝ:oĩs.n.corruptio eſt ter
minus alterationis.

Sed iſta ſolutio Nihil videť valere contra
¶ Nã Ariſto. dicit ſolutio
ꝙ mixtio eſt alteratoꝝ vnio:illa aũt q̃ ſũt ſic alterata ⁊ nem
ſunt corrupta:nõ poſſũt eſſe vnita: qa q̃ vnita ſunt:illa
ſunt corrupta aut non ſunt. ¶ Preterea arguo tibi ad com.84
pncipale.ſ.ꝙ elemẽta ſũt actu in mixto. ¶ Primo qdẽ ⁊.90.
qa Ariſt. dicit pmo de generatione caplo de mixtione:
ꝙ miſcibilia ſunt nõ in mixto penitus corrupta : ſed ſi
elementa nõ eẽnt in mixto ĩ actu:ſed eẽnt corrupta:ſub
ſtãtialiter:eẽnt penitus corrupta:qa eẽnt corrupta quã
tũ ad ſubm coꝝ: ⁊ quãtũ ad oĩa accñia:qa accñs quodli
bet corrũpiť p corruptionẽ ſubiecti:alr̃s accñs trãſfer
reť de ſubo in ſubm. ¶ Preterea ſicut mixtũ eſt: ita ele
mẽta ſũt in mixto:ſz mixtũ eſt actu mixtuz:ergo elemẽ
ta ſũt actu ĩ mixto. ¶ Preterea nihil moueť motu ali
cuius exñtis in potẽtia.niſi ſit actu in ipſo:qa omne qđ
mouet:vt moueť eſt ĩ actu (vt vult Ari. ⁊ cõmẽt. v. phy com.7.
ſicoꝝ.) Sed vnũquodq̃ mixtuz moueť motu elementi
dominãtis in ipſo vt dicit Ariſt. pmo celi ⁊ mundi.) com.5.
¶ Preterea omne cõpoſitũ ex nõ entibꝰ eſt nõ ens: cuz
igiť mixtũ dicať cõpoſitũ ex elemẽtis:ſi elemẽta totali
ter corrupta ſunt: ⁊ qđ corruptũ eſt:eſt non ens: ſequiť
ꝙ mixtũ eſt cõpoſitũ ex nõ entibꝰ: ⁊ per ꝯñs quodlibet
mixtũ erit non ens: quare ⁊c.

Ad euidentiam Solutionis addu Reſpõ.
ctaꝝ rationũ eſt in p de gene
telligendũ ꝙ in pluribus locis inuenimus dictũ ab Ari. ⁊ cor. cõ.
ꝙ elementa ſunt in mixto. Quo autem modo elementa 84. ⁊ 89.
ſunt in mixto videre eſt valde difficile. Et ideo de hoc Varie ſũt
ſunt ꝙ̃ plures ⁊ varie opiniones Auerroys: Auicen. ⁊ opiones
aliorum pluriuz. Relictis aũt opinionibus multis:qa doctorum
de hoc ad preſens non eſt ſpecialis tractatus: dico ꝙ q̃uõ elemẽ
elementa non ſunt actu in mixto ſaluatis ſuis formis ta ſint
ſubſtantialibus

Opio ꝯmẽtatoris Auicene: ⁊ Alberti ⁊ alioꝝ. ſubſtantialibus (ſicut vult cõmẽt. auicẽ. ⁊ albertus: ⁊ ꝗ plures alij) Et hoc ꝓbaẗ: quia ſicut vult ari. ꝑmo de generatione: quelibet pars mixti eſt mixta: ſicut quelꝫ pars aque eſt aqua. Si ergo in quolibet mixto ſunt elementa in actu: ⁊ cũ eẽm exñs in actu ſit corpꝰ: relinquitur vlterius ꝙ in qualꝫ parte mixti erunt quattuor corpora: quod eſt impoſſibile: quare ⁊c.

Co. 86.

Reſpõ. Co. 86.

Sed tu dices Ad hanc qõnez ꝙ quãdo Ari. dicit ꝙ quelibet pars mixti eſt mixtũ: loquiẗ de aliqua magna parte: vt de illa que põt ſentiri in qua erunt quattuor eſa adinuicez ſecũ poſita: nõ aũt loquiẗ de qualꝫ eiꝰ parte indifferẽter. ❡ Si aũt ſic dicas ignoras ari. naz cuz Ari. dicat ibidẽ: ꝙ miſcibilia nõ ſunt in mixto: ſicut aliqua iuxta ſe poſita: ſicut eſt mixtũ frumentũ ⁊ milcũ ſiue hordeuz etiã dicit ꝙ non eſt cõpoſitio: ⁊ dicit ꝙ non põt eſſe ꝙ aliqd̃ appareat mixtũ hõi quod tñ nõ appareat linceo Si autẽ elementa eſſent in mixto: nõ appareret mixtũ linceo: ⁊ (vt ſit breuiẗ dictũ) hãc opinionẽ reprobat expreſſe phs in primo de generatione. ❡ Preterea ad ꝑncipale argumentũ: Ari. ponẽs differentiã inter gñationẽ ⁊ mixtionẽ: dicit ꝙ h̄ eſt differentia: quãdo eni aliqd corrumpiẗ ⁊ aliquid generaẗ ſimile illi quod corruptũ eſt: tunc eſt gñatio: ſed quãdo aliq̃ corrũpunt ſe ⁊ nõ generaẗ alterũ eoꝝ ſed generaẗ quoddã tertiũ: tunc eſt mixtio: omne ergo mixtũ eſt genitũ (vt patet ꝑ predicta) Sed omne genitũ: eſt genitũ ex aliquibꝰ corruptis: (vt dicitur primo de generatione ſed mixtũ eſt genituz ex elementis: ergo elemẽta in gñatione ſunt corrupta: ⁊ ꝑ ꝯñs nõ remanẽt actu in mixto. Cum ergo Ariſtoteles dicat in pluribus locis ꝙ elementa ſunt in mixto ſeqtur ꝙ actu non remaneant in mixto

Co. 86. ⁊ 88.

Co. 86.

Co. 83.

li. d̃ cauſis.

Ad huius Intelligẽtiã eſt ſciendũ ꝙ (ſicut ꝓbat ꝓculus) oĩs cauſa virtualiter eſt in ſuo effectu. Cum igitur elementa fuerint cauſa efficiens mixti per ſuas qualitates actiuas ⁊ paſſiuas: in mixto erunt virtualiter omnes forme elementorũ: ⁊ illam formã ſubſtantialẽ mixti cõſequetur quedã qualitas in qua erunt virtualiter omnes predicte qualitates elementorũ. Et illud elementũ quod eſt in mixtione anteq̃ fieret eorum' corruptio: fiet magis dominans: ⁊ magis erit virtualiter in forma mixti: ⁊ qualitas eius magis erit in qualitate conſequente formam mixti. Et ideo dicit Ariſtoteles primo de generatione: ꝙ elementa in mixto non penitus ſunt corrupta: nec penitus ſaluata: ſicut albedo ⁊ corpus ſaluatur eniz virtus eorũ. Et ſi illa que dicta ſunt: ſunt vera argumenta facta in contrarium quieſcunt.

Co. 84.

Reſpõ. ad alia obiecta.

Ad primum Dicenduz ꝙ illa que nullo modo ſunt nõ poſſunt eẽ in mixto: ſed dictũ eſt ꝙ elemẽta aliquo mõ ſunt in mixto ſcilicet virtualiter. ❡ Ad aliud pꝫ nã ⁊ ſi illa ſint ſubaliter corrupta: ſaluaẗ tñ virtus eoꝝ (ſicut dictũ eſt de elementis) non eni ſunt oĩo corrupta q̃uis ſint corrupta ad eſſe illud: quod pertinebat ad eſſe actuale eoꝝ.

Ad tertium Quando diciẗ ꝙ ſicut mixtũ eſt mixtũ: ita elementa ſunt in mixto: dico per interemptõem: vel poſſem cõcedere licet nõ eſſet cõcedendũ ꝙ elementa ſint actu in mixto: niſi quantũ ad virtutes eoꝝ. ❡ Ad quartũ dicẽdũ ꝙ ad hoc ꝙ aliquid moueaẗ motu alterius exñtis in potẽtia ſufficit ꝙ in ipſo ſit virtute: ſiue in aliquo exñte in actu cui imediate attribuaẗ actio: ſic tamẽ ꝙ in ipſo exiſtat in virtute illud cuius motu mouetur. ❡ Ad quntuz dicendũ ꝙ propter hoc mixtũ: mixtum erit magis mixtũ q̃ ſimplex: quia in ipſo ſunt elementa virtute: hec autẽ non accidit in elemento. ❡ Ad ſextuz ſicut ad primũ. ❡ Sꝫ forte tu argues ꝯtra has ſolutiones. Primo: quia vbicũq; eſt paſſio alicuius ſubiecti: ibi de neceſſitate eſt ſubiectũ: quia paſſio nõ ſeparaẗ a ſubiecto: ſi ergo in mixto ſunt paſſiones ⁊ qualitates elementoꝝ etiã ipſa elementa formaliter erunt in mixto: ⁊ ideo videtur etiã ꝙ actualiter ſint in mixto. ❡ Preterea: Ari. dicit. v. methaphyſice: caplo de elemento: ꝙ elementũ eſt ex quo primo fit res ⁊ manet in re indiuiſibili ſpecie in aliã ſpẽm. Si igiẗ elementũ manet in re ⁊ hꝫ ſpẽm: ⁊ hñs ſpẽm eſt actu: q2 ſpẽs eſt forma (vt dicit Auicẽ.) relinquitur ꝙ elementũ erit in elementato actu.

Contra has ſolutiones.

Co. 4.

Ad primum Dicẽdũ ꝙ paſſiones elemẽtoꝝ non ſunt in mixto: ibi eni non eſt caliditas ſimplex: ⁊ ſic de alijs qualitatibꝰ nec etiã in eodẽ gradu: ⁊ ideo ratio nõ valet. ❡ Ad aliđ dicendũ ꝙ qdam dicunt ꝙ illa diffinitio data eſt de elemento ſcꝫ mã: ⁊ non de igne: ⁊ aqua: ⁊ alijs elementis. ❡ Vel dicendũ aliter ⁊ melius ꝙ elementũ eſt illud ex quo primo fit res ⁊ manet in re: qđ elemẽtũ ſumptũ extra elemẽtũ exiſtẽs: nõ põt diuidi in partẽ alterius ſpecici: quelibet eni pars cuiuſlibet elementi eſt eiuſdẽ ſpecici cum toto elemento: ⁊ ideo ratio nõ valet. ❡ Ad aliđ principale dicendũ ꝙ (ſicut dictũ fuit ſuperius) in aĩa reſeruanẗ oẽs forme ꝑcedentes: ſicut forma corporeitatis: vegetatiuũ: ⁊ ſic de alijs. Dico igitur ꝙ anima eſt actus corporis: corpus autẽ eſt totũ compoſitum ex materia ⁊ forma ⁊ ex ipſa anima: quia in ipſa reſeruatur forma corporeitatis: ita ꝙ anima eſt actus totius compoſiti ex materia ⁊ forma ⁊ re ipſa hꝫ ꝙ in ipſa reſeruatur forma corporeitatis. Et ſic dato ꝙ anima ſit actus primus corporis phyſici: tamẽ ꝓpter hoc nõ oportebit ꝙ in compoſito vel in ipſo animato ſint plures forme ſubſtãtiales. ❡ Sed in veritate q̃uis iſta ſolutio ſit ſubtilis: non tamẽ placet mihi: quia tunc ſequereẗ ꝙ anima ſm ꝙ anima erit actus corporis ⁊ forma totius cõpoſiti ſiue corporis: ⁊ per cõſequẽs exiſtentis in actu: ⁊ cum oĩs actus qui eſt actus alicuius exiſtentis in actu ſit accñs: ſequeretur ꝙ anima erit accñs ⁊ forma accñtalis: qđ eſt falſuz. ❡ Et ideo aliter dicendũ eſt ꝙ nõ eſt intẽtio Ari. dicere ꝙ anima ſit actus corporis quod eſt altera pars compoſiti: ſicut aer eſt ſubiectũ lucis: ſed eſt actus corporis: ſicut lux eſt actus lucidi. Dicimus eni ꝙ lux eſt actus lucidi: non q2 lucidũ ſit lucidum preter ipſam lucez: ⁊ hoc probatur per Ari. ſecũdo de anima qui dicit ꝙ anima eſt pars corpis: ⁊ ideo ratio nõ vꝫ. ❡ Ad quintum dicendũ ꝙ ſi in animali mortuo eſſent eadem accidentia numero que fuerunt in viuo: ꝙ in ipſo animali eſſent plures forme ſubſtantiales: veruz eſt ſed cũ aſſumiẗ ꝙ in animali mortuo ſunt eadem accñtia que fuerunt in viuo: dico ꝙ eſt falſum. Et tu dicis h̄ apparet ſenſui: dico ꝙ ſenſus decipitur ⁊ deluditur.

Reſpõ.

Co. 5.

Reſpõ.

❡ Sed iſta ſolutio non videẗ vera. Et probatur ꝑmo quia ſenſus non decipitur circa ꝓpriũ obiectũ ſecũdo de aĩa.) Cum ergo ſenſus iudicet eãdẽ albedinẽ eſſe in mortuo que fuit in viuo ita eſt in veritate. ❡ Preterea fama quã multi populi famant eino non perdiẗ. (.vij. ethicoꝝ) ſed inter populos eſt hoc cõe ꝙ eadem ſunt numero accñtia viui ⁊ mortui. ❡ Preterea niſi ſint eadẽ numero accñtia viui ⁊ mortui aliquod iſtoꝝ triũ impoſſibiliũ ſequeẗ. ſ. vel ꝙ terminus motus ſit ſine motu: vel ꝙ motus erit in inſtanti ⁊ ſimul cum termino: vel ꝙ accidens migrabit de ſubiecto in ſubiectum: quoꝝ quodlibet impoſſibile reputaẗ in phia: ꝙ aũt ſequaẗ probatur ſic. Si eni albedo que eſt in mortuo: nõ eſt eadez ei que eſt in viuo: ergo de nouo erit genita. Aut ergo hanc al

Contra. Co. 61. ⁊ 63.

Lectiõe 13. ſm. ſ. Tho. c. 14.

bedinē preceſſit dealbatio: aut non: ſi nō: cū dealbatio
Co.4. ſit motus ad albedinem (quinto phyſicoꝝ) relinquit
ꝙ terminus motus cauſatus ſit ſine motu. Si autē iſtā
albedinē preceſſit dealbatio: aut in corpore viuo: aut
mortuo. Si dicas ꝙ in mortuo: cū illud ſm te de nouo
Co.44 t.45. genitū ſit ⁊ in inſtanti (vt patet ſepto phyſicoꝝ) ⁊ ſta
tiz cū fuit genitū in illo fuit illa dealbatio: relinquitur
ꝙ illa dealbatio ſine motus ille in inſtanti fuerit: ⁊ ꝙ
in eodē inſtanti ſimul ſit motus ſcilicet dealbatio: ⁊ ter
minus motus ſcilicet albedo. Si autez tu dicas ꝙ fuit
Co.21. t.22. in viuo illa dealbatio (vt patet per cōmentatorē tertio
phyſicoꝝ) velut enim ibi ꝙ motus eſt idē realiter cum
termino ad quem eſt. Relinquitur ergo ſm viam iſtaz
ꝙ accidens tranſlatū erit de ſubiecto in ſubiectū: ſcili
licet de viuo in mortuo. ¶ Preterea: omnis corruptio
Co.81. terminatur ad contrariū (primo phyſicoꝝ) ſi ergo albe
do que erat in animali viuo corrupta eſt: illa que eſt in
mortuo generata eſt: ⁊ ſequit ꝙ ille due albedines erūt
cōtrarie: qđ eſt abſurdū. ¶ Preterea: querit a te: qua
re ſemper accidit hoc ꝙ in animali mortuo ſemper ſūt
ſimilia accntia ad minus ſm ſpēm que fuerunt in viuo: h
enī nō eſt a caſu poſtq̄ ſemper accidit: ſed oportet ꝙ ha
beat aliquā cauſam determinatā. Aut ergo iſta cauſa
iſtius ſimilis accntis erit materia cadaueris: aut eius
forma ſubſtantialis: aut materia animalis: aut cuius
cadauer fuit. Aut forma eius: aut albedo ei⁹: aut locus
in quo fuit motus: aut aſpectus celeſtis ad locū decapi
tationis: ſicut ponitur modo vel imaginatio ad albe
dinem in cadauere quā haberet decapitatus: vel etiaz
decapitans tunc temporis: vel aliqua alia perſona: nec
poteſt alia via inueniri. Sed non potes dicere ꝙ fuerit
materia cadaueris: quia cū vna ſit materia oīum gene
Co.29. t.31. rabiliū ad inuicem (vt dicitur primo de generatione)
ſequeret ꝙ oīa ad inuicem tranſmutabilia eſſent alia:
quod falſuz eſt. Nec potes dicere ꝙ fuerit forma ſubſtā
tialis cadaueris: quia accidentia que ſunt in cōpoſito
ratione forme conſequuntur totam ſpeciē (ſm Auicen
nā) Et ſic oēs hoīes: vel corpora hominū mortuoꝝ eſ
ſent alba: quod falſum eſt. Nec potes dicere ꝙ huius
albedinis cauſa fuerit materia animalis ratione iam
dicta: nec etiā eſſet forma ratione iam dicta: quia oēs
homines mortui habent formā eiuſdem rationis: nec
etiam huiuſmodi cauſa fuit albedo animalis mortui:
quia illa corrumpit anteq̄ iſta ſit genita: nec etiā locus
vel aſpectus: nec imaginatio decapitantis: vel decapi
tati: quia ſi eodem loco vel aſpectu vel decapitante: de
capitetur aliquis niger non efficitur albus ſed niger re
manet: vt apparet ad ſenſuz: quare relinquitur ꝙ acci
dentia in mortuo ⁊ viuo neceſſario ſint eadez numero.
¶ Preterea nō ē veriſimile ꝙ illud qđ natura fecit in
tanto tempore: violentia deſtruat in inſtanti: cū poten
tior ſit natura: q̄ violentia: quare ⁊c.

Respō. Scdo de aia. Co. 61.t.63. **Ad primum** Dorū dicēdū ꝙ (ſicut dicit Ari.) viſus nō decipit cir
ca propriū obiectū dūmodo obiectū ſit in proportiona
ta diſtantia: ⁊ ſenſus ſit bene diſpoſitus vna cū medio
differente. Circa tamen obiectū per accidens bene de
cipitur: quia hoc pertinet ad ſuperiorē potentiā. Nunc
aūt ſic eſt in propoſito quia viſus non decipit ꝙ albe
do ſit albedo: ſed decipit iudicando ꝙ illa eſt eadez nu
mero que prius. Hanc aūt iudicare non ſpectat ad vi
ſum: ſed ad ſenſum cōmunē: ⁊ ideo ratio nō conuincit.

Ad ſecundum Dicendū ꝙ illa ppo
ſitio eſt pbabilis: nō
li.3.ca. tamen neceſſaria: cū ipſe in topicis dicat: ꝙ loquendū
eſt vt plures: ſentiendū vt pauciores: quia oīs fama eſt
apud vulgū ꝙ tota terra eſt maior ſaturno: cuius ɔtra
riū veritas habet: tamē eſt dicenduz ꝙ illa propoſitio
tenet in agibilibus in quibus loquitur ibi: nō autē in
pure ſpeculatiuis: ſicut eſt qđ de gradibus in formis.

Ad tertium Intelligendū eſt ꝙ acciden
tia poſſunt generari duob⁹ Accidētia quō generē:
modis. Uno modo per ſe: quādo ſcilicet non generant
ad generationē alicuius ſubiecti: ⁊ tunc ſine dubio oē
accidens precedit motus. Alio modo generantur per
accidens quādo ſcilicet generant per generationē ali
cuius ſubiecti ad quod conſequuntur: ⁊ accidens ta
le non precedit motus: nec eſt via ad ipſum: ſed diſpoſi
tione in precedenti ſubiecto quod corrumpit: ⁊ ſic eſt in
ppoſito: quia albedo que eſt in cadauere nō habuit de
albationem precedentē: que eſſet ad ipam ſaltē imedia
te: ſed ſolū per accidens: quia ad generationez cadaue
ris cōſecuta eſt. ¶ Et eodem modo dicatur ad quartuz
ꝙ illa propoſitio habet veritatē in his que generantur
⁊ corrumpunt per ſe: quia ſunt a contrario: nō aūt in
his que generant ⁊ corrūpunt per accns. Et ꝙ iſta ſo
lutio ſit vera de facili probat: qꝛ ſi iſta ſolutio non eſſet
vera: ratio in oppoſitū etiam cōcluderet ꝙ ſcilicet nul
lum corpus in mundo eſſet generabile vel corruptibi
le: quia non generat aliquod corpus in mundo nec ſim
plex nec mixtū: in quo in eodē inſtanti in quo generat
nō ſit aliqua qualitas alterius ſpeciei cuius ſimile ge
nerat ad corruptionē dicti animalis: ⁊ tunc faciaz idē
argumentum ſcilicet vel ꝙ terminus motus fuerit ſine
motu: vel ꝙ motus fuerit in inſtanti: ⁊ ſimul cū termi
no motus: vel ꝙ accidens trāſlatū ſit de ſubiecto in ſu
biectum. Cum igit hoc falſum ſit dicere ꝙ nullū corp⁹
in mundo ſit generabile vel corruptibile: relinquit ꝙ
ratio in oppoſitū nulla eſt: ⁊ ſolutio dicta cōtinet veri
tatē. ¶ Ad quintū dicendū ꝙ cauſa quare in cadauere
animalis albi eſt albedo: cauſa eſt ſolū albedo que fuit
in animali viuo: nō autē ſicut efficiens: vel ſicut prin
cipium motus ſicut tu arguis: vel ſicut formalis: tales
enī cauſe ſunt ad quarū eſſe ſequit aliquid aliud (ſm
Auicē.) ſolū ſicut diſponens māz. Sic enī eſt in omni
corruptione ꝙ quādocūq̄ aliquod accidens ſubiecti qđ
corrūpit corrūpit: nō corrūpit per ſe ſed ſolū p accidēs
ad corruptiōem ſubiecti ſm ſpēm: ⁊ idē eſt in generato
⁊ inde eſt ꝙ quādo ex aere ſit ignis: tunc corruptio cali
ditatis in aere terminatur ad caliditatē in igne: quia
per accidens corrumpit in aere quando ex eo genera
tur ignis. ¶ Ad ſextum dicendū ꝙ ars imitat naturā
(vt dicitur ſecundo phyſicoꝝ) ⁊ tamē videmus in arti Co.22.
ficialibus ꝙ illud quod ars nō potuit facere in mltis
menſibus violentia deſtrueret vna die. Eodem modo
nō eſt incōueniens ꝙ illud quod natura fecit in mltis
menſibus violentia deſtruat in modico tempore: nec p
pter hoc erit violētia potentior: nā quia facilius eſt de
ſtruere q̄ conſtruere (vt dicit in topicis) ¶ Sed forte Respō.
tu dices: ſi corpus illud non eſt idem numero. ſed ſimi li.7.c.8.
le illi: illud quod natura fecit multis temporibus: vio Contra.
lentia fecit in inſtanti ad minus ſimile illi.

Ad hoc eſt Dicendū ꝙ iſtud argumentuz
peccat in duobus. ¶ Primo: Respō.
quia cadauer mortuū non eſt idē cū viuo nec ſimile illi
in natura: licet ſit ſimile illi in figura: ⁊ in quibuſdam
accidentibus: quia ſm nāz longe eſt perfectius corpus
aīalis viui q̄ ſit cadauer. ¶ Secundo peccat: quia ad
corpus quod fecit natura: laborauit ſolum natura: ſed
ad cadauer: non ſolum laborauit violentia ſed etiā na
tura: natura enīz ſicut diſpoſuit māz per multas tranſ
mutationes inducendo in ipſaz formā ⁊ diſpoſitiones
animalis

animalis:ſic diſpoſuit mãm ꝙ corrupta forma aialis
introducerẽ forma cadaueris: violẽtia aũt non poſſet
hoc facere ex ſemine cadaueris.

Reſpon. Contra. **Sed ſtatim** Dices:ergo ex hoc ſequitur ꝙ
forma cadaueris ſit nobilior:
qꝫ fuerit forma aialis:⁊ altioris gradus:qꝛ ſemper for/
ma ad quã diſponiẽ mã per aliquã formã :eſt nobilior
ꝗ̃ forma diſponẽs:videẽ eni ſe habere : ſicut terminus
⁊ ſicut finis:finis aũt eſt nobilior ſemꝑ eo quod eſt ad fi
nẽ vt diciẽ qnto meth.)Sed dicis ꝙ nã introducẽdo
in materiã formã aialis diſpoſuit ipſaꝫ:vt corrupta for
ma animalis: itroducerẽ in ipſam forma cadaueris:
ergo habemus intentum.

Reſpon. **Ad hoc eſt dicendũ** Quod illa
forma per
quã materia diſponiẽ per ſe:⁊ ex intẽtione ad aliaꝫ for
mã inducendã nãe eſt nobilior:ſed ſi hoc nõ fiat per ſe:
⁊ ex intẽtione:ſed per accidens nõ ſequiẽ : nec etiã per
ſe forma diſponit materiã:ſed accidentia in virtute for
me ꝙ aũt forma introducẽda cadaueris ſit nobilior pa
tet:qꝛ ſubſtãtia eſt nobilior ꝗ̃ accidẽtia:ſic ãt cũ forma
aialis cõueniat:nullũ incõueniẽs eſt:cũ ſemꝑ ſubſtan
tia nobilior ſit accidente. ❡ Ad. vj. rõnẽ principalem
dõm ꝙ cũ omne quod moueẽ a ſeipſo:diuidaẽ in duo:
quoꝝ vnũ eſt mouẽs:⁊ aliud motũ:non tñ propter hoc
opꝫ ꝙ habeat duas formas ſubales:qꝛ (vt dictũ eſt ſu
perius) in forma ſuperioris reſeruanẽ virtualiter om
nes forme inferiores:⁊ ideo poſſunt cauſari diuerſi mo
tꝰ:ẜm ꝙ in ſe aia ſenſitiua vel itellectiua cõtinet diuer/
Contra ſas formas.❡ Sed cõtra iſtam ſolutionẽ phs dicit.8.
Com.,30. phyſicoꝝ ꝙ mouẽs ⁊ motũ debẽt eẽ diſtincta loco ⁊ ſub
iecto:cuius cõtrariũ eſt in propoſito.❡ Preterea ſi eẽt
Com.30. ſicut tu dicis aliquod mouens ſeipſum:poſſet eſſe conti
Reſpon. nuũ qd eſt cõtra phyloſophuꝫ ibidem.

Ad euidentiam Iſtarum rõnuꝫ eſt
intelligendũ ꝙ for
ma ſubſtãtialis eſt illud:qd dat eẽ in actu: qꝛ vnũqdꝗ
operaẽ inquantũ eſt actu. Ulterius relinquiẽ ꝙ ſicut
Com.24. forma dat eſſe in actu:ita ſit principiũ operatiõis: ⁊ cũ
aia ſit forma ſubalis corporis(vt pꝫ ſcdo de aia)relin
quiẽ ꝙ aia det eſſe corpori:⁊ ſit principiuꝫ operationis
corporis. Sed quãto aliqua forma eſt perfectior : tanto
perfectiori modo dat eſſe:⁊ quãto perfectiori modo dat
eſſe:tanto eſt perfectioris virtutis in operãdo: ⁊ plures
hꝫ operationes : ⁊ aia eſt perfectiſſima forma: inde eſt
ꝙ aia perfectiori modo dat eſſe ⁊ plures hꝫ operatiões
⁊ perfectiori modo operaẽ ꝗ̃ aliqua alia forma. Cuꝫ er
go diuerſe operationes fiant per diuerſa inſtrumenta:
quãto maior erit diuerſitas in operationibus: tanto re
quirent ille operationes diuerſitatẽ maioreꝫ inſtrumẽ
toꝝ per que exercẽãtur. Et iam videmꝰ ꝙ in formis mi
nus perfectis ad diuerſitatẽ operationũ eaꝝ : requiriẽ
parua diuerſitas accidentiũ:ſicut videmus ꝙ ignis di
uerſas operationes facit per diuerſa accidentia: ſicut ꝑ
caliditatẽ calefacit:per leuitatẽ moueẽ ſurſum:⁊ qꝛ ſo
lũ requirit accñia in iſtis duabus operationibus ignis
que ẽt accidentia contrarietatẽ non habent:inde eſt ꝙ
iſte operationes cõpetũt igni:ẜm quãlibet parteꝫ eius:
ſed in formis magis perfectis requiritur nõ ſolũ diuer
ſitas accidẽtiũ:ſed etiã diuerſitas partiũ:⁊ qualitatuꝫ
cõtrariaꝝ:⁊ tãto plus quãto ille res fuerint magis per
fecte:⁊ ideo corpus ⁊ aia requirũt ad coꝝ diuerſas ope
rationes:diuerſas partes deſeruientes inſtrumẽtaliter
⁊ magis in animali ꝗ̃ in planta:quia anima aialis eſt
perfectior ꝗ̃ plante. Cũ igiẽ inſtrumẽtuꝫ alicuius ope
rationis in animali ſit propter ipſam: tanꝗ̃ propter fi
nẽ ẜm ordinẽ operationũ aie:opꝫ eſſe ordinẽ inſtrumen
toꝝ. Cũ igiẽ vna operatio anime nãliter precedat aliã
neceſſe eſt ꝙ vna pars corporis moueaẽ ꝑ aliã ad ſuã
operationẽ:⁊ quãto aliqua operatio fuerit ꝑfectior:tã
to requiret plures operationes,precedẽtes:⁊ maiorẽ di
uerſitatẽ habentes in ſuis organis. Cũ igiẽ motus pro
greſſiuus inter oẽs operationes animalis:inquantũ ani
mal ſit perfectior operatio:⁊ ideo ſolũ cõpetit animali
bus perfectis:relinquitur ꝙ requirat plures operatio
nes:⁊ maiorẽ diuerſitatẽ habẽre in ſuis organis ꝗ̃ ali/
qua alia operatio animalis:opꝫ.n.ꝙ diuerſitas ſit i or
ganis:⁊ quantũ ad formã:⁊ quantũ ad duriciẽ ⁊ mol
liciẽ:⁊ quãtum ad multa alia.❡ Per dicta autẽ patet
reſponſio ad rõnes in cõtrariũ. Nã cum dicitur ꝙ mo
uens ⁊ motũ debẽt eſſe diſtincta loco ⁊ ſubiecto:dico ꝙ
veꝝ eſt(vt viſum eſt)tamen erit vna ⁊ eadẽ pars ſuba
liter ẜm formas:⁊ alia accidentia diuerſificata(vt vi/
ſum eſt.)❡ Ad aliud aũt pꝫ per ṗdicta etiã:nõ enim eẽt
continuũ in virtute ⁊ figura ⁊ alijs qualitatibus : de
quali intelligit ibi phs illud quod moueret ſeipſum:ſꝫ
hꝫ diuerſa inſtrumẽta:ſꝫ ſit vnũ ſubſtãtialiter ⁊ multi
plex virtualiter.❡ Ad ſeptimũ ṗncipale dicendũ ꝙ in
lacerta nõ ſunt plures aie in actu:ſed ſũt plures in po/
tentia ⁊ in oibus anuloſis aialibus(ſicut pꝫ per Ariſt. Com.20.
in libro ſcdo de aia)Et ad probationem:cũ dicitur ꝙ in
parte deciſa eſt anima concedo:⁊ cũ diciẽ ꝙ oino eſt de
nouo genita dico ꝙ falſuꝫ eſt. Et cũ probaẽ ꝙ illa pars
eſt aial:⁊ tamen non eſt genitũ de nouo:dico ꝙ immo ẽ
Et cũ probatur:ꝙ omne aial:aut eſt genitũ per viuifi,
cationem ⁊c.dico ꝙ phs itelligit de aialibus perfectis
que poſſunt ſaluari in vita:⁊ nutriri ⁊ augeri:cuiuſmo
di nõ ſũt partes lacerte (vt de ſe euidẽs eſt.)❡ Ad octa
uum dicendũ ꝙ quecũꝗ ita ſe habẽt ꝙ vnũ eſt prius tẽ
pore ꝗ̃ aliud:nõ ſunt vnũ numero:ſed ſi vnũ eſt prius
natura ꝗ̃ aliud:bene poſſunt eẽ idẽ numero: ⁊ ſic eſt in
propoſito.❡ Sed iſta ſolutio ſolũ fuga videẽ. Queraẽ Contra
enim a ſic ſoluẽtibus:quid intelligant per prius natu,
ra. Aut.n.per prius natura intelligunt prius perfecti,
one:aut quod prius cõueniat ſibi ẜm ſuam naturã: nec
poſſum dare plures modos.❡ Sed poſſum dicere pri Reſpon.
mo modo:qꝛ perfectione eſt anima ſenſitiua prior vege
tatiua ⁊ intellectiua prior ꝗ̃ ſenſitiua. Nec ẽt poſſũ dice
re ſcdo mõ ꝙ embrioni magis ꝯueniat ẜꝫ ſuaꝫ nãm.

FINIS.

❡ Ad operis lectores.

❡ Hic lector ſuauiſſime diuina ope preclariſſime que
ſtiones de phyſico auditu fratris Gratiadei Eſculani
ſacri ordinis fratrum predicatorum: finem accipiunt
nuperꝗ repte:ac ex archetypo impreſſe:a Reuerẽdoqꝫ
in chriſto patre fratre Nicolao methonenſi eiuſdem or
dinis maxima cum diligentia emendate:ſtudio vero ⁊
impẽſa nobilis viri domini Alexãdri Calcedonij ciuis
Piſaurenſis: arte vero ⁊ induſtria magiſtri Petri de
quarengijs ciuis Bergomenſis: Impreſſe : ãno a nati
uitate dñi Milleſimo quingẽteſimo tertio Idibus De
cembris: Venetijs Leonardo Lauretano principe.

❡ Laus deo:qui ad huiuſce operis calcem nos peruc/
nire conceſſit. Amen.

Colligere has cartas ſi foꝛs tibi lectoꝛ amice
Complaceat: pꝛimas reſpice litterulas

A
Incipiunt
per ſe
le eſt

B
igitur
ſed iſta
autem eſt

C
dici ꝙ
tur ad
dit igitur

D
talis forme
nario repik
etiam ꝑtes

E
Sed iſta
Ad iſtam
debemus

F
eſſe ſecundo
quod ambe
us autem

G
id ꝙ
diuiſionem
¶ Incipit

H
to in
loco pre
rari niſi

I
actu q̃
extra non
rationem

K
eſt cōtinuuꝫ
quito poſſet
ipſam facit

L
cum omnis
la eſt etiam
continuētur

M
Ad argumē
etiam cum
ad preſens

N
¶ Incipit
Si ergo
coꝛpus cum

O
nem ad
Ad iſtam
res pꝛoducit

P
⁊ leuibus
tur certa
inueniatur

Q
ſio que
ſit perfectio
teſt accipere

R
poſſibilitatem
ſtantia enim
ideo non

S
pꝛopria natura
ſum ſuam
tur ꝙ

T
poteſt dici
ſtere quo
actus cum

V
ad aliquid
poterit
magnitudinis

X
oſtenditur
vtrūqꝫ illoꝛum
pra totum

Y
Queſtio
quolibet
Sed tu

Petri cal. Veneti carmē fratre gratiadeo lectorem aloquente.

Qui fueram nubilus: venio nunc fronte ſerena
Pande fores lectoꝛ: iam tibi charus ero
Sed tu quo pꝛoperas: pꝛohibent nam iura ſenatus
Ne me alijs ſignis bibliopola premas.